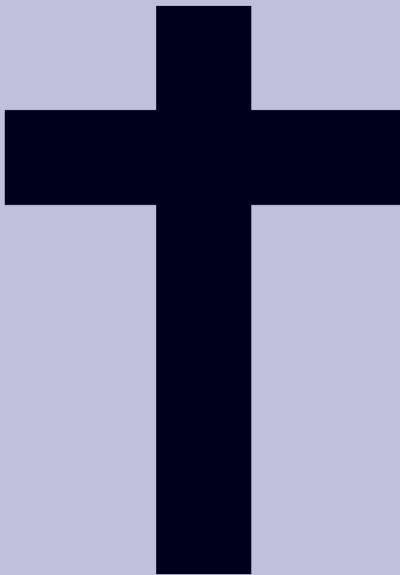

Mikánda Lorü 'Bi
Lomo Kí Dosí Éyí

E

aka: MÍKÁNDA LORU 'BÍ LOMO KÍ DOSÍ ÉYÍ E New Testament

Mikánda Lorù 'Bì Lomo Kí Dosí Éyí E

Baka: MHKÁNDA LORÙ 'BÌ LOMO KÌ DOSÌ ÉYÌ E New Testament+

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Baka

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 26 Apr 2025

9ebc1b62-650d-5302-9391-27a31d140102

Contents

Dosí éyí e	1
Matáyo	79
Máriko	136
Lúka	174
Yiwáni	238
Moko 'bi 'yimikása e . .	290
Róma	350
1 Koríndo	375
2 Koríndo	403
Galatiya	419
Éfeso	430
Philipo	438
Kolósayi	445
1 Tasaloníka	451
2 Tasaloníka	457
1 Timatíyo	461
2 Timatíyo	470
Títo	477
Felemúna	481
Ébere	483
Yakóbo	504
1 Pétero	511
2 Pétero	519
1 Yiwáni	524
2 Yiwáni	530
3 Yiwáni	531
Yúda	533
'Dodoogü	535

Dosí éyí e Ledre gi ro búku bì Dosí éyí ení

Tónóne gi simi kápita 1-11 búku ba uku ledre gi ro dosí éyí e za mbá. Uku ledre gi ro ledre bì Lomo otoogu do sogo kángá ba kí éyí ga bì siminé ní mbá, kíngaya 'yíma'dí e bì oto yée káa do ngére e do éyí e za mbá ní. Búku ba uku kpá ledre gi ro lúyú ledre kí 'do'dó oguní do sogo kángá káa be 'di. Zía kpá úku ledre gi ro ngíti géyi tara e kí ngíti géyi sí do 'yí e oguní káa be 'di, kí káa zí bì Lomo gelé Abarayáma gi simi kúfú bì Yúda ní kí bulúndu bulúndu née zíye ídíye 'yí ga bì kí ledreyé owóowó ní gi ro zíne 'dódo roko'búné zíye gi ro zíye 'dódotátá a zí ngíti géyi 'yí e.

Kápita 12-50 uku ledre gi ro Abarayáma kí 'yí 'bì 'be ené e kpá kí ledre gi ro owú 'bì ené Isáka kpá kí ledre owú 'bì Isáka Yakóbo kí ledre owú 'bì ené Yakóbo kí owú ga bì 'bì Yakóbo sokó doa gbre ní, kíngaya gi ro Yoséfa. Búku ba uku ledre kpá gi ro káa zí bì Lomo ndísi lúrú bi kací 'yí ené ga bì kí ledreyé owóowó ní, abú niyí lá 'yí e ca dongará tú'dú 'yí ga bì ndísiní óto úndru bicayi lomo ní. Uku kpá ledre gi ro káa zí bì Lomo ndísi óto komoné gi ro zí 'yí ené e ndísi óto úndruné zíye ndísiyé méngi ledre bì ni óto née zíne idíne owóowó do komo 'yí e mbá ní.

Búku ba, kí Ólúögü kí Lévi e kí Ólo 'yí e, nda kí Gbre lorü, Yúda e ndísiní ndólo yée "Lorü e" togú wá, "Lorü 'bì Mýsa."

Ledre gi ro Dosí éyí e

¹ Dosí éyí e tonóní koo káa, Lomo oto ere e kí do sogo kángá.

² Do sogo kángá ní aka koo tí lá nyáráne, éyí e ndaní koo doa mbá wá, zí mituluru idíne duý ne mbuý

do mongú mìkavu. Zí Lomo koo ndísiné gámáne do iní née lá duý ne.

³ Zí Lomo úku ledre kídi, "Bimióngó idí óngó." Káa zí bì Lomo uku ní, zí bì tí óngóne.

⁴ Zí Lomo idíne kí rokinyi gi ro bimióngó, zí iyi dongará bimióngó e kí mituluru.

⁵ Zí iyi iri bimióngó kídi, "Kadra" zí iri mituluru idí 'bì ené "Ndulü." Zí kadra útúne, zí bì áráne. Née go sili kí'e'do.

⁶ Zí Lomo úku ledre kídi, "Bi fúo idí idí gi ro zí iyi dongará iní kí ezené iní."

⁷ Née ní, zí Lomo óto bifúo. Zí iyi dongará iní bì 'dága kí wo bì do kángá ní. Zí méngi roné tí kenée.

⁸ Zí Lomo iyi iri bi bì 'dága ní kídi, "Ere." Zí kadra útúne, zí bì áráne, née go gbre sili.

⁹ Zí Lomo úku ledre kídi, "Iní máa wo bì do kángá ní idí yoko roné do bi kí'e'do zí ngáká bi idíne sága." Zí ledre née méngi roné tí kenée.

¹⁰ Zí Lomo iyi iri ngáká bi née kídi, "Kángá," zí iyi iri iní ga bì yokoni royé do bi kí'e'do ní, "Mìkavu e" Zíye emeyé komo Lomo.

¹¹ Zí Lomo úku ledre kídi, "Kángá idí ndíkiögü ríkí do kúfú éyí e. Idíní útu do ánáye kí kúfuye e simiyé gi ro zíye ndísiyé útutatá royé." Zí ledre née méngi roné tí kenée.

¹² Zí kángá ndíkiögü kúfú éyí e kací ríkí sí doyé e mingungúcua. Simi bì Lomo lurú éyí ga gére née niyí go tí kenée ní, zí idíne kí rokinyi.

¹³ Zí kadra née útúne, zí bì áráne, née go ota sili.

¹⁴ Zí Lomo úku ledre kídi, "Bimióngó e idíní idí komo ere gi ro zí iyi dongará kadra kí ndulü gi ro zí 'yí e ówo toso ndumu kí lìmì kí sili e kpá kí simibi e gi roa.

¹⁵ Bimióngó ga bì komo ere née idíní ndísi óngó bi do sogo kángá." Zíye méngi royé tí kenée.

¹⁶ Lomo oto mingburoko éyí mióngó e gbre gi ro zíye ndísiyé

óngó bi. Kadra oñgó 'bi ené bi kí kadra. Éfé oñgó 'bi ené bi kí ndulú. Zía kpá óto kele e.

¹⁷ Lomo oto éyí ga gére como ere íri gi ro zíye ndísiyé óngó bi do sogo kángá.

¹⁸ Ngítí a oñgó 'bi ené bi kí kadra, ngítí géyi 'bi eyé kí ndulú gi ro ífi dongará bimióngó kí mituluru. Simi bi Lomo lurú éyí ga gére née menginí royé go tí kenée ní, zía idíne kí rokinyi.

¹⁹ Zí kadra née útúne, zí bi áráne, née go eso sili.

²⁰ Zí Lomo úku ledre kídí, "Iní idí ndíkiogu tú'dú éyí trídrí bi niyí ndísi simi iní kací ríkí sí doyé mbá, solú e idíní idí 'bi eyé como ere 'dága, zíye ndísi ịnyí ló'bó royé simi sili 'dága."

²¹ Née ní zí Lomo ótoogu mingburoko bangá iní e kpá kí ngítí géyi ríkí éyí trídrí ga bi 'bi iní ní. Zía kpá ótoogu ríkí sí do solú e. Simi bi Lomo lurú éyí ga gére née menginí royé go tí kenée ní, zía idíne kí rokinyi.

²² Zí Lomo í'bí úndru zí éyí trídrí ga gére née zía úku ledre kídí, "Ídísé étri zíse idíse tú'dú tú'dú tú'dú simi mìkavu e mbá. Solú e idíní kpá étri zíye idíye tú'dú tú'dú tú'dú do sogo kángá."

²³ Zí kadra née útúne, zí bi áráne, née go ịnyí sili.

²⁴ Zí Lomo úku ledre kídí, "Kángá idí ndíkiogu ríkí sí do bangá e. Yée ga bi ndísińí ụlú yée 'be, bangá súwú e nda kí éyí trídrí máa yée ga bi ndísińí ndéré kí do simiyé bi ní." Zí éyí ga gére née méngi royé tí kenée.

²⁵ Zí Lomo óto bangá ga gére née, yée ga bi gi ro do ụlú yée ní kací sí doyé, bangá súwú e 'bi eyé kpá kací sí doyé, nda kí éyí trídrí máa yée ga bi ndísińí ndéré kí do simiyé bi ní kpá kací sí doyé. Simi bi Lomo lúrú

éyí ga gére née menginí royé go tí kenée ní, zíye útúásáye kací komoa.

²⁶ Zí Lomo úku ledre kídí, "Idízé mu yéme 'yíma'dí e káa do tosozé, zíye idíye káa zíze ní, do idíye ye ngére e do kénzé e, solú e nda za kí ríkí sí do éyí trídrí e mbá."

²⁷ Née ní zí Lomo go yéme 'yíma'dí káa zí ne ní, zíye wo go tí kenée káa zí ne ní, yeme yée o'do kí kára.

²⁸ Zí í'bí úndru zíye kídí, "Ídísé ndíki tú'dú owú e gi ro zí bulúndusé e idíye tú'dú tú'dú do sogo kángá." Zíse idíse kíye káa do ngére e do kénzé e, solú e kpá kí ngítí géyi éyí trídrí ga bi do sogo kángá ní za mbá.

²⁹ Née ní, zí Lomo úku ledre zíye kídí, "Mái'bí ríkí sí do kúfú éyí ga bi ndísińí áná miáná kí miáná kágá ga bi kí kúfuye simiyé ní go zíse do sogo kángá ba mbá káa do éyí miánu zíse.

³⁰ Bi kenée ní, ríkí sí do bangá e mbá, solú e nda kí éyí trídrí máa yée ga bi ndísińí ndéré kí do simiyé bi ní, mái'bí mbílí éyí e go zíye káa do éyí miánu." Zí éyí ga gére née méngi royé tí kenée.

³¹ Zí Lomo lúrú éyí ga bi mengi yée née ní zíye émené komoa. Zí kadra née útúne, zí bi áráne, née go ịnyí doa kérí sili.

2

¹ Gi ona, moko 'bi otoogu ere e kí do sogo kángá za kí ngítí géyi éyí e mbá ní zí Lomo méngiónzó a.

² Lomo mengionzó koo moko ga gére née mbá simi sili ịnyí doa kérí, nda simi sili ịnyí doa gbre máa née zí 'dówúroné gi simi moko bi koo ndísi méngi a ní.

³ Zí Lomo óto sili bi ịnyí doa gbre née kí ledrené owóowó gi zí 'dówú koo roné simia gi simi moko 'bi ótoogu éyí e bi koo ndísi méngi a ní.

* ^{2:4 2:4} Ngére: Lomo uku kídí ịriné ní Yáwe, bi ini ledre gi simi a simi tara Ébere kídí, "Wo bi ni trídriné zíá fí ní." Ndísiżé ndólo a "Ngére" do bi kací ịri bi Yáwe ní.

Ádama e kí Áwa simi Édene

⁴ Ngére Lomo* otoogu koo ere e kí do sogo kángá kenée.

Simi bi Ngére Lomo otoogu ere e kí do sogo kángá ni,

⁵ futú éyí ndaní eyé aka koo do sogo kángá mbá wá gi zia Lomo uku aka koo bi yaá iní idí mu tónó é'dí ni wá, 'yima'dí ndaá aka koo gi ro méngi moko do sogo kángá kpá wá.

⁶ Tí lá iní ndisi aka koo lá lágáogu milágáogu gi simi kángá, zia ndisíné ndíndi kángá.

⁷ Née ni, zí Ngére Lomo 'dí'bi kángá ó'bó a kaa do o'do, zia lúwú trídri simi a zia ídine trídri.

⁸ Nda née ni zí Ngére Lomo líkpí yáká simi ngiti bi kí ịriné Édene mi'dí gbére, zia 'dí'bi o'do née óto wo yáká íri.

⁹ Zí Ngére Lomo úku ledre zí ríki tú'dú bilámá kágá e útuógyé simi yáká née. Yée ga bi kí bilámá tosoye kpá bilámáye gi ro ánu yée ni. Ngiti géyi kágá e niyí 'bi eyé bo gbére yana yáká née íri, ngiti a ndisi í'bí trídri, ngiti a i'bí 'bi ené komokenzi 'bi ówo bilámá ledre kí bisinyí a.

¹⁰ Ngburu ni koo bo ndisi kúkú kpurú gi simi Édene gi ore gi ro zí éyí ga bi yáká ore ni ndisi ngbóróye. Nda go sogo yáká íri zia rásáne eso.

¹¹ Mizefí sili a ndoloní, "Pisóni." Kukú 'diyi roné simi kángá bi kí ịriné Avila bi kí dábu siminé ni.

¹² Dábu ga bi do bi née ni niyí mbá bilámáye kí tutú ga bi ríripi ndisíní ugú yée kí tú'dú kési ni, nda kí Abúrengú ga bi kí bilámá ndonyoyé ni.

¹³ Gbre sili a ndoloní, "Giyóna." Kukú ngirigi roné simi kángá bi kí ịriné Kúsú ni.

¹⁴ Ota sili a ndoloní, "Tigiri." Kukú 'diyi 'bi ené roné mi'dí gbére simi kángá bi kí ịriné Asúri ni. Esoyé ndisíní 'bi eyé ndolo a Efaráta.

¹⁵ Zí Ngére Lomo 'dí'bi o'do née óto wo yáká bi Édene née íri zia

ndisíné méngi moko simi a kpá kí lúrú bi kací a.

¹⁶ Zí Ngére Lomo úku ledre zí o'do née kídi, "Miáná kágá ga bi yáká née za mbá, idí ánu yée káa zí bi ilí ni,

¹⁷ tí lá duú kágá máa wo bi ndisi í'bí komokenzi 'bi ówo bilámá ledre kí bisinyí a ni ndá ánu a wá, gi zia togú ánu go yá, 'dí'biogu umbu go komoyí."

¹⁸ Zí Ngére Lomo úku ledre kídi, "Ndaá bilámáne zí o'do ba ndisíné ngúcuné wá. Ni miútúásáne zíma ótoogu 'yi sáká wo."

¹⁹ Nda née ni, zí Ngére Lomo 'dí'bi bangá ga bi kí solú ga bi koo otoogu yée gi simi kángá ni kací ríki sí do eyé mbá kó'dú o'do née zia ndisíné ifí ịri doyé.

Tí lá ịri bi ifí go do éyí trídri bi ni bo ni née goó ịri.

²⁰ Zí o'do née ifí ịri do bangá ga gére mbá, kí solú e mbá, tí lá ngiti a bi zia útuásáne sáká o'do née ni ndaá.

²¹ Née ni zí Ngére Lomo óto o'do née zia útu 'dú'duné rí. Simi bi ni cikí simi kútú 'bi ni, zí Lomo lálaogu ngúru cóngó kó'dú a, do 'dútulúgu bifúó née kí esí.

²² Cóngó kó'dú bi Ngére Lomo 'di'biogu gi ro o'do née ni, zia ó'bóogu a kaa do kára do í'bí wo zí o'do née.

²³ Zí o'do née úku ledre kídi, "Ba nda go cù cóngó gi dongará cóngóma e, kpá esí gi simi esímá, máayí ndolo a 'Kára,'[†]

gi zia 'di'bioguní wo gi simi cóngó kó'dúma."

²⁴ Gi zí keyí née, o'do ni ótoómo 'buné kí mbágáne zia ófú kára zíye idíye kéné éyí kí'e'do.

²⁵ Abú o'do née kí me'bené ndisíní koo ndisi eyé ngírá yá, komoyé enyí ené e wá.

[†] 2:23 2:23 Kára: Ndolo ịriá kára gi zia 'di'bioguní wo gi simi cóngó kó'dúma.

3

Kála ledre 'bi 'yima'dí

¹ Kámá ni kóo mongú 'yi lóngó gi dongará bangá sinyí ga bi Ngére Lomo otoogu yée ni mbá. Kadra kié'do zía óguné ndú'yú kára kídí, "Ma'díi, Lomo ya 'Ndásé ánu miáná kágá ga bi yáká ba mbá wá káa'?"

² Zí kára néee úkulúgu ledre zí kámá kídí, "Lomo yaá azé ánu miáná kágá ga bi yáká ona ba mbá,

³ tí lá duý kágá máa wo bi yana yáká íri néee, Lomo yaá ndazé ánu miáná a wá, ndazé gbawá óto silihé roa káa bi azé úyu."

⁴ Zí kámá úkulúgu ledre zí kára néee kídí, "Úyusé esé e wá.

⁵ Lomo owo bú kídí togú ánusé miáná kágá néee go yá, komosé ni líkpí zíse ówo dongará bísinyí ledre kí bilámá ledre, zíse ídise káa zí ne Lomo ní."

⁶ Simi bi kára néee uwú kídí miáná kágá néee ni bilámáne kí bilámáne tosoné gi ro ánu a, ni kpá bilámáne gi ro í'bí komokenzi zí 'yi ni, zía 'dí'bi a ánu a. Zía í'bí ngiti a zí o'do 'bi ené bi niyí kéné ni zía ánu a.

⁷ Née ni geré zí como o'do néee kí me'bené líkpíne, zíye ówo a kídí yée ndisíní ndísi ba ngírá. Zíye ndéréye 'décí tiyí ócó a royé.

⁸ Nda simi bi kadra 'bu'bú go ni, zí o'do néee kí me'bené uwú gború Ngére Lomo kí ógu yáká ore, zíye geré ndéréye ló'boyé dongará kágá ga bi yáká ore ni.

⁹ Zí Ngére Lomo ndólo ndú'yú o'do néee kídí, "Áyí 'da?"

¹⁰ Zí o'do néee úkulúgu ledre kídí, "Máuwú gáa gboruyí kí ogu, zíma ndéréma ló'bomá gi zí ngíri gi zía máayí ngírá."

¹¹ Ngére Lomo ya zía ni, "Ambí uku zíyi ne ya áyí ngírá? Ánu miáná kágá bi mágá ndá ánu a wá ni ánu go?"

¹² Zíá úkulúgu ledre zí Lomo kídí, "Kára bi í'bíogu wo zíma ba i'bí miáná kágá néee ne zíma go ánu a."

¹³ Zí Ngére Lomo úku ledre zí kára néee kídí, "Éyí bi méngi kenée néee 'di?"

Zí kára néee úkulúgu ledre zí Ngére Lomo kídí, "Kámá londo máa ne zíma ánu a."

¹⁴ Née ni zí Ngére Lomo úku ledre zí kámá kídí, "Gi zíá bi méngi éyí go kenée ni,

"Taramá ni ndéré kacíyi gi dongará bangákulú e kí bangá súwú e mbá,

ayí ndísi lala royí fú lá milála bi do simiyí,
ayí ánu 'bi eyí fú lá 'buru
gi simi sindí kadra bi ayí úyu
simi a ni.

¹⁵ Máayí óto bafí
dongaráse kí kára néee,

kpá dongará owú 'bi eyí e kí
owú 'bi ené e,
ni 'dítí kanya doyi,
zíyi náná 'bi eyí rítí a."

¹⁶ Zí Ngére Lomo úku ledre zí kára kídí,

"Máayí í'bí 'do'dó royí simi sindí
kadra 'bi árá owú,
ayí ndísi árá owú e tí fú kí éyí
miówó
'bú o'do 'bi eyí ni ndísi idí doyi kpá
fú kingaya

Áyí idí fú lá sì sili o'do 'bi eyí."

¹⁷ Gi ore, zí Lomo ìnyiné úku ledre zí o'do kídí, "Gi zíá bi uwú yi eyí ledre gi tara me'beyí, zíyi ánu miáná kágá bi kóo mágá, 'Ndá ánu a wá ni,"

"Máoto taramá go ro kángá gi zí ledre eyí,

tí bi ayí ndísi ni, ayí méngi moko zíyi 'dó'doyi mi'dó'dó kí ayí fú ndíki eyí miáná ánu a.

¹⁸ Gi zí keyi néee ni, kángá ni ndíkiogu bísinyí kágá ga bi kí kíniyé kí súwú ga bi kí mbu'duyé ni zíyi,

ayí ndísi méngi moko royé cü kí mokoné ayí fú ndíki eyí miáná gi simi a.

¹⁹ Áyí ndísi méngi moko kí bísuwu té kí
eyí miáná ni fú idí zíyi.

Ledre máa née ni ndisi méngi roné
kenée gi simi sindi kadra
bi áyí ndá'balúgu royi simi a
simi kágá
kí'dí bi kóo má'dí'biogu yíjní.
Gi zia bi ógu gi simi kágá ní,
sindi kadra ni ógu zíyi
ndá'balúgu royi ídýi té káa
do kágá."

²⁰ Nda née ní, zí Ádama ifí irí
me'bené Áwa,* gi zia ni ndikiogu
'yi e mbá ne.

²¹ Zí Ngére Lomo nda kóo yeme
saná káa zí bongó ní zí Ádama e kí
Áwa esí a roye.

Lomo lagaoyó Ádama e kí Áwa gi yáká ené

²² Née ní, zí Ngére Lomo úku ledre
kídí, "Cakaba ní 'yi ga ba owoní don-
gará bilámá ledre kí bisinyí ledre
go káa zí ze ní. Bi go kenée ní,
ndazé ótoómo yée zíye ndisi 'décí
miáná kágá bi yáká née ndisi ánú a
do ndisiyé fí tridri wá."

²³ Née ní, zí Ngére Lomo go
'dí'biogyó Ádama e kí me'bené gi
simi yáká bi simi Édene ní, do óto
wo zia ndisíné ó'do éyí gi ro éyí
miánu zíye gi simi kágá bi o'bóní
wo gi simi a ní.

²⁴ Zí Lomo 'dí'bi maláyika e† kí
fúndúye zia í'bí roko'bú zíye do óto
yée simi yáká bi Édene ní mi'dí
gbére ndisi lúrú bi kací a. Zí éyí
ndisi gámá'díkí yáká née gbaá káa
zí mongú maku ndisi 'bílé'be ne ní
káa bi 'yi ní ólú íri 'décí miáná kágá
'bi tridri née ánú a ke.

4

Káyina ufu Ábele

¹ Gi do kací ledre née ní, zí Ádama
ndisiyé kí me'bené, zí me'bea ídine
kí siminé, zia aráne owú'o'do. Zí
Áwa úku ledre kídí, "Máayí ifí iríja

* ^{3:20 3:20} Áwa: Ini ledre gi simi Áwa kídí tridri. † ^{3:24 3:24} Maláyika e: Ndisiyé ndólo
maláyika e kí tara Ébere kídí Kerubimí. Niyi éyí tridri e komo ere kí fúndúye. * ^{4:1 4:1} Káyina:
Irí bi Káyina ní ini ledre gi simi a kí tara Ébere kídí ndikiogu owú.

Káyina* gi zia mändíki wo kí sáká
éyí bi gi zí Ngére Lomo ní."

² Gi do kací Káyina, zia kpá aráne
owú'o'do do ifí irí wo née 'bi ené
Ábele.

Zí owú ga gére née ngbóróoguyé
gbrengará. Káyina áyí 'bi eyí 'yi
ó'do éyí, Ábele ní 'bi ené nda 'yi úlú
kábiríki e.

³ Kadra kí'e'do zí Káyina 'dí'bi ngíti
géyi éyí ga bi gi yáká ené ní ndéréne
kíye í'bí yée zí Ngére Lomo.

⁴ Tí lá zí Ábele óongoonzó 'duo
ndiká 'bi kábiríki ené, do 'dí'bi
bilámá esí a bi kí su'bú roné ní í'bí a
káa do mikawu zí Ngére Lomo. Zí
Lomo ídine kí mongú rokinyi gi zí
Ábele kpá gi ro mikawu ené bi i'bí
ní,

⁵ tí lá nda gi ro mikawu máa bi
'bi Káyina ní, Ngére Lomo ndaá 'bi
ené kóo kí rokinyi kíe wá. Née ní zí
mimbé'de Káyina esíne, zí do komoa
ídine bisinyíne.

⁶ Zí Ngére Lomo úku ledre zia kídí,
"Káyina, éyí bi mimbé'deyí esí gi zia
ní 'di? Éyí bi sínyi do komoyi gi zia
kenée ní 'di?

⁷ Togú ndisi méngi ledre bi
miútúásáne ní, káa bi iliní yíjí wá?
Tí lá togú méngi ledre bi utúasá wá
ní, bisinyí ledre ni go gbóo kíyí. Ídí
tóro ngbúó zíyí rómo komoa."

⁸ Gi ore zí Káyina úku ledre zí
lúnduné Ábele kídí, "Nderézé aka
lúrú bi yáká." Nda simi bi niyí
go yáká íri ní, zí Káyina útúne do
lúnduné Ábele zia ócoonzó wo.

⁹ Gi do kací ledre née ní, zí Ngére
Lomo ndú'yú Káyina kídí, "Ábele ní
'da?"

Zia úkulúgu ledre zí Lomo kídí,
"Máowó wá, máayí nda go 'yi lúrú
bi kací lúndumá ma'dáa?"

¹⁰ Zí Ngére Lomo úku ledre zia
kídí, "Méngi bisinyí ledre zí lúnduyí

kenée gi zí 'di? Máuwú gborü sáma lúnduyí go kí kúkú bi gi zíyi.

¹¹ Cákaba ní, máótó taramá go kacíyi, kángá bì ewé sáma lúnduyí akpa gi do sílýi ní, utúasá lolü zíyi ndá'bayí méngi moko sìmi a wá.

¹² Tónóne gi ona ndéréné 'dá'dá, abú áyí ó'do éyí, kángá utúasá 'dí'biogü éyí miánu zíyi wá. Éyí bì kí iriné 'be ní ndaá gi royi kpá wá, odú ledre eyí ní idí duú gámá rií 'dága do sogo kángá ba."

¹³ Zí Káyina úkulúgu ledre zí Ngére Lomo kídí, "Áko Ngére, 'do'dó bì óto domá née romo do roko'búmá go.

¹⁴ Karaba ní óto máa go zíma ínyimá gi do bi bì mánđisi doa ní, máutúásá lolü kpá idí gbó kíyi wá, zíma nda idíma go lá migámáma 'dága ní, née go umbumá gi zí 'yí e."

¹⁵ Tí lá zí Ngére Lomo úkulúgu ledre zí kídí, "Ndaá kenée wá, togú 'yí ufu yíji, máayí í'bí 'do'dó ro 'yí née rómo do 'bì eyí ba kí'dí ínyi doa gbre." Née ní, zí Lomo éké tífi ro sìmi komo Káyina gi ro zí 'yí e ówo a mbá káa bì niyí úfu wo ke.

¹⁶ Zí Káyina ínyiné gi do komo Lomo gi sìmi Édene gi ore ndéré ndísiné sìmi ngítí kángá mi'dí gbére kí iriné Nódú.[†]

Ledre gi ro owú 'bi Káyina e

¹⁷ Née ní, zí Káyina e kí me'bené ndíki owú'o do zíye ífí iria Enóka. Sìmi sìndí kadra máa bì koo née ní, Káyina ní koo ndísi ó'bó gara, zíá ínyiné ífí iri owú 'bì ené bì Enóka ní do gara máa née.

¹⁸ Sìmi bì Enóka ngboró ní zíá ndíki Iráda, zí Iráda ndíki 'bì ené Mazéla, zí Mazéla ndíki 'bì ené Matúséla, zí Matúséla nda ndíki 'bì ené Laméke.

¹⁹ Zí Laméke ngbóróne zíá 'dí'bi kará e gbre, Áda e kí Zíla.

²⁰ Zí Áda ndíki owú do ífí iria Zabála. Zabála ní ne bulúndu 'yí ga

bì ndísiní gámá mi'da'dágá kí lúrú bi kací bangá eyé e sìmi súwú ní.

²¹ Irí lúndua ní 'bì ené Zubála. Zubála ní ne bulúndu 'yí ga bì 'yí úcü kú'dú e kpá 'yí ímí kángá e ní.

²² Zí Zíla kpá ndíki 'bì ené owú'o do zíá ífí iria Tübúla Káyina. Bì ngboróogü ní, zíá idí 'bì ené 'yí úcü 'boro. Irí lémia koo Náma.

²³ Kadra kí'e do zí Laméke koo úku ledre zí me'bené ga bì gbre ní kídí, "Kará 'bì amá e, úwúsé aka kúruma kúru o'do 'bì esé.

Máufu koo ngítí owú'o do gi zíá oto koo uñgú romá.

²⁴ Togú Lomo úku koo kídí 'yí bì ní óto síline ro Káyina ní, née ní 'dó'do wo kí'dí ínyi doa gbre. Máa Laméke togú 'yí oto síline romá, máayí 'bì amá 'dó'do wo kí'dí cí ota doa sokó doa ínyi doa gbre."

²⁵ Gi do kací umbu Ábele, zí Ádama e ndíki ngítí owú'o do zíye ífí iri a Séte.[‡] Zíye úku ledre kídí, "Mbófo éyí, Lomo i'bíogü dobikulú Ábele bì koo lúndua ufu ní go zíze."

²⁶ Gi ore zí Séte ndíki owú'o do, zíye ífí iri a Enósa.

Née nda go sìndí kadra bì koo zí 'yí e ndísiyé íni ini zí Ngére Lomo sìmi a ní.

5

Ledre gi ro bulúndu bulúndu Ádama e

¹ Ba ledre ga bì koo gi ro Ádama kí bulúnduné e ní.

Sìmi bì koo Lomo otoogü 'yíma'dí e ní, otoogü koo yée cé káa zí ne ní.

² Otoogü koo yée o'do kí kára, zíá ífí iriyé kídí, "'Yíma'dí e." Zíá ínyiné í'bí úndru zíye.

³ Sìmi bì koo simibi 'bì Ádama ní go míya kí'e doa cí kéri doa sokó (130) ní, zíá koo ndíkiogü tosoné owú'o do zíá ífí iri owú ma'dáa Séte.

⁴ Zí Ádama ndísiné gi do kací bì ndíkiní Séte ní, sìmibi míya ínyi doa

[†] **4:16 4:16** Nódú: Ini ledre gi sìmi iri bì Nódú ní kídí gámálící. [‡] **4:25 4:25** Séte: Ini ledre gi sìmi iri bì Séte ní kí tara Ébere kídí, Lomo i'bíne zíma.

ota (800). Zía koo kpá ndíki ngítí geyí owú e, ya'dá e kí kará e.

⁵ Ádama ní úyu ní, mengi do sogo kángá go simíbi míya inyí doa eso doa cí kérí doa sokó (930).

⁶ Simí bi koo simíbi ní do Séte go míya doa inyí (105) ní, zía ndíki Enósa.

⁷ Gi do kací a née, zía ndísiné simíbi míya inyí doa ota doa inyí doa gbre (807). Zía ndíki ngítí geyí owú e ya'dá e kí kará e.

⁸ Simíbi ní koo do Séte mbá míya inyí doa eso doa sókó doa gbre (912) zía koo úyuné.

⁹ Simí bi koo Enósa mengi go simíbi cí eso doa sokó (90) ní, zía ndíki Kenána.

¹⁰ Zí Enósa ménginé gi do kací Kenána née simíbi e míya inyí doa ota doa sokó doa inyí (815). Zía ndíki ngítí geyí owú e ya'dá e kí kará e.

¹¹ Ni nda koo úyu ní simíbi ní koo doa go mbá míya inyí doa eso doa inyí (905).

¹² Simí bi Kenána ní koo go kí simíbi cí ota doa sokó (70) zía ndíki Malále.

¹³ Gi do kací Malále zía ménginé simíbi e míya inyí doa ota doa cí gbre (840), zía ndíki ngítí geyí owú e, ya'dá e kí kará e.

¹⁴ Kenána mengi koo mbá simíbi míya inyí doa eso doa sokó (910), zía úyuné.

¹⁵ Malále mengi koo 'bi ené simíbi cí ota doa inyí (65), zía ndíki Yéreda.

¹⁶ Gi do kací a née, zí Malále ménginé simíbi míya inyí doa ota doa cí kérí doa sokó (830), zía ndíki ngítí geyí owú e, ya'dá e kí kará e.

¹⁷ Malále mengi koo mbá simíbi míya inyí doa ota doa cí eso doa sokó doa inyí (895), zía úyuné.

¹⁸ Yéreda mengi koo mbá simíbi míya kí'e'do doa cí ota doa gbre (162) zía ndíki Enóka.

¹⁹ Nda gi do kací a née, zía ménginé simíbi míya inyí doa ota

(800), zía ndíki ngítí geyí owú e, ya'dá e kí kará e.

²⁰ Yéreda mengi koo mbá simíbi míya inyí doa eso doa cí ota doa gbre (962), zía úyuné.

²¹ Enóka mengi koo mbá simíbi cí ota doa inyí (65), zía ndíki Metúséla.

²² Zía ménginé gi do kací Metúséla née simíbi míya ota (300), zía ndíki ngítí geyí owú e, ya'dá e kí kará e. Illofuní koo ledre 'bi Lomo go.

²³ Enóka mengi koo mbá simíbi míya ota doa cí ota doa inyí (365).

²⁴ Ndísi 'bi Enóka kí míméngi ledre ené ní koo bílámáne do komo Lomo. Gi zí kényí née ní, zí Lomo koo 'dí'bi wo lá wayí.

²⁵ Zí Metúséla koo ménginé mbá simíbi míya kí'e'do doa cí eso doa inyí doa gbre (187), zía ndíki Laméke.

²⁶ Gi do kací a née, zía ménginé simíbi míya inyí doa gbre doa cí eso doa gbre (782) zía ndíki ngítí geyí owú e, ya'dá e kí kará e.

²⁷ Zía nda koo úyuné simí bi mengi koo go mbá simíbi míya inyí doa eso, doa cí ota doa inyí doa eso (969) ní.

²⁸ Laméke mengi koo mbá simíbi míya kí'e'do doa cí eso doa gbre (182), zía ndíki owú'o'do.

²⁹ Zía ifí iria Nówá.* Zía úku ledre gi roa kídi, "Ba go owú bi ní sáká zée gi simí 'do'dó bi ndisizé 'dó'dó a kí méngi moko simí kángá bi Lomo oto tarané kací a ní."

³⁰ Zí Laméke koo ménginé mbá simíbi míya inyí doa cí eso doa sokó doa inyí (595) gi do kací bi ndikiní Nówá ní. Zía ndíki ngítí geyí owú e, ya'dá e kí kará e.

³¹ Zía úyuné simí bi koo simíbi ní doa go mbá míya inyí doa gbre doa cí ota doa sokó doa inyí doa gbre (777) ní.

³² Simí bi Nówá mengi go simíbi míya inyí (500) ní, zía ndíki owú e ota mbá owú ya'dá e. Owú maágé koo Séme, Áma nda kí Yépetá.

* 5:29 5:29 Nówá: Ini ledre gi simí ifí bi Nówá ní kí tara Ébere kídi, 'dowúro.

6

Milúyú ledre 'bi 'yima'dí e

¹ Simi bi 'yi e niyí nda go étri do sogo kángá kíngaya ní, zí yée ndíki tú'dú owú kará e,

² zí owú ya'dá e gi simi 'yi ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Lomo go ní lurú owú kará ga gére née kí 'búne gi zí láma bì royé ní. Zíye ndísiyé 'dí'bi yée káa do kará e.

³ Zí ledre née sínyíne ro Lomo, zíá úku ledre kídí, "Máutuásá lolu ótoómo 'Dówúma simi 'yima'dí e zíye ndísiyé trídríyé za fí ní wá gi zíá niyí úyu miúyu. Odu simibi eyé ni idí duú míya kíé'do doa cíkérí (120) zíye úyuyé."

⁴ Mingburoko raga 'yi e niyí kóo bo do sogo kángá simi sindí kadra bi kóo owú 'bi 'yi ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Lomo go ní ndísiní ndiki owú e kí nyí 'yi ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Lomo wá ní. Niyí kóo ye 'yi ga bi kí roko'búyé, iriyé ndísi ówú miówú simi sindí kadra máa bi kóo née ní.

⁵ Zí Lomo lurú mingbóró bisinyí ledre 'bi 'yima'dí e do sogo kángá, míméngí ledre eyé kí misómú ledre eyé ní nda yi ené go mbá bisinyíne kíngaya kací kadra mbá,

⁶ zí ledre née sínyíne ro Ngére Lomo zí mimbé'dea 'déciné gi zíá mi'déci gi zíá bi otoogu 'yima'dí e ne do sogo kángá ní.

⁷ Zíá úku ledre kídí, "Máayí úfuoyó 'yi ga gére née mbá 'dá'ba. Zíma kpá úfuoyó bangá e, solú e, kí éyí trídrí ga bi ndísiní ndéré kí do simiyé bi ní mbá 'dá'ba. Máayí kí mongú lerí zíma ótoogu yée"

⁸ Odu 'yi bi kóo ní bílámáne do komo Lomo ní duú Nówá.

Nówa yeme kurúngba

⁹ Ba owú ledre gi ro Nówá.

Nówá ní kóo mbigí 'yi 'bi Lomo, zí míméngí ledre ené idíne mbá bílámáne gi dongará 'bi 'yi ga bi kóo simi sindí kadra née.

¹⁰ Nówá ma'dáa ndiki kóo owú e ota, Séme, Áma kí Yépeta.

¹¹ Nda gi ore zí míméngí ledre 'bi 'yima'dí e do sogo kángá idí ené nda go bisinyíne kíngaya do komo Lomo, gi zíá ambáye nda yi ené kóo go lá góo rará.

¹² Simi bi Lomo lurú do sogo kángá ní nda yi ené go kenée ní, zíá ówo a kídí do sogo kángá sinyí go gi zíá míméngí ledre 'bi 'yima'dí e ní nda yi ené go mbá bisinyíne.

¹³ Née ní zí Lomo úku ledre zí Nówá kídí, "Máyéme romá go gi ro zíma úfuonzó 'yima'dí e za mbá, gi zíá do sogo kángá sinyionzó roné go gi zí rará eyé. Káa zí bi go kenée ní, máayí go ógu úfuonzó yée kí éyí trídrí e gi do sogo kángá za mbá.

¹⁴ Idí yéme mongú kurúngba zíyi gi simi kágá bi kí roko'búné ní. Zíyi ífi 'décí simia tú'dú káa zí ifiní simi 'dící ní, zíyi kúrúru simiyé mikkúrúru kí ko'dó 'dící kí sága mbá.

¹⁵ Miyéme a idí idí káa, miákpa a idí idí miólo komo sindí 'yi míya eso ci gbre doa sokó (450), miáya a idí idí miólo komo sindí 'yi ci ota doa sokó doa ınyí (75), mióló a nda 'bi ené miólo komo sindí 'yi ci gbre doa ınyí (45).

¹⁶ Idí 'dóro doa káa zí do 'dící ní, zíyi ótoómo bifúó dongará doa née kí gbígéri a gi ro sili. Simi kurúngba ma'dáa, idí idí ota ngítí a 'dága, ngítí a yana ngítí a nda 'bi ené nde. Zíyi óto mbotu do gboru a.

¹⁷ Idí úwú ledre ba bílámáne, gi zíá máayí go ógu kásáogu mongú iní zíá úcuné do sogo kángá mbá, zí 'yima'dí e kí éyí trídrí e úyuyé za mbá 'dá'ba.

¹⁸ Tí lá miyéme ledre ní idí dongaráze kényí káa, idí 'dí'bi me'beyí kí owú 'bi eyí e kí me'beyé e zíse olúse simi kurúngba.

¹⁹ Idí 'dí'biútú ríkí sí do éyí trídrí e ya'dáye kí karáye mbá gi ro zíse ómosé kéye simi kurúngba íri gi ro zíye idíye trídrí gi zí mongú iní.

²⁰ Zíyi kpá 'dí'biútú ríkí sí do solú e, bangá e kí éyí trídrí ga bi

ndisíní ndéré kí do simiyé bi ní, ya'dáye kí karáye mbá kpa kiyi simi kurúngba íri, gi ro zíse ómosé ndro keye.

²¹ Gi ore zíyi kpá 'dí'bi éyí miánu kací sí doyé mbá kpa zíyi bándáóto yée gi rosé kí éyí trídri ga gére née."

²² Zí Nówá méngi ledre ga gére née tí za cé káa zí bi Lomo uku zíá ní.

7

Mongú iní bi ucu ní

¹ Simi bì sindí kadra utúasá go ní, zí Ngére Lomo úku ledre zí Nówá kídi, "Nówá, ólúsé mu kí me'beyí, kí 'yi 'bì 'be 'bì eyí e mbá simi kurúngba gi zíá gi dongará 'yi ga bi simi sindí kadra máa ba ní, áyí duý yíi mbigí 'yi amá.

² Simi bì ásé go ólú ní, idí 'dí'bi ríkí sí do bílámá bangá e* inyi doa gbre, ya'dáye kí karáye. Zíyi 'dí'bi ríkí sí do bisinyí bangá e† ya'dáye kí karáye.

³ Nda gi ore zíyi 'dí'bi ríkí sí do solú e kpá inyi doa gbre, ya'dáye kí karáye, káa bi kúfúye ni úngbu ke.

⁴ Gi do kací sili inyi doa gbre máayí go ógu kasa iní zíá é'diné kí sili ci gbre kí ndulú e kí kadra mbá gi ro zíá úfuónzó éyí trídri ga bi ndisíní ndisi gbére bi mótoogu yée ní mbá 'dá'ba."

⁵ Zí Nówá méngi ledre ga gére née go tí káa zí bi Ngére Lomo uku zíá ní.

⁶ Simi bì iní née ní koo ógu é'dí ní, Nówá ní koo go kí simibi míya inyi doa kérí (600).

⁷ Née ní, zí Nówá iniyiyé kí me'bené, kí wotíne e kí me'beyé e mbá do óluye simi kurúngba gi ro ómoyé gi zí mongú iní née.

⁸ Zí bílámá bangá kí bisinyí bangá ga bi Lomo uku ledreyé zí Nówá ní, solú e, kí éyí trídri ga bi ndisíní ndéré kí do simiyé bi ní,

* ^{7:2} ^{7:2} Bilámá bangá e: Bilámá bangá niyi bangá ga bi ndisíní ánu yée kí 'dáná yée káa do éyí 'dáná zí Lomo ní. † ^{7:2} ^{7:2} Bisinyí bangá e: Bisinyí bangá niyi 'bi eyé bangá ga bi anuní yée kí 'dáná yée káa do éyí 'dáná zí Lomo wá ní.

⁹ ya'dáye kí karáye óluye kí Nówá e mbá simi kurúngba káa zí bi Lomo uku zíá ní.

¹⁰ Gi do kací sili inyi doa gbre, zí mongú iní née 'dí'bi bi do tónóne é'diné.

¹¹ Simi simibi bi simibi do Nówá go míya inyi doa kérí (600) ní, simi gbre efé simi 'dú'du ené sokó doa inyi doa gbre, zí mongú iní ndisi lágaoguné gi simi kángá do sogo kángá, zí wo bi ndisi é'dí gi komo ere ní ndisi léfené káa zí ere likpi go milíkpí ní.

¹² Zí iní née é'diné kí ndulú e kí kadra mbá kí sili ci gbre.

¹³ Née kadra bi koo Nówá e kí me'bené kí wotíye ga bi ota, Séme, Áma kí Yépetá kí me'beyé e mbá olúní simi kurúngba ní.

¹⁴ 'Dí'biutúní koo bangá súwú e kací ríkí sí doyé, bangákulú e kací ríkí sí doyé, éyí trídri ga bi ndisíní ndéré kí do simiyé bi ní kpá kací ríkí sí doyé, nda kí solú e kí éyí trídri ga bi kí fúndúye ní kací ríkí sí doyé mbá.

¹⁵ Zí eyí trídri ga gére née óguyé kací sí doyé e mbá gbre gbre óluye kí Nówá e simi kurúngba.

¹⁶ Éyí trídri ga bi koo mbá olúní simi kurúngba ní, niyi koo kí ya'dáye kí karáye káa zí bi koo Lomo uku zí Nówá ní. Gi ore zí Ngére Lomo 'dútu mbotu.

¹⁷ Zí iní é'diné kí sili ci gbre, do úcuné do sogo kángá kíngaya, zí miúcu iní née ndisíné sikpi kurúngba ndéré kíe 'dága gi do sogo kángá.

¹⁸ Zí iní nda úcuné go bisinyíne kíngaya do sogo kángá, zí kurúngba ndisi élené doa ndéréne 'dága.

¹⁹ Nda gi ore zí miúcu iní née úcu'dútu do mingburoko ngbángba landa ga bi do sogo kángá ní mbá.

²⁰ Zíá úcutátá roné 'dága kíngaya, zí mingburoko landa ga gére idíye

mbá sí iní nde. Zí iní ídine 'dága gi do landa mítiri ịnyi doa gbre.

²¹ Za ríkí éyí trídri e ga bi ndisíní ndisi gbére kací sí doyé mbá, solú e, bangákulú e, bangá súwú e nda kí éyí trídri máa yée ga bi ndisíní ndéré kí do simiyé bi ní kí 'yima'dí e, úyuónzó royé za mbá.

²² Éyí ga bi kí 'dowú simiyé bi ndisíní ndisi gbére ní, zíye úyuónzó royé za mbá.

²³ Lomo úfuónzó éyí trídri ga bi ndisíní ndisi gbére ní go za mbá, 'yima'dí e, bangá e, solú e, nda kí éyí trídri máa yée ga bi ndisíní ndéré kí do simiyé bi ní. Otoomo tí lá duý Nówá kí éyí trídri ga bi niyí keye simi kurúngba íri ní.

²⁴ Zí iní bi ucu née tóroné do sogo kángá kí sili míya kí'e'do, cí gbre doa sokó.

8

Mindükú mongú iní

¹ Tí lá Lomo somúlígí ledre Nówá kí éyí trídri ga bi kíe simi kurúngba ní wá. Zí Lomo kásagú sili zí ndisi ilíne do sogo kángá gi ro zí iní bi ucu née tónó ndukúne.

² Née ní zí milága iní bi gi simi kángá ótoómo kí lágaoguné, zí wo bi ndisi é'dí gi komo ere ní ndímíne.

³ Zí iní bi koo ucu née, tónó ndukúne ndoo gi do sogo kángá. Ni ndéréogú simi sili míya kí'e'do, cí gbre doa sokó ní, iní ndukúonzó roné go.

⁴ Nda simi 'dú'du sokó doa ịnyi doa gbre 'bi ịnyi doa gbre éfé, zí kurúngba ndéré ndisíné do ngiti landa kí ịriné Araráta.

⁵ Zí iní nda ndisíné go fú lá ndukúne tátá roné nde. Nda go simi mizefí sili 'bi sokó éfé, zí do ngiti geyí landa e go ólúoguyé sága.

⁶ Gi do kací sili cí gbre, zí Nówá líkpí bifúó bi otoomo ro kurúngba ní,

⁷ zí ịnyiné kásagú solú bi kí ịriné fóro ní, ndéré yí ené fí, zaá gi zí iní ndukúonzó roné té kí.

⁸ Gi do kací a née, zí a kásagú kírikó'do gi ro zí a ndéréne lúrú bi togú iní ndukúonzó roné gi do kángá go yá.

⁹ Tí lá simi bi kírikó'do ndéréogú íri ní, bi útú a bi ndaaá gi zí a iní ní aka yí ené fú lá bo do sogo kángá, zí a ndá'balúgu roné zí Nówá simi kurúngba. Zí Nówá ésiogú sili ne do 'dí'bilúgu wo simi kurúngba.

¹⁰ Zí Nówá ndisíné kí sili ịnyi doa gbre, zí a kpá kásagú ándá kírikó'do ndéré lúrú bi.

¹¹ Simi bi kírikó'do nda'baogú nda kí tagá ní, ní nda go kí mbílí kágá bi oliva ní tarané. Gi ore zí Nówá owo a kídi iní ndukúgo.

¹² Zí a ndisíné gi do kací a née kpá sili ịnyi doa gbre, zí a kpá kásalúgu kírikó'do. Tí lá ndéré máa bi ndéré née ní, nda'balugu ené lolú roné zí Nówá wá.

¹³ Simi sındí kadra máa bi koo née ní, simibi 'bi Nówá ní koo go míya ịnyi doa kérí doa kí'e'do (601). Simi mizefí 'dú'du 'bi éfé 'bi simibi máa née ní, zí iní ndukúonzó roné gi do sogo kángá. Zí Nówá líkpí do kurúngba, ní lúrú bi ní, do kángá ní go gágá.

¹⁴ Ni ndéréogú bi simi sili cí kérí doa ịnyi doa gbre 'bi gbre éfé ní, do kángá gagá go ngéré.

¹⁵ Née ní, zí Lomo úku ledre zí Nówá kídi,

¹⁶ "Nówá ólúogusé gi simi kurúngba mu, yíj kí me'beyí, nda kí wotise e kí me'beyé e.

¹⁷ Zíyí 'dí'biogú éyí trídri ga bi kíyi íri ní sága, solú e, bangá e nda éyí trídri máa yée ga bi ndisíní ndéré kí do simiyé bi ní gi ro zíye étrilúgu royé do idíye tú'dú do sogo kángá."

¹⁸ Née ní, zí Nówá ólúoguyé sága kí me'bené, nda kí woṭíne e kí me'beyé e.

¹⁹ Zí bangá e, kí éyí trídri ga bi ndisíní ndéré kí do simiyé bi ní nda kí solú ga bi koo keye simi kurúngba ní ólúoguyé mbá sága kací sí doyé e mingúngúcua.

Lomo mótú éyí gi ro do sogo kángá

²⁰ Née ní, zí Nówa ó'bó mbayi zí Ngére Lomo. Zí 'dí'bi ríkí sí do bílámá bangá e kí solú ga bì bílámáye ní óngóónzó yée do óngbó yée do mbayi née káa do éyí 'dáná. ²¹ Zí Lomo ídine kí mongú rokinyi gi ro 'dáná éyí bi Nówa 'daná zíá ní. Zíá ódrone zíne kí roné kídí, "Tónóne karaba ndéréné 'dá'dá, móto lolu taramá kací kángá gi zí lúyú ledre 'bì 'yíma'dí e wá. Míméngi ledre 'bì 'yíma'dí e mbá ní yí ené bísinyíne kú gi do owúye, tí lá máfuónzó lolu éyí ga bì kí 'dówú simiyé ní káa zí wo bì máméngi ba wá.

²² "Tí káa zí bì do sogo kángá ní ídí 'bì ené ní, sindí kadra 'bì éyí e mbá niyí ídí, sindí kadra 'bì 'dýí éyí e, kí sindí kadra 'bì 'dó'dúogu éyí e gi yáká, sindí kadra 'bì drú kí sindí kadra 'bì bi miíri, sindí kadra 'bì límí kí sindí kadra 'bì ndumu, nda kí sindí kadra 'bì kadra kí sindí kadra 'bì ndulu.

Éyí ga gére née niyí ídí kenée za fí."

9

Miyéme ledre 'bì Lomo zí Nówa

¹ Gi do kací née ní, zí Lomo í'bí úndru zí Nówa e kí wotíne e zíá úku ledre zíye kídí, "Ídisé étri zí bulúndusé e ídye tú'dú do sogo kángá.

² Bangá e kí solú e mbá, nda kí éyí trídri ga bì ndisíní ndéré kí do simiyé bi ní kí kénzé e, niyí ndisi éré ngirisé miéré gi zíá móto yée go sítílise.

³ Éyí ga bì za mbá ndisíní gámá migámá kí trídri simiyé ní, máí'bí yée go zíse káa do éyí miánu cé káa zí bì koo máí'bí fútú éyí e zíse ndisísé ánu yée ní.

⁴ "Tí lá ndásé ánu esí bì kí sáma siminé ní wá. Máasi kíe gi zíse gi zíá trídri bì simi sáma ní aka simi a.

⁵ Káa zí bì go kenée née ní, togú 'yí ufu ezené 'yíma'dí máayí kpá úfu wo. Kpá kenée bangá bì úfu 'yíma'dí go ní máayí kpá úfu a 'dá'ba.

⁶ Lomo otooogu 'yíma'dí cé káa zí ne ní, gi zí kényi née ní 'yí ufu 'yíma'dí, eze a 'yíma'dí ní úfu wo kpá ne.

⁷ Gi zí kényi née ní, ili go zíse étrisé kíngaya zí bulúndusé e ídye do sogo kángá ba za mbá."

⁸ Née ní zí Lomo úku ándá ledre zí Nówa kí wotíne e kídí,

⁹ "Bì ba ní, móto miyéme ledre go gi ro zíma méngi a zíse kí bulúndusé ga bì niyí ógu gi do kacíse ní,

¹⁰ kpá kí éyí trídri ga bì ólúógsé kíye gi simi kurúngba, solú e, bangákulú e, kí bangá súwú e ní.

¹¹ Máóto go káa do miyéme ledre zíze kíse, éyí ndaá lolu íri do úfuónzó éyí trídri e kí miúcu iní do sogo kángá ní wá."

¹² Née ní zí Lomo úku ledre kídí, "Ba lílì miyéme ledre bì máyéme go gi ro zíá ídine dongaráze kíse kí éyí trídri e mbá ní, yée ga bì cakaba ba kí yée ga bì niyí ídí karanée ní.

¹³ Máóto mfkórú amá go komo ere zíá ídine káa do lílì miyéme ledre dongaráze kíse kí do sogo kángá mbá.

¹⁴ Kí'dí bì mákása mongú iní go gi ro zíá é'diné do sogo kángá ní, mfkórú ní ólúógsé.

¹⁵ Togú olúogu go kenée, máayí geré sómúndíki miyéme ledre bì máyéme dongaráze kíse kí éyí trídri e kací sítílise go mbá ní. Iní ucu andá lolu roné zíá úfuónzó éyí trídri mbá wá.

¹⁶ Kí'dí bì mfkórú olúogu go kenée ní, máayí lúrúndíki a zíma geré sómúndíki ledre miyémeóto ledre bì máyéme dongaráze kíse kí éyí trídri e do sogo kángá mbá ní."

¹⁷ Nda gi ore zí Lomo úku ledre zí Nówa kídí, "Ba go lili miyéme ledre bì máyémeóto dongaráze kíse kí éyi tridri e do sogo kángá mbá ní."

Wotí Nówa e

¹⁸ Wotí Nówa ga bì koo olúoguní keye gi simi kurungba ní niyí, Séme, Áma kí Yépeta. Áma ní ne 'bu Kanána.

¹⁹ Wotí Nówa ga bì ota née, niyí ye bulúndu 'yima'dí e do sogo kángá mbá.

²⁰ Nówa ní ne mizefi 'yi bì koo tonó ó'do yáká do 'dýi kóró simi a ní.

²¹ Simi bi Nówa ewé le'yí kóró née ní, zíá koyóne, zíá útu 'dú'duné gi zíá ngírá sí kútú kacíne.

²² Zí Áma 'bu Kanána ólú ndíki 'buyé kí 'dú'du ngírá, zíá olúoguné ndéréne úku a zí lúnduné e sága.

²³ Tí lá zí Séme kí Yépeta 'dí'bi mbilí bongó yáya do goyé zíye olúye kíe kí sogoyé sí kútú do ló'bu a do 'buyé kí 'dú'du ngírá. Oyolo'bóni komoyé gbú gi 'dí kerí káa bì yée niyí lúrú ngírá 'buyé.

²⁴ Simi bi le'yí ongó gi komo Nówa zíá úwú ledre bì wotí a Áma mengi zíá ní,

²⁵ zíá úku ledre kídí,
"Máoto taramá go kací Kanána, ní idí owúkulú
'bì lúnduné e. Ní idí 'bì ené za
'dá'ba kíngaya."

²⁶ Zíá kpá úku ledre kídí, "'Yí e mbá idíní í'bí mbófo éyí zí Ngére Lomo bì ndísi sáká Séme ní.

Zí Kanána idí 'bì ené nda owúkulú 'bì Séme.

²⁷ Máayí úku ledre zí Ngére Lomo idí í'bí úndru zí Yépeta, zíá ndíki tú'dú owú e,
zí bulúnduga ndísi ndísiyé ndro kí bulúndu Séme e,
zí Kanána idí 'bì ené owúkulú 'bì Yépeta."

²⁸ Zí Nówa ndísiné gi do kací mongú iní bì koo ucu ní simibi míya ota, cí gbre doa sokó (350).

²⁹ Nówa mengi koo mbá simibi míya ịnyí doa eso, cí gbre doa sokó (950) zíá úyuné.

10

Bulúndu Nówa e

¹ Ba ledre gi ro bulúndu Nówa bì wotíga ga bì Séme, Áma kí Yépeta ndikiní yée gi do kací mongú iní bì koo ucu ní.

Owú 'bì Yépeta e

² Owú 'bì Yépeta e niyí, Goméra, Magága, Midáyi, Yavána, Tübúla, Misáka nda kí Tirásá.

³ Zí owú 'bì Goméra idí 'bì eyé, Asakenéza, Ripháta nda kí Togaráma.

⁴ Owú 'bì Yavána, 'bì eyé, Elísa, Tarasísi, Kitími, nda kí Rodaními.

⁵ Ga ba sí do bulúndu Yépeta ga bì ndísiní ndísi kací kó'dú mìkavu e kí do cukú e ní. Zíye ndísi óto 'be 'bì eyé e do bi e mingúngúcua do ndísi ódroyé simi mbigí tara máa 'bì eyé ní.

Owú 'bì Áma e

⁶ Owú 'bì Áma 'bì eyé koo, Kúsú, Ízibiti,* Pütü nda kí Kanána.

⁷ Owú 'bì Kúsú nda 'bì eyé, Séba, Avíla, Sábata, Ráma nda kí Sabatéka. Zí owú 'bì Ráma e nda idí 'bì eyé Síba e kí Dedána.

⁸ Ngítí owú 'bì Kúsú ní koo bo kí ịriné Nímíróda, ní koo ne birará 'yi kí roko'buné do sogo kángá.

⁹ Gi zí sáká éyí 'bì Ngére Lomo zí Nímíróda ndísiné úfu bangá e kíngaya. Née sí ledre bì 'yi e ndísiní úku ledre gi zíá kídí, "Lomo idí í'bí komokenzi zíyi, zíyi ndísiyí úfu bangá e kíe káa zí 'bì Nímíróda ní."

¹⁰ Ga koo 'desí ní, Nímíróda ndísi koo ndísi simi kángá bì Sinára ní. Ní ne mizefi mongú ngére do gara ga bì ota, Babelóniya, Eréka, Akáda nda Kalané.

¹¹ Nda gi ore zíá ịnyiné ndéréne simi kángá bì kí ịriné Asíriya, kí'dí

* **10:6 10:6** Ízibiti: Ngítí ịri Ízibiti ní Miziráma.

bì o'bó mingburoko gara ga bì, Njinévi, Rebóta Íra, Kála,

¹² nda kí Résene bì ni dongará Njinévi kí Kála bì ni ne mongú gara doyé mbá ní.

¹³ Owú 'bì Ízibiti niyí 'bì eyé Lidiyádi, Aníma, Labíti, Nefatúma,

¹⁴ Petarúsa, Kasélü bì ndikioguní kúfú 'yì ga bì Falasítíni ní, nda kí Kuréto.

¹⁵ Owú 'bì Kanána e niyí Sidóna bì ni ndíká ní kí Éte.

¹⁶ Kanána ní kpá ne 'bụ, Zebúsa, Amóra, Girigási,

¹⁷ Ivíta, Aréka, Sinóyi,

¹⁸ Avénda, Zemaráda nda kí Amáta.

Nda gi do kací a née zí 'yì 'bì Kanána e ángayé

¹⁹ zí mama bì dongaráye kí ngítí géyi 'yì e ní tónóne gi simi Sidóna ndéréoguné gi simi Gerári gbó kí Gáza, nda mi'dí gbére simi Sodóma, Gomóra, Adéma, Zeboyíma gbó kí Lasa.

²⁰ Ga ba owú 'bì Áma e kí bulúnduga ga bì ndísiní ndísi do bi e kací sí doyé kí tara eyé e mingúngúcua ní.

Owú 'bì Séme

²¹ Zí Séme bì mongú lúndua ní Yépeta ní kpá ndíki wotíne e. Séme ní ne bulúndu 'yì ga bì ndísiní ndólo yée Ébere e ní mbá.

²² Owú 'bì Séme ma'dáa niyí nda 'bì eyé Eláma, Asúra, Arípakanáda, Lúda nda kí Aráma.

²³ Owú 'bì Aráma niyí 'bì eyé, Üzu, Úla, Getéra nda kí Masa.

²⁴ Arípakanáda ní 'bì ené 'bụ Séla, zí Séla nda idí 'bì ené 'bụ Ébere.

²⁵ Ébere ndíki kóo owú e gbre. Ngítí a ịrià 'bì ené Pelége[†] gi zí a née sindí kadra bì 'yíma'dí e ifí bayiní royé do sogo kángá ní. Ịri lúndua 'bì ené nda Zakatáni.

²⁶ Owú 'bì Zakatáni niyí 'bì eyé, Alemodáda, Sélefa, Azaramavéta, Zéra,

²⁷ Adoráma, Uzála, Dikéla,

²⁸ Obála, Abimiyéle, Síba,

²⁹ Opíra, Avíla nda kí Zobába. Ga gére née mbá owú 'bì Zakatáni.

³⁰ Kángá bì kóo ndísiní simi a ní tonó gi simi Mésa ndéré'díyi roné 'dí gbére do bi ekékí bì gbó kí Sefára ní.

³¹ Ga ba owú 'bì Séme ga bì ndísiní ndísi do bi e kací sí doyé kí tara eyé e mingúngúcua ní.

³² Ga ba si do bulúndu Nówá ga bì wotí ga ndíkiní yée kací do 'be 'bì eyé e ní. Niýí ye 'yì ga bì ndikioguní ríkí sí do 'yíma'dí e do sogo kángá gi do kací mongú iní bì kóo ucu ní.

11

Lomo ifí bayi tara zí 'yíma'dí e

¹ Ga kóo 'desí ní, tara ní aka yí ené kóo do sogo kángá duú kí'e'do zí 'yì e ndísi úku duú tara máa bì kí'e'do née.

² Simi bì 'yíma'dí e niyí ndísi kí gámálíci royé ní, zíye ndéré 'díyi royé mi'dí gbére do óguyé do mongú nyará bi simi Sinára,* zíye ndísiyé ore.

³ Zíye úku ledre dengbíye kídí, "Ógusé mu zíze ónzó bílóko do óngbó a bílámáne." Yemení kóo bílóko née do bi kací tutú zí micece'dí ko'bó nda idí 'bì ené do bi kací éyí bì káa zí seméndí ní.

⁴ Née ní zíye úku ledre kídí, "Ógusé mu, zíze ó'bó mongú gara zíze, kí mongú 'dící siminé mbíwu 'dága zí doa ndéréoguné gi ro ere, gi ro zí ịriżé ówúne doa káa bì azé báyi do sogo kángá mbá ke."

⁵ Tí lá zí Ngére Lomo óguné lúrú mongú gara kí mongú 'dící bì 'yì ga gére niyí ndísi ó'bó a née.

⁶ Zí Ngére Lomo úku ledre zíne kí roné kídí, "Káa zí bì 'yì ga ba niyí go 'yì kí'e'do, ndísiní ódro go kpá lá duú tara bì kí'e'do zíye tónóye go méngi éyí káa zí ba ní, ledre bì niyí yéme a

[†] 10:25 10:25 Pelége: Ini ledre gi simi ịri à Pelége ní kí tara Ébere kídí, "ífi éyí e." * 11:2 11:2 Sinára: Ngítí ịri Sinára ní kóo Babelóniya.

gi ro méngi a ní utúasá rómo yée wá.

⁷ Ógusé mu zíze ndéréze gírágá báyi simi tara eyé káa bi niyí ndísi úwú royé dengbiye ke."

⁸ Née ní, zí Ngére Lomo báyi yée gírá do sogo kángá mbá, zíye ótoómo kí ó'bó mongú gara bi koo néee.

⁹ Née sí ledre bi ifiní irí bi néee kídí Bábele[†] ní gi zía néee bi bi Ngére Lomo gírágá bayi tara bi do sogo kángá ba gi doa ní. Nda gi ore zí Ngére Lomo báyi yée mikkékeria do sogo kángá mbá.

Ledre gi ro bulúndu Séme e

¹⁰ Ba ledre gi ro bulúndu Séme e.

Simi gíbre gi do kací mongú iní bi koo ucu ní, simi bi simi 'bi Séme ní go míya (100) ní, zía ndíki Aripakasáda.

¹¹ Gi do kací a néee ní, zí Séme ndísiné simi míya inyí (500) zía ndíki ngíti geyi owú e, ya'dá e kí kará e.

¹² Simi bi simi 'bi Aripakasáda ní go cí kérí a doa sokó doa inyí (35) ní, zía ndíki Séla.

¹³ Nda gi do kací Séla, zí Aripakasáda méngi simi míya eso doa ota (403) zía ndíki ngíti geyi owú e, ya'dá e kí kará e.

¹⁴ Simi bi simi ní do Séla go cí kérí a doa sokó (30) ní, zía ndíki Ébere.

¹⁵ Zí Séla méngi gi do kací Ébere néee simi míya eso doa ota (403), zía ndíki ngíti geyi owú e, ya'dá e kí kará e.

¹⁶ Simi bi simi do Ébere go cí kérí a doa sokó doa eso (34) ní, zía ndíki Pelége.

¹⁷ Zí Ébere méngi gi do kací Pelége néee simi míya eso doa cí kérí a doa sokó (430), zía ndíki ngíti geyi owú e, ya'dá e kí kará e.

¹⁸ Simi bi simi do Pelége go cí kérí a doa sokó (30) ní, zía ndíki Réwu.

¹⁹ Zí Pelége méngi gi do kací Réwu néee simi míya gíbre doa inyí doa eso (209), zía ndíki ngíti geyi owú e, ya'dá e kí kará e.

²⁰ Simi bi simi do Réwu go cí kérí a doa sokó doa gíbre (32) ní, zía ndíki Serúga.

²¹ Zí Réwu méngi gi do kací Serúga néee simi míya gíbre doa inyí doa gíbre (207), zía ndíki ngíti geyi owú e, ya'dá e kí kará e.

²² Simi bi simi do Serúga go cí kérí a doa sokó (30) ní, zía ndíki Nówara.

²³ Zí Serúga méngi gi do kací Nówara néee simi míya gíbre (200), zía ndíki ngíti geyi owú e, ya'dá e kí kará e.

²⁴ Simi bi simi do Nówara go cí kérí a doa inyí doa eso (29) ní, zía ndíki Téra.

²⁵ Zí Nówara méngi gi do kací Téra néee simi míya kí'e' doa sokó doa inyí doa eso (119), zía ndíki ngíti geyi owú e, ya'dá e kí kará e.

²⁶ Simi bi simi do Téra go cí ota doa sokó (70) ní, zía ndíki Abaráma e kí Nówara nda kí Árana.

Ledre gi ro bulúndu Téra e

²⁷ Ba ledre gi ro bulúndu Téra e.

Téra ndíki Abaráma e kí Nówara nda kí Árana. Zí Árana ndíki Loto.

²⁸ Simi bi Téra 'bú Árana ní aka kí komoné ní, zí Árana úyuné cíki simi Üru kángá bi ndíkiní wo simi a simi Babelóniya ní.

²⁹ Née ní zí Abaráma e kí Nówara gíbrengará 'dí'bi kará e. Irí me'be Abaráma 'bí ené Sárayi, irí me'be Nówara ní nda 'bí ené Mílika nyí Árana bi lémi Íseke ní.

³⁰ Bi kenée ní Sárayi ní yí ené mikoto ndíki ené owú wá.

³¹ Née ní, zí Téra 'dí'bi wotíne Abaráma kí bulúnduné Loto bi wotí Árana nda kí Sárayi me'be wotíne Abaráma zíye ómúye gi simi Üru bi simi Babelóniya ní ndéréye simi kángá bi Kanána ní. Tí lá simi

[†] 11:9 11:9 Bábele: Ledre ba kí tara Ébere ini ledre gi simi a kídí, sínyi simi do.

bí nderéoguní simi gara bí ndisíní ndólo a Arána ní, zíye ndisiyé cíki ore.

³² Simi bí simibi 'bí Téra ní go míya gbre doa ínyí (205) ní, zí Lomo 'dí'bi 'dówú a cíki simi Arána ore.

12

Lomo ndolo Abaráma

¹ Zí Ngére Lomo úku ledre zí Abaráma kídí, "Ídí ótoómo kángá esé, 'yi eyí e kí 'buýí e mbá, zíyi ómúyí simi kángá bí máayí 'dodo a zíyi ní.

² Máayí í'bí úndru zíyi, zíma óto bulúnduyí e zíye étriyyé do ídiye káa do mongú sí do. Máayí óto íriyí zíá ówúne miowú zíyi ídýí 'yi bí 'yi e niyí ndisi ndíki úndru kpurú gi zíá ní.

³ Máayí í'bí úndru zí 'yi ga bí niyí óto úndruiyí ní, 'yi bí ní óto tarané kacíyi ní máayí kpá óto taramá kací a. Nda kpurú gi simiyí máayí í'bí úndru zí ríkí kúfú 'yíma'dí e do sogo kángá mbá."

⁴ Née ní zí Abaráma ínyiné ndéréné tí káa zí bí Ngére Lomo uku zíá ní. Zí Loto útúne do kací a. Simibi 'bí Abaráma ní koo cí ota doa sokó doa ínyí (75) simi bí omú gi simi Arána ní.

⁵ Zí Abaráma ómúye kí me'bené Sárayi e kí Loto owú 'bí lúnduné, zíye 'dí'bi za éyí ga bí 'bí 'be ní mbá, 'yi 'bí moko eyé ga bí koo niyí keye simi Arána ore ní mbá zíye ínyiyé ndérénye simi kángá bí Kanána ní. Do ndéréoguyé íri.

⁶ Zíye ókpoye gi simi Kanána fú lá miókpó do ndéréoguyé simi owú gara kí iriné Sekéme, do ndisiyé cigí kágá bí ndisíní ndólo a Móre. Simi sindí kadra máa bí koo né 'yi 'bí Kanána e ndisíní koo ndisi ore.

⁷ Née ní zí Ngére Lomo 'dodo roné zí Abaráma íri zíá úku ledre zíá kídí, "Máayí í'bí kángá ba zí bulúnduyí e za fí." Zí Abaráma ó'bó mbayi zí Ngére Lomo bí 'dodo roné zíá ní ore.

⁸ Gi do kací néee ní, zí Abaráma ínyiyé ndérénye do bi bí ekékí bí simi Bétele mi'dí gbére ní, zíá óto taya ore. Bétele ní 'bí ené mi'dí góly Áyi ní 'bí ené mi'dí gbére. Zíá ó'bó mbayi ore ndisi ini ini zí Ngére Lomo sí a.

⁹ Zí Abaráma e kpá ínyiyé gi ore ndéré 'díyi royé mi'dí simi Negébe.

Abaráma nderé simi Ízibiti

¹⁰ Simi sindí kadra máa bí koo néee ní, zí mongú 'bú útúne. Zí Abaráma ínyiyé gi ore ndérénye ndisiyé cúku'dée simi Ízibiti gi zí mongú 'bú néee.

¹¹ Simi bí ní go gbóo gi ro ólú simi Ízibiti ní, zíá úku ledre zí me'bené Sárayi kídí, "Sárayi, Máówo bú lámá ní royí kíngaya.

¹² Simi bí 'yi ga bí 'bí Ízibiti niyí lúrúndíki yíí ní, niyí geré úku ledre kídí, 'Ba me'bené.' Née ní niyí úfu máa do ótoómo yíí tridri.

¹³ Togú ndu'yúní yíí go yá, ídí úku a zíye kídí áyí lémiámá, gi ro zíye ndisiyé méngi ledremá kíngaya gi royí, utúasání ufu máa wá gi zíyi."

¹⁴ Simi bí Abaráma oguní simi Ízibiti ní, zí 'yi 'bí Ízibiti e lúrú Sárayi ní kára bí kí lámá roné kíngaya ní.

¹⁵ Nda simi bí ngítí géyi mingburoko 'yi 'bí ngbangá 'bí mongú ngére Fáro lurúní Sárayi ní kí lámá roné kíngaya ní, zíye ndérénye úku ledrea zí mongú ngére, zíye óguyé 'dí'bi wo ndéré kíe 'be 'bí ngére zíá ndisíné íri.

¹⁶ Gi ro ledre Sárayi, zí ngére 'bí Ízibiti ndisíné méngi ledre Abaráma kíngaya, do í'bí éyí ga bí káa zí kábiríkí e, Ití e, dongí e, owúkúlú e nda kí gémele e ní zíá.

¹⁷ Gi zíá bí ngére 'bí Ízibiti 'dí'bi Sárayi me'be Abaráma ní, zí Ngére Lomo kása bísinyí ndiyá doa kí 'yi 'bí 'be 'bí ené e mbá.

¹⁸ Née ní zí ngére 'bí Ízibiti kákasa kací Abaráma do úku ledre zíá kídí,

"Méngi kényi zíma kenée gi zí 'di? Úku koo zíma yaá Sárayi ni yí ené me'beyí wá gi zí 'di?

¹⁹ Éyi bi úku ledre zíma gi zíya yaá, 'Sárayi ni léméné' gi zíya ní 'di, bi zíma 'dí'bi wo káa do kára ní? Bi ba ní me'beyí ni go néé. 'Dí'bi wo mu zíse ndérése."

²⁰ Née ní, zí ngére 'bi Ízibiti úku ledre gi ro Abaráma e kí me'bené kídí, idíní mu 'dí'bi éyi eyé e mbá zíye ólúogu gi simi Ízibiti gi ona 'dá'ba.

13

Miífi ro 'bi Abaráma e kí Lótó

¹ Gi ore zí Abaráma e kí me'bené iñiyié gi simi Ízibiti do 'dí'bi éyi eyé e mbá zíye ndá'balúgu royé simi Negébe. Zí Lótó ndéréne kéye.

² Abaráma ni nda koo go kí tú'dú éyi e zíne, bangákulú e, kési e kpá kí dábú e.

³ Gi simi Negébe zíya ndísiné ómúne gi do bi e kírí née wá kírí née zíya ndéréoguné zaá gi simi Bétele do bi kuřú taya ené bi koo 'desi dongará Bétele kí Áyi ní,

⁴ kí'dí bi o'bó mizefí mbayi ní. Zí Abaráma ndísiné íni ini zí Ngére Lomo ore.

⁵ Lótó bi koo ndísiní gámálící royé kí Abaráma ní, ni nda kpá go kí tú'dú 'yí e do kacíne, kpá kí kábjírikí e, kí ítí e.

⁶ Tí lá bi eye lolú koo zíye gi ro zíye ndísinyé ndro do bi kí'e'do wá gi zíya éyi e ofuní nda koo zíye go bi utúasá ótoómo yée zíye ndísinyé mbá do bi kí'e'do wá ní.

⁷ Zí 'yí ga bi ndísiní 'bá'bá bangá ga bi 'bi Abaráma kí yée ga bi 'bi Lótó ní ndísinyé ófúye dongaráye gi ro bi. Simi sındí kadra máa bi koo née ní, 'yí 'bi Kanána e kí 'yí 'bi Peréze e níyí koo kpá ore.

⁸ Nda née ní zí Abaráma úku ledre zí Lótó kídí, "Owú 'bi amá a, ófú nda ógú dongaráze kényi wá togú mbú dongará 'yí 'bá'bá bangá eyí e kí 'bi amá e wá.

⁹ Mongú írigbéré ni bi kó'dúyí íri née, ifizé rozé mu. Ídí mu gélé bi bi íli ndéré doa ní. Togú ndéré go do anú, máayí nda ndéré 'bi amá do ngeli. Togú do ngeli yá, máayí nda ndéré 'bi amá do anú."

¹⁰ Zí Lótó lúrú bi keree, zíya lúrúndíki 'bululu bi kací kó'dú Yeredéne ni kí iní doné ngará ndukú wá ní bi ni káa zí yáká 'bi Ngére Lomo kpá káa zí kángá 'bi Ízibiti bi mi'dí simi Zóra ní. Ledre máa née mengi koo roné 'dá'dá gi zí Ngére Lomo kí óngbó gara ga bi Sodóma kí Gomóra ní.

¹¹ Née ní zí Lótó gélé 'bululu bi kó'dú Yeredéne ni, zíye ífi royé, zí Lótó ndéré ndísi 'bi ené mi'dí gbére.

¹² Nda née ní zí Abaráma ndísi 'bi ené simi kángá 'bi Kanána ore. Zí Lótó ndéré ndísi 'bi ené dongará gara ga bi simi kpárá ní, zíya óto taya ené gbóo kí Sodóma.

¹³ 'Yí 'bi Sodóma e níyí 'yí méngi bísinyí ledre e, ndísiní méngi mbá ledre ga bi Ngére Lomo ili wá ní.

Abaráma omú simi Éborono

¹⁴ Gi do kací bi Lótó e ifiní royé kí Abaráma ní, zí Ngére Lomo úku ledre zí Abaráma kídí, "Síkpi aka doyi do bi bi áyí doa née zíyi lúrú'díkí bi cigiyí gbaá.

¹⁵ Bi bi áyí lúrú a née ní, máayí í'bí a zíyi, kí bulúnduyí e za fí.

¹⁶ Máayí óto bulúnduyí e zíye étriýé zíye ídye káa zí 'búru ní, gi ro togú 'yí utúasá go ólo 'búru yá, ni útuásá ólo bulúnduyí e.

¹⁷ Iñiyí mu zíyi gámá'díkí bi née gbaá, gi zíya máayí go í'bí a mbá zíyi."

¹⁸ Gi zí kényi née ní zí Abaráma ómúne kí taya ené ndéré ndísiné simi gara bi ndísiní ndolo a Éborono cigí kágá bi kí íriné Mamaré kí'dí bi o'bó mbayi zí Ngére Lomo ní.

14

Abaráma yomo Lótó

¹ Simi sindí kadra máa bì koo néé ní, Amaraféle ní koo mongú ngére 'bì Sinára, Ariyóka ní koo 'bì ené 'bì Elesára, Kedarolaméra ní 'bì ené 'bì Eláma, zí Tidála nda ídí 'bì ené 'bì Góyima,

² zíye īnyiyé ndéré útúye kí okó do ngére e īnyi. Ngére maáge niyí Béra ngére 'bì Sodóma, Birásá ngére 'bì Gomóra, Sinába ngére 'bì Adéma, Semebére ngére 'bì Zeboýma, nda kí ngére 'bì Béla bì ní Zóra ní.

³ Zí ngére ga bì īnyi néé yóko royé kí asikíri eyé e mbá simi 'bululu bì kí īriné Sídími bì gbóo kí mikavu bi éyi trídri ndaní simi a wá ní.

⁴ Ngére ga bì īnyi néé niyí koo mbá sì sìli Kedarolaméra kí simibi sokó doa gbre, tí lá nda simi sokó doa ota simibi zíye óyóló'bó royé īcì okó roa.

⁵ Nda simi sokó doa eso simibi, zí Kedarolaméra kí ngére ga bì iliní aka fú ledre ené ní, īnyiyé kí asikíri eyé e ndéré útúye kí okó do 'yì 'bì Réfa e ga bì simi Aseteróta Karána ní do rómo komoyé cù, zíye rómo komo 'yì ga bì Zúzü bì simi Áma kpá cù, do ókpóye rómo komo 'yì 'bì Émi ga bì ndisíní ndisí simi 'bululu bì Kiriyatámi kpá cù,

⁶ zíye tátaye ro 'yì 'bì Óri e ga bì ndisíní ndisí do bi ekékí bì simi kángá 'bì Seyíra ní, do ógó ngiti geyi ndéré kíye mi'dí simi Eliparána simi súwú.

⁷ Née ní zíye ndá'balúgu royé 'dá'ba do ndéréoguyé simi gara bì Misapáta simi Kadése ní. Zíye 'dí'bi za kángá 'bì 'yì 'bì Amaléki e kí 'bì 'yì 'bì Amóra e ga bì ndisíní ndisí simi Azazóna Tamára ní mbá.

⁸ Nda gi ore zí ngére 'bì Sodóma, kí 'bì Gomóra, kí 'bì Adéma, kí 'bì Zeboýma, nda kí ngére 'bì Béla bì Zóra ní, zíye ndéréye yóko royé mbá simi 'bululu sidími yéme royé gi ro okó,

⁹ kí Kedarolaméra ngére 'bì Eláma, kí Tidála ngére 'bì Góyima, kí Amaraféle ngére 'bì Sinára, nda

kí Ariyóka ngére 'bì Elesára. Zí ngére ga bì eso néé īcì okó kí ngére ga bì īnyi ní.

¹⁰ Simi sindí kadra néé ní 'Bululu Sídími ní koo kí mingburoko gu e kí micece'dí ko'bó siminé. Nda simi bì ngére 'bì Sodóma kí 'bì Gomóra ngásá bayiní royé gi zí okó ní, zí ngiti geyi 'yì e útúye simi mingburoko gu ga gére néé zí ngiti geyi ngásá 'bì eyé do bi ga bì ekékí ní.

¹¹ Zí ngére ga bì eso néé kókú éyi ga bì kací ngére 'bì Sodóma kí Gomóra ní kí éyi miánu mbá Yóó ndéréye kíe.

¹² Zíye kpá 'dí'bi Lótó owú 'bì lúndu Abaráma, bì ndisí ndisí simi Sodóma ní kí eyé ené e mbá ókpóye kíye.

¹³ Nda gi ore zí ngúru 'yì bì omo gi dongaráye ní īnyiné ndéréne úku ledre Lótó zí Abaráma bì Ébere ní. Simi sindí kadra máa bì koo néé kútú 'bì Abaráma ní koo gbóo kí mongú kágá 'bì Mamaré 'yì 'bì Amóra e ní. Mamaré e kí lúnduné Esekólo kí Anéra niyí koo 'yì ga bì iliní ledre 'bì Abaráma ní.

¹⁴ Simi bì Abaráma uwú kídi 'dī'biní owú 'bì lúnduné go simi okó ní, zí īnyiné yóko asikíri e ga bì gi sì sindíne ní míya ota doa sokó doa īnyi doa ota (318) zíye lódú yée gi simi ngiti mongú gara kí īriné Dána.

¹⁵ Kí ndulú a néé zíá ífi simi asikíri ga gére néé do óto yée īcì okó kí ngére ga gére néé do ési ngásá simi sindíye zíye lódú yée gi simi Óba bì gi 'dí do ngelí gi simi Damásika ní.

¹⁶ Zí Abaráma ngákalúgu éyi ga bì koo ngakaní yée ní, do kpá ngákalúgu Lótó owú 'bì lúnduné kí éyi ené e ga bì koo 'dī'biní yée ní ndro kí kará e kí ngiti geyi 'yì ga bì 'dī'biní yée ní mbá.

Malekesédeke i'bí úndru zí Abaráma

¹⁷ Simi bì Abaráma e niyí go ndá'baogu gi do kací bì romo komo ngére Kedarolaméra kí lafúga

ngére e ní, zí ngére 'bi Sodóma ïnyiné ndéré 'dí'bi wo simi sumu simi 'bululu bi Sáve (bi ndisíní kpá ndólo a 'Bululu Ngére) ní.

¹⁸ Zí Malekesédeke bi ní ngére 'bi Salímu kpá 'yi 'dáná éyí* zí Lomo bi roko'bü a ofü go ní, 'dí'bi éyí miánu kí le'yí e í'bí yée zí Abaráma kí 'yi ga bi nda'baogu kéye née ní.

¹⁹ Zí 'dí'bi silihí Abaráma, zí úku ledre kídí,
"Lomo bi roko'bü a ofü go ní,
bi otoogu ere kí do sogo kángá
ní, idí ídí kíyi."

²⁰ 'Yíma'dí e idíní í'bí mbófo éyí zí
Lomo bi roko'bü a ofü go ní,
gi zíma i'bí roko'bü zíyi ne zíyi
rómo komo ezeokóyi e kíe."

Zí Abaráma 'dí'bi takpásihí kíe'do gi simi sokó† 'bi éyí ga bi ngakaní yée gi simi okó ní í'bí yée zí.

²¹ Nda gi ore zí ngére 'bi Sodóma úku ledre zí Abaráma kídí, "Ídí í'bílúgu 'yi amá e zíma, zíyi 'dí'bi 'bi eyí éyí ga bi ngakaní yée née."

²² Zí Abaráma úkulúgu ledre zíma kídí, "Málólóbü go zíma síkpi silihí zí Ngére Lomo bi roko'bü a ofü go ní, bi ní ne 'yi bi otoogu ere e kí do sogo kángá ní kídí,

²³ máutuásá amá ngúngu a zíma 'dí'bi éyí gi zíyi wá, abú mongú éyí togú mbü owú a, káa bi áyí oyoló'bó tarayí kílondó yá, 'Mái'bí tú'dú éyí ga bi zí Abaráma née maa.'

²⁴ Éyí bi má'dí'bi go ní, tí lá dñuy éyí miánu bi 'yi e amá e anuní ní. Ídí í'bí éyí e zí Anéra, Esekólo kí Mararé e gi zíma née 'yi ga bi nderézé kéye ní."

15

Miyéme ledre 'bi Lomo zí Abaráma

¹ Gi do kací a née ní, zí Ngére Lomo óguné do Abaráma simi 'duru do úku ledre zíma kídí,

* **14:18 14:18** 'Yí 'dáná éyí: 'Yí 'dáná éyí ní 'yi bi ndisí óongoónzo bangá káa do éyí 'dáná zí Lomo ní.
† **14:20 14:20** Kíe'do gi simi sokó: Togú Abarayáma ngaka éyí sokó gi simi okó, née ní í'bí kóo kémbí éyí ga gére née go zí Malekesédeke.

"Ndá éré ngiri wá Abaráma,
Máayí ndisí lúru bi kacíyi máa,
Máayí kpá í'bí takpásihí zíyi
kíngaya."

² Tí lá Abaráma ya zíma ní, "Áko Ngére Lomo áyí 'yi 'bi roko'bü, áyí 'dí'bi zíma bi káa 'di bi ngará owú 'bi amá ndaá ní. 'Yí bi ní 'dí'bi éyí silihíga gá gére née ba Iliyázara bi gi simi Damásika ní téé?"

³ Zí Abaráma kpá úku ledre kídí, "Ngará í'bí owú e zíma wá ní, bi kenée ní Iliyázara 'yi 'bi moko amá ní 'dí'bi éyí silihíga gá gére née ne."

⁴ Zí Ngére Lomo úkulúgu ledre zí Abaráma kídí, "O'do née 'dí'bi ené éyí silihíga ne wá. Mbigí owú bi gi simiyí ní, ní 'dí'bi eyí silihíga gá gére née ne."

⁵ Zí Ngére Lomo ndóloogu wo sága úku ledre zíma kídí, "Lúru aka bi 'dága komo ere zíyi ólo kele ga gére ní, togú áyí útuásá óloónzó yée yá. Bulúnduyí e niyí karanée ídí kpá tú'dú kenée."

⁶ Zí Abaráma ngúngu ledre bi Ngére Lomo uku zíma ní, zíma útuásáne kací komo Lomo káa do mbigí 'yi ené.

⁷ Zí Ngére Lomo kpá úku ledre zíma kídí, "Abaráma, Máayí máa Ngére bi 'dí'biogu yíji gi simi Ürü gara bi simi kángá bi Babelóniya ní, gi ro í'bí kángá ba zíyi káa do 'bi eyí."

⁸ Zí Abaráma ndú'yúlúgu wo kídí, "Áko Ngére Lomo roko'büyí ofü go, 'be tí kenée ní, sara máayí ówo a bi kídí kángá née ní tí ídí 'bi amá ma'díi ní lárá a káa be 'di?"

⁹ Ngére Lomo ya zíma ní, "Ídí ndéréogu kí dñurú ití kí dñurú ína, nda kí ya'dá kabiríki bi simibi eyé ní aka za mbá ota ní, zíyi 'dí'biútú kírikó'do kí amámu girí kpa."

¹⁰ Zí Abaráma óguné kí éyí ga gére née tí kenée zí Lomo. Zíma óongo'décí simiyé mbá gbre gbre. Zíma ndá'ba ótolúgu yée do bi kíe'do. Tí lá

zía ótoómo solú ga gére née kenée ongo'deci simiyé wá.

¹¹ Nda simi bi solú ga bi ndisini ánu esí oguní gi ro ánu esí ga gére ni, zí Abaráma ndisiné ógóoyó yée 'dá'ba.

¹² Simi bi kadra ni go ndéré útu ni, zí Abaráma útúne rí 'dú'duné. Zí mongú bisinyí mutulurú bi kí ngiriné ni idíne cigí a gbaá.

¹³ Née ni zí Ngére Lomo úku ledre zía kídi, "Abaráma, idí ówo a kídi bulúnduyí e niyí karanée idí káa do owúkulu e simi kángá 'bi ngiti géyi 'yi e. Zí míngí kángá máa ga gére née ndisiyé 'dó'do yée kí simibi e míya eso.

¹⁴ Tí lá máayí í'bí mongú 'do'dó ro míngí kángá máa ga gére née bi niyí óto bulúnduyí e káa do owúkulu e née ni kíngaya. Nda gi do kací a née, bulúnduyí ga gére née niyí olúogu gi simi kángá 'bi 'yi ga gére kí tú'dú éyí e zíye.

¹⁵ Nda gi royi, áyí lú'bú miliú'bú do sogo kángá zíyi ngókoyí gó'do gó'do kí, áyí fú úyu do nda óto yíi gu.

¹⁶ Bulúnduyí e niyí ndá'baogu ándá royé gi 'dáa ona gi do kací bi ndiki andání yée go kí'dí eso ni, gi zía lúyú ledre 'bi 'yi 'bi Amóra e utúasá aka bi gi ro zíma 'dó'do yée ni wá."

¹⁷ Simi bi kadra utúonzó roné ni, zí bi nda go úlúne, zí Abaráma lúrúndíki síréré kí pho'du siminé kí miúndu pho'du. Zí pho'du ga gére née ndisi ókpóye kpúrú gi dongará esi ga bi bi née.

¹⁸ Simi sindí kadra máa bi koo née, zí Ngére Lomo yéme ledre kí Abaráma kídi, "Mái'bí kángá ba go zí bulúnduyí e tónóne gi ro ngburu 'bi Ízibiti ndéréoguné gi ro ngburu bi Efaráta ni,

¹⁹ bi ni kángá 'bi kúfú 'yi ga bi Kéna, Kenéze, Kadamóno,

²⁰ Éte, Peréze, Réfa,

²¹ Amóra, Kanána, Girigási nda kí Zebúsa ni."

16

Ledre gi ro Agára e kí owú 'bi ené Isiméle

¹ Sárayi me'be Abaráma ndiki ené koo owú wá. Tí lá owúkulu ené ni koo bo nyí 'yi 'bi Ízibiti kí irjné Agára,

² gi zí keyi née ni zí Sárayi úku ledre zí Abaráma kídi, "Bi ngará Ngére Lomo i'bí owú zíma wá ni, idí mu ngúngu ledre owúkulu amá née zíse ndisise kéne káa do kára kí o'do, éyí née kenée ni ndiki owú e zíze."

Zí Abaráma ngúngu ledre bi Sárayi uku zía née.

³ Née ni gi do kací bi Abaráma ndisi simi Kanána kí simibi sokó ni, zí Sárayi í'bí owúkulu ené Agára bi nyí 'yi 'bi Ízibiti ni zí Abaráma káa do kará.

⁴ Zí Abaráma ndisiné kí Agára káa do kára, zí Agára go idíne kí siminé.

Simi bi Agára lurú kídi née ni go kí siminé ni, zía tónóne nda ndisi lúrúcayi Sárayi miliúrúcayi.

⁵ Née zí Sárayi uku ledre zí Abaráma kídi, "Bisinyí ledre bi máayí ndisi 'dó'dó gi zía ba ngiri a idí idí doyi. Máí'bí owúkára bi owúkulu amá ni zía 'dú'duné sogoyí, bi ba ni lurú nda roné ni go kí siminé ni, zía ndisiné úku cayi máa. Ngére Lomo idí 'décí ngbanga ne dongaráze keyi."

⁶ Abaráma ya zía ni, "Ledre bi gi ro owúkulu eyí ni ni do siliyi. Éyí bi ilí méngí a kíe ni áyí méngí a káa zí bi ilí ni." Gi zí ledre née ni zí Sárayi tónóne méngí Agára bisinyíne, zí Agára ngásáoyó roné gi 'be.

⁷ Zí maláyika 'bi Ngére Lomo* ndiki Agára do 'dawú simi súwú, 'dawú máa née ni do misi'di bi ndéré 'diyi roné do bi bi Súru ni.

* 16:7 16:7 Maláyika 'bi Ngére Lomo: Maláyika 'bi Ngére Lomo, ni Ngére Lomo. Ólo Dosí éyí e 16:13.

8 Zía ndólo wo kídí, "Agára, owúkulú 'bì Sárayi, ógu gi 'da? Sara ayí ndéré 'da?"

Agára ya zía ní, "Mángásáoyó romá gi zí mongú 'yì amá Sárayi."

9 Zí maláyika 'bì Ngére Lomo úkulúgu ledre zía kídí, "Ndá'balúgu royi mu zí mongú 'yì eyí 'be zíyi ndísiyí úwú ledre ené."

10 Gi ore zí maláyika 'bì Ngére Lomo kpá úku ngíti ledre zía kídí, "Máayí óto bulúnduyí e zíye étriyé do ídye tú'dú 'yì bì ní óloónzó yée ní ndaá."

11 Zí maláyika 'bì Ngére Lomo úku ledre zía kídí,
"Bì ba ní áyí go kí simiyí,
áyí áráogu a owú'o do
zíyi ifí irí a Isiméle.[†]

Ledre gi simia kídí, 'Ngére Lomo uwú ini eyí bì gi zí 'do'dó ní go.'

12 Owú máa née ní idí káa zí bangá rará ní dongará 'yíma'dí e,
ní idí 'yì méngi okó kí 'yì e mbá,
gi zí keyí née ní zí 'yì e idíye kpá mbá okó roa,
ní ndísi 'bì ené fú lá ngúcuné abú gba kí lúnduné e."

13 Née ní zí Agára ifí irí do Ngére Lomo bì odro zíne ní kídí, "Lomo bì lurú máa ní, bì ba ní málúrú wo bì lurú máa ní go cù kí komomá."

14 Née sí ledre bì ndísiní ndólo 'dawú née gi zía kídí, Béralayirói[‡] bì ini ledre gi simi a yaá 'dawú 'bì Lomo bì lurú máa ní. 'Dawú née ní karaba fú lá bo dongará írigbéré ga bì Kadése e kí Berede ní.

15 Née ní zí Agára ndíki owú'o do zí Abaráma, do ifí irí a Isiméle.

16 Agára ní ndíki Isiméle zí Abaráma ní, simibi 'bì Abaráma ní koo go cí eso doa inyí doa kérí (86).

17

Miyéme ledre 'bì Lomo zí Abaráma gi ro útu ngburu

[†] **16:11 16:11** Isiméle: Irí ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, Lomo uwú ledre bú. [‡] **16:14 16:14** Béralayirói: Béralayirói ini ledre gi simi a yaá 'dawú 'bì Lomo bì ni trídriné bì lurú bi kacíma ní. * **17:5 17:5** Abaráma: Irí ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí 'bì tú'dú 'yì e.

1 Simi bì simibi 'bì Abaráma ní go cí eso doa sokó doa inyí doa eso (99) ní, zí Ngére Lomo 'dodo roné do úku ledre zía kídí, "Máayí Lomo bì 'yì roko'bü ní, idí óto úndrumá zíyi ndísiyí méngi fú lá ledre bì miútúásáne ní.

2 Máayí yéme ledre dongaráze keyí, zíma óto bulúnduyí e zíye étriyé tú'dú."

3 Geré zí Abaráma útu ló'bu komoné bi, zí Ngére Lomo úku ledre zía kídí,

4 "Ba go miyéme ledre bì máyéme zíyi ní. Áyí idí bulúndu tú'dú ríkí sí do 'yíma'dí e.

5 Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, iryí ndaá lolü Abaráma wá iryí nda go Abarayáma.* Gi zía máotó yíj go káa do bulúndu tú'dú ríkí sí do 'yíma'dí e.

6 Máayí óto bulúnduyí e zíye étriyé tú'dú. Máayí ótoogu ríkí sí do 'yíma'dí e gi simiyí, zí mingburoko ngére e olúoguyé gi simiyí.

7 Máayí óto miyéme ledre amá dongaráze keyí kpá kí bulúnduyí ga bì karanée niyí ógu gi do kacíyi zía idíne za fí, Zíma idíma Lomo bì ásé ndísi óto úndrua kí bulúnduyí e ga bì niyí ógu gi do kacíyi ní.

8 Kángá 'bì Kanána bì áyí simi a 'yì lóngó ba ní, máayí í'bí a zíse kí bulúnduyí ga bì niyí ógu gi do kacíyi ní za fí, zíma idíma Lomo bì niyí ndísi óto úndrua ní."

9 Née ní zí Ngére Lomo úku ledre zí Abarayáma kídí, "Ní miútúásáne zíyi bándá miyéme ledre bì dongaráze keyí kpá kí bulúnduyí ga bì niyí ógu gi do kacíyi ní bilmáne.

10 Ba go miyéme ledre amá bì dongaráze keyí kpá kí bulúnduyí ga bì niyí ógu gi do kacíyi ní. Miyéme ledre ba ili zíse bándá a, ya'dá ga bì tara mbotu esé ní mbá, idíní útu ngburu.

11 Ídísé útú ngбуру gi ro zía 'dódo lili miyéme ledre bi dongaráze kényi ní.

12 Tónóne gi ona ndéréne 'dá'dá, owú ya'dá ga bi niyí ndíki yée tara mbotu esé e ní mbá, simi bi sili ni doyé go inyi doa ota ní, idíní útú ngbuру. Gba owú máa yée ga bi niyí ndíki yée zíse 'be kí yée ga bi ugúsé yée kí kési gi zí 'yi lóngó e ngará ndaní owú 'bi esé wá ní, idíní kpá mbá útú ngbuру.

13 Togú owú ga bi ndikiní zíyi 'be togú mbú yée ga bi ugú kí kési idíní mbá útú ngbuру. Ni ídí lili ledre bi ni 'dódo a kídí miyéme ledre bi dongaráze kényi ní ni ídí za fí.

14 O'do máa wo bi útú ngbuру wá ní, bandá ené miyéme ledre ené bi dongaráze kéne ní wá, bi kenée ní utúasá ídí káa do 'yi amá wá."

15 Zí Ngére Lomo kpá úku ngiti ledre zí Abarayáma kídí, "Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, iri me'beyí ndaá lolu Sárayi wá, iri a nda go Sára.

16 Máayí í'bí úndru zía, zía ndíki owú'o do zíyi. Zíma í'bí úndru zía, zía idíne mbágá ríkí si do 'yima'dí e, mingburoko ngére ga bi niyí idí do 'yi e ní niyí ólúogu gi simi a."

17 Gi ore zí Abarayáma útú ló'bu komoné bi. Zía kúkugú do úku ledre zíne kí roné kídí, "Utúasání go ndíki owú'o do zí o'do bi simibi ené go míya ní? Sara Sára utúasá go ndíki owú simi bi simibi ené ní go ci eso doa sokó ní?"

18 Zí Abarayáma ndá'bané ndú'yúlúgu Lomo kídí, "Sara togú Isiméle 'di'bi éyí sili ma e ne ní éyí bi ni méngi ní 'di?"

19 Zí Lomo úkulúgu ledre zía kídí, "'Be tí kenée ní, tí lá me'beyí Sára ní ndíki owú'o do zíyi, zíyi ifi iri a Isáka. Máayí óto miyéme ledre amá dongaráze kéne za fí gi ro bulúnduga ga bi karanée gi do kací a ní.

20 Ini eyí bi gi ro Isiméle ní máuwú go. Máayí í'bí úndru zía

zí bulúnduga étriyé do ídíye tú'dú. Ni ídí bulúndu mingburoko ngére e sokó doa gbre, zíma óto wo zí tú'dú ríkí si do 'yima'dí e ólúoguyé gi simi a.

21 Tí lá máayí óto miyéme ledre amá gi ro Isáka bi Sára ní ndíki wo zíyi simi sindí kadra káa, kíbi ngiti a."

22 Simi bi Lomo ukuonzó ledre née zí Abarayáma kenée ní, zíma ndéréókpó ené gi ore.

23 Kpá tí geré kadra née ní, zí Abarayáma 'dí'bi wotíne Isiméle kí owú ya'dá ga bi ndikiní yée zía 'be, kpá kí yée ga bi ugú yée kí kési kí ya'dá ga bi 'be 'bi ené ore ní mbá ndéré kíye óto yée zíye útúye ngbuру káa zí bi Lomo uku zíma ní.

24 Simi bi Abarayáma ní útú ngbuру ní, simibi ené ní koo go ci eso doa sokó doa inyi doa eso (99).

25 Simibi 'bi wotí a Isiméle 'bi ené koo go sokó doa ota.

26 Abarayáma e kí wotíne Isiméle utúní koo ngbuру mbá kadra kí'e'do.

27 Zaá ya'dá ga bi zí Abarayáma 'be ní, kí owú ya'dá ga bi ndikiní yée ore, nda kí yée ga bi ugú gi zí 'yi lóngó e ní utúní koo ngbuру mbá kadra máa née kí Abarayáma e.

18

Ngu e ota oguní zí Abarayáma 'be

1 Kadra kí'e'do simi cóngó kadra, zí Ngére Lomo 'dódo roné zí Abarayáma simi bi ní mindisíné ku mbotu kútú ené bi cigi mongú kágá bi kí iriné Mamaré ní.

2 Zí Abarayáma síkpí doné 'dága, zíma lúrúndíki ya'dá e ota mitóroyé kenée. Simi bi lurúndíki yée ní, zíma inyiné geré 'diya gi tara kútú ené ndéréne zíye do ótú doné bi kó'dúye.

3 Zíma úku ledre zíye kídí, "Mingburoko 'yi amá e, togú máutúásá tí go kací komosé yá, ndásé ókpó gi domá 'yi 'bi moko esé geré miókpó wá.

4 Idíní ógu kí owú iní zíse lúgu sìndíse kíe, zíse ndísisé ca 'dówúrosé sí lìndí kágá ba ona.

5 Máayí ba í'bí owú éyí miánu zíse gi ro zíse ánu ó'bú rosé kíe kí ásé nda fú ndéréókpó esé, gi zíá bi ógundíkisé máaa 'yí 'bí moko esé go ní."

Zí ya'dá ga bí ota née úkulúgu ledre zíá kídi, "Bilámáne, méngi mu káa zí bí úku née."

6 Née ní zí Abarayáma ndéré ólúne 'diya zí Sára sí kútú. Zíá úku ledre zíá kídi, "'Di'diya, 'dí'bi aka mongú gbété tündü zíyí únzú tündü bí memelí ní simi a kí'dí ota zíyí ó'bó ambata gi simi a."

7 Zíá ngásáókpóne gi ore do bi bí kí ítí ené e done ní, zíá gélé zoro ítí bí bilámáne ní í'bí a zí 'yí 'bí moko ené idí 'dí'dí ukú 'diya.

8 Gi ore zí Abarayáma 'dí'bi iní umba bangá bí iri miíri ní kí wo bí kákárá ní nda kí éyí miánu ógu óto a cú ne kó'dúye. Simi bí niyí ánu éyí ní, ní 'bí ené mitóroné sí lìndí kágá kenée.

9 Zíye ndú'yú Abarayáma kídi, "Me'beyí Sára ní 'da?"

Zíá úkulúgu ledre zíye kídi, "Ní bí sí kútú 'dáa ba."

10 Née ní zí Ngére Lomo úku ledre kídi, "Máayí ndá'baogú ona kíbi ngíti a simi sìndí kadra káa, née ní me'beyí Sára ní go kí owú'o do kó'dúne."

Sára ní koo mìndísiné sogo Abarayáma ku mbotu kútú kenée zíá ndísiné úwú ledre née.

11 Abarayáma e kí Sára niyí koo go gbrengará mbá ngokoyé. Simibi 'bí Sára okpóomo yí ené koo simibi 'bí ndíki owú go.

12 Née ní zí Sára útúne kúgú roné kí roné simi bí sómú ló'bó ledre née ní, zíá úku ledre kídi, "Gi do kací bí simibi bí gi ro zíma ndíki owú okpó go, míngí 'be 'bí amá ní go kpá ngokoné, máayí fú lá ndíki owú?"

13 Zí Ngére Lomo* úku ledre zí Abarayáma kídi, "Éyí bí Sára kukugú zíá úku ledre gi zíá kídi, 'Ma'díi máayí tí ndíki owú yá ní 'di, bí máayí go ngokomá káa ní ní?"

14 Éyí bí ní miórúné zí Ngére Lomo ní 'di? Káa zí bí máúku ní, kíbi ngíti a káa zí ba ní, 'Máayí ndá'baogú ndíki Sára go kí owú'o do kó'dúne.' "

15 Zí ngíri ledre née méngi Sára, zíá ítí kangú kídi, "Mákúgú amá kugú wá."

Lomo ya zíá ní, "Kúkugú go."

Abarayáma nguñgú roné gi ro 'yi 'bí Sodóma e

16 Simi bí ya'dá ga gére née niyí go ndéré ní, zíye óyó komoyé lúrú 'díyí bí nde mi'dí simi Sodóma. Gi ore zí Abarayáma 'díyí yée tara misi'di kenée.

17 Zí Ngére Lomo ódróné zíne kí roné kídi, "Ledre bí máili méngi a ba ndaá miútúásáne zíma ótoécí a gi zí Abarayáma wá."

18 Gi zíá tý'dú ríkí sí do 'yí e kí roko'búyé niyí karanée ólúogú gi simi a. Zí ríkí sí do 'yíma'dí ga bí do sogo kángá ní mbá máayí í'bí úndru kpurú gi simi a.

19 Mágélé wo go zíá idíne 'yí 'dodo bilámá misi'di zí owú 'bí ené e kí 'yí 'bí 'be 'bí ené e mbá gi ro zíye ndísiyé óto úndrumá kí méngi ledre ga bí utúasání miútúásá ní gi ro zí Ngére Lomo í'bí éyí bí mocú ledre a zí Abarayáma ní zíá."

20 Née ní zí Ngére Lomo kpá úku ngíti ledre kídi, "Abarayáma, máuwú ledre bísinyí míméngi ledre 'bí 'yí 'bí Sodóma e kí Gomóra e go yaá ofú ndaá."

21 Máili ba ndéré lúrú ledre née za cù kí komomá, togú ledre bí mánidisí úwú a née ní tí ma'díi yá. Togú ndaní kenée wá, máayí kpá ówo a."

22 Zí ya'dá ga bí gbre ní ndéré 'díyí royé mi'dí simi Sodóma, zí Ngére

* 18:13 18:13 Ngére Lomo: Dongará ngu ga bí koo ota née, ngúruyé ní koo Lomo.

Lomo ídíáká 'bì ené zí Abarayáma ore.

²³ Zí Abarayáma ndosooguné gbóo ro Ngére Lomo zía ndú'yú wo kídí, "Bì née ní ní áyí úfuónzó 'yì méngi bísinyí ledre e kí 'yì méngi bilámá ledre e mbá?"

²⁴ Sara togú 'yì méngi bilámá ledre e niyí simi gara née íri cí gbre doa sokó ní, áyí úfuónzó 'yì e íri mbá útuásá ótoómo bi gi ro ngítí géyi 'yì ga bì cí gbre doa sokó née wá?

²⁵ Bì née ní ní útuásá úfu kótru 'yì méngi bilámá ledre e kí 'yì méngi bísinyí ledre wá, útuásá kpá méngi lárá 'yì méngi bilámá ledre e kí 'yì méngi bísinyí ledre ndro wá. Áyí Lomo bì ndísi 'décí yéme ng-banga 'yì e do sogo kángá ní mbá, ndísi méngi yì eyí duý ledre bì miútuásáne ní."

²⁶ Ngére Lomo ya zí Abarayáma ní, "Togú máogu ndíki 'yì méngi bilámá ledre e simi Sodóma íri cí gbre doa sokó, máayí ótoómo kí úfuónzó 'yì ga bì íri née gi royé."

²⁷ Zí Abarayáma úku ledre zí kídí, "Ngére Lomo mánidisí ódro zíyì káa zí éyí bì roko'búmá ofu go ní, máayí lá éyí bì ngará moko ndaá simi a wá káa zí 'búru kí mbukú ní."

²⁸ Sara togú 'yì e niyí íri lá duý cí gbre doa inyí (45) ní, áyí kpá fú úfuónzó 'yì ga bì simi gara née mbá?"

Lomo ya zí ní, "Togú bilámá 'yì e niyí cí gbre doa inyí yá, máayí ótoómo kí úfuónzó 'yì ga bì íri ní."

²⁹ Zí Abarayáma kpá ndú'yú ándá wo kídí, "Sara togú ndíki bilámá 'yì e íri lá duý cí gbre ní?"

Lomo ya zí ní, "Gi ro bilámá 'yì ga bì cí gbre née ní, máúfuónzó 'yì ga bì íri née wá."

³⁰ Abarayáma ya zí ní, "Ngére Lomo mimbé'deyí ndaá ési romá wá. Máayí aka kpá ndú'yú ngítí ndú'yú káa. Sara togú bilámá 'yì e niyí íri lá duý cí kérí doa sokó ní?"

Lomo ya zí ní, "Abú bilámá 'yì e niyí lá duý cí kérí doa sokó yá,

máútuásá úfuónzó 'yì ga bì íri née wá."

³¹ Abarayáma ya zí ní, "Ngére Lomo mánidisí nda ódro zíyì káa zí éyí bì roko'búmá ofu go ní, sara togú ndíki bilámá 'yì e íri lá duý cíkérí ní?"

Lomo ya zí ní, "Gi ro bilámá 'yì ga bì cíkérí née ní, máúfuónzó 'yì ga bì íri née wá."

³² Abarayáma ya zí ní, "Ngére Lomo mimbé'deyí ndaá ési romá wá. Máayí aka kpá ndú'yú ngítí ndú'yú káa. Sara togú bilámá 'yì e niyí íri lá duý sokó ní?"

Lomo ya zí ní, "Gi ro bilámá 'yì ga bì sokó née ní, máúfuónzó 'yì ga bì íri née wá."

³³ Simi bì Ngére Lomo odro asá roné go zí Abarayáma ní, zí Abarayáma kpá ndá'balúgu roné 'be.

19

Lomo ongbó Sodóma e kí Gomóra

¹ Zí maláyika ga bì gbre née ndéréoguyé simi Sodóma kí tagá, ogu ndikiní Loto mindisíné tara mbotu gara ore. Simi bì Loto lurúndiki yée ní, zí inyiné ndéréne 'dí'bi yee simi sumu, zí a ló'bú komoné bi óto úndruyé.

² Zí úku ledre zíye kídí, "Ndásé ókpó gi cigí 'be 'bì 'yì 'bì moko esé 'duo miókpó wá. Ídísé ógu ndísi bi lúgu 'búru gi ro sindise, zíse 'dú'dusé ona, kí phiyí zíse nda ólúogusé ndérése."

Zíye úkulúgu ledre zí Loto kídí, "F'i, azé 'dú'du ezé gi 'dáa do misi'di ona."

³ Tí lá zí Loto ódróné zíye kíngaya, zíye úwú ledre ené zíye ndéréye zí 'be. Zí ó'bó ambata bì ngará 'de'dí ndaá simi wá ní do méngi éyí miánu zíye ánu a.

⁴ 'Dá'dá zí Loto e kí ɳgu ené e 'dú'duyé, zí 'yì ga bì 'bì Sodóma ní mingburoko ya'dá e kí phiṛangá ga bì simi gara ore ní mbá óguyé téro 'díkí 'be 'bì Loto gbaá.

5 Zíye ndólo Loto ndú'yú a kídí, "Ngu ga bì gáa oguní zíyi 'be ona ba niyí go 'da? Ídí 'dí'biógu yée zíze, zíye 'dú'duyé sogozé káa do kará e."

6 Née ní zí Loto ólúoguné zíye sága, do 'dútu mbotu kací n̄gu ga gére née.

7 Zíá úku ledre zíye kídí, "Ezegámáma e mángúngú romá zíse, ndásé méngi bisinyí ledre káa zí bì ásé úku a née wá."

8 Lúrusé aka, n̄gu ga bì oguní née niyí cakaba sí sítima. Togú ásé gi ro ledre káa zí bì ásé úku a née yá, nyíma e niyí bo gbre owoní aka ledre 'bì ya'dá e wá, máayí 'bíógu yée zíse, zíse méngi ledre bì ilisé méngi a ní kíye. Ndásé méngi kembí bisinyí ledre kí 'yí ga gére née wá. Niyí n̄gu e 'be 'bì amá ona ili zíma bándá yée."

9 Née ní zíye úku ledre zíá kídí, "Ndá tóro 'dútu misi'di zíze wá, áyí gbékpí 'yí lóngó, íli úku ledre zíze káa zí ambi. Azé útúásá méngi láráyi rómo wo bì ilizé méngi a zí n̄gu ga bì oguní zíyi 'be née." Zíye lányáye fú lá ro ledre née do ínyíyé ndéré útúye 'déwe mbotu 'bì Loto.

10 Zí n̄gu ga gére née ólúoguyé sága lálalúgu Loto 'dící, do 'dútu mbotu.

11 Zíye sémbí komo 'yí ga bì ku mbotu ore ní zí mituluru útúne komoyé mbá, mingburoko 'yí e kí owúphirangá e utúasání ndíki mbotu wá.

12 Zí maláyika ga bì gbre née úku ledre zí Loto kídí, "Ngíti géyi 'yí eyí e niyí bo ona káa zí ya'dá 'bì nyíyi e, wotíyi e, togú nyíyi e, togú mbú ngíti géyi 'yí ga bì gi do kacíyi ní simi gara ona? Ídí 'dí'bióyo yée gi ona 'dá'ba,

13 gi zíá azé go ndéré sínyionzó gara née. Ngére Lomo uwú ledre bisinyí míméngi ledre eyé go kíngaya, bì kenée ní, kasaogu zée go gi ro sínyionzó gara ba."

14 Née ní zí Loto ínyiné ndéréne úku ledre zí ya'dá ga bì karanée niyí 'dí'bi nyíga ní kí nyíne e kídí, "'Dí'diya, ólúogusé gi ona mu. Ngére Lomo ní go ógu sínyionzó gara ba." Tí lá somúní yí eyé kídí ndísi ízi izi.

15 Nda go kí sí ndóndó, zí maláyika ga gére née úku ledre zí Loto kídí, "'Dí'diya ínyí mu zíyi 'dí'bi me'beyí kí nyíyi ga bì gbre née zíse ólúogusé gi ona, káa bì ásé úyu simi bì Ngére Lomo ní sínyionzó gara ba ní."

16 Simi bì Loto ní aka fú lá íngbí roné ní, zí maláyika ga gére née 'dí'bi sítí Loto, sítí me'bea, nda kí sítí nyíga ga bì gbre ní do 'dí'biógu yée gi simi gara gi ore 'dá'ba, gi zíá Ngére Lomo ili yómo yée.

17 Kpá tí lá simi bì 'dí'bioguní yée gi simi gara gi ore go ní, zí ngúru maláyika úku ledre zí Loto e kídí, "Gi ro zíse yómo tridrisé, ngásásé mu ndásé lúrú bi 'dá'ba wá, ndásé kpá tóro simi 'bululu yana ore wá. Ídisé tí lá ngásáókpó geré do landa 'dága káa bì ásé úyu ke."

18 Zí Loto úkulúgu ledre zí ngúruyé kídí, "Ndaá kenée wá mingburoko 'yí e.

19 Lúrusé aka máayí 'yí 'bì moko esé miútúásá goó kací komosé, zíse go sáká máa yómo tridrimá. Tí lá mángúngú romá zíse máútúásá ngásá gbála do landa íri wá, bisinyí ledre née ní ndíki máa yana zíma úyumá.

20 Owú gara ní bì gbóo ba, ní yí ené lá owú bi cúku'dée. Abú eye wá, togú ótoómósé misi'di go zíze ngásáze íri kí 'yí 'bì 'be 'bì amá e yá azé ómo."

21 Maláyika née ya zí Loto ní, "Bilámáne mótoómo misi'di go zíyi ndéréyi íri. Máútúásá sínyionzó gara bì úku ledre a née wá.

22 Bì go kenée ní, ngásásé mu 'di'diya íri. Máútúásá aka méngi éyí

* 19:22 19:22 Zóra: İri ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, owú gara.

wá, 'búó togú ógusé go íri.' Née sì ledre bì ndoloní ịri gara née gi zia Zóra* ní.

²³ Loto ngasáogu simi Zóra simi bi kadra ólúogu go ní.

²⁴ Zí Ngére Lomo léfe mingurogó so pho'du zia ndisi rérené gi komo ere do Sodoma kí Gomóra.

²⁵ Zia sinyionzó gara ga bì gbre née kí 'bululu ga bì simiyé ní, kí éyí tridri ga bì íri ní mbá kpá kí kágá e za mbá.

²⁶ Tí lá bì me'be Loto oyó komoné lúrú bi 'dá'ba ní, zia óyóló'bó roné káa do mingurogó to'do.

²⁷ Nda kí phiyi a née, zí Abarayáma inyiné ndéréne kí'dí bì karana toroni kí Ngére Lomo doa ní.

²⁸ Zia lúrú 'dýi bi mi'dí simi Sodoma kí Gomóra. Lurúndiki tí lá duyú cika gúnndru káa zí cika mu'dutú ní.

²⁹ Simi bì Lomo sinyionzó gara ga bì simi 'bululu ní, zia sómündíki ledre miyéme ledre bì koo dongaraye kí Abarayáma ní, zia yomo Loto gi simi mongú bisinyí ledre bi mengi roné do bi bì koo Loto ndisi ndisi doa ní.

Loto e kí nyine e

³⁰ Zí Loto e kí nyine e ómuye gi simi Zóra ndéréne ndisiyé gbála simi gu landa, gi zia ngiri mengi koo yée miméngi kí ndisi simi Zóra ore.

³¹ Kadra kí'e'do zí nyi a bì mongú ní úku ledre zí owú léminé kídi, "Buzé ni go ngokoné, ya'dá ndaní ona zíze 'dí'bi yée gi ro ndiki owú e wá.

³² Bi go kenée ní, idizé í'bí le'yí zia gi ro zia koyone gi do bi zíze 'dú'duzé sogo a káa do kará gi ro zíze ndiki owú e."

³³ Kí ndulü a née ní zíye í'bí le'yí zí 'buýé éwé a. Zí nyi a bì mongú ní inyiné ndéréne 'dú'duné sogo a káa do káa kára. Tí lá Loto owo bi ya née nyine ní wá, owo kpá bi ndá'ba a wá.

[†] 19:37 19:37 Muwába: Ịri ba kí tará Ébere ini ledre simi a kídi, "Ogu gi zí babá." [‡] 19:38 19:38 Benámi: Ịri ba ini ledre simi a kídi, "Owú 'bi sumumá e."

³⁴ Kílondó a née ní, zí mongú úku ledre zí owú léminé, kídi "Kí nduluna má'dú'du go sogo babá. Idizé mu í'bí le'yí zia koyone kíe gi ro kí ndulü ba zíyi kpá ndéré 'dú'duyí sogo a gi ro zíze idize gbrengará mbá kí owú e."

³⁵ Kí ndulü née zíye go kpá í'bí le'yí zí 'buýé éwé a zia koyone. Zí nyi a bì owú ní kpá ndéréne 'dú'duné sogo a káa do kára. Owo kpá bì ya née nyine ní wá, owo kpá bì ndá'ba a wá.

³⁶ Née ní zí nyi Loto ga bì gbre née idíye mbá kí simiyé gi zí 'buýé.

³⁷ Zí nyi a bì mongú ní áráne owú'o'do, zia ifí ịrija Muwába.[†] Bi ni ne bulúndu kúfú 'yí ga bì ndisíní ndólo yée karaba kídi Muwába e ní.

³⁸ Zí nyi a bì owú ní kpá áráne owú'o'do, zia ifí ịrija Benámi.[‡] Ni ne bulúndu kúfú 'yí ga bì ndisíní ndólo yée karaba kídi Amóna ní.

20

Abarayáma e kí Abimaléke

¹ Zí Abarayáma ómúne gi ore ndéréne mi'dí do anú simi ịrigbéré bì ndoloní Negébe ní, zia ndéréne ndisíné dongará Kadése kí Súrú. Zia inyiné gi ore ndéréne ndisíné ca simi ngiti bi kí ịriné Gerári ní,

² zí Abarayáma uku yí ené zí 'yí e kídi, "Sára ni yí ené lérimá." Gi zí kíyi née ní zí Abimaléke ngére 'bì Gerári kákasa idíní ógu kí Sára zíne.

³ Tí lá zí Ngére Lomo óguné do Abimaléke simi 'durú do úku ledre zia kídi, "Áyí go ógu úyu gi zia kára bi 'dí'bi née ni yí ené me'be 'yí."

⁴ Simi sindí kadra máa bì koo née ní, Abimaléke óto aka koo Sára sogené káa do kára wá. Zia inyiné úku ledre kídi, "Ngére Lomo áyí útúásá úfu 'yí kí 'yí ené e lá gbékpíne kenée?

⁵ Abarayáma ukune kí tarané zíma kídi, 'Sára ni lérimá,' zí

kuru'bü kára née kpá úku a kídí, 'Abarayáma ní lúndumá.' Máméngi ledre née kí mbigí ledre bì do mimbé'demá ní, máméngi amá bisinyí ledre wá."

6 Née ní zí Lomo úkulúgu ledre zí Abimaléke sìmì 'duru kídí, "Ma'díi máówo go kídí, méngi ledre née kí mbigí ledre bì do mimbé'deyí ní, bì kenée ní máúcuómo yíi kpá go kí lúyú ledre romá. Née sì ledre bì móto yíi zíyi óto silihí ro kára née gi zíá wá ní.

7 Bì goó kenée ní, ótoómo me'be o'do née mu zíá ndá'bané 'be 'bì ené, gi zíá o'do 'bì ené ní yí ené nébi* ní íni ini gi royí útúásá úyu wá. Tí lá togú kála ledre née goó, ásé úyu kí 'yí eyí e za mbá."

8 Sìmì bi miárá née ní, zí Abimaléke ndóloyóko mingburoko 'yí 'bì ené e, zíá líkpí ledre bì mengi roné née mbá zíye. Zí 'yí ga gére née ídye mbá kí ngiri royé kíngaya.

9 Gi ore zí Abimaléke ndólo Abarayáma úku ledre zíá kídí, "Méngi zíze bì káa 'di? Éyí bì máméngi zíyi bisinyíne ní 'di, bì zíyi 'dí'biogu mongú bisinyí ledre káa zí ba domá kí 'yí amá e ní? Éyí bì méngi zíze née ní ndaá bílámáne wá."

10 Zí Abimaléke ndú'yú Abarayáma kídí, "Éyí bì sómú wo zíyi méngi kíyí gi zíá kenée ní 'di?"

11 Zí Abarayáma úkulúgu ledre zíá kídí, "Máméngi kíyí kenée, máyá bì ngará 'yí ga bì ona ba eréní eyé ngiri Lomo wá ní, niyí úfu máa gi ro ledre me'bemá ba.

12 Ma'díi Sára ní yí ené tí lémímá, 'buzé kíé'do tí lá mbágáze ni mingúngúcua. Gi zíá kíyí née ní zíma 'dí'bi wo káa do kára.*

13 Sìmì bì Lomo uku ledre zíma ya máidí ólúogu gi 'be 'bì babá zíma ndéré kí gámáma mi'da'dágá ní,

máúku kóo ledre zí me'bemá máyá, 'Ba misi'di bì áyí yómo máa doa ní. Bi ga bì azé gámá doyé ní mbá, idí úku a zí 'yí e kídí, "Ní lúndumá." **

14 Zí Abimaléke 'dí'bi kábjírikí e, ijtí e kí owúkulú e ya'dáye kí karáye i'bí yée zí Abarayáma. Zíá í'bílúgu Sára me'be Abarayáma zíá.

15 Zí Abimaléke úku ledre zí Abarayáma kídí, "Bi ga bì áyí lúrú yée née za mbá niyí do silihíma. Wo bì utúasá go kací komoyí ní, idí geré ndéré ndísi doa."

16 Zí ìnyiné úku ledre zí Sára kídí, "Máayí go í'bí mirírirí késí‡ álifu kíé'do zí lúnduyí gi ro zíá idíne miówoné zí 'yí e mbá kídí kembí ledre ndaá dongaráze kíyí wá."

17 Zí Abarayáma ìnyiné íni ini gi royé zí Lomo. Zí Lomo yómo Abimaléke e, kí me'bené e nda kí owúkulú ga bì kóo ore owúkará e ní zíye ndá'bayé ndíki owú e.

18 Ledre née mengi roné kenée gi zíá Lomo uçúomo kóo kará ga bì zí Abimaléke 'be ní go kí ndíki owú gi zí ledre bì kóo Abimaléke ayí 'dí'bi me'be Abarayáma ní. Gi do kací bì i'dí silihíne go gi ro Sára ní.

21

Ledre gi ro mindíki Isáka

1 Née ní zí Ngére Lomo méngi yéme ledre zí Sára tí káa zí bì kóo mocú ledre a zíá ní.

2 Zí Sára idíne kí sìminé zíá árá owú'o'do zí Abarayáma sìmì bì Abarayáma ní goó ngokoné té sìmì sindí kadra bì kóo Lomo uku ledre a zí Abarayáma ní.

3 Zí Abarayáma ifí ırı owú'o'do bì Sára ndíki zíá née Isáka.*

4 Sìmì bì wotí a mengi go silihí ìnyí doa ota ní, zí Abarayáma ónzó wo ngburu káa zí bì kóo Lomo lorú Abarayáma kíe ní.

* **20:7 20:7** Nébi: Nébi ní 'yí bì ndísi úku ledre bì Lomo ndísi úku'bí a zíá ní zí 'yí e. † **20:12**

20:12 Kací ondú 'bì Yúda e kára togú mbú o'do ofúní royé yí eyé bú do sumú. ‡ **20:16 20:16** Késí: Sìmì sindí kadra bì kóo née ní, késí ní kóo kí ledrené owóowó. * **21:3 21:3** Isáka: ırı ba kí tara Ébere ini ledre sìmì a kídí, kugú.

5 Isáka ni árá ní, sìmìbi 'bì Abarayáma ni kóo go míya kíé'do (100).

6 Zí Sára úku ledre kídí, "Lomo oto kugú go taramá. 'Yì ga bì niyí úwú ledre ba ní, azé ìnyí kíye mbá kúkugú."

7 Zí Sára kpá úku ledre kídí, "Ambí owo kóo bì ya máayí ndíki owú zí Abarayáma ní ne? Bì ba ní, mändíki owú go zí Abarayáma tí bi ní ngokoné née."

Agára e kí owú 'bì ené Isiméle

8 Zí komo owú go énziné, zíye 'dí'biyó wo gi tara umba. Kadra bì 'dí'biyóní Isáka gi tara umba ní, zí Abarayáma méngi mongú ayimbi.

9 Tí lá sìmì ngítí sili, zí Sára úwú do Isiméle wotí Abarayáma bì Agára nyí 'yì 'bì Ízibiti ndiki ní kí ndísi kí ódro ódro fóló do bi ndeke,

10 Zí Sára úku ledre zí Abarayáma kídí, "Ídí ógóoyó kára owúkulú née kí owú 'bì ené née gi 'be gi ona 'dá'ba. Máili zí owú gi sìmì kára owúkulú née karanée ífi sìmì éyí siliyi kí wotíma Isáka wá."

11 Zí Abarayáma idíne kí mongú lerí do mimbé'dené gi ro owú 'bì ené Isiméle.

12 Tí lá zí Lomo úku ledre zí Abarayáma kídí, "Ndá idí kí mongú lerí do mimbé'deyí gi ro owú 'bì eyí née kí kára née wá, idí lá méngi ledre bì Sára úku zíyi ní. Iriyí ni ówú do Isáka e kí owú 'bì ené e.

13 Máayí kpá óto owú bì gi sìmì kára owúkulú née zí idíne bulúndu ríkí sì do 'yíma'dí e gi zí ni kpá owú 'bì eyí."

14 Akpa kí phiyí a née, zí Abarayáma 'dí'bi éyí miánu kí kúkú iní bì ịcíní gi sìmì saná ní í'bí a zí Agára. Zí imbíoto a do gu Agára do úku ledre zí kídí olúoguní mu gi 'be gi ona kí owú née 'dá'ba. Zí Agára e 'dí'bi misi'di ndéréye kí gámá líci royé sìmì yana súwú sìmì ịrigbéré bì ndísiní ndólo a Bírisába ní.

15 Sìmì bì iní bì sìmì kúkú née ụkú ní, zí Agára imbí owú 'bì ené

née ndéré óto wo sì lìndí midedenyé kágá kenée.

16 Zí ìnyiné gi cigí a ndéré ndísiné gbála éyí 'bì dongará sindí 'yì míya (100). Zí ódróné zíne kí roné kídí, "Máutuásá ndísi ona lúru wo kí úyu wá." Zí tónóné iní ini kí mongú lerí do mimbé'dené.

17 Zí Lomo úwú do owú née kí iní ini, zí maláyika 'bì Lomo ndólo Agára gi komo ere do úku ledre zí kídí, "Ledre máa káa be 'di? Ndá sìkpi mimbé'deyí 'dága wá. Lomo uwú do owú née go kí iní ini bi sì kágá íri.

18 Ìnyí mu ndéré imbí sìkpi owú née 'dága, gi zí máayí óto wo zí idíne bulúndu tú'dú sì do 'yíma'dí e."

19 Gi ore zí Lomo 'dódo bi ngítí 'dawú bì ore ní zí Agára. Sìmì bì komo Agára utú ro 'dawú née ní, zí idíne lóló iní gíri 'bé sìmì kúkú ógúné kíe í'bí a zí owú 'bì ené éwé a.

20 Zí Lomo idíne kí owú née zí ngeboróoguné. Ndísi kóo ndísi ené sìmì súwú, gi zí kíyí née ní zí idíne 'yì méngi bangá e.

21 Sìmì bì ní sìmì súwú sìmì ịrigbéré bì Paráná ní, zí mbágá a ófú kára zígi sìmì nyí 'yì 'bì Ízibiti.

Miyéme ledre bì dongará Abimaléke kí Abarayáma ní

22 Sìmì sindí kadra máa bì kóo née, zí Abimaléke e kí Pìkóla bì ní mongú 'yì 'bì asikíri ené e ní óguyé úku ledre zí Abarayáma kídí, "Lomo i'bí úndru go zíyi sìmì ledre ga bì ndísi méngi yée ní za mbá.

23 Bì ba ní, máili go zíyi lólóbú do komo Lomo kídí, karaba ndéréne 'dá'dá áyí ndísi méngi zíma kí owú 'bì amá e kí owú 'bì owú 'bì amá e fú lá bílámá ledre káa zí bì má'dí'bi yíjí bílámáne sìmì súmú sìmì kángá bì áyí sìmì a ona káa do 'yì lóngó ba ní."

24 Abarayáma ya zí ní, "Málólóbú go, máayí ndísi méngi a tí kenée."

25 Gi do kací a née ní, zí Abarayáma úkuogu ledre bì sinyí

roné gi ro 'dawú ené bì 'yì moko 'bì Abimaléke ngakaní ní.

²⁶ Tí lá Abimaléke ya zía ní, "Máowo wá, togú ambí mengi ledre née ne. Úku eyí zíma wá, máuwú go kpá bì gi tarayí née."

²⁷ Née ní zí Abarayáma 'dí'bi kábíríkì e kí ítí e í'bí yée zí Abimaléke, zíye inyiyé gbrengárá yéme ledre do idíye ezesáma e.

²⁸ Zí Abarayáma kpá 'dí'bi dúrú kábíríkì e inyi doa gbre óto yée kpí gi dongará kábíríkì ené e.

²⁹ Zí Abimaléke ndú'yú wo kídí, "Eyí bì 'dí'bióyó nda dúrú kábíríkì eyí ga gére née gi dongará lafuye óto yée kpí gi zía ní 'di?'

³⁰ Zí Abarayáma úkulúgu ledre zía kídí, "Máili zíyi 'dí'bi kábíríkì ga gére née káa do 'bì eyí gi ro zía 'dodo a zí 'yì e mbá kídí máici 'dawú ba máa."

³¹ Née ní zíye ndólo ịri bi née Bírisába, [†] gi zía ya'dá ga bì gbre née yemení koo ledre dongaráye ore.

³² Gi do kací bì yemeonzóní ledre goó dongaráye sìmí Bírisába ní, zí Abimaléke e kí Píkóla manda 'bì asikíri ené e inyiyé ndá'balúgu royé sìmí kángá 'bì 'yì 'bì Falasitíni e.

³³ Zí Abarayáma 'díyi kágá bì kí ịriné tamarasíka sìmí Bírisába ore. Zí ndísiné íni ini zí Ngére Lomo bì ni trídriné za fí ní ore.

³⁴ Zí Abarayáma ma'dáa kóo ndísiné sìmí kángá 'bì Falasitíni e ore kí tú'dú sìmíbi e.

22

Ngére Lomo uzu Abarayáma

¹ Nda gi do kací tú'dú sìmíbi e, zí Lomo inyiné úzu Abarayáma. Zí ndólo wo kídí, "Abarayáma."

Zí Abarayáma ndíziné zía kídí, "Hí."

² Lomo ya zía ní, "Ídí 'dí'bi Isáka kembí wotíyi née, bì 'búa ní doyi kíngaya ní, zíyi ndéré kíe sìmí

kángá 'bì Moríya e. Ídí óngoónzó wo zíyi óngbó a káa do 'dáná eyí zíma do landa bì máayí 'dodo a zíyi ní."

³ Zí Abarayáma inyiné akpa kí phiyí ódó bi ndísi do dongí ené, zí 'dí'bi wotíne Isáka kí 'yì 'bì moko ené e gbre ndéréye só'do ngíri. Sìmí bì só'do asání ngíri bì gi ro óngbó 'dáná eyí doa go ní, zíye inyiyé ndéréye do bi bì Lomo úku ledre a zí Abarayáma ní.

⁴ Nda go sìmí sìlì ota bì menginí kí ndéré ní, zí Abarayáma lúrúndíki landa bì Lomo uku ledre a ní gi gbála.

⁵ Zí inyiné úku ledre zí 'yì moko ené ga gére née kídí, "Ndísisé 'bì esé kí bangá ba ona sìmí bì azé go ndéré kí wotíma íri ní. Azé ndéré íni ini zí Lomo, azé girí ndá'baogu."

⁶ Zí Abarayáma ímbióto ngíri bì ayíní ndéré óngbó eyí 'dáná doa ní do Isáka. Zí 'dí'bi 'bì ené rúkpú pho'dú kí mongú maku yóó zíye ndéréye.

⁷ Zí Isáka ndólo 'buné Abarayáma kídí, "Babá."

Zí 'búa ndíziné kídí, "Woyíi owú 'bì amáa."

Zí Isáka ndú'yú wo kídí, "Mongú maku kí rúkpú pho'dú niyí go bo, sara owú kábíríkì bì gi ro óngbó a káa do 'dáná eyí ní ní nda 'bì ené goó 'da?"

⁸ 'Búa ya zía ní, "Owú 'bì amáa, Lomo ní í'bíogu owú kábíríkì bì gi ro óngbó a káa do 'dáná eyí ní." Niýí kpá fú mindéréye.

⁹ Sìmí bì nderéoguní go do bi bì Lomo uku ledre a ní, zí Abarayáma ó'bó mbayi, zí séséyeme ngíri e doa bílámáne. Zí inyiné 'dí'bi wotíne Isáka ódó wo ndá, do ímbióto wo do mbayi gá do ngíri ga bì seséyeme ní. ¹⁰ Zí inyiné 'dí'bi maku áyíne go gi ro óngoónzó wotíne.

[†] 21:31 21:31 Bírisába: Kí tara Ébere ini ledre sìmí a kídí, 'dawú 'bì yéme ledre.

11 Tí lá zí maláyika 'bi Ngére Lomo ndólo wo gi komo ere kídí, "Abarayáma."

Zía ndízjiné kídí, "Íí."

12 Zí Lomo úku ledre zía kídí, "Ndá óto so késí ro owú née wá. Ndá gbawá méngi kémbí ledre kíe. Máowoyéme go kídí ma'díi óto úndrumá go kíngaya, gi zía ási eyí kí kémbí owú 'bi eyí née gi zíma wá."

13 Née ní simi bi Abarayáma sítkipi doné lúrú bi káa ní, zía lúrúndíki ya'dá kábírikí bi ngíri a lanyángeri roné go ngará kágá kenée. Zí Abarayáma ínyiné ndéréne í'diógú kábírikí née gi ngará kágá gíri ógu kíe óngoónzó a 'dáná a zí Lomo do bi kací wotíne.

14 Zí Abarayáma ífí íri bi née kídí, "Ngére Lomo ní í'bí a." Ndéréoguné gi karaba ní, 'yi e ndísiní kpá fú ndólo a íri bi máa née kídí, "Do landa bi Ngére Lomo ní í'bí a ní."

15 Zí maláyika 'bi Ngére Lomo kpá ndólo ándá Abarayáma gi komo ere

16 do úku ledre zía kídí, "Málóbú romá go máa Ngére Lomo gi zía ledre bi méngi bi ngará ási kí í'bí kémbí owú 'bi eyí zíma wá ní,

17 ma'díi máayí í'bí úndru zíyi, zí bulúnduyí e étriýé ídíye tú'dú tú'dú tú'dú káa zí kele ga bi komo ere kpá káa zí sayi bi do gbúróngó ní. Bulúnduyí e niyí rómo komo ezeokóye e zíye 'dí'bi míngburoko gara ga bi kacíye ní.

18 Kpúrú gi simi bulúnduyí e, Máayí karanée í'bí úndru zí ríkí sí do 'yíma'dí e do sogo kángá ona za mbá gi zía bi óto úndrumá ní."

19 Zí Abarayáma ndá'balúgu roné zí 'yi 'bi moko ené e, zíye nda ínyiyé ndá'balúgu royé simi Bírisába kí'dí bi Abarayáma ndísi ndísi ní.

Owú ga bi 'bi Nówara ní

20 Nda gi do kací ledre ga gére ní, zí Abarayáma úwu ledre kídí, "Mílika ndiki owú e go zí lúnduyí Nówara.

21 Iriyé ní Üzü bi ní owúndíká ní, Búzü, Kemuwéle 'bu Aráma,

22 Keséde, Ázo, Piledása, Zidiláfa, nda kí Bétuwéle."

23 Bétuwéle ní nda 'bi ené 'bu Rebéka. Owú ya'dá ga bi inyí doa ota née Mílika ndiki yée ne zí Nówara lúndu Abarayáma.

24 Zí Nówara 'dí'bi ngíti kára kí ırıné Rúma. Zí kpá ndíki 'bi ené owú e eso, ırı owú ga gére née ní, Téba, Gáma, Tésa nda kí Máka.

23

Ledre gi ro umbu Sára

1 Sára mengi koo do sogo kángá mbá simibi míya kí cíkérí doa inyí doa gbre doné (127).

2 Zí koo úyuné simi Kiríta Arába bi ndísiní kpá ndólo a Éborono Kángá 'bi 'yi 'bi Kanána e ní. Zí Abarayáma ídine kí dokulú zíá ndísiné íni me'bené née kíngaya.

3 Zíá ínyiné gi do umbu me'bené zíá úku ledre zí kúfú 'yi ga bi ndísiní ndólo yée Éte e ní kídí,

4 "Máayí dongaráze ona 'yi lóngó. Ídísé úgúoyó bi zíma gi ro zíma óto umbu me'bemá simi a."

5 Zíye úkulúgu ledre zí Abarayáma kídí,

6 "Mongú 'yi, úwú aka ledre bi azé úku a zíyi ba, áyí dongaráze ona 'yi bi kí úndruyí kíngaya ní. Ídí lúrú bi bi utúasá go kací komoyí do bi bi ndísiżé óto umbu ezé e doa ní zíyi óto umbu eyí simi a. 'Yí bi ní ási kí bi gi zíyi kí óto umbu eyí simi a ní ndaá."

7 Zí Abarayáma ínyioguné do ótu doné bi kó'dú Éte e míngi kángá e óto úndruyé.

8 Zíá úku ledre zíye kídí, "Togú ńgúngusé tí go gi ro zíma óto umbu me'bemá ona yá, mángúngú romá zíse ídísé ndú'yú Éforono wotí Zóra do bi kacíma,

9 idí úgúoyó gu landa ené bi Makeféla tara yáká ené ırı née zíma. Máayí í'bí késí bi utúasá goó kací

komoa ní zía gi ro zíma kpá ídima kí bi óto umbu dongaráse ona ndísi óto 'yi amá e simi a."

10 Éforono bi 'yi 'bi Éte ní ní koo mindisíné tara mbotu gara ore dongará 'yi ené e zía úkulúgu ledre zí Abarayáma do komo 'yi 'bi Éte ga bi koo ore mbá kídi,

11 "F'i, ngére amá, úwú aka ledre bi máayí úku a zíyi ba, máí'bi yáká née kí gu landa bi ndúndu'yú gi roa née go mbá zíyi. Máí'bi bi née go zíyi do komo 'yi amá ga ba gi ro zíyi ndísi óto umbu eyí e simi a."

12 Zí Abarayáma kpá ló'bú komoné bi kó'dú 'yi ga gére née.

13 Zí úku ledre zí Éforono do komo 'yi ga gére née kídi, "Utúasá miútúásá zíma nda gba í'bi kési zíyi gi ro yáká née. Ídí ñgúngu a zíma kenée gi ro zíma óto umbu amá íri."

14 Zí Éforono úkulúgu ledre zí Abarayáma kídi,

15 "Mongú 'yi, úwú aka ledre bi máayí úku a zíyi ba, bi née gi ro úgú a, ili mímíri kési míya eso. Tí lá ledre bi dongaráze kényi 'di? Ndéré mu óto umbu eyí."

16 Zí Abarayáma ñgúngu ledre bi Éforono uku ní zía 'dí'biogú mímíri kési míya eso í'bi a zíma do komo 'yi 'bi Éte e ore. Née kési bi 'yi úgúoyó eyí e ndísi méngi moko kíe dongaráye ní.

17 Née ní yáká 'bi Éforono bi simi Makeféla gbóo kí Mamaré ní kí gu landa bi simi yáká maa née ní, kí kágá ga bi simi a kí yée ga bi do mama ní mbá do í'bi a

18 zí Abarayáma káa do 'bi ené do komo 'yi 'bi Éte ga bi koo ku mbotu mongú gara ore ní.

19 Gi do kací née ní zí Abarayáma 'dí'bi umbu me'bené Sára ndéré óto a simi Kanána simi gu landa bi Makeféla cigí Mamaré simi gara bi Éborono ní.

20 Gi ore zí yáká kí gu landa née nda idíye 'bi Abarayáma. Ndísi nda

kóó óto umbu 'yi ené e fú simi gu landa née ore.

24

Rebéka me'be Isáka

1 Lomo i'bí úndru zí Abarayáma simi eyí ga bi ndísi méngi yée ní mbá. Zí 'dú'duné do sogo kángá kí tú'dú simibi zíma nda ídine ngokoné kíngaya.

2 Kadra kí'e'do zíma ndólo manda 'bi 'yi 'bi moko ené e, zíma úku ledre zí manda née kídi, "Máíli zíyi lóló'bú zíma

3 kí irí Ngére Lomo bi otoogu ere kí do sogo kángá ní kídi, útúásá lúrú kára zí wotíma Isáka gi simi nyí 'yi 'bi Kanána ga bi máayí dongaráye ona ba wá.

4 Máíli zíyi ndéréyí simi kángá amá zíyi ófú kára zí wotíma Isáka gi dongará 'yi amá e."

5 Zí 'yi 'bi moko née ndú'yú Abarayáma kídi, "Sara togú mánéré zíma ófú kára go zí Isáka ili ené zíze óguzé kéne simi kángá ba yáa wá ní? Máidí ógu 'dí'bi Isáka ndá'ba kíe simi kángá esé íri?"

6 Zí Abarayáma úkulúgu ledre zí 'yi 'bi moko née kídi, "Ídí ówo a bilámáne kídi ndaá miútúásáne zíyi 'dí'bilúgu wotíma íri wá.

7 Ngére Lomo bi komo ere, koo 'dí'biogú máá gi 'be 'bi babá gi dongará sumumá e gi simi kángá ezé ona ní, mocú koo ledre go zíma kídi, 'Máayí í'bi kángá ba zí bulúnduyí e ní,' ní kásáogú maláyika ené zíyi 'dá'dá íri gi ro zíyi ófú kára gíri ógu kíe zí wotíma.

8 Togú kára ma'dáa ili ené zíse ógusé kéne wá ne, ledre eyí ndaá. Tí lá ndaá miútúásáne zíyi 'dí'bilúgu wotíma íri wá."

9 Née ní zí 'yi moko née lólóbú zí mongú 'yi ené Abarayáma kídi née ní méngi ledre bi Abarayáma uku zíne née tí kenée.

10 Zí 'yi 'bi moko née 'dí'bi gémele e 'bi mongú 'yi ené sokó, zíma 'dí'bi ngíti geyí bilámá eyí ga

bí kí tosoyé ní gi zí mongú 'yí ené. Zía ndéréne simi kángá bi Mesopatómiya ní, do ókpóné simi Aráma Naráyima* gara bi Nówara ndisí simi a ní.

11 Simi bi nderéogu íri ní, zía óto gémele e 'dówíroyé cígí ngiti 'dawú 'dá'dá olúní aka simi gara wá. Née koo go kí kadra tagá simi sindí kadra bi kará e ndisíní íngi iní simi a ní.

12 Née ní zía íni ini kídi, "Ngére Lomo, áyí Lomo bi mongú 'yí amá ndisí óto úndruyí ní. Mángungú romá zíyi simi silihí bi karaba ba ídi í'bí eyí bi málólóbú gi roa zí mongú 'yí amá Abarayáma ní zíma gi ro zía ídine kí rokinyi.

13 Máyái go bi mitóromá do 'dawú ba, tú'dú nyí 'yí ga bi 'bi gara ba niyí ogu cakaba íngi iní.

14 Ídí óto owükára bi máyái uku ledre zía máyá, 'Oto aka ndoko iní eyí bi zíyi í'bí iní zíma éwé a,' zía ídine ne wo bi ni úku ledre zíma kídi, 'Éwé iní mu máyái kpá í'bí a zí gémele eyí e éwé a,' zía kpá ídine ne wo bi gélé wo go zí 'yí kasa eyí Isáka ní. Gi simi ledre née ní máyái ówo a kídi miyéme ledre bi yéme wo zí mongú 'yí amá Abarayáma ní née goó wo.'

15 'Dá'dá zía kí íni ónzó ini zí Lomo, zí Rebéka nyí Bétuwele bi ni nyí Mílika me'be Nówara lúndu Abarayáma ní óguné kí ndoko iní doné.

16 Ni aka lá owükára tara mbotu kí lámá roné kíngaya owo aka ledre 'bi ya'dá e wá. Zía óguné geré ndúrú'búne simi 'dawú, íngi'dúcu ndoko iní ené do ólúoguné.

17 Geré zí 'yí 'bi moko 'bi Abarayáma née ngásá'déci doa do úku ledre zía kídi, "Mángungú romá zíyi, í'bí aka iní zíma éwé a gi simi ndoko iní eyí née."

18 Zí Rebéka ndálané kí ndoko iní née zía úku ledre zía kídi, "Mongú

'yí, éwé iní mu." Zía í'bí iní zía éwé a.

19 Gi do kací bi ewé asá iní go ní, zí Rebéka úku ledre zía kídi, "Máyái kpá í'bí iní zí gémele eyí e éwé e gi togú ewé asání go ní."

20 Geré 'diya zía léfe iní bi simi ndoko iní ené ní simi eyí bi bangá e ndisiní éwé iní gi simi a ní zí gémele ga gére née, do ngásálúgu roné íngi yata iní léfe a zíye éwé a, do éwé asá a.

21 'Yí 'bi moko née ni mitóroné kenée ndisí lúru wo iti mbá wá, ili tí lá ówo a togú Ngére Lomo mengi bílámá ledre go zíne simi mioguné ba yá.

22 Simi bi gémele ga gére ewé asání iní go ní, zí o'do née 'dí'biogu amafí bi gi simi dábu ní ésí a ro somo Rebéka. Zía kpá 'dí'biogu mímbitá e gbre gi simi dábu ésí ro siliya.

23 Zía ınyiné ndú'yú Rebéka kídi, "Áyí nyí ambi? Bi née ní bi 'dú'du ni laká bo 'be 'buýí íri gi ro zíze ndéré 'dú'duzé simi a?"

24 Zí Rebéka úkulúgu ledre zía kídi, "Máyái nyí Bétuwele wotí Mílika bi ndiki wo zí Nówara ní."

25 Zía kpá úku ledre kídi, "Bi 'dú'du kí eyí miánu 'bi bangá e ni bo zíze mongúne. 'Díci ni kpá bo gi ro zíse 'dú'dusé simi a."

26 Née ní zí o'do née ótú doné bi óto úndru Ngére Lomo,

27 zía úku ledre kídi "Mbófo eyí zí Ngére Lomo bi mongú 'yí amá Abarayáma ndisí óto úndrua ní, bi otomo miyéme ledre bi koo yeme zía ní wá ní. Gi romá, Ngére Lomo saká máa goó zíma ndéréogumá gi 'be 'bi 'yí ga bi 'bi mongú 'yí amá ní."

28 Gi ore, zí Rebéka ngásálúgu roné 'be líkpí ledre ga bi menginí royé íri ní zí 'yí ga bi 'bi mbágáne ní.

29 Zí Labána lúndu Rebéka ınyiné ngásáne zí o'do née do 'dawú íri.

* 24:10 24:10 Aráma Naráyima: Aráma Naráyima ni koo gara simi kángá bi Mesopatómiya ní.

³⁰ Sími bì lurúndiki amafí ro somo Rebéka kí mimbítá siliá, nda kí ledre bì uwú wo bì ndisi likpí a bì o'do née uku zia ní, zia geré ndéréne ógundíki o'do née kí tóro cígí gémele ené e do 'dawú íri.

³¹ Zí Labána úku ledre zia kídí, "Ógu mu zíze ndéréze kény 'be. Áyí 'yì bì Lomo i'bí úndru go zia ní. Ndisi tóro do misi'di ona gi ro 'di? Mayéme ómo bi goó gi royí nzíyiné kpá kí bi gi ro gémele eyí e."

³² Née ní zí o'do née ndéréye kí Labána 'be, do líkpíoyó eyí e gi do gémele e. Do i'bí eyí miánu kí bi 'dú'du 'bì bangá e zí gémele ga gére née kí iní zí o'do née zíye lúgu sìndíye kíe kí 'yì ga bì oguní kíye ní.

³³ Do i'bíogu eyí miánu zíye, tí lá zí o'do née úku ledre kídí, "Máutuásá aka ánu eyí wá, 'búó togú ledre bì máogu kíe ba máuku go zíse."

Labána ya zia ní, "Úku ledre bì ogu kíe ní mu zíze."

³⁴ Zia úku ledre kídí, "Máayí 'yì 'bì moko 'bì Abarayáma.

³⁵ Ngére Lomo i'bí úndru go zí mongú 'yì amá Abarayáma kíngaya zia idíne kí tú'dú eyí e zíne. I'bí kábiríkí e, ína e, ítí e, mírírírí késí e kí dábu e, kí 'yì 'bì moko e kará e kí ya'dá e nda kpá kí gémele e kí dongí e.

³⁶ Sára me'be mongú 'yì amá ndiki owú zia owú'o do do ngokoné, bì ba ní mongú 'yì amá i'bí eyí siliéne go mbá zí owú máa née.

³⁷ Zí mongú 'yì amá óto máa lólóbú zíne do úku ledre zíma kídí, 'Ndá ófú kára zí wotíma gi sími nyí 'yì 'bì Kanána e bì máayí sími kángá eyé ona 'yì lóngó ba wá,

³⁸ idí ndéré ófú kára zí wotíma gi dongará sumú babá e gi tara mbotu ezé.'

³⁹ "Née ní zíma ndú'yú mongú 'yì amá máyá, 'Togú bì kára máa née ili ené útú do kacíma wá ní?'

⁴⁰ "Zíma úkulúgu ledre zíma kídí, 'Ngére Lomo bì mändisi óto úndrua kací kadra mbá ní, ní kása maláyika

ené zíyi 'dá'dá zia yémeómo ledre zíyi, zíyi ófú kára zí wotíma gi dongará sumú babá e gi tara mbotu ezé.'

⁴¹ Togú ndéréogu goó dongará sumumá e, asiní yí eyé ye kí ótoómo siliye gi ro kára ma'dáa kídí ndaa útú do kacíyi wá yá, née ndaa ledre eyí wá."

⁴² "Sími bì gáa máogu do 'dawú 'dáa ní, zíma gáa íni ini máyá, 'Ngére Lomo bì mongú 'yì amá Abarayáma ndisi óto úndruyí ní, mángúngú romá zíyi ledre bì máogu gi roa ba ídí óto a zia idíne bílámáne.

⁴³ Máayí go bì mítóromá do 'dawú ba, sími bì nyí 'yì ga bì 'bì gara ba niyí ogu íngi iní, wo bì máuku ledre go zia máyá, "Mángúngú romá zíyi i'bí aka iní zíma gi sími ndoko iní eyí ní."

⁴⁴ Togú uku ledre go zíma kídí, "Mongú 'yì, éwé iní mu, máayí kpá i'bí a zí gémele eyí e éwé a yá," idí idíne owúkára máa wo bì gélé wo go káa do kára zí wotí mongú 'yì amá ní."

⁴⁵ "Máiniónzó aka ini ba gi do mimbé'demá kpá wá, ve, zí Rebéka óguné kí ndoko iní doné. Zíma ndúrú'búne do 'dawú íri íngi iní. Zíma úku ledre zíma máyá, 'I'bí aka iní zíma éwé a.'

⁴⁶ "Zíma ndálané kí ndoko iní née zíma úku ledre zíma kídí, 'Mongú 'yì, éwé iní mu, máayí kpá i'bí a zí gémele eyí e éwé a.' Née ní zíma éwé iní zíma kpá i'bí a zí gémele amá e.

⁴⁷ "Zíma ndú'yú wo kídí, 'Áyí nyí ambi?'

"Zíma úkulúgu ledre kídí, 'Máayí nyí Bétuwele wotí Mílika bì ndiki wo zí Nówara ní.'

"Née ní zíma ési amafí ro somoa kí mimbítá siliá.

⁴⁸ Zíma ótú domá bi óto úndru Ngére Lomo máyá, mámbófo yíj go Ngére Lomo bì mongú 'yì amá ndisi óto úndrua ní, sáká máa go zíma ógumá ndíki owúkára gi tara mbotu

'bì mongú 'yì amá káa do kára zí wotja.

⁴⁹ Bi ba ní máili go ówo a gi zíse togú ásé ngúngu a zíse méngi bílámá ledre zí mongú 'yì amá yá, togú útúásásé wá, ídísé úku a zíma gi ro zíma ówo éyí bi máayí méngi a ní."

⁵⁰ Zí Labána e kí 'buné Bétüwele úkulúgu ledre zí kídí, "Bi née yì ené go miyéme ledre 'bì Ngére Lomo ní, ledre ndaa tarazé úku a kací a zíyi wá.

⁵¹ Rebéka ní go née 'dí'bi wo mu, zíse ndérése kéne zí wotj mongú 'yì eyí káa do kára káa zí bi Ngére Lomo uku ní."

⁵² Simi bi 'yì 'bì moko née uwú ledre bi ukuní kenée ní, zí ótú doné bi óto úndru Ngére Lomo.

⁵³ Gi do kací ledre née ní, zí 'yì moko née 'dí'biogu miríri kési kí dábu nda kí bongó e í'bí yée zí Rebéka. Zí kpá í'bí ngiti géyi éyí ga bi ugúní yée kí tú'dú kési ní zí lúndua kí mbágáa.

⁵⁴ Nda née ní, zí 'yì moko née kí 'yì ga bi oguní keye ní ánu éyí do éwé éyí, zíye 'dú'duyé ore bi ndre.

Nda go kí phiyí, zí úku ledre kídí, "Másomú utúasá go gi ro zíma ndá'bamá kí sanda zí mongú 'yì amá."

⁵⁵ Zí Labána e kí mbágáne úkulúgu ledre kídí, "Ótoómósé aka Rebéka ma'dáa zíze ona kí silih iñyi doa gbre togú mbú silih sokó, ní nda fú ogu ndéré."

⁵⁶ Zí úku ledre zíye kídí, "Ndásé lolu úcúomo máa wá, káa zí bi Ngére Lomo yemeonzó ledre amá go ní. Ni miútúásáne zíse í'bí misi'di zíma ndá'bamá zí mongú 'yì amá."

⁵⁷ Zíye úkulúgu ledre kídí, "Ili go zíze ndóloogu Rebéka ma'dáa zíze úwú ledre bi gi tara ní."

⁵⁸ Zíye ndóloogu wo ndú'yú wo kídí, "Bi née ní ní ásé go ogu ndéré kí o'do ba yá?"

Rebéka ya zíye ní, "Ii, azé ndéré ndro kéne."

⁵⁹ Née ní zíye í'bí misi'di zí Rebéka e kí kára bi 'yì 'bì moko ené ní, nda kí 'yì moko 'bì Abarayáma née kí 'yì ga bi oguní keye ní.

⁶⁰ Zíye údru súrú do mimbé'de Rebéka do úku ledre kídí, "Ndéré mu, Lomo idí í'bí úndru zíyi, zíyi ndíki tú'dú owú e gi simiyí, zí teteyí ga gére ndísiyé rómo komo ezeokóye e za mbá."

⁶¹ Née ní zí Rebéka e kí kára bi 'yì 'bì moko ené ní yéme royé zíye ékí ndísiyé do gémele e zí 'yì 'bì moko 'bì Abarayáma née 'dí'bi yée, yoo zíye ndéréye.

⁶² Simi sindí kadra máa bi koo née ní, Isáka nda'baogu nda gi simi Béralayirói bi ini ledre gi simi a yaá 'dawú 'bì Lomo bi lurú máa ní go. Oto nda 'be go simi Negébe.

⁶³ Kadra kí'e'do kí tagá, zí Isáka ólúoguné ndéré kí gámá 'dózo komo sindíne kí sómú ngiti géyi ledre ené e, ní lurú bi káa ní, gémele e niyí go ogu.

⁶⁴ Zí Rebéka síkpí doné zí lúrúndíki Isáka. Zí ndítíoguné bi gi do gémele ené.

⁶⁵ Zí ndú'yú 'yì moko 'bì Abarayáma née kídí, "Ambí ndísi ogu 'díyi roné gíri mi'dí zíze yáa née ne?"

Zí 'yì moko 'bì Abarayáma née úkulúgu ledre zí kídí, "Née Isáka, wotj mongú 'yì amá." Geré zí Rebéka ló'bú'dútú komoné kí mbilí bongó.

⁶⁶ Zí 'yì moko née líkpí ledre ga bi menginí royé íri ní mbá zí Isáka.

⁶⁷ Née ní zí Isáka 'dí'bi ési Rebéka simi kútú bi koo mbágáa Sára ndísi ndísi simi a ní, zí idíne go kára zí. Isáka oto koo 'búa go kíngaya. Miogu a zí Isáka 'be, oto koo Isáka go zí sónmúligi ledre umbu mbágáne.

¹ Gi do kací bi Sára uyu ní, zí Abarayáma 'd'i bi ngítí kára kí ịrịnē Ketúra.

² Zí Ketúra ndíki owú ya'dá e zía, ịnyí doa kérí. Niyí, Zimaráni, Zokosána, Midáni, Mídijáni, Isibáka nda kí Súwa.

³ Zí Zokosána ndíkiogu 'bi ené Síba e kí Dedána. Zí Dedána ndíkiogu 'bi ené Asuríma e, kí Letusítési e nda kí Lewumítési.

⁴ Wotí Mídijáni niyí 'bi eyé, Éfa, Efere, Enóka, Abída, nda kí Eledáya. Née mbá owú ga bi olúoguní gi simi Ketúra ní.

⁵ Zí Abarayáma ótoómo éyi síline e mbá zí Isáka.

⁶ Tí lá simi bi Abarayáma ní aka kí komoné ní, zía i'bí ngítí geyí éyi síline e zí wotíne ga bi ndiki yée kí ngítí geyí kará e ní. Zía úku ledre kídí idíní ịnyí 'bi eyé gi cigí Isáka go ona 'dá'ba, do ndéré 'bi eyé simi kángá bi mi'dí gbére ní.

⁷ Abarayáma mengi koo do sogo kángá mbá simibi míya doa ci ota doa sokó doa ịnyí (175).

⁸ Uyu nda koo simi bi ngoko goó za kíngaya ní.

⁹ Zí wotíga Isáka e kí Isiméle óto wo kpá simi gu landa bi Makefélá simi yáká 'bi Éforono wotí Zóra 'yi 'bi Éte e gbó cigí Mamaré ní,

¹⁰ née yáká bi koo Abarayáma ugú gi zí 'yi 'bi Éte e ní. Otoní Abarayáma e kí me'bené Sára ore.

¹¹ Gi do kací umbu Abarayáma, zí Lomo i'bí úndru zí wotí a Isáka zía ógu ndísiné cigí 'dawú bi cigí Béralayirói ní.

Iri wotí Isiméle e

¹² Ga ba irí wotí Isiméle bi Agára nyí 'yi 'bi Ízibiti bi 'yi 'bi moko 'bi Sára ndiki wo zí Abarayáma ní.

¹³ Irí wotí Isiméle ga ba, zezení kací mindíki yée. Mizefiyé ni Nebayóta, Kedára, Adabéla, Mibasáma,

¹⁴ Misáma, Dúma, Mása,

¹⁵ Adáda, Téma, Zetúra, Nafísa nda kí Kedéma.

¹⁶ Niyí ye 'yi ga bi sí do ga bi sokó doa gbre née olúogu gi simiyé ní. Do ndolo ịriyé kací do 'be 'bi eyé e kí ịri bi ga bi táya eyé e niyí doyé ní.

¹⁷ Isiméle mengi koo mbá simibi míya doa cíkérí doa sokó doa ịnyí doa gbre (137), zía úyu lódú kací 'yi ené e.

¹⁸ Zí bulúnduga ndísiyé simi ịrigbéré bi tonó gi simi Avíla ndéréoguné gi simi Súru gbó do mama bi dongará a kí Ízibiti simi bi 'yi ní ndéré 'díyi roné mi'dí simi Asúri ní. Bilmá ndísi ndaá 'bi ené koo dongaráye kí lúnduyé e wá.

Miárá Ésawu e kí Yakóbo

¹⁹ Ba ledre gi ro Isáka wotí Abarayáma.

²⁰ Simibi 'bi Isáka ní koo ci gbre, zía ófú Rebéka nyí Bétuwele lémi Labána bi ní 'yi 'bi Padána Aráma gi simi Mesopatomiya ní.

²¹ Zí Isáka íni ini zí Ngére Lomo do bi kací Rebéka gi zía ní kára mítoko. Zí Ngére Lomo úwú ini ené zí me'bea idíne kí siminé.

²² Zí owú e idíye simi Rebéka tongo, zíye ndísi óró royé kí ezené simia. Zí Rebéka úku ledre kídí, "Éyi ndísi nda méngi roné zíma káa gi zí 'di?" Née ní zía ịnyiné ndéréne ndú'yú Ngére Lomo simi ini.

²³ Zí Ngére Lomo úkulúgu ledre zía kídí, "Ríkí sí do 'yíma'dí e niyí gbre simiyí, tongo ga gére née niyí ifí royé miífi. Ngúru a ní idí kí roko'buné kíngaya rómo do ezené, owú'dá'dá ní idí 'yi ịnyí kasa zí owú'dá'ba."

²⁴ Simi bi sindí kadra 'bi Rebéka utúasá go gi ro zía áráne ní, zía áráogu tí owú tongo e gbre mbá owú ya'dá e.

²⁵ Zí owú'dá'dá áráogu 'bi ené bikenéne kí bi roné mbá káa zí esiní roa bongó bi yemení gi simi bi bangá ní. Née ní, zíye ifí iríja Ésawu.*

* 25:25 25:25 Ésawu: Irí ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, 'yi bi kí bi roné ní.

²⁶ Zí lúndua bì aráogu 'bì ené gi do kací a ní, aráogu 'bì ené nyé kí sìlíné ndá ro sindí Ésawu. Née ní, zíye ifí iřia Yakóbo.[†] Simi bì Rebéka ní árá owú ga gére ní, simibi 'bì Isáka ni koo go cí ota.

²⁷ Simi bì owú ya'dá ga gére née ngboróoguní go mingburokoyé ní, zí Ésawu ídine 'yì gámá súwú. Zí ambá sindí kadra ené ídine mbá simi súwú. Née ní Yakóbo áyí 'bì eyí lá 'be ndísi méngi moko ga bi 'bì 'be ní.

²⁸ Isáka ndísi óto 'bú Ésawu kíngaya gi zí esí bi ndísi ánu a gi do siliá ní, tí lá Rebéka oto 'bì ené yì ené 'bú Yakóbo kíngaya.

²⁹ Simi ngiti sili, zí 'bú úfu Ésawu kíngaya simi bi ni ndá'baogu kí gámá simi súwú ní, zíma ógündíki Yakóbo kí 'dí'dí phirinda ené,

³⁰ zíma úku ledre zí Yakóbo kídí, "Lúndu 'bì ené, lára aka phirinda eyí née giri 'diya zíma ndéne a máayí go úyu gi zí 'bú." (Née sí ledre bì ndoloní wo gi zíma Edómo[‡] ní.)

³¹ Zí Yakóbo úkulúgu ledre zíma kídí, "Ídí ótoómo bi eyí 'bì owýndíká née zíma kí, máayí fú 'bí a zíyì."

³² Née ní Ésawu ya zíma ní, "Máayí go úyu gi zí 'bú, ídí káa do owýndíká ni méngi ndíki zíma 'di?"

³³ Yakóbo ya zíma ní, "Ídí lólóbú zíma kí." Née ní zí Ésawu lólóbú. Zíma otoomo bi 'bì owýndíká go zí Yakóbo.

³⁴ Gi ore, zí Yakóbo 'dí'bi phirinda kí ambata 'bí a zí Ésawu ánu a. Simi bi anu éyí zíma éwé éyí ní, zíma iňyí ndéréókpóne.

Ésawu lurúcayi miídine bì káa do owýndíká ní kenée.

26

Isáka nderé simi Gerári

¹ Mongú 'bú utú koo simi kángá née kpí gi zí wo bì koo utú simi sindí

[†] 25:26 25:26 Yakóbo: Iři ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, 'yì londó. [‡] 25:30 25:30 Edómo: Ini ledre simia simi tara Ébere kídí bakesíne.

kadra 'bì Abarayáma ní. Zí Isáka iňyiné ndéréne zí mongú ngére Abimaléke 'bì kúfú 'yì ga bì Falasitíni e ní, simi kángá bì Gerári ní.

² Zí Ngére Lomo 'dodo roné zí Isáka do úku ledre zíma kídí, "Ndá ndéré simi Ízibiti wá, idí ndísi simi kángá bì máayí úku ledre a zíyi ndísiyí simi a ní.

³ Idí ndísi ca simi kángá ba ona, máayí ndísi sáká yí zíma í'bí úndru zíyi. Máayí í'bí kángá ba mbá zíyi kí bulúnduyí e, máayí méngi ledre e zíyi kací miyéme ledre bì koo dongaráze kí 'búyí Abarayáma ní.

⁴ Máayí óto bulúnduyí e zíye étriyé káa zí kele ga bì komo ere ní, zíma í'bí kángá ba mbá zíye. Kpuru gi simi bulúnduyí e Máayí karanée í'bí úndru zí ríkí sí do 'yíma'dí e do sogo kángá ona za mbá,

⁵ gi zíma Abarayáma uwú koo ledre amá zíma ndísiné méngi ledre ga bì máili yée, kí ledre ga bì máuku yée ní nda kpá kí lódú lorú amá e."

⁶ Née ní zí Isáka ídíákáne ndísiné simi Gerári.

⁷ Simi bi 'yì ga bì ore ndu'yúní Isáka gi ro ledre me'bea ní, zíma úku ledre zíye kídí, "Ni lémi'má," gi zíma eré ngiri kí úku ledre zíye ya, "Ni me'bemá." Somú yaá 'yì ga bì ore ní niyí úfu née gi ro ledre Rebéka gi zíma lámá ni roa kíngaya.

⁸ Simi bi Isáka lu'bú nda go ore ní, kadra kí'e'do zí Abimaléke ngére 'bì Falasitíni lúrú bi gi do subáa zíma lúrúndíki Isáka e kí ndéndeke kí me'bené Rebéka.

⁹ Zí ngére Abimaléke kákasa kací Isáka, do úku ledre zíma kídí, "Ma'díi ni yí ené tí me'beyí. Sara úku zí 'yì e yá, 'Ni lémi'má' ní gi zí 'di?"

Zí Isáka úkulúgu ledre zíma kídí, "Gi zíma mayá 'bì amá niyí úfu máa gi roa."

¹⁰ Zí Abimaléke úku ledre zí Isáka kídí, "Éyí bì méngi kíyí zíze kenée gi zíma ní 'di? Togú bì koo ngiti 'yì nderé

só'do me'beyí ní mbé 'dí'biogú kóo komozé née go umbu."

¹¹ Zí ngére Abimaléke í'bí lorú zí 'yí ené e za mbá kídí, "Togú 'yí oto sílíné ro Isáka togú mbú ro me'bea símí kángá ba ona, yíí máa née odú a 'bí eyí dýú umbu."

¹² Zí Isáka ó'do eyí símí símibi máa née, zí eyí e ánáye zía kíngaya gi zía Ngére Lomo i'bí úndru go zía.

¹³ Zía ídine kí eyí e zíne, zí eyí máa ga gére kpá fú ndísi eyeyé, odú a zía nda ídine goó 'yí bí kí tú'dý eyí e zíne ní.

¹⁴ Née ní gi zí kabiríki kí ítí ga bí zía kpá kí tú'dý 'yí 'bí moko e ní, zí Falasítini e nda ndísi óto mimbé'deyé roa bisinyíne.

¹⁵ Gi zí mimbé'dekesí, zí Falasítini e ásiyé kí 'dawú bí koo 'yí 'bí moko 'bí Abarayáma 'bú Isáka iciní ní káa bí niyí íngi a do únzú 'dúcu a mbá kí kángá.

¹⁶ Née ní zí Abimaléke úku ledre zí Isáka kídí, "Olúogú mu gi símí kángá ba gi ona 'dá'ba, roko'búyí romo do 'bí ezé go."

¹⁷ Zí Isáka ómúne gi ore ndéré óto táya ené simí 'Bululu 'bí gara bi Gerári ní ndísiné ore.

¹⁸ Zí Isáka ícilúgu 'dawú ga bí koo 'bú Abarayáma ici, zí Falasítini e ásiyé kíe gi do kací umbu Abarayáma ní, zía ífilúgu kpá kembí irí ga gére née do 'dawú ga gére née.

¹⁹ Símí ngíti sílí zí 'yí 'bí moko ga bí 'bí Isáka kpá ndéréye íci ngíti 'dawú simí 'bululu bí ndísi kací kó'dý a ní, zíye íci ndíki iní bí ndísi lágaogú gi sí kángá ní.

²⁰ Tí lá zí 'yí 'bá'bá bangá ga bí 'bí 'yí 'bí Gerári e ndísiyé ófúye dongaráye kí 'yí 'bá'bá bangá ga bí 'bí Isáka ní zíye úku ledre zí 'yí 'bí Isáka e kídí, "Ba yí ené iní ezé." Née ní zí Isáka íffí irí 'dawú née "Eséke," ini ledre gi símí a kídí 'dawú ófú gi zía 'yí e ndísiní koo ófú ore.

* ^{26:21} ^{26:21} Sitina: Ini ledre símí a kídí mimbé'de sinyí. † ^{26:22} ^{26:22} Rebóta: Irí ba kí tara Ébere ini ledre símí a kídí, idízé ndísi símí bikidrí.

²¹ Née ní zí 'yí 'bí moko 'bí Isáka e kpá íci ngíti 'dawú, zíye kpá ófúye gi roa. Zí Isáka íffí irí 'dawú máa wo née nda, "Sitina,"* ini ledre gi símí a kídí 'dawú okó.

²² Zí Isáka ómúne gi ore ndéré íci ngíti 'dawú, 'yí ófú ndaá lolú kíye gi roa wá. Gi zí kékí née zía íffí irí 'dawú máa wo née kídí, "Rebóta,"† ini ledre gi símí a bikidrí gi zía ófú ndaá lolú wá zía úku ledre kídí, "Bí ba ní Ngére Lomo i'bí goó ne zíze, azé go ógú ídí kí tú'dý eyí e zíze símí kángá ba ona."

²³ Gi ore, zí Isáka ndéréókpóne símí gara bí Bírisába.

²⁴ Kí ndulú a née, zí Ngére Lomo 'dódo roné zí Isáka do úku ledre zía kídí, "Máayí Lomo bí koo 'búyí Abarayáma ndísi óto úndrua ní. Ndá éré ngíri wá, kací kadra mbá máayí ídí kíyi. Máayí i'bí úndru zíyi zí bulúnduyí e étriyé do ídye tú'dý kací miyéme ledre bí koo máyéme zí 'yí 'bí moko amá Abarayáma ní."

²⁵ Zí Isáka ó'bó mbayi ore ndísi íni ini sí a ore zí Ngére Lomo. Zí übú kútú, zí 'yí 'bí moko ené e íci ngíti 'dawú ore.

Miyéme dongará Abimaléke kí Isáka

²⁶ Símí ngíti sílí zí ngére Abimaléke ínyiné gi símí Gerári niyí kí Awúza 'yí i'bí lorú zía kí Píkóla mongú 'yí ené 'bí asikíri ené e ndéréye zí Isáka.

²⁷ Zí Isáka ndú'yú yée kídí, "Ógusé zíma yáa káa be 'di bí koo bi ndísimá ndaá gi zíze wá zíze ínyisé ógó máa gi símí kángá esé ní?"

²⁸ Zíye úkulúgu ledre zí kídí, "Owozé go ma'díi kídí Ngére Lomo ní yí ené kíyi, née ní zíze úku ledre kídí ní miútúásáne zíze óto miyéme ledre dongaráze kése. Idízé mu óto miyéme ledre dongaráze,

²⁹ kídí útúásá méngi bisinyí ledre zíze wá. Abú lagazé koo yíí gi símí

kángá ezé yá, otozé ezé kóo silihé royí wá. Bi ba ní Ngére Lomo i'bí úndru go zíyi."

³⁰ Zí Isáka méngi mongú ayímbi gi royé, zíye ánu éyí kpá kí éwé éyí e.

³¹ Nda goó akpa kí phiyí zíye lólóbú mikkékeria dongaráye. Zí Isáka í'bí misi'di zíye ndéréye, zíye ínyiyé ótoómo wo ore zí mindisí a ídine bilámáne.

³² Kadra née ní zí 'yí 'bi moko 'bi Isáka óguyé úku ledre 'dawú bi iciní ní zíia. Zíye úku ledre kídí, "Ndikizé iní go."

³³ Zí Isáka ífí irí 'dawú née "Síba."[‡] Ndérögúné gi karaba ní, irí gara bi kóo née ní fú lá Bírisába.

Ledre gi ro me'be Ésawu ga bi 'yi lóngó e ní

³⁴ Sími bì símibi 'bi Ésawu ní go cí gbre ní, zíia ófú kará e gbre, Yodíta e kí Basimáta mbá gi sími nyí 'yí 'bi Éte e. Yodíta ní 'bi ené nyí Béri, Basimáta 'bi ené nyí Éloni.

³⁵ Tí lá zí kará ga bi gbre née í'bí dokogo zí Isáka e kí Rebéka kíngaya.

27

Isáka i'bí luyú úndru 'bi Ésawu zí Yakóbo

¹ Sími bì Isáka ngoko go, komoa lurú lolú kpá bi mbí wá ní, zíia ndólo mongú wotíne Ésawu do úku ledre zíia kídí, "Owú 'bi amáa."

Zíia úkulúgu ledre zíia kídí, "Hí babá."

² Zí Isáka úku ledre zíia kídí, "Máayí go ngokomá, máówo silihí bi máayí úyu sími a ní wá."

³ 'Dí'bi aka sama eyí kí kéré eyí zíyi ólúoguyí sími súwú ndéré gámásó'do owú bilámá ükú zíma.

⁴ Ídí 'dí'dí bilámá esí bi kí 'búne domá kíngaya ní, zíyi ógú kíe zíma ánu a gi ro zíma í'bí úndru zíyi 'dá'dá zíma kí úyumá."

⁵ Née ní zí Rebéka úwú ledre ga bi Isáka ní ndisí úku yée zí wotíne

Ésawu ní mbá. Simi bì Ésawu nderé go sími súwú gámásó'do bangá úfu a ógú kíe zí 'buné ní,

⁶ zí Rebéka úku ledre zí wotíne Yakóbo kídí, "Lúrú aka máuwú gáa do 'buyí kí úku ledre zí lúnduyí Ésawu kídí,

⁷ 'Ídí ndérögúné gi esí zíma gi sími súwú zíyi 'dí'dí a bikinyiné zíma ánu a gi ro zíma í'bí úndru zíyi do komo Ngére Lomo 'dá'dá zíma kí úyumá.'

⁸ Bi ba ní owú 'bi amáa, idí úwú ledre ba bilámáne zíyi méngi ledre bi máayí úku a zíyi ba.

⁹ Ndéré mu do bi bi kí bangá eyí e doné ní zíyi óguyí kí bilámá phirangá ína e gbre gi ro zíma 'dí'dí a bikinyiné zí 'buyí ánu a káa zí bi ili ní.

¹⁰ Zíyi 'dí'bi a ndéré kíe zíia ánu a gi ro zíia í'bí úndru ené zíyi 'dá'dá zíia kí úyuné."

¹¹ Yakóbo ya zí mbágáne Rebéka ní, "Lúndumá Ésawu ní yí ené o'do bi kí bi roné ní ngará 'bi amá bi ndaá romá wá ní.

¹² Sara togú bi babá tatauzu máa, zíia ówo a ya mándá wo wá ní, mándá idí zíia 'yí ṙanga zíia 'dí'bióyó úndru ené gi zíma zí taraa nda ólúne ne kacíma ní wá?"

¹³ Rebéka ya zíia ní, "Owú 'bi amáa, tara a idí ólú kacíma. Méngi aka lá ledre bi máuku née, zíyi ndéréyi ógú kí ína ga gére née zíma."

¹⁴ Née ní zí Yakóbo ndéréné ógú kíye zí mbágáne. Zí mbágáa méngi bikinyi éyí miánu tí káa zí bi 'bua Isáka ili ní.

¹⁵ Gi ore zí Rebéka 'dí'bi bilámá bongó kací Ésawu, bi kóo ní zíia 'dící ní esí a ro Yakóbo.

¹⁶ Zíia kpá círingbí saná ína ro kágá silihí Yakóbo kí ro goa mbá.

¹⁷ Zíia í'bí bikinyi éyí miánu bi mengi née kí ambata do silihí Yakóbo.

‡ 26:33 26:33 Síba: Irí ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, miyéme ledre.

18 Zí Yakóbo 'dí'bi eyí miánu néé ndéré kíe zí 'buné, zía ndólo wo kídí, "Babá."

Zí 'bú a ndíziné do ndúndu'yú kídí, "Née 'bí ené náambi?"

19 Zí Yakóbo úkulúgu ledre kídí, "Née máa Ésawu owúndíká eyí. Máméngí ledre bí úku zíma ni go. Ínyiogu 'dága ánu eyí miánu bí máogu kíe ba gi ro zíyi í'bí úndru zíma."

20 Zí Isáka ndúndu'yú kídí, "Owú 'bí amáa úfu bangá máa ba lá 'diya káa ni káa be 'di?"

Zí Yakóbo úkulúgu ledre zí 'buné kídí, "Ngére Lomo bí ndísi óto úndrua ni i'bíogune zíma."

21 Nda néee ni zí Isáka úku ledre zí Yakóbo kídí, "Ndosoogu mu gbóo yána gi ro zíma tátáuzu yíjí owú 'bí amáa gi ro zíma ówo a ma'díi togú áyí tí Ésawu yá togú ndá wo wá."

22 Zí Yakóbo ndosooguné gbóo ro 'buné. Simi bi 'búa tatauzu roa ni, zía úku ledre kídí, "Simi kúrúyi ni simi kúrú Yakóbo, tí lá ro kágá siliyi ni kágá sili Ésawu."

23 Owo 'dí'bi Yakóbo wá gi zía ro kágá sili ni kí bi roné mbá káa zí 'bí Ésawu ni. Née ni zí Isáka í'bí úndru zíma.

24 Zí kpá ndú'yú ándá ndu'yú kídí, "Ma'díi áyí tí owú 'bí amá bi Ésawu ni?"

Zí Yakóbo úkulúgu ledre kídí, "Née tí máa."

25 Zí Isáka úku ledre kídí, "Owú 'bí amáa i'bíogu eyí miánu girí mu zíma ánu a gi ro zíma í'bí úndru zíyi."

Zí Yakóbo 'dí'biogu eyí miánu óto a kó'dú 'buné zí 'búa ánu a, do kpá 'dí'biogu le'yí kóró zíma éwé a.

26 Nda néee ni zí 'búa Isáka úku ledre zíma kídí, "Ndoso girí mu gbóo zíma yána owú 'bí amáa zíyi fáka máa."

27 Zí Yakóbo ndosooguné gbóo fáka 'buné. Simi bi Isáka otulurú ndonyo bongó 'bí Ésawu ni, zí Isáka í'bí úndru zíma do úku ledre kídí, "Ma'díi, ba tí ndonyo owú 'bí amá,

káa zí ndonyo súwú
bí kí úndru 'bí Ngére Lomo
siminé ni.

28 Lomo idí í'bí iní gi komo ere zíma
é'diné do yáká eyí,
gi ro zí kéré kí kágá ga bí yáká
eyí ni ndísi ánaye bílámáye
zíyi nda idíyi
kí eyí miánu kí le'yí kóró
kíngaya.

29 Ríkí sí do 'yíma'dí e mbá idíní idí
'yí ínyi kasa zíyi,
zíye ndísiyé ótú doyé bi óto
úndruyi.

Zíyi idíyi ngére do lúnduyí e,
owú 'bí mbágayí e idíní ndísi
ótú doyé zíyi.
'Yí ga bí niyí óto tarayé kacíyi ni tara
Lomo idí ólú kacíye,
yéé ga bí niyí méngí bílámá
ledre zíyi ni, zíyi kpá méngí
bílámá ledre zíye."

30 Simi bi Isáka i'bí asá úndru go
zíma, Yakóbo olúogu okpó go ni, ve zí
lúndua Ésawu ndá'baoguné gi do bi
gámá.

31 Zí kpá méngí bikinyi eyí miánu
ogu kíe zí 'buné. Zí úku ledre zí
'buné kídí, "Babá, ínyiogu mu ánu
eyí miánu gi ro zíyi í'bí úndru zíma."

32 Zí 'búa Isáka ndú'yú wo kídí,
"Áyí náambi?"

Zí úkulúgu ledre zí 'buné kídí,
"Née máa Ésawu owúndíká eyí."

33 Zí bi sinyíne ro Isáka zíma ndísi
lángbané, zíma ndúndu'yú kídí, "Sara
'yí bi gáa ogu kí eyí miánu zíma kíra
'bí ené náambi? Eyí miánu bí gáa
oguní kíe ni máánu go 'dá'dá gi zíyi
kí óguyí, máí'bí úndru go zíma. Úndru
néee goó 'bí ené za fí."

34 Simi bi Ésawu uwú ledre gi zí
'buné kenée ni, zíma útúne íni ini
kíngaya zíma úku ledre zí 'buné kídí,
"Babá idí kpá í'bí úndru zíma."

35 Tí lá zí Isáka úkulúgu ledre zíma
kídí, "Lúnduyí ogu ona londo máa
'di'bi úndru go."

36 Zí Ésawu úku ledre kídí, "Ífisé
iriya Yakóbo mbí. Londo máa go

kí'dí gbre. Mizefí a londo máa gi ro zíne ídine owýndíká do bi kacíma, bì ba ní 'di'bi úndru amá kpá go." Zí Ésawu ndúndu'yú kídí, "Ótoómo eyí gáa ngítí úndru ma'dáa gi ro í'bí a zíma wá?"

³⁷ Zí Isáka úkulúgu zía kídí, "Owú 'bì amáa, má'i'bí úndru go zía, zía ídine ngére dosé. Máoto súmu ga go mbá zíye ndísiyé óto úndrua. Má'i'bí úndru go zía gi ro éyí ené ga bi yáká ní kpá kí le'yí kóró. Éyí bì idíaká gi ro zíma í'bí a zíyi ní ndaá."

³⁸ Zí Ésawu ńgúngú roné zí 'buné kídí, "Úndru ní zíyi lá duý kí'e'do babá? Í'bí kpá úndru zíma ke babá." Zí Ésawu kpá útúne íni ini kíngaya.

³⁹ Zí Isáka úku ledre zía kídí, "Be 'bì eyí ní idí
sími ńrigbéré kí'dí bi fútú éyí e
ngboróní doa zí sanáye ídine
bilámáne wá ní,
kpá do bi bì ngárá iní e'dí doa gi
komo ere wá ní.

⁴⁰ Áyí ndísi fú lá kí éyí okó do sílipyí
zíyi ndísiyí ńnyí kasa zí lúnduyí.
Tí lá sími bì áyí 'dó'dó gi zíá ní,
áyí ńcúoyó 'do'dó née
gi goyí 'dá'ba."

Yakóbo ngasá 'be 'bì nokoné

⁴¹ Zí Ésawu óto ledre síminé ro lúnduné Yakóbo gi ro úndru bì gi zí 'buýé ní. Zíá sómu ledre síminé kídí, "Karanée gi do kací umbu babá, máayí úfu lúndumá Yakóbo 'búó."

⁴² Sími bì Rebéka uwú miyéme ledre 'bì Ésawu née ní, zía ndólo Yakóbo úku ledre zía kídí, "Lúnduyí Ésawu yeme roné go gi ro úfu yíi."

⁴³ Bi goó kenée ní owú 'bì amáa idí méngi ledre bì máayí úku a ba, idí geré ngásá 'be 'bì nokoyí Labána sími Arána.

⁴⁴ Idí ndísi íri 'búó togú mimbé'de lúnduyí idrí go kí.

⁴⁵ Togú okó bì mimbé'dea ro yí née idrí go somúlígi ledre ga bi méngi yée zía née go yá, máayí kákasa zíyi ndá'baoguyí girí.

Ndaá miútúásáne zíse úyusé zíma gbrengará kadra kí'e'do wá."

⁴⁶ Née ní zí Rebéka úku ledre zí Isáka kídí, "Máayí kí mongú lerí do mimbé'demá gi zí kará 'yí lóngó ga bi Ésawu ofú yée ba. Togú ya zí Yakóbo kpá ófú kára gi ona gi sími nyí 'yí 'bì Éte e yá, mindísimá utúasá idí bilámáne wá, bilámá a máidí úyu 'dá'ba."

28

Isáka lorú wotjné Yakóbo

¹ Née ní zí Isáka ndóloogu Yakóbo í'bí mandá zía, zía úku ledre zía kídí, "Ndá ófú kára gi sími nyí 'yí 'bì Kanána e wá.

² ńnyí mu zíyi ndéréyi sími Padána Aráma 'be 'bì bulúnduyí Bétuwele. Zíyi ófú kára zíyi gi dongará nyí nokoyí Labána.

³ Lomo bì kí roko'buné kíngaya ní idí í'bí úndru zíyi, zía óto yíi zíyi ndíki tú'dú owú e gi ro zíyi idíyi bulúndu ríkí sí do 'yíma'dí e.

⁴ Idí í'bí úndru zíyi kí bulúnduyí e za mbá káa zí bì kóo i'bí úndru zí Abarayáma ní, gi ro zíyi 'dí'bí kángá bì ndísi sími a káa do 'yí lóngó ba bì kóo i'bí zí Abarayáma ní."

⁵ Zí Isáka kása, Yakóbo sími Padána Aráma 'be 'bì Labána wotjné Bétuwele 'yí 'bì Aráma bì ní lúndu Rebéka mbágá Yakóbo e kí Ésawu ní.

⁶ Zí Ésawu ówo a kídí Isáka i'bí úndru go zí Yakóbo, kasa kpá wo go sími Padána Aráma ndéré ófú kára girí. Owo kpá go kídí sími bì i'bí úndru zí Yakóbo ní, zía lórú wo kídí, "Ndaá 'dí'bí kára gi sími nyí 'yí 'bì Kanána e wá."

⁷ Zí Ésawu go kpá ówo a kídí Yakóbo uwú kúrú 'buné kí mbágáne go zíá ńnyiné ndéréne sími Padána Aráma.

⁸ Née ní abuwá Ésawu ówo go kídí 'bú nyí 'yí 'bì Kanána e ndaá 'bì ené do 'buné Isáka wá.

⁹ Gi zí kényí née ní zí Ésawu ndéréne 'be 'bì Isiméle wotjné

Abarayáma. Zía ófú nyia bi Maláta lémi Nebayóta ní káa do ngítí kára.

Yakóbo 'du'duru simi Bétele

¹⁰ Zí Yakóbo ïnyiné gi simi Bírisába 'dí'bi misi'di yóó, ndéréne simi Arána.

¹¹ Zía ndéréoguné do ngítí bi, zía ndisíné 'dowúroné ore gi zía kadra utú go. Zía 'dí'bi tutú óto doné gá doa zía útúne 'dú'duné.

¹² Simi bi ni go simi 'bí ní, zía 'dú'duru. Simi 'duru máa née ní, zía lúrúndíki misi'di bi toko roné kú gi do kángá zaá gi komo ere, zí maláyika ga bi 'bí Lomo ní ndisiyé ekíye kí ndítiguyé kací misi'di máa née ní.

¹³ Zía lúrúndíki Ngére Lomo kí tóroné doné zía úku ledre kídi, "Máayí Ngére Lomo bi Abarayáma e kí Isáka ndisíní óto úndrua ní. Kángá bi áyí mi'dú'duyí doa ba máayí 'bí a zíse kí bulúnduyí e.

¹⁴ Bulúnduyí e niyi karanée étri zíye ídiye tú'dú tú'dú zíse ángasé zaá do sogo kángá mbá. Ríkí sí do 'yíma'dí do sogo kángá mbá máayí 'bí úndru zíye kpurú gi simiyí kí bulúnduyí e.

¹⁵ Ídi ówo a kídi, máayí ídi kíyi zíma ndisimá bándá yíji do bi ga bi áyí gámá doyé ní mbá, zíma 'dí'bilúgu yíji kpá gi simi kángá bi áyí simi a ba. Mautéuásá ótoómo yíji wá 'búó togú miyéme ledre bi mayéme wo gi royí ní máméngi go."

¹⁶ Simi bi Yakóbo urú gi simi 'bí ní, zía úku ledre kídi, "Ábuwá ma'díi Ngére Lomo ni bo do bi ba ona, máówo amá kenée wá."

¹⁷ Zí ngiri útúne simi a zía úku ledre kídi, "Bi ba ni kí úndruné, ni kpá misi'di bi ndisí ndéré komo ere ní, Lomo ni ona."

¹⁸ Nda go akpa kí phiyí, zí Yakóbo ïnyioguné 'dí'bi tutú bi oto doné doa ní ícioito a mbí 'dága do bi bi 'du'du doa née. Zía 'dí'bi su'bú léfe a doa.

¹⁹ Née ní zía ifí iři bi née Bétele,* abú bi kóo ndisíní ndólo iři gara née "Lúzú ní."

²⁰ Nda gi ore zí Yakóbo lólóbú zí Ngére Lomo kídi, "Togú ma'díi áyí tí lúrú bi kacíma simi ndéré bi máayí ndéré a ba, zíyi ndisiyí 'bí éyí miánu zíma kí bongó e zíma ési a,

²¹ gi ro zíma ndá'balúgu romá zí babá 'be bílámáne yá, née ní áyí idí Ngére Lomo amá.

²² Tutú bi máíciótó 'dága ba ní, bi ba ni go ógú idí bi bi niyi ndisí ini ini zíyi doa ní. Éyí ga bi áyí ndisí 'bí yée zíma ní, máayí ndisí 'dí'bi kíje'do gi simi sokó 'bílúgu yée zíyi."

29

Yakóbo nderéogu 'be 'bi nokoné Labána

¹ Zí Yakóbo ïnyiné gi ore kpá fú ndéréne, do ndéréoguné simi kángá bi Mesopatómiya kángá 'bí mbágáne.

² Simi bi nderéogu do ngítí 'dawú'* ní, zía lúrúndíki kábiříkí miífiyé do bi e ota gbaá dongá 'dawú kí 'dú'du gi zía née bi bi ndisíní 'bí iní miéwé zíye doa ní. Lo'bú'dutúní tara 'dawú máa née kí mongú tutú.

³ Simi bi kábiříkí e yokoni royé go mbá ore ní zí 'yí 'bá'bá kábiříkí e gbúrúgbúyó tutú née gi tara 'dawú née 'dá'ba do ndisiyé 'bí iní zí kábiříkí eyé e éwé a. Zíye ndá'bayé gbúrúgbulúgu tutú née do tara 'dawú née.

⁴ Zí Yakóbo ndú'yú 'yí 'bá'bá kábiříkí ga gére née kídi, "Lúndumá e ógusé bi káa ba gi 'da?"

Zíye úkulúgu ledre zíá kídi, "Oguzé gi simi Arána."

⁵ Zíya ndú'yú yée kídi, "Bi née ní ówosé Labána owú 'bí owú 'bí Nówara bú?"

Zíye úkulúgu ledre zíá kídi, "Owozé wo bú."

* **28:19 28:19** Bétele: Iři ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídi, 'be 'bi Lomo. * **29:2 29:2** 'Dawú: 'Yí e ndisíní kóo íci 'dawú e miólíne kíngaya simi sindí kadra 'bi Yakóbo gi ro ini zí bangá eyé e.

6 Zia kpá ndú'yú yée, "Éyi roa 'di?"

Zíye úku ledre zia kídí, "Ni bilámáne, éyi ndaaá roa wá. Nyia, Rayéle ni bi ógu kí kabírikí eyé e giri néé."

7 Zí Yakóbo úku ledre zíye kídí, "Lúrusé aka kadra ni aka nyé 'dága, ba ndaaá aka sindí kadra bi zíse yóko kabírikí e do bi kíe'do ní wá. Ídisé í'bí iní zíye éwé a, zíse ndá'basé kíye do bi éyi miánu."

8 Zíye úkulúgu ledre zí Yakóbo kídí, "Utúasázé í'bí iní zí kabírikí e mingúngúcua wá, 'búó togú kabírikí e yokooguní royé go mbá, do gbúrúgbuoyó tutú née gi tara 'dawú 'dá'ba, azé nda fú í'bí iní zíye ndro."

9 Simi bi Yakóbo ni aka tí ndísi ódro zíye ní, zí Rayéle 'déweogu bi go kí kabírikí 'bi 'buné e gi zia ndísi 'bá'bá yée ne.

10 Simi bi Yakóbo lurúndiki Rayéle nyí nokoné Labána kí ógu kí kabírikí eyé e ní, zia ndéréne gbúrúgbuoyó tutú gi tara 'dawú 'dá'ba, do íngi iní í'bí a zí kabírikí 'bi nokoné e éwé a.

11 Zia útúne fáka Rayéle, zia tónóne íni ini roa.

12 Zia úku ledre zí Rayéle kídí, née ni owú 'bi lémi Labána bi kí iriné Rebéka ní. Née ni geré zí Rayéle ngásáne ndéréne úku ledre a zí 'buné.

13 Simi bi Labána uwú ledre Yakóbo ni owú 'bi léminé ní, geré zia ínyiné ndéréne 'dí'bi wo do misi'di. Zí Labána fáka wo í'bí mandá zia kí 'búne, do 'dí'biogu wo 'be. Zí Yakóbo líkpí ledre ga bi menginé royé ní mbá zí Labána.

14 Zí Labána uku ledre zia kídí, "Áyí née mbigí a 'bi amá, lémimá ndiki yíj ne." Zí Yakóbo ndísiné ore éfé kíe'do.

Yakóbo ofú Léya e kí Rayéle

15 Zí Labána úku ledre zia kídí, "Abú áyí mbigí a 'bi amá, lémimá ndiki yíj ne yá, útúásá ndísi méngi moko zíma lá gbékpí a wá, máídí í'bí zíyí ndu?"

16 Labána ni kí nyíne e gbre, irí nyia bi mongú ni ni Léya, wo bi owú ní iria 'bi ené Rayéle.

17 Komo Léya ndaaá bilámáne wá, zí Rayéle ídine owúkára bi kí lámá roné kíngaya do komo 'yí e ní.

18 'Bú Rayéle ni koo do Yakóbo kíngaya, zia úkulúgu ledre zí Labána kídí, "Máayí méngi moko zíyí kí simibi ínyí doa gbre gi ro zíyí í'bí nyíyí bi Rayéle ni zíma káa do kára."

19 Zí Labána úkulúgu ledre kídí, "Ni bilámáne zíma í'bí wo zíyí gi zí wo bi máayí í'bí a zí 'yí lóngó ní. Ndísi mu ona méngi moko zíma"

20 Nda née ni zí Yakóbo méngi moko kí simibi ínyí doa gbre gi ro Rayéle. Sílí née koo zí Yakóbo lá káa zí owú sílí cíku'dée ní gi zia 'bú Rayéle ofú koo doa go.

21 Gi ore zí Yakóbo úku ledre zí Labána kídí, "Í'bí me'bemá mu zíma. Simibi koo óto zíma ní utúasá go, máili go zia óguné 'be."

22 Née ni zí Labána méngi mongú ayimbí, zia ndóloyóko 'yí e gi roa.

23 Tí lá simi ndulu máa bi koo née ní, zí Labána 'dí'bi yí ené nyíne bi Léya ní í'bí a zí Yakóbo, zí Yakóbo go ówo wo káa do kára.

24 Zí Labána 'dí'bi ngúru owúkára 'yí 'bi moko ené kí iriné Zílifa í'bí a zí Léya káa do 'yí 'bi moko zíma.

25 Simi bi bi ará nda go ní, Yakóbo ni lúrú bi káa ní, nda yí ené go Léya. Zia ínyiné ndéréne úku ledre zí Labána kídí, "Méngi nda máa kenée gi zí 'di? Ndaá 'bi ené bi máméngi moko zíyí gi ro Rayéle ní wá? Londo nda máa gi zí 'di?"

26 Zí Labána úkulúgu ledre kídí, "Kací ondú 'bi kángá ezé ba ona, ofúní eyé nyí 'yí bi owú ní 'dá'dá gi zí mongú wá."

27 Mengionzozé aka ayimbí 'bi ófú ro máa wo ba mu kí, azé nda fú í'bí Rayéle zíyí. Zíyí méngi kpá moko zíma gi roa kí simibi ínyí doa gbre."

28 Zí Yakóbo go ngúngu a. Zíya méngionzó sílí ínyí doa gbre bi 'bi

ayimbi 'bì ófú ro 'bì Léya ní. Zí Labána 'dí'bi nyíne bì Rayéle ní kpá í'bí wo zí Yakóbo káa do kára.

²⁹ Zí Labána 'dí'bi ngúru owúkára 'yì 'bì moko ené kí bì ịriné Bíla ní í'bí a zí Rayéle káa 'yì 'bì moko zíma.

³⁰ Zí Yakóbo kpá ówo Rayéle káa do kára, tí lá Yakóbo oto yì ené kóo 'bú Rayéle kíngaya rómo do Léya. Zíma í'bí roné méngi moko zí Labána kí simibi ịnyi doa gbre.

Ledre gi ro owú 'bì Yakóbo e

³¹ Simi bì Ngére Lomo lúrú kídí Yakóbo oto ené 'bú Léya kíngaya wá ní, zíma óto wo ndíki owú e. Zí Rayéle idíáká 'bì ené goó mikoto.

³² Zí Léya idíne kí siminé zíma áráne owú'o do zíma ịfí ịrija Rúbene.[†] Zíma úku ledre kídí, "Ledre mengi roné zíma kenée gi zíma Ngére Lomo lurú lerí bì máayí kíe ní go. Bì ba ní, ma'díi o'do 'bì amá ní go ógú óto 'búma."

³³ Zíma kpá idíne kí siminé, zíma áráne kpá owú'o do. Zíma úku ledre kídí, "Ngére Lomo owo go kídí Yakóbo oto kóo 'búma wá, gi zí keyi ní zíma go kpá í'bí ngíti owú'o do zíma." Ní zíma ịfí ịrija Simiyóna.[‡]

³⁴ Gi ore zíma kpá idíne kí siminé, zíma áráne kpá owú'o do. Zíma úku ledre kídí, "Bì ba ní, o'do 'bì amá ní 'dí'bingéri máa gi zíma mándíki owú ya'dá e zíma go 'dénýé ota." Zíma ịfí ịrijiowú máa ní Lévi.[§]

³⁵ Zíma kpá ndá'ba idíne kí ngíti siminé, zíma áráne owú'o do. Zíma úku ledre kídí, "Bì ba ní, ili zíma í'bí mbófo éyi zí Ngére Lomo." Gi zí keyi ní zíma ịfí ịriji wo ní Zúda.* Zíma tóroné dñú do owú ga gére ní.

* 29:32 29:32 Rúbene: Ịri ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, Lomo lurú 'do'dó amá go. † 29:33

29:33 Simiyóna: Ịri ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, 'yì úwú ledre. § 29:34 29:34 Lévi: Ịri ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, kófó ịriji. * 30:6 30:6 Dána: Ịri ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, Lomo mengi bilámá ledre go zíma. † 30:8 30:8 Nafatáli: Ịri ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, ófú. ‡ 30:11 30:11 Gáda: Ịri ba kí tara Yúdáya ini ledre simi a kídí, komo bilámá ledre ongó go domá.

30

¹ Simi bì Rayéle owo kídí ní ndíki owú e zí Yakóbo wá ní, zíma óto ledre siminé ro léminé. Zíma úku ledre zí Yakóbo kídí, "Máíli kpá ndíki owú e, togú wá ní miútúásáne zíma úyumá."

² Zí mimbé'de Yakóbo ésíne ro Rayéle, zíma úku ledre kídí, "Mándá 'bì amá Lomo zíma úçúomo yíj kí ndíki owú wá."

³ Zí Rayéle úkulúgu ledre kídí, "Owúkára 'yì 'bì moko amá Bíla ní goó ba zíse ndísiisé kíne káa do kára gi ro zíma ndíki owú e zíma, zíma owú máa ga gére ní idíye owú 'bì amá e."

⁴ Ní zíma í'bí 'yì moko ené Bíla zí Yakóbo káa do kára. Zí Yakóbo ndísiyé kíne,

⁵ Zíma Bíla idíne kí siminé zíma áráne owú'o do.

⁶ Ní zíma zí Rayéle úku ledre kídí, "Lomo uwú ini amá go, 'deciyeme nganga amá go zíma í'bíogú owú'o do zíma." Gi zí keyi ní zíma ịfí ịrija Dána.*

⁷ Zíma Bíla kpá idíne kí ngíti siminé zíma áráne owú'o do.

⁸ Zí Rayéle úku ledre kídí, "Máóto kóo mimbé'de sínígoó ro léminé gi ro ledre owú, bì ba ní 'yì 'bì moko amá ndíki owú go zíma." Zíma ịfí ịrijiowú máa ní Nafatáli.[†]

⁹ Simi bì Léya lurú kídí ní ndíki lolú owú wá ní, zíma 'dí'bi 'yì 'bì moko ené Zílifa í'bí a káa do kára zí Yakóbo.

¹⁰ Zí Zílifa 'yì 'bì moko 'bì Léya ní ndíki owú'o do zí Yakóbo.

¹¹ Zí Léya úku ledre kídí, "Lomo eme kíma go." Zíma ịfí ịrijiowú ní Gáda.[‡]

¹² Zí Zílifa 'yì 'bì moko 'bì Léya ní ndíki ngíti owú'o do zí Yakóbo.

* 29:35 29:35 Zúda: Ịri ba kí tara

Ébere ini ledre simi a kídí, komo bilámá ledre ongó go

13 Zí Léya úku ledre kídí, "Mimbé'demá ịdrị go. Lafúma e kará e niyí ndólo máa kára 'yị 'bì rokinyi." Zía ịfị ịri owú máa née Aséra. §

14 Nda go simi sindí kadra 'bì 'dó'dúogụ éyí gi yáká, zí Rúbene ndéréne ndíki kágá bì ndisíní ndólo a madaráka* ní simi súwú, zía 'décị misúrú a ógu kíe zí mbágáne Léya. Rayéle ya zí Léya ní, "Uñzu aka misúrú madaráka bì wotí ogu kíe née zíma."

15 Zí Léya úku ledre zíma kídí, "O'do 'bì amá bì 'dí'bi wo née asá aka fú lá wá? Ili ba kpá 'dí'bi misúrú madaráka 'bì wotíma drú doa?"

Zí Rayéle úkulúgu ledre zí Léya kídí, "Bilámáne, í'bí mu zíma gi ro zíyi 'dú'duyi karaba sogo Yakóbo do bi kulú misúrú madaráka 'bì wotíyi."

16 Nda simi bì Yakóbo nda'baogu gi yáká kí tagá ní, zí Léya ndéréne úku ledre zíma kídí, "Karaba máayí 'dú'du sogoyi gi zíma máí'bí misúrú madaráka 'bì wotíma go zí Rayéle." Simi ndulü a née ní, zí Léya 'dú'duné sogo Yakóbo.

17 Zí Lomo úwú ini 'bì Léya, zíma idíne kí siminé zíma ndíki ịnyi owú'o do zí Yakóbo.

18 Zí Léya úku ledre kídí, "Lomo ménge bilámá ledre go zíma, gi zíma máí'bí 'yị 'bì moko amá zí o'do 'bì amá káa do kára." Zíma ịfị ịri owú née Isakára. †

19 Née ní zí Léya kpá idíne kí siminé zíma ndíki ịnyi doa kérí owú'o do zí Yakóbo.

20 Zí Léya úku ledre kídí, "Lomo i'bí mongú tákpasílì go zíma. Bi ba ní o'do 'bì amá ní go óto úndrumá kíngaya gi zíma mánđíki owú ya'dá e go zíma ịnyi doa kérí." Zíma ịfị ịri owú máa wo née Zebulúna. ‡

§ **30:13 30:13** Aséra: Ịri ba kí tará Ébere ini ledre simi a kídí, rokinyi. * **30:14 30:14** Madaráka: Madaráka ni kágá umbu bi kará e ndisíní ánu a gi ro zíma sáká yée zíye ndíki owú ní. † **30:18** Isakára: Ịri ba kí tará Ébere ini ledre simi a kídí, sáká éyí. ‡ **30:20 30:20** Zebulúna: Ịri ba kí tará Ébere ini ledre simi a kídí, idí étri.

21 Nda gi 'dá'ba zíma ndíki owúkára, do ịfị ịri a Dína.

22 Née ní zí Lomo sómúndíki ledre Rayéle, zíma úwú ledre ené do líkpí misi'di 'bì ndíki owú zíma.

23 Zí Rayéle idíne kí siminé zíma ndíki owú'o do, zíma úku ledre kídí, "Lomo 'di'bi oyó lerí gi do mimbé'demá go."

24 Zíma ịfị ịri a owú máa née Yoséfa. § Zíma úku ledre kídí, "Ngére Lomo idí kpá í'bí ngíti owú'o do zíma."

Bangákulú e etriní zí Yakóbo

25 Gi do kací bì Rayéle ndíki Yoséfa ní, zí Yakóbo úku ledre zí Labána kídí, "Idí mu ọgúngu a zíma ndá'balúgu romá simi kángá amá.

26 Zíyi í'bí me'bemá e kí owú 'bì amá ga bì máméngi moko gi royé zíyi ní zíma, zíyi í'bí misi'di zíma ndéréma gi zíma ówo moko bì máméngi zíyi ní go mbá."

27 Tí lá zí Labána úkulúgu ledre zíma kídí, "Togú ní útúásá kací komoyi yá, mágungú romá zíyi ndá ndéré wá. Lomo 'dodo go zíma kídí úndru bì Ngére Lomo i'bí zíma ba ní ní gi zíyi."

28 Zíma kpá úku ngíti ledre zí Yakóbo kídí, "Idí ólo éyí ga bì ili yée kací moko bì ménge ní mbá, máayí í'bí yée zíyi."

29 Zí Yakóbo úkulúgu ledre zíma kídí, "Ówo moko bì máméngi zíyi ní bú bilámáne, zíma lúrú bi kací bangá eyí e zíye étriye kíngaya.

30 Simi bì kóo máogu ní, éyí niyí kóo zíyi lá cíku'dée. Bi nda ba ní, éyí etriní zíyi go kíngaya rómo do rómó. Ngére Lomo i'bí úndru go zíyi, do bi ga bì za mbá mágámá doyé ní. Tí lá bi ba ní sindí kadra ogu go zíma gi ro zíma tónoma lúrú bi kací 'yị 'bì 'be 'bì amá e."

31 Zí Labána úkulúgu ledre zí Yakóbo kídí, "Máídí í'bí zíyí 'di?"

Zí Yakóbo úkulúgu ledre zí kídí, "Ndá aka í'bí éyí zíma wá. Tí lá togú áyí ńgúngu yá, máayí útúásá ndá'ba lúrú bi kací bangá eyí e."

32 Ídí ńgúngu a zíma gámáma dongará bangá eyí e za mbá, kábíríkí e kí ína e, yée ga bì kí ríkí tífí e royé mìngúngúcu, téte téte, kpákpa kpákpa, dódóru togú mbú bukuluýé ní mbá zíma 'dí'bi yée káa do tákpasílì kací moko bì máméngí zíyí ní.

33 Togú méngí go kenée, máutúásá londo yíj sìmí bì áyí ógu lúrúsó'do bangá eyí e dongará tákpasílì bì í'bí zíma kací moko amá ní wá. Ína bì togú tífí ndaá roa téte téte togú kpákpa kpákpa wá togú mbú owú kábíríkí ga bì royé ndaá bukuluýé wá ní, áyí ówo a kídí máúgu yée néee goó miúgu."

34 Zí Labána úkulúgu ledre kídí, "Bilámáne idí mu káa zí bì úku néee."

35 Sìmí sìlì máa bì koo néee ní, zí Labána ifí sìmí bangá ené e, kábíríkí e kí ína e yée ga bì kí ríkí tífí e royé mìngúngúcu, téte téte, kpákpa kpákpa, dódóru, bukuluýé ní mbá, zíá í'bí yée zí wotíne ndísi lúrú bi kacíye.

36 Zíá 'dí'bi bangá ga gére ndéré kíye do bi bì ni 'dí'bi 'yí sìlì ota gi do bi bì Yakóbo ni doa ní.

37 Zí Yakóbo lágáogu sìlì kágá e ota káa do ngbángbá, zíá lìlì royé kpákpa kpákpa. Zíá ófooyó wo bì lìlì ní gi ro zí bikenyi cóngó a bì 'dí sìmí néee idíne sága, do ótoomo bi bì lìlì wá ní kenée gi ro zíye idíye kí tífíye.

38 Zíá óto ngbángbá ga gére néee do bi bì bangá e ndísiñí éwé iní doa ní, gi ro zíá idíne mbì kó'dú bangá ga gére sìmí bì niyí ógu éwé iní ní. Sìmí bì bangá ga gére niyí go 'bé'be royé, oguní go éwé iní ní,

39 zí ya'dáye ndísi lé'béye do karáye kó'dú sìlì kágá ga gére néee.

Zíye ndísiyé ndíki owú e kí tífí royé téte téte ngítí géyí kpákpa kpákpa.

40 Zí Yakóbo óto mìnzeré kábíríkí ga gére zíye idíye do bi eyé kpí, tí lá zíá óto ngítí bangá ga gére néee ndísi lúrú bangá 'bì Labána ga bì kí tífí royé téte téte togú mbú bukuluýé ní. Zíá yéme bi kpí zí bangá ené e, oto kotru yée kí 'bì Labána wá.

41 Tí lá kí'dí bì mìngburoko bangá ga gére néee oguní go éwé iní ní, zí Yakóbo óto ngbángbá néee kó'dúye do bi bì ndísiñí éwé iní doa gi ro zíye ndísi 'bé'be royé cigí a,

42 tí lá bangá máa yée ga bì rógbóye roko'buyé ndaá ní, Yakóbo oto ené ngbángbá néee kó'dúye wá. Gi ore zí bangá ga bì rógbóye roko'buyé ndaá ní idíye go mbá 'bì Labána, yée ga bì kí roko'buyé ní mbá 'bì Yakóbo.

43 Née misi'di bì oto Yakóbo idíne kí tú'dú éyí zíne ní. Ni nda goó 'yí bì kí tú'dú bangá e zíne kpá kí tú'dú 'yí 'bì moko e ya'dá e kí kará e, kpá kí gémele e kí dongí e ní.

31

Yakóbo ngasá gi zí Labána

1 Zí Yakóbo úwú ledre kídí wotí Labána e ndísiñí úku ledre kídí, "Yakóbo 'di'bi éyí 'bì 'buze go mbá káa do 'bì ené. Tú'dú éyí ga bì zí Yakóbo néee gi sìmí éyí 'bì 'buze."

2 Zí Yakóbo ówo a kídí toso ndísi 'bì Labána ndaá 'bì ené lolù kíne bilámáne káa zí bì kóna ní wá.

3 Nda néee ní zí Ngére Lomo úku ledre zí Yakóbo kídí, "Ndá'balúgu royí mu sìmí kángá 'bì 'buzyí e kí sumuyí e, Máayí lúrú bi kacíyi."

4 Gi ore néee ní zí Yakóbo kákasa zí Rayélé e kí Léya idíni ógundíki néee sìmí súwú do bi bì bangá ené niyí doa ní.

5 Zíá úku ledre zíye kídí, "Málurú ndísi 'bì 'buze ndaá 'bì ené lolù kíma bilámáne káa zí bì koo 'dá'dá ní wá, tí lá Lomo bì ndísi lúrú bi kací babá ní bo kíma.

6 Ówosé bú kídí máméngi moko zí 'busé kí roko'búmá mbá,

7 tí simi ledre née ní zí 'busé ndisíné méngi láráma do óyóló'bó toso tákpasílì bì ní í'bí a zíma kací moko amá ní kí'dí sokó. Tí lá Lomo ili ené gi ro zíá méngi máa bisinyine wá.

8 Togú Labána uku ledre go kídí, 'Ína máa yée ga bì niyí árá yée kí sanáye téte téte niyí idí tákpasílì kací moko eyí,' owú ína ga bì ína e niyí árá yée ní niyí idí mbá kí sanáye téte téte. Togú uku kídí, 'Yée ga bì kí sanáye kpákpa kpákpa niyí idí tákpasílì kací moko eyí,' owú ína ga bì niyí árá yée ní niyí idí mbá kí sanáye kpákpa kpákpa.

9 Lomo 'di'bioyó bangá gi zí 'busé go 'dá'ba zíá í'bí yée zíma.

10 "Simi sındí kadra bì bangá e ndisíní 'bé'be royé ní, zíma 'dú'duru kídí ya'dá ína ga bì ndisíní lé'bé do karáye ní yí ené duý yée ga bì kí sanáye téte téte, kpákpa kpákpa nda kí yée ga bì midódóruyé ní.

11 Zí maláyika 'bì Ngére Lomo úku ledre zíma simi 'durú kídí, 'Yakóbo.' Zíma ndizimá kídí 'Í Ngére.'

12 Zíá úku tátá ledre kídí, 'Lúrú aka, ya'dá ína ga bì ndisíní lé'bé do karáye ní, yí eyé duý yée ga bì kí sanáye téte téte, kpákpa kpákpa kpákpa nda kí yée ga bì dódorú ní. Máméngi ledre née zíá méngi roné kenée gi zíá máowó eyí bì Labána mengi kíyí née go.

13 Máayí Lomo bì ndisi lúrú bi kací 'yí 'bì Bétele, kí'dí bì léfe sú'bú do tutú zíyí kí móćú eyí zíma ní. Cakaba ní ínyi mu zíyí ndá'balúgu royí do bi bì arání yí doa ní."

14 Zí Rayéle e kí Léya úkulúgu ledre zí Yakóbo kídí, "Éyí ní bo bì idíáká zíze ífi a dongaráze káa do eyí kací 'buzé ní?"

15 Ndisi méngi láráze káa zí 'yí lóngó e ní gi zí 'di? Ugúoyó ené

lá duý zée 'dá'ba wá, késí bì i'bíní kacízé ní sinyionzó go za mbá.

16 Ma'díi tú'dú eyí* ga bì Lomo 'di'bioyó yée gi zí 'buzé née ní yí ené eyí ezé e kí owú 'bì ezé e. Bì kenée ní méngi lá ledre bì Lomo uku zíyi ní."

17 Zí Yakóbo óto owú 'bì ené e kí me'bené e mbá do géméle e,

18 zíá ócó bangá ené e mbá 'dá'dá kí eyí ga bì ndiki yée simi Padána Aráma ní mbá ndá'bané kíye zí 'buné Isáka simi kángá bì Kanána ní.

19 Simi bì Labána ndéré ólo bì kábiríkí† ené ní, gi do kací a née ní zí Rayéle úgu lomo 'bì 'buné ga bì 'be ore ní.

20 Abuwá Yakóbo londo yí ené lá Labána 'yí 'bì Aráma káa bì ní ówo a kídí née ní go ngásáokpó ené.

21 Zíá 'dí'bi eyí ené e mbá do ndéréókpóne. Zíá 'dógu ngbuřu bì Efaráta ní, zíá 'dí'bi misi'di ndéré 'díyi roné do bi ekékí bì simi kángá bì Gilídi ní.

Labána ogólodú Yakóbo

22 Simi sılı ota do úku ledre zí Labána kídí Yakóbo ngasáokpó go.

23 Zí Labána 'dí'bi 'yí ené e, zíye ógólódú Yakóbo kí sılı ínyi doa gbre do ógündíki wo do bi ekékí bì simi kángá bì Gilídi ní.

24 Kí ndulu a née, zí Lomo 'dodo roné zí Labána 'yí 'bì Aráma simi 'durú do úku ledre zíá kídí, "Ídí bándá royí, ndaá úku bisinyí ledre togú mbú móćú eyí zí Yakóbo cíku'dée wá."

25 Yakóbo oto kóo táya ené do bi ekékí bì simi kángá bì Gilídi ní. Simi bì Labána kí sumuné e ogündikiní wo ní, zíye óto 'bì eyé táya kpá ore.

26 Zí Labána úku ledre zí Yakóbo kídí, "Éyí bì londo máa zíyi ngásáokpóyi kí nyíma e káa zí kará

* **31:16 31:16** Tú'dú eyí e: Tú'dú eyí ga gére née bangá 'bì Yakóbo ga bì kí sanáye téte téte, kpákpa kpákpa nda kí yée ga bì dódorú ní. † **31:19 31:19** Bì kábiríkí: 'Yí e ndisíní kóo ú'yú bongó e gi simi bì kábiríkí e.

ga bì 'di'biní yée simi okó ní gi roa ní 'di?

²⁷ Éyí bì úgu royi gi zia ziyi ngásáókpoyi úku 'dodo zima gi zia wá ní 'di? Togú úku 'dodo koo zima ní, máayí koo óto ayimbi gi rosé zíze lé'bé ke'bí kí úcu kú'dú zima í'bí misi'di zíse kí rokinyi do mimbé'demá.

²⁸ Lúru aka máúdrú gbawá surú mimbé'de bulúndumá e kí nyíma e í'bí mandá zíye. Méngi née bicayi ledre.

²⁹ Máayí kí roko'bú zima gi ro zima méngi bisinyí ledre kíyi, tí lá kí nduluna Lomo bì ndisi lúru bi kací 'buýi e ní mada maa kídi, 'Mándá úku bisinyí ledre togú mbú esí ngiri simiyí gbawá cuku'dée.'

³⁰ Máowo bú kídi ndá'balúgu royi gi zia 'bú 'be 'bí esé ofu doyi go. Tí lá eyí bì úgu lomo amá e gi roa ní 'di?"

³¹ Zí Yakóbo úkulúgu ledre zí Labána kídi, "Ngiri mengi maa née, gi zia másomú 'bí amá kídi áyi 'dí'biyó nyíyi e gi zima kí cóngoro.

³² Tí lá togú ówo 'yi go kíra kí lomo eyí e zíne yá, idiní úfuoyó wo 'dá'ba. Do komo 'yi ezé e kíra ní. Ídí mu gámásó'do eyí eyí e dongará eyí amá e, togú ówo go zíyi 'dí'bi a." Yakóbo owo ené bi kídi Rayéle ugu lomo ga bì 'bí Labána ní go wá.

³³ Zí Labána ndéréne gámásó'do bi simi kútú 'bí Yakóbo, zia ndéréne simi kútú 'bí Léya, nda gi ore simi kútú 'bí kará ga bì koo gbre owükulú e ní, ndiki lomo ené e wá. Nda née ní zia ndéréne simi kútú 'bí Rayéle.

³⁴ Ábuwá Rayéle 'di'bi lomo ga gére née go do óto yée sí bindisi bì do gémele ené ní zia ndisíné doyé. Zí Labána gámáne simi eyí ga bì simi kútú ore ní mbá owo kembí eyí wá.

³⁵ Zí Rayéle úku ledre zí 'buné, "Mimbé'deyí nda esí wá, mongú 'yi, tí lá máutuásá tóro 'dága do komoyí wá, máayí kí ndiyá ezé 'bí kará e

romá." Zí Labána gámáne má ndiki lomo ené e wá.

³⁶ Zí mimbé'de Yakóbo ésíne. Zia ndú'yú Labána kí mimbé'dekesi kídi, "Éyí bì máméngi ziyi bisinyíne ní 'di? Lorú bì má'dewe wo, bì ziyi ndisiyí ógólódú kacíma gi roa kenée wo be 'di?

³⁷ Bi gíragá báyi simi eyí amá e go mbá ní, eyí eyí bì ndíki dongará eyí amá e ní go 'di? Óto mu gi 'dáa kó'dú sumuyí e kí sumumá e ona, gi ro do 'décí ngbanga dongaraze kíyi.

³⁸ "Ndízizé kíyi go kí simibi ci kéri a. Kábírikí e kí ína eyí e ndisíní ndíki owú e kací kadra mbá bílámaye, máúfu gbawá ya'dá kábírikí e gi simi bangá eyí e zíma ánu a.

³⁹ Abú bangá sinyi 'di'bi bangá eyí e yá, máimbíogu umbuyé 'dodo a ziyi kídi née ndaá 'bí ené luyú amá wá ní wá. Bangá ga bì ndisíní índri née zí ngíriye ídine domá. Ziyi ndisiyí úku ledre zíma ndisi í'bílúgu kulú bangá eyí ga bì togú uguní yée go kí kadra togú mbú kí ndulú ní.

⁴⁰ Mindisimá ni koo káa zí ba, kí kadra, pho'du kadra ni ndisi óngbó maa. Ni ogu kí ndulú ní zí drú olíne simimá 'bí 'di'bi gbawá komomá.

⁴¹ Simibi ci kéri a máayí mindisimá ziyi 'be. Zíma méngi moko ziyi kí simibi sokó doa eso gi ro ofu nyíyi ga bì gbre née, zíma méngi ngiti moko ziyi kí simibi inyi doa kí'e'do gi ro úgú bangá e kíe gi ziyi. Simi ledre ga gére née ní, ziyi ndisiyí óyoló'bó toso tákpásíli bì do í'bí a zíma kací moko bì máméngi ni gbú gbú kí'dí tú'dú.

⁴² Togú Lomo bì ndisi lúru bi kací babá, Lomo bì ndisi lúru bi kací Abarayáma e kí Isáka ndaá idí kíma wá, káa bì ma'díi ógóoyó maa go 'dá'ba kí silihá sokó. Tí lá Lomo lúru 'do'dó amá kí moko bì máméngi wo ní zí inyiné mada yíi kí nduluna."

43 Zí Labána úkulúgu ledre zí Yakóbo kídí, "Kará ga gére née nyíma e, owú 'bi eyé ga gére née owú 'bi amá e kí bangá ga gére née mbá. Éyí ga bì lúrú yée née mbá éyí amá e. Bi kenée ní éyí bì máayí méngi a karaba gi ro nyíma e kí owú 'bi eyé e ní 'di?

44 Ógu mu zíze yéme ledre dongaráze kényi. Idízé úrú tutú e kíra gi ro zíze ndísi sómúndíki ledre miyéme ledre née gi roa."

45 Née ní zí Yakóbo 'dí'bi mongú tutú do íciooto a cí 'dága káa do dosí a.

46 Zíya úku ledre zí sumuné e, "Dó'dú yókosé tutú e." Née ní zí sumuga 'dó'dúyóko tutú e do úrú a ngí. Zíye ndísiyé cigí miúrú tutú ba ánu éyí miánu.

47 Zí Labána ifí iři bi máa née Zigará Sadúsa,[‡] zí Yakóbo ifí 'bi ené yaá Gilidí.

48 Zí Labána úku ledre kídí, "Karaba ní tutú bì үrúzé ba ní go éyí bì ní óto zée zíze ndísiyé sómúndíki miyéme ledre bì dongaráze kényi ní." Née sì ledre bì ndoloní iři bi née Gilidí gi zíza ní.

49 Ndísiní kpá ndólo bi née Mizípa, gi zíza Labána uku ledre kídí, "Ngére Lomo idí lúrú bi dozé simi bì ndazé do bikérí a kényi wá ní.

50 Togú méngi lárá nyíma ga gére, togú 'dí'bi mbú ngíti géyi kará e, abú ngíti 'yí uku'dodo zíma wá, idí ówo a kídí Lomo owo ledre née bì dongaráze kényi ní go."

51 Zí Labána kpá úku ngíti ledre zí Yakóbo kídí, "Miúrú tutú ní go ba kí mongú tutú bì otozé wo dongaráze kényi ní.

52 Tutú bì үrúzé kí mongú tutú née ní ndísi óto zée zíze ndísi sómúndíki a kídí, máutuásá ókpóómo tutú ga gére née ndéré méngi bisinyí ledre kíyi wá, útuásá

kpá ókpóómo a zíyi ndéréyí méngi bisinyí ledre kíma wá.

53 Lomo bì ndísi lúrú bi kací Abarayáma, Lomo bì ndísi lúrú bi kací Nówara e kí Lomo bì ndísi lúrú bi kací 'buyé e ní ní 'décí ngbangá née ne dongaráze."

Zí Yakóbo lólóbú kí iři Lomo bì 'búa Isáka ndísi óto úndrua kídí née ní lódú kací miyéme ledre née.

54 Zí Yakóbo 'dáná éyí do bi ekjekí bì simi kángá bì Gilidí ní, do ndólo sumuné e zíye ánu éyí kénye. Gi do kací éyí miánu zíye 'dú'duyé cíki ore.

55 Akpa kí phiyí a née, zí Labána fáka nyíne e kí bulúnduné e zíza údrú surú mimbé'deyé za mbá. Zíya ínyiné ndá'balúgu roné 'be 'bi ené.

32

Yakóbo yeme roné ndéré lúrú Ésawu

1 Gi do kací née ní, Yakóbo ni mindéréne do misi'di, zí maláyika ga bì 'bi Lomo ní 'dódo royé zíza.

2 Simi bì Yakóbo lurúndiki yée ní, zíza úku ledre kídí, "Ba taya 'bi Lomo." Née ní zíza ínyiné ifí iři bi née Manayíma.*

3 Zí Yakóbo ínyiné kása 'yí kasa ené e 'dá'dá zí lúnduné Ésawu simi kángá bì kí iřiné Seyíra do bi bì koo bulúndu Edómo ndísiní doa ní.

4 Zíza úku ledre zíye kídí, "Togú ndéré ndíkisé mongú 'yí amá Ésawu go yá, zíze úku ledre zíza yaá, 'Yí kasa eyí Yakóbo uku ledre yaá, tú'dú simibi ga bì okpó ba mbá mánidisí ndísi 'be 'bi Labána.

5 Mánadá'baogú go máayí kí tú'dú, ití e, kí dongí e, kábiríkí e, ína e kpá kí 'yí kasa e ya'dá e kí kará e zíma. Mákása 'yí kasa ga ba máa zíyi gi ro zíyi ótoómo bisinyí ledre ga bì koo máméngi yée zíyi ní, zíyi 'dí'bi máa simi sumú tí káa do owú 'bi mbágayí.' "

[‡] 31:47 31:47 Zigará Sadúsa: Kí tara Ébere ini ledre gi simi a kídí, Gilidí bì ní tutú ga bì do sómúndíki ledre gi roa ní. * 32:2 32:2 Manayíma: Iři ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, bi 'dowúro e gbre.

6 Sími bì 'yi kasa ga gére nda'baluguní royé ógundíki Yakóbo ní, zíye úku ledre zíá kídí, "Nderé ndikizé lúnduyí Ésawu go, cakaba ní ni gíri go do misi'di mioguné zíyi yána kí 'yi e do kacíne míya eso (400)."

7 Zí ngíri útúne sími Yakóbo, zíá ífi sími 'yi ené e kí bangá ené e gbre.

8 Sími sómú ledre ené, "Togú Ésawu ogú go útú kí okó do ngítí geyí 'yi ené e yá, ngítí geyí 'yi ga bi utú aka doyé wá ní niyí ngásáókpó zíye ómoyé."

9 Née ní zí Yakóbo ínyiné íni ini zí Lomo, "Mbófo eyí zíyi Lomo bi koo ndísi lúrú bi kací bulúndumá Abarayáma kí 'bumá Isáka ní, áyí Ngére bi úku ledre zíma kídí, 'Ndá'ba mu simi kángá eyí zí sumuyí e, máayí óto yíi zí bílámá ledre e ndísi méngi royé zíyi ní.'

10 Bi go kenée ní, Lomo máayí bísiníyí 'yi. Máutuásá koo ówo bílámá ledre káa zí bi méngi wo zíyi í'bí tú'dú eyí e zíma ba wá. Sími bi koo máayí 'dógu Yeredéne ní, máayí koo dýu kí ngbángbá do sílima, tí lá bi nda ba ní, máayí go kí tú'dú eyí e zíma káa zí bi máifi símiyé gbre néé.

11 Áko Lomo, máini ini ba zíyi gi ro zíyi yómo maa gi zí lúndumá Ésawu. Ngíri a ndísi méngi maa gi zíá ni ógu útú kí okó domá, kí kará e kí owú ga ba mbá.

12 Tí lá úku koo ledre kídí, 'Máayí óto yíi zí bílámá ledre e ndísi méngi royé zíyi, bulúnduyí e niyí étri káa zí sayi bi kó'dú mikavu bi ngará utúasání óloónzó a wá ní.'

13 Zí Yakóbo 'dú'duné cíki íri. Gi sími eyí ga bi zíá ní, zíá ínyiné gélé ngítí geyí í'bí a zí lúnduné Ésawu.

14 'Di'bi koo kará ína e míya gbre (200), ya'dá ye cí kérí a (20), kará kábiříkí e míya gbre (200), ya'dá ye cí kérí a (20),

15 kará gémele e cí kérí a doa sokó (30) kí owú 'bi eyé e, kará ítí e cí gbre (40), ya'dá ye sokó (10), nda kí

kará dongí e cí kérí a (20) kí ya'dá ye sokó (10).

16 Zí Yakóbo ínyiné ífi bangá ga gére néé kací sí doyé. Zíá 'dí'bi 'yi kasa ené e do óto yée kací bangá ga bi ifi yée néé kí'e'do kí'e'do mbá. Zíá úku ledre zíye kídí, "Ndérésé mu 'dá'dá íri, idísé ndéré kí dongaráse."

17 Zíá úku ledre zí wo bi ni 'dá'dá zí lafúne ní kídí, "Sími bì ndíkisé go kí lúndumá Ésawu zíá ndúndu'yú yaá, 'Áyí 'yi 'bi ambi, sara áyí ndéré 'da, sara ambí ni mīngí bangá ga bi kó'dú ba ne ní?'

18 Idí úkulúgu ledre zíá kídí, 'Bangá ga ba 'bi 'yi kasa eyí Yakóbo. Kasa yée zíyi ngéré ené. Ni gi 'dá'ba gíri rayíi.'

19 Zí Yakóbo kpá úku ledre zí ngítí geyí 'yi kasa ené ga gére néé mikkékeria mbá kídí, "Idísé úku mbá kembí ledre kí'e'do sími bì ndíkisé go kí Ésawu e ní.

20 Ledre nda lígi séé kí úku a bi yaá, "Yí kasa eyí Yakóbo ni gi 'dá'ba gíri rayíi ní wá." Kací sómú ledre 'bi Yakóbo, i'bí koo tú'dú eyí ga gére néé zí Ésawu gi ro zí bi émené roa zíá ótoómo bísiníyí ledre bi koo néé mengi wo kíe ní.

21 Née ní zí Yakóbo kásáókpó eyí ga gére ené 'dá'dá, tí lá zíá 'dú'duné cíki do taya ore.

Yakóbo oróní royé kí Lomo

22 Kí ndulü a néé ní, zí Yakóbo 'dí'bi me'bené e gbrengará kí owúkará 'yi 'bi moko ené e gbre nda kí wotíne sokó doa kí'e'do (11) do kásáókpó yée sága ngburu bi kí íryiné Zabúkú ní.

23 Gi do kací bi kásáókpó yée go sága ní, zíá kpá kásáókpó eyí ené e mbá sága íri.

24 Née ní zí Yakóbo ídíákáne ore ngúcuné 'dogú ené bi sága wá. Zí ngítí o'do óguné útúne kí okó do Yakóbo, zíye óró royé kéne bi ndre.

25 Sími bì o'do néé owo ya néé utúasá ónzó ngóró a bi wá ní, zíá

inyiné ócó komo 'bungono Yakóbo kpoó, zí komo 'bungono a éfíne.

²⁶ Nda née ní, zí o'do née úku ledre kídí, "Í'dí silihí gi romá mu zíma ndéréma, bi ará go."

Tí lá zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, "Mái'dí amá silihí gi roiyí wá, 'buó togú údrú súrú go mimbé'demá."

²⁷ Zí o'do née ndú'yú wo kídí, "Iríyí náambi?"

Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, "Irímá Yakóbo."

²⁸ Gi ore zí o'do née úku ledre kídí, "Iríyí ndaá lolú Yakóbo wá, iríyí nda go Isiréle[†] gi zía rómo komo 'yi e do sogo kángá ba go mbá zíyí go kpá rómo cù komo Lomo."

²⁹ Zí Yakóbo úku ledre zía kídí, "Mongú 'yi ífi aka kpá iríyí zíma."

Zía úkulúgu ledre zí Yakóbo kídí, "Éyí bì ndú'yú irímá gi roa ní 'di?" Zí o'do née nda inyiné údrú súrú mimbé'de Yakóbo.

³⁰ Nda née ní, zí Yakóbo ndólo irí bi née Penuwéle.[‡] "Máuku ledre née kenée gi zía bì málúrú Lomo go cù kí komomá máuyu wá ní."

³¹ Zí bi nda go aráonzó roné. Zí Yakóbo inyiné gi simi Penuwéle ndéréókpóne nda go miéciné gi zí 'bungononé bi efí ní.

³² Née sí ledre bì karaba Isiréle e anuní cídrí bì simi longú bangá gi zía wá ní, gi zía o'do née ocó kóo Yakóbo do cídrí a bì komo 'bungono a ní.

33

Yakóbo ndikíní kí lúnduné Ésawu

¹ Yakóbo ni lúrú bì káa ní zía ónzó komoné gbó ro Ésawu kí ogu kí tú'dú 'yi e do kacíne míya eso (400). Née ní zí Yakóbo inyiné ífi owú e, yée ga bì 'bi Léya kí Rayéle nda kí 'bi owúkará 'yi 'bi moko ga bì gbre ní.

² Zía óto kará 'yi 'bi moko ga gére née kí owú 'bi eyé e 'dá'dá, Léya

kí 'bi ené e gi do kacíye, Rayéle kí Yoséfa niyí 'bi eyé nda dñú gi 'dá'ba.

³ Zí Yakóbo útúne zíye 'dá'dá, zíá útúne do ngúrú sindíne bi ótú doné kó'dú Ésawu bi kí'dí inyí doa gbre simi bì ogu go gbó cigí lúnduné ní.

⁴ Tí lá zí Ésawu ngásáne fáka Yakóbo do óto silihíne do goa tónóne íni ini roa. Zíye útúye mbá íni ini.

⁵ Zí Ésawu óyó komoné káa gbó ro kará e kí owú e. Zíá ndú'yú Yakóbo kídí, "'Yí ga bì ógusé kéye ba 'bi eyé náambi?"

Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía yaá, "Mongú 'yi, née owú ga bì Lomo owo ledre kíma zía í'bí yée zí 'yi 'bi moko eyí ní."

⁶ Nda née ní, zí kará 'yi moko ga ba kí owú 'bi eyé e née óguyé ótú doyé bi í'bí mandá zí Ésawu.

⁷ Gi do kacíye, zí Léya kí owú 'bi ené e óguyé ótú doyé bi kó'dú Ésawu do kpá í'bí mandá zíá. Oduyé nda dñú zí Yoséfa e kí Rayéle óguyé, zíye méngi a kpá kenée.

⁸ Zí Ésawu ndú'yú Yakóbo kídí, "Lúndu 'bi enée, ndikízé kí 'yi e do misi'di kíra mindéréye kí tú'dú bangá e, ledre máa 'be káa be 'di?"

Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, "Mákasa bangá ga gére née máa zíyí gi ro zí mimbé'deyí idríne romá mongú 'yi."

⁹ Tí lá zí Ésawu úkulúgu ledre zía kídí, "Lúndu 'bi enée, máutuásá 'dí'bi tú'dú bangá ga gére née wá, gi zía tú'dú bangá e niyí kpá bo zíma. 'Bi eyí ga gére née idíni zíyí."

¹⁰ Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, "Mongú 'yi, ndaá kenée wá. Togú 'búma ni doyí, idí 'dí'bi takpásilí bì máí'bí zíyí née. Káa zí bì málúrú yíj karaba ba ní, nda káa zí málúrú cù Lomo ní. Gi zía bì óto 'búma go zíyí 'dí'bi máa simi sumú kí mimbé'deyí kíé'do ní.

[†] 32:28 32:28 Isiréle: Irí ba kí tará Ébere ini ledre simi a kídí, "Lomo mengi okó bú." [‡] 32:30 32:30 Penuwéle: Irí ba kí tará Ébere ini ledre simi a kídí, "simi komo Lomo."

¹¹ Bi go kenée ní, mändéndí romá go zíyi ídí 'dí'bi takpásilí bi má'i'bí yée zíyi née, gi zía Lomo saká máa go kíngaya kí eyí ga gére née." Nda gi zía bi Yakóbo lányá nda ro Ésawu go kíngaya ní, zí Ésawu ŋgúngu a zía 'dí'bi yée.

¹² Gi ore zí Ésawu úku ledre kídí, "Nderézé mu 'be. Máayí 'dýjóto séee."

¹³ Zí Yakóbo úkulúgu ledre zía kídí, "Mongú 'yí, cóngó ro mìnzeré owú ga ba ndaa. Ili kpá zíma lúrú kací mìnzeré bangá ga bi niyí aka úlú umba ní. Togú nderézé kíye kakara kenée yá, lá kadra kíje'do bangá ga gére née niyí úyuónzó royé mbá.

¹⁴ Bi kenée ní, mongú 'yí ndéré 'bi eyí mu zíma 'dá'dá íri, máayí lódúyí gi yáa ndoo kací ndéré bi bangá ga ba kí owú e niyí ndéré a ní, gi zíma ógumá 'be 'bi ngére sìmi Seyíra."

¹⁵ Nda née ní zí Ésawu úku ledre zí Yakóbo kídí, "Togú kenée, máayí ótoómo ngíti geyí 'yí amá ga ba zíse ógusé kíye."

Zí Yakóbo ndúndu'yú kídí, "Nda née kenée gi ro 'di? Ngére máíli tí lá zíyi ídrí mimbé'deyí romá eyí bi ní méngí zée ní ndaa."

¹⁶ Née ní kpá 'duo kadra née, zí Ésawu inyiné ndá'balúgu roné sìmi Seyíra.

¹⁷ Tí lá zí Yakóbo inyiyé gi ore ndéréoguyé do ngíti bi ndísiní ndólo a Sükótü kí'dí bi lagá kútú zíne kí bangá ené e ní. Née sì ledre bi ndoloni íri bi née gi zía Sükota ní.

¹⁸ Gi do kací bi Yakóbo inyiné gi sìmi Padána Aráma ní, zíye ndéréoguyé bilámáne sìmi mongú gara bi kí ıriné Sekéme sìmi kángá 'bi Kanána, zíá óto táya ené mi'dí sìmi súwú cigí mongú gara ore.

¹⁹ Zí Yakóbo inyiné úgú bi bi oto táya ené doa née gi zí wotí Amóra 'yí 'bi Sekéme kí mıríri kési míya kíje'do.

²⁰ Née ní zí Yakóbo ó'bó mbayi gi sìmi tutú ore do ifí ırı a Lomo bi ndísi lúrú bi kací Isiréle e ní.

34

Wotí Amóra ngaka Dína nyí Yakóbo

¹ Kadra kíje'do zí Dína nyí Yakóbo bi ndikiní kí Léya ní inyiné ndéréne lúrú ngíti geyí kará e gi dongará 'yí ga bi 'bi Sekéme ní.

² Sìmi bi komo wotí Amóra ngére bi ore 'yí 'bi İvíta bi kí ıriné kpá Sekéme utú ro Dína ní, zíá inyiné ngáka Dína ndísi kíe káa do kára kí cóngoro.

³ Nda née ní, zí 'bú Dína nyí Yakóbo nda idíne doa kíngaya, zíá ndísiné londo komo owúkára née gi ro zí 'búne idíne doa.

⁴ Zí Sekéme úku ledre zí 'búné Amóra kídí, "Babá ófú owúkára née zíma."

⁵ Sìmi bi Yakóbo uwú ledre yaá ngakaní nyiné Dína go ndísi kíe kí cóngoro ní, zíá ndécíne tí zaá gi sìmi kadra bi wotí ga nda'baoguní gi sìmi súwú go 'be kí lúrú kací bangá eyé e ní.

⁶ Nda née ní, zí Amóra 'bú Sekéme ndéréne ndú'yú Yakóbo gi ro ledre nyí a zí wotíne.

⁷ Sìmi bi wotí Yakóbo e uwúní ledre bi mengí roné zíye kenée ní, geré zíye ndá'balúgu royé gi sìmi súwú 'be. Zí ledre née í'bí komokenyí kí simikesí zíye kíngaya, gi zíá eyí bi Sekéme mengí née oto kese go ro 'yí 'bi Isiréle e. Née bicayı ledre bi utúasá zíá méngí roné wá ní.

⁸ Tí lá zí Amóra úku ledre zíye kídí, "Mimbé'de Wotíma Sekéme ili nyise née go kíngaya. Ótoómosé wo mu zíá, zíá 'dí'bi wo káa do me'bené.

⁹ Ni miútúásáne zíze yéme ledre ófú ro dongaráze kíse. Azé 'dí'bi nyise e, zíze kpá 'dí'bi nyise e.

¹⁰ Ásé ndísi dongaráze sìmi Sekéme ona do bilámá bi. Azé kpá í'bí bi ga bi ona ní mbá zíse, zíse ndísi gámáse kí bangá esé e sìmi a

káa zí bì ílisé ní. Ásé kpá ówo bílámá ledre gì simi kángá ba ona."

¹¹ Zí Sekéme úku ledre zí 'bú Dína e kí lúnduga kídí, "Ótoómosé ledre zíma, zíze ófú rozé kéne. Máayí i'bí éyi ga bì ílisé yée ní mbá zíse.

¹² Úkusé lá ledre éyi bì ílisé ní, zíze ólo késí kára esé káa zí bì ílisé ní, máayí i'bí a zíze togú ótoómosé nyíse néee go zíma ófú a ní."

¹³ Gi zíá bì sinyiní lémiyé Dína go ní, zí wotí Yakóbo e sómúndíki mani londo Sekéme kí 'buné Amóra kíe simi bì niyí ódro kíye ní kídí,

¹⁴ "Utúasázé méngi ledre káa zí néee wá. I'bízé ezé lémizé zí o'do bì ngará utú ngбуру wá ní wá. Née mongú komokenyí zíze.

¹⁵ Azé ngúngu ledre néee 'búó togú 'yì esé ga bì ya'dá e ní utúní go mbá ngbuру zíye ídýe go káa zíze ní.

¹⁶ Azé nda fú i'bí nyíze e zíse ófúyé e zíze kpá ófú nyíse e. Togú ledre néee mengi roné go kenée azé fú ógu ndísi kíse káa do 'yì e kí'e'do.

¹⁷ Tí lá togú ngúngusé esé ledre útú ngbuру wá, azé 'dí'bi lémizé zíze ókpóze kíe."

¹⁸ Zí ledre bì ukuní néee útúásáne komo Amóra e kí wotíne Sekéme.

¹⁹ Sekéme ní owúphírangá bì kí ledrené owóowó rómo do 'yì ga 'be 'bì eyé ore mbá ní. Lu'bú wá, zíá ínyiné geré ndéré méngi ledre bì ukuní néee gi zíá 'bú nyí Yakóbo ofu koo doa go.

²⁰ Née ní, zí Amóra kí wotíne Sekéme ndéréye ku mbotu mongú gara ódroyé zí 'yì eyé ga bì simi gara ore ní.

²¹ "'Yì ga gére niyí bílámá 'yì e. Ni bílámáne zíye ndísiyé simi kángá ezé ona ndísi gámá kí bangá eyé e káa zí bì iliní ní gi zíá kángá ezé ní mongúne kíngaya, ní 'dí'bi zée kíye mbá. Azé ófú nyíye zíye kpá ófú nyíse e.

²² Tí lá ledre kí'e'do. 'Yì ga gére néee niyí ngúngu a zíze ídýe kíye káa do 'yì kí'e'do 'búó togú zée ya'dá e utúzé

go mbá ngbuру zíze ídýe káa zí ye ní.

²³ Lúrúsé aka, tú'dú bangá e kí tú'dú ngíti geyi éyi ga bì zíye néee niyí nda idí go káa zí 'bì ezé e ní. Bi kenée ní, nguñguzé mu zíye kenée gi ro zíye ndísiyé dongaráze ona."

²⁴ Zí ya'dá ga bì nderéní ku mbotu mongú gara ní ínyiyé mbá ngúngu ledre 'bì Amóra e kí wotíne Sekéme, zí ya'dá e ínyiyé mbá útúye ngbuру.

²⁵ Gi do kací silí ota, simi bì unqú ní aka ndísi 'dó'do yée ní, zí wotí Yakóbo e gbre, Simiyóna e kí Lévi bì niyí gi simi mbágá kí Dína e ní ínyiyé 'dí'bi mongú maku eyé ndéré útú okó do 'yì ga gére néee simi bì ledre ligi yée go ní. Zíye úfu zaá ya'dá ga bì simi mongú gara néee ore mbá.

²⁶ Zíye óguyé kpurú gi do Amóra kí wotíne Sekéme do úfu yée 'dá'ba. Zíye 'dí'bi lémiyé Dína gi 'be 'bì Sekéme yóó zíye ókpóye kíe.

²⁷ Zí ngíti geyi wotí Yakóbo e ndéréye do bi bì ufuní 'yì e doa néee do ngáka éyi kací 'yì ga bì simi mongú gara ore kí'dí bì sinyiní lémiyé ní mbá.

²⁸ Zíye 'dí'bi bangá ga bì kábiríki e, íti e, dongí e nda kí ngíti geyi éyi ga bì iliní yée simi mongú gara gi ore ní mbá ókpó kíe simi súwú.

²⁹ Gi do kací bì ngaka onzóní éyi ga bì kí ledreyé owóowó ní go ní, zíye ínyiyé 'dí'bi kará e kí owú e kacíye mbá ókpó kíye.

³⁰ Zí Yakóbo úku ledre zí Simiyóna e kí Lévi kídí, "'Dí'biogusé báfí go dongaráze kí 'yì 'bì Kanána e kí 'yì 'bì Peréze e míngi kángá ga ba. 'Yì ga gére néee niyí go ógu idí mbá okó romá. Lúrúsé aka eyezé kpá wá, togú kotruní royé ógu útú okó kíma ní, niyí úfu máa kí éyi ga bì 'be 'bì amá ní mbá 'dá'ba."

³¹ Tí lá zíye úkulúgu ledre zíá kídí, "Ni miútúásáne zíá méngi lárá lémiyé káa zí kára bì ndísi gámá kací ya'dá faa ní?"

35

Yakóbo omúlugu roné simi Bétele

¹ Gi do kací ledre née ní, zí Lomo úku ledre zí Yakóbo kídí, "Ómú mu ndéré ndísiyí simi Bétele, zíyi ó'bó mbayi íri zí Lomo bì koo 'dodo roné zíyi simi bì koo áyí ndísi ngásá gi zí lúnduyí Ésawu ní."

² Née ní, zí Yakóbo úku ledre zí 'yì 'bì 'be 'bì ené e kí 'yì ga bì koo niyí kye né kídí, "Úcuoyósé lomo 'bì 'yì lóngó ga bì do silihé née mbá 'dá'ba, zíse méngi ondú bì ndísi óto 'yì zí útúásáne kací como Lomo ní, zíse nda 'dí'bi bilámá bongó esé e ési yée rosé.

³ Gi ore zíse ógusé zíze ndéréze simi Bétele, kí'dí bì máayí ó'bó mbayi zí Lomo ní. Lomo bì ndísi úwú ini amá simi bì máayí kí mongú sómú ledre, zíia ndísiné lúrú bi ne kacíma kací kadra mbá ní."

⁴ Née ní, zíye í'bí lomo ga gére kí ngo'di ga bì ro mbílye ní mbá zí Yakóbo. Zí Yakóbo ícioto lomo kí eyí mbíly ga gére née simi kángá cíki sí kágá simi Sekéme ore.

⁵ Simi bì Yakóbo e kí 'yì ené e inyiní go ndéré ní, zí Lomo ési ngiri simi 'yì ga bì simi gara ore ní mbá, káa bì niyí ndéré lódú Yakóbo e kí 'yì ené e ke.

⁶ Zí Yakóbo e kí 'yì ga bì koo do kacíne ní ndéréoguyé simi bì bì kí iriné Lúzü bì ndísiné kpá ndólo a Bétele, simi kángá bì Kanána ní.

⁷ Simi Bétele íri, zíia ó'bó mbayi zí Lomo do ifí iri a, Lomo 'bì Bétele gi zíia Lomo 'dodo koo roné zíia ore simi bì ni ngásáoyó roné gi zí lúnduné ní.

⁸ Née ní, zí Débura bì ngboróogu Rebéka ní úyuné. Do óto bi zíia sí ngítí mongú kágá kí iriné óka simi Bétele ore. Zíye ifí iri bi née Alóni Bakútu.*

⁹ Gi do kací bì Yakóbo nda'baogu gi simi Padána Aráma ní, zí Lomo

'dodo roné zíia do í'bí ándá úndru zíia.

¹⁰ Zí Lomo úku ledre zíia kídí, "Iríyí ní yì ené tí Yakóbo, tí lá utúasání lolú ndólo yíji Yakóbo wá, niyí nda ndólo yíji go Isiréle." Née ní zíia inyiné ifí iri doa Isiréle.

¹¹ Gi ore zí Lomo úku ledre zíia kídí, "Máayí Lomo bì roko'bú a ofu go ní, máí'bí roko'bú go zíyi ndíki tú'dú owú e, zí bulúnduyí e étriye tú'dú. Ríki sí do 'yima'dí e, kí bi eyé e niyí ólúogu gi simiyí, zí ngítí géyi ídíye káa do mingburoko ngére e.

¹² Kángá bì koo máí'bí zí Abarayáma e kí Isáka ní, máí'bí kpá go zíyi, máayí kpá í'bí kángá née zí bulúnduyí e gi do kacíyi."

¹³ Simi bì Lomo uku ledre née kenée ní, zíia inyiné ndéréókpóne gi do bi bì gáa ndísi ódro doa zí Yakóbo ní.

¹⁴ Gi ore, zí Yakóbo ícioto mongú tutú cí 'dága do bi bì Lomo odro zíia doa née. Zíia inyiné 'dí'bi le'yì kí su'bú léfe a do tutú née káa do 'dáná eyí óto úndru Lomo kíe.

¹⁵ Zí Yakóbo ifí iri bi bì Lomo odro zíia doa née Bétele.

Ledre gi ro umbu Rayéle

¹⁶ Née ní, zí Yakóbo e ómúye gi simi Bétele gi ore, simi bì niyí aka do misi'di gbála gi simi Efaráta ní, zí sindí kadra útúásáne gi ro zí Rayéle áráne. Zí owú nda tónóne ówoné simi a bisinyíne kíngaya.

¹⁷ Gi zíia bì miará Rayéle 'do'do koo wo go kíngaya ní, zí kára bì ndísi sáká wo gi ro zíia áráne ní úku ledre zíia kídí, "Ndá éré ngiri wá, áyí árá ngítí owú 'bì eyí owú'o'do."

¹⁸ Simi bì Rayéle ní nda go gbóo gi ro úyu ní, zíia inyiné ifí iri wotíne née Benóni.† Zí Yakóbo ifí 'bì ené Benzemúna.‡

* ^{35:8} ^{35:8} Alóni Bakútu: Ini ledre gi simi Alóni Bakútu ni kídí kágá bì do ndísi íni ini sí a ní.

† ^{35:18} ^{35:18} Benóni: Ini ledre gi simi Benóni owú ba oto máa go zíma 'dó'doma kíngaya. ‡ ^{35:18} ^{35:18} Benzemúna: Ini ledre gi simi Benzemúna owú bì kí roko'búné bì ogu sáká máa ní.

19 Née ní zí Rayéle úyuné do íciotó wo do misi'di kí ndéréye sìmi Efaráta bì ndoloní kpá Beteléme ní.

20 Zí Yakóbo 'dí'bi mongú tutú íciotó a do bi zí Rayéle. Tutú maa née gi sìmi sìndí kadra bì karaba ba miéké ledre ni roa kídí bi zí Rayéle.

21 Gi do kací née, zí Isiréle ómúne ndéré lágá kútú ndisíné sìmi a sogo bi bì kí ıriné Migidéle Edára.

22 Sìmi bì Isiréle ni mindisíné sìmi ırıgbére née ore ní, zí Rúbene ınyiné ndéréne ndisíné kí me'be 'buné káa do kára bì kí ıriné Bíla ní. Zí 'bu a Isiréle úwú ledre née.

Wotí Yakóbo e niyí koo mbá sokó doa gbre.

23 Wotiga máa yée ga bì gi sìmi Léya ní niyí,

Rúbene bì ní ne owúndíká 'bì Yakóbo,
Simiyóna, Lévi, Zúda, Isakára
nda kí Zebulúna.

24 Wotiga máa yée ga bì gi sìmi Rayéle ní niyí 'bì eyé,
Yoséfa e kí Benzemúna.

25 Yée máa yée ga bì gi sìmi owúkára
bì 'yì 'bì moko 'bì Rayéle bì kí ıriné Bíla ní niyí 'bì eyé,

Dána e kí Nafatáli.

26 Yée ga bì 'bì eyé gi sìmi owúkára
bì 'yì 'bì moko 'bì Léya bì kí ıriné Zílifa ní niyí 'bì eyé,
Gáda e kí Aséra.

Ga gére née ırı wotí Yakóbo ga bì ndikiní yée zia sìmi Padána Aráma ní.

27 Zí Yakóbo ndéréne lúrú 'buné Isáka sìmi Mamaré gbóo kí Kirítá Arába bì ndisíní ndólo a Éborono ní, kí'dí bì koo Abarayáma e kí Isáka ndisíní ndisí ní.

28 Isáka mengi koo mbá sìmibi míya kí'e'do doa cí eso (180).

29 Uyu nda koo sìmi bì ní nda goó ngokoné kíngaya ní. Zí wotiga ga bì Ésawu e kí Yakóbo ní óto wo.

36

Ledre gi ro Ésawu kí bulúnduné e

1 Ba ledre gi ro bulúndu Ésawu ga bì ndisíní ndólo yée Edómo e ní.

2 Ésawu ofú koo kára gi sìmi nyí 'yì 'bì Kanána e. İri me'bea bì nyí 'yì ga bì Éte e ní ní Áda ní nyí Éloni. Me'bea maa wo bì 'bì ené nyí 'yì 'bì İvíta ní ırı a 'bì ené Olibáma nyí Ána bulúndu Zibóna,

3 me'bea maa wo bì Basimáta ní, ní nyí Isiméle lémi Nebayóta.

4 Me'be Ésawu e ota mbá 'yì ndíki owú e. Me'bea bì Áda ní ndíki 'bì ené Elifáza, zí Basimáta ndíki 'bì ené Ruwéle,

5 zí Olibáma nda ndíki 'bì ené Zéwusa e kí Zaláma nda kí Kóra. Ga gére née ırı wotí Ésawu ga bì ndikiní yée zia sìmi Kanána ní.

6 Gi ore, zí Ésawu 'dí'bi me'bené e, wotíne e, nyíne e, kí 'yì ga bì gi do kacíne ní, bangá ené e kí ngítí géyi éyí 'bì 'be 'bì ené e bì ndíki yée sìmi Kanána ní mbá do ómúne ndéré ndisíné gbála gi do bi bì Yakóbo ní doa ní.

7 Omú koo gi zia bi bì ndisíní ndisí doa kí Yakóbo e ní, eye lolü koo gi royé gbrengará wá. Bangá eyé e etriní nda koo go kíngaya.

8 Née ní zí Ésawu bì ndisíní kpá ndólo wo Edómo ní ómúne ndéré ndisíné sìmi kángá bì do bi ekíekí bì sìmi Seyíra ní.

9 Ba ledre gi ro Ésawu bulúndu 'yì ga bì ndisíní ndólo yée Edómo e bì sìmi kángá bì do bi ekíekí sìmi Seyíra ní.

10 Ga ba ní ırı wotí Ésawu e. Ésawu e ndikiní Elifáza kí me'bené bì Áda ní, zí me'bea bì Basimáta ní ndíki 'bì ené Ruwéle.

11 Wotí Elifáza ga bì ndíki yée ní niyí Temána e, Ómara e, Zéfo e, Gatáma e, nda kí Kenáza.

12 Zí Ésawu e kpá ndíki ngítí owú kí ıriné Elifáza bì ní 'bu Amaléka kí 'beriné bì Timáni ní. Ga gére née ırı bulúndu Ésawu e bì gi sìmi me'bea bì Áda ní.

13 Wotí Ésawu bì ndikiní wo kí

Basimáta kí ịrịnē Ruwélé ní, ndiki 'bì ené Náta e, Zéra e, Sáma e nda kí Miza. Ga gére née ịri bulúndu Ésawu ga bì gi simi me'bea bì Basimáta ní.

14 Wotí Ésawu máa yée ga bì Olibáma nyí Ána bulúndu Zibóna ndiki yée ní, niyí 'bì eyé Zewusa e, Zaláma e nda kí Kóra.

15 Ga gére née koo sí do ga bì gi dongará bulúndu Ésawu e ní. Elifáza bì owúndíká 'bì Ésawu ní, ní ne 'yì bì ndikiogu mìngburoko sí do ga bì kí ịriyé Temána e, Ómara e, Zéfo e, Kenáza e,

16 Kóra e, Gatáma e kí Amaléka e ní. Née koo mbá sí do bì Elifáza ndiki yée simi Edómo ní. Niyí bulúndu Ésawu bì tetéye ní Áda ní.

17 Bulúndu Ésawu ga bì gi simi wotí a bì Ruwélé ní, niyí 'bì eyé sí do ga bì kí ịriyé Náta e, Zéra e, Sáma e kí Miza e ní. Sí do máa ga gére née Ruwélé ndikiogu yée ne simi Edómo. Niyí bulúndu Ésawu bì tetéye ní Basimáta ní.

18 Wotí Ésawu bì ndiki wo kí me'bené bì Olibáma ní, ndikiogu 'bì ené sí do ga bì kí ịriyé Zewusa e, Zaláma e kí Kóra e ní. Ga gére née sí do ga bì gi simi me'be Ésawu bì Olibáma nyí Ána ní.

19 Ga gére née ịri bulúndu Ésawu bì ndisíní ndólo yée Edómo ní. Niyí koo mbá mìngburoko sí do gi simi kufú yée née.

20 Ga ba ịri wotí Seyíra* 'yì 'bì Óri bì niyí ye mizefí 'yì ga bì koo ndisíní ndisi simi Edómo ore 'desí ní. Ịriyé ní, Lotána, Sübúla, Zibóna, Ána,

21 Disóna, Ezére e nda kí Disána. Wotí Seyíra ga gére née niyí koo ye sí do 'yì 'bì Óri e.

22 Wotí Seyíra bì kí ịriné Lotána ndiki 'bì ené koo Óri e kí Omámu. Timáni ní 'bì ené lémi Lotána.

* **36:20 36:20** Seyíra: Ifiní koo ịri mongú 'yì Seyíra do kángá bì do bi ekiekí ní. Nda gi 'dá'ba zí bulúndu Ésawu e nda ifí ịri bi máa née Edómo.

23 Wotí máa wo bì kí ịriné Subúla ní, ndikiogu 'bì ené koo Alavána, Manáta, Ebála, Séfo e nda kí Onáma.

24 Ngíti wotí Seyíra bì kí ịriné Zibóna ní, ndiki 'bì ené Ayá e kí Ána. Ána utúogu koo do ngburu bì iní a ịri miírí simi bì ndisi ndéré kí dongí ga bì 'bì 'buné simi súwú ánu éyí ní.

25 Wotí Seyíra máa wo bì kí ịriné Ána ní, ndiki koo Disóna e kí Olibáma.

26 Wotí Seyíra máa wo bì kí ịriné Disóna ní, ndiki koo Emadána, Esébána, Isarána nda kí Keráni.

27 Zí wotí bì Ezére ní, ndiki 'bì ené Bilána, Zavána e kí Akána.

28 Wotí Seyíra máa wo bì kí ịriné Disána ní, ndiki Úza e kí Arána.

29 Ga gére née sí do 'yì ga bì 'bì Óri e ní, Lotána, Sübúla, Zibóna nda kí Ána,

30 Disóna, Ezére e kí Disána. Wotí Seyíra ga gére née niyí koo ye ngére kací sí doyé ga gére née simi kángá 'bì Seyíra ore.

Mìngburoko ngére ga bi 'bì Edómo

31 Ba ịri mìngburoko ngére ga bi koo 'd'i biní bi do ndisiyé do kufú 'yì ga bi 'bì Edómo ní mbá 'dá'dá gi zí mìngburoko ngére ga bi 'bì Isiréle ní.

32 Mizefí mongú ngére 'bì Edómo bì 'yì e otoní wo ní, ní Béla wotí Biyóra bì mongú gara ené ní gara bì kí ịriné Dinába ní.

33 Simi bì Béla uyu ní, zí Zobába wotí Zéra 'yì 'bì Buzóra 'dí'bi bi kací a káa do mongú ngére.

34 Simi bì Zobába uyu ní, zí Usáma bì gi simi kángá 'bì 'yì 'bì Temána ní 'dí'bi bi kací a káa do mongú ngére.

35 Simi bì Usáma uyu ní, zí Adáda wotí Bedáda 'yì 'bì Avíti 'dí'bi bi kací a káa do mongú ngére. Adáda menginí koo okó kí Mìdiyáni e simi

kángá 'bì Muwába zía rómo komoyé cù.

³⁶ Sími bì Adáda uyu ní, zí Samála 'yì 'bì Masaréka 'dí'bi bi kací a káa do mongú ngére.

³⁷ Sími bì Samála uyu ní, zí Sáwula 'yì 'bì Rebóta gbóo kí ngbuру bì Efaráta ní 'dí'bi bi kací a káa do mongú ngére.

³⁸ Sími bì Sáwula uyu ní, zí Balanána wotí Akóbo 'dí'bi bi kací a káa do mongú ngére.

³⁹ Sími bì Balanána wotí Akóbo uyu ní, zí Adára 'yì 'bì gara bì Péwu ní 'dí'bi bi kací a káa do mongú ngére. Irí me'bea kóo Metabéle nyí Matírida bì kí irí nyíne Mezába ní.

⁴⁰ Ba irí kúfú 'yì ga bì Ésawu ndiki ogu yée ní. Iríyé ní Timína e, Aláva e, Yetéte e,

⁴¹ Olibáma, Éla, Pinóna,

⁴² Kenáza, Temána, Mibizára,

⁴³ Magadiyéle e kí Yiráma. Ga gére née mbá irí sí do 'yì ga bì kóo nyí mingburoko sí do sími Edómo ní. Ifíní irí ga gére née kací kángá bì ndísiñí ndísi simiyé ní.

Ésawu ndiki ogu sí do 'yì 'bì Edómo e mbá ne.

37

Yoséfa 'du'duru

¹ Yakóbo nderé ndísi kóo simi kángá bì Kanána kí'dí bì kóo 'bùa ndísiñí ní.

² Ba ledre gi ro Yakóbo.

Sími bì Yoséfa ní kóo go owúphirangá simibi ené ní go sokó doa inyí doa gbre ní, zíye kóo ndísiyé kí mingburoko lúnduné e ndísi 'bá'bá bangá 'bì 'buyé. Lúnduga ga gére née kóo wotí me'be 'buyé ga bì Bíla e kí Zílifa ní. Zí Yoséfa óguné líkpí bísinyí ledre ga bì ndísiñí méngí royé íri ní mbá zí 'buyé.

³ Yakóbo otoofu kóo yí ené 'bú Yoséfa go rómo do ngíti géyi wotíne e mbá, gi zíya ndikiní kóo Yoséfa zíya simi bì ni kóo go ngokoné

ní. Zíya 'dí'bi bongó bì kí bilámá tífíne ní í'bí a zí Yoséfa ndísi ési a.

⁴ Sími bì lúnduga owoní kídi 'buyé oto 'bú Yoséfa go rómo doyé mbá ní, zí 'bú Yoséfa nzúlúne doyé, zíye óto bísinyí mimbé'deyé roa, odroní lolu bilámá ódro zíya wá.

⁵ Sími ngíti ndulü zí Yoséfa 'dú'duru, sími bì líkpí 'duru née zí lúnduné e ní, zí 'búa nzúlú tátá roné doyé nda 'dá'dá.

⁶ Zíya úku ledre zíye kídi, "Úwúsé aka 'duru bì má'dúru ba.

⁷ Má'dú'duru, azé ndísi ódó kére yáká. 'Diya káa ní zí kúrú'bú kére bì máodó ní inyíoguné tóroné cí 'dága, zí kúrú'bú kére esé e yóko roye gbaá dongá kúrú'bú kére amá zíye ótú doyé zíya bi."

⁸ Zí lúnduga úku ledre zíya kídi, "Sími sómú ledre eyí ní íli idí káa do mongú ngére zí roko'buyí idíne dozé?" Zí 'bú Yoséfa nzúlúne doyé kíngaya gi zí 'duru bì 'duru kí ledre bì uku wo ní.

⁹ Gi ore zí Yoséfa kpá 'dúru ngíti 'duru, zíya úku ledre zí lúnduné e kídi, "Má'dúru kpá ngíti 'duru go. 'Duru máa wo ba ní 'bì ené, zí kádra e kí éfé nda kele e sokó doa kíé'do ndísiyé útúoguyé bi zíma."

¹⁰ Sími bì líkpí 'duru née zí 'buné kpá zí lúnduné e ní, zí 'bùa úku ledre zíya o'búóbú kídi, "'Duru máa bì 'dúru née lárá 'duru 'di? Sómu 'bì eyí yá mbágayí kíma kí lúnduyí e azé ógu ótú dozé bi do kángá kó'duyí?"

¹¹ Zí lúndu Yoséfa e óto ledre née simiyé roa, tí lá 'bùa bandá kóo ledre née simi sómú ledre ené.

Lúndu Yoséfa e ugúoyóní wo zí 'yì 'bì Ízibiti

¹² Kadra kíé'do zí lúndu Yoséfa e 'dí'bi bangá 'bì 'buyé ndéré kíye do bi eyí miánu gbóo kí Sekéme,

¹³ zí Isiréle úku ledre zí Yoséfa kídi, "Káa zí bì owo bú, lúnduyí e nderéní go kí bangá e do bi eyí miánu gbóo kí Sekéme ní, ógu mu, málli kásá yízi zíye íri."

Zí Yoséfa úkulúgu ledre zía kídí, "Bilámáne."

¹⁴ Née ní zí 'buá úku ledre zía kídí, "Ndéré mu lúru lúnduyí e kí bangá ga gére née togú niyí mbá bilámáye yá zíyi ndá'baoguyí kí ledreyé zíma." Zí kásaokpó wo gi do bi bì ndisíní doa simi 'bululu Éborono ní ndéré lúru lúnduné e.

Simi bì Yoséfa ogu simi Sekéme ní,

¹⁵ zí ngítí o'do ndíki wo kí gámá ló'bó roné simi kágá née ore, zía ndú'yú Yoséfa kídí, "Ndisi gámásó'do 'di?"

¹⁶ Zí Yoséfa úkulúgu ledre zí kídí, "Mándisi gámásó'do lúndumá e. Útuásá go 'dodo bi bì bangá eyé e ndisíní ánu eyí doa ní zíma?"

¹⁷ Zí o'do née úkulúgu ledre zí kídí, "Omúní yí eyé gi ona go. Máuwú ledre gi tarayé kídí, 'Nderézé mu simi Dotána.'

Née ní zí Yoséfa ndéréne lódú kací lúnduné e, zía ndéré ndíki yée gbóo kí Dotána.

¹⁸ Zí lúnduga lúrúndíki wo gi gbála, 'dá'dá gi zí a kí óguné zíye, zíye ndómo tarayé gi ro zíye úfuoyó wo.

¹⁹ Zíye úku ledre dengbíye kídí, "Yí 'duru ba ní gi 'dáa go ógu.

²⁰ Ogu gíri mu, zíze úfu wo zíze ónzóoto umbu a simi ngúru kuřú gu 'dawú ga ba. Zíze úku a kídí bangá sinyí 'di'bi wo go, ánuónzó wo go. Zíze aka ówo eyí bì ní ólúogu gi simi 'duru ené máa née ní ní."

²¹ Simi bì Rúbene uwú ledre née kenée ní, zía sómú só'do misi'di bì née ní yómo Yoséfa doa gi zíye ní. Zía úku ledre zíye kídí, "Ndazé úfu wo wá.

²² Ndazé 'dí'biogu sáma a kpá wá. 'Di'bízé lá wo zíze úcu wo simi kuřú gu 'dawú ga ba simi súwú ona, tí lá ndazé méngi bisinyí ledre kíe wá." Rúbene uku koo ledre née kenée gi ro yómo wo gi zíye gi ro zíne 'dí'bi wo ndá'ba kíe zí 'buné.

²³ Née ní, simi bì Yoséfa ogu ndiki lúnduné e ní, zíye útu 'dí'bi

wo í'díogu bilámá bongó ené bì kí bilámá tífine ní gi roa 'dá'ba,

²⁴ zíye 'dí'bi wo ndéré kíe úcu wo simi kuřú gu 'dawú. Simi sindí kadra née iní ndaa koo simi gu 'dawú née wá.

²⁵ Simi bì nda'baluguní royé go ndisiyé bi ánu eyí ní, zíye lúrúndíki 'yí ga bì kí sí doyé Isiméle e ní kí óguyé gi simi Gilídi. İmbíni koo kágá ga bì kí bilámá ndonyoyé kí ngítí géyi bilámá eyí mindonyo e do gémele eyé ndéré kíe úgúoyó yée simi Izibiti.

²⁶ Zí Zúda úku ledre zí lúnduné e kídí, "Togú ufuzé lúnduzé zíze ótoécí ledre umbu a ní, eyí bì azé ówo a gi simi a ní 'di?

²⁷ Togú lá máa yá, idízé úgúoyó wo zí 'yí 'bì Isiméle e gi zí wo bì azé méngi bisinyí ledre kíe ní. Ówosé bú, ní lúnduzé, mbigí sanáze kpá sáma zé." Zí lúnduga ngúngu a.

²⁸ Née ní simi bì 'yí 'bì Isiméle ga bì gi simi Mídiyáni oguní ní, zí lúndu Yoséfa e lálaogu wo gi simi gu 'dawú do úgúoyó wo kí komo késí cí kéri a zí 'yí 'bì Isiméle ga gére née, zíye 'dí'bi wo ókpó kíe simi Izibiti.

²⁹ Simi bì Rúbene nda'balugu roné do gu 'dawú íri ní, ní lúru bì káa ní Yoséfa ndaa lolu wá, zía lófo bongó gi roné gi zí simikesí.

³⁰ Zía ndá'balúgu roné úku ledre zí lúnduné e kídí, "Owú ba ndaa 'bì ené lolu íri wá. Máayí méngi goó 'di?"

³¹ Gi do kací née ní, zíye óngoónzó ína do 'dí'bi bilámá bongó bì kí tífine kací Yoséfa née ní ló'dó a simi sáma ína née.

³² Zíye 'dí'bi bongó née ndá'ba kíe zí 'buýé. Zíye úku ledre kídí, "Owozé bongó ba bi. Lúru yéme aka za kpó kpó kpó née ndaa bongó 'bì wotíyí wá?"

³³ Zía ówo bongó née tí kóró zía úku ledre kídí, "Ba tí bongó 'bì wotíma. Bangá sinyí ufu wo go do ánuónzó a. Ma'díi lófo bayi Yoséfa go kúrì kúrì."

34 Gi ore zí Yakóbo lófo bongó bì roné ní za mbá 'dá'ba, do 'dí'bi nzenze bongó ési a roné íni wotíne kíe kí tú'dú sílí e.

35 Zí wotíga kí nyiga óguyé mbá zígi ro ídrí mimbé'dea, tí lá zí ásiné ili ené do ídrí mimbé'dené wá. Zí úkulúgu ledre zíye kídi, "Máayí íni wotíma née gi simi bì máayí úyu zíma ólúma simi kángá ní." Née ní zí Yakóbo ndísiné íni wotíne née tíkenée.

36 Simi ledre née ní, zí 'yi 'bì Mídiyáni ga gére née úgúoyó Yoséfa simi Ízibiti ore zí Potifá manda 'dá'dá 'bì 'yi 'bì moko e 'be 'bì mongú ngére.

38

Zúda e kí Tamára

1 Simi sindí kadra máa bì kóo née ní, zí Zúda ómúne ótoómo lúnduné e ndéré ndísiné simi gara bì Adulúma ní cigí 'be 'bì o'do bì kí iriné Íra ní.

2 Simi bì ní íri ní, zí Zúda ówo owúkára nyí ngíti o'do kí iriné Súwa gi simi nyí Kanána e. Zí ófú wo zíye ndísiyé kéné,

3 zí owúkára née idíne kí siminé do ndíkiogu owú'o'do do ifí iria Éra.

4 Zí kára née kpá idíne kí siminé zína ndíki owú'o'do do ifí iria Onána.

5 Zí kpá ndíki ngíti owú'o'do do ifí iria Séla. Arání koo wo simi bì Yúda e niyí simi gara bì Kezíbi ní.

6 Simi bì Éra owúndíká 'bì Zúda ngboró ogu go káa do ya'dá 'yi ní, zí Zúda ófú kára zí kí iriné Tamára.

7 Tí lá Éra, owúndíká 'bì Zúda ní yi ené bisinyí 'yi do komo Lomo. Née ní zí Ngére Lomo úfu wo.

8 Gi ore zí Zúda úku ledre zí Onána, "Dí'bi lúmuyí née zíyi ndísiyí kíe káa do kára zíze ndíki owú e kéné simi lafa 'bì lúnduyí."

9 Tí lá Onána owo bú kídi owú ga bì yée niyí ndíki yée kéné ní ndaní eyé owú 'bì ené wá. Simi bì ní go ndísi kí kára umbu bì kací lúnduné née ní, zína ndísi ndé'yí ené bi káa

bì née ní óto owú simi a zína ndíki a simi lafa 'bì lúnduné.

10 Ledre bì kóo ndísi méngi a née ní kóo mongú bisinyí ledre do komo Ngére Lomo. Zí Lomo kpá úfuoyó wo.

11 Gi ore zí Zúda úku ledre zí Tamára kára 'bì owú 'bì ené kídi, "Ndá'ba aka mu ndísi káa do kára umbu 'be 'bì 'buoyí gi togú Séla ngboró ogu go káa do ya'dá 'yi." Somú 'bì ené ya, "Séla ní go kpá ogu úyu cé káa zí 'bì lúnduné e ní." Née ní zí Tamára ndá'balúgu roné 'be 'buné.

12 Gi do kací tú'dú simibi e zí me'be Zúda nyí Súwa úyuné. Simi bì Zúda ini me'bené, lerí ukú nda gi roa go ní, zíye ínyiyé ndéréye simi Timána kí ezegámá Íra 'yi 'bì Adulúma zí ya'dá ga bì kóo ndísiní ólo kálá kábiríkí ené e ní.

13 Simi bì ukuní ledre zí Tamára kídi, "Tetéyi ya'dá 'yi ínyí go gi ro ndéré simi Timána ólo kálá kábiríkí ené e ní,"

14 zí ídíoyó bongó bì ndísi ési a 'bì kára umbu ní gi roné 'dá'ba. Zí 'dí'bi bilámá mbilí bongó ló'bü a roné, doné e kí simi komoné mbá gi ro zíne idíne kpí. Zíndéré ndísiné tara misi'di bì ndísi ólú simi Enayíma do misi'di bì ndísi ndéré simi Timána ní. Owoyeme bú bilámáne kídi, abú bì Séla ngboró ogu go káa do ya'dá 'yi ní, iliní eyé 'bì née zína káa do me'bea wá.

15 Simi bì Zúda lurúndiki wo ní, zína sómú a kídi née kára bì ndísi gámá kací ya'dá e faa ní, gi zína lo'bü'dutu simi komoné go.

16 Owo ené bì kídi née kára 'bì owú 'bì ené ní wá. Zíndéré zína dogború misi'di íri do úku ledre zína kídi, "Ógu mu zíze ndísiyé kényí káa kára kí o'do."

Zí Tamára ndú'yú wo kídi, "Áyí 'bì zíma 'di gi ro zíze ndísi kényí?"

17 Zí Zúda úkulúgu ledre zína kídi, "Máayí kása owú ína gi dongará ína amá e zíyi."

Zí Tamára ndú'yú wo kídi, "Útúásá go ótoómo éyí zíma ona bi

zía 'dódo a kídí ma'díi áyí kása ína ní?"

¹⁸ Zía úkulúgu ledre zí Tamára kídí, "Éyí bì íli zíma í'bí a zíyi ní 'di?"

Zí Tamára úkulúgu ledre zía kídí, "Ngo'di bì ro sílipyí kí nyari bì goyí néé kpá kí ngbángbá bì do sílipyí néé." Zía ịnyiné í'bí éyí ga gére néé zía, zíye ndísiyé kéne. Zía geré óto owú simi a.

¹⁹ Zí Tamára ndá'bané 'be, zía í'díogu bilámá mbílí bongó bì lo'bú roné ní do ésilúgu bongó 'bí kará umbu e roné.

²⁰ Simi sindí kadra máa néé ní, zí Zúda kása owú ína do síli ezegámáne bì 'yì 'bí Adulúma zía ndéré kíe zí kára néé gi ro zía 'díbilúgu éyí ené ga bì zía íri ní, tí lá ogundiki ené wo do biné néé wá.

²¹ Zía ndú'yú 'yì ga bì ndísiní ndísi ore ní kídí, "Kára bì tara misi'di bì ndísi ólú simi Enayíma ona bì ndísi gámá kací ya'dá e faa* ba ní 'da?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Kára ndaá 'bí ené ona bì ndísi gámá kací ya'dá e faa ní wá."

²² Née ní zía ndá'balúgu roné úku a zí Zúda kídí, "Máówo amá wo wá. 'Yì ga bì ndísiní ndísi ore ní ukuní yaá, 'Kára ndaá 'bí ené kú ore bì ndísi gámá kací ya'dá e faa ní wá.'"

²³ Zí Zúda úku ledre kídí, "Éyí ga gére néé idí mu zía, káa bì azé idí káa zí éyí kugú 'bí 'yì e. També makásá tí owú ína go zía, tí lá bì ngará ndíki wo wá ní."

²⁴ Gi do kací éfē ota zí ngíti 'yì úku ledre zí Zúda kídí, "Tamára kára 'bí owú 'bí eyí luyú ledre go ndísi gámáne kací ya'dá e faa, gi zí kéyi néé ní ní go kí owú siminé."

Simi bì Yúda uwú ledre néé ní, zía úku ledre kídí, "Idíní 'dí'bi Tamára

do ónzó a ku pho'du zía áráónzó roné 'dá'ba."

²⁵ Simi bì 'dibiní wo go ndéré kíe ní, zía kákasa zí teténe ya'dá 'yì. Zía úku ledre kídí, "Owú bì simimá ba míngí éyí ga ba oto ne. Lúrú aka ngo'di, nyari kí ngbángbá ga ba, ówo míngí a bú?"

²⁶ Zúda áyí lúrú bi káa ní, gbó ro éyí ené e, zía úku ledre kídí, "Ledre ené ní ma'díi, málúyú ledre máa gi zía mái'bí amá Tamára zí woṭíma Séla wá." Gi do kací ledre néé ní ndísiní lolu kéne kára do kára kí o'do wá.

²⁷ Simi bì sindí kadra utúasá go gi ro zía áráne ní, zía áráogu owú tongó e mbá ya'dá e.

²⁸ Simi bì ní árá ní, zí ngúruyé ésiogu síline sága zí kára bì ndísi árá do síli a néé 'dí'bi bakesí ká'dá bongó ódó a ro sília. Zí kára néé úku ledre kídí, "Wo ba aráutüne."

²⁹ Tí lá simi bì lalalugu síline ní, zí lúndua geré ólúogu ené. Zí kára néé úku ledre kídí, "Née ní go misi'di bì 'déwe phútru zíyi áráyi doa ní." Nda néé ní do ifí irja Peréze.[†]

³⁰ Zí lúndua bì odóní bakesí ká'dá bongó ro sília áráne do ifí irja Zéra.[‡]

39

Yoséfa asi gi zí me'be Potifá

¹ Simi sindí kadra máa bì koo néé nderéokpóní kí Yoséfa go simi Ízibiti. Zí Potifá ngúru mongú 'yì bì do 'yì óndó bì ga bì 'be 'bì mongú ngére ní, úgú wo gi zí 'yì 'bì Isíméle ga gére néé do ndá'bané kíe 'be.

² Ngére Lomo ní koo kí Yoséfa zía óto wo zí moko ené idíne bilámáne kíngaya simi mindisi a bì 'be 'bì mongú 'yì ené bì 'yì 'bì Ízibiti ní.

³ Simi bì mongú 'yì ené bì 'yì 'bì Ízibiti owo yaá Ngére Lomo ní kí Yoséfa, i'bí roko'bú zía ne zí moko ené ndísi ndéréne mbá bilámáne ní,

* ^{38:21} ^{38:21} Kára bì ndísi gámá kací ya'dá e faa ní: Kací ondú 'bí 'yì 'bì Kanána e, ní miútúásáne zí kára umbu zía ndísiné kí tú'dú ya'dá e gi ro zía ndíki owú e simi lafa 'bì ya'dá 'bì ené bì uyu ní.

† ^{38:29} ^{38:29} Peréze: Irí ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, "'déwe phútru.'" ‡ ^{38:30} ^{38:30} Zéra: Ini ledre gi simi irí bì Zéra ba kídí bakesíne.

4 zí ledre 'bì Yoséfa émené komo Potifá kíngaya zía gélé Yoséfa káa do bílámá 'yì 'bì moko ené. Zí Potifá óto Yoséfa káa do 'yì lúrú bi kací 'be 'bì ené, zía kpá ótoómo éyí silihne e mbá zí Yoséfa ndísi lúrú bi kací a ne.

5 Gi simi sindí kadra bì oto Yoséfa káa do 'yì lúrú bi kací 'be 'bì ené, kpá kí éyí silihne e mbá ní, zí Ngére Lomo i'bí úndru simi éyí ga bì 'yì 'bì Ízibiti ní gi zí Yoséfa. Lomo i'bí kóo úndru simi éyí ga bì 'bì Potifá ní mbá. Éyí máa yée ga bì 'be kí yée ga bì yáká ní.

6 Née ní zía ótoómo Yoséfa ndísiné lúrú bi kací éyí ené e mbá ne. Potifá somú ené lolú ledre éyí ga gére néé wá, nda lá duú ledre éyí bì gi ro zíne ánu a ní.

Yoséfa ní kóo bílámá owúphiřangá kí lámá roné,

7 gi zí kényí néé ní, zí me'be mongú 'yì ené óto 'bú Yoséfa doné zíá úku ledre zí Yoséfa kídi, "Máili zíze kótru bi 'dú'du kényí."

8 Zí Yoséfa ási ené. Zíá úku ledre zí kára néé kídi, "Lúrú aka mongú 'yì amá somú ené ledre éyí ga bì 'be ba mbá wá, zíá ótoómo éyí ga gére néé mbá zíma ndísi lúrú bi kacíye.

9 'Yì ndaa' 'be ona bì romo gi domá ní wá. Mongú 'yì amá asi kí kembí éyí kíje'do káa gi zíma wá, lá duú yìi gi zí bì áyí me'bea ní. Máayí méngi bísinyí ledre néé zíma lúyúma ro Lomo kenée lárá káa be 'di?"

10 Abú bì ndísi úku ledre néé zí Yoséfa kací kadra mbá ní, zíá ásiné, kótruñí bi 'dú'du kéné wá, ndísi gbawá cígí a.

11 Kadra kíje'do, Yoséfa ndéré go 'dící méngi moko ené káa zí bi lengbe ní. 'Yì 'bì moko ga bì 'be ore ní ndaní mbá wá.

12 Zí me'be Potifá ólýne kací a íri zíá útuñe tì ro bongó 'bì Yoséfa lála do úku ledre zíá kídi, "Ógù mu ndísi kíma." Tí lá zí Yoséfa ótoómo bongó néé cíki do silihne do gbúgbuóguné ságá.

13 Simi bì lurú kídi Yoséfa otocomo bongó ené go cíki do silihne gbug-buogu go ságá ní,

14 zíá ndólo 'yì moko ené ga bì ore ní. Zíá úku ledre zíye kídi, "Lúrúsé aka, 'yì 'bì Ébere bì 'dibioğuní wo zíze 'be ona ba, ogu gi ro zíá ndísiné úku zée. Olú lodú gáa kacíma 'dící áyíne gi ro ngáka máa, bì zíma mbúmbúdú ba.

15 Simi bì uwú domá kí mbúmbúdú gi ro zí 'yì e óguyé sáká máa ní, zíá ótoómo bongó ené cigíma do gbúgbuóguné ságá."

16 Zí me'be Potifá bándá bongó 'bì Yoséfa cigíne ore gi zí mongú 'yì 'bì Yoséfa ndá'baóguné 'be.

17 Gi ore zí kára néé 'dibí ledre néé likpí a zí o'do 'bì ené. "'Yì 'bì Ébere bì 'dibioğuní wo zíze 'be ona ba olú lodú gáa kacíma 'dící ona gi ro ngáka máa.

18 Tí lá simi bì mámbúmbúdú gi ro zí 'yì e ngásáoguyé sáká máa ní, zíá ótoómo bongó ené cigíma do gbúgbuóguné ságá."

19 Simi bì mongú 'yì ené uwú ledre bì me'bea likpí zíá, ya "Née ledre bì 'yì 'bì moko eyí mengi kíma ní," zí ledre néé útuñe simia 'duo káa zí pho'du ní.

20 Zí mongú 'yì 'bì Yoséfa 'dibí wo ónzó a simi siginí kí'dí bì ndísiní bándá 'yì ga bì 'dibiní yée mi'dí'bi 'be 'bì mongú ngére ní.

Tí lá simi bì kóo Yoséfa ni simi siginí ní,

21 Ngére Lomo ní kóo bo kíe. Zíá ówo ledre kí Yoséfa zí ledre ené óto 'yì ga bì ndísiní lúrú bi kací siginí ore ní mbá idíye kí rokinyi kíe.

22 Née ní zí 'yì lúrú bi kací siginí óto Yoséfa káa do manda 'dá'dá zí 'yì ga bì niyí mi'dí'biyé simi siginí ore ní, zíá kpá ndísiné lúrú bi kací éyí ga bì ore ní mbá.

23 'Yì lúrú bi kací siginí otoní eyé sómu ledre kíngaya gi ro éyí ga bì Yoséfa ndísi lúrú bi kacíye ní wá, gi zíá Ngére Lomo ní kóo bo kíe zí moko ené ndísi ndéréne 'dá'dá.

40

Yoséfa ukuogu ini ledre gi simi 'duru

¹ Gi do kací ledre ga gére ní, zí 'yí í'bí le'yí e kí ezené 'yí ó'bó ambata zí mongú ngére 'bi Ízibiti, méngi ledre bì emengú ní do komo mongú 'yí eyé mongú ngére 'bi Ízibiti.

² Zí mimbé'de ngére née ésíne ro 'yí 'bí moko ené ga bì gbre née bísinyíne kíngaya,

³ zíá 'dí'bi yée ónzó yée simi siginí 'be 'bí mongú 'yí lúrú bi do 'yí óndó bi ga bì 'be 'bí mongú ngére ore kí'dí bì onzóní Yoséfa simi siginí ní.

⁴ Zí mongú 'yí bì ndísi lúrú bi do 'yí óndó bi e ní í'bí yée zí Yoséfa ndísi lúrú bi kacíye.

Gi do kací bì ndísiñí ore go kí tú'dú sili e ní,

⁵ simi ngíti ndulú zí ya'dá ga bì otoní yée simi siginí ba, 'yí í'bí le'yí kí 'yí ó'bó ambata zí mongú ngére 'bí Ízibiti 'dú'duru. 'Duru máa ga gére née niyi mbá kí ini ledre e simiyé kpí kpí kpí.

⁶ Simi bì Yoséfa ogu zíye kí phiyí a née ní, zíá ndíki yée kí ndísi sómú ledre kí mongú lerí.

⁷ Zíá ndú'yú minbguroko 'yí moko 'bí mongú ngére ga bì niyi keye simi siginí née ní kídi, "Ledre máa káa be 'di bì ndísisé karaba mbá kí lerí ní?"

⁸ Zíye úkulúgu ledre zíá kídi, "Zée gbrengará 'duruzé 'duru e, tí lá 'yí bì zíá úkuogu ini ledre gi simiyé zíze ní ndaá."

Zí Yoséfa úkulúgu ledre zíye kídi, "Lomo ní útuásá úkuogu ini ledre gi simi 'duru née ne. Líkpisé aka 'duru esé ma'dáa zíma."

⁹ Née ní zí mongú 'yí máa wo bì 'bí ené 'yí í'bí le'yí zí mongú ngéré ní líkpí 'duru ené zíá Yoséfa kídi, "Má'dúru mongú kókó kóró kí tóro kó'dúma,

¹⁰ kóró máa née ní ni kí mingarasáne e ota. Simi bì mbílía tonó ú'bü ní, zíá surúne do ánáogu bikesí miánáne.

¹¹ Máayí kenée kí kó'do le'yí kóró 'bí mongú ngére do sili. Zíma 'dí'bi bikesí miáná née lúrú a simi kó'do 'bí mongú ngére zíma 'dí'bi a í'bí a zíá."

¹² Zí Yoséfa úku ledre zíá kídi, "Ini ledre gi simi 'duru née ní káa, mingarasá kóró ga bì ota née niyi sili e ota.

¹³ Simi sili ota mongú ngére ní 'dí'biogu yíji gi simi siginí zíá ótolúgu yíji do bi moko eyí káa zí bì kóo 'dá'dá ní. Nda née ní zíyi ndísiyí í'bí le'yí kóró ené zíá cé káa zí bì kóo ndísi méngi a zíá bílámáne ní.

¹⁴ Karanée simi bì ledre e emení go zíyi ní, idí sómúndíki ledremá zíyi ówo ledre kíma zíyi kpá úkuogu ledremá zí mongú ngére zíá 'dí'biogu máa gi simi siginí.

¹⁵ 'Yí e 'dí'bioguní máa ona ye gi simi kángá ezé 'bí Ebere e kí cóngoro. Ona máméngi kpá gbawá ledre bì do útuásá ónzó máa simi siginí gi zíá ní."

¹⁶ Simi bì mongú 'yí máa wo bì 'bí ené 'yí ó'bó ambata zí mongú ngére lurú ini ledre bì Yoséfa ukuogu ba ní miútúásáne ní, zíá úku ledre zí Yoséfa kídi, "Má'dúru kpá 'duru, zíma ímbí gbété e ota kí ambata simiyé domá."

¹⁷ Gbété bì do lafúne ní, toso bílámá ambata ga bì ndísiñí ó'bó yée zí mongú ngére ní ni simi a, tí lá zí solú e ndísiyé lágá yée gi simi gbété gi domá gi ore."

¹⁸ Zí Yoséfa úku ledre zíá kídi, "Ini ledre gi simi 'duru née ní káa, gbété ga bì ota née ní, née sili e ota.

¹⁹ Simi sili ota mongú ngére ní 'dí'biogu yíji gi simi siginí zíá íngiónzó yíji komo kágá. Zí solú e óguyé ndísi lágá umbuyí."

²⁰ Sili ota gi do kací ledre née, née kóo sili bì arání mongú ngére née simi a ní. Zíá méngi ayímbi zí mingburoko 'yí 'bí moko ené e. Zíá 'dí'biogu 'yí í'bí kó'do le'yí zíne kí 'yí ó'bó ambata zíne gi simi siginí. Zíá

ótó yée kó'dú mingburoko 'yì moko ené e.

²¹ Zí 'dí'bilúgu 'yì í'bí kó'do le'yì zíne do bi moko, gi ro zíá ndísiné í'bí le'yì zíne.

²² Tí lá zíá íngiónzó 'yì ó'bó ambata cé káa zí bì Yoséfa uku zíye simi bì ukuogu ini ledre gi simi 'duru zíye ní.

²³ Abú kenée ndotó, 'yì í'bí le'yì zí mongú ngére somúndiki ené ledre Yoséfa wá. Ledre bì kóo Yoséfa uku zíá ní somúligi yì ené go.

41

Mongú ngére 'bì Ízibiti 'du'duru e

¹ Gi do kací simi bì e gbre, zí mongú ngére 'bì Ízibiti 'dú'duru. Ni kenée mitóroné kací kó'dú mongú ngbuру bì Náyili ní,

² ni lúrú bi káa ní, zí mingburoko mioto ítí e inyi doa gbre (7) kí bilámá sanáye ríríri ólúoguyé gi simi iní ndísi ánu éyí dongará lómí e kenée.

³ Gi do kací yée née ní, zí ngíti géyi milárá rógbó ítí e inyi do a gbre (7) kpá ólúoguyé gi simi iní dongará yée ga bì gáa ba do gbúróngó kenée.

⁴ 'Diya káa ní, zí milárá rógbó ítí ga gére née nánáónzó bilámá mioto ítí ga bì kí sanáye ríríri née do ánuónzó yée mbá. Gi ore zí mongú ngére 'bì Ízibiti úrúne gi simi 'bí.

⁵ Zí 'bí kpá 'dí'bi ándá wo zíá kpá 'dúru ándá ngíti 'duru. Simi 'duru máa née ní, zí mingburoko do kéré e inyi doa gbre (7) mbá mündü kí bilámá kúfuye útúoguyé do kókó kéré kíé'do.

⁶ Gi do kací née ní, zí ngíti géyi milárá do kéré e inyi doa gbre (7) mbá kírikála kpá útúoguyé do kókó kéré kíé'do.

⁷ Zí do kéré bì kírikála inyi doa gbre (7) ba úlú mündü ga bì kí bilámá kúfuye née mbá. Gi ore zí mongú ngére 'bì Ízibiti úrúne gi simi 'bí zíá ówo a kídí yì ené 'duru.

⁸ Kí phiyí a née ní, zíá ndísiné sómú ledre née kíngaya. Née ní

zíá kákasa kací 'yì mála e kí 'yì 'bì komokenzi ga bì simi Ízibiti ore ní mbá. Zí mongú ngére 'bì Ízibiti líkpí 'duru bì 'duru wo ní zíye, tí lá 'yì bì ni úkuogu ini ledre gi simi 'duru née zíá ní ndaaá.

⁹ Zí 'yì í'bí le'yì úku ledre zí mongú ngére kídí, "Lúrú aka simi ligi amá. Másomúndíki lúyú ledre amá go.

¹⁰ Simi bì kóo mimbé'deyí esí rozé kí 'yì ó'bó ambata zíyì 'dí'bi zée ónzó zée simi sígini 'be 'bì mongú 'yì 'bì 'yì óndó bi eyí ní,

¹¹ simi kembí ndulú, zíze inyizé gbrengará 'dú'duru, ini ledre gi simi 'duru ga gére née mbá kpí kpí kpí.

¹² Tí lá owú 'yì 'bì Ébere ní kóo bo kíze íri. Ni 'yì 'bì moko 'be 'bì mongú 'yì bì ndísi lúrú bi do 'yì óndó bi bì 'be 'bì mongú ngére ní. Zíze líkpí 'duru ezé e zíá, zíá úkuogu ini ledre gi simiyé zíze.

¹³ Zí ledre ga bì uku yée zíze ní méngi roné tí kenée. Zíyì 'dí'bilúgu máa do bi moko amá káa zí bì kóo 'desí ní, zíyì íngiónzó ngíti o'do née."

¹⁴ Née ní zí mongú ngére née kákasa kací Yoséfa do geré 'dí'biogu wo gi simi sígini gíri 'diya. Simi bì Yoséfa olo doné zíá esí bilámá bongó roné ní, zíye 'dí'bi wo ndéré kíe kó'dú mongú ngére.

¹⁵ Zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídí, "Má'dú'duru 'yì bì zíá úkuogu ini ledre gi simi a ní ndaaá. Tí lá ukuní ledre gi royí ya útúásá go úkuogu ini ledre gi simi 'duru née zíma."

¹⁶ Zí Yoséfa úkulúgu ledre zí mongú ngére kídí, "Máútúásá amá úkuogu ini ledre gi simia wá, tí lá Lomo ní úkulúgu ledre kací a ne zíyì bì ní útúásá do mimbé'deyí ní."

¹⁷ Zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídí, "Má'dú'duru máayí mitóromá do gbúróngó Náyili,

¹⁸ zí mingburoko mioto ítí e inyi doa gbre (7) kí bilámá sanáye ríríri ólúoguyé gi simi iní ndísi ánu lómí.

¹⁹ Gi do kací yée ga gére ní, zí ngítí geyi milárá rógbó ití e inyi doa gbre (7) kpá ólúoguyé gi simi iní cóngó kírókóye mbá sága. Málúrúndíki aka milárá ití e simi Izibiti ona kenée wá.

²⁰ Zí milárá rógbó ití ga bi kí cóngó kírókóye mbá sága ba ánuónzó mizefi bílámá mioto ití ga bi gáa kí sanaye rírirí née mbá 'dá'ba.

²¹ Tí bi gi do kací bi anuní mioto ití ga gére ní, 'yí utúasá úku a bi yaá menginí ledre go kenée ní wá. Niyí yí eyé fú lá rógbóye káa zí bi 'dá'dá ní. Gi ore zíma úrúma gi simi 'bí.

²² "Zíma kpá 'dú'duru zí mingburoko do kéré inyi doa gbre mbá mudú kí bílámá kúfúye útuoguyé do kókó kéré kí'e'do.

²³ Gi do kací née ní, zí ngítí geyi do kéré ga bi inyi doa gbre (7) née idíye mbá kírikála kúfúye ndaá kpá wá, útuoguyé do kókó kéré kí'e'do.

²⁴ Zí do kéré bi kírikála inyi doa gbre née úlu mudú ga bi kí bílámá kúfúye née mbá. Zíma líkpí 'duru ba zí 'yí mála e, tí lá 'yí bi zía úkuogu ini ledre bi gi simi 'duru née zíma ní ndaá."

²⁵ Zí Yoséfa úkulúgu ledre zí mongú ngére kídí, "Duru ga bi gbre née ní yí eyé lá kíembí 'duru kí'e'do. Lomo 'dodo zíyi née ledre bi née ni ógu méngi a ní.

²⁶ Bílámá mingburoko mioto ití ga bi inyi doa gbre (7) née ní, née simibi inyi doa gbre, mudú ga bi inyi doa gbre (7) née kpá simibi inyi doa gbre (7). Née yí ené lá ledre kí'e'do kpá kíembí 'duru.

²⁷ Milárá rógbó ití ga bi olúoguní gi 'dá'ba inyi doa gbre née kí kírikála ga bi inyi doa gbre (7) née ní, née 'bi eyé mongú 'bú bi ni útu kí simibi inyi doa gbre (7) ní.

²⁸ "Ngére, ledre née ni méngi roné tí cé kenée. Lomo 'dodo ledre bi née ni ógu méngi a ní go zíyi.

²⁹ Simibi ni idí inyi doa gbre (7) zí éyi miánu ndísi idíne zí 'yí e simi kángá 'bi Izibiti ona mbá káa zí ku'dú ní,

³⁰ tí lá gi do kací simibi máa yée née ní, mongú 'bú ni ógu útu kí simibi inyi doa gbre (7). 'Yí e niyí sómú ligi ledre éyi miánu bi koo ni káa zí ku'dú simi Izibiti ní mbá, zí 'bú ndísi léwe bi simi kángá 'bi Izibiti duý ne.

³¹ 'Yí e utúasání sómúndíki ledre éyi miánu bi koo née wá, gi zí a 'bú bi ni ógu útu gi do kací a née ní ni idí bisinyíne kíngaya.

³² Sí ledre bi 'duru née ogu do mongú ngére do misi'diné gbre ní, Lomo oto yeme sómú ledre go gi roa bílámáne, Lomo ni ógu méngi a lu'bú lolu wá.

³³ "Bi ba ní ili go zí mongú ngére gélé 'yí 'bi komokenzi bi lurú bi bú simi ledre olúolú do óto wo zía lúru bi do kángá 'bi Izibiti mbá.

³⁴ Mongú ngére idí gélé ngítí geyi mingburoko 'yí e zíye 'dí'bi kí'e'do gi simi inyi (5)* gi simi éyi miánu bi ni káa zí ku'dú simi Izibiti ona kací simibi bi inyi doa gbre (7) née mbá.

³⁵ Idí í'bí loru idíní kótru éyi miánu ga gére née mbá óto yée 'be 'bi mongú ngére 'bi Izibiti zí a idíne simi gara e káa do éyi miánu.

³⁶ Éyi miánu ga gére née idíní bándá óto yée káa do tóngó gi ro 'yí ga bi simi kángá ba, zíye ndísiyé ánu a gi zí mongú 'bú bi ni ógu útu simi Izibiti kí simibi inyi doa gbre (7) ní, káa bi 'yí e niyí úyuónzó royé gi zí 'bú ke."

³⁷ Zí miyéme ledre née útuásáne komo mongú ngére kí mingburoko 'yí 'bi moko ené e.

³⁸ Née ní zí mongú ngére ndú'yú 'yí 'bi moko ené e, "Azé útuásá ówo 'yí káa zí o'do ba, bi kí 'Dówú Lomo siminé ní gi 'da?"

* **41:34 41:34** Éyi ga bi ni ólúogu gi yáká ní, mingi yáká ni ifi simia inyi kací simibi bi inyi doa gbre née mbá. Kíembí a gi simi éyi miánu bi ifi simiyé née do í'bí a 'be 'bi mongú ngére.

39 Gi ore zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídí, "Káa zí bì Lomo óto yíj go zíyi ówoyéme ledre mbá bílámáne ní, ngítí 'yí bì zíze gélé a bì ni 'yí komokenzi, lurú bi bú simi ledre olúolú káa zíyi ní ndaá.

40 Bi kenée ní, máayí go ógu óto yíj káa do 'yí lúrú bi kací eyí ga bì 'be 'bì amá ona ní mbá. 'Yí ga bì simi Ízibiti ona ní niyí uwú lorú mbá gi zíyi. Lá gi zía bì máayí mongú ngére ní 'bì amá roko'bü ní rómo gi 'bì eyí."

Otoní Yoséfa lúrú bi kací 'yí 'bì Ízibiti

41 Née ní zí mongú ngére úku ledre kídí, "Máoóto yíj go káa do 'yí lúrú bi do kángá 'bì Ízibiti mbá."

42 Zí ngére née 'dí'bì ngo'dit ené bì ndísi óto kací síline kíe simi wáraga gi ro síline ní ési a ro síli Yoséfa. Zí ési bílámá mirírirí bongó roa. Do kpá í'bí nyari bì yemení gi simi dábu ní zí Yoséfa ónzó a goné.

43 Zí í'bí arabíya bì usáni ndísi lála ní zí Yoséfa bì ni geré do kací míngí kángá 'bì Ízibiti ní ndísi gámáne kíe. Asikíri niyí 'bì eyé ndísi gbúrògbó kídí, "Ídisé ótoómo misi'di fúo." Née ní zía óto Yoséfa káa do 'yí lúrú bi kací kángá 'bì Ízibiti mbá.

44 Zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídí, "Máoóto yíj máa kí roko'búmá 'bì mongú ngére 'bì kángá Ízibiti ba. Ledre bì úku go ní, 'yí bì ni óyóló'bó a ní ndaá simi Ízibiti ona mbá wá."

45 Zí mongú ngére ócó ịri do Yoséfa kídí Zefanáta Panéya. Zí í'bí Aseníta nyí 'yí 'dáná eyí bì Potifára gi simi Óno ní zí Yoséfa káa do me'bea. Zí Yoséfa gámáne simi kángá 'bì Ízibiti mbá.

46 Simibi 'bì Yoséfa ní koo cí kérí a do sokó (30) simi bì ólu simi moko 'bì

mongú ngére 'bì Ízibiti ní. Gi ro zía méngí moko ené, zía ólúoguné gi 'be 'bì mongú ngére ndéré kí gámáne simi kángá 'bì Ízibiti za mbá.

47 Simi simibi ịnyí doa gbre (7) née ní, zí eyí miánu ólúoguné kíngaya.

48 Zí Yoséfa kótru eyí miánu ga bì olúoguní simi simibi bì ịnyí doa gbre (7) née simi gara ga bì 'bì Ízibiti ní mbá do óto yée simi gbagba ga bì simi gara ga gére née. Éyí miánu ga bì olúoguní gi simi yáká ga bì gbaá dongá gara ga gére mikékeria mbá zía óto yée simi a ore.

49 Zí kéré ga bì Yoséfa yoko yée ní idíye rúrú rúrú káa zí sayi ga bì iní kotru yée kó'dú mikavu ní. Éyí miánu ofu nda koo go zía ótoómo kí ekéoto a bi gi zía bi ndarába ndaá lolú wá.

50 'Dá'dá gi zí Mongú 'bú née kí útú ne, Aseníta nyí 'yí 'dáná eyí bì Potifára gi simi Óno ndiki koo owú go gbre zí Yoséfa.

51 Yoséfa ifí ịri owúndíká ené née Manási.‡ Ini Ledre gi simi a kídí, "Lomo oto máa go zíma sómúlígi ledre 'do'dó amá kí ledre 'yí amá ga bì zí babá 'be ní mbá."

52 Ifí ịri gbre owú 'bì ené Efarayíma.§ Ini ledre gi simi a kídí simi 'do'dó amá mbá, "Lomo oto máa go zíma étrimá."

53 Zí simibi ịnyí doa gbre (7) bì koo eyí miánu aná simi a kíngaya simi Ízibiti ní úkúne.

54 Zí bizóró 'bì 'bú bì koo Yoséfa uku ledre a ní tónóne tí káa zí bì koo Yoséfa uku ní simi ịrigbéré ga bì gbaá ro Ízibiti ní mbá. 'Bú ní tí bo ní, tí lá simi kángá 'bì Ízibiti mbá eyí miánu ní yí ené bo.

55 Simi bì 'yí 'bì Ízibiti e otulurúní ndonyo 'bú ní, zí 'yí e tónóye iní ini zí mongú ngére gi ro eyí miánu zíye. Zí mongú ngére úku ledre zí 'yí

† **41:42 41:42** Ngo'di: Ngo'di bì mongú ngére i'bí zí Yoséfa ní ini ledre gi simi káa. Mongú ngére i'bí roko'bü moko zí Yoséfa méngí moko do bi kacíne. ‡ **41:51 41:51** Manási: Ịri ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, "Máómolígi go." § **41:52 41:52** Efarayíma: Ịri ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídí, "Ídí étri miétri."

'bì Ízibiti e kídí, "Ndérésé zí Yoséfa, ledre bì uku go zíse ní, idísé méngi wo."

⁵⁶ Sími bì 'bú aŋga nda go sími káŋgá 'bì Ízibiti mbá ní, zí Yoséfa úku ledre idíní mu tónó úgú kéré zí 'yì 'bì Ízibiti e gi zía 'bú ní nda kóo go bisinyíne kíngaya sími Ízibiti.

⁵⁷ Zí 'yì ga bì gi sími ngítí géyi káŋgá e ní ndísi óguyé sími Ízibiti ndísi úgú kéré gi zí Yoséfa gi zía 'bú utú kóo go bisinyíne sími káŋgá ga bì do sogo káŋgá ba mbá.

42

Lúndu Yoséfa e nderéní sími Ízibiti

¹ Sími bì kóo Yakóbo úwú ledre kídí kéré ní bo sími Ízibiti ní, zía úku ledre zí wotí e kídí, "Éyi bì ndísi lá lúrú komosé gi roa ona ní 'di?"

² Máuwú ledre go kídí kéré ní bo sími Ízibiti. Ndérésé mu íri úgú kéré zíze káa bì azé úyu gi zí 'bú."

³ Zí lúndu Yoséfa e sokó ịnyiyé ndéréye sími Ízibiti úgú kéré.

⁴ Tí lá Yakóbo otoomo ené kóo Benzemúna owú lúndu Yoséfa zíye ndéréye kéye wá káa bì ngítí ledre ní méngi wo ke.

⁵ Née ní zí owú 'bì Yakóbo ídíye dongará 'yì ga bì kóo nderéní úgú kéré gi sími Ízibiti ní gi zía mongú 'bú utú kóo kpá go sími Kanána.

⁶ Yoséfa ní ne gávana 'bì káŋgá 'bì Ízibiti, ndísi ne úgúoyó kéré zí 'yì e. Sími bì lúnduga oguní ní, zíye ótú doyé bì do káŋgá óto úndrua.

⁷ Sími bì oguní ní, geré zí Yoséfa ówo tosoyé kídí ga ba lúnduné e. Tí lá ili ené geré gi ro 'dódo roné zíye wá, zía ndísi ódróné zíye fú lá bisinyíne kídí, "Ógusé gi 'da?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Oguzé gi sími káŋgá 'bì Kanána, úgú kéré."

⁸ Abú Yoséfa ówo tí toso lúnduné e go yá, lúnduga owoní eyé toso a wá.

⁹ Zí Yoséfa sómúndíki 'duru kóo 'duru gi royé ní, zía úku ledre zíye kídí, "Ásé mbeze e. Ógusé ba lúrú yéme bi bì útúásásé go ógú kí okó dozé gi doa ní."

¹⁰ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Mongú 'yì, 'yì 'bì moko eyí e oguní úgú éyi miánu.

¹¹ Azé mbá owú 'bì kembí 'yì kíje'do. Ndazé ezé mbeze e wá."

¹² Yoséfa ya zíye ní, "Ranga, ógusé née lúrú yéme bi bì útúásásé go ógú kí okó dozé gi doa ní."

¹³ Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Ndikiní 'yì 'bì moko eyí e sokó doa gbre (12) mbá owú ya'dá e, azé mbá owú 'bì kembí 'bù kíje'do, o'do máa née ndísi ndísi sími Kanána. Lomo 'di'bi ngúruzé go, wo bì owú ní ní cíkí zí 'buzé 'be."

¹⁴ Yoséfa ya zíye ní, "Tí káa zí bì máuku ba, ásé mbeze e.

¹⁵ Máayí ba ógú úwú ma'díi ledre bì gi rosé ní, togú ndaa, málóbú sindí ngére 'bì káŋgá ba go zíse. Ólúogusé gi ona wá 'búo togú owú lúndusé bì úkusé ledre a née ogu go ona.

¹⁶ Sée mbá ásé idíáká sími sígini ona. Ngúrusé idí mu ndéréogu kí lúndusé bì úkusé ledre a née gi ro zíma ówo a kídí ledre bì úkusé ní ní ma'díi. Togú kenée wá málóbú sindí ngére 'bì káŋgá ba go zíse ásé mbeze e."

¹⁷ Zíye úku ledre do óto yée mbá sími sígini kí sīlī ota.

¹⁸ Sími sīlī ota née, zíye úku ledre zíye kídí, "Máayí kpá 'yì óto úndru Lomo. Ledre bì máayí úku a ba, idísé méngi a gi ro zíse ómosé.

¹⁹ Togú ledre esé ní ma'díi, idísé ótoomo ngúrusé sími sígini ona, zí ngítí se ga gére 'dí'bi kéré ndéré kíe zí 'yì esé e 'be gi zí 'bú.

²⁰ Zíse 'dí'bi owú lúndusé bì úkusé ledre née girí ógú kíe. Máayí ówo a kídí ledre bì úkusé zíma ní ní ma'díi. Gi ore, ásé ómo ufuzé sée wá." Zíye go ọngúṇgu ledre née.

21 Zíye tónóye ódroyé dengbíye kídí, "Ma'díi ndísiní 'dó'do zée gi ro lúnduzé. Lúrúsé aka káa zí bi kóo lúnduzé ni ndísi íni ini kí ngúngú roné zíze gi ro trídriné ni, 'dutuzé mbilíze ngbúrú lerí a mengi zée wá. Lomo i'bí 'do'dó go rozé ba."

22 Ngúruyé bi kí ıriné Rúbene ya zíye ní, "Máúku kóo ledre go zíse kídí ndazé méngi lúnduzé née kenée wá, úwúsé esé e wá. Sáma a nda'ba dozé ba gi zí ledre née."

23 Owoní eyé bi kídí Yoséfa owoyeme ledre bi yée ndísiní úku a ba bú ní wá. Gi zíya togú ili go úku ledre zíye yá, ngítí 'yí ní ógú ne óyóló'bó a simi tara bi owoní bú ní.

24 Zíya óyó roné gi cigíye tónóne íni ini. Zíya ndá'baoguné tónóne ódróné zíye. Zíya 'dí'bi Simiyóna gi dongaráye do ódó wo do komoyé ore.

25 Zí Yoséfa úku ledre idíní léfe kéré zíye simi kombo eyé e, késí eyé e idíní ótolúgu a zíye do kéré eyé e. Idíní kpá i'bí éyí miánu bi zíye ndéréye kí ánu a kací misi'di ní. Gi do kací bi menginí ledre ga gére née go zíye kenée ní,

26 Zíye ımbíoto éyí e do dongí eyé e yoo zíye ndéréye.

27 Nda go do bi 'dú'du kí ndulú, zí ngúruyé líkpí tara kombo ené gi ro 'dí'biogu éyí miánu i'bí a zí dongí ené ní, ní lúrú bi káa ní, zíya ndíki mırírińí késí ené otoluguní go simi kombo ené.

28 Zíya úku ledre zí lúnduné e kídí, "I'bíluguní mırírińí késí amá go zíma, lúrúsé aka ní bi simi kombo amá ba."

Zí miimbé'deyé 'déciné zíye ndísiyé lángbayé zíye úku ledre dongaráye kídí, "Éyí bi Lomo mengi nda zíze bi káa 'di?"

29 Simi bi nderéoguní go zí 'buýé Yakóbo simi Kanána ní, zíye líkpí ledre ga bi menginí royé íri ní mbá zíya kídí,

30 "Mongú 'yí bi simi kángá 'bi Ízibiti íri née, mengi zée bisinyíne.

Zíya ndísiné méngi láráze káa zí éyí bi azé mbeze e simi kángá née ní ní.

31 Tí lá zíze ítí kangú zíya kídí, 'Azé yí ezé bílámá 'yí e. Ndazé ezé mbeze e wá.

32 'Buzé ndiki zée sokó doa gbre (12) mbá owú ya'dá, ngúruzé ndaa lolú wá, wo bi owú ní idíaká go cíki zí 'buzé 'be simi Kanána.'

33 "Zíya úku ledre zíze kídí, 'Gi ro zíma ówo a kídí ásé bílámá 'yí e, idísé ótoómo ngúru lúndusé zíma ona, zíse 'dí'bi éyí miánu ndéré kíe zí 'yí esé e gi zí 'bú.

34 Tí lá idísé 'dí'biogu lúndusé bi ambáodú née gíri ógú kíe zíma. Máayí ówo a kídí ndásé mbeze e wá ásé yí esé bílámá 'yí e. Gi ore máayí ótoómo sílima gi ro lúndusé zíse ndísi gámáse kí ugú éyí e simi kángá ba ona.' "

35 Simi bi niyí ndísi léfeoyó kéré gi simi kombo eyé ní, zíye ndíki owú kombo mırírińí késí eyé e simi kombo eyé mıkékerię mbá. Zí ngiri ledre née méngi yée kí 'buýé e mbá míméngi.

36 Zí 'buýé Yakóbo úku ledre zíye kídí, "Ílisé go zí owú 'bi amá e úkúye mbá? Yoséfa ndaá lolú wá, Simiyóna ndaá lolú kpá wá, bi ba ní ílisé go kpá 'dí'bi Benzemúna. Lerí máa ní nda idí romá go cù káa be 'di?"

37 Zí Rúbene úku ledre zí 'buýé kídí, "Babá, idí ótoómo wo do sílima, máayí lúrú bi kací a. Togú mändá'baogu kíe wá, idíní úfu owú 'bi amá e gbre do bi kací a."

38 Zí Yakóbo úkulúgu ledre kídí, "Máotoómo sílima gi ro Benzemúna zíya útúne do kacíse zíse ndérése kíye simi Ízibiti wá. Lúnduga uyuni go mbá idíaká go lá duý ne. Togú zíse 'dí'bi wo née zíya kpá úyuné yá, née go kpá umbumá gi zíya máayí go ngoko 'yí.'"

43

*Mindá'ba lúndu Yoséfa e simi
Ízibiti kí Benzemúna*

1 'Bú ní aka fú lá méngi 'yì e kíngaya simi kángá bi Kanána ní.

2 Simi bi Yakóbo kí owú 'bi ené e anuonzóní kéré bi koo oguní kie gi simi Ízibiti ní go ní, zí Yakóbo úku ledre zí wotíne e kídí, "Ndá'basé mu simi Ízibiti ndéré úgú ngíti owú yata éyi miánu zíze."

3 Zí Zúda úku ledre zíza kídí, "Mongú 'yì bi íri néee uku koo ledre zíze o'búó'bú kídí togú ógusé kí ambáodúse wá, 'Útúásásé lúru komomá wá.'

4 Togú ótoómo Benzemúna go zíze ndéréze kéye yá, miúgú éyi miánu ní idí zíze 'diya.

5 Tí lá togú ótoómo siliyi gi roa wá, utúasázé ndéré wá gi zíza mongú 'yì néee uku kídí togú ógusé kí ambáodúse néee wá, 'Útúásásé lúru komomá wá.'

6 Zí Yakóbo úku ledre kídí, "Méngisé kéyi zíma bisinyíne káa gi zí 'di, bi zíze úku ledre zí o'do néee íri kídí ngíti lúndusé ní bo ní?"

7 Zíye úkulúgu ledre zíza kídí, "O'do néee ndu'yú zée do bílámá misi'di gi ro ówo ledre bi gi do bízé kí 'yì 'be 'bi ezé e kídí, "Busé ní bo trídri? Ngíti lúndusé ní kpá bo?" Zíze úkulúgu ledre zíza kací ndu'yú ené. Bi kenée ní azé ówo a bi kídí ní úku ledre yaá, 'Idizé ógú kí lúnduzé ní' káa be 'di?"

8 Zí Zúda úku ledre zí 'búyé kídí, "Ótoómo siliyi mu gi ro owú néee zíze ndéréze kéye úgú éyi miánu, gi zí wo bi zée kése kí owú 'bi ezé e, azé úyu mbá gi zí 'bú ní.

9 Máayí idí máa 'yì lúru bi kací a. Ayí ndú'yú máa gi roa. Togú mánadá'baogú kíe óto wo kó'dúyi wá, máayí go máa bisinyí 'yì kíngaya gi ro ledre ené.

10 Idí ndazé lú'bú káa zí ba wá, káa bi nderé andázé rozé ba go kí'dí gbre."

11 Zí 'búyé Yakóbo úku ledre zíye kídí, "Togú kenée yá, idísé méngi ledre ba. Idísé 'dí'bi ngíti géyi bílámá éyi ga bi gi simi kángá ba

gi ona simi kombo esé e ndéré í'bí a zí o'do néee káa do tákpasílí. Kpá kí éyi ga bi káa zí su'bú mindonyo, tezi, kágá ukú, nda kí ngíti géyi kágá ga bi niyí bo ní ndéré kíe zíza.

12 Idísé 'dí'bi miríripi késí mongúne gi ro togú ógusé go íri yá, késí máa wo bi kóna i'bíluguní zíse ní, zíse í'bí a. Éyi néee kenée i'bílyúní néee koo mií'bílyú.

13 'Dí'bisé lúndusé mu zíse inyisé ndá'basé zí o'do néee íri.

14 Lomo bi kí roko'buné kíngaya ní, idí idrí mimbé'de o'do néee rosé gi ro zíza í'dí siliñe gi ro lúndusé bi íri ní zíse ndá'baogusé kéye kí Benzemúna e mbá bílámáse. Togú 'bi amá ledre go duú zí owú 'bi amá e ndísi úyuyé yá, mengi éyi wá, idí mu kenée."

15 Zíye 'dí'bi tákpasílí ga bi yemení yée ní, kí yata miríripi késí nda kí lúnduyé Benzemúna yóó zíye ndéréye simi Ízibiti, do ndéréoguyé zí Yoséfa.

16 Simi bi Yoséfa lúru kídí 'di'bioguní Benzemúna go ní, zíza úku ledre zí 'yì bi ndísi lúru bi kací 'be 'bi ené ní kídí, "'Dí'bi ya'dá ga gére néee ndéré kíye zíma 'be. Zíyi óngoónzó bangá zíyi méngi éyi miánu zíze kéye kí yana kadra."

17 Zí o'do néee méngi tí ledre ga bi Yoséfa uku yée ní, do 'dí'bi yée 'be 'bi Yoséfa.

18 Simi bi 'di'bioguní yée go 'dící ní, zí ngiri méngi yée kíngaya. Zíye ndísiyé sómú ledre kídí, "'Dí'bioguní zée 'dící kíra ba goó gi ro ledre késí ga bi koo otoluguní yée simi kombo ezé simi mizefí ógú bi oguzé ona ní téé. Ayí gi ro 'dí'bingéri zée zíne ndísiné méngi laráze gi ro zíne 'dí'bi dongí ezé e gi ro zíne óto zée káa do owúkúlú e."

19 Néee ní zíye ndéréye zí 'yì lúru bi kací 'be 'bi Yoséfa néee úku ledre zíza simi bi niyí go ku mbotu ní.

20 Zíye úku ledre zí 'yì 'bi moko néee kídí, "Lúru aka, oguzé koo go 'dá'dá ona úgú éyi miánu.

²¹ Sími bì nderéoguzé go do bi 'dówúro azé líkpí tara kombo ezé e ní, zíze ndíki késí ezé e otoluguní go sími kombo ezé e. Bi ba ní nda'baoguzé go kíe ní goó ba.

²² Owozé wá, togú ambí otolugu késí máa née ne yá? Oguzé kpá go kí yata késí gi ro úgú ngítí éyí miánu kíe zíze."

²³ Zí 'yí 'bì moko née úku ledre kídi, "Ndásé éré ngiri wá. Ambí owone, Lomo bì ndísisé íni ini zíia kí 'busé e ní i'bílugu mìrírìrì késí née ba ne zíse. Wo bì koo úgúsé kéré kíe ní, mändíki koo go cé." Nda gi ore zíia 'dí'biogü Simiyóna zíye.

²⁴ Zíia 'dí'bi yée ési yée 'dící kací Yoséfa, i'bí iní zíye lúgu sìndíye kíe. Zíye kpá i'bí éyí miánu zí dongí eyé e.

²⁵ Zíye 'dí'biogü éyí ga bì oguní kíye gi ro i'bí a zí Yoséfa káa do tákpasílì ní óto yée nzíiyé gi zíia uwúní go kídi yée niyí ánu éyí miánu kí Yoséfa e.

²⁶ Sími bì Yoséfa nda'baogü go 'be ní, zíye i'bí tákpasílì ga bì oguní kíe ní zíia, zíye útú ló'bü komoyé bi óto úndrua.

²⁷ Zí Yoséfa ndú'yú ledre sími sanáye kpá kí ledre ngoko 'buýé kídi, "Ngoko 'busé bì úkusé ledrea zíma ona ní ní káa be 'di? Ni aka kí komoné?"

²⁸ Zíye úkulúgu ledre zíia kídi, "'Buzé bì 'yí 'bì moko eyí ní, ní bo kí komoné kí sanáne bílámáne." Zíye ótú doyé bi óto úndru a.

²⁹ Zíia lúrú bi kere, zíia ónzó komoné ro Benzemúna bì owú 'bì mbágáa ní. Zíia ndú'yú yée kídi, "Née owú lúndusé bì úkusé ledre a zíma ní?" Zíia ìnyiné úku ledre kídi, "Lomo idí méngi bílámá ledre zíyi owú 'bì amáa."

³⁰ Zí símikozo méngi wo do komo lúndua ore zíia gbúgbuóguné sága lúrúsó'do bi bì née ní íni ini doa ní. Zíia ólunjé ngúcuné 'dící ené íni ini íri.

³¹ Zíia útú síminé do lúgu komoné, zíia ndá'balúgu roné dongaráye. Zíia

úku ledre kídi, "'Dí'biogusé éyí miánu mu."

³² Zíye 'dí'bioto éyí miánu 'bì Yoséfa ngúcuné, 'bì lúnduga kpá ngúcuyé, 'yí ga bì 'bì Ízibiti bì ndísiní ánu éyí kíye ní kpá ngúcuyé, gi zíia 'yí 'bì Ízibiti e anu kotrúní éyí kí 'yí 'bì Ébere wá, ndísiní lúrúcayi 'yí 'bì Ébere e miélúrúcayi.

³³ Otoní bi ndísi zí lúndu Yoséfa e mbá kací mindíki yée. Tónóne gi ro wo bì ndíká ní, ndéréoguné gi ro ambáodúye. Zí tarayé ıdríne sími bì lurúní ledre née kenée ní.

³⁴ Ndísiní 'dí'bikása éyí miánu zíye gi do tarabíza bì kó'dú Yoséfa ní. Éyí miánu bì i'bíní zí Benzemúna ní ní mongúne rómo 'bì lúnduga ga gére née kí'dí ìnyi. Née ní zíye ánu éyí kí éwé éyí do idíye kí Yoséfa e mbá kí rokinyi.

44

Ledre gi ro mìrírìrì kó'do 'bì Yoséfa

¹ Zí Yoséfa úku ledre zí 'yí moko bì ndísi lúrú bi kací 'be 'bì ené ore ní kídi, "'Idí léfe kéré cí'dí sími kombo 'bì 'yí ga gére née útúásáne kací roko'bü bì zíye gi ro ımbí a ní. Zíyi 'dí'bi késí eyé ótolúgu a zíye do kéré máa ga gére née.

² Zíyi óto kó'do amá bì gi sími mìrírìrì késí ní do kéré bì 'bì owú lúnduyé ní, ndro kí késí ené bì i'bí gi ro kéré ní." Zí 'yí 'bì moko née méngi ledre ga gére née tí káa zí bì Yoséfa úku zíia ní.

³ Akpa kí sí ndóndó do í'dí sílì 'yí gi royé kí dongí eyé e yóó do ndéréye.

⁴ Sími bì nderéní aka kpálá ca gi sími yana gara ní, zí Yoséfa úku ledre zí 'yí 'bì moko bì ndísi lúrú bi kací 'be 'bì ené ní kídi, "'Di'diya, ngásá lódú kací 'yí ga bì gáa ba mu, togú ngásá ndíki yée go yá, idí úku ledre zíye kídi, 'Méngilúgusé bisinyí ledre do bi kací bílámá ledre gi zí 'di?

5 Ba ndaaá kó'do bì mongú 'yi amá ndisi éwé éyí simi a zia kpá ndisi lúru ledre ené e simi a ní wá? Méngisé bisinyí ledre go kíngaya.' "

6 Simi bì 'yi 'bi moko née ngasá ndiki yée ní, zia úku ledre ga gére née zíye tí kenée.

7 Zíye úkulúgu ledre zia kídi, "Mongú 'yi, úku lárá ledre zíze kenée gi zí 'di? Zée 'yi 'bi moko eyí e utúasázé méngi kékí kenée wá."

8 Lúru aka, kési ga bì koo ndikizé yée do kéré ezé e ní, nda'baoguzé koo kíe kú gi simi kángá 'bi Kanána í'bílúgu a zíyi. Éyí bì azé nda úgu mirírirí kési togú mbú dábu gi 'be 'bi mongú 'yi eyí gi roa ní 'di?

9 Togú ndíki mirírirí kó'do née goó simi éyí kací ngúruzé, idíni geré úfu wo 'dá'ba, zí ngítíze née idíákaye káa do owúkulú sí siliyi."

10 Zí o'do née úku ledre kídi, "Bílámáne, idí mu idí káa zí bì úkusé née. Tí lá 'yi bì niyí ndíki wo kí mirírirí kó'do née zíne ní, ní idí owúkulú zíma, ngítíse niyí idíákáa kí ro doyé."

11 Geré née ní zíye imbíjoto kombo eyé e do tónóye líkpí tarayé.

12 Zí o'do née tónóne gámásó'do simi éyí eyé e. Tonó kí ndíka ndéréoguné ro ambáodúye. Zia ndíki kó'do simi éyí kací Benzemúna bì ambáodú ní.

13 Zí ledre née sinyíne royé bisinyíne, zíye tónóye lófo bongó gi royé.* Zíye ekilúgu royé do dongí eyé e ndá'bayé 'dá'ba kí'dí bì ịnyiní gáa gi simi gara ní.

14 Niyí ógu ní, Yoséfa ni aka fú mindisíné 'be. Zí Zúda kí lúnduné e ógu útúye bi kó'dú a kenée.

15 Zí Yoséfa úku ledre zíye kídi, "Éyí bì méngisé née kenée 'di? Ówosé esé bì kídi 'yi káa zí ma ba ní kí roko'bü 'bi lúrúndíki ledre e ní wá?"

16 Zí Zúda úkulúgu ledre zia kídi, "Mongú 'yi, azé úku a ba kídi 'di? Azé úku a bì kídi azé bílámá 'yi e ní lárá a káa be 'di? Lomo 'dodo ogu lúyú ledre ezé go sága. Bì ba ní azé go mbá owúkulú eyí e, ndaaá lá duú wo bì ndikiní kó'do zia née wá."

17 Zí Yoséfa úkulúgu ledre zia kídi, "Éyí ndaaá kenée wá, lá duú 'yi bì ndikiní kó'do zia ní ní idíákáne káa do owúkulú amá. Sée ga bì ledre esé ndaaá ní, ásé ndá'ba zí 'busé 'be."

18 Née ní zí Zúda ndosooguné gi ro Yoséfa úku ledre zia kídi, "Mongú 'yi, máowo bú roko'bü bì zíyi ní ní gbóo kí 'bi mongú ngére, ıdrı̄ aka mimbé'deyí, ledre ní taramá málli úku a zíyi."

19 Ndú'yú koo zée kídi 'busé ní aka bo kí komoné yá? Ngiti geyi lúnduzé e niyí kpá bo yá?

20 Ukuluguzé koo ledre go zíyi kídi, 'Ngoko 'busé ní aka bo kí ambáodú ené bì ndikiní zia do ngokoné ní. Tí lá mongú lúndua bì niyí kéné gi simi mbágá kí'e'do ní uyune. 'Busé iliofú ledre owú máa née go gi zia bì ní nda go lá ngúcuné gi simi mbágáne ní.'

21 "Zíyi úku ledre zíze kídi, idízé ógu kí owú máa née zíyi, gi ro zíyi lúru wo.

22 Zíze koo úkulúgu ledre zíyi kídi, 'Owú née utúasá ótoómo 'buné e wá, togú nderéoyó roné gi cigí 'buné go yá, 'bua née ní geré úyu.'

23 Tí lá zíyi úku ledre zíze kídi, 'búó togú oguzé go kí owú lúnduzé née yá, azé fú lúru komoyí.

24 Simi bì nderéoguzé zí 'yi 'bi moko eyí bì 'busé ní, zíze úku kúrúyí née zia.

25 "Née ní zí 'busé úku ledre kídi, 'Ndá'ba ándásé rosé mu úgú yata éyí miánu zíze."

26 Tí lá zíze úkulúgu ledre zia kídi, 'Utúasázé ndéré wá 'búó togú owú lúnduzé ba ní nderé go kíze. Togú nderézé ngúcuzé utúasázé

* **44:13 44:13** Zíye lófo bongó gi royé: Lofoní bongó gi zia ndikiní kó'do simi éyí kací Benzemúna. Zí ledre née i'bí lerí royé.

lúrú komo o'do née wá 'búó togú nderézé go ndro kí owú lúnduzé.'

²⁷ "Zí 'buzé úkulúgu ledre zíze kídí, 'Ówosé bú bilámáne kídí me'bemá Rayéle ndiki kooowú e zíma duúgbre.

²⁸ Ngúruyé ındri go, zíma úku ledre kídí, "Ma'díi bangá sinyí lófo bayi wo go kúri kúri." Tí bì kooowé née ní zaá gi ba málúrú komoa wá.

²⁹ Togú 'dí'bisé kpá wo ba go gi zíma zí ngítí ledre ndíki wo íri yá, lerí bì ótosé romá née ní úfu máa gi zíma máayí go ngoko 'yi.'

³⁰ "Bì née ní mongú 'yi, togú nda'bazé zí 'buzé 'dáa owú ba ndaá yá, bì 'bú owú ba ofu do 'bua go ní,

³¹ zíma ówo a yaá nda'baoguzé go ngúcuzé owú née ndaá yá, ní geré úyu. Lerí bì ní ólú roa née ní úfu wo gi zíma ní yí ené go ngoko 'yi.'

³² Máayí máa 'yi lúrú bi kací a zíma 'dí'bilúgu wo zí babá 'be kí bilámá sanáne. Zíma kooowé go lólóbú zí babá kídí, 'Togú mánadá'baogu kíe wá, lúyú ledre née idí idí 'bì amá za fí.'

³³ "Gi zí keyí née ní, mángúngú romá zíyí mongú 'yi, máidí idíáká zíyí ona káa do owúkulú, owú née idíní mu ndá'ba kí lúnduné.

³⁴ Máayí ndá'balúgu romá zí babá lárá a káa be 'di togú nda'bazé kí owú née wá ní? Ndá ótoómo máa zíma lúrú lerí bì ní ógu ro babá gi zí sómú ledre bì gi ro owú née ní wá."

45

Yoséfa 'dodo roné zí lúnduné e

¹ Yoséfa utúasá útu siminé do komo 'yi moko ga bì mitóroyé kó'dú a ore ní wá, zíma úku ledre kí kúrúne 'dága kídí, "'Yí e idíní ólúogu gi do komoné gi ona mbá sága.' Née ní simi bì 'yi e olúoguní ní, zíma úku ledre gi do biné zí lúnduné e.

² Zíma útúne íni ini kí kúrúne 'dága zí 'yi 'bì Ízibiti e úwú doa. Zí 'yi ga bì 'be 'bì mongú ngéré ní úwú ledre máa née.

³ Zí Yoséfa úku ledre zí lúnduné e kídí, "Ba máa Yoséfa, lúndusé. Babá ní aka tí kí komoné?" Tí lá lúnduga utúasání úkulúgu ledre zíma wá, gi zí ngirí a bì ní kó'dúye née.

⁴ Zí Yoséfa úku ledre zí lúnduné e kídí, "Ídísé ndosoógu gbó romá." Simi bì ndoso oguní ní, zíma úku ledre zíye kídí, "Ba máa Yoséfa lúndusé bì kooowé úgúoyósé zí 'yi 'bì Ízibiti e ní.

⁵ Bi ndaá sinyí rosé zí mimbé'desé ésine rosé gi zíma bì kooowé úgúoyósé máa ní wá. Lomo 'di'biogu máa ne 'dá'dá yáa gi ro yómo 'yi e.

⁶ Gi zíma ba aka lá duúgbre simibi 'bì 'bú bì utú do 'yi e ní. Simibi ní aka 'dá'dá ındiyi (5), 'yi ó'do eyí gi ro 'dí'biogu eyí miánu ndaá.

⁷ Lomo 'di'biogu máa ne zíse 'dá'dá yána gi ro yómo séé gi simi bizóró ba, gi ro zíse idíse kí bulúndusé e trídri.

⁸ "'Dí'biogusé esé máa ona se wá, yí ené Lomo. Oto máa go zíma idíma mongú 'yi lúrú bi kací mongú ngéré kí 'yi 'bì 'be 'bì ené e mbá, kpá kí roko'bü zíma do 'yi e kí eyí ga bì simi Ízibiti ona ní mbá.

⁹ "Bì ba ní ındiyisé mu zíse ndá'basé zí babá úku ledre zíma kídí, 'Ba ledre bì wotiyi Yoséfa uku ní. Lomo oto máa go zíma idíma ngéré do Ízibiti e mbá. Idí mu ógu 'diya zíma yána.

¹⁰ Áyí ógu ndísi simi ırıgbére bì Gósene ní gi ro zíyí idíyi dongáma. Yíj, owú 'bì eyí e kí bulúnduyi e kí bangá eyí e nda kí ngítí geyí eyí eyí ga bì 'bì 'be ní mbá.

¹¹ Máayí lúrú bi kacíse íri, gi zíma simibi 'bì mongú 'bú bì utú do 'yi e ba ní aka 'dá'dá 'dényé simibi ındiyi (5). Káa bì séé kí 'yi 'bì 'be 'bì esé e nda kí ngítí geyí eyí esé e ásé úyu gi zí 'bú ke.'

¹² "Lúrúsé go cù kí rosé, lúndumá Benzemúna owo kpá go kídí ma'díi máa Yoséfa mánadísi ódro zíse ba tí máa.

¹³ Ndérésé mu zíse líkpí ledre roko'bü bì máayí kíe do 'yi 'bì

Ízibiti e kí ledre ga bì lúrúsé yée yána cù kí komosé ní zí babá. Zíse 'dí'biogü wo zíma yána 'diya.'

¹⁴ Zí inyiné fáka lúnduné Benzemúna zíma íni ini roa, zí Benzemúna kpá fáka wo íni ini roa.

¹⁵ Zí ndéréné kí fáka lúnduné e kí ndísi íni ini royé. Gi do kací a née ní zí lúnduga nda tónóye ódroyé zíma.

¹⁶ Simi bì sanda nderéogü zí mongú ngére kídi, lúndu Yoséfa oguní go ní, zí mongú ngére kí 'yi ené e ídye mbá kí rokinyi.

¹⁷ Zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídi, "Ídí úku ledre zí lúnduyí e, 'Imbijótosé éyí e mu do dongí esé e, zíse ndá'balúgu rosé simi kángá 'bì Kanána.

¹⁸ Idíní 'dí'biogü 'buýí kí 'yi 'be 'bì esé e mbá zíma yána. Máayí í'bí bílámá bi zíye simi Ízibiti ona, gi ro zíye kpá ndísi ánu bílámá éyí bì 'bì kángá ba.'

¹⁹ "Ídí kpá úku ledre zíye idíní 'dí'bi arabíya gi simi Ízibiti gi ona kpa gi ro 'dí'bi me'beyé e kí owú e, zíye 'dí'biútú 'buýí gíri ógu kíe.

²⁰ Ndásé sómú ledre éyí e wá, gi zíma bílámá éyí ga bì simi Ízibiti ona ní, niyí idí mbá 'bì esé.'

²¹ Née ní zí owú 'bì Yakóbo e méngi tí ledre ga bì mongú ngére uku zíye ní. Zí Yoséfa í'bí arabíya zíye kí éyí miánu bì niyí ánu a do misi'di ní tí káa zí bì mongú ngére úku ledre a zíma ní.

²² Zí Yoséfa í'bí mikkanda bongó zíye kacíye cé. Tí lá zíma í'bí 'bì Benzemúna bongó inyí kí miríripi késí míya ota (300).

²³ Zíma í'bí kása éyí e káa zí ga ba zí 'buné, ya'dá dongí e sokó (10) mbá kí bílámá éyí ga bì gi simi Ízibiti ore ní doyé, mbágá dongí e kpá sokó mbá kí kéré e, ambata e nda kí ngíti géyi éyí miánu bì 'bua ní ánu a kací misi'di ní doyé.

²⁴ Zíma í'bí misi'di zí lúnduné e zíye ndérénye. Zí Yoséfa úku ledre zíye

simi bì niyí go ndéréné ní kídi, "Ndásé ndéréné kí ófú do misi'di wá."

²⁵ Zíye inyiné gi simi Ízibiti ndá'bayé zí 'buýé Yakóbo simi kángá 'bì Kanána.

²⁶ Zíye úku ledre zí 'buýé kídi, "Yoséfa ní bo trídri. Ni ne kí roko'bü zíne do kángá bì Ízibiti ní mbá." Zí Yakóbo ndísiné ónzó komoné gi zíá ngúngu ené kóo ledre eyé née wá.

²⁷ Tí lá simi bì likpíní ledre ga bì Yoséfa 'dicí yée mbá zíma ní, nda simi bì lurú arabíya ga bì Yoséfa kasa yée gi ro do 'dí'bi wo gíri simi a ní, zí lomo ro 'buýé Yakóbo ndá'baoguné roa.

²⁸ Zí Yakóbo úku ledre kídi, "Ma'díi, mángúngu go. Owú 'bì amá Yoséfa ní bo trídri. Máayí ógu ndéréné lurú wo 'dá'dá zíma kí úyumá."

46

Yakóbo nderé simi Ízibiti

¹ Née ní zí Yakóbo kókú éyí ené e mbá, nda simi bì nderéogü simi Bírisába ní, zíma 'dáná éyí zí Lomo bì kóo 'bua Isáka ndísi óto úndrua ní ore.

² Nda go kí ndulü, zí Lomo 'dodo roné zí Yakóbo simi 'duru do úku ledre zíma kídi, "Yakóbo."

Zíma úkulúgu ledre zíma kídi, "Hí Ngére."

³ Zí Lomo úku ledre zíma kídi, "Máayí Lomo bì kóo 'buýí ndísi óto úndrua ní. Ngíri ndaá méngi yíji kí ndéréné simi Ízibiti wá, gi zíma máayí ógu í'bí úndru zíyi, zíyi ndíkiogu tú'dú ríkí sì do 'yíma'dí e íri.

⁴ Máayí 'díyíóto yíji gi simi Ízibiti. Zíma kpá 'dí'bilúgu yíji gíri. Áyí úyu do sili mbigí wotiyí Yoséfa."

⁵ Zí Yakóbo inyiné gi simi Bírisába gi ore, zí owú 'bì ené e 'dí'bi wo kí 'yi 'bì 'be 'bì eyé e mbá simi arabíya bì mongú ngére i'bí gi ro do 'dí'bi wo kíe ní.

⁶ Zíye kpá 'dí'bi za bangá eyé e kí éyí eyé ga bì 'bì 'be ga bì ndikiní simi kángá bì Kanána ní,

zíye ndéréye simi Ízibiti. Zí Yakóbo 'dí'bi bulúnduné e mbá kíne.

⁷ Zí 'dí'bi wotíne e, bulúnduné ga bi owú ya'dá e ní, kí nyíne e, teténe e mbá simi Ízibiti.

⁸ 'Yí ga bi 'bí Yakóbo nderé kíye simi Ízibiti ní, niyí, Rúbene owúndiká ené,

⁹ Wotí Rúbene niyí 'bí eyé, Anóka, Pálú, Ézorono nda kí Karamí.

¹⁰ Simiyóna, wotíga niyí 'bí eyé, Zemuwéle, Zamína, Oyáda, Zakíni, Zóra, nda Sálo wo bi mbágáa 'bí ené nyí 'yí 'bí Kanána ní.

¹¹ Lévi, wotíga niyí 'bí eyé, Geresóna, Káta, kí Miráré.

¹² Zúda, wotíga niyí 'bí eyé, Éra, Onána, Séla, Peréze nda kí Zéra. (Éra e kí Onána uyuní 'bí eyé cíki simi Kanána.) Owú 'bí Peréze 'bí eyé, Ézorono e kí Amúlu.

¹³ Isakára, wotíga niyí 'bí eyé, Tóla, Púwa, Zasúba nda kí Simaróna.

¹⁴ Zebulúna, wotíga niyí 'bí eyé, Seréda, Elóna, Zaléle.

¹⁵ Simi bi Léya ndiki owú ga gére née zí Yakóbo simi Padána Aráma ní, zí ndíki owúkára dongaráaye kíje'do kí ıriné Dína. Owú ga gére née niyí koo mbá cí kérí a doa sokó doa ota (33).

¹⁶ Gáda, wotíga niyí 'bí eyé, Zefóna, Ági, Súni, Ezebóno, Éri, Aródi, nda kí Aréli.

¹⁷ Aséra, wotíga niyí 'bí eyé, Imána, Isáva, Isívi, nda kí Beríya. Irí lémiyé Séra. Owú 'bí Beríya 'bí eyé, Ebére e kí Malakéle.

¹⁸ Ga ba irí owú ga bi Yakóbo ndikiní yée kí Zilifa kára 'yí 'bí moko bi Labána i'bí wo zí nyíne Léya ní. Niyí 'bí eyé mbá sokó doa ınyí doa kérí (16).

¹⁹ Wotí Yakóbo ga bi gi simi Rayéle ní, niyí duú gbre, Yoséfa e kí Benzemúna.

²⁰ Nda simi Ízibiti íri, zí Aseníta, nyí Potifára 'yí 'dáná eyí bi gi simi Óno ní, ndíki Manási e kí Efarayíma zí Yoséfa.

²¹ Wotí Benzemúna niyí 'bí eyé, Béla, Béka, Asebéla, Géra, Námana, Éyi, Rósá, Mupíma, Apíma nda kí Aráda.

²² Ga ba 'bí eyé bulúndu Yakóbo ga bi gi simi Rayéle ní, niyí mbá sokó doa eso (14).

²³ Wotí Dána ni 'bí ené, Usíma.

²⁴ Wotí Nafatáli niyí 'bí eyé, Zazéle, Gúní, Zezére nda kí Siléma.

²⁵ Ga ba 'bí eyé bulúndu Yakóbo ga bi gi simi Bíla bi owúkára 'yí 'bí moko bi Labána i'bí zí nyíne Rayéle ní, niyí mbá ınyí doa gbre (7).

²⁶ Bulúndu Yakóbo ga bi nderéní kí Yakóbo simi Ízibiti ní, niyí mbá cí ota doa ınyí doa kérí (66). Oloní kará 'bí owú e wá.

²⁷ Nda kí owú 'bí Yoséfa ga bi ndiki yée gbre simi Ízibiti ní, zí owú ga bi sí sındí Yakóbo ní ídíye mbá cí ota doa sokó (70).

Yakóbo e nderéoguní simi Gósene

²⁸ Yakóbo kasaokpó Zúda 'dá'dá zí Yoséfa simi Ízibiti gi ro zí óguné sóngó yée simi gara bi Gósene ní. Simi bi nderéoguní nda goó simi Gósene ní,

²⁹ zí Yoséfa ekíne simi arabíya ené ndéréne simi Gósene sóngó 'buné Yakóbo. Simi bi ndikíní ní, zí Yoséfa fáka 'buné, zí íni ini kíngaya.

³⁰ Zí Yakóbo úku ledre zí Yoséfa kídí, "Bi ba ní, abú máúyu yá máúyu sara íri, málúrú komoyí go, máówo go kídí áyí bo trídri."

³¹ Née ní zí Yoséfa úku ledre zí lúnduné e kí 'yí ga bi 'bí 'buné e ní mbá kídí, "Ni miútúásáne zíma ndéréma úku ledre zí mongú ngére kídí, 'Lúndumá e kí 'yí ga bi 'bí babá ní oguní gi simi Kanána go zíma ona.

³² Niyí yí eyé 'yí úlú bangá e, 'di'bioguní kábiıríki e, ína e, ıtí e kí ngítí géyi eyí eyé e go mbá kíye.'

³³ Simi bi mongú ngére ndolo sée go ndu'yú sée kídí, 'Moko esé ní 'dýa yá?'

³⁴ Ídísé úkulúgu ledre zí kídí, 'Azé yí ezé 'yí úlú bangá e kú gi

do owúze káa zí bì kóo mingburoko 'yì ezé e ndisíní méngi a ní.' Gi ore nī ótoómo sée zíse ndisisé simī ìrigbéré bī Gósene ní, gī zí 'yì ga bī 'bī Ízibiti ní, iliní ndisī kótrū royé kí 'yì úlú bangá e wá."

47

¹ Zí Yoséfa ndéréné úku ledre zí mongú ngére, kídí, "Babá kí lúndumá e oguní go gī simī Kanána ona. 'Di'bioguní kábiríkí e, ína e, ítí e kí ngítí géyī éyí eyé e go mbá kíye simī ìrigbéré bī Gósene ní."

² Yoséfa 'di'biutú lúnduné ga bī ìnyī (5) née ndéré 'dodo yée zí mongú ngére.

³ Zí mongú ngére ndú'yú yée kídí, "Ndisī méngi moko 'di?'

Zíye úkulúgu ledre zí kídí, "Mongú 'yì, azé yì ezé 'yì úlú bangá e cé káa zí 'bī bulúnduzé e ní."

⁴ Oguzé go ndisī ca simī kángá ba ona, gī zí mongú 'bú utú go bisinyíne simī kángá 'bī Kanána, éyí bī zée kí bangá ezé e zíze ánu a ní ndaá lolú wá. Bī ba ní ńguñgúzé rozé zíyī, idí ńgúñgu a zíze ndisīzé simī Gósene ona."

⁵ Zí mongú ngére úku ledre zí Yoséfa kídí, "'Buyí e kí lúnduyí e oguní go zíyī,

⁶ kángá 'bī Ízibiti ní do siliyī, idí óto 'buyí e kí lúnduyí e idíní idí simī bilámá bī bī Gósene ní. Togú lúrú ngítí géyī 'yì e niyī bo dongaráye bī niyī miútúásaye ní, idí óto yée zíye ndisīyé lúrú bī kací bangá amá e."

⁷ Née ní zí Yoséfa 'di'biogū 'buné Yakóbo 'dodo wo zí mongú ngére. Gī do kací bī Yakóbo í'bí mandá zí mongú ngére ní,

⁸ zí mongú ngére ndú'yú wo kídí, "Simibi eyí ní goó ndu?"

⁹ Zí Yakóbo úkulúgu ledre zí kídí, "Simibi amá ní go mbá míya kíe'do doa cí kérí a doa sokó (130). Simibi amá ndaá za káa zí 'bī bulúndumá e wá. Tí lá mánidisí yéme romá wá,

mágámá lící romá go kíngaya gī zí 'do'dó.'

¹⁰ Zí Yakóbo í'bí mandá zí mongú ngére, zí ìnyiné yóó ókpónē.

¹¹ Née ní zí Yoséfa í'bí bilámá bī zí 'buné e kí lúnduné e ndisiyé simī a simī Ízibiti, do bilámá bī gbóo kí gara bī kí ìriné Ramasé* káa zí bī mongú ngére uku ní.

¹² Zí Yoséfa í'bíogū éyí miánu zí 'buné e kí lúnduné e kí 'yì ga bī 'be 'bī eyé e ní zí útúásáne kacíye kí owú e mbá.

Mongú 'bú utú simī Ízibiti

¹³ Éyí miánu ndaá lolú kóo zí 'yì e simī kángá e mbá wá gī zí 'bú utú go bisinyíne kíngaya, gī zí kíeyí née zí roko'bú 'yì 'bī Ízibiti kí Kanána úkúne goó miúkú gī zí 'bú.

¹⁴ Zí Yoséfa 'dó'dúyóko késí ga bī ugúní kíre kíe simī kángá 'bī Ízibiti kí kángá 'bī Kanána ní mbá, zí 'dí'bī késí née ndéré kíe óto a 'be 'bī mongú ngére.

¹⁵ Simī bī késí ükú gī zí 'yì 'bī Ízibiti e kí 'yì 'bī Kanána e go ní, zí 'yì 'bī Ízibiti e óguyé zí Yoséfa do úku ledre zí kídí, "Í'bí éyí miánu mu zíze. Azé go úyu gī zí 'bú. Késí ükú gī zíze go."

¹⁶ Zí Yoséfa úkulúgu ledre zíye kídí, "Ídisé ógū kí bangá e esé zíma, zíma í'bí éyí miánu doa zíse togú késí esé ükú go mbá ní."

¹⁷ Née ní zíye 'di'biogū bangá eyé e zí Yoséfa, zí í'bí éyí miánu zíye do usáni eyé e, kábiríkí eyé e, ína eyé e ítí eyé e, kpá dongí eyé e. Simī Simibi máa née ní zí Yoséfa ndisíné í'bí éyí miánu zíye do bangá eyé e.

¹⁸ Simī bī simibi née ükú go ní, zí 'yì e kpá óguyé zí Yoséfa úku ledre zí kídí, "Mongú 'yì, utúásázé ótoécí ledre gī zíyī wá. Késí ezé e kí bangákulú ezé e niyī go mbá 'bī eyí. Owú éyí 'bī idíaká cúku'dée káa gī ro zíze í'bí a zíyī ní ndaá lolú wá.

* **47:11 47:11** Ramasé: Mongú gara bī Ramasé ní simī kángá bī Gósene ní.

Odu éyí ga bì idíakání go lá dùú kúru'buzé kí gbékpí kángá bì zíze ní.

¹⁹ Azé úyu zí kángá ezé e sínýíye tí do komoyí káa gi ro 'di? Azé úgúoyó kúru'buzé kí kángá ezé e zíyi gi ro éyí miánu, zíze ídize kí kángá ezé e mbá owúkulú 'bì mongú ngére. Zíyi í'bí kúfú zíze gi ro zíze 'diyí a bì ni óto zée zíze ídize trídri kpá káa bì 'yì bì zía ndísiné simi kángá née ndaá lolú wá."

²⁰ Zí Yoséfa úgú bi ga bì simi Ízibiti ni mbá zí mongú ngére. 'Yì 'bì Ízibiti e ugúoyóní bi eyé go mbá, gi zía 'bú mengi nda koo yée go kíngaya. Bi ga bì simi Ízibiti ore ni mbá nda goó 'bì mongú ngére.

²¹ Zí Yoséfa óto 'yì e zíye ídye go mbá owúkulú 'bì mongú ngére 'bì Ízibiti.

²² Odu 'yì ga bì koo ugú bi eyé wá ni dùú 'yì 'dáná éyí e,[†] gi zía mongú ngére ndísí koo í'bí sáká éyí 'bì miánu zí 'yì 'dáná éyí e kací kadra mbá. Éyí miánu máa bì koo gi zí mongú ngére ni, ndísí koo ásá kíye. Née sí ledre bì ugúoyóní bi eyé e gi zía wá ni.

²³ Zí Yoséfa úku ledre zí 'yì e kídi, "Bì ba ní máúgú sée kí bi esé e go mbá zí mongú ngére. Kúfú ni goó ba zíse ó'do a yáká esé e.

²⁴ Tí lá simi bì sindí kadra 'bì 'dí'biogu éyí gi yáká ogu go ní, zíse ífi simi a inyi. Kembí a gi simi inyi née zíse í'bí a zí mongú ngére. Zí ngítí a ídine káa do kúfú kí éyí miánu zíse kí 'yì 'bì 'be 'bì esé e."

²⁵ Zíye úkulúgu ledre kídi, "Mongú 'yì, yómo trídrijé go. Azé kí rokinyi zíze ídize káa do owúkulú e zí mongú ngére."

²⁶ Née ni zí Yoséfa óto ledre née zía ídine káa do lorú gi ro bi ga bì simi Ízibiti ni kídi kíé'do gi simi inyi (5) 'bì éyí ga bì niyi 'dí'biogu a gi yáká ní, ni ídi 'bì mongú ngére.

[†] **47:22 47:22** 'Yì 'dáná éyí e: Mongú ngére 'bì Ízibiti oto 'yì e zíye ídye káa do 'yì 'dáná éyí e do ndísiyé óto úndru tú'dú bicayi lomo e.

Lorú née ni fú lá kenée gi karaba. Bi bì ngará ndaá 'bì mongú ngére wá ni, dùú bi 'bì 'yì 'dáná éyí e.

²⁷ Simi sindí kadra máa née ni zí Isiréle e óto 'be 'bì eyé simi Ízibiti simi írigbéré bì Gósene ni. Zíye ndíki tú'dú éyí e íri, do étriyé zíye ídye tú'dú.

²⁸ Yakóbo ndisí koo simi Ízibiti íri kí simibi sokó doa inyi doa gbre (17). Simibi bì Yakóbo mengi ni, ni koo mbá míya kíé'do ci gbre doa inyi doa gbre (147).

²⁹ Simi bì sindí kadra ni go gbóo zí Yakóbo úyuné ni, zíia ndólo Yoséfa úku ledre zía kídi, "Togú 'búma ni tí doyí ídí óto silihí ro kótóma zíyi lólóbú zíma yaá née utúasá óto máa simi Ízibiti ona wá.

³⁰ Simi bì togú máúyu go ni, ídí ndéré óto umbumá kí'dí bì otoní bulúndumá e ni.

Zí Yoséfa úkulúgu ledre zía kídi, "Máayí méngi a káa zí bì úku ni."

³¹ Zí Yakóbo úku ledre zía kídi, "Ídí lólóbú gi ro zíma ówo a." Nda née ni zí Yoséfa lólóbú zíia, zí Yakóbo ótú doné bi gi do rangba ené ini ini zí Lomo.

48

Yakóbo i'bí úndru zí Manási e kí Efarayíma

¹ Nda gi do kací ngítí geyí sindí kadra e zí sanda ndéréne zí Yoséfa kídi, "'Búyí ni kí ndiyá kíngaya." Zí Yoséfa 'dí'bi wotíne ga bì gbre, Manási e kí Efarayíma ni kpa kíne.

² Simi bì ukuní ledre zí Yakóbo kídi, "Wotíyi Yoséfa ogu go lúrú yíi ni," zíia ó'bú roné inyiné ndísiné tara rangba 'dága.

³ Zí Yakóbo úku ledre zí Yoséfa kídi, "Lomo bì kí roko'buné kíngaya ni 'dodo koo roné zíma simi Lúzú simi kángá bì Kanána ni, zíia koo í'bí úndru zíma,

⁴ zíia úku ledre zíma kídi, 'Máayí óto yíi zíyi étriyí kíngaya, zí

bulúnduyí e ndíkiogu ríkí sí do 'yíma'dí e. Máayí karanée í'bí kángá ba zíyi kí bulúnduyí ga bì niyí ógu gi do kacíyi ní za fí, zíá idíne káa do 'bí eyé.'

5 "Bí ba ní wotíyi ga bì ndikiní yée zíyi gbre sìmi kángá 'bí Ízibiti ona 'dá'dá zíma kí ógumá zíyi sìmi kángá 'bí Ízibiti ní, niyí go ógu idí wotíma e, Efarayíma e kí Manási. Niyí go ógu idí zíma káa zí Rúbene e kí Simiyóna bì niyí wotíma e ní.

6 Owú ga bì gi do kacíye ní, niyí nda idí go 'bí eyí e. Éyí síli bì niyí ógundíki a ní, ní ógu gi zí Manási e kí Efarayíma.

7 Ledre ní gi ro mbágayí káa. Sìmi bì máinyí gi sìmi Padána zí Rayéle úyuné do misi'di sìmi kángá 'bí Kanána ní, zíá koo í'bí mongú sómú ledre zíma. Efaráta bì ndisíní kpá ndólo a Beteléme ní ní aka yí ené koo gbála, zíze koo óto wo cíki do misi'di ore."

8 Sìmi bì Yakóbo lurú wotí Yoséfa ga gére ní, zíá ndúndu'yú kídi, "Owú ga gére née náambi e?"

9 Zí Yoséfa úkulúgu ledre zí 'buné kídi, "Babá, née owú ga bì Lomo i'bí yée zíma ona ní."

Yakóbo ya zíá ní, "Ógu kíye zíma yána, gi ro zíma í'bí úndru zíye."

10 Komo Yakóbo lurú lolú koo bi mbí wá gi zí ngoko, gi zí kényí née ní, utúasá lurú bi bílámáne wá. Née ní zí Yoséfa 'dí'biogu wotíne ga gére née gbóo ro Yakóbo, zí 'bua fáka yée roné í'bí úndru zíye.

11 Zíá úku ledre zí Yoséfa kídi, "Máówo amá lolú koo bì kídi máayí lurú komoyí ní wá. Bì ba ní Lomo otomo maa go zíma kpá lurú owú e gi sìmiyi."

12 Zí Yoséfa imbjóyó yée gi do sìndí Yakóbo do útúló'bú komoné bi.

13 Zí Yoséfa 'dí'bi yée gbrengará, zíá óto Efarayíma zí Yakóbo do ngeli do óto Manási do anú.

14 Zí Yakóbo ngílifi síline. Zíá óto síline 'bí anú do Efarayíma bì ní owú

ní. Do nda óto síline 'bí ngeli do Manási bì ndíká ní.

15 Zíá í'bí úndru zí Yoséfa do úku ledre kídi, "Lomo bì koo bulúndumá Abarayáma ndisi óto úndrua ní, Isáka kpá ndisíné óto úndrua ní,

ní kpá Lomo bì ndisi lúrú bi kacíma gi karaba ní ní.

16 Ni ne Lomo bì lúrú bi kacíma sìmi ledre e za mbá ní, idí í'bí úndru zí owú ga ba İrimá idí ndisi ówú doyé, zí ırı babá Abarayáma kí ırı Isáka kpá ndisi ówúne doyé Idíní étri tú'dú do sogo kángá."

17 Sìmi bì Yoséfa lurú 'buné oto nda yí ené síline 'bí anú do Efarayíma ní, zí bi sínyíne roa. Zíá ınyíne gi ro 'dí'bióyó síli 'buné 'bí anú gi do Efarayíma gi ro óto a do Manási.

18 Zí Yoséfa úku ledre zí 'buné kídi, "Babá, owúndíká ní ba óto síliyi 'bí anú doa."

19 Tí lá Yakóbo asi yí ené miási. Zíá úku ledre kídi, "Máówo bú, owú 'bí amáa, máówo bú. Bulúndu Manási niyí kpá idí tú'dú. Tí lá bulúndu Efarayíma niyí idí tú'dú rómo do 'bí Manási, bulúnduga niyí ndíkiogu tú'dú sí do 'yíma'dí e."

20 Zí Yakóbo í'bí úndru zíye sìmi síli bì koo née zíá úku ledre kídi, "Karanée Isiréle e niyí ndisi ndólo ırıse sìmi bì iliní go í'bí úndru ní.

Niyí úku ledre kídi, 'Lomo idí í'bí úndru zíyi káa zí bì í'bí úndru zí Efarayíma e kí Manási ní.'

Née misi'di bì koo Yakóbo oto Efarayíma kíe 'dá'dá zí Manási ní.

21 Née ní, zí Yakóbo úku ledre zí Yoséfa kídi, "Káa zí bì lúrú go née, málú'bú lolú gi do kací ba kíngaya wá. Tí lá Lomo ní lúrú bi kacíse zíá 'dí'bilúgu séé sìmi kángá 'bí bulúndusé e.

22 Bi ba ní, má'i'bí Sekéme go zíyi ndaá zí lúnduyí e wá. Née bílámá írigbéré bi koo má'dí'bi gi zí ezeokóma e Amóra e ní."

49

Yakóbo i'bí úndru zí woṭíne e

1 Zí Yakóbo ndóloyóko woṭíne e úku ledre zíye kídí, "Ídísé yóko rosé mbá do bi kí'e'do gi ro ledre bi karanée ni méngi roné zíse ní zíma úku a zíse.

2 "Ídísé yóko rosé zíse úwú ledre ba sée woṭí Yakóbo e.

Ídísé úwú kúrúma kúrú 'búsé, Isiréle.

3 Rúbene áyí owýndíká amá, áyí yíji roko'bú amá, mándíki yíji sìmí bi koo máayí aka do sìndíma ní.

Áyí yíji kí úndruyi kpá kí roko'bú zíyi.

4 Áyí cakaba tí lá káa zí mongú ngбуřu ní, cóngó ledre bi zíá ídine gi do biyí ní ndaá, gi zíá ndísi go kí me'be 'buŷí káa do kára bi 'dú'du amá azá goó gi zíyi.

5 Simiyóna e kí Lévi ásé do lúndu, ásé ídí 'bi esé 'yí méngi okó kí mingburoko maku ga bi do sìlise née ní.

6 Máutúásá úku yéme ledre gi royé e wá, máutúásá kpá ólú sìmí ledre eyé e wá, gi zíá ufuní 'yí e goó kí mimbé'dekesí bi zíye ní, zíye ndísiyé kí 'déwe sìndí ití 'bi 'yí e káa zí bi iliní ní.

7 Máoto taramá goó kací mimbé'dekesí esé née bísinyíne, sìmíkesí esé née ofú nda go.

Bulúndusé e niyí báyi faa dongará kúfú Isiréle e mbá.

8 Zúda, lúnduyí e niyí ndísi mbófo yíji, zíye ndísi óto úndruyi gi zíá áyí rómo komo ezeokóyi e.

9 Áyí idí káa zí kemí ní, ni nánáonzó bangá ené togú anu go zíá lérené yá, zíá ndá'ba 'dú'duné bi. Káa zí mbágá kemí ní, eyí bi ni tóro 'dýtú kó'dúyí ní ndaá.

10 Áyí idí kí ngbángbá 'bi idí káa do manda zíyi, bulúnduyí e niyí idí ngére do kúfú 'yí e mbá kúfú 'yíma'dí e mbá niyí ndísi óto úndruyé zíye ndísi í'bí tákpásíli zíyi.

11 Ni ódóngéri dongí ené ro kókó sìndí kóró bi ni miútúásáne komoa ní. Zíá ndísiné ló'dó bongó ené sìmí iní kóró* bi káa zí sáma ní.

12 Komoa ni idí bakesíne rómo gi do iní kóró, soa ni idí bikenyíne rómo do miényí iní umba.†

13 Zebulúna, ni ndísi kí 'be tara mongú ngbuřu, zí tú'dú 'yí e ndísi ógu tóroyé do gbúróngó ngbuřu ma'dáa néé. Mamayé ni idí geré gbóo kí kángá bi Sidóna ní.

14 Isakára, ni idí kí roko'buné káa zí dongí bi ndísi 'dú'du dongará eyí ga bi imbí yée ní.‡

15 Sìmí bi lúrú bi 'dówúro née ni bílámáne zí írigbéré a idíne kpá bílámáne ní, ni óyoyéme sogoné, zíá í'bí roné ndísi imbí eyí owóowó ga bi ore ní. Zíá idíne owýkulú 'bi moko ga bi ore ní.

* **49:11 49:11** Lúgu bongó sìmí iní kóró: Ledre bi Yakóbo uku née 'dodo ledre kídí Zúda ni karanée idí kí tú'dú eyí e zíne. Kóró ené ni áná kíngaya zí Zúda ndísiné lúgu bongó e simí iní a. † **49:12 49:12** Bikesí komo kí bikenyí so: Ni rokinyi bi ni idí zíá kíngaya gi zí eyí ga bi zíá ní. ‡ **49:14 49:14** Dongará eyí ga bi imbí yée ní: Kángá 'bi Isakára ni idí dongará kángá 'bi sì do Isiréle e gbre.

- 16** Dána ní ídí 'yì 'décì yéme nganga
zí 'yì ené e
káa zí ngítí géyí 'yì ga bì kóo 'bì
Isiréle e ní.
- 17** Owú 'bì eyí e kí bulúnduyí e
niyí ídí káa zí kámá dogború
misi'di,
togú lagá usáni go yá, 'yì bì ndísí
ngásá kí usáni máa née ní
útúogú gi doa.
- 18** Ngére Lomo mánidisí óto komomá
gi ro zíyí
yómo zée.
- 19** Gáda, 'yì ngáka éyí e niyí karanée
útú kí okó do bulúnduyí e,
tí lá niyí rómo como 'yì ga gére
née cù.
- 20** Bi bì Aséra, ní ndísí doa ní ní
'dí'biogú bìlámá éyí miánu
kíngaya.
Zíá ndísiné í'bí bìlámá éyí
miánu bì ní miútúásáne gi ro
mongú ngére.
- 21** Nafatáli, ní yí ené káa zí nyazu ní.
Ní ndísí gámá kí ro doné.
Ní ndísí ndíki mbá owú ga bì kí
lámá royé kíngaya ní.
- 22** Yoséfa ní 'bì ené káa zí kóró bì
ndísí áná kíngaya ní,
kpá káa zí kóró bì kó'dú ngburú
ní,
bì mirásá a rasá zíá 'dútu bi
mbá ní.
- 23** Ezeokoyí niyí ndísí útú kí okó
doyí,
zíye ndísiyé méngí yíjí 'duo kí
mimbé'dekesi.
- 24** Tí lá sama bì do sílja ní utúasá kízí
wá,
sílja utúasá ó'dó kí é'be sama
wá,
gi zíá Lomo bì kí Roko'buné kíngaya
bì ndísí lúrú bi kací Yakóbo
ní,
ní ne bi ló'bo kpá 'yì 'bá'bá
Isiréle e,
- 25** gi zíá Lomo bì 'buýí ndísí óto
únndrua ní ndísí sáká yíjí ne,

§ **49:21** Káa zí nyazu bì ndísí ndíki mbá owú ga bì kí lámá royé: Nafatáli, áyí ndísí ódro
mbá bilámá ledre e.

- gi zíá Lomo bì kí roko'buné
kíngaya ní ndísíne í'bí únndru
bì gi komo ere gi 'dága ní zíyí,
ní kpá í'bí únndru do iní bì ndísí
lágaogú gi sí kángá ní,
zí bangá eyí e, bulúnduyí e
étriyé zíye ídye tú'dú.
- 26** Úndru bì máí'bí zíyí ba ní kí
roko'buné kíngaya rómo do
únndru ga bì kóo 'desí ní mbá,
romo kpá gi do tákpásílí ga bì
kóo gi zí bulúnduyí e ní mbá.
Úndru ga gére née idíní ógu zí
Yoséfa,
gi zíá ní idíne manda zí
lúnduné e za mbá.
- 27** Benzemúna, ní ídí 'bì ené káa zí
máárára bì kí 'bú roné ní,
kí phiyí ní nánáonzó bangá e zíá
ánu yée, kí tagá zíye ífi simí
ngítí a kí lafúne e."
- 28** Ga bì sokó doa gbre (12) née
mbá sì do Isiréle. Née ledre bì 'buýé
Yakóbo uku zíye simí bì ní í'bí únndru
zíye kací misi'diné mìngúngúcua ní.

Ledre gi ro umbu Yakóbo

29 Zí Yakóbo yóko wotíne e úku
ledre zíye kídí, "Máayí go ógu úyu
zíze ndíkíze kí 'yì amá e. Ídísé óto
máa cigí babá simí gu landa bì simí
yáká 'bì Éforono 'yì 'bì Éte ní.

30 Gu landa bì Makeféla née ní koo
simí yáká bì Abarayáma ugú gi ro
ndísí óto bi e simí a gi zí Éforono 'yì
'bì Éte, gbóo kí Mamaré simí kángá
'bì Kanána ní.

31 Otoní koo Abarayáma e kí
me'bené Sára ore, do koo óto
Isáka e kí me'bené Rebéka kpá ore,
máoto me'bemá Léya kpá ore.

32 Ugúní koo yáká née go kí éyí ga
bì simiyé ní mbá gi zí Éte e."

33 Simí bì Yakóbo ukuonzó ledre
go zí wotíne e ní, zíá 'dú'dulúgu
roné bi, zí sindí kadra útúásáne zíá
úyuné.

50

¹ Zí Yoséfa útúne kükurukú do umbu 'buné do fáka wo zíá ndísiné íni ini roa.

² Zí Yoséfa ínyiné úku ledre idíní yéme umbu 'buné kí kágá bílámáne káa bí ni sinyí.

³ Síli 'bí súsú kágá née ni mbá cí gbre (40). Zí 'yí 'bí Izibiti e íni wo kí síli cí ota doa sokó (70).

⁴ Simi bi síli 'bí ini ükú go ni, zí Yoséfa úku ledre zí míngí kángága bi míngburoko 'yí 'bí moko 'bí mongú ngére ni kídi, "Togú ledre amá eme komosé tí miéme yá, idísé ndéré kí sanda ba úku a zí mongú ngére kídi,

⁵ 'Babá oto koo máa go lólóbú zíne kídi, "Máayí go ógu úyu, idí óto máa simi gu bi koo máicioomo gi romá simi Kanána ni." Bi ba ni mángúngú romá zíyi idíngúngu a zíma ndéréma óto 'bumá zíma ndá'baogumá."

⁶ Mongú ngére ya zíá ni, "Ndérému óto 'búyi káa zí bi lólóbú zíá kídi née ni méngí a kenée ni."

⁷ Simi bi Yoséfa 'dí'bi umbu 'buné ndéré kíe óto a ni, zí 'yí 'bí moko 'bí mongú ngére nda kí míngburoko 'yí ga bi 'bí Izibiti ni ndéréye 'díyíoto Yoséfa.

⁸ Zí 'yí ga bi kací Yoséfa kí yée ga bi kací 'búya ni ínyiyé mbá ndéréye 'díyíoto umbu. Odú 'yí ga bi idíakání simi Gósene ni dýú minzéré owú e nda kí bangá eyé e.

⁹ Zí 'yí ngásá kí arabíya e kí 'yí ngásá kí usáni e kpá ndéréye ndro kíye. 'Yí e niyí koo tú'dú bi utúní do kací Yoséfa ni.

¹⁰ Simi bi 'doguní bi, ndéréoguní goó simi Atáda bi sága Yeredéne mi'dí gbére kí'dí bi ndísiní ócó kéré ni, zíye ndísiyé ore íni ini, íni ini kíngaya. Née ni zí Yoséfa íni 'buné ore kí síli ínyí doa gbre (7).

¹¹ Simi bi 'yí 'bí Kanána ga bi ndísiní ndísi ore lurúní ini bi méngí

roné kíngaya simi Atáda ni, zíye úku ledre kídi, "Mongú lerí ro 'yí 'bí Izibiti e." Zí ırí bi née nda idíne Ábele Miziráma.*

¹² Née ni, zí wotí Yakóbo e méngí ledre tí káa zí bi 'búyé úku zíye ni.

¹³ Zíye 'dí'bi umbu 'búyé ndéré kíe simi Kanána óto a simi gu landa bi Makefélá gbóo kí Mamaré, bi simi yáká bi koo Abarayáma ugú gi ro ndísi óto bi e simi a gi zí Éforono 'yí 'bí Éte e ni.

¹⁴ Gi do kací bi otoní bi ni, zí Yoséfa ínyiyé kí lúnduné e kí 'yí ga bi koo nderéní kíye óto bi ni mbá ndá'balúgu royé simi Izibiti.

Yoséfa uku ledre zí lúnduné e

¹⁵ Simi bi lúndu Yoséfa lurúní 'búyé uyu go ni, zíye úku ledre kídi, "Togú Yoséfa somúndiki bisinyí ledre bi koo mengizé zíá, zíá méngí lúgu a zíze ni, azé méngí 'di?"

¹⁶ Née ni zíye kákasa zí Yoséfa kídi, "'Búyi uku koo ledre zíze 'dá'dá zíá kí úyuné,

¹⁷ 'Ba ledre bi idísé úku a zí Yoséfa ni. Mángúngú romá zíyi idí ótoómo luyú kí bisinyí ledre koo lúnduyí e menginí zíyi ni.' Bi ba ni idí ótoómo ledre zíze gi simi luyú ledre ezé, zée ga bi ndísiyé óto úndru Lomo 'bí 'búyi ni.' Simi bi Yoséfa uwú ledre née ni, zí simikozo méngí wo zíá útúne íni ini.

¹⁸ Zí lúnduga óguyé útúye ló'bú komoyé bi kó'dú a. Zíye úku ledre kídi, "Azé cakaba go owúkulú eyí e."

¹⁹ Zí Yoséfa úkulúgu ledre zí lúnduné e kídi, "Ndásé éré ngirí wá. Mándá kí roko'bú zíma óyóló'bó ledre bi Lomo yeme go ni wá.

²⁰ Abú yémésé koo rosé gi ro méngí bisinyí ledre kíma yá, tí lá Lomo yeme koo ledre née zíá idíne kenée ne gi ro zíne yómo tú'dú 'yí e káa zí bi ni ndísi méngí roné cakaba ba.

* **50:11 50:11** Ábele Miziráma: ırí ba kí tara Ébere ini ledre simi a kídi, "'Yí 'bí Izibiti e ndísiní íni ini."

²¹ Zía úku yéme ledre zíye kídí, bì goó kenée ní ndásé éré ngiri wá. Máayí í'bí éyí e zíse kí owú 'bì esé e mbá."

Ledre gi ro umbu Yoséfa

²² Yoséfa ndisíní koo kí lúnduné e sìmí Ízibiti. Ni úyu ní, sìmíbi ené ní go míya kíé'do doa sokó (110).

²³ Yoséfa lu'bú koo do sogo kángá go kíngaya. Zía lúrú owú e gi sìmí Efarayima kí bulúndu Efarayíma e. Zía kpá ímbí owú ga bì gi sìmí Makíri wotí Manási ní.

²⁴ Nda sìmí ngítí sindí kadra zí Yoséfa úku ledre zí lúnduné e kídí, "Máayí go ógu úyu. Tí lá Lomo ní ógu sáká sée do 'dí'bióyó sée gi sìmí kángá ba ndéré kíse sìmí kángá bì koo mocúomo ledre a zí Abarayáma, Isáka nda kí Yakóbo ní."

²⁵ Bì ba ní, ídísé lólóbú zíma kídí, ásé 'dí'bi umbumá kpa kíse sìmí bì Lomo ní go 'dí'bi sée ndéré kíse sìmí Kanána ní.

²⁶ Née ní, zí Yoséfa úyuné cíkjí sìmí Ízibiti ore sìmí bì sìmíbi ené ní go míya kíé'do doa sokó (110) ní. Do yéme umbu a bílámáne kí kágá do óto a sìmí sondúu.

Bilámá ledre bì Matáyo eké ní Ledre gi ro búku bì Matáyo ní

Matáyo eké búku ba ne. Ni ngúru 'yì gi dongará 'yimikása ga bì sokó doa gbre 'bì Yésu ní, ndisíní kpá ndólo wo Lévi. Eké búku ba gi ro 'dodo ledre kíe zí ngítí géyi Yúda e kídí Yésu ni ne 'Yì yómo 'yì e bì kóo Lomo uku ledrea 'desí kídí née ni kásá wo óguné yómo 'yì e mbá ní. Matáyo tonó aka kóo fì eké ịri bulúndu bulúndu Yésu. Zía kpá úku ledre fúó kídí miógü Yésu 'dodo go kídí ledre ga bì kóo nébi e ndisíní úku yée gi roa ní, niyí za mbá ma'dái ledre e, menginí royé go tí cé káa zí bì kóo ndisíní úku yée ní.

Zí Matáyo kpá uku ngítí ledre kídí Yésu ndisí kóo 'dodo ledre kídí, 'Be 'bì Lomo ni gi ro kúfú 'yì ga bì ndisíní méngi ledre ga bì Lomo ili yée ní. Kápita 5-7 ukuní ledre gi ro ledre bì Yésu uku gi ro 'Be 'bì Lomo simi muruwayi ótoásá a kí ngítí géyi éyì e ní. Kápita 10 Yésu uku ledre gi ro bilámá ledre 'bì Lomo, kídí ni karanée áŋga do sogo kágá za mbá. Kápita 13 Yésu uku ledre 'Be 'bì Lomo simi muruwayi ótoásá a kí ngítí géyi éyì e. Kápita 18 Yésu uku ledre gi ro toso miméngi ledre bi azé méngi a gi ro zíá óto zée ndisizé bilámáze 'Be 'bì Lomo ní. Kápita 24-25 Yésu uku ledre kídí tú'dú ledre e niyí aka méngi royé kí née ni nda fú ndá'baogü do sogo kágá. Odu búku ba uku kpá ledre gi ro ledre bì Yésu uku zí 'yì lódú kacíne e, idíní ndéré kí úku bilámá ledre 'bì Lomo zí kúfú 'yì e za mbá gi ro zíye kpá ídíye 'yì lódú kacíne e ní.

Uku ledre kpá gi ro mitónó ndisí 'bì Yésu do sogo kágá ndéréoguné

gi simi sindí kadra bì nda'ba simi a komo ere ní. Tonó kí ledre gi ro mindíki wo, ledre gi ro babatíza ené, kí úzu éyì bì ndiki gi zí Satána ní, nda kí kúrú Lomo bì Yésu ma'dáa ndisi úku a zí 'yì e ní. Kpá kí ledre ga bì ndisi 'dodo yée zí 'yì e ní, nda kí ledre bì kóo ndisi 'dí'biójó ndiyá gi ro 'yì e simi Galiláya ní. Búku ba uku kpá ledre gi ro mindéré Yésu bì kóo gi simi Galiláya simi Yerusaléma, kí ledre ga bì menginí royé zíá simi bì sindí kadra 'bì odú ndisi ené do sogo kágá ni go gbóo ní. Do úkúne kí miphéphé wo do mingbúngbu kágá, miúyu a nda kí miúrú a.

*Ledre gi ro bulúndu bulúndu
Kírésito Yésu
(Lúrú kpá Lúka 3:23-38)*

¹ Ba ledre gi ro bulúndu bulúndu Kírésito* Yésu,[†] tonó gi ro ngére Dawídi ndéréoguné gi ro Abarayáma.

² Abarayáma ndiki Isáka.

Zí Isáka ndíki Yakóbo.

Zí Yakóbo ndíki Zúda e kí lúnduné e.

³ Zí Zúda ndíki 'bì ené Peréze e kí Zéra. Mbágaye 'bì ené Tamára.

Zí Peréze ndíki 'bì ené Ézorono.

Zí Ézorono ndíki 'bì ené Ráma.

⁴ Zí Ráma ndíki 'bì ené Aminadába.

Zí Aminadába ndíki 'bì ené Nasóna.

Zí Nasóna ndíki 'bì ené Salamóna

⁵ Zí Salamóna ndíki 'bì ené Bowáza,

ịri mbágaa Rába.

Zí Bowáza ndíki 'bì ené Óbede, ịri mbágaa Rúta.

Zí Óbede ndíki 'bì ené Zése.

⁶ Zí Zése ndíki 'bì ené Dawídi bì kóo ni mongú ngére ní.

Dawídi ndíki 'bì ené Solomóna, mbágaa ni Beteseyída kára umbu kací Uríya.

⁷ Zí Solomóna ndíki 'bì ené Rebóma.

Zí Rebóma ndíki 'bì ené Abiyáza.

Zí Abiyáza ndíki 'bì ené Ása.

* **1:1 1:1** Kírésito: Ini ledre gi simia kídí, 'yì bì Lomo gelé wo káa do Ngére ní. † **1:1 1:1** Yésu: Ini ledre gi simia kídí, Lomo yomo 'yì e.

8 Zí Ása ndíki 'bì ené Zesofáti.
 Zí Zesofáti ndíki 'bì ené Zeróma.
 Zí Zeróma ndíki 'bì ené Uzíya.
 9 Zí Uzíya ndíki 'bì ené Zotáma.
 Zí Zotáma ndíki 'bì ené Áza.
 Zí Áza ndíki 'bì ené Izikíya.
 10 Zí Izikíya ndíki 'bì ené Manási.
 Zí Manási ndíki 'bì ené Amóna.
 Zí Amóna ndíki 'bì ené Zosíya.
 11 Zí Zosíya ndíki 'bì ené Zekíni, do
 ndíki ngítí geyí lúnduga simi
 bì ezeokó Isiréle e 'di'biní yée
 ndéré kíye simi Babelóniya
 ní.
 12 Gi do kací a bì Yúda e
 nda'baoguní 'bì eyé gi simi Ba
 belóniya ní,
 zí Zekíni ndíki 'bì ené Seretiyéle.
 Zí Seretiyéle ndíki 'bì ené
 Zerubábele.
 13 Zí Zerubábele ndíki 'bì ené
 Abiyúda.
 Zí Abiyúda ndíki 'bì ené Alikíma.
 Zí Alikíma ndíki 'bì ené Azóra.
 14 Zí Azóra ndíki 'bì ené Zadóka.
 Zí Zadóka ndíki 'bì ené Akímu.
 Zí Akímu ndíki 'bì ené Eluyúda.
 15 Zí Eluyúda ndíki 'bì ené Eliyázara.
 Zí Eliyázara ndíki 'bì ené Matána.
 Zí Matána ndíki 'bì ené Yakóbo.
 16 Zí Yakóbo ndíki 'bì ené Yoséfa o'do
 'bì Mariya. Née Mariya bì
 mbágá Kírésito Yésu ní.
 17 Bulúndu Yésu niyí koo miifiyé
 káa. Tonó gi ro Abarayáma
 ndéréoguné gi ro mongú ngére
 Dawídi, ndiki andání koo ríkí 'yi
 eyé e go kí'dí sokó doa eso (14).
 Do tónó ndíki ngítí geyí gi simi
 sindí kadra 'bì mongú ngére Dawídi
 ndéréoguné gi simi sindí kadra bì
 ezeokó Isiréle e 'di'biní yée ndéré
 kíye simi Babelóniya ní, kpá sokó
 doa eso. Zí ngítí geyí tónóye gi
 ore ndéréoguné gi simi sindí kadra
 bì arání Kírésito simi a ní. Ndiki

^{‡ 1:18 1:18} Koróní wo gi ro ófú a: Kací ondú 'bì Yúda e néé sindí kadra simi bì i'bíní lafa go tí lá
 'dá'dá a gi zí o'do kí ndísiyé ndro kí me'bené káa do kára kí o'do. § ^{1:20 1:20} Maláyika e: Niyí
 lomo ga bì ndísiyé ndro kí Lomo komo ere ngará kúru'búyé ndaá káa zí 'yíma'dí e wá ní. Simi ngítí
 geyí sindí kadra e Lomo ndísi káa yée do sogo kángá kí sanda ené zí 'yí e. * ^{1:23 1:23} Owúkára
 ku mbotu: Ni owúkára bì owo aka ledre 'bì ya'dá e wá ní. ^{1:23 1:23} Isáya 7:14

andání ríkí 'yi eyé e go kpá sokó doa
 eso.

*Ledre gi ro mindíki Kírésito Yésu
 (Lúru kpá Lúka 2:1-7)*

18 Ledre gi ro mindíki Kírésito
 Yésu tonó koo káa. Koróní‡ koo
 mbágáa Mariya zí ngítí o'do kí ịriné
 Yoséfa. 'Dá'dá zí Yoséfa kí ówo royé
 kéne káa do o'do kí kára, zí Mariya
 ídine kí siminé, owú ma'dáa ogu yi
 ené simi roko'bü 'bì 'Dówú Lomo.

19 Gi zía bì Yoséfa ndísi méngi
 ledre ga bì Lomo ili yée ní, kpá gi
 zía bì ili ené i'bí komokenyí ro do
 Mariya wá ní, zía koo áyíne gi ro
 ótoómo wo lá wayí kenée 'yi e ndaní
 ówo a wá.

20 Simi bì Yoséfa yeme roné go
 kenée ní, zí Ngére káa maláyika§
 'diya ógu úku ledre zía simi 'duru
 kídi, "Yoséfa bulúndu ngére Dawídi,
 ndá sómú ledre gi ro ótoómo kí 'dí'bi
 Mariya káa do me'beyí wá, owú bì
 simi a néé ogu ené gi zí 'yíma'dí wá,
 Lomo yeme yi ené ne simi roko'bü
 'bì 'Dówíne.

21 Ni áráogu owú néé owú'o'do, idí
 ifí ịri a Yésu, gi zía ní yómo 'yi ené e
 gi simi lúyú ledre eyé e."

22 Ledre bì koo Ngére ukui'bí tara
 ngítí nébí ní, mengi roné néé goó ne
 tí káa zí bì koo uku ní kídi,

23 "Karanée ngítí owúkára ku
 mbotu* ni idí kí siminé, zía
 áráne owú'o'do, do ndísi ndólo wo
 Imanuwéle," ledre gi simi a kídi,
 "Lomo ní kíze."

24 Simi bì Yoséfa urú ní, zía tí 'dí'bi
 Mariya káa do me'bené káa zí bì
 maláyika 'bì Ngére ogu úku a zía ní.

25 Abú Yoséfa 'di'bi tí Mariya go
 káa do me'bené yá, kotruní bi 'dú'du
 kéne wá, zaá gi zí Mariya árá owú
 bì siminé néé té kí, zí Yoséfa ifí ịri a
 Yésu.

2

'Yi komokenzi e oguní simi Beteléme

¹ Gi do kací a bi koo arání Yésu simi Beteléme ngiti gara simi kāngá bi Yūdáya simi bi koo Eróde ni ore ne ngére ni, zí ngiti geyi 'yi komokenzi e óguyé gi gbére simi Yerusaléma ore,

² zíye ndúndu'yú kídí, "Owú bi arání wo káa do ngére 'bi Yūda e ona ba, ni 'dí 'da? Kele ené 'dodo ledre a go zíze gbére 'dáa, óguzé ba óto úndrua."

³ Simi bi ngére Eróde uwú ledre née kenée ni, zí bi sínyíne roa kí 'yi ga bi 'bi Yerusaléma ni mbá.

⁴ Zíá ndóloyóko manda 'bi 'yi 'dáná éyí e, kí 'yi 'dodo lorú e, ndú'yú yée kídí, "Úwúsé koo kídí niyí árá Kírésito ma'dáa 'da?"

⁵ Zíye úkulúgu ledre kídí, "Ukuní koo kídí, niyí árá wo simi Beteléme, kāngá 'bi Yūdáya ona. Ngiti nébi uku koo kídí Lomo uku yaá,

⁶ "Beteléme,
ndaá 'bi eyí lá duú owú gara
simi kāngá 'bi Yūda e wá.
Mongú ngére ni karanée ólúogu gi
simiyí gi ona
zíá ídine 'yi lúrú bi kací 'yi
amá e Isiréle e za mbá."

⁷ Née ni, zí Eróde ndólo 'yi komokenzi ga gére née simi ugu gi ro owo a gi zíye lurúní koo kele máa née kí be 'di?

⁸ Zíá úku ledre zíye kídí, "Ndérésé mu simi Beteléme gámásó'do owú máa née. Togú ndíkisé wo goó, idísé ndá'baogu 'dodo bia zíma gi ro zíma kpá ndéréma óto úndrua."

⁹ Simi bi ngére Eróde odro go zíye ni, zíye ólúoguyé ndéréye. Kele bi ndísi útú zíye 'dá'dá ni, nzara zíá kpá ólúoguné útúne zíye 'dá'dá. Zíá ndéré téroné té do 'be bi owú máa née ni simi a ni.

¹⁰ Niyí koo kí mongú rokinyi kí lúrú kele née kí útúne zíye kpá fú 'dá'dá.

¹¹ Zíye ndéréoguyé ndíki Yésu kí mbágáne Maríya, zíye útúye do ngúrú sindíye óto úndru a. Zíye líkpí tara kombo eyé e, 'dí'biogu dábu kí abúréngú kí bilámá su'bú mindonyo í'bí yée zí Yésu.

¹² Nda go kí ndulú, zí Lomo ódróné zíye simi 'duru kídí ndaní ndá'ba gi 'dí zí Eróde wá, idíní ndéré gi do ngiti misi'di kpí.

Ngasání kí Yésu simi Ízibiti

¹³ Simi bi ya'dá ga gére née okpóní go ni, zí Ngére Lomo kása maláyika ógu ódróné zí Yoséfa simi 'duru kídí, "Di'diya, ìnyisé mu kí me'beyí zíse 'dí'bi owú ba ngásá ndísi kíe simi Ízibiti gi zíá Eróde ayí go gámásó'do wo gi ro úfu a. Idísé ndísi íri 'búó togú mándólolúgu sée máa."

¹⁴ Kpá tí akpa kí ndulú née, zí Yoséfa e kí me'bené 'dí'bi owú née, zíye ngásáye simi Ízibiti,

¹⁵ zíye ndísiyé íri zí Eróde úyuné té kí. Ledre née 'dodo ini ledre gi simi ledre koo Ngére Lomo ukui'bí zí ngúru nébi úku a ni kídí, "Mándólolúgu owú 'bi amá go gi simi Ízibiti."

¹⁶ Simi bi Eróde owo kídí 'yi komokenzi ga gére née londoní née go ni, zí mimbé'dea ésíne zíá kása asikíri ené e ndéré úfu owú ya'dá ga bi simi Beteléme ore kpá kí yée ga bi gbaá ore ni mbá 'dá'ba. Tonóní úfu yée gi ro yée ga bi simibi eyé ni gbre ni ndá'baoguné nde.

¹⁷ Zí mongú lerí ídine tí káa zí bi koo nébi Yeremáya uku ni kídí,

¹⁸ "Do kará Isiréle e ndísi ówú kí íni ini kí mbúmbúdú kí mongú lerí simi gara bi Ráma ni. Ndísiñí íni ini gi ro owú 'bi eyé e, gi zíá ufuonzóní yée go mbá. Mbámiowú máa ga gére née iliní do úcúomo yée kí íni ini wá."

Yoséfa nda'baoguní simi kāngá eyé

19 Sími bì Eróde uyu nda goní, zí maláyika 'bì Ngére Lomo óguné sími 'duru zí Yoséfa sími Ízibiti

20 zía úku ledre kídí, "Ínyisé mu kí me'beyí zíse 'dí'bi owú zíse ndá'basé sími kángá esé 'bì Isiréle e. Eróde bì koo ayí gi ro úfu wo ní uyu go."

21 Zí Yoséfa ínyiyé kí me'bené 'dí'bi Yésu, yóo do ndá'bayé sími Kángá eyé 'bì Isiréle e.

22 Ábuwá Arakaláyo ní nda goó ne ngére do bi kací 'buné sími kángá bì Yudáya ní. Zí ngíri méngi Yoséfa kí ndá'bané íri. Zí Lomo úku ledre zí sími 'duru, zíye nda ndéréye sími Galiláya.

23 Ndísiní nda koo sími gara bì Nazeréta ní. Utúasá go kí ledre bì koo ngíti nébi uku gi ro Kírésito ma'dáa kídí, "Niyí ndísí ndólo wo 'yi 'bì Nazeréta."

3

*Yiwáni uku kúrú Lomo zí 'yi e
(Lúrú kpá Máríko 1:1-8, Lúka 3:1-18, Yiwáni 1:19-28)*

1 Sími sìndí kadra máa bì koo néé ní, ngíti o'do ni koo bo kí ijiné Yiwáni, ní 'yi Bábátízí 'yi e. Zíá ndísiné úku ledre 'bì Lomo zí 'yi e sími Yudáya gbála sími súwú

2 kídí, "Ídísé mu óyóló'bó mimbé'desé, gi zíá sìndí kadra ni go gbó gi ro zí Lomo bì komo ere ní ídine Ngére esé."

3 Yiwáni ní o'do bì koo nébi Isáya uku ledre a kídí,

"Yí ní karanée ndísí ótrú ledre zí 'yi sími súwú kídí,
yémeomosé misi'di mu nzíyiné zí Ngére,
ídísé 'dózo yéme misi'di zíá ní."

4 Yiwáni ési koo roné bongó bì u'yúní gi sími bì bangá bì Gémele ní, zíá ódó roné ká'dá bì yemení gi sími saná ní. Mongú eyí miánu ené

3:3 3:3 Isáya 40:3 * **3:7 3:7** Farúsáyo: Née ngíti géyi Yúda ga bì ngará ndití'dofuní do lorù bì Músa eké ní wá ní. Nguñguní ledre lomo e, kí ledre maláyika e kpá kí ledre miúrú 'yi e gi sími umbu. † **3:7 3:7** Sadükáyo: Née ngíti géyi Yúda ga bì ngará ndití'dofuní do lorù bì Músa eké ní wá ní. Tí lá ngnuguní eyé bì kídí lomo ro 'yima'dí e ní bo, maláyika e niyí bo, 'yi e urúní gi sími umbu bú ní wá. Ólo Moko 'bì 'yimikásá e 23:6-8.

ní koo mbíra kí tezi. **5** Tú'dú 'yi e ínyiní koo gi sími Yerusaléma, kí yée ga bì gi sími kángá bì Yudáya ní, nda kpá kí 'yi máa yée ga bì gbóo gbóo kó'dú ngburu bì Yeredéne ore ní mbá ndéréye úwú ledre 'bì Lomo gi tara Yiwáni.

6 Sími bì 'yi ga gére néé ukuoguní luyú ledre eyé e ní, zíá bábátízí yée sími ngburu bì ndoloní Yeredéne ní.

7 Sími bì lurú tú'dú Farúsáyo e,* kí Sadükáyo e† kí óguyé kí dí bì ndisi í'bí babatíza ní, zíá úku ledre zíye kídí, "Sée ga bì ásé bisinyíse káa zí kámá okó ní, ambí uku zíse ne ya ídísé ngásáoyó rosé gi zí simikesí 'bì Lomo bì ní ógu dosé ní?

8 Togú kenée yá, ídísé méngi eyí bì ní 'dódo a kídí óyóló'bósé miméngi ledre esé go ma'díi ní.

9 Éyí ndaá kpá londo sée zíse sómú ledre kídí Lomo ní ótoómo ledre zíse gi zíá bì ásé bulúndu Abarayáma ní wá. Máuku zíse ma'díi tutú ga bì bi néé, Lomo utúasá go óyóló'bó yée zíye ídye káa do bulúndu Abarayáma.

10 Lomo ní go nzíyiné gi ro lágáonzó kágá e bi. Ma'díi, kágá máa wo bì aná bilámáne wá ní, ní lágáonzó a do úcu a ku pho'du.

11 "Mándisi bábátízí sée kí iní gi ro zíse óyóló'bó sómú ledre esé. Tí lá gi do kacíma ngíti mongú 'yi ní ógu, bì romo domá ní. Máutuásá gbawá í'díogu wará ené gi sìndíá. Ní bábátízí 'bì ené sée kí roko'bü 'bì 'Dówú Lomo kí pho'du.

12 Ní 'bì ené yí ené káa zí 'yi ócò komo kére ní. Ní léfeóto kére ené sími bilámá eyí, cící a néé zíá kótru a tríe do óngbóoyó a 'dá'ba."

*Yiwáni i'bí babatíza zí Yésu
(Lúrú kpá Máríko 1:9-11, Lúka 3:21,22)*

13 Sími ngítí síndí kadra zí Yésu ínyiné gi sími kángá bì Galiláya ní ndéréne ngbuřu bì Yeredéne ní gi ro zí Yiwáni bábátízí néé.

14 Zí Yiwáni úku ledre zí kídí, "Málli ba zíyí i'bí babatíza zíma yíj, ógú nda zíma ba lárá a káa be 'di? "

15 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Yiwáni kídí, "Ba go bílámá síndí kadra gi ro zíyí bábátízí máa, gi zíma ilizé mbá ndísi méngi ledre ga bì Lomo ili yée ní." Zí Yiwáni ngúngu a.

16 Zí Yiwáni go bábátízí wo. Sími bì olúogu gi sími iní ní, geré zí ere líkpí roné. Zíma lúrúndíki 'Dówú Lomo kí óguné doné káa zí kírikó'do ní.

17 Zí Lomo ódróné gi komo ere kídí, "Ba mbigí Owú 'bí amá, 'búa ofú domá go, máayí kí rokinyi gi zíma."

4

*Satána uzu Yésu
(Lúrú kpá Máriko 1:12,13, Lúka 4:1-13)*

1 Gi ore zí 'Dówú Lomo 'dí'bi Yésu ndéré kíe sími súwú gbála gi ro zí ngére 'bí bicayi lomo e úzu wo.*

2 Zí Yésu ménginé sími súwú íri síli cí gbre (40) anu éyí† mbá wá. Zí 'bú nda go méngi wo kíngaya.

3 Zí Satána óguné úku ledre zíma kídí, "Togú áyí tí mbigí Owú 'bí Lomo yá, ídí úku ledre zí owú tutú ga bì bi ba idíní óyóló'bó royé káa do ambata gi ro zíyí ánu a gi zí 'bú."

4 Zí Yésu ínyiné úkulúgu ledre zí Satána kídí, "Ní miékéne sími miéké kúrú Lomo kídí, 'Yíma'dí utúasá ídí trídri lá duý gi zí éyí miánu wá.

* **4:1 4:1** Ngére 'bí bicayi lomo e: Iri a ni Satána. Ni manda 'bí maláyika ga bì içiní okó ro Lomo do úcúogu yée gi komo ere ní. Zí maláyika ga gére néé nda ídye go bicayi lomo e kpá dokéké e. Ólo 'Dódoogu 12:9. † **4:2 4:2** Órú tara 'yí: Sími ngítí géyi síndí kadra Yída e iliní ánu eyí wá gi ro í'bí royé íni ini zí Lomo. **4:4 4:4** Gbre lorú 8:3 ‡ **4:5 4:5** 'Dící 'bí Lomo: 'Dící máa wo néé ni duý kíé do sími Yerusaléma. 'Yí 'dáná éyí e ndísiñí lengbe 'dáná éyí símia gi zíma Lomo ni ore, gi ro zíma ótóomo lúyú ledre 'bí 'yí e. **4:6 4:6** Ke'bí 'bí Dawídi e 91:11,12 **4:7 4:7** Gbre lorú 6:16 § **4:10 4:10** Satána: Satána ni koo maláyika. Zíma sínyi do lafúne e, zíye nda ídye ezeokó Lomo. Gi zí kíeyi néé ní, zí Lomo ógóoyó gi komo ere 'dá'ba. Ni nda cakaba go ngére 'bí bicayi lomo e. Ólo 'Dódoogu 12:9. **4:10 4:10** Gbre lorú 6:13

Kúrú Lomo ní óto 'yí e ne zíye ídye trídri.'"

5 Gi do kací ledre néé, zí ngére 'bí bicayi lomo e 'dí'bi Yésu ndéré ekí kíe do mongú 'Dící 'bí Lomo sími Yerusaléma‡ bì o'bóní ngbángbáne 'dága ní do úku ledre zíma kídí,

6 "Togú áyí tí Owú 'bí Lomo yá, ídí mu lé'béutú bi 'dáa. Gi zíma ní miékéne sími miéké kúrú Lomo kídí, "Lomo ní kása maláyika ené e zíye sáká yíj,

káa bì áyí útú útru síndiyi ro tutú e ke.'

7 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Satána kídí, "Ní miékéne kídí, 'Ndá úzu Ngére Lomo eyí wá.'

8 Zí ngére 'bí bicayi lomo e kpá 'dí'bi wo ndéré ekí kíe do mongú ngbángbá landa 'dága, zíma 'dódo kángá e kí manda eyé e kí roko'bú ga bì zíye ní mbá zí Yésu.

9 Zíá úku ledre zí Yésu kídí, "Togú útú cakaba bi zíyí óto úndrumá yá, éyí ga bì za mbá má'dódo yée zíyí néé, máayí í'bí yée zíyí."

10 Zí Yésu úku ledre zí Satána§ kídí, "Ídí ínyí gi cigíma íri, ní miékéne kídí, ídí óto úndru Ngére Lomo eyí zíyí ndísiyí méngi duý ledre ené."

11 Gi do kací ledre néé ní, zí ngére 'bí bicayi lomo e ndéréoyó roné, zí maláyika e nda óguyé sáká wo.

*Dosí moko 'bí Yésu
(Lúrú kpá Máriko 1:14,15, Lúka 4:14,15)*

12 Kací ledre néé lu'bú wá, do ónzó Yiwáni 'yí Bábátízí 'yí e sími síginí. Sími bì Yésu uwú kídí onzóní Yiwáni go sími síginí ní, zíma

ínyiné ndá'balúgu roné simi kángá bì Galiláya ní.

¹³ Ndisi ené koo simi Nazeréta ore wá, okpó geré miókpó simi gara bi Kapáranawúma ní. Gara maa née ni koo do gbúróngó mikkavu Galiláya mi'dí simi kángá 'bì kúfú 'yì ga bì Zebulúna kí Nafatáli ní.

¹⁴ Ledre née utúasá go kpini kí ledre bì nébi Isáya uku ní kídí,

¹⁵ "Yì ga bì Zebulúna e kí Nafatáli e ní, ndisini ndisi gbó kó'dú mikkavu Galiláya, née Yúda e. 'Yì ga bì ndisini sága Yeredéne gi 'dí kerí nda kí yée ga bì simi Galiláya ní, niyi 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní.

¹⁶ 'Yì ga bì ndisini koo ndisi simi mituluru ní, mongú bimiongó ogu go zíye. Yée maa ga bì koo ndisini 'bì eyé do bi bì umbu ndisi í'bì 'do'dó ro 'yì e simi a ní, bimiongó ongó go zíye."

¹⁷ Gi simi sindi kadra maa bì koo née ní, zí Yésu tónóne úku ledre 'bì Lomo zí 'yì e kídí, "Ídisé óyóló'bó mimbé'desé záse ŋgúngu ledre 'bì Lomo. Gi zí sindi kadra ni go gbó gi ro zí idíne káa do Ngére esé."

*Yésu ndolo mizefi 'yì lódú kacíne e
(Lúru kpá Máriko 1:16-20, Lúka 5:1-11)*

¹⁸ Kadra kje'do, Yésu ni go ndisi ndéré do gbúróngó mikkavu Galiláya, zí lúrúndíki Simúna Pétero kí lúnduné Andiríya. Niyi go ndisi ónzó mbírá kenzé eyé simi iní.

¹⁹ Zí ndolo yée kídí, "Ógusé mu ndisi lódú kacíma, gi ro zíma óto sée káa do 'yì 'dí'biogu 'yì e zíma."

²⁰ Simi bi uwúní ledre née kenée ní, geré zíye ótoómo mbírá eyé ore zíye ogu útúye do kací Yésu.

²¹ Zíye ókpoye gi ore 'dá'dá, zí sindi Zebedíya kí wotíne e gbre, Yakóbo kí lúnduné Yiwáni. Niyi simi kurungba ndisi yéme komo

mbírá eyé. Zí Yésu ndólo phírangá ga gére née gbrengará kí lúnduné.

²² Geré zíye ótoómo mbírá eyé kí 'buýé ore, do útúye do kací Yésu.

*Yésu yomo 'yì ndiyá e
(Lúru kpá Lúka 6:17-19)*

²³ Zí Yésu gámáne simi Galiláya mbá. Togú ogu ndiki 'yì e go simi 'Díci Kótruro e,* niyi ndisi iní ini zí Lomo yá, zí 'dodo ledre 'bì Lomo zíye ore. Zí kpá úku bilamá ledre bì yeme gi ro 'yíma'dí e ní zíye. 'Yì ga bì niyi kí ríkí ndiyá e royé ore ní, zí kpá yómo yée gi simi a.

²⁴ Zí phanda ledre bì Yésu ndisi méngi a née ángané simi írigbéré bì Súriya ní mbá. Zí tú'dú 'yì e ndisi óguyé kí ríkí ndiyá eyé e zí Yésu ndisine 'dí'bioyó a gi royé. 'Yì maa yée ga bì niyi kí dokéké simiyé, kí yée ga bì simi doyé sinyí go misinyí ní, nda kí yée ga bì kí umbu sindíye ní, zí yómo yée mbá.

²⁵ Simi sindi kadra maa bì koo née ní, zí tú'dú 'yì e ndisi óguyé zí Yésu. 'Yì ga bì gi simi Galiláya, kí yée ga bì gi simi gara bi Dikapolisi, kí Yerusaléma, kí kángá bì Yudáya, nda kí yée ga bì gi sága ngbúru Yeredéne ní mbá.

5

Yésu 'dodo ledre zí 'yì e do landa

¹ Simi bi Yésu lurú tú'dú 'yì e niyi go ndisi ogu zíne kíngaya ní, zí ékí ndisine gá do landa. Zí 'yì lódú kacíga ogu ndisijé cigí a.

² Zí tónóne 'dodo ledre zíye kídí,

³ "Úndru ni ídí zí 'yì ga bì ŋgúnguní ledre 'bì Lomo go ní, bilamá bi bì 'be Lomo komo ere 'dáa ní, ni ídí 'bì eyé.

⁴ Úndru ni ídí zí 'yì ga bì ndisini iní ini gi zí bì bi sinyí royé misinyí ní, niyi karanée ídí kí rokinyi.

* 4:16 4:16 Isáya 9:1,2 * 4:23 4:23 'Díci Kótruro: Née 'díci ga bì Yúda e ndisini kótrú royé simiyé gi ro íni ini zí Lomo kpá gi ro ndisi 'dodo ledre 'bì Lomo zí 'yì eyé e simiyé ní.

5 Úndru ní ídí zí 'yì ga bì ndisiní 'búó'bú royé mi'búó'bú ní, niyí ídí ye míngí do sogo kángá ba.

6 Úndru ní ídí zí 'yì ga bì 'bú kí kodró 'bì míméngi ledre ga bì Lomo ili yée ní doyé ní, niyí ídí ye miléreyé gi zí Lomo.

7 Úndru ní ídí zí 'yì ga bì ndisiní méngi bilámá ledre zí lafúye ní, Lomo ní kpá méngi bilámá ledre zíye.

8 Úndru ní ídí zí 'yì ga bì bisinyí ledre ndaa do mimbé'deyé wá ní, niyí lúrú Lomo cù kí komoyé.

9 Úndru ní ídí zí 'yì ga bì ndisiní 'dí'biogu duý bilámá ledre dongará 'yì e ní, niyí ndisi ndólo yée Owú 'bì Lomo.

10 Undru ní ídí zí 'yì ga bì ndisiní méngi yée bisinyíne gi zía bì ndisiní méngi ledre ga bì Lomo ili yée ní, niyí ídíye 'be 'bì Lomo komo ere.

11 "Úndru ní ídí zíse simi bì 'yì e niyí ndisi úku sée, 'dó'do sée kí ndisi trótro tú'dú bisinyí ledre e rosé kí ḥanga gi zía bì ngúngusé ledre amá ní.

12 Bi nda sinyí rosé wá. Ídisé kúkugú kí rokinyi, gi zía takpásilí esé ní ídí mongúne komo ere. Ndisiní koo méngi lará nébi ga bì koo gi zíse 'desí 'dá'dá ní kpá kenée."

*To'do kí bimióngó
(Lúrú kpá Máriko 9:50, Lúka 14:34,35)*

13 Zí Yésu kpá fú ndisiné 'dodo ledre zí 'yì lódú kacíne e kídi, "Ásé do sogo kángá ba káa zí to'do ní. Tí lá togú to'do nzulú go ní, ní útuásá áyálugu roné káa be 'di? Odú a duý do léfeóyo a 'dá'ba zí 'yì e ndisi gámáye doa.

14 "Nda kpá lá duý to'do wá, ásé do sogo kángá ba káa zí bimióngó ní, gi zía gara bì o'bóní wo có do landa 'dága ní, utúasá ené ló'bo wá.

15 Kpá kenée 'yì e ȳnduní eyé pho'du ló'bú'dútú a sí pheré wá.

Ndisiní yì eyé óto a do nyará bi gi ro zía óngó bi zí 'yì e 'dící ore mbá.

16 Miméngi ledre esé idí ídí bimióngó zí 'yì e gi ro zíye lúrú bilámá miméngi ledre esé zíye ndisiyé mbófo 'Búsé bì komo ere ní."

'Dódo ledre gi ro loru

17 "Ndásé sómú a bì kídi máogu go 'dí'bióyó loru ga bì koo 'bì nébi e ní wá, máogu yì amá tí lá gi ro zí 'dódo ledre eyé ídine ma'díi.

18 Máuku zíse ma'díi, tí káa zí bì do sogo kángá kí ere ní aka bo ba ní, utúasáni 'dí'bióyó ngiti owú ledre cíku'dée gi dongará ledre ga bì ekéní simi loru 'bì Lomo ní wá, 'búó togú ledre ga bì ekéní yée simi loru néee menginí royé go mbá ní.

19 'Yì bì asi go gi ro ledre kí'e'do gi dongará ledre ga bì ekéní yée simi loru 'bì Lomo, zía sinyí do ngiti 'yì idí kpá ási kenée ní, 'yì máa néee utúasá idí kí ledrené owóowó 'be 'bì Lomo komo ere wá. 'Yì máa wo bì ní ngúngu ledre loru 'bì Lomo zía ndisiné 'dódotátá a zí lafúne e ní, ní idí kí ledrené owóowó 'be 'bì Lomo komo ere.

20 Gi zí kíyí néee ní máuku zíse, togú méngisé ledre ga bì Lomo ili yée ní rómo do Farúsáyo e kí 'yì 'dodo loru e wá, útuásásé olú 'be 'bì Lomo komo ere wá."

Úfu 'yì emengú

21 "Úwúsé ledre bì koo ukuní zí bulunduzé ga bì koo 'desí ní go kídi, 'Ndá úfu 'yì wá.' 'Yì bì ní úfu 'yì ní, niyí 'décí ngbanga roa.

22 Tí lá máuku zíse 'yì bì simia ndisi ésí bisinyíne ro lafúne e ní, niyí 'décí ngbanga roa. Kpá kenée 'yì máa wo bì ní ndólo ezené yaá ní 'yì ḥifu ní, niyí 'dí'bi wo ndéré kí'e kó'dú mingburoko 'yì 'décí ngbanga e. Tí lá 'yì máa wo bì ní úku ledre yaá moko ndaa simi ezené wá ní, niyí úcu wo ku pho'du bì ngará ilí wá ní.

23 “Bì kenée ní, togú íli gáa go ndéré í'bí tákpasílì sí mbayi, zíyi sómündíki a kídí ledre ní bo dongaráse kí ngítí 'yì yá,

24 ídí ótoómo tákpasílì née dongá mbayi ore kí, zíyi ndéréyi zíse yéme dongaráse kí 'yì née, zíyi nda ndá'baoguyí í'bí tákpasílì eyí.

25 “Togú lúyú ledre go ro ngítí 'yì, ili go ndéré kíyi do ngbangá yá, ídí ndéré zíse yéme ledre née kéne 'dá'dá gi zía kí ndéréné kíyi do ngbangá, káa bì ngére niyí í'bí yíj do ónzó yíj simi sígini.

26 Mááku zíse ma'díi, áyí ídí simi sígini íri ólúogu wá 'búó togú késí bi iliní gi zíyi ní í'bí go mbá.”

Ndá méngi 'beri wá

27 “Úwúsé ledre kóo ukuní zí 'yì ezé ga bì kóna ní go kídí, ‘Ndá méngi 'beri wá.’

28 Tí lá mááku zíse ma'díi, 'yì bì lurú kára zí 'bú kára maa née méngi wo ní, ndísi go kí kára née simi sómú ledre.

29 Togú komoyí bì do anú ayí óto yíj zíyi lúyú ledre yá, ídí 'dí'bióyó komoyí maa née 'dá'ba. Ni bílámáne zí kémbí éyí sínýíne gi royí gi zí wo bì do úcú kúrú'búyí nyé ku pho'dú ní.

30 Kpá kenée togú sílyí 'bì anú ayí óto yíj zíyi lúyú ledre yá, ídí 'dí'bióyó sílyí née 'dá'ba. Ni bílámáne zí kémbí éyí sínýíne gi royí gi zí wo bì do úcú kúrú'búyí nyé ku pho'dú ní.”

Ledre gi ro ótoómo kára

(Lúrú kpá Matáyo 19:9, Máríko 10:11,12, Lúka 16:18)

31 “Ngítí 'dodo ledre ní kpá káa, 'o'do bì otoomo me'bené go ní, ídí í'bí wáraga 'bì ótoómo ro'yì zí kára maa née.”

32 Tí lá mááku zíse ma'díi, 'yì bì ótoómo me'bené lá gbékpíne ndaaá gi zía bì mengi 'beri ní wá ní, oto kára née go 'yì méngi 'beri. 'Yì bì ní

ofú kára bì o'do otoomo wo née ní, mengi 'beri go.”

'Dodo ledre gi ro lóbú

33 “Ngítí 'dodo ledre ní kóo kpá káa, zí bulúnduzé ga kóna 'desí ní kídí, ‘Ledre bì lóbú go kó'dú Ngére Lomo ní, ndá óyóló'bó a wá idí ídí do biné.’

34 Tí lá mááku zíse, ndásé lólóbú kú wá, togú mbú lóbú ere, gi zía née bi ndísi 'bì Lomo.

35 Ndásé kpá lóbú do sogo kángá wá gi zía Lomo ndísi óto sindíne doa. Ndásé kpá gbawá lólóbú kí irí Yerusaléma, ni mongú gara 'bì Mongú Ngére.

36 Ndá kpá lólóbú kí irí bì doyi wá, gi zía utúasá eyí ótoógu kémbí bido zía idíne bukúluné togú mbú bikenyíne ní wá.

37 Bílámá a ídí úku lá éyí kíé'do, togú 'íi' idí idí 'íi', togú 'f'i' idí idí 'f'i.' Miúkuókpó ledre káa zí yée ga gére ní ndísi ógu gi zí Satána.”

Méngilúgu bisinyí ledre emengú (Lúrú kpá Lúka 6:29,30)

38 “Ngítí 'dodo ledre ní kóo kpá káa, zí bulúnduzé ga kóna ní kídí, ‘Togú 'yì menginí okó zí ngítí a útrulóko komo ezené yá, idíní kpá útrulóko 'bì ené. Togú utru'dewe so ezené yá, idíní kpá útru'dewe 'bì ené.’

39 Tí lá mááku zíse, 'yì ndaaá méngilúgu bisinyí ledre kí bisinyí ledre wá. Togú 'yì ongbo komoyí, ídí óyó wo bì gi 'díkerí ní zía kpá ongbo a.

40 Togú ngítí 'yì ili ndólo yíj kó'dú ngére e gi ro 'dí'bi ngúru bongó gi zíyi yá, ídí 'dí'bi ngítí a tákpa ro wo bì kíé'do née í'bí a zía.

41 Togú asikíri gaga yíj ímbí éyí ené, ndéré 'dógu ngburu kíe kíé'do yá, ídí ímbí tátá a ndéré 'dógu ngburu e kíe gbre.

42 Togú 'yì ombo éyí gi zíyi yá, komoyí ndaaá índí kíe wá, ídí í'bí a

zía. Wo bì ili sáká késí gi zíyi ni, idí í'bí a zía."

Ídísé óto 'bú ezeokóse e (Lúrú kpá Lúka 6:27,28,32-36)

43 "Ngítí 'dodo ledre ni koo kpá káa, zí bulúnduzé ga kóna ni kídí, 'Idí óto 'bú lafúyi e zíyi sógo ezeokóyi e."

44 Tí lá máuku zíse, idísé óto 'bú ezeokóse e, zíse ndísisé íni ini zí Lomo gi ro ngítí géyi 'yi ga bì ndisíní méngi sée bisinyíne ni,

45 méngi kényi kenée, ni óto sée zíse idísé mbigí owú ga bi 'bì 'Búsé bì komo ere ni. Wo Lomo, ndisi ótoómo kadra súwuné zí bisinyí 'yi e kpá kí bilámá 'yi e. Zíia ndisíné kásá iní zí 'yi méngi bisinyí ledre kpá kí 'yi ga bì ndisíní méngi ledre ga bì Lomo ili yée ni.

46 Togú ótosé lá duý 'bú 'yi ga bì ndisíní óto 'búse ni, Lomo ni nda í'bí takpásilí zíse gi ro 'di? Gba 'yi ga bì ndisíní 'dó'dú usóru gi zí 'yi e ni ndisíní méngi kényi kpá kenée.

47 Togú í'bí mandá lá duý zí lafúyi e ni, bilámá ledre bì ore romo do 'bì lafúyi e ni wo be? Née ndaá kpá ledre bì 'yi ga bì ńguñguní aka ledre 'bì Lomo wá ndisíní méngi a ni wá?

48 Kací kadra mbá, míméngi ledre esé idí idí bilámáne káa zí bì míméngi ledre 'bì 'Búsé bì komo ere ni bilámáne ni."

6

Í'bí éyí zí 'yi lerí e

1 "Ndásé 'dodo méngi ledre ga bì Lomo ili yée ni gi ro zí 'yi e lúrú a wá, káa bì ásé zángá takpásilí gi zí 'Búsé Lomo.

2 "'Yi ga bì ndisíní londo royé kídí yée niyi mbigí 'yi ga bì 'bì Lomo ni, ndisíní méngi kényi kenée ye. Sími bì niyi go sími 'Dící Kótruro e togú mbú do misi'di kí'dí bì 'yi e niyi ore tú'dú ni, ndisíní méngi kényi kenée gi ro zí 'yi e ndisí mbófo yée. Máuku

zíse, odú takpásilí eyé goó duý wo bì 'yi ga gére née i'bíní zíye née.

3 Togú í'bí éyí go zí 'yi yá, ndá ócó tarayí kíe zí 'yi e ówo a mbá wá.

4 'Buyí bì komo ere 'yi ówo miótoécí ledre 'bì 'yi e ni, idí ówo a lá duý ne gi ro zíia í'bí takpásilí zíyi."

Ledre gi ro ini zí Lomo (Lúrú kpá Lúka 11:2-4)

5 "Máayí kpá úku a zíse, ndásé idí káa zí 'yi ga bì ndisíní londo royé togú niyi go sími 'Dící Kótruro e togú mbú dogború misi'di kí'dí bì tú'dú 'yi e niyi ore ni, zíye ndisi ínyioguyé ndisi íni ini zí Lomo kí sómú ledre bì gi ro zí 'yi e ówo yée kídí yée niyi mbigí 'yi ga bì 'bì Lomo ni, 'yi ga bì ndisíní méngi kényi kenée ni, 'di'bíní takpásilí eyé go gi zí 'yima'dí e, ndaá gi zí Lomo wá. **6** Togú íli íni ini yá, idí ólú 'dící, zíyi 'dútu mbotu kacíyi, zíyi íni ini zí 'Buyí bì komo ere ni ndoo sími ugu roné. Ni 'yi bì owo ledre ga bì do mimbé'de 'yi e ni mbá bú, ni í'bí takpásilí zíyi ne.

7 Togú áyí go íni ini ma'dáa yá, ndá ndisi lála tú'dú ledre e ngebángáne káa zí 'yi ga bì owoní aka Lomo wá ni wá. Somúní 'bì eyé kídí Lomo ni úwú ini eyé gi zí tú'dú ledre ga bì yée niyi úku a ni.

8 Ndá idí káa zíye wá. Gi zíia éyí ga bì íli yée ni, 'Buyí owo mbá bú 'dá'dá gi zíyi kí ndú'yú wo.

9 "Ini esé idí idí káa,
" 'Buzé komo ere,
'yi e za mbá idíní óto úndruyi,
10 idíní ówo yií káa do Ngére eyé,
idíní méngi ledre eyé

do sogo kángá ona káa zí bì komo ere 'dága íri ni.

11 Idí í'bí éyí miánu ezé 'bì karaba zíze.

12 Idí ótoómo lúyú ledre ezé zíze káa zí bì ndisizé ótoómo a zí yée ga bì ndisíní lúyú rozé ni.

13 Ndá úzu zée kíngaya wá,
idí yómo zée gi zí Satána.'

14 "Togú ótoómosé ledre go zí 'yì ga bì menginí sée bísinyíne ní, 'Büsé bì komo ere ní, nì kpá ótoómo ledre zíse.

15 Togú ótoómosé ledre zí 'yì ga bì luyúní ledre rosé ní wá, 'Büsé bì komo ere ní, ótoómo ené kpá luyú ledre esé wá."

Ledre gi ro órú tara'yì

16 "Sími bì ásé go órú tarasé ní, ndásé óto rosé zí do komosé ídine bísinyíne káa zí 'yì ga bì ndisíní londo royé gi ro do ówo a mbá kídí ásé go órú tarasé ní wá. 'Yì ga bì owoní Lomo wá ní, ndisíní méngi kékéyi kenée ye. Máuku zíse, yée máa ga gére née ndikiní tákpasílì eyé goó gi zí 'yima'dí e ndaá gi zí Lomo wá.

17 Abú ásé ndisí órú tarasé yá, sími komosé kí rosé mbá idí idí bílámáne káa zí bì lengbe ní.

18 'Yima'dí e ndaní ówo a bì ya ásé go órú tarasé ní wá, 'Büsé bì komo ere bì ndisí ówo ledre gi do mimbé'de 'yì ní, idí ówo a lá duú ne gi ro zíá i'bí tákpasílì zíse."

Ídísé óto komosé gi ro éyì ga bì komo ere ní

(Lúrú kpá Lúka 12:33,34)

19 "Ndásé 'dó'dúyóko éyì e zíse do sogo kágá ona wá, gi zíá ngánza ní ánu ngíti geyi, zí kundú ó'bó ngíti geyi, zí 'yì ugu e úgu ngíti geyi, zí éyì ga gére née sínýí eyé mbá.

20 Bílámá a ídísé óto komosé gi ro éyì ga bì komo ere ní. Gi zíá ngánza kí kundú kí 'yì ugu e ndaní eyé íri gi ro sínýonzó éyì ga gére née wá.

21 Kací kadra mbá, mimbé'desé idí idí gi ro éyì ga bì komo ere ní.

22 "Kmosé ní káa zí miúndú pho'dú ní, togú unduní pho'dú bílámáne yá, ásé lúrú bì kací a drá mituluru ndaá.

23 Togú komosé lurú bì bílámáne wá, ásé ndisí fú lá sími mituluru. Kpá kenée togú bimiongó 'bì Lomo ndaá simisé wá, mituluru bì ásé idí sími a ní ní nda rómo mirómo.

24 "'Yì kíé'do útúásá idí káa do 'yì 'bì ngére e gbre wá. Ní óto 'bú wo

bì kíé'do ní, zíá sógó ngíti a misogó. Togú kenée wá, ní óto úndru ngíti a rómo do eze a. Ndá óto komoyí ro Lomo kpá ro éyì ga bì 'bì sága ba wá.

25 "Ndásé ndisí sómú ledresé kíngaya kí rosé, ledre gi ro éyì miánu, iní miéwé, nda kí bongó e gi ro ési yée wá. Ndaá 'bì ené bì ledre triðrisé ní zí Lomo owóowó rómo do éyì miánu ní wá, ndaá 'bì ené bì ledre kúrú'busé ní zí Lomo owóowó rómo do bongó ní wá?

26 Lúrúsé aka lá duú solú e, yáká eyé ndaá, gbagba eyé ndaá kpá wá, 'Büsé bì komo ere ní ndisí lúrú bì kacíye. Sée kí solú e, ambí romoní do lafuye ní ye, ndaá sée wá?

27 Sómú ledre bì ndisizé sómú a gi rozé kí rozé ní, utúasá ené óto zée zíze lú'búze do sogo kágá ba wá.

28 "Éyì bì ndisise sómú simisé gi ro bongó gi roa ní 'di? Lúrúsé aka gba misúrrú kágá ga bì ngará menginí moko wá ní, Lomo ndisí kpá fú óto lámá royé.

29 Abú kpá za cù Solomóna mongú ngére bì kóo 'bì Isiréle e ní, kí tú'dú bílámá bongó ga bì kóo zíne ní mbá, lámá bì kóo roa ní, romo ené do lámá bì ro misúrrú kágá e ní wá.

30 Togú bì Lomo oto lámá bú ro éyì ga bì káa zí súwú e, karaba niyí idí bílámáye kílondó gagání go zíye áráónzó royé ní, ala nda sée ga bì kí ledresé zíá owóowó ní? Éyì bì ngúngusé ledre 'bì Lomo kí roko'buné gi zíá wá ní 'di?

31 "Ndásé ndisí sómú ledre bì kídí, azé ánu karaba 'dýa, azé ndíki iní éwé a 'dáya, azé ndíki bongó ési a 'dáya ní wá?

32 'Yì ga bì ngunguní ledre 'bì Lomo wá ní ndisíní sómú ledre kenée ye. 'Büsé bì komo ere ní, owo yí ené éyì ga bì ilisé yée ní mbá bú.

33 Mízefi ledre, ídísé óto Lomo kí ledrené owóowó, zíse ndisise méngi ledre ga bì Lomo ili yée ní. Éyì ga bì za mbá ilisé yée ní, ní i'bí yée zíse.

³⁴ "Ndásé ndísi sómú ledre ga bì 'bì kílondó ní wá, kílondó owo ledre ga bì gí roné ní ne. Ídísé óto komosé duú gi ro ledre ga bì 'bì karaba ní ní."

7

Ndá 'décì ngbanga lafúyì e wá (Lúrú kpá Lúka 6:37,38,41,42)

¹ "Ndá 'décì ngbanga lafúyì e wá, káa bì Lomo ní kpá 'décì ngbangayí ke.

² Gi zía misi'di bì ndísi 'dí'bi a 'décì ngbanga lafúyì e doa née ní, Lomo ní 'dí'bi kpá wo 'décì ngbangayí doa. Éyì bì méngi kíye ní, ní méngi kpá wo kíyì.

³ "Éyì bì ndísisé úku ledre owú lúyú ledre 'bì lafúse e bì cíku'dée ní kí roko'buné rómo do 'bì esé mìngburoko lúyú ledre e gi zía ní 'di?

⁴ Áyì úku ledre zí ezeyì yaá née idí 'dí'biyó owú cící éyì gi komoa lárá a káa be 'di? Sími bì útúásá eyì lúrúndíki mongú kúrù'bù éyì bì komoyì ní kí royì wá ní.

⁵ Sée 'yì ga bì ndísisé londo rosé gi ro zí 'yì e ówo sée ní, ídísé 'dí'biyó mongú kúrù'bù éyì bì komosé ní kí, gi ro zí komosé ídine drá, ásé nda fú 'dí'biyó owú cící éyì gi komo lafúse."

⁶ Zí Yésu kpá úku ngíti ledre kídí, "Ndá í'bí éyì bì 'bì Lomo ní zí ísi wá. Éyì bì ní miříríne bílámáne káa zí dábu ní, ndá úcuóto a kó'dú mukúrù e bi wá, niyí ndísi 'dítí sinyi a. Zíye ndá'bayé náná báyi símiyí nzéré nzéré.

Éyì bì íli ní, Lomo ni í'bí a zíyì (Lúrú kpá Lúka 11:9-13)

⁷ "Éyì bì íli ní, ídí ómbo a Lomo ní í'bí a zíyì. Éyì bì ndaá zíyì wá ní, ídí gámásó'do a áyì ndíki a. Ídí kóko mbotü, Lomo ní líkpí a zíyì.

⁸ 'Yì bì ndísi ómbo éyì ní, niyí í'bí a zía. 'Yì bì ndísi gámásó'do éyì ní, ní ndíki a. 'Yì bì ndísi kóko mbotü ní, niyí líkpí a zía.

⁹ "Ambí ní dongaráse ore ne togú owú 'bì ené ombo ambata yá zíá 'dí'bi tutú í'bí a zíá ní?

¹⁰ Togú ombo kénzé yá, zíá 'dí'bi kámá í'bí a zíá ní?

¹¹ Tí bì ásé 'yì lúyú ledre e ní, ówosé kací í'bí bílámá éyì e bú zí owú 'bì esé e. Bì kenée ní, 'Büsé bì komo ere ní, ní nziyiné gi ro í'bí bílámá éyì zí 'yì bì ombo ní rómo do 'bì esé.

¹² Bì goó kenée ní, sími ledre mbá ídí méngi zí 'yì e éyì bì íli zíye méngi a zíyì ní. Ledre née kotru goó zaá ledre gi ro ledre lorü kí ledre gi ro nébì e mbá.

Owú mbotü kí owú misi'di (Lúrú kpá Lúka 13:24)

¹³ "Ídí ólú 'be 'bì Lomo gi do owú mbotü bì cíku'dée ní. Mongú mbotü bì wé, kí mongú misi'di bì ngúó ní, tú'dú 'yì e ndísiní ndéré gi doa zí umbu.

¹⁴ Tí lá owú mbotü kí owú misi'di bì cíku'dée ní, 'yì e cíku'dée niyí ndéré gi doa lá ye ndíki trídri.

Bílámá miáná kágá (Lúrú kpá Lúka 6:43-45)

¹⁵ "Kmosé idí ídí rosé gi zí nébì ga bì 'yì ṙanga e ní. Niyí ógu zíse kí bílámá tosoyé lá gi 'dí sága, tí lá nda mi'dí sími, niyí yì eyé káa zí bangá sinyí e ní.

¹⁶ Ásé ówoyéme yée duú gi ro miánaye. 'Yì e utúasání go 'décì mánga gi komo kíni togú mbú goófo gi komo ngéyé?

¹⁷ Kpá kenée bílámá kágá ndísi ána duú bílámá miánáne, bisinyí kágá ána 'bì ené kpá duú bisinyí miánáne.

¹⁸ Bílámá kágá ána ené bisinyí miáná kágá wá, bisinyí kágá ána ené kpá bílámá miáná kágá wá.

¹⁹ Kágá máa yée ga bì iliní ána bílámá miánaye wá ní, míngi a ní lágáoyó a 'dá'ba do óngbó a.

²⁰ Bì kenée ní, ásé ówoyéme nébì ga gére née gi zí míméngi ledre eyé.

*Mbigí 'yì lódú kací Yésu
(Lúrú kpá Lúka 13:26,27)*

21 “Ndaá 'bì ené bì kídí 'yì ga bì za mbá ndisíní ndólo máa Ngére, Ngére ní, niyí ólú mbá 'be 'bì Lomo komo ere ní wá. Duú wo bì ndisi méngi ledre ga bì Babá ili yée ní, ni ólú dūyú ne íri.

22 Kadra bì Lomo ní 'décí ngbangá 'yíma'dí e ní, tú'dú 'yì e niyí ndólo máa, ‘Ngére, Ngére.’ Zíye ndisi úku ledre kídí, ndisizé koo úku ledre eyí ze zí 'yì e kí roko'bü bì koo í'bí zíze ní, zíze ndisizé lágaoyó dokéké e gi simi 'yì e kí iriyí, zíze kpá kí méngi mingburoko ledre ga bì kí roko'buyé ní.

23 Tí lá Máayí úkulúgu ledre zíye mayá, ‘Máowó amá sée wá, idisé ìnyí gi romá íri sée 'yì luyú e.’

*'Yì komokenzi
(Lúrú kpá Lúka 6:47-49)*

24 “Bì kenée ní, 'yì bì ni úwú ledre bì máayí úku a ba, zíya óto a simi moko ní, ni go káa zí 'yì bì úbú 'dící ené, do landa zí sì 'dící ma'dáa idíne ngíri ní.

25 Abú iní ni é'dí kí mongú sili siminé ndisi íline ro 'dící néee, zí ngburu úcuyé gi roa yá, ndurú wá gi zíya otoní sì a go ngíri.

26 Kpá kenée, 'yì máa wo bì ni úwúomo ledre bì máayí úku a ba lá kí mbilíne ní, ni go cé káa zí bicayi 'yì bì úbú 'dící ené do sayi ní.

27 Simi bì iní ni é'dí, zí ngburu e úcuyé, zí mongú sili óguné ndisi kízi 'dící néee ní, ni geré ndurú sinyi roné bisinyíne.”

28 Simi bì Yésu ukuonzó ledre ga gére zíye kenée ní, zíya lútúne komoyé, zí tarayé ídríne mbá miidrí gi zí 'dódo ledre ené,

29 gi zíya 'dódo ledre ené ni káa zí 'yì bì kí roko'bü zíne, ndaá 'bì ené káa zí 'bì 'yì ga bì 'yì 'dódo lorú e ní wá.

* 8:5 8:5 Mongú 'yì 'bì asikíri e: Ni mongú 'yì bì ndisi lúrú bi do asikíri e míya (100) ní.

8

*Yésu yomo o'do bì kí umbunonó roné ní
(Lúrú kpá Máríko 1:40-45, Lúka 5:12-16)*

1 Simi bì Yésu nditíogü gi do landa kí 'dódo ledre zí 'yì e ní, zí tú'dú 'yì e kpá útuye do kací a.

2 Zí ngíti o'do kí umbunonó roné ógü útúne gbrí do ngúrú sindíne kó'dú Yésu ngúngú roné kídí, “Áko Mongú 'yì, togú utúasá go kací komoyí, idí yéme máa zí romá idíne drá.”

3 Zí Yésu 'dózo silihne óto a ro o'do néee zíya úku ledre kídí, “Máili go kenée royí eme mu.” Geré zí umbunonó néee úkúne gi roa.

4 Zí Yésu lórú wo o'buó'bü kídí, “Éyí bì mengi roné zíyi néee ndá aka geré úku a zí 'yì e wá. Idí aka ndéré zí 'yì 'dáná éyí, togú lurú royí utúasá kací komoa go yá, ni ngúngu a kídí ii, royí eme go. Zíyi nda 'díbi bangá ndéré óngoónzó a gi ro í'bílúgu mbófo éyí kíe zí Lomo káa zí bì ni miékéne simi lorú 'bì Músa ní. 'Yì e niyí geré ówo a mbá kídí royí eme go.”

*Ngúru mongú 'yì 'bì asikíri e
ngúngu ledre 'bì Lomo
(Lúrú kpá Lúka 7:1-10, Yiwáni 4:43-54)*

5 Simi bì Yésu nda'baogü simi gara bì Kapáranawúma ní, zí ngúru mongú 'yì 'bì asikíri e* 'bì kángá 'bì Róma óguné úku ledre zí Yésu kídí,

6 “Mongú 'yì, 'yì 'bì moko amá ni 'be 'dáa mi'dó'dóne kíngaya kí ndiyá umbu sindí, ni mi'dú'duné gi zíya bi.”

7 Zí Yésu úkulúgu ledre zíya kídí, “Bílámáne máayí ógü yómo wo gi do ndiyá máa néee.”

8 Zí mongú 'yì néee úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Mongú 'yì, máayí 'yì luyú ledre, utúasá zíyi óguyí zíma

'be wá. Ídí lá úku kása kúrúyi zí 'yì 'bì moko amá máa née ómoné.

⁹ Gi zía mánđisi méngi moko sí sili mingburoko 'yì ga bì domá ní. Zíma nda kpá ídima mongú 'yì do ngítí géyi 'yì e. Máayí úku ledre zí ngítí a kídí, 'Ídí ndéré 'dáa' zía tí ndéréne, Máayí ndólo ngítí a kídí, 'Ógù mu,' zía tí óguné. Máayí úku ledre zí 'yì 'bì moko kídí, 'Ídí méngi moko ba,' zía tí méngi a."

¹⁰ Simi bi Yésu uwú ledre née kenée ní, zía úku ledre zí 'yì ga bì ndisini lódú kacíne ní kídí, "Máuku zíse ma'díi, simi kúfúse Isiréle e za mbá, mánđiki aka 'yì kí ledre 'bì Lomo do mimbé'dené káa zí o'do ba wá.

¹¹ Karanée 'dá'dá íri, ríkí sí do 'yíma'dí e gi simi kángá eyé e mingúngúcua a niyí ndéré zíye ndisi kótru royé ndro simi ayimbi 'be 'bì Lomo kí Abarayáma e kí Isáka e kí Yakóbo e, mingburoko 'yì ga kóna ńguñguní ledre 'bì Lomo go 'dá'dá ní.

¹² Kúfú Isiréle e mbá niyí kóo ndéréndisi 'be 'bì Lomo simi rokiní née íri ye. Tí lá gi zía bì iliní zí Lomo ídine ne Ngére eyé wá ní, utúasání lolú ídí íri wá. Niyí úcu yée simi mongú mituluru kí'dí bì 'yì e niyí ndisi mbúmbudú kí náná do soyé gi zí éyí miówo ní."

¹³ Zí Yésu úku ledre zí mongú 'yì gáa ogü ndú'yú wo ní kídí, "Ndá'ba mu 'be. Ngúngu ledre eyí oto 'yì ndiyá eyí go zía ómoné." Geré zí ndiyá úkúne gi ro 'yì 'bì moko née 'be íri.

Yésu yomo tú'dú 'yì e gi do ndiyá
(Lúrú kpá Máriko 1:29-34, Lúka 4:38-41)

¹⁴ Simi bi Yésu nderéogu 'be 'bì Pétero ní, do úku ledre zía kídí ro towú Pétero írí miírì ní mi'dú'duné gi zía bi.

¹⁵ Zí Yésu ólúne zía 'dící íri, zía 'dí'bi sili lála síkpí wo 'dága, geré zí simi saná a émené. Zía tónóne

yéme éyí miánu zí Yésu kí 'yì ené ga gére ní.

¹⁶ Nda simi bì kadra utú go ní, zí tú'dú 'yì e 'dí'biogu 'yì eyé ga bì kí dokéké e simiyé ní zí Yésu. Zía lá úku kúrúne, zí dokéké e ólúoguyé mbá gi simi 'yì ga bì gáa oguní kíye zía ní. Zía kpá yómo tú'dú 'yì ndiyá e.

¹⁷ Ledre née mengi roné go tí káa zí bì kóo nébì Isáya uku ní kídí,
"Di'bioyó ndiyá gi rozé,
zía 'dí'bioyó éyí miówo gi rozé."

Lódú kací Yésu ndaá owú ledre wá
(Lúrú kpá Lúka 9:57-62)

¹⁸ Simi bi Yésu lurú tú'dú 'yì e niyí kpá fú cigíne ore ní, zía úku ledre zí 'yì lódú kacíne e kídí, yée 'doguní aka bi mu sága mìkavu Galiláya gi 'dí kerí.

¹⁹ İnyiní aka ndéré wá, zí ngúru 'yì 'dódo loru 'bì Músa óguné úku ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yì, máili zíze ndéréze kése gi do bi bì ilí ndéré doa ní."

²⁰ Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do née kídí, "Lúrú goó, gba o'do bangá e emení gi zíma ye gi zía niyí kí gu eyé e ndisi 'dú'du simi a. Solú e niyí kí 'dící eyé e ndisini 'dú'du simi a. Tí lá Máa bì Owú 'bì 'yíma'dí ní, gba bi 'dówúro ndaa zíma wá."

²¹ Zí ngúru 'yì lódú kacíga ınyiné úku ledre zía kídí, "Ngére, babá ngoko go, ilí aka zíma ndá'bamá óto wo kí zíma ndá'baogumá lódú kacíyi."

²² Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, "'Yì ga bì niyí go káa zí umbu 'yì e gi zía bì ńguñguní ledre 'bì Lomo wá ní idíní óto wo. Ógù 'bì eyí mu lódú kacíma."

Yésu ucüomo mongú sili kí ilí
(Lúrú kpá Máriko 4:35-41, Lúka 8:22-25)

²³ Nda gi ore zía ékíne simi kurúngba, zí 'yi lódú kacíga ékí lódú kací a, Yóó zíye ndéréye.

²⁴ Niýí aka lá cíkjí simi yana iní, zí mongú sili ógúné kpi kpi kpi ndísi ílí iní gbuwa gbuwa simi kurúngba. Yésu ni yí ené koo mi'dú'duné. ²⁵ Zí 'yi lódú kacíga ndéréye úru wo kídí, "Ngére, 'di'diya yomo zée mu azé go úyu."

²⁶ Simi bi Yésu ınyiogu ní, zía úku ledre zíye kídí, "Érésé ngiri gi ro 'di, 'desí ba ıngúngusé aka esé ledremá kíngaya fú lá wá?" Zía ınyioguné 'dága úku ledre zí mongú sili née zía tóroné zí bi ídine sií.

²⁷ Zí tara 'yi ené ga gére née ıdríne mbá miidrí zíye ndísi úku ledre dengbiye kídí, "Bi káa lará 'yi 'di? Bi sili uwú kúrú a gba ne ní."

*Ya'dá e gbre kí dokéké simiyé
(Lúrú kpá Máríko 5:1-20, Lúka 8:26-39)*

²⁸ Simi bi 'doguní bi go sága gi 'dí kerí ní, zíye ndéréoguyé simi owú do 'be 'bi 'yi ga bi ndísiní ndólo yée Gadára e ní. Niýí aka cíkjí do misi'di, zí ngíti géyi ya'dá e gbre kí dokéké simiyé, bi gámá 'yi e ndaá gi do misi'di née gi zí rará bi ro ya'dá ga gére née wá.

²⁹ Zíye úku ledre zí Yésu kídí, "Yíjí, Owú 'bi Lomo, éyí bi ili gi zíze ní 'di, ógu lingi ba go gi ro 'décí ngbangarozé 'dá'dá gi zí sindí kadra 'bi 'décí ngbangazé?"

³⁰ Ábuwá mukúrú niýí yi eyé koo gbóo ore ndísi ánu éyí eyé.

³¹ Zí dokéké ga bi simi ya'dá ga gére ní ıngúngu royé zí Yésu kídí, "Togú ili lágaoyó zée gi simi ya'dá ga ba yá, idí kásá zée ndéré ndísi simi mukúrú ga bi 'dáa ba."

³² Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Nderéní mu ólú ndísi simi mukúrú ga gére ní." Geré zíye ndéréye. Simi bi olúní go simi mukúrú e ní, zí mukúrú e úduyé rü gi dogború landa ngásá útúye simi mikavu do úyuyé mbá.

³³ 'Yí ga bi ndísiní lúrú bi kací mukúrú ga gére ní, simi bi lurúní ledre bi Yésu mengi née kenée ní, zíye ngásáye úku 'dódo a zí 'yi e simi gara.

³⁴ Zí 'yi e gi simi gara gíri óguyé úku ledre zí Yésu idí ólúogu gi simi gara eyé gi ona 'dá'ba.

9

*Yésu yomo ngíti o'do bi ni migigíri ni
(Lúrú kpá Máríko 2:1-12, Lúka 5:17-26)*

¹ Zí Yésu ınyiné ékíne simi kurúngba, 'dógo bi ndéréne simi gara bi ndísi ndísi simi a ní.

² Nda go 'be íri, zí ngíti géyi 'yi e ımbiógu ngíti owúphírangá bi ni migigíri ní zía kí gbagbara. Zí Yésu owo a kídí 'yi ga gére née owoní go ya née ni útuásá yomo wo. Zía úku ledre zía kídí, "Owú 'bi amáa idí ódó mimbé'deyí, máotoómo lúyú ledre eyí go."

³ Geré zí ngíti géyi 'yi 'dódo lorú ınyiyé úku ledre dengbiye kídí, "Uku sinyi ledre go, otoasá roné go kí Lomo."

⁴ Tí lá zí Yésu ówo sómu ledre eyé née, zía úku ledre zíye kídí, "Éyí bi mimbé'desé ni gi zía bisinyíne kenée ní 'di?

⁵ Wo be 'di ni née mi'diyíne zíma úku a, 'Máotoómo lúyú ledre eyí go,' togú mbú, 'Iñyíogu mu 'dága tónó gámáyi?'

⁶ Tí lá gi ro zíse ówo a kídí Owú 'bi 'Yíma'dí ni kí roko'bü zíne gi ro ótoómo lúyú ledre 'bi 'yi e do sogo kángá ona," zía úku ledre zí migigíri ba kídí, "Iñyíogu mu 'dí'bi gbagbara eyí zíyi ndá'bayí 'be."

⁷ Tí ma'díi zí o'do née ınyioguné ndá'bané 'be.

⁸ Simi bi tú'dú 'yi e lurúní ledre née kenée ní, zí ngiri méngi yée kíngaya, zíye ndísiyé mbófo Lomo bi i'bí roko'bü kenée zí 'yi e ní.

*Yésu ndólo Matáyo
(Lúrú kpá Máríko 2:13-17, Lúka 5:27-32)*

⁹ Káa zí bi Yésu ní go mindéréokpóne ní, zía ndíki ngítí o'do kí iriné Matáyo simi mákitabu ní 'yi 'dó'dú usórú, Yésu ya zía ní, "Ídí lódú kacíma," Zí Matáyo útúne do kací a.

¹⁰ Simi bi Yésu niyí go zí Matáyo 'be kí 'yi ené e do bi éyí miánu ní, zí tú'dú 'yi 'dó'dú usórú e kí ngítí géyi 'yi luyú e, óguyé zíye ndísi ánu éyí kí Yésu nda kí 'yi lódú kacíga.

¹¹ Zí ngítí géyi Farusáyo e óguye úku ledre zí 'yi lódú kací Yésu ga gére née kídí, "Éyí bi mongú 'yi esé ndísiní ánu éyí kí 'yi 'dó'dú usórú e kpá kí 'yi luyú ledre e gi zía ní 'di?"

¹² Simi bi Yésu uwú ledre ba ní, zía úku ledre zí Farusáyo ga gére née kídí, "'Yí bi ndíyá ndaá roa wa ní gamáso'do ené dokotóro wá, tí lá 'yi ndíyá e ndísiní gámásó'do dokotóro ye."

¹³ Tí lá ndérésé mu zíse gámásó'do ini ledre gi simi ledre bi Lomo uku kídí, 'Máli idísé ídí 'yi ówo ledre kí 'yi e, ndaá 'bi ené 'dáná éyí esé e wá.' Gi zía máogu amá gi ro bílámá 'yi e wá, yí ené gi ro bísinyí 'yi e."

*Ndu'yúní Yésu gi ro ledre órú tara'yi
(Lúrú kpá Máríko 2:18-22, Lúka 5:33-39)*

¹⁴ Nda simi ngítí silih, zí 'yi ga bi ndísiní lódú kací Yiwáni Babatíza ní ndú'yú Yésu kídí, "Mongú 'yi, zée kí Farusáyo e ndísi zé órú tarazé, tí lá 'yi lódú kacíyi orúní 'bi eyé tarayé wá gi zí 'di?"

¹⁵ Yésu ya zíye ní, "'Yí ga bi nderení ófú kára, mikánda adrúgu ní dongaráye ní, lerí mengi yée wá. Lerí ní méngi yée simi bi 'di'bi oyóní wo gi dongaráye go ní."

¹⁶ "Ngítí a, 'yi utúasá içi 'dútu ungu bì ro kurú bongó ní kí mikánda a wá. Mikánda bongó née

ní ngúrógú zía lálalófo kurú a née kí mongú ungu.

¹⁷ Kpá kenée, 'yi e utúasání lótó le'yi simi kurú ndoko wá. Togú lotóní yá, le'yi née ní ú'bü geré zí kurú ndoko née ndoko ené zí le'yi kúkúonzó roné bi. Idíní lótó le'yi simi mikánda ndoko gi ro zí ndoko e kí le'yi idíye mibándáye."

*Yésu yomo kára 'yi ndíyá
(Lúrú kpá Máríko 5:21-43, Lúka 8:40-56)*

¹⁸ Cikí ore, zí ngúru mongú 'yi ógu útúne gbrí kó'dú Yésu úku ledre kídí, "Nyíma otomo 'dówúne go cakaba, ógu aka óto silihí doa gi ro zía ómoné."

¹⁹ Zí Yésu ïnyiyé kí 'yi lódú kacíne e ndéréye zí o'do née 'be.

²⁰ Simi mindéréye do misi'di, zí kára kí ndíyá 'bi kará e roné simibi doa goó sokó doa gbre (12) ukú wá, óguné gbóogo sogo Yésu do 'dí'bi tara bongó gi roa.

²¹ Zía úku ledre zíne kí roné kídí, "Togú má'dí'bi lá tara bongó bi roa née yá, romá ní éme."

²² Geré zí Yésu óyó roné lúrúndíki wo. Zía úku ledre kídí, "Nyíma, ídí ódó mimbé'deyí, ngúngu ledre eyí yómo yíi go." Ma'díi, geré zí ro kára née émené.

Yésu yomo owúkára gi simi umbu

²³ Simi bi Yésu niyí ógu kí 'yi ené e 'be 'bi mongú 'yi née íri ní, kú'dú ní ndísi úku ledre, mbúdú ní ówú,

²⁴ zíá úku ledre zíye kídí, "Ólúogusé aka sága, owúkára ba uyu ené wá 'du'du yi ené lá mi'dú'du." Zí 'yi e útúye mbá kúgú a.

²⁵ Simi bi 'yi e olúoguní gi 'dící ini go mbá sága ní, zí Yésu ólúne ndéré 'dí'bi silihí umbu, geré zíá úrúne, do ïnyióguné 'dága.

²⁶ Zí phanda ledre née ángané simi gara e za mbá.

Yésu likpí komo ya'dá e gbre

²⁷ Simi mindéréókpó Yésu gi ore, zí ya'dá e gbre komoyé ndaá lódú wo kí ngúngú royé zía kídí, "Mongú 'yi, Bulúndu ngére Dawídi,* ídí ówo ledre zíze."

²⁸ Simi bi ni goó za 'dící ni zí ya'dá ga bi komoyé ndaá ba ólú lódú kací a gi 'dící, zía ndú'yú yée kídí, "Ngúngusé go kídí máayí útúásá likpí komosé?"

Zíye úkulúgu ledre kídí, "Hi, ngunguzé go kenée Ngére."

²⁹ Zí Yésu óto silihne ro komoyé zía úku ledre kídí, "Gi zí ngúngu ledre esé máayí yómo sée,"

³⁰ zí komoyé tí likpíne. Zí Yésu lórú yée o'búóbú kídí, "Ndásé úku ledre bi máméngi zíse née zí 'yi e wá."

³¹ Abú kenée ndotó, tí lá bi olúoguní gi ore ni, zíye úku ledre née zí phanda a báyiné simi gara e za mbá.

³² Kpá lá bi Yésu kí 'yi ené e niyí aka gi ro ólúogu ni, zí ngíti géyi ya'dá e ímbiógú ngíti o'do kí dokéké siminé odro gi zíye wá zí Yésu.

³³ Nda simi bi Yésu ógóoyó dokéké née ni, o'do bi koo odro wá ni, zíye geré tónó ódróné. Zí ledre née lútúne komo 'yi ga bi ore née zíye úku ledre kídí, "Ledre mengi aka roné zíze Isiréle e ona kenée wá."

³⁴ Tí lá Farúsáyo e ya, "Satána i'bí roko'bú née zíye ndísi ogóoyó dokéké e kíe gi simi 'yi e ne."

Lerí 'yi e mengi Yésu

³⁵ Zí Yésu gámáne simi gara kí írigbéré ga bi ore ni, kí ndísi 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yi e simi 'Dící Kótrúro e eyé e, kí ndísi úku bilámá ledre gi ro 'be 'bi Lomo zí 'yi e nda kpá kí síkpi 'yi e gi do ríkí ndíyá eyé e.

³⁶ Simi bi lurú tú'dú 'yi e 'dii ni, zí leríye méngi wo gi zíye 'yi ga gére née ngíti géyi 'yi e ndísiní méngi

* 9:27 9:27 Bulúndu Dawídi: Yúda e owoní bú kídí niyí karanée ndíkiogu Kírésito gi simi kúfú ngére Dawídi. * 10:2 10:2 'Yímikása: Née 'yi ga bi Yésu i'bí roko'bú zíye, zíye ndísi kása yée ndéré kí méngi moko ené e káa zí úku bilámá ledre ené zí 'yi e, kí síkpi 'yi ndíyá e kpá kí ógóoyó bicayi lomo e gi simi 'yi e ni.

láráye 'yi sáká yée ndaá, káa zí kábírikí bi ngará míngíye ndaá ni.

³⁷ Zíye úku ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére née kídí, "Tú'dú 'yi e niyí go nzíiyé gi ro úwú ledre 'bi Lomo, tí lá sée 'yi 'dódo ledre maáge, éyesé wá.

³⁸ Bi kenée ni, idísé íni ini zí Ngére bi ni míngí moko ma'dáa ni, zíye kásáogu yata 'yi 'bi moko zíse gi ro zíse ndísi 'dódo bilámá ledre kéye zí 'yi e mbá."

10

Yésu gelé 'yímikása e sokó doa gbre

(Lúru kpá Máríko 3:13-19, Lúka 6:12-16)

¹ Zí Yésu ndólo 'yi lódú kacíne ga bi sokó doa gbre (12) ni, i'bí roko'bú 'bi ógóoyó bicayi lomo e kpá kí síkpi 'yi ndíyá e kíe zíye.

² Ba íri 'yímikása* ga bi sokó doa gbre (12) ni. Simúna bi ngíti íriá kpá Pétero ni, kí lúnduné Andiríya, Yakóbo wotí Zebedíya, kí lúnduné Yiwáni,

³ nda Phílipo, kí Batilimáyo, Tóma kí Matáyo 'yi 'dó'dú úsóru, Yakóbo wotí Alafáyo, nda Tadéyo,

⁴ kí Simúna Zíloto, kí Yúda bi gi simi gara bi Keriyóta bi i'bí ngebángá Yésu ni.

Yésu kasa 'yímikása e sokó doa gbre

(Lúru kpá Máríko 6:7-13, Lúka 9:1-6)

⁵ Simi bi Yésu kasa 'yímikása ené ga bi sokó doa gbre (12) ni, zíye úku ledre zíye kídí, "Ndásé ndéré 'be 'bi 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ni wá, togú simi kángá 'bi 'yi ga bi Samáriya e ni kpá wá.

⁶ Idísé ndéré 'be 'bi Isiréle e gi zíye oyóní sogoyé go zí Lomo.

7 Zíse úku ledre zíye kídí, 'Síndí kadra ní go gbóo gi ro zí Lomo ídine Ngére doyé.'

8 Zíse síkpí 'yí ndiyá e kpá kí úru 'yí e gi simi umbu. 'Yí ga bi kí sámá royé ní, zíse yéme sanáye, zíse ógóoyó dokéké e gi simi 'yí e. 'Yí e ndaní í'bí éyí zíse gi ro moko máa née wá gi zía máí'bí roko'bú née zíse gbékpíne.

9 Simi mindérése, ndásé 'dí'bi késí wá,

10 ndásé gbawá 'dí'bi yata bongó e kí éyí síndí e zíse simi kombo, ndásé kpá gbawá 'dí'bi ngbángbá. 'Yí ga bi ásé ndéré méngí moko zíye née niyí lúrú bi kacíse.

11 "Gara togú do 'be bi ógusé go simi a ní, zí ngúru míngí 'be 'dí'bi sée simi sumu yá, ídise 'dú'du ore, ásé nda fú ndéréókpó.

12 'Be bi ógusé go simi a ní, ídísé í'bí mandá ore.

13 Togú 'dí'biní sée go simi sumu, ídísé íni ini zí Lomo idí í'bí úndru zíye ore. Togú 'dí'biní sée wá, úndru esé née idí ídíáká zíse.

14 'Yí ga bi 'dí'biní sée simi sumu gi ro úwú ledre ga bi ógusé kíe zíye ní wá ní, ídísé ú'búómo 'burú bi ro síndíse ní cíki ore gi ro do ówo a mbá kídí asiní goó gi rosé.

15 Zíá kpá úku ngíti ledre zíye kídí, Máúku zíse ma'díi, 'do'dó 'bi 'yí ga bi kóo Lomo 'do'do yée simi Sodóma kí Gomóra[†] ní emene gi zí 'do'dó bi ní 'dó'do 'yí ga bi asiní kí úwú ledre gi tarasé ní.

16 Ásé ídí dongará bisinyí 'yí e íri káa zí kábiríki ga bi dongará máarára e míngíye ndaá ní. Gi zí kéyi née ní, komosé idí ídí rosé, zí mimbé'desé ídine zí 'yí e mbá bilámáne.

17 "Ídísé kpá bándá rosé gi zí ngíti géyi Yúda e, niyí 'dí'biogú sée kó'dú míngburoko 'yí eyé e simi 'Díci Kótruro e, zíye 'dó'do sée.

18 Ásé ídí zíye káa zí bisinyí 'yí e ní, zíye 'dí'biogú sée kó'dú míngburoko 'yí e kpá kí míngburoko ngére e gi ro zíye 'décí nganga rosé. Ábuwá ásé go ndéré 'dódo ledre amá zíye kpá kí 'yí ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní.

19 Togú 'dí'biní sée go yá, ndásé sómu ledre kídí, ásé ndéré úku a ba ya 'dýia wá. 'Dówú Lomo ní úkuí'bí ledre ne zíse úku a.

20 Ásé ndísi úku duú éyí bi 'Büsé Lomo ní ndísi úkuí'bí a zíse simi roko'bú 'bi 'Dówúne ní.

21 "Karanée ngíti géyi 'yí e niyí í'bí ngbángá lúnduyé e kí lémiyé do úfu yée, zí ngíti géyi 'bumiowú e méngí a zí owú 'bi eyé e kpá kenée, zí owú e ídye okó ro 'yí ndíki yée do úfu 'yí ndíki yée gi zíye.

22 Tú'dú 'yí e niyí karanée sógó sée gi zía bi ngúngusé ledre amá ní. Yée bi ngúnguní ledremá zíye tóroyé ngbúó simi 'do'dó ní, Lomo ní karanée í'bí trídrí zíye.

23 Togú 'do'doní sée simi gara bi ásé simi a gi zía bi ndísisé 'dódo ledre amá ore ní, ídísé ngásá simi ngíti a. Máayí ndá'baogú 'diya 'dá'dá gi zíse kí gámá lící rosé kenée simi kángá 'bi Isiréle e mbá kí úku ledre amá zí 'yí e.

24 "Yí bi ndísiní 'dódo ledre zíá ní, romo ené do 'yí 'dódo ledre wá. Kpá kenée 'yí 'bi moko romo ené do mongú 'yí ené wá.

25 Káa zí bi máayí 'yí 'dódo ledre zíse kpá manda esé ní, ídísé ówo a kídí niyí ndólo sée Belezabúbu[‡] káa zí bi ndísiní ndólo máá ní gi zíá máayí mongú 'yí esé.

26 "Ndásé éré 'yí ga bi niyí ndísi méngí láráse gi zíá bi ngúngusé ledre amá ní wá. Lomo ili ídísé 'dódo ledre ené e za mbá zí 'yí e bikéri a ndaá ló'bo wá.

[†] **10:15 10:15** Sodóma kí Gomóra: Lomo ongbóonzó gara ga gére née gi zíá bisinyí míméngí ledre eyé ofu kóo go simi síndí kadra 'bi Abarayáma. Ólo Dosí eyé e 18:20—19:24. [‡] **10:25 10:25** Belezabúbu: Ba kpá ngíti íri ngére 'bi bicayi lomo bi ndísiní kpá ndólo wo Satána ní.

27 Ledre ga bì mi'dódo yée zíse kí ndülü kí kadra ní ídísé ózoogu yée zí kadra zí tú'dú 'yì e úwú yée mbá.

28 Ndásé éré 'yì ga bì niyí úfu lá duú gbékpí rosé, utúasání óto síliye ro trídrisé wá ní wá. Ídísé éré ngíri Wo bì ni úcú kúrú'búsé nyé ku pho'dú ní.

29 Minzéré owú solú e, ledreyé ndaá owóowó wá, 'yì ní úgú yée 'dénýé gbre duú kí giníya kí'e'do. Lomo bì otoogu yée ní, ili ené zíye úyuyé lá síkala wá gi zíá owo yì ené yée mbá bú.

30 Lomo owo ledre gi rosé bú bílámáne, gba bì dosé olo yée kékí'e'do mbá.

31 Ndásé éré ngíri 'yì ga bì iliní duú úfu gbékpí rosé ní wá, ledresé ní zí Lomo owóowó rómo do gbékpí éyí trídri e mbá.

32 "Yì ga bì eréní ngíri wá, togú toroní ngíri úku ledre fúó zí 'yì e kídi yée niyí 'yì amá e yá, máayí úku ledreyé zí Babá komo ere kpá fúó kídi, ma'díi niyí tí 'yì amá e.

33 Togú asiní gi romá gi zí komo 'yì e yá, máayí kpá ási gi royé kó'dú Babá bì komo ere ní kídi ndaní eyé 'yì amá e wá.

34 "Ndásé sómú a bì kídi bì máogu ba ledre e niyí idí mbá bílámáye ní wá. 'Yì ga bì ɳguŋuní ledremá wá ní, mimbé'deyé ní ndísi idí pho'dú zíye ndísiyé kí úfu ngítí géyi 'yì ga bì ɳguŋuní ledre amá go ní.

35 Ngítí géyi

" 'owú ya'dá e niyí zíngi ro 'buýé e kídi 'buýé ɳguŋuní ledremá gi ro 'díya.

Zí owúkará e méngi a zí mbágáye kpá kenée gi zíá bì mbágáye ɳguŋuní ledremá ní.

Kará 'be e niyí méngi a kpá kenée zí tetéye e.

36 Ledre néee 'dodo go kídi, okó ní ógu ro 'yì bì ɳguŋu ledre

amá go ní cíkí gi zí 'yì ené e gi 'be.'

37 "Togú 'yì oto 'bú 'yì 'bì 'be 'bì ené e rómo domá yá, 'yì néee utúasá ené idí 'yì lódú kacíma wá.

38 'Yì bì utúasá ímbí mingbúngbu kágáš ené í'bí roné kíe zí 'do'dó kí umbu gi romá wá ní, utúasá idí káa do 'yì lódú kacíma wá.

39 Togú 'yì ya néee ɳguŋu ledremá wá káa bì ezeokóma e niyí úfu néee yá, simí bì ufuní wo go ní, ndiki trídri bì za fí ní wá. Togú ezeokóma e ufuní 'yì gi zíá bì ɳguŋu ledremá ní yá, ní ndiki trídri bì za fí ní.

40 "Togú 'yì 'di'bi séé simí sumú gi zíá bì ásé 'yì amá e ní, 'yì néee 'di'bi kpá máa go. 'Yì bì 'di'bi máa go simí sumú ní, 'di'bi kpá babá go gi zíá kasaogu máa ne.

41 Togú 'yì 'di'bi nébi simí sumú gi zíá bì Lomo kasaogu wo ne ní yá, Lomo ní í'bí takpásílí zíye ndro kí nébi ma'dáa. Togú 'yì 'di'bi 'yì méngi ledre ga bì Lomo ili yée ní simí sumú, Lomo ní í'bí takpásílí zíye ndro kí 'yì máa néee.

42 Ndaá kpá lá duú néee wá, togú 'yì i'bí iní zíse éwé a gi zíá bì ásé 'yì lódú kacíma e ní yá, Lomo ní í'bí úndru zíá."

11

Yiwáni Babatíza kasa 'yì e ené e zí Yésu

(Lúrú kpá Lúka 7:18-35)

1 Simí bì Yésu ukuonzó ledre zí 'yì lódú kacíne ga bì sokó doa gbre néee kenée ní, zíá inyiné ndéréne kí 'dódo ledre kpá kí úku ledre 'bì Lomo simí gara ga bì 'bì Galiláya ore ní.

2 Yiwáni 'yì Bábátízí 'yì e ní simí sígini. Zí phanda Kírésito ówú ndíki wo 'dící íri. Zíá kása 'yì lódú kacíne e zí Yésu ndú'yú wo kídi,

3 “Áyí ba Kírésīto bì nébī e ukuní ledrea kídi ní ógu ní, ala áyí ngítí 'yī kpí?”

4 Zí Yésū kásalúgu yée kídi, “Ledre ga bì mán̄dísí 'dódo yée, zíse úwú a go kí mbílise kí yée ga bì lúrúsé máa kí méngi yée ní, ídísé ndéré úku yée zí Yiwáni kídi,

5 'yī ga bì lurú bi wá ní málíkpí komoyé go, migigírī e máyéme sín̄diye go, 'yī ga bì kí sámá roye ní máyéme yée go, mimbílí ngbütú e málíkpí mbílise go, umbu e niyí go kí úrú, máayí go kpá ndísī úku bílámá ledre 'bì Lomo zí 'yī lerí e.

6 Ídísé kpá úku a zía kídi, Lomo ní i'bí úndru zí 'yī ga bì asiní gí romá wá gí zí ledre ga bì mán̄dísí méngi yée ní.”

7 Simī bì 'yī lódú kací Yiwáni niyí go ndá'ba ní, zí Yésū óyólúgu komoné tónóne úku ledre zí tú'dú 'yī ga ba ní gí ro Yiwáni kídi, “O'do bì kóo ndísīndré ndéré lúrú wo simī súwú 'dáa ní náambi? Ówosé kóo wo lá káa zí lómí bì silī ndísī ilí a káa zí cící éyí ní?

8 Togú kenée wá ní, ilisé kóo zía idíne íri kí mongú bílámá bongó roné? 'Yí ga bì kí bongó e roye kenée ní ndísīndré ndísī duý ye do mingburoko bi ga bì 'bì ngére e ní.

9 Sara togú kenée ní, éyí bì kóo ndérésé lúrú a ní 'di? Ndérésé lúrú nébi? 'Be tí kenée ní, mááku zíse o'do née romo do nébi.

10 Née o'do bì kóo Lomo uku ledre a do éké ledre gí roa kídi,

“Máayí kása 'yī kasa amá zíyí 'dá'dá,
gí ro zía yémeómo misi'di zíyí nzíyiné.”

11 Mááku zíse ma'díi, gí dongará 'yī ga bì kará e ndikiní yée ní 'yī rómo do Yiwáni Babatíza ndaá. Tí lá 'yī máá wo bì ní odú 'yī 'be 'bì Lomo komo ere ní, romo do Yiwáni duý ne.

12 Tónóne gí simī sín̄dī kadra bì kóo Yiwáni Babatíza ndísī úku ledre 'bì Lomo zí 'yī e, ndéréoguné gí karaba ní, ledre 'bì Lomo bì komo ere ní ní kóo go mán̄déréné 'dá'dá, tí lá 'yī ga bì otoní roye okó ro ledre 'bì Lomo ní ndísīní gámásó'do misi'di gí ro úcúomo a kí cóngó ro.

13 Ledre ga bì mbá nébī e ekéní yée nda kpá kí lorú 'bì Músa, ndéréoguné gí simī sín̄dī kadra 'bì Yiwáni, niyí gí ro ledre 'be 'bì Lomo.

14 Togú ńgúngusé go kenée, Yiwáni babatíza ní nébī káa zí Ilíya nébī bì kóo Lomo uku'dodo ledre miógu ené ní.

15 'Yí bì kí mbílí ro doné, idí índi mbílíné úwúyéme ledre ba bílámáne.

16 “Máayí ótoásá 'yī ga bì cakaba ba kí 'di? Niyí yí eyé káa zí owú ga bì niyí do bi ndeke ní. Zí ngítí geyí ndísiyé ndólo lafúye,

17 úku ledre zíye kídi, ‘Ndísižé úku ke'bì kí úcu kídrí, ógusé lé'bé ke'bì zíze wá, ukuzé ke'bì ini, simikozo 'di'bì sée kpá wá.

18 Simī bì Yiwáni ogú ní, anu bílámá éyí wá, ewé le'yí kóró kpá wá ní, úkusé yí esé kídi, ‘Lúrúsé aka o'do ba. Ní 'yī mimbé'de, 'yī kóyó kpá ezegámá 'yī 'dó'dú ńsóru e kí 'yī lúyú ledre e.’ Tí lá komokenzí ndísī 'dódo roné ma'díi kací míméngi ledre.”

19 Zí Owú 'bì 'Yima'dí óguné ndísī kí ánu éyí kpá kí éwé éyí e kí 'yī e ní, úkusé yí esé kídi, ‘Lúrúsé aka o'do ba. Ní 'yī mimbé'de, 'yī kóyó kpá ezegámá 'yī 'dó'dú ńsóru e kí 'yī lúyú ledre e.’ Tí lá komokenzí ndísī 'dódo roné ma'díi kací míméngi ledre.”

'Do'dó ro 'yī kála ledre e (Lúrú kpá Lúka 10:13-15)

20 Zí Yésū tónóne úku ledre zí 'yī e simī gara ga bì kóo mengi tú'dú mingburoko ledre e ga bì kí roko'buyé simiyé ní, gí zíá oyólo'bóní eyé mimbé'deyé zíye ńgúngu ledre 'bì Lomo wá.

11:10 11:10 Maláki 3:1 * **11:21 11:21** Korazíni kí Beteseyída: Née gara ga bì Yúda e ndísīndré simiyé ní, tí lá 'yī ga ngará ndaní Yúda e wá ní ndísīndré 'bì eyé simī Táyire kí Sidóna.

21 “Áko, sée 'yi 'bì gara ga bì Korazíni kí Beteseyída* ní, Lomo ni karanée 'dó'do sée bísinyíne. Togú mingburoko ledre ga bì menginí royé káa do 'dódo ledre zíse ní, idí menginí kóo royé née simi gara ga bì Táyire kí Sidóna ní, káa bì 'yi ga bì íri née oyólo'bóní kóo mimbé'deyé go 'desí zíye ḥguṇgu ledre 'bì Lomo.

22 Máuku zíse, abú 'yi ga bì 'bì Táyire kí Sidóna Lomo ni karanée 'dó'do yée yá, ni idí kí ngítíne.

23 Séé 'yi 'bì gara bì Kapáranawúma ní, sómúsé kídí Lomo ni 'dí'bi sée 'be 'bì ené komo ere? F'i, 'dí'bi ené séé íri wá. Ni úcú séé ku pho'du bi za fí ní. Togú mingburoko ledre ga bì máméngi yée simi gara esé ona ní, idí menginí kóo royé née simi gara Sodóma, káa bì idíaká ba go gi karaba.

24 Karanée kadra ngbanga, Lomo ni 'dó'do sée rómo do 'bì Sodóma.”

*Yésu i'bí mbófo éyí zí Lomo
(Lúrú kpá Lúka 10:21,22)*

25 Zí Yésu īnyiné mbófo Lomo kídí, “Babá, áyí Ngére do éyí e za mbá, kpá do Ere kí Kángá. Mambófo yíi gi zíá ótoécí ma'díi ledre eyí ba gi zí 'yi ga bì ya yée niyí 'yi ówo ledre e ní, zíyí nda 'dódo a zí yée ga bì kí owú ówo ledre ní.

26 Babá, née ledre bì utúasá kací komoyí ní, gi ro zíá idíne kenée.”

27 Zíá kpá úku ngítí ledre kídí, “Babá, i'bí roko'bü ledre e go za mbá zíma. 'Yí bì owoyeme ledre gi romá ní ndaá duý Babá, 'yi owoyéme ledre gi ro Babá ndaá duý máa kí 'yi ga bì mágélé yée go gi ro 'dódo Babá zíye ní.

28 “Séé ga bì za mbá ndísisé 'dó'dó gi zí lorù bì mingburoko 'yi esé e imbiotoní dosé ní, idísé ógu zíma, máayí sáká sée gi ro zíse 'dówúrosé.

29 Idísé i'bí mimbé'desé zíma, zíse ndísisé lódú duý kací lorù amá, gi

zíá mimbé'demá ni bílámáne ro 'yi e gi zíá bì mánđisí ówo 'do'dó eyé ní. Togú ilisé ledre amá go yá, máayí idrí mimbé'desé zíá idríne nzoó zíse 'dówúrosé.

30 Gi zíá lorù bì máayí í'bí a zíse ní ndaá 'bì ené owóowó wá, ni yí ené fáfáka utúasá í'bí kúrú rosé wá.”

12

*'Yí lódú kací Yésu anuní ngoru kéré
(Lúrú kpá Máriko 2:23-28, Lúka 6:1-5)*

1 Simi Sílí 'bì 'Dówúro*, zí Yésu 'décí bi kpurú gi simi ngítí yáká kéré. Zí 'yi lódú kacíga ndísiyé lófo ngoru kéré kí ánu a gi zí 'bú.

2 Zí ngítí géyi Farúsáyo e īnyiyé úku ledre zí Yésu kídí, “Lúrú aka 'yi lódú kacíyi ga ba niyí go méngi moko simi Sílí 'bì 'Dówúro.”

3 Yésu ya zíye ní, “Ówosé éyí bi kóo Dawídi kí 'yi ené e menginí simi bi kóo 'bú mengi yée ní bú?”

4 Olúní kí 'yi ené e 'Dící 'bì Lomo, éyí ga bì 'danání Lomo kíe, 'yi 'dáná éyí e niyí ánu a lá duý ye ní, zíye 'dí'bi a ánu a.

5 Ólosé esé ledre bì Músa eké simi lorù kídí 'yi 'dáná éyí bì sílí ené 'bì moko simi 'Dící 'bì Lomo utú go ndro simi Sílí 'bì 'Dówúro ní, idí méngi a ndaá zíá lúyú ledre wá ní wá?

6 Máuku zíse ma'díi, wo bì kí roko'buné rómo do roko'bü 'bì 'Dící 'bì Lomo ní ni ona.

7 Idí ówosé ini ledre bì simi miéké kúrú Lomo kídí, ‘Máíli idísé idí 'yi ówo ledre kí 'yi e, ndaá 'bì ené 'dáná éyí esé e wá ní bo,’ káa bì úku sínysé esé ledre ro 'yi e amá e wá.

8 Bì kenée ní Owú 'bì 'Yíma'dí ni ngére do Sílí 'bì 'Dówúro.”

9 Zí Yésu ókpóne gi ore 'dá'dá, zíse ndéré ólúne simi ngítí 'Dící Kótruro 'bì Yúda e,

* **12:1 12:1** Sílí 'bì 'Dówúro: Ni mongú sílí 'bì Isiréle 'bì ini zí Lomo, menginí moko simi a wá. Zíye ndísiyé sómúndíki ledre kídí Lomo otoogu ere kí do sogo kángá kpá kí ledre bì Lomo yomo yée gi simi moko 'bì owoyéme e gi si sílí ngére 'bì Izibiti ní. Ólo Olúogu 20:8-11, Gbre lorù 5:12-16. **12:7**
12:7 Uzáya 6:6

10 ngíti o'do ni ore cídrí sílía gagá migágá nzi síliga menginí lolu moko wá. Zí Farúsáyo e gámásó'do misi'di gi ro 'dí'bi Yésu. Zíye ndú'yú wo kí mani kídí, "Togú 'yí ni kí ndiyá ní, ni miútúásáne do síkpí wo simi Sílí 'bi 'Dówúro?"

11 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Yí ni bo dongaráse ore togú Kábíríki ené utú simi gu simi Sílí 'bi 'Dówúro ní utuásá lálaoğu a wá?"

12 'Yíma'dí ni kí ledrené owóowó rómo do Kábíríki. Gi zí keyi néé, ni miútúásáne do ndísi méngi duý biliámá ledre simi Sílí 'bi 'Dówúro."

13 Zí ínyiné úku ledre zí o'do bi sílía mengi moko wá néé kídí, "Dózo aka sílí néé mu." Simi bi 'dózo ní, geré zí sílía idíne biliámáne.

14 Zí ledre néé sínyíne ro Farúsáyo e. Zíye ólúóguyé ndéré ndomo tarayé gi ro úfu Yésu 'dá'ba.

'Yí bi Lomo gelé káa do 'yí kasa ené ní'

15 Zí Yésu ndéré óyó yí ené roné gi ore. Zí tú'dú 'yí e kpá útúye ruru do kací a, zí 'dí'biyó ndiyá gi royé mbá.

16 Zí lórü 'yí ga bi 'di'biyó ndiyá gi royé ní, ndaní úku ledrené zí 'yí e faa wá.

17 Ledre bi Yésu mengi néé 'dodo go ledre bi koo nébi Isáya eké ní kídí,

18 "Ba wo bi mágélé káa do 'yí kasa amá ní, 'búa ofu domá go, máayí kí mongú rokinyi gi roa. Máayí í'bí 'dówúma zí, zí ndísiné úku ledre zí kúfú 'yí e mbá kídí, Lomo ni karanée 'décí ngbanga zíye biliámáne.

19 'Yí kása amá máa néé ndaa 'bi ené 'yí ófú kí gbúrógbó do 'yí e wá. Nderé ené kpá kí 'dodo ledre zí 'yí e kací misi'di e kí doné wó'dú wó'dú wá.

20 Ni í'bí roko'bü zí 'yí máa yée ga bi ɳguŋguní ledre Lomo go ní. 'Yí máa yée ga bi ɳguŋguní aka wá ní,

asi ené gi royé wá. Ni ndísi tóro gi ro 'yí ené e fú kenée tí bi zía rómo komo Satána ní.

21 Ni ne 'yí bi 'yí e do sogo káŋgá mbá niyí óto mimbé'deyé roa ní."

Yésu lágaoyó dokéké (Lúru kpá Máríko 3:20-30, Lúka 11:14-23, 12:10)

22 Kadra kí'e'do do kókóogu ngíti o'do ni kí dokéké siminé, lurú bi gi zía wá, odro kpá wá. Zí Yésu lágaoyó dokéké néé gi simi a, geré zí komoa líkpíne, zía kpá tónone ódróné.

23 Zí tara 'yí e ídríne mbá miidrí, zíye ndísiyé úku ledre kídí, "Ba ndaa Bulúndu ngére Dawídi wá?"

24 Simi bi Farúsáyo e uwúní ledre néé kenée ní, zíye úku ledre kídí, "Yésu ndísi lágaoyó dokéké gi zía manda eyé Belezabúbü i'bí roko'bü néé zía ne."

25 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Togú 'yí 'bi káŋgá kí'e'do, togú mbú gara kí'e'do togú mbú 'be ndísiné méngi okó dengbíye yá, 'be 'bi eyé néé ni báyi ené.

26 Kpá kenée togú Satána ndísiné méngi okó dengbíye yá, toro yemení royé wá, niyí báyi eyé mibáya.

27 Togú málágaoyó dokéké e kí roko'bü bi gi zí Belezabúbü ní, sara 'yí esé e ndísiné 'bi eyé lágaoyó yée kí roko'bü gi zí ambi? 'Yí esé maáge niyí úku yéme a ye sómú ledre esé ndaa mbí wá.

28 Togú lágaoyó dokéké kí roko'bü 'bi 'Dówú Lomo, 'dodo go kídí Lomo ogü go káa do Ngére dosé."

29 Zí Yésu kpá úku muruwayi kídí, "'Yí ugu utuásá ngáka éyí gi zí 'yí bi kí roko'buné ní wá, 'búó togú roko'bua romo do 'bi míngi éyí néé go.

30 "'Yí bi ɳguŋgu ya málágaoyó bicayi lomo e kí roko'bü 'bi 'Dówú Lomo wá ní, ni okó romá. 'Yí ga bi iliní ndísi báyi 'yí e káa bi niyí ɳguŋgu ledre amá ní, niyí okó romá.

31 Lomo ni ótoómo ledre zí 'yi abú luyú ba koo za luyú ledre bi kaa be 'dýya. Éyí kí'e' do togú 'yi ukucayi ledre gi do bi 'Dówú Lomo, Lomo otocomo ené ledre zia wá.

32 Máuku zise, Maa bi Lomo kasaogu máa ba, togú 'yi ukucayi ledre gi do bi Owú 'bi 'Yíma'dí yá, Lomo ni ótoómo ledre zia. Togú ukucayi ledre gi do bi 'Dówú Lomo yá, tí bi ni ndísi 'bi ené ni, Lomo otocomo ledre zia kú wá.

33 "Ndísiní ówoyéme 'yíma'dí gi zí míméngi ledre ené. Bilámá 'yi, míméngi ledre ené ni bilámáne. Bisinyí 'yi, míméngi ledre ené ni kpá bisinyíne.

34 Máuku zise, éyí ga bi ndísisé úku yée simi 'dodo ledre esé zí 'yi e ni, ndísi ówo royé kaa zí okó pho'du ni, ndísisé néee úku ledre ga bi do mimbé'desé ni zíye.

35 Bilámá ledre ndísi ólúogu gi ku bilámá 'yi. Zí bisinyí ledre ndísi ólúogu 'bi ené kpá gi ku bisinyí 'yi. Gi zia néee éyí bi ni simi mimbé'dea ni.

36 Lomo ni 'dodoogu bisinyí ledre ga bi 'yi e ndísiní úku yée ni mbá karanée kadra ngbanga, zia 'décí ngbanga royé kací a.

37 Lomo ni 'décí ngbanga 'yi kací miódro 'bi 'yi. Wo bi ni bilámáne ni, zia úku a yaá ba bilámá 'yi. Togú bisinyíne yá, zia úku a yaá ba bisinyí 'yi."

*Ledre mengi koo roné zí nébi Yóna
(Lúru kpá Máriko 8:11,12, Lúka 11:29-32)*

38 Zí Farusáyo e kí 'yi 'dodo lorù 'bi Yúda e úku ledre zí Yésu kídi, "Mongú 'yi, méngi aka ledre bi kí roko'buné ni mu zíze lúru a."

39 Yésu ya zíye ni, "Sé 'yi luyú ledre e, ledre mengi koo roné kí roko'buné zí nébi Yóna kaa do 'dodo ledre e zise, tí lá ílisé esé ngúngu a wá.

40 Mongú kénzé ulu koo Yóna, zia ménginé sili ota (3) simi a, zia nda

sí'diógu wo. Kpá kenée, Maa bi Lomo kasaogu máa ba ni, Máayí méngi simi kángá kpá sili ota (3) zíma nda úrúma.

41 'Yi 'bi Nínévi niyí karanée úku ledre kídi ásé 'yi luyú ledre e, gi zia oyólo'bóní koo mimbé'deyé zíye ngúngu ledre 'bi Lomo bi koo Yóna ndísi úku a ni. Bi ba ni, máa bi mårómo do Yóna ni ílisé kpá óyóló'bó mimbé'desé zise ngúngu ledre 'bi Lomo gi taramá wá.

42 Mongú ngére ni koo bo kára 'yi, inyí kú gi simi kángá ené Séba ogu úwú ledre gi tara Solomóna. Ni karanée 'décí ngbanga, gi zia máa bi mårómo gi do Solomóna ni, ílisé úwú ledre gi taramá wá.

43 "Togú bicayi lomo olúogu go gi simi 'yi, ni ndéré gámásó'do kpá té ngíti 'yi gi ro ólú ndísiné simi a. Togú ndiki ngíti 'yi mbá wá,

44 ni úku ledre kídi, 'Bilámá a máídí ndá'ba kí'dí bi koo mánidisí ndísi ni.' Togú nderé ndiki 'Dówú Lomo ndaá simi mimbé'de 'yi néee fú lá wá, ni idí ené kí rokinyi.

45 Ni ndéré ndóloogu lafúne e bicayi lomo e inyí doa gbre yée ga bi nda bisinyíye kíngaya ni zíye ndísiyé kíye mimbé'de 'yi néee íri, zí 'yi néee nda sínyí tátá roné 'dá'dá. Sée 'yi ga bi cakaba ba ni, néee éyí bi ni méngi roné zise ni."

*Mbágá Yésu kí lúnduga
(Lúru kpá Máriko 3:31-35, Lúka 8:19-21)*

46 Simi bi Yésu ni fú ndísi 'dodo ledre zí tú'dú 'yi e 'dící ni, zí mbágáa kí lúnduga ogu tóroyé sága kákasa kídi yée iliní Yésu.

47 Zí ngíti 'yi gi dongará 'yi ga bi ore néee úku ledre zia kídi, "Mbágayi kí lúnduyí e iliní yí sága 'dáa iliní ódro zíyi."

48 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "mbágáma e 'be náambi e? Sara Lúndumá e 'be náambi e?"

49 Zia kú'dú sili ne ro 'yi lódú kacíne e, zia úku ledre kídi, "Ga gére néee mbágáma e kí lúndumá e.

50 'Yí ga bì ndisíní méngi ledre ga bì Babá bì komo ere ili ní, niyí ye mbágáma e, lémimá e kí lúndumá e."

13

*Muruwayi gi ro 'yi ó'do yáká
(Lúru kpá Máríko 4:1-9, Lúka 8:4-8)*

1 Cíkí simi sili née, simi ngiti sindí kadra, zí Yésu ólúoguyé kí 'yi lódú kacíne e gi 'be ndéré ndisíné kó'dú mikkavu Galiláya.

2 Zí tú'dú 'yi e yoko royé cigí a íri gi ro úwú ledre e gi taraa. Zíá ekí ndisíné simi kurungba 'yi e niyí 'bi eyé mbá do gbúróngó sága.

3 Zíá 'dódo tú'dú ledre e zíye simi muruwayi kídi, "Ngiti 'yi inyí koo ndéré óyu kufú yáká ené, zíá ndisíné ó'do eyí.

4 Kufú ga bì ndisi óyu yée ní, ngiti geyi utúní do misi'di, zí solú e lagá yée.

5 Ngiti geyi utúní do landa zíye útuyé 'diya gi zíá bì kángá ndaa ore mbí wá ní.

6 Simi bì kadra suwu ní, zíye gágaye rufú gi zíá cíyíye ndaa simi kángá wá.

7 Ngiti geyi utúní 'bi eyé dongará kíni e. Simi bì ngboróní ní, zí kíni ga gére née ála'dútú yée anání wá, zíye ndá'bá eyé mbá andulé.

8 Ngiti geyi utúní 'bi eyé simi bílámá kángá. Zí míngi yáká ówo gi simi ngiti bi kongú inyí (100), gi simi ngiti a kongú ota (60), gi simi ngiti a 'bi ené kongú kí'e'do doa sokó (30).

9 'Yí bì uwú ledre bú ní, idí úwú ledre ba bílámáne."

10 Nda gi 'dá'ba, zí 'yi lódú kacíga ógu ndú'yú wo kídi, "Mongú 'yi, eyí bì ndisi ódro zíze fú lá simi muruwayi gi zíá ní 'di?"

11 Zíá úkulúgu ledre zíye kídi, "Lomo 'dódo miotoécí ledre ga bì 'be 'bi ené komo ere ní go zíse, tí lá 'dodo ené zí ngiti geyi 'yi e wá."

12 Tí lá 'yi bì kí eyí zíne ní niyí í'bí yata zíá, zí eyí nda ídine zíá kíngaya. 'Yí máa wo bì eyí ndaa zíá wá ní, gba owú a bì zíá ní, niyí 'dí'biójó a gi zíá 'dá'ba.

13 Née sí ledre bi mändisi ódro zí 'yi e simi muruwayi gi zíá ní.

"Abú niyí tí lúru eyí ga bì máayí ndisi méngi yée ní kí komoyé yá, lurú yemení eyé wá, abú niyí tí kí úwú ledre ga bì máayí ndisi úku yée ní kí mbílífye yá, olú ené simi doyé wá.

14 "Ledre née mengi roné go tí cé káa zí bì koo Lomo uku zí nébi Isáya eké a ní, kídi,

" 'Ásé úwú ledre ga bì máayí ndisi úku yée ní utúasá ené olú simi dosé wá, abú ásé lúru eyí ga bì mändisi méngi yée ní, utúasá esé ówoyéme a wá.

15 Gi zíá bì doyé oru yí ené miórú ní, utúasání eyé úwú ledre kí mbílífye wá, 'dutuní komoyé kpá go ngbúrú.

Niyí koo ndisi lúru eyí ga bì mändisi méngi yée ní kí komoyé, zíye ndisi úwú a kí mbílífye, zíye ndisíyé ówoyéme simi ledre e kí mimbé'deyé do ndá'baoguyé zíma, káa bì máayí yómo yée.'

16 "Tí lá Lomo ní í'bí úndru zíse gi zíá komosé lurú bi bú, mbílise uwú ledre bú bílámáne ní.

17 Bi kenée ní, máuku zíse ma'díi, tú'dú nébi e kí ngiti geyi 'yi ga bì koo 'desí ndisíní méngi ledre ga bì Lomo ili yée ní, ndisíní koo óto komoyé gi ro lúru eyí ga bì lúrusé yée ní tí lá utúasání lúru a wá, ndisíní kpá índi mbílífye gi ro úwú ledre ga bì úwúsé yée ní utúasání úwú a wá.

18 "Úwúsé nda ini ledre gi simi muruwayi 'bi 'yi bi ndéré óyu kufú ní mu.

19 Kufú ga bì utúní do misi'di ní, niyí 'bi eyé káa zí 'yi ga bì abú uwúní

tí bílámá ledre bì gi ro 'be 'bì Lomo ní go yá, owoyemení eyé ledre gi sìmí a wá, zí Satána óguné 'dí'bióyó bílámá ledre née gi do mimbé'deyé 'dá'ba.

²⁰ Kúfú ga bì utúní do landa ní, niyí 'bì eyé káa zí 'yì ga bì uwúní lá ledre 'bì Lomo geré zíye 'dí'bióto a 'diya do mimbé'deyé ní.

²¹ Gi zíá bì cíyí ledre ma'dáa ndaá do mimbé'deyé wá ní, sìmí bì 'do'dó ogu go royé gi zíá bì ńguñguní ledre 'bì Lomo ní, geré zíye óyó sogoyé zí Lomo.

²² Kúfú máa wo bì utú 'bì ené dongará kíni ní, ni 'bì ené káa zí 'yì máa wo bì abú uwú tí ledre 'bì Lomo go yá, tí lá mongú somú ledre ené yí ené gi ro tú'dú éyí ga bì 'bì sága ba. Gi zí kényí née, ledre 'bì Lomo bì ńguñgu ní, miáná a ndaá 'bì ené sìmí a wá.

²³ 'Yì máa wo bì uwú yeme ledre 'bì Lomo ní, ni 'bì ené káa zí kúfú ga bì utúní sìmí bílámá kángá, ngítí a aná 'bì ené míya (100), ngítí a 'bì ené cí ota (60) zí ngítí a ídí 'bì ené cí kérí a doa sokó (30) ní."

Muruwayi gi ro tó'dó

²⁴ Zí Yésu kpá ịnyiné úku ngítí muruwayi kídi, "Ledre ní gi ro ledre ga bì 'be 'bì Lomo komo ere ní káa zí o'do bì 'di'bi kúfú kágá bì ndísińí ndólo a musitáda nderé kíe óyu a yáká ené ní.

²⁵ Nda go simi ngítí sindí kadra kí ndulú, zí 'yì bì ní okó ro míngí yáká née ndéréne óyu kúfú angángúya simí kéré 'bì o'do née, zíá ndéréókpó ené.

²⁶ Sìmí bì kéré ngboró do gbórúne ni nda go léfe kúfúne ní, zí angángúya kpá ólúoguné dongará a.

²⁷ "Zí 'yì 'bì moko 'bì míngí yáká née óguyé úku ledre zí mongú 'yì eyé kídi, 'Mongú 'yì, bì kóo oyuní yáká 'dáa dùú kúfú kéré ní, sara angángúya née oguní nda 'bì eyé íri gi 'da'?"

²⁸ "Míngí yáká ya kídi, 'Ezeokóma e oyuní ye.'

"Yì 'bì moko e ya kídi, 'Íli go zíze ndéré lálaoýó yée 'dá'ba?"

²⁹ "Míngí yáká ya zíye ní, 'f'i, ótoómose aká kenée káa bì ásé lálaoýó yée ndro kí kéré e ke.

³⁰ Idíní aka ídí mbá kenée, gi sìmí sindí kadra 'bì óngó kéré. Máayí ogu úku a zí 'yì ga bì niyí óngó kéré ní kídi, idíní aka ndéré fí lálaoýó angángúya née ódó yée, do óngbóoyó yée 'dá'ba, zíye nda óngó kéré ndéré kíe sìmí gbagba.' "

Muruwayi gi ro kúfú musitáda

³¹ Zí Yésu kpá úku ngítí muruwayi kídi, "Ledre ní gi ro ledre ga bì 'be 'bì Lomo komo ere ní káa zí o'do bì 'di'bi kúfú kágá bì ndísińí ndólo a musitáda nderé kíe óyu a yáká ené ní.

³² Abú kágá née kúfú ga niyí nzéré yá, sìmí bì oyú ní, zíá ngbóró óguné mongú kágá rómo do ngítí géyi kágá e yáká ore mbá. Zíá nda ídine go kágá bì zí solú e óguyé ndísi úbú 'be 'bì eyé komo a."

Muruwayi gi ro 'de'dí

³³ Zíá kpá úku ngítí muruwayi kídi, "Ledre ní gi ro ledre ga bì 'be 'bì Lomo komo ere ní káa zí owú 'de'dí bì lá cúku'dée kará e ndísińí lótó mongú le'yì kíe zíá átane gi zíá ní."

³⁴ Yésu ndísi kóo úku éyí ga gére née zí 'yì e mbá sìmí muruwayi. Ledre bì kíe'do zíá úku a zíye ndaá sìmí muruwayi wá ní ndaá.

³⁵ Yésu ndísi née méngí ledre ga bì kóo Lomo uku zí ngúru nébì éké a kídi, "Máayí ndísi úku ledre zíye sìmí muruwayi.

Máayí úku 'dódo ledre ga bì kóo miótociné kú sìmí sindí kadra bì kóo mótoógú do sogo kángá sìmí a ní zíye."

Ini ledre gi simí muruwayi bì gi ro tó'dó ní

36 Nda gi do kací 'dódo ledre, zí Yésu ótoómo tú'dú 'yi ga gére née ore zía ndá'bané 'be kí'dí bi ndisi 'dú'du ní do ólúne 'dící. Zí 'yi lódú kacíga ólú lódú kací a zíye ndú'yú wo kídí, "Mongú 'yi, úkuogú aka ini ledre gi simi muruwayi 'bi tó'dó ga úku ní zíze."

37 Zía úkulúgu ledre zí 'yi lódú kacíne e kídí, "O'do bi oyú bílámá kúfú née Owú 'bi 'Yíma'dí.

38 Yáká ni 'bi ené do sogo kángá ba. Bílámá kúfú ni 'bi ené 'yi ga bi ńguńguní Lomo go káa do ngére eyé ní. Bisinyí kúfú 'bi ené 'yi ga bi ndisíní méngi ledre ga bi 'bi Satána ní.

39 Ezeokó míngi yáká bi oyú bisinyí kúfú ní ni 'bi ené ngére 'bi bicayi lomo e. Kadra óngo kére ni 'bi ené odú sindí kadra 'bi do sogo kángá ba. 'Yí óngo kére niyí 'bi eyé maláyika e.

40 "Bisinyí kúfú ga bi odóní yée óngbó yée née, niyí 'bi eyé née 'yi ga bi Lomo ni 'décí ngbangayé simi odú sindí kadra ní.

41 Owú 'bi 'Yíma'dí ni kása maláyika ené e ndéré ícíooyó tó'dó kí eyí ga bi ndisi 'dí'biogú luyú kí 'yi méngi bisinyí ledre gi 'be 'bi ené mbá 'dá'ba.

42 Do úcu yée mbá simi mongú gu pho'du bi ilí wá ní zíye ndisiyé mbúmbudú kí náná do soyé gi zí eyí miówó.

43 'Yí ga bi ndisíní méngi ledre ga bi Lomo ili yée ní, zí royé ndisi ríríne káa zí súlú kadra gi zí roko'bú 'bi 'Buyé Lomo bi doyé ní. Togú mbilíse ni bo yá, idisé uwú ledre bi máuku née."

Muruwayi gi ro mongú késí

44 Zía kpá úku ngiti muruwayi kídí, "Ledre ni gi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo komo ere ní káa 'yi bi ndiki mongú késí bi otoeciní simi kángá ní." Zía kpá ótoécí ándá a. Gi zí rokinyi zía ndá'bané úgúoyó eyí ga bi zíne 'be ní mbá, do ndá'bané úgú bi bi ótoécí késí née doa ní zíne.

45 Zía kpá úku ngiti muruwayi kídí, "Ledre ni gi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo komo ere ní káa zí 'yi bi nderé gámásó'do gali bi kí tosoné ríripi kí mongú ke'bíné 'dága ní gi ro úgú a.

46 Simi bi nderé ndíki ní, zía ndá'bané úgúoyó eyí ga bi zíne 'be ní mbá do ndéréne úgú gali née."

Muruwayi gi ro mbírá kénzé

47 Zía kpá úku ngiti a kídí, "Ledre ni gi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo komo ere ní káa zí 'yi méngi kénzé ga bi onzóomoní mbírá kénzé simi iní zí ríki kénzé e lákayé simi a ní.

48 Simi bi tú'dú kénzé e lakaní go simi a ní, zí míngi mbírá óguyé lálaogú mbírá do gbúróngó, ndisiyé gélé kénzé e. Zíye 'dí'bióto yée ga bi iliní ní simi eyí, yée ga bi iliní wá ní, zíye úcúoyó yée 'dá'ba.

49 Karanée simi odú sindí kadra ledre e niyí méngi royé kenée. Maláyika e niyí ógu ífi dongará bisinyí 'yi e kí bílámá 'yi e,

50 do 'dí'bi yée úcu yée simi mongú gu pho'du bi ilí wá ní, kí'dí bi 'yi e niyí ndisi mbúmbudú kí náná do soyé gi zí eyí miówó ní."

51 Zí Yésu ndú'yú yée kídí, "Ówosé ini ledre gi simi ledre ga bi máuku yée née go?"

Zíye ńguńgu a kídí, "Hí, owozé go."

52 Zí Yésu kpá úku ledre zíye kídí, "Ini ledre simia ni káa, 'yi 'dódo lorú ga bi mbá ńguńguní ledre 'bi Lomo go ní niyí idí 'be 'bi Lomo komo ere káa zí míngi 'be bi olú 'dící zí 'dó'dúogú mikánda eyí e kí kurúga mbá sága gi 'dící ené ní."

*'Yí 'bi Nazeréta e asiní gi ro Yésu
(Lúrú kpá Máriko 6:1-6, Lúka 4:16-30)*

53 Simi bi Yésu 'dodo asá ledre simi muruwayi zíye ore ní, zía ndéréókpóne gi ore.

54 Simi bi nderéogú simi Nazeréta simi gara bi ngboró simi a ní, zía tónóne 'dódo ledre zí Yúda e simi

'Díci Kótruro. 'Yí ga bì owoní wo kí 'dódo ledre ní zí tarayé ídrine mbá miídrí. Zíye úku ledre kídí, "Ndiki roko'bú kí mongú ówo ledre bì zía ndísiné 'dódo mìngburoko ledre kíe bì káa ba gi 'da? Sara mìngburoko ledre ga bì kí roko'buyé néé?

⁵⁵ Owozé wo bú bìlámáne ni wotí Yoséfa bi 'yí yéme éyí e gi simi kágá ní, ịri mbágáa Mariya. Lündu ga niyí Yakóbo e, Yoséfa e, Simúna e nda kí Yúda e.

⁵⁶ Lémí ga niyí kpá mbá kíze ona. Sara ndiki roko'bú zía ndísiné méngi ledre ga gére néé kíe néé gi 'da?"

⁵⁷ Zí 'yí ga gére néé óto mimbé'dekesi ro Yésu.

Zíya ínyiné úku ledre zíye kídí, "Ndísiní óto úndru nébi do bi ga bì 'dí sogo ní tí lá bi bì nébi néé ngboró doa kí 'yí 'be 'bì ené otoní eyé úndrúa wá."

⁵⁸ Gi zíya bì 'yí 'bì Nazeréta e ńguṇguní eyé ledre 'bì Yésu wá ní, Yésu mengi ené mìngburoko ledre ga bì kí roko'buyé ní zíye ore wá.

14

*Ufuní Yiwáni 'yí Bábátízí 'yí e
(Lúrú kpá Máriko 6:14-29, Lúka 9:7-9)*

¹ Simi sindí kadra maa néé ní, zí phanda Yésu ówú ndíki mbilí ngére Eróde,*

² zíya úku ledre zí ngítí géyi 'yí 'bì moko ené e kídí, "Née Yiwáni 'yí Bábátízí 'yí e bì koo ufuní wo ní urúne, ndísi méngi mìngburoko ledre ga bì kí roko'buyé néé ne gi zí kényi néé."

³ Eróde onzó koo Yiwáni simi síginí gi ro do úfu wo gi ro Erodíya me'be lünduné Phílipo,[†]

⁴ gi zíya Yiwáni ndísi úku ledre kídí, "Eróde, ndaá bìlámáne wá,

* **14:1 14:1** Ngére Eróde: Ndísiní ndólo wo Eróde Ánítipasi. Ni wotí mongú ngére Eróde bi koo ni ngére simi sindí kadra bi arání Yésu ní. Eróde Ánítipasi ni kpá ngére bi onzó Yiwáni Babatíza simi síginí do úfu wo ní. † **14:3 14:3** Phílipo: Phílipo ní aka koo tí kí komoné zí lündua Eróde Ánítipasi 'dí'bi me'bea Erodíya.

lünduyí ni aka kí komoné áyí 'dí'bi me'be a káa do kára zíyí káa be 'di?"

⁵ Eróde ayí koo geré gi ro úfu Yiwáni miúfu tí lá bi úfu wo ndaá gi zíya tú'dú 'yí e ńguṇguní yí eyé mbá ledre ga bì Yiwáni ndísi úku yée ní gi zíya owoní go kídí Yiwáni ni yí ené nébi.

⁶ Nda simi sili 'bì ayímbi, néé ayímbi 'bì sili bì koo arání Eróde ma'daa simi a ní, zí nyí Erodíya kára bì 'dí'bi gi zí lünduné ba ndísiné lé'bé ke'bì, zí Eróde idíne kí mongú rokinyi

⁷ zíya lólóbú zí owúkára néé kídí éyí bì ili ní idí úku ledre a néé ní i'bí a zíya.

⁸ Zí owúkára néé ndú'yú mbágáne, néé idí úku ledre 'dí? Mbágáa ya zíya ní, idí úku a kídí, "Máili do lágá'déci go Yiwáni Babatíza zíye ógú kí doa girí do éyí zíma."

⁹ Zí ledre néé i'bí mongú sómú ledre zí ngére Eróde. Nda lá gi zíya bì uku gáa ledre néé do komo tú'dú mìngburoko 'yí ga bì ndolo ogú yée ní, zíya tí kákasa

¹⁰ idíni mu ndéré úfu Yiwáni zíye ógú kí doa do éyí zí owúkára néé lúrú a;

¹¹ Zíye ógú kí do Yiwáni do éyí i'bí a zí owúkára néé, zíya ndéréne 'dódo a zí mbágáne.

¹² Zí sanda ndéréne zí 'yí lódú kací Yiwáni, zíye óguyé 'dí'bi umbu Yiwáni ndéré óto a. Zíye ndéréye úku ledre bì mengi roné néé zí Yésu.

Yésu i'bí éyí miánu zí 'yí e, álifu inyí

(Lúrú kpá Máriko 6:30-44, Lúka 9:10-17, Yiwáni 6:1-14)

¹³ Simi bì Yésu uwú ledre umbu Yiwáni ní, zíya ínyiné kí 'yímikásá ené e ékiye simi kurúngba 'dógu mìkavu Galiláya aka gi ro ndéré ndísiyé do bi bì tú'dú 'yí e ndaní doa

wá ní. Zí 'yì ga bì íri née kpá úwú ledre a zíye ndéréye sóngó wo.

¹⁴ Niyí ndéréogú bì do gbúróngó ní, tú'dú 'yì e niyí go íri 'dii. Zí leríye méngi wo zía 'dí'biyó ndiyá e gi royé.

¹⁵ Nda go za kí tagá, zí 'yì lódú kacíga úku ledre zía kídí, "Mongú 'yì, kadra utú go, éyí miánu ndaaá kpá ona wá. Ótoómo silihì gi ro 'yì ga gére née mu zíye ndéréye gámásó'do éyí miánu zíye ánu a."

¹⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, "Ndaní ndéré wá, idísé í'bí éyí miánu se zíye."

¹⁷ Zí 'yì lódú kacíga úkulúgu ledre kídí, "Mongú 'yì, odú éyí bì do silihì ona ní lá duú ambata ịnyì (5) kí minzéré kénzé e gbre."

¹⁸ Zía úku ledre kídí, "Ógusé aka kí ambata máa ga gére née yáa."

¹⁹ Yésu ya 'yì e idíní ndisi do súwú ga gére née bi ore. Zía 'dí'bi ambata kí kénzé ga bì gbre née do silihì, zía lúrú bi komo ere, zía í'bí mbófo éyí zí Lomo, zía 'déweífi simiyé. Zía í'bí a do silihì 'yì lódú kacíne ga gére née idíní ífi yée zí 'yì e ánu a.

²⁰ Zí tú'dú 'yì ga ba ánu éyí zíye léreyé mbá. Ngítí a ga bì idíaká ní, zí 'yì lódú kacíga ga gére née 'dó'dú 'dúcu gbété e kíe sokó doa gbre (12).

²¹ 'Yì ga bì anuní éyí ní, ya'dá e niyí koo álifu ịnyì (5,000). Oloní kará e kí owú e wá.

Yésu nderé do iní (Lúrú kpá Máriko 6:45-52, Yiwáni 6:15-21)

²² Geré gi do kací éyí miánu née, zí Yésu úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née idíní mu 'dógo mìkavu ndéréokpóye 'dá'dá. Zía aka idíaká 'bì ené 'dá'ba gi ro úku ledre zí 'yì ga gére née ndá'bayé 'be.

²³ Simi bì uku ledre go zí 'yì ga gére née kídí bayiní mu ní, zía ndéré ekíne do landa ngúcuné íni ini zí Lomo. Ndisi íri gi kí tagá ngúcuné.

²⁴ Kurúngba bì gáa 'yì lódú kacíga niyí simi a ní nderé go simi iní gbála gi do gbúróngó. Gi zí sili bì ndisi ilí do iní kí roko'buné ní, zí iní nda ndisíné úculó'bó kurúngba gbú gbú gbú, bi ndéré eme lolu ngú.

²⁵ Nda kí sí ndondó, zí Yésu ekíoguné gi do landa giri ndisi ndéréne do iní zí 'yì ené ga bì simi kurúngba née káa zí ndisi ndéré do ngáká bi ní.

²⁶ Simi bì 'yì lódú kacíga ga gére née lurúní wo do iní kí ndisi ógu'diyì roné mi'dí zíye ní, zí ngiri méngi yée. Zíye útúye ndisi mbúmbudú gi zía somúní 'bì eyé kídí née go "Yì lará."

²⁷ Geré 'diya zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ndásé éré ngiri wá, née máa."

²⁸ Zí Pétero úkulúgu ledre zía ya, "Mongú 'yì togú née tí yíi ma'díi, idí mu ngúngu a zíma ndéréma gi do iní ógumá zíyi íri."

²⁹ Yésu ya zía ní, "Ógu mu."

Zí Pétero ekíoguné gi simi kurúngba ndisi ndéréne do iní mi'dí zí Yésu.

³⁰ Tí lá simi bì Pétero lurú iní ní ndisi kízi kí roko'buné kíngaya gi zí mongú sili ní, zí ngiri méngi wo, geré zía tónóne ólúne simi iní. Zía ótrú ledre kídí, "Ngére yómo máa mu."

³¹ Geré zí Yésu á'dané sáká wo, zía úku ledre kídí, "Pétero ngúngu aka eyí ledremá kíngaya fú wá, éré ngiri gi ro 'di?"

³² Simi bì Pétero ekíluguní roye kí Yésu simi kurúngba ní, geré zí mongú sili bì gáa ba tóroné.

³³ Zí 'yì ga bì simi kurúngba née óto úndrua, zíye úku ledre kídí, "Yésu, áyí Owú 'bì Lomo ma'díi."

³⁴ Zíye 'dógo bi do ndéréoguyé simi owú gara bì kí ịriné Geneseréta ní.

³⁵ Simi bì 'yì ga bì 'bì gara née owoní kídí Yésu ogu née ne ní, zíye kákasa simi gara ore mbá kídí 'yì ga bì 'yì eyé e niyí kí ndiyá ní, idíní ógu keye zí Yésu, ní go simi gara ore.

36 Zí 'yì ndiyá e ŋgúŋgú royé zía idí ŋgúŋgu a zíye óto síliye lá gba ro tara bongó ené. Ma'díi yée ga bi otoní síliye ro tara bongó ené ní, zí ndiyá eyé e tí úkúne gi royé.

15

Ondú 'bi Yúda e (Lúrú kpá Máriko 7:1-13)

1 Nda gi ore zí ngíti géyi Farusáyo e kí ngíti géyi 'yì ga bi ndisíní 'dodo lorú ní, óguyé gi simi Yerusaléma ndú'yú Yésu kídi,

2 "Éyi bi 'yì lódú kacíyi ga ba iliní méngi kékí kací ondú ezé gi zí wá ní 'di? Ndísíní ánu éyi geré miánu iliní lúgu síliye kí wá ní."

3 Zí Yésu ndú'yú lúgu yée kídi, "Sara ílisé méngi kékí kací lorú 'bi Lomo wá gi ro 'di, bi zíse ndísisé méngi duú ledre ga bi ondú esé ili yée ní.

4 Lomo i'bí lorú kídi, 'Idí óto úndru 'buýi e kí mbágayi.' 'Yì bi ní uku tara sinyí zí 'buné e kí mbágáne ní, idíní úfu wo 'dá'ba.'

5 Tí lá ndísisé 'dodo ledre kídi, togú 'yì uku ledre zí 'buné e kí mbágáne kídi, 'Éyi ga bi ílisé gi ro zíye sáká sée kíe ní, máí'bí go káa do tákpasíli zí Lomo,'

6 Ndaá gi ro zíye óto úndru yé kíe wá. 'Déwesé néee go lorú 'bi Lomo gi ro ondú esé 'bi Yúda e.

7 Ndísisé londo rosé kídi ásé 'yì méngi ledre 'bi Lomo, ábuwá ledre bi nébi Isáya uku gi rosé ní ní ma'díi kídi,

8 " 'Yì ga ba ndisíní óto úndrumá lá duú do tarayé,
tí lá mimbé'deyé ní yì ené gi romá gbála.

9 Ndísíní óto úndrumá lá gbékpíne, ndísíní tí 'dodo ledre ní, tí lá yì eyé lorú eyé 'bi 'yíma'dí e.'

10 Gi do kací ledre néee ní, zí Yésu ndoloyóko tú'dú 'yì e zíá úku ledre

zíye kídi, "Ídísé úwú ledre ba zíse ówoyéme a bilámáne.

11 Ndaá 'bi ené éyi miánu bi 'yì ánu ní ní oto wo ne zíá idíne 'yì lúyú ledre wá, yì ené bisinyí ódro bi gi tara'yì ní."

12 Zí 'yì lódú kací Yésu óguyé úku ledre zíá kídi, "Mongú 'yì, ówo go kídi ledre bi gáa úku ba sinyí yì ené ro Farusáyo e go misinyí?"

13 Zíá úkulúgu ledre zíye kídi, "Éyi ga bi mbá ngará Babá bi komo ere 'diyi yée ne wá ní, ní lálaóyó yée mbá 'dá'ba.

14 Ndásé óto komosé ro ledre 'bi Farusáyo ga gére néee wá, niyí yì eyé manda ga bi komoyé ndaa ní. 'Yì bi komoa ndaa ní togú lala ezené bi komoa ndaa ní, yée gbrengará niyí útú simi gu."

15 Zí Pétero úku ledre kídi, "Mongú 'yì, úku 'dodo aka ini ledre gi simi muruwayi bi úku néee zíze."

16 Yésu ya zíye ní, "Áyí, ówosé esé kpá wá?

17 Ówosé bi kídi éyi miánu ndisi ólú gi ku 'yì, zíá ókpóne simi 'yì, zíá nda ólúoguné gi simi 'yì 'dá'ba ní wá?

18 Bisinyí ledre bi ndisi ówú gi tara'yì ní, ndisi ólúogu gi yana mimbé'de 'yì. Gi zí kékí néee zí 'yì idíne bisinyíne do komo Lomo.

19 Bi kenée ní, bisinyí ledre ga bi káa zí úfu 'yì, só'do ro'yì kí 'yì bi ófúsé rosé kéne wá ní, kí ledre 'bi gámá faa kací kará e togú ya'dá e, kí ugu, kí ṙanga, kpá úku tara sinyí zí 'yì e. Ledre ga gére néee mbá olúoguní gi do mimbé'de 'yì.

20 Éyi ga gére néee ndisíní óto 'yì e ye zíye idíye bisinyíye do komo Lomo. Ndaá 'bi ené ánu éyi miánu togú mbú 'yì lúgu síline wá ní óto 'yì ne zíá idíne do komo Lomo bisinyíne ní wá."

Yésu yomo nyí ngíti kára (Lúrú kpá Máriko 7:24-30)

21 Zí Yésu nda ínyiné gi ore ndéréne simi gara ga bi Táyire kí Sidóna ní.

22 Zí ngítí kára gi simi kúfú bi Kanána e ndisi ndisi do bi gbóo ore óguné ńgúngú roné zí Yésu kídí, "Ngére, Bulúndu Dawídi, ówo aka ledre kíma. Nyíma dokéké e ndisíní méngi wo bisinyíne kíngaya."

23 Tí lá Yésu ukulugu ené ledre zí wá. Zí 'yi lódú kací Yésu óguyé úku ledre zí Yésu kídí, "Ógóoyó kára née gi ore 'dá'ba. Ndisi fú lá gbúrògbó do kacíze kí ledre ené néee."

24 Zí Yésu úkulúgu ledre zí kára néee kídí, "Lomo kasaogu máa lá dýú gi ro sáká 'yi amá e Isiréle e gi zí nyí káa zí kábiříkí ga bi mìngiye ndaá ní."

25 Zí kára néee ndosoóguné gbóo útúne gbrí kó'dú Yésu. Zí úku ledre zí Yésu kídí, "Ngére, sáká máa mu."

26 Yésu ya zí a ní, "Ndaá 'bi ené biliámáne do 'dí'bi éyí miánu 'bi owú e i'bí a zí ısi e wá."*

27 Zí úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ngére, ni tí kenée. Tí lá ısi e 'do'dúní nyunyú éyí miánu gi sí tarabíza 'bi mìngiye bú."

28 Née ní, zí Yésu úkulúgu ledre zí kára néee kídí, "Kára ńgúngu ledre eyí ofu go. Éyí bi ilí ní máayí méngi a zíyi." Kpá tí geré simi sindí kadra néee zí ro nyí kára néee émené.

Yésu i'bí éyí miánu zí 'yi e álifu eso

29 Zí Yésu ínyiné gi ore ndá'bané kó'dú mìkavu Galiláya. Zí ndéré ekíne do landa ndisíné bi.

30 Zí tú'dú 'yi e ndisi óguyé zí kí 'yi eyé ga bi kí umbu sindíye, 'yi komo mi'dútú e, mìgigíri e, yée ga bi odróni wá ní, nda kpá kí yée ga bi kí toso ndiyá eyé e mìngúngúcua ní. Do ógu óto yée mbá cigí Yésu bi kenée, zí óto síliné royé zíye ómo yée mbá.

* **15:26** **15:26** Owú e kí ısi e: Owú ga bi Yésu uku ledreyé ona ba ní néee Yúda e. ısi ga bi uku ledreyé néee 'bi ené 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní. Yúda e ndisíní ukucayı 'yi lóngó e káa zí ısi e ní.

31 Zí tara'yí e ídríne kí lúrú 'yi ga bi odróni wá ní kí ódro, mìgigíri e sindíye 'dózo roné go, yée ga bi kí umbu sindíye ní nyí go kí gámá, mìkomo mi'dútú nyí go lúrú bi. Zíye mbófo Lomo bi Isiréle e ndisíní ini ini zí a ní.

32 Zí Yésu ndólo 'yi lódú kacíne e zí úku ledre zíye kídí, "Lerí 'yi ga ba mengi máa go, mengizé keye go síli ota éyí miánu ndaá zíye wá. Ndaá biliámáne zíma ótoómo yée zíye ndá'bayé kí 'bú wá káa bi komoyé ni úlú yana zíye útúye ke."

33 Zí 'yi lódú kacíga úkulúgu ledre zí kídí, "Azé ówo éyí miánu simi súwú ona i'bí a zí tú'dú káa zí wo néee gi 'da?"

34 Yésu ya zíye ní, ambata ni zíse kíri néee ndu? Zíye úkulúgu ledre zí kídí, "Ambata e nyí ínyi doa gbre (7) nda lá kí minzéré kénzé e."

35 Zí úku ledre zí tú'dú 'yi ga gére néee ndisíyé bi do kángá.

36 Zí 'dí'bi ambata ga bi ınyi doa gbre (7) kí minzéré kénzé ga gére néee, simi bi i'bí mbófo éyí go zí Lomo ní, zí 'deweífi simiyé zí i'bí yée zí 'yi lódú kacíne e, zíye nda i'bí a zí 'yi ga gére ní.

37 Zí tú'dú 'yi ga gére néee ánu éyí, zíye léreyé mbá. Ngítí éyí miánu ga bi idíakání ní, zí 'yi lódú kacíga 'dó'dú 'dúcu gbété e kíe kpá ınyi doa gbre (7).

38 Gi simi 'yi ga bi kóo anuní éyí ní, oloní lá dýú ya'dá e álifu eso (4,000). Oloní kará e kí owú e wá.

39 Gi do kací bi Yésu bayi 'yi ga gére néee go ní, zíye ndá ekíne simi kurungba zíye ndéréye simi bi bi ndisíní ndólo a Magadána ní.

16

*Farusáyo e uzuní Yésu
(Lúrú kpá Máriko 8:11-13, Lúka 12:54-56)*

1 Sími ngítí síli, zí Farusáyo e kí Sadükáyo e óguyé úzu Yésu idí méngi ledre bì kí roko'buné ní gi ro zíye ówo a kídí Lomo kasaogu wo ne gi como ere.

2 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Togú go kí tagá yá, ndísisé úku ledre kídí, 'Kílondó kadra ní súwu gi zía bi ní como ere gbawu káa.'

3 Togú kí phiyí yá, zíse ndísisé úku ledre kídí, 'Múkú ní go kúu née ní iní ní é'dí karaba.' Ówosé tí lá kací úku ledre gi ro éyí ga bì ndisín méngi royé como ere ní, togú nda gi ro éyí ga bì ndisín méngi royé ca cakaba ní yá, ówosé esé e wá.

4 Ílisé lúrú ledre ga bì kí roko'buyé ní té kí ásé fú ŋgúngu a. Gi zía bì ásé 'yí luyú ledre e ní, útúásásé esé ŋgúngu a wá. Ledre bì máayí 'dódo a zíse ní duú wo bì koo mengi roné zí Yóna* ní." Gi ore, zí Yésu ndéréókpóne.

Farusáyo e kí Sadükáyo e ndaní londo sée wá
(Lúrú kpá Máríko 8:14-21)

5 Sími bì Yésu 'doguní bi sága ní, 'yí lódú kacíga niyí lúrú bi ní, otoomo liginí ambata go.

6 Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Komosé idí idí rosé gi zí bisinyí 'dódo ledre 'bì Farusáyo e kí Sadükáyo e bì káa zí 'de'dí bì ndisíní óto a sími ambata eyé e ní."

7 Zíye úkuló'bó ledre dongaráye kídí, "Uku ledre née kenée ba gi zía bì ledre ligí zée kí 'dí'biútú ambata ní."

8 Yésu owo sómú ledre eyé née go bú. Zía úku ledre zíye kídí, "Éyí bì ndísisé úku ledre ambata gi roa ní 'di, ŋgúngusé aka esé ledremá fú wá ke?"

9 Sómúligisé ledre ambata bì koo ịnyí máí'bí zí 'yí e álifu ịnyí ní go, sara ngítíye bì idíaká ní, 'dó'dú 'dúcusé koo gbété kíe ndu?

10 Togú wo née wá ní, sara ambata bì koo ịnyí doa gbre (7) máí'bí zí 'yí e álifu eso (4,000) ánu a ní, 'dó'dú 'dúcusé koo gbété kí ngítíye ndu?

11 Éyí bì sómúsé ledre gi zía kídí mááku gáa née ledre ambata gi roa ní 'di? Komosé idí idí rosé gi zí bisinyí 'dódo ledre 'bì Farusáyo e kí Sadükáyo e."

12 Zíye nda ówoyéme a kídí uku ené gáa ba ledre gi ro ambata wá, uku yí ené ledre bisinyí 'dódo ledre 'bì Farusáyo e kí Sadükáyo e.

Tú'dú 'yí e somúlo'bóní ledre gi ro Yésu

(Lúrú kpá Máríko 8:27-30, Lúka 9:18-21)

13 Sími bì Yésu nderéoguní gbóo kí gara bì Kayisáriya Phílipo ní, zía ndú'yú 'yí lódú kacíne e kídí, "'Yí e ndisíní sómú a kídí, Owú 'bì 'Yíma'dí ní náambi?'

14 Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Ngítí géyi 'yí e ya ní Yiwáni 'yí Bábátízí 'yí e, ngítí géyi ya ní Ilíya, ngítí géyi ya ní Yeremáya, togú wá, ní ngúru nébi e."

15 Zía ndú'yúlúgu yée kídí, "Sara sómúsé 'bì esé kídí máayí náambi?"

16 Simúna Pétero ya zía ní, "Áyí Kírésito, Owú 'bì Lomo bì ní trídrí ní."

17 Yésu ya zía ní, "Simúna wotí Yóna, Lomo i'bí úndru go zíyi. 'Yíma'dí ukui'bí ené ledre née zíyi ne wá, Babá bì como ere ní ukui'bí ne."

18 Mááku zíyi, ịriyí ní karaba go Pétero, ledre gi sími a kídí, 'Landa.' Máayí óto sí 'dící amá doa. Umbu utúasá ndúru 'dící máa née wá.

19 Máayí í'bí roko'bú bì gi 'be 'bì Lomo como ere ní zíyi. Éyí bì ási go gi roa ní, Lomo ní kpá ási gi roa gi como ere. Éyí bì ŋgúngu ledre a go ní, Lomo ní kpá ŋgúngu a."

20 Nda gi ore zía ési síli ne como 'yí lódú kacíne e kídí ndaní aka úku

* **16:4 16:4** Líli ledre gi ro Yóna: Cé káa zí ledre bì kénzé ulu Yóna zía ndisíné simia síli ota ní. Olo yata ledre gi roa simi Matáyo 12:39-40.

'dódo a bì ya née ní Kírésito ní zí 'yì e wá.

*Yésu uku ledre umbuné
(Lúrú kpá Máriko 8:31—9:1, Lúka 9:22-27)*

²¹ Gi do kací ledre née ní, zí Yésu ndísiné úku ledre zí 'yì lódú kacíne e kídí, ní miútúásáne zíne ndéréné simi Yerusaléma. Gi ro zí mingburoko 'yì e, manda ga bì 'bì 'yì 'dáná eyí e ní kí 'yì 'dódo lorü e 'dó'do née, zíye úfu née, simi silih ota zíne úrúne.

²² Zí Pétero ndólo wo sogo eyí úku ledre zía kídí, "Ngére Lomo, ndá ótoómo ledre née zía méngi roné zíyi wá."

²³ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, "Inyi gi romá íri, áyí zíma go káa zí tutú bì toro 'dutu misi'di ní, sómú ledre eyí ndaa 'bì Lomo wá, yì ené 'bì Satána."

²⁴ Nda gi ore zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Togú 'yì ili ídí 'yì lódú kacíma yá, ídí ótoómo kí méngi 'bì ené ledre bì ili ne ní, zía jimbí mingbúngbu kágá ené 'bì 'dó'do lódú máa.

²⁵ Togú 'yì ili bándá tridriné kí roné, zía úyuné. Togú i'bí roné zí umbu gi romá yá, zía ndíki tridri.

²⁶ Wo be 'di emene, zí 'yì ídine kí eyí ga bì do sogo kángá mbá zíne, zía úyuné miúyu? Sara togú uyu go ní, eyí ní bo ní í'bí a zí Lomo gi ro í'bílúgu tridri zía?

²⁷ Owú 'bì 'Yíma'dí ní ndá'baogu simi roko'bü 'bì 'Buné gi komo ere kí maláyika e, zía í'bí takpásilí zí 'yíma'dí e kací míméngi ledre eyé.

²⁸ Máúku zíse, ngíti géyi 'yì e gi dongaráse ga bì ásé tóro née, utúasání aka úyu wá, niyí lúru Owú 'bì 'Yíma'dí kí ndá'baogu ídine Ngére kí."

17

*Toso Yésu oyólo'bó roné
(Lúrú kpá Máriko 9:2-13, Lúka 9:28-36)*

¹ Silih jnyi doa kérí (6) gi do kací ledre née ní, zí Yésu 'dí'bi Pétero e

kí Yakóbo nda Yiwáni owú lúndu Yakóbo, yée ota zíye ndéré ekí ndísiyé do landa ngúcuyé.

² Zí toso Yésu oyólo'bó roné zíye do landa íri. Zí simi komoa ndísi ndícíne káa zí sylú kadra ní, zí bongó bì ro a ní ényíne kpílélé káa zí bimiongó ní.

³ Tí do komoyé née, zí Ilíya e kí Músa óguyé zíye ndísi ódroyé kí Yésu.

⁴ Zí Pétero úku ledre zí Yésu kídí, "Ngére, utúasá miútúásá zíze ndísiyé ona. Togú ngúngu go yá, máayí lágá kútú e ota (3) kíra, kí'e'do zíyi, kí'e'do zí Músa ngíti a zí Ilíya."

⁵ Simi bì ní aka ngbúrú ndísi úku ledre née ní, zí bikeniyi bùrungú óguné küyü káa zí cika ní sólu yée yeré. Zí kúrú 'yì ówúne kpúrú gi simi bùrungú gíri kídí, "Ba Owú 'bì amá, 'búa ofu domá go, máayí kí rokinyi gi zía. Idísé úwú ledre gi taraa."

⁶ Simi bi 'yì lódú kacíga uwúní ledre née kenée ní, zí ngíri útúne simiyé zíye útú ló'bü komoyé bi.

⁷ Tí lá zí Yésu óguné óto silihne royé úku ledre zíye kídí, "Ndásé éré ngíri wá, inyíogusé mu 'dága."

⁸ Simi bì sikhpiñi doyé 'dága ní, lurúndikiní ngíti 'yì wá lá duý Yésu.

⁹ Kí ndítioyguyé gi do landa gíri, zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ndásé aka úku ledre ga bì gáa lúrusé née zí ngíti géyi 'yì e wá 'búó togú lúrusé Owú 'bì 'Yíma'dí urú go gi simi umbu."

¹⁰ Zí 'yì lódú kacíga ga gére née úku ledre zía kídí, "Sara eyí bì 'yì 'dódo lorü ukuní ledre gi zía kídí, Ilíya ní ndá'baogu útú roné fì ne gi zía ní 'di'?"

¹¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ma'díi, Ilíya ní óguyútu roné ne zíá ótoyéme eyí e za mbá do misi'diyé?"

¹² Máúku zíse Ilíya ogu yì ené tí go, tí lá mingburoko 'yì e iliní eyé 'dí'bi wo simi sumu wá, menginí nda yì eyé wo bisinyíne. Niyí ógu méngi lárá Owú 'bì 'Yíma'dí kpá kenée."

13 Zí 'yị lódú kacíga ówo a kídí uku néee ledre Yiwáni Babatíza.

Yésu lagaoyó dokéké gi simi owú'o'do
(Lúru kpá Máriko 9:14-29, Lúka 9:37-43a)

14 Sími bì oguní nda go dongará tú'dú 'yị e ní, zí ngítí o'do óguné útúne sí sindí Yésu úku ledre zía kídí,

15 "Ngére ídí ówo ledre kí wotíma," ní kí dokéké siminé, ndisi nda 'dó'dó gi zía go kíngaya. Ndisi kí lálaonzó wo ku pho'dü kpá simi iní.

16 Má'dí'biógu gáa wo zí 'yị lódú kacíyi ga ba, tí lá utúasání eyé sáká wo wá.

17 Zí Yésu ịnyiné úku ledre zíye kí 'yị ga bì ore ní mbá kídí, "Dosé oru go kíngaya gi ro zíse ńgúngu ledremá. Máidí ndisi zíse ona gi kí be 'di? Máidí útusímimá zíze ndisi kése kenée gi kí be 'di? Ógusé kí owú'o'do néee gíri mu yána."

18 Sími bì oguní kí owú'o'do néee ní, zí Yésu ódróné zí dokéké néee kí roko'buné, geré zíá ólúóguné gi simi owú'o'do néee zí roa émené cíkí ore.

19 Zí 'yị lódú kací Yésu óguyé ndú'yú wo simi bì ní ngúcuné ní kídí, "Éyị bì utúasázé lágaoyó dokéké néee gi zíá wá ní 'di?"

20 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Yị ené gi zíá bì ńgúngu ledre esé ní cíku'dée ní. Abú ńgúngu ledre esé ní cíku'dée káa zí kúfú musitáda, ásé úku ledre zí mongú landa bì 'dáa kídí, 'Inyi mu 'dá'ba,' ní tí ịnyi gi ore. Mááku zíse, éyị bì ní óru zíse ní ndaa."

21 Zíá kpá úku ledre zíye kídí, "Dokéké e káa zí ga gére néee ásé lágaoyó yée gi simi 'yị 'búó togú ínisé ini kí óru rosé zí Lomo kí."

Yésu uku ledre umbuné

22 Sími bì 'yị lódú kací Yésu oguní go mbá ndro simi Galiláya ní, zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Sindí kadra ní go gbóo gi ro do

í'bí ngbángá Owú 'bì 'Yíma'dí zí ezeokóga.

23 Zíye úfu wo, nda simi silí ota zíá úrú ené." Zí ledre néee í'bí lerí ro 'yị lódú kacíga mbá.

Yésu nderé simi Kapáranawúma

24 Gi kací bì Yésu kí 'yị lódú kacíne e nderéoguní simi gara bì Kapáranawúma ní, zí 'yị 'dó'dú ńsorù ga bì 'bì 'Díci' 'bì Lomo ní óguyé ndú'yú Pétero kídí, "Mongú 'yị esé í'bí ńsorù 'bì 'Díci' 'bì Lomo bú?"

25 Pétero ya zíye ní, "Hí i'bí bú."

Sími bì nderéoguní nda go 'be ní, zí Yésu ndú'yú Pétero kídí, "Simúna, simi sómú ledre eyí ní, ngére ga bì do sogo kángá ba ndisíní 'dó'dú ńsorù akpa gi zí 'yị eyé e, togú mbú gi zí 'yị lóngó e?"

26 Zí Pétero úkulúgu ledre kídí, "Ndisíní 'dó'dú ńsorù gi zí 'yị lóngó e."

Zí Yésu úku ledre zíá kídí, "'Yị eyé e ndaní kí ledre wá."

27 Tí lá ilizé ezé zí mimbé'deyé ésíne rozé wá, ndéré mu ngburu ikpí iní, mizefí kenzé bì áyí ikpíogu a ní, idí líkpí taraa, áyí ndíki kési ku a, zíyi 'dí'bi a ndéré í'bí a káa do ńsorù gi rozé kényi."

18

Mongú 'yị 'be 'bì Lomo

(Lúru kpá Máriko 9:33-37, Lúka 9:46-48)

1 Sími sindí kadra máa néee ní, zí 'yị lódú kací Yésu óguyé ndú'yú wo kídí, "Mongú 'yị, ambí ní karanée idí ne mongú 'yị 'be 'bì Lomo komo ere zí lafúne e mbá?"

2 Zí Yésu ndóloógu owú tóroné dongará 'yị e kíri néee.

3 Zíá úku ledre gi ro owú néee kídí, "Mááku zíse ma'díi, togú ótosé rosé ndoo káa zí minzéré owú e wá, útúásásé ógu 'be 'bì Lomo komo ere wá."

4 Bi go kenée ní, 'yi bi 'bo'bú roné go káa zí owú ba ní ní, ní go ne mongú 'yi 'be 'bi Lomo 'dáa.

5 "Kpá kenée, togú 'yi 'di'bi owú bi cíku'dée káa zí wo ba simi sumu, kídí 'dí'bi née go kpá máa.

6 'Yi bi ńguńgu ledremá abú ni aka lá cíku'dée káa zí owú ba, zí ngítí 'yi ógúné londo wo zía lúyú ledre yá, ní idí bílámáne togú odóní ká'dá ro goa, do odóngerí wo kíe ro tutú do úcu wo kíe bu simi mongú kúlú.

7 "Mongú nduwú ní idí zí 'yi ga bi niyí ndísi londo 'yi e zíye lúyú ledre ní. Ma'díi, ngítí géyi 'yi e niyí idí 'yi londo 'yi e. 'Yi máa ga gére ní, Lomo ní 'dó'do yée bísinyíne kíngaya.

8 Togú lúrú ngítí sílipyi togú mbú ngítí sindiyi ayí óto yíi zíyi lúyú ledre yá, idí óngoóyó a 'dá'ba. Ni bílámáne zíyi ndíki trídri bi za fí ní kí sindiyi kí'e'do gi zí wo bi áyí idí kí sindiyi togú mbú sílipyi gbrengará do úcu yíi nyé simi mongú gu pho'du bi ilí wá ní.

9 Togú ngúru komoyi ayí óto yíi zíyi lúyú ledre yá, idí cígíoyó a 'dá'ba. Ni bílámáne zíyi ndíki trídri bi za fí ní kí komoyi kí'e'do gi zí wo bi áyí idí kí komoyi gbrengará do úcu yíi nyé simi mongú gu pho'du bi ilí wá ní."

Muruwayi gi ro kábiríki (Lúrú kpá Lúka 15:3-7)

10 "Ídisé ówo a kídí, 'yi ndaá lúrú cayi 'yi gi dongará miñzéré owú ga ba wá. Máuku zíse ma'díi, maláyika ga bi ndisíní ndísi kí Babá komo ere ní, niyí i'bí ngbángá 'yi máa née zí Babá.

11 "Babá kasaogu máa yómo 'yi lúyú ledre e.

12 "Sómúsé 'bi esé káa be 'di? Togú 'yi ni kí kábiríki e zíne míya zí kembí a ındriné ní, mìngí a utúasá ótoómo yée ga bi cí eso doa sokó doa ınyi doa eso (99) née zía ndéréne gámásó'do wo bi ındri née wá?

13 Simi bi togú ndiki go ní, máuku zíse ma'díi, ní idí kí mongú rokinyi gi roa kíngaya rómo do yée ga bi cí eso doa sokó doa ınyi doa eso (99) ngará ındriní wá ní.

14 Kpá kenée 'Búse Lomo bi komo ere ní, ili ené zí bikéri' owú ındriné gi dongará lafúne wá."

'Yi bi luyú ledre ro ezené ní (Lúrú kpá Lúka 17:3)

15 "Togú ezeyi bi ńguńgu ledremá go ní luyú ledre royi yá, idí ndéré úku 'dodo luyú ené née zía simi bi ásé lá gbre kéne ní. Togú ńguńgu go yá, yéme dongaráse go kéne.

16 Togú ili ené ńguńgu a wá, idí ndólo 'yi kí'e'do togú mbú gbre zíse idíse kíye, 'Gi ro ledre ga bi za mbá ásé ótoyéme yée dongará 'yi kí ezené ní idí idí do komo 'yi e gbre togú mbú ota (3).'

17 Togú ili ené kpá úwú ledre gi tara 'yi ga gére née wá, zíyi ndéré kíe zí 'yi ga bi ńguńguní ledre 'bi Lomo go ní zíye ódroyé zía. Togú ili kpá fú wá, idíse ási gi roa káa zí 'yi bi ngará ńguńgu aka ledre 'bi Lomo wá ní, togú mbú 'yi 'dó'dú ńusóru gi zí 'yi e.

18 "Máuku zíse ma'díi, ledre bi tórosé go doa do sogo kángá ona ní, Lomo bi komo ere ní toro kpá go doa kenée. Wo bi ásisé go gi roa ní Lomo bi komo ere ní kpá ási gi roa kenée.

19 "Máayí go kpá úku ándá a zíse, togú 'yi e gbre gi dongaráse do sogo kángá ona otoní sómú ledre eyé go kí'e'do ndú'yú Lomo gi ro éyí bi iliní ní, Babá Lomo bi komo ere ní ní i'bí a zíye.

20 Ni kenée ma'díi, togú 'yi e gbre togú mbú ota yokoní royé íni ini gi zía bi niyí 'yi amá e ní, máayí idí dongaráye."

Muruwayi gi ro ótoómo ledre zí 'yi

21 Zí Pétero ógúné zí Yésu do ndú'yú wo kídí, "Ngére, togú ezemá ndísi lúyú ledre romá ní, máídí

ótoómo ledre zía kí'dí ndu? Kí'dí ịnyị doa gbre?"

²² Yésu ya zía ní, "Fí, ndaá lá kí'dí ịnyị doa gbre (7) wá, idí ídí kí'dí cí ota doa sokó doa ịnyị doa gbre (77)."*

²³ Bi kenée ní, ledre gi ro 'be 'bi Lomo ní cé káa zí ngére bì koo 'yì moko ené e 'di'biní késí gi zía ili nda go zíye í'bílúgu a ní.

²⁴ Káa zí bì mongú 'yì ni go tónó ótoyéme ledre ga gére née ní, zíye 'dí'biogú ngúru 'yì 'bi moko bì koo 'di'bi tú'dú késí ené ní kó'dú a.

²⁵ Gi zía bì roko'bü bì zí 'yì moko née í'bílúgu mongú késí née kíe ndaá ní, mongú 'yì ené ya kídi togú kenée yá, idíní 'dí'bi wo kí me'bea kí owú 'bi ené e nda kí eyí ga bì zía ní mbá úgúoyó yée 'dá'ba gi ro do í'bílúgu késí ené née.

²⁶ "Zí 'yì moko née útúne do ngúrú sindíne kó'dú mongú 'yì ené ngúngú roné zía kídi, 'Áko mongú 'yì, ótoómo ledre zíma, máayí í'bílúgu késí née mbá."

²⁷ Zí lería méngi mongú 'yì née zía ótoómo ledre zía kídi ndá lolu í'bílúgu késí née wá.

²⁸ "Tí lá bì ịnyị gi ore ndéréne ní, zía ówo ngúru ezené 'yì moko bì koo 'di'bi késí gi zía kpá lá cíku'dée ní. Zía útúne doa geré 'dí'bi kúrúa ngíri kídi, 'Í'bílúgu késí amá bì zíyi ní mu."

²⁹ "Zí eze a née útúne do ngúrú sindíne ngúngú roné zía kídi, 'Áko, ótoómo ledre zíma, máayí í'bílúgu késí née mbá.'

³⁰ "Eze moko a née asi yí ené miási. Simi ledre née ní, zía lála wo ndéré kíe simi sigini. Zí eze a née ndísiné íri gi do í'bíonzó késí ené née té kí.

³¹ Simi bì lafúga 'yì 'bi moko e lurúní ledre bì mengi kí ezené née ní, zía sinyíne royé kíngaya do ndéréye úku 'dódo ledre ga bì

menginí royé née ní mbá zí mongú 'yì eyé.

³² "Zí mongú 'yì née ndólo 'yì 'bi moko née do úku ledre zía kídi, 'Áyí bisinyí 'yì, Máótoómo koo tú'dú késí amá bì kacíyi gi zía ọgúngú royí kídi mádí ótoómo ledre zíyi ní.

³³ Útúásá eyí ótoómo ledre zí ezeyí née káa zí bì koo máótoómo ledre zíyi ní wá?"

³⁴ Gi zí simikesí, zí mongú 'yì ené 'dí'bi a ndéré kíe simi sigini do ndisi 'dó'do wo gi zía í'bílúgu késí bì koo 'di'bi ní za mbá kí.

³⁵ "Née ledre bì Babá gi komo ere ní méngi a zíse ní, 'búó togú ótoómosé ledre go zí lafúse gi yana mimbé'desé."

19

*Ledre gi ro ótoómo kára
(Lúrú kpá Máríko 10:1-12)*

¹ Simi bì Yésu 'dódo asá ledre née ní, zía ịnyiné gi simi Galiláya ndéréne sága ngbuру bì Yeredéne simi kángá bì Yudáya ní.

² Zí tú'dú 'yì e lódú wo íri, zía ndísiné yómo yée ga bì kí ndiyá royé ní.

³ Zí ngíti géyi Farusáyo e óguyé úzu Yésu kí ndu'yú kídi, "Ni miútúásáne zí 'yì ótoómo me'bené tí lá gi ro owú ledre bì ní bo ní?"

⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Ólosé esé miéké kúrú Lomo wá? Kú gi dosíne Lomo 'otoogu 'yíma'dí e o'do kí kára,"

⁵ 'Née kpá sí ledre bì o'do ní ótoómo 'buné kí mbágáne kenée zía ófú kára zíye ódó royé kí me'bené idíye eyí kí'e'do ní.'

⁶ Gi ore, ndaní lolu 'yì e gbre wá, niyí goó eyí kí'e'do. Bi kenée ní, eyí bì Lomo kótru go ní, 'yíma'dí ndaa báyi a wá."

⁷ Zíye ndú'yú Yésu kídi, "Togú kenée ma'díi ní, sara Músa eké nda koo kídi 'yì idí í'bí wáraga 'bì

* ^{18:22 18:22} Cí ota doa sokó doa ịnyị doa gbre kí'dí ịnyị doa gbre: Yésu uku ledre mongú námba née gi zía ili zí 'yì e ndisíyé fú lá ndisi ótoómo ledre zí lafuye. ^{19:4 19:4} Dosí eyí e 1:27 ^{19:5} Dosí eyí e 2:24

ótóómo ro'yí zí kára máa née zíá ndéréne kíe gi ro 'di?"

8 Yésu ya zíye ní, "Músa eké kóo ledre née zíse Yúda e kenée gi ro zíse ótoómo me'besé e gi zíá dosé orú miórú. Tí lá ndaa'bí ené kóo miyémené kenée gi dosíne wá.

9 Máúku zíse, togú me'beyí so'do ené o'do 'dí sogo wá, zíyi ótoómo wo zíyi ndéréyi ófú ngíti kára yá, lúyú ledre go, gi zíá só'do née go royí 'dí sogo."

10 'Yí lódú kacíga ya zíá ní, "Togú ledre ní nda yí ené gi ro o'do kí kára goó kenée yá, ní bílámáne 'yí ndaa'bí ené lolú ófú kára wá."

11 Yésu ya zíye ní, "Tú'dú 'yí e utúasání 'dí'bi 'dódo ledre née wá, tí lá duú yée ga bí utúasání go ndísi ngúcuyé ní.

12 Ngíti geyí utúasání 'dí'bi kará e wá gi zíá arání yí eyé yée kú kenée. Ngíti geyí, 'yí e menginí yée ye. Ngíti geyí asiní yí eyé kú ye gi zíá bí i'bíní royé go méngí duú moko bí 'be 'bí Lomo komo ere ní. 'Yí bí utúasá go ngúngu ledre née ní, zíá ngúngu a."

*Yésu i'bí úndru zí minzéré owú e
(Lúrú kpá Máriko 10:13-16, Lúka 18:15-17)*

13 Nda gi ore zí ngíti geyí 'yí e óguyé kí minzéré owú e zí Yésu íni ini doyé kpá kí i'bí úndru zíye. Tí lá zí 'yí lódú kacíga ndísiyé úcúómo 'yí ga bí oguní kí owú ga gére ní.

14 Zí Yésu úku ledre zíye kídi, "Ótoómose miñzéré owú ga gére née zíye óguyé zíma. Ndásé úcúómo yée wá, 'Be 'bí Babá bí komo ere ní, ní gi ro 'yí ga bí káa zí miñzéré owú e ní."

15 Sími bí Yésu ini ini go zí Lomo idí i'bí úndru zí owú ga gére ní, zíá ndéréókpóne gi ore.

*Owúphirangá bi kí tú'dú éyí e zíne ní
(Lúrú kpá Máriko 10:17-31, Lúka 18:18-30)*

16 Nda née ní, zí ngíti owúphirangá óguné ndú'yú Yésu kídi, "Mongú 'yí, bílámá ledre bí máídí méngí a gi ro zíma ndíki trídrí bí za fí ní 'di?"

17 Yésu ya zíá ní, "Ndú'yú máa gi ro bílámá ledre gi ro 'di? Lomo ní duú ne bílámáne. Togú íli trídrí bí za fí ní yá, ídí lódú lorú ga bí Lomo uku yée ní."

18 Zí phirangá née ndú'yú ándá wo kídi, "Lorú ga bí káa zí yée ga be 'di?"

Yésu ya zíá ní, lorú ga bí káa zí, "Ndá úfu 'yí wá, ndásé só'do rosé kí 'yí bí ófúsé rosé kéne wá ní wá, ndá úgu ugu wá, ndá rárangá wá,

19 ídí óto úndru 'búyí kí mbágayí,' zíyi 'óto 'bú lafúyí e káa zí bí óto 'búyí kí royí ní.' "

20 Owúphirangá née ya zíá ní, "Óo, lorú ga gére née máméngí yée go mbá kenée. Ngítí a bí idíaká ní nda go 'di?"

21 Zí Yésu úkulúgu a zíá kídi, "Togú íli méngí zaá ma'díi ledre yá, ídí ndéré úgúoyó éyí eyí e gi 'be mbá 'dá'ba. Zíyi í'bíoyó késíye zí 'yí lerí e, gi ore zíyi nda ndá'baoguyí lódú máa. Lomo ní i'bí mongú úndru zíyi komo ere."

22 Sími bí owúphirangá née uwú ledre bí Yésu uku zíá kenée ní, zí bí sínýíne roa gbála. Zíá ókpóne gi ore kí do komoné bisinyíne gi zíá ní kí tú'dú éyí e zíne.

23 Zí Yésu úku ledre zí 'yí lódú kacíne e kídi, "Máúku zíse ma'díi, ní miórúné kíngaya zí 'yí bí kí tú'dú éyí e zíne ní óguné 'be 'bí Lomo komo ere.

24 Máayí kpá úku a zíse kídi, ndaa'miórúné zí mongú bangá bí gémele ní ólú phútrú bi gi sími gu lóbira wá, nda zí 'yí bí kí tú'dú éyí e zíne ní,

ní miórūné kíngaya zía ólúne 'be 'bi Lomo."

²⁵ Sími bi 'yi lódú kací Yésu uwúní ledre née kenée ní, zíye ónzó komoyé kíngaya, zíye úku ledre kídí, "Ambí ní nda ómo goó ne?"

²⁶ Zí Yésu lúrú yée gbóó, zía úku ledre kídí, "Éyí bi 'yíma'dí utúasá méngi a wá ní, Lomo utúasá yí ené bú méngi a."

²⁷ Zí Pétero úkulúgu ledre zía kídí, "Sara aka nda zée ga bi otocomozé 'bi ezé éyí e go mbá zíze ndísizé lódú go lá duú yíj ní, 'bi ezé ní nda ídí 'bi ené go 'di?"

²⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Máúku zíse ma'díi, sími bi karanée ledre e niyí oyólo'bó royé mbá mikándayé ní, zí Owú 'bi 'Yíma'dí idíne goó mìndísìné do kítí ngére ené kí mongú roko'buné ní, sée ga bi ásé 'yi lódú kacíma e ba ní, ásé idí kpá mìndísisé do kítí ngére zíse ndísisé 'décí ngbanga Isiréle e kací sí doyé ga bi sokó doa gbre née mbá.

²⁹ 'Yí ga bi otocomoní éyí eyé e za mbá, 'be 'bi eyé e, lúnduyé e, lémiyé e, 'buýé e kí mbágaye e, kí owú 'bi eyé e gi ro lódú kacíma ní, Lomo ní í'bí tú'dú éyí e zíye, kpá kí trídri bi za fí ní.

³⁰ Tí lá tú'dú 'yi máa yée ga bi cakaba niyí zí lafúye 'dá'dá ní, niyí karanée idí 'dá'ba. Tú'dú 'yi máa yée ga bi niyí 'dá'ba niyí karanée idí 'dá'dá."

20

Muruwayi gi ro 'be 'bi Lomo

¹ Zí Yésu tónóné úku muruwayi kídí, "Ledre gi ro 'be 'bi Lomo komo ere ní káa zí míngí yáká bi nderé ndólo 'yi e gi ro óguyé méngi moko késí sími yáká ené ní.

² Sími bi 'yi ga gére née odóní sómú ledre go kí míngí yáká ní, zía kása yée kídí nderéní mu méngi moko sími yáká ené.

³ "Sími síndí kadra inyí doa eso (9), zí míngí yáká kpá ndéréne ndíki

ngítí géyi 'yi e mitóroyé sími súú gbékpíne moko ndaá royé wá.

⁴ Zí úku ledre zíye kídí, 'Máíli gáa sée, zíse kpá ndérése méngi moko yáká amá. Máayí í'bí késí bi miútúásáne ní zíse.'

⁵ Zí 'yi ga gére née ndéréye.

"Kí yana kadra nda kpá kí komo kadra tagá, zía ndéréne méngi a kpá kenée.

⁶ Nda go za kí tagá, zía kpá ndéréne ndíki ngítí géyi 'yi e niyí mitóroyé. Zíá úku ledre zíye kídí, 'Éyí bi ndísi ónzósé kadra gbékpíne méngisé moko gi zíá wá ní 'di?'

⁷ "Zí 'yi ga gére née úkulúgu ledre zíá kídí, 'Gi zíá 'yi bi zíá í'bí moko zíze ní ndaá.'

"Zíá úku ledre zíye kídí, 'Ni miútúásáne zíse ndérése méngi moko yáká amá.'

⁸ "Kí tagá a née, zí míngí yáká úku ledre zí 'yi lúrú bi kací moko ené kídí, 'Ndólo ógú 'yi 'bi moko ga bi yáká 'dáa ní mu zíye 'dí'bi késí eyé. Ídí tónó a kí 'yi ga bi oguní gi 'dá'ba ní nda gi ro yée ga bi tonóní ní.'

⁹ "Zí 'yi ga bi tonóní moko kí tagá ní óguyé 'dí'bi késí eyé kpá káa zí 'bi 'yi ga bi tonóní moko kí phiyí ní.

¹⁰ Nda sími bi 'yi ga bi tonóní moko kí phiyí oguní 'dí'bi késí eyé ní, somúní 'bi eyé kídí késí eyé ní idí mongúne. Niyí idí kíe ní, i'bíní zíye go kpá késí bi i'bíní zí 'yi ga bi tonóní moko gi 'dá'ba ní.

¹¹ Sími bi 'di'biní késí née ní ní, zíye tónóye úku mingúngúrú ledre dongaráye ro míngí yáká.

¹² Zíye úku ledre zíá kídí, 'Zée ga bi tonázé méngi moko kú akpa kí phiyí gi kí tagá ní, áyí í'bí késí zíze útúásáne kí 'yi ga bi oguní 'bi eyé gi 'dá'ba ní lárá a káa be 'di? Kenée ndaá bílámáne wá.'

¹³ "Zíá úku ledre zí ngúruyé kídí, 'Máméngi amá sée bisinyíne wá. Máí'bí zíse née tí késí bi gáa ngúngusé ledre a ní.'

¹⁴ 'Dí'bisé késí esé mu zíse ndérése. Máíli í'bí zí 'yi ga bi tonóní

moko kí tagá ní, kpá késí bì máí'bí zíse néé.

¹⁵ Née yí ené késí amá, éyí bì málli méngi a kíe ní, máayí méngi a. Bi sinyí rosé néé gi zía bì máayí 'yí méngi bilámá ledre zí 'yí e ní?"

¹⁶ Née ní, zí Yésu úku ledre kídí, "Yí ga bì 'dá'ba ní niyí idíye 'dá'dá. Yée ga bì 'dá'dá ní niyí idí 'dá'ba."

*Yésu uku andá ledre umbuné
(Lúru kpá Máriko 10:32-34, Lúka 18:31-34)*

¹⁷ Sími bì Yésu ni mindéréné sími Yerusaléma ní, zía ndólo 'yí lódú kacíne ga bì sokó doa gbre (12) ní sogo éyí, zía úku ledre zíye kídí,

¹⁸ "Azé go bì ndéré sími Yerusaléma ba, ngítí géyi 'yí e niyí í'bí ngbángá Owú 'bì 'Yíma'dí zí manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e ní kí 'yí 'dódo loru e. Niýí 'décí ngbanga a do úfu a,

¹⁹ do í'bí wo zí 'yí ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní, zíye fóló wo, ócó a do phéphé a do mingbúngbu kágá. Tí lá gi do kací síli ota (3) ní úrú gi sími umbu."

*Ledre gi ro ndu'yú 'bì mbágá
Yakóbo e kí Yiwáni
(Lúru kpá Máriko 10:35-45)*

²⁰ Gi ore, zí me'be Zebedíya 'dí'bi wotíne ga bì Yakóbo e kí Yiwáni ógu útúne kéye kó'dú Yésu ŋgúŋgú roné zíá.

²¹ Zí Yésu ndú'yú wo kídí, "Éyí bì ilí ní 'di?"

Kára néé ya zía ní, "Kí'dí bì áyí go do Kítí Ngére eyí ní, owú 'bì amá ga bì gbre ba ídí 'dí'bioto yée cigiyí. Ngítí a do síliyi 'bì anú ngítí a do ngeli."

²² Yésu ya zíye ní, "Ówosé esé éyí bì ásé ndúndu'yú gi roa ní wá. Útúásásé go ŋgúŋgú a zíse 'dó'dóse káa zí bì máayí ógu 'dó'dó ní?"

Yakóbo e kí Yiwáni ya zía ní, "Azé útúásá."

²³ Yésu ya zíye ní, "Íi, ásé tí 'dó'dó. Tí lá óto 'yí e zíye ndísiyé do anú kí do ngeli ní, ndaá 'bì ené moko amá

wá. Babá ndísi yí ené yéme ledre máa wo néé ne."

²⁴ Sími bì 'yí lódú kací Yésu ga bì ore sokó uwúní ledre néé ní, zí mimbé'deyé ésíne ro Yakóbo e kí Yiwáni kíngaya.

²⁵ Zí Yésu ndólo 'yí ené ga gére néé úku ledre zíye kídí, "Ówosé bú, ngére ga bì do sogo kángá ba ndísiñí ndísi do 'yí e kí roko'bu. Zíye ndísiyé méngi yée káa zí bì iliní yí eyé ní.

²⁶ Tí lá ndásé méngi kényi kenée wá. Togú 'yí gi dongaráse ili zíne idíne 'dá'dá zí lafúne e yá, idí idí 'yí ínyí kasa zí lafúne,

²⁷ wo bì ili zíne idíne 'dá'dá ní, idí óto roné káa do owúkúlú zí lafúne,

²⁸ cé káa zí bì Owú 'bì 'Yíma'dí ogu ené gi ro zí 'yí e ínyí kasa zía wá ní, yí ené gi ro ínyí kasa zí 'yí e, kpá gi ro í'bí roné zí umbu gi ro yómo tú'dú 'yí e."

*Mikomo mi'dútú e gbre
(Lúru kpá Máriko 10:46-52, Lúka 18:35-43)*

²⁹ Sími bì Yésu kí 'yí lódú kacíne e niyí go ndéréókpó gi sími Zéríko ní, zí tú'dú 'yí e lódú wo.

³⁰ Sími síndí kadra máa néé ní, mikomo mi'dútú e gbre mbá ya'dá e, niyí koo mündísiyé dogború misi'di kenée. Sími bì uwúní ledre kídí Yésu ndísi ndéré néé ne ní, zíye ótrú ledre 'dága kídí, "Ngére, Bulúndu Dawídi, idí aka lúrú leríze."

³¹ Zí tú'dú 'yí e úcúómo yée kídí ndaní gbúrógbó wá. Tí lá gbúrógbó tatání nda royé 'dá'dá kídí, "Ngére, Bulúndu Dawídi, idí aka lúrú leríze."

³² Zí Yésu tóroné ndólo yée, zíá ndú'yú yée kídí, "Ílisé máídí méngi zíse 'di?"

³³ Zíye úkulúgu ledre zíá kídí, "Ngére, ilizé zíyi líkpí komozé."

³⁴ Zí leríye méngi Yésu. Zíá óto síliñe ro komoyé, geré zí komoyé líkpíne, zíye útúye lódú kací a.

21

*Yésu olú simi Yerusaléma
(Lúrú kpá Máríko 11:1-11, Lúka 19:28-38, Yiwáni 12:12-19)*

¹ Simi bì Yésu kí 'yi lódú kacíne e nderéoguní go gbóo kí Yerusaléma zíye óguyé simi gara kí ịriné Betefége do landa bì kí kágá ga bì olíva doné bì ndisiní ndólo a Landa Olíva ní, zía kásaokpó 'yi lódú kacíne e gbre 'dá'dá,

² kídí, "Ndéréókpósé mu simi gara íri, ásé ndéré ndíki mbágá dongí kí owú 'bì ené miódóótoyé tara misi'di kenée, idisé lkípi yée gbrengará ógu kíye zíma yáa.

³ Togú ngítí 'yi ayí úku ledre kídí, lkípísé bangá ga gére née gi ro 'díya yá, idisé úku a zía kídí Ngére ili yée ne. Ni geré ótoómo yée zíse."

⁴ Ledre née mengi roné go té káa zí bì kóo ngúru nébi eké ní,

⁵ Kídí, "Idisé úku ledre zí nyí 'yi ga bì 'bì Yerusaléma ní,
'Lúrusé aka, Ngére esé ni go ógu zíse.

Ni 'yi mimbé'de kídrí, ndisi ógu gbóo do dongí,
ni bì mindisíné do owú dongí gíri née."

⁶ Zí 'yi lódú kacíga ga gére née ndéréye méngi tí ledre bì Yésu uku zíye ní.

⁷ Zíye óguyé kí dongí ga gére née zí Yésu, zí ngítí géyi ónzó bongó eyé e do dongí ga gére née. Zí Yésu ékí ndisíné doyé.

⁸ Zí tú'dú 'yi e ízí bongó eyé e do misi'di, zí ngítí géyi 'décí 'bì eyé mbílì tiyí e ízí yée do misi'di.

⁹ Zí tú'dú ngítí géyi 'yi ga bì utúní zí Yésu 'dá'dá, nda kí yée ga bì gi do kací a ní ndisiyé mbófo wo kídí, "Mbófo éyí zí Bulúndu Dawídi."

"Úndru idí ídí zí wo bì ogu kí ịri Ngére Lomo ní."

"Mbófo éyí zí Lomo bì komo ere ní."

¹⁰ Simi bì Yésu olú simi Yerusaléma ní, zí bi kíziné mikízi gi zí 'yi e. Zí 'yi e ndisiyé ndúndu'yú kídí, "Yí maa bì ogu ba káa náambi?"

¹¹ Zí tú'dú 'yi ga bì Yésu oguní kíye née úkulúgu ledre kídí, "Née Yésu, nébi bì gi simi Nazeréta owú gara bì simi kángá bì Galiláya ní."

*Yésu lagabayi 'yi e
(Lúrú kpá Máríko 11:15-19, Lúka 19:45-48, Yiwáni 2:13-22)*

¹² Zí Yésu ndéré olúne do ligá 'Díci 'bì Lomo, zía ógóbayi 'yi ga bì ndisiní úgúoyó éyí kí yée ga bì ndisiní úgú eyí e ore ní mbá 'dá'ba. Zía ítríónzó tarabíza 'bì 'yi óyóló'bó késí e kí bi ndisi 'bì 'yi ga bì ndisiní úgúoyó amámu e ní kpukpukpú bì.

¹³ Zía úku ledre zíye kídí, "Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Díci amá ni 'díci 'bì ini zíma,' tí lá óyóló'bósé nda yí esé go káa do 'bì ló'bo 'bì 'yi ugu e.' "

¹⁴ Gi do kací ledre née zí 'yi e óguyé kí 'yi ga bì kí komoyé mi'dútuné kí migigíri e zía 'Díci 'bì Lomo ore, zía yómo yée.

¹⁵ Tí lá simi bì manda ga bì 'bì 'yi 'dáná éyí e kí 'yi 'dódo lorú e lurúní mingburoko ledre ga bì Yésu ndisi méngi yée kenée née ní, zíye ndisiyé kpá úwú do owú e kí ndisi mbófo wo do ligá 'Díci 'bì Lomo kídí, "Mbófo éyí zí Bulúndu Dawídi", zí bi sinyíne royé gbála.

¹⁶ Zí mingburoko 'yi ga gére née ndú'yú Yésu kídí, "Úwú ledre bì owú ga gére née ndisíní úku a née goó?"

Yésu ya zíye ní, "Í, Máuwú go. Sara ólosé esé ledre bì ekéní simi miéké kúrú Lomo kídí,
" "Dódo ledre go zí owú e kí sírí owú
e
zíye í'bí mbófo éyí zíma ní wá'?"

¹⁷ Zí Yésu olúoguné gi simi Yerusaléma gi ore ndéré 'dú'duné simi owú gara bì Beteníya ní.

*Yésu oto tarané kací ndórí
(Lúrú kpá Máriko 11:12-14,20-24)*

18 Akpa kí phiyí sìmì bì Yésu ní go ndá'balúgu roné sìmì Yerusaléma ní, 'bú ufu kóo wo go miúfu.

19 Zía lúrúndíki ndórí dogborù misi'di. Sìmì bì olú sì a ní, kémbí miáná a ndaá tí lá duú mbilíá. Zía úku ledre zí kágá néee kídí, "Tí bi áyí ndísi 'bì eyí ní, áná lolù kú wá." Geré zí ndórí néee gágáne.

20 Sìmì bì 'yì lódú kacíga lurúní ledre néee kenée ní, zí tarayé ídríne mbá miúdrí. Zíye úku ledre kídí, "Bì káká lárá ledre 'di, kágá ba gagá 'diya gi zí 'di?"

21 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Máúku zíse ma'díi, togú ngúngusé ledre 'bì Lomo go ítísé kangú a wá, útúásásé méngí lá duú ledre bi máméngí zí ndórí néee wá, ásé kpá útúásá úku ledre zí landa ba, 'Ndéré mu, útú sìmì mongú iní bì 'dáa,' zí tíméngí roné kenée.

22 Togú ngúngu tí ledre 'bì Lomo go, éyí ga bi áyí íni ini zí Lomo gi roye néee, ní í'bí a zíyì."

*Mingburoko 'yì 'bì Yúda e
ndu'yúní Yésu
(Lúrú kpá Máriko 11:27-33, Lúka
20:1-8)*

23 Zí Yésu ndá'balúgu roné do ligá 'Díci 'bì Lomo, sìmì bì ní ndísi 'dodo ledre zí 'yì e ní, zí manda ga bi 'bì 'yì 'dáná éyí e kpá kí ngítí géyi mingburoko Yúda e óguyé zí. Zíye ndú'yú wo kídí, "Ndíki roko'bü bi ndísi méngí éyí ga ba kíe ba gi 'da? Ambí i'bí roko'bü máa néee zíyì ne?"

24 Yésu ya zíye ní, 'dá'dá zíma kí úku ledre zíse, "Máayí aka kpá ndú'yú sée. Togú úkulúgusé ledre go kací a zíma, máayí nda fú úku 'dodo ledre 'yì bi i'bí roko'bü zíma ndísi méngí éyí ga gére kíe ní.

25 Roko'bü bi Yiwáni ndísi í'bí babatíza kíe zí 'yì e ní ogu gi zí Lomo gi komo ere togú mbú gi zí 'yíma'dí e?"

Zíye ódroyé dongaráye kídí, "Togú ukuzé yaá ogu gi komo ere yá, ní ndú'yú zée kídí, 'Sara ngunguzé nda ledre ené wá gi ro 'di?'

26 Tí lá togú ukuzé yaá roko'bü néee ogu gi zí 'yíma'dí e yá, tú'dú 'yì ga ba niyí zíngi eyé gi zíya owoní Yiwáni bù kídí ní yì ené nébi."

27 Nda néee ní, zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Owozé ezé e wá."

Zíya úku ledre zíye kídí, "Bì kenée ní, máúku 'dodo amá ledre 'yì bi i'bí roko'bü zíma ndísi méngí éyí ga gére néee kíe ní wá."

*Muruwayi gi ro ngítí o'do kí
wotíne e gbre*

28 Zí Yésu úku ledre zí mingburoko 'yì ga gére néee kídí, "Ili zíse sómú ledre sìmì muruwayi ba bílámáne. Ngítí o'do ní kóo bo kí wotíne e gbre. Kadra kíe'do zíya úku ledre zí owúndíká kídí, 'Ndéré aka karaba méngí moko yáká.'

29 "Owúndíká néee ya zí 'buné ní, 'Mándéré amá a wá.' Tí lá nda gi 'dá'ba, zíya óyóló'bó sómú ledre ené zíya ndéréné.

30 "Zí 'büa ndéréné úku kpá kémbí ledre néee zí ngítí wotíne. Zíya úkulúgu ledre zíya kídí, 'Babá máayí ndéré.' Abú uku kenée, nderé ené wá.

31 "Gi dongará wotíga ga bi gbre néee, ambí mengí ledre kací kúrú 'búyé ní ne?"

Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Owúndíká mengí ne."

Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ídísé ówo a bílámáne, 'yì 'dó'dú usorù e kí kará ga bi ndísiní gámá kací ya'dá e faa ní, togú oyólo'bóní sómú ledre eyé, niyí óguyútu eyé ye 'be 'bì Lomo gi zíse.

32 Gi zí kíyí néee, Yiwáni ogu kóo 'dodo misi'di méngí ledre ga bi Lomo ili yée ní zíse, ngúngusé esé ledre ené wá, tí lá 'yì 'dó'dú usorù e kí kará ga bi ndísiní gámá kací ya'dá e faa ní, ngunguní nda yì eyé ledre ené ye. Abú lúrúsé yée tí

kí méngi ledre ga bì Lomo ili yée ní yá, ílisé esé óyóló'bó somú ledre esé zíse ŋgúŋgu ledre ené wá.

Muruwayi gi ro 'yi bi otóní wo lúrú bi kací yáká ní
(Lúrú kpá Máriko 12:1-12, Lúka 20:9-19)

33 “Úwúsé aka kpá ngíti muruwayi ba. Ngíti o'do o'do kóo yáká ené zí 'dýí kóró símí a. Zíá íci'díki gara gbaá roa. Zíá íci gu káa do ndoko gi ro do ndísi lúrú miáná kóró née símí a. Zíá yéme bi ndísi 'dága gi ro zí 'yi 'bá'bá yáká máa née ékí ndísiné doa 'bá'bá éyí. Zíá óto 'yi 'bi moko e ndísi méngi moko ore, yóó zíá ndéréókpóne do bi gbála.

34 Símí bì sìndí kadra 'bì kpírékpe miáná kóró ogu ní, zí míngi yáká kásá 'yi kasa ené zí 'yi lúrú bi kací yáká idí únzu kóró máa 'bì ené gi ro do ogu kíe zíne.

35 “Zí 'yi 'bì moko ga bì yáká íri née 'dí'bi 'yi ga bì míngi yáká kasa yée née. Zíye ócó ngíti a bisinyíne, zíye úfu ngíti a geré miúfu, zíye óngbo otayé kí tutú.

36 Zíá kpá kásá ngíti géyi 'yi 'bì moko ené e rómo gi do yée ga bì 'dá'dá ní, zíye yáká íri. Zíye méngi yée kpá bisinyíne káa zí yée ga bì 'dá'dá ní.

37 “Odu a, zíá nda kásá cù owú 'bì ené zíye yáká íri. Zíá úku ledre kídí, ‘Niyí óto úndru wotíne.’

38 “Tí lá símí bì lurúndikiní owú née ní, zíye yéme ledre kídí, ‘Ní idíne karanée míngi yáká ba. Ógusé mu zíze úfu wo 'dá'ba zíze 'dí'bi yáká ba káa do 'bì ezé.’

39 Gi ore zíye 'dí'bi wo, do lála óyó wo gi yáká gi ore 'dá'ba, zíye úfu wo.

40 “Bì kenée ní, símí bì míngi yáká née ní ndá'baogu ní, ní méngi kí 'yi 'bì moko ga gére née 'di?’

41 Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, ‘Ní úfu 'yi 'bì moko ga gére née mbá 'dá'ba, zíá 'dí'biogu mìkanda 'yi 'bì

moko e gi ro zíne kpá ndíki éyí gi yáká ené née.’

42 Yésu ya zíye ní, “Ówosé bú kídí miéké kúrú Lomo uku kídí, “ ‘Tutú bì 'yi ó'bó 'dící e asiní gi roa ní, ogu nda yi ené go tutú bì kí ledrené owóowó ní wá.

Ngére mengi ledre née ne zíá idíne kenée.

Née ledre, bì owó komozé miówó ní.’

43 “Máúku zíse ma'díi, bílámá bi bì 'be 'bì Lomo 'dáa ní, Lomo ní 'dí'biyó a gi zíse, zíá í'bí a zí 'yi ga bì niyí méngi moko ené do bílámá misi'diné ní.

44 'Yi bì ní lése utú do tutú née ní, ní 'déwe geré mi'déwe. 'Yi máa wo bì tutú née ní útu doa ní, ní kányá geré mikányá.”

45 Símí bì manda ga bì 'bì 'yi 'dáná éyí e kí Farusáyo e uwúní ledre ga bì Yésu ndísi úku yée símí muruwayi kenée ní, zíye ówo a kídí, ndísi úku ledre née gi royé.

46 Zíye ndísiyé gámásó'do misi'di gi ro 'dí'bi wo, tí lá bi 'dí'bi wo ndaá, ngíri tú'dú 'yi e mengi yée míméngi gi zíá ambá 'yi e ŋgúŋguní yi eyé mbá ledrea kídí ní nébi.

22

Ayímbi 'bì ófú kára
(Lúrú kpá Lúka 14:15-24)

1 Zí Yésu kpá úku ngíti ledre zíye símí muruwayi kídí,

2 “Ledre gi ro 'be 'bì Lomo ní káa zí mongú ngére bì mengi ayímbi 'bì owú 'bì ené bì ofú kára ní.

3 Zíá kásá 'yi 'bì moko ené e ndéré ndólo 'yi ga bì ili zíye óguyé símí ayímbi ní. Tí lá 'yi ga bì ndolo yée ní, asiní yi eyé mbá miásí oguní eyé e wá.

4 “Zí ngére née kpá kásá ngíti géyi 'yi 'bì moko ené e zí 'yi ga bì ndolo yée 'dá'dá ní kídí, ‘Úkusé zíye máúfu tú'dú ítí amá e go, éyí miánu

niyí go mbá nziyiné oguní mu simi ayimbi.'

⁵ "Yí ga bi ndolo yée née asiní yí eyé fú lá miási. Ngiti géyi inyiní ndéré eyé yáká, ngiti géyi nderéní yí eyé simi ngiti géyi moko eyé e.

⁶ Zí ngiti géyi 'dí'bi 'yí ga bi oguní kí sanda née ócó yée bisinyíne, do úfu yée.

⁷ "Zí ledre née sinyíne ro ngére née, zí i'bí okó do 'yí ga bi menginí ledre née, do úfu yée, do óngbó gara eyé mbá 'dá'ba.

⁸ "Zí nda úku ledre zí 'yí 'bi moko ené ga bi nda'baoguní née kídí, 'Káa zí bi sindí kadra ogu go 'yí ga bi mándólo yée ngará utúasání eyé oguní wá ní,

⁹ ndá'ba ándásé rosé mu do misi'di, tí lá 'yí ga bi ndikisé yée go ní, idisé ndólo yée idíní ogu.'

¹⁰ Nda gi ore zí 'yí 'bi moko ga gére née ólúoguyé do misi'di íri zíye ndólo tí lá 'yí ga bi ndikiní yée go ní, bílámáye kí bisinyíye mbá, zí bi ndísí idíne mbá kí 'yí e.

¹¹ "Tí lá simi bi ngére inyí ndéré kí i'bí mandá zí ngu ené e ní, zí ónzó komoné ro ngiti 'yí dongará ngu ga gére née bongó 'bi ayimbi ndaá roa wá.

¹² Zí ngére née úku ledre zí kídí, 'Ezegámá ólú yáa káa be 'di, ngará bongó 'bi ayimbi ndaá royi wá ní.'

Ledre ndaá koo tara o'do née wá.

¹³ "Zí ngére úku ledre zí 'yí moko ené e kídí, 'Ódósé sili o'do née kí sindia, zíse úcúogu wo simi mutuluru sága 'dáa, kí'dí bi karanée 'yí e niyí ndísí íni ini kí náná do soyé ní.'

¹⁴ "Tú'dú 'yí e niyí mindóloyé, tí lá migéléye niyí cuku'dée."

*Ledre gi ro i'bí usóru
(Lúrú kpá Máriko 12:13-17, Lúka 20:20-26)*

¹⁵ Zí Farusáyo e yéme ledre gi ro 'dí'bi Yésu togú uku luyú ledre go ní.

* **22:17 22:17** Káyísara: Káyísara ini ledre gi simia kídí mongú ngére 'bi Róma. Ni mongú ngére do ngiti géyi lafúne ngére e ga bi 'bi ngiti géyi kángá e káa zí Yudáya kí Galiláya.

¹⁶ Zíye kása ngiti géyi 'yí lódú kacíye kpá kí ngiti géyi 'yí ga bi 'bi Eróde ní zí Yésu. Simi bi oguní íri ní, zíye ndólo wo kídí, "'yí 'dodo ledre, owozé go kídí, 'yí e otoní úndruyí go kíngaya gi zíla ndísí 'dodo zíye duú ma'díi ledre bi Lomo ili zíye méngi a ní. Ífi eyí simi 'yí e wá. 'Yíma'dí e niyí zíyí mbá kí ledreyé owóowó.

¹⁷ Í'bí aka somú ledre zíze. Kací komoyí ní, ni miútuásáne zíze i'bí usóru zí Káyísara* togú ndazé i'bí a wá?"

¹⁸ Tí lá Yésu owo mani eyé née bú. Zíla úku ledre zíye kídí, "Sée ga bi ndísisé londo rosé kídí ásé bílámáse ní, eyí bi ógusé úzu máa gi roa ní 'di?

¹⁹ 'Dódosé aka késí bi ndísisé lengbe i'bí a káa do usóru ona ní zíma lúrú a." Zíye i'bíogu a zíá.

²⁰ Zíla ndú'yú yée kídí, "Bi simi késí máa ba líli ambi? Sara bi roa ba iři ambi?"

²¹ Zíye úkulúgu ledre zíá kídí, "Née líli Káyísara."

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Éyí bi 'bi Káyísara ní idisé i'bí a zí Káyísara. Wo bi 'bi Lomo ní, idisé i'bí a zí Lomo."

²² Simi bi uwúní ledre née kenée ní, zí tarayé idríne mbá miidrí. Zíye inyiyé gi cigí Yésu gi ore ókpóye.

*Úrú gi simi umbu
(Lúrú kpá Máriko 12:18-27, Lúka 20:27-40)*

²³ Kpá simi kembí kadra née ní, zí Sadukáyo e bi ngará ɳguŋguní 'bi eyé ledre úrú gi simi umbu wá ní, óguyé zí Yésu zíye ndólo wo kídí,

²⁴ "'yí 'dodo ledre, Músa ekéomo koo zíze simi lorú kídí, togú 'yí ofú kára ndikiní owú kéne wá, zíá úyuné yá, lúndu a idí 'dí'bi kára umbu née zíye ndíki owú kéne zíá.

²⁵ Lúrú aka, 'yí e niyí koo bo dongaráze ona inyí doa gbre mbá lúndu e. Zí ndíká eyé 'dí'bi kára,

ndikiní owú kéne wá, zía úyuómo kára máa née zí lúndua bì gi do kací a ní 'dí'bi kára máa née.

²⁶ Zía kpá úyuné, zí ota lúnduyé 'dí'bi a, zía kpá úyuné. Zía ndéréne kenée óguné gi ro ambáodýye.

²⁷ Odú a, zí kára née úyuné.

²⁸ Bi kenée ní, simi bi karanée 'yí e niyí úrú gi simi umbu ní, kára máa née ní nda ídi go me'be ambi. Bi koo ní go me'beyé mbá ní?"

²⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Sómú lúyúsé ledre go gi zía ówosé esé miéké kúrú Lomo, togú mbú roko'bü 'bi Lomo wá.

³⁰ Simi bi Lomo ní úru 'yí e gi simi umbu ní, ngiti éyí bi zía idíne kídi ófú ro'yí togú mbú ndéré do o'do ní ndaá. 'Yí e niyí idí duý káa zí maláyika e komo ere ní.

³¹ Gi ro ledre úrú gi simi umbu ní, ólosé esé ledre bi Lomo uku zíse simi miéké kúrúne ní wá.

³² Uku kídi, 'Máayí Lomo bi ndisi lúrú kací Abarayáma, kí Isáka nda kí Yakóbo e ní.' Ndaá 'bi ené Lomo 'bi umbu e wá, ní yí ené Lomo 'bi 'yí ga bi triídri ní."

³³ Simi bi tú'dú 'yí e uwúní ledre bi Yésu uku kenée ní, zí tarayé idríne mbá miidri gi zí mi'dodo ledre ené.

*Lorù bi kí ledrené owóowó ní
(Lúrú kpá Máríko 12:28-34, Lúka 10:25-28)*

³⁴ Simi bi Yésu romo komo Sadükáyo e go ní, zí Farusáyo ndíkiye ndómo tarayé.

³⁵ Zí ngúruyé bi owo ledre gi ro lorù go bílámáne ní ìnyiné úzu Yésu kí ndu'yú kídi,

³⁶ "'Yí 'dodo ledre, lorù be 'di ní ne kí ledrené owóowó?'

³⁷ Yésu ya zía ní, "Ídi óto 'bú Ngére bi Lomo eyí ní kí mimbé'deyí kí'e'do, kí lomo royí mbá, kpá kí sómú ledre eyí mbá.'

³⁸ Née mizefí lorù bi kí ledrené owóowó ní.

22:32 22:32 Ólúogu 3:6   22:37 22:37 Gbre lorù 6:5   22:39 22:39 Lévi 19:18   22:44 22:44 Ke'bi 'bi Dawídi e 110:1

³⁹ Gbre a 'bi ené nda wo ba, 'Ídi óto 'bú lafúyi e káa zí bi óto 'búyi kí royi ní.'

⁴⁰ Lorù ga bi Músa eké yée kí yée ga bi ngiti géyi nébi e ekéní yée ní, odóní royé mbá ro lorù ga bi gbre née."

*Kírésito ni owú 'bi ambi?
(Lúrú kpá Máríko 12:35-37, Lúka 20:41-44)*

⁴¹ Simi bi Farusáyo ga gére née niyí aka fú cigí Yésu ore ní, zía ndu'yú yée kídi,

⁴² "Ndísisé sómú a ní, Kírésito ni náambi? Ni mbí owú 'bi ambi?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídi, "Ni owú 'bi ngére Dawídi."

⁴³ Yésu ya zíye ní, "Sara togú kenée ní, 'Dówú Lomo uku nda koo ledre zí Dawídi ndólo Kírésito Ngére ené gi ro 'di?' Dawídi ma'dáa uku koo kídi,

⁴⁴ " 'Lomo uku ledre zí Ngére amá kídi,

"Ndísí do silihima 'bi anú ona, gi simi sindí kadra bi máayí óto ezeokóyí e mbá sí sindíyí ní."

⁴⁵ Togú Dawídi ndolo nda wo go Ngére ní, sara ní nda idí owú 'bi ené lárá a káa be 'di?'

⁴⁶ 'Yí bi zía útúásáne úkulúgu ledre kací ndu'yú bi Yésu ndu'yú née ndaá. Tónóne simi sindí kadra bi koo née 'yí bi zía tórooguné ndu'yú wo kí ngiti ndu'yú ní ndaá.

23

*Yésu enzi komo 'yí ené e
(Lúrú kpá Máríko 12:38-40, Lúka 11:37-52, 20:45-47)*

¹ Nda gi ore zí Yésu ódróné zí tú'dú 'yí e kí 'yí lódú kacíne e kídi,

² "'Yí 'dodo lorù e kí Farusáyo e otoní nda royé go kídi, yée niyí ye 'yí 'dódo yéme lorù 'bi Músa.

³ Bi kenée ní, idísé úwú ledre eyé zíse ndísisé méngi éyí ga bi niyí úku yée zíse ní. Tí lá ndásé 'dí'bi

míméngi ledre eyé wá gi zía ledre ga bì ndisíní 'dódo yée ní menginí eyé wá.

⁴ Otoní tú'dú lorü owóowó do 'yì e gi ro zíye ndisiyé méngi yée, tí lá yée kí royé utúasání eyé kpá méngi lorü máa ga gére née wá.

⁵ "Ndisíní méngi ledre eyé e gi ro do lúru a. Ekéotoní gba miéké kúrú Lomo ro saná zíye ódóóto a mýú simi komoyé, ngítí géyì ro kágá siliye. Zíye íngí kelele e ndriú tara bongó eyé e.

⁶ Simi ayímbi iliní ndisi 'duo do mìgburoko bi ndisi e kí bi ndisi ga bi otoní yée 'dá'dá simi 'Díci Kótruro e ní.

⁷ "Simi bì niyí simi súu ní, iliní zí 'yì e ndisi óto úndruyé simi bì niyí í'bí mandá zíye ní kpá kí ndisi ndólo yée 'Yì 'dódo ledre e.'

⁸ "Tí lá ndásé óto rosé zí 'yì e ndisi ndólo sée 'Yì 'dódo ledre e,' wá, gi zía mongú 'yì esé ní duú kí'e'do. Ásé mbá lúndu e kí lémi e.

⁹ Ndásé kpá ndólo 'yì do sogo kángá ona 'busé' wá, gi zía 'Busé ní duú kí'e'do wo bì komo ere ní.

¹⁰ Ndásé ótoómo rosé zí 'yì e ndólo sée 'mongú 'yì,' wá, gi zía mongú 'yì esé ní kí'e'do, máa Kírésito.

¹¹ Mongú 'yì bì dongaráse ní, ní idí 'yì ínyi kasa zí lafúne.

¹² 'Yì bì ndisi óto roné zí lafúne 'dá'dá ní, ní idí 'dá'ba, 'yì máa wo bì ndisi óto roné 'dá'ba ní, ní idíne zí lafúne e 'dá'dá.

¹³⁻¹⁴ "Sée 'yì 'dódo lorü e, kí Farúsáyo e, ndisísé lónedo rosé gbékpíne. Lomo ní í'bí 'do'dó rosé karanée. 'Dútusé mbotü ólú 'be 'bì Lomo komo ere go gi zí 'yì e. Kúrú'busé, útuásásé kpá ólú íri wá togú mbú ótoómo bi zí 'yì máa yée ga bì ayíní ólú íri ní wá.

¹⁵ "Sée 'yì 'dódo lorü e, kí Farúsáyo e, ndisísé lónedo rosé gbékpíne. Lomo ní í'bí 'do'dó rosé. Ndisísé gámá do sogo kángá kí mikavu mbá gámásó'do 'yì bì ní

ngúngu ledre esé ní, simi bì ówosé kembí 'yì máa go ní, zíse ndisísé 'dódo ledre bì ní ési wo ku pho'dú rómo gi do wo bì 'dá'dá ní gi ro zía idíne káa zí se.

¹⁶ "Ásé go simi 'do'dó. Sée 'yì 'dó'do ledre zí 'yì e ngará komosé ndaá ní. 'Dódosé ledre zí 'yì e kídi, 'Togú 'yì lobú 'Díci 'bì Lomo yá, ndaá 'bì ené luyú wá. Tí lá togú 'yì lobú dábú bì 'Díci 'bì Lomo ní, née luyú ledre.'

¹⁷ Ówosé ledre wá gi zí 'di. Éyì bì kí ledrené owóowó ní ní 'di? Dábú togú mbú 'Díci 'bì Lomo bì oto dábú ne zía idíne luyú ndaá roa wá ní?

¹⁸ 'Dódosé kpá ledre zí 'yì e kídi, 'Togú 'yì lobú mbayi bì ndisíní 'dáná éyì zí Lomo doa ní yá, ledre ndaá simi a wá. Tí lá togú 'yì lobú éyì bì i'bíní wo zí Lomo ní, née luyú ledre.'

¹⁹ Ówosé ledre wá gi zí 'di. Éyì bì kí ledrené owóowó ní ní 'di? Éyì bì i'bíní zí Lomo ní togú mbú mbayi bì ndisíní 'dáná éyì zí Lomo doa ní, bì oto éyì née ne zía idíne luyú ndaá roa wá ní.

²⁰ 'Yì bì lobú mbayi 'bì Lomo ní, lobú go za éyì ga bì sì mbayi ore ní mbá.

²¹ Kpá kenée 'yì bì lobú 'Díci 'bì Lomo go ní, lobú née go Lomo bì míngi 'dící máa née ní.

²² 'Yì bì lobú ere go ní, lobú née go kíti ngére 'bì Lomo kpá kí kúrú'bu Lomo ma'dáa.

²³ "Sée 'yì 'dódo lorü e, kí Farúsáyo e, ndisísé lónedo rosé gbékpíne. Lomo ní 'dó'do sée bisinyíne. Ndisísé tí 'díbi zaá éyì ga bì gi yáká esé e ní í'bí yée zí Lomo káa do mikawu. Tí lá méngisé esé mbigí ledre bì koo ásé méngi a káa zí méngi bilamá ledre zí 'yì e, lúrúnduwú 'yì e, méngi ma'díi ledre e ní wá. Née koo éyì ga bì ásé ndisi méngi yée ndro kí yée ga bì ndisísé méngi yée née.

²⁴ Sée 'yì 'dódo ledre ga bì ngará komosé ndaá ba, ndisísé ikpíoyó owú ngoóngó bì cíku'dée do iní bì

ílisé éwé a ní 'dá'ba, tí lá íkpíoyósé esé mongú misosókó bì sìmì iní néé wá, zíse éwé a simisé.

25 "Sée 'yì 'dódo lorù e, kí Farusáyo e, ndísisé londo rosé gbékpíne. Lomo ni 'dó'do sée bisinyíne. Ndísisé lugu lá duý ro kó'do kí éyì ga bì ndísisé ánu éyì sìmìyé ní, tí lá zíse ótoómo sìmìyé ngurongbo kí ındri bì mongú mimbé'de kí mongú 'bú éyì ní.

26 Sée Farusáyo bì ngárá komosé ndaá ní, idísé lugu sìmì kó'do kí éyì ga bì ndísisé ánu éyì sìmìyé ní kí. Gi ore, royé bì 'dí sága ní ní kpá árá ené zíye ídíye drá.

27 "Sée 'yì 'dódo lorù e, kí Farusáyo e, ndísisé londo rosé gbékpíne. Lomo ni 'dó'do sée bisinyíne. Ásé cé káa zí bi bì o'bóní wo bilámáne kí láma roné gi 'dí sága, tí lá sìmì a íri yì ené lá duý cóngó kí bisinyí alá éyì e ní.

28 Ásé cé kenée gi 'dí sága. Do komo 'yì e, ásé 'yì méngi bilámá ledre e, tí lá 'dí simisé, mimbé'desé kí miméngi ledre esé emení eyé e ngú.

29 "Sée 'yì 'dódo lorù e, kí Farusáyo e, ndísisé londo rosé gbékpíne. Lomo ni 'dó'do sée bisinyíne. Ndísisé ó'bó bi zí nébi e zíse ndísisé kpá kí kúríri yéme ro bi zí mbigí 'yì ga bì ndísiní méngi ledre 'bì Lomo ní.

30 Zíse ndísisé úku ledre kídí, 'Togú ásé koo bo sìmì sindí kadra bì koo 'bì bulúndusé e ní yá, káa bì útuásásé esé koo ńgún̄gu a zíse kótru rosé kéye léfe sáma nébi e wá.'

31 Bì kenée ní, úkusé go cù kí tarasé kídí ásé bulúndu 'yì ga bì koo ufuní nébi ga bì koo néé.

32 Káa zí bì go kenée ní, 'dí'bisé miméngi ledre 'bì bulúndusé ga gére néé mu ndéré kíe 'dá'dá.

33 "Ásé káa zí kámá okó ní, Ndísisé úlú bisinyí ledre bì káa zí

súrú kámá ní. Ásé ómo gi sìmì pho'du bì Lomo ní úcu sée sìmì a ní lárá a káa be 'di?

34 Bì kenée ní, Máayí kása nébi e kí 'yì 'bì komokenzi e kí 'yì 'dódo ledre e zíse. Tí lá ásé úfu ngíti geyi, zíse phéphéonzó ngíti geyi do mìngbungbu kágá, zíse ndísisé kí ócó ngíti geyi sìmì 'Díci Kótruro e, kpá kí ógó líci ngíti geyi gi sìmì ngíti gara sìmì ngíti a.

35 Gi zí keyi néé ní, Lomo ni í'bí 'do'do rosé gi ro bilámá 'yì ené ga bì úfusé yée ní, tónóne gi ro Ábele ndéréoguné gi ro Zakariá wotí Berekíya, bì koo úfusé wo za cù dongará 'Díci 'bì Lomo kí mbayi bì ndisíní 'dáná éyì sì a zí Lomo ní.

36 Máúku zíse ma'díi, Lomo ni í'bí 'do'do 'bì bisinyí ledre ga gére néé dosé sée 'yì máa ga bì sìmì sindí kadra bì cakaba ba."

*Yésu ini ini gi ro 'yì ga bì 'bì Yerusaléma ní
(Lúru kpá Lúka 13:34,35)*

37 "Sée 'yì 'bì Yerusaléma, úfusé koo nébi e, zíse kpá óngbóónzó ngíti geyi 'yimikása ga bì koo Lomo kasaogu yée zíse ní kí tutú. Máili koo tí gi ro kótru owú 'bì esé e káa zí mbágá ngono bì kotru owú 'bì ené tríe sì fúndúne ní, tí lá ílisé esé kenée wá.

38 Bì kenée ní, 'Díci esé 'bì Lomo ní go ógu ídí tobó.

39 Máúku ba go wo zíse, tónóne cakaba ndéréne 'dá'dá, útúásásé aka lolu lúru máa wá 'búó togú ásé úku ledre kí tarasé kí kídí, 'Úndru idí zí wo bì ogu kí ırı Ngére Lomo ní.' "

24

*'yì e ndaní londo sée wá
(Lúru kpá Máriko 13:1,2, Lúka 21:5,6)*

1 Sìmì bì Yésu olúogu gi sìmì 'Díci 'bì Lomo gi ore ní nda go ndéréokpó ní, zí 'yì lódú kacíga ndísi úku ledre toso mió'bó 'dící ga bì ore ní zí.

2 Zía úkulúgu ledre zíye kídí, "Lúrusé 'dící ga gére née go? Máuku zíse ma'díi, tutú bi kí'e'do karanée ni ídíáká do lafúne ni ndaá, niyí ndúruónzó yée za mbá bi."

3 Sími bi Yésu ni mindisíné ngúcuné do Landa Olíva ní, zí 'yí lódú kacíga óguyé zía. Zíye ndú'yú wo kídí, "Ledre máa née ni méngi roné kí be 'di? Sara éyí bi ni 'dódo mindá'baóguyí kí odú do sogo kángá ba ní ní 'di?"

4 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Komosé idí ídí rosé, ngítí geyí 'yí e ndaní lónedo sée wá.

5 Tú'dú 'yí e niyí ógu úku ledre kídí mákása yée máa, ngítí geyí niyí úku 'bi eyé kídí, 'Máayí Kírésito,' bi kenée ní, niyí lónedo tú'dú 'yí e.

6 Ásé úwú gbořu okó e, kí ledre okó máa yée ga bi niyí ndísí méngi royé do ngítí geyí bi e ní, ndásé síkpi mimbé'desé 'dága wá. Ledre ga gére née niyí méngi royé kenée kí, tí lá née ndaá 'bi ené aka odú do sogo kángá ba wá.

7 Ngítí geyí 'yí e gi sími ngítí kángá niyí ínyí ndéré útú kí okó do ngítí kángá. Ngítí míngí kángá ni kásá 'yí ené e ndéré útú kí okó do ezené bi 'bi ngítí kángá kpí ní. Bizóró 'bi 'bú ni útú do 'yí e mbá, zí mikí'dí kángá ídine do bi e míngúngúcua bísinýíne.

8 Ga gére née aka yí ené lá dosí nduwú.

9 "Ngítí geyí 'yí e niyí 'dí'bi sée í'bi sée zí míngburoko míngí kángá e zíye 'dó'do sée, do kí úfu ngítí geyí 'yí e gi dongaráse. Tú'dú 'yí e mbá niyí sógó sée gi zía bi ngúngusé ledremá ní.

10 Gi zí ngíri, tú'dú ngítí geyí 'yí e niyí ási gi romá, zíye óyóló'bó royé sógó lafúye zíye kpá ndísíyé í'bi lafúye e zí ezeokóye.

11 Nda kpá lá duú wo née wá, tú'dú ngítí geyí 'yí ṙanga e niyí ógu kídí yée niyí kpá nébi e zíye lónedo tú'dú 'yí e.

12 Gi zí tú'dú bísinýí ledre ga bi niyí méngi royé kenée ní, zí tú'dú ngítí geyí 'yí e ótoómo kí óto 'bú lafúye.

13 Tí lá 'yí bi ni ódó mimbé'dené zí tóroné ngbúó oyó sogoné zíma mbá wá ní, sími odú sindí kadra, ni idí kí trídri bi za fí ní.

14 Bilámá ledre bi gi ro 'be 'bi Lomo ní, niyí aka úku 'dódo a zí 'yí e za mbá kí, odú do sogo kángá ba ni nda fú ógu.

15 "Née ní sími bi lúrúndíkisé 'mongú éyí bísinýí go kí tóro do bi 'bi Lomo' cé káa bi koo nébi Dániyele uku ledreyé ní, 'yí bi ni ólo ledre ba ní, idí ówoyéme ini ledre gi sími a bílámáne.

16 Sími bi ledre máa ga gére née niyí go méngi royé ní, 'yí ga bi niyí sími Yudáya ní, idíni ngásá komo landa e.

17 'Yí bi ledre née ni ndíki wo do 'dící ní, ndaá ndítioğu ólú 'dící 'dí'bi éyí e kí wá.

18 'Yí máa wo bi ledre née ndíki wo yáká ní, ndaá ndá'ba 'be gi ro 'dí'bi bongó ené kí wá.

19 Ni idí bísinýí sindí kadra zí kará ga bi kí símiyé kpá kí kará máa yée ga bi owú niyí ndísí ülü umba kó'dúye ní.

20 Ídísé íni ini zí Lomo, bísinýí ledre née ndaá méngi roné sími sindí kadra 'bi drú togú mbú sími Síli 'bi 'Dówúro wá.

21 'Do'dó née ni rómo yée ga bi koo menginí royé kú gi sími sindí kadra bi koo Lomo otoogu kángá ba sími a ní. Toso bísinýí ledre née mengi andá lolü roné kenée píriwá.

22 Togú Lomo nda koo 'dosoóğu sindí kadra 'bi 'do'dó née zí idíne gbú'du wá, káa bi 'yí ómo ndaá. Tí lá gi ro ledre 'yí ené ga bi gelé yée ní, zí 'dosoóğu sindí kadra née gbú'du.

23 "Sími sindí kadra 'bi bísinýí ledre máa née ní, togú 'yí ogu úku ledre zíse kídí, 'Kírésito ni go ba,'

togú mbú kídí 'Ní go bì 'dáa' yá, ndásé ŋgúŋgu a wá.

²⁴ Gi zía tú'dú 'yì ṣanga e niyí ógu zíye ndíṣi úku ledre ya yée niyí Kírésito, ngítí géyi ya yée niyí nébi e. Zíye ndíṣiyé méngi míngburoko ledre ga bì kí roko'búyé ní gi ro lóndo kpá za cù migélé 'yì ga bì 'bì Lomo ní togú misi'di ní bo zíye ní.

²⁵ Ledre ga bì máénzì komosé kíe néee ní, ndaá lìgi sée wá.

²⁶ "Togú 'yì uku ledre zíse ya, 'Kírésito ní simi súwú 'dáa yá,' ndásé ndéré íri wá. Togú uku mbú ya 'Kírésito ní 'dící ona yá, ndásé ŋgúŋgu a wá."

²⁷ Gi zía mindá'baógu Owú 'bì 'Yíma'dí, ní idí káa zí nzagba bì 'bile'be, zí pho'dú a óngóne kú gi gbére gi gólu ní. 'Yì e niyí lúrú a mbá kí komoyé.

²⁸ Bi bì umbu eyí ní doa ní, lugúnu e niyí yóko royé ore.

²⁹ "Geré gi do kací 'do'dó ga gére ní,

" 'zí kadra ʃíne mbuú,
éfé ongó kpá wá,
zí kele e ndíṣi réreyé gi 'dága gíri,
néee ní zí éyí ga bì komo ere ní
mbá ndíṣi kízíyé.'

³⁰ "Simi simdí kadra maa néee ní, éyí bì ní 'dódo miógu Owú 'bì 'Yíma'dí ní ni 'dódo roné komo ere, zí 'yíma'dí e do sogo kángá útuye mbá ndíṣi íni ini. Niyí lurúndikiní Owú 'bì 'Yíma'dí kí ógu gi komo ere kpúrú gi simi bùrungú kí cóngó roné kpá kí mongú roko'búné.

³¹ Ní kása maláyika e ené e ndéréye kí ímí dibili e do bi e za mbá gi ro zíye 'dó'dúyóko 'yì ené ga bì gelé yée go zíne ní gi do sogo kángá mbá.

³² "Ídísé lúrútóko lìlì ledre gi ro kágá e. Simi bì mbílì kágá tonó go ú'búlúgu roné ní, kídí ndumu ní go gbóo.

³³ Kpá kenée, simi bì lúrúsé éyí ga gére néee niyí go kí méngi

royé kenée ní, idísé ówo a kídí, sindí kadra bì Owú 'bì 'Yíma'dí ní ndá'baógu simi a ní ni go gbóo.

³⁴ Máúku zíse ma'díi, ledre néee ní méngi roné 'dá'dá kí gi zí 'yì ga bì cakaba ba kí úyuónzó royé.

³⁵ Do sogo kángá kí ere niyí úkú mbá, tí lá ledre amá úkú ené wá."

Sílì kí sindí kadra ledre 'yì ówo a ndaá
(Lúrú kpá Máríko 13:32-37, Lúka 17:26-30,34-36)

³⁶ "Yì bì owo sindí kadra kí sílì bì ledre ga gére néee niyí méngi royé simi a ní ndaá. Gba maláyika ga bì komo ere kí Owú 'bì 'Yíma'dí ní owoní wá. Tí lá Babá owo dùyú ne.

³⁷ Simi bì Owú 'bì 'Yíma'dí ní ndá'baógu ní, ledre niyí idí cé káa zí bì kóo simi simdí kadra bì kóo 'bì Nówá ní.

³⁸ Gi zía, 'dá'dá gi zí mongú iní bì kóo e'dí zía úcuné do sogo kángá ba za mbá ní, 'yì e otoní yí eyé kóo komoyé lá dùyú gi ro ánu éyí e kí éwé éyí e, ngítí géyi kí ófú royé ndéréne kenée gi simi simdí kadra bì zí Nówá ólúye simi kurúngba ní.

³⁹ 'Yì e owoní eyé kóo éyí bì ní ógu méngi roné ní wá, zaá gi simi bì mongú iní e'dí zía úcuné do sogo kángá ba zíya úfuónzó 'yì e za mbá ní. Mindá'baógu Owú 'bì 'Yíma'dí ní lìyí 'yì e gú kenée.

⁴⁰ Ma'díi, kadra bì máayí ndá'baógu ní, togú 'yì e gbre niyí méngi moko yáká yá, máayí yomo wo bì kíé'do ŋguŋgu ledre amá go ní zíma ótoómo wo bì ŋguŋgu ledre amá wá ní.

⁴¹ Kpá kenée, togú kará e niyí gbre do bi úsú éyí, máayí yomo wo bì kíé'do ŋguŋgu ledre amá go ní zíma ótoómo wo bì ŋguŋgu ledre amá wá ní.

⁴² "Bi kenée ní, idísé idí kí komosé rosé, gi zía bì ngará ówosé kadra bì Ngére esé ní ndá'baógu simia ní wá ní.

43 Ówosé bú kídí, togú kóo míngí 'be owo sìndí kadra bì 'yì ugu ní ógu úgu éyí ené simí a bú ní, káa bì ní óndoráyi bi ndre, otocomo 'yì ugu zía úgu éyí ené e wá.

44 Bi kenée ní, ledre ndaá lígí sée wá, gi zía mindá'baogú Owú 'bi 'Yíma'dí ní líyì sée milíyi. Ówosé sìndí kadra a wá.

45 "Yì 'bì moko bì miméngí ledre ené ní miútúásáne ní kpá 'yì komokenzi ní ní wo be 'di, wo bì mongú 'yì ené oto wo lúrú bi kací lafúga 'yì 'bì moko e, zía ndísiné í'bí éyí miánu eyé e zíye simí sìndí kadra bì miútúásáne ní?

46 Ni ídí bílámáne zí 'yì moko néee togú mongú 'yì ené ogu ndiki wo tí fú kí lúrú bi kací lafúne kenée ní.

47 Máuku zíse ma'díi, míngí 'be néee ní óto 'yì moko néee zía idíne 'yì lúrú bi kací 'yì ené ga bì 'be ore ní mbá.

48 Tí lá idí kóo 'yì 'bì moko néee ní bisinyí 'yì zía sómú ledre kídí, 'Mongú 'yì ené nderé go gbála nda'baogu ené 'diya wá,'

49 zía ndísiné kí ócó lafúne ga gére néee bisinyíne kpá kí ánu éyí kí éwé le'yì kí 'yì kóyó e.

50 Mongú 'yì néee ní ndá'baogú simí sílí kí sìndí kadra bì 'yì 'bì moko néee owo wá ní.

51 Ni 'dó'do 'yì 'bì moko néee bisinyíne, zía ónzó wo dongará 'yì ga bì ndísiní lónedo royé kídí yée niyí bílámá 'yì e ní kí'dí bì ini ní gú idí kí náná do so 'yì gi zí éyí miówo ní."

25

Muruwayi gi ro owúkará e sokó

1 "Simí sìndí kadra máa néee ní, ledre gi ro 'be 'bì Lomo komo ere ní idí káa zí owúkará ga bì sokó (10) 'di'biní lámba eyé ndéréye sóngó mìkánda adrúgu bì ili ógu ní.

2 Yée ga bì ịnyí (5) ní niyí 'yì komokenzi e, ngítí géyi ga bì ịnyí (5) ní niyí 'bì eyé 'yì cayi e.

3 Yée ga bì 'yì cayi e ní 'di'biní lámba eyé e tí go ní, tí lá 'di'biutúní eyé yata sú'bú pho'dú wá.

4 Yée ga bì 'yì komokenzi ní 'di'biní 'bì eyé lámba eyé, zíye 'dí'bi yata sú'bú pho'dú kpa simí kúkú ndéré kíe.

5 Zí mìkánda adrúgu néee lú'búne kíngaya ogu ené 'diya wá. Zí 'bì 'dí'bi owúkará ga bì ndísiní sóngó wo ba zíye útúye mbá 'dú'duyé.

6 "Nda go kí yana ndülü, zí ngítí 'yì gbúrógbóne kídí, "Di'diya, mìkánda adrúgu ogu go, ịnyiogusé mu 'dí'bi wo simí sumú."

7 "Zí owúkará ga gére néee gbúgbu úrúye óto pho'dú do lámba eyé e.

8 Zí yée ga bì 'yì cayi e ní úku ledre zí lafúye ga bì 'yì komokenzi ní kídí, 'Sákásé aka zée kí owú sú'bú pho'dú. Lámba ezé ayíní go ilí.'

9 "Zí owúkará ga bì 'yì komokenzi ní, úkulúgu ledre zí lafúye ga gére néee kídí, 'Sú'bú pho'dú utúasá ásá zíze kése mbá wá, bílámá a idísé nderé ugú 'bì esé.'

10 "Tí lá simí bì oyóní aka lá sogoyé nderéye ugú sú'bú pho'dú ní, zí mìkánda adrúgu néee óguné. Zí owúkará ga bì 'yì komokenzi bì kóo niyí 'yì eyé nzíiyié ní nderéye kéye simí 'dící bì ayíní ófú kára simí a ní. Do 'dútu mbotu.

11 "Nda gi 'dá'ba zí yée ga bì gáa nderéní ugú sú'bú pho'dú ní ndá'baoguyé. Zíye ndondóló kídí, 'Ngére, Ngére, líkpí mbotu zíze.'

12 "Tí lá zía úkulúgu ledre zíye kídí, 'Máuku zíse ma'díi, máówo amá sée wá.'

13 "Bi kenée ní, komosé idí idí rosé gi zía ówosé esé sílí kí sìndí kadra bì ledre néee ní méngí roné simí a ní wá.

Ledre gi ro 'yì 'bì moko e ota (Lúrú kpá Lúka 19:11-27)

14 "Ni idí kpá káa zí 'yì bì ịnyí nderé do ngítí bi zía í'bíómo éyí ené ga bì 'bì 'be ní mbá zí 'yì 'bì moko ené e ní.

15 I'bí késí álifu ịnyị (5,000) zí mizefiyé, zía i'bí álifu gbre (2,000) zí gbreyé nda zí otayé (3) 'bí ené álifu kí'e'do (1,000) kpínị kací roko'bụyé mikékeria. Zía ịnyiné ndéréókpóne.

16 Zí wo bi i'bíní álifu ịnyị (5,000) zía ní, geré tónóne méngị moko kíe zía ndíki yata a doa kpá álifu ịnyị (5,000).

17 Wo bi i'bíní zía álifu gbre (2,000) ní, zía ndíki yata a doa kpá álifu gbre (2,000).

18 Tí lá wo bi i'bíní zía álifu kí'e'do ní, zía 'dí'bi késí 'bí mongú 'yi ené née ndéréne ícioto a sìmì kángá.

19 "Nda gi do kací ngbángbá sílì, zí mongú 'yi née ndá'baóguné. Zía ndóloyóko 'yi 'bí moko ené ga gére née ndú'yú yée gi ro éyị bí menginí wo go kí késí ené ní.

20 Zí wo bi koo mongú 'yi i'bí zía álifu ịnyị (5,000) ní 'dí'biogụ kpá ngítí álifu ịnyị. Zía úku ledre kídi, 'Mongú 'yi, i'bí koo zíma álifu ịnyị (5,000), mändíki yata a doa go kpá álifu ịnyị (5,000)."

21 "Mongú 'yi ené ya zía ní, 'Mbófo éyị zíyi, áyí cóngó 'yi 'bí moko. Méngị moko go kí owú késí bí cúku'dee ní bilámáne, mááyí óto yí'i 'yi lúrú bi kací tú'dú éyị amá e. Ógu mu zíze ídize kéyi sìmì rokinyi."

22 "Zí wo bi i'bíní zía álifu gbre (2,000) ní 'dí'biogụ kpá ngítí álifu gbre. Zía úku ledre kídi, 'Mongú 'yi, i'bí koo zíma álifu gbre (2,000), mändíki yata a doa go kpá álifu gbre (2,000)."

23 "Mongú 'yi ené ya zía ní, 'Mbófo éyị zíyi, áyí cóngó 'yi 'bí moko. Méngị moko go kí owú késí bí cúku'dee ní bilámáne, mááyí óto yí'i 'yi lúrú bi kací tú'dú éyị amá e. Ógu mu zíze ídize kéyi sìmì rokinyi."

24 "Zí wo bi i'bíní zía álifu kí'e'do (1,000) ní óguuné. Zía úku ledre kídi, 'Mongú 'yi, mááwo bú bi ndeke ndaá 'bí ené royi wá. Abú o'do éyị wá áyí fú lá 'dí'biogụ éyị e gi yáká,

zíyi ndísiyí kpá kótru éyị miánu gi do bi bi 'díyị éyị doa yíj wá ní.

25 Ngiriyí mengị maa ne, zíma ótoéci késí eyị sìmì kángá. Lúrú aka ba tí kací sìlìyí bi koo ódó kíe ní.'

26 "Mongú 'yi ené ya zía ní, 'Áyí bisinyí 'yi kpá 'yi ngidri. Ówo bú mändisi 'dí'biogụ éyị e gi yáká bi má'o do maa wá ní, zíma ndísimá kpá kótru éyị miánu gi do bi bi má'díyị éyị doa wá ní.

27 Áyí koo ndéré kí késí amá née óto a zía méngị moko zíma gi ro zíma ndá'baógumá ndíki a ngboró go.'

28 "Zí mongú 'yi née úku ledre kídi, 'Dí'bisé álifu kí'e'do (1,000) née gi zía 'dá'ba zíse i'bí a zí wo bi ni kí álifu zíne sokó (10,000) ní.

29 Gi zía 'yi bi kí éyị zíne ní, Lomo ni i'bí yata éyị e zía, zía nda idíne kí tú'dú éyị e zíne kíngaya. Tí lá 'yi maa wo bi éyị ndaá 'bí ené zía wá ní, owú a bi zía ní, niyí 'dí'bioyó a gi zía 'dá'ba.

30 'Yi 'bí moko maa wo bi moko ndaá sìmì a wá née, 'dí'bisé wo, zíse úcúogụ wo sìmì mutuluru sága kí'dí bi ini ni gú idí kí náná do so 'yi gi zí éyị miówó ní.'

Yésu ni 'décí ngbanga 'yi e kaci miméngị ledre eyé

31 "Sìmì bi Owú 'bí 'Yíma'dí ni ndá'baogụ kí mongú roko'buné káa do Ngére kí maláyika e ené ní, ni ndísi do kíti ngére ené kí roko'bú bi gi komo ere ní.

32 Zía ndóloyóko ríkí sì do 'yíma'dí e za mbá kó'dúne, zína ndísiné ífi simiyé káa zí 'yi 'bá'bá kábiríkí e ndísi ífi sìmì ína e kí kábiríkí e ní.

33 Ni óto kábiríkí e do sìlìne 'bí ánu, zía óto ína e 'bí eyé do ngeli.

34 "Née ní, Ngére Yésu ni úku ledre zí yée ga bi do sìlìne 'bí anú ni kídi, 'Sée ga bi Babá i'bí úndru go zíse ní, óguisé mu 'dí'bi úndru bi Lomo yemeomo gi rosé 'be 'bí ené

kú 'desí 'dá'dá gi zí Lomo kí ótoógu do sogo kángá ba ní ní.

35 Gi zía simi bi koo máayí kí 'bú ní, zíse í'bí eyí miánu zíma, simi bi máayí kí kodró ní, zíse í'bí iní miéwé zíma, simi bi máayí káa zí 'yí lóngó ní, zíse 'dí'bi maa simi sumu.

36 Máayí do lerí bongó, zíse í'bí bongó zíma. Máayí kí ndiyá, zíse ndisise cigima. Onzóní maa simi siginí, zíse ndisi ogusé lúru máa.

37 "Née ní 'yí ga bi ndisiní méngi ledre ga bi Lomo ili yée ní niyí úkulúgu ledre kídi, 'Ngére, ayí koo kí 'bú kí be 'di bi zíze í'bí eyí miánu zíyi ní, togú mbú kí kodró royi kí be 'di bi zíze í'bí iní miéwé zíyi ní?

38 Ayí koo káa zí 'yí lóngó 'da bi zíze 'dí'bi yíji simi sumu ní, togú mbú do lerí bongó kí be 'di bi zíze í'bí bongó zíyi ní.

39 Útu koo ndiyá togú mbú onzóní yíji simi siginí zíze ndéréze lúru yíji ní kí be 'di?'

40 "Ngére Yésu ní úkulúgu ledre kídi, 'Máuku zíse ma'díi, ledre ga bi za mbá ndisise méngi yée zí 'yí amá e ga bi ngará ndaní kí ledreyé owóowó wá ní, méngisé néee zíma."

41 "Ní úku ledre zí 'yí ga bi do silihne 'bi ngeli ní kídi, 'Inyisé gi romá íri sée 'yí ga bi Babá ndaá kí rokinyi gi zíse wá ní. Bi esé ní go mongú pho'du bi kotúomoní gi ro ngére 'bi bicayi lomo e kí maláyika ené e za fí ní.

42 Gi zía simi bi máayí kí 'bú ní, í'bisé eyí miánu zíma wá, máayí kí kodró, í'bisé iní miéwé zíma wá,

43 simi bi máayí 'yí lóngó ní, 'dí'bisé esé maa simi sumu wá, máayí do lerí bongó, í'bisé esé bongó zíma wá. Máayí kí ndiyá

zíma kpá idíma simi siginí, ogusé esé lúru máa wá.'

44 "Niyí kpá úkulúgu ledre kídi, 'Ngére, ayí koo kí 'bú togú mbú kodró, zíyi idiyi 'yí lóngó ní kí be 'di? Ayí koo do lerí bongó togú kí ndiyá, togú mbú simi siginí ní 'da, bi zíze oguzé lúru yíji wá ní?"

45 "Ngére ní úkulúgu ledre kídi, 'Máuku zíse ma'díi 'yí amá ga bi ledreyé ndaá owóowó wá, bi ngará sákásé yée wá ní, sákásé esé kpá maa wá.'

46 "Nda gi ore niyí úcu bisinyi 'yí e simi 'do'dó bi odú a ndaá ní, tí lá bílámá 'yí e niyí ndéré 'bi eyé simi rokinyi bi za fí ní."

26

Yemení ledre gi ro úfu Yésu

(Lúru kpá Máriko 14:1,2, Lúka 22:1,2, Yiwáni 11:45-53)

1 Simi bi Yésu ukuonzó ledre ga bi ndisi úku yée néee go mbá ní, zíia inyiné úku ledre zí 'yí lódú kacíne e kídi,

2 "Káa zí bi ówosé go bílámáne kídi sindí kadra 'bi Ayímbi Umbuokpó* ní go kílondó sogo a re ní, néee go kpá sindí kadra bi niyí í'bí ngbángá Owú 'bi 'Yíma'dí simi a zí ezeokóga phéphéónzo wo do mingbungbu kágá ní."

3 Kpá cíki simi sili bi koo néee ní, zí manda ga bi 'bi 'yí 'dáná eyí e kpá kí ngiti géyi mingburoko 'yí 'bi Yúda e yóko roye 'be 'bi ngúru mongú 'yí 'dáná eyí kí iriné Kayáfa,†

4 yokoni roye yéme ledre gi ro 'dí'bi úgu Yésu úfu wo 'dá'ba.

5 "Tí lá ndazé 'dí'bi wo simi sili 'bi ayímbi wá, káa bi 'yí e niyí zíngi."

* **26:2 26:2** Ayímbi Umbuokpó: Ni sindí kadra bi Yúda e ndisini sómündíki ledre bi koo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bi eyé e ufu owú 'bi eyé e wá gi zíia bi oróní sáma owú kábjírikí ro kágá mbotu eyé e ní. Zíia koo 'di'biogu yée gi simi Izibiti gi simi 'do'dó bi koo niyí simi a ní. Ólo Olíogu 12:14-17. † **26:3 26:3** Mongú 'yí 'dáná eyí: Mongú 'yí 'dáná eyí romo do manda 'bi 'yí 'dáná eyí e zí Lomo. Ndisi lengbe ólú duyu ne simi 'dící bi Mongú Bi 'bi Lomo simi 'Dící 'bi Lomo ní gi ro 'dáná eyí zí Lomo kí'di kérí simi simibi kí'e do. Ndisi 'dí'bi sáma bangá bi ongoonzóni gi ro 'dáná a zí Lomo ní ólú kí'e 'dící íri gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e.

*Lefení sụ'bú do Yésu sìmì Beteníya
(Lúrú kpá Máriko 14:3-9, Yiwáni 12:1-8)*

6 Sìmì bì kóo Yésu nì sìmì Beteníya 'be 'bì ngítí o'do kí ịrịnē Simúna bì kóo kí sámá roné ní.

7 zí ngítí kára ógụnē kí sụ'bú mìndonyo bì ugúní kí tú'dú késí ní sìmì kúkú, zía dúdú a mbá do Yésu sìmì bì ní mìndísìné dongará 'yì lódú kacíne e ánu éyì ní.

8 Sìmì bì 'yì lódú kací Yésu lurúní kára née kí lefe sụ'bú kenée ní, zí bi sínyíne roye zíye úku ledre kídí, "Kára née lefe sinyi nda sụ'bú née bi kenée gi ro 'di?"

9 Zíye kpá úku ledre kídí, "Niyí kóo úgúoyó sụ'bú née kí tú'dú késí do ífi báyi a zí 'yì lerí e."

10 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ndásé sinyi ịri kára née wá, mengi bìlámá ledre go zíma.

11 'Yì lerí ga bì ndísisé úku ledreyé née, ásé idí kíye kací kadra mbá, tí lá máútúásá lolú idí kíse kací kadra e mbá wá.

12 Sìmì bì kára née lefe sụ'bú domá ní, yeme née umbumá gi ro óto a.

13 Máúku zíse ma'díi, kí'dí bì 'yì e niyí go ndísí úku bìlámá ledre 'bì Lomo do sogo kángá mbá ní, ledre bì kára née mengi zíma née niyí ndísí úkuógu a do ndísí 'yì sómýndíki ledrea gi roa."

Yúda Keriyóta yeme ledre gi ro úfu Yésu

(Lúrú kpá Máriko 14:10,11, Lúka 22:3-6)

14 Zí ngúru 'yì lódú kací Yésu bì ndísìní ndólo a Yúda Keriyóta ní ịnyiné ndéréne zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní,

15 zía ndú'yú yée kídí, "Togú mái'bíogu wo go zíse ní, éyì bì ásé 'bì a zíma ní 'di?" Zíye ólo késí cí kérí a doa sokó 'bì a zí Yúda.

‡ 26:17 26:17 Ayímbi bì ndísìní ndólo a 'De'dí ndaá: Ayímbi máa wo née ndísí lengbe 'dí'bi sìlì ịnyí doa gbre, ndísí tónó kí Ayímbi máa wo bì Umbuokpó ní Yúda e ndísìní sómýndíki sìndí kadra bì kóo Lomo 'di'biyó yée gi sìmì ịzibiti simia ní. Ólo Ólúögü 12:17-20.

16 Tónóne sìmì sìndí kadra máa bì kóo née ní, zí Yúda ndísìné gámásó'do bìlámá mìsí'di bì gi ro 'dí'biogu Yésu doa zíye.

Yésu anuní odu éyì miánu kí 'yì lódú kacíne e

(Lúrú kpá Máriko 14:12-21, Lúka 22:7-13, Yiwáni 13:21-30)

17 Sìmì mizefí sìlì 'bì Ayímbi bì ndísìní ndólo a 'De'dí ndaá ní,‡ zí 'yì lódú kací Yésu óguyé ndú'yú Yésu kídí, "Íli zíze ndéréze yéme éyì miánu zíyi gi ro Ayímbi Umbuokpó 'da?"

18 Zía úkulúgu ledre zíye kídí, "Ídísé ndéré zí ngítí o'do sìmì gara 'dáa zíse úku ledre zía kídí, "Yì 'dódo ledre uku yaá sìndí kadra ní go gbóo. Máayí ógu kí 'yì lódú kacíma e ánu Ayímbi Umbuokpó zíyi 'be ona."

19 Zí 'yímikása ga gére née ndéréye yéme éyì miánu 'bì Ayímbi née íri tí káa zí bì Yésu uku zíye ní.

20 Sìmì bì nda go kí tagá ní, zí Yésu tónóye ánu éyì kí 'yì lódú kacíne ga bì sokó doa gbre ní.

21 Sìmì bì niyí go ánu éyì miánu ní, zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Máúku zíse ma'díi, ngúrusé ní 'bì ngebangáma zí ezeokóma e."

22 Zí ledre née sínyíne roye, zíye tónóye íti kangú gi roye kídí, "Wo bì ní ma'díi ní, Ngére, ndaá 'bì ené máa wá."

23 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Kpá tí akpa ngúrusé bì ndisizé esí kótru sìlize kíne sìmì éyì miánu ní ní 'bì ngebangáma ne.

24 Owú 'bì 'Yíma'dí, ní ndéré tí káa ledre bì ekéní gi roa ní. Tí lá mongú 'do'dó ní idí zí 'yì bì ní 'bì ngebangáma Owú 'bì 'Yíma'dí ní. Ní kóo idí zía bìlámáne togú ndikioguní wo wá ní."

25 Zí Yúda bì ní 'bì ngebangá Yésu ní úku ledre kídí, "Wo bì ma'díi ní,

'yì 'dódo ledre, ndaá 'bì ené máa wá."

Yésu ya zía ní, "Tí yìj."

26 Sìmì bì niyí ndísi ánu éyì ní, zí Yésu 'dí'bi ambata, zía i'bí mbófo éyì zí Lomo gi roa, zía 'déweífi sìmì a zía i'bí a zí 'yì lódú kacíne e, zía úku ledre kídí, "Ba kùru'bùmá, ídísé 'dí'bi a zíse ánu a."

27 Gi do kací née, zía 'dí'bi kó'do, do i'bí mbófo éyì gi roa zí Lomo, zía i'bí a zíye, zía úku ledre kídí, "Sée mbá ídísé éwé a."

28 Née sámamá bì nde'yì bi káa do miyéme ledre dongaráse kí Lomo gi ro zía ótoómo lúyú ledre esé ní.

29 Gi do kací éyì miánu, zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Utúasázé lolú éwé le'yì kóró kése káa zí wo ba wá, gi sìmì sìndí kadra bì azé éwé mìkánda éyì kése 'be 'bì Babá ní."

30 Sìmì bì ukuní ke'bì ní, zíye ndéréókpóye do Landa Olíva.

*Yésu ya Pétero ni ási gi roné
(Lúrú kpá Máriko 14:27-31, Lúka 22:31-34, Yiwáni 13:36-38)*

31 Nda née ní, zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Kí ndulù ba, ásé ási gi romá mbá, káa zí bì ní miékéne kídí, "Máayí úfu 'yì 'bá'bá kábíríkì e, zí kábíríkì e ngásá báyi roye mbá."

32 Tí lá, gi do kací bì máayí úrú gi sìmì umbu ní, máayí ógù ndéréútù romá máa 'dá'dá zíse sìmì kángá bì Galiláya ní."

33 Zí Pétero úkulúgu ledre zía kídí, "Abú lafúma e niyí ngásáómo yìj mbá yá, mótoómo yìj wá."

34 Yésu ya zía ní, "Máúku zíyì ma'díi, kí ndulù ba ní, 'dá'dá zí ngono kí úcu koko, áyí ási gi romá kí dí ota."

35 Tí lá zí Pétero úkulúgu ledre kídí, "Togú kpá umbu yá, mótoómo yìj wá." Zí ngiti géyi lafúga ga bì 'yì lódú kací Yésu ní uku a kpá mbá kenée.

*Yésu nderéní kí 'yì ené e sìmì Getesemáni
(Lúrú kpá Máriko 14:32-42, Lúka 22:39-46)*

36 Zí Yésu inyiyé kí 'yì lódú kacíne e gi ore ndéréye sìmì ngiti bi kí iringé Getesemáni, zía úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, "Ndísisé aka ona máayí aka ndéré 'dá'dá 'dáa íni ini zí Lomo."

37 Zía ndólo Pétero e kí wotí Zebediya e gbre, Yakóbo e kí Yiwáni zíye ndéréye kéye, zí sìmikozo kí sómú ledre tónóne méngi wo kíngaya.

38 Zía úku ledre zíye kídí, "Máayí go kí mongú lerí do mimbé'demá kíngaya 'dowúma ayí úkú gi zía geré miyukú. Ídísé ndísi kí komosé rosé."

39 Zía ndéré 'doso roné cúku'dée 'dá'dá kenée, zía útuló'bü komoné bi íni ini zí Lomo kídí, "Babá, togú ni útuásáne kací komoyí yá, ndá ótoómo máa zíma 'dó'doma wá. Tí lá ndaá idí káa zí bì máli máa ní wá, idí idí kací miyéme ledre eyí."

40 Sìmì bì ini asá ini ní, zía ndá'balúgu roné zí 'yì lódú kacíne e. Ni ógù ní, niyí yì eyé go mbá 'dú'du eyé. Zía ndú'yú Pétero kídí, "Útuásásé ó'bü rosé zíse ndísisé dilá kí owú sìndí kadra kí'e'do wá?"

41 Ídísé ndísi íni ini zí Lomo zí komosé idíne rosé káa bì ásé útú sìmì lúyú ledre ke. Ilisé tí gi ro méngi ledre ga bì ma'díi ní, tí lá roko'bü ndaá rosé wá."

42 Zía kpá ndá'ba ándá roné íni ini káa zí gáa 'dá'dá ní kídí, "Babá, togú ni miyémené gi ro zíma 'dó'doma té kí yá, idí mu méngi roné káa zí bì ilí ní."

43 Sìmì bì nda'baogu ní, zía ndíki yée kpá mi'dú'duyé, gi zía ko'dóní gi zí 'bí go mikó'dó.

44 Zía kpá ndá'balúgu roné íni ini zí Lomo. Née kóo go ota mindéré a íni ini zí Lomo, uku kpá fú ledre bì kí'e'do ba ní.

45 Zíá ndá'baóguné úku ledre zí 'yí lódú kacíne e kídí, "Ásé aka yí esé fú lá 'dú'du 'dówúrosé? Lúrusé go, sìndí kadra ní go gbóo do í'bí ngbángá Owú 'bí 'Yíma'dí zí 'yí lúyú ledre e.

46 Ínyiogusé mu zíze ndéréze. Lúrusé aka, wo bí i'bí ngbángáma ní ní gíri go ógu néee."

*'Dí'biní Yésu
(Lúrú kpá Máriko 14:43-50, Lúka 22:47-53, Yiwáni 18:3-12)*

47 Sími bí Yésu ní aka cíki ndísi ódro ní, zí Yúda bí ngúru 'yí gi dongará 'yí lódú kací Yésu ga bí kóo sokó doa gbre (12) ní óguné. Oguní kóo kí tú'dú 'yí e mbá kí mingburoko maku e kí ngbónodó e do sílye. Manda ga bí 'bí 'yí 'dáná éyí e kí ngíti géyi mingburoko 'yí e kasaní yée ye.

48 Yúda ma'dáa yemeomo ledre go kíye kídí, "'Yí bí máayí ndéré geré fáka wo í'bí mandá zíá ní, néee go wo, idisé geré 'dí'bi wo."

49 Zí Yúda ndéréne geré mbí zí Yésu, zíá fáka Yésu, í'bí mandá zíá kídí, "'Yí 'dódo ledre, mandá zíyi."

50 Zí Yésu úkulúgu ledre zíá kídí, "Ezegámá, méngi ledre bí ógu gi roa ní mu."

Geré zí 'yí ga gére néee óguyé 'dí'bi Yésu.

51 Zí ngúru 'yí lódú kací Yésu lálaógu mongú maku lágá 'décí mbílí ngúru 'yí 'bí moko 'bí mongú 'yí 'dáná éyí e kíe.

52 Zí Yésu úku ledre zíá kídí, "Ótolúgu mongú maku eyí néee do biné, gi zíá 'yí ga bí mbá úfu 'yí kí mongú maku ní, niyí úfu yée kpá kí mongú maku.

53 Ówo eyí bí kídí, togú mándólo Babá yá, ní geré kásáógu tú'dú maláyika e 'dii sáká máa ní wá?

54 Tí lá togú máméngi go kenée ní, ledre bí miéké kúrú Lomo uku kídí ní méngi roné zíma kenée ní, ní nda idí káa do ma'díi káa be 'di?"

55 Zí Yésu úku ledre zí 'yí ga bí oguní 'dí'bi wo néee kídí, "Éyí bí

óguné kí maku e kí ngbónodó e 'dí'bi máa gi roa káa zí éyí bí málúyú ledre ní 'di? Mándísi 'dódo ledre sími 'Díci 'bí Lomo kací kadra mbá 'dí'bisé máa wá gi zí 'di?

56 Tí lá éyí néee mengi roné kenée gi ro zí ledre ga bí kóo nébi e ukuní yée ní idíye ma'díi." Nda néee ní, zí 'yí lódú kacíga ngásá báyi royé mbá.

*Oguní kí Yésu kó'dú Kayáfa
(Lúrú kpá Máriko 14:53-65, Lúka 22:54,55,63-71, Yiwáni 18:13,14,19-24)*

57 Zí 'yí ga bí 'dí'bi Yésu ní 'dí'bi wo ndéré kíe 'be 'bí Kayáfa mongú 'yí 'dáná éyí e, kí'dí bí 'yí 'dódo lorú e kí ngíti géyi mingburoko 'yí e kotruní royé ní.

58 Tí lá, zí Pétero útúne do kacíye gi gbála gi zíye ndéré ólúye kí Yésu do ligá ngbanga 'bí mongú 'yí 'dáná éyí. Zí Pétero ólúne ndísiñé dongará 'yí ga bí ndísiñí óndó mbotú ore ní gi ro lúrú ledre bí niyí ógu méngi a kíe ní,

59 Zí manda ga bí 'bí 'yí 'dáná éyí e kí mingburoko 'yí 'décí ngbanga e ndísiyé gámásó'do ledre bí gi ro úkuótó a ro Yésu gi ro zíye úfu wo gi roa ní.

60 Tí lá ndikiní eyé lúyú ledre roa wá, abú tú'dú 'yí e oguní gi ro trótro ledre roa kí ṣanga.

Odu a zí 'yí e gbre óguyé

61 úku ledre kídí, "O'do ba úku ledre kídí, 'Máayí ndúrú 'Díci 'bí Lomo, zíma úbúlúgu a sími síli ota (3)."

62 Zí mongú 'yí 'dáná éyí néee ínyiné 'dága úku ledre zí Yésu kídí, "Ledre ndaá tarayí zíyi úku a kací ledre ba wá? Úwú eyí ledre bí 'yí ga gére néee niyí ndísi trótro a royí néee wá?"

63 Tí lá Yésu ití ené e wá.

Zí mongú 'yí 'dáná éyí úku ledre zíá kídí, "Mándú'yú ba yíi do komo Lomo. Ídí úku ma'díi zíze, áyí Kírésito bí ni Owú 'bí Lomo ní?"

64 Yésu ya zíá ní, "Í, tí káa zí bí úku néee. Tí lá mááku ba wo

zíse mbá, karanée ásé lúrú Owú 'bì 'Yíma'dí kí ndísi zí Lomo bì roko'bua ofu go ní do anú kpá kí ógu gi komo ere kpúrú gi simi bùrungú."

65 Simi bì mongú 'yì 'dáná éyì uwú ledre née kenée ní, zía lófo bongó gi roné kí mimbé'dekesí. Zía úku ledre kídi, "Uku sinyi ledre go, éyì bì ilizé ngiti géyi 'yì e zíye óguyé úku ngiti ledre gi roa ní ndaá lolu wá. Úwúsé tara sinyí bì uku née go cù kí mbilise.

66 Sómúsé 'bì esé káa be 'di?"

Zíye úkulúgu ledre kídi, "Utúasá go gi ro do úfu wo 'dá'ba."

67 Zíye ndísiyé údrú surú komo Yésu kí útru wo kí siliye. Ngiti géyi sembíní 'bì eyé koo wo misembí.

68 Kí ndísi ndú'yú wo kídi, "Bì úku yá née ní Kírésito ní, ambí ocó yíj née ne?"

*Pétero ási gi ro Yésu
(Lúrú kpá Máriko 14:66-72, Lúka 22:56-62, Yiwáni 18:15-18, 25-27)*

69 Pétero ní koo mindisíné dongará 'yì e do ligá kenée. Zí owukára 'bì moko bì ore ní óguné úku ledre zí Pétero kídi, "Málurú káa zí áyí kpá ngúru 'yì bì koo ndísiñí gámá kí Yésu bì gi simi Galiláya ní."

70 Tí lá zí Pétero ítí kangú do komoyé ore mbá kídi, "Máówo amá ledre gi ro ledre bì áyí úku a née wá."

71 Zí Pétero ínyiné gi ore ndéréne tara mbotu gara, kí'dí bì ngiti owukára lurúndiki wo zía úku ledre zí 'yì ga bì íri ní gi ro Pétero kídi, "Yì née niyí koo kí Yésu 'yì 'bì Nazeréta."

72 Zí Pétero lólóbú kídi, "Do komo Lomo, máówo o'do née wá."

73 Kací ledre ba lu'bú kpá wá, zí ngiti géyi 'yì ga bì koo mitóroyé ore ní óguyé úku ledre zí Pétero kídi, "Ma'díi, áyí ngúruyé gi zía ndísi ódro káa zí 'yì 'bì Galiláya e ní."

74 Zía lólóbú kídi, "Do komo Lomo, máówo amá o'do née wá."

Geré, zí ngono úcú koko.

75 Zí ledre bì koo Yésu uku zía kídi, "'Dá'dá zí ngono úcú koko, áyí ási gi romá kí'dí ota (3) ní," geré zí ledre née ngásáoguné simi Pétero. Gére zí simikozo méngi wo, zía ólúoguné sága ndísi íni ini kíngaya.

27

*Yúda ingionzó roné
(Lúrú kpá Máriko 15:1, Lúka 23:1,2, Yiwáni 18:28-32)*

1 Nda go kí sì ndondó, zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e kí ngiti géyi mingburoko 'yì 'bì Yúda e ólúoguyé kí ledre bì kídi idíni úfu Yésu ní.

2 Zíye ódó Yésu do 'dí'bi wo ndéré kíe kó'dú Piláto bì ní ne gávana ní.

3 Simi bì Yúda Keriyota bì i'bí ngbángá Yésu owo kídi 'deciní ngbangá Yésu go 'bì umbu ní, zí simikozo méngi wo zía 'dí'bi kési bì koo i'bíní zía cí kéri a doa sokó (30) ní í'bílúgu a zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní kí ngiti géyi mingburoko 'yì e.

4 Zía úku ledre zíye kídi, "Máluyú ledre go zíma í'bí ngbángá 'yì bì ngará luyú ledre wá ní."

Zí 'yì ga gére née úkulúgu ledre zí Yúda kídi, "Née ndaá lolu ledre ezé wá, née ledre eyí."

5 Gi ore zí Yúda ónzóoto kési née cikí simi 'Díci 'bì Lomo ore do ndá'bané ndéré ingionzó roné.

6 Zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní, 'dí'bi kési née gi bi, zía úku ledre kídi, "Kací loru utúasání bándaóto kési ba 'Díci 'bì Lomo ona wá gi zía née kési sáma."

7 Née ní zíye 'dí'bi kési née ndéréye úgú bi kíe gi zí 'yì ó'bó pheré gi ro ndísi óto umbu 'yì lóngó e simi a.

8 Née sì ledre bì ndísiñí ndólo bi née gi zízaá gi karaba kídi Yáká Sáma ní.

9 Zí ledre bì koo nébi Yeremáya uku ní idíne ma'díi, "Zíye 'dí'bi komo kési bì koo cí kéri a doa sokó (30), née kési bì 'yì 'bì Isiréle e nguñguní ledre a í'bí a gi roa ní,

10 Zíye 'dí'bi késí née ndéréye úgú bi kíe gi zí 'yí ó'bó pheré káa zí bi Ngére Lomo uku zímaní."

*Yésu do ngbanga kó'dú Piláto
(Lúrú kpá Máriko 15:2-5, Lúka 23:3-5, Yiwáni 18:33-38)*

11 Sími bì oguní kí Yésu kó'dú Gávana Piláto ní, zía ndú'yú Yésu kídi, "Áyí mongú ngére 'bì Yúda e?"

Yésu ya zía ní, "Hi, ní kpá tí káa zí bi úku née."

12 Sími bì manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e kí mingburoko 'yí 'bì Yúda e ukuotoní ledre roa ní, ití ené wá.

13 Zí Piláto kpá ndú'yú Yésu kídi, "Úwú eyí ledre bì niyi ndísí trótro a royi née wá?"

14 Tí lá Yésu ití wá, uku gbawá békérí ledre kací ledre bì ukuotoní roa ní. Zí tara Piláto ıdríne gi zí ledre née miidrí kíngaya.

15 Kadra Ayímbi Umbuokpó e mbá, gávana ndísí lengbe ótoómo kémbí 'yí gi sími sígini wo bì tú'dú 'yí e geléní go mbá wo ní.

16 Sími sindí kadra máa née ní, ngítí o'do ní koo bo sími sígini ore 'yí méngi bísinyí ledre kí ıriné Barába.

17 Née ní sími bì Piláto ndú'yú tú'dú 'yí ga bì kotruní royé ní kídi, "Yí bì ílisé zíma ótoómo wo zíse gi sími sígini ní náambi, Barába togú mbú Yésu bì ndisini ndólo wo yaá Kírésito ní?"

18 Gi zía Piláto owo bú kídi Yúda e otoní bísinyí mimbé'deyé ro Yésu gbékpíne zíye óguyé kíe kó'dúne ní.

19 Sími bì Piláto ní mindisíné do kíti ngére ené ní, zí me'bea kákasa zía kídi, "Ndá óto silihí ro o'do bi luyú ené ledre wá née wá, gi zía bísinyí 'duru ogú ándá roné go domá gi ro ledre ené."

20 Tí lá zí manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e kí mingburoko 'yí 'bì Yúda e 'dí'bi do tú'dú 'yí ga gére née kí ledre kídi idíní úku ledre gi ro do ótoómo Barába, do úfu Yésu 'dá'ba.

21 Zí gávana kpá ndúndu'yú kídi, "'Yí ga bì gbre ba, 'yí bì ílisé zíma ótoómo wo zíse ní náambi?"

Zí 'yí e ínyiyé mbá úkulúgu ledre zía kídi, "Barába."

22 Zí Piláto ndúndu'yú kídi, "Sara máídí nda méngi kí Yésu bì ndisini kpá ndólo wo Kírésito ní go 'di?"

Zíye ínyiyé mbá úkulúgu ledre kídi, "Ídí phéphéónzo wo do mingbúngbu kágá."

23 Zí Piláto ndú'yú yée kídi, "Gi ro 'di? Ledre bì luyú wo ní 'di?"

Tí lá zí tú'dú 'yí ga gére gbúrógbó tátá royé nda 'dá'dá kídi, "Ídí phéphéónzo wo do mingbúngbu kágá."

24 Sími bì Piláto lurú 'yí e ayíní yí eyé go zíngi eyé, mbí éyí bì zíne méngi a ní ndaá ní, zía 'dí'bi iní lúgu silihíne kíe do komoyé ore. Zía úku ledre kídi, "Misi'di umbu o'do née ndaá do silihíma wá. Née yí ené ledre esé."

25 Zí 'yí e ínyiyé mbá úkulúgu ledre kídi, "Sáma a idí ndá'ba dozé kí owú 'bì ezé e."

26 Gi ore zía 'dí'biogu Barába gi sími sígini. Zía 'dí'biogu Yésu ócó wo, do ótoómo wo zíye ndéréye kíe phéphé wo do mingbúngbu kágá.

*Asikíri e foloní Yésu
(Lúrú kpá Máriko 15:16-21,
Yiwáni 19:2,3)*

27 Zí asikíri ga bì 'bì gávana ní 'dí'bi Yésu ndéré kíe sími mongú bi eyé 'bì asikíri e zíye yóko royé mbá cigí a íri.

28 Zíye í'díogu bongó 'bì Yésu gi roa 'dá'ba do ési mongú ngbángbá bongó eyé 'bì asikíri e roa,

29 do kúrókú kíni káa do komú ési a ro doa. Zíye í'bí ngbángbá do silihíne káa zí 'bì ngére ní. Do ndisiyé útúye do ngúrú sindíye fólo wo kídi, "Ba, mongú ngére 'bì Yúda e."

30 Zíye ndisiyé údrú surú roa, do 'dí'bi ngbángbá bì gi do silihíma née ndisiyé ócó wo kíe ro doa.

31 Sími bì folo asání wo go ní, zíye í'diógú mongú ngbángbá bongó bì gáa roa ní, zíye ésilúgu bongó máa 'bì ené ní roa. Zíye 'dí'bi wo ndéréye kíe phéphé wo do mingbúngbu kágá.

*Yésu do mingbúngbu kágá
(Lúrú kpá Máriko 15:22-32, Lúka 23:27-43, Yiwáni 19:17-27)*

32 Sími mindéréye, zíye ndíkíye kí ngítí o'do do misi'di kí ıriné Simúna ndisi ógu gi sími gara bì kí ıriné Kuréne ní. Zíye gága o'do née ımbí mingbúngbu kágá 'bì Yésu.

33 Zíye ndéréoguyé do landa bì ndisíní ndólo a Gologóta bì ini ledre gi sími a kídí, "Cóngó do'yí ní."

34 Sími bì nderéoguní do landa née íri ní, zíye í'bí le'yí kóró bì lefení kágá sími a ní zí Yésu idí éwé a gi zí okó éyí miówo. Tí lá sími bì ewéuzu ní, zíá ási ené kí éwé a.

35 Sími bì phephéní wo go do mingbúngbu kágá ní, zíye ónzó gbégbé* ífi báyi bongó ené e kíe dongaráye.

36 Zí asikíri ga gére née ndéré ndísiyé bi ndísi lúrukása wo.

37 Zíye ékéóto ledre bì ufuní wo gi roa ní gá doa 'dága kídí, BA YÉSU, MONGÚ NGÉRE 'BÌ YÚDA E.

38 Phephéní kóo kpá 'yí ugu e gbre kéné sími sindí kadra máa née. Kémbí a do sílí Yésu 'bì anú, ngítí a do ngeli.

39 Zí 'yí ga bì ndisíní ndéré kací misi'di gi ore ní ndísiyé úku sínyi ledre zí Yésu, kpá kí ndísi lágá doyé,

40 kí ndísi úku ledre zíá kídí, "Úku yaá née ní ógu ndúru 'Dící 'bì Lomo zíne úbúlúgu a sími sílí ota, togú áyí tí Owú 'bì Lomo ma'díi yá, idí mu yómo royí, zíyí ndítíoguyí gi do mingbúngbu kágá girí bi yáa."

41 Zí manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e ní kí 'yí 'dódo lorú e nda kí mingburoko Yúda e ndísiyé fólo wo kpá kenée.

42 Zíye ndísiyé úku ledre kídí, "Ní 'yí yómo 'yí e, tí lá utúasá yómo roné wá gi zí 'di? Ni kpá mongú ngére 'bì Isiréle e. Idí mu ndítíogu gi do mingbúngbu kágá girí, zíze ngúngu ledrea.

43 Ndísi úku ledre kídí, 'Máayí Owú 'bì Lomo.' Née ní 'yí bì ńguñgu ledre 'bì Lomo go ní. Lomo idí mu yómo wo cakaba togú Lomo ili wo bú ní."

44 Kpá kenée, gba 'yí ugu ga bì phephéní yée kéye ní, zíye kpá ndísiyé úrú kese doa.

*Ledre gi ro umbu Yésu
(Lúrú kpá Máriko 15:33-41, Lúka 23:44-49, Yiwáni 19:28-30)*

45 Nda gi ore née ní, ní ndéréogu kí yana kadra ní, zí mütülürü útúne sími gara ore mbüü bi ongó wá zaá gi sími sindí kadra ota kí tagá.

46 Sími sindí kadra ota (3) kí tagá née ní, zí Yésu gbúrógbóné 'dága kídí, "Ilóyi, Ilóyi, Líma sabákataní?" Ledre gi sími a kídí, "Lomo amá, Lomo amá, ótoómo máa gi zí 'di?"

47 Sími bì ngítí géyi 'yí ga bì niyí mitóroyé ore uwúní ledre ba ní, zíye úku ledre kídí, "Ní go ndólo Ilíya."

48 Zí ngítí 'yí gi dongará 'yí ga bì gáa ore ní geré ngásáne 'dí'bi katúu. Zíá ónzó a bu sími mindogó le'yí kóró do ésióto a do kágá ndéré kíe óto a tara Yésu gi ro zíá mbúlú a.

49 Zí ngítí géyi 'yí e úku ledre kídí, "Idízé ótoómo wo ngúcuné. Zíze aka lúrú a togú Ilíya ní ógu yómo wo yá."

50 Gi do kací bì Yésu gbúrógbó andá kpá roné kí kúrúne 'dága ní, zíá ótoómo 'dowúne.

51 Sími sindí kadra bì kóo née, zí mongú mbílí bongó bì ingí 'deciní sími 'Dící 'bì Lomo kíe ní, lófo ífi síminé gberé gbre kú gi 'dága gi bi. Zí do sogo kángá kízíné landa e kí ífi báyi símiyé.

* 27:35 27:35 Ónzó gbégbé: Ba misi'di bì kóo Yúda e ndisíní gélé 'yí kíe gi moko 'bì Lomo ní.
27:46 27:46 Ke'bì 'bì Dawídi e 22:1

52 Zí bi ga bì zí 'yì ga bì kóo uyuní go 'desí ní ndókoyé. Zí 'yì ga bì ɳguŋguní ledre 'bì Lomo go ní úruye gi simi umbu do ídye tridri.

53 Zíye ólúoguyé gi simi bi. Nda gi do kací a bì Yésu urú gi simi umbu ní, zí 'yì ga gére née ndá'balúgu royé simi Yerusaléma zí tú'dú 'yì e lúrú yée cù kí komoyé tridri.

54 Simi bì mongú 'yì 'bì asikíri e kí asikíri ené ga bì ndisíní óndó Yésu simi bi bì otoní wo simi a lurúní kí'dì kángá kí ledre ga bì menginí royé mbá ní, zí ngiri útúne simiyé kíngaya, zíye úku ledre kídí, "Ma'díi, ní yí ené tí Owú 'bì Lomo."

55 Tú'dú kará ga bì oguní kí Yésu gi simi kángá bì Galiláya ndisiyé sáká wo kí éyì bì ili ní, niyi kóo mitóroyé ndisí lúrú kasa bi gi gbála.

56 Dongará kará ga gére née kóo Mariáya bì gi simi gara bì kí iriné Magidála ní, Mariáya bì mbágá Yakóbo e kí Yoséfa, nda kí mbágá Yakóbo e kí Yiwáni.

*Otoní bi zí Yésu
(Lúrú kpá Máríko 15:42-47, Lúka 23:50-56, Yiwáni 19:38-42)*

57 Ni ndéréogu kí tagá ní, zí ngiti o'do kí iriné Yoséfa ní 'yì bì kí tú'dú éyì zíne ní óguné gi simi gara bì ndisíní ndólo a Aramatáyo ní. Ni ngúru 'yì lódú kací Yésu.

58 Zía ndéréne ndú'yú Piláto idí ɳgúŋgu a zíne 'dí'bi umbu Yésu ndéré óto a. Zí Piláto úku ledre do í'bi umbu Yésu zí.

59 Zí Yoséfa 'dí'bi umbu Yésu yeme a simi bìlámá bikenyi mbílí bongó,

60 ndéré kíe óto a simi mikánda bi ené bì iciomo gi roné simi landa ní. Zía gbúrúgbuóto mongú misisilekpe tutú ngbüturú tara bi ma'dáa do ndéréókpóne.

61 Mariáya bì gi simi Magidála nda kí ezené Mariáya niyi kóo mindisiyé íri re kenée ndisí lúrú kasa bi máa née.

Asikíri e ondóní bi bi zí Yésu ní

62 Kílondó a née kóo Sílì 'bì 'Dówúro, zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní kí Farúsáyo e ínyiyé ndéréye zí Piláto.

63 Zíye úku ledre zía kídí, "Mongú 'yì, ledre bì 'yì ṣanga ba uku simi bì kóo ní aka tridri ní ngásáogu go simizé. Uku kóo ledre kídí, 'Née ní úyu, gi do kací sílì ota zíne úrune.'

64 Idí kása asikíri e zíye ndéré ndisiyé sí bi íri óndó bi kí sílì ota (3) káa bì 'yì lódú kacíga niyi ógu úgu umbua zíye úku a zí 'yì e kídí urú go gi simi umbu. Ṣanga máa wo née ní nda ánga zía sinyíne rómo gi do yée ga bì kóo 'dá'dá ní za mbá."

65 Zí Piláto úku ledre zíye kídí, "'Dí'bisé asikíri e mu zíse ndérése óto yée ndisí óndó bi née zaá bìlámáne káa zí bì ásé ówo kací a ní."

66 Née ní zí ya'dá ga gére née ndéréye sí bi. Zíye kúrúru 'dútu tara bi née kuri, do 'dí'bioto asikíri e íri ndisí óndó a.

28

*Yésu urú gi simi umbu
(Lúrú kpá Máríko 16:1-8, Lúka 24:1-12, Yiwáni 20:1-10)*

1 Akpa kí sí ndondó simi sílì gi do kací Sílì 'bì 'Dówúro, zí Maráya Magidála kí ezené Maráya ínyiyé ndéréye sí bi.

2 'Diya káa ní, zí mongú kí'dì kángá méngi roné, zí maláyika 'bì Ngére Lomo óguné gi komo ere gbúrúgbuóyó tutú bì otoní ngbüturú tara mbotu bi bì zí Yésu ní 'dá'ba, do ndisíné gá do tutú née.

3 Zí simi komo maláyika née ndisí ríríne ganya ganya ganya káa zí mi'bílé'be iní ní, zí bongó bì roa ní idíne bikenyíne kpílélé.

4 Zí asikíri ga bì otoní yée ndisí 'bá'bá bi née ní ní, zí royé úyuné za mbá miúyu gi zí ngiri, zíye ídye káa zí éyì bì uyuni go miúyu ní.

5 Zí maláyika née úku ledre zí kará ga gére née kídí, "Ndásé esé éré ngiri wá. Máówo bú kídí

ndísisé gámásó'do umbu Yésu bì phephéonzóní wo do mingbúngbu kágá ní.

⁶ Ndaá 'bì ené lolu ona wá, urú yí ené go káa zí bì koo uku zíse ní. Ógusé mu lúrú bi kací a kí'dí bì koo otoní wo ní.

⁷ Ndérésé mu 'di'diya úku a zí 'yì lódú kacíga kídí, 'Urú yí ené gi sìmì umbu go, ndéréókpó go zíse 'dá'dá íri sìmì kágá bì Galiláya ní. Ásé ndéré ndíki wo íri.' Née ledre bì máayí úku a zíse ní."

⁸ Gi ore zí kará ga gére néé gbúgbuógyé gi sìmì bi girí abú kí ngíri roye yá, mimbé'deyé ni mi'dúcuné kí mongú rokinyi. Zíye ngásáye úku ledre néé zí 'yì lódú kacíga.

⁹ 'Diya káa ní zí Yésu ndíkíye kí kará ga gére néé. Zíá úku ledre zíye kídí, "Mandá zíse." Zí kará ga gére néé óguyé gbóo cigí a do útúye sì sindíá óto úndrua.

¹⁰ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ndásé éré ngíri wá. Ndérésé mu úku a zí 'yì lódú kacíma e, zíye ndéréye sìmì Galiláya, niyí ógundíki máa íri."

Asikíri ukuní ma'díi ledre gi ro miúrú Yésu

¹¹ Sìmì bi kará ga gére néé niyí do misi'di mindéréye ní, zí asikíri ga bì otoní yée ndísi óndó bi bì zí Yésu ní ínyiyé ndéréye sìmì gara úku ledre ga bì menginí roye íri ní mbá zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní.

¹² Sìmì bi manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e yóko roye kí ngíti géyi mingburoko 'yì eyé e yéme ledre bì yée niyí méngi a ní, zíye úgú komo asikíri ga gére néé kí tú'dú késí,

¹³ zíye úku ledre zíye kídí, "Ídísé úku a zí 'yì e kídí, 'Yì lódú kacíga oguní kí nduluna zíye úgu umbua sìmì bi ásé 'dú'du ní.'

¹⁴ Togú gávana ni úwú ledre néé yá, azé ódro zíá utúasá méngi sée bisinyíne wá."

¹⁵ Gi ore zí asikíri e 'dí'bi késí néé, zíye méngi a tí káa zí bì ukuní zíye ní. Zí phanda ledre néé ángané tí kadra néé dongará Yúda e ore mbá.

Yésu 'dodo roné zí 'yì lódú kacíne e
(Lúrú kpá Máríko 16:14-18, Lúka 24:36-49, Yiwáni 20:19-23, Moko 'bì 'yimikása e 1:6-8)

¹⁶ Nda gi ore zí 'yì lódú kací Yésu ga bì sokó doa kí'e'do ní ínyiyé ndéréye sìmì Galiláya do landa bì Yésu uku ledre a zíye ní.

¹⁷ Sìmì bì ogundikiní wo íri, zíye óto úndrua, tí lá ledre néé utúasá ené kací komo ngíti géyi 'yì lódú kacíga wá.

¹⁸ Zí Yésu nda go óguné za gbóo cigíye zíá úku ledre zíye kídí, "Babá i'bí úndru ledre ga bì komo ere kí yée ga bì do sogo kágá ona ní go mbá zíma.

¹⁹ Bi kenée ní, ídísé mu ndéré zí kúfú 'yì e za mbá, zíse óyóló'bó yée káa do 'yì lódú kacíma e, zíse bábátízí yée kí íri 'Bu, kí íri Owú, nda kí 'Dówú Lomo.

²⁰ Ídísé 'dodo ledre zíye idíní óto úndru ledre ga bì mááku yée zíse ní mbá. Ma'díi máayí ídí késé kací kadra mbá zaá gi sìmì bì máayí ndá'baogu do sogo kágá ona ní."

Bilámá ledre bì Máriko eké ní Ledre gi ro búku bì Máriko ní

Máriko eké Búku ba ne. Ndísiné kpá ndólo wo Yiwáni Máriko. Ni aka koo lá owúphirangá simi bi koo Yésu ni simi Yerusaléma ni, zia koo idíne 'yi lódú kací Yésu. Nda gi 'dá'ba zíye ndísiyé gámaye kí Páwulo bi 'yímikásá 'bì Yésu ni, gi do kací a née, zia kpá ndísiyé sáká Pétero bi ni kpá 'yímikásá 'bì Yésu ni. Simi ledre bì eké gi ro Yésu ni, zia úkuogu ngiti géyi ini ledre ga bi simi tara 'bì Yúda e ni, zia kpá úkuogu ini ledre gi do bi ondú 'bì Yúda e. Ore, ni go miówoné kídí Máriko eké ledre ba 'dódoyéme ledre 'bì Yésu kíe zí 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ni, bi ɳunguní ledre Yésu go ni.

Máriko uku kpá ledre gi ro ledre ga bi Yésu mengi yée ni rómo do ledre ga bi uku yée ni. Owozé go kídí Yésu mengi koo tú'dú ledre ga bi kí mingburoko roko'buyé ni go, zia 'dí'biyó ndiyá gi ro tú'dú 'yi e, zia lágaoyó dokéké e gi simi tú'dú 'yi e, zia kpá ndísiyé ótoómo lúyú ledre 'bì 'yi e zíye. Miméngi ledre née 'dodo go kídí Yésu ni kí roko'bü ledre e zíne gi zí Lomo. Ogú zia úyuné do bi kací 'yima'dí e gi ro 'dí'biyó umbu bi koo niyí úyu a ye gi zí lúyú ledre eyé e ni 'dá'ba.

Máriko uku ledre gi ro mindisí Yésu do sogo kángá, kí ledre gi ro ledre moko ené, tonó kí ledre babatíza bi koo Yiwáni i'bí zia ni. Líkpí ledre ga bi menginí royé zí Yésu 'dá'dá phephéní aka koo wo wá ni, zia kpá líkpí ledre gi ro miúrú Yésu gi simi umbu kpá kí ledre gi ro mindá'ba a bi komo ere ni.

* **1:1 1:1** Kírésito: Ini ledre gi simia kídí, 'yi bi Lomo gelé wo káa do Ngére ni. Yésu: Ini ledre gi simi a kídí, Lomo yomo 'yi e. **1:2 1:2** Maláki 3:1 **1:3 1:3** Isáya 40:3

*Yiwáni babatíza uku ledre miógu
Kírésito*

(Lúru kpá Matáyo 3:1-12, Lúka 3:1-18, Yiwáni 1:19-28)

¹ Ba dosí bilámá ledre gi ro Kírésito Yésu* Owú 'bì Lomo.

² Ni káa zí bi koo nébi Isáya eké kídí, "Máayí kása 'yi kasa amá zíyi 'dá'dá, gi ro zía yémeómo misi'di zíyi nzíyiné."

³ "Yi ni karanée ndísi ótrú ledre zí 'yi e simi súwú kídí, yémeómosé misi'di mu nzíyiné zí Ngére,

ídísé 'dózo yéme misi'di zía."

⁴ Zí Yiwáni ógu ndísiyé simi súwú ndísi úku ledre 'bì Lomo zí 'yi e kídí, "Ídísé ngúngu ledre 'bì Lomo zíse óyóló'bó mimbé'desé do bábátízi sée gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre esé e."

⁵ Zí tú'dú 'yi e gi do bi e mingúngúcua, ngiti géyi gi simi kángá bi Yudáya ni kí tú'dú ngiti géyi gi simi Yerusaléma ndéréye zí Yiwáni. Zíye úkuogu lúyú ledre eyé e, zia bábátízi yée simi ngbuру bi Yeredéne ni.

⁶ Yiwáni esí koo roné bongó bi u'yúní gi simi bi bangá bi gémele ni, zia ódó roné ká'dá bi yemení gi simi saná ni, éyí miánu ené ni koo mbíra kí tezi.

⁷ Zia koo kpá úku ledre kídí, "Yi bi ni ógu gi do kacíma ni, roko'bua romo do 'bì amá go kíngaya. Máutuásá gbawá ídíma káa do 'yi líkpí ká'dá wará ené gi ro i'díogu a gi sindíja.

⁸ Mái'bí babatíza zíse lá kí iní, ni i'bí 'bì ené zíse babatíza bi kí 'Dowú Lomo ni."

*Yiwáni i'bí babatíza zí Yésu
(Lúru kpá Matáyo 3:13-17, Lúka 3:21-22)*

⁹ Simi sindí kadra máa bi koo née ni, zí Yésu óguné gi simi gara bi Nazeréta simi kángá bi Galiláya ni,

zí Yiwáni bábátízí wo sİMİ ngburu bÌ Yeredéne nÍ.

10 SİMİ bÌ Yésu nÌ nda go ólúógu gi sİMİ iní nÍ, zÍa lúrú ere likpí roné go, zí 'Dówú Lomo ógúné doa pá pá pá pá káa zí kírikó'do nÍ.

11 Geré zí kúrú ówúne zÍa gírí kídí, "Áyí Owú 'bÌ amá 'búyì ofu domá go. Máayí kí rokinyi gi zíyi."

*Satána uzu Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 4:1-11, Lúka 4:1-13)*

12 Gi ore geré, zí 'Dówú Lomo, 'dÍ'bi wo ndéré kÍe gbála sİMİ súwú,

13 zÍa ndÍsIné íri kí sÍlÍ cÍ gbre, zÍa Satána[†] ndÍsIné úzu wo. Bangá súwú e niyí koo kpá kíye íri. Zí ngítí geyí maláyika e ndÍsiyé sáká wo.

*Yésu tonó moko 'bÌ Lomo sİMİ Galiláya
(Lúrú kpá Matáyo 4:12-17, Lúka 4:14-15)*

14 Gi do kací bÌ Eróde ónzó Yiwáni sİMİ sÍgíni nÍ, zí Yésu ìnyiné ndéréne sİMİ Galiláya, zÍa úku bÍlámá ledre 'bÌ Lomo zí 'yì e íri kídí,

15 "SÍndí kadra nÌ go gbóo gi ro zí Lomo ídíne Ngére esé. Ídísé mu ngúngu bÍlámá ledre 'bÌ Lomo zÍse ótoómo bÍsinyí ledre e mbá 'dá'ba."

16 Kadra kíe'do, zí Yésu ìnyiné ndéréne do gbúróngó mÍkavu Galiláya, zÍa lúrúndíki Simúna e kí lúnduné Andiríya, kí ónzó mbírá eyé sİMİ iní gi zÍa niyí yì eyé 'yì 'dÍ'bi kénzé e.

17 ZÍa úku ledre zíye, kídí, "Ógusé mu lódú kacíma, zÍma 'dódo ledre zÍse, gi ro zÍse ídísé 'yì 'dÍ'biogu 'yì e, ndaaá lolu 'yì 'dÍ'bi kénzé wá."

18 Geré zíye ótoómo mbírá gi do sÍliye zíye lódú Yésu.

19 ZÍa ndéréókpóne gi ore lá cúku'dée, zÍa lúrúndíki wotí Zebedíya, Yakóbo e kí lúnduné

Yiwáni sİMİ kuřungba, ndÍsIní tóko komo mbírá eyé.

20 SİMİ bÌ Yésu lurúndiki yée nÍ, zÍa ndólo yée. Zíye ótoómo 'búyé Zebedíya e, kí 'yì 'bÌ moko eyé e sİMİ kuřungba ore, zíye útúye do kací Yésu, yóó zíye ndéréókpóye.

*Yésu ogóoyó bicayi lomo e
(Lúrú kpá Lúka 4:31-37)*

21 Zíye ndéréógyé sİMİ ngítí gara sİMİ Galiláya bÌ kí iriné Kapáranawúma nÍ. Nda sİMİ ngítí SÍlÍ 'bÌ 'Dówúro,[‡] zíye ólúye 'DÍcÍ Kótruro, zí Yésu ndÍsIné 'dódo ledre 'bÌ Lomo zí 'yì e.

22 Zí tara 'yì ga bÌ uwúní 'dódo ledre ené nÍ idríne mbá miídrí, gi zÍa mi'dódo ledre ené nÍ koo kí roko'buné, ndaaá 'bÌ ené koo káa zí 'bÌ 'yì 'dódo loru 'bÌ Músa wá.

23 SİMİ sÍndí kadra máa bÌ koo néé nÍ, ngítí o'do nÍ koo kpá bo sİMİ 'DÍcÍ Kótruro ore nÍ kí dokéké sÍmíné. ZÍa tónóne íni ini, zÍa ìnyiné úku ledre zí Yésu kídí,

24 "Yíj, 'yì 'bÌ Nazeréta ba, éyí bÌ ilí gi zíze nÍ 'di? Ógu kíra go gi ro úfuónzó zée? Máowó yíj bú. Áyí Yésu, Mbigí Owú 'bÌ Lomo."

25 Zí Yésu úku ledre zí dokéké néé cù kí sÍmíné kídí, "Ídí ndécí tí, ólúógu gi sİMİ o'do néé mu"

26 Zí dokéké kángba o'do néé bÍsinyíne, zÍa óto wo ndÍsí lángbané zi zi zi. Zí dokéké gbúrógbóne 'dága sİMİ o'do néé íri, ábuwá néé go miólúógu a.

27 Zí ledre néé lútúne komo 'yì e za mbá, zíye tónóye úku ledre dongaráye kídí, "BÌ káa 'bÍé ledre 'di? 'BÍé mÍkánda ledre? O'do ba i'bÌ loru zí dokéké e zíye tí úwú kúrúa."

28 Zí phanda ledre bÌ Yésu mengí néé ángané sİMİ Galiláya za mbá.

[†] **1:13 1:13** Satána: Satána nÍ koo maláyika. ZÍa sÍnyi do lafúne e, zíye nda idíye ezeokó Lomo. Gi zí kíeyí néé nÍ, zí Lomo ógóoyó gi komo ere 'dá'ba. Ni nda cakaba go ngére 'bÌ bicayi lomo e. Mi'dódo 12:9. [‡] **1:21 1:21** SÍlÍ 'bÌ 'Dówúro: Ni mongú sÍlÍ 'bÌ Isiréle 'bÌ ini zí Lomo, menginí moko sİMİ a wá. Zíye ndÍsiyé sómúndíki ledre kídí Lomo otoogu ere kí do sogo kángá kpá kí ledre bÌ Lomo yomo yée gi sİMİ moko 'bÌ owúkúlú e gi sÍ sÍlÍ ngére 'bÌ ízibiti nÍ. Ólo Ólúógu 20:8-11, Gbre loru 5:12-16.

*Yésu yomo tú'dú 'yì e
(Lúrú kpá Matáyo 8:14-17, Lúka 4:38-41)*

29 Sími bì olúoguní gi sími 'Dící Kótruro ní, zíye ndéréye kí Yakóbo e kí Yiwáni 'be bì Simúna e kí Andiríya.

30 Niyi ndéréogu íri ní, towú Simúna kára 'yì ni mi'dú'duné bi, gi zía roa íri miírì. Zíye ịnyiyé úku ledrea zí Yésu.

31 Zí Yésu ndéré 'dí'bi sília, lálasíkpí wo 'dága. Geré zí sími saná kára née zázáne, zía méngi éyí miánu zí Yésu kí 'yì ené e.

32 Nda go kí tagá§, zí tú'dú 'yì e ndísi óguyé kí 'yì ndiyá eyé e kpá kí yée ga bì kí dokéké e símiyé ní zí Yésu.

33 Zí 'yì ga bì 'bì gara née yóko roye tú'dú tara mbotu 'dící bì Yésu ní sími a ní,

34 zí 'dí'biyó ríkí ndiyá eyé e gi roye mbá. Yée ga bì kí dokéké e símiyé ní, zía lágaoyó yée gi simiyé mbá, zía úcúomo dokéké ga gére née ndaní ódro wá, gi zía owoní Yésu bú.

*Yésu 'dódo ledre 'bì Lomo sími Galiláya
(Lúrú kpá Lúka 4:42-44)*

35 Zí Yésu áfáne akpa ngúcuné kí sí ndondó sími bì bi ní aka mbumbumbu ní, ndéréne gi cigí 'be re gbála íni ini zí Lomo.

36 Zí Simúna e kí lafúne e ndéréye gámásó'do wo.

37 Sími bì ndéré ndikiní wo ní, zíye úku ledre zía kídi, "Tú'dú 'yì e niyi ndísi gámásó'do yíi."

38 Zía úku ledre zíye kídi, "Nderézé aka sími ngítí géyi owú gara ga bì kpí ní, máli kpá úku bílámá ledre 'bì Lomo zí 'yì ga bì

§ **1:32 1:32** Lorù 'bì Músa: Lorù 'bì Músa uku kídi 'yì e ndaní méngi moko sími Síli 'bì 'Dówúro wá. Née sí ledre bi kóo 'yì e ndísińi gi zí kadra útúne kí, née ní Síli 'bì 'Dówúro úkú go zíye óguyé kí 'yì ndiyá eyé e zí Yésu yómo yée ní. * **1:44 1:44** Umbunonó: Lorù bì Músa eké ní uku kídi 'yì bì kí umbunonó roné ní ndaá drá wá ili kpá zía ndísińe dongará Yúda e wá. Togú ndiyá née úkú gi roa go yá, 'yì née idí ndéré 'dódo roné zí 'yì 'dáná éyí. Née ní 'yì 'dáná éyí ní úku a ne kídi ní go drá. Ólo Lévi 14:1-32. † **1:44 1:44** Lorù ga bì gi ro ro'yí idíne drá ní ní sími Lévi 14:2-31.

íri ní. Gi zía, née moko bì máogu gi roa ní."

39 Zíye gámáye sími tú'dú ngítí géyi owú gara ga bì sími Galiláya ore ní, kí úku ledre 'bì Lomo sími 'Dící Kótruro e, kpá kí lágaoyó dokéké e gi sími 'yì e 'dá'ba.

*Yésu yomo ngítí 'yì kí bisinyí umbunonó
(Lúrú kpá Matáyo 8:1-4, Lúka 5:12-16)*

40 Zí ngítí 'yì kí bisinyí umbunonó roné óguné ńgúngú roné zí Yésu, kídi, "Áko, togú utúasá go kací komoyí, idí yómo máá."

41 Zí lerí méngi Yésu, zía óto síline ro o'do née, zía úku ledre kídi, "Máili go kenée, royí eme mu."

42 Geré, zí bisinyí umbunonó née úkúne gi roa, zí roa ndá'baoguné bílámáne.

43 Zí Yésu kásalúgu wo kí lórú o'búo'bú kídi,

44 "Ndá úku 'dódo ledre née zí 'yì e wá. Idí ndéré zí 'yì 'dáná éyí, zíyi óngoónzó bangá í'bí mbófo éyí kíe zí Lomo káa zí bì Músa eké ní, niyi geré ówo a kídi umbunonó* bì royí ní úkú go."†

45 O'do née tonó nda yí ené geré úku ledre née zí 'yì e. Gi zí kíyí née, Yésu utúasá lolú ndéré sími ngítí géyi gara e wá. Ndísińi nda kóo lá do bi bì ngárá 'yì e ndaní doa tú'dú wá ní. Abú kenée ndotó, tú'dú 'yì e niyi kpá fú ndísi ógu zía kací gara e mìngúngúcua.

2

*Yésu yeme síndí migigíři
(Lúrú kpá Matáyo 9:1-8, Lúka 5:17-26)*

1 Gi do kací owú síli ca, zí Yésu ndá'balúgu roné sími gara bì

Kapáranawúma, zí 'yi e úwú ledrea kídí nda'baogu go 'be.

² Zí tú'dú 'yi e óguyé, 'dúcu 'dící bi ni simi a ní ndá, kémbí bifúó ndaá lolú wá. Zía ndísiné 'dódo ledre 'bi Lomo zíye.

³ Zí ngítí géyi ya'dá e eso (4) ìmbiógu ngítí migigíri kí gbagbara zíia.

⁴ Gi zíia bi bi ndéréoguyé zí Yésu íri ndaá gi zí 'yi wá ní, zíye ékiye iciphútru do 'dící fúó, zíye ìmbíesi o'do née zí Yésu 'dící íri, kí ká'dá nyé kí gbagbara née.

⁵ Simi bi Yésu lurú kídí ya'dá ga gére née ńguńguní ledre ené go ní, zíia úku ledre zí migigíri née kídí, "Owú 'bi amáa, máotoómo lúyú ledre eyí go."

⁶ Ngítí géyi 'yi 'dódo loru e niyí koo mindísiyé kenée ndísi sómú ledre kídí,

⁷ "O'do née uku née kenée ledre 'di? Uku sinyí ledre go. Lomo ní duú ne 'yi ótoómo lúyú ledre 'bi 'yi e."

⁸ Geré zí Yésu ówo sómú ledre eyé, zíia úku ledre zíye kídí, "Ndísisé sómú ledre kenée gi zí 'di?

⁹ Ledre be 'di ní 'diya zíma gáa úku a zí o'do née, 'Máotoómo lúyú ledre eyí go, togú ìnyiogu mu, 'dí'bi sáka eyí zíyi ndá'bayí 'be'?

¹⁰ Máili ídísé ówo a kídí, máa Owú 'bi 'Yíma'dí, máayí kí roko'bú gi ro ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e kíe do sogo kángá ba." Zíia óyó komoné úku ledre zí migigíri née kídí,

¹¹ "Ìnyiogu mu, 'dí'bi sáka eyí mu zíyi ndá'bayí 'be."

¹² Zí o'do née ìnyioguné tí do komoyé née, 'dí'bi sáka ené, yóó do ndá'bané 'be. Zí tara 'yi ga bi koo ore ní ídriye mbá miédrí, zíye ndísiyé úku ledre kídí, "Mbófo eyí zí Lomo. Tí bi ndísiyé ona ní, lurúzé aka ledre káa zí wo ba kú wá."

* ^{2:14} 2:14 "Usorú" ni kési bi akúma ndísi 'dó'dú a gi zí 'yi e gi ro ménge moko eyé 'bi akúma kíe ní.
† ^{2:16} 2:16 Farúsáyo: Née ngítí géyi Yída ga bi ngará ndití'dofuní do loru bi Músa eké ní wá ní. Ńguńguní kídí lomo ro 'yíma'dí e ní bo, maláyika e niyí bo, 'yi e ndísiyé kpá úru gi simi umbu. Ólo Moko 'bi 'yímkása e 23:6-8.

*Yésu ndolo Lévi lódú née
(Lúrú kpá Matáyo 9:9-13, Lúka 5:27-32)*

¹³ Zí Yésu kpá ndá'ba ándá roné do gbúróngó mikavu Galiláya, zí tú'dú 'yi e óguyé zíia, zíia ndísiyé 'dódo ledre zíye.

¹⁴ Zíia ndéréókpóne gi ore, zíia lúrúndíki 'yi 'dó'dú usorú* gi zí 'yi e kí ırjné Lévi Matáyo, owú 'bi Alafáyo, mindísiyé simi mákitabu. Yésu ya zíia ní, "Ógu mu, lódú kacíma." Geré zí Matáyo ìnyioguné zíye ndéréye kí Yésu.

¹⁵ Kí tagá a née zí Lévi yéme éyi miánu zí Yésu kí 'yi lódú kacíne e. Zí tú'dú ngítí géyi 'yi 'dó'dú usorú kpá óguyé íri kí ngítí géyi 'yi lúyú ledre e gi zíia niyí nda koo go mbá 'yi lódú kací Yésu.

¹⁶ Simi bi 'yi 'dódo loru e ga bi Farúsáyo e[†] lurúndiki Yésu kí ánu éyi miánu kí 'yi ga gére née ní, zíye ìnyiogu ndú'yú 'yi lódú kacíga kídí, "Mongú 'yi née ndísiyé ánu éyi kí 'yi 'dó'dú usorú kpá kí lúyú ledre ga gére née gi ro 'di?"

¹⁷ Simi bi Yésu uwú ledre née kenée ní, zíia úku ledre zíye kídí, "'Yí ga bi ndaní 'yi ndíyá e wá ní, nderení eyé lengbe zí dokotóro e wá, duú 'yi ndíyá e. Máogu amá gi ro bílámá 'yi e wá, yi ené gi ro 'yi lúyú ledre e."

'Yí e ndu'yúní Yésu gi ro órú tara'yi

(Lúrú kpá Matáyo 9:14-17, Lúka 5:33-39)

¹⁸ 'Yí ga bi ndísiyé lódú kací Yiwáni ní, kí Farúsáyo e ndísiyé lengbe órú éyi. Zí ngítí géyi 'yi e ndú'yú Yésu kídí, "Mongú 'yi, 'yi lódú kací Yiwáni e kí Farúsáyo e niyí go órú éyi, sara 'yi eyí e orúní 'bi eyé éyi wá gi zí 'di?"

19 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Yí ga bì oguní 'díyiótó mìkánda kára ní, niyí ndísi 'bú lárá a káa be 'di bì mìkánda adrúgu ní kíye ore ní? Utúasání ndísi 'bú wá.

20 Sìndí kadra ní ógu, do 'dí'bióyó mìkánda adrúgu née gi zíye, née go sìndí kadra bì zíye órú éyí ní.

21 "Utúasá zí 'yí íc'i'dútú unǵú bi ro kuṛú bongó ní, kí tara mìkánda bongó wá. Mìkánda bongó née, ni lálalófo kuṛú a née fúó, zí unǵú née nda áyané rómo wo bì 'dá'dá ní.

22 Utúasá kpá do lótó mìkánda le'yí kóró sìmí kuṛú ndoko wá, gi zía mìkánda le'yí née ni ú'bú kí cóngó roné, zía lóko kuṛú ndoko née gburá, zí le'yí kí ndoko née sínýiyé gbrengará. Bìlámá a, idíní lótó mìkánda le'yí sìmí mìkánda ndoko ené kpí."

Yésu ni kí roko'bú do Sìlí 'bì 'Dówúro

(Lúru kpá Matáyo 12:1-8, Lúka 6:1-5)

23 Kadra kíje'do sìmí ngítí Sìlí 'bì 'Dówúro, zí Yésu ínyiyé kí 'yí lódú kacíne e ndéréye kpürú gi sìmí ngítí yáká kéré, zí 'yí lódú kacíga ga gére née tónóye lófo ngorú kéré, kí ánu a.

24 Zí Farúsáyo e úku ledre zíya kídí, "Mongú 'yí, éyí bì 'yí eyí e ndísiñí méngí moko sìmí Sìlí 'bì 'Dówúro bì ngárá ndaaá sìlí 'bì moko wá ní gi zíya ní 'di?"

25 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ólosé esé ledre bì kóo Dawídi mengí sìmí sìndí kadra bì kóo 'bú mengí yée kí 'yí ené míméngí ní wá?

26 Kóo sìmí sìndí 'bì Abiyatára mongú 'yí 'dáná éyí‡ ní, 'bú mengí kóo Dawídi kí 'yí ené e go kíngaya, zíya ólúne 'Díci 'bì Lomo. Zíya 'dí'bi ambata bì kóo 'yí 'dáná éyí e niyí ánu a lá duú ye ní, zíya ánu a, zíya í'bí ngítí géyi zí 'yí ené e ánu a."

‡ 2:26 2:26 Mongú 'yí 'dáná éyí: Mongú 'yí 'dáná éyí romo do manda 'bì 'yí 'dáná éyí e zí Lomo. Ndísi lengbe ólú duú ne sìmí 'díci bi Mongú Bi 'bì Lomo simí 'Díci 'bì Lomo ní gi ro 'dáná éyí zí Lomo kí'di kérí sìmí simibi kíje'do. Ndísi 'dí'bi sáma bangá bi ongoonzóní gi ro 'dáná a zí Lomo ní ólú kíe 'díci íri gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bì 'yíma'dí e.

27 Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Sìlí 'bì 'Dówúro ní gi ro 'yíma'dí e, ndaaá 'bì ené 'yíma'dí e gi ro Sìlí 'bì 'Dówúro wá.

28 Owú 'bì 'Yíma'dí, ní Ngére do Sìlí 'bì 'Dówúro."

3

1 Simí ngítí Sìlí 'bì 'Dówúro, zí Yésu ólúne sìmí 'Díci Kótruro, ngítí o'do ní kóo ore, kí umbusíliné.

2 Zí ngítí géyi Farúsáyo e ndísiyé lúru bi togú Yésu yéme sìlí o'do née go sìmí Sìlí 'bì 'Dówúro yá, zíye í'bí ngbángá a zí mingburoko 'yí e.

3 Zí Yésu úku ledre zí o'do née kídí, "Ínyiogú mu tóro 'dága do komo 'yí ga ba."

4 Zí Yésu ndú'yú Farúsáyo ga gére ní, "Ledre be 'di ní miútúásá do méngí a sìmí Sìlí 'bì 'Dówúro. Méngí bìlámá ledre káa zí sáká 'yí? Togú méngí bisinyí ledre káa zí úfu 'yí?" Ukuluguní ledre mbá wá.

5 Zíya lúru yée, zí bi sínýine roa, zíya ídine kpá kí mongú sómú ledre, gi zíya bì doyé orú miórú ní. Zíya úku ledre zí o'do née kídí, "'Dózo sìlíyi née mu mbí." Zíya 'dózo a, zí sìlia ndá'baoguné bìlámáne.

6 Zí Farúsáyo ga gére née ínyiyé, ndéréye kótru royé kí mingburoko 'yí ga bì 'bì Eróde e ní yéme misómú ledre gi ro úfu Yésu.

Tú'dú 'yí e lodúní kací Yésu

7 Zí Yésu ínyiyé kí 'yí lódú kacíne e ndéréye do gbúróngó mìkavu Galiláya. Zí tú'dú 'yí e gi sìmí kángá bì Galiláya ní lódú wo íri.

8 Simí bì 'yí e uwúní ledre ga bì ndísi méngí yée ní, zí ngítí géyi ínyiyé gi sìmí Yerusaléma kí kángá ga bì Yudáya kí Idumáya, nda kí ngítí géyi írigbéré ga bì sága Yeredéne kí gara bì Táyire, kí Sidóna ní óguyé zíya.

9 Gi zía bì, 'yì máa ga gére née ofuní nda go ní, zía úku ledre zí 'yì lódú kacíne e yémeómo ngítí owú kurúngba nzíyiné zíne ndísiné sìmì a gi zí bi kí ídine royé ndá ke.

10 Zí a síkpí tú'dú 'yì e gi do ndíyá eyé e. Zí ngítí géyi 'yì ndiyá e ndísi kí ítrí royé gi ro óguyé gbóro ro Yésu, gi ro óto siliye roa.

11 Sìmì bì bicayi lomo e lurúndikiní wo ní, zíye ndísi útúye bi kó'dú Yésu gbúróbóye 'dága kídí, "Áyí Owú 'bì Lomo."

12 Zí Yésu lórü yée kídí, ndaní úku 'dodo ledrené zí 'yì e wá.

Yésu geléogu 'yimikásá e sokó doa gbre

(Lúrú kpá Matáyo 10:1-4, Lúka 6:12-16)

13 Zí Yésu ékíne do landa, zía ndólo 'yì ga bì ili yée ní,

14 zíá géléogu ya'dá e sokó doa gbre (12), káa do 'yimikásá ené e* gi ro zíne kásá yée kací bi e kí úku ledre 'bì Lomo zí 'yì e,

15 kpá gi ro zíye ídije kí roko'bù do dokéké e gi ro ndísi lágaoyó yée kíe.

16 Ba ịri 'yì ga bì gelé yée sokó doa gbre ní. Simúna, wo bì Yésu í'bí ngítí ịri zíá, "Pétero" ní,

17 nda Yakóbo e kí lúnduné Yiwáni, owú 'bì Zebedíya e. Née yée ga bì kóo Yésu ifí ịriyé kídí, "Owú Rará e" ní,

18 Nda Andiríya, Phílipo, Batil-imáyo, Matáyo, Tóma, Yakóbo wotí Alafáyo, Tadéyo, Simúna Zíloto†,

19 nda kí Yúda Keriyóta, bì í'bí ngbángá Yésu ní.

'Yì 'dodo lorü e ya Yésu ni kí Belezabúbu siminé

(Lúrú kpá Matáyo 12:22-32, Lúka 11:14-23, 12:10)

20 Zí Yésu ndá'bayé 'be, zí tú'dú 'yì e kpá yóko royé, bi ánu éyí ndaa'lolü zíá kí 'yì lódú kacíne e wá.

* **3:14 3:14** 'Yimikásá: Née 'yì ga bì Yésu i'bí roko'bù zíye, zíá ndísi kásá yée ndéré kí méngi moko ené e káa zí úku bílámá ledre ené zí 'yì e, kí síkpí 'yì ndiyá e kpá kí ógoyó bicayi lomo e gi sìmì 'yì e ní. † **3:18 3:18** Zíloto: Ini ledre gi simia kídí, Wo bì 'bú kángá ené ofu doa go ní.

21 Sìmì bì 'yì ené e uwúní ledre a ní, zíye ínyiyé ndéréye gi ro 'díbilúgu wo, gi zíá, ukuní go ya, "Sìmì doa sinyí go misinyí."

Roko'bù Yésu romo do 'bì Satána

22 Ngítí géyi 'yì 'dodo lorü ga bì oguní gi sìmì Yerusaléma ní, ukuní 'bì eyé kídí, "Yésu ni kí Belezabúbu siminé. I'bí cóngó ro zíá ne, zíá ndísiné lágaoyó dokéké e kíe."

23 Zí Yésu ndólo yée, úku ledre zíye sìmì muruwayi kídí, "Satána ni kpá ndísi lágaoyó Satána 'dá'ba?

24 Togú 'yì 'bì ngére ndísiní méngi okó dengbíye yá, kángá 'bì ngére née toroyeme roné wá.

25 Kpá kenée togú sümü e ifiní royé, ndísi méngi okó akpa dengbíye yá, 'be 'bì eyé née toroyeme roné wá.

26 Togú Satána ndísi nda go méngi okó akpa kí 'yì ené e ní, niyí nda ndísi méngi moko ené káa be 'di? Roko'bù a ní úkú.

27 'Yì utúasá ólú 'dící 'bì mongú ngére, ngáka éyí ené e wá, 'búo togú odóutu ngére née kí, ni nda fú ngáka éyí ené e gi 'dící ndéré kíe.

28 "Máúku zíse ma'díi, Lomo ni ótoómo mílúyú ledre 'bì 'yì e, kí ledre ga bì ndísiní úku sinyi yée ní mbá.

29 Togú 'yì uku sinyi ledre gi do bi 'Dówú Lomo yá, Lomo otoomo ledre zíá kú wá, gi zíá mengi née go bisinyí ledre bì ngará utúasá úkú kú wá ní."

30 Yésu uku ledre née kenée, gi zíá bì 'yì 'dodo lorü ga gére née ukuní ledre kídí, "Ni kí bicayi lomo siminé ní."

Ledre gi ro mbágá Yésu kí lúnduga

(Lúrú kpá Matáyo 12:46-50, Lúka 8:19-21)

31 Zí mbágá Yésu kí lúnduga ndéréoguyé do bi bì ni doa ní, zíye

tóroyé cíkjí sága, kákasa 'dící íri ndóloogú wo zíye.

³² Zí tú'dú 'yi ga bì gbaá cigí Yésu ní úku ledre zíja kídi, "Mongú 'yi, mbágáyí kí lúnduyí e niyí ndólo yíjí sága 'dáa."

³³ Zí Yésu ndú'yú yée kídi, "Mbágáma e kí lúndumá e 'be náambi e?"

³⁴ Zíja lúrú 'yi ga bì niyí mindisiyé cigíne gbaá ba, zíja úku ledre kídi, "Ga bì niyí ndísi ba, mbágáma e kí lúndumá e.

³⁵ 'Yi ga bì ndísiní méngí ledre ga bì Lomo ili yée ní, niyí ye lúndumá e lémiámá e kí mbágáma e."

4

*Muruwayi gi ro kúfú
(Lúrú kpá Matáyo 13:1-9, Lúka 8:4-8)*

¹ Simi ngiti sindí kadra zí Yésu kpá ndéréne ndísi 'dodo ledre zí 'yi e do gbúróngó mikkavu Galiláya. Zí tú'dú 'yi e yoko roye cigí a gbaá. Zíja ekí ndísiné simi kurungba ndísi 'dódokása ledre zíye.

² 'Dodo tú'dú ledre e zíye simi muruwayi kídi,

³ "Úwúsé aka ledre ba, ngiti o'do nderé koo óyu kúfú ené.

⁴ Simi bì ndísi óyu kúfú ní, zí ngiti géyi útúye do misi'di, zí solú e óguyé lágá yée.

⁵ Ngiti géyi utúní 'bì eyé do gbúgbúrú kí'dí bì kángá ndaá 'be'be'de ore wá ní. Zíye útuyé 'diya gi zíja cíyíye olú ené simi kángá mbí wá.

⁶ Simi bì birará kadra suwu kíngaya ní, zíye á'daye gi zíja cíyíye ndaá simi kángá mbí wá, zíye gágáye rúfú.

⁷ Ngiti géyi kúfú utú 'bì ené do bì kí kíni e doné ní. Simi bì utú ní, ngoró yeme roné wá gi zíja kíni olúindí yí ené nda 'dútu bi ngbóró gi zíja mbá.

⁸ Ngiti a utú 'bì ené simi ngomu kángá, zíja ánáne bílámáne kíngaya.

Gi simi ngiti bi míngí yáká owo kongú kí'e'do doa sokó, gi simi ngiti a 'bì ené kongú ota. Zíja ówo gi simi ngiti a kongú ịnyí."

⁹ Zí Yésu úku ledre kídi, "'Yi bì mbilíá uwú ledre bú ní, idí úwú ledre néé."

¹⁰ Simi bì Yésu ní nda go ngúcuné ní, zí 'yimikása ené e kí ngiti géyi 'yi lódú kacíga ndú'yú wo kídi, "Mongú 'yi, ledre 'bié gi simi muruwayi gána ní káa be 'di?"

¹¹ Zíja úku ledre zíye kídi, "Máayí ba go 'dodo a zíse. Togú zí ngiti géyi 'yi e yá, máayí 'dodo a zíye simi muruwayi,

¹² gi ro

" 'niyí lúrú éyí ga bì mánidisí méngí yée ní, utúasá esé ówoyéme a wá, zíye ndísiyé úwú ledre ga bì máayí ndísi úku yée ní utúasá ené ólú simi dosé wá Idí oyolo'bóní misómú ledre eyé ba bo, káa bì Lomo otoomo miilúyú ledre eyé go.'

¹³ Zíja kpá úku ledre zíye kídi, "Ówosé esé ini ledre gi simi muruwayi néé fú lá wá? Ásé nda ówoyéme ngiti géyi muruwayi ga bì máayí úku yée ní káa be 'di?

¹⁴ Kúrú Lomo ní káa zí kúfú bì ndísiní óyu a yáká ní.

¹⁵ Ngiti géyi 'yi e niyí 'bì eyé káa zí kúfú bì utú do misi'di ní. Niýí úwú kúrú Lomo 'diya, lu'bú kpá wá, geré zí Satána ógúné 'dí'biyó a gi simiyé.

¹⁶ Ngiti géyi 'yi e niyí 'bì eyé káa zí landa ní. Niýí úwú kúrú Lomo zíye idíye 'diya kí rokinyi.

¹⁷ Nda gi zíja bì cíyí ledre ma'dáa ndaá simiyé wá ní, geré zíye ótoómo a gi zí 'do'dó bì ndiki yée go ní.

¹⁸ Ngiti géyi niyí 'bì eyé káa zí kúfú bì utú dongará kíni ní,

¹⁹ nda gi zí sómú ledre éyí ga bì 'bì sága, zíye ndísiyé óto 'búye kíngaya ní, zí 'bú ledre 'bì Lomo nda

úkúne gi doyé, utúasání eyé lolu áná bilámá miánaye wá.

20 Ngiti géyi 'yi e niyí 'bi eyé káa zí ngomu kángá ní. Sími bi úwú kúrú Lomo ní, zíye ɳgúŋgu a, zí sómú ledre eyé óyóló'bó roné bilámáne, zíye 'dí'bi a, zíye ndísiyé méngi ledre ga bi Lomo ili ní, zí miméngi ledre eyé ídine bilámáne káa zí kúfú bi anáogu kongu kí'e'do doa sokó (30), kongu ota (60) nda kí yée ga bi anáoguní kongu inyi (100) ní."

*Muruwayi gi ro bimióngó
(Lúrú kpá Lúka 8:16-18)*

21 Zí Yésu kpá úku ngiti ledre zíye kídi, "Yi undayoto pho'du bú 'díci kacíne, zía ló'bú'dútú a sí pheré, togú sí rangba? Ni óto pho'du née do nyará bi.

22 Gi ro zí éyí ga bi sími mituluru ní, idíye mbá do nyará bi. Gba ledre ga bi niyí miótocéiyé ní do ówo yée mbá.

23 'Yi bi mbílía úwú ledre bú ní, idí úwú ledre née."

24 Zía kpá úku ledre kídi, "Ídísé óto ledre ga bi úwúsé yée née sími dosé. Misi'di bi ndísisé méngi 'yi e kíe ní, ni idí kpá ne misi'di bi do méngisé e kíe nda za kíngaya ní.

25 'Yi bi ni kí éyí e zíne ní, niyí í'bí yata a zía nda za kíngaya. 'Yi máa wo bi ngará éyí eyení zíya wá ní, abú wo bi zía cíku'dée née niyí 'dí'biyó a gi zía kpúrú 'dá'ba."

Ngiti muruwayi gi ro kúfú

26 Zí Yésu úku ngiti muruwayi kídi, "Ledre gi ro 'be 'bi Lomo káa zí 'yi bi oyú kúfú yáká ní.

27 Kí kadra kí ndulú mbá togú ni 'dú'du togú ni mbú dilá yá, kúfú ga bi oyú yée ní niyí útú zíye ngbóróye abú owo wá.

28 Kángá ndísi í'bí éyí miánaye zíye lá duý ne, zíye ngbóróye kíe, aka kókó sındíye, nda girí zíye ngbóróye, zíye gbórúye, nda geré go miánaye.

29 Nda sími bi kíre ní go nzíyiné gi ro óngó a ní, zía nda tónóne óngó a."

*Muruwayi gi ro kúfú musitáda
(Lúrú kpá Matáyo 13:31,32, Lúka 13:18,19)*

30 Zí Yésu kpá úku ngiti muruwayi zíye kídi, "Máayí ótoásá ledre gi ro 'be 'bi Lomo 'dáa ní kí 'di? Muruwayi bi ni útuásá kíe ní wo be 'di?

31 Ni káa zí kúfú musitáda ní. Gi zíya ní kúfú bi ni nzéré kíngaya ní.

32 Abú kúfú kágá née ní nzéré kenée ndotó, togú 'díyíní go yáká ụtú go yá, zíya ngbóró rómoné do ngiti géyi éyí ga bi yáká ore ní mbá. Ni rásá tú'dú, zí solú e ndísi ụbú 'be 'bi eyé komoa."

33 Yésu ndísi kóo 'dódo ledre zí 'yi e sími muruwayi. Mengi kenée gi do bi zíye ówo'dí'bi ini ledre gi símiyé.

34 Kací kadra e mbá, togú Yésu ní go ndísi 'dódo ledre yá, zíya ndísiné 'dódo ngiti géyi ledre e sími muruwayi. Sími bi lurú go tí lá céré yée kí 'yi lódú kacíne e ní, zíya inyiné úkuogu ledre gi sími muruwayi ga gére née mbá zíye.

*Yésu ucumomo mongú síli kí ílí
(Lúrú kpá Matáyo 8:23-27, Lúka 8:22-25)*

35 Nda kí tagá a née ní, zí Yésu úku ledre zí 'yi lódú kacíne e kídi, "Doguzé aka bi mu sága gi 'dí kerí."

36 Zíye inyiyé ótoómo tú'dú 'yi ga bi yokóní royé née ore, zí 'yi lódú kacíga ekilódú kací a sími owú kurúngba bi gáa ndísi sími a ní, zí ngiti géyi 'yi e ekí 'bi eyé sími ngiti géyi kurúngba e yóó, zíye ndéréókpóye.

37 Zí mongú síli óguné kpíkpíkpíkpí, zíya ndísiné ilíogu iní sími kurúngba bi Yésu ní sími a ní, gbuwa gbuwa, ngiti kurúngba nda kí 'dúcu go cíku'dée.

38 Yésu, ni mi'dú'duné, kí doné gá do éyí 'dága. Zí 'yi lódú kacíga ga ba inyiyé úru wo, kídi, "Áko, 'Yi 'dódo

ledre, sómú eyí ledre umbu bì azé go úyu a, ba wá?"

³⁹ Zía ínyioguné, úku ledre zí sili kpá kí kúrúmu iní kídí, "Ídí tóro tí." Zí sili tóroné tí, zí mongú gború bi bì gáa ba ídine sií.

⁴⁰ Zí Yésu óyó komoné úku ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére née kídí, "Áyi, érésé ngiri gi zí 'di? Ngúngusé aka esé ledremá fú lá wá?"

⁴¹ Zí ngiri ledre bì Yésu mengi née ólúne royé gbála, zíye tónóye úku ledre dengbiye kídí, "Bì káa lará 'yi 'di, bì sili kí kúrúmu iní uwúní ledre ené gba ye ní?"

5

Yésu lagaoyó dokéké gi simi ngiti o'do
(Lúru kpá Matáyo 8:28-34, Lúka 8:26-39)

¹ Zí Yésu kí 'yi lódú kacíne e go 'dógo bi ndéréoguyé simi gara bì Gerésa ní.

² Simi bi Yésu ni go ndítíogu gi simi kurúngba ní, zí ngiti o'do kí dokéké siminé ólúoguné gi dongará bi e zí.

³ O'do máa née, ambá bi ndisi ené nda yi ené koo sí bi e íri. 'Yi bi ni útúásá ódó wo abú kpá gba cù kí ká'dá kési ní ndaá.

⁴ Odó andání koo sindia kí siliá go miódó ándá kí ká'dá kési ndisi 'décí yée gi roné fú lá mi'décí, gi zí, cóngó roa ofu koo go. 'Yi bi zí útúásáne gba gi ro 'dibingéri wo ní ndaá kpá wá.

⁵ Kí'dí bi ni go dongará bi máa ga gére née íri, togú kí kadra togú kí ndulú yá, zí ndisi gbúrógbóne 'dága kpá ndisi kí óngó roné kí tutú e.

⁶ Simi bi o'do née lúrúndíki Yésu gi gbála ní, geré zí ngásáoguné zí íri, zí útúne gbrí do ngúru sindíne bi kó'dú Yésu.

⁷ Zíya gbúrógbóne 'dága kídí, "Yésu, yi Owú 'bì Lomo bì komo ere ní, eyí bi íli gi zíma ní 'di? Ídí lólóbú

zíma do komo Lomo kídí, ógu eyí ba gi ro méngi bísinyí ledre kíma wá."

⁸ O'do née uku ledre kenée gi zíya bì Yésu úku ledre zí dokéké née kídí, "Ólúogu gi simi o'do née mu."

⁹ Zí Yésu ndú'yú wo kídí, "Iriyí náambi?"

Zíya úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Irimá Owútú'dú, gi zíya bì, azé tú'dú ní."

¹⁰ Zíya ndisíné dódó roné ro Yésu kíngaya kídí, "Ndá lágaoyó zée gi ore wá."

¹¹ Tú'dú mukúrú e niyí koo gbóo ore, ndisíní ánu eyí dogború landa.

¹² Zí dokéké ga gére née dódó royé zí Yésu kídí, "Kasa zée ndéré ndisi simi mukúrú ga bì 'dáa ba."

¹³ Zí Yésu í'bí misi'di zí dokéké e ólúoguyé gi simi o'do née, zíye ndéré ólúye simi mukúrú e. Zí tú'dú mukúrú ga gére née eyí 'bì álifu gbre, ínyiyé ru ndúrú'búye gi do gború landa, ndéré útúye mbá simi mongú mikavu do úyuyé mbá.

¹⁴ Zí 'yi 'bá'bá mukúrú ga gére née ínyiyé ngásáye úku 'dodo ledre bì mengi roné née simi gara, kpá kí ngiti géyi bi ga bì gbóo gbóo ore ní mbá. Zí 'yi e óguyé mbá lúrú ledre bì mengi roné née.

¹⁵ Simi bi oguní zí Yésu ní, zíye ndíki o'do bì Yésu lagaogu dokéké e gi simi a ba kí ndisi bílámáne kí bongó roné. Zí ngiri méngi 'yi ga gére née kíngaya.

¹⁶ 'Yi ga bì lurúní ledre bì méngi roné zí o'do née, kpá kí wo bì zí mukúrú e ní, zíye ndisiyé úku a zí lafúye e.

¹⁷ Zí 'yi máa ga gére née ndisi dódó royé ro Yésu, idí mu ólúogu gi simi kángá eyé gi ore 'dá'ba.

¹⁸ Simi bi Yésu ékí go simi kurúngba ní, zí o'do bì dokéké e olúoguní gi simi a ní dódó roné ro Yésu yée idíní ndéré kéné.

¹⁹ Yésu ngungu ené zíye ndéréye kéné wá, tí lá zíya úku ledre zíya kídí, "Ndá'ba aka 'be zí 'yi eyí e, zíyi líkpí

bilámá ledre bì Ngére Lomo mengi zíyi kí bilámá mimbé'dené ní zíye."

20 Zí o'do née ínyiné ndéréne kí úku 'dodo ledre bì Yésu mengi zía née zí 'yì e simi kángá bì Dikapolisi kí tú'dú gara ga bì ore sokó ní mbá. Zí tara 'yì ga bì koo ore ní idríne mbá miédrí.

*Yésu romo do umbu kí ndiyá
(Lúru kpá Matáyo 9:18-26, Lúka 8:40-56)*

21 Zí Yésu ékilúgu roné simi kuřungba zía 'dógu bi sága gi 'dí kerí, zí tú'dú 'yì e kpá ínyiyé yóko royé gbaá cigí a do gbúróngó mikkavu Galiláya íri.

22 Zí ngúru mongú 'yì 'bì 'Díci Kótruro kí ıriné Yáyiro óguné íri. Simi bì lurúndiki Yésu ní, zía ógu ndísiné ndoo sí sindí Yésu,

23 ңgúngú roné kíngaya kídi, "Áko, mongú 'yì, nyíma ní kí ndiyá zaá o'búó'bú ógu aka ndéré óto siliyi roa, gi ro zí ndiyá máa née úkúne gi roa zía idíne trídri."

24 Zí Yésu ínyiyé ndéréye kí o'do née.

Zí tú'dú 'yì e útúye rüu do kacíye, misi'di eye lolu koo zíye wá, ndísiní nda ndéré kí ıtrí royé miétri.

25 Ngíti kára ní koo dongará 'yì ga gére née kíri née kí ndiyá ká'dá 'bì kará e roné, simibi doa kíe go sokó doa gbre.

26 Gamá zí tú'dú dokotoro e go má, zí kési úkúne gi zía miúkú, tí lá ndiyá tatá nda yí ené roa 'dá'dá.

27 Simi bì kára née uwú ledre Yésu ní, geré zía ndéréne gi 'dí sogo a gi dongará tú'dú 'yì ga gére née óto silihne ro bongó bì ro Yésu ní.

28 Zía somú ledre kídi, "Togú móoto silihne lá ro bongó ené yá, ndiyá ba ní úkú gi romá."

29 Simi bì mengi kenée ní, geré zí ndiyá née úkúne gi roa. Zía ówo a kídi simi sanáne eme go.

30 Zí Yésu kpá ówo a kídi roko'bú bì siminé ní mengi moko go. Zía lúru

bi 'dí sogoné, zía ndúndu'yú kídi, "Ambí oto silihne ro bongó amá ne?"

31 Zí 'yì lódú kacíga úku ledre zía kídi, "Mongú 'yì, 'Lúru aka lá tú'dú 'yì ga bì gbaá cigíyi ba, áyí ówo 'yì bì oto silihne royí ní káa be 'di? "

32 Abú ndotó, Yésu ní kpá fú ndísi lúru bi kere gi ro ówo 'yì bì oto silihne roné ní.

33 Zí kára née owo ledre bì mengi roné zíne ní, zía óguné kí mbé'bé gi zí ngíri útúne sí sindí Yésu, do úku ledre e gi do biné zí Yésu.

34 Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídi, "Owú 'bì amáa, ndiyá ukú go gi royí, gi zía bì ңgúngu ledremá ní. Ndéré mu bilámáne 'dó'dó lolu wá."

35 Simi bì Yésu ní aka ndísi ódro ní, zí ngíti géyi 'yì e óguyé gi 'be 'bì Yáyiro, zíye úku ledre zí Yáyiro kídi, "Mongú 'yì, nyíyi otocomo 'dowú go. Ndá lolu 'dó'do mongú 'yì née wá."

36 Ledre née ata ené kóo kací komo Yésu wá, zía ínyiné úku ledre zí Yáyiro kídi, "Lomo royí ndaa úyu wá, idí lá ңgúngu ledremá."

37 Yésu ili ené zí tú'dú 'yì e lódú née wá, lá duú Pétero e kí Yakóbo e kí lúnduné Yiwáni e.

38 Niyí ógu bì 'be 'bì Yáyiro íri ní, tú'dú 'yì e niyí go íni ini kí mbúmbúdu.

39 Zí Yésu ínyiné olíune 'dící ini, zía úku ledre zí 'yì ga bì íri née kídi, "Ndásé íni ini wá, owú née uyu ené wá, 'du'du yí ené née lá mi'dú'du."

40 Zí 'yì ga bì 'dící íri née útúye coo kúgú wo mikkú.

Gi do kací bì uku ledre zíye olíoguyé sága ní, zía 'dí'bi 'bumiowú kí mbágáa nda kí 'yì lódú kacíga ga bì niyí kíye ní do olíókpóye simi ngíti simi 'dící bì otoní umbu owú née simi a ní.

41 Zí Yésu 'dí'bi silihne owú née do úku ledre zía kí tara Aráma kídi, "Talita kúmú" kídi, "Nyíma, ínyiogu mu 'dága"

42 Geré zí owúkára née úrúne, zía ínyioguné 'dága ndísi gámáne. Zí

tara 'buá kí mbágáa kí 'yì lódú kací Yésu ïdríne mbá miédrí.

⁴³ Zí Yésu úku ledre o'buóbu zí 'buá kí mbágáa kídí 'yì e ndaní aka ówo ledre bi mengi roné née wá. Zía kpá úku ledre zíye idíní í'bí eyí miánu zía ánu a.

6

'Yì e asiní gi ro Yésu simi Nazeréta
(Lúru kpá Matáyo 13:53-58, Lúka 4:16-30)

¹ Gi do kací ledre née ní, zí Yésu e ïnyiyé kí 'yì lódú kacíne e gi ore ndá'balúgu royé simi Nazeréta, owú gara bi Yésu ngboró simi a ní.

² Simi ngíti Sílí 'bi 'Dówúro zí Yésu ndísiné 'dodo ledre zí tú'dú 'yì e simi 'Dící Kótruro. Zí tara 'yì e ïdríne mbá miédrí kí úwú ledre ga bi ndísi úku yée ní.

Zíye ndísiyé úku ledre kídí, "O'do ba ndiki mongú ówo ledre bi 'dénýé káa ba gi 'da? Ambí 'dodo ledre ga gére née zía ne? Sara aka lá roko'bú bi ndísi méngi mìngburoko ledre ga gére née kíe née, ndiki gi 'da?"

³ Zí ngíti géyi 'yì e úku ledre kídí, "Née ndaá 'yì yéme éyì e gi simi kágá ba wá? Bi ni owú 'bi Maríya bi lúnduga niyí Yakóbo, Yoséfa, Yúda kí Simúna e ní wá? Lémiga ndísiní ndísi fú kíze ona" Zíye lúrúcáyi wo do ásiyé kí ɳgúŋgu ledre ené.

⁴ Yésu ya zíye ní, "'Yì lóngó e ndísiní óto úndru nébi ye. Togú nda 'be yá, sumuga otóní eyé úndrua wá."

⁵ Gi zía bi tú'dúye ɳgunguní ledre ené wá ní, mengi ené ledre ga bi kí roko'buyé ní ore wá, 'dí'bioyó ndíyá lá gi ro ngíti géyi 'yì e.

⁶ Zía kóo ndísiné sómúló'bó ledre bi 'yì ga gére née ɳgunguní ledrené, gi zía wá ní.

Yésu kasa 'yimikása e sokó doa gbre

(Lúru kpá Matáyo 10:5-15, Lúka 9:1-6)

Zí Yésu ïnyiyé ndéréye simi owú gara ga bi gbóo gbó ore ní, kí 'dodo ledre zí 'yì e.

⁷ Nda simi ngíti sílí, zía ndóloyóko 'yimikása ené ga bi sokó doa gbre (12) ní, zía í'bí roko'bú zíye ídíye do dokéké e, zía kásá yée gbre gbre.

⁸ Zía úku ledre zíye kídí, "Sími mindérése, idísé 'dí'bi lá duú ngebángbá. Ndásé 'dí'bi kombo e, ambata e, kí késí wá.

⁹ Wará bi sindíse ní asá go, ndásé 'dí'bióngó bongó wá.

¹⁰ "Togú ógusé go simi ngíti gara, idísé ndísi simi 'be bi 'dí'biní sée go simi a simi sumu ní ásé nda fú ókpó gi ore.

¹¹ 'Be máa wo bi 'dí'biní sée simi a simi sumu wá, uwúní ledre esé kpá simi a wá ní yá, idísé ú'bú 'búru gi ro sindíse cíki ore simi bi ásé go ndéréókpó ní gi ro zía 'dodo a kídí, asiní go gi romá."

¹² Zíye ndéréókpóye, ndísi úku ledre zí 'yì e, idíní óyóló'bó mimbé'deyé.

¹³ Zíye lágaoyó dokéké e gi simi tú'dú 'yì e, zíye súsú'bú ro tú'dú 'yì ndíyá e, zí ndíyá eyé úkúne.

Ledre umbu Yiwáni Babatíza
(Lúru kpá Matáyo 14:1-12, Lúka 9:7-9)

¹⁴ Zí ngére Eróde* úwú phanda ledre Yésu. Zí ngíti géyi 'yì e ndísiyé úkuló'bó ledre kídí, "Yiwáni 'yì bábátízì 'yì e bi kóo ufuní wo ba, urú go ne, ndísi méngi ledre ga bi kí roko'buyé gére née gi zí kényi née."

¹⁵ Ngíti géyi 'yì e ya, Yésu ni, "Nébi Ilíya kóna ní." Ngíti géyi ya, "Ni ngúru nébi gi dongará nébi ga bi kóo 'desí ní."

¹⁶ Simi bi Eróde uwú ledre ga bi 'yì e ndísiní úku yée gi ro Yésu

* **6:14 6:14** Ngére Eróde: Ndísiní ndólo wo Eróde Ánítipasi. Ni wotí mongú ngére Eróde bi kóo ni ngére simi sindí kadra bi arání Yésu ní. Eróde Ánítipasi ni kpá ngére bi onzó Yiwáni Babatíza simi síginí do úfu wo ní.

kenée ní, zía úku 'bì ené kídí, "Zí Yiwáni kóo máúfu wo ní, úrûne née go tí ne ma'díi?"

¹⁷ Eróde 'di'bi kóo Erodíya me'be lúnduné Phílipo. Zí Yiwáni úku ledre kídí ndaaá bilámáne zía méngi kékí kenée wá. Zía 'dí'bi Yiwáni óto wo sìmì sígini.

¹⁸ Yiwáni ya kídí, "Ndaá miútúásáne zíyi 'dí'bióyó kára gi zí lúnduyí[†] nda zíyi wá."

¹⁹ Gi zí kékí née ní, kembí 'bú Yiwáni ndaaá kóo do Erodíya wá. Zía kóo óto ledre sìminé kídí, née ní úfu Yiwáni 'búó.

²⁰ Eróde ndisi kóo éré kí úfu Yiwáni kpá ngiri, gi zía owo bú kídí, Yiwáni luyú ené ledre wá. Zía úku ledre zí 'yì 'bì sígini e idíní lúrú bi kací a. Abú ledre bì Yiwáni ndisi kóo úku a ní ndisi 'dó'do sómú ledre ené yá ili kóo kpá fú ndisi úwú yata ledre e gi zí Yiwáni.

²¹ Zí misi'di líkpíne zí kára née Erodíya, gi ro úfu Yiwáni. Eróde mengi ayímbi 'bì sìlí bì kóo arání née sìmì a ní. Zía ndóloogu mingburoko 'yì ené e kpá kí mingburoko manda ga bì 'bì asikíri e[‡] ndisíní méngi moko kékí sìmì kágá bi Galiláya ní.

²² Zí nyí Erodíya ólúne ndisi lé'bé ke'bì, zí rokinyi méngi Eróde e kí 'yì ga bì kóo ndisíní ánu éyí kékí ní mbá.

Zí Ngére ínyiné úku ledre zí owú née kídí, "Éyí bì íli zíma í'bí a zíyi ní 'di? Máayí í'bí a zíyi."

²³ Zía ínyiné lólóbú zí owú née kídí, "Tí lá éyí bì íli wo ní máayí í'bí a zíyi, abú yana kágá bi máayí ngére sìmì a ba."

²⁴ Zí owú née ngásáne ndú'yú mbágáne kídí, "Máidí úku ledre 'di?"

Mbágáa ya zía ní, "Idíní í'bíogu kúrógbó do Yiwáni 'yì bábátízì 'yì e zíyi."

[†] 6:18 6:18 Lúndu Eróde: Lúndu née ní aka kóo tí kí komoné zí Eróde Ánítipasi 'dí'bi me'bea Erodíya gi zía zíne káa do kára. [‡] 6:21 6:21 Mongú manda 'bì asikíri e: Ndisi lúrú bi kací asikíri e álifu. Ní 'bì ené do manda ga bì 'bì asikíri e ní.

²⁵ Zí owú née geré ínyiné ngásándá'bané úku ledre zí ngére kídí, "Máili idíní í'bíogu kúrógbó do Yiwáni Babatíza zíma do éyí ona."

²⁶ Zí bi sìnyíne ro ngére gbála. Nda lá, gi zía bì, lolóbú go do komo 'yì ga bì ndoloogu yée ní, zí ngiri méngi wo asi wá.

²⁷ Zía kása 'yì kídí, "Ndéré mu úfu Yiwáni zíyi óguyí kí kúrógbó doa gíri." Zí asikíri née ndéréne sìmì sígini íri, zía úfu Yiwáni, zía óngo 'décí goa,

²⁸ do óguné kí kúrógbó doa do éyí, zía ínyiné í'bí a zí owú née. Zía ndéréne kíe í'bí a zí mbágáne.

²⁹ Sìmì bì 'yì lódú kací Yiwáni uwúní ledre a ní, zíye óguyé 'dí'bi umbu a, ndéréye kíe óto a.

Yésu i'bí éyí miánu zí 'yì e álifu ínyí

(Lúrú kpá Matáyo 14:13-21, Lúka 9:10-17, Yiwáni 6:1-14)

³⁰ Zí 'yimikása e ndá'baoguyé, zíye úku 'dodo ledre ga bì menginí yée kí ledre ga bì 'dodoní yée zí 'yì e ní, mbá zí Yésu ma'dáa.

³¹ Née ní zí tú'dú 'yì e nda kóo ndisi kí ógu zíye gbúrú gbúrú gbúrú, sindí kadra zí Yésu ánu éyí kí 'yimikása ené e ndaaá. Zía úku ledre zí 'yimikása ené e kídí, "Nderézé aka mu do ngíti owú bi gi ro zíse aka 'dowúrosé cíku'dée."

³² Zíye ínyiyé ngúcuyé kí kurúngba ndéréye do ngíti owú bi.

³³ Zí tú'dú 'yì e lúrú yée kí ndéré, zíye tónóye óguyé gi sìmì gara ga bì ore ní mbá, ndisi ngásáye rüu gi do gbúróngó, óguyútü royé fí ye gi zí Yésu íri.

³⁴ Sìmì bì Yésu ekíogu gi sìmì kurúngba ní, zía lúrú tú'dú 'yì ga gére née, zí leríye méngi wo, gi zía niyí kací komoa káa zí kábírikí ga bì 'yì lúrú bi ndaaá kacíye wá ní. Zía tónóne 'dodo tú'dú ledre e zíye.

³⁵ Nda go kí tagá, zí 'yì lódú kacíga óguyé úku ledre zía kídí, "Mongú 'yì, bi ba 'be ndaní doa wá, kadra utú kpá go.

³⁶ Ídí úku ledre zí 'yì ga ba ndéréye do bi ga bì gbóo gbóo kíra ní ní, gi ro zíye úgú éyì miánu, zíye ánu a."

³⁷ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ídísé í'bí éyì miánu zíye."

Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "'Yì ga gére née ofuní go. Abú késí idí ba gáa zíze ona kpá za cù késí 'bi 'yì bi mengi moko gi roa simibi kíje'do ní yá, utúasá fú lá úgú éyì miánu, zíá ásáne kí 'yì ga gére née wá."

³⁸ Zí Yésu ndú'yú yée kídí, "Ambata ní zíse kírí née mbá ndu?"

Sími bì nderení lúrú a ní, zíye óguyé kí ledre kídí, "Ambata ní íri lá duú ịnyi, kí minzéré kénzé e gbre."

³⁹ Zí Yésu úku ledre, idíní ífibáyi 'yì ga gére née zíye ndísiyé bi do súwú e ore.

⁴⁰ Zí 'yì e ndísiyé bi e mingúngúcua, ngítí géyì míya, ngítí géyì cí gbre doa sokó.

⁴¹ Zí Yésu 'dí'bi ambata bì ịnyi kí minzéré kénzé ga bì gbre née, zíá lúrú bi komo ere 'dága, zíá í'bí mbófo éyì zí Lomo, do 'déweífi simí a. Zíá í'bí yée zí 'yì lódú kacíne e ífi yée zí 'yì e. Zíá ífi minzéré kénzé ga bì gbre née kacíye kpá kenée.

⁴² Zí 'yì ga gére née ánu éyì, zíá útúásáne kíye kpini.

⁴³ Zí lódú kacíga 'dó'dúyóko nyụnyú ambata kí kénzé bì 'yì e lereomoní ní, zí gbété e 'dúcuyé kíye sokó doa gbre.

⁴⁴ 'Yì ga bì kóo anuní éyì née ní, oloní ya'dá e mbá álifu ịnyi.

*Yésu nderé do iní
(Lúrú kpá Matáyo 14:22-33,
Yiwáni 6:15-21)*

⁴⁵ Geré gi ore, zí Yésu kása 'yì lódú kacíne e ndéré 'bì eyé 'dá'dá kí kurúngba sóngó née simí Bete-seyida. Zíá aka ídiáká 'bì ené 'dá'ba

úku ledre zí 'yì ga gére née ndá'bayé 'be.

⁴⁶ Sími bì uku ledre go zí 'yì ga gére née kídí bayiní mu ní, zíá ékíne do landa iní ini zí Lomo.

⁴⁷ Zíá ndísiné do gbúróngó íri ngúcuné gi kí tagá, zí 'yì lódú kacíga ndéréoguyé kí kurúngba yana mongú mìkavu.

⁴⁸ Zí Yésu lúrúndíki 'yì lódú kacíne e kí 'dó'dó kí ndéré yana iní, gi zíá bì síli ilí 'dịyì roné yóó doyé ní. Nda go kí sí ndóndó zí Yésu tónó ndéréné do iní zíye íri, zíá áyíne ókpóómo yée.

⁴⁹ Zíye lúrúndíki Yésu kí ndéré do iní, somúní 'bì eyé kídí, ní 'yì lará, zíye tónó gbúrógbóye gi zí ngiri.

⁵⁰ Sími bì ịnyiní mbá lúrúndíki Yésu ní, zí ngiri méngi yée kíngaya.

Zí Yésu úku ledre kídí, "Ndásé éré ngiri wá, ídísé ódó mimbé'desé née yí ené máa."

⁵¹ Zíá ékíne zíye simí kurúngba, geré zí mongú síli bì gáa née ndécíne, zí bi ídine sií. Zí ledre née lútúne komoyé.

⁵² Abú lurúní ledre bì Yésu méngi zíá óyóló'bó ambata bì cúku'dée ní, ídine mongú éyì zí tú'dú 'yì e mbá ánu a ní, go cù kí komoyé yá, zí sómú ledre eyé 'dútuné owo'di'biní iní ledre gi simí a wá.

⁵³ Sími bì 'doguní bi go sága ní, zíye ndéréye simí gara bì Geneseréta ní, zíye ịnyiyé ódóngéri kurúngba ore.

⁵⁴ Sími bì ekíoguní ní, geré zí 'yì e ówo a kídí Yésu ogu née ne.

⁵⁵ Zí 'yì ga gére née báiyié simí gara ga bì ore ní mbá kí ịmbíogu 'yì ndíyá eyé e zí Yésu tí káa zí bì lengbe ndísiní méngi a togú owoní go ya Yésu ní go ore ní.

⁵⁶ Bi ga bì za mbá Yésu ndísi ndéré doyé ní, 'yì e ndísiní ịmbíogu 'yì ndíyá eyé e zí, togú simí súu zíye ndísi dódó royé roa gi ro zí 'yì ndíyá eyé e 'dí'bi lá gba tara bongó bì gi roa ní. Yée ga bì 'dí'biní síliye roa ní, zí ndíyá eyé úkúne gi royé mbá.

7

*Yésu 'dodo ledre gi ro ondú 'bi
Yúda e
(Lúru kpá Matáyo 15:1-9)*

¹ Kadra kí'é'do zí Farusáyo e kí ngítí géyi 'yí 'dodo lorú ga bì oguní gi simi Yerusaléma ní yóko royé cigí Yésu.

² Zíye lúrúndíki ngítí géyi 'yí lódú kací Yésu kí ndísí ánu éyí kí "índri" néee kídí luguní siliye kí wá.

³ Yúda e, kíngaya kí Farusáyo e, anuní eyé eyí geré miánu wá, niyí aka lúgu siliye kací ondú eyé kí.

⁴ Togú nda'baoguní go gi simi sýu yá, niyí aka lúgu siliye kí niyí fú ánu éyí. Zíye ndísíyé kpá lódú kací ngítí géyi ondú ga bì káa zí lúgu simi éyí ga bì ndisíní ánu éyí simiyé ní.

⁵ Zí Farusáyo e kí 'yí 'dodo lorú ga gére néee ndú'yú Yésu kídí, "Éyí bì 'yí lódú kacíyi menginí ledre e gi zía kací lorú 'bì ondú 'bì mingburoko 'yí ezé e gi zía wá ní 'di? Bì zíye ndísíyé ánu éyí geré miánu, luguní siliye kí wá ní?"

⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ábuwá, nébi Isáya uku koo gi rosé tí mbigí ledre kídí,

" "Yí ga ba ndisíní óto úndrumá lá duú do tarayé,
tí lá mimbé'deyé ní yí ené gi romá gbála.

⁷ Ndisíní mbófo máa lá gbékpíne, ndisíní tí 'dodo ledre ní, tí lá yí eyé lorú eyé 'bì 'yíma'dí e."

⁸ Ótoómósé mbigí lorú 'bì Lomo kenée, zíse nda yí esé lányáse ro ondú esé 'bì 'yíma'dí e."

⁹ Zíá úku ándá ledre zíye kídí, "Ndísíse lé'bé'dófú do lorú 'bì Lomo, zíse ndísíse méngi ledre esé e kací ondú 'bì bulúndusé e.

¹⁰ Músa i'bí koo lorú 'bì Lomo go zíse kídí, 'Ídí óto úndru 'buýe kí mbágayí. 'Yí bì ní uku tara sinyí zí

'buné e kí mbágáne ní, idíní úfu wo 'dá'ba.'

¹¹ Ndísíse 'dodo lorú bì 'bì bulúndusé e ní zí 'yí e kídí, togú 'yí 'bua togú mbú mbágáa ili sáká éyí gi zíá yá, ní miútúásáne 'yí néee idí úku ledre zí 'buné néee togú mbágáne kídí, 'Éyí bì máili sáká yí kíe ní, ndaá lolú wá, máí'bí go zí Lomo.'

¹² Ndísíse néee go sínyiónzó 'yí e, sakání lolú 'buýe e kí mbágáye wá.

¹³ Ótoómósé lorú bì 'bì Lomo kenée, zíse lányáse ro ondú esé. Zíse ndísíse méngi tú'dú ngítí géyi bisinyí ledre e."

¹⁴ Zí Yésu ndóloogu tú'dú 'yí e, zíá úku ledre zíye kídí, "Ídisé aka úwú ledre bì máayí úku a ba, zíse ówo ini ledre gi simi a.

¹⁵ Éyí bì 'yíma'dí ánu siminé ní, oto ené wo zíá ídine bisinyíne do komo Lomo wá. Bisinyí ledre bì ndisí olúogu gi tara'yí ní, ndisí óto 'yí ne, zíá ídine bisinyíne do komo Lomo.

¹⁶ 'Yí bì mbílía uwú ledre bú ní, idí úwú ledre néee bílámáne."

¹⁷ Simi bì Yésu nda'baní nda gi ore go 'be, niyí go 'dící ní, zí 'yí lódú kacíga ndú'yú wo gi ro muruwayi bì gáa uku néee.

¹⁸ Zíá úku ledre zíye kídí, "Ówosé esé ini ledre gi simi ledre bì gáa mááku néee fú lá wá? Mayá, éyí bì 'yíma'dí anu wo siminé ní, oto ené wo zíá ídine bisinyíne do komo Lomo wá.

¹⁹ Éyí miánu nderé ené ndisí simi mimbé'de 'yí wá, ndisí lá simi 'yí, nda gíri, zíá ólúoguné gi simi a sága. Éyí miánu e mbá niyí bílámáye gi ro ánu yée."*

²⁰ Zíá ínyiné kpá úku ngítí ledre kídí, "Éyí bì ndisí 'dí'bióyó 'yí gi ro Lomo 'dá'ba ní, ní lá duú bisinyí mimbé'de 'yí.

7:7 7:7 Isáya 29:13   **7:10 7:10** Ólúogu 20:12, Gbre lorú 5:16   **7:10 7:10** Ólúogu 21:17, Lévi 20:9

* **7:19 7:19** Éyí miánu bì utúasá wá ní: Lorú 'bì Músa uku kídí Yúda e ndaní ánu ngítí géyi bangá ga bì esiyé utúasá zíye ánu a wá ní wá. Lúru simi Leví 11.

21 Gi zía 'yị bì mimbé'dea emengúní, bisinyí misómú ledre niyí ndísi ógụ zía káa zí: méngi 'beri, kí úgu ugu, kí úfu 'yị e, kí só'do ro'yị kí 'yị bì ófúsé rosé kéne wá ní,

22 kí óto 'bú éyị 'bì 'yị e, kí ngítí geyi bisinyí ledre e, kí londo 'yị e, kí ledre bì ndísi 'dí'biogu komokenyi ní, kí óto bisinyí mimbé'de ro 'yị e, kí líkpí ịri 'yị, kí ịlì, nda kpá kí bicayi ledre e.

23 Bisinyí ledre káa zí ga gére ní, ndísiní ólúogu gi simi mimbé'de 'yị, zíye óyóló'bó 'yị bisinyíne do komo Lomo."

Yésu yomo nyị 'yị lóngó (Lúrú kpá Matáyo 15:21-28)

24 Zí Yésu ínyiné gi ore ndéréne simi gara bi Táyire ní. Zía ólúne simi ngítí 'dící ili ené koo zí ngítí 'yị ówo a wá. Abú kenée ndotó, ledrea utúasá ené ló'bo wá.

25 Ngítí kára ní koo ore nyia ní kí dokéké siminé. Simi bi uwú ledre kídi Yésu ní simi ngítí 'be ore ní, zía geré óguné útúne do ngúrú sindíne bi kó'dú Yésu.

26 Kára máa née ní nyị 'yị 'bì Gírigi arání wo simi kángá bi Súriya bi ndísiní kpá ndólo a Fonisiya ní. Zía ógụ dódó roné zí Yésu idí ndéré lágaoyó dokéké gi simi nyíne 'dá'ba.

27 Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídi, "Éyị miánu 'bì owú e idíní ánu yị eyé ye, ndaní í'bí a zí ịsi e wá."†

28 Kára née ya, "Ní tí káa zí bì úku née Ngére. Abú kenée ndotó, ịsi nyí 'dó'dú 'bì eyé gbóo nyunyú a bì ní ndísi rére gi tara owú maáge ní."

29 Yésu ya zía ní, "Ódro go bilámáne, ndá'ba mu 'be, dokéké olúoguní gi simi owú 'bì eyí go."

30 Zí kára née ndá'balúgu roné 'be, zía ógundíki owú kí 'dú'du dokéké olúoguní gi simia go.

Yésu likpí mbílí mimbílí ngbutú

31 Zí Yésu ínyiné gi simi gara bi Táyire, ndéréne kpurú gi simi wo bi Sidóna ní, zía ndéréoguné do

míkavu Galiláya, zía ndéréókpóne simi Dikapolísi.

32 Zí ngítí geyi 'yị e óguyé kí ngítí o'do, ní mimbílí ngbutú, odroenzí roné gi zía wá, zíye dódó royé ro Yésu, idí óto silihne ro o'do née.

33 Simi bi Yésu 'dí'bi o'do née ndoo 'dí sogo ní, zía ésí nzisihne gu mbílía. Zía lú'bu surú, zía óto a do dondene o'do née.

34 Zí Yésu ínyiné lúrú bi komo ere 'dága, zía 'dowúne difi, zía úku ledre kídi, "Efata" ledre gi simi a kídi, "Líkpí mu"

35 Geré, zí mbílí o'do née líkpíne, zí dondenea kpá líkpí roné, zía tónó ndísi ódróné zí 'yị e bílámáne.

36 Zí Yésu úku ledre kídi, "Ndásé aka úku 'dódo ledre née zí 'yị e wá." Abú ucsonomo yée kenée ndotó, ukutatání nda yị eyé ledre née 'dá'dá.

37 Simi bi 'yị e uwúní ledre née ní, zía lútúne kací komoyé, zíye úku ledre kídi, "Ábuwá, Yésu ní yị ené bílámá 'yị. Mengiyeme ofu ledre e go. Yeme 'yị ga bi odroní wá ní zíye ódroye. Yée ga bi mimbílí ngbutú e ní, zíye uwú ledre."

8

Yésu i'bí éyị miánu zí 'yị e álifu eso (Lúrú kpá Matáyo 15:32-39)

1 Simi ngítí sindí kadra, zí tú'dú 'yị e kpá yóko royé. Simi bi éyị miánu ndaá lolu zíye wá ní, zí Yésu ndóloogu 'yị lódú kacíne e úku ledre zíye kídi,

2 "Lerí 'yị ga ba mengi máa yáa go míméngi, mengizé kíye kíra go silihne, éyị miánu ndaá zíye wá."

3 Utúasá zíma ótoómo yée ndá'bayé 'be kí 'bú wá, komoyé ní ụlú do misi'di, zíye útúye gi zíngítí geyi oguní gi gbála."

4 'Yị lódú kacíga ya zíma ní, "Azé ówo éyị miánu simi súwú ona í'bí a zí tú'dú 'yị e káa zí ga gére née gi 'da?"

† 7:27 7:27 Éyị miánu bi i'bíní zí ịsi e ní: Yúda e ndísiní ndólo 'yị ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní ịsi e.

5 Zí Yésu ndú'yú yée kídí, "Ambata ni zíse kírí née ndu?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Ambata ni lá dñú ịnyị doa gbre (7)."

6 Zía úku ledre zí 'yi e kídí ndísisé aka bi. Zía 'dí'bi ambata ga bi ịnyị doa gbre (7) née, í'bí mbófo éyị zí Lomo gi royé, zía 'déweífi simiyé, í'bí yée zí 'yi lódú kacíne e gi ro ífi yée zí 'yi e, zíye méngi a tí kenée.

7 Minzéré kénzé e niyí koo kpá bo zíye ore cíku'dée, zí Yésu kpá í'bí mbófo éyị zí Lomo, zía ịnyiné úku ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére née, idíní kpá ífi kénzé ga gére née zí 'yi e.

8 Zí 'yi ga gére née ánu éyị, zía ásáne kíye mbá. Zí 'yi lódú kacíga 'dó'dúyóko ngítí a bi 'yi e lereomoní ni, kí mbúra e kpá ịnyị doa gbre.

9 'Yi e niyí koo tú'dú, ya'dá e niyí 'bi eyé álifu eso (4,000). Zí Yésu í'bí misi'di zíye ndá'bayé 'be 'bi eyé e.

10 Geré zíye ịnyị 'bi eyé kí 'yi lódú kacíne e ékíye simi kurúngba ndéréye simi ngítí kángá kí ịriné Dalamanúta.

Farusáyo e uzuní Yésu (Lúrú kpá Matáyo 16:1-4)

11 Zí ngítí geyi Farusáyo e óguyé úzu Yésu kí ndú'yú kídí, "Idí méngi ngítí geyi ledre ga bi kí roko'buyé komo ere ni."

12 Zí Yésu 'dówúne difi, zía úku ledre zíye kídí, "Éyị bi 'yi ga bi cakaba ba ndisíní ndúndu'yú gi ro zíye lúrú ledre bi kí roko'buyé té kí kí komosé gi zíye née 'di? Máuku zíse ma'díi, máútúásá méngi éyị kenée zí 'yi e káa zíse née wá."

13 Zíya ótoómo yée ore, zíya ndá'ba ekilúgu roné simi kurúngba, do 'dögü mìkavu sága gi 'dí kerí.

Bisinyí 'dodo ledre 'bi Farusáyo (Lúrú kpá Matáyo 16:5-12)

14 Ábuwá 'yimikása e otocomoligini ambata go. Wo bi zíye simi kurúngba ni ni lá dñú kíje'do.

15 Yésu ya zíye ni, "Kmosé idí idí rosé. Zíse 'bá'bá rosé gi zí bisinyí

'dodo ledre 'bi Farusáyo e kí 'yi 'bi Eróde e bi káa zí 'de'dí bi ndisíní óto a simi ambata eyé e ni."

16 Zíye tónó ódroyé dengbiye kídí, "Uku ledre née kenée gi zíye bi ambata ndaá zíze ona wá ni?"

17 Yésu ówo sómú ledre eyé née go, zíya úku ledre zíye kídí, "Ndísisé ódro gi ro ambata bi ngará ndaá ni gi ro 'di? Ówoyémesé esé fú lá ledre née wá? Éyị bi mimbé'desé ni gi zíya bisinyíne kenée ni 'di?

18 Bi komosé ni bo ni, lúrúsé esé bi wá? Mbílise uwú ené kpá ledre wá? Sómündikisé esé kpá ledre wá?

19 Simi bi koo má'déweífi simi ambata ga bi ịnyị (5), zí 'yi ga bi álifu ịnyị (5,000) ni, ngítí a bi koo anuomoní ni, 'ducuní koo gbété e ndu?"

Zíye úkulúgu ledre kídí, "Gbété e sokó doa gbre (12)."

20 "Sara yée ga bi koo ịnyị doa gbre (7) má'déweífi simiyé zí 'yi ga bi álifu eso (4,000) ni, 'dó'dú 'dúcusé koo mbúra e kí ngítí ye ndu?"

Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Mbúra e ịnyị doa gbre (7)."

21 Yésu ya zíye ni, "Sara née ni ni, ówosé aka ledre gi simi a fú lá wá?"

Yésu likpí komo o'do simi Beteseýida

22 Zíye óguyé simi Beteseýida, zí ngítí geyi 'yi e 'dí'biogu ngítí o'do komoa ndaá, zíye dódó royé ro Yésu idí óto silihne ro o'do née.

23 Zí Yésu 'dí'bi silihia, zíye ólúoguyé kéne gi simi owú gara née sága. Zíya óró surú ro komo o'do née, zíya óto silihne roa, zíya ndú'yú wo kídí, "Lúrúndíki éyị e go íri?"

24 Zíya lúrú bi cii, zíya úku ledre kídí, "Málúrúndíki tí 'yi e go ni, tí lá niyí káa zí kágá e ndisíní gámá ye ni."

25 Zí Yésu kpá ótoándá silihne ro komoa, zí komoa líkpíne zíya nda lúrúyéme éyị e bílámáne.

26 Zí Yésu úku ledre zíya kídí, "Ndá'ba mu 'be, tí lá ndá aka 'dodo royị zí 'yi e simi gara íri wá."

*Pétero uku ledre Yésu kídí ni Kírésito
(Lúrú kpá Matáyo 16:13-20, Lúka 9:18-21)*

27 Zí Yésu ínyiyé gi sìmì Bete-seyida gi ore kí 'yi lódú kacíne e, do ndéréoguyé sìmì do 'be ga bì cigí gara bi Kayisaríya Phílipo ní. Sìmì ndéréye do misi'di, zía ndú'yú 'yi lódú kacíne e kídí, "Yí e ndisìní úku a ya máayí náambi?"

28 Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ngítí géyi 'yi e ukuní 'bì eyé kídí, áyí Yiwáni 'yi Bábátízí 'yi e, ngítí géyi ya, áyí nébi Ilíya, ngítí géyi ya, áyí ngúru nébi ga bì kóo 'desí ní."

29 Zí Yésu kpá ndú'yú ándá yée kídí, "Sara nda sée, úkusé 'bì esé kídí máayí náambi?"

Pétero ya zía ní, "Áyí Kírésito."

30 Zí Yésu lórú yée kídí, "Ndásé aka úku 'dódo ledre maa née zí 'yi e wá."

*Yésu uku'dodo ledre umbuné
(Lúrú kpá Matáyo 16:21-28, Lúka 9:22-27)*

31 Zí Yésu tónóne 'dódo ledre bi 'yi e niyí méngi née kíe ní zí 'yi lódú kacíne kídí, "Míngburoko 'yi e, kí manda ga bì 'bì 'yi 'dáná éyí e, kpá kí 'yi 'dódo lorú e niyí karanée ínyí mbá méngi láráma, zíye úfu maa, gi do kací sílí ota, zíma úrúma."

32 Sìmì bì uku ledre fúo kenée ní, kídí niyí karanée méngi láráne zíye kpá úfu née ní, zí Pétero 'dí'bi wo ndéré kíe ndoo 'dí sogo, ndisíné úku ledre zíye éyí ndaá méngi roné kenée wá.

33 Zí Yésu óyó kó'dúne zí 'yi lódú kacíne e, zíye úku ledre zí Pétero kídí, "Ínyí gi cigíma íri Satána. Sómú ledre eyí née ndaá 'bì ené 'bì Lomo wá, yí ené 'bì 'yíma'dí."

34 Nda gi ore, zí Yésu ndóloyóko tú'dú 'yi e kpá kí 'yi lódú kacíne e zíye úku ledre zíye kídí, "Togú 'yi ili idí 'yi lódú kacíma yá, idí ótoómo ledre ené e mbá zíye ímbí míngbúngbu kágá ené lódú maa.

35 'Yí bì ili yómo roné kí roné ní, omo gú wá. Togú 'yi i'bí roné za mbá zíma kpá gi ro bílámá ledre 'bì Lomo yá, ni idí kí trídri bì za fí ní.

36 Abú 'yi ní ba kí éyí ga bì do sogo kángá ba za mbá zíne, togú trídri bì za fí ní ndaá zíá wá yá, éyí ga gére née menginí éyí zíá mbá wá.

37 Éyí bì kíé'do do sogo kángá ona yaá ní 'dí'biogu trídri bì za fí ní zí 'yi ní ndaá.

38 Togú dokuwu mengi 'yi zíá otoomo ledre amá lá gi zí ngíri 'yi lúyú ledre ga bì iliní ledre amá wá ní yá, sìmì bì karanée maa Owú 'bì 'Yíma'dí, máayí ndá'baogu kí maláyika amá e sìmì roko'bü 'bì Babá ní, dokuwu ni kpá méngi maa zíma ótoómo 'yi maa née."

9

1 Zíye kpá úku ándá ledre zíye kídí, "Máuku zíse ma'díi, ngítí géyi 'yi e gi dongaráse bì ásé téro née, niyí aka lúrú roko'bü bì gi 'be 'bì Lomo ní kí komoyé té kí niyí nda fú úyu."

*Toso Yésu oyólo'bó roné
(Lúrú kpá Matáyo 17:1-13, Lúka 9:28-36)*

2 Gi do kací sílí ínyí doa kérí (6), zí Yésu 'dí'bi Pétero e, kí Yakóbo e, kí lúnduné Yiwáni zíye ndéré ékíye ngúcuyé do ngbángbá landa 'dága. Zí toso Yésu óyóló'bó roné do komoyé do landa íri.

3 Zí bongó bì roa ní óyóló'bó roné bikenyíne kpílélé, ngítí éyí ndaá káa zíye wá.

4 Zí míngburoko 'yi e gbre, Ilíya e kí Músa bì kóo Lomo 'dí'bi yée go 'desí ní, ólúoguyé zí Yésu, zíye ndisí ódroyé kíye.

5 Zí Pétero úku ledre zí Yésu kídí, "'Yí 'dódo ledre, utúasá miútúásá zíze ndisizé ona. Ni bílámáne zíze yéme kútú e ota kíra, 'bì eyí, 'bì Músa kí 'bì Ilíya."

6 Pétero owo mbí éyí bì née ndisí úku a née wá gi zíye ngíri mengi yée go míméngi kíngaya.

7 Geré zí mongú bùrungú óguné kụu sólu yée yeré, zí kúrú 'yì ówúne gírí kídí, "Ba Owú 'bi amá, 'búa ofu domá go. Ídísé úwú ledre gi taraa."

8 Zíye lúrú bi cigíye gbaá, lurúndikiní lá duý Yésu, Músa e kí Ilíya ndaní eyé lolú wá.

9 Nda sìmí miékíoguyé gi do landa gírí, zíá inyiné lóru 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, "Ndásé úku 'dódo ledre bi gáa lúrúsé née zí 'yì e wá, 'búo togú karanée máa Owú 'bi 'Yíma'dí, máúrú go gi sìmí umbu."

10 Pétero e ukuní ledre née zí 'yì e mbá wá. Zíye ndísiyé úkuló'bó a lá dengbíye kídí, "Née kenée lárá ledre 'di, kí ledre 'bi úrú gi sìmí umbu sìmíné kenée née?"

11 Zíye ndú'yú Yésu kídí, "Ndaá 'bi ené bi 'yì 'dódo lorú 'bi Músa ukuní kídí, Ilíya ní aka ógu 'dá'dá kí zí Kírésito nda óguné née wá?"

12 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ma'díi, Ilíya ní aka ndá'baogu fí ne yémelúgu ledre ga bi koo sinyíní ní kí. Sara éyí bi miéké kúrú Lomo uku ledre gi zíá kídí, Owú 'bi 'Yíma'dí ní 'dó'dó zí 'yì e ásiyé gi ro a gi zíá kí ní 'di?

13 Máúku zíse, Ilíya ogu koo go menginí koo lárá a bisinyíne cé káa zí bi miéké kúrú uku Lomo ní."

Yésu lagaoyó bicayi lomo gi sìmí owú

(Lúrú kpá Matáyo 17:14-20, Lúka 9:37-43a)

14 Sìmí bi Yésu nda'baoguní zí 'yì lódú kacíne ga bi idíakání 'bi eyé 'dá'ba ore ní, zíye ógundíki tú'dú 'yì e, 'yì 'dódo lorú e niyí go ndísi ítí kangú kí 'yì lódú kacíga ga gére ní.

15 Sìmí bi tú'dú 'yì ga gére née lurúndikiní Yésu ní, zí tarayé ídriñe mbá miiidri, zíye ӯduyé mbá rüyü ngásaye í'bí mandá zíá.

16 Zí Yésu ndúndu'yú kídí, "Ndísisé ítí kangú bi 'dényé bi káa ba ba gi ro 'di?"

17 Zí ngítí o'do gi do ngará 'yì e kírí née úku ledre kídí, "'Yì 'dódo ledre, máogu gáa kí owú 'bi amá ba zíyí.

Dokéké ndísi méngi wo, 'dútú taraa go, odro lolú gi zíá wá.

18 Togú tonó wo go yá, zíá lálaónzó wo gbü bi, zí somú ndísi óguné taraa kodú kodú kodú káa. Zíá ndísiné kí náná do soné, zíá óruné gi zíá 'duo gbigaga káa. Mándú'yú gáa 'yì lódú kacíyi ga ba, gi ro zíye lágaoyó a gi sìmí a ní, romo yée mিrómo utúasání kíe wá."

19 Yésu ya zíye ní, "Ngúngusé aka esé ledremá wá? Azé ndísi go fú lá kése káa ní? Utúasá idí kenée wá. Ógusé kí owú née gírí mu zíma yáa."

20 Zíye óguyé kí owú née zí Yésu. Sìmí bi bicayi lomo lúrúndíki Yésu ní, zíá óto owú née zí roa ndísi lángbané, zíá lálaónzó owú née gbü bi, zíá ndísi gbúrogóbóne, zí somú kpá ndísi óguné gi taraa.

21 Zí Yésu inyiné ndú'yú 'bua kídí, "Éyí máa née lu'bú kíe goó?"

'Bua ya zí Yésu ní, "Tonó koo méngi wo go kú gi do owú a zaá gi karaba ba.

22 Ndísi kí lálaónzó wo ku pho'dú, kpá kí lálaónzó wo sìmí iní gi ro zíne úfu wo 'dá'ba. Togú útúásá go sáká zée, lúrú aka leríze zíyí lágaoyó a gi sìmí owú née 'dá'ba."

23 Yésu ya zí 'bu owú née ní ní, "Úku yá togú mááyí útúásá yá? 'Yì bi ńgúngu ledremá go ní, owo bú kídí máútúásá go méngi éyí e mbá."

24 Geré zí 'bu owú née úku ledre kídí, "Ma'díi, máńgúńgu ledreyí go lá cíku'dée. Idí sáká máa, gi ro zíma ńgúngu ledreyí nda za kíngaya."

25 Sìmí bi Yésu lurú tú'dú 'yì e niyí go yoko royé cigíye kí o'do née ní ní, zíá úku ledre zí bicayi lomo née kídí, "'Yì, bi 'dútú mbilí owú ba kpá kí taraa ní, ólúogu gi sìmí a mu ndá lolú ndá'balúgu royí sìmí a wá."

26 Zí bicayi lomo née ídriónzó owú née gbü bi zíá ndísi gbúgbúne káa zí ayí go úyu ní, geré zí bicayi lomo née ólúoguné gi sìmí a, zí owú née

ídíne káa zí uyu goní. Zí tū'dú 'yí e úku ledre kídi, "Uyu go."

²⁷ Zí Yésu 'dí'bi sīlī owú née, lálasíkpi wo 'dága zí roa ídíne bilámáne.

²⁸ Zí Yésu ndá'bayé kí 'yí lódú kacíne e 'be zíye ndú'yú wo kídi, "Mongú 'yí, éyí bì gáa utúasázé lágaóyó bicayi lomo gi simi owú née gi zíá wá ní 'di?"

²⁹ Yésu ya zíye ní, "Ini zí Lomo utúasá kí ledre e káa zí ga gére ne duý ne."

*Yésu uku andá ledre miúyuné
(Lúrú kpá Matáyo 17:22,23, Lúka 9:43b-45)*

³⁰ Zíye ínyiyé gi ore ndéréye kpurú gi simi kángá bì Galiláya ní. Yésu ili koo zí kémbí 'yí ówo bi bì yée niyí ndéré ndísi doa ní wá,

³¹ gi zíá bì koo ndísi 'dódo ledre zí 'yí lódú kacíne e ní. Zíá úku ledre zíye kídi, "Niyí karanée i'bí ngbángá, Owú 'bì 'Yíma'dí zí 'yíma'dí e, do úfu wo. Nda simi sīlī ota (3) zíá úrú ené."

³² 'Yí lódú kacíga owo'di'biní ledre gi simi ledre bì koo ndísi 'dódo a née wá, gi zí keyí née, 'yí ndú'yú wo ndaá koo wá gi zí ngíri.

*Ambí ni kí ledrené owóowó ní ne?
(Lúrú kpá Matáyo 18:1-5, Lúka 9:46-48)*

³³ Zíye ndá'baoguyé 'be simi gara bì Kapáranawúma ní. Zí Yésu ndú'yú 'yí lódú kacíne e kídi, "Ndísisé gáa ítí kangú do misi'di 'dáa gi ro 'di?"

³⁴ Ukuluguní ledre kací a zíá wá, gi zíá ndísiní ítí kangú gi ro ambí ni dongaráye ne ledrea owóromo do 'bì lafúne e.

³⁵ Zí Yésu ndísiné bì, zíá ndóloogu 'yí lódú kacíne ga bì sokó doa gbre (12) ní, zíá úku ledre zíye kídi, "Togú 'yí ili ídí 'dá'dá zí lafúne e yá, idí óto roné ndoo, zíá ídíne 'dá'ba, zíá kpá ídíne 'yí ínyí kasa zí lafúne e za mbá."

³⁶ Zí Yésu 'dí'bi ngíti owú úku ledre zíá tóroné kó'dú 'yí lódú

kacíne ga gére née. Zíá fáka owú née zíá úku ledre zí 'yí lódú kacíne e kídi,

³⁷ "Togú 'yí 'dí'bi owú káa zí wo ba simi sumu gi zíá bì ní 'yí lódú kacíma ní, 'dí'bi née kpá go máa simi sumu. 'Yí bì 'dí'bi máa go simi sumu ní, 'dí'bi ené née lá duý máa wá, 'dí'bi née go kpá wo bì kasaogu máa ní simi sumu."

Bilámá ndísi kí lafú 'yí e (Lúrú kpá Lúka 9:49-50)

³⁸ Geré zí Yiwáni úku ledre kídi, "'Yí 'dódo ledre, ogu ndikizé ngíti o'do kí ndísi lágaóyó dokéké e gi simi 'yí e. Zíze úcuómo wo gi zíá ndaá 'bì ené ngúruzé wá."

³⁹ Yésu ya zíá ní, "Ndásé úcuómo 'yí káa zí wo née wá. 'Yí bì ndísi méngi bilámá ledre kí iřimá ní, úku sínví ené ledre gi do bi máa wá.

⁴⁰ 'Yí bì ngará ndaá okó rozé wá ní, née go 'yí ezé.

⁴¹ Máúku zíse ma'díi, abú 'yí i'bí zíse lá gba iní miéwé, gi zíá bì, ásé 'yí 'bì Kírésito ní, Lomo ní karanée méngi bilámá ledre zíá.

⁴² "Owú káa zí wo ba ɳguŋgu ledremá go, togú 'yí londo wo zíá lúyú ledre yá, ní ídí bilámáne togú odóní ká'dá ro goa, do odóngeréní wo kíe ro tutú do úcu wo kíe bu simi mongú iní yá, ní éme gbála.

⁴³⁻⁴⁴ Togú ngúru sīlīyi ayí óto yíi zíyi lúyú yá, ídí óngoóyó a 'dá'ba. Ni bilámáne zíyi ndéréyi 'be 'bì Lomo kí sīlīyi kíe'do, gi zí wo bì ayí ndéré kí sīlīyi gbrengárá ku pho'du bì ilí wá ní.

⁴⁵⁻⁴⁶ Kpá kenée, togú ngúru sīndíyi ayí óto yíi zíyi lúyú ledre yá, ídí óngoóyó a 'dá'ba. Ni bilámáne zíyi ndéréyi 'be 'bì Lomo kí sīndíyi kíe'do, gi zí wo bì ayí ndéré ku pho'du kí sīndíyi gbrengárá ní.

⁴⁷ Togú ngúru komomyí ayí óto yíi, zíyi lúyú ledre yá, ídí cígíoyó a 'dá'ba. Ni bilámáne zíyi ndéréyi 'be 'bì Lomo kí komoyí kíe'do, gi zí wo

bí áyí ndéré kí komoyí gbrengará do úcu yíj nyé ku pho'du bì ilí wá ní,

⁴⁸ kí'dí bì

"'kidri ga bì ndisjní ánu 'yí e ngará uyuní wá,

kí pho'du bì ngará ilí kpá wá ní.'

⁴⁹ 'Yíma'dí ni ídí miútúásáne do komo Lomo kpurú gi simi 'do'dó káa zí to'do bì lefení simi ukú ní.

⁵⁰ "To'do ni bílámá éyí. Togú ayá lolú wá, moko ndaa lolú simi a wá. Míméngi ledre esé e idiní ínyi zí lafúse e káa zí to'do ní gi ro zíse ndisjsé keye simi bikidri."

10

*Ledre gi ro ótoómo kára
(Lúru kpá Matáyo 19:1-12, Lúka 16:18)*

¹ Zí Yésu ínyiné gi ore ndéréne simi kángá 'bí Yudáya sága ngbuřu Yeredéne. Zí tú'du 'yí e kpá óguyé zí ore, zí tónóne 'dodo ledre zíye káa zí bì lengbe ní.

² Zí ngiti geyí Farusáyo e óguyé úzu wo kídi, "Mongú 'yí, ni miútúásáne zí 'yí ótoómo me'bené?"

³ Zí úkulúgu ledre zíye kídi, "Músa eké koo zíse simi lorú yaá 'di?"

⁴ Zíye úkulúgu ledre zíye kídi, "Músa ekéomo koo zíze kídi, togú 'yí otoomo me'bené yá, idí í'bí wáraga 'bí ótoómo ro'yí zí kára máa née."

⁵ Zí Yésu úku ledre zíye kídi, "Músa eké koo lorú née zíse kenée gi zíye bì dosé oruofu go ní.

⁶ Simi bì koo Lomo otoogu éyí e ní, 'otoogu 'yíma'dí e o'do kí kára."

⁷ 'Gi zí kíyí née, o'do ni ótoómo 'buné kí mbágáne, zí ófú kára zíye óto 'be kíne.

⁸ Zí 'yí ga bì gbre née idíye nda éyí kíe'do.' Ndaní lolú gbre wá, niyí goó éyí kíe'do.

⁹ Éyí bì Lomo oto go káa do éyí kíe'do ní, 'yíma'dí ndaa ífi simi a wá."

¹⁰ Simi bì olúní nda go 'dící ní, zí 'yí lódú kacíga ndú'yú wo gi ro ledre gána née.

¹¹ Zí úkulúgu ledre zíye kídi, "Máu'ku zíse ma'díi, 'yí bì otoomo mizefí me'bené, zíá ndéréne ófú ngiti kára ní, menginí née go 'beri ro mizefí me'bené.

¹² Kpá kenée, togú kára otoomo mizefí o'do 'bì ené, zíá nda ndéréne 'dí'bi ngiti o'do yá, menginí née go kpá 'beri kí ngiti o'do née ro mizefí o'do 'bì ené."

*Yésu i'bí úndru zí minzéré owú e
(Lúru kpá Matáyo 19:13-15, Lúka 18:15-17)*

¹³ 'Yí e ndisjní koo ógu kí owú 'bì eyé e zí Yésu gi ro zíá i'bí úndru zíye. Zí 'yí lódú kací Yésu úcúomo yée.

¹⁴ Zí ledre née koo sínyíne ro Yésu. Zíá úku ledre zí 'yí lódú kacíne ga gére née kídi, "Ndásé úcúomo owú e kí óguyé zíma wá, ótoómosé yée idiní ógu zíma. Bi bì 'be 'bì Lomo ni gi ro 'yí ga bì káa zí minzéré owú ga gére née.

¹⁵ Ma'díi, 'yí bì nguñgu ledre 'be 'bì Lomo káa zí owú wá ní, utúasá olú íri wá."

¹⁶ Zí tónóne ímbí owú ga gére née kékí'e'do ndisjí kí óto siliñe doyé i'bí úndru zíye.

*Ledre gi ro o'do bi kí tú'du éyí
siliñe e ní*

(Lúru kpá Matáyo 19:16-30, Lúka 18:18-30)

¹⁷ Simi bì Yésu ni nda go gi ro ndéréókpó ené gi ore ní, zí ngiti o'do ngáságóguné útúne gbrí do ngúrú sindíne, úku ledre zí Yésu kídi, "Bílámá 'yí 'dodo ledre, máayí méngi káa be 'di zíma ndíki trídri bì za fí ní?"

¹⁸ Yésu ya zíá ní, "Ndólo máa bílámá 'yí gi ro 'di? Bílámá 'yí ndaa. Odú bílámá 'yí duú Lomo.

¹⁹ Owo lorú e bú bílámáne, 'Ndá úfu 'yí wá, ndásé só'do rosé kí 'yí bì ófúsé rosé kíne wá ní wá, ndá úgu

ugu wá, ndá úkuóto ledre ro 'yí wá, ndá lónedo 'yí gi ro éyí ené wá, ídó úndru 'búyí e kí mbágáyi.' ”

20 O'do née ya, ““Yí 'dódo ledre, tónóne kú gi do owúma, málé'bé amá gi do lorü wá.””

21 Gi zía 'búa ní koo do Yésu. Zí Yésu lúrú wo gbóó, zía úku ledre zía kídí, “Éyí ni bo kí'e' do méngi aka wá. Ndéré mu úgúoyó éyí ga bì zíyí 'be ní mbá 'dá'ba, zíyí ífibáyi késiye zí 'yí lerí e, zíyí ndá'baoguyí lódú kacíma. Lomo ní karanée í'bí tú'dú éyí zíyí.””

22 Gi zí ledre bì Yésu uku kenée ní, zí bi sínyíne ro o'do née gbála. Zía ndéréne gi ore kí do komoné misinyíne, gi zía ní koo kí tú'dú éyí e zíne.

23 Zí Yésu lúrú bi keree, zía úku ledre zí 'yí lódú kacíne e kídí, “Ni miórúné kíngaya gi ro zí 'yí ga bì kí tú'dú éyí e zíye ní óluye 'be 'bì Lomo.””

24 Zí ledre née lútúne komo 'yí lódú kacíga ga gére née. Zí Yésu kpá úku ándá ledre zíye kídí, “Owú 'bì amáa e, ma'díi, ní miórúné kíngaya gi ro zí 'yí ólúne 'be 'bì Lomo.””

25 Ni owú ledre cíku'dée zí mongú bangá bì gémele ní, ólúoguné gi símí gu líbjira gi 'dí keří. Tí lá gi ro 'yí bì kí tú'dú éyí e zíne ní, ní miórúné gi ro zía ólúne 'be 'bì Lomo.””

26 Símí bì 'yí lódú kacíga uwúní ledre née kenée ní, zía lútúne komoyé, zíye ódroye dengbíye kídí, “Sara togú nda go kenée ní, ambí ní nda ómo ne?””

27 Zí Yésu lúrú yée keree, zía úku ledre zíye kídí, “Togú zí 'yíma'dí e yá, ledre káa zí née ní idí miórúné. Ledre e niyí yí eyé kací komo Lomo mbá cíku'dée.””

28 Zí Pétero úku ledre zía kídí, “Lúrú áka, mongú 'yí, otocomozé éyí ezé e go mbá, zíze útúze do kacíyi káa zí ba.””

29 Yésu ya zía ní, “Pétero, togú 'yí otocomo 'be 'bì ené, kí owú 'bì

ené e, kí lúnduné e kí léminé e nda kí mbágáne kí 'buné e, kpá kí yáká ené e gi romá kí bílámá ledre yá,

30 ní ndíki tú'dú éyí e, 'dící e, lúndu e, lémi e, mbágá e, owú e kí yáká e rómo gi do yée ga bì cakaba ba nda kpá kí 'do'dó e. Karanée zía kpá ndíki trídrí bì za fí ní.

31 Tú'dú 'yí máa yée ga bì ledreyé ní miówóne ní, utúasání lolü gú karanée idí kí ledreyé owóowó wá. Yée ga ledreyé ndaá owóowó wá ní, niyí nda idí ye kí ledreyé owóowó.””

*Yésu uku andá ledre miúyuné
(Lúrú kpá Matáyo 20:17-19, Lúka 18:31-34)*

32 Zíye ínyiyé 'dí'bi mísí'di bì nderé 'diyi roné símí Yerusaléma ní, Yésu ní koo za 'dá'dá zí 'yí lódú kacíne e, zí ledre née lútúne komoyé, zí ngítí géyí 'yí ga bì utúní do kací a ní, idíye kí ngíri royé. Zía kpá ínyiné ndóloyoko 'yímikásá ené e 'dí sogo, zía úkuogu ledre bì ní gú méngi née ní zíye,

33 kídí, “Úwúsé aka ledre bì máayí úku a zíse ba. Azé ba go ndéré símí Yerusaléma, kí'dí bì niyí í'bí ngbángá Owú 'bì 'Yíma'dí zí manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e kí 'yí 'dódo lorü e ní. Niýí 'décí ngbangá a idíní úfu wo, do í'bí wo do sílí 'yí ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní.

34 Zíye ndísiyé kí fólo máa, zíye lúbu súrú komomá, zíye ócó máa, zíye ínyiyé úfu máa. Zíma idíma umbumá kí sílí ota, zíma úrú amá.””

*Yakóbo e kí Yiwáni iliní idí káa do ngére e do lafúye e
(Lúrú kpá Matáyo 20:20-28)*

35 Née ní, zí Yakóbo e kí Yiwáni wotí Zebedíya óguyé ndoo zí Yésu, ya zía ní, “Mongú 'yí, éyí ní bo, ilizé gáa zíyí méngi a zíze.””

36 Zíya ndú'yú yée kídí, “Ílisé gáa zíma méngi zíse 'di?””

37 Zíye úku a zía kídí, “Símí bì áyí gú karanée ndísi do kítí ngére eyí

ní, ilizé zíze ídize gbrengárá káa do mìngburoko 'yì eyí e gbóo kíyi, ngítí 'yì do sìlìyi 'bì anú, ngítí 'yì 'bì ené do ngeli."

38 Zía úkulúgu ledre zíye kídí, "F'i, ówosé esé eyí bì ásé ndúndu'yú gi roa ní wá. Útúásásé go gi ro éwé tara kó'do nduwú bì máayí gú ógù éwé a ní ma'díi? Útúásásé go gi ro 'dí'bi babatíza 'bì nduwú bì máayí gú ógù 'dí'bi a ní?"

39 Zíye úkulúgu ledre zíya kídí, "Hí, azé útúásá." Yésu ya zíye ní, "Hí, tí ma'díi, ásé tí gú éwé tara kó'do nduwú bì máayí ógù éwé a ní kpá kí babatíza 'bì nduwú bì máayí gú ógù 'dí'bi a ní.

40 Tí lá gi ro ndísi bì do anú kí do ngeli ní, ndaá 'bì ené ledre amá wá. Bi ga gére née niyí yì eyé gi ro 'yì ga bi yemeotoní go gi royé ní."

41 Sími bì 'yì lódú kacíga ga bì sokó uwúní ledre néee ní, zí símiyé ésíne ro Yakóbo e kí Yiwáni.

42 Zí Yésu ndóloyóko yée do úku ledre zíye kídí, "Ídísé ówo a kídí 'yì ga bì lurúní yée káa do ngére e nda kpá kí ngítí géyi mìngburoko 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní niyí ye 'yì ga bì kí roko'buyé do 'yì e mbá ní. Zíye ndísiyé óto 'yì e méngi moko zíye káa zí eyí bì 'yì e niyí owúkúlú eyé e ní.

43 Éyí ndaá kenée dongaráse wá. Togú 'yì gi dongaráse ili ídine mongú 'yì, idí óto roné káa do 'yì kasa 'bì lafúne e mbá.

44 Togú ngítí 'yì gi dongaráse ili zíne ídine manda 'dá'dá zí lafúne e mbá yá, idí idí káa do 'yì 'bì moko 'bì lafúne e mbá.

45 Abú gba Owú 'bì 'Yíma'dí ógù ené gi ro zí 'yì e méngi moko zíá wá, ogù yí ené gi ro méngi moko zí 'yì e, kpá gi ro í'bí roné úyuné gi ro yómo tú'dú 'yì e."

* **10:47 10:47** 'Yì e owoní kóo bú kídí Kírésíto bì yée ndísiyé sóngó wo gi ro zíá óguné ní, ní idí ngúru bulúndu Dawídi bì kóo ngére 'bì Isiréle e 'desí ní. Gi zí kékí néee ní, do kóo ndísi ndólo Kírésíto ma'dáa kídí, "Bulúndu ngére Dawídi." Nguñguní kóo kpá kídí Kírésíto ma'dáa togú ogù go yá, ní ndísi yómo 'yì e gi sími ndíyá eyé e.

*Yésu likpí komo owú 'bì Timáyo
(Lúrú kpá Matáyo 20:29-34, Lúka 18:35-43)*

46 Zí Yésu kí 'yì lódú kacíne ndéréoguyé sími gara bì Zéríko ní. Sími bì niyí go mindéréókpóye kí 'yì lódú kacíne e nda kí tú'dú 'yì e gi sími gara gi ore ní, zíye ndíki o'do bì komoa ndaá ní. Ni wotí Timáyo bì ndísiyé kpá ndólo a Batimáyo ní, ní mindísiyé dogború misi'di ndísi ómbo eyí gi zí 'yì e.

47 Sími bì úwú ledre kídí, néee Yésu 'yì 'bì Nazeréta ogù ne ní, zíya gbúrógbóne 'dága kídí, "Yésu Owú 'bì Dawídi, lúrú aka leríma."*

48 Zí tú'dú 'yì ga bì ndísiyé kpá ndré kí Yésu e néee, ndísiyé kíngaya úcúomo wo kídí, idí mýkú. Abú kenée ndotó, zí o'do néee nda gbúrógbó tátá roné 'dá'dá kídí, "Yésu Owú 'bì Dawídi, lúrú aka leríma."

49 Zí Yésu úwú ledre néee, zíá téroné, zíá úku ledre zí 'yì ga gére néee kídí, "Ndólosé aka o'do bì ndísi gbúrógbó néee girí yáa." Zíye ínyiyé úku ledre zíya kídí, "Royí inyi nda mu, ínyiogu mu 'dága ní go ndólo yíi."

50 Geré zíá úcúoyó mongú bongó bì onzó roné ní 'dá'ba, zíá ínyioguné 'dága do sìndíne óguné zí Yésu.

51 Zí Yésu ndú'yú wo kídí, "Máídí méngi zíyí 'di?"

Zíá úku ledre kídí, "'Yì 'dódo ledre, máíli lá duý lúrú bi."

52 Yésu ya zíá ní, "Bilámáne, ndré mu, komoyí eme go, gi zíá bì ngúngu ledremá go ní." Geré néee ní, zí komoa líkpíphútru roné. Sími bì Yésu niyí nda go ndéréókpó ní, zí o'do ba útúne kpíráká do kacíye, yóó, zíye ndéréye kéye.

11

*Yésu olú simi Yerusaléma
(Lúrú kpá Matáyo 21:1-11, Lúka 19:28-40, Yiwáni 12:12-19)*

¹ Sími bì Yésu kí 'yì lódú kacíne e niyí go gbóo kí Yerusaléma, nderéní kpurú gi simi owú gara bì Betefége kí Beteníya cigí Landa Olíva ní, zí Yésu kásá 'yì lódú kacíne e gbre 'dá'dá,

² kídí, "Ndérésé mu sími 'be ga bì do'dónozé 'dáa née. Ásé ógundíki owúphiřangá dongí bì ngará 'yì e ekíní aka doa kú wá ní, miódóotoné kenée tara ngíti 'be. Ídísé líkpí a, zíse ógusé kíe gíri zíma yáa. ³ Togú 'yì e ndu'yúní sée kídí, méngisé kényi kenée gi ro 'díya yá, ídísé úku a zíye kídí, Ngére ili ne, ní gíri kásalúgu a 'diya."

⁴ Zíye ndéréye, do óguyé ndíki phiřangá dongí miódóotoné tara ngíti 'be cigí misi'di kenée tí káa zí bì Yésu uku ní. Geré zíye tónoye líkpí a.

⁵ Ngíti géyi 'yì e niyí koo kpá mitóroyé do misi'di ore, zíye ínyiyé úku ledre zí ya'dá ga bì gbre Yésu kasa yée née kídí, "'Bié ledre 'di, bangá bì ásé líkpí a née 'bì ambi?"

⁶ Zíye úkulúgu ledre zí 'yì ga gére née tí káa zí bì Yésu uku zíye ní. Zí 'yì ga gére née ótoómo yée, zíye 'dí'bi bangá née ndéréye kíe.

⁷ Zíye óguyé kíe zí Yésu, zíye ónzó ngíti géyi bongó eyé e doa, zí Yésu ékí ndísiné doa.

⁸ Zí ngíti géyi 'yì e 'dí'biogú bongó eyé e, ngíti géyi 'deciní 'bì eyé mbilí tiyí e do ízí yée zí kí rokinyi do misi'di gi ro óto úndrua.

⁹ Zí 'yì ga bì niyí 'bì eyé 'dá'dá, kí yée ga bì gi do kací a gi 'dá'ba ní, ndísiyé úcú koko kí yéyéyi kí ndísi ótrú ledre 'dága kídí,
"Mbófo éyí zí Lomo.

Úndru idí idí zí wo bì ogú kí ịri Ngére Lomo ní."

¹⁰ Úndru idí idí zí wo bì ogú go ndísi do kítí ngére 'bì bulúnduzé Dawídi* ní.

Mbófo éyí zí Lomo Komo Ere.

¹¹ Zí Yésu ínyiyé kí 'yì ené e ólúye simi Yerusaléma, do ndéréye do ligá 'Díci 'bì Lomo. Gi zí, kadra utú nda koo go miútú, zíá lúrú éyí ga bì ore ní, nda go lá 'di'diya, zíye ínyiyé kí 'yì lódú kacíne ga bì sokó doa gbre (12) ní gi ore, yóó do ndá'balúgu royé 'dá'ba simi Beteníya.

*Yésu oto tarané kací ndóri
(Lúrú kpá Matáyo 21:18-19)*

¹² Zí bi áráló'bó roné, zí Yésu ínyiyé ndá'balúgu royé gi simi Beteníya simi Yerusaléma, 'bú mengi nda koo Yésu ma'dáa go míméngi.

¹³ Zíá lúrúndíki ndóri 'bì 'be gi gbála kí mbilíne gbukú. Abú née ndaá aka koo sindí kadra gi ro mikáná miáná a wá yá, zíá sómú ledre kídí, ambí owo ne, éyí née kenée kuřú miánága ga bì idíakání ní, niyí ba bo 'dága ịri. Zíá ínyiné ndéréne gi sí ndóri née ịri lúrú bi, lúrú bi má, kembí miáná a ndaá.

¹⁴ Cikí ore, zí Yésu ínyiné óto tarané kací a née kídí, "Tí káa zí bì áyí go née ní, útúásá 'bì eyé lolú áná gi ro zí 'yì e ánu miánayí kú wá." 'Yì lódú kacíga uwúní koo ledre bì uku née go.

*Yésu olú do ligá 'Díci 'bì Lomo
(Lúrú kpá Matáyo 21:12-17, Lúka 19:45-48, Yiwáni 2:13-22)*

¹⁵ Simi bì olúní nda go simi Yerusaléma ní, zí Yésu ólúne do ligá 'Díci 'bì Lomo, zíá ógóbáyi 'yì ga bì ndísiní ugú éyí e kpá kí ugúoyó éyí e ore ní 'dá'ba. Zíá kpá ndísiné kí ịtríonzó tarabíza bì 'yì óyóló'bó késí e ndísiní oyóló'bó késí e doa ní kpukpúkpú bi. Nda kpá kí bi ndísi

^{11:9 11:9} Ke'bì 'bì Dawídi e 118:25-26 * ^{11:10 11:10} Dawídi: Ni koo Mongú ngére 'bì Isiréle e kpá bulúndu Yésu bì Lomo kasaogu wo káa do Mongú ngére simi kángá bì Dawídi ni koo ngére simi a ní. Ólo Sámele 16:1-13, Moko 'bì 'yímikása e 2:3

'bì 'yì ga bì ndisiní úgúoyó amámu e ní.

¹⁶ Yésu ili ené zí 'yì e ímbì éyì e ndéré'décì bi kíe gi do ligá 'dícì 'bì Lomo wá.

¹⁷ Sími bì ndisi 'dodo ledre ní, zía úku ledre zíye kídi, "Ndaá 'bì ené miékéne bì kídi,

" "Dícì amá ni
'dícì 'bì ini zíma'?

Tí lá óyóló'bósé nda yì esé go káa do 'bi ló'bo 'bì 'yì ugu e.' "

¹⁸ Sími bì ledre ga bì Yésu ndisi 'dodo yée do ligá 'Dícì 'bì Lomo ní, owýndiki mbílí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e kpá kí 'yì 'dodo lorù e ní, zíye ndisiyé gámásó'do misi'di gi ro zíye úfu wo. Abú kenée ndotó, niyí koo mbá kí ngiri royé, gi zía, tú'dú 'yì e iliní yì eyé koo mbá Yésu gi zí bilámá 'dodo ledre ené.

¹⁹ Nda go kí tagá ndulù, gi do kací 'dodo ledre, zí Yésu ma'dáa ólúoguyé kí 'yì lódú kacíne e gi sími gara gi ore 'dá'ba.

*Miówo ledre gi sími ledre 'bì ndóri
bi Yésu oto tarané kací a ní
(Lúrú kpá Matáyo 21:20-22)*

²⁰ Nda káa zí kílondó a née kí phiyí, niyí kpá go ndá'balúgu royé sími Yerusaléma, zíye lúru ndórí bì karana Yésu oto tarané kací a ní, gagá go zawu gi 'dága gi ro cíyíne e.

²¹ Zí Pétero ínyiné sómúndíki ledre bì karana Yésu mengi ní, zía úku ledre kídi, "I, 'yì 'dodo ledre, lúru aka kágá bì karana óto tarayí kací a ba, gagá go."

²² Zí Yésu úku ledre zíye kídi, "Ídísé ngúngu ledre 'bì Lomo.

²³ Ídísé óto ledre ba sími dosé. 'Yì bì i'bí roné go za mbá zí Lomo ní, togú uku ledre zí landa bì 'dáa kídi, 'Ídí ínyi gi ore zíyi ndéré útúyì sími mikavu bì 'dáa,' togú 'yì née owo go bilámáne kídi ledre bì née uku née ní méngi roné yá, zí Lomo óto

ledre née, zía tí méngi roné zí 'yì née kenée.

²⁴ Káa zí bì éyì ni kenée bo ní, máuku zíse ma'díi, togú í'bísé rosé go mbá zí Lomo, nda simi bì ásé ndisi íni ini zí Lomo, zíse ndú'yú wo gi ro éyì ní, idísé ngúngu a kídi, éyì bì ndú'yúsé wo gi roa née, ásá tí ndíki a ma'díi, Lomo ní tí í'bí éyì ma'dáa zíse.

²⁵ Ndásé íni ini zí 'Buzé Lomo nyé kí bisinyí ledre símisé ro lafúse e wá, gi ro zí Lomo úwú ini esé.

²⁶ Togú ásé go íni ini zí 'Buzé Lomo gi ro zía ótoómo lúyú ledre esé yá, idísé ówo a kídi lafúse ga bì niyí ógú ndú'yú sée gi ro zíse ótoómo ledre zíye ní, idísé ídrí mimbé'desé, zíse ótoómo ledre zíye. 'Buzé Lomo ní kpá ótoómo lúyú ledre esé."†

*Ndu'yú gi ro ówo roko'bü 'bì Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 21:23-27, Lúka
20:1-8)*

²⁷ Née ní, zí Yésu ndéréoguyé kí 'yì lódú kacíne e go sími Yerusaléma, zíye ndisiyé gámáye do ligá 'Dícì 'bì Lomo. Zí ngítí géyi manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e, kí ngítí géyi 'yì 'dodo lorù e, kí ngítí géyi mingburoko ngére e óguyé zí Yésu.

²⁸ Zíye úku ledre zía kídi, "Ndíki 'bì eyí roko'bü máa bì zíyi ndisiyí méngi ledre e kíe 'dényé bì káa ba ba gi 'da? Ambí i'bí roko'bü máa née zíyi ne?"

²⁹ Yésu ya zíye ní, "Málli aka ndú'yú sée kí ndu'yú kí'e'do kí. Togú úkulúgusé ledre go kací a zíma, máayí nda fú úku 'dodo ledre roko'bü bì mánidisí méngi ledre e kíe ba zíse.

³⁰ Úkusé aka zíma, Yiwáni ndíki koo roko'bü bì zí ndisíné bábátízí 'yì e kíe ní gi 'da? Gi zí 'yíma'dí e? Togú kenée wá, nda gi zí Mbigí Lomo?"

^{11:17 11:17} Isáya 56:7   ^{11:17 11:17} Yeremáya 7:11   † ^{11:26 11:26} Nda gi 'dá'ba, zí ngítí 'yì ékétoko ledre ro ledre ga bì Máriko eké yée ní kídi, "Togú ídrisé mimbé'desé ro 'yì ga bì menginí bisinyí ledre zíse ní wá, 'Buzé bì 'dága 'dáa ní, otomo ené kpá milúyú ledre esé zíse wá."

31 Zíye tónóye ndísí úku ledre dengbíye kídí, "Azé úku a zíya ba kídí 'di? Togú ukuzé ya gi zí Lomo, ni geré úku a kídí, bì kenée ni, ilizé nda koo ledre ené wá gi zí 'di?

32 Togú ukuzé ya ndiki roko'bú née gi zí 'yíma'dí e, utúasá kpá wá." Gi zíya, niyí koo kí ngíri roye gi zí 'yí e, gi zíya, tú'dú 'yí e ńgunguní koo go mbá kídí, Yiwáni ni nébi.

33 Zíye nda ńnyiyé úkulúgu ledre kací a zíya kídí, "Owozé wá."

Yésu ya zíye ni, "Íí, bì kenée ni, máili amá lolú kpá úku ledre roko'bú bì mánđisí méngi ledre e kíe ni, zíse wá."

12

Muruwayi gi ro bisinyí 'yí ga bi ufuní owú 'bi mítngí yáká ni

(Lúrú kpá Matáyo 21:33-46, Lúka 20:9-19)

1 Zí Yésu ńnyiyé úku ledre zí mítgburoko 'yí ga gére née simi muruwayi kídí, "Ngíti o'do, 'dí'biogú koo kúfú kóró zíya 'dýí' a yáká ené. Zíya ńnyiyé íci'díkí gara ro yáká máa née gbaá, zíya íci gu gi ro do ndísí lúrú kóró ma'dáa simi a. Gi ore, zíya ó'bóyéme bi gi ro zí 'yí bì ni ndísí 'bá'bá yáká ma'dáa a née ni, ndísijé simi a 'dága kí lúrú bi. Zíya yéme ledre kí ngíti géyi 'yí e, zíya ótoómo yáká máa née zíye, idíní ndísí méngi moko simi a. Yóó zíya ndéréókpóne gbála.

2 "Nda simi kadra mi'décí miáná kóró máa ga gére ni, zíya ńnyiyé kasa ngíti 'yí kasa ené zí 'yí ga bi yáká íri ni, gi ro zíye kpá í'bí 'bì ené kóró gi simi a.

3 Simi bì 'yí kasa née ogú íri ni, zí 'yí ga gére née 'dí'bi wo, zíye óco wo, zíya ngásálúgu roné zí mítngí yáká kí gbékpi sítine.

4 Zí mítngí yáká ńnyiyé kpá kasa ngíti 'yí kasa ené, zí 'yí ga gére née kpá ńnyiyé óco wo do ócólóko doa, zíye méngilárá a 'duo bisinyíne.

5 Zíya kpá kasa ngíti 'yí kasa, zí 'yí ga gére née ńnyiyé úfu wo. Zíya kpá kasa tú'dú ngíti géyi, menginí yée kpá kenée, ocóní ngíti géyi bisinyíne, zíye úfu ngíti géyi miúfu.

6 "Ngíti 'yí kasa gi ro zíya kasa a ndaá lolú koo wá. Mbigí owú 'bì ené bì oto 'búa kíngaya ni, idíaká nda koo go lá duú ne. Zíya nda ńnyiyé kasa cù wo duú gi 'dá'ba kí sómú ledre bì kídí, 'Bì ba nda go zaá mbigí owú 'bì amá ni, niyí go ógu éré wo.'

7 "Sími bì ya'dá ga bì yáká íri née, lurúndikiní nda go cù mbigí owú 'bì mítngí yáká ni, zíye úku ledre dengbíye kídí, 'Ndazé ńifu zíze ótoómo yáká ba wá. Idízé úfu owú 'bì ené née kpá 'dá'ba, gi ro zí yáká máa ba nda idíne geré 'bì ezé.'

8 Née ni, zíye ńnyiyé 'dí'bi owú née, óco a, do ócoónzó wo, zíye 'dí'bi umbua ndéréye úcú a tara yáká kenée."

9 Née ni, zí Yésu ndú'yú yée kídí, "Bì kenée ni, mítngí yáká ni nda méngi goó 'di? Máúku zíse, otoomo 'yí 'bì moko ga gére née wá, ni ógu úfu yée mbá do bi kulú owú 'bì ené née, zíya nda óto ngíti géyi 'yí e ndísijé méngi moko simi yáká ené née."

10 Ólosé aka esé miéké kúrú Lomo bì uku kídí,

"Tutú bì koo 'yí ó'bó 'dící e asiní gi roa ni,
ogú nda yí ené go tutú bì kí ledrené owóowó ni.

11 Ledre ba ni, Ngére ezé Lomo mengi koo ne,
zíya nda ówóne go miówó, zíya émené komozé.' "

12 Zí mítgburoko 'yí 'bì Yúda e áyíye gi ro 'dí'bi Yésu, gi zíya, owoní go kídí, uku muruwayi née roye. Tí lá zíye éré ngíri tú'dú 'yí e, zíye ótoómo wo, do ndéréókpóye gi cigí a.

*Ngítí geyi Farusáyo e uzuní Yésu kí ledre ʉsóru
(Lúrú kpá Matáyo 22:15-22, Lúka 20:20-26)*

13 Gi do kací ledre née ní, zí mingburoko Isiréle ga gére née kásá ngítí geyi Farusáyo e kí ngítí geyi 'yi 'bí Eróde e* zí Yésu gi ro úzu wo togú Yésu ma'dáa uku luyú ledre go ro akúma 'bí Róma yá, zíye 'dí'bi wo.

14 Zíye ɨnyiyé óguyé zía, ya zí Yésu ní, "Yí 'dódo ledre, owozé bú kídi, rángra eyi lengbe ṙanga kú wá, ledre bí 'yi e ndíṣiní sómú a ní, ata ené kací komoyi kpá wá, sómú eyi ledre moko 'bí 'yi e kpá wá, ndíṣi 'dódo yi eyi tí lá duý mbigí ledre 'bí Lomo. Bi kenée ní, úku aka zíze, utúasá miútúásá zíze í'bí ʉsóru zí mongú 'yi Káyísara[†] ngére 'bí kángá Róma? Idízé í'bí a? Ídí úku a zíze. Togú ndazé í'bí a wá, ídí kpá úku a zíze."

15 Zí Yésu ówo mani eyé née téké, zíza úku ledre zíye kídi, "Ílisé úzu máa gi ro 'di? Í'bíogusé aka komo késí girí zíma yáa."

16 Zíye ɨnyiyé ógu kíe zíza. Zíza ndú'yú yée kídi, "Bí ro késí ba lili simi komo ambi, sara ịri 'yi ba, née ịri ambi?"

Zíye úkulúgu ledre zíza kídi, "Née, lili simi komo Káyísara."

17 Née ní, Yésu ya zíye ní, "Togú kenée yá, idísé í'bí éyi bí 'bí Káyísara ní zíza, zíse í'bí éyi bí 'bí Lomo ní, zí Lomo."

Zí tara ya'dá ga gére née ịdríne mbá miédrí, gi zí ledre bí Yésu uku-lugu zíye ní, zíye ɨnyiyé ótoómo wo.

*Ledre gi ro úrú gi simi umbu
(Lúrú kpá Matáyo 22:23-33, Lúka 20:27-40)*

* **12:13 12:13** 'Yí 'bí Eróde e niyí 'yi ga bi iliní zí ngúru 'yi gi dongará bulúndu Eróde e ídine mongú ngére 'bí kángá 'bí Isiréle e ní. † **12:14 12:14** Káyísara: Káyísara ini ledre gi simia kídi mongú ngére 'bí Róma. Ni mongú ngére do ngítí geyi lafúne ngére e ga bi 'bí ngítí geyi kángá e káa zí Yúdáya kí Galiláya. ‡ **12:24 12:24** Sadükáyo e ndíṣiní yi eyé kóo ólo lá duý býkú e ịnyi gi dongará tú'dú kúrú býkú ga bi 'bí miéké kúrú Lomo ní. Ólúögú ni ngúru býkú gi dongará býkú ga bi ịnyi Sadükáyo e ndíṣiní ólo yée ní. Née sí ledre bí Yésu 'dilbi véresi née gi roa gi simi Ólúögú ní, gi zíza, née ngúru véresi bi Sadükáyo e owoní bú ní.

18 Nda gi ore, zí Sadükáyo ga bi ngárá ʉguṇguní ledre úrú gi simi umbu wá ní óguyé ndú'yú Yésu.

19 Zíye ndú'yú Yésu kídi, "'Yí 'dódo ledre, Músa eké kóo lorú ba zíze kídi, togú 'yi uyuomo owú e do kacíne wá, 'yi ma'dáa bi uyu née, lúndua idí 'dí'bi kára umbu bi kací a née, gi ro zíza ndíkiögú owú do bi kací lúndu máa née.

20 Ngítí ledre mengi kóo roné káa, owú ya'dá e niyí kóo bo ɨnyi doa gbre (7) mbá lúndu e. Zí mongúye ofú kára, kára máa née ndiki aka kóo owú zíza wá, geré zíza úyuómo kára née.

21 Zí lúndua bi utú do sogoa ní, 'dí'bi kára umbu eyé máa née, ndíkiní owú kéne kpá wá, zíza kpá úyu ené, ótoómo kára máa née. Zí ota (3) lúnduyé 'dí'bitátá kára máa née, ndíkiní owú kéne kpá wá, zíza kpá úyuné.

22 Zí ledre née ndéréné kenée kací owú ya'dá ga gére née za mbá. Odúa nda duý ambáodúye, zíza 'dí'bi kára máa née, ndíkiní owú kpá wá, zíza kpá úyu ené, ótoómo kára née. Nda gi do kací ya'dá ga gére née mbá, zíza kára née nda úyu 'bí ené duý gi 'dá'ba.

23 Bí goó kenée ní, togú karanée urúní kí ya'dá ga gére née go gi simi umbu mbá ní, kára máa née ní nda idí go mbí me'be ambi? Bí owú ya'dá ga bi ɨnyi doa gbre (7) née, kára née ní kóo go me'beyé mbá ní."

24 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Lúyúsé go gbála, gi zíza bi ówosé esé ini ledre gi simi miéké kúrú Lomo kí roko'bú 'bí Lomo kpá wá ní.[‡]

25 Simi bi 'yi e niyí úrú gi simi umbu ní, kará e kí ya'dá e 'dilbi'biní lolú royé wá, niyí nda idí eyé mbá

káa zí maláyika ga bì komo ere
'dága 'dáa ní.

²⁶ Nda gi ro ledre miúrú gi sìmi umbu, ólosé esé miéké kúrú Lomo bì uku ledre gi ro kadra bì kóo kúrú Lomo owúogu zí Músa gi sìmi pho'dü kí ndící komo kágá ní wá? Ekéní sìmi a íri kídí, Lomo uku zí Músa kídí, 'Máayí Lomo bì ndisi lúrú kací Abarayáma, kí Isáka nda kí Yakóbo e ní.'

²⁷ Sée Sadükáyo e, lúyúsé ledre go. Ndaá 'bì ené Lomo 'bì 'yì ga bì niyí umbuyé ní wá, yì ené Lomo 'bì 'yì ga bì tridrì ní."

Lorù bì kí ledrené owóowó kíngaya ní

(Lúrú kpá Matáyo 22:34-40, Lúka 10:25-28)

²⁸ Ngítí 'yì 'dódo lorù 'bì Músa ní kóo kpá dongará 'yì e ore, ndisi kóo úwú ledre ga bì Sadükáyo ga gére ndisíní úkuló'bó a kí Yésu e ní, owo kóo go kídí, Yésu ukulugu ledre go zí Sadükáyo e bilámáne, née ní, zíá ìnyiné ógúné ndú'yú Yésu kídí, "Mongú 'yì, lorù bì romo gi do lafúne e mbá ní, 'bié wo be 'di?"

²⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíá kídí, "Lorù bì kí ledrené owóowó ní ni ba, 'Úwúsé aka sée Isiréle e, Mbigí Lomo ní duý kíé'do bì ní Ngére ezé ní.

³⁰ Ídí óto 'bú Ngére bì Lomo eyí ní kí mimbé'deyí kíé'do, kí sómú ledre eyí mbá, kí lomo royí mbá nda kpá kí roko'buyí za mbá."

³¹ Ngítí a bì kpá káa zíá romo gi do lafúne e mbá ní, ní 'bì ené. Ídí óto 'bú lafuyí e káa zí bì óto 'búyí kí royí ní. Ngítí cóngó lorù bì romo gi do yée ga bì gbre née ndaá."

³² Zí o'do née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Bilámáne, 'yì 'dódo ledre, ledre née ní tí kenée ma'díi. Káa zí bì úku née, tí lá ngére ezé Lomo ní duý ne békéryí ngére, ngítí a ndaá 'bì ené do kací a née wá."

³³ Togú óto 'bú Lomo kíngaya kí mimbé'deyí kíé'do, kí sómú ledre eyí mbá, kí roko'buyí za mbá, zíyì óto 'bú lafuyí e káa zí bì óto 'búyí kí royí ní yá, méngi née go mongú bilámá ledre bì Lomo ní ídí gi zíyì kí rokinyi kíngaya ní, gi zíá, ledre née romo go do 'dáná eyí e za mbá."

³⁴ Zí Yésu ìnyiné ówo a gi zíá téké kídí, miúkulúgu ledre ené ní kí bilámá sómú ledre siminé, ya zí o'do née ní ní, "Mbófo eyí, sómú ledre eyí emesá. Áyí go lá gbóo gi ro ówo Lomo káa do ngére eyí." Nda gi do kací ledre née ní, 'yì ga bì kóo niyí okó ro Yésu ní, utúasání lolù kóo ógu úzu Yésu kí ngítí ndu'yú wá.

Yésu uzu ezeokóne e kí ndu'yú
(Lúrú kpá Matáyo 22:41-46, Lúka 20:41-44)

³⁵ Zí Yésu kóo ndisíné kpá fú 'dódo ledre zí 'yì e do ligá 'Díci 'bì Lomo íri, zíá ìnyiné ndúndu'yú kídí, "Sara 'yì 'dódo lorù e ukuní ledre kídí Kírésito ní bulúndu Dawídi lárá káa be 'di?

³⁶ Ngére Dawídi uku kóo ledre kací kúrú 'Dówú Lomo gi ro Kírésito ma'dáa kídí,

"'Ngére ezé Lomo ní úku ledre zí ngére amá kídí,

"Ndisi do siliháma 'bì anú ona, gi sìmi sindí kadra bì máayí óto ezeokóyi e mbá
sí sindíyi ní."

³⁷ Dawídi kí roné ndisi ndólo Kírésito Ngére, togú kenée ní, Kírésito ní ídí bulúndu a lárá a káa be 'di?"

Zí tú'dü 'yì e ndisiyé úwú ledre ené kí mongú rokinyi ní.

Yésu mada 'yì e gi ro Farusáyo e
kí 'yì 'dódo lorù e
(Lúrú kpá Matáyo 23:1-36, Lúka 20:45-47)

³⁸ Zí Yésu ìnyiné 'dódo ledre zíye kídí, "Komosé idí ídí rosé, ndásé idí káa zí 'yì 'dódo lorù e wá. Ndisíní

ési mìngburoko mìkokoro bongó e royé ndísi kí gámáye kíe sìmì súú, gi ro zí 'yi e ndísiyé í'bí mandá zíye kí dokuwu.

³⁹ Togú olúní go sìmì 'Díci Kótruro e, togú mbú mìngburoko ayímbi yá, iliní ndísi té do mìngburoko bi ndísi e gi ro zíye ídíye owóowó.

⁴⁰ Ndísiní éri 'be 'bi kará umbu e zí kará umbu ga gére néee ndísiyé sáká yée. Owú éyí bi do sìlì kará ga gére ní, zíye ndísiyé í'bí a zíye ánu. Togú nda go sìndí kadra 'bi ini zí Lomo yá, zíye ndísiyé ódroye ngbángbáne. Gi zí kékí néee ní, Lomo ní 'dó'do yée bisinyine."

Tákpasílì 'bi ngítí kára umbu (Lúrú kpá Lúka 21:1-4)

⁴¹ Nda gi do kací 'dódo ledre do ligá 'Díci 'bi Lomo, zí Yésu ndéré ndísiné gbóo cigí bi bi 'yi e ndísiní ónzó késí e doa ní, zíye ndísiné lúrú 'yi ga bi ndísiní ónzó késí káa do tákpasílì zí Lomo ní. 'Yí ga bi kí tú'dú késí e zíye ní, zíye ndísiyé ónzó a sìmì sondúú néee íri.

⁴² Néee ní, zí ngítí kára umbu 'yi lerí ngará éyí ndaá zíá wá ní, ógùné kí odú owú késí bi zíne bi niyí útúásá úgú lá owú éyí bi cíku'dée kíe ní, ónzó a sìmì sondúú káa do tákpasílì zí Lomo.

⁴³ Zí Yésu ìnyiné ndóloyóko 'yi lódú kacíne e tríe do bi kérí a, ya zíye ní, "Máuku zíse ma'díi, kára bi gáa ogú ónzó késí kíra ba, onzóromo késí go gi do 'yi ga bi gáa onzóní késí ona ní za mbá,

⁴⁴ gi zíá, 'yi máa ga gére néee onzóní lá késí bi gi do tú'dú a bi zíye ní. Kára ba, za kí lerí ené néee mbá, i'bí 'bi ené késí bi do sìlìne ní go mbá, néee kóo wo bi otomo gi ro éyí miánu zíne ní."

13

*Ledre gi ro mindúru 'díci 'bi Lomo
(Lúrú kpá Matáyo 24:1-2, Lúka 21:5-6)*

¹ Sìmì bi Yésu ní go ólúógu gi sìmì 'Díci 'bi Lomo ní, zí ngúru 'yi lódú kacíá ìnyiné úku ledre kídi, "'Yí 'dódo ledre, lúrú aka lá mìngburoko tutú ga bi o'bóní 'díci ga ba kíe ba, kpá kí lámá bi ro 'díci máa ga gére néee."

² Zí Yésu úkulúgu ledre zíá kídi, "Néee kpá éyí? 'Díci ga gére néee kí mbágá lámá néee bi royé néee, kpá kí mìngburoko tutú ga bi o'bóní yée kíe néee mbá, niyí ógu ndúrúonzó yée kírí néee mbá bi, békérí tutú bi zíá idíákáne do ezené 'dága ní ndaá."

³ Sìmì bi Yésu ní go mìndísiné gá do Landa Olíva mi'dí zí 'Díci 'bi Lomo ní, zí Pétero e, kí Yakóbo e, kí Yiwáni e, kí Andiríya óguyé ndoo ndú'yú wo,

⁴ "Úku aka zíze, ledre máa néee ní méngí roné kenée kí be 'di? Líli ledre bi ní 'dódo a zíze kídi ledre néee ní ógu méngí roné kenée ní 'di?"

*Ledre gi ro 'do'dó bi 'yi 'bi Yésu
niyí ógu 'dó'dó a ní
(Lúrú kpá Matáyo 24:3-14, Lúka 21:7-19)*

⁵ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Komosé idí idí rosé, 'yi e ndaní londo sée wá.

⁶ Tú'dú 'yi e niyí karanée ógu kí irímá, zíye ndísi úku ledre kídi yée niyí Kírésíto, gi zí kékí néee ní, niyí londo tú'dú 'yi e.

⁷ Ásé karanée úwú ledre kídi okó ní go ógu, ngítí géyí yá kídi okó ní go 'dáa, sìmì bi ledre ga gére niyí go ndísi méngí royé kenée ní, ndásé síkpi mimbé'desé 'dága wá. Ledre ga gére niyí méngí royé kenée, tí lá néee ndaá 'bi ené aka odú do sogo kángá ba wá.

⁸ Kúfú ngítí géyí 'yi e niyí karanée ndéré útú kí okó do kúfú ngítí géyí 'yi e, zí ngítí kángá ndéré útúne kí okó do ngítí kángá. Mongú 'bú ní útú, zí kí'dí kángá ndísi méngí roné do ngítí géyí bi e. Néee aka lá dosí 'do'dó ma'dáa.

9 “Ídísé tóro ngbúó káa zí bì ásé go ‘yì lódú kacíma e ní. Ngítí géyi ‘yì e niyí karanée ‘dí’bi sée ógú kíse kó’dú ‘yì úku ngbanga e do ócó sée simi ‘Dící Kótruro e. Niyí karanée ‘dí’biogú sée kó’dú gávana e kí mingburoko ngére e gi ro úku ledre gi romá zíye.

10 ‘Dá’dá zí do sogo kángá ba úkúne, ní miútúásáne do ‘dódo bílámá ledre zí ríkí kúfú ‘yì e za mbá.

11 Togú karanée ‘di’biní sée go do ógú kíse kó’dú mingburoko ‘yì ga gére née yá, ndásé ndísi sómú ledre sisikala ‘dá’dá gi ro úku a togú iliní go úwú ledre gi tarasé ní wá. Ídísé úku zíye tí lá duý ledre bì ‘Dówú Lomo uku go zíse ní. Gi zía, úkusé née kúrú Lomo, née ndaá sómú ledre esé wá.

12 “Lúndu e niyí í’bí lúnduyé e zí umbu, ‘bumiowú ní méngi a kpá kenée zí owú ‘bí ené. Owú e niyí zíngi ro ‘yì ndíki yée do í’bí yée zí umbu.

13 Tú’dú ‘yì e niyí sógó sée gi zía bì ásé ‘yì lódú kacíma e ní. Abú kenée ndotó, ‘yì bì ní i’bí roné ndísi lódú kacíma gi simi odú sindí kadra ‘bí do sogo kángá ba ní, ní ndíki trídri bì za fí ní.”

*Ledre gi ro misínyiónzó
Yerusaléma
(Lúrú kpá Matáyo 24:15-21, Lúka 21:20-24)*

14 “Simi bì lúrúndíkisé mongú bisinyí éyí kí tóro do bi bì ngará ndaá zía tóroné doa wá ní, ‘yì bì ní ólo ledre ba ní, idí ówoyéme ini ledre gi simi a bílámáne. Gi ore ‘yì ga bì niyí simi Yudáya ní, idíní ngásá komo landa e.

15 Togú bisinyí ledre máa née ogundiki ‘yì do ‘dící,* ndaá ndítíogú ólú ‘dící gi ro ‘dí’bi éyí kí wá.

13:14 13:14 Dániyele 9:27, 11:31, 12:11c * **13:15 13:15** Do ‘dící: Ga kóo ‘desí ní Yúda e ndísiñí übú ‘dící eyé kí doné sisilekpe. Zíye ndísiyé ékiye doa ‘dágá íri ndísi méngi ngítí géyi ledre eyé e.

13:25 13:25 Isáya 13:10, 34:4

16 Togú ‘yì bì ledre máa née ndiki wo yáká ní, ndaá lolú ngásá ndá’ba ‘be gi ro ‘dí’bi yata bongó wá.

17 Kadra máa née ní sínyí gbála, zí kará ga bì kí simiyé, kpá kí yée ga bì kí owú e kó’dúye ní.

18 Ídísé íni ini zí Lomo kíngaya kídí, ledre máa née, ndaá méngi roné simi kadra drú wá,

19 ‘do’dó ‘bí sindí kadra máa née ní idí bisinyíne kíngaya zía rómoné gi do bizóró e za mbá, gi zía mengi aka roné ‘dá’dá a do sogo kángá ona kú wá, tónóne simi kadra bì kóo Lomo otoogú kángá ba kí ere e, do ndéréoguné gi cakaba ní. Ngítí ledre utúásá lolú kpá méngi roné kenée wá.

20 Idí Ngére Lomo ndaá kóo ‘dósóogú sindí kadra ledre máa née gbú’du wá, káa bì ‘yì ómo ndaá. Nda lá gi ro migéléogú ‘yì ené e, zí ‘dósóogú a gbú’du.

21 Simi sindí kadra máa née togú ngítí ‘yì uku ledre kídí, ‘Lúrúsé aka Kírésito ogú go.’ Togú kenée wá, ‘Ní go bì ‘dáa yá,’ ndásé ḥngúngu a wá.

22 Tú’dú ‘yì ranga e niyí karanée ógú kí irí Kírésito ngítí géyi kí irí nébí e, zíye ndísiyé méngi mingburoko ledre ga bì kí roko’búyé ní gi ro ndísi lónedo migélé ‘yì ga bì ‘bí Lomo ní, togú ní útúásá zíye méngi a kenée yá.

23 Káa zí bì go kenée ní, komosé idí idí rosé kíngaya. Máénzi komosé go ‘dá’dá gi zí ledre káa zí ga gére née kí méngi royé.

24 “Tí lá simi sindí kadra máa née, gi do kací ‘dó’dó née ní,

“ ‘zí kadra ilíne mbuú,
éfé ongó kpá wá,

25 zí kele e ndísi réreyé gi ‘dágá gíri,
zí éyí ga bì komo ere ní mbá
ndísi kízíyé.’

26 “Simi sindí kadra née ‘yì e niyí lúrú Owú ‘bí ‘Yíma’dí kí ógú gi komo

ere kpúrú gi simi bùrungú kí cóngó roné kpá kí mongú roko'buné.

²⁷ Ni kásá maláyika ené e zíye báiyié do bi e do sogo kángá za mbá, zíye 'dó'dúyóko 'yi ené e ga bi gelé yée go ní, mbá do bi kí'e'do.

²⁸ "Ídísé lúrú lili ledre bi mánídísi úku a ba lá duú gi ro ndórí. Togú lúrúsé mikánda mbílí ndórí niyí go ú'bu yá, kídi ndumu ni go gbóo.

²⁹ Kpá kenée, togú lúrúsé ríkí ledre e go kí méngi royé kenée komo ere yá, ídísé ówo a kídi, kadra mündá'baogumá ni go gbóo.

³⁰ Máúku zíse kídi, ledre máa née ni méngi roné simi bi 'yi ga bi cakaba ba uyuonzó aka roné wá ní.

³¹ Ere e kí do sogo kángá ba niyí úkú mbá, tí lá kúrúma úkú ené e wá.

Mindá'baogu Yésu ni lilyi 'yi e miliyi

(Lúrú kpá Matáyo 24:36-44)

³² "Kadra mündá'baogumá, 'yi e mbá utúasání ówo a wá, abú maláyika ga bi komo Ere ní, owoní wá, gba máa Owú 'bi Lomo máowó kpá wá. 'Buzé Lomo owo duú ne.

³³ Káa zí bi go kenée ní, komosé idí idí rosé. Zíse idíse nzíyisé gi zía kadra ledre máa née ówosé wá.

³⁴ "Mindá'baogumá ni idí ené káa zí 'bi o'do bi koo inyi gi 'be 'bi ené ndéréne do ngítí bi gbála ní. Simi bi koo inyi ndéré ní, zíá ífibáyi moko zí 'yi 'bi moko ené e mbá kpíkpíkpí, zíá kpá úkuómo ledre zí 'yi 'bi moko máa wo bi ndísi 'bi ené lúrú bi kací mbotú gara ní kídi, 'Komoyí idí idí kacíma do misi'di, mánídéré go, máayí ndá'baogu.'

³⁵ "Gi zí kékí née ní, komosé idí idí rosé gi zíá ówosé esé kadra bi

míngí 'be née ni ndá'baogu simi a ní wá. Ambí owo ne ngítí géyi yá, ni ndá'baogu kí tagá, togú kí ndulu, kí simibi, togú kí phiyí.

³⁶ Abú miogu a ni líyi sée miliyi yá, idí ógundíki sée fú lá kí óndó bi.

³⁷ Ledre bi máúku zíse ba, máúku go zí 'yi amá e mbá, 'Komosé idí idí rosé,' "

14

Ledre bi yemení wo wayí ro Yésu ní

(Lúrú kpá Matáyo 26:1-5, Lúka 22:1-2, Yiwáni 11:45-53)

¹ Simi sindí kadra née ngítí silí idíaká koo go gbre gi ro do méngi Ayímbi Umbuokpó* kí Ayímbi Ambata bi 'De'dí ndaa simi a wá ní.[†] Zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyi e, kí 'yi 'dódo lorú e yéme royé ndísi gámásó'do misi'di bi do 'dí'bi Yésu doa wayí gi ro úfu wo ní.

² Zíye úku ledre kídi, "Tí lá ndazé 'dí'bi wo kadra ayímbi wá, káa bi 'yi e niyí zíngi rozé ke."

Lefení su'bú do Yésu simi Beteníya

(Lúrú kpá Matáyo 26:6-13, Yiwáni 12:1-8)

³ Simi bi Yésu ni simi Beteníya do bi éyi miánu 'be 'bi Simúna bi kí umbunonó roné ní, zí ngítí kára óguné kí bilámá su'bú mindonyo bi ugúní kí tú'dú késí ní, zíá líkpí tara kúkú su'bú née do léfe a mbá do Yésu.

⁴ Zí bi sínýíne ro ngítí géyi 'yi ga bi koo ore ní, zíye tónóye úku ledre dongaráye kídi, "Áyi, kára née lefe sínýí nda su'bú née kenée gi ro 'di?

⁵ Niyí koo úgúoyó a kí tú'dú késí, káa zí késí bi gi ro í'bi a zí 'yi bi mengi moko go kí tú'dú éfé e, go

* **14:1 14:1** Ayímbi Umbuokpó: Ni sindí kadra bi Yúda e ndísiní sómúndíki ledre bi koo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bi eyé e ufu owú 'bi eyé e wá gi zíá bi oróní sáma owú kábiríkí ro kágá mbotú eyé e ní. Zíá koo 'dí'biogu yée gi simi Ízibiti gi simi 'do'dó bi koo niyí simi a ní. Ólo Ólüogu 12:1-20.

† **14:1 14:1** Ayímbi 'bi Ambata bi 'De'dí ndaa simi wá ní: Ni ayímbi bi Yúda e ndísiní méngi a kí silí inyi doa gbre kí sómúndíki ledre miólúogu bulúnduyé e gi simi 'dó'dó bi koo simi Ízibiti ní. Ayímbi Umbuokpó ni mizefí silí 'bi Ayímbi 'bi Ambata bi 'de'dí ndaa simia wá ní. Simi silí bi inyi doa gbre née, lorú 'bi Músa uku kídi Yúda e ndaní ánu ambata bi kí 'de'dí siminé ní wá. Ólo Ólüogu 12:17-20.

gbóo zía ídine sìmìbi kíé'do ní,[‡] do í'bí a zí 'yí lerí e." Zíye ínyiyé úku sinyi ledre zí kára née 'duo gbála.

6 Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ótoómosé kára née, 'yí ndaá 'dó'do wo wá. Mengi mongú bílámá ledre go zíma.

7 Ásé ídí kací kadra ga ba mbá kí 'yí lerí ga gére née, zíse ndísiisé í'bí éyí zíye sìmì kadra bì ílisé go í'bí a sìmì a ní. Tí lá mándísí amá kíse za fí wá.

8 Mengi zíma née go 'bì ené ledre bì utúasá go méngi a ní. Lefeutu su'bú mìndonyo née domá gi ro yémeómo máa nzíyiné gi ro bi bì niyí óto a zíma ní.

9 Máúku zíse ma'díi, bi ga bì niyí úku bílámá ledre doyé ní mbá, ledre bì kára née mengi wo zíma ní, niyí úkuogu a zí 'yí e ndísiyé sómúndíki ledrea gi roa."

10 Zí Yúda Keriyóta, ngúru 'yí lódú kací Yésu ndéréne zí manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e ní í'bí ngbángá Yésu zíye.

11 Zí bi émené royé gbála kí úwú ledre bì Yúda uku née, zíye úku ledre zí kídí, yée niyí í'bí késí zí. Née ní, zí Yúda tónóne gámásó'do bílámá misi'di bì gi ro zíne í'bíogu Yésu ma'dáa doa zíye ní.

Yemení éyí miánu 'bì Ayímbi Umbuokpó

(Lúru kpá Matáyo 26:17-25, Lúka 22:7-14,21-23, Yiwáni 13:21-30)

12 Sìmì mizefí sìlì 'bì Ayímbi Ambata bì ngará 'De'dí ndaá sìmì wá ní, kací ondú bì Yúda e, née sìlì bì ndísiiní óngoónzó phírangá kábíríki sìmì a gi ro Ayímbi Umbuokpó ní, zí 'yí lódú kací Yésu ínyiyé ndú'yú wo kídí, "Íli gáa zíze ndéréze yéme bi gi ro Ayímbi Umbuokpó 'da?"

13 Née ní zíá kása 'yí e gbre gi dongaráye 'yí lódú kacíne e kídí, "Ndérésé mu sìmì Yerusaléma íri,

ásé ndíki ngíti o'do íri kí ndá'baogu gi ngbuřu kí ndoko iní doné. Ídísé lódú wo

14 zaá gi 'be, zíse ndú'yú míngí 'be máa née kídí, 'Yí 'dódo ledre ya, 'bì ené 'dící bì yée niyí ánu éyí miánu 'bì Ayímbi Umbuokpó sìmì a kí 'yí lódú kacíne e ní, ní 'bì ené wo bì 'dí?

15 Ni 'dódo bi 'bì ńgu e zíse sìmì 'dící máa wo bì übúní wo gá do ezené 'dící 'dága ní, yemeomoní bi go mbá nzíyiné, zíse sìmì a íri, ídísé yéme éyí miánu 'bì ayímbi sìmì a íri nzíyiné gi rozé."

16 Zí 'yí lódú kacíga ga bì gbre née ndéréye, zíye óguyé sìmì Yerusaléma íri, zíye ndíki éyí e tí káa zí bì Yésu uku ledre a zíye ní, zíye ínyiyé yéme éyí miánu 'bì Ayímbi Umbuokpó ore.

17 Nda go kí tagá, zí Yésu óguyé kí 'yí lódú kacíne ga bì sokó doa gbre née mbá sìmì Yerusaléma do bi bì gáa yemeomoní go zíye nzíyiné ní.

18 Sìmì bì niyí nda go ánu éyí ní, zí Yésu ínyiné úku ledre zíye kídí, "Máúku zíse ma'díi, ngúrusé ní í'bí ngbángáma zí ezeokóma e. Tí 'yí bì ndísiisé ésikótru sìlíze kéne sìmì éyí miánu ní."

19 Sìmì bì uwúní ledre née ní, zí bi sinyíne royé gbála, zíye tónóye úku ledre zíá mikékerja kídí, "Mongú 'yí, wo bì ma'díi ní ndaá 'bì ené máa wá."

20 Yésu ya zíye ní, "'Yí ma'dáa ní ídí gi dongaráse ga bì sokó doa gbre bì ndísiisé ésikótru sìlíze kéye sìmì éyí miánu ní."

21 Gi romá, wo bì ogu go káa do 'yíma'dí ní, ledre amá ndaá. Miéké kúrú Lomo ukuyeme go kídí niyí 'dó'do máa, zíye úfu máa. Ledre née ní tí ogu méngi roné kenée ma'díi, ní sinyí gbála zí 'yí bì ní í'bíogu máa ní. Ní kóo ídí bílámáne zí 'yí máa née togú ndaní kóo ndíkiogu wo wá ní."

[‡] **14:5 14:5** Togú ólo véresj ba sìmì báyíbulu 'bì girígi e yá, áyí ólondíki ledre dinári 'bì Róma míya ota (300) sìmì a. Dinári kíé'do ní késí bì ndísiiní í'bí a zí 'yí gi ro moko bì mengi wo, ili 'dí'bi késia kadra kíé'do ní.

*Éyî miánu gi ro sómündíki ledre
miúyu Yésu*

(Lúrú kpá Matáyo 26:26-30, Lúka 22:14-23, 1 Koríndo 11:23-25)

²² Sími bi niyí aka fú ánu éyí ní, zí Yésu ma'dáa ínyiné 'dí'bi ambata, zíá í'bí mbófo éyí zí Lomo, zíá 'déweífi sími a, zíá í'bí a zí 'yí lódú kacíne e ga gére née, ya zíye ní, "Ánusé mu, née kúru'búmá."

²³ Zíá kpá 'dí'bi kó'do bi kí le'yí kóró síminé ní, zíá í'bí mbófo éyí zí Lomo, zíá í'bí kó'do máa née zíye, zíye éwé le'yí kóró bi sími a née kacíye cé.

²⁴ Yésu ya zíye ní, "Ba lílì sámamá bi ndé'yí bi káa do yéme ledre zí tú'dú 'yí e ní, née go éyí bi ní yéme mítkánda ledre dongará 'Buzé Lomo kí tú'dú 'yí e ní.

²⁵ Máiuku zíse ma'díi, máewé ándá aka lolú le'yí kóró káa zí wo ba 'diya wá, máayí éwé 'búó mítkánda a 'be 'bi Lomo."

²⁶ Née ní, zí Yésu kí 'yímikásá ené e úku ke'bí mbófo Lomo, zíye ínyiyé yóó ndéréye do Landa Olíva.

Yésu uku ledre miási Pétero gi roné

(Lúrú kpá Matáyo 26:31-35, Lúka 22:31-34, Yiwáni 13:36-38)

²⁷ Zí Yésu úku ledre zí 'yí lódú kacíne e kídí, "Ásé ínyí mbá ngásáómo máa, káa zí bi ní miékéné sími kúru Lomo ní kídí,

"Máayí úfu 'yí 'bá'bá kábíríkí e, zí kábíríkí e ngásá báyi royé mbá."

²⁸ Togú máurú go gi sími umbu yá, máayí ndéréókpó sóngó séé sími kángá bi Galiláya ní."

²⁹ Pétero ya zíá ní, "Mongú 'yí, togú lafúma ga ba niyí ngásáómo yíj ye yá, mangásáómo yíj kú wá."

³⁰ Yésu ya zíá ní, "Hí, idí óto ledre ba sími doyí bílámáne, karaba kí ndylú, sími bi o'do ngono üçü aka koko kí'dí gbre wá ní, áyí ási gi romá kí'dí ota (3), yá née owo ené máa wá."

³¹ Zí Pétero ínyiné úku ledre cù kí síminé zíá kídí, "Mongú 'yí, máutuásá úku ledre kídí 'máówo yíj wá' ní kú wá. Togú umbu yá, umbu." Zí lafúga ínyiyé úku ledre kpá mbá kenée.

Yésu ini ini zí Lomo simi Getesemáni

(Lúrú kpá Matáyo 26:36-46, Lúka 22:39-46)

³² Sími bi oguní nda go do Landa Olíva ní, zíye ínyiyé óguyé do bi bi kí irjné Getesemáni ní. Zí Yésu úku ledre zí 'yí lódú kacíne máa ga gére née kídí, "Ndísisé aka kíra, máayí aka ndéré íni ini zí Lomo."

³³ Née ní, zíá ínyiné 'dí'bi lá duú Simúna Pétero e, kí Yakóbo e, kí Yiwáni e, zíye ndéréye kéye. Zí Yésu ma'dáa ídine kí mongú sómú ledre, do ndúwúne kpá minduwú,

³⁴ zíá úku ledre zíye kídí, "Sómú ledre bi máayí kíe yáa ní ofu go, másomú sómú ledre née ní úfu máa goó ne, idísé aka ndísí ona kí komosé rosé."

³⁵ Zíá ínyiné ndéréne gie re cúku'dée kenée, zíá útúne gbri do ngúrú sindíne, do ló'bú komoné bi, tónone íni ini kídí, "Babá Lomo, togú sindí kadra utúasá go ne gi zíyí yá, ndá lolú ótoómo máa zíma ndúwúma wá.

³⁶ Babá, roko'búyí romo do ledre e za mbá, idí 'dí'biyó nduwú ba gi romá 'dá'ba. Máiuku amá née kídí idí méngí ledre ma'dáa káa zí bi máli ní wá. Ledre bi yéme go yíj ní, idí méngí duú wo."

³⁷ Zíá ínyiné gi ore ndá'balúgu roné zí 'yí lódú kacíne ga bi ota née. Ni ógu íri ní, niyí yí eyé go mbá 'dú'du eyé. Zíá ínyiné úku ledre zí Pétero kídí, "Simúna, ásé yí esé go mbá 'dú'du esé, útúásásé esé ndísí dilá gba kí sindí kadra kí'e'do wá?"

³⁸ Komosé idí idí rosé, zíse kpá ndísisé íni ini zí Lomo káa bi ásé lúyú ledre ke. Lomo rosé ili tí go ní, tí lá cóngó rosé ndaa."

39 Zía ìnyiné kpá ndá'balúgu roné íni ini zí Lomo, zía úku kpá té bikérí ledre bi gáa uku 'dá'dá ní.

40 Zía ìnyiné ndá'balúgu roné zí 'yí lódú kacíne e, zía ógundíki yée kpá kí 'dú'du eyé, gi zía, saná komoyé owó nda go miówó kíngaya. Ledre ndaá lolu kóo tarayé zíye úku a zía wá.

41 Nda simi ota (3) mindá'baogüa, zía úku ledre zíye kídí, "Ásé aka yí esé kpá fú 'dú'du esé? Asá go. Kadra ledre ogü go. Lúrusé aka, i'bíní máa, wo bi ogü káa do 'yíma'dí ní, go do sili 'yí milüyú ledre e.

42 Ìnyiogusé mu zíze ndéréze. Lúrusé aka 'yí bi ni i'bí máa zí 'yí ga ba ní, ni gíri go néee."

*Yúda i'bíogü Yésu zí ezeokóga
(Lúru kpá Matáyo 26:47-56, Lúka 22:47-53, Yiwáni 18:3-12)*

43 Simi bi ngará Yésu ukuonzó aka ledre gi tarané wá ní, geré zí Yúda ma'dáa bi ngúru 'yí lódú kací Yésu ní, óguyé kí tú'dú 'yí e rüu kí maku okó e, kí ngbón dó e do siliye. Manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e, 'yí 'dódo loru e, kí mingburoko ngére e ní, kasaní kóo yée ye gi ro 'dí'bi Yésu.

44 Yúda uku gáa ledre go zíye kídí, "Tí lá 'yí bi máayí fáka wo ní, néee 'yí máa bi ásé 'dí'bi wo ní. Ídisé geré 'dí'bingéri wo, zíze ndéré kíe."

45 Simi bi Yúda oguní ní, zíza ndéréne geré zí Yésu ya zíya ní, "'Yí 'dódo ledre," zíya ìnyiné fáka wo.

46 Geré néee ní, zíye ìnyiyé 'dí'bingéri Yésu.

47 Zí ngúru 'yí gi dongará 'yí lódú kací Yésu ma'dáa lálaogü maku okó gi simi siríkpa, zíya ìnyiné lágá'déci mbilí 'yí moko 'bi mongü 'yí 'dáná éyí tu.

48 Yésu ya zíye ní, "Ógusé kí maku okó e, kí ngbón dó e gi ro 'dí'bi máa ní. Máayí 'yí méngü bisinyí ledre e?

49 Máayí kíse kíra kací kadra mbá kí ndísi 'dódo ledre e zíze do ligá 'Díci 'bi Lomo, 'dí'bisé nda kóo máa

wá gi zí 'di? Ni go méngü roné káa zí bi miéké kúrú Lomo uku ní."

50 Née ní, zí 'yí lódú kacíga úduyé mbá ngásáye, zíye ótoómo wo kí ngúcuné do sili 'yí ga bi oguní 'dí'bi wo ní.

51 Ngíti owúphirangá ni kóo ore, onzó roné lá bongó miónzó, zíya ìnyiné lódú Yésu. Simi bi iliní nda kóo kpá gi ro 'dí'bi wo ní,

52 zí miónzó bongó néee líkpíne gi roa, zíya ótoómo a cíkjí kírí néee, do ngásáne ngírá.

*Yésu kó'dú 'yí 'déci ngbangá e
(Lúru kpá Matáyo 26:57-68, Lúka 22:54,55,63-71, Yiwáni 18:13,14,19-24)*

53 Née ní, zí 'yí ga bi kóo 'dí'biní Yésu ní, ìnyiyé ndéréye kí Yésu ma'dáa 'be 'bi mongü 'yí 'dáná éyí. Zí manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e, kí mingburoko ngére e, kpá kí 'yí 'dódo loru e yóko royé mbá íri.

54 Abú ledre néee ni kóo o'bú'o'bú ndotó, zí Pétero kóo ódó mimbé'dené, zíya ndísiyé kpá fú lódú kací Yésu ndo ndo ndo gi 'dá'ba gi ro zíne lúru ledre bi iliní méngü a kí Yésu ma'dáa ní. Simi bi olúokpóní go kí Yésu 'be 'bi mongü 'yí 'dáná éyí íri ní, zí Pétero ma'dáa ólúúgu roné do ligá íri do ndéré ndísiyé gi zí drú ro pho'dú dongará 'yí ga bi 'bi moko ore ní.

55 Zí manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e nda kí ngíti géyi mingburoko 'yí 'déci ngbangá e ndísiyé gámásó'do ledre bi zíye úkuótó a ro Yésu gi ro zíye 'dí'bi wo úfu a ní, tí lá ledre bi kíe'do káa zíye ówo a ní ndaá.

56 Simi ledre ga gére néee mbá, abú tú'dú ngíti géyi 'yí e ukuotoní ledre ro Yésu ma'dáa ndotó yá, ledre ga bi ukuotoní yée ní, nderéní eyé mbácee kíe'do wá.

57 Zí ngíti géyi 'yí e úkuótó 'bi eyé kídí,

58 "Uwúzé gi taraa kídí, néee ni ndúruónzó mongü 'Díci 'bi Lomo bi bulúnduzé e ụbúní ye ba, zíne

úbúlúgu a do biné duý sìmì sìlì ota, 'yì e úbúní ye wá."

59 Abú ukuní kenée ndotó, kúruye ní koo kpá fú kpíkpíkpí.

60 Zí mongú 'yì 'dáná éyì ínyiogu tóroné kó'dúye mbá, zía ndú'yú Yésu, kídí, "Ledre ndaá tarayì zíyì úku a kací ledre ga bi 'yì ga gérē née ukuní née wá?"

61 Tí lá Yésu ití ené wá.

Zí mongú 'yì 'dáná éyì kpá ndú'yú ándá Yésu kídí, "Áyì ba Kírésito, wo bì Lomo geléogu wo go káa do Mbigí Owú 'bì ené ní?"

62 Yésu ya zía ní, "Hì, máayí tí wo ma'díi, ásé gú lúrú Owú 'bì 'Yíma'dí kí ndísi zí Lomo bì roko'bua ofu go ní do anú, kpá kí ógu gi komo ere kpurú gi sìmì bùrungú."

63 Geré zí mongú 'yì 'dáná éyì ínyiné lófo bongó gi roné kí simikesí, zía úku ledre zí 'yì e kídí, "Éyì bì ilizé kpá fú úwú ledre gi zí ngítí géyì 'yì e gi roa ní 'di

64 bì uku tara sinyí go ro Lomo cù kí tarané ya née ní Ngére Lomo ní. Sómú ledre esé ní káa be 'di?"

Zíye ínyiyé mbá úku ledre kídí, "Née ndaá ledre bì niyí ótoómo kí úfu wo gi zía ní wá, idíní úfu wo 'dá'ba."

65 Zí ngítí géyì tónóye ndísi lúbu súrú komoa, do ínyiyé ódó'dútú komoa kí bongó, do ócó wo, zíye úku ledre kídí, "Ambí ocó yíj née ne? Ifí aka ịrija." Zí 'yì óndó bi ga bì ore née ínyiyé kpá ócó wo.

Pétero ití kangú kídí née owo ené Yésu wá

(Lúrú kpá Matáyo 26:69-75, Lúka 22:56-62, Yiwáni 18:15-18,25-27)

66 Sìmì bì Pétero ní aka kpá fú ndísi do ligá ore ro pho'du ní, zí owúkára 'yì 'bì moko bì 'be 'bì mongú 'yì 'dáná éyì ore ní, óguné.

67 Sìmì bì lurúndiki Pétero ní, zía lúrú wo gbóó.

§ **14:68 14:68** Sìmì ngítí géyì búku ga kóna ní, miéké yata ledre ba ní bo: Geré née ní, zí o'do ngono úcu koko.

Zía úku ledre zí Pétero kídí, "Áyì, áyì ba tí ngúru 'yì gi dongará 'yì ga bì 'bì Yésu 'yì 'bì Nazeréta ba ke."

68 Zí Pétero úkulúgu ledre zí kára née kídí, "Úku née kenée ledre 'di? Máówo amá o'do née wá. Máówo'dí'bi amá kpá ledre gi sìmì ledre bì áyì ndísi úku a née wá." Zí Pétero ínyiné ndéréne mi'dí ku mbotu bì olúogu sága ní. §

69 Gi do kací a née ní, zí owúkára née kpá ínyiné ndéréne tara mbotu íri, zía lúrúndiki Pétero kí tóro, zía ínyiné úku ándá ledre zí 'yì ga bì koo ndísiñí tóro ore ní kídí, "Ní kpá tí ngúru 'yì gi dongará 'yì ga bì 'bì Yésu ní ma'díi."

70 Zí Pétero kpá ínyiné ití kangú.

Do kací ledre máa wo née akpa kpá wá, geré zí 'yì ga bì koo ndísiñí tóro ore ní, ínyiyé kpá úku ledre zí Pétero kídí, "Utúasá zíyì ití kangú yá née ndaá 'yì 'bì Yésu wá ní wá, gi zía, owozé kpá tí bú áyì 'yì 'bì Galiláya."

71 Née ní, zí Pétero tónóne lólóbú kídí, "Togú ledre bì máuku ba ndaá ma'díi ledre wá, Lomo idí i'bí mongú 'do'dó zíma. 'Yì bì ndísiñé úku ledre gi roa née, máówo amá wo kú wá."

72 Geré née ní, zí o'do ngono úcu koko zí Pétero sómúndíki ledre bì Yésu uku zía kídí, "Karaba kí ndulú kí'dí bì ngono úcu aka koko kí'dí gbre wá ní, áyì ití kangúma kí'dí ota yá, née owo ené máa wá." Zí mongú simikozo méngi Pétero, zía útúne geré ndísiñé íni ini.

15

Yésu kó'dú Ngére Piláto
(Lúrú kpá Matáyo 27:1,2,11-14,
Lúka 23:1-5, Yiwáni 18:28-38)

1 Akpa kí phiyí, zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní, mingburoko 'yì e kpá kí 'yì 'dódo lorú ga bì 'bì Músa ní, nda kí mingburoko 'yì 'décí ngbanga e, yóko royé za mbá

gi ro yéme ledre kié'do. Zíye ínyiyé ódó Yésu, zíye 'dí'bi wo ndéréye kíe kó'dú Piláto.

² Simi bì oguní kí Yésu íri ní, zí Piláto ndúndu'yú kídi, "Yí ga ba ukuní ya úku ledre yá née ní mongú ngére 'bì Yúda e. Áyí tí mongú ngére 'bì Yúda e ma'dí?"

Yésu ya zíá ní, "Kpá tí káa zí bi úku née."

³ Zí manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e ní úkuóto tú'dú ledre e roa.

⁴ Zí Piláto kpá ínyiné ndú'yú wo kídi, "Ledre ndaá tarayí zíyi úku a kací ledre ga bì ndisíní trótro yée ba wá? Lúru aka tú'dú ledre ga bì ndisíní úku yée ba."

⁵ Yésu uku ené ledre kací ledre ga gére née zíá mbá wá, zí ledre née lútúne kací komo Piláto gbála.

⁶ Simi kadra Ayímbi Umbuokpó, Piláto ndisi lengbe ótoómo 'yí bì 'yí e ndu'yúní wo gi roa gi simi sígini ni.

⁷ Simi sindí kadra máa née ní, ngítí o'do ní koo bo simi sígini ore kí iriné Barába. Wo kí ngítí géyi lafúne 'di'bi koo yée gi zíá ufuní 'yí e simi bi tú'dú 'yí e yokoní royé ndisi gbúróbóye kí ndisi méngi ledre bì utúasá wá ní.

⁸ Zí tú'dú 'yí ga bì yokoní royé ní óguyé ndú'yú Piláto gi ro zíá í'dí síline gi ro kémbí 'yí gi simi sígini káa zí bi lengbe ndisi méngi a ní.

⁹ Zí Piláto ndú'yú yée kídi, "Ílisé zíma ótoómo zíse ngére bì 'bì Yúda e ní?"

¹⁰ Piláto owo bì kídi manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e ní, oguní kí Yésu zíne gi zíá bì otoní bisinyí mimbé'deyé roa.

¹¹ Zí manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e ní úku ledre, 'yí e idiní úku ledre zí Piláto idí ótoómo Barába gi simi sígini.

¹² Zí Piláto kpá ínyiné ndú'yú yée kídi, "Máídí nda méngi kí Yésu bì ndisise ndólo wo mongú ngére 'bì Yúda e ní 'di?"

¹³ Zíye ínyiyé ótrúlúgu ledre zí Piláto kídi, "O'do née idí úyu, idiní phéphé wo do mingbúngbu kágá, zíá úyuné 'dá'ba."

¹⁴ Piláto ya zíye ní, "Bisinyí ledre bì mengi wo ní, ní 'di?"

Tí lá otrútatání ledre nda 'dá'dá kídi, "Idí phéphéónzo wo do mingbúngbu kágá."

¹⁵ Piláto ili koo méngi 'yí ga gére née gi ro zí bi émené royé, zíá ínyiné ótoómo Barába zíye. Zíá úku ledre zí asikíri ené e ócó Yésu bisinyíne, do 'dí'bi wo ndéré phéphéónzó a.

*Piláto i'bí Yésu zí asikíri ené e
(Lúru kpá Matáyo 27:27-30,
Yiwáni 19:2,3)*

¹⁶ Zí asikíri ga gére née nda 'dí'bi Yésu gi ore ndéré kíe 'be 'bì ngére, zíye ínyiyé ndóloyóko royé mbá do idíye tú'dú íri.

¹⁷ Zíye ési migbagbawu bongó ro Yésu, zíye kpá kúrókú kíni zíye ési a ro do Yésu.

¹⁸ Née ní, zíye tónoye ndisi lágá siliye zíá kí ledre kídi, "Simibi idí idí doyi tú'dú, mongú ngére 'bì Yúda e."

¹⁹ Zíye ndisiyé kí ócó doa kí ngbángbá, kpá kí lúbu surú komoa, zíye útúye do ngúrú sindíye, ndisiyé fóló wo kídi, yée otoní née úndrua.

²⁰ Simi bì folo asání nda wo go ní, zíye ínyiyé í'díogu ngbángbá migbagbawu bongó bì esiní gáa roa ní, do ínyiyé ésilúgu mbigí bongó ené roa. Zíye nda ínyiyé ólúogu kíe gi ro ndéré kíe kí'dí bì bì iliní phéphé wo doa ní.

*Phéphéní Yésu
(Lúru kpá Matáyo 27:31-44, Lúka
23:27-43, Yiwáni 19:17-27)*

²¹ Simi bì asikíri ga gére née niyí go mindéréye do misi'di kí Yésu ní, zíye ndíkiye kí ngítí o'do do misi'di iria Simúna, o'do máa née ni 'yí 'bì gara bì 'yí e ndisíní ndólo a Kuréne ní. Simúna ma'dáa ní 'bù Alakizánde e kí Rúfú. Ní koo go ólú simi Yerusaléma. Zí asikíri ga

gére née gága wo ímbí mìngbúngbu kágá bì Yésu ímbí née.

22 Zíye óguyé kí Yésu do bi bi ndisíní úfu 'yì e doa ní, ndoloní Gologóta, ledre gi simi a kídí, cóngó do'yi.

23 Nda íri, zíye ínyiyé í'bí le'yì kóró bì kotruní kí ngítí kágá ní zí Yésu, gi ro zía éwé a gi ro zí okó éyì miówó úkúne gi roa, zía ási ené kí éwé a.

24 Née ní, zíye í'díogú bongó ené, zíye ínyiyé phéphé wo do mìngbúngbu kágá máa née, zíye síkpí wo kíe 'dága, zíye ónzó gbégbé ífibáyi bongó ené e kíe dongaráye.

25 Ledre máa née mengi koo roné simi sindí kadra ínyi doa eso kí phiyí.

26 Zíye ínyiyé eké ledre bì koo ufuní wo gi roa ní, do phéphéóto a doa 'dága kídí, "Ba, mongú ngére 'bì Yúda e."

27-28 Phephéní koo yée kí 'yì ugu e gbre, ngítí a do sili'a 'bì anú, ngítí a do ngeli.*

29 'Yì ga bì koo ndisíní ókpó kací misi'di gi ore ní, zíye ndisiyé úku wo kpá kí úkucáyi ledre gi do bi a kídí, "Bì koo úku yá áyí ndúrú mongú 'Dící 'bì Lomo, zíyi úbúlúgu a lá simi sili' ota ní,

30 ékiogú nda lolu giri zíyi yómo royi wá gi zí 'di?"

31 Zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e, kí 'yì 'dodo loru e ndisiyé kpá fóló wo kídí, "Ndisi koo lá yómo ngítí géyi 'yì e ní, yomo nda lolu roné wá?

32 Káa zí bì ni wo bì Lomo geléogú wo káa do Kírésito, mongú ngére 'bì Isiréle e ní, idizé aka lúrú a, togú ekíogú gi do kágá giri go cakaba bi yáa yá, azé geré ngúngu wo." 'Yì ga bì koo gbre phephéní yée kí Yésu e ní, ndisíní koo kpá úku wo.

* **15:27-28 15:27** Simi ngítí géyi búkú ga bì 'bì Máriko ní, ngítí géyi 'yì e ekéní yata ledre ba ye: Kíré née 'dodo kídí ledre bì Miéké Kúrú Lomo uku ní ogu go ma'díí kídí, "Niyí óto wo dongará 'yì milúyú ledre e." (Isáya 53:12)   **15:34 15:34** Ke'bì 'bì Dawídi e 22:1   † **15:39 15:39** Mongú 'yì 'bì asikíri e: Ni mongú 'yì bì ndisi lúrú bi do asikíri e míya (100) ní.

*Ledre gi ro miúyu Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 27:45-56, Lúka 23:44-49, Yiwáni 19:28-30)*

33 Simi bì koo kadra ní nda go kpíkpírkí simi do ní, zí mutuluru útúne do kágá mbá kí sindí kadra ota.

34 Simi bì sindí kadra ota ogu nda go ní, zí Yésu ínyiné íni ini 'dága kídí, "Ilói, Ilói, Líma sabákatani?" Ledre gi simi a kídí, "Lomo amá, Lomo amá, ótoómo máa gi zí 'di?"

35 Zí ngítí géyi 'yì ga bì ore ní, ínyiyé úwú doa, zíye úku ledre kídí, "Úwúsé aka, ní go ndólo nébì Ilíya."

36 Née ní, zí ngúru 'yì gi dongaráye ínyiné ngásáne 'dí'bi éyì káa zí katúu ní, zía ónzó a bu simi mindogó le'yì kóró, zía ési a do kágá, zía síkpí a, óto a tara Yésu 'dága íri. Zía úku ledre zí lafúne e kídí, "Ndísisé aka tí, zíze lúrú a togú Ilíya ní giri ógu gi ro ímbióto wo bi yá."

37 Zí Yésu íni ini kí mongú kúrúne 'dága, geré zía ótoómo 'dowúne.

38 Née ní geré zí mongú mbílí bongó bì ingí 'deciní simi 'Dící 'bì Lomo kíe ní, lófo ífi siminé gberé gbre kú gi 'dága gi bi.

39 Simi bì mongú 'yì 'bì asikíri e† bì koo ndisi téro ore kó'dú Yésu do mìngbúngbu kágá, uwú ini bì Yésu ini wo kí mongú kúrúne geré zía ótoómo 'dowúne ní, zía ínyiné úku ledre kídí, "Máúku zíse zaá ma'díí, o'do ba ní mbigí Owú 'bì Lomo."

40 Ngítí géyi kará e niyí koo kpá ore, ndisi lúrúkása bi gi gbála, Maríya Magidála kí Salóme kí Maríya mbágá Yoséfa kí Yakóbo owú, niyí koo bo dongaráye.

41 Utúní koo do kací Yésu kú gi simi kágá bì Galiláya ní koo kí ínyi kasa zía. Tú'dú ngítí géyi kará ga bì

kóo oguní kí Yésu simi Yerusaléma
ní, niyi kóo kpá mbá ore.

*Otoní bi zí Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 27:57-61, Lúka
23:50-56, Yiwáni 19:38-42)*

42 Nda kóo go za kí tagá simi sindí
kadra bì 'yi e ndisíní yéme royé gi
ro Sílì 'bì 'Dowúro ní,

43 zí ngítí o'do kí ıriné Yoséfa
gi simi gara bì Aramatáyo ódó
mimbé'dené káa zí o'do 'yi ní, zía
ndéréné ndú'yú Piláto gi ro umbu
Yésu. Yoséfa ni ngúru 'yi gi dongará
míngburoko 'yi 'bì Yúda e. Ndisi
kpá óto komoné gi ro miógu Lomo
káa do ngére do 'yima'dí e.

44 Simi bì Piláto uwú kídí, Yésu
uyu go ní, zí tara a ıdríne miidrí,
zía úku ledre kídí, "Née kenée lárá
ledre 'di, bì zí o'do née úyuné lá
'diya kenée ní?" Zía ndóloogu
mongú 'yi 'bì asikíri e gána ní
ndú'yú wo togú Yésu uyu tí go ma'díi
yá.

45 Simi bì Piláto uwú ya Yésu uyu
tí go ma'díi ní, zía ınyiné úku ledre
zí Yoséfa kídí, "Dí'bi umbu Yésu
ma'dáa mu ndéré óto a."

46 Zí Yoséfa úgú bílamá bikeniyí
mbilí bongó, zíye 'dí'biogu umbu
Yésu, óto a simi a, zíye ndérénye
óto wo simi bi bì kóo iciní kací
ondú eyé simi landa ní. Zíye
gbúrúgbuóto mongú tutú ngebüturú
tara bì ma'dáa.

47 Mariya Magidála, kí Maríya
mbágá Yoséfa e ndisíní kóo
lúrúkása bi bì otoní Yésu ma'dáa
doa ní.

16

*Yésu urú gi simi umbu
(Lúrú kpá Matáyo 28:1-8, Lúka
24:1-12, Yiwáni 20:1-10)*

1 Gi do kací Sílì 'bì 'Dowúro, zí
Mariya Magidála, kí Salóme, kí
Mariya mbágá Yakóbo e úgú sú'bú
míndonyo e gi ro ndéré súsú a ro
umbu Yésu.

* **16:8 16:8** Ledre bì Máriko eké ne simi búkú ba kí síline simi kápita ené sokó doa ınyi doa kérí
ní, tonó gi ro véresi kí'e'do gi ro ınyi doa ota. Gi ore ndéréné 'dá'dá ngítí géyi 'yi e ekéní nda go ye.

2 Akpa kí phiyí simi sílì gi do kací
Sílì 'bì 'Dowúro simi bì súlú kadra
ní go 'dága ní, zíye ınyiyé ndéréye
sí bi.

3 Kí ndéréye do misi'di, zíye
ndú'yú royé dengbiye kídí, "Ambí
ní laká gbúrúgbuóyó mongú tutú
karaba zíze gi tara bi ne?"

4 Tí lá simi bì niyi lúrú bi káa
ní, zíye ówo a kídí gbúrúgbu oyóní
mongú tutú née go 'dá'ba.

5 Simi bì kará ga gére née olúní
simi bi íri ní, zíye ónzó komoyé káa
gbó ro owúphirangá kí ndisi simi
bi íri do sílì 'bì anú, kí ngbángbá
bikeniyí bongó roné. Zí Lomo royé
líyiné, zí tarayé ıdríne mbá miidrí,
gi zí lárá ledre káa zí wo née.

6 Geré zí owúphirangá née úku
ledre zíye kídí, "Fí, ndásé líyí wá,
máówo bú kídí, ógusé ba lúrú bi gi
ro Yésu 'yi 'bì Nazeréta bì ufuní wo
ní. Ndaá 'bì ené lolú kíra wá, urú yi
ené gi simi umbu go. Lúrúsé aka lá,
ba bi bì kóo otoní wo doa ní.

7 Ndérésé mu cakaba úku a zí
Pétero e, kí lafúne e 'yi lódú kací
Yésu kídí, 'Yésu ma'dáa ní ndéréyútu
roné fí ne 'dá'dá zíse simi kángá bì
Galiláya ní, ásé nda ógundíki wo
geré íri káa zí bì kóo uku zíse ní."

8 Née ní, zíye ólúöguyé gi simi
bi mılángbayé gi zí ngiri, geré zíye
tónoye ngásáye. Uku'dodoní kóo
ledre máa née zí 'yi e do misi'di mbá
wá.

Odu ledre bì Máriko ekéne kí
síline ní.*

*Yésu 'dodo roné zí Mariya
Magidála
(Lúrú kpá Matáyo 28:9,10, Yiwáni
20:11-18)*

9 Simi sílì gi do kací Sílì 'bì
'Dowúro bì Yésu urú gi simi umbu
simi a akpa kí sí ndondó ní, zía
'dódoýtu roné zí Mariya Magidála,
bì kóo Yésu lagaogu dokéké e ınyi
doa gbre (7) gi simia ní.

10 Zí Maríya ma'dáa ịnyiné ndéréné úku 'dódo a zí ezegámáne e, 'yi lódú kací Yésu ga bì koo niyí 'bi eyé ndísjí íni Yésu ma'dáa ní.

11 Simi bì uwúní gi taraa kídí Yésu urú gi simi umbu go, née lurú gáa wo go triđrì cù kí komoné ní, ọguṇguní eyé koo ledre máa née wá.

*Yésu 'dodo roné zí 'yi lódú kacíne ga bì gbre ní
(Lúrú kpá Lúka 24:13-35)*

12 Gi do kací a née, zí Yésu kpá 'dódo roné simi ngítí tosoné kpí zí 'yi lódú kacíne ga bì koo gbre, simi bì niyí mìndéréye do misi'di gi simi gara ní.

13 Zíye ndá'balúgu roye simi Yerusaléma, zíye úku 'dódo ledre née zí lafúye e, tí lá a ọguṇguní eyé koo ledre máa née kpá wá.

*Yésu 'dodo roné zí 'yimikása e sokó doa kérí
(Lúrú kpá Matáyo 28:16-20, Lúka 24:36-49, Yiwáni 20:19-23, Moko 'bi 'yimikása e 1:6-8)*

14 Nda girí, simi bì 'yimikása ga bì sokó doa kérí (11) née ndísiní ánu éyi ní, zí Yésu 'dódo roné zíye, zíá úku ledre zíye, gi zíá do ngítí géyi lafúye e oru yi ené koo miórú kí ọguṇgu ledre 'bì lafúye ga bì lurúní triđriné go cù kí komoyé ní.

15 Nda née ní, zí Yésu ma'dáa úku ledre zíye kídí, "Ndérésé mu kací bì e za mbá kí úku bilámá ledremá zí 'yi e za mbá.

16 'Yi bì ọguṇgu ledremá go ní, zíse bábátízì wo, ní gú ómo gi simi 'do'dó bì odúa nda ní. 'Yi bì ọguṇgu wá ní, niyí 'dó'do wo.

17 Zí 'yi ga bì ọguṇguní go ní, ídíye kí roko'bü káa zí bì niyí go 'yi amá e ní, zíye kí ódroyé simi ríkì tara e kí ndísjí lágaoyó dokéké e gi simi 'yi e kí irímá.

18 Abú 'di'biní kámá okó kí silihye, abú ewéní ngónú kémbí éyi mengi yée wá. Niyí óto silihye ro 'yi ndiyá e, zí ndiyá eyé úkúne."

*Yésu nda'balugu roné komo Ere
(Lúrú kpá Lúka 24:50-53, Moko 'bi 'yimikása e 1:9-11)*

19 Simi bì Yésu ukuonzó ledre go zíye ní, zí Lomo nda 'dí'bilúgu wo 'be 'bì ené komo ere, zíá ndísiné do silih anú 'bì Lomo káa do mongú ngére.

20 Zí 'yi lódú kací Ngére Yésu ga gére ndéréye kí úku bilámá ledre zí 'yi e kací bì e za mbá. Zí Ngére koo ndísiné méngi moko kíye, zí mingburoko ledre ga bì ndísiní méngi yée kí roko'buné ní 'dódo a kídí ledre ga bì úku yée ní ní ma'díi.

Bilámá ledre bì Lúka eké ní **Ledre gi ro búku bì Lúka ní**

Búku ba Lúka eké ne, eké wo bì Moko 'bì 'yimikásá e ní kpá ne. Lúka ndaaá 'bì ené gi simi kúfú Yúda e wá, ní 'yi bì olo ledre go kíngaya gi simi kúfú Girígi e ní. Zía ínyiné ngúngu ledre Yésu. 'Diyjoto kóo Páwulo simi bì kóo Páwulo ni ndéré kí úku bilámá ledre 'bì Yésu zí 'yi e ní. Eké ledre gi ro Yésu kí ledre moko ga bì kóo Yésu ndisi méngi yée ní zí 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní ówoyéme a.

Ledre ga bì Lúka eké yée simi búku ené ba ndaní miékéye simi ngítí géyi búku ga bì Matáyo, Máriko kí Yiwáni ní wá. Ledre ga bì káa zí ledre gi ro mindíki Yiwáni 'yi í'bí babatíza, ledre gi ro mindíki Yésu kí mingbóró a, kpá kí ledre gi ro bilámá ledre ga bì kóo 'bì Lomo Yiwáni ndisi ndéré kí úku yée zí 'yi e ní. Zía kpá úku ledre gi ro káa zí bì Lomo oto 'bú 'yima'dí e mbá ní. Yésu 'dodo kóo líli ledre née go simi muruwayi káa zí muruwayi bì gi ro bilámá 'yi 'bì Samáriya ní (simi kápita 10), kí muruwayi bì gi ro owú bi ındri ní (simi kápita 15) kí mindisíyé bì kí manda 'dá'dá 'bì 'yi 'dó'dú ʉsóru bì 'yi e iliní wo wá ní (simi kápita 19) nda kí ledre trídri bì za fí bì mocú ledre a zí ngúru 'yi lúyú ledre bì kóo phephéní yée kéné gi zí lúyú ledre eyé ní (simi kápita 23).

Zí Lúka úku andá ledre kí'dí tú'dú kídi 'Dówú Lomo ndisi méngi moko simi Yésu ne gi zía ndisi íni ini zí Lomo kíngaya. Nda go gbóo kí odú ledre, zía úku ledre kídi Yésu 'dodo kóo roné kí'dí tú'dú zí 'yi lódú kacíne e simi bì kóo urú gi simi umbu ní. Ledre ga gére née 'dodoní

go kídi ma'díi Yésu urú kóo go gi simi umbu.

Lúka eké ledre gi ro Yésu

¹ Mongú 'yi Teyófilo, tú'dú ngítí géyi 'yi e eké omoní ledre ga bì kóo gi do bi Yésu, bì kóo Yésu ma'dáa ndisi méngi yée dongaráze ní go bi 'desí.

² Ekéní tí za cé ledre ga bì kóo 'yimikásá ga kóo 'desí lurúní kí komoyé zíye ndisiyé líkpí a ní.

³ Gi zía bì ledre ga bì 'yi ga gére née ekéní ní, niyí mbá ma'díi ledre e ní, mayá ní miútúásáne zíma éké kása yée zíyí,

⁴ gi do bì zíyí ówoyéme a yá 'dodoní kóo ma'díi ledre e go zíne.

Ledre gi ro mindíki Yiwáni Babatíza

⁵ Simi bì kóo Eróde ni mongú ngére 'bì kángá bì Yudáya ní, ngítí 'yi 'dáná mbayi 'bì Lomo ní kóo bo kí ıriné Zakaríya. Ni gi dongará 'yi 'dáná éyí ga bì manda eyé ní mbá Abiyáza ní. ırı me'bea Elizebéta, ní kpá gi simi kúfú bulúnduyé bì Aróna ní.

⁶ Zakaríya e gbrengará kí me'bené, míméngi ledre eyé ní kací kadra mbá fú lá mbí do komo Lomo, gi zía ndisíní éré lorú 'bì Ngére Lomo.

⁷ Tí lá owú ndaaá 'bì ené kóo zíye wá gi zía me'bea ní mikoto, niyí nda kpá yi eyé go ngokoyé utúasání lolu ndíki owú wá.

⁸ Nda simi ngítí sìlì, sìndí kadra utúasá go zí Zakaríya e kí lafúne ndéréye simi 'Dící 'bì Lomo 'dáná éyí zí Lomo, ⁹ kací ondú 'bì 'yi 'dáná éyí e. Zí gbégbé 'dódo Zakaríya zía ólúne 'Dící 'bì Lomo 'dáná éyí zí Lomo.

¹⁰ Simi bì Zakaríya olú go 'Dící 'bì Lomo ní go ndisi óngbó abúrengú kí ndonyoné 'dící ırı ní, tú'dú 'yi ga bì oguní ní niyí 'bì eyé ndisi íni ini zí Lomo sága.

¹¹ Cíkjí 'dící ırı, zí maláyika bì Ngére Lomo kasa ní ógú tóroné do

sílì 'bì anú cigí mbayi bì ndisíní 'dáná éyí doa ní.

¹² Sími bì Zakaríya lurú maláyika née kenée ní, zí lomo roa líyiné gi zí ngiri.

¹³ Zí maláyika née úku ledre kídí, "Ndá éré ngiri wá Zakaríya, Lomo uwú ini bì ndisi íni a ní go. Me'beyí Elizebéta ni ndíki owú zíyí owú'o do. Ídí ifí ịri Ya Yiwáni.

¹⁴ Ni óto sée kí me'beyí zíse idíse kí rokinyi, tú'dú 'yí e níyí idí kí rokinyi sími bì níyí uwú a kídí arání wo go ní.

¹⁵ Ni idí kí ledrené owóowó sími moko bì 'bì Ngére Lomo ní. Ndaá 'yí éwé le'yí wá, ni duý mi'dúcuné kí 'Dówú Lomo kú gi sími mbágáne.

¹⁶ Ni 'dí'bilúgu ngiti geyí Isiréle e ga kóna luyúní gi do misi'di 'bì Ngére Lomo go ní zí Lomo.

¹⁷ Ni ndisi gámá kí úku kúrú Lomo sími roko'bü 'Dówú Lomo cé káa zí nébi Ilíya kóna ní, zí ndisíné kí yéme dongará 'yí ga bì sinyí go kí owú 'bì eyé e ní, kpá kí sáká 'yí ga bì sómú ledre eyé ndaá bilámáne do misi'di 'bì Lomo wá ní, nda kpá kí yémeómo 'yí e nzíiyé zí Ngére Yésu.

¹⁸ Zí Zakaríya ndú'yú maláyika née kídí, "Máayí ówo a bì kídí éyí ni ndéré méngí roné zíma kenée ní lárá a káa be 'di? Bì máayí go ngokomá káa zí ba, kára bì zíma ní ni go kpá ngokoné ní."

¹⁹ Zí maláyika née úkulúgu ledre zí Zakaríya kídí, "Zakaríya, ịrimá Gábirele. Kací kadra mbá azé fú lá kí Lomo do bi kí'e'do, kasa máa ne kí bilámá ledre née ógu úku a zíyi.

²⁰ Gi zíga bì ili ọgúngu ledre bì mááku zíyi ba wá ní, tarayí ni idí mi'dútuné ódro wá gi sími sindí kadra bì owú née ni árá simi a ní."

²¹ Gi zí kíyí née, 'yí ga bì ndisíní sóngó wo sága ní ndisíní go má zíye úku ledre kídí, "'Bié laká nda 'di, Zakaríya lu'bú karaba simi 'Dící 'bì Lomo 'dénýé káa ní ní."

²² Sími bì olúogu gi 'Dící 'bì Lomo gíri ní, ndisi nda ódro zíye lá kí síline. Zí 'yí ga gére née tí geré ówo a kídí Lomo 'dodo ngiti mikánda ledre go zíá 'dící íri.

²³ Sími bì sindí kadra 'bì moko ené ụkú ní, zíá ịnyí ndá'balúgu roné 'be.

²⁴ Nda gi do kací sílì cúku'dée, zí me'bea Elizebéta idíne kí siminé. Zíá ndisíné 'be éfē ịnyí, olúogu gi 'be wá.

²⁵ Zí Elizebéta í'bí mbófo éyí zí Lomo kídí, "Mbófo éyí zíyi Ngére Lomo gi ro ledre bì méngí zíma ba. Ówo ledre go kíma zíyi 'dí'biyó mongú dokuwu bì máayí kíe ní gi domá 'dá'ba."

Maláyika uku ledre gi ro mindíki Yésu

²⁶ Simi bì Elizebéta ni go kí siminé 'bì éfē ịnyí doa kérí (6) ní, zí Lomo kpá kása maláyika Gábirele sími Nazeréta ngiti owú gara sími Galiláya,

²⁷ Zí owúkára tara mbotu ni koo go mikóróne zí ngiti o'do kí ịriné Yoséfa. Ni gi sími kúfú ngére Dawídi. Owú kára ma'dáa ịri a Maríya.

²⁸ Zí Gábirele ndéréoguné íri, zíá í'bí mandá kídí, "Mandá zíyi Maríya, útúásá go kací komo Ngére Lomo, Lomo idí kíyi."

²⁹ Zí Maríya ndisi ónzó komoné kí toso mandá bì maláyika ogu í'bí a zíne née.

³⁰ Zí maláyika úku ledre zí Maríya kídí, "Maríya, ndá éré ngiri wá, útúásá yí eyí miútúásá kací komo Lomo."

³¹ Áyí ógu idí kí simiyí zíyi árá ógu a owú'o do. Idí ifí ịri a Yésu.*

³² Ni idí mongú 'yí. 'Yí e níyí ndisi ndólo wo Owú 'bì Lomo. Ngére Lomo ni óto wo káa do ngére káa zí bulúndua bì kóo Dawídi ní.

³³ Ni idí ngére do kúfú Isiréle e za fí, 'yí 'dí'biyó wo ndaá.

³⁴ Maríya ya zí maláyika ní, "Ledre máa née ni méngí roné née

* **1:31 1:31** Yésu: Ini ledre gi sími a kídí, Lomo yomo 'yí e.

lárá a kíe 'di bì máówo aka kpá ledre 'bì ya'dá e wá ní?"

³⁵ Maláyika ya zía ní, "Owú néé ní ógu ené simi roko'bü 'bì 'Dówú Lomo. Lomo ní ndísi ne sáká yígi zía owú bì áyí ndíkiogü a néé ní yí ené Owú 'bì Lomo.

³⁶ Lúrú aka gba ngoko sumuyí bì Elizebéta ba, ní go kí siminé 'bì éfē inyi doa kérí (6). 'Yí e owoní go mbá kídí utúasá lolü koo ndíki owú wá.

³⁷ Ledre bì Lomo uku go ní, ní méngi roné."

³⁸ Maríya ya, "Káa zí bì máayí 'yí 'bì moko 'bì Ngére Lomo ní, mángungu ledre bì úku ili méngi a zíma ní go." Geré zí maláyika néé lélí ené gi ore.

Maríya nderé lúrú Elizebéta

³⁹ Zí Maríya yéme roné ndéréne lúrú Elizebéta simi owú gara do bi ekékí simi Yudáya,

⁴⁰ zíá ógúné 'be 'bì Zakariya zíá í'bí mandá.

⁴¹ Simi bì Elizebéta uwú kúrú Maríya ní, geré zí simia ndísiné ndéndeke kí mongú rokinyi. Zí Elizebéta lúrú roko'bü 'bì 'Dówú Lomo roné.

⁴² Zíá ódroné kí kúrúne 'dága kídí, "Maríya, Lomo i'bí úndru go zíyi rómo do 'bì lafúyi e mbá. I'bí kpá úndru go zí Owú bì simiyí née.

⁴³ Áko, Lomo eme laká kíma káa gi zí 'di, bì zí mbágá Ngére amá inyiné za cù ne ógúné lúrú máa ní?

⁴⁴ Maríya, simi bì gáa máuwú kúrú yígi ní, geré zí simimá ndísiné ndéndeke kí mongú rokinyi.

⁴⁵ Ngére Lomo idí idí kíyi, gi zíá ngungu go yá éyí bì ili méngi a zíyi ní, idí mu méngi a."

Ke'bì bì Maríya uku ní

⁴⁶ Maríya ya kídí, "Mákofó ırı Ngére amá Lomo.

⁴⁷ Máayí go kí rokinyi gi zí Lomo 'yí yómá máa.

⁴⁸ Máa bì mándá éyí wá ba, oto ledremá go zíne owóowó. Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, tú'dú 'yí e

niyí ndísi úku ledre kídí Lomo i'bí úndru go zíma.

⁴⁹ Wo, Mbigí Lomo bì kí roko'büné kíngaya ní mengi mongú ledre go zíma. 'Yí e idíní ndísi kófó ırja.

⁵⁰ 'Yí ga bì niyí ndísi óto úndru a ní, ní ndísi méngi bilámá ledre zíye ndéréne mindéré za fí.

⁵¹ Mengi tú'dú mingburoko ledre e go, Ngére máa yée ga bì ndísiní ilí miilí ní, ní báyí yée mbá 'dá'ba.

⁵² Zíá 'dí'biyóro roko'bü gi zí yée ga bì ndísiní óto ledreyé kí royé owóowó ní, zíá óto yée ga bì 'bü'o'büní royé mi'bú'o'bü ní do bi kacíye.

⁵³ I'bí tú'dú éyí e go zí 'yí ga bì kóna ndísiní ndúwú gi zí lerí ní, oto yée ga bì kí tú'dú éyí e zíye ní go káa do 'yí lerí e.

⁵⁴ Ledre bì koo mocú gi ro sáká Isiréle e ní ligi wo wá, ní go ndísi sáká yée.

⁵⁵ Uku koo zí bulunduzé Abarayáma kí owú 'bì owú 'bì ené e kpá kenée kídí née ní ndísi sáká yée kenée za fí odú a ndaá."

⁵⁶ Maríya ndísi koo zí Elizebéta íri káa zí éyí 'bì éfē ota ní, zíá ndaá'balúgu roné 'be 'bì ené.

Miárá Yiwáni

⁵⁷ Née ní, zí sindí kadra 'bì Elizebéta útúásáne, zíá áráne owú'o'do.

⁵⁸ Zí phanda ledre née ówú ndíki sumú Elizebéta kí eze 'be 'bì ené e mbá kídí, Ngére Lomo mengi bilámá ledre go zíá. Zí Elizebéta kí 'yí ga gére née mbá idíye kí rokinyi.

⁵⁹ Simi bì sírí owú mengi go sílí inyi doa ota ní, zíye yóko royé ónzó wo ngburu, kací ondú eyé 'bì Yúda e. Iliní koo gi ro ifí ırı 'buá doa, Zakariya.

⁶⁰ Zí mbágá a úku ledre kídí, "İ'i, ndaní ifí ırı 'buá doa wá, ırja idí idí Yiwáni."

⁶¹ Zíye útuyé zíá kídí, "İ, ırı káa zí née ndaá simi kúfúse wá."

62 Zíye ndú'yú Zakaríya kí síliye togú ili zí ịri owú ba ídine náambi ya?

63 Zía ndú'yú yée kí síliye gi ro éyí 'bi éké ledre. Zía éké ịri owú née zíye, "Yiwáni."

64 Geré zí tara Zakaríya líkpíne zía tónóne ódróné kí ndísi mbófo Lomo.

65 Zí tara eze 'be 'bi ené e ịdríye mbá miédrí, zí 'yi e ídíye sìmi Yudáya mbá kí ledre née tarayé.

66 Ngítí geyi 'yi ga bi uwúní ledre maa née ní ní, zíye ndísiyé sómú ló'bó ledre kídí, "Owú née ní gú idí toso 'yi maa bi kíe 'di káa zí bi Ngére Lomo yeme ledre gi roa ne kenée ní?"

Ke'bi bi Zakaríya uku ní

67 Zí 'Dówú Lomo 'dúcu Zakaríya, zía ịnyiné úku ledre bi gú karanée ní méngi roné ní kídí,

68 "Mbófo éyí zí Lomo bi ni Ngére 'bi Isiréle e ní, gi zía ogu go yómo 'yi ené e.

69 Kasaogu 'yi bi kí roko'buné ní go gi sìmi kúfú ngére Dawídi gi ro yómo zée,

70 káa zí bi koo ukui'bí tara nébi ené ga kóna 'desí ní.

71 Bi ba ní, omozé gi zí ezeokóze e kpá kí yée ga bi ndísiyé sógó zée ní go.

72 Lomo mengi bilámá ledre née zí bulúnduzé e kenée gi ro 'dódo a kídí ledre bi koo née yeme zíye ní ligi ené née wá.

73 Née miyéme ledre koo dongaráye kí bulúnduzé Abarayáma,

74 gi ro zíze ómozé gi zí ezeokóze e, gi do bi zíze ndísiyé méngi moko ené kí sómú ledre ezé kíe'do ngíri ndaá,

75 gi zía azé go mbigí 'yi ené e do komo a kací kadra mbá.

76 Yíj, owú 'bi amá, 'yi e niyí ndísi ndólo yíj kídí nébi 'bi Lomo gi zía áyí ndísi ndéré zíya 'dá'dá kí yémeómo 'yi e zí Ngére nzíyiné.

* **2:1 2:1** Káyísara: Káyísara ini ledre gi simia kídí mongú ngére 'bi Róma. Ni mongú ngére do ngítí geyi lafúne ngére e ga bi 'bi ngítí geyi kángá e káa zí Yudáya kí Galiláya.

77 Áyí 'dódo ledre zíye yá idíní ngúngu ledre 'bi Lomo gi do bi zí Lomo ótoómo lúyú ledre eyé gi ro zíye ndíki trídrí bi za fí ní.

78 Ledre née ní méngi roné kenée gi zí bilámá mimbé'de Lomo bi rozé ní, ní kásaogu 'yi gi komo ere káa do bimíóngó zíze do sogo kángá ona,

79 zí bi óngóne zí 'yi ga bi niyí sìmi mituluru 'bi lúyú ledre zí ngíri umbu ndísiyé méngi yée kací kadra mbá ní, zía ndísiyé 'dódo misi'di 'bi Lomo zíze, zí mimbé'dezé ịdríne gi zíza.

80 "Née ní, zí Yiwáni nda ngbóró óguné go ya'dá 'yi. Zí Lomo í'bí roko'bú zíza, zíza ndéré ndísiyé sìmi súwú gbála gi sìmi sindí kadra bi zíza tónóne 'dódo ledre 'bi Lomo zí Isiréle e ní."

2

Ledre gi ro mindíki Yésu

(Lúrú kpá Matáyo 1:18-25)

1 Sìmi sindí kadra kíe'do, zí Agúsuto bi ndoloní wo Káyísara* ní i'bí lorú kídí, idíní ólo 'yi 'bi Róma mbá gi ro zíne ówo a togú niyí mbá ndu.

2 Née koo mizefí ólo 'yi e bi oloní sìmi bi Korinjíyo ní gávana sìmi ngítí gara 'bi Róma kí ịriné Súriya ní.

3 Zí 'yi e ndísi ndéréye sìmi gara eyé e gi ro do ólo yée íri.

4 Zí Yoséfa bulúndu ngére Dawídi ịnyiné gi sìmi Nazeréta owú gara sìmi Galiláya, ndéréne sìmi Beteléme mongú gara bi koo Dawídi ní ngére sìmi a, sìmi Yudáya ní.

5 Nderéní kí Maríya bi koróní zíza ní gi do bi do ólo yée kéne íri. Sindí kadra 'bi Maríya ma'dáa ní koo go gbóo gi ro zíza áráne.

6 Sìmi bi niyí aka cíkjí íri ní, zí sindí kadra ené 'bi árá go útúásáne.

7 Zíza tí árá mizefí owú 'bi ené née owú'o'do. Zíza kúrúkú yéme wo kí mbilí bongó do óto wo kíe yaa sìmi kúrungbú bi bangá e ndísiyé ánu éyí

sími a ní, gi zía bi ndaá lolü koo zíye sími 'dící 'bi ngu e wá.

Maláyika 'bi Lomo ogu zí 'yi 'bá'bá kábíríkí e

⁸ Sími sindí kadra máa bi koo néé ní, 'yi 'bá'bá kábíríkí e niyí koo gbóo kírí néé ndísi 'bá'bá bangá eyé e kí ndulú.

⁹ Zí maláyika 'bi Ngére Lomo óguné zíye íri, zí roko'bú 'bi Lomo óngó bi cigíye gbaá wéé, zí ngíri méngí yée kíngaya.

¹⁰ Zí maláyika néé úku ledre zíye kídi, "Ndásé éré ngíri wá. Máogú kí bílámá sanda zíse wo bi bi ni éme rosé gi zía miéme kpá kí tú'dú 'yi e mbá ní.

¹¹ Arání gáa owú go zíse wo bi ni ídí 'yi yómo 'yi e ní, sími Beteléme gara bi koo Dawídi ni sími a ngére ní. Ni Kírésito[†] kpá Ngére.

¹² Togú ndérésé yá, ásé ndíki owú ma'dáa mítíkúné sími mbílí bongó otoní wo go kíe sími kuřungbú bi bangá e ndísiñí ánu éyí sími a ní."

¹³ Lu'bú wá, zí tú'dú ngíti géyi maláyika e óguyé gi komo ere ídíye ndro kí ezeyé gáa ogu ní. Zíye ndísiyé kófó íri Lomo kídi,

¹⁴ "Idízé kófó íri Lomo bi komo ere ní, bikídrí idí idí zí 'yíma'dí e do sogo kángá gi zía mengi bílámá ledre go zíye."

¹⁵ Sími bi maláyika e nda'baluguní royé komo ere ní, zí 'yi 'bá'bá kábíríkí ga gére néé yéme ledre kídi, "Nderézé aka mu sími Beteléme lúru ledre bi mengi roné íri, bi Ngére Lomo kasa ledre a zíze ba."

¹⁶ Zíye ndéréoguyé íri ndíki Maríya kí Yoséfa kí síri owú mi'dú'duné sími kuřungbú tí káa zí bi ukuní zíye ní.

¹⁷ Sími bi nderé ndikiní owú néé tí kenée ní, zíye líkpí ledre bi mengi roné zíye gi ro owú néé ní ní mbá zí Maríya kí Yoséfa.

[†] 2:11 2:11 Kírésito: Ini ledre gi simia kídi, 'yi bi Lomo gelé wo káa do Ngére ní. 2:23 2:23 Ólúogu 13:2,12 2:24 2:24 Lévi 12:8

¹⁸ 'Yí ga bi uwúní ledre néé kenée ní, zí tarayé ídríne mbá miédrí.

¹⁹ Zí Maríya úlu ledre ga gére néé mbá siminé ndísi kíe.

²⁰ Zí ya'dá ga gére néé ínyí ndá'balúgu royé kí kófó íri Lomo kpá kí mbófo wo gi ro ledre bi uwúní zíye lúru a go cù kí komoyé tí káa zí bi maláyika e ukuní zíye ní.

Nderéní kí síri Yésu simi 'Dící 'bi Lomo

²¹ Simi bi síri Yésu mengi go síli ínyí doa ota (8) ní, néé koo go síli bi do ónzó wo ngburu sími a ní kací ondú 'bi Yúda e. Do ífi iria Yésu, néé íri bi koo maláyika ífi 'dodo sími bi Yésu ma'dáa ndaá aka koo wá ní.

²² Nda gi ore zí sindí kadra útúásáne zí Maríya gi do kací árá bi ará ní, gi ro zía ndá'ba ólúlúgu roné 'Dící 'bi Lomo káa zí bi lorú 'bi Músa uku ní. Zíye 'dí'bi síri Yésu ndéré kíe sími Yerusaléma sími 'Dící kótruro í'bí mbófo éyí zí Lomo gi roa.

²³ Ni miékéne sími lorú 'bi Lomo kídi, "Owúndíká ga bi ya'dá e ní, idíní ndéré kíye zí Lomo,"

²⁴ gi ro do í'bí tákpasílí káa zí bi lorú 'bi Lomo uku ní, "Niyí 'dí'bi amámu e gbre kí kírjkó'do kpá gbre ndéré kíe káa do éyí 'dáná."

²⁵ Simi sindí kadra máa bi koo néé ní, ngoko o'do ni koo bo sími Yerusaléma ore kí íriné Simiyóna, ni 'yi bi i'bí roné za mbá zí Lomo ní. O'do néé ni mi'dúcuné kí 'Dówú Lomo, kací kadra mbá ndísi óto komoné gi ro Kírésito zía óguné yómo Isiréle e.

²⁶ 'Dówú Lomo uku koo ledre go zía kídi, wo Simiyóna utúasá aka úyu wá 'búo togú lurú Kírésito bi Ngére Lomo ni kásaogu wo ní go kí komoné kí.

²⁷ Simi síli máa bi koo néé ní, zí 'Dówú Lomo kasa Simiyóna zía ndéréne do ligá 'Dící 'bi Lomo. Ni ógu íri ní, Maríya kí Yoséfa 'di'bioguní síri Yésu go íri gi ro zí

í'bí úndru zí Yésu ma'dáa káa zí bì býkú 'bì lorú uku ní.

²⁸ Zí Simiyóna ímbí wo do í'bí mbófo éyí zí Lomo gi roa kídí,

²⁹ "Yíj Lomo bì kí mongú roko'buyí ní, uku koo zíma yá útúásá aka 'dí'bi máa wá, 'búó togú málúrú 'yí yómo 'yí e bì koo uku ledre a ní go, áyí nda fú 'dí'bi máa. Bì ba ní, 'dí'bi nda máa 'yí kasa eyí mu.

³⁰ Komomá lurú nda 'yí yómo 'yí e go,

³¹ káságú wo go zí 'yí e za mbá.

³² Ni go káa zí bimíóngó ní gi ro 'dóó yíj zí 'yí ga bì owoní aka yíj wá ní. Ni kpá óto kúfú Isiréle e ndísi kófó ịriyí."

³³ Zí tara Yoséfa kí Maríya ịdríne gi zí ledre bì Simiyóna ndísi úku a gi ro Yésu ní.

³⁴ Zí Simiyóna í'bí úndru zí Yoséfa kí Maríya, zíá úku ledre zí Maríya kídí, "Owú 'bì eyí ba ní karanée óto Lomo zíá 'dí'biyó roko'bú gi zí ngítí géyi Isiréle, zíá í'bí a zí ngítí géyi. Owú ba ni kpá idí 'yí bi niyí lúrú tóko lílì ledre gi roa ní. Gi zí kényí née, niyí karanée ndísi sógó wo. Ni óto 'yí ga bì ngunguní ledre ené ní zíye idíye kí rokinyi.

³⁵ Ni 'dóodoogú ledre ga bì do mimbé'de ngítí géyi 'yí e ní mbá. Gi zí kényí née, mimbé'deyí ni karanée 'décí kí lúrú nduwú wo."

³⁶ Ngítí nébi ni koo kpá bo ngoko kára kí ịriné Ána nyí Fanuwéle gi simi kúfú bì ndoloní Aséra ní. Ni kára umbu. Ofúní royé kí o'do 'bì ené menginí simibi lá dýú ịnyí doa gbre (7) geré zí o'do 'bì ené née úyu ené.

³⁷ Zíá ndísiné gi kací o'do 'bì ené née kí simibi cí eso doa eso (84). Otoomo 'Dící 'bì Lomo wá, ndísi íni ini kí órú tarané zí Lomo kí ndulú kí kadra mbá.

³⁸ Simi bì Simiyóna ni ndísi í'bí úndru ní, zí kára née óguné geré ndísi í'bí mbófo éyí zí Lomo. Zíá úku ledre bì gi do bì Yésu ní mbá zí 'yí ga bì ndísiní óto komoyé gi ro Ngére 'yí yómo 'yí e bì Lomo uku ledre káságú wo simi Yerusaléma káa do 'yí yómo 'yí e ní.

³⁹ Simi bì Yoséfa e kí Maríya mengionzóní ledre bì lorú 'bì Lomo ili zíye méngi a ní go ní, zíye ịnyiyé ndá'balúgu royé 'be simi Nazeréta simi Galiláya.

⁴⁰ Zí Yésu ngbóróne go mongúne kí roko'buné, zíá idíne kí mongú ówo ledre zíne gi zíá Lomo ndísi sáká wo ne.

Yésu idíaká simi 'Dící 'bì Lomo

⁴¹ Kací simibi e mbá Yoséfa kí Maríya ndísiní ndéré simi Yerusaléma simi Ayímbi bì Umbuokpó ní.‡

⁴² Simi bì Yésu mengi go simibi sokó doa gbre ní, zíye ndéréye kí mbágá née simi ayímbi máa née kací ondú 'bì Yúda e.

⁴³ Nda go gi do kací ayímbi, zí mbágá ịnyiyé ndá'balúgu royé 'be, ábuwá Yésu idíaká go cikí 'dá'ba simi Yerusaléma owoní eyé e wá.

⁴⁴ Somúní 'bì eyé kídí ni ba bo dongará tú'dú 'yí ga ba zíye ndéréye kadra teké. Zíye tóroyé lúrú só'do wo dongará sumú yée kpá kí ezegámáye.

⁴⁵ Má, ndíkiní eyé wo wá. Zíye ịnyí ndá'balúgu royé drú 'dá'ba simi Yerusaléma ndéré lúrú bi gi roa íri.

⁴⁶ Nda gi do kací sílí ota zíye ndéréye ndíki wo simi 'Dící 'bì Lomo, mündísiné dongará 'yí 'dóó ledre e, ndísi úwú yée, zíá kpá kí ndú'yú yée.

⁴⁷ 'Yí ga bì ndísiní úwú wo ní zí tarayé ịdríne mbá miidrí gi zí ówo ledre bì ni kíe kpá kí ledre ga bì ndísi kí úkulúgu yée ní.

‡ 2:41 2:41 Ayímbi Umbuokpó: Ni sindí kadra bì Yúda e ndísiní sómúndíki ledre bì koo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bì eyé e ufu owí 'bì eyé e wá gi zíá bì oróní sáma owú kábjírikí ro kágá mbotu eyé e ní. Zíá koo 'dí'biogú yée gi simi Izibiti gi simi 'do'dó bì koo niyí simi a ní. Ólo Ólúogú 12:1-20.

48 Sími bì mbágáa kí 'búa lurúndikiní wo ní, zí wo bì gi zíye ní úkúné miúkú. Zí mbágáa úku ledre kídí, "Ówú 'bì amáa, méngi zée káa gi zí 'di? Bì zíze ndísizé kí 'buyí gámásó'do yíjí má ní."

49 Zíá úkulúgu ledre zí mbágáne kídí, "Ndísisé gámásó'do máa gi ro 'di? Ówosé esé bì kídí ili zíma ndísí ndísimá sími 'dící 'bì Babá ní wá."

50 Owo 'di'biní eyé ledre gi sími ledre bì uku néé wá.

51 Zíá óto úndrúyé do útúne do'dónoyé zíye ndá'bayé sími Nazeréta. Zí mbágáa óto ledre ga gére néé mbá siminé.

52 Zí Yésu nda ngbóróoguné kí bilámá sanáne, do ídine kí mongú ówo ledre zí 'búa ídine do 'yí e kíngaya zíá óto Lomo ídine kí rokinyi.

3

*Yiwáni 'yí Bábátízí 'yí e
(Lúrú kpá Matáyo 3:1-12, Máriko 1:1-8, Yiwáni 1:19-28)*

1 Sími bì koo Tíbériya Káyísara ni ngére do kángá 'bì Róma kí símibi sokó doa ịnyí ní, do koo óto Pánato Piláto káa do gávana do 'yí ga bì sími Yúdáya ní, Eróde* ní 'bì ené gávana do 'yí ga bì sími Galiláya ní, Phílipo lúndu Eróde ní 'bì ené gávana do 'yí ga bì sími Itúriya kpá kí yée ga bì sími Trakóni ní, zí Liyanáya nda ídí 'bì ené gávana do 'yí ga bì sími Abiléne ní.

2 Sími sìndí kadra máa bì koo néé ní, Ána kí towúne Kayáfa niyí ye mìngburoko 'yí 'dáná éyí e. Yiwáni wotí Zakariya ní yí ené koo sími súwú. Zí Lomo í'bí moko zíá íri.

3 Zíá tónó gámáne kí úku ledre 'bì Lomo zí 'yí e kací kó'dú ngburu bì Yeredéne ní, sága gi 'dí kerí kpá sága gi 'dí kerí. Kídí 'yí e idíní ótoómo kí lúyú ledre zíye ngúngu ledre 'bì Lomo gi ro do bábátízí

* **3:1 3:1** Ngére Eróde: Ndísiní ndólo wo Eróde Ánítipasi. Ni wotí mongú ngére Eróde bì koo ni ngére sími sìndí kadra bì arání Yésu ní. Eróde Ánítipasi ní kpá ngére bì onzó Yiwáni Babaítza sími sígini do úfu wo ní.   **3:6 3:6** Isáya 40:3-5

yée zí Lomo ótoómo lúyú ledre eyé 'dá'ba.

4 Nébi Isáya uku koo ledre a go 'desí sími búkú ené kídí,
"Yí ní karanée ndísí ótrú ledre sími súwú zí 'yí e kídí,
yémeómosé misi'di mu nzíyiné zí Ngére,

ídísé 'dózo yéme misi'di zíá ní.

5 Ídísé lósó'dútú 'bululu e 'dá'ba.
Landa e kí bi ekékí e, ídísé lósó yée kpíkásí.

Zíse 'dózo yéme mìngó'dú misi'di e zíye ídíye mbí.

Zíse lósó'dútú gírití e kurí.

6 Kúfú 'yíma'dí e mbá niyí ówo a kídí o'do ba Lomo kasa wo ne ógu yómo 'yí e."

7 Née ní, zí tú'dú 'yí e go ndísí óguyé mutruu zí Yiwáni gi ro zíá bábátízí yée. Zíá úku ledre zíye o'búo'bú kídí, "Sé 'yí mani ga bì míméngi ledre esé ní bísinyíne káa zí kámá okó ní, ambí uku zíse ya ídísé ngásáoyó rosé gi zí zingi 'bì Lomo bì ni ógu dosé ní ne?

8 Togú ílisé tí gi ro zíse ndíki trídrí yá, ídísé ótoómo lúyú ledre zíse ngúngu ledre 'bì Lomo, zí míméngi ledre esé ndísí ídine bílámáne. Ndásé ídí duý kí sómú ledre bì kídí, azé yí ezé yí ezé bulúndu Abarayáma omozé 'bì ezé yí ezé go ní wá. Lomo ni kí roko'bú zíá óyóló'bó tutú ga bì bi ba zíye ídíye káa do bulúndu Abarayáma.

9 Ásé zí Lomo káa zí kágá bì 'diyíní mi'diyí yáká ní. Goongo 'bì Lomo ni go do síliá nzíyiné, kágá máa wo bì bílámá miáná a ndaaá ní, ni lágáonzó a do óngboóyó a 'dá'ba."

10 Zí tú'dú 'yí ga gére néé ndú'yú Yiwáni kídí, "Éyí bì idízé nda méngi a ní 'di?"

11 Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídí, "Togú bongó ní zíyi gbre, ídí í'bí ngúru a zí 'yí bì bongó nda zíá

wá ní. Togú éyí miánu ní bo zíyi, ídísé ánu a kí 'yí bi ní 'bú ní."

¹² Abú kpá 'yí ga bì ndisíní 'dó'dú usorú gi zí 'yí e simi súu ní, zíye ndéréye gi ro babatíza. Zíye ndú'yú Yiwáni kídí, "Mongú 'yí, Sara nda zée, idizé méngi 'bì ezé 'di?"

¹³ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídí, "Ndásé 'dí'bi késí ma'dáa rómo do wo bì mìngburoko 'yí e esé e iliní ní wá."

¹⁴ Zí asikíri e ndú'yú wo kídí, "Sara nda zée?"

Yiwáni ya zíye ní, "'Yí e ndaní úgú komosé wá, ndásé kpá gágaóto ledre ro 'yí wá. Késí bì ndisíní 'bí a zíse do bi moko ní, ídísé 'dí'bi duý wo."

¹⁵ Gi zí ledre ga gére ní, Zí sómú ledre 'bì 'yí e ndisí ídíne gi ro Yiwáni faa, ngíti geyí ya ala zíya ídíne néé Kírésito bì Lomo uku ledre kásáogú a káa do 'yí yómo 'yí e ní wá?

¹⁶ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídí, "Mábábátízi 'bì amá sée lá kí iní. Ngíti 'yí ní bo roko'bü a romo do 'bì amá ní ógu. Máutuásá gbawá ndosoogú cigí a gi ro lálaogú wará ené gi sindíja. Ní 'bì ené bábátízi sée kí 'Dówú Lomo.

¹⁷ Ní 'bì ené yí ené káa zí 'yí ócó komo kére ní. Ní léfeóto kére ené simi bílámá éyí, cící a néé zíya kótru a tríe do óngbóoyó a 'dá'ba."

¹⁸ Néé ledre bì koo Yiwáni ndisi úku a zíye do tú'dú misi'di e gi ro bílámá ledre 'bì Lomo bì koo ndisi 'dodo a zíye ní.

¹⁹ Yiwáni ndisi koo kpá máda ngére Eróde Andipá gi zí bisinyí ledre ga bì ndisi mengi yée káa zí bi ngakaoyó kára Erodíya gi zí lúnduné 'dí'bi yí ené zíne ní.

²⁰ Zí Eróde kpá lúyú ngíti ledre zíya 'dí'bi Yiwáni ónzó a ngbriwó simi síginí.

*Yiwáni i'bí babatíza zí Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 3:13-17,
Máriko 1:9-11)*

²¹ 'Dá'dá do ónzó Yiwáni simi síginí, kadra kíé'do ní go ndisi

bábátízi tú'dú 'yí e, zí Yésu ndéréne zíya, zíya bábátízi wo. Simi bì Yésu ma'dáa ní ndisi íni ini zí Lomo ní, zí ere líkpíne zíya káa zí mbotu ní.

²² Zí 'Dówú Lomo óguné doa káa zí kírikó'do ní. Zí kúrú 'yí ówúne girí kídí, "Áyí mbigí owú 'bì amá, 'búyí ofu domá go, máayí kí rokinyi gi zíyi."

²³ Yésu tonó koo méngi moko 'bì Lomo simi bì mengi go simibi ci kérí a do sokó (30) ní. 'Yí e mbá ndisíní 'bì eyé koo sómú a kídí ní owú 'bì Yoséfa bì kí ırjné Éli ní.

²⁴ Éli ní 'bì ené owú 'bì Matáta, Matáta ní 'bì ené owú 'bì Lévi, Lévi ní 'bì ené owú 'bì Mélíki, Mélíki ní 'bì ené owú 'bì Zanáyi, Zanáyi ní 'bì ené owú 'bì Yoséfa.

²⁵ Yoséfa ní 'bì ené owú 'bì Matatíya, Matatíya ní 'bì ené owú 'bì Amósa. Amósa ní 'bì ené owú 'bì Nawúma. Nawúma ní 'bì ené owú 'bì Esíli. Esíli ní 'bì ené owú 'bì Nagáyi.

²⁶ Nagáyi ní 'bì ené owú 'bì Máta. Máta ní 'bì ené owú 'bì Matatíya. Matatíya ní 'bì ené owú 'bì Seméni. Seméni ní 'bì ené owú 'bì Yoséke. Yoséke ní 'bì ené owú 'bì Yóda.

²⁷ Yóda ní 'bì ené owú 'bì Yonána. Yonána ní 'bì ené owú 'bì Résa. Résa ní 'bì ené owú 'bì Zerubábele. Zerubábele ní 'bì ené owú 'bì Seretiyéle. Seretiyéle ní 'bì ené owú 'bì Néri.

²⁸ Néri ní 'bì ené owú 'bì Meléki. Meléki ní 'bì ené owú 'bì Ádi. Ádi ní 'bì ené owú 'bì Kosóma. Kosóma ní 'bì ené owú 'bì Elimadáma. Elimadáma ní 'bì ené owú 'bì Éra.

²⁹ Éra ní 'bì ené owú 'bì Yósuwa. Yósuwa ní 'bì ené owú 'bì Eliyázara. Eliyázara ní 'bì ené owú 'bì Zoríma. Zoríma ní 'bì ené owú 'bì Matáta. Matáta ní 'bì ené owú 'bì Lévi.

³⁰ Lévi ní 'bì ené owú 'bì Simiyóna. Simiyóna ní 'bì ené owú 'bì Yúda. Zúda ní 'bì ené owú 'bì Yoséfa. Yoséfa ní 'bì ené owú 'bì Yonáma. Yonáma ní 'bì ené owú 'bì Alikíma.

31 Alikíma ní 'bì ené owú 'bì Melíya. Melíya ní 'bì ené owú 'bì Ména. Ména ní 'bì ené owú 'bì Matáta. Matáta ní 'bì ené owú 'bì Natána. Natána ní 'bì ené owú 'bì Dawídi.

32 Dawídi ní 'bì ené owú 'bì Zése. Zése ní 'bì ené owú 'bì Óbede. Óbede ní 'bì ené owú 'bì Bowáza. Bowáza ní 'bì ené owú 'bì Solomóna. Solomóna ní 'bì ené owú 'bì Nasóna.

33 Nasóna ní 'bì ené owú 'bì Amínadába. Aminadába ní 'bì ené owú 'bì Adimíni ní 'bì ené owú 'bì Aráni. Aráni ní 'bì ené owú 'bì Ézorono. Ézorono ní 'bì ené owú 'bì Peréze. Peréze ní 'bì ené owú 'bì Zúda.

34 Zúda ní 'bì ené owú 'bì Yakóbo. Yakóbo ní 'bì ené owú 'bì Isáka. Isáka ní 'bì ené owú 'bì Abarayáma. Abarayáma ní 'bì ené owú 'bì Téra. Téra ní 'bì ené owú 'bì Nówara.

35 Nówara ní 'bì ené owú 'bì Serúga. Serúga ní 'bì ené owú 'bì Réwu. Réwu ní 'bì ené owú 'bì Pelége. Pelége ní 'bì ené owú 'bì Ébere. Ébere ní 'bì ené owú 'bì Séla.

36 Séla ní 'bì ené owú 'bì Kayinána. Kayinána ní 'bì ené owú 'bì Arafakásáda. Arafakásáda ní 'bì ené owú 'bì Séme. Séme ní 'bì ené owú 'bì Nówara. Nówara ní 'bì ené owú 'bì Laméke.

37 Laméke ní 'bì ené owú 'bì Metúsela. Metúsela ní 'bì ené owú 'bì Enóka. Enóka ní 'bì ené owú 'bì Zérada. Zérada ní 'bì ené owú 'bì Malále. Malále ní 'bì ené owú 'bì Kenána.

38 Kenána ní 'bì ené owú 'bì Enósá. Enósá ní 'bì ené owú 'bì Séte. Séte ní 'bì ené owú 'bì Ádama. Ádama ní 'bì ené owú 'bì Lomo.

4

*Satána uzu Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 4:1-11, Máriko 1:12,13)*

* **4:2 4:2** Ngére 'bì bicayi lomo e: Iri a ni Satána. Ni manda 'bì maláyika ga bi içiní okó ro Lomo do úcúogu yée gi komo ere ní. Zí maláyika ga gére née nda ídye go bicayi lomo e kpá dokéké e. Ólo 'Dóodoógu 12:9. **4:4 4:4** Gbre lorú 8:3 **4:8 4:8** Gbre lorú 6:13 **4:11 4:11** Ke'bì 'bì Dawídi e 91:1,12 **4:12 4:12** Gbre lorú 6:16

1 Simi bi Yiwáni i'bì babatíza go zí Yésu ní, zí 'Dówú Lomo 'dúcu Yésu, zía ínyiné gi simi Yeredéne gi ore simi roko'bü 'bì 'Dówú Lomo ndéréne simi súwú gbála,

2 zí ngére 'bì bicayi lomo e* úzu wo simi súwú íri 'dényé kí silí cí gbre anu éyí mbá wá, zí 'bú koo méngi wo kíngaya.

3 Zí ngére 'bì bicayi lomo e úku ledre zía kídí, "Bì áyí tí Owú 'bì Lomo ní, idí óyóló'bó tutú ga bi bi ba káa do ambata zíyi ánu a gi zí 'bú ke."

4 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Satána kídí, "Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Yíma'dí utúasá idí trídri lá duý gi zí éyí miánu wá, kúrú Lomo ní óto 'yì e ne zíye ídye trídri."

5 Zí ngére 'bì bicayi lomo e kpá ndólo wo ekí kíe do mongú bi ekíekí 'dága 'dódo éyí ga bi do sogo kángá ba mbá zía.

6 Zía úku ledre zí Yésu kídí, "Lúrú go, éyí ga bi za mbá áyí lúrú yée née, máayí máá míngíye. Togú ili yá, máayí óto yíji ngére doyé mbá. I'bíní éyí ga gére née go mbá zíma, máayí í'bí yée zí 'yì káa zí bi máili ní.

7 Ili tí lá zíyi óto sómú ledre eyí romá zíyi óto úndrumá."

8 Yésu ya zí Satána ní, "Ínyi gi cigíma íri, ni miékéne kídí, 'Idí óto úndru Ngére Lomo eyí, zíyi ndísiyi méngi duý ledre ené.'

9 Gi ore zí Satána ndólo wo ndéré ekí kíe do mongú ngbángbá 'Díci 'bì Lomo 'dága simi Yerusaléma do úku ledre zía kídí, "Togú áyí tí Owú 'bì Lomo ma'díi, lé'béutú mu bi 'dáa. **10** Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, 'Lomo ni kása maláyika ené e sáká yíji.

11 Niyí sáká yíji káa bi áyí útu útru sindíyi ro tutú e ke.'

12 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Satána kídí, "Ni miékéne kídí, 'Ndá úzu Ngére Lomo eyí wá.' "

13 Sími bì ngére 'bì bicayi lomo e úzu wo go má ní, zía aka ótoómo wo gi ro ngítí sindí kadra.

'Yi e asiní gi ro Yésu sími Nazeréta

(Lúrú kpá Matáyo 4:12-17, Máriko 1:14,15)

14 Nda gi do kací ledre ga gére ní, zí Yésu ínyiné sími roko'bü 'bì 'Dówú Lomo ndá'balúgu roné sími kángá bì Galiláya ní. Zí phanda ledre ga bì ndísi méngi yée ní ángané sími gara ore za mbá.

15 Sími ngítí sindí kadra zía ólúne sími 'Dící Kótruro e ndísiné 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yi e. Zí 'yi e ínyiyé mbá ndísi í'bí mbófo éyí zí Lomo gi ro 'dódo ledre ené.

16 Zíndéréókpóne sími Nazeréta kí'dí bì koo ngboró ní. Nda sími Síli 'bì 'Dówúro[†] zíndéréne sími 'Dící Kótruro káa zí bì lengbe ndísi méngi a ní. Zí ínyi tóroné 'dága ólo miéké kúrú Lomo.

17 Zíye í'bíogú bükü 'bì nébi Isáya zía, zía líkpí bi bì ndísi ódro kídí,

18 "Lomo i'bí 'Dówúne go zíma, gi zía oto máa go ndísi 'dódo bílámá ledre ené zí 'yi lerí e.

Kasa máa kídí néee Lomo néee ni líkpíoyó 'yi ga bì miódó yée sími ká'dá 'bì lúyú ledre ní, 'yi ga bì komoyé lurú bi wá ní, néee ni líkpí a gi ro zíye lurú bi,

kasa máa kpá gi ro 'yi ga bì ngítí géyi 'yi e ndísiní lurú 'dofü bi gi doyé ní, zíye ídíye kí ledreyé owóowó,

19 kasa máa kpá gi ro úku 'dódo a zí 'yi e kídí, sindí kadra bì gi ro zí Ngére Lomo yómo yée sími a ní ni go gbóo."

[†] **4:16 4:16** Síli 'bì 'Dówúro: Née ni mongú síli 'bì Isiréle 'bì ini zí Lomo, menginí moko sími a wá. Zíye ndísiyé sómíndíki ledre kídí Lomo otoogü ere kí do sogo kángá kpá kí ledre bi Lomo yomo yée gi sími moko 'bì owúkulú e gi sí síli ngére 'bì ízibiti ní. Ólo Ólúogu 20:8-11, Gbre lorú 5:12-16.

4:19 4:19 Isáya 61:1,2

20 Sími bì Yésu oloonzo ledre ní, zía í'bílúgu bükü zí 'yi 'bì moko bì ore ní, zía ndá'ba ndísiné bi. Zí komo 'yi ga bì sími 'Dící Kótruro ore ní ídíye mbá roa círii.

21 Zíye ínyiné úku ledre zíye kídí, "Ledre bì gáa máólo néee, ukuní koo go 'desí, karaba ní, lúrúsé nda go cù kí komosé."

22 Zí tará 'yi ga gére néee ídríne mbá miédrí gi zí ledre ga bì uku yée ní. Zíye ndísiyé úkuló'bó ledre dongaráye kídí, "Áyi, owú néee ndiki ledre néee kenée gi 'da, néee ndaá 'bì ené wotí Yoséfa bì kíra ba wá?"

23 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ledre ga bì koo úwúsé mánidisí méngi yée sími Kapáranawúma ní, utúasá miútúásá kací komosé gi ro zíma méngi yée ona? Ni miékéne kídí, "Yi mála idí yómo roné kí, zía nda yómo ngítí géyi 'yi e."

24 Zí kpá úku ledre zíye kídí, "Mááku zíse ma'díi, otoní úndru nébi sími kángá ené wá.

25 Idísé ówo a kídí tú'dú umbu niyí koo bo sími kángá 'bì Isiréle e sími sindí kadra 'bì nébi Ilíya. Iní oro koo kí símibi kí'e do kí éfé ínyi doa kérí doné, zí 'bú koo útúne do 'yi e kíngaya.

26 Lomo kasa ené koo Ilíya ndéré sáká kará umbu ga gére néee mbá wá, kasa koo wo ndéré sáká dùú kára umbu máa wo bì sími gara bì Zarefáta sími kángá bì Sidóna ní.

27 Ngítí géyi Isiréle e niyí koo bo sími sindí kadra 'bì nébi Ilísa kí sámá royé, sámá néee ükü koo gi royé wá, odú 'yi bì 'dibioyóní sámá néee gi roa ní dùú Námana bì 'yi 'bì Súriya ní."

28 Sími bì 'yi ga bì sími 'Dící Kótruro ore uwúní ledre bì Yésu uku néee kenée ní, zíye zíngi eyé geré mizíngi.

²⁹ Zíye 'dí'bi Yésu lála wo ólúogu kíe gi simi gara sága, ndéré ekí kíe do bi ekékí 'dága née bi ekékí bi o'bóní gara née doa ní gi ro zíye ítrí wo gíri gi do bi zíá útuónzó roné 'dá'ba.

³⁰ Zíá úcu liliiné dongará tú'dú 'yí e do ndéréokpó ené gi zíye.

*Yésu lagaoyó bicayi lomo e
(Lúru kpá Máriko 1:21-28)*

³¹ Zíá inyiné ndá'balúgu roné simi Kapáranawúma ngiti owú gara simi Galiláya, simi Síli 'bi 'Dówúro, zíá ndísiné 'dodo ledre 'bi Lomo zí 'yí e.

³² 'Yí ga bi kóo íri ndísiní úwú 'dodo ledre ené ní, zí tarayé ídriñe mbá miídrí gi zíá 'dodo ledre ené ní kí roko'bú 'bi Lomo siminé.

³³ Simi sindí kadra bi Yésu ní ndísi 'dodo ledre simi 'Dící Kótruro née, ngiti o'do bi kí bicayi lomo siminé ní ní ore, geré zíá tónóne gbúrógbóne do Yésu kídi,

³⁴ "Yíi Yésu, máowo yíi bú áyí mbigí Owú 'bi Lomo gi simi gara Nazeréta. Ógu ba go geré gi ro úfuónzó zée?"

³⁵ Zí Yésu ódróné zí bicayi lomo bi simi o'do née kí roko'bú kídi, "Ídí ndísi tí, ndá líkpí tarayí wá. Ólúogu gi simi o'do née mu." Zí bicayi lomo kángba o'do née do ídriónzó wo gbú bi do komo 'yí ga bi ore née mbá, do ólúoguné gi simi a, oto uŋú ro o'do née mbá wá.

³⁶ Zí tara 'yí e ídriñe gi zí ledre née mbá miídrí zíye ndísiyé úku ledre kídi, "Bi káa lárá ledre bi káa be 'di, zí o'do ba ndísi ódróné kí cóngó ro kpá kí mongú roko'buné ní? Uku ledre zí bicayi lomo e, zíye úwú kúrúa, zíye ólúoguyé gi simi o'do ba tí ma'díi."

³⁷ Zí phanda Yésu ángané do bi ga gére née kíri née za mbá.

*Yésu yomo tú'dú 'yí ndíyá e
(Lúru kpá Matáyo 8:14-17,
Máriko 1:29-34)*

³⁸ Nda go gi do kací 'dodo ledre, zí Yésu ólú oguyé gi simi 'Dící Kótruro kí 'yí lódú kacíne e ndéréye 'be 'bi Simúna Pétero. Ábuwá towú Simúna ma'dáa roa emengú, ni kí drú roné. Zí 'yí ga bi 'be ore ní ndú'yú Yésu, idí yómo wo.

³⁹ Zí Yésu ndéré tóroné cigí a, zíá úku ledre zí bisinyí drú bi ro kára née kídi, "Ólúogu gi simi a mu." Geré zí ro kára née zázáne, zíá inyiné ndéréne méngi éyí miánu zíye.

⁴⁰ Nda go kí tagá ndulú, zí 'yí e ndísi 'díbiogu 'yí eyé ga bi kí ndíyá royé ní ógu kíye zí Yésu gi ro zíá yómo yée.

⁴¹ Ngiti géyi 'yí ga gére née niyí 'bi eyé kí bicayi lomo e simiyé. Gi zí roko'bú Yésu, zíye gbúgbuoguyé gi simi 'yí ga gére ní kí ndísi gbúrógbóye kídi, "Áyí Owú 'bi Lomo." Zí Yésu úcuómo yée kí ódro gi zíá owoní wo bú ni Kírésito wo bi Lomo kasaogu káa do 'yí yómo 'yí e ní.

⁴² Nda káa zí kílondó a née kí phiyí zí Yésu inyí ndéré ené do bi bi 'yí e ndaní doa wá ní. Zí 'yí e ndísiyé gámásó'do wo. Simi bi ndikiní wo ní, zíye úku ledre zíá kídi, "Mongú 'yí, ilizé ezé lolú zíyi ndéréómo zée wá."

⁴³ Zíá úkulúgu ledre zí 'yí ga gére née kídi, "Ndásé lá duú se 'yí ga bi Babá kasa máa 'dodo ledre ené zíye ní wá. Máili kpá 'dodo bílámá ledre bi gi ro 'be 'bi Lomo ní zí ngiti géyi 'yí e. Kasaogu máa gi ro zíma méngi a kenée."

⁴⁴ Gi do kací ledre née, zí Yésu kpá fú ndísi kí gámáne kí 'dodo ledre 'bi Lomo zí 'yí e simi 'Dící Kótruro ga bi simi Yúdáya ore ní za mbá.

5

*Yésu gelé mizefi 'yí lódú kacíne e
(Lúru kpá Matáyo 4:18-22,
Máriko 1:16-20)*

* **5:1 5:1** Mongú Míkavu bi Galiláya ní: Girigí e ndoloní 'bi eyé kídi Míkavu Geneseréta.

1 Kadra kíé'do zí Yésu ndéré tóroné do gbúróngó mongú mìkavu bì Galiláya* ní, zí tú'dú 'yì e yóko royé cigí a zía ndíṣiné 'dódo ledre 'bì Lomo zíye.

2 Zía óyó komoné do lúrúndíki kurúngba e gbre míngiye odóngerjíní go kó'dú gbúróngó kenée, niyí go ndíṣi lúgu mbírá eyé e.

3 Zía ndéré ekíne sìmì ngúru kurúngba, née wo bì 'bì Simúna ní. Zía úku ledre kídí, "Ítrí 'doso aka kurúngba ma'dáa mi'dí sìmì iní íri." Sìmì bì Simúna ítrí ní, zí Yésu ndíṣi yéme roné bi ndíṣi 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yì e.

4 Sìmì bì 'dodo asá ledre ní, zía úku ledre zí Simúna kídí, "Ítrí tátá mu sìmì yana iní gi ro zíyì ónzó mbírá."

5 Simúna ya zía ní, "Mongú 'yì, icizé rozé kí mbírá go bi ndre ba, kembí eyí ndaaá. Nda lá kací kúrúyi, máayí ónzó a."

6 Sìmì bì onzóní mbírá ní, zí tú'dú kénzé e útúye sìmì a. Gi zía bì ofuní nda go ní, zí mbírá tónóne lófoné.

7 Zí Simúna e tónó kewu lafúye ga bì sìmì ngítí kurúngba ní, idíní ógù sáká yée. Zí lafúye ga gére née óguyé do tónóye lála mbírá kí kénzé ga gére née sìmì kurúngba. Zí kénzé e ídýe sìmì kurúngba ga bì gbre née cí'dí. Nda gi zí miówó ye, kurúngba ayí nda go ólú sì iní.

8 Sìmì bì Simúna Pétero lurú ledre née kenée ní, zía útúne sì sìndí Yésu bì, ngúngú roné do úku ledre zí Yésu kídí, "Ngére, máayí 'yì lúyú ledre, máutuásá ídí gbóo kíyì wá, ídí ínyì gi cigíma 'dá'ba."

9 Zí tará Simúna Pétero kí lafúne ga gére née ídríne mbá miédrí gi zí tú'dú kénzé ga bì 'di'biní yée kenée ní.

10 Ngítí géyì lafú Simúna ga bì Yakóbo e kí Yiwáni wotí Zebediya ní, zí tarayé ídríne kpá mbá miédrí gi zí ledre máa née.

Gi zí ledre bì gáa Simúna uku ní, zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí,

"Simúna ndá éré ngíri wá. Tónóne cakaba ndéréne 'dá'dá, áyí idí go 'yì 'dí'biogu 'yì e zí Lomo."

11 Geré née ní, zí Simúna ịnyiyé kí lafúne ga gére née ódóóto kurúngba eyé e kó'dú gbúróngó ore, yóó, do útúye do kací Yésu.

*Yésu 'dí'bioyó sámá gi ro ngítí o'do
(Lúrú kpá Matáyo 8:1-4, Máriko 1:40-45)*

12 Sìmì ngítí sìndí kadra sìmì ngítí owú gara, zí ngítí o'do kí sámá roné ógùné zí Yésu. Zía útúne kó'dú Yésu bì ngúngú roné zía kídí, "Ngére, togú utúasá kací komoyí miútúásá, idí 'dí'bioyó sámá ba gi romá gi ro zí romá idíne drá."

13 Zí Yésu óto sìlíne ro o'do née do úku ledre zí o'do née kídí, "Mángúngu go, royí idí mu idí drá." Tí ma'díi, geré zí sámá úkúne gi ro o'do née.

14 Zí Yésu úku ledre zía kídí, "Ndá aka 'dí'bi ledre née tarayí wá. Idí aka ndéré zí 'yì 'dáná eyí kí. Zíyì í'bí takpásílì zí Lomo káa zí bì Músá eké ledre a 'yì e idíní ndíṣi méngi a kenée sìmì bì togú bílámá ledre mengi roné go zíye ní. Gi ro do ówo a mbá kídí eyí mengi roné go."

15 Abú kenée ndotó, 'desí phanda ledre bì Yésu mengi née, aṅga go do bi ga bì kírí née née za mbá. Zí tú'dú 'yì e ndíṣi óguyé úwú ledre ga bì ní ndíṣi 'dódo yée ní. Zía kpá ndíṣiné kí yómo ngítí géyì gi do ndíyá eyé e.

16 Sìmì ledre ga gére née mbá, kí'dí bì Yésu ili go íni ini zí Lomo ní, zía ndéréne do bi bì 'yì e ndaní doa wá ní, zía íni ini zí Lomo íri.

*Yésu yomo o'do kí umbu sindíne
(Lúrú kpá Matáyo 9:1-8, Máriko 2:1-12)*

17 Sìmì ngítí sìlí kpí, Yésu ní go ndíṣi 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yì e.

Farusáyo e[†] kí 'yì 'dódo lorù ga bì 'bì Lomo ní niyí koo mìndisiyé gbóo kíríf née. Ngítí geyí oguní gi simí gara ga bì 'bì Galiláya mingúngúcua ní, ngítí geyí 'bì eyé gi simí kángá bì Yudáya kpá kí Yerusaléma ní. Zí Ngére Lomo í'bí roko'bù zí Yésu, zí ndisíné 'dí'biyó ndiyá kíe gi ro 'yì e ore.

18 'Yì e niyí lúrú bi ní, imbíoguní ngítí o'do go do gbagbara ni kí umbu sindí gamá gi zía wá. Iliní koo ólú kíe ndéré óto wo kó'dú Yésu 'dící íri.

19 Simí bì bi ólú kí o'do née zí Yésu gi 'dí tara mbotu ndaaá gi zí tú'dú 'yì e ní, zíye ekíye kíe do 'dící 'dágá. Zíye líkpí phútrú bi mbí kí'dí bì Yésu ni ore ní, zíye imbí ési o'do née nyé kí gbagbara née gi doa zía íri.

20 Simí bì Yésu owo kídí ya'dá ga gére née ńguñguní ledrené go ní, zía úku ledre zí o'do bì imbíoguní wo née kídí, "Lúndu 'bì ené e, máotoómo lúyú ledre eyí go."

21 Gi zí ledre bì Yésu uku née ní, geré zí Farusáyo e kí 'yì 'dódo lorù ga gére née tónóye ódroye dengbíye kídí, "O'do máa née 'be ené náambi bì ni ndisí úku bisinyí ledre kenée née? Lomo ni duý ne 'yì ótoómo lúyú ledre zí 'yì e."

22 Yésu owo sómú ledre eyé née go zía ndú'yú yée kídí, "Éyí bì ndisísé sómú ledre do mimbé'desé gi zía kenée ní 'di?

23 Ledre máa wo be 'di ni gáa née gbóo zíma úku a, máotoómo lúyú ledre eyí go, togú kenée wá, máídí úku a mayá ńyíogu mu 'dí'bi sáka eyí zíyí ndá'bayí 'be?

24 Máili úku a zíse, máa bì Lomo kasaogu máa káa do 'yíma'dí ní, máayí kí roko'bù zíma do sogo kángá ona gi ro ótoómo lúyú ledre 'bì 'yì e kíe." Zí ńyíjiné úku ledre zí o'do bì kí umbu sindíne née kídí, "ńyíogu mu, 'dí'bi sáká eyí mu zíyí ndá'bayí 'be."

[†] **5:17 5:17** Farusáyo: Née ngítí geyí Yúda ga bì ngará ndití'dofuní do lorù bì Músa eké ní wá ní. ńguñguní kídí lomo ro 'yíma'dí e ni bo, maláyika e niyí bo, 'yì e ndisíní kpá úru gi simí umbu. Ólo Moko 'bì 'yímkása e 23:6-8.

25 Geré née ní, kíráwu zía ńyíoguné 'dágá tí do komo 'yì ga gére née mbá 'dí'bi sáka ené do ndá'bané 'be kí mongú rokinyi kí ndisí í'bílúgu mbófo eyí zí Lomo.

26 Zí ledre née ówóne komo tú'dú 'yì ga bì ore née mbá zíye idíye kí mongú ngíri royé do ndisiyé í'bílúgu mbófo eyí zí Lomo kídí, "Éyí bì mengi roné karaba ba, 'yíma'dí utúasá méngi a wá."

Yésu ndolo Lévi

(Lúrú kpá Matáyo 9:9-13, Máriko 2:13-17)

27 Zí Yésu ólúoguné gi ore ndéré ndíki Lévi kí ndisí tara mákitabu ené 'bì 'dó'dú ńusorù gi zí 'yì e. Zí Yésu ndólo wo kídí, "Lévi, áyí go 'yì 'bì moko amá, ógú mu zíze ndéréze kíyí."

28 Lévi kala wá, zía ótoómo eyí ga bì 'bì moko née yóo do útúne lódú kací Yésu.

29 Nda simí ngítí silihí, zí Lévi yéme mongú eyí miánu kí irí Yésu. Zí Lévi ma'dáa ndólo tú'dú lafúne ga bì ndisíní 'dó'dú ńusorù kíye í'bí a zí akúma ní, nda kpá kí ngítí geyí 'yì e gi ro zíye ánu eyí miánu máa née kí Yésu e.

30 Simí bì Farusáyo e kí 'yì 'dódo lorù e lurúní Yésu kí ánu eyí kí 'yì ga gére née kenée ní, zía sínyí ené royé misínyí. Zíye ndisiyé úku mingúngúrú ledre ro Yésu. Zíye úku ledre zí 'yì lódú kacíga kídí, "Éyí bì mongú 'yì esé née ndisí ánu eyí gi roa kí 'yì lúyú ledre e kpá kí 'yì 'dó'dú ńusorù e káa zí née ní 'di?"

31 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Máuku zíse, 'yì bì ndiyá ndaaá roa wá ní, nderé ené zí dokotóro wá, 'yì ndiyá ndisí ndéréne gi ro do yómo née.

32 Máogu amá gi ro 'yì ga bì ya yée niyí eyé bílámáye ní wá. Máogu gi ro 'yì lúyú ledre e zíye óyóló'bó mimbé'deyé gi ro zíye ómoyé."

'Yi e ndu'yúní Yésu gi ro órú tara'yi

(Lúrú kpá Matáyo 9:14-17, Máriko 2:18-22)

³³ Nda gi ore, zí ngítí géyi 'yi e gi dongará 'yi ga gére née ndú'yú Yésu kídí, "Yi lódú kací Yiwáni 'yi í'bí babatíza ndísiñí órú tarayé zíye kpá ndísi íni ini zí Lomo, 'yi 'bí Farúsáyo e ndísiñí méngi a kpá kenée. Sara 'yi eyí e orúní 'bí eyé tarayé wá gi zí 'di?"

³⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre kídí, "Simi sómú ledre esé ní, 'yi ga bi ndolooguní yée simi ayímbi 'bí ófú ro'yi ní ndaní ánu éyí wá tí bi mikkanda adrúgu ní bo kíye ore ní?"

³⁵ Síndí kadra ní ógú wo bi niyí 'dí'biyó wo gi dongará 'yi ené ga gére ní, zíye nda ndísiyé kí 'bú."

³⁶ Zíá kpá úku ngítí muruwayi kídí, "Yi nda ící tóko tara mikkanda bongó ro kurú a wá. Togú mengi kenée yá, mikkanda bongó née ní lála lófo kurú a née zí unqú a nda ídine mongúne, bi ící a ndaá lolú wá.

³⁷ Kpá kenée, togú kára ili lótó le'yi ené yá, nda lótó a simi sorú ndoko wá. Gi zíá simi bi le'yi née ní ú'bu ní, zí sorú ndoko née ndoko ené, zí le'yi sinyíne mbá bi.

³⁸ Bilámá a, idíní lótó le'yi tí simi mikkanda ndoko.

³⁹ Ngítí géyi 'yi e iliní éwé yi eyé tí fú lá kurú le'yi. Gi zí kíeyí née iliní eyé mikkanda le'yi kóró[‡] wá kídí ndumu eme yi ené ne."

6

Yésu uku ledre gi ro Sílì 'bí 'Dówúro

(Lúrú kpá Matáyo 12:1-8, Máriko 2:23-28)

¹ Kadra kíé'do simi Sílì 'bí 'Dówúro, zí Yésu ínyiné kí 'yi lódú kacíne e ndéré 'décí bi kpurú gi simi yáká, simi bi kíre ní aka lá ngoruné

[‡] 5:39 5:39 Mikanda le'yi kóró: Bilámá ledre bi 'dódóni gi ro Yésu ní ni káa zí mikkanda le'yi kóró, lorú 'bí Mýsa ní 'bí ené káa zí kurú le'yi kóró ní. Yúda e ndísiñí bándá le'yi kóró eyé kí simibi kíé'do ngítí géyi yá simibi gbre.

ní. Zí 'yi lódú kacíga ndísi lófo ngoru kíre ga gére née kí ánu a.

² Zí Farúsáyo e ínyiyé úku ledre kídí, "Áyi, tí bi ówosé bú karaba Sílì 'bí 'Dówúro ní, ndísiisé nda méngi moko simi a gi ro 'di?"

³ Zí Yésu úkulúgu ledre zí Farúsáyo ga gére née kídí, "Ólosé esé ledre bi kóo Dawídi mengi simi bi kóo 'bú mengi yée kí 'yi ené e ní wá?

⁴ Kadra kíé'do 'bú mengi kóo Dawídi kí 'yi ené go kíngaya. Zíá ndéré ólúne simi 'dící 'bí Lomo, zíá 'dí'bi ambata ga kóo ore, 'yi 'dáná éyí zí Lomo niyí ánu a duý ye ní zíá ánu a. Zíá kpá í'bí a zí 'yi ené ga bi kóo niyí kíye ní."

⁵ Zí Yésu úku odú ledre yaá, "Máa Owú 'bí 'Yíma'dí máayí Ngére do Sílì 'bí 'Dówúro."

Méngi bilámá ledre simi Sílì 'bí 'Dówúro
(Lúrú kpá Matáyo 12:9-14, Máriko 3:1-6)

⁶ Simi ngítí síndí kadra kpí simi Sílì 'bí 'Dówúro, zí Yésu ndéré ólúne 'Dící Kótruro ndísi 'dódo ledre. Ngítí o'do ní kpá ore sílía 'bí anú ngurogú mingúrogú mengi moko wá.

⁷ Ngítí géyi Farúsáyo e kí 'yi 'dódo lorú e niyí kóo ore ndísi gámásó'do misi'di bi togú Yésu luyú ledre go yá, zíye 'dí'bi wo. Gi zí kíeyí née ní, zíye ndísiyé sémbe wo misémbe kídí togú ní yéme sílì o'do née karaba simi Sílì 'bí 'Dówúro yá.

⁸ Yésu owo sómú ledre bi niyí kíe née bú, zíá ínyiné úku ledre zí o'do bi kí mingúrogú sílíné née kídí, "Ínyiogú mu tóro do nyará bi kíra gi do bi zí 'yi ga ba mbá lúrú yíi." Zí o'do née tí ínyi tóroné do komo 'yi e 'dágá.

⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yi ga gére née kídí, "Máandú'yú aka sée, ledre máa wo be 'di emene

do méngi a sìmì Sílì 'bì 'Dówúro, méngi bísinyí ledre togú mbú méngi bílámá ledre bì yómo 'yì togú mbú ótoómo 'yì zía úyuné?"

10 Zía lúrú bi kere gbaá 'yì íti ndaá. Zía úku ledre zí o'do née kídí, "Dózo sílipyi mu." Ni 'dózo sílíné káa ní, sílì a ni go bílámáne.

11 Zí ledre née óto Farusáyo e kí 'yì 'dódo lorù e kí mongú mimbé'de kési ro Yésu, zíye ndisi ódroye dengbíye gámásó'do misi'di bì yée niyí 'dí'bi Yésu úfu wo doa.

Yésu gelé 'yimikása e sokó doa gbre

(Lúrú kpá Matáyo 10:1-4, Máriko 3:13-19)

12 Símì ngítí sílì gi do kací ledre née, zí Yésu ndéré ekíne do mongú landa, ndisíné íni ini zí Lomo.

13 Zí bi áráne nda go kí phiyí, zía ndólo 'yì lódú kacíne e. Símì bì oguní ní, zía gélé ngítí géyi sokó doa gbre (12) zía úku ledre kídí, "Yée ga ba niyí go 'yimikása amá e."* Niyí,

14 Simúna, bì Yésu ifí ngítí ırıja Pétero ní, niyí kí owú 'bì mbágáne Andiríya nda Yakóbo, Yiwáni, Phílipo, Batilimáyo,

15 Matáyo, Tóma, Yakóbo wotí Alafáyo, Simúna bì ndisíní ndólo wo Owúrará ní. Gi zía mimbé'dea ndisi ési gi ro 'yì ené e.

16 Yúda wotí Yakóbo, nda Yúda Keriyóta bì i'bí ngbángá Yésu ní.

Yésu 'dodo ledre zí 'yì e, zía kpá yómo 'yì ndíyá e

(Lúrú kpá Matáyo 4:23-25)

17 Zía ndítíoguné kí 'yì ené ga gére née gi do bi ekékí gíri ndéré tóroné kenée, zí tú'dú 'yì e ndisi yóko royé cigí a. Zí 'yì lódú kacíga kí tú'dú ngítí géyi 'yì e gi sìmì Yúdáya mbá, yée ga bì gi sìmì Yerusaléma ní, nda kí ngítí géyi ga bì oguní gi gbála gi sìmì Táyire kí Sidóna ní.

* **6:13 6:13 'Yimikása:** Née 'yì ga bì Yésu i'bí roko'bü zíye, zía ndisi kása yée ndéré kí méngi moko ené e káa zí úku bílámá ledre ené zí 'yì e, kí síkpi 'yì ndíyá e kpá kí ógóoyó bicayi lomo e gi sìmì 'yì e ní.

18 Ngítí géyi 'yì ga gére née oguní 'bì eyé úwú ledre ga bì Yésu ma'dáa ndisi 'dódo yée ní. Ngítí oguní 'bì eyé kí ndíyá eyé e gi ro zía yómo yée. Yée ga bì kí bicayi lomo e sìmiyé ní gi ro zía lágaóyó yée 'dá'ba.

19 'Yì ga bì kí ndíyá royé ní mbá, zíye ndisiyé trítrí royé gi zía ofuní go gi ro zíye óto sílipyi ro Yésu gi ro zí ndíyá eyé úkúne mbá gi zía owoní go ni kí roko'bü 'bì yómo 'yì e zíne.

20 Zía óyó komoné lúrú 'yì lódú kacíne ga gére ní, zía úku ledre zíye kídí, "Sée 'yì lerí e, Lomo i'bí úndru go zíse gi zía ásé go 'yì 'bì 'Be 'bì ené e.

21 Sée ga bì kí 'bú rosé ní, Lomo i'bí úndru go zíse gi zía ní karanée i'bí eyí miánu bì úkú wá ní zíse. Sée ga bì ásé cakaba ndisisé íni ini ní, Lomo i'bí úndru go zíse ásé karanée idí kí mongú rokinyi.

22 Togú 'yì e ndisíní sógó sée, zíye 'dí'biyóyó sée gi dongaráye 'dá'ba kpá kí úkucáyi sée gi zía bì ngúngusé ledremá máa bì Owú 'bì 'Yíma'dí ní, Lomo ní i'bí úndru zíse.

23 "Abú menginí sée bisinyíne kenée ndotó, idisé idí kí rokinyi gi zía Lomo ní karanée 'dí'biyóto sée 'be 'bì ené. 'Yì ga gére née 'yì eyé e ndisíní koo 'dó'do nébì ga kóna ní kpá kenée.

24 Sée ga bì ásé kí rokinyi gi zía ásé kí tú'dú eyí e zíse ní, odú a ní nda karanée idí zíse lerí sìmì bì ngará eyí ga gére née ndaní lolú zíse wá ní.

25 Sée ga bì ásé bílámáse ndisisé ánu duý bílámá eyí e ní, ásé karanée idí do lerí eyí miánu. Kpá kenée, sée ga bì ásé sìmì rokinyi ní, ásé karanée idí kí mongú lerí.

26 "Sée ga bì 'yì e mbá ndisíní mbófo sée ní, ásé karanée idí kí mongú lerí. 'Yì ga gére née, 'yì eyé e

ndisíní koo mbófo nébi 'yi ranga e kpá kenée."

*Óto 'bú ezeokó 'yi
(Lúrú kpá Matáyo 5:38-48, 7:12a)*

27 Zí Yésu kpá úku ngíti ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére née kídí, idísé óto 'bú ezeokóse, zíse ndisísé méngi bilámá ledre zí 'yi ga bì otoní 'búse wá ní.

28 Ndásé méngi lúgu bisinyí ledre zí 'yi ga bì menginí sée bisinyíne ní wá, idísé íni ini zí Lomo gi roye.

29 Togú 'yi ongbo komoyí bì gi 'dí kerí ní yá, idí óyóló'bó wo bì gi 'dí kerí ní zía óngbo a. Togú 'yi ngaka éyí eyí yá, ndá lálalúgu a gi zía wá.

30 Togú 'yi ombo éyí gi zíyí, idí í'bí a zía, wo bì saká éyí gi zíyí ní togú ili í'bílúgu a wá, ndá lolú ndéré ndú'yú wo gi roa wá.

31 Éyí bì íli zí 'yi e méngi a zíyí ní, idí méngi kpá wo zíye.

32 Togú ótosé duú 'bú 'yi ga bì ndisíní óto 'búse ní, Lomo mengi ené bilámá ledre zíse wá. 'Yi ga bì ńguṇguní ledre 'bì Lomo wá ní, ndisíní óto duú 'bú 'yi ga bì ndisíní óto 'búye ní.

33 Togú ndisísé méngi bilámá ledre duú zí 'yi ga bì ndisíní méngi bilámá ledre zíse ní yá, Lomo mengi ené bilámá ledre zíse wá. 'Yi ga bì ńguṇguní ledre 'bì Lomo wá ní, ndisíní méngi bilámá ledre duú zí 'yi ga bì ndisíní méngi bilámá ledre zíye ní.

34 Togú í'bí éyí lá duú zí 'yi bì ni í'bí éyí zíyí ní yá, Lomo mengi ené bilámá ledre zíyí wá. 'Yi ga bì ńguṇguní ledre 'bì Lomo wá ní, ndisíní í'bí éyí duú zí 'yi ga bì níyí í'bí éyí zíye ní.

35 Idísé óto 'bú ezeokóse e zíse ndisísé méngi bilámá ledre zíye. Togú í'bíse éyí go zíye yá, ndásé lolú sómú ledre a wá. Lomo ni méngi mongú bilámá ledre zíse kací a gi zía ásé go mbigí owú ga bì 'bì Lomo bì roko'bü a ofü go ní. Ndisi lengbe

méngi bilámá ledre zí bisinyí 'yi e kpá kí bilámáye e.

36 Lerí lafúse idí méngi sée kpá káa zí bì leríse ndisi méngi 'Büsé Lomo ní.

*Lerí lafúse idí méngi sée
(Lúrú kpá Matáyo 7:1-5)*

37 "Ndásé 'décí ngbanga 'yi wá káa bì Lomo ní kpá 'décí ngbangasé. Ndásé úku sínyi ledre gi do bi 'yi wá, káa bì ásé kpá idí zí Lomo bisinyí 'yi e. Idísé ótoómo lúyú ledre 'bì lafúse e gi ro zí Lomo kpá ótoómo lúyú ledre esé.

38 Idísé í'bí éyí zí 'yi e gi ro zí Lomo kpá í'bí éyí zíse. Togú méngisé go kenée, Lomo ní méngi bilámá ledre zíse rómo wo bì méngisé née kíe. Bilámá ledre ga bì ndisísé méngi yée née, Lomo ní méngi lúgu a zíse kpá kenée."

39 Zía kpá úku muruwayi máa wo ba kídí, "Simi sómú ledre esé ní, 'yi komo mi'dýtú ní 'dí'bi sili ezené 'yi komo mi'dýtú lala wo ndéré kíe? Togú mengi kenée, ní lala ezené née zíye útú eyé gbrengará simi gu.

40 'Yi bì ndisíní 'dodo ledre zía ní, romo ené do 'yi 'dodo ledre zíne wá. Kí'dí bì owoyeme nda ledre go ní, zía ndisíné méngi té ledre ga bì 'yi 'dodo ledre ené ndisi méngi yée ní.

41 "Ndá ndisi óto komoyí lá duú ro owú ledre bì ngíti 'yi mengi luyú go, zíyí ndisiyí úku duú ledre a ní wá. Idí óto komoyí ro mongú lúyú ledre bì ndisi lúyú a ngará ówo wá ní.

42 Bì áyí kpá 'yi lúyú ledre ní, áyí úku lárá ledre káa be 'di zí ngíti 'yi idí ótoómo kí lúyú ledre. Yíj 'yi mani ba idí ótoómo 'bì eyí lúyú ledre kí, áyí nda fú úku ledre zí 'yi idí ótoómo kí lúyú ledre."

*Ledre gi ro miáná kágá
(Lúrú kpá Matáyo 7:17-20,
12:34b,35)*

43 "Née sì ledre bì bilámá kágá ndisi ánáogu bilámá miánáne gi zíá ní. Bisinyí kágá ndisi ánáogu 'bì ené kpá té bisinyí miánáne.

44 Ndışiní ówoyéme kágá e mbá duú gi ro miánaye. Utúasání líkpí mánga gi komo ngéyé wá. Togú goófo yá, likpíní gi komo ráka kpá wá.

45 Gi zí kényi née ní, bílámá 'yi ndisi méngi bílámá ledre duú ne gi zía bílámá ledre máa née ni simi mimbé'de a. Bisinyí 'yi ndisi méngi 'bi ené duú bisinyí ledre gi zía mimbé'de a ni bisinyíne. Ledre bi 'yi ndisi úku a kí méngi a ní, 'dící a ni yana mimbé'de a."

*'Dící bi ubúní ringí ní
(Lúru kpá Matáyo 7:24-27)*

46 "Éyí bi ndisise ndólo máa gi roa Ngére, Ngére, ní 'di? Bí ngará ílisé kpá méngi ledre ga bí mändisi 'dodo yée zíse ní wá ní.

47 Máuku aka owú ledre zíse gi ro 'yi bi ndisi méngi ledre amá ní.

48 'Yí née ni cé káa zí 'yi bi togú ili úbú 'dící yá, ni aka íci kágá 'dící née simi kángá ngíri ki, zía nda úbú a. Abú mongú iní ni ógu kí mongú sili é'diné yá, 'dící née utú wá gi zía ubúní go do bílámá misi'diné.

49 'Yí máa wo bí ili úwú ledre amá zía ndisine méngi ledre kací a wá ní, ni káa zí 'yi máa wo bí úbú ené 'dící ené do bílámá misi'diné wá ní. Simi bi mongú iní ni ogu kpá kí mongú sili ní, geré zí 'dící née útú ené gi zía ubúní eyé do bílámá misi'diné wá."

7

*Yésu yomo ngúru 'yi 'bi moko
(Lúru kpá Matáyo 8:5-13, Yiwáni 4:43-54)*

1 Simi bi Yésu ukuasá ledre ga bí gáa ndisi úku yée née go ní, zíye ìnyiyé kí 'yi lódú kacíne e gi ore ndá'bayé simi gara bi Kapáranawúma ní.

2 Simi gara ore, ngíti mongú 'yi 'bi asikíri e* 'bi Róma ni kóo bo 'yi 'bi moko ené 'bi 'be bí kí ledrené zía owóowó ní ni kí ndiyá kíngaya, kpá gbóo gi ro zí 'dowú a úkúne.

* 7:2 7:2 Mongú 'yi 'bi asikíri e: Ni mongú 'yi bi ndisi lúru bi do asikíri e míya (100) ní.

3 Simi bi mongú 'yi 'bi asikíri e née uwú ledre Yésu ní, zía ìnyiné kása ngíti géyi mingburoko 'yi ga bí 'bi Yúda e ní zí Yésu idí ógu yómo 'yi 'bi moko ené ba.

4 Zí mingburoko 'yi ga gére née óguyé zí Yésu, zíye ngúñgú royé kídi, "Áko mongú 'yi, utúasá miútúásá zíyi ndéréyi yómo 'yi moko 'bi mongú 'yi née. Mongú 'yi née ni zíze kíra bílámáne.

5 'Bú 'yi ezé e ni doa kíngaya, ubú mongú 'Dící Kótruro bí zíze kíra ba ne."

6 Zí Yésu ìnyiné zíye ndéréye. Simi bi niyí nda go gbóo 'be ní, zí mongú 'yi 'bi asikíri e née kása ngíti eze lámáne ndéré úku ledre zí Yésu do misi'di kídi, "Ngére, ndá 'dó'dó royí óguyí cù zíma 'be wá áyí yí eyí mongú 'yi gi zía mándá 'bi amá kí ledremá owóowó wá."

7 "Née ngúru sí ledre bí máili ógu gi zía cù máa zíyi wá ní. Bílámá a idí lá úku kúrúyí, ni óto 'yi moko amá zía ìnyiné gi do ndiyá.

8 Mändisi méngi moko sí lorú zíma kpá idíma kí asikíri e sí siliháma. Togú mayá ngúru a idí ógu yá, zía tí óguné. Togú mayá idí ndéré do bi káa yá, zía ndéréne. Togú mái'bí moko zí 'yi moko amá 'be yá, zía tí méngi a."

9 Simi bi Yésu uwú ma'díi ledre bí o'do née uku kenée ní, zí ledre née ówóne komoa. Zí ìnyí óyó komoné úku ledre zí tú'dú 'yi ga bí ndisini lódú kací a née kídi, "Do ngará Isiréle e mbá, mändíki aka 'yi bi ngúñgú ledre 'bi Lomo go kíngaya káa zí 'bi o'do ba ní ní wá."

10 'Yí ga bí o'do née kasa yée zí Yésu, niyí ndá'baogu bí íri ní, 'yi moko bí kí ndiyá ba roa eme yí ené go.

Yésu uru owú 'bi ngíti kára umbu

11 Do kací ledre máa wo née ní, zí Yésu ìnyiné kí 'yi lódú kacíne ené e gi ore zí tú'dú 'yi lódú kací a útúye

do kacíye zíye ndéréye sìmì ngítí gara kí iriné Náyína.

12 Ngítí kára umbu ní kóo sìmì gara née ore ndiki owú kpá lá dùú kíé'do owú'o do. Ábuwá békérí owú née uyu yí ené go tú'dú 'yí e ogúní go sìmì ini ore niyí go ndéré óto a.

13 Sìmì bì Ngére Yésu lurú kára née kenée ní, zí simikozo méngi wo zíá úku ledre kídí, "Ndá lolù íni ini wá."

14 Zí Yésu ma'dáa 'dí'bingérí gbagbara. Zí 'yí ga bì ndísiní ímbí umbu ba tóroyé. Zíá úku ledre zí umbu kídí, "Owú, ínyiogú mu."

15 Beré, zí owúphirangá líkpí phútrú komoné, do ínyiogú ndísiné 'dága ndísi ódróné. Yésu ya zíá ní, ndá'ba mu zí mbágayí 'be.

16 Zí tara 'yí ga bì sìmì ini née ídríne mbá miídrí. Zíye ndísiyé mbófo Lomo kídí, "Mbófo éyí, Lomo kasaogú ngúru mongú nébi go ógu ndísi sáká zée 'yí ené e."

17 Zí phanda ledre bì Yésu mengi née báyiné kací tara 'be ga bì sìmì kángá bì Yúdáya ore ní za mbá.

Yiwáni kasa 'yí ené e gbre zí Yésu (Lúrú kpá Matáyo 11:1-19)

18 Née ní, zí 'yí lódú kací Yiwáni ínyiyé ndéré úku ledre ga bì Yésu mengi yée née mbá zí Yiwáni.

19 Zí Yiwáni ma'dáa kásá 'yí e gbre gi dongará 'yí lódú kacíne ga gére née kídí, ndérésé aka mu ndú'yú Ngére, "Ní née go tí owú 'bì Lomo bì kóo uku ledre a kídí née ní kásáogú wo ní, ala née aka ngítí 'yí kpí?"

20 Zí ya'dá ga bì Yiwáni Babatíza kasa yée née ndéréoguyé zí Yésu zíye ndú'yú wo kídí, "Mongú 'yí, mongú 'yí ezé Yiwáni kasa zée ógu ndú'yú yí kídí, áyí ba go tí 'yí bì Lomo uku ledre kásáogú wo káa do 'yí yómó 'yí e ní ala áyí aka ba ngítí 'yí kpí?"

21 Sìmì sìndí kadra máa bì kóo née ní, Yésu ní go ndísi yómó tú'dú 'yí ndiyá e gi sìmì ríkí ndiyá eyé e. Zíá

kpá lágaoyó bicayi lomo e gi sìmì ngítí geyi 'yí e 'dá'ba. 'Yí máa yée ga bì komoyé 'dutu mi'dutu ní zíá líkpí a.

22 Sìmì bì mengi onzó moko bì gáa 'yí 'bì Yiwáni ogú ndikiní wo roa ní, zíá ínyiné úku ledre zíye kídí, "Ledre ga bì lúrúsé yée kí yée ga bì úwúsé yée ní, idísé ndéré úku a zí Yiwáni. 'Yí ga bì kóo ngará lurúní bi wá ní, niyí go lúrú bi, yée ga bì kóo mígigíri ní niyí go gámá. Yée ga bì kí sámá royé ní, royé eme go. Mimbílí ngbutú niyí go ndísi úwú ledre. Umbu e urúní gi sìmì umbu go. 'Yí ga bì ndísiní lúrú yée káa zí moko ndaá sìmiyé wá ní, niyí go úwú bílámá ledre 'bì Lomo.

23 'Yí bì ní i'bí roné ndísi lódú kacíma sìmì ledre e za mbá ní, ní idí mbigí 'yí amá, Lomo ní óto wo zíá idíne kí mongú rokiní."

24 Sìmì bì 'yí ga bì Yiwáni kasaogú yée née nda'baluguní royé ní, zí Yésu ndá'ba ndísi ódróné zí tú'dú 'yí ga bì gáa ba kídí, "Sìmì bì kóo ndísiyé úwú ledre ga bì Yiwáni ndísi úku yée zíse sìmì yana súwú ní, lúrúsé kóo wo kací komosé káa zí bicayi 'yí bì sómú ledre ené ní gbre gbre káa zí lómí ga bì sili ndísi llífló'bó yée ní?

25 Togú kenée wá ní, ndérésé nda kóo íri lúrú 'yí bì esí bílámá bongó roné ní? 'Yí ga bì ndísiní esí bílámá bongó ga bì ugúní yée kí tú'dú késí ní, niyí ye 'yí ga bì ndísiní ndísi 'be 'bì mongú ngére ní, gi zíá niyí yí eyé 'yí ga bì kí tú'dú éyí e zíye ní.

26 Ní ma'díi, máowó bú kídí ndérésé kóo lúrú Yiwáni gi zíá ówosé bú kídí ní nébi. Máuku zíse, roko'bú ledre ené romo do 'bì nébi e.

27 Née o'do bì ekéní ledre a sìmì miéké kúrú Lomo kídí,

" 'Máayí kásá 'yí kasa amá zíyi 'dá'dá,
gi ro zíá yémeómo misi'di zíyi nzíyiné.'

28 Máúku zíse ma'díi, 'yíma'dí ga bì ndikioguní yée do sogo kángá ba za mbá, wo bì ni rómo do Yiwáni ní ndaá. Dụú 'yí bì ni cúku'dée 'be 'bì Lomo ní, ledre ené ni rómo 'bì Yiwáni ne."

29 Simí bì tú'dú 'yí ga gére née uwúní ledre bì Yésu uku kenée ní, zíye ínyiyé za kí 'yí 'dó'dú ụsóru e mbá ụngungu ledre 'bì Lomo, gí zía Yiwáni í'bí kóo babatíza go zíye.

30 Zí Farúsáyo e kí yée ga bì niyí 'bì eyé 'yí 'dódo lorù ga bì kóo Músa eké yée ní, ási eyé miási gí ro Lomo kpá kí úwú ledre ga bì Yiwáni ndísi úku yée ní gí zía Yiwáni í'bí ené kóo babatíza zíye wá.

31 Zí Yésu úku ledre gí ro 'yí ga gére née kídí, "Máayí ótoásá 'yí ga ba kí 'di? Bì ngárá ụngunguní ledre amá wá ní?"

32 Bìlámá a niyí káa zí mìnzeré owú e do bi ndeke kí lafúye ní. Yée ga bì ndísiní úku ke'bì kí úcu kídrí ní, zíye úku ledre zí ngítí géyi lafúye kídí,

" Ledre esé sinyí kenée gí zí 'di?
Togú ukuzé ke'bì rokinyi kí
úcu kídrí yá,
ílisé lé'bé ke'bì wá,
togú ukuzé nda ke'bì ini yá,
ílisé kpá ini ini wá ní."

33 Lúrúsé aka, simí bì kóo Yiwáni Babatíza ma'dáa ogu dongaráse zíá ndísiné káa zí órú roné miórú ní, anu éyi miánu kíngaya wá, nda kpá 'yí éwé le'yí wá, zíse ndísisé fála wo kídí ní kí bicayi lomo e siminé.

34 Simí bì Owú 'bì 'Yíma'dí ógu ndísi dongaráse kí ánu kótru éyi kpá kí éwé éyi e ndro kése ní, ndísisé kpá fála Máá kídí Máayí 'yí mimbé'de kpá 'yí kóyó zíma únzu 'yí lúyú ledre e kí 'yí 'dó'dú ụsóru óto yée káa do ezegámá e.

35 Sée ga bì ndísisé úwú ledre ga bì Yiwáni uku yée kí yée ga bì máogu ndísi úku yée ní, ásé ówoyéme a duú se kídí ndísiżé úku née ledre ga bì 'bì Lomo ní."

Yésu otoomo lúyú ledre 'bì ngítí kára

36 Nda gi do kací ledre ga gére née simí ngítí síli kpí, zí ngítí mongú 'yí ní Farúsáyo kí iriné Simúna. Zíá yéme éyi miánu 'be 'bì ené do ndólo Yésu gi roa. Zí Yésu ndéréné go óguné íri do ndísiyé ánu éyi.

37 Ngítí kára ní kóo bo simí gara bì Simúna ní simí a ore ní. 'Yí ga bì ore ní owní wo mbá ní kára bì míméngi ledre ené emengú ní. Simí bì kára máa née uwú ledre kídí Yésu ní 'be 'bì Simúna bì Farúsáyo ore ní, zíá 'dí'bi bìlámá su'bú mindonyo bì kí ndonyoné trüyü ní, ndéréné ólúne kíe ru 'dící bì Yésu niyí ndísi ánu éyi simí a kí 'yí e ní.

38 Zíá óyó roné gí 'dí sogo Yésu ndéré útúne sì sindia bi, 'dí'bi sindí Yésu ma'dáa ngbüó ndísiné íni ini roa. Zí do sogo sindí Yésu sílíné zíl'béte gí zí iní komoa. Simí bì ini asá iní ní, zíá ndísiné ó'dó iní komoné née gí ro sindí Yésu kí bi doné bì alamiála née. Zíá 'dí'bi su'bú mindonyo bì gáa ogu kíe ní dýdú a mbá ro sindí Yésu.

39 Simí bì Simúna bì Farúsáyo lurú ledre ga bì kára née ní ndísi méngi yée ro Yésu kenée ní, zíá ndísi ódroné zíne kí roné kídí, "Áyi, ábuwá mongú 'yí ba ndaá 'bì ené nébì wá ke. Idí idí nébì yá, káa bì owo go kídí kára née ní 'yí lúyú ledre, utúasá ótoómo wo ndósoóguné ndísi óto sílíné roné wá."

40 Simí bì Yésu owo kídí Simúna ní go ndísi sómú ledre kenée ní, zíá ínyiné úku ledre zí Simúna kídí, "Máili aka gáa úku owú ledre zíyi."

Zí Simúna úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ódro mu mongú 'yí."

41 Zíá úku ledre kídí ya'dá e niyí kóo bo gbre, zíye ínyiyé ndérénye sáká kési gí zí ngítí mongú 'yí. Gi dongará ya'dá ga bì gbre née, ngítí 'yí saká 'bì ené míya ínyi (500), 'bì ngítí a 'bì ené duú cí gbre doa sokó (50).

42 Késí bì ya'dá ga gére née sakání ní ụkú yí ené go. Roko'bü bì zíye í'bílúgu a kíe ní ndaá 'bì ené lolù kpá wá. Zí míngí késí lúrú a kenée, zíá úku ledre zí ya'dá ga gére née kídí, "Ndásé lolù sómú ledre wá, késí née idí mu ndásé í'bílúgu a wá. Gi dongará ya'dá ga bì gbre née, ambi ní óto 'bú míngí késí née za kíngaya ní ne?"

43 Zí Simúna úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yí, o'do bì kí tú'dú késí kacíne ní, ní óto 'bú míngí késí née ne kíngaya."

Yésu ya zíá ní, "Úku go ma'díi, wo bì kí tú'dú késí sogoné ní, ní óto 'bú míngí késí ne kíngaya."

44 Zí Yésu óyó komoné zí kára gáa ndísí íni ini ní, zíá úku ledre zí Simúna kídí, "Lúrú go Simúna, kára ba ụngunu ledremá go rómo doyi kíe. Bì gáa máogu 'be 'bì eyí ona ní, í'bí eyí iní zíma lúgu 'buru gi ro sìndíma kíe wá. Zíá léfe za cù iní komoné ro sìndíma do ndísíné ó'dóoyó a kpá za cù kí bì doné.

45 Sími bì máolú zíyi 'be ona ní, fáka máa kí í'bí mandá zíma kí 'búne wá. Kára née i'bí mandá zíma ne kí 'búne, zíá fáka sìndíma ndá sími kó'dúne.

46 'Dí'bi máa sími súmu bilámáne kpá wá, kára née 'di'bi nda máa ne sími súmu káa zí míngí 'be ní nda ne wo ní.[†]

47 Máúku zíyi Simúna, gi zíá bì kára née ụngunu ledremá go kíngaya ní, Lomo luluoyó tú'dú lúyú ledre ené ga koo née go za mbá. 'Yí bì otoomoní lúyú ledre ené lá cíku'dée ní, 'bú 'yí e ní doa kpá cíku'dée. 'Yí bì otoomoní lúyú ledre ené mongúne ní, 'bú 'yí e ní doa kpá mongúne."

48 Zí Yésu úku ledre zí kára máa née kídí, "Máúku zíyi, mótoómo lúyú ledre eyí e go za mbá."

49 Zí ngítí géyi ụgu ga bì niyi kpá ore ní, ínyiyé ndísí úku ledre

dengbíye kídí, "O'do née ili ótoásá roné kí Lomo ndísí ótoómo lúyú ledre 'bì 'yí e 'dá'ba."

50 Zí Yésu kpá úku ándá ledre zíá kídí, "Gi zíá bì ụngunu ledremá go ní, ómo yí eyí go. Ndá'ba mu 'be, mimbé'deyí idí idí teéteké."

8

Muruwayi gi ro kúfú

1 Nda gi do kací ledre máa wo née ní, zí Yésu ínyiné kí 'yí lódú kacíne ga bì sokó doa gbre (12) née ndísí gámáye kí úku bilámá ledre gi ro 'be Lomo zíye.

2 Ngítí géyi kará ga bì koo Yésu lagaoyó bicayi lomo e gi símiyé, kí yée ga bì koo sìkpí yée gi do ndíyá, káa zí Maríya bì gi sími Magidála bì Yésu lagaoyó bicayi lomo e gi sími a ínyi doa gbre,

3 nda kí Zowána me'be Kúza. Kúza ma'dáa ní manda 'bì 'yí 'bì moko ga bì 'bì ngére Eróde ní. Nda kpá kí ngítí kára kí ịríné Suzéna, nda kpá kí ngítí géyi kará e. Kará ga gére née ndísíní koo lódú kací Yésu kí 'yímikása ené e kí ndísí í'bí eyí ga bì Yésu iliní yée kí 'yímikása ne e ní zíye.

4 Zí tú'dú 'yí e ínyiyé gi sími gara gi ore kpá kí ngítí géyi kací do 'be ga bì ore ní ndísí óguyé zí Yésu kí úwú bilámá ledre ga bì ndísí úku yée ní. Zíá úku ngítí ledre zíye sími muruwayi kídí,

5 "Kadra kí'e'do, zí ngítí o'do 'dí'bi kúfú zíá ndéréné yáká. Sími bì ogu go yáká ní, geré zíá tónóné óyú kúfú. Zí ngítí géyi lé'béútuye do mama, zí 'yí e ndísiyé 'dítí a kí ndéréye. Gi zíá bì niyi do nyará bì ní, zí solú e óguyé ánu yée.

6 Zí ngítí géyi útú 'bì eyé do landa. Gi zíá bì ngárá mi'be'be kángá ndaá ore bilámáne wá ní, zíye útúoguyé 'diya. Sími bì birará kadra suwu nda

[†] **7:46 7:46** Kací ondú 'bì Yúda e kára née lefe koo súbú do Yésu kpá ro sìndí a gi ro 'dódo a kídí née 'di'bi wo go sími súmu.

ní, zíye gágáye rúfú gi zía mi'be'be kángá nda zí cíyíye olúne simi a wá.

⁷ Ngiti géyi utúní 'bi eyé dongará kíní e. Zíye útuyé ngbóróye ndro kí kíní ga gére ní. Simi bi kíní ga gére olúindíni nda yí eyé ní, zí kére ga gére née nda ídí eyé mbá andulé, anání eyé lolú wá.

⁸ Ngiti géyi utúní 'bi eyé do bílámá kángá, do útuyé ngbóróye kí mìngburoko kókó sìndíye do ánaye mbá mudyú."

Simi bi ukuasá ledre née go ní, zía 'dútú a kí ledre bi kídí, "Ídísé sómú simi ledre née bílámáne."

⁹ Zí 'yí lódú kacíga ínyiyé ndú'yú wo kídí, "Ini ledre gi simi muruwayi née yaá 'di?"

¹⁰ Zíya úku ledre zíye kídí, "Máúku phútrú ledre gi ro ledre 'be 'bi Lomo zíse go fúo. Mándísi úku a zí ngiti géyi 'yí e simi muruwayi.

"Abú niyí tí lurú bi, utúasání lurúndikiní éyi wá.

Abú niyí tí úwú ledre e, utúasání ówoyéme a."

¹¹ "Ini ledre gi simi muruwayi bi gáa ba ní kídí, kúrú Lomo bi ndísiní úku a zí 'yí e ní ní káa zí ndísiní óyú kúfú ní.

¹² Kúfú máa yée ga bi utúní do mama ní, niyí 'bi eyé káa zí 'yí máa yée ga bi ukuní tí ledre 'bi Lomo go zíye, 'di'biotoní eyé ngíri simi yana mìmbé'deyé wá ní. Simi bi ngére 'bi bicayi lomo e lurú ngará cíyí a ndaá do mìmbé'deyé wá ní, zíya ógúne 'diya 'dí'biyó a gi simiyé 'dá'ba káa bi niyí lányá ro ledre 'bi Lomo, zíya yómo yée ke.

¹³ Kúfú máa yée ga bi utúní do landa ní, niyí 'bi eyé káa zí 'yí máa yée ga bi togú ukuní ledre 'bi Lomo go zíye yá, zíye ngúngu a 'diya kí 'búne, tí lá cíyí ledre ma'dáa ndaá 'bi ené ngíri simi mìmbé'deyé wá. Simi bi 'do'dó ndiki yée go ní, geré zíye ónzóóto ledre 'bi Lomo bi ngunguní née.

¹⁴ Kúfú máa yée ga bi utúní 'bi dongará kíní e ní, niyí 'bi eyé káa zí 'yí máa yée ga bi ngunguní tí ledre Lomo go ní, ndaá 'bi ené za kí mìmbé'deyé mbá wá, gi zí kékí née roko'búyé ndaá 'bi ené e wá. Gi zíya mìmbé'deyé ní yí ené kpá mongúne gi ro éyi ga bi 'bi sága ba, kpá kí rokinyi bi 'bi sága ba. Gi zí kékí née utúasání eyé téro ngbúó méngi ledre 'bi Lomo wá.

¹⁵ Kúfú máa yée ga bi utúní 'bi eyé simi ngomu kángá ní, niyí 'bi eyé káa zí 'yí máa yée ga bi uwúní ledre 'bi Lomo zíye 'dí'bi a do mìmbé'deyé kíngaya, zíye ndísiyé méngi mbá bílámá ledre ga bi Lomo ili ní."

Muruwayi gi ro bimíóngó

(Lúrú kpá Máríko 4:21-25)

¹⁶ Zí Yésu kpá ínyiné úku ngiti muruwayi gi do kací wo bi 'dá'dá ní kídí, "Máúku zíse 'yí bi kíé'do káa yaá undayoto pho'dú go 'dící kacíne kí ndulú zíya ló'bú'dútú a sí pheré togú zíya ésióto e ru sí rangba ní nda. Togú undayotoní pho'dú go kí ndulú 'dící yá, ndísiní lengbe óto a gá do éyi 'dága gi do bi zíya óngó bi 'dící komo 'yí e.

¹⁷ Síndí kadra ní ógu zí 'yí e ówoyéme ledre amá mbá zaá bílámáne wo bi kíé'do zíya ló'boné ní nda gi zíya Lomo ní nda 'dódo a za cù ne zíye fúo.

¹⁸ Ídísé úwú ledre ga bi mändísi úku yée zíse ba bílámáne zíse ngúngu a. Gi zíya togú 'yí ngungu ledre amá go yá, Lomo ní nda 'dódo yata ledre e zíya za kíngaya. 'Yí bi ili ngúngu ledre amá wá, gi zíya somú yí ené ya née owo yí ené ledre bú, owú ledre bi owo née, Lomo ní lúlú a gi simi doa mbá zíya idíákáne gbékpié."

Mbágá Yésu kí lúnduga

(Lúrú kpá Matáyo 12:46-50,

Máríko 3:31-35)

¹⁹ Gi ore, zí ngiti géyi owú 'bi mbágá Yésu, nda kpá kí mbágáye

Maríya ndéréye lúrú Yésu. Sími bì oguní kí'dí bì Yésu nì ore ní, bì óguyé ndaaá kóo gbóo ro Yésu ma'daa wá gi zí tú'dú 'yi e.

20 Zí ngítí 'yi gi dongará tú'dú 'yi ga bì ndisi 'dodo ledre zíye néé ínyiné ndéréne ndoo gi zí Yésu uku ledre zía kídí, "Mongú 'yi, mbágayi kí lúnduyí e niyí sága 'dáa oguní zíyi."

21 Zía úkulúgu ledre zí 'yi ga gére néé mbá kídí, "Máuku zíse ma'díi, 'yi ga bì ndisíní uwú ledre 'bì Lomo bì mánidisí 'dodo a, zíye ndisiyé méngi ledre e kací a ní, niyí go kpá mbágáma e kí lúndumá e."

*Yésu ucuomo mongú síli
(Lúrú kpá Matáyo 8:23-27,
Máriko 4:35-41)*

22 Nda simi ngítí síli, zí Yésu úku ledre zí 'yi lódú kacíne e kídí, "Doguzé aka mikavu mu sága gi 'dí kerí." Zíye ékiye simi kurúngba, go ndéréye gi ro 'dögü bi sága.

23 Zíye ndéréoguyé go simi yana mikavu, rí zí Yésu útu 'dú'du ené. Zí mongú síli óguné kpi kpi kpi, zí iní ndisi kádané gi zía simi kurúngba, zí kurúngba ndisi kíziné kí ízi roné kí éwé iní siminé áyíne go kpá gbóo gi ro ólú sí iní, umbu ogu go zíye.

24 Gi zí ngiri, zí 'yimikása ené ga gére néé úru wo kídí, "Mongú 'yi, mongú 'yi, 'di'diya ínyiogu mu azé go úyu." Zí Yésu úrúne ndíki ledre ní go tí ndisi méngi roné kenée.

Zía ínyiné úku ledre zí síli kídí, "Ídí tóro tí, ndá ílí wá." Zía kpá úku ledre zí iní bì ndisi káda ba kídí, "Ídí tóro kpá tí, ndá káda wá." Tí ma'díi zí síli kí mikáda iní tóroyé zí bi ídine sií.

25 Zía ínyiné úku ledre zí 'yimikása ené ga gére néé kídí, "Érésé ngiri gi zí 'di, ngúngusé aka esé ledremá fú lá wá ke?"

Zí tarayé ídríne mbá miídrí gi zí ledre máa wo néé zíye ndisi ódroyé dengbiye kídí, "Bi káa lárá 'yi bì káa

be 'di bì odro lá kí tarané zí síli kí iní uwú kúrú a ní."

*Yésu lagaooyó bicayi lomo e gi simi ngítí o'do
(Lúrú kpá Matáyo 8:28-34,
Máriko 5:1-20)*

26 Zíye 'dögü mikavu Galiláya ndéréoguyé simi gara 'bì 'yi ga bì Gerésa ní.

27 Ábuwá ngítí o'do ní kóo simi ngítí gara simi kángá néé íri, ní kí tú'dú bicayi lomo e siminé. Kpálá bì Yésu nditíogu gi simi kurúngba ní, geré zíye ndíkiye kí o'do bì kí bicayi lomo e siminé néé. Ní nda yi ené kóo gi zíye go kí nzanga komoné ndisi nda gámá ené go ngírá, olúogu nda gi 'be ndisi 'dú'du ené dongará bi ga bì zí umbu e ní.

28 Kpálá bì lurúndiki Yésu ní, zía tónó gbúróbóne gi zí nzanga bicayi lomo ga gére néé, zía ndéré útúne gbrí kó'dú Yésu do kpá gbúróbóne 'dága kídí, "Yésu, yií owú 'bì mbigí Lomo, éyí bì íli méngi a kíma ní 'di? Mángungú romá zíyi, ndá geré 'dó'do máa wá."

29 O'do néé uku ledre kenée gi zía, Yésu ódro zí bicayi lomo ga gére néé idíní ólúogu gi simi o'do néé 'dá'ba. Ndisi nínda kóo méngi wo bisinyíne zí 'yi e nda kóo ndisi éré wo mbá miéré. Abú utú'di'biní ba zaá wo do ódó silia kí sindia miódó cù kí ká'dá késí, i'i, zía ndisi 'décí éyí ga gére néé gi roné mbá kí roko'bü bicayi lomo ga gére néé. Zía ndisi gámáne gi zíye nda lá rií 'dága.

30 Zí Yésu ndú'yú bicayi lomo bì simi o'do néé kídí, "Iríyí náambi?"

Zía úkulúgu ledre zí Yésu tara o'do néé kídí, "irímá owútú'dú." Ifí iriné kenée gi zía niyí simi o'do néé tí tú'dú ma'díi.

31 Zíye ngúngú royé zí Yésu kídí, "Ndaá aka geré ógó yée zíye ndéré útúye simi mongú gu 'bì nduwú bì gi ro bicayi lomo e ní wá."

32 Tú'dú mikúrú niyí kóo kpá ro ngítí owú landa ore ndisi ánu éyí. Zí bicayi lomo ga gére úku ledre zí

Yésu idí ɳgúŋgu a zíye ndéré ólú ndísiyé sìmì mìkùrú ga bì íri néé.

³³ Zíye ólúoguyé gì sìmì o'do néé ndéré ólúye mbá sìmì mìkùrú ga gére néé. Zí éyí idíne sìmì do mìkùrú ga gére néé káa zí nzanga néé, zíye údúyé rụu ngásá ndúrú'búye, ndéré útúye sìmì mìkavu nónúye gì zí iní do úyuyé mbá.

³⁴ Sìmì bì 'yì 'bá'bá mìkùrú ga gére néé lurúní ledre bì mengì roné kenée néé, zíye ìnyiyé ngásá ndá'bayé sìmì gara kí úku ledre bì mengì roné néé zí 'yì e kpá kí ngítí géyì bi ga bi gbóo gbóo ore néé mbá.

³⁵ Zí 'yì e ndéréye kací ledre ga bì uwúní néé. Zíye ndéréye ndíki o'do bì bicayi lomo e olúoguní gì sìmì a ba ní go ndísi cigí sindí Yésu bi kenée komoa ongó yì ené go ní go kí bilámá bongó roné. Zí ngíri ledre néé ólúne ro 'yì ga bì lurúní néé mbá.

³⁶ Zíye ndísiyé úkutátá a zí 'yì ga bì lurúní kí komoyé wá ní kídi, ma'díi Yésu yomo o'do néé go.

³⁷ Gì zí ngíri ledre bì mengì roné néé, zí 'yì 'bì Gerésa e úku ledre zí Yésu idí mu ólúogu gì sìmì káŋgá eyé gì ore 'dá'ba. Zí Yésu ékíye kí 'yì ené e sìmì kurúngba zíye ndéréoyó royé gì ore 'dá'ba.

³⁸ Zí o'do bì lagaoyóní bicayi lomo e gì sìmìa ba ɳgúŋgú roné zí Yésu kídi, "Mongú 'yì azé ndéré ezé kése." Zí Yésu úku ledre zí kídi,

³⁹ "Ndá'ba aka 'be zíyì úku ledre bì Lomo mengì zíyì néé zí 'yì e 'be íri." Tí ma'díi, zí o'do néé ndá'bané 'be ndéré kí úku ledre bì Yésu mengì zí néé zí 'yì e sìmì gara ore mbá.

*Yésu uru nyì Yáyiro gì simì umbu
(Lúrú kpá Matáyo 9:18-26,
Máriko 5:21-43)*

⁴⁰ Zí Yésu ìnyiyé gì ore 'dógu bì ndá'balúgu royé sìmì Galiláya. Sìmì bì oguní íri ní, zí tú'dú 'yì e 'dí'bi wo sìmì sumu gì zí néé ndísiyé go kú sóngó wo.

⁴¹ Ngítí mongú 'yì ní kóo bo ore kí ịriné Yáyiro, ní mongú 'yì bì ndísi

lúrú bi kací moko sìmì 'Díci Kótruro 'bì Lomo ní. Zí ɳgúŋgú roné zí idí ógu 'be 'bì ené.

⁴² Ábuwá, bìkérí nyì a, odú owú ma'dáa kpá duú néé kí'e'do néé, owú 'bì sìmìbi sokó doa gbre ní kí ndíyá gbála, go gbóo kí umbu.

Sìmì bì Yésu uwú ledre néé kenée ní, zíye ìnyiyé kí Yáyiro e go ndéréye lúrú ndíyá. Gì zí 'yì e ofuní go, bi ndéré ndaa lolu kóo bilámáne wá.

⁴³ Ábuwá ngítí kára ní kóo kpá bo dongará tú'dú 'yì ga gére néé ore ní kí ndíyá 'bì kará e roné ndísi nda kóo méngì wo bisinyíne ndaa do bilámá misi'diné káa zí bì lengbe ní wá. 'Di'bi kí'e 'dénýé sìmìbi sokó doa gbre. Tí lá 'yì bì ní yómo wo ní ndaaá.

⁴⁴ Zí kára néé ólúne ndoo gì ngará tú'dú 'yì ga gére néé ndéré óto sìlìne ro tara bongó bì ro Yésu ní. Geré zí bisinyí sáma ndíyá bì kóo ndísi léfeogu ro kára néé káa zí 'díya ní tóro ní.

⁴⁵ Yésu owo gáa go kídi 'yì oto sìlìne go roné. Zí ndúndu'yú kídi, "Ambí oto sìlìne romá ne?"

Sìmì bì 'yì e itíní nda go mbá kangú ní, zí Pétero bì ngúru 'yímikása ené ní úku ledre kídi, "Mongú 'yì, lúrú aka lá tú'dú 'yì ga ba, zíyì úku ledre yá ambi oto sìlìne royí ne?"

⁴⁶ Yésu ya, "Abú tí kenée ndotó, máówo go kídi 'yì oto sìlìne go romá, gì zí roko'bü bì romá ní mengì moko go."

⁴⁷ Sìmì bì kára néé lurú ledre bì mengì roné kenée ní, bi ló'bo a ndaa lolu wá, zí ìnyiné tí do komo tú'dú 'yì ga gére néé ógu útúne sì sindí Yésu úku ledre zí kídi, "Mongú 'yì, máóto sìlìma máa royí gì zí mááyí kí ndíyá, gì zí kíyì néé, ndíyá bì romá ní ụkú go."

⁴⁸ Zí kára néé lurú ledre zí kídi, "Owú 'bì amáa, ndíyá ụkú gì royí gì

zía bì ngúngu ledremá ní. Ndéré yí eyí mu, mimbé'deyí idí idí teéteké."

⁴⁹ Simi bi Yésu ni ngbúrú ndísi úku ledre máa wo néee yá, sanda ogu go zí Yáyiro mongú 'yí bi ndísi lúru bi kací 'Díci Kótruro 'bi Lomo ní kídí, "Owú otocomo 'dówú go, ndá lolu ndolo mongú néee zía ndéréne gbékpíe wá."

⁵⁰ Simi bi Yésu uwú ledre bi ukuní zí Yáyiro kenée ní, zía óyó komoné úku ledre zí Yáyiro kídí, "Mimbé'deyí ndaaá 'décí gi zí ledre bi ukuní néee wá, idí lá ngúngu ledremá kídí roko'bú ni bo zíma, owú 'bí eyí néee ni ómo ené."

⁵¹ Zí Yésu ínyiyé gi ore mbá ndéréye 'be 'bí Yáyiro íri. Simi bi Yésu ayí olú 'dící íri ní, zía úku ledre duú zí 'yímikása ené e ota. Née koo Pétero e kí Yiwáni nda kí Yakóbo. Nda lá duú 'bumiowú kí mbágáa zíye óluye 'dící ini.

⁵² Ini ní kenée mindéréne. Zí Yésu ma'dáa ínyiné úcuómo 'yí e kídí, "Ndásé íni ini wá, owúkára ba uyu ené e wá, 'du'du yí ené lá mi'dú'du."

⁵³ Zí 'yí ga bi ndísiní íni ini néee útúye kúkugú gi zía owoní tí go owúkára néee uyu go miúyu ma'díi.

⁵⁴ Zí Yésu 'dí'bi sílí umbu do úku ledre kídí, "Owú 'bí amáa, ínyiogu mu."

⁵⁵ Beré, zí owúkára líkpíphútru komoné, zí 'dówú a ndá'baoguné. Zía úku ledre kídí idíní í'bí eyí miánu zía.

⁵⁶ Zí tara mbágá owú néee kí 'bua ídríye mbá miídrí. Tí lá zí Yésu úku ledre zíye kídí ledre bi mengi roné néee ndaní úku a zí 'yí e wá.

9

*Yésu i'bí roko'bú zí 'yímikása ené e
(Lúrú kpá Matáyo 10:5-15,
Máriko 6:7-13)*

¹ Simi bi Yésu ndolo yoko 'yímikása ené ga bi ínyi doa gbre go mbá do bi kí'e'do ní, zía í'bí cóngó ro kí roko'bú zíye gi ro zíye rómo

komo bicayi lomo e kíe kpá gi ro zíye ndísiyé 'dí'bióyó ndiyá kíe gi ro 'yí e 'dá'ba.

² Zí kasa yée kídí, "Ndérésé mu kí 'dodo bilámá ledre bi gi ro 'be 'bi Lomo ní, zíse kpá kí síkpí 'yí e gi do ndiyá eyé e."

³ Zí kpá úku ledre zíye kídí, "Simi bi ásé go ndéré ní, ndásé idí kí sómú ledre gi ro 'dí'bi eyí ga bi káa zí ngbángbá ní, togú kombo, togú ambata, togú mbú késí, nda kí ngiti géyi bongó e, gi ro zí eyí máa ga gére néee sáká sée wá.

⁴ Togú ógusé go simi ngiti 'be, míngí 'be maáge 'di'biní sée go simi sumu yá, ndásé ndéréókpó wá, idísé ndísi ore.

⁵ 'Be bi ógusé simi a 'di'biní sée simi sumu wá ní, idísé ú'bú 'búru bi gi ro sindise cíki ore zí 'dodo a kídí asiní go gi ro bilámá ledre amá."

⁶ Yóó, zí 'yímikása ga gére néee ndéréye kací tara 'be ga bi ore ní za mbá kí úku bilámá ledre 'bí Lomo zí 'yí e kpá kí 'dí'bióyó ndiyá gi ro 'yí e 'dá'ba.

⁷ Zí ngiti géyi 'yí e úku ledre ga bi Yésu ndísi méngi yée néee mbá zí Eróde Andipá. Ngiti géyi somúní 'bí eyé kídí Yésu ni Yiwáni 'yí i'bí babatíza zí 'yí e bi koo ufuní wo ní urú go ne gi simi umbu ndísi méngi ledre ga gére néee ne. Zí ledre máa néee koo sínýine misíní ro Eróde.

⁸ Ngiti géyi yá Yésu ni nda mbú nébi koo kí iriné Ilíya ní urú ne gi simi umbu zíye ndísiné méngi ledre ga gére ní, ngiti géyi ya ní ngúru 'yí gi dongará nébi ga koo uyuni 'desí ní urúne zíye óguné ndísi méngi ledre ga gére ní.

⁹ Zí Eróde ndísiné úkuló'bó ledre zíne kí roné kídí, "'Yí néee ndaaá Yiwáni wá. Gi zíye ufuní koo Yiwáni go, do óndo 'décí goa tu, ayí urú láráne kíe 'di? Née ndaaá wo wá. Togú kenée yá, máili aka lúru wo cù kí komomá."

Yésu i'bí eyí miánu zí 'yí e álifu

inyi

(Lúrú kpá Matáyo 14:13-21,
Máriko 6:30-44, Yiwáni 6:1-14)

¹⁰ Zí 'yimikásá ga bi Yésu kasa yée ndéré kí úku bílámá ledre 'bi Lomo zí 'yi e ní ndá'baoguyé, zíye úku ledre ga bi menginí yée íri ní mbá zí Yésu. Gi do kací ledre ga gére ní, zí Yésu ma'dáa 'dí'bi yée ndéré kíye simi ngiti owú gara 'bi Galiláya ore kí iriné Beteseyída.

¹¹ Zí 'yi e úwú ledre a kídí nderéní go kí 'yi lódú kacíne e simi Beteseyída, zíye lódúogu wo gi íri. Zí 'dí'bi yée simi sumu do ndisíné úku bílámá ledre gi ro 'be 'bi Lomo zíye. Zí ndisíné kpá kí síkpí 'yi máa yée ga bi kí ndiyá ní gi do ndiyá eyé e.

¹² Simi bi 'yimikásá ené e lurúní kídí kadra utú go ní, zíye óguyé úku ledre zí kídí, "Mongú 'yi, lurúzé kadra utú go ili go zí 'yi ga gére née báiyé ndéréye do bi ga bi niyí útúásá ndíki bi 'dú'du kí éyí miánu zíye doa gi zí bi bi azé doa ba yí ené owú bi, bi 'dú'du kí éyí miánu utúásá idí ona gi ro sáká tú'dú 'yi e káa zí née wá."

¹³ Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yimikásá ené ga gére née kídí, "Ásé i'bí éyí miánu zíye."

Zí 'yimikásá ga gére née úkulúgu ledre zí kídí, "Í, mongú 'yi, azé ndíki éyí miánu i'bí a zí tú'dú 'yi e káa zí née gi 'da? Odú éyí bi zíze ona lá duý ambata e ịnyí kí mióngbo kénzé e gbre. Née ndaaá éyí bi ni méngi moko ní wá. 'Búó azé 'dí'bi mongú komo késí ndéré úgú éyí miánu kíe téé?"

¹⁴ 'Yí ga gére née niyí koo tú'dú, ya'dá e ngúcuyé niyí 'bi eyé álifu ịnyí (5,000).

Zí úku ledre zí 'yi lódú kacíne e kídí, "Ífi báyisé yée idíní ndisí bi, do bi e kéké'e do cí gbre doa sokó (50)."

¹⁵ Zí 'yi lódú kacíga ífi báyí 'yi ga gére née tí kenée káa zí bi Yésu uku ní, zí 'yi e ndisiyé bi.

¹⁶ Zí Yésu ịnyiné 'dí'bi ambata ga bi ịnyí kí kénzé ga bi gbre née, zí

síkpí a 'dága, zíá i'bí mbófo éyí zí Lomo gi roa, zíá 'dí'bi ambata, zíá 'déwe simi a. Zíá i'bí kása a zí 'yi lódú kacíne e, idíní i'bí a zí 'yi ga gére née ánu a.

¹⁷ Zí 'yi ga gére née ánu éyí zíye léreyé mbá. Zí 'yimikásá e ụnzú 'dúcu gbété e sokó doa gbre (12) kí ngítí éyí miánu ga bi idíakání ní.

*Pétero uku mbigí ledre gi ro Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 16:13-19,
Máriko 8:27-29)*

¹⁸ Simi ngiti síndí kadra zí Yésu ịnyiné lá kí 'yi lódú kacíne e ndéréye lé do ngiti owú bi kí'dí bi ngará tú'dú 'yi e ndaní íri wá ní, zíá ndisíné íni ini zí Lomo. Zíá ịnyiné ndú'yú 'yimikásá ené ga gére née kídí zíye na, "Úkusé aka mbigí ledre zíma, 'yi e ndisíné úku ledre gi do bímá kídí máayí amá kú mbí náambi?"

¹⁹ Zí 'yimikásá ené ga gére née úkulúgu ledre e zíá mbá mingúngúcua, "Ngiti géyi ya ní Yiwáni 'yi Bábátízí 'yi e kóna ní, ngiti géyi ya i'i, ní nébi koo 'desí kí iriné Ilíya ní, ngiti géyi ya ní ngúru nébi gi dongará nébi ga kóna uyuni ní urú ne zíá ndá'baoguné née."

²⁰ Zí nda ndú'yú za cí sómú ledre 'bi 'yimikásá ené ga gére née kídí, "Sara aka nda sée, ndisísé 'bi esé úku a dongaráse ní kídí, máayí náambi?"

Zí ngúru 'yimikásá ené bi Pétero ní úkulúgu a zíá kídí, "Áyí Kírésito, wo bi Lomo kasa wo ógu yómo zée 'yíma'dí e ní."

²¹ Zí Yésu ési síline komoyé kídí, "Ndásé aka úku ledre née zí 'yi e wá."

*Yésu uku ledre gi ro miúyuné
(Lúrú kpá Matáyo 16:20-28,
Máriko 8:30—9:1)*

²² Zí Yésu kpá úku ledre zí 'yi lódú kacíne e kídí, "Gi zíá bi máayí Owú 'bi 'Yíma'dí ní, ngiti géyi mingburoko 'yi e kí mingburoko manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e zí

Lomo ní, nda kí 'yì ga bì ndisiní 'dodo lorù ní niyí úfu máa, simi silí ota zíma úrúma."

23 Zí Yésu úku ledre zí tú'dú 'yì ga gére née kídí, "Máuku zíse ma'díi, togú 'yì ili ídine 'yì lódú kacíma, idí idí nzíyiné gi ro úyu gi romá.

24 'Yì bì ili yómo roné ne kí roné ní, ni úyu ené gi zíma utúasá ené yómo roné wá. Wo bì ni ótoómo roné mbá zíma, togú umbu yá, née idí úyu kí lódú kacíma ní, máayí yómo wo.

25 Wo be 'di emene, zíyi óyó sogoyí zí tú'dú gbékpí éyí ga bì 'bì do sogo kángá ba mbá zíyi ndisiyí lódú dùyú kacíma gi ro zíyi ídýi kí trídri bì za fí ní?

26 Simi odú sindí kadra kí'dí bì karanée Owú 'bì 'Yíma'dí ni ndá'baogú do sogo kángá ba kí maláyika e kpá kí roko'bü bì Babá i'bí zíma ní, máayí kpá ási gi ro 'yì bì asi kí úwú ledre amá ní.

27 Máuku zíse ma'díi, ngíti geyí 'yì e gi dongaráse bì ásé tóro née utúasání aka úyu cakaba wá, 'búo togú lurúní roko'bü 'bì 'be 'bì Lomo go."

*Yésu 'dodo Roko'buné
(Lúrú kpá Matáyo 17:1-8, Máriko 9:2-8)*

28 Simi silí jnyí doa ota gi do kaci ódro née ní, zí Yésu ínyiné 'dí'bi 'yimikása ené ota, née koo Pétero, Yiwáni, nda kí Yakóbo, zíye ndéréye do ngíti mongú landa do bi ené bì utúasá komoa gi ro zíne ndisíné doa íni ini zí Lomo ní.

29 Simi bì ni aka cíki íni ini zí Lomo ní, zí roko'bü 'bì Lomo óyóló'bó tosoa, zí toso simi komoa óyóló'bó roné kpí, zí bongó bì roa ní ényiné kpílélé.

30 Zí ya'dá e gbre Músa e kí Ilíya,

31 ólúoguyé simi roko'bü 'bì Lomo zíye ndisiyé ódroyé dongaráye kí Yésu. Ndisiní koo úku misi'di ledre umbu bì Yésu ní ndéré úyu a simi Yerusaléma ní.

32 Simi bì niyí ndisí ódro ní, zí Pétero e kí lafúne ga bì gbre née

útúye 'dú'duyé. Zíye gbúgbu úrúye ndíki Yésu kí ya'dá ga bì gáa gbre oguní zíma ní. Zí roko'bü 'bì Lomo oto wo zí roa ndisí rírí mirírí.

33 Simi bì Pétero lurú kídí ya'dá ga gére née niyí go ndéré eyé ní, zí Pétero ma'dáa úku ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yì, 'yì ga gére née ayíní nda ndéré 'da, idizé ndisí kíye ona. Azé yéme kútú ota (3) zíse kíye, kí'e'do zíyi, ngíti a zí Músa ngíti a nda 'bì ené zí Ilíya." Pétero uku ledre née lá simi mituluru owo wá.

34 Simi bì Pétero ni aka cíki ndisí úku ledre née kenée ní, zí roko'bü 'bì Lomo óguné káa zí buṛungú ní, sólu Yésu kí ya'dá ga gére née nda kí Pétero e kí lafúne ga gére née yeré. Zí ngíri méngi Pétero e gi zí ledre née míméngi kíngaya.

35 Zí Lomo úku káa ledre kpurú gi simi buṛungú née zí Pétero e kí lafúne ga gére née kídí, "Ba Owú 'bì amá, mágélé wo máa. Ídísé úwú ledre gi taraa."

36 Simi bì Lomo odro go zíye ní, niyí idí kíe ní Músa e kí Ilíya ndaní eyé lolu wá, nda lá Yésu ngúcuné. Simi sindí kadra bì koo née, ukuní ledre née zí 'yì e wá.

*Yésu lagaooyó bicayi lomo e gi simi owú'o'do
(Lúrú kpá Matáyo 17:14-18,
Máriko 9:14-27)*

37 Zí bi áráne kí phiyí, zíye ndítioğuyé gi do landa girí. Zí tú'dú 'yì ga bì otomoní yée ore ní óguyé zí Yésu.

38 Ábuwá ngíti o'do ni dongará 'yì ga gére née kíri née ndiki owú kpálá kpó kí'e'do owú née bicayi lomo e olúní go simi a. Zí o'do née ótrú ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yì, ógu aka yómo owú 'bì amá, odú owú bì zíma ní tí duý née kí'e'do née.

39 Bicayi lomo ga gére née ndisí nda méngi wo bisinyíne kí lálaónzó wo bi zíma ndisíné kí gbúrógbóne gi zíye, zí somú ndisí ólúoguné gi

taraa kotru kotru kotru káa. Ili ndísi ótoómo wo wá 'búó togú lurú cóngó ro owú néé ükú go miúkú.

40 Má'dí'biogú wo zí 'yi lódú kacíyi ga ba gi ro zíye lágaoyó dokéké ga gére néé gi simi a ní, utúasání kíe wá, zíma ndísimá sóngó yíj ba."

41 Zí Yésu ínyiné úku ledre zí 'yimikása ga gére néé kídi, "Ílisé ngúngu ledre 'bí Lomo kí mimbé'desé kíe'do wá gi zí 'di. Azé ndísi go fú lá kése kenée?" Zíma úku ledre zí 'bumiowú néé kídi, "Ógu kí owú néé gíri mu yáa."

42 Simi bí owú néé ni go ógu zí Yésu ní, zí eyí kpá lálaónzó wo bi ndísi kángba wo bísinyíne. Zí Yésu lágaoyó bicayi lomo ga gére néé gi simi a zíma í'bílúgu wo zí 'buá.

43 Zí tara 'yi ga gére néé ıdríne mbá miédrí. Zíye úku ledre kídi, "Lurúzé mbigí roko'bu 'bí Lomo go cù kí komozé."

Simi bí 'yi e niyí aka fú kí ledre máa néé yá, zí Yésu óyóló'bó roné úku ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére néé kídi,

44 "Ídísé úwú ledre ba zíse óto a simi dosé. Síndí kadra ni ógu do í'bí Owú 'bí 'Yíma'dí zí ezeokóga."

45 Owo'di'biní ini ledre gi simi ledre bí Yésu uku néé wá, gi zíma ni yi ené miótocéciné gi zíye. Utúasání kpá gbawá ndú'yú wo, gi zíma ngiri mengi yi ené yée míméngi.

Ambí ni idí manda zí lafúne e ne (Lúrú kpá Matáyo 18:1-5, Máriko 9:33-37)

46 Zí 'yi lódú kací Yésu gére néé tónóye go ndísi úkuló'bó ledre dongaráye yaá, "Ambí gi dongaráze ba ni idíne manda 'dá'dá zí lafúne e ne?"

47 Zí Yésu 'dí'bioto ngíti owú tóroné cigíne gi zíma owo sómú ledre 'bí 'yimikása ené ga gére néé go.

48 Zíma úku ledre zíye kídi, "Lúrúsé owú ba go? 'Yí bí 'dí'bi owú káa zí wo ba go simi sumu gi romá ní, 'dí'bi máa go simi sumu. 'Yí bí 'dí'bi máa

go simi sumu ní, 'dí'bi kpá Lomo bí kasaogú máa ní go simi sumu. 'Yí bí ndísi 'búó'bú roné mi'búó'bú ní, ní idí kí ledrené owóowó zí Lomo."

49 Zí Yiwáni ngúru 'yimikása 'bí Yésu ínyiné úku ledre zí Yésu kídi, "mongú 'yi, nderé ndikizé ngíti o'do kí ndísi lága oyó bicayi lomo e gi simi 'yi e kídi í'bí roko'bu zíne yíj. Zíze úcúómo wo gi zíma owozé bú ndaá 'bí ené ngúruzé wá."

50 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Yiwáni kídi, "Ndásé úcúómo wo wá. Ndísi néé go óto moko ezé zíma ngbóró tátá roné. Née ndaá ezeokóze wá."

'Yí 'bí Samáriya asiní gi ro Yésu

51 Simi bí síndí kadra ni nda go gbóo gi ro zí Yésu ma'dáa ndá'balúgu roné komo ere ní, zíma yéme roné ndéréne simi Yerusaléma.

52 Zíma kása 'yi kasa ené e idíni yémeómo bi nzíyiné simi ngíti owú gara kí ıríné Samáriya.

53 Simi bí 'yi kasa ga bí Yésu kasa yée néé oguní íri ní, 'yi 'bí Samáriya e ya yée utúasání eyé yémeómo bi zí Yésu wá gi zíma ndaá 'bí ené ɳgu eyé wá, ili ndéré ené mindéré simi Yerusaléma.

54 Zí ledre bí 'yi 'bí Samáriya e menginí ngará iliní yéme bi zí Yésu wá ní sínýíne ro 'yi lódú kací Yésu ga bí Yakóbo e kí Yiwáni ní. Zíye úku ledre zí Ngére Yésu, idí úku ledre, Lomo idí úcúogú pho'dú gi komo ere simi Samáriya gi ro zí 'yi ga gére néé áráónzó royé 'dá'ba.

55 Yésu ya zí 'yi lódú kacíne ga gére ní, idíni ótoómo ledre néé 'dá'ba, sómú ledre eyé néé ndaá bilámáne wá.

56 Yóó, zíye ndéréókpóye, 'dú'duyé nda gbála simi ngíti owú gara kpí.

Ambí ni idí bilámá 'yi lódú kaci Yésu ne (Lúrú kpá Matáyo 8:19-22)

57 Yésu niyí aka fú do misi'di mindéréye simi Yerusaléma, zíye

ndíkiye kí ngítí o'do. Zí o'do née úku ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yí, máili zíze ndéréze kékí' kí'dí bì ili ndéré ní."

⁵⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do née kídí, "Máa Owú 'bì 'Yíma'dí 'be ndaá 'bì ené gi romá wá, máayí 'yí amá 'yí gámá 'dáa 'dága gba o'do bangá e niyí kí gu eyé ga bì ndísiní ólú 'dú'du simi a ní. Kpá gba solú e niyí mbá kí 'be 'bì eyé e. Éyí ga gére née ndaní gi romá mbá wá, gbawá bi 'dowúro zíma."

⁵⁹ Simi ngítí sindí kadra, zí Yésu úku ledre zí ngítí o'do kídí, "Ógú mu lódú maa."

O'do née ya zí Yésu ní, "Ngére, máoto aka babá kí."

⁶⁰ Yésu ya zí a ní, ngítí géyi 'yí ga bì ᱥngunguní ledremá wá ní, niyí 'yí eyé go káa zí umbu e ní, idíní ndísi cigí 'buýí zíye óto wo. Yíjí bì ᱥngúngu ledremá go ba ní, idí mu ndéré kí úku bilámá ledre bì gi ro 'be 'bì Lomo ní zí 'yí e.

⁶¹ Kpá kenée simi ngítí sindí kadra, ngítí o'do ya zí Yésu ní, "Mángúngu ledreyí go Ngére, máayí lódú yíjí. Tí lá ili aka zíma ndéréma 'dící kacíma zí 'yí amá e, zíma nda ndá'baogumá lódú kacíyí."

⁶² Zí Yésu úkulúgu ledre zí a kídí, "Máuku zíyí, 'yí bì ni kí misómú ledre gbre gbre ní, utúasá idí 'yí 'be 'bì Lomo wá."

10

Yésu kasa 'yí ené e cí ota doa sokó doa gbre

¹ Gi do kací ódro ga bì Ngére Yésu odro yée née mbá, wo Yésu ma'dáa zí a ịnyiné ndólo 'yí e cí ota doa sokó doa gbre (72) zí a úkuí'bí ledre tarayé idíní idí gbre gbre ndéré kí úku ledre zí 'yí e do bi ga bì née ili ndéréogu doyé ní mbá.

² Kídí, tú'dú 'yí e niyí go nzíiyé gi ro ᱥngúngu mikkanda bilámá ledre bì máogu kíe ní, 'yí kasa eyení aka zíma gi ro zíye 'dí'bi bilámá ledre

máa ba báiyé kíe zí tú'dú 'yí e mbá wá. Káa zí bì Ngére Lomo ní ne míngí moko ma'dáa ní, idísé íni ini zí a idí géléogu yata 'yí kasa e gi ro zíye báiyé kí úku bilámá ledre ené zí 'yí e za mbá.

³ Idísé mu ndéré. Ásé idí dongará bisinyí 'yí e íri káa zí kabiríkí ga bì dongará máárara e míngíye ndaa ní.

⁴ Ndásé 'dí'bi komo késí gi ro ndéré kí ugú éyí miánu kíe zíse wá, gba kombo, ndásé 'dí'bi a wá, ndásé kpá 'dí'bi yata éyí sindí drú yata wo bì sindise ní wá. Ndásé kpá sínyi sindí kadra kí í'bí mandá zí 'yí e do misi'di wá.

⁵ Be bì ogusé go simi a ní, idísé í'bí mandá. Gi do kací a née, mizefi ledre bì ásé úku a zíye ní idí idí kídí Lomo idí idí kíse simi 'be ba.

⁶ Togú míngí 'be née ní 'yí bì kí ledre 'bì Lomo do mimbé'dené ní, mandá bì ásé í'bí a kí úndru 'bì Lomo siminé ní, ní idí káa do úndru simi 'be née. Togú ledre 'bì Lomo ndaa 'bì ené simi 'be née wá, úndru 'bì Lomo ogu ené ore kpá wá.

⁷ Be bì 'dí'biní sée go simi a simi sumu ní, idísé ndísi duý ore, ndásé gámá faa wá. Éyí miánu esé e kí iní miéwé esé e idí idí duý yée ga bì i'bíní go zíse ore ní. Ní miútúásáne zí 'yí 'bì moko ndíki éyí kací moko bì mengi wo ní.

⁸ Be ga bì za mbá ásé ogu simiyé ní, togú míngíye 'dí'biní sée go simi sumu yá, idísé ndísi ore, zíse ánu éyí ga bì niyí í'bí yée zíse ore ní.

⁹ Togú 'yí ndíyá niyí ore yá, zíse iní ini zí Lomo kí óto silihé doyé gi ro zí ndíyá eyé úkúne gi royé. Zíse úku ledre 'bì Lomo zíye kídí, sindí kadra ogu go zíye, idíní mu ᱥngúngu ledre 'bì Lomo gi ro zíye oguyé 'be 'bì Lomo.

¹⁰ Be bì 'dí'biní sée simi sumu wá ní, idísé olúogu ókpó esé, zíse úku ledre zíye kídí,

¹¹ "Azé go ú'bú 'buru gi ro sindíze ótoómo a cíkjí zíse ona. Idísé ówo a

kídí, sìndí kadra 'bì ledre ga bì 'be 'bì Lomo ní, nì go gbóo."

¹² Gi do kací ledre máa wo née, zí Yésu úku ngítí ledre kpá zí 'yímikása ga gére née gi ro 'yì ga bì niyí asi gi ro ledre 'bì Lomo ní kídí, "Máúku zíse zaá ma'díi, 'yì ga bì za mbá niyí ási gi rosé ní, 'do'dó bì Lomo ní í'bí a royé ní, nì rómo do wo bì kóo i'bí ro 'yì lúyú ledre ga bì kóo sìmì kángá bì Sodóma ní."

¹³ Zía kpá úku ngítí ledre gi ro 'yì ga bì ndísì gámá kí ledre 'bì Lomo dongaráye ní kídí, "Sée 'yì ga bì 'bì gara Korazíni kí sée ga bì sìmì Beteseyída ní, karanée 'dá'dá íri Lomo ní í'bí 'do'dó rosé gi zía ílisé ngúngu ledre ené wá. Mìngburoko ledre ga bì 'bì Lomo máméngì sìmì gara esé ba, idí máméngì kóo née sìmì gara 'bì ngítí géyi 'yì e káa zí yée ga bì sìmì Táyire kí Sidóna ní, káa bì oyólo'bóní sómú ledre eyé go, ḥngunguní ledre 'bì Lomo go 'desí.

¹⁴ Ídísé ówo a bílámáne kí'dí bì karanée Lomo ili go 'décì ngbangá 'bì 'yíma'dí e do sogo kángá ní, sée 'yì 'bì Korazíni kí Beteseyída, Lomo ní 'dó'do sée rómo do 'bì Táyire kí Sidóna.

¹⁵ Kpá kenée gi rosé, sée 'yì ga bì sìmì mongú gara bì Kapáranawúma ní. Ndásé sómú a bì kídí 'bì esé ledre ní idí bílámáne kadra 'décì ngbangá ní wá gi zía ásisé kpá kí ḥngunguní ledre 'bì Lomo go. Ásé idí kpá sìmì 'do'dó kí umbu bì odù a ndaá ní."

¹⁶ Zí Yésu ma'dáa nda kpá úku ngítí ledre zí 'yì ga bì ni kása yée née kídí, "Togú 'yì asi gi rosé, asi née go kpá gi romá. Togú 'yì 'di'bi sée sìmì sumú, 'di'bi née go kpá máa sìmì sumú. Wo bì asi gi romá go ní, asi née go kpá gi ro Lomo bì kasaogú máa ní."

Mindá'baógu 'yì ga bì Yésu kasa yée ní

¹⁷ Sìmì bì 'yì ga bì Yésu kasa yée nda'baoguní ní, zíye úku ledre zí Yésu kí mongú rokinyi kídí, "Ngére,

sìmì bì ndisizé 'dódo ledre eyí zí 'yì e ní, zí bicayi lomo e ndisiyé éré ngiri gi zí iriyí bì ndisizé ifí a ní, zíndisì ngásáoyó roné."

¹⁸ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Málurúndíki Satána go kí útúoyo roné gi komo ere káa zí mi'bílé'be iní ní.

¹⁹ Roko'bü née ní gi ro zíse ndisise méngi okó kí Satána kíe, zíse kí rómo komoa sìmì ledre e za mbá za fí utúasá úfu trídrisé wá.

²⁰ Ndásé idí kí rokinyi lá gi zíya bì bicayi lomo e ngasáoyóní royé gi zíse ní go wá. Idísé idí kí rokinyi gi ro irisé bì Lomo ní eké a sìmì búkú 'bì trídrí komo ere ní."

Yésu i'bí mbófo éyì zí Lomo (Lúrú kpá Matáyo 11:25-27, 13:16,17)

²¹ Sìmì kadra bì kóo née ní, zí 'Dówú Lomo óto Yésu zíya idíne kí rokinyi, zíya úku ledre zí Lomo kídí, "Babá, ayí Ngére do ere kpá kí do sogo kángá mbá, mbófo éyì zíyi, zíyi ótoécì roko'büyí gi zí 'yì ga bì ndisiní óto royé kí royé káa do 'yì ówo ledre e ní, zíyi nda 'dódo a zí yée ga bì 'yì ówo ledre e lurúní yée moko ndaá sìmìyé wá ní. Méngi 'dýi kenée gi zíya née ledre bì utúasá miútúásá kací komoyí ní."

²² Zíya kpá úku ledre kídí, "Babá, otoomo ledre e go za mbá do sílima gi zíya owoyeme máa dýu ne. Kpá káa zí bì mówoyéme wo dýu máa ní. 'Yì máa yée ga bì ḥngunguní ledre amá go, niyí go 'yì amá e ní, máayí 'dódyéme wo zíye."

²³ Sìmì bì Yésu niyí nda go cérè ye kí 'yì lódú kacíne e ní, zíya úku phútru ledre zíye kídí, "Lúrúsé go, Lomo mengi bílámá ledre go zíse, ndisise go lúrú a kí méngi mìngburoko ledre ga bì kí roko'büyé ní cù kí komosé.

²⁴ Máúku ledre née zíse gbékpíne wá. Tú'dú nébi e kí mìngburoko ngére tonóní kóo go 'desí óto komoyé gi ro zíye lúrú ledre ga bì ásé lúrú yée ba, tí lá lurúndikini wá, kpá

gi ro úwú ledre ga bì ásé úwú yée ba, uwúní kpá wá.”

Muruwayi gi ro bilámá 'yi 'bi Samáriya

²⁵ Gi do kací ledre ga gére ní, nda go kpá simi ngítí sili, zí ngúru mongú 'yi 'dodo lorù ga bì 'bi Lomo, ínyiogú tóroné 'daga úzu Yésu kí'dí bì Yésu ní 'dodo ledre zí 'yi e ní kídí, “Mongú 'yi, éyí bì máidí méngi a gi ro zíma ndíki trídrí bì za fí ní 'di?”

²⁶ Yésu ya zíá ní, “Sara bì áyí tí mongú 'yi 'dodo lorù ní, lorù ma'dáa uku yaá 'di? Sara ndísi ólo a zíyi ndísiyí 'dodo a zí 'yi e lárá a káa be 'di?”

²⁷ Zíá úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “Ídí óto 'bú Ngére bì Lomo eyí ní kí mimbé'deyí kíé'do, kí lomo royí mbá za kí roko'buyí kí sómú ledre eyí mbá.” ‘Zíyi óto 'bú lafúyi e káa zí bì óto 'buyí kí royí ní.’ ”

²⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do bì gáa née kídí, “Bilámáne, ídí méngi ledre ga gére née kenée, áyí ndíki trídrí bì za fí ní.”

²⁹ O'do née ili kpá fú óto roné zí Yésu kídí ledre bì née ndísi úku a née, née owoyeme bú. Zíá ndú'yú Yésu kídí “Lafúma ga bì máidí óto 'buye ní náambi?”

³⁰ Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do née do ngítí misi'diné kpí kídí, “Kadra kíé'do, ngítí o'do ínyi koo gi simi Yerusaléma ndéréné simi ngítí owú gara kí íriné Zériko, zí 'yi ugu e útúye roa ócó wo gbóo kí umbu zíye ngáka éyí ené e gi roa mbá do ngásáókpó eyé ótoómo wo ngbali bi kenée.”

³¹ Kutrú gi do kací 'yi ugu ga bì ngasá bayiní royé née ní, zí ngúru 'yi 'dáná éyí óguné kpá kací misi'di née. Zíá ógündíki o'do née ngbali bi. Zíá 'décí bi gi dogború misi'di yóó, ókpó ené.

³² Zí ngítí o'do gi simi kúfú 'yi ga bì ndísiní ndolo yée Lévi e ní, ní kpá 'yi méngi moko simi 'Dící Kótruro

'bi Lomo. Simi bì lurú o'do née ngbali bi ní, zíá kpá 'décí bi yóó do ókpó ené.

³³ Zí 'yi 'bi Samáriya ógündíki o'do née kpá fú ngbali bi, zí lerí o'do née méngi wo kíngaya.

³⁴ Zí Samáriya née ndósoóguné truu ro o'do née do síkpi wo 'dága. Zíá lúgu unqú ga bì roa née drá, zíá óto kágá komo a do ódó a. Zíá ímbí óto wo do bangá ené bì ndísi ímbí 'yi ní ndéré óto wo simi 'dící 'bi ńgu e gi ro do lúrú bi kací a ore.

³⁵ Simi bì bi aralo'bó roné ní, zíá ótoómo késí zí 'yi bì ndísi lúrú bi kací bi máa née. Zíá úkuómo ledre kídí togú késí ba ńkú go, ídí kpá lúrú kací a kí késí bì ní bo ní, máayí ndá'baogú í'bílúgu a.

³⁶ Simi bì Yésu ukuonzó ledre ga gére née go ní, zíá ínyiné ndú'yú 'yi 'dodo lorù née kídí, “Simi sómú ledre eyí ní, gi dongará ya'dá ga bì ota mááku ledreyé née, ambí mengi bilámá ledre zí 'yi bì 'yi ugu e ocóní wo ní ne?”

³⁷ Zíá úkulúgu ledre zí Yésu kídí, “'Yi bì saká o'do bì 'yi ugu e ocóní wo ní mengi bilámá ledre ne.”

Yésu ya zíá ní úku go ma'díi, “Ndéré mu zíyi ndísiyí méngi bilámá ledre zí 'yi e kpá kenée.”

Márata e kí léminé maríya

³⁸ Yésu niyí aka kpá fú do misi'di mindéréye simi Yerusaléma. Zíye ndéréguyé simi gara bì Márata e kí léminé niyí simi a ní. Zí Márata 'dí'bi yée 'be 'bi ené ore simi sumú.

³⁹ Zí Maríya lémi Márata ma'dáa ndéré ndísiné cigí Ngére Yésu ndísi úwú ledre 'bi Lomo bì ndísi 'dodo a ní.

⁴⁰ Gi zíá bì Márata 'dí'bi nda ambá sindí kadra go ngúcuné simi moko ndísi yéme éyí miánu zí Yésu kí 'yi kasa ené e ní, zíá óguné úku ledre kídí, “Ngére, úku aka ledre zí Maríya idí ógu sáká máa. Lúrú aka mongú moko bì mändisi méngi a lá

ngúcumá ba, ni nda lá ndísi ené cigiyí íri gbékpíne ni.”

⁴¹ Zí Ngére Yésu úkulúgu ledre zí Márata kídí, “Márata ndá óto tú'dú gbékpí ledre ga gére née kí ledreyé zíyi owóowó wá.

⁴² Lémiyí gelé go ledre 'bi Lomo gi ro ndísi úwú a. Née go éyí bi kí ledrené owóowó rómo do ledre e za mbá ni. Utúasání 'dí'biójó a gi zíá wá.”

11

Yésu 'dodo misi'di 'bi íni ini zí Lomo zí 'yí ené e

(Lúru kpá Matáyo 6:9-13, 7:7-11)

¹ Kadra kíé'do zí Yésu lúrú ngítí owú bi zíá ndéré ndísiné doa íni ini zí 'Búné Lomo. Sími bi ini asá ini go ní, zí ngúru 'yí lódú kacíga ógúné ndú'yú wo kídí, “Ngére, 'dodo aka misi'di 'bi íni ini zí Lomo zíze káá zí bi kóo Yiwáni 'yí Bábátízí 'yí e ndísi 'dodo a zí 'yí lódú kacíne e ní.”

² Gi ore zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Togú ásá gi ro íni ini zí Lomo yá, idísé íni a káá,

“Buzé,
íriyí idí idí kí úndruné,
'yí e za mbá idíní ówo yíjí káá do
Ngére eyé.

³ Idí 'bí éyí miánu ezé 'bi karaba zíze.

⁴ Idí ótoómo lúyú ledre ezé zíze,
káá zí bi ndísiżé ótoómo a zí
yée ga bi ndísiní lúyú rozé ní.
Ndá ótoómo zée zíze lúyú ledre gi zí
úzu éyí wá.”

⁵ Zí Yésu kpá fú 'dodo yata ledre kídí, “Togú ngúru 'yí gi dongaráse nderé kí yana ndulú úku ledre zí eze 'be 'bi ené kídí, ‘Togú nzíyi éyí miánu ni bo do sílíyi yá, sáká aka maa kíe.

⁶ Ngu ogü go zíma cakaba, nzíyi éyí ndaá do sílíma zíma i'bí a zíá wá.”

⁷ “Zí eze 'be 'bi ené née úku kása ledre zíá cíkjí gi 'dící girí kídí, ‘Ndá 'dó'do maa wá, mbotu ni yí ené go mi'dútuné, azé yí ezé kí owú e go

kpá mbá mi'dú'duzé. Éyí bi zíma ínyiogumá i'bí a zíyi cakaba ni ndaá 'bi ené e wá.’

⁸ Abú eze 'be 'bi ené née ili ínyiogu méngi sáká éyí zíá wá, nda lá gi zíá bi ni fú lá ndísi ngúngú roné ni, zí eze 'be 'bi ené née ínyioguné i'bí sáká éyí nda za kíngaya rómo wo bi gáa ili ni.”

⁹ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, “Máuku zíse, togú ílisé éyí, idísé ómbo a, Lomo ni i'bí a zíse. Éyí bi ílisé ni, idísé gámásó'do a, ásé ndíki a. Togú ndísişé kpá fú ngúngú rosé gi ro éyí yá, niyí i'bí a zíse.

¹⁰ Ni ma'dii, 'yí bi ndísi ómbo éyí gi zí Lomo ni, ni i'bí a zíá. Wo bi ndísi gámásó'do éyí kí íri Lomo ni, ni ndíki a. Wo bi ndísi ngúngú roné gi ro éyí ni, Lomo ni líkpí misi'di a zíá.

¹¹ “Sée 'bumiowú e, togú owú 'bi eyí ombo kénzé gi zíyi, gi ro zíne ánu a ni, áyí nda i'bí zíá kámá?”

¹² Togú ombo gi zíyi mbú 'bungono ni, áyí nda i'bí zíá ágarabu?

¹³ Togú sée 'yíma'dí e kí lúyú ledre rosé ówosé kací i'bí bílámá éyí bú zí owú 'bi esé e ni, 'Búsé Lomo bi komo ere ni, ni i'bí 'bi ené nda za cú 'Dówú Lomo bi eme romo do éyí e mbá ni zí 'yí bi ni íni ini gi roa ni.”

Yésu lágaóyó bicayi lomo
(Lúru kpá Matáyo 12:22-30,
Máriko 3:20-27)

¹⁴ Kadra kíé'do zí Yésu lágaóyó bicayi lomo gi sími ngítí o'do. Geré zíá o'do née tónóne ódróné. Zí tara tú'dú 'yí ga bi ore née idríye mbá miidrí.

¹⁵ Zí ngítí 'yí gi dongará 'yí ga bi ore ni úku ledre kídí, Belezabúbu bi ngére 'bi bicayi lomo e ni i'bí roko'bú ne zí Yésu ndísiné lágaóyó bicayi lomo e kíe.

¹⁶ Zí ngítí géyi 'yí ndú'yú wo idí méngi ledre bi kí roko'bú bi gi komo ere ni gi ro zíye lúrú a.

¹⁷ Yésu owo sómú ledre eyé née bú, zíá úku ledre zíye kídí, togú 'yí 'bi kángá kíé'do, togú mbú 'be kíé'do

ndisíní méngi okó dengbíye yá, 'be 'bí eyé née ni báyi ené.

¹⁸ Kpá kenée togú Satána ndisíní méngi okó dengbíye yá, toro yemení royé wá, niyi báyi eyé mibáya. Máuku ledre née kenée gi zía úku ledre kídí, Belezabúbu i'bí roko'bú ne zíma lágaóyó bicayi lomo kíe.

¹⁹ Togú málágaóyó bicayi lomo e kí roko'bú bi gi zí Belezabúbu ni, sara 'yí esé e ndisíní lágaóyó yée kí roko'bú 'bí ambi? 'Yí esé maáge niyi úku yéme a ye kídí sómú ledre esé ndaá mbí wá.

²⁰ Togú kenée wá, málágaóyó bicayi lomo e kí roko'bú 'bí Lomo, 'dodo go kídí Lomo ogu go káa do Ngére dosé.

²¹ Míngi 'be bi ni yí ené kí roko'buné ni, 'yí ugu utúasá ndéré úgu éyí ené wá.

²² 'Búo togú roko'bú 'yí ugu romo do 'bí míngi 'be née go yá, ni nda fú ndéré ngáka 'be née kí éyí ga bi simi 'be née mbá do ífibáya yée.

²³ 'Yí bi ńguñgu ledre amá wá ni, ni okó romá. 'Yí máa wo bi ndolo yoko 'yí e zíma wá ni, ndisi báyi 'yí amá e.

²⁴ "Togú bicayi lomo olúogu go gi simi 'yí, ni ndéré gámásó'do kpá té ngíti 'yí gi ro ólú ndisíné simi a. Togú ndiki ngíti 'yí mbá wá, ni úku ledre kídí, 'Bilámá a máídí ndá'ba kí'dí bi koo mánđisi ndisi ni."

²⁵ "Togú nderé ndiki 'Dówú Lomo ndaá simi mimbé'de 'yí née fú lá wá, ni ídí ené kí rokinyi.

²⁶ Ni ndéré ndóloógu lafúne e bicayi lomo e ńnyi doa gbre yée ga bi nda bisinyíye kíngaya ni zíye ndisiyé kéye mimbé'de 'yí née, zí 'yí née nda sínyí tátá roné 'dá'dá."

²⁷ Simi bi Yésu ni aka fú ndisi úku ledre ga gére ni, zí ngíti kára ore ńnyiné úku ledre kídí, "Yésu, mbágayí bi ndiki yí ni, Lomo í'bí úndru go zí."

²⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre kídí, "Lomo ni í'bí úndru zí 'yí ga

bi ndisíní úwú ledre ené zíye 'dí'bioto a do mimbé'deyé ni."

*'Yí e iliní lúrú ledre bi kí roko'buné ni
(Lúrú kpá Matáyo 12:38-42,
Máriko 8:12)*

²⁹ Simi bi tú'dú 'yí e niyi fú lá ndisi ógu ni, zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Sée 'yí luyú ledre e ga bi cakaba ba, ilisé lúrú ngíti ledre bi kí roko'buné ni. Útuásásé lúrú a wá, go tí lá wo bi koo mengi Yóna ni.

³⁰ Ledre bi mengi roné zí Yóna ni, 'dodo go zí 'yí 'bí Nínévi kídí Lomo kasa wo ne. Kpá kenée, Máa Owú 'bí 'Yíma'dí, ni méngi roné zíma kenée gi ro zí 'yí ga bi cakaba ba, ówo a kídí Lomo kasaogu Máa ne.

³¹ Mongú ngére ni koo bo kára, ńnyi kú gi simi kángá ené Séba ógu úwú ledre gi tara Solomóna. Ni karanée 'décí ngbangasé, gi zíma máa bi márómo gi do Solomóna ni, ilisé úwú ledre gi taramá wá.

³² 'Yí 'bí gara Nínévi oyólo'bóní koo mimbé'deyé zíye ńguñguní ledre 'bí Lomo gi zí Yóna. Niyi 'décí ngbangasé, gi zíma máa bi márómo do Yóna ni, ilisé ńguñgu ledremá wá."

Bimióngó emesá

(Lúrú kpá Matáyo 5:15, 6:22,23)

³³ "Unduotoní eyé Pho'dú 'dící do ló'bú'dútú a sí pheré wá, ndisíní óto a do nyará bi gi ro zíma óngó bi zí 'yí e 'dící ore mbá.

³⁴ Komosé ni bimióngó. Togú komoyí ni bilámáne, áyí ndisi simi bimióngó. Togú komoyí ndaá bilámáne wá, áyí ndisi ndisi simi mituluru.

³⁵ Ledre ga bi má'dódo yée zíse ni niyi go bimióngó zíse. Idísé ówo a kídí ndaní eyé mituluru wá.

³⁶ Togú ledre 'bí Lomo ni go simisé, ngítí owú bisinyí ledre utúasá idíáká simisé wá, ásá útuásá ówo ledre ga bi Lomo ili zí 'yí e ndisi méngi yée ni mbá."

*Yésu uku ledre bisinyí ledre 'bi
Farusáyo e*

*(Lúru kpá Matáyo 23:1-36,
Máriko 12:38-40, Lúka 20:45-47)*

³⁷ Sími bì Yésu 'dodo asá ledre go ní, zí ngúru 'yi gi dongará Farusáyo e ógúné ndólo wo gi ro éyí miánu 'be 'bi ené. Zí Yésu ndéréne ndísiné do bi éyí miánu.

³⁸ Sími bì míngí 'be née lurú Yésu tonó geré ánu éyí lugu silihne kací ondú eyé 'bi Farusáyo e kí wá ní, zí tara ídríne miidrí.

³⁹ Zí Ngére Yésu úkulúgu ledre zí kídi, "Sée Farusáyo e, ndísisé yéme lá duú sanáse gi 'dí sága, yémesé esé mimbé'desé wá. Mimbé'desé ni mi'dúcuné kí 'bú éyí kpá kí bisinyí ledre e.

⁴⁰ Ówosé ledre wá gi zí 'di, ndaá 'bi ené bì kídi Lomo bì yeme sanáse née, yeme mimbé'desé kpá ne ní wá?

⁴¹ Togú ndísisé go í'bí éyí zí 'yi lerí e, Lomo ni idí kí rokinyi kíse zíse idíse mbigí 'yi ené e.

⁴² "Sée Farusáyo e, Lomo ni karanée 'do'do sée kíngaya. Abú ásé tí ndísi í'bí mikkawu éyí esé e zíá yá,* ili idísé kpá ndísi méngí bílámá ledre zí 'yi e, zíse kpá óto 'búa.

⁴³ "Sée Farusáyo e, Lomo ni karanée 'do'do sée kíngaya gi zíá bì ndísisé óto ledresé owóowó sími 'Díci Kótruro e, ílisé ndísi duú do mingburoko bi ndísi e, ílisé kpá 'yi e idíní ndísi óto úndrusé togú ayíní go í'bí mandá zíse ní."

⁴⁴ "Sée Farusáyo e, Lomo ni karanée 'do'do sée kíngaya gi zíá 'yi e ndísiní lúrú rosé gi 'dí sága ni bílámáne, owoní eyé bì kídi mimbé'desé emengú ní wá."

⁴⁵ Zí ngúru 'yi 'dodo lorú inyiné úku ledre zí Yésu kídi, "Mongú 'yi, ndísi née go kpá úkucáyi zée."

⁴⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zí kídi, "Sée 'yi 'dodo lorú e, Lomo ni karanée kpá 'do'do sée kíngaya gi

zíá ndísisé gága 'yi e idíní ndísi lódú kací lorú, tí lá méngisé esé e wá."

⁴⁷ Zí kpá úku ngíti ledre kídi, "Sée Yúda e, abú ndísisé ó'bó yéme bi e zí nébi ga bì koo ufuní yée 'desí ní ndotó, Lomo ni karanée 'dó'do sée kíngaya gi zíá bulúndusé e ufuní koo nébi ga gére née ye.

⁴⁸ Ndísisé née 'dodo a kídi ledre bì koo bulúndusé e menginí née ni bílámáne, ufuní nébi e, zíse idí 'bi esé 'yi ó'bó bi e zíye.

⁴⁹ Gi zíá bì Lomo ni yí ené 'yi komokenzi ni, zíá úku ledre kídi, 'Máayí kásá nébi amá e kí 'yimikásá amá e zí Yúda e, niyí úfu ngíti géyi, zíye 'dó'do ngíti géyi bisinyíne.'

⁵⁰ Gi zí kényi née, sée Yúda ga bì cakaba ba, Lomo ni nda 'dó'do go sée gi ro nébi ga bì koo bulúndusé e tonóní úfu yée kú sími sındí kadra bì koo otoogu do sogo kángá ní.

⁵¹ Tónóne gi ro Káyina wotí Ádama bì koo ufu Ábele lúnduné ni, ndéréoguné gi ro Zakaríya bì koo ufuní wo za cù dongará 'dící 'bi Lomo kí mbayi kí'dí bì ndísiní 'dáná éyí zí Lomo ní. Máuku zíse ma'díi, sée 'yi ga bì cakaba ba niyí 'dodo sée gi ro ledre ga gére née.

⁵² "Sée 'yi 'dodo lorú e, Lomo ni karanée kpá 'dó'do sée kíngaya gi zíá ílisé esé zí 'yi e ówo mbigí ledre bì 'bi Lomo ní wá. Gi zíá sée, ílisé esé kpá ledre 'bi Lomo wá."

⁵³ Sími bì Yésu ukuonzó ledre ga gére ní, zí Farusáyo e kí 'yi 'dodo lorú e ndísiyé fála ledre gáa ndísi úku yée ní kí ndísi ndú'yú 'dó'do wo kí ndu'yú e,

⁵⁴ gi do bì 'dí'bi wo kídi luyú ledre go.

12

Komosé idí idí rose

¹ Nda sími ngíti silih gi do kací ledre máa wo née ní, zí tú'dú 'yi e yóko royé 'dii cigí Yésu gi ro úwú ledre bì gi taraa ní. Gi zíá bì ofuní nda

* **11:42 11:42** Kí'e do gi sími sokó: Kací Lorú 'bi Músa, togú Yúda e owoní éyí go niyí ífi símia sokó, do 'dí'bi kembí a gi símia do í'bí a zí Lomo.

kóo go ní, zíye ndísiyé 'dítílúyú do sogo sindí lafuye. Sími bì Yésu tonó ódro ní, zía úkuútú ledre fì zí 'yi lódú kacíne e kídí, "Kmosé idí idí rosé gì zí Farúsáyo niyí 'yi mani e."

² Karanée 'dá'dá íri sími odu sindí kadra 'bì 'décí ngbanga, bikérí lúyú ledre 'bì Farúsáyo ga gére née wo bì yaá 'dodooguní do nyará bi wá ní ndaá. Niyí karanée ózoógü yée za mbá zí kadra.

³ Ledre ga bì za mbá úkuúgusé yée miúkuúgu sími mituluru togú mbú sími bì ólúsé go 'dící ní, Lomo ní karanée 'dódoogü yée zí tú'dú mbílì e mbá úwú a.

⁴ Máuku zíse, ndásé éré ngiri 'yi ga bì roko'bü eyé ní cíku'dée lá duú 'bì úfu sanáse bì ní kángá ní wá. Ngiti éyí bì niyí méngi a gì do kací a ní ndaá 'bì ené e wá.

⁵ 'Yì bì idísé éré a ní, ní Lomo gí zía ní ne kí roko'bü 'bì úfu 'yi kpá kí roko'bü 'bì ónzó 'yi ku mongú pho'dú bì ngará ilí kú wá ní. Máuku zíse idísé éré wo.

⁶ Lúrúsé aka, abú mìnzeré owú solú ndaní kí ledreyé owóowó zí 'yíma'dí e wá yá, Lomo owo yée kékí'e' do mbá bú. Wo bì kí'e' do yaá owo wá ní ndaá.

⁷ Abú gba bì dosé, Lomo owo kékí'e' do mbá. Ásé kí ledresé zí Lomo owóowó rómo do tú'dú owú solú e. Gì zí kényí née, máyá zíse ní, ndásé éré ngiri gí zí gbékpí roko'bü 'bì 'yíma'dí e wá.

⁸ 'Yì bì eré ngiri gí zí gbékpí roko'bü bì lá 'bì 'yíma'dí e ní, zía ódó mímbe'dené úku ledre fúo dongará tú'dú 'yi e kídí née ní 'yi amá gí zí née ńguñgu ledremá go ní, Máa Owú 'bì 'Yíma'dí, karanée kadra 'décí ngbanga, Máayí tóro do komo Lomo kí maláyika ené e úku ledre gí ro 'yi née kídí, ma'díi née 'yi amá ńguñgu ledremá go.

⁹ 'Yì bì ní éré ngiri gí zí roko'bü 'bì 'yíma'dí e zí oýo sogoné zíma ní, máayí karanée kpá oýo sogomá zí do komo maláyika e kadra 'décí ngbanga.

¹⁰ Máuku aka ngiti ledre zíse, togú 'yi uku cayi ledre gí do bi Má, Owú 'bì 'Yíma'dí yá, Lomo ní ótoómo ledre zí. Togú uku sinyi ledre kídí roko'bü bì Mándísi méngi ledre e kí'e ba ndaá roko'bü 'bì 'Dówú Lomo bì ogu gí zí Lomo wá, Lomo ototoomo ledre zí 'yi née wá.

¹¹ Togú karanée 'di'bioguní sée gí zíá bì ngúngusé ledre amá ní sími 'Dící Kótürüro e kó'dú mingburoko 'yi 'dáná mbayi 'bì Lomo, togú mbú kó'dú ngére e yá, ndásé éré ngiri kí ndísi sómú ló'bó ledre bì ásé úkulúgu a togú ndu'yúní sée go ní wá.

¹² 'Dówú Lomo ní úkuí'bí ledre bì zíse úkulúgu a ní ne zíse.

Muruwayi gí ro bicayi 'yi bì kí tú'dú éyí e zíne ní

¹³ Zí ngúru 'yi gí dongará 'yi ga bì Yésu ndísi ódro zíye née ńnyiné úku ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yi, idí úku ledre zí mongú lúndumá, éyí ga bì 'buzé uyuomo yée ní, idí mu ifi símiyé zíá i'bíogü 'bì amá."

¹⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zíá kídí, "Lúrú goó, máögü amá do sogo kángá ona gí ro ifí sími éyí ga bì 'busé uyuomo yée ní wá."

¹⁵ Gi do kací ledre née ní, zí Yésu ndá'bané kpá úku ledre zí tú'dú 'yi ga bì ndísi ódro zíye ní kídí, "Kmosé idí idí rosé, ndásé 'dí'bi 'bú éyí 'bì sága ba óto a zíse 'dá'dá wá, gí zíá tú'dú éyí 'bì sága ba yomoní eyé 'yi wá abú áyí kíye ba cù káa zí 'díya."

¹⁶ Nda gí ore zí Yésu ńnyiné úku ngiti ledre zíye sími muruwayi kídí, "Ngiti o'do, o'do koo mongú yáká ené zí kéré ánáye zíá nguku, do róngoyé mbá miróngó.

¹⁷ Zíá ndísiyé sómú ledre kídí, 'Kíbi ba kéré áná zíma go kíngaya, bì ngará gbagba eye wá ba, máayí ndíri'oto yée 'da?'

¹⁸ "Zíá úku ledre zíne kí roné kídí, 'Togú kenée yá, máayí ndúrúoyó kúrú gbagba née 'dá'ba, zíma úbú mítkanda nda mongúne, zíma ndíri

kére née za kí mìnzeré éyí ga bì 'bì 'be ní mbá simi a.

19 Kíbi ngiti a, máméngi moko wá, máayí ánu kí éwé lá duý éyí ga gére née zí odu ledre amá idíne duý rokinyi.'

20 "Zí Lomo úkulúgu ledre zí o'do née kídí, 'Ówo ledre wá gi zí 'di, sómú yá trídri ni do siliyi? Togú kenée yá, máayí 'dí'bi 'dowuyi kí ndulú ba togú éyí ga bì kí ledreyé zíyi owóowó née niyí nda idí 'bì ambí yá?"

21 Yésu ya née ledre bì ni méngi roné zí 'yì ga bì otoní komoyé duý gi ro éyí ga bì 'bì sága ba iliní óto ledre 'bì Lomo zíye owóowó wá ní.

Ndásé sómú simisé gi ro éyí wá (Lúrú kpá Matáyo 6:25-34)

22 Zí Yésu ndá'bané úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, "Bì kenée ní, máuku zíse, ndásé sómú ledre gi ro trídri, éyí bi ásé ánu a ní, togú mbú sanáse kí bongó bi ásé ísi a ní wá.

23 Trídri idí idí ne kí ledrené owóowó gi zí romo do éyí miánu kí bongó.

24 Lúrúsé aka solú e, tí bì ngará ledreyé ndaá owóowó wá ní, Lomo ndisi lúrú bi kacíye. Ledresé ní zí Lomo owóowó ní lúrú bi kacíse rómo 'bì solú e mbá.

25 Éyí ga bì 'yì e ndisini sómú ledreyé née mbá, i'bíní eyé trídri zí 'yì e wá, Lomo ndisi í'bí trídri zí 'yì e duý ne.

26 Káa zí bì gbékpí éyí ga gére née, i'bíní eyé trídri zí 'yì wá ní, ndásé óto komosé duý ro yé wá.

27 "Lúrúsé aka misúru kágá ga bì simi súwú ní, kí lámá ga bì ro yé ní mbá, ngiti geyi miríriye gindri gindri 'di'bioguní bongó zíye wá. Abú za cù mongú ngére koo kí iriné Solomóna ní, abú ní kí tú'dú éyí zíne, bongó ené emeoguní káa zí misúru kágá ga gére née mbá wá.

28 Éyí bì ilisé ngúngu ledre 'bì Lomo gi zí wá ní 'di. Togú bì Lomo

lurú bi kací gbékpí misúru kágá e simi súwú bú ní, ní nda 'bì ené ótoómo kí í'bí bongó e zíse ga bì kí ledresé zí owóowó wá ní káa be 'di?

29 Ndásé óto mimbé'desé duý gi ro éyí miánu kí éyí miéwé, zíse ndisise sómú simisé gi ro yé wá

30 'Yì ga bì ngunguní ledre 'bì Lomo wá ní, 'bú éyí ga gére née ndisi 'dibiyó sómú ledre eyé gi zí Lomo. Ndásé sómú ledre wá, 'Busé owo éyí ga bì ilisé yé wá ní mbá bú ní í'bí yé zíse.

31 Bilámá a idisé óto Lomo zíse káa do Ngére esé. Owo éyí ga bì ilisé yé wá ní mbá bú, ní í'bí yé zíse.

32 "Sée 'yì lódú kacíma e, ngiri ndaá méngisé wá. 'Busé bì komo ere ní, yemeomo bi go 'be 'bì ené gi rosé.

33 Ndásé óto komosé duý ro éyí ga bì 'bì do sogo kángá ba wá gi zíndisi sinyí eyé misinyí zíye ndisi úkú eyé kpá miúkú. Idisé óto komosé duý ro ledre 'bì Lomo bì ükú wá, sinyí kpá wá ní.

34 Bi bì óto éyí eyé bì kí ledrené owóowó doa ní, mimbé'deyí ní idí kpá fú íri."

Ndásé ndisi lígi rosé wá (Lúrú kpá Matáyo 24:45-51)

35 "Sée 'yì amá e máuku zíse, ndásé ndisi lígi rosé wá. Kací kadra mbá idisé idí nzíyisé gi ro mindá'baogumá,

36 cé káa zí 'yì 'bì moko bì ndisini tí fú lá gó'do sóngó mongú 'yì eyé kí ndá'baogu gi simi ayimbi gi ro zíne inyiné 'diya líkpí mbotu zí wá ní.

37 Togú mongú 'yì née ogu ndiki 'yì 'bì moko ené ga gére née kí óto komoyé kacíne yá, ní idí kíye kí rokinyi zíya méngi bilámá ledre zíye gi ro zíye idíye kpá kí rokinyi.

38 Sindí kadra 'bì mongú née ndaá miówoné wá. Togú simi kútú ndulú togú kí simibi miará yá, 'yì ówo a ndaá. Mongú ledre tí lá togú ogu go yá, ní méngi bilámá ledre zí 'yì 'bì

moko ga bì nì ógündíki yée nzíiyé ní.

³⁹ Úwúsé aka ledre ba, 'yì bì owo bú bìlámáne kídí 'yì ugu nì ógù karaba lágá 'déwe mbotü ené zía úgu éyì e ní, 'yì née utúasá ené ólúogü gi 'be wá.

⁴⁰ Ni kpá kenée gi ro mindá'baogü Owú 'bi 'Yíma'dí. Ídísé idí nzíyisé gi zía mindá'baogumá ówosé esé e wá, Máayí lìyì sée milíyì."

⁴¹ Zí ngúru 'yimikásá 'bi Yésu bì kí iriné Pétero ní ịnyiné ndú'yú Yésu kídí, "Ngére, muruwayi bì úku née nì duụ zíze togü kpá za zí ngítí geyì 'yì e mbá?"

⁴² Zí Ngére Yésu úkulúgu ledre zía kídí, "Bìlámá 'yì bì nì kí komokenzì zía ndísiñé méngi ledre bi miútúásáne bì mongü 'yì ené utúasá go óto wo zía ndísiñé lúrú bi kací 'yì kasa ené e gi ro zía ndísiñé í'bí éyì eyé e simi sìndí kadra ené ní, nì náambi?

⁴³ Ni idí bìlámáne zí 'yì kasa bì mongü 'yì ené nì ógündíki wo ndísi méngi moko ené do bìlámá misi'diné ní.

⁴⁴ Máiuku zíse ba ma'díi, mongü 'yì née nì óto wo zía ndísi lúrú bi kací éyì ené e mbá.

⁴⁵ Togü zí 'yì 'bì moko née somü a kídí, 'Mongü 'yì amá ógù aka 'diya wá,' zía ndísi ené kóyó ené kí ócó ngítí geyì 'yì 'bì moko ga bì ya'dá e kí kará e kí le'yì komoné.

⁴⁶ Ni lìyì ní mongü 'yì ené ógündíki wo go ngbúrú ro ledre née kenée, mongü 'yì née nì 'dó'do wo bisinyíne do ógóoyó wo zía ndéré ndísiñé zí 'yì ga bì ọguṇguní ledre 'bì Lomo wá ní.

⁴⁷ "Togü 'yì 'bì moko bì owo éyì ga bì mongü 'yì ené ili zíne méngi a ní bú bìlámáne zía ásiné kí méngi a ní, ma'díi, mongü 'yì ené née nì 'dó'do wo kíngaya.

⁴⁸ Tí lá 'yì moko máa wo bì owo ené éyì bì mongü ené ili zíne méngi a ní wá ní, togü luyú ledre go yá, mongü 'yì née nì tí 'dó'do

wo ndaá za kíngaya wá. Kpá kenée 'yì máa wo bì Lomo méngi bìlámá ledre go zía ní, Lomo ili zía méngi ledre bìlámáne zíne. 'Yì máa wo bì Lomo mengi bìlámá ledre go zía za kíngaya ní, Lomo ili zía méngi ledre zíne kpá za kíngaya."

*Máogü gi ro zí 'yì e ífi simiyé
(Lúrú kpá Matáyo 10:34-36)*

⁴⁹ Zí Yésu kpá úku ledre kídí, "Máogü amá kí bikidri do sogo kángá ba wá, yì ené pho'dü. Ni kóo idí bìlámáne togü do sogo kángá máa tonó go árá.

⁵⁰ Tí lá máayí ógù idí simi mongü úzu éyì, zíma 'dó'dóma mi'dó'dó kíngaya, 'búo togü 'do'dó máa née ụkú go.

⁵¹ Lúrúsé íri káa zí éyì bì máogü kótru sée ní? f'i, máogü gi ro zíse ífi simisé.

⁵² Togü 'yì e niyí 'be 'bì eyé ịnyi yá, yée ga bì gbre ní niyí óyóló'bó royé idíye okó ro yée ga bì ota ní. Togü kenée wá, yée ga bì ota ní, niyí óyóló'bó royé idíye okó ro yée ga bì gbre ní.

⁵³ 'Bumíowü ní idí okó ro wotíne, zí wotíia idíne okó roa. Mbámiowü ní idí okó ro nyíne, zí nyíia idíne okó roa. Togü kára ní idí okó ro me'be wotíne, zí me'be wotíia idíne okó roa."

*Ídísé ówo éyì bi ayí go méngi roné ní
(Lúrú kpá Matáyo 16:2,3, 5:25,26)*

⁵⁴ Zíia kpá úku ngítí ledre zí tú'dü 'yì ga gére née mbá kídí, "Togü lúrúsé iní ní go úlụ gi gbére kíngaya yá, geré zíse ówo a kídí iní ní go ógù é'dí. Tí ma'díi zí iní é'diné."

⁵⁵ Kpá kenée togü sili ní go ndísi ilíogü irí irí yá, ásé geré ówo a kídí bi miirí ogü go. Tí ma'díi, zíia idíne kenée.

⁵⁶ Sée ga bì ótosé rosé káa do 'yì ówo ledre e, kí ndísi ówo ini ledre gi simi toso sili ledre ga bì ndísiñí ilí komo ere kí yée ga bì bi ona ní, sara ówoyémesé ini ledre gi simi lili

ledre bì Lomo ndisi mengi yée zíma cakaba ba wá ní gi zí 'di?

⁵⁷ "Nì koo ídí bilámáne zíse ówo ma'díi ledre zíse méngi wo.

⁵⁸ Togú ngiti 'yi i'bí ngbángayí go zí ngére e yá, idisé yéme dongaráse kéné 'dá'dá zí a kí 'dí'bi ókpó yíi do ngbanga zíye 'décí ngbanga royi do i'bí yíi zí asikíri e ndéréye kíyi simi sígini.

⁵⁹ Togú ótoómo go zí éyí méngi roné kenée, áyí idí simi sígini 'búó togú kési bì iliní gi zíyi néee i'bionzó go, áyí fú ólúogu."

13

Ídisé óyóló'bó mimbé'desé zí Lomo

¹ Simi sindí kadra máa bì koo néee ní, zí ngiti géyi 'yi e úku ledre zí Yésu kídi, Piláto i'bí okó go ro 'yi ga bì 'bì Galiláya bì niyí ndisi 'dáná éyí zí Lomo simi 'Dící Kótruro do úfu ngiti géyi.

² Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Lúrusé íri káa zí éyí bì umbu bì ngiti géyi 'yi 'bì Galiláya ga gére uyuni néee ní gi zí a lúyú ledre eyé romo do 'bì lafúye go mbá ní?

³ Máuku zíse, togú óyóló'bósé mimbé'desé zíse ńgúngu ledre 'bì Lomo wá, ngiti géyi 'yi e gi dongaráse niyí úyu kpá kenée.

⁴ Sara nda yée ga bì koo sokó doa ńnyi doa ota mongú 'dící ndurúonzó yée simi Yerusaléma cigi mikavu bì Silowámo ní. Sómúsé ledre néee ménginé roné zíye kenée néee gi zí a bì lúyú ledre eyé romo do 'bì ngiti géyi 'yi ga bì simi Yerusaléma ní?

⁵ Ya'dá ga gére néee luyúní eyé ledre wá. Togú óyóló'bósé mimbé'desé zíse ndá'baogusé zí Lomo wá, ásé úyu kpá kenée."

Muruwayi gi ro kágá bì aná wá ní

⁶ Gi do kací ledre máa wo néee ní, zí Yésu tónóne úku muruwayi kídi, "Ngiti o'do 'dýi koo ndórí 'bì 'be yáká ené. Kadra kí'e do zí a ndéréne

gi ro miáná a, ogu ndiki ené fú lá miáná a wá.

⁷ Zí míngi yáká néee úku ledre zí 'yi 'bì moko bì oto wo ndisi lúrú bi kací yáká néee ní ní kídi, 'Ndórí ba mengi kíra go simibi ota aná wá. Sí ledre bì zí a ndisíné gi roa kíri néee ní ní ndaá, 'dütü bi néee go gbékpíe, idí lágáoyó a 'dá'ba.'

⁸ "Zí 'yi 'bì moko néee úkulúgu ledre zí mongú 'yi ené néee kídi, 'Mongú 'yi, otocomozé aka kenée kí simibi kí'e do. Máayí aka íci'díkí a gbaá, zíma ńnzú ngénye nyañgu léfe a sí a.

⁹ Togú aná lolü kpá wá, kí bi ngiti a zíze nda lágáoyó a."

Yésu yomo ngiti kára simi Sílí 'bì 'Dówúro

¹⁰ Simi ngiti sindí kadra simi Sílí 'bì 'Dówúro, zí Yésu koo ndisíné 'dodo ledre zí 'yi e simi ngúru 'Dící Kótruro e.

¹¹ Ábuwá ngiti kára ní koo dongará 'yi ga bì Yésu ndisi 'dodo ledre zíye néee ore ní kí dokéké e siminé, zíye gó'du wo zí a ndisi ndéréne gi zíye nda goror káa kí simibi e sokó doa ńnyi doa ota.

¹² Zí Yésu lúrú kára néee, zí a ndólo wo kídi, Mamá, ógu gíri zíma 'dá'dá yáa. Zí kára néee ńgúne, zí Yésu úku ledre zí a kídi, "Ndíyá bì ndisi 'dó'do yíi kí tú'dú simibi ba Lomo 'di'bi oyó go."

¹³ Zí a sogo kára néee, geré zí soga 'dózo roné, zí a tónóne i'bílúgu mbófo éyí zí Lomo.

¹⁴ Zí ledre bì Yésu mengi néee ńnyi ené ro mongú 'yi 'bì 'Dící Kótruro misinyí kídi yomo 'yi simi Sílí 'bì 'Dówúro gi ro 'dýa. Zí mongú 'yi 'bì 'Dící Kótruro néee kpá úku ledre zí 'yi e kídi, "Azé kí gbékpí sílí e ńnyi doa kérí gi ro méngi moko simi a, idisé ógu dongará sílí ga gére ní gi ro do 'dí'bi oyó ndíyá gi rosé simi a. Ndaá simi Sílí 'bì 'Dówúro wá."

¹⁵ Zí Ngére Yésu úkulúgu ledre zí a kídi, "Ndísisé londo rosé kenée gi zí

'di? Sara bì ndísisé líkpí bangá esé e sìmì Sílì 'bi 'Dówúro ndéré kíye gi ro éwé iní ní.

¹⁶ Kára née ní bulúndu Abarayáma, Satána odóngeri kówo kí simibí sokó doa ínyi doa ota (18). Mándá líkpí wo simì Sílì 'bi 'Dówúro wá?"

¹⁷ Zí ledre bì Yésu uku née sínyíne ro ezeokóga ga gére ní. Zí bi émené ro tú'dú 'yi e mbá gi zí mongú bílámá ledre bì Yésu mengí née.

*Muruwayi gi ro kúfú kágá bi musítáda ní
(Lúrú kpá Matáyo 13:31-33,
Máriko 4:30-32)*

¹⁸ Zí Yésu úku muruwayi zíye kídi, "Be 'bì Lomo ní káa zí 'di? Éyí bi máayí óto ásá a kíe ní 'di?

¹⁹ 'Be 'bì Lomo ní káa zí kúfú kágá bi musítáda 'yi 'dýi wo yáká ené ní. Abú kúfú a ní nzéré káa zí kúfú kindrí ní yá, ní ngbóró ógú ené mongú kágá kí tú'dú mirásáne e zí tú'dú solú e ndísí ógú útuye komoa kpá kí úbú 'be 'bì eyé e."

²⁰ Zía kpá úku ándá ledre kídi, "Éyí bi máayí óto ásá 'be 'bì Lomo kíe ní 'di?

²¹ Ni ídí káa zí owú 'de'dí bi cúku'dée ní, niyí lótó mongú le'yí kíe, zí le'yí née 'dí'diné gi zíia."

*Owú mbotu bi cíku'dée ní
(Lúrú kpá Matáyo 7:13,14,21-23)*

²² Zí Yésu ínyiné gi ore ndéréne kí ólúne kací do 'be e kí gara ga bì kací misi'di ní kí 'dodo ledre 'bì Lomo zí 'yi e gi zíia ndéré ólúne simì Yerusaléma.

²³ Zí ngítí 'yi gi dongará 'yi ga bì ndísí 'dodo ledre zíye ní ndú'yú wo kídi, "Ngére, Lomo ní yómo lá dýúngítí géyi 'yi e ndaa 'yi e mbá wá?"

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye mbá kídi,

²⁴ "'Yí idí gámásó'do misi'di za kí roko'buné mbá gi ro zíia ólúne 'be 'bì Lomo. Tú'dú 'yi e niyí yéme royé gi ro zíye ólúye íri, utúasání eyé ólú wá.

²⁵ Simì bì togú Lomo 'dütü mbotu ené go ní, sée ga bì ní 'dütü'omo sée sága ní, ásé tóro tara mbotu ndísí ngúngú rosé kídi, 'Mongú 'yi, idí líkpí mbotu zíze.'

"Ní úkulúgu ledre zíse girí kídi, 'Máówo amá sée wá. Máówo amá kpá bi bì ógusé gi doa ní wá'

²⁶ "Ásé úku ledre zíia kídi, 'Luyúzé komoyí go, anuzé kóo éyí miánu kí éwé éyí e kíse, ndísí kóo kpá 'dodo ledre simi gara ezé e.'

²⁷ "Ní úkulúgu ledre zíse girí kídi, 'Ma'díi, máówo amá sée wá, máówo amá kpá bi bì ógusé gi doa ní wá. Ídisé ínyi gi ore 'dá'ba sée 'yi lúyú ledre e.'

²⁸ "Gi ore, ásé ndísí íni ini kí ndísí náná do sosé gi zíia ásé lúrú kása Abarayáma e kí Isáka e kí Yakóbo e nda kí ngítí géyi nébi e kí ndísí 'be 'bì Lomo íri. Tí lá sée, ndásé íri wá.

²⁹ Ríkí sì do 'yíma'dí e gi do sogo kángá ba za mbá niyí ógú simi ayimbí 'be 'bì Lomo íri.

³⁰ Ídisé lúrú ledre née bílámáne, 'Yí ga bì kóo ledreyé ndaa zí 'yíma'dí e owóowó wá ní, niyí nda yí eyé go kí ledreyé zí Lomo owóowó."

Yésu kasalugu Farúsáyo e zí Eróde Andipá

³¹ Cíki simi sindí kadra bi Yésu ndisí 'dodo ledre simia née ní, zí ngítí géyi Farúsáyo e óguyé úku ledre zí Yésu kídi, "Ólúogú mu gi ona 'dá'ba gi zíia ngére Eróde Andipá yeme ledre go gi ro úfu yíj."

³² Zí Yésu úkulúgu ledre zí Farúsáyo ga gére née kídi, "Ídisé ndá'ba úku ledre zí Eróde 'yi mani née kídi, karaba kí kílondó máíli aka lágaóyó bicayi lomo e gi simi 'yi e kí yómo 'yi ndiyá e kí. Nda simi ota sílì zí moko máa née úkúne."

³³ Karaba kí kílondó ndéréoguné simi sílì ota, máayí idí mindéréma 'dá'dá gi simi Yerusaléma, ngítí éyí ucumomo máa yana wá. Nébi ga bì kóo 'dá'dá ní ufuní yéé mbá íri.

³⁴ Zí Yésu ɳgúŋgú roné gi ro 'yì ga bi 'bi Yerusaléma ní kídí, "Áko, sée 'yì ga bi 'bi Yerusaléma ní, máayí kí mongú lerí gi rosé gi zíá Lomo kasa koo nébi e zíse, zíse úfu yée. Zíse óngboónzó ngítí géyi 'yì ga bi Lomo kasa yée zíse kí biliámá sanda ní kí tutú. Máí'bí romá gi ro kótrú sée trié káa zí mbágángono bi kotru owú 'bi ené e sí fúndúne ní, ilisé esé e wá.

³⁵ Ídísé ówo a biliámáne kídí Lomo oyó sogené go zíse. Útúásásé lúrú maa cakaba wá 'búo togú sindí kadra ogú go zíse úku ledre kídí, 'Úndru idí idí zí wo bi ní ogú kí íri Ngére Lomo ní.' "

14

Yésu ndéré ngu 'be 'bi ngítí Farusáyo

¹ Nda go simi ngítí sindí kadra kpí simi Sílí 'bi 'Dówúro, zí ngúru manda 'bi Farusáyo e ndólo Yésu gi ro éyí miánu 'be 'bi ené. Zí 'yì maa yée ga bi niyí okó ro Yésu ní, ndísiyé lúrú sémbe Yésu.

² Niyí idí kíe ní, ngítí o'do sindíia kí sília ụrúní mbá miúrú gi dongará 'yì ga bi ore ní, iñyí toro go 'dága kó'dú Yésu kenée.

³ Zí Yésu ndú'yú Farusáyo maa ga gére née kí 'yì 'dódo lorú e kídí, "Ni miútúásáne do yómo 'yì simi Sílí 'bi 'Dówúro?"

⁴ Ukuluguní ledre mbá wá. Zí Yésu 'dí'bi sília ne ro o'do née geré zí ndiyá úkúne gi roa. Zí Yésu kásalúgu wo 'be, biliámáne.

⁵ Gi do kaci ledre née ní, zí Yésu ndú'yú yée kídí, "Togú ngúru 'yì gi dongaráse née zí owú 'bi ené, togú ngúru bangákulú ené útúne simi gu simi Sílí 'bi 'Dówúro ní, ni ótoómo a íri gi zíá née ndaá sília 'bi moko wá?"

⁶ Ledre ndaá tarayé mbá wá.

⁷ Simi bi Yésu lurú ɳgu ga bi ndísiní ogú geléní mbá mingburoko

bi ndísi gi ro ndísi doa ní, zíá iñyiné úku muruwayi kídí,

⁸ "Togú ndoloni yíji go simi ayímbi yá, ndá lúrú té mongú bi ndísi gi ro ndísi doa wá, éyí née kenée ndoloni kpá ngítí mongú 'yì bi romo doyi ní go.

⁹ Simi bi mongú ɳgu née ogú go ní, míngí 'be ni ogú síkpí yíji kídí, 'Ídí ndéré ndísi do bi maa wo bi 'dáa, mongú 'yì bi ogú ba ni ogú ndísi ona.' Miñnyiyí ní idí kí komokenyi.

¹⁰ Togú ndoloni yíji go do ngítí bi, kí'dí bi ogú go íri ní, idí aka ndéré ndísi do owú bi ndísi kí. 'Yì bi ndolo yíji née ni ogú síkpíoto yíji ne do bi bi yeme gi royí ní. Áyí ówo komo 'yì ga bi ore née geré miówó.

¹¹ Gi zíá 'yì bi ndísi óto roné cúku'dée ní, niyí síkpí wo 'dága. Wo bi ndísi síkpí roné 'dága ní, niyí óto wo nde."

¹² Gi ore zí Yésu ndá'bané úku ledre zí míngí 'be kídí, "Togú yéme éyí miánu go gi ro 'yì e yá, ndá ndólo lá duú ezegámáyi e kí sumuyí e kí mingburoko 'yì ga bi kí éyí e zíye ní wá. Gi zíá togú iliní kpá yéme éyí miánu gi ro 'yì e yá, niyí ndólo kpá té duú yíji. I'bíluguní éyí bi koo méngi zíye née go zíyi.

¹³ Simi bi óto ayímbi go ní, idí ndólo 'yì lerí e kí migigíri e, kí yée ga bi kí siri ro sindíye ní, nda kí 'yì komo mi'dutu e.

¹⁴ Abú utúasání méngi lúgu ledre zíse wá yá, karanée simi sindí kadra bi Lomo ni úru mbigí 'yì e ené e gi simi umbu ní, Lomo ni í'bí úndru zíyi."

Muruwayi gi ro mongú Ayímbi (Lúrú kpá Matáyo 22:1-10)

¹⁵ Simi bi ngúru 'yì gi dongará 'yì ga bi ndísiní gbóo cigí Yésu ánu éyí, uwú ledre bi Yésu ndísi 'dódo a née kenée ní, zíá iñyiné úku ledre kídí, "'Yì ga bi karanée niyí ndísi ánu éyí simi ayímbi 'be 'bi Lomo ní, niyí idí kí rokinyi."

16 Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do née kídí, "Ngítí o'do mengi kóo mongú ayímbi zía ndóloyóko tú'dú 'yí e gi roa.

17 Simi bì sìndí kadra utúasá goní, zí míngi 'be kásá 'yí 'bi moko ené ndéré kí úku ledre zí 'yí e kídí, 'Sìndí kadra utúasá go oguní mu.'

18 "'Yí ga bi ndoloní yée ní oguní eyé e mbá wá, ya yée niyí kí moko eyé e. Mizefí 'yí ya, 'Máúgú yáká cakaba máili ndéré lúrú a. Gi zí kényí née, máútúásá ógu wá.'

19 "Ngítí a ya, 'Máúgú ítí e cakaba ínyí gi ro ndísi méngi moko kíye, mááyí aka ndéré úzu yée togú utúasání go méngi moko yá. Máútúásá ógu wá.'

20 "Ngítí a ya, 'Máofú kára cakaba, máútúásá ógu wá.'

21 "Zí 'yí 'bi moko ndá'bané úku ledre ga gére née zí mongú 'yí ené. Zí bi sinyíne roa gbála. Zí a kásá 'yí 'bi moko née kídí, 'Ídí ólúogu do misi'di íri zíyí ndólo 'yí lerí e kí migigírí e, kí 'yí komo mi'dútu e, kí yée ga bi kí siri ro sìndíye ní.'

22 "Zí 'yí 'bi moko née ndéréne, zí a ndá'baoguné úku ledre zí míngi 'be kídí, 'Mongú 'yí, 'yí ga gére née oguní go, tí lá ngítí géyi bi ndísi niyí aka gbékpíe 'yí ndaní doyé wá.'

23 Zí a kpá kásá ándá 'yí 'bi moko née, 'Ídí ólúogu do misi'di kí 'be 'bi 'yí e, zíyí ndólo yée gi ro zí bi ndísi ga gére née idíye mbá kí 'yí e doyé.

24 'Yí ga bi mándólo yée 'dá'dá ngárá oguní wá ní, ma'díi utúasání ndéné úzu to'do éyí miánu bi mayéme gi royé ba wá.'"

Lódú kací Yésu ni mongú ledre (Lúrú kpá Matáyo 10:37,38)

25 Nda gi ore, zí Yésu ínyiné kpá fú lódú misi'di ndéréne simi Yerusaléma. Tú'dú 'yí e niyí go kpá rüu do kací a. Zí a óyó komoné úku ledre zíye kídí,

26 "Togú 'yí ili idí 'yí lódú kacíma yá, idí óto 'búma rómo do 'buné kí mbágáne, kí me'bené kí owú 'bi

ené e kí lúnduné e kí léminé e kpá kí kúru'buné mbá, ní fú idí 'yí lódú kacíma.

27 Ndaá kpá lá dùu wo née wá, 'yí bì ili go idíne 'yí lódú kacíma ní, idí í'bí roné zí umbu gi romá.

28 "Ledre née ní káa zí togú 'yí ili úbú 'dící yá, ní aka ówo roko'bú késí do sìline kí ní fú tónó moko.

29 Togú mengi kenée wá, ní méngi moko née lá mburu yana zí roko'bú a úkúne zí 'yí e kúgú wo.

30 Zíye úku ledre kídí, 'Oto dosí moko, mengionzó wá romo wo go mburu yana.'

31 "Kpá kenée ngére bì ní kí 'yí e zíne álifu sokó, togú ili ndéré útú kí okó do ezené ngére bì ní yí ené kí 'yí e ené álifu cí kerí a ní yá, ní aka lúrú roko'buné kí ní fú ndéré méngi okó née.

32 Togú owo go kídí roko'buné nda yá, ní kákasa zí ezeokóne née kídí, 'Okó ndaá idí wá, yée idíní yéme dongaráye.'

33 Ní gi rosé kpá kenée. Togú 'yí ili idí 'yí lódú kacíma yá, idí ótoómo yí ené e za mbá, zí a idíne 'yí lódú kacíma.

34 "To'do ní bílámá éyí. Togú ayá lolu wá ní, áyí méngi lárá a káa be 'di zí a áyálúgu roné?

35 Bi ngará moko ndaá lolu simi a, gbawá gi ro do méngi ngítí géyi éyí e kíe wá ní, odú a dùu do léléoyó a 'dá'ba.

"'Yí bi uwú ledre bú ní, idí uwú ledre bi máuku née."

15

Muruwayi gi ro Kábiríki (Lúrú kpá Matáyo 18:12-14)

1 Kadra kí'e do 'yí 'dó'dú ụsórú e gi zí 'yí e kí tú'dú 'yí lúyú ledre e oguní go ndísi úwú ledre ga bi Yésu ní ndísi 'dódo yée zí 'yí e ní.

2 Zí Farúsáyo e kí ngítí géyi 'yí 'dódo lorú e ndísiyé úku mìngúngúrú ledre ro Yésu kídí, "O'do née otomo 'yí lúyú ledre e zíye ndísiyé ánu éyí kíye."

3 Zí Yésu ódróné zíye simi mu-ruwayi kídí,

4 "Togú áyí kí kabírikí e zíyi míya (100), zí wo bì kíé'do ní ındıriné, útúásá ótoómo yée ga bì cí eso doa sokó doa inyi doa eso (99) née zíyi ndéréyi gámásó'do wo bì ındri kíé'do née wá?

5 Simi bì ndíki go ní, áyí idí kí mongú rokinyi zíyi ó'bo a ndá'ba kíe 'be.

6 Simi bì ógú goó 'be ní, áyí ndóloyóko lafúyi e yá, 'Mándólo sée gi ro zíze ndísiżé kése kí rokinyi gi zíya kabírikí amá bì ındri ní mändíki go.'

7 Yésu ya zíye ní, ledre née ní kpá kenée como ere. Togú 'yi lúyú ledre kíé'do, oyólo'bó sómú ledre ené go zíya ngúngu ledre 'bì Lomo yá, Lomo ní idí kí rokinyi gi roa rómo do tú'dú 'yi ga bì oyólo'bóní sómú ledre eyé wá ní.

Muruwayi gi ro kési bì ındri ní

8 "Sara togú ngíti kára ní kí como kési ené sokó (10), zí wo bì kíé'do ní útúındri roné gi simi a cíkí 'dící ore, utúásá ýndu pho'du zíya ndísiżé ókósó'do a gi zíya ndíki a kí ní wá?

9 Simi bì ndíki go ní, ni ndóloyóko lafúne e kí eze 'be 'bì ené e zíya úku ledre zíye kídí, 'Mándólo sée gi ro zíze ndísiżé kése kí rokinyi gi zíya kési amá bì ındri ní, mändíki go.'

10 Ledre née ní kpá kenée como ere. Togú 'yi lúyú ledre kíé'do oyólo'bó sómú ledre ené go zíya ngúngu ledre 'bì Lomo yá, maláyika e mbá niyí idí kí rokinyi gi ro bì kéri 'yi lúyú ledre bì oyólo'bó sómú ledre ené zíya ngúngu ledre 'bì Lomo ní."

Muruwayi gi ro owú bi ındri ní

11 Zí Yésu kpá úku ngíti mu-ruwayi kídí, "Ngíti o'do ní kóo bo kí wotíne e gbre.

12 Zí wotíja bì owú ní úku ledre zí 'buýé kídí, 'Babá, éyí sílíyi ga bì gi ro ífi báyi yée zíze owú 'bì eyí e ní, í'bí 'bì amá mu gi simiyé.' 'Buýé kala

kpá wá, zí ífi báyi éyí sílíne zíya i'bí 'bì owú 'bì ené bì owú ní.

13 "Lá owú sílí cíku'dée, zí wotíja bì owú ní úgúoyó 'bì ené éyí bì 'buýé i'bí zíya ní mbá 'dá'ba, zíya 'dí'bi kési ndéréne gbála simi ngíti kángá. Zíya sínyionzó kési née íri simi ledre ga bì ngará moko ndaa simiyé wá ní.

14 Ni idí kíe ní, 'bú utú go simi kángá bì ní simia íri née, kési ndaa lolu zíya ánu éyí kíe wá.

15 Zíya idíne káa do 'yi 'bì moko 'bì ngíti o'do gi dongará míngí kángá ga bì íri ní, ndísiżé lúrú bi kací mukúryú ené e kí í'bí éyí miánu zíye.

16 'Yí í'bí éyí miánu ndaa zíya wá, ní nda kóo go gbóo gi ro ánu éyí miánu ga bì 'bì mukúryú e ní.

17 "Zíya sómúló'bó simi doné zíya úku ledre kídí, 'Yí 'bì moko ga bì 'bì babá ní, éyí miánu ní gi royé bo kíngaya. Máayí ndísiżé úyu gi zí 'bú ona ba.

18 Máayí ndá'ba zíma úku ledre zíya máyá, "Babá, málúyú go ro Lomo kpá royí.

19 Máutúásá amá lolu idíma káa do owú 'bì eyí wá. Idí nda óto máa dongará 'yi 'bì moko eyí e."

20 Yóó, zíya inyiné ndá'bané 'be zí 'buné.

"Zí 'bùa lúrúndíki wo gi gbála kí óguné do misi'di, zíya idíne kí mongú simikozo gi roa. Zíya ngásáne ndéré útúne ro wotíne fáka wo í'bí mandá zíya kí 'búne.

21 "Zí wotíja úku ledre zíya kídí, 'Babá, málúyú go ro Lomo kpá royí. Máutúásá lolu idíma káa do owú 'bì eyí wá."

22 "Zí 'bùa úku ledre zí 'yi moko e kídí, 'Ngásásé mu 'di'diya ndéréogú kí bilámá bongó, kí ngo'di kí éyí sindí zíya ési yée.

23 Zíse ndéréogusé kí zoro ítí óngoónzó a gi ro zíze ánu a kí rokinyi.

24 Wotíma ba ní kóo go umbuné. Bì ba ní, nda'baogú go trídrí. Indri kóo go, nda'baogú go.' Zíye tónóye ánu éyí kí rokinyi.

25 "Ledre ba ní ndísí méngi ronéní, wotja bì mongú ní ní aka 'bì ené yáká. Zía ínyiné gi yáká girí go síkala ndá'baoguné 'be. Zía ógú ólúne sími gború kídrí kí do 'yì e, ke'bì ní go ndísí méngi roné zíye 'be.

26 Zía ndólo ngúru 'yì 'bì moko bi 'be ore ndú'yú wo kídí, 'Éyì bì mengi roné ní 'di?'

27 Zí 'yì 'bì moko néee úkulúgu ledre kídí, 'Bisinyí ledre ndaá, lúnduyí kóo ındri ní, nda'baoguné zí 'busé úku ledre do óngoónzó zoro ıtì gi ro zí 'yì e ánu a, bì niyí ndísí ndéndeke néee.'

28 "Zí ledre néee sínýíne ro wotja bì mongú néee gbála, zía ásiné cíki do misi'di ili ógú 'be wá. Zí 'buýé ndéréné dódó roné roa idí mu ógú 'be.

29 Zía úkulúgu ledre zí 'buýé kídí, 'Lúru aka, tú'dú símibi ga ba za mbá azé kényi ona. Zíma ndísímá óto úndruyí kí méngi moko kpá káa zí 'yì 'bì moko ní, í'bí zíma gbawá owú ína zíma gi ro zíze ánuá kí lafúma e.

30 Lúru aka nda 'yì máa bì sinyionzó késí eyí mbá do kará ga bì moko ndaá símiyé wá ní, símí bì ledre romo wo, nda'baogu nda goó 'be ní, zíyi úfu za cù ıtì zíma gi ro zí 'yì e óguyé ánu a.'

31 "Zí 'bìa úkulúgu ledre zíma kídí, 'Lúru ledre máa néee kíe? Mbé bì azé kényi ona ní, eyí ga bì 'bì amá ní niyí fú mbá 'bì eyí.

32 Ufuní ıtì néee gi zíma lúnduyí néee ní kóo go umbuné. Bì ba ní, nda'baogu go trı̄dri. ındri kóo go, nda'baogu go.' "

16

Muruwayi gi ro ngíti 'yì 'bì moko

1 Zí Yésu úku ledre zí 'yì lódú kacíne e kídí, "Ngíti mongú 'yì ní kóo bo, zí 'yì e úku ledre zíma kídí, 'yì 'bì moko ené bì ndísí lúru bi kací késí ní, ndísí sínýí késí.

2 Zí mongú 'yì néee ndólo 'yì 'bì moko ené néee úku ledre zíma kídí, 'Máuwú tú'dú bisinyí ledre go gi

royí. 'Dí'biogu aka késí ga bì ndísí méngi moko kíe ní zíma lúru a. Gi zíma tónóne karaba ndéréné 'dá'dá, ndá lolu 'yì 'bì moko amá ona wá.

3 "'Yì 'bì moko néee ya zíma ní, 'Mongú 'yì amá ní go otocomo máa gi símí moko. Roko'búmá ndaá gi ro ndéréné kí íci gu kíe zí 'yì e gi ro késí wá, máutuásá kpá ómbo éyí wá, máayí méngi ba góó 'di?

4 Zíma sómúndíki ledre kídí togú kenée yá, gi ro zí 'yì e 'dí'bi néee símí sumú gi do kací a bì néee ndaá lolu símí moko wá ní, néee ní méngi éyí káa.'

5 "Zíma ndólo 'yì ga bì kóo ndísíní 'dí'bi késí 'bì mongú 'yì ené gi zíma ní. Zíma ndú'yú mizefiyé kídí, 'Di'bi kóo késí 'bì mongú 'yì amá gi zíma ndu?'

6 "Zíma úkulúgu ledre zí 'yì 'bì moko néee kídí, 'Má'dí'bi kóo gi zíyi kúkú su'bú míya ynıyi doa ota.'

"'Yì 'bì moko néee ya, 'Ídí nda éké a lá dýú míya eso.'

7 "Zíma ndú'yú ngíti 'yì kídí, 'Bì eyí 'bì ené ndu?'

"Zíma úkulúgu a zí 'yì 'bì moko néee kídí, 'Suwáli kéré álifu kíé'do.'

"Zí 'yì 'bì moko néee úku a zíma ya, 'Éké nda lá míya ynıyi doa ota.'

8 "Zí mongú 'yì néee úku ledre zí 'yì 'bì moko ené néee kídí méngi néee komokenzi zíyi. 'Yì 'bì do sogo kángá niyí kí komokenzi gi royé kí royé romo do 'yì ga bì 'bì Lomo ní.

9 Sée 'yì lódú kacíma e, ídisé méngi bílámá ledre zí 'yì e kí éyí ga bì zíse do sogo kángá ba, gi ro karanée togú éyí ga gére néee ükúní go yá, ásé nda ndíki bílámá bi bì za fí ní komo ere.

10 "'Yì bì utúasá go lúru bi kací owú éyí ní, ní kpá utúasá lúru bi kací mongú éyí. Togú utúasá lúru bi kací owú éyí wá, utúasá kpá lúru bi kací mongú éyí wá.

11 Togú i'bíní owú éyí 'bì do sogo kángá ba gi ro zíyi lúru bi kací a, utúasá lolu kíe wá ní, niyí nda í'bí

mongú éyí 'bì komo ere ní zíyi káa be 'di?

¹² Togú útuásá lúru bi kací éyí 'bì ngítí 'yì wá ní, ambí ní nda í'bí éyí zíyi gi ro zía idíne káa do 'bì eyí né ne?

¹³ "Yì kíé'do utuásá idí 'yì 'bì ngére e gbre wá. Ni óto 'bú wo bì kíé'do ní, zía sógó ngítí a. Kpá kenée, útuásá óto ledre Lomo kí késí zíyi mbá owóowó wá."

¹⁴ Gi zía bi Farúsáyo e niyí kí 'bú késí doye kíngaya ní, simi bì uwúní ledre bì Yésu uku née kenée ní, zíye ndísiyé kúgú wo mikúgú.

¹⁵ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ndísisé óto rosé zí 'yì e kí ledresé owóowó, ówosé esé bì kídí Lomo owo ledre ga bì do mimbé'desé bú ní wá. Éyí bì do sogo kángá ba ndísiní lúru a kí ledrené owóowó ní, moko ndaá bì ené simi a zí Lomo wá.

¹⁶ "Dá'dá gi zí Yiwáni babatíza, 'yì e ndísiní aka kóo mbá óto úndru lorù bì kóo Músa eké kpá kí ledre ga bì kóo nébi e ndísiní úku yée ní. Simi bì Yiwáni ogu nda ndísi 'dodo bílámá ledre gi ro 'be 'bì Lomo kídí, 'yì e idíní ówo Lomo káa do Ngére eyé ní, mimbé'deyé ní go mbá íri.

¹⁷ Abú karanée Lomo ní óyóló'bó do sogo kángá ba kí ere yá, ngítí éyí bì kíé'do gi simi ledre ga bì kóo ekéní yée simi lorù niyí 'dí'bíoyó a 'dá'ba ní ndaá.

¹⁸ "Yì bì otomo me'bené, zía nda ndéréné ofú ngítí kára ní, luyú ledre go. Nda gi ore o'do bì ófú kára née go ní, luyú kpá ledre go."

Lázoro e kí o'do bi kí tú'dú éyí e zíne ní

¹⁹ "Ngítí mongú 'yì ní kóo bo, kací kadra mbá ndísi esí roné fú lá bílámá bongó, zía ndísiné ánu fú lá bílámá éyí miánu.

²⁰ Zí ngítí géyi 'yì e ndísiyé ìmbiógu ngítí 'yì lerí ní kí ịriné Lázoro, roa ba za mbá ungu, ndísi óto wo tara mbotu 'be 'bì mongú 'yì néé.

²¹ Lázoro ma'dáa ili tí lá zíne ndísiné ánu nyunyú éyí miánu bì ni

ndísi rére sí tarabíza 'bì o'do née bi ní káa bì née ní úyu gi zí 'bú ke. Simi ledre ga gére née mbá zí ísi ndísiyé léwe ungu ga bì ro Lázoro ní.

²² "Nda simi ngítí sìlì, zí 'yì lerí née úyuné. Zí maláyika e 'dí'bi wo ndéré kíe do bi kí'dí bì Abarayáma ndísi ndísi ní. Zí mongú 'yì née úyuné do óto bi zía.

²³ Zí trídrí a ndéréókpó 'bì ené geré do bisinyí bi bì 'bì 'do'dó kíngaya ní. Ni sìkpi doné lúru bi 'dága káa ní, zía lúrúndíki Lázoro 'yì lerí bì kóo ba gbála kí ndísi eyé kí Abarayáma do bílámá bi.

²⁴ Gi zí éyí miówo, zí o'do née gbúrógbóne 'dága kídí, 'Áko mongú 'yì Abarayáma, ótóomo ledre zíma, máayí go úyu. Kása aka Lázoro idí lá esí nzisilíne bì do tifi ní simi iní kídrí, ogu é'de a dondenemá, gie zí owú bi ịdríne romá.'

²⁵ "Zí Abarayáma úkulúgu ledre zía kídí, 'Sómú aka lá simi bì kóo áyí aka do sogo kángá ní, rokinyi ní duú 'bì eyí, zí lerí idíne duú 'bì Lázoro. Bì ba ní, áyí go simi lerí Lázoro ní go simi rokinyi.

²⁶ Nda kpá lá duú née wá, mongú gu ní go dongaráze kése. 'Yì ndaá gi yáa ndéréné íri togú giri óguné yáa wá.'

²⁷ "Zí mongú 'yì née úkulúgu ledre zí Abarayáma kídí, 'Togú kenée yá, kása nda lá Lázoro ma'dáa zíze 'be 'dáa.

²⁸ Lúndumá e niyí bo íri ịnyí, idí úku ledre zíye ndaní méngi bisinyí ledre zí 'yì e wá, káa bì niyí ogu kpá simi 'do'dó bì máayí simi a yáa ba ke.'

²⁹ "Zí Abarayáma úkulúgu ledre zía kídí, 'Fí Lázoro utuásá ndéré íri wá. Idíní ndísi úwú lorù bì kóo Músa eké kí ledre ga bì kóo nébi e ndísiní úku yée ní.'

³⁰ "O'do née ya, 'Fí, mongú 'yì, ili za cù 'yì bì urú go gi simi umbu ní, zía ndéréné uku ledre née zíye ne niyí fú .ngúngu a.'

31 “Abarayáma ya zía ní, ‘Togú utúasání eyé ɳguɳgu ledre ‘bí Músa e kí nébi e wá, abú ‘yí urú gi simi umbu zía ndéréne úku ledre zíye ya, utúasání eyé kpá fú lá ɳgúɳgu a wá.’”

17

Yésu 'dodo ledre zí 'yí lódú kacíne e (Lúrú kpá Matáyo 18:6,7,21,22, Máriko 9:42)

1 Zí Yésu ínyiné úku ngíti ledre zí 'yí lódú kací née kídí, “‘Yí bì ndísi lónedo lafúne e gi ro zíye lúyú ledre ní, ni go gbóo. ‘Yí máa née ní ndíki mongú bisinyí nduwú.

2 'Yí káa zí née, 'be koo do ódóngéri mongú tutú ro goa do úcú wo kie bu simi mongú iní zía úyuné íri. Gi zí wo bì ni óto owú bì cíku'dée káa zí wo ba zía lúyú ledre ní.

3 Komosé idí idí rosé.

“Togú ngúru 'yí gi dongará 'yí ga bì ɳguɳguní ledremá go ní, luyú ledre go yá, idisé lórú wo. Togú oyólo'bó sómú ledre ené go yá, idisé ótoómo ledre zía.”

4 “Togú luyú ledre royí kí'dí ínyi doa gbre (7) kadra kí'e'do, zía kpá óguné zíyi kí'dí ínyi doa gbre (7) kadra kí'e'do ya idí ótoómo ledre zíne yá, idí ótoómo ledre zía.”

5 Kadra kí'e'do zí 'yimikása 'bí Yésu ínyiyé úku ledre kídí, “Ngére, idí sáká zée, zíze ɳgúɳgu ledre eyí nda za kíngaya.”

6 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, “Abú ledre ‘bí Lomo bì ɳgúɳgu ní ni cíku'dée káa zí kúfú kágá bì musitáda ní yá, áyí útúásá úku ledre zí mongú kágá bì káa zí ngónó ní kídí, ‘I'bíoyó royí gi ore, zíyi ndéré tóroyí gbála simi míkavu 'dáa.’ Kágá née ní úwú yíj, zía méngi a tí kenée.”

7 Zí Yésu kpá úku ngíti muruwayi zíye kídí, “Togú ‘yí ‘bí moko nda'baogú go 'be gi do bi moko gáa ndísi méngi a ní, mongú 'yí ené ní

geré úku ledre zía ya, ‘Ógu ndísi bi ánu éyí?’

8 I'i, mongú 'yí ené ní úku ledre zía kídí, ‘Méngi éyí miánu ‘bí tagá zíma ánu a kí, áyí nda fú ógu ndísi bi ánu ‘bí ené éyí.’

9 Simi ledre ga gére née mbá, mongú 'yí née utúasá ené í'bí mbófo éyí zí 'yí moko née wá gi zía née moko bì ogú gi roa ní.

10 Ledre née ní gi rosé kpá kenée. Togú méngisé moko bì i'bíní zíse ní go yá, idisé lá úku a kídí, ‘Azé ‘bí ezé lá ‘yí ‘bí moko e, ndísi zé méngi duú moko bì i'bíní zíze ní.’”

Ya'dá e sokó kí umbunonó royé

11 Simi bì Yésu ní do misi'di mindéréne simi Yerusaléma ní, nderé koo kpúrú gi dongará kángá ga bì gbre, Samáriya kí Galiláya ní.

12 Zíye ndéréoguyé go simi ngíti do 'bé, zí ya'dá e sokó (10) mbá kí umbunonó royé ógu tóroyé dogború misi'di re kenée.

13 Simi bì Yésu ogú nda go gbóo ní, zíye ínyiyé mbá ótrú ndólo wo kídí, “Áko, Yésu, mongú 'yí, idí lúrú leríze zíyi sáká zée ke.”

14 Zí Yésu lúrú yée zía úku ledre zíye kídí, “Idisé ndéré zí 'yí 'dáná éyí e gi ro zíye lúrú rosé togú umbunonó née ükú go yá.” Niýí ndéréogu yana ní, royé ní go bilámáne.

15 Simi bì ngúruyé lurú roné ní go bilámáne ní, zía ndá'baoguné ndísi í'bílúgu mbófo éyí zí Lomo kí kúrúne 'dága.

16 Zíya útúne ló'bú komoné bi kó'dú Yésu ndísi ní mbófo wo gi zía ndaá 'bí ené Yúda wá, ní gi simi kúfú 'yí ga bì Samáriya e ní.

17 Zí Yésu ndú'yú wo kídí, “Ndaá 'bí ené bì gáa ásá sokó ní wá? Sara yée ga bì ínyi doa eso ní niýí nda goó 'da?

18 Bì zí 'yí lóngó ba óguné duú ne í'bílúgu mbófo éyí zí Lomo ní?”

19 Zí Yésu úku ledre zí o'do máa née kídí, “Gi zía bì ɳgúɳgu ledre

'bì Lomo go ní, Lomo yomo yíi go, ndá'ba yí eyí mu 'be."

*Ledre gi ro 'be 'bì Lomo
(Lúrú kpá Matáyo 24:23-28,37-41)*

20 Nda gi ore zí Farusáyo e ndú'yú Yésu kídí, "Lomo ní ógu ídine káa do ngére do sogo kángá kí be 'di?" Yésu ya zíye ní, "Miógu Lomo ídine káa do ngére, lurúní eyé kí komo 'yí káa zí bì ndísisé sómú a née wá.

21 'Yí e utúasání kpá úku a bì kídí, 'Lúrusé aka, ní goó ba, togú ní goó bì 'dáa ba wá,' gi zía Lomo ní cakaba go dongaráse."

22 Zí Yésu úku ledre zí 'yí lódú kacíne ga gére née kídí, "Síndí kadra ní ógu zíse ídise nzíyisé gi ro lúrú mündá'baogu Owú 'bì 'Yíma'dí, tí lá útuásásé lúrúndíki a wá.

23 Ngítí géyi 'yí e niyí úku ledre zíse kídí, 'Owú 'bì 'Yíma'dí ogu go ona togú mbú ogu go 'dáa yá,' ndásé uwú ledre eyé ga gére née wá.

24 Gi zía mündá'baogu Owú 'bì 'Yíma'dí ní ídí káa zí mi'bílé'be iní bì 'bile'be zía óngóné kú gi komo ere zaá gi bi ní.

25 Éyí bì ní aka ídí ní, 'yí ga bì niyí aka trídrí ba niyí ási gi romá, zíye 'dó'do máa kíngaya kí tú'dú ríkí sí do 'do'dó e kí.

26 "Sími síndí kadra bì Máayí ndá'baogu sími a ní, míméngi ledre 'bì 'yíma'dí e ní ídí ené cé káa zí ledre kóo 'yí e ndísiní méngi a sími síndí kadra bì kóo 'bì Nówa ní.

27 'Yí e otoní yí eyé komoyé dýú ro éyí miánu eyé e kí éyí miéwé eyé e, zí ngítí géyi kí ófú royé. Zí ledre née méngi roné kenée gi sími síndí kadra bì zí Nówa kí 'yí 'bì 'be 'bì ené e óluye mbá sími kurúngba ní. Zí mongú iní úcuné úfuónzó 'yí ga bì kóo sága ní mbá.

28 "Ledre née mengi kóo roné kpá kenée sími síndí kadra 'bì ngítí mongú 'yí kí ıriné Lóto. 'Yí e otoní yí eyé kóo komoyé dýú ro éyí miánu e kí éyí miéwé eyé e, ngítí géyi niyí ndísi 'bì eyé úgúoyó éyí e, ngítí géyi

ndísiní 'bì eyé úgú éyí e zíye, ngítí géyi niyí 'bì eyé ó'do éyí ngítí géyi ndísiní 'bì eyé úbú 'dící e.

29 Sími síndí kadra bì Lóto kí owú 'bì ené e olúoguní gi sími Sodóma ní, zí Lomo kasaogu pho'dú kí mínguropogó so pho'dú bì ndísiní ndóló a barútú ní gi komo ere ndísi é'diné zí 'yí ga bì kóo ore ní áráónzó royé mbá.

30 "Ledre née ní ídí cé kenée sími síndí kadra bì Owú 'bì 'Yíma'dí ndá'baogu sími a ní.

31 Sími síndí kadra née ní, 'yí bì ni do 'dící ní, ndaá ndítíogu ólú 'dící gi ro 'dó'dú ógu yí ené e sága kí wá. Wo bì gáa ní 'bì ené yáká ní, utúasá ndá'baogu 'be kí wá.

32 Ídísé sómúndíki ledre bì kóo mengi me'be Lóto ní.

33 Togú 'yí ya née ili ndísi lódú kacíma wá káa bì née ní úyu yá, omo ené e wá. 'Yí bì ya née ní lódú kacíma, abú née uyu yá mengi éyí wá ní, uyu ené e wá.

34 Máúku zíse, sími ndulú bì ledre née ní méngi roné sími a ní, togú 'yí e gbre niyí mi'dú'duyé do ɻangba kí'e'do yá, wo bì ɳguŋgu ledremá go ní, Lomo ní 'dí'bi dýú wo zía ótoómo eze a née kenée.

35 Kará e gbre niyí do bi úsu éyí, Lomo ní 'dí'bi wo bì ɳguŋgu ledremá go ní, zía ótoómo eze a née kenée.

36 Kpá kenée ya'dá e niyí ídí yáká gbre, wo bì ɳguŋgu ledremá go ní, Lomo ní 'dí'bi dýú wo zía ótoómo eze a née kenée."

37 Zí 'yí lódú kacíga ga gére née úku ledre zía kídí, "Ngére, ledre máa née ní méngi roné 'da?"

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye sími muruwayi kídí, "Ledre máa née lo'bo wá, ní ídí cé káa zí umbu bangá bì bi zí lugúnu e ówo a mbá ní."

18

Ndásé 'dó'dó gi zí íni ini zí Lomo wá

1 Gi do kací ledre née ní, zí Yésu 'dódo ledre zí 'yí lódú kacíne ga gére née gi ro ledre 'bi ini zí Lomo, ndaní 'dó'dó gi zí íni ini zí Lomo wá.

2 Zía úku ledre zíye kídí, "Ngíti ngére 'bi ngítí kángá ní koo bo, ndaaá 'bi ené 'yí éré Lomo wá, somú ené kpá do 'yí e wá.

3 Kára umbu ní koo bo simi kángá 'bi ngére maa née ngítí geyi 'yí e menginí koo wo bisinyíne. Zí kára née ndísi ériné kí ngbanga ené née zí ngére née má.

4 "Zí ngére née ásiné kí sáká kára née kí ngbángbá sindí kadra. Odú a, zía úku ledre zíne kí roné kídí, 'Abú manda 'yí éré Lomo wá, másomú kpá do 'yíma'dí e wá yá,

5 ní miútúásáne zíma sáká kára ba. Togú máméngi kenée wá, ní fú lá ndísi ógu 'dó'do maa."

6 Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ngére née ndaaá 'bi ené 'yí éré Lomo wá, sómúsé aka simi ledre bi uku née.

7 Sómúsé Lomo utúasá méngi bílámá ledre zí 'yí ga bi ndísi ndú'yú wo gbuú gi ro sáká éyí ní wá? Ní ndísi ógólúgu yée fú lá miógólúgu?

8 Ní ndísi sáká yée 'diya. Simi bi karanée, Owú 'bi 'Yíma'dí ní ndá'baogu ní, ní kpá fú ógundíki 'yí e kí ngúngu ledrené?"

Muruwayi gi ro Farusáyo e kí 'yí 'dó'dú usórú

9 Zí Yésu kpá úku muruwayi gi ro 'yí ga bi ndísiní lúrú royé kídí yée niyí ye mbigí 'yí 'bi Lomo, zíye ndísiyé lúrú cayi lafuye e mbá milúrú cayi ní

10 kídí, "Kadra kí'e do, zí ya'dá e gbre ìnyiyé ndéréye simi 'Díci 'bi Lomo íni ini zí Lomo. Ngíti a 'bi ené Farusáyo, ngíti a 'bi ené 'yí 'dó'dú usórú gi zí 'yí e.

11 Zí wo bi Farusáyo ní ìnyí tóroné 'dága mbófo roné zí Lomo kídí,

'Mbófo éyí zíyi Lomo, gi zíá manda 'bi amá 'yí lúyú ledre káa zí 'yí ugu e wá, kpá káa zí ngítí geyi 'yí ga bi ndísi ní méngi bisinyí ledre ní wá, móto komomá duú ro me'bemá. Manda 'bi amá kpá káa zí 'yí 'dó'dú usórú bi 'dáa ba wá.

12 Simi sili ìnyí doa gbre (7), mändisi órú taramá kí'dí gbre máánu éyí wá. Zíma ndísimá í'bi ngítí geyi éyí ga bi mändisi ndíki yée ní káa do takpásili zíyi.*

13 "Nda née ní, zí ngítí o'do bi ní 'bi ené 'yí 'dó'dú usórú ba ìnyiné 'bú'o'bú roné ndéré tóroné gbála, ótú doné bi kí lerí gi zí lúyú ledre ené ndísi íni ini zí Lomo kí ndísi óngbo kó'dúne kídí, 'Lomo, mááyí 'yí lúyú ledre, idí ótoómo ledre zíma."

14 Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Mááku zíse ma'díi, 'yí bi nda'ba gi ore drá lúyú ledre ndaaá lolú roa wá ní, ní wo bi ndísi 'bú'o'bú roné íni ini zí Lomo ní, ndaaá Farusáyo bi gáa née wá. 'Yí bi ndísi 'bú'o'bú roné mi'bú'o'bú ní, ní idí kí ledrené owóowó, wo bi ndísi óto ledrené owóowó ní, niyí óto wo nde."

*Yésu i'bí úndru zí minzéré owú e
(Lúrú kpá Matáyo 19:13-15,
Máriko 10:13-16)*

15 Kadra kí'e do zí 'yí e ndísi óguyé kí owú 'bi eyé e zí Yésu gi ro zíá i'bí úndru zíye. Zí ledre née koo sínyí ené ro 'yí lódú kacíga misinyí. Zíye úku ledre kídí ndásé ndísi 'dó'do mongú 'yí kí ledre esé née wá.

16 Yésu ya zíye ní, "Ídísé ótoómo minzéré owú e zíye óguyé zíma, ndásé ógólúgu yée wá. Mbigí 'yí ga bi 'bi 'be 'bi Lomo ní, yí ené duú yée ga bi ndísiní ótoómo royé káa zí minzéré owú e ní.

17 Ma'díi, 'yí ga bi iliní ótoómo royé káa zí minzéré owú e zí Lomo idíne Ngére eyé wá ní, utúasání ógu 'be 'bi Lomo wá."

* **18:12 18:12** Kí'e do gi simi sokó: Kací Lorú 'bi Músa, togú Yúda e owoní éyí go niyí ifí simia sokó, do 'dí'bi kembí a gi simia do í'bí a zí Lomo.

*O'do bi kí tú'dú éyí zíne ní
(Lúrú kpá Matáyo 19:16-30,
Máriko 10:17-31)*

¹⁸ Kadra kíé'do zí ngítí mongú 'yi óguné ndú'yú Yésu kídi, "Mongú 'yi, áyí bílámá 'yi 'dódo ledre, éyí bi máídí méngí a zíma ndíki trídrí bi za fí ní 'di?"

¹⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zí kídi, "Éyí bi ndólo máa gi roa bílámá 'yi ní 'di? Odú bílámáne 'yi yí ené dūy Lomo.

²⁰ Ówo lorú bi Músa eké kídi, 'Ndásé só'do rosé kí 'yi bi ófúsé rosé kéné wá ní wá, ndá úfu 'yi wá, ndá úgu ugu wá, ndá rárangá wá, ídóto úndru 'búyí kí mbágayí ní bú bílámáne."

²¹ Zíá úkulúgu ledre zí Yésu kídi, "Mátónó kóo méngí ledre ga gére néee go kú gi do owúma ndéréoguné gi karaba."

²² Sími bi Yésu uwú ledre néee kenée ní, zíá úku ledre zíá kídi, "Bílámáne, ngítí ledre ní bo kíé'do méngí aka wá. Ídí ndéré úgúoyó éyí ga bi zíyí 'be ní mbá 'dá'ba. Zíyí í'bí késíye zí 'yi lerí e, zíyí ndá'baoguyí lódú kacíma. Áyí ídí kí tú'dú éyí e zíyí komo ere."

²³ Sími bi o'do néee uwú ledre néee kenée ní, zí bi sínyíne roa gi ro éyí ené e gi zíá ní 'yi bi kí tú'dú éyí e zíne ní.

²⁴ Zí Yésu lúrú kací o'do néee kí ndéré, zíá úku ledre zí 'yi lódú kacíne e kídi, "Máuku zíse ma'díi, ní miórúné kíngaya zí 'yi ga bi kí tú'dú éyí e zíye ní gi ro zíye óguyé 'be 'bi Lomo.

²⁵ Ní ídí mi'diyíne zí gémele ólúphútru bi gi sími gu líbira, tí lá ní ídí miórúné kíngaya zí 'yi bi kí tú'dú éyí e zíne ní óguné 'be 'bi Lomo."

²⁶ Zí 'yi ga bi uwúní ledre bi Yésu úku néee ndú'yú Yésu kídi, "Togú nda go kenée ní, ambí ní nda ómo ne?"

²⁷ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Éyí bi ní miórúné zí 'yíma'dí e ní, orú ené zí Lomo wá."

18:20 18:20 Ólúogu 20:12, Gbre lorú 5:16-20

²⁸ Zí Pétero úku ledre zíá kídi, "Mongú 'yi, sara zée ga bi otomozé yí ezé e go mbá zíze í'bí rozé lódú kacíyí ba, ledre ní ídí gi rozé káa be 'di?"

²⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Ma'díi, togú 'yi otomo 'be 'bi ené go, kí me'bené kí owú 'bi ené e, lúnduné e kí 'yi ga ndikioguní wo ní gi ro zíne ídine 'yi 'bi 'be 'bi Lomo yá,

³⁰ Lomo ní í'bí tú'dú éyí e zí 'yi máa néee, zíá kpá ndíki trídrí bi za fí ní gi zí Lomo ma'dáa."

*Yésu uku'dodo ledre umbuné
(Lúrú kpá Matáyo 20:17-19,
Máriko 10:32-34)*

³¹ Gi do kací ledre néee ní, zí Yésu ndólo 'yímikása ené ga bi sokó doa gbre néee 'dí sogo, zíá úku ledre zíye kídi, "Káa zí bi azé go ndéré sími Yerusaléma ba, ídisé ówo a bílámáne kídi, ledre ga bi kóo nébi e ukuní yée 'desí, gi ro Owú 'bi 'Yíma'dí ní, niyí go ógu méngí roye mbá káa zí bi kóo ukuní ní.

³² Niyí í'bí ngbángá a zí asikíri ga bi 'bi Róma ní, zíye ndísiyé kí fóló wo, kí úkucáyi wo, zí ngítí géyí kí údru súrú roa, zíye ócó wo, do 'dí'bi wo úfu a.

³³ Sími bi otoní bi zíá ní, zíá ménginé lá dūy síli gbre, nda sími ota síli, zíá úrú ené."

³⁴ 'Yí lódú kacíga owoní eyé ini ledre gi sími ledre bi ndísi úku a néee wá. Gi zíá ledre néee ní yí ené miótociné gi zíye.

*Yésu likpí komo o'do bi lurú bi wá ní
(Lúrú kpá Matáyo 20:29-34,
Máriko 10:46-52)*

³⁵ Sími bi Yésu ndéré ógu go gbóo kí Zéríko ní, zíye ógundíki ngítí o'do komoa ndaá mindísiné dogború misi'di kenée ndísi ómbo éyí gi zí 'yi e.

³⁶ Sími bi uwú do tú'dú 'yi e kí ndísi ndéré ní, zíá ndúndu'yú kídi,

"Bié karaba ledre 'di bì tū'dú 'yì e ndisíní ndéré káa ní ní?"

³⁷ Zí ngítí géyi 'yì e úku ledre zía kídí, "Yésu bì 'yì 'bì Nazeréta ní ndéréne bì zí tū'dú 'yì e ndisiyé lódú wo née."

³⁸ Geré zí o'do née gbúrógbóne 'dága kídí, "Yésu bulúndu ngére Dawídi, ídí ówo ledre kíma."

³⁹ Zí ngítí géyi 'yì e gi dongará 'yì ga bì niyí ndisí ndéré née ínyiyé úcúómo wo kídí, ndá gbúrógbó wá. Zía nda gbúrógbóne 'dá'dá kíngaya kídí, "Yésu bulúndu ngére Dawídi, ídí ówo ledre kíma."

⁴⁰ Zí Yésu tóroné zía úku ledre zí 'yì ga gére née idíní 'dí'biogu o'do née gíri zíne yáa. Simi bì 'dí'bioguní wo ní, zí Yésu ndú'yú wo kídí,

⁴¹ "Éyì bì íli máídí méngi a zíyì ní 'di?"

Zía úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ngére, máíli lá dýú lúrú bi."

⁴² Zí Yésu úku ledre zía kídí, "Gi zía bì ngúngu ledre 'bì Lomo go ní, komoyí likpí mu."

⁴³ Tí ma'díi, zí komoa líkpíne zía geré útúne do kací Yésu ndéré kí í'bílúgu mbófo éyì zí Lomo. Simi bì tū'dú 'yì ga gére née lurúní ledre bì mengi roné née kenée ní, zíye tónóye kpá ndisí mbófo Lomo.

19

Yésu nderé ngu 'be 'bì Zakáyo

¹ Zí Yésu óguyé simi ngítí gara kí ịriné Zériko, ní yí ené fú lá mindéréókpóne.

² Ngítí mongú 'yì kí tū'dú éyì e zíne ní simi gara née ore kí ịriné Zakáyo, ní manda 'dá'dá 'bì 'yì 'dó'dú ụsórụ gi zí 'yì e ndisí í'bí a zí akúma.

³ Simi bì Yésu olú simi gara née ore ní, Zakáyo ili koo gi ro zíne lúrú wo, misi'di ndaaá zía wá gi zía ní gbúgbú 'yì, 'yì e ofuní koo go.

⁴ Zí Zakáyo ngásá 'décì bi ndéré ékíne komo mongú bongó kí'dí bì Yésu ní ógu ndéréókpóne gi ore ní.

⁵ Zí Yésu óguné sí kágá née ore, zía lúrú bi 'dága, zía ndólo Zakáyo kídí, "Zakáyo ndítí ógu gíri mu 'diya, máayí ba ndéré ụgu 'be 'bì eyì."

⁶ Zí Zakáyo ndítí óguné 'dí'bi Yésu ndéré kíe 'be 'bì ené, zía yéme mongú éyì miánu zí Yésu kí 'yì ené e mbá.

⁷ 'Yì ga bì owoní Zakáyo bú ní, simi bì uwúní ledre bì Yésu uku kídí née ní ụgu 'bì Zakáyo ní, zíye ndisiyé úku mingúngúrú ledre kídí, "Nderé ụgu 'be 'bì 'yì lúyú ledre."

⁸ Simi bì ndisíní nda go ní, zí Zakáyo ínyioguné úku ledre zí Yésu kídí, "Ngére, éyì ga bì 'bì amá 'bì 'be ní, máayí ífi simiyé í'bí yée zí 'yì lerí e. Togú má'dí'bi koo késí go gi zí 'yì e kí yatané simi ugu yá, máayí í'bílúgu a zíye kpá kí yatané rómoné mırómo kí'dí eso (4)."

⁹ Zí Yésu ínyiné uku ledre zí Zakáyo kídí, "Zakáyo, yí kí 'yì 'bì 'be 'bì eyì e mbá, Lomo otocomo lúyú ledre esé go karaba gi zía áyí bulúndu Abarayáma.

¹⁰ Owú 'bì 'Yíma'dí ogu ené gi ro bílámá 'yì e wá, ogu yí ené gi ro gámásó'do 'yì lúyú ledre e gi ro yómo yée."

*Muruwayi gi ro misi'di 'bì méngi
moko kí késí*

(Lúrú kpá Matáyo 25:14-30)

¹¹ Zí 'yì e ndisiyé kpá fú uwú ledre ga bì Yésu ndisí úku yée ní. Simi bì nderéoguní go gbóo kí mongú gara bì Yerusaléma ní, ngítí géyi 'yì e somúní 'bì eyé koo go geré kídí sindí kadra bì zíye ídíye 'yì 'bì 'be 'bì Lomo ní ogu go. Gi zí kényí née ní, zí Yésu úku ledre zíye simi muruwayi kídí,

¹² Zí úku ledre zíye kídí, "Ngítí mongú 'yì ínyi koo gi simi kángá ené ndéréne simi ngítí kángá gi ro do óto née gíri mongú ngére, zíne ndá'baoguné ídine ngére simi kángá ené.

13 Sími bì ayí go gi ro ndéré ni, zía ndólo 'yi ené ga bì sokó 'bi moko ore ni, zía ótoómo késí do síliye kídí, 'Ídí méngi moko kí késí amá ba zía ngbóróné zíma ndá'baogumá ndíki a.'

14 "Tú'dú ngítí géyi 'yi ga bì sí síliá ore ni, sogóní yi eyé wo misogó. Zíye kásá 'yi zí mongú ngéré kídí, 'Ilizé ezé do óto o'do née káa do ngéré dozé wá.'

15 "Sími ledre ga gére née mbá, do tí óto wo káa do ngéré. Sími bì nda'baogu ni, zía kákasa zí 'yi 'bi moko ené ga bi otomo késí do síliye gi ro zíye ngbóró a ni, ili go zíne ówo a.

16 "Zí mizefiyé úku ledre kídí, 'Mongú 'yi, késí koo í'bí zíma míya kí'e'do gi ro ngbóró a ni, ndikiogu owú e go míya sokó.'

17 "Mongú 'yi ené ya zía ni, 'Mbófo éyí ayí bílámá 'yi 'bi moko. Káa zí bì útuásá go lúru bi kací owú késí bì cíku'dée ni, máoto yíj go káa do ngúru mongú 'yi ndísi lúru bi kací gara amá e sokó.'

18 "Zí gbre 'yi úku ledre kídí, 'Mongú 'yi, késí máa 'bi amá bì í'bí zíma míya kí'e'do gi ro ngbóró a ni, ndikiogu owú e go míya ínyi.'

19 "Mongú 'yi ya zía ni, 'Máoto yíj go káa do ngúru mongú 'yi ndísi lúru bi kací gara amá e kpá ínyi.'

20 "Zí ota 'yi 'dí'biogu 'bi ené tí dýú komo késí koo mongú 'yi ené i'bí zía ni. Zía úku ledre kídí, 'Mongú 'yi, 'bi amá késí bì í'bí zíma míya kí'e'do ni ni goó ba, cé do bi née. Máodó wo, zíma ótoécí a rií káa bì ni índri.

21 Máméngi kenée gi zí ngíri, gi zía ndá 'bi eyí 'yi ndéndeke kí 'yi e wá. Éyí bi ngará ndaá 'bi eyí wá ni, ndísi 'dí'bi a. Éyí kací ngítí 'yi gi yáká, zíyi 'dí'bi a káa zí 'dýí 'yi ni.'

22 "Ngéré ya zía ni, 'Áyí bicayi 'yi 'bi moko. Máayí go 'décí ngbangayí káa zí bì úku née. Ówo bú bílámáne kídí, mándá 'yi ndeke wá. Éyí bi ngará ndaá 'bi amá wá ni, mánđisi

'dí'bi a. Éyí kací ngítí 'yi yáká, zíma 'dí'bi a káa zí má'dýí máa ni.

23 Éyí bì óto késí amá gi zíma sími moko gi ro zíma ngbóróné wá ni 'di? Káa bì máayí ógu ba ndíki a ndiki owú go.'

24 "Zí ngéré úku ledre zí ngítí géyi 'yi 'bi moko ga bì niyí mitóroyé kenée ni kídí, 'Dí'bisé míya bì kí'e'do née mu gi zíma zíse í'bí a zí wo bì ni kíe zíne sokó ni.'

25 "Zí ngítí géyi 'yi 'bi moko ga gére née úkulúgu ledre zí ngéré kídí, 'Mongú 'yi, ezezé née ni go kí késí zíne 'dénýé sokó.'

26 "Ngéré ya zíye ni, 'Máúku zíse ma'díi, 'yi bì ni kí tú'dú éyí e zíne ni, niyí í'bí yata a zíá. Wo bì kí éyí e zíne cíku'dée ni, niyí 'dí'bioyó a gi zíma 'dá'ba.

27 'Yí ga bì otoní royé káa do ezeokóma e ni, idísé 'dí'biogu yée kó'dúma ona úfu yée 'dá'ba.' "

Yésu olú simi Yerusaléma kí mongú roko'buné

(Lúru kpá Matáyo 21:1-11, Máriko 11:1-11, Yíwáni 12:12-19)

28 Nda gi do kací ledre ga bì Yésu uku yée ni, zí Yésu ínyiné kpá fú lódú misi'di ndéréne sími Yerusaléma.

29 Simi bì nderéogu go gbóo kí owú gara ga bì gbre Betefége kí Beteníya do landa bì kí kágá ga bì ndísiní ndólo yée Olíva doné ni, zía kásá 'yi lódú kacíne e gbre kídí,

30 "Ndéréókpósé mu simi gara bì kó'dúze íri née, simi bì ásé go ólú íri ni, ásé ndíki phírangá Dongí bì ngará ekíní aka doa wá ni miódóótoné dogború misi'di kenée. Idísé líkpí a ógu kíe zíma yáa.

31 Togú ngítí 'yi ndu'yú séé ya líkpisé bangá née gi ro 'díya yá, idísé úku a zíma kídí, 'Ngéré iline.' "

32 Zí ya'dá ga gére née ndéréye ndíki éyí e tí káa zí bì gáa ngéré uku ni.

33 Sími bì tonóní líkpí a ní, zí míngiga úku ledre kídí, "Ndísisé líkpí bangá née gi ro 'di?"

34 Zíye úkulúgu ledre zíá kídí, "Ngére iline."

35 Zíye ógu kí bangá née, zíye ónzó bongó eyé e doa, zíye imbjóto Yésu gá doa.

36 Zí ngítí géyi 'yì e ónzó 'bì eyé bongó eyé e do misi'di óto úndru Yésu kíe gi ro zíá ógu ndéréókpóne gi doa.

37 Sími bì nderéogü go gbóo kí misi'di bì ndurü'bú gi do Landa Olíva ní, zí tú'dú 'yì lódú kacíga ga gére née tónóye ndísí mbófo Lomo kí mongú rokinyi kí kúruye 'dága kací mingburoko ledre ga bì Yésu mengi yée zíye lúrú a za cù kí komoyé ní.

38 Zíye ndísiyé úku ledre kídí, "Úndru idí idí zí ngére bì ogü kí ịri Ngére Lomo ní."

"Mindísí ezé kéye idí idí bílámáne. 'Yì e za mbá idíní í'bí mbófo eyí zí Lomo bì ní komo ere ní."

39 Zí ngítí géyi Farusáyo ga bì dongará tú'dú 'yì ga gére ní ịnyiyé úku ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yì, idí úku ledre zí 'yì lódú kací 'yì ga gére née ndaní ndísí úku ledre kí gbúrógbó kenée wá."

40 Yésu ya zíye ní, "Máúku zíse ma'díi, togú yaá 'yì ga gére née ndaní gbúrógbó wá, tutú ga bì bi née niyí ịnyí mbá gbúrógbó kí ndísí mbófo máa."

41 Sími bì nderéogü go gbóo kí Yerusaléma, lurú do gara go cása ní, zíá útúne íni ini.

42 Zíá úku ledre kídí, "Áko 'yì ga bì 'bì Yerusaléma ní, 'yì lódú kacíma owoní eyí bì yée niyí méngi a zí dongaráye idíne bílámáne kí Lomo ní go. Ni koo idí bílámáne togú ịnyisé káa mbá ówo a kenée ní. Tí lá ní yì ené miló'boné gi zíse.

43 Ídísé ówo a kídí, ezeokóse niyí ógu tóro 'dikí gara esé gbaá, zíye ndísiyé ịcí okó rosé bi ólúogusé ndaá.

44 Niyí 'déwe gara née, zíye sinyionzó éyí ga bì ore ní mbá ngítí éyí bì ní idíáká ní ndaá. Éyí née ní méngi roné kenée gi zíá ówosé esé sindí kadra bì Lomo ógu yómo sée sími a ní wá."

*Yésu ólú 'Díci 'bì Lomo
(Lúrú kpá Matáyo 21:12-17,
Máriko 11:15-19, Yiwáni 2:13-22)*

45 Zí Yésu ólúne do ligá 'Díci 'bì Lomo, zíá lágaóyó 'yì ga bì ndisíní úgúoyó éyí e ore ní mbá 'dá'ba.

46 Zíá úku ledre zíye kídí, "Ni miékéne sími miéké kúrú Lomo kídí, 'Díci amá ní 'díci 'bì ini zíma,' 'Tí lá óyóló'bósé nda yì esé go káa do bi ló'bo 'bì 'yì ugu e.'

47 Gi do kací ledre née ní, zíá nda ndisíné 'dodo ledre zí 'yì e simi 'Díci 'bì Lomo kací kadra mbá. Gi zí ledre née ní, zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyí e, kí 'yì ga bì ndisíní 'dodo lorù bì Músa eké ní, kpá kí ngítí géyi mingburoko 'yì e, zíye ndisiyé yéme ledre gi ro úfu Yésu.

48 Misi'di bì zíye ndíki a gi ro úfu wo ní nda gi zíá 'yì e ndisíní yì eyé mbá úwú ledre ga bì Yésu ma'dáa ndisí úku yée ní.

20

*Yúda e ndu'yúní Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 21:23-27,
Máriko 11:27-33)*

1 Kadra kí'e'do zí Yésu ndisíné 'dodo ledre kpá kí úku bílámá ledre 'bì Lomo zí 'yì e do ligá 'Díci 'bì Lomo. Ni idí kíe ní, manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyí e kí 'yì 'dodo lorù e 'bì Músa nda kpá kí ngítí géyi mingburoko 'yì 'bì Yúda maáge oguní go. Zíye ndú'yú Yésu kídí,

2 "Yíjí ba, ambí i'bí roko'bú zíyi ndisiyí 'dodo ledre kíe simi 'Díci Kótruro ní ne?"

3 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Dá'dá zíma kí úkulúgu ledre zíse, mändú'yú aka sée.

4 Roko'bü bi Yiwáni ndisi í'bí batíza kíe zí 'yi e née ndiki gi 'da? Lomo i'bí zíya ne gi komo ere, togú kenée wá ní, nda 'yíma'dí e gi do sogo kángá gi ona?"

5 Zí ya'dá ga gére née tónóye ódroyé dongaráye kídí, "Togú uku luguzé ledre zíya kídí, Lomo i'bí roko'bü ne zí Yiwáni yá, ni geré úku a kídí, 'Sara togú kenée ní ngunguzé nda ledre ené wá gi ro 'di?'

6 Togú ukuzé kídí, "Yíma'dí,' i'bí roko'bü née ne zíya yá, 'yi ga bi ndisíní uwú 'dódo ledre ené ní, niyí zíngi zíye óngbo zée kí tutú gi zíya ní go simi doyé bílámáne kídí Yiwáni ní yí ené nébi."

7 Zíye ínyiyé úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Owozé wá togú Yiwáni ndiki roko'bü née gi 'dáya yá."

8 Yésu ya zíye ní, "Togú kenée yá, máuku lúgu amá kpá ledre zíse kací ndu'yú esé née wá."

Muruwayi gi ro 'yi méngi bisinyí ledre e

9 Gi do kací ledre née ní, zí Yésu úku muruwayi kídí, "Ngíti o'do o'do kóo yáká ené, zíya ótoómo a do sílí ngíti geyi 'yi e idíní ndisi méngi moko simi a. Zíya ínyiné ndéréné gbála simi ngíti kángá."

10 Simi bi éyi ga bi yáká née anání go ní, zí míngi yáká maa née kása ngúru 'yi 'bi moko ené idí ndéréné zí 'yi ga bi ndisíní méngi moko yáká ené íri ní, idíní í'bí 'bi ené éyi bi gi yáká gíri ní zíne. Simi bi 'yi bi kasaní wo née nderéogú íri ní, zí 'yi ga bi yáká íri ní ínyiyé ócó wo zíye ógólúgu wo kí gbékpí síline.

11 Zíya kása ngíti 'yi 'bi moko zíye méngi wo kpá kenée óto dokuwu roa zíye ógólúgu wo kí gbékpí síline.

12 Zíya kpá kása ngíti 'yi, zíye kpá ócó wo óto unqú roa zíye ítrí ógu wo gi simi gara sága.

13 "Míngi yáká ya, 'Máayí nda méngi ba 'di? Togú kenée yá, máayí nda kása za cù mbigí owú 'bi amá bi kí 'búne domá kíngaya ní, éyí née kenée niyí óto úndrúa.'

14 "Simi bi 'yi ga gére lurúní nda owú 'bi míngi yáká ní, zíye yéme ledre dongaráye kídí, 'Wotíja ní bi ógu gíri née, ni idí karanée ne míngi yáká ba. Idízé úfu wo 'dá'ba gi ro zí yáká ba nda idíne káa do 'bi ezé.'

15 Zíye ínyiyé 'dí'bi wo lála óguá gi yáká sága zíye úfu wo.

"Bi née ní ní, míngi yáká née ni nda méngi kíye goó 'di?

16 Máúku zíse ma'díi, o'do née ni 'dí'bi 'yi ga gére née úfu yée mbá, zíya í'bí yáká née zí ngíti geyi 'yi e nda ndisiyé méngi moko simi a ye." Simi bi ngíti geyi 'yi e uwúní ledre née kenée ní, zíye úku ledre kídí, "Toso ledre káa zí wo née nda méngi roné wá."

17 Zí Yésu lúrú yée gbóó, zíya úku ledre zíye kídí, "Úkusé go mbí, sara ledre bi miéké kúrú Lomo uku kídí, "Tutú bi 'yi ó'bó 'dící e asiní gi roa ní,

ogu nda yí ené go tutú bi kí ledrené owóowó ní?"

18 'Yí bi ní útú do tutú née ní, ni útú 'déwe roné. Wo bi tutú née ní útú doa ní, ni kányá a geré mikányá."

19 Geré zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyi e kpá kí 'yi 'dódo lorú e ní, yéme royé gi ro 'dí'bi Yésu gi zíya owoní go kídí uku muruwayi née gi royé. Utúasání kóo 'dí'bi wo simi sindí kadra née wá gi zí ngíri. Owoni bú kídí 'yi e niyí zíngi royé gi zíya 'yi e iliní yí eyé ledre 'bi Yésu ma'dáa.

Mani gi ro 'dí'bi Yésu

20 Nda gi ore zí 'yi ga bi iliní 'dí'bi wo ní, ndisiyé sémbe wo. Zíye kása mbeze eyé e ndisí sémbe wo gi ro togú uku ledre go bisinyíne kí 'bi eyé

yá, zíye 'dí'bi wo í'bí a zí akúma 'bí Róma.

²¹ Zí ngúru 'yí gi dongará mbeze ga gére néee ndú'yú Yésu kídí, "Mongú 'yí, owozé go kídi ledre ga bí ndísi úku yée kí 'dódo yée ní, niyí 'yí eyé mbá ma'díi. Ndá 'bí eyí 'yí ífi sìmi 'yí e wá. Ndísi 'dódo zí 'yí e duý ma'díi ledre bí gi zí Lomo ní.

²² Sómú ledre eyí ní káa be 'di, idízé í'bí ʉsóru zí Káyísara ngére 'bí Róma togú ndazé í'bí a wa?"

²³ Yésu owo sómú ledre eyé néee bú, zíá úku ledre zíye kídí,

²⁴ "Ambí ní kí késí zíne ore ne. Bi sìmi késí máa ba líli ambi?"

²⁵ Zíye úkulúgu ledre zíá kídí, "Née líli Káyísara."

Yésu ya zíye ní, togú kenée yá, "Éyí bí 'bí Káyísara ní idísié í'bí a zíá, wo bí 'bí Lomo ní, idísié í'bí a zí Lomo."

²⁶ Gi zí tú'dú 'yí ga bí ore néee, bi 'dí'bi Yésu ndaá kóo wá káa bí 'yí ga gére néee niyí zíngi ke. Odú a zíye ndá'ba ndísiyé sií, tarayé ıdrí go mbá miıdrí gi zí ledre bí Yésu uku ní.

Úrú gi sìmi umbu

²⁷ Nda gi ore zí ngítí géyi Yúda ga bí ndísiñí ndólo yée Sadükáyo e* ní, ʉguñguní eyé bí kídi 'yí e urúní gi sìmi umbu bú ní wá. Zíye ınyiyé ndéréye ndú'yú Yésu kídí,

²⁸ "Mongú 'yí, Músa eké sìmi lorú kídi togú 'yí 'dí'bi kára ndikiní owú kéne wá, zí o'do máa néee úyuné yá, lúndua idí 'dí'bi kára umbu néee. Gi ro zíá ndíki owú zí lúnduné bí uyu néee.

²⁹ O'do néee ndikiní kóo yée ınyi doa gbre (7). Mizefijé 'di'bi kára zíá úyuné ótoómo kára máa néee.

³⁰ Zí gbreyé kpá 'dí'bi wo zíá kpá úyuné.

³¹ Sìmi bí otayé (3) 'di'bi kára máa néee ní ní, zíá kpá úyu ené ótoómo kára néee owú nda kpá wá.

* **20:27 20:27** Sadükáyo: Née ngítí géyi Yúda ga bí ngárá ndití'dofuní do lorú bí Músa eké ní wá ní. Tí lá ʉguñguní eyé bí kídi lomo ro 'yíma'dí e ní bo, maláyika e niyí bo, 'yí e urúní gi sìmi umbu bú ní wá. Ólo Moko 'bí 'yímikása e 23:6-8.   **20:37 20:37** Ólúögü 3:6

³² Odú a nda zí kára máa néee úyuné ne.

³³ Togú ma'díi 'yí e niyí tí úru gi sìmi umbu, kí'dí bí karanée urúní go ní, kára máa néee ní nda idí go me'be ambi, bí ya'dá ga bí ınyi doa gbre (7) néee kára ní kóo go me'beyé mbá ní?"

³⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ledre 'bí ófú kára kí ledre 'bí 'dí'bi o'do ní lá duý zí 'yí e do sogo kángá ona.

³⁵ 'Yí máa yée ga bí uyuni gi do sogo kángá gi ona go niyí nda go 'yí ga bí 'bí Lomo ní togú karanée Lomo uru yée go yá, éyí ndaá lolú zíye kídi 'dí'bi ro'yí káa do kára kí o'do ní wá.

³⁶ Utúasání lolú kpá úyu wá gi zíá niyí nda yí eyé go káa zí maláyika e ní. Niyí go owú ga bí 'bí Lomo ní gi zíá Lomo uru yée go gi sìmi umbu.

³⁷ Gi ro úrú gi sìmi umbu, Músa uku kóo ledre goó gi roa sìmi bí kóo lurú pho'dú kí ndíci komo kágá ní kídi ma'díi, 'yí e niyí úrú gi sìmi umbu. Ndísi ndólo Ngére Lomo kídi, 'Máayí Lomo bí ndísi lúrú kací Abarayáma, kí Isáka nda kí Yakóbo e ní.'

³⁸ Lomo bí ya'dá ga gére ndísiñí kóo íni ini zíá néee ndaá 'bí ené Lomo 'bí 'yí ga bí uyuni go miúyu ní wá, yí ené Lomo 'bí 'yí ga bí niyí ıdrí ní."

³⁹ Zí ngítí géyi 'yí 'dódo lorú e úku ledre zí Yésu kídí, "Ledre bí úkulúgu néee ní ma'díi."

⁴⁰ Gi do kací ledre néee, 'yí bí ní útúásá ndú'yú Yésu ní ndaá.

Kírésıto ni mbí owú 'bí ambi?

⁴¹ Zí Yésu ndú'yú Yúda ga gére néee kídi, "Éyí bí ngítí géyi 'yí e ndísiñí úku ledre gi zíá kídi, Kírésıto ní lá gbóo bulúndu ngére Dawídi gi zíá ní 'di?"

⁴² Dawídi ma'dáa uku kóo go kpá cú kí tarané sìmi Ke'bí 'bí Dawídi e kídi,

" 'Ngére Lomo uku koo ledre zí
Ngére 'yi yómo 'yi e kídi,
"Ndísi do sítíma 'bi anú ona

⁴³ gí simi sítí kadra bi máayí óto
ezeokói mbá sí sítíyi ní." '

⁴⁴ Sara togú bi Dawídi ndolo nda koo
Kírésito go Ngére ené ní, Kírésito
ma'dáa ní nda idí owú 'bi ené lárá
káa be 'di?"

⁴⁵ Simi bi 'yi e niyí ndísi úwú ledre
ga bi Yésu ni ndísi úku yée ba ní, zia
inyiné úku ledre zí 'yi lódú kacíne ga
gére néee kídi,

⁴⁶ "Komasé idí idí rosé gi zí 'yi ga
bi ndísiní 'dodo lorú ní. Ndísiní ési
mingburoko ngbángbá bongó e roye
ndísi kí gámáye kíe gi dongará 'yi e
gi ro zí 'yi e lúru yée kídi yée niyí
mingburoko 'yi e. Zíye ndísi ndísiyé
do mingburoko bi ndísi e 'dá'dá simi
'Dící Kótruro e, nda kí mingburoko
bi ndísi ga bi do bi ayimbi ní.

⁴⁷ Zíye ndísiyé kpá londo kará
umbu e, zí kará umbu ga gére néee
ndísi í'bí éyí e zíye. Zíye ndísi londo
royé ndísi íni ngbángbá ini gi ro
zí 'yi e lúru yée káa do mbigí 'yi
ga bi 'bi Lomo ní. Ábuwá Lomo
ni karanée 'dó'do yée bisinyíne
kíngaya."

21

*Kára umbu i'bí romo tákpasílì gi
do 'yi e*

¹ Nda go simi sítí kadra 'bi í'bí
tákpasílì, zí Yésu ndísiné lúru 'yi ga
bi kí tú'dú éyí e zíye ní kí ndísi ndéré
í'bí 'bi eyé tákpasílì eyé simi 'Dící 'bi
Lomo.

² Zia kpá lúru ngíti kára bi ni
kára umbu ní kí ndéré í'bí 'bi ené
odú owú kési bi zíne ní 'dé káa do
tákpasílì ne.

³ Zí Yésu inyiné úku ledre zí
'yi lódú kacíne ga gére néee kídi,
"Máúku zíse ma'díi, kára umbu néee
í'bí kési go káa do tákpasílì rómo do
'bi ngíti géyí 'yi e kíe mbá.

⁴ 'Yí ga bi kí tú'dú kési zíye ní,
'di'biní lá owú a bi cíku'dée ní í'bí a

zí Lomo. Kára néee 'di'bi tí lá odú
owú kési bi zíne ní mbá í'bí a zí
Lomo."

*Yésu uku'dodo ledre ga bi niyí
méngi royé ní*
*(Lúrú kpá Matáyo 24:1,2, Máriko
13:1,2)*

⁵ Zí ngíti géyí 'yi lódú kací Yésu
ndísi ódroyé gi ro 'Dící 'bi Lomo
bi o'bóní bílámáne kpá kí bílámá
tutú e ní. Zíye kpá ndísi ódroyé gi
ro bílámá éyí ga bi 'yi e i'bíní yée
zí Lomo ní. Zí Yésu inyiné úkulúgu
ledre zíye kídi,

⁶ "Máúku zíse ma'díi, tutú ga bi
ásé ndísi úku ledreyé néee, sítí
kadra ní ógú do ndíruónzó yée za
mbá bi, wo bi kí'e'do káa yaá ní
idíaká do ezené itréionzóní bi wá ní
ndaá."

⁷ Gi zí ledre bi Yésu uku zíye
kenée ní, zíye inyiyé ndú'yú lúgu
wo kídi mongú 'yi, "Ledre máa néee
ní méngi roné néee kí be 'di? Éyí bi ni
'dodo a zíze kídi ledre ayí go méngi
roné kenée ní ní 'di?"

⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi,
"Mízefí éyí bi máayí úku a zíse ní ní
komosé idí idí rosé. Ndásé ótoómo
'yi e zíye londo sée kídi yée niyí go
máa Kírésito ní wá. Niyí kpá úku
ledre kídi ba go sítí kadra bi zí
Lomo idíne ngére do 'yi e simi a ní.
Ndásé ngúngu ledre néee wá.

⁹ Nda kpá lá duú wo néee wá, togú
ásé go ndísi úwú ledre okó kí'dí kí'dí
kí'dí, kídi okó ayí go útú 'dáa togú
mbú ayí útú ona yá, ndásé éré ngíri
wá, néee ndaá 'bi ené aka sítí kadra
bi zí do sogo kángá ba úkúne simi a
ní wá. Éyí ga gére néee niyí aka
méngi roye kenée mbá kí."

¹⁰ Zí Yésu kpá úku ngíti ledre
zíye kídi, "Kúfú ngíti géyí 'yi e niyí
inyí ndéré útú kí okó do ngíti kúfú.
Mongú ngére 'bi ngíti kángá ní inyí
ndéré útúne kí okó do ezené 'bi ngíti
kángá.

¹¹ Zí kí'dí kángá kízi bi kí
roko'buné kíngaya, zí mongú 'bú

útúne simi ngiti géyi kángá e zí 'yi e ndísi kí úyuyé, zí mingburoko lárá ledre ga bi menginí aka royé 'dá'dá a wá ní ndísi méngi royé komo ere, zí 'yi e lúrú a kí komoyé zí ngiri ndísiné méngi yée kíngaya gi zía.

12 "Dá'dá zí ledre ga gére née kí méngi royé, ngiti géyi 'yi e niyí karanée 'dí'bi sée zíye méngi láráse kíngaya, zíye ógu kíse simi 'Díci Kótrúro e kó'dú mingburoko ngére eyé e kpá kí ngiti géyi mingburoko 'yi eyé 'bi Yúda e, do óto ngiti géyi lafúse simi sigriní gi zía bi ńgúngusé ledre amá ní.

13 Togú Yúda ga gére née 'di'bioguní sée go dongaráye kenée yá, née go sindí kadra gi ro zíse úku bílámá ledre amá zíye.

14 Simi bi 'di'biní sée go ní, ndásé sómú ledre gi ro ledre bi ásé úku a gi ro zíse ómosé ní wá.

15 Máayí í'bí komokenzi zíse, ledre bi ásé úku a ní, 'yi bi kíé'do káa gi dongará ezeokóse ga gére née ní kálá ní ndaá.

16 Ngiti géyi bisinyí ledre e kpí gi zí yée ga gére née niyí kpá bo niyí méngi sée. 'Yí ndíki sée kí lúndusé e kí sumusé e kí eze lámáse e niyí í'bí ngebángá ngiti géyi 'yi e gi dongaráse zí Yúda ga gére née úfu yée.

17 Tú'dú 'yi e niyí karanée sógó sée gi zía bi ńgúngusé ledremá ní.

18 Abú ledre e niyí karanée méngi sée kenée ndotó, 'yi óto sílíne ndaá ro trídrijsé wá.

19 Togú ledre máa ga gére née niyí go méngi sée yá, ídísé tóro ngebúó, ásé karanée ndíki trídri bi za fí ní.

20 "Togú lúrúsé mongú gara bi Yerusaléma, ezeokóga toro 'dikíní go gbaá kí okó, ídísé ówo a kídi née go bizóró.

21 Sée ga bi sindí kadra 'bi ledre máa née, ní ndíki sée ásé simi Yudáya ní, ídísé ngásá 'bi esé geré komo landa. Lafúse ga bi ledre máa née ní ndíki yée simi Yerusaléma ore ní, ndaní ndísi wá idíní geré

ólúogu 'dá'ba. Yée ga bi ngará ndaní gáa simi gara ore wá ní, ndaní lolu ndá'balúgu royé íri gi ro 'dó'dú eyí eyé e wá.

22 Née go sindí kadra zí eyí ga bi kóo ekéní ledreyé simi miéké kúrú Lomo ní méngi royé tí káa zí bi ekéní ní.

23 Sindí kadra née ní idí bisinyíne zí kará ga bi kí simiyé kpá zí yée ga bi kí owú e do sílíye ní. Simi Yudáya ore mbá, niyí 'dó'do 'yi e zíye idíye mi'dó'doye kíngaya.

24 Yúda e, 'yi ga bi 'bi Yerusaléma née, ezeokóye niyí lágáonzó ngiti géyi kí mingburoko maku e, do 'dí'bi ókpó ngiti géyi simi kángá bi kpí ndaá 'bi eyé 'bi Yúda e wá ní. Yerusaléma, mongú gara née ní idí sí sindí ezeokó née, 'búó togú sindí kadra utúasá go zí Lomo í'bí bikidri simi a.

25 "Lárá ledre niyí méngi roné komo ere. Toso kadra kí toso éfé kpá kí toso kele e niyí óyóló'bó royé mbá kpí. Nda gi ore, zí mingburoko ngburu e ndísi kádayé kí kúkuye kí roko'buyé. Zí mimbé'de 'yíma'dí e do sogo kángá mbá ndísi lé'béné kpíkpí kpíkpí kpíkpí gi zí ngiri ledre née.

26 Zí cóngó ro 'yi e úkúne miúkú gi zí ngiri, gi zía owoní go kídi Lomo ní go ndéré kízi ere zí eyí ga bi gíri ní útúoguyé do 'yíma'dí e.

27 Nda gi ore zíye lúrúndíki Owú 'bi 'Yíma'dí kí ógu gi komo ere kpurú gi simi bürüngú kí cóngó roné kpá kí mongú roko'buné.

28 Éyí ga bi máúku ledreyé née, simi bi niyí go méngi royé ní, ídísé tóro ngebúó gi zía sindí kadra bi zí Lomo 'dí'biyó sée gi simi 'do'dó ní ní go gbóo."

29 Zí Yésu úku muruwayi zí 'yi lódú kacíne ga gére née kídi, "Lúrúsé aka bongó née kpá kí ngiti géyi kágá ga gére.

30 Togú lúrúsé mbufu niyí go ndísi ú'bu yá, ídísé ówo a kídi iní ní go gbóo gi ro ndá'baogu é'dí.

31 Ledre née ni kpá kenée gi ro Lomo. Éyí ga bi máuku ledreyé ni mbá togú lúrusé yée niyí go méngi royé yá, idisé ówo a kídí sindí kadra bi zí 'yi e idíye 'yi ga bi 'bi 'be 'bi Lomo ni ni go gbóo."

32 Zí Yésu kpá úku ngíti ledre kídí, "Ma'díi, ledre ga bi máuku yée née mbá, ndaaá 'bi ené bi ya kídí niyí méngi royé simi bi 'yi ga bi niyí tridri ba uyuonzóní royé go ni wá, niyí lúru a cù kí komoyé.

33 Abú do sogo kángá kí ere niyí úkú yá, ledre amá úkú enée wá.

34 "Káa zí bi goó kenée ni, ndásé ndísi lígi rosé duú sómú ledre éyí miánu kí éyí miéwé e kpá kí ledre 'do'dó ga bi niyí ndísi kí ndíki sée ni wá, káa bi sindí kadra 'bi ledre ga bi máuku yée zíse née ni líyi sée milíyi ke.

35 Ledre ga bi máuku yée née ni líyi 'yi e milíyi káa zí éyí ndúru ne ru doyé ni.

36 Gi zí kéyi née, idisé idí fú lá nzíyisé kací kadra mbá. Idisé ndísi ini ini zí Lomo idí í'bí roko'bú zíse, gi ro zíse ndísi tórosé ngbúó gi simi sindí kadra bi Owú 'bi 'Yíma'dí ni ndá'baogu ndíki sée simi a ni."

37 Yésu ndísi koo 'dódo ledre zí 'yi e simi 'Díci 'bi Lomo simi Yerusaléma ore kací kadra e za mbá. Togú nda go kí ndúlu yá, zíye olúoguyé kí 'yi lódú kacíne e gi simi mongú gara gi ore ndéré 'dú'duyé simi owú gara do landa bi ndísiní ndólo a Landa Olíva ni.

38 Togú bi ará go kí phiyí yá, zí tú'dú 'yi e ndísi óguyé ndísi úwú ledre bi ni ndísi 'dódo a zíye simi 'Díci 'bi Lomo simi Yerusaléma ni.

22

*Yúda Keriyóta yeme ledre gi ro úfu Yésu
(Lúru kpá Matáyo 26:1-5,14,16,*

Máriko 14:1,2,10,11, Yiwáni 11:45-53)

1 Née ni, sindí kadra 'bi Ayímbi bi ndísiní ndólo a 'De'dí ndaaá* ndísiní kpá ndólo a Umbuokpó ni ni go gbóo.

2 Simi sindí kadra máa bi koo née ni, zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e ni, kí 'yi ga bi ndísiní 'dódo lorú ni, niyí go ndísi gámásó'do Yésu gi ro úfu wo wayí gi zí ngiri tú'dú 'yi e.

3 Abuwá Satána olú go simi ngúru 'yimikása 'bi Yésu kí ıriné Yúda. Ni gi simi owú gara kí ıriné Keriyóta. Ndísiní nda ndólo wo Yúda 'yi 'bi Keriyóta.

4 Zí Yúda ma'dáa lóloné ndéréne zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e kpá kí ngíti géyi mingburoko 'yi ga bi ndísiní lúru bi kací 'Díci 'bi Lomo ni, gámásó'do misi'di bi née ni í'bíogu Yésu do a gi ro zíye 'dí'bi wo ni.

5 Zí ya'dá ga gére née idíye kí rokinyi, zíye ńgúngu ledre í'bí késí zí Yúda gi ro zíye í'bíogu Yésu zíye.

6 Simi bi Yúda 'di'bi késí ni, zíye idíne kí rokinyi, zíye ndísiné gámásó'do misi'di bi née ni í'bíogu Yésu zíye doa wayí tú'dú 'yi e utúasání ówo a wá ni.

*Yésu anuní odú éyí kí 'yi lódú kacíne e
(Lúru kpá Matáyo 26:17-25,
Máriko 14:12-21, Yiwáni 13:21-30)*

7 Zí sili 'bi Ayímbi bi ndísiní ndólo a 'De'dí ndaaá ni, née mizefi sili bi ndísiní óngoónzó phirangá kábiríki e kí sómúndíki ledre Umbuokpó.

8 Zí Yésu ńyiné kása 'yi lódú kacíne e gbre, Pétero kí Yiwáni, kídí "Ndéréssé mu yémeómo bi zíze nzíyiné gi ro zíze ndéréze ánu Ayímbi Umbuokpó doa."

9 Zíye ndú'yú lúgu Yésu kídí, "Íli idizé ndéré yémeómo bi máa née 'da?"

* **22:1 22:1** Ayímbi bi ndísiní ndólo a 'De'dí ndaaá: Ayímbi máa wo née ndísi lengbe 'dí'bi sili ńyiné doa gbre, ndísi tónó kí Ayímbi máa wo Umbuokpó ni. Yúda e ndísiní sómúndíki sindí kadra bi koo Lomo 'di'bi yéye gi simi Izibiti simia ni. Ólo Olúogu 12:17-20.

10 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ndérésé mu sìmì gara íri, ásé ndíki ngítí o'do kí ndá'baogú gi ngbuру kí ndoko iní o'bo do goné, ídísé lódúogú wo gi 'be.

11 Zíse ndú'yú mìngí 'be kídí, Mongú 'yì ezé ya kídí, 'dící bi yémeómo gi ro zíne ógúné kí 'yì lódú kacíne e ánu Ayímbi Umbuokpó sìmì a ní ní wo be 'di?

12 Yésu ya kídí, ní 'dodo 'dící zíse wo bi o'bóní do ezené 'dága ní. Yemení bi go sìmìa íri mbá nzíyiné, ídísé ótoyéme éyì miánu ma'dáa sìmì a íri."

13 Zí 'yì lódú kacíga ga gére née ndéréye ndíki éyì e, tí káa zí bi Yésu úku zíye ní. Zíye yéme Umbuokpó ore.

14 Sìmì bi go sìndí kadra 'bi éyì miánu ní, zí Yésu ndéréye kí 'yimikásá ené ga bi sokó doa gbre (12) née ndísiyé gbaá ánu éyì.

15 Zíá ìnyiné úku ledre zí 'yimikásá ené ga gére née kídí, "Mándísi kú óto komomá gi ro sìndí kadra 'bi Ayímbi Umbuokpó ba gi ro zíze ánu a ndro kése káa 'dá'dá zí sìndí kadra amá 'bi 'do'dó ógúné.

16 Ma'díi, utúasázé aka lolù ánu kótru sìlíze kése kadra ayímbi káa zí wo ba 'diya wá, 'búó togú ini ledre gi sìmì ayímbi káa zí ba 'yì e owoyemení go sìmì bi niyí go 'yì ga bi 'bi 'be Lomo ní."

17 Gi do kací née ní, zíá 'dí'bi kó'do le'yì, zíá í'bí mbófo éyì zí Lomo gi roa, zíá úku ledre kídí, "Sée mikékerja mbá ídísé éwé le'yì ba.

18 Utúasázé éwé ándá le'yì kóró kése káa zí wo ba aka lolù 'diya wá, 'búó togú sìndí kadra bi Lomo ní ógú ídí káa do Ngére do 'yì e sìmì a ní ogù go."

19 Gi do kací née, zíá 'dí'bi ambata, zíá í'bí mbófo éyì zí Lomo, zíá 'déwe sìmì a, zíá í'bí a zí 'yimikásá ené e, zíá úku ledre kídí, "Ba kùry'bumá bi má'i'bí gi rosé ní, ídísé ánu a kí sómýndíki ledremá."

20 Kpá kenée gi do kací éyì miánu, zíá 'dí'bi kó'do, zíá úku ledre kídí,

"Bi sìmì kó'do ba sámamá bi ní ndé'yì bi gi rosé gi ro yéme ledre dongaráse kí Lomo ní.

21 'Yì máa wo bi ní í'bí ngbángáma do úfu máa ní, ní dongaráze ona ndísiyé ánu kótru sìlíze ba tí kéye.

22 Ma'díi, Máa Owú 'bi 'Yíma'dí, ní úyu, gi zíá Lomo yeme ne kenée. Tí lá ní ídí mongú nduwú zí 'yì bi ní tóro í'bí ngbángá a ní gi zíá Lomo ní 'dodo wo kíngaya."

23 Sìmì bi 'yimikásá ga gére née uwúní ledre bi Yésu uku kenée ní, zíye tónóye úku mìngúngúrú ledre dongaráye kídí, "Ambí ili méngi bisinyí ledre née kenée ne?"

24 Zí 'yimikásá ga gére née kpá ndísiyé úkuló'bó ledre dongaráye kídí, "Ambí gi dongaráze ba ní ídine manda 'dá'dá zí lafúne e?"

25 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ngére ga bi 'bi do sogo kángá ba ndísiyé óto royé zí 'yì eyé e kídí yée niyí mìngburoko 'yì e. Zíye óto royé kídí yée niyí bìlámá 'yì sáká 'yì e.

26 Máúku zíse, ndásé ídí káa zíye née wá. Togú 'yì ní dongaráse kí ledrené owóowó yá, idí ídí káa zí 'yì bi ledrea ndaá owóowó wá ní. Wo bi ní manda ní, idí ídí káa zí 'yì 'bi moko ní.

27 Mándú'yú aka sée ambí ní mongú 'yì ní ne? 'Yì máa wo bi ndísi lá mindísi mengi moko wá ní togú mbú wo bi ndísi méngi moko ní? Tí lá máayí dongaráse ona káa zí 'yì méngi moko ní.

28 Mbófo éyì zíse, simì 'do'dó ga bi ndíkiní máa ní mbá, óyósé sogosé zíma wá.

29 Káa zí bi Babá i'bí roko'bü zíma, zíma ídima káa do ngére ní, máayí kpá í'bí roko'bü zíse,

30 gi ro zíze ndísiyé do bi kíé'do kése 'be 'bi Lomo kí ánu éyì kpá kí 'décí ngbanga ro kúfú Isiréle e bi sokó doa gbre ní."

*Yésu esi sìlíne komo Simúna
Pétero
(Lúrú kpá Matáyo 26:31-35,
Máriko 14:27-31, Yiwáni 13:36-38)*

31 Zí Yésu ínyiné úku ledre zí Simúna kídí, "Lúrú aka Simúna, Satána yeme roné go gi ro úzu yíi o'búó'bú káa zí migombi mengi moko není.

32 Abú kenée ndotó, máíni ini go zí Babá gi royí, gi ro zíyi tóroyí ngbúó simi úzu éyí néee útuásá útu wá. Simi bì ndá'baogú go zíma ní, idí ndísi í'bí roko'bú zí lafúyi e."

33 Zíya ínyiné úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ngére, máayí go nzíyimá gi royí. Togú sígini yá, idíní óto zée kényi, togú umbu yá, azé úyu kényi."

34 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "Máúku zíyi Pétero, kílondó kí simibi 'dá'dá zí ngono kí úcu koko, áyí ási gi romá kí'dí ota yá néee owo ené máa wá."

35 Gi do kací ledre bì uku zí Pétero ní, zíya nda ínyiné ndú'yú 'yí lódú kacíne ga gére néee mbá kídí, "Simi bì koo mákasa sée lá kí gbékpi silihé ndéré kí 'dódo bilámá ledre amá zí 'yí e, 'dí'bisé késí gi ro ánu éyí kíe wá, gbawá kombo, gbawá ngiti wará ní, lerí éyí menginí koo sée goó?"

Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Lerí kémbí éyí mengi zée wá."

36 Zíya úku ngiti ledre zíye kídí, "Bandaá lolú ledre máa bì koo néee wá, ili nda go zíse 'dí'bi késí kí kombo esé e kpa. 'Yí bì mongú maku ndaá zíya wá ní, idí úgúoyó ngiti bongó ené 'dá'ba, zíya ndéréne úgú maku zíne.

37 Ídísé ówo a kídí, ledre ga bì koo ekéomoní gi romá 'desí simi miéké kúrú Lomo kídí, 'Niyí karanée 'dó'do máa káa zí 'yí bì mengi bísinyí ledre ní,' sindhí kadra ené ogú go."

38 Simi bì 'yí lódú kací a uwúní ledre bì uku néee kenée ní, zíye úkulúgu ledre zíya 'diya kídí, "Ngére, mingburoko maku niyí bo zíze ona gbre."

Zíya úkulúgu ledre zíye kídí, "Ledre máa wo néee asá go kenée."

*Yésu ini ini zí Lomo
(Lúrú kpá Matáyo 26:36-46,
Máriko 14:32-42)*

39 Zí Yésu olúoguné gi simi yana gara gi ore káa zí bì lengbe ní ndéréne do Landa bì kí kágá ga bì ndísiní ndólo yée Olíva doné ní. Zí 'yí lódú kacíga ndéréye lódú wo íri.

40 Simi bì nderéogú íri ní, zíya úku ledre zí 'yí lódú kacíne ga gére néee kídí, "Ídísé ndísi íni ini zí Lomo gi ro zíya ndísiné sáká sée gi simi ledre ga bì niyí kí ndísi ndíki sée ní."

41 Gi do kací ledre néee ní, zíya ínyiné gi cigíye ndéréne re, do útu ne do ngúrú sindíne íni ini zí Lomo kídí,

42 "Babá, togú ní útuásá kací komoyí yá, ndá ótoómo máa zíma ndúwúma simi nduwú bì ní go ógu ba wá. Ledre ma'dáa idí méngi roné kací miyéme ledre eyí, nda idí kací sómú ledre amá wá."

43 Zí Lomo káságú maláyika ógu í'bí roko'bú zíya.

44 Gi zí mongú éyí miówo, zíya ndísiné íni ini zí Lomo cù kí siminé. Zí bisuwu bì ndísi kúkú gi roa trij bi ní, óyóló'bó roné idíne bakesíne káa zí sáma ní.

45 Zíya ínyiné ndá'balúgu roné zí 'yí lódú kacíne e. Ní ógu íri ní, niyí go mbá 'dú'du cóngó royé ükú kpá go mbá miúkú gi zí lerí.

46 Zíya úku ledre zíye kídí, "Ásé yí esé 'dú'du esé? Ídísé ndísi íni ini zí Lomo gi ro zíya ndísiné sáká sée gi simi ledre ga bì niyí kí ndísi ndíki sée ní."

*'Dí'biní Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 26:47-56,
Máriko 14:43-50, Yiwáni 18:3-11)*

47 Simi bì Yésu ní aka ngbúrú ndísi úku ledre zí 'yí ené ga gére ní, rüü, zí tú'dú ngiti géyi 'yí e ndé'yíoguyé, Yúda bì ní ngúru 'yí lódú kací Yésu ma'dáa ní, 'di'biogú yée ne. Zíya ndéréne geré fáka Yésu í'bí mandá zíya.

48 Zí Yésu úku ledre zía kídí, "Yúda, ógu fáka 'dódo Owú 'bí 'Yíma'dí kí í'bí mandá zía ba gi zía bi í'bí ngbángáma go ní?"

49 Simi bi 'yí lódú kací Yésu owoní kídí bísinyí ledre ogu néee go ne ní, zíye úku ledre zí Yésu kídí "Ngére, ilizé go tónó lágá yée kí mingburoko maku ga ba?"

50 Zí ngúruyé inyiné koo gi ro lágá ónzó 'yí 'bí moko 'bí mongú 'yí 'dáná éyí† fi umbu, zí mongú maku nda útúne lá gbóo ro mbília do anú, lágá 'décí a tu.

51 Zí Yésu gbúróbóne do 'yí lódú kacíne ga gére néee kídí, "Así go, ótoómose yée mu." Zí óto sílíne ro mbíli o'do néee zí mbíli a émené.

52 Gi ore zí Yésu inyiné úku ledre zí manda ga bi 'bí 'yí 'dáná éyí e kpá kí 'yí ga bi ndísiní lúrú bi kací 'Díci 'bí Lomo ní, nda kí mingburoko 'yí 'bí Yúda e kídí, "Mengí káa be 'di zíse ógusé gi romá kí mingburoko maku e kí ngbóndó e káa zí éyí bi máayí 'yí méngí bísinyí ledre ní?"

53 Kací kadra mbá azé kése do ligá 'bí 'Díci 'bí Lomo 'dí'bisé nda koo máa wá gi zí 'di togú máayí 'yí méngí bísinyí ledre ní? Ba go sindí kadra gi ro zíse méngí éyí bi ílisé méngí a ní gi zí roko'bú 'bí Satána ala'dutu do sogo kángá go."

Pétero uku ya néee owo ené Yésu wá

(Lúrú kpá Matáyo 26:57,58,67-75, Máriko 14:53,54,66-72, Yiwáni 18:12-18,25-27)

54 Tí ma'díi, zíye 'dí'bi Yésu ndéré kíe 'be 'bí mongú 'yí 'dáná éyí. Zí Pétero útúne do kacíye gi gbála ndísi lódú yée.

55 Gi zí drú 'bí bi miará, zíye kótú mongú pho'dú simi yana ligá ndísiyé gbaá roa. Zí Pétero kpá ógu ólúne dongaráye ndísiné gi zí drú.

† **22:50 22:50** Mongú 'yí 'dáná éyí: Mongú 'yí 'dáná éyí romo do manda 'bí 'yí 'dáná éyí e zí Lomo. Ndísi lengbe ólú duú ne simi 'díci bi Mongú Bi 'bí Lomo simi 'Díci 'bí Lomo ní gi ro 'dáná éyí zí Lomo kí'di kérí simi simibi kíe'do. Ndísi 'dí'bi sáma bangá bi ongoonzóni gi ro 'dáná a zí Lomo ní ólú kíe 'díci íri gi ro zí Lomo ótoómoo lúyú ledre 'bí 'yíma'dí e.

56 Ábuwá, ngíti kára bi ndísi méngí moko 'be 'bí mongú 'yí ore ní lurúndiki wo go kací mbíli pho'dú, zíya úku ledre kídí, "O'do néee ní ngúru 'yí gi dongará 'yí ga bi 'bí o'do néee."

57 Zí Pétero úkulúgu ledre zí kára néee kídí, "Ndá úku ledre kenée wá, máówo amá o'do néee wá."

58 Kpá lá ca gi do kací ledre néee ní, zí ngíti 'yí óguné, zíya ónzó komoné ro Pétero zíya úku ledre zí Pétero kídí, "Ayí ngúru 'yí 'bí mongú 'yí bi 'dibiní wo ba."

Zí Pétero úkulúgu ledre zí o'do néee kídí, "Ndá úku ledre kenée wá, máówo amá mongú 'yí néee wá."

59 Gi do kací sindí kadra kíe'do, zí ngíti 'yí kpá úku ledre gi ro Pétero kídí, "Ma'díi, o'do ba ní ngúru 'yí 'bí mongú 'yí ba, gi zíya niyí kíye mbá gi simi Galiláya gíri."

60 Zí Pétero úkulúgu ledre zí o'do néee kídí, "Ndá úku ledre kenée wá, máówo amá mongú 'yí néee wá." Simi bi Pétero ní aka ngbúrú ndísi ódro ní, kokoríyoko, zí ngono úcú koko.

61 Zí Ngére Yésu óyó komoné lúrú Pétero, geré zí ledre bi Yésu uku kídí, "Kílondó 'dá'dá zí ngono kí úcú koko, áyí ási gi romá kí'dí ota ní ngásáoguné simi a."

62 Zí simikozo méngí Pétero, zíya ólúoguné ndoo 'dí sogo ndísiné íni íni kíngaya.

Asikíri foloní Yésu

63 Zí asikíri ga bi otoní yée ndísi lúrú bi káa bi Yésu ní ngásá ní, ndísiyé fóló wo kpá kí ndísi ócó wo.

64 Zíye ódó'dutu komoa zí ngíti 'yí kpá ócó wo, zíye ndú'yú fóló wo kídí, "Nébi, úku aka zíze, ambi ocó yíi néee ne?"

65 Nda gi ore zíye ndísiyé úku sínyi tú'dú bísinyí ledre ga bi kí kese e simiyé ní zíya.

*Yésu kó'dú mingburoko 'yì e
(Lúrú kpá Matáyo 26:59-66,
Máriko 14:55-64, Yiwáni 18:19-24)*

⁶⁶ Akpa kí síndondó, zí mingburoko 'yì ga bì 'bì Yúda e ní, kí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e, kí 'yì 'dódo lorù e yóko royé, do 'dí'biogù Yésu dongaraye.

⁶⁷ Zíye úku ledre zíá kídi, "Úku aka ma'díi zíze, áyí ba Kírésito bì koo ukuní ledre a yaá ní ógu ní?"

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Togú máuku ledre zíse yá, ngúngusé esé e wá."

⁶⁸ Abú mándú'yú kpá sée, úkulúgusé esé ledre kací a zíma wá.

⁶⁹ Éyì bì máowo ní, ásé karanée lúrú Owú 'bì 'Yíma'dí kí ndísi zí Lomo bì roko'bua ofu go ní do anu."

⁷⁰ Zí mingburoko 'yì ga gére née ndú'yú wo kídi, "Káa zí bì úku kenée ní, áyí Owú 'bì Lomo?"

Zíá úkulúgu ledre zíye kídi, "Ledre ma'dáa ní tí káa zí bì úkusé néé."

⁷¹ Zíye ódroyé dengbíye kídi, "Éyì bì ilizé kpá fú ngítí géyì 'yì e úwú ledre gi tarayé gi roa ní 'di, otoasá roné go kí Lomo, uwúzé go cú gi tara ní."

23

*Yésu kó'dú Piláto
(Lúrú kpá Matáyo 27:1,2,11-14,
Máriko 15:1-5, Yiwáni 18:28-38)*

¹ Zí tú'dú 'yì e yóko royé, zíye 'dí'bi Yésu gi ore ndéré kíe kó'dú Piláto, ngúru mongú 'yì 'bì akúma 'bì Rómá.

² Zíye tónoyé í'bí ngbángá a kídi, "O'do ba ndísi sinyi do 'yì ezé e kí ledre kídi ndaní í'bí usórú zí Káyísara wá. Zíá kpá úku ngítí ledre kídi néé ní yí ené goó ne Kírésito, mongú Ngére 'bì Yúda e."

³ Zí Piláto go ndú'yú Yésu kídi, "Ma'díi, áyí ngére 'bì Yúda e?"

Yésu ya zíá ní, "Tí káa zí bì úku néé."

⁴ Zí Piláto ínyiné úku ledre zí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e kídi,

"Málúrúndíki amá lúyú ledre bì do 'décí ngbanga ro o'do ba gi roa ní wá."

⁵ Zí 'yì ga gére née kpá fú ndísi úku ledre zí Piláto kídi, "O'do née sinyi do 'yì e símì kángá bì Yúdáya ní go mbá. Tonó koo sinyi do 'yì e go kú gi símì kángá bì Galiláya ní, bì ba ní ogu kíe go gi ona."

⁶ Símì bì uwú ledre kenée ní, zí Piláto ndú'yú yée kídi, "O'do née ní gi símì gara Galiláya?"

⁷ Zí 'yì ga gére née úkulúgu ledre kídi ii, Yésu ní gi símì gara bì Galiláya ní. Piláto yaá togú kenée yá, idíní 'dí'bi Yésu ndéré kíe zí ngére Eróde, gi zíá Eróde ma'dáa ogu go símì Yerusaléma ore.

⁸ Símì bì Eróde lurú Yésu ní go kó'dúne ní, zíá ídine kí mongú rokinyi gi zíá ndísi koo go óto komoné gi ro lúrú Yésu kí méngi ledre ga bì kí roko'búyé ní gi zíá uwú andá go miuwú andá.

⁹ Zíá ndú'yú Yésu kí tú'dú ndú'yú e, Yésu ukulugu ené ledre zíá mbá wá.

¹⁰ Manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e kí 'yì 'dódo lorù niyí kpá fú mítóroyé ore ndísi í'bí ngbángá a kí roko'búyé mbá.

¹¹ Zí Eróde kí asikíri ené e ínyiyé ndísi fóló Yésu kpá kí úkucáyi wo. Zíye 'dí'biogù bongó 'bì mingburoko ngére e ésí a roa fóló wo kíe. Zí Eróde ma'dáa kásalúgu wo zí Piláto.

¹² Geré zí dongará Eróde kí Piláto bì koo sinyi misinyí ní émené gi zíá bì 'di'biní Yésu go ní.

*Piláto ici roné gi ro yómo Yésu má
(Lúrú kpá Matáyo 27:15-26,
Máriko 15:6-15, Yiwáni 18:39—
19:16)*

¹³ Zí Piláto ínyiné ndóloyóko manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní, kí mingburoko 'yì e, nda kpá kí ngítí géyì 'yì ga bì ore ní,

¹⁴ zíá úku ledre zíye kídi, "Úkusé ledre kídi, o'do ba ndísi sinyi do

'yị e, mändú'yú ló'bó wo go do komosé mbá, mändíki amá lúyú ledre gi zía gi ro 'décí ngbangá roa káa zí bì úkusé ní wá.

¹⁵ Eróde kasalugu wo zíma yáa gi zía ndiki ené kpá lúyú ledre roa wá. Ni go miówoné mbá kídí sì ledre bì do úfu wo gi zía ní ndaá, luyú ené ledre wá.

¹⁶ Gi zí kékí née, máili go ótoómo wo. 'Dá'dá zía kí ndéréne, máayí aka í'bí wo zí asikíri amá e ócó wo kí."

¹⁷ Piláto ni kí roko'bü zíne 'bì ndísi í'dí silihé kíe gi ro kembí 'yị sìmì sindí kadra 'bì ayimbí.

¹⁸ 'Yị e iliní eyé ledre née wá, zíye ìnyiyé mbá gbúrògbóye 'dága kídí, "O'do née idí úyu, zíyi ótoómo silihé gi ro Barába."

¹⁹ Barába ma'dáa yéme koo roné gi ro útúne kí okó do akúma 'bì Róma sìmì Yerusaléma. Zía koo úfu 'yị sìmì sindí kadra maa bì koo née, do koo 'dí'bi wo sìmì sígini gi ro úfu a.

²⁰ Gi zía Piláto ili tí gi ro zíne yómo Yésu, zía úku ándá ledre zí 'yị ga gére née.

²¹ Zí 'yị e kpá gbúrògbó ándá royé kídí, "O'do née idí úyu, o'do née idí úyu."

²² Zía kpá úku ándá ledre zíye kídí, "O'do née luyú ené ledre wá, sì ledre bì do úfu wo gi roa ní ndaá. Máayí aka í'bí wo zí asikíri amá e ócó wo kí, zíma nda ótoómo wo."

²³ Zí 'yị e ìnyiyé mbá gbúrògbóye nda 'dága kíngaya kídí o'do née idí úyu. Gi zí kékí née, zía ótoómo Yésu do úfu wo.

²⁴ Nda gi ore zí Piláto méngi ledre ma'dáa káa zí bì iliní ní.

²⁵ Barába bì koo yéme roné gi ro útú kí okó do akúma 'bì Róma sìmì Yerusaléma ní, zía koo úfu 'yị sìmì sindí kadra maa bì koo née. Do koo 'dí'bi wo sìmì sígini gi ro úfu a ní, zíye ótoómo wo. Zía nda í'bí Yésu zí

asikíri ené e ndéréye úfua kací kúrú 'yị e.

Phephéní Yésu do mingbúngbu kágá

(Lúrú kpá Matáyo 27:31-44, Máriko 15:21-32, Yiwáni 19:17-27)

²⁶ Sìmì bì asikíri ga gére née niyí go mindéréye do misi'di kí Yésu gi ro úfu a ní, zíye ndíkiye kí ngítí o'do irja Simúna. Ni 'yị 'bì gara bì ndisíní ndólo a Kuréne ní, ayí ógu sìmì Yerusaléma. Zí asikíri ga gére née gága wo ìmbí ngburu kágá bì Yésu ndisi ìmbí a ba útúne kíe do kací Yésu ma'dáa.

²⁷ Zí tú'dú 'yị e útúye do kací Yésu mutruu, kará e kí íni ini kí mbúmbúdú.

²⁸ Zí Yésu óyó komoné úku ledre zí kará ga gére née kídí, "Sée kará 'yị 'bì Yerusaléma, ndásé íni ini gi romá wá, idisé íni 'bì esé lerí bì ayí go ógu rosé kí owú 'bì esé e ba.

²⁹ Idisé ówo a kídí sindí kadra ni go gbóo ngítí geyi 'yị e niyí úku ledre kídí, 'Kará ga bì ndikiní owú e wá, kí yée ga bì owú uluní umba kó'dúye wá ní, 'bì eyé eme yí ené ne.'

³⁰ 'Yị ga bì niyí idíáká sìmì Yerusaléma ore sìmì bisinyí sindí kadra née ní ní, niyí úku ledre kídí, " 'Mingburoko landa ga ba ógusé mu útuló'bü zée.'

'Kángá líkpí royí mu zíyi 'dútu zée sìmiyí.'

³¹ Maa bì ngará málúyú ledre wá, do 'dó'do maa káa zí wo ba ní ní, Lomo ni karanée 'dó'do 'yị lúyú ledre ga gére née bisinyíne."

³² Ngítí geyi 'yị lúyú ledre e niyí koo bo gbre 'di'biní yée kpa kí Yésu gi ro úfu yée.

³³ Sìmì bì nderéoguní go kí Yésu do bi bì ndisíní úfu 'yị e doa, ndoloní Gologóta, ledre gi simi a kídí, cóngó do'yị ní, zíye phéphé wo ore. Zíye kpá phéphé ngítí geyi 'yị

lúyú ledre e gbre, ngíti a do sílí Yésu 'bí anú, ngíti a do ngelé.

³⁴ Zíye ónzó gbégbé* ifibáyi bongó ené e kíe dongaráye. Zí Yésu íni ini zí 'Buné kídí, "Babá, idí ótoómo ledre zí 'yí ga bí menginí bisinyí ledre zíma ba, gi zíá owoní eyé éyí bí ndísiñí méngí a néé wá."

³⁵ Zí 'yí mindéré e ndísi téroyé dogború misi'di ndísi lúrúkása wo do mingbúngbu kágá, zí mingburoko 'yí 'bí Yúda e ndísiyé fóló wo kídí, "Sara bí koo yá néé ni Kírésito, 'yí yómo 'yí e, Lomo kasaogu néé ne ní, idí mu yómo roné ke."

³⁶ Zí asikíri e kpá ndísiyé fóló wo gi zíá bí uku ya néé ni ngére ní. Zíye óguyé kí mindogó le'yí í'bí a zíá,

³⁷ zíye úku ledre kídí, "Togú bí áyí tí ngére 'bí Yúda e ní, yómo royí mu ke."

³⁸ Zíye éké sí ledre bí ufuní wo gi roa ní phéphé óto a doa 'dága kídí, "BA MONGÚ NGÉRE 'BÍ YÚDA E."

³⁹ Zí ngúru 'yí lúyú ledre bí phephéní yée ba úku sínyi ledre kídí, "Togú áyí ba tí Kírésito ma'dáa ní, yómo royí mu gi ro zíyí kpá yómo zée ke."

⁴⁰ Zí eze a úku ledre zíá kídí, "Éré Lomo wá gi zí 'di, ndáa bí umbu bí áyí úyu a néé ni úyu ba kpá wo ní wá?"

⁴¹ Bi 'do'doní zée ba mbí gi zíá bí luyúzé ledre ní. Sara o'do néé luyú ledre go, luyú ené kémbí ledre wá."

⁴² Zíá úku ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yí, kí'dí bí áyí go ngére ní, ndá sómúlígí ledre máa wá."

⁴³ Zí Yésu úkulúgu ledre zíá kídí, "Ndá sómú ledre wá, azé idí karaba keyí simi 'be bí 'yí e ndísiñí idí simi a kí rokinyi ní."

*Ledre gi ro umbu Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 27:45-56,
Máriko 15:33-41, Yiwáni 19:28-30)*

⁴⁴ Nda go kí yana kadra, zí kadra ilíne mbuú, zí mítulurú idíne mbíri ndéréoguné gi ro sündí kadra ota.

⁴⁵ Zí mongú mbíli bongó bí odó 'dütuní simi 'Díci 'bí Lomo kíe káa bí ngíti géyi 'yí e niyí olú simi 'díci máa wo bí kí irí Lomo ní lófoné gberé kú gi 'dága gi bi.

⁴⁶ Zí Yésu íni ini zí Lomo kí kúrúne 'dága kídí, "Babá, 'dí'bi 'dówúma mu zíyí íri." Kací ledre bí uku néé lu'bú wá, zí 'dówúá olúoguné.

⁴⁷ Simi bí mongú 'yí 'bí asikíri ga gére néé lurú ledre bí Yésu mengí néé kenée ní, zíá í'bí mbófo éyí zí Lomo kídí, "Ma'díi, o'do ba ndáa 'yí lúyú ledre wá."

⁴⁸ Tú'dú 'yí ga bí yokoní royé ore ndísi lúrú Yésu 'dága do mingbúngbu kágá, simi bí lurúní mongú ledre bí Yésu mengí néé ni kí kíkjíné ní, zíye báiyé gi ore kí ndísi sémbí kó'dúye gi zíá ledre ma'dáa ni kí mongú roko'buné.

⁴⁹ Zí eze lámá Yésu ma'dáa kpá kí ngíti géyi kará ga bí nguñguní ledre ené zíye lódú kací a kú gi simi kángá bí Galiláya ní, téro kása royé gbála ndísi lúrú ledre bí ndísi méngí roné zí Yésu néé.

*Otoní bi zí Yésu
(Lúrú kpá Matáyo 27:57-61,
Máriko 15:42-47, Yiwáni 19:38-42)*

⁵⁰ Ngúru mongú 'yí 'bí Yúda e ni koo bo iria Yoséfa, ni bílámá o'do kpá mbigí 'yí 'bí Lomo.

⁵¹ Nguñu ené ledre 'bí lafúga ga bí ndísiñí yéme a gi ro méngí Yésu kíe ní wá. Ogu yí ené gi simi owú gara 'bí kángá 'bí Yudáya bí ndísiñí ndólo a Aramatáyo ní, kí mongú óto komo gi ro 'yí bí Lomo ni kása ógú a káa do mongú ngére ní.

⁵² Zíá ínyiné ndéréne zí mongú 'yí Piláto ndú'yú wo idí ótoómo umbu Yésu zíne ndéréne óto a.

⁵³ Zí Yoséfa ímbíoto umbu Yésu bi gi do mingbúngbu kágá. Zíye yéme wo simi bikenyi mbíli bongó, zíye 'dí'bi umbua ndéréne óto a simi gu bí iciní simi landa ngará otoní aka 'yíma'dí simi a wá ní.

⁵⁴ Kadra máa née kóo sìndí kadra 'bì yéme ro'yì, gi zía kílondó a née go Sílí 'bì 'Dówúro.

⁵⁵ Zí kará ga bì lodúní kací Yésu ma'dáa kú gi sìmì Galiláya ní kpa útúye do kací Yoséfa gi sì bi íri, zíye lúrú mótoa cù kí komoyé.

⁵⁶ Sìmì bì otoonzóní bi go ní, zí kará ga gére née ndá'bayé 'be, yémeómo sù'bú mìndonyo kpá kí ngítí geyi kágá e mbá nzíiyé zíye ndísiyé kí gi zía otoní née úndru lorù 'bì Sílí 'bì 'Dówúro.

24

Yésu urú gi simi umbu

(Lúrú kpá Matáyo 28:1-10, Máriko 16:1-8, Yiwáni 20:1-10)

¹ Nda go akpa kí sì ndondó sìmì sìlí gi do kací Sílí 'bì 'Dówúro, zí kará ga gére née 'dí'bi sù'bú mìndonyo ga bì yemeomoní yée ní ndéré kíe sì bi. ² Niyí ógu íri ní, gbúrúgbú oyóní tutú gi tara mbotù bi go.

³ Geré zíye ólúye sìmì gu, lurúní bi káa ní, umbu Ngére Yésu ndaá 'bì enée lolù wá, zí tarayé ıdríne mbá miídrí.

⁴ Niyí aka cíkì ndísi sómúló'bó ledre née yá, zí ya'dá e gbre mbá kí bikenyi bongó gindri gindri royé ólúogu téroyé kenée.

⁵ Zí kará ga gére née líyiyé, zíye ési doyé mbá bi gi zí ngiri. Zí ya'dá ga gére née úku ledre kídi, "Ndísisé gámásó'do 'yì bì ní trídrí ní dongará umbu e gi ro 'di?

⁶ Ndaá 'bì ené lolù ona wá, urú yí ené go. Ledre kóo uku zíse sìmì kángá bì Galiláya ní ndaá lígi sée wá, mengi roné née ne.

⁷ Uku kóo kídi, "Ngítí geyi 'yì e niyí karanée í'bí ngbángá Owú 'bì 'Yima'dí zí 'yì lúyú ledre e úfu wo. Nda sìmì ota sìlí, zía úrúne."

⁸ Geré zí kará ga gére née sómúndíki ledre kóo uku ní.

⁹ Zí kará ga gére née ínyiyé gi sì bi gi ore ngásá ndá'bayé úku ledre bi lurúní sì bi íri née zí 'yimikása ga

bì idíakání sokó do kérí ní, nda kpá kí ngítí geyi 'yì lódú kacíga ga bì ore ní.

¹⁰ Kará máa ga gére née kóo Maríya gi sìmì owú gara bì kí ıriné Magidála ní, nda kí ngítí a kí ıriné Zowána, kpá kí ngítí Maríya kpí, née 'bì ené mbágá Yakóbo nda kí ngítí geyi lafúye kará e, ukuní ledre máa née ye zí 'yimikása ga bì 'bì Yésu née.

¹¹ 'Yì ga gére née ńguñguní eyé kóo ledre bì kará ga gére née ukuní ní wá. Somúní yaá kará ga gére née ukuní yí eyé née ngebékpí ledre.

¹² Abú tí kenée ndotó, zí Pétero ınyiné ngásáne sì bi íri, zía ndálané lúrú bi sìmì gu, Ngére Yésu ndaá 'bì ené lolù wá. Lá bongó bì yemení wo sìmì a ní idíakáne sìmì gu. Zía ndá'bané kí ndísi sómú ledre née, owo 'di'bi mbí eyí bì mengi roné née wá.

Yésu 'dodo roné zí 'yì lódú kacíne ga bi gbre ní
(Lúrú kpá Máriko 16:12,13)

¹³ Kpá cíkì sìmì sìlí máa née ní, zí ngítí geyi 'yì lódú kací Yésu ga bì gbre ní ınyiyé ndéréye sìmì owú gara bì kí ıriné Imawú ní. Ni méyili e ınyi doa gbre gi ro mongú gara Yerusaléma.

¹⁴ Sìmì mindéréye do misi'di, zíye ndísiyé kí ódroyé gi ro ledre bì mengi roné née.

¹⁵ Sìmì bì niyí ndísi kí úkuló'bó ledre ga gére née dongaráye ní, zí Yésu ólúoguné zíye, zíye ndísi lódú misi'di kíye.

¹⁶ Owoní eyé bì kídi née wo ní wá, gi zía Lomo ucciónomo kóo yée née káa bì niyí ówo wo.

¹⁷ Zía ndú'yú yée kídi, "Ledre máa bì ndísisé ndéré kí úku a tí bì gáa ba ní 'bié ledre 'di?"

Zíye téroyé, zí sìmì komoyé ídine mbá misinyíne.

¹⁸ Zí ngúruryé kí ıriné Kiliyópa úku ledre zía kídi, "Mongú ledre bì mengi roné do sìlí ga ba sìmì

Yerusaléma íri ba ówo wá ní, ógu 'bì eyí gi 'da?"

19 Yésu ya zíye ní, "Bié ledre 'di?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Née Yésu, nébi gi simi gara Nazeréta, Lomo i'bí kóo roko'bú go zía, zía ndísiné 'dodo ledre zí 'yi e kpá kí méngi mìngburoko ledre e, zí Lomo kí 'yíma'dí e ídíye mbá kí rokinyi gi zía.

20 Kara kóo ba zí manda ga bì 'bì 'yi 'dáná eyí e kpá kí ngítí géyi mìngburoko 'yi ezé e í'bí ngebángá a zí akúma 'bì Róma idíní úfu wo. Do úfu wo do mìngbungbu kágá.

21 Azé 'bì ezé kóo go kí mongú rokinyi kídí née go Kírésito kóo Lomo uku ledre kásaoğú a ní, ogu go gi ro yómo zée Isiréle e. Éyi ndaá lolú wá, mengi karaba simi káñgá go 'dényé sili ota.

22 Tarazé ıdrí gáa gi zí ngítí géyi kará e gi dongaráze. Simi bi gáa inyiní akpa kí síndondó ndéréye sí bi ní,

23 niyí ógu íri ní, o'do máa née ndaá 'bì ené lolú wá. Zí ngítí géyi maláyika e 'dodo royé zí kará máa ga gére née, zíye úku ledre kídí o'do máa urú yi ené.

24 Zí ngítí géyi 'yi ezé e kpá geré inyí ngásaye íri, tí ma'díi ogu ndikiní eyé wo wá."

25 Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ówosé esé ledre wá gi zí 'di, ledre ga bì kóo nébi ukuní yée gi romá kídí Lomo ní kásaoğú a ní ilisé ɳgúŋgu wá gi zí 'di?"

26 Ídísé ówo a kídí Kírésito ní aka 'dó'dó zía kpá úyuné zía úrúne kí, zía ndá'balúgu roné komo ere kí mongú roko'buné.

27 Nda gi ore zí Yésu ma'dáa tónóne úku yéme ini ledre gi simi ledre ga bì kóo nébi e ukuní gi roné do éké yée simi miéké kúrú Lomo ní zíye. Tonó kí Músa nda kí yée ga bì ngítí géyi nébi e ukuní ní.

28 Simi bi nderéoguní nda go gbóo kí gara bì ya'dá ga geré niyí ndéré

simi a ní, zí Yésu ídíne káa zí ayí ókpó ené miókpó ní.

29 Zí ya'dá ga gére née úcuómo wo kídí, "Kadra utú go ndá lolú ndéré wá, idízé 'dú'du kése ona togú bi ará go yá, zíyi ndéréyi." Zí Yésu ndéréye kéye.

30 Nda go do bi eyí miánu, zí Yésu 'dí'bi ambata zía í'bí mbófo eyí zí Lomo gi roa, zía 'déwe simi a zía í'bí a zíye.

31 Geré zí como ya'dá ga gére née óngóne zíye ówo a kídí ábuwá ba yi ené Yésu ke. Zíya lélíne gi zíye gi ore.

32 Zí ya'dá ga gére née úku ledre dengbíye kídí, "Ábuwá ledre bì gáa ndisi úku a zíze do misi'di 'dáa ní utú yeme roné do mimbé'dezé kpini gi zí kényi née."

33 Geré zíye inyiyé ndá'balúgu royé simi Yerusaléma. Niýi ógu íri ní, ngítí 'yímikása ga bì sokó doa kérí ní nda kpá kí ngítí géyi 'yi e yokoní royé go mbá do bi kí'e'do.

34 Kpálá bi oguní ní, geré zí lafúye ga bì gáa ore ní, úku ledre zíye kídí, "Ma'díi, Ngére úrú go 'dodo roné go za cù zí Simúna."

35 Zí lafúye ga bì gáa gbre nda'baoguní gi simi Imawú ní kpá líkpí ledre bì mengi roné zíye do misi'di nda kpá kí wo bì simi bì 'dewe ambata ní, zíye ówoyéme wo.

*Yésu olúogu dongará 'yi lódú
kacíne e*

*(Lúrú kpá Matáyo 28:16-20,
Máriko 16:14-18, Yiwáni 20:19-23,
Moko 'bi 'yímikása e 1:6-8)*

36 Simi bi niyí aka ndisi líkpí ledre née kenée ní, ve, zí Yésu kpá olúoguné dongaráye ore. Zíya úku ledre zíye kídí, "Mimbé'desé ıdrí mu."

37 Simi bi Yésu olúogu ve dongaráye ní, zíye líiyiyé gi zíya somúní 'bì eyé go kídí 'yi lárá ogu ne.

38 Zíya úku ledre zíye kídí, "Ndásé éré ngiri wá, idísé ɳgúŋgu a kídí máurú gi simi umbu go ma'díi.

39 Lúrú aka mbiři ga bì sìmì sílímá ba kí yée ga bì ro sìndíma ní. Táta lúrú aka romá, née tí máa ndaá 'bì ené 'yì lárá wá, 'yì lárá ndaá kí esí roné kpá kí cóngó sìmìné wá."

40 Gi do kací ledre née ní, zía 'dózo sílíné zíye kí sìndíne gi ro zíye lúrú mbiři.

41 'Yì ga gére née mbá, ledre née ní aka zíye káa zí ḥanga ní, togú Yésu urú née tí go née yá. Zía ndú'yú yée kídí, "Owú éyí miánu ní laká tí zíse ona bo?"

42 Zíye i'bíogú milíci kénzé zía,

43 zía ánu a tí dongaráye ore.

44 Zía úku ledre zíye kídí, "Máayí ba kpá úku ándá ledre kóo 'dá'dá ní zíse. Lorú ga bì kóo Mýsa ekéní yée kí nébí e kpá kí yée ga bì sìmì Ke'bì 'bì Dawídi e gi romá ní niyí méngi royé mbá."

45 Zía sáká 'yì ené ga gére née gi ro zíye ówoyéme ini ledre gi sìmì ledre ga bì ekéní gi roné sìmì miéké kúrú Lomo ní.

46 Ba ledre bì ekéní ní kídí, "Kírésito ní 'dó'dó zía úyuné, nda sìmì sílì ota zía úrúne gi sìmì umbu.

47 Ngítí a nda 'bì ené kídí 'yì ené e niyí tónó gi sìmì Yerusaléma ndéré kí úku bílámá sanda ené zí 'yíma'dí e mbá idíni ótoómo méngi bísiný ledre zíye ńgúngu ledre 'bì Lomo gi ro zíye ómoyé.

48 Sée 'yímkása amá e ásá 'dókó ledre máa ga ba se kídí ledre ga bì menginí royé zíma ba niyí ma'díi ledre e.

49 Ídísé ówo a kídí 'Dówú Lomo kóo Babá uku ledre a gi ro i'bí a zíse káa do sáká éyí ní, máayí go ndéré kásaogú a. Tí lá ídísé aka ndísi sìmì Yerusaléma ona zí sáká éyí née oguné káa do roko'bú zíse té kí."

*Yésu nda'ba komo ere
(Lúrú kpá Máriko 16:19,20, Moko 'bì 'yímkása e 1:9-11)*

50 Zí Yésu 'dí'bi yée zíye ólúöguyé gi sìmì Yerusaléma gi ore ndéréye sìmì ngítí owú gara kí ıriné

Beteníya. Sìmì bì oguní íri ní, zía síkpí sílíné 'dága i'bí úndru zíye.

51 Ngbúrú sìmì bì ní ndísi íni ini zí Lomo kí i'bí úndru ní, yóó zía ndá'balúgu roné komo ere.

52 Zíye óto úndrua ore, zíye nda ínyiyé ndá'balúgu royé sìmì Yerusaléma kí mongú rokinyi.

53 Kací kadra mbá, zíye ndísi ndéréye sìmì 'Díci 'bì Lomo íni ini zí Lomo.

Bilámá ledre bì Yiwáni eké ní Ledre gi ro búku bì Yiwáni ní

Yiwáni eké búku ba ne. Nì ngúru 'yì gi dongará 'yimikásá ga bì sokó doa gbre 'bì Yésu ní. Eké búku ba gi ro 'dodo ledre kíe zí Yúda e kpá kí kúfú ngítí géyi 'yì e gi ro zíye ngúngu ledre Yésu. Yiwáni likpí ené ledre gi ro mindísí Yésu do sogo kángá wá. Uku ledre geré gi ro mingburoko ledre ga bì Yésu ndísí mengi yée kpá kí ledre ga bi ndísí 'dodo yée ní. Ledre née 'dodo kírí née kídí Yésu ndaá 'bì ené duú 'yima'dí wá, nì yì ené kpá za cù Lomo (Kápita 1:14).

Búku ba uku ledre zíze kídí Yésu ni kúrú Lomo bì Lomo kasaogu wo do sogo kángá, ógu úyuné káa do éyì 'dáná gi ro 'dí'biyó duú lúyú ledre 'bì 'yima'dí e ní wá, nì Masíya bì koo nébi e ndísíní úku ledrea kídí ni ógu ní. Simi kápita ga bì 13-17 Yiwáni uku ledre gi ro 'yì lódú kací Yésu kídí oto 'buye go kíngaya kpá kí ledre ga bì Yésu úku yée 'dá'dá do kí 'dí'bi wo kí tagá née ní ní. Simi odú a, Yiwáni uku ledre gi ro ngbangá Yésu kí miphéphé wo do mingbúngbu kágá kí ledre gi ro miúrúa gi simi umbu kpá kí ledre bì 'dodo roné zí 'yì lódú kacíne e kí'dí tý'dú ní.

Yésu ni Ledre

¹ Simi bì koo Lomo otoogu aka do sogo kángá ba wá ní, Ledre nì koo kú goó bo 'desí, niyí koo kí Lomo do bi kí'e'do. Nì kpá Lomo bi kí'e'do née.

² Nì kú kí Lomo do bi kí'e'do 'dá'dá Lomo otoogu aka koo do sogo kángá ba wá.

³ Ledre otoogu éyì ga bì do sogo kángá ba za mbá ne. Éyì bì kí'e'do káa yaá otoogu ne wá ní ndaá.

⁴ Ledre ma'dáa nì yì ené ne trídri, zí trídri máa née nda ídine zí 'yima'dí e káa do bimióngó.

⁵ Trídri máa née ogu ne káa do bimióngó zí 'yima'dí e, mituluru utúasá 'dútu a wá.

⁶ Née ní, zí Lomo koo kásaogu ngítí o'do iria Yiwáni, nì 'yì í'bí babaíza zí 'yì e.

⁷ Yiwáni ma'dáa Lomo kasaogu wo 'dodo ledre gi ro bimióngó zí 'yima'dí e gi do bì zíye ngúngu a.

⁸ Yiwáni ma'dáa ndaá 'bì ené ne bimióngó máa née ne wá, ogu 'bì ené lá 'dodo ledre zí 'yima'dí e gi ro bimióngó ma'dáa.

⁹ 'Yì bì nì mbigí bimióngó zí 'yima'dí e ní, nì go ógu zí 'yima'dí e do sogo kángá.

¹⁰ Abú Lomo otoogu 'yima'dí e do sogo kángá ba kpurú gi simi roko'bü 'bì bimióngó yá, simi bì bimióngó ogu nda ndísí dongará 'yima'dí e do sogo kángá ní, owoní eyé lolu koo bì kídí née wo ní wá.

¹¹ Tí bì ogu dongará 'yima'dí e do sogo kángá ní, f'i, 'yì ené e asiní yì eyé gi roa fú lá miási.

¹² Bi nda kenée ní, zí 'yì bì ni bimióngó née nda yì ené méngi bilámá ledre zí 'yì máa yée ga bi ngunguní ledre ené go ní, zíye ídíye mbigí owú ga bì 'bì Lomo ní.

¹³ Ndaá bì ya kídí Lomo ndikiogu yée káa zí bì 'yima'dí e ndísíní ndíki owú e ní wá. Lomo 'di'bi yée káa do owú 'bì ené e, yì ené kací miyéme ledre ené 'bì Lomo.

¹⁴ Zí 'yì bì ndisíní ndólo wo Ledre bì koo niyí kú kí Lomo komo ere ní, ógu ndísíné dongaráze 'yima'dí e do sogo kángá, gi zí oto 'búze go kíngaya. Zée 'yimikásá ené e, owoyemezé roko'bü a go bilámáne kídí roko'bü 'bì bikérí Owú 'bì Lomo ogu go gi zí 'Buné kí ma'díi ledre kpá kí bilámá miméngi ledre do sogo kángá.

¹⁵ Née 'yì bì koo Yiwáni 'yì Bábátízi 'yì e uku ledre a kídí "Ngítí mongú 'yì nì bo nì ógu gi do kacíne

roko'bụ a kí míméngi ledre ené e mbá romoní do 'bì ené 'bì Yiwáni goní. Romo doné gi zía ní yí ené kóo kú bo 'desí.'

¹⁶ Zée 'yí ga bì ṗguṇguzé ledre 'bì mongú 'yí máa née go ní, azé go kí mongú rokinyi kací kadra mbá gi zí bilámá ledre ga bì mengi yée zíze kí úndru bì i'bí zíze odu a ndaá ní.

¹⁷ Ni tí kenée ma'díi, gi zía Lomo i'bíogu ené kóo zí Músa lá duý lorù idí éké a zíze 'yíma'dí e wá. Kasaogu za cú Kírésito* Yésu† ógu 'dódoyéme misi'di bì née ní yómo zée do a ní zíze.

¹⁸ 'Yí bì yaá lurú Lomo go kí komoné ní ndaá. Lá duý békérí Owú 'bì Lomo, bì niyí kí 'Buné kíé'do ní, ogu ne 'dódoyéme Lomo zíze.

*Yúda e ndu'yúní Yiwáni Babatíza
(Matáyo 3:1-12, Máriko 1:1-8,
Lúka 3:15-17)*

¹⁹ Kadra kíé'do zí mingburoko 'yí ga bì 'bì Yúda ga bì simi Yerusaléma ní ịnyiyé kása ngítí geyi 'yí e gi simi kúfú 'yí ga bì ndoloní yée Lévi e ní kpá kí ngítí geyi 'yí 'dáná éyí e zí Lomo kídi, idíní ndéré ndú'yú Yiwáni, togú ni tí ma'díi Kírésito 'yí yómo 'yí e bì yée ndísiñí óto komoyé kací a ba yá?

²⁰ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye fúo kídi, "F'i, mándá 'bì amá Kírésito wá."

²¹ Zíye ndú'yúlúgu wo kídi, "Sara bi née ní, áyí nda go náambi? O'do bì ní nébi‡ kí ịriné Ilíya§ ní?"

Zí Yiwáni kpá úkulúgu ledre kídi, "F'i, mándá 'bì amá Ilíya wá."

Mingburoko 'yí ga gére née ya zíá ní, "Áyí nda go náambi, ngúru nébi bì Lomo kasaogu wo ne ní?"

* ^{1:17} ^{1:17} Kírésito: Ini ledre gi simia kídi, 'yí bì Lomo gelé wo káa do Ngére ní. † ^{1:17} ^{1:17} Yésu: Ini ledre gi simia kídi, Lomo yomo 'yí e. ‡ ^{1:21} ^{1:21} Nébi: Ndísiñí kóo úku ledre née gi ro nébi kóo Músa uku ledrea kídi ní ógu ní. Ólo Gbre lorù 18:15-18 kí Moko 'bì 'yímikásá e 3:22-23.

§ ^{1:21} ^{1:21} Ilíya: Ilíya ni kóo nébi 'bì Yúda e bì kóo Lomo 'di'bilugu wo 'desí komo ere ní. ^{1:23}

^{1:23} Isáya 40:3 * ^{1:24} ^{1:24} Farusáyo: Née ngítí geyi Yúda ga bì ngárá ndítí'dofuní do lorù bì Músa eké ní wá ní. ṗguṇguní kídi lomo ro 'yíma'dí e ní bo, maláyika e niyí bo, 'yí e ndísiñí kpá úru gi simi umbu. Ólo Moko 'bì 'yímikásá e 23:6-8.

Yiwáni ya zíye ní, "Mándá 'bì amá kpá ngúru nébi bì Lomo kasaogu ne ní wá."

²² Mingburoko 'yí ga gére née ya zí Yiwáni ní bilámáne. Bì goó kenée ní, úku aka nda mbigí ledre gi royi zíze gi do bì zíze ndá'bazé úku a zí mingburoko 'yí ezé ga bì kasaní zée zíyi ba.

²³ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídi, "Máayí ba 'yí bì kóo nébi Isáya uku ledre a 'desí kídi, 'yí ní karanée ndísi ótrú ledre zí 'yí e simi súwú kídi,

" 'Yemeómosé misi'di mu nzíyiné zí Ngére,

ídísé 'dózo yéme misi'di zíá.' "

²⁴ Zí ngítí geyi Farusáyo ga bì* niyí dongará mingburoko 'yí ga bì Yúda e kasaní yée ndéré ndú'yú Yiwáni ní,

²⁵ "Inyiyé ndú'yú Yiwáni kídi, sara togú bì ndá Kírésito wá, ndá kpá nébi bì kí ịriné Ilíya ní wá, ndá kpá ngúru nébi bì Lomo kasaogu ní wá ní, ambi i'bí nda roko'bụ zíyi, zíyi ndísiyi méngi babatíza kíe zí 'yí e ní ne?"

²⁶ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídi, "Mándísi méngi 'bì amá lá duý babatíza bì kí iní ní. 'Yí ní bo dongaráse, tí lá ówosé esé wo wá.

²⁷ Née mongú 'yí bì kóo mááku ledre a kídi, ní ógu gi do kacíma ní. Máutuásá gbawá ndísi méngi moko zído bilámá misi'diné káa zí bì ili ní."

²⁸ Ledre máa née mengi kóo roné simi gara Beteníya sága mongú ngburu bì Yeredéne kí'dí bì kóo Yiwáni ndísi bábátízí 'yí e ní.

Yésu Owú Kábiříki 'bì Lomo

²⁹ Nda káa zí kílondó a née, zí Yiwáni lúrúndíki Yésu ní go

ndísi ógu mì'dí zíye. Zí Yiwáni ma'dáa ínyiné úku ledre zí 'yì ga bì cigíne ore ní kídí, "Lúrusé aka o'do bì ní ndísi ógu gi 'dáa ba, née Owú Kábírikí[†] bi Lomo kasaogu wo zía ógu 'dí'biyó lúyú ledre 'bì 'yíma'dí e ní."

³⁰ Née 'yì bì máuku ledre a zíse kídí ní ógu gi do kacíma, roko'bù ledre ené romo do 'bì amá go kíngaya gi zía ní yì ené koo kú go bo 'desí ní.

³¹ Máowoyéme amá aka koo wo 'dá'dá kpá wá, nda té sìmì bì mändísi bábátizì sée ní. Ábuwá Lomo yeme ledre née kenée zíma gi ro zíma ndísimá bábátizì sée Isiréle e kí iní gi ro 'dódayéme wo zíse.

³² Yiwáni uku koo ledre gi roa kídí, "Sìmì bì koo mändísi bábátizì wo zí 'Dówú Lomo[‡] óguné gi komo ere doa káa zí kírikó'do ní. ³³ Nda té zí Lomo bì kasa máa ndísi méngi babatíza zí 'yì e ní úku ledre a kídí, "Yì bì lúrú 'Dówú Lomo ógu doa káa zí kírikó'do née ní, née wo bì ní bábátizì 'yì e kí roko'bù 'bì 'Dówú Lomo ní."

³⁴ Máuku zíse ma'díi, o'do née máowoyéme nda wo go, ní mbigí Owú 'bì Lomo."

Mizefì 'yì ga bi lodúní kací Yésu ní

³⁵ Gi do kací ledre née, nda sìmì ngítí sìlì kpí, Yiwáni niyí go ndísi tóro kí 'yì lódú kacíne e gbre.

³⁶ Zí lúrúndíki Yésu kí ndéré 'décí bi gbála. Zí inyiné úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, "Lúrusé aka o'do bì 'dáa, née Owú Kábírikí bi Lomo kasaogu gi ro úyuné do bi kací 'yíma'dí e ní."

³⁷ Sìmì bì 'yì lódú kací Yiwáni uwúní ledre bì Yiwáni uku zíye kenée ní, zíye inyiyé gbrengará ndéréye lódú kací Yésu.

^{† 1:29 1:29} Owú kábírikí: Lomo uku ledre zí Músa kídí idí úku ledre zí 'yì e idíní 'dáná Owú kábírikí zí Lomo gi ro do ótoómo lúyú ledre eyé e. Née sì ledre bi ndíshiní ndólo Yésu Owú kábírikí gi zía ní úyu zía 'dí'biyó lúyú ledre ezé e. ^{‡ 1:32 1:32} 'Dówú Lomo: 'Dówú Lomo ni 'Dówú bi simi Lomo ní. Búkú 'bì Yiwáni uku zíze kídí Lomo ni 'Bú, Yésu bi Owú 'bì ené ní ní kpá Lomo zí 'Dówú Lomo ní 'bì ené 'Dówú sìmì Lomo ní.

³⁸ Zí Yésu lúrúndíki yée do kacíne. Zí ndú'yú yée kídí, "Ílisé 'di?"

Zí ya'dá ga gére née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "'Yì 'dódo ledre ndísi ndísi 'da?"

³⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ógusé mu ndéré ówo bi ndísimá."

Zíye ndéréoguyé do bi bì Yésu ndísi doa ní. Zíye ndísiójónzó ngítí kadra née teké zí Yésu íri, gi zía ndikíní koo née nda go kí kadra tagá éyì 'bì sìndí kadra eso.

⁴⁰ Ngúru 'yì gi dongará ya'dá ga bì gbre uwúní ledre bì Yiwáni uku zíye, zíye inyiyé ndéréye lódú kací Yésu ní, ní Andiríya, lúndu Simúna Pétero.

⁴¹ Sìmì bì nda'baoguní gi zí Yésu girí ní, geré zí Andiríya ndéréókpóné úku ledre zí lúnduné Simúna Pétero kídí, "Ndikizé Masiya go." Ledre gi sìmì ndóló bì Masiya née kídí Kíresíto, née wo bì Lomo kasaogu wo káa do 'yì yómo 'yì e ní.

⁴² Zí Andiríya 'díyíoto lúnduné Simúna Pétero zí Yésu íri.

Zí Yésu lúrú Simúna cii, zíá úku ledre zí Simúna kídí, "Máowó yíi bú, áyí wotí Yiwáni. Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, mikanda iriyí ní go Pétero." Ini ledre gi sìmì a kídí, "Tutú."

⁴³ Nda sìmì ngítí sìlì, gi do kací ledre máa wo née ní, zí Yésu inyiné ndéréne sìmì kángá bì Galiláya ní. Zíye ndíkíye íri kí ngítí o'do kí iriné Phílipto. Zí Yésu úku ledre zíá kídí, "Máili zíyi ídíyí 'yì lódú kacíma Phílipto."

⁴⁴ Phílipto ma'dáa ní kpá gi sìmì Beteseyída, gara bì Andiríya kí lúnduné Pétero niyí gi simia ní.

⁴⁵ Zí Phílipto ndéréne ndíki ngítí ezené kí iriné Nataníyele zíá úku ledre zíá kídí, "Nataníyele, o'do bì

kí ịriné Yésu, wotí Yoséfa bì simi Nazeréta bì koo Músa kí ngiti géyi nébi e ekéní ledre a simi búku 'bi lorùní, ndikizé wo go."

⁴⁶ Zí Nataníyele úkulúgu ledre zí Phílipo kídí, "Óo, éyi 'be kpá Nazeréta zí bilámá ledre méngi roné simi a?"

Phílipo ya zía ní, "Ndá ítí kangú wá, nderézé mu kényi, zíyi lúrú wo za cù kí komoyí."

⁴⁷ Simi bì Nataníyele ogu go gbóoro Yésu ní, zí Yésu úku ledre gi roa kídí, "O'do ba ni mbigí Isiréle, bisinyí sómú ledre ndaá do mimbé 'de a wá."

⁴⁸ Zí Nataníyele úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yi, ówo máa 'da, bì zíyi úku ledre gi romá kenée ní."

Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, "Málúrú yíj go simi bì gáa áyí ndísi 'dówúroyí sì kágá íri, 'dá'dá Phílipo ndólo aka yíj wá ní."

⁴⁹ Gi zí ledre bì Yésu uku kenée ní, geré zí Nataníyele úku ledre fúo zí Yésu kídí, "'yi 'dódo ledre áyí mbigí Owú 'bi Lomo ma'díi, Ngére do kúfúze Isiréle za mbá."

⁵⁰ Yésu ya zía ní, ọgún̄u ledremá néé lá gi zí ledre bì máuku máyá málúrúndíki yíj kí 'dówúroyí sì kágá ní? Togú kenée yá, áyí lúrú tú'dú mìngburoko ledre e gi zí wo néé.

⁵¹ Zí Yésu kpá fú úku yata ledre zí Nataníyele kídí, "Ásé karanée lúrú ere likpíní go fúo káa zí mbotu ní. Máa Owú 'bi 'Yíma'dí zíma idíma dongará ere kí do sogo kángá káa zí 'bé'bé ní zí maláyika e ndísi ékíoguyé gi doa bi kpá kí ékilúgu royé 'dága komo ere."

2

Yésu oyólo'bó iní káa do le'yi kóró simi Kána

¹ Sílì gbre gi do kací a bì Yésu ndolo Phílipo e kí Nataníyele káa do 'yi lódú kacíne e ní, zí ngiti 'yi méngi ayímbi 'bi ófú ro'yi 'be 'bi ené simi Kána, ngiti owú gara simi

Galiláya. Mariya mbágá Yésu ní koo kpá simi ayímbi máa néé íri.

² Ndoloní koo kpá Yésu kí 'yi lódú kacíne e simi ayímbi máa néé íri.

³ 'Yi e niyí idí kíe ní, le'yi kóró ụkú go. Zí Mariya ínyiné úku ledre zí Yésu kídí, "Bì áyí lúrú a ba ní le'yi ụkú yi ené go, éyi bì zí 'yi éwé a ní ndaá lolú wá."

⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zí mbágáne kídí, "Mamá, ba ndaá aka sindí kadra bì zíma 'dódo roko'búmá simi a zí 'yi e ní wá."

⁵ Nda gi ore, zí Mariya ma'dáa ínyiné úku ledre zí 'yi 'bi moko ga bì ore ní kídí, "Togú uku ledre go zíse yá, ídísé méngi 'duo wo."

⁶ Mìngburoko ndoko iní niyí koo kírí néé ịnyí doa kérí (6) ndísiñí íngi'dúcu yée kí iní gi ro do ndísi méngi moko e kpá kí lúgu éyi e kíe kací ondú 'bi Yúda e. Pheré* máa ga gére néé kacíye kékí'e 'do mbá bikériye ndísi 'dí'bi kúkú e cí kérí a (20) togú wá, cí kérí a doa sokó (30).

⁷ Zí Yésu ínyiné úku ledre zí 'yi 'bi moko ga gére néé kídí, "Ndíri'dúcusé aka ndoko iní ga gére néé mu kí iní." Zí 'yi 'bi moko ga gére néé tí méngi a kenée, zíye íngi 'dúcu pheré ga gére néé 'bé.

⁸ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Íngisé iní máa ga gére néé mu ndéré kíe zí 'yi bì ndísi lúrú bi kací 'yi e ní." Zí 'yi 'bi moko ga gére néé méngi a tí kenée.

⁹ Zí 'yi lúrú bi kací 'yi e 'dí'bi iní néé éwéuzu a. Simi bì ewéuzu ní, oyólo'bó yi ené roné go le'yi kóró, inyiromo nda kpá go do le'yi bì ewéní 'dá'dá ore ní mbá. Owo bi bì oguní kí békinyi le'yi néé gi doa ní wá, 'yi 'bi moko ga bì oguní kíe ní owoní duú ye. Geré zí 'yi lúrú bi kací 'yi e néé ịnyiné ndólo míngi ayímbi,

¹⁰ do úku ledre zía kídí, "Méngisé bì káa ledre 'di? Ásé aka gáa í'bíogu mbigí le'yi zí 'yi e 'dá'dá kí, káa zí bì legbe ndísiżé méngi a ní abú ásé

* 2:6 2:6 Pheré máa ga gére néé niyí gi simi tutú.

nda í'bíogú iní a gi 'dá'ba yá ndaá káa do ledre wá, née 'yí e lerení go."

11 Née mizefí mongú ledre bi Yésu mengí wo bi gbékpí 'yí utúasá méngí a wá, oyólo'bó iní káa do le'yí simí Kána owú gara simí bi Galiláya ní. Simí sindí kadra máa bi koo née ní, zí tú'dú 'yí e ówo a mbá kídí ni kí roko'bú ledre e zíne. Gi zí kényí née, zí 'yí lódú kacíga nda ngúngu ledre a za kíngaya.

12 Simí bi ayímbi utú nda go ní, zí Yésu inyiyé kí mbágáne kí lúnduné e nda kpá kí 'yí lódú kacíne e ndéré ndísiyé simí ngíti owú gara kí ıriné Kapáranawúma kí owú silih cíku'dée.

Yésu ogóbayi 'yi e
(Matáyo 21:12-13, Máriko 11:15-17, Lúka 19:45-46)

13 Simí bi ngítí silih 'bi Ayímbi 'bi Yúda e bi ndísiní ndóló a Umbuokpó[†] idíaká go lá cíku'dée gi ro zí tónóne ní, zí Yésu inyiné kí 'yí lódú kacíne e ndéréye simí Yerusaléma.

14 Simí bi oguní íri ní, geré zíye ndéréókpóye do ligá mongú 'Díci 'bi Lomo.[‡] Niyi ógu íri ní, ngítí géyi 'yí e niyi go ndísi úgúoyó ítí e, kábiríkí e kpá kí amámu e zí lafúye gi ro do ndísi 'dáná eyí kíe zí Lomo. Ngítí géyi 'yí oguní 'bi eyé kí késí e ndísi kí óyoló'bó yée.

15 Zí ledre bi 'yí ga gére ndísiní méngí a née sínýíne ro Yésu, zí 'dí'bi sí'dí bi kí mirásáne ní ndísiné ócó bayi 'yí ga gére née kpá kí bangá eyé ga gére née kíe do ligá 'Díci 'bi Lomo. Zí sükpi tarabíza ga bi 'yí óyoló'bó késí e ndísiní óyoló'bó késí eyé e doyé ní do ítrionzó yée kpukpukpú bi, zí késí eyé ga gére née báiyé faa bi.

[†] 2:13 2:13 Ayímbi Umbuokpó: Ni sindí kadra bi Yúda e ndísiní sómúndíki ledre bi koo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bi eyé e ufu owú 'bi eyé e wá gi zí bi ojóní sáma owú kábiríkí ro kágá mbotu eyé e ní. Zí koo 'di'biogú yée gi simí ízibiti gi simí 'do'dó bi koo niyi simí a ní. Ólo Olúogú 12:1-20.

[‡] 2:14 2:14 'Díci 'bi Lomo: 'Díci máa wo née ni duú kíe'do simí Yerusaléma. 'Yí 'dáná eyí e ndísiní lengbe 'dáná eyí simia gi zí Lomo ní ore, gi ro zí ótoómo lúyú ledre 'bi 'yí e. 2:17 2:17 Ke'bi 'bi Dawádi e 69:9

16 Zí ndéréne úku ledre zí yée ga bi ndísiní úgúoyó amámu e ní kídí, "Dí'bióyósé 'yí esé ga gére née gi ore mu káa zí bi máayí úku a ba. Ndásé óyoló'bó 'Díci bi 'yí e ndísiní ógu íni ini simí a zí Babá ní káa do súu wá."

17 Simí bi 'yí lódú kací Yésu lurúní ledre ga bi Yésu mengí yée gi ro 'Díci 'bi Lomo kenée ní, geré zíye sómúndíki ledre bi koo ngére Dawádi uku wo do éké a simí miéké kúrú Lomo kídí, "Lomo, 'bú 'díci eyí ofu domá go."

18 Zí ledre bi Yésu mengí gi ro 'Díci 'bi Lomo née sínýíne ro mingburoko 'yí ga bi 'bi Yúda e ní. Zíye óguyé útúye do Yésu kí ledre kídí, "Eyí bi méngí kényí gi zí a kenée ní 'di? Togú kenée yá, méngiógu aka ngítí mongú ledre cakaba, wo bi kí roko'buné ní gi ro zíze ówo a kídí ma'díi Lomo kasaogu yíij ne."

19 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née kídí, "Togú ílisé ówo roko'bumá, ndúrusé aka mongú 'Díci 'bi Lomo née mbá bi, máayí úbúlúgu a duú simí silih ota."

20 Zí Yúda ga gére née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Úu, úku née ledre? 'Díci 'bi Lomo bi simíbi nderé do 'yí e kí úbú a 'dényé cí gbre doa inyi doa kérí (46) ní, yá togú ndúruní yá née ni úbúlúgu a duú simí silih ota (3)?"

21 Yésu uku ené née ledre 'Díci 'bi Lomo wá, uku yí ené née ledrené.

22 Simí bi úrú gi simí umbu ní, geré zí 'yí lódú kacíga sómúndíki ledre bi koo uku ní. Gi zí kényí née, zí 'yí lódú kacíga ngúngu ledre ga bi miékéye simí miéké kúrú Lomo kpá kí ngítí géyi ledre ga bi Yésu ma'dáa uku yée ní.

23 Simí bi koo Yésu niyi simí Yerusaléma ní, simí Ayímbi 'bi Um-

buokpó, zí Yésu ma'dáa kóo ndísiné méngi tú'dú mìngburoko ledre e íri. Gi zí kékí née, zí tú'dú 'yí e ngúngu ledre a ma'díi.

²⁴ Tí lá Yésu ma'dáa ili ené kóo méngi kékí kací mísómú ledre 'bi 'yí e wá gi zía owo bú mimbé'deyé ndaa bilámáne wá.

²⁵ Yésu ma'dáa ili ené zí 'yíma'dí úku ledre 'yíma'dí zíne wá gi zía owo yí ené bisinyí mísómú ledre 'bi 'yíma'dí e mbá bú.

3

Yésu 'dodo ledre 'bi Lomo zí Nikodímo

¹ Ngítí o'do ní kóo bo ịriá Níkodímo, ní ngúru 'yí gi dongará 'yí ga bi ndísiní ndolo yée Farusáyo e ní,* ní kpá ngúru mongú 'yí 'bi Yúda e.

² Sími ngítí sílí, zía lólóné kí ndülü ndéréné úku ledre zí Yésu kídí, "'Yí 'dodo ledre, zée Isiréle e za mbá owozé go bú kídí Lomo kasaogu yí ené yíj ne ógu 'dodo ledre ené. Owozé gi zía éyí ga bi ndísi méngi yée ní, gbékpí 'yí utúasá ené méngi yée wá 'búo togú 'yí bi Lomo i'bí roko'bú ledre máa née go zía ní."

³ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, "Mááku zíyí ma'díi, togú 'yí ili gi ro zíne óguné 'be 'bi Lomo yá, idíní ndíkiogu wo mìkádané kí."

⁴ Níkodímo ya zí Yésu ní, "Ledre máa née ní méngi roné kenée née láráa káa be 'di? Bi máayí nda kpá go mongúma káa zí ba, máayí ólúlúgu romá sími mbágáma do ndíkiogu máa kpá mìkádané née láráa káa be 'di?"

⁵ Yésu ya, "Mááku zíyí ma'díi Níkodímo, togú ndikioguní 'yí mìkádané kí 'Dówú Lomo kpá kí iní wá yá, utúasá ógu 'be 'bi Lomo wá.

⁶ 'Yí máa wo bi ndikiogu wo lá mìndíkiogu do sogo kángá ba ní, míméngi ledre ené ní dùú 'bi

'yíma'dí e. 'Yí máa wo bi 'Dówú Lomo ndikiogu wo go mìkádané ní, ní go mbigí 'yí bi 'bi Lomo ní.

⁷ Zí Yésu kpá úku ngítí ledre zía kídí, 'Níkodímo, ndá ónzó komoyí gi zí ledre bi mááku máyá 'Dówú Lomo idí ndíkiogu 'yíma'dí e mìkádané ní wá.'

⁸ 'Yí bi ndikioguní wo go mìkádané ní, míméngi ledre ené gbékpí 'yí e utúasání eyé ówo a wá gi zía 'Dówú Lomo ndísi úkuí'bí yée zía ne. Cé káa zí sili bi 'yí e uwúní lá gború a lurúní roa wá ní."

⁹ Níkodímo ya zí Yésu ní, "Ledre máa née ní nda kú méngi roné née kenée láráa káa be 'di?"

¹⁰ Yésu ya zí Níkodímo ní, "Bi áyí ba tí mongú 'yí, ndísi 'dodo ledre zí lafúyí e Isiréle yíj ní, sara ówo ini ledre gi sími ledre née wá gi zí 'di?

¹¹ Mááku zíyí ma'díi Níkodímo, ledre ga bi za mbá ndísi zé úku yée zíse Yúda e ní, niyí za mbá ma'díi ledre e gi zía lurúzé ledre máa ga gére née go za cù kí komozé. Tí lá ilisé esé ngúngu yée wá.

¹² Lúrú aka Níkodímo, mändísi úku ledre zíse ótoásá a kí éyí ga bi do sogo kángá ona ní, útúásásé esé ówoyéme ini ledre gi sími a wá. Sara togú mááku zíse lá dùú ledre ga bi 'bi Lomo komo ere ní, ásé ngúngu a, f'i, ngúngusé esé e wá.

¹³ 'Yí bi ogu go gi komo ere zía ówoyéme ledre ga bi íri ní ndaá, tí lá dùú máa bi Owú 'bi 'Yíma'dí ní.

¹⁴ Máá Owú 'bi 'Yíma'dí, mááku zíse, káa zí bi kóo Músa yeme líli kámá zía phéphéngéri a ro kágá síkpi a kíe 'daga ní, niyí karanée phéphéngéri máa ro kágá do síkpi máa kpá kenée, ¹⁵ gi ro 'yí bi ngúngu ledremá go ní zía ídine kí trídrí bi za fí ní.

¹⁶ "Gi zía 'yíma'dí e do sogo kángá za mbá Lomo oto 'búye go kíngaya, zía ínyiné kásaoğu bikerí Owú 'bi ené ógu úyuné gi royé. Yaá 'yí bi

* **3:1 3:1** Farusáyo: Néé ngítí géyi Yúda ga bi ngará ndití'dofuní do lorú bi Músa eké ní wá ní. Ngúnguní ledre 'dówú Lomo, kí ledre maláyika e kpá kí ledre miúrú 'yí e gi simi umbu.

ŋguŋgu ledre a go ní uyu wá, ni ídí triðrjné za fí.

¹⁷ Lomo kasaogu ené bikérí Owú 'bí ené née gi ro zia ógunné 'décí nganga 'yima'dí e wá. Kasaogu wo gi ro zia ógunné yómo 'yima'dí e.

¹⁸ 'Yí bi ŋguŋgu ledre bikérí Owú 'bí Lomo née go ní, Lomo 'decí ené nganga roa bisinyíne wá. 'Yí máa wo bi ŋguŋgu ledre Owú 'bí Lomo née wá ní, Lomo 'decí nganga roa go 'desí.

¹⁹ Lomo kasaogu owú 'bí ené kí bilámá 'dodo ledre, zí bilámá 'dodo ledre máa née ídine zí 'yima'dí e káa zí bimíongó ní. 'Yima'dí e asiní nda yí eyé gi ro bimíongó née miási gi zia miméngi ledre eyé ni yí ené mbá bisinyíne.

²⁰ Bisinyí ledre ni yí ené káa zí mitulurú ní. 'Yí ga bi ndisjní méngi bisinyí ledre ní sogóní yí eyé bimíongó misogó káa bi bimíongó ni 'dodoogu bisinyí ledre eyé ke.

²¹ 'Yí máa wo bi ndisi méngi yí ené duú bilámá ledre ní, ni yí ené simi bimíongó. 'Yí e niyí inyí mbá ówo bilámá miméngi ledre ené zíye ndisjyé úku a kídi, ma'díi, 'yí ba ndisi mengi ledre bi Lomo ili ní."

Yiwáni 'yí Bábátízí 'yí e uku ledre Yésu

²² Gi do kací ledre máa wo née ní, zí Yésu inyiyé kí 'yí lódú kacíne e gi simi Yerusaléma ndéréye simi kángá bi Yudáya ní. Zíye ndisjyé 'dodo ledre 'bí Lomo zí 'yí e. 'Yí máa yée ga bi ŋguŋguní go ní, zia ndisjné kí bábátízí yée.

²³ Simi sindí kadra máa bi kóo née ní, Yiwáni ni kóo ore simi ngíti owú bi kí irjné Ayinóno gbóo kí ngíti owú bi kí irjné Salíma ndisi bábátízí 'yí e. Gi zia mongú iní ni kóo bo ore utúasá go gi ro bábátízí tú'dú 'yí e simi a.

²⁴ Ledre máa née ndisi kóo méngi roné née simi bi kóo ngará ngére Eróde Andipá onzó aka kóo Yiwáni ma'dáa simi sígini wá ní.

²⁵ Zí ngíti o'do gi dongará Yúda e ógunné zíye ndisjyé ítí kangú dongaráye kí 'yí ga bi 'yí lódú kací Yiwáni ni gi ro ledre 'bí ídí 'yí drá do komo Lomo.

²⁶ Simi bi 'yí lódú kací Yiwáni uwúní ledre bi o'do née uku zíye kenée ní, zíye inyiyé ndéréye ndú'yú Yiwáni kídi, "'Yí 'dodo ledre, o'do bi kóo Yésu ndisjzé kíye sága Yeredéne 'dáa, bi zíyí úku yéme ledre gi roa ní, uwúzé yaá ni nda yí ené íri go kpá ndisi bábátízí 'yí e, tú'dú 'yí e niyí nda yí eyé go ndisi ndéré zia íri gi ro babatíza."

²⁷ Zí Yiwáni úkulúgu ledre zí 'yí lódú kacíne ga gére née kídi, "F'i, bi ndaá sínyí rosé wá. O'do née mengi ené ledre née lá kí roné wá, Lomo i'bí roko'bú ledre née ne zia.

²⁸ Máuku kóo ledre zíse go fúo kídi, 'Mándá 'bí amá Kírésito wá. Mándisi lá yémeómo 'yí e nzíiyé zí 'yí yómo 'yí e ma'dáa.'

²⁹ Máuku zíse, máa Yiwáni, máayí 'bí amá lá misanda. Káa zí bi ówosé bú togú 'yí ili ófú kára yá, ni kása misanda 'dá'dá gi ro yéme misi'di ledre kára máa née ní. Misanda née ni ídí kí mongú rokinyi kí lúru o'do 'bí kára née 'be 'bí towúga íri simi sindí kadra 'bí í'bí lafa. Máa Yiwáni, máayí go kí mongú rokinyi gi zia 'yí bi mánđisi yémeómo 'yí e zia ní ogu go."

³⁰ Utúasá miútúásá zí ledre Yésu ídine ne owóowó, ndaá zí ledremá ídine ne owóowó zí 'yima'dí e wá.

³¹ Gi zia bi Yésu ogu 'bí ené cù gi komo ere, Lomo kasa wo ne ní, ni ndisi 'dodo zí 'yí e mbigí ledre bi gi zí Lomo ní. Máa Yiwáni, máayí 'bí amá 'yima'dí, 'bí amá mi'dodo ledre ni ndéré 'dýi roné kací miméngi ledre 'bí 'yima'dí e. Duú wo bi Lomo kasaogu wo gi komo ere ní, roko'bua romo ne.

³² Ni ndisi 'dodo 'bí ené zí 'yima'dí e za cù ledre bi lurú kí komoné, zia úwú a kpá za cù kí mbíline gi tara Lomo ní. Ledre ga

bì ndisi 'dodo yée née mbá, tū'dú 'yíma'dí e iliní eyé ŋgúŋgu a wá.

³³ Togú 'yí ŋguŋgu ledre ga bì Yésu ndisi 'dodo yée née go yá, 'yí maa née ŋguŋgu kpá go kídí Lomo kasaogu wo ne.

³⁴ Ndisi 'dodo mbigí ledre ga gére née kenée gi zia Lomo kasaogu wo ne. Lomo ma'dáa i'bí roko'bú 'bí 'Dówúne go zia.

³⁵ Lomo otoomo ledre ené e za mbá zí Owú 'bí ené maa née gi zia oto 'bú Owú ma'dáa go kíngaya.

³⁶ 'Yí maa wo bì ŋguŋgu ledre Owú maa née go ní, uyu wá ní idí kí tridri bì za fí ní. 'Yí maa wo bì ní ási miási ŋguŋgu ledre Owú maa née wá ní, utúasá ndíki tridri bì za fí ní gi zí Lomo wá. Lomo 'decí ngbanga go roa 'desí.

4

Yésu uku ledre e zí nyí 'yí 'bí Samáriya

¹ Zí Farúsáyo e úwú ledre kídí, 'yí lódú kací Yésu ndisíní nda go ógu eyé zí Yésu gi ro babatíza rómo do 'bí Yiwáni.

² Abú tū'dú 'yí e ndisíní ndéré zí Yésu gi ro babatíza yá ní, i'bí ené babatíza zíye ne wá. 'Yí lódú kacíga ndisíní yí eyé i'bí babatíza ye.

³ Simí bì Yésu owo kídí Farúsáyo owoní go ya tū'dú 'yí e ndisíní nda go ndéré zíne ní, zia ínyí ené gi simí kángá bì Yúdáya ní gi ore ndá'balúgu roné simí kángá bì Galiláya ní.

⁴ Simí mindá'ba a simí Galiláya, ndéré kpurú gi simí kángá bì Samáriya ní.

⁵ Simí bì nderéogu simí Samáriya ní, zia ndéréókpóne simí ngíti owú gara 'bí Samáriya bì kí ịrịnē Sakára gbóo kí bi bì koo Yakóbo ndisi ndisi doa, zia ótoómo a zí owú 'bí ené Yoséfa ní.

⁶ 'Dawú bì koo Yakóbo iciomo ní ní koo kpá bo ore. Simí bì Yésu oguní do 'dawú née ore ní, zia 'dówúroné do 'dawú maa née kírí née gi zí

kúrú 'bì ngbángbá ndéré. Née koo kí yana kadra simí sindí kadra sokó doa gbre.

⁷ Ndisi aka kpá lá ca, geré zí ngíti kára nyí 'yí 'bí Samáriya óguné íngi iní ené. Zí Yésu úku ledre zí kára maa née kídí, "Áko, sáká aka maa kí iní miéwé"

⁸ Simí sindí kadra maa bì koo née ní, 'yí lódú kacíga nderéní go mbá úgú éyí miánu zíye simí owú gara bì ore née.

⁹ Zí nyí 'yí 'bí Samáriya née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Úku née kenée ledre 'di, tí bì ówo bú ngará zée Samáriya e ilizé rozé kí Yúda e wá ní, zíyi úku ledre yá mádí í'bí iní zíyi éwé a?"

¹⁰ Zí Yésu úkulúgu ledre zí kára née kídí, "Idí ówo sáká éyí 'bí Lomo bì zíyi ní bo, zíyi ówo 'yí bì ombo iní gi zíyi ba bo, káa bì ómbo iní miéwé go gi do bì zia í'bí a zíyi, wo bì ní óto yíi zíyi idíyi tridriyí za fí ní."

¹¹ Zí kára née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yí, bì 'dawú ba olú yí ené miólú kíngaya, ngárá ká'dá 'bí lála iní gi simí gu 'dawú gíri ndaá kpá zíyi wá ní, áyí ndíki iní bì zia óto 'yí tridri za fí ní gi 'da?

¹² Rómo do bulúnduzé Yakóbo bì koo iciomo mongú 'dawú ba, zia úyuómo a zíze ndisizé éwé a kí bangákulú ezé e ní kí 'di?"

¹³ Zí Yésu úkulúgu ledre zí kára née kídí, "'Yí bì ndisi éwé duú iní 'dawú ba ní, kodró ní kpá fú ndisi méngi wo.

¹⁴ Togú 'yí ewé iní bì máí'bí maa zia ní, kodró mengi andá lolú wo wá, gi zia iní maa née ní ndisi kúkúogu simí a káa zí 'dawú ní, zia í'bí tridri bì za fí ní zí 'yí ma'dáa."

¹⁵ Geré zí kára née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yí, togú ngíti iní ní bo kpí zíyi gi zí wo ba ní, idí mu í'bí a zíma káa bì kodró ní kpá fú ndisi méngi maa zíma ndisi ógumá ona ke."

¹⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zí kára née kídí, "Bilámáne, ndéré mu kací o'do bì eyí zíse ógusé kéne."

¹⁷ Kára née ya zía ní, "Mongú 'yi, o'do 'bi amá ndaá 'bi enée wá."

Yésu ya zía ní, "Ní ma'díi, zíyí úku ledre yá o'do 'bi eyí ndaá,

¹⁸ gi zía 'dí'bi kóo ya'dá e go 'dá'dá ìnyi (5), o'do máa wo bì cakaba áyí zía née ndaá 'bi ené o'do 'bi eyí wá. Éyí bì úku née ní ma'díi."

¹⁹ Zí kára née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yi, máowo go kídí áyí nébi."

²⁰ Ngítí eyí kí'e'do, zée Samáriya e, bulúnduzé e 'dodoomoní kóo zíze kídí, idízé ndísi íni ini zí Lomo duú do mongú landa eze bì Girizími ní ona. Sée Yúda e, úkusé 'bi esé kídí odú bilámá bi 'bi ini zí Lomo ní duú sìmí Yerusaléma.

²¹ Yésu ya zía ní, "Ídí úwú ledre ba bilámáne. Síndí kadra ní go gbóo zí Babá ndísiñé úwú ini 'bi 'yi e zaá do bi e mbá. Ndaá lolú bì yaá ní ndísi úwú ini 'bi 'yi e duú do landa Girizími, togú mbú duú sìmí Yerusaléma ní wá.

²² Sée Samáriya, ndísiñé íni ini zí Lomo do bisinyí misi'di. Zée Yúda e, ndísiñé íni ini zí Lomo ma'dáa do bilámá misi'diné gi zía owoyemezé wo bú, kasaogu 'yi yómo 'yi e gi sìmí kúfúze.

²³ Máuku zíyí ma'díi, síndí kadra ogu go zí 'yi e ndísiyé íni ini zí Babá sìmí roko'bú 'bi 'Dówú Lomo do bilámá misi'diné. Née ledre bì Lomo ili mbigí 'yi ené e idíní ndísi méngi a ní.

²⁴ Lomo ní kpá ne 'Dówú. Gi zí kényí née, ili mbigí 'yi ené e, idíní ndísi íni ini zía kí roko'bú 'bi 'Dówú Lomo do bilámá misi'diné."

²⁵ Zí kára née úkulúgu ledre kídí, "Ma'díi, máowo go kídí Masíya ní ógu. Ní ne wo bì ndísiñí kpá ndólo wo Kírésito ní. Ní ógu 'dódooyéme ledre gi ro ledre ga gére née zíze."

²⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zí kára née kídí, "Kírésito bì ndísi úku

ledre a née ní go tí máa bì máayí ndísi ódro zíyí ba."

²⁷ Geré zí 'yi lódú kací Yésu ga bì gáa nderení úgú éyí miánu ní ndá'baógú ndíki wo ní go ndísi úku ledre zí kára née. Zí tarayé ídríne mbá miídrí. 'Yí bì zía líkpí tarané gi dongaráye úku ledre zía kídí, "Uku zí kára née ledre 'di ní ndaá."

²⁸ Zí kára née ótoómo ndoko iní ené cíkí do 'dawú ore zía ndá'balúgu roné 'be kí'dí bì gáa ogu ní. Zía úku ledre ga bì gáa Yésu uku yée zía do 'dawú íri ní mbá zí 'yi ga bì zíne 'be ní kpá kí tú'dú ngítí géyi 'yi e kídí,

²⁹ "Máogú ndíki ngítí o'do do 'dawú 'dáa, zía úku ledre ga bì gi do bimá ní za mbá zíma, máowo wá togú née ndaá Kírésito wá yá? Ógusé aka ndéré lúru wo."

³⁰ Zí tú'dú 'yi e ìnyiyé ndéréye lúru Yésu do 'dawú íri.

³¹ Gi do kací kára née bì nderé go 'be ní, zí 'yi lódú kacíga 'dí'biogú éyí miánu bì gáa nderení úgú a ní zí Yésu zíye úku ledre zía kídí, "'Yí 'dódo ledre, utúasá miútúásá zíyí aka ánu éyí."

³² Zí Yésu ukulugu ledre zíye kídí, "Í'i, éyí miánu amá ní yí ené bo, ówosé esé ledre gi roa wá."

³³ Zí 'yi lódú kacíga ga gére née ndísi ódroye dengbiye kídí, "Í, née kenée lárá ledre 'di. Ngítí 'yi ogu kí éyí miánu ne zía téé?"

³⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Éyí miánu amá ní moko bì Babá kasaogu máa gi ro ndísi méngi a ní, gi ro zíma méngiónzó a."

³⁵ Yésu ní lúru bi ní, tú'dú 'yi e niyí go ndísi ógu rüu, zía úku muruwayi gi ro 'yi ga bì ndísiñí ógu née zí 'yímikása ené e kídí, "Káa zí bì owozé mbá bú otomo go éfé eso gi do bì do óngo kéré ní, lúrusé aka bi do misi'di 'dáa. Tú'dú 'yi ga bì niyí ógu née niyí go káa zí kéré bì síndí kadra 'bi óngo a utúasá go ní."

³⁶ Babá kasa máa ógu óyu ledre ené zí 'yíma'dí e za mbá cé káa zí 'yi

ndisí óyú kúfú gi ro ó'do a ní. Sée 'yímikása amá e, ásé 'yí sáká máa kí moko ma'dáa gi ro zí 'yíma'dí e ndíki trídri bì za fí ní. Idízé mu úku ledre 'bì babá kése zí 'yí ené e. Babá ma'dáa ni ídí kíze kí rokinyi, zía í'bí takpásílí zíze.

³⁷ Muruwayi bì kídi, "Yí ó'do kéré ni kpí, zí 'yí óngo a nda ídí 'bì ené kpá kpí ní,' ni ma'díi.

³⁸ Mákasa sée lá ndéré óngo nzíyi kéré gi yáká kí'dí bì ngará ó'dosé esé yáká máa née se kí bisuwu komosé trij wá ní. Ídísé ánu 'bì esé lá nzíyi éyí miánu."

Tú'dú 'yí 'bì Samáriya ɳguŋguní ledre Yésu

³⁹ Sími bì nyí 'yí 'bì Samáriya uku ledre zí tú'dú 'yí e kídi, "Ledre ga bì kóo za mbá máméngi yée ní, wo bì kí'e'do káa yaá o'do née owo wá ní ndaá." Gi zí ledre bì kára née uku kenée ní, zí tú'dú 'yí ga bì 'bì gara Samáriya née ɳgúŋgu ledre Yésu.

⁴⁰ Zí 'yí ga bì 'bì gara Samáriya née óguyé gi zí Yésu ndú'yú wo kídi, idí aka ndisí zíye ore cúku'dée. Zí Yésu kóo tí ndísiné zíye ore kí sílì gbre.

⁴¹ Gi zí sílì bì Yésu mengi zíye ore 'dényé gbre kí 'dódo ledre zíye ní, zí tú'dúye ɳgúŋgu ledre 'bì Lomo gi zí mi'dódo ledre ené.

⁴² Zí 'yí ga gére née úku ledre zí kára bì uku ledre Yésu zíye ní kídi, "Ma'díi, o'do née Lomo kasaogu wo ne káa do 'Yí yómo 'yí e. Uwúzé ledre ga bì uku yée ní go za cù kí mbilíze gi tara a, ndaá lolü duý ledre bì úku zíze gi roa ní wá. Gi zí kényi née ɳguŋguzé ledre a go."

Yésu yomo owú (Matáyo 8:5-13, Lúka 7:1-10)

⁴³ Gi do kací sílì gbre bì Yésu menginí simi kángá bì Samáriya ore ní, zíye ínyiyé kí 'yímikása ené e yóó ndéréókpóye simi kángá bì Galiláya ní.

⁴⁴ Ba ledre bì kóo Yésu uku 'dá'dá zí 'yímikása ené e ní kídi, "Mááku

zíse, togú 'yí ni nébi yá, sumuga otoní eyé úndru a wá."

⁴⁵ Sími bì Yésu nderéoguní simi kángá bì Galiláya ní, zí tú'dú 'yí e 'dí'bi wo simi sumu gi zía lurúní mingburoko ledre ga bì kóo ndisí méngi yée simi Ayímbi bì Umbuokpó simi Yerusaléma ní go za cù kí komoyé.

⁴⁶ Gi simi Galiláya gi ore, zí Yésu ma'dáa ínyiyé ndá'balúgu royé drú 'dá'ba simi Kána owú gara bì kóo oyólo'bó iní simi a káa do le'yí kóró ní. Simi sindí kadra máa bì kóo née ní, ngíti mongú 'yí ni kóo ore, ni gi simi ngíti owú gara 'bì Galiláya kí ịriné Kapáranawúma, owú 'bì mongú 'yí máa née ni kóo kí ndiyá bisinyíne.

⁴⁷ Sími bì o'do née uwú ledre kídi Yésu ogu go ni simi Galiláya ní, zía ínyiné gi simi Yudáya ndéréné ɳgúŋgú roné zí Yésu kídi, "Mongú 'yí, owú 'bì amá ndiyá eme roa íri ngú, ógu aka ndéré yómo wo."

⁴⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do née kídi, "Sée 'yíma'dí e, ilisé 'bì esé ba máídí méngi mingburoko ledre ga bì kí roko'búyé ní té kí, ásé fú ɳgúŋgu ledremá?"

⁴⁹ O'do née ya zí Yésu ní, "Áko mongú 'yí, ndiyá née eme íri ngú, ógu aka mu ndéréné yómo owú née 'dá'dá zí cóngó roa kí úkúne."

⁵⁰ Zí Yésu kpá úkulúgu ledre zí o'do née kídi, "Ndá síkpi mimbé'deyí 'dága wá, ndá'ba mu zíye 'be íri, bisinyí ledre menginí ené owú née wá."

Zí o'do née ɳgúŋgu ledre bì Yésu uku née, zía ínyiné ndá'bané 'be.

⁵¹ Sími bì o'do née ni aka cíki do misi'di nda go gbóo 'be ní, zíye ndíkíye kí ngíti géyi 'yí 'bì moko ené e. Geré zíye úku ledre zía kídi, "Mongú 'yí, éyí ndá 'bì ené lolü ro owú wá, roa eme yí ené go."

⁵² Zíya ndú'yúlúgu yée kídi, "Ndiyá née úkú gi roa sindí kadra 'di? Zí 'yí moko ené ga gére née úkulúgu

ledre zía kídí, ledre née mengi roné karana kutrú gi do kací yana kadra, sìmì sindí kadra kí'e'do."

⁵³ Geré zí 'bumiowú née sómúndíki sindí kadra bi Yésu odro zia simi a kídí, "Ndá sìkpi mimbé'deyí 'dága wá, ndá'ba mu zíye 'be íri, bísinyí ledre mengi ené owú née wá ní." Gi zí ledre bi mengi roné née ní, zí o'do née ínyiyé za kí 'yí 'bi 'be 'bi ené e mbá ńgúngu ledre Yésu.

⁵⁴ Née go ngíti mongú ledre gi dongará mingburoko ledre ga bi Yésu mengi yée gbre simi Galiláya simi bi ogu gi simi Yudáya ní.

5

Yésu sìkpi 'yí ndíyá

¹ Gi do kací ledre máa wo née ní, zí Yésu ínyiné gi ore ndá'balúgu roné simi Yerusaléma gi ro ayimbi 'bi Yúda e íri.

² Ngíti gírindí iní ní kóo bo simi Yerusaléma gbóo kí mbotu gara bi ndisíní ndólo a mbotu kábiríkí e ní, ndoloni Beteseyída kí tara Aráma. Ici'dikní kóo kpíkí kí mingburoko kútú e ínyí.

³ Kací kadra mbá, tú'dú 'yí ndíyá e ndisíní ndísi cigí iní máa née íri 'dii. Yée ga bi komoyé nda, yée ga bi kí umbu sindíye, nda kí yée ga bi migigíri e ní.

⁴ Gi zía, uwúní kóo yaá maláyika 'bi Lomo ndísi lengbe ógu ndísi ndítí simi iní née ore, zí iní máa née ndísi kádané gbuwa, gbuwa, gbuwa. 'Yí ndíyá máa wo bi utúutu roné go ne 'dá'dá simi iní née gi zí lafúne ní, geré zí ndíyá ené úkúne gi roa.

⁵ Dongará tú'dú 'yí ndíyá ga gére née ore, ngíti 'yí luru ni kóo bo, o'do máa née mengi kóo go bi simi bi cí kérí a doa sokó doa ínyí doa ota (38).

⁶ Simi bi Yésu nderéogu dongará 'yí ndíyá ga gére née íri ní, geré zí

komoa útúne ro o'do 'yí luru née, gi zía Yésu owo kóo go kí roné kídí o'do née lu'bú kí ndíyá bi go. Zí Yésu ndú'yú wo kídí, "Áyí kí 'bú ínyí gi do ndíyá née doyi?"

⁷ Zí o'do née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Áko, mongú 'yí, 'yí ndaá romá wá. Simi bi iní née ní go káda ní, máaka íci romá miíci yá, ezemá bi yí ené kí owú roko'buné ní, 'diya ndítí yí ené go fi ne."

⁸ Zí Yésu úku ledre zía kídí, "Ínyiogú mu, 'dí'bi sáka eyí zíyi ndá'bayí 'be."

⁹ Kíráwu zí o'do née ínyioguné 'dága, 'dí'bi sáka ené, yóó do ndá'bané 'be. Ledre máa née mengi kóo roné née simi Sílì 'bi 'Dówúro.*

¹⁰ Simi bi mingburoko manda 'bi Yúda e onzóní komoyé ro o'do bi ínyí gi do ndíyá ba kí sáka ené doné ní, geré zí Yúda ga gére née máda wo o'búó'bú kídí, "Née kenée 'di, tí bi ówo bú karaba Sílì 'bi 'Dówúro ní, zíyi ímbí éyí simi a 'du'dorú ndítí'dofu do lorú go."

¹¹ Zí o'do née úkulúgu ledre kídí, "Ledre amá nda, o'do bi sìkpi máa gi do ndíyá ní, úku ledre ne zíma kídí má'dí'bi sáka amá mu zíma ndá'bamá 'be."

¹² Yúda ga gére née ya zía ní, "O'do máa née náambi, bi uku ledre zíyi ya 'dí'bi sáka éyí mu zíyi ndá'bayí 'be ní?"

¹³ O'do née, gi zía bi 'yí e ofuní go ní, toso Yésu luyú yí ené komoyí go, Yésu olúokpó kpá yí ené go dongará tú'dú 'yí ga bi ore née.

¹⁴ Nda simi ngíti sílì, zí o'do bi kóo Yésu sìkpi wo gi do ndíyá ní ndéréné simi 'Díçí 'bi Lomo, zí Yésu lúrúndíki wo íri. Zí Yésu úku ledre zía kídí, "Máúku zíyi, káa zí bi ómo go ní, ndá lolú lúyú ledre wá, káa bi ngíti mongú bísinyí ledre ní méngi yíi ke."

* ^{5:9 5:9} Sílì 'bi 'Dówúro: Née ní mongú sílì 'bi Isiréle 'bi ini zí Lomo, menginí moko simi a wá. Zíye ndísiyé sómúndíki ledre kídí Lomo otoogu ere kí do sogo kángá kpá kí ledre bi Lomo yomo yée gi simi moko 'bi owúkulú e gi sì sílì ngére 'bi ízibiti ní. Ólo Ólüögú 20:8-11, Gbre lorú 5:12-16.

15 Zí o'do née ịnyiné gi ore ndérène úku ledre zí mingburoko 'yi 'bi Yúda e kídí, "O'do bì koo sìkpi maa gi do ndiyá ni ịrija Yésu."

Yésu niyí kí Lomo éyí kié'do

16 Geré zí Yúda ga gére née ódó somú ledre gi ro 'dí'bi Yésu gi zia bi sìkpi koo o'do née gi do ndiyá sìmi Síli 'bi 'Dówúro ní.

17 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Kací kadra mbá, Babá ndisi fú lá méngi moko, Máa, máayí kpá ndisi méngi moko."

18 Zí ledre bi Yésu uku née sínyíne ro mingburoko 'yi 'bi Yúda ga gére née gbála. Zíye yéme royé gi ro úfu wo, nda lá gi zia bi mengi moko sìmi Síli 'bi 'Dówúro ní wá, uku kpá ledre kídí Lomo ni 'Buné, ótoásá roné go kí Lomo.

Máayí mbigí owú 'bi Lomo

19 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Máuku zíse ma'díi, Owú utúasá méngi ledre e kí roné wá, ni méngi duú ledre ga bi lurú 'Buné ndisi méngi yée ni, gi zia éyí ga bi 'bua ndisi méngi yée ni, Owú ma'dáa ni méngi kpá wo.

20 Babá 'dodo tí'bi ledre ené e go za mbá zíma Owú 'bi ené gi zia otoofu 'búma go. Ngíti geyi mingburoko ledre e niyí aka fú bo ni 'dodo yée zíma. Sími bi máayí ndisi méngi ledre ga gére née ni, tarasé ni ndisi ịdrí mbá miédrí kí lúrú yée.

21 Babá ni 'yi úru 'yi e gi sìmi umbu. Máa Yésu, roko'bü ledre e niyí go zíma, Máayí ndisi úru 'yi ga bi máili go úru yée ni gi sìmi umbu kpá kenée.

22 Gi zí kényi née, ídisé ówo a kídí Babá i'bí roko'bü 'bi 'décí ngbanga 'yi e goó za mbá zíma,

23 gi ro zí 'yíma'dí e ndisiyé óto úndrumá cé káa zí bi ndisini óto úndru Babá ni. 'Yí bi oto úndrumá wá ni, oto ené kpá úndru Babá bi kasaogu Máa ni wá.

24 "Máuku zíse ma'díi, togú 'yi uwú ledre ga bi mändisi úku yée ni,

zía ịngúngu a yaá Babá kasaogu máa ne yá, máayí i'bí trídri bi za fí ni zia. Má'décí lolu ngbanga roa wá, omo gi simi umbu go. Ni yi ené go trídri.

25 Máuku zíse ma'díi, éyí ga bi máuku ledreyé née sindí kadra eyé ni go gbóo gi ro zíye méngi royé. Sindí kadra ma'dáa ni go tí ba. Máa Owú 'bi Lomo, máayí go kí roko'bü zíma gi ro úru 'yi ga bi koo uyuni go ni gi do bi zíye idíye kí mikanda trídri, uyu andání lolu royé wá.

26 Gi zia Babá ni kí roko'bü 'bi i'bí trídri siminé. I'bí kpá roko'bü 'bi i'bí trídri ma'dáa née go zíma Owú 'bi ené.

27 Née sí ledre bi Babá i'bí roko'bü 'bi 'décí ngbanga 'yíma'dí e zíma ni, gi zia máayí Owú 'bi ené.

28 "Sómú ledre esé nda idí sìkala gi zí ledre bi máuku née wá. Togú sindí kadra 'bi ledre máa née ogu go yá, 'yi ga bi za mbá uyuni ni, máayí ndolo yée kí kúrúma 'dága.

29 'Yí máa yée ga bi miméngi ledre eyé ni yi ené koo bilámáne ni, zíma i'bí mikanda trídri zíye. Yée máa ga bi koo miméngi ledre eyé ndaá bilámáne wá ni, máayí 'dó'do yée kí 'do'dó bi odu a ndaá ni.

30 Máméngi amá ledre máa yée ga bi 'bi amá ni wá, mändisi 'décí ngbanga duú kací ledre ga bi Babá ukui'bi yée zíma ni. Née sí ledre bi mändisi 'décí ngbanga 'yi e gi zia bilámáne ni. Máili zia idíne kí rokinyi gi zia kasaogu máa ne.

Babá i'bí roko'bü go zíma

31 "Togú máuku yéme ledre gi romá zíse kí romá yá, ni idí ené zíse káa zí ledre ṣanga ni, ịngúngusé esé wá.

32 Ngíti 'yi ukuyeme koo ledre gi romá go zíse. Ledre bi uku gi romá ni ni ma'díi.

33 "Kásasé koo ngíti geyi 'yi esé e ndéré ndú'yú Yiwáni 'yi i'bí batíza. Ledre ga bi koo uku yée zíse gi romá ni, niyí za mbá ma'díi ledre e.

³⁴ Máuku zíse, ndaaá 'bì ené bì ya kídí mátóro duú do ledre bì Yiwáni uku gi romá ní wá. Máukuogu ledre Yiwáni ma'dáa gi do bì zíse ngúngu ledre ga bì ndísi úku yée ní. Togú ngúngusé ledre ga bì uku yée gi romá ní go yá, ásé ndíki trídrí bì za fí ní gi zí Lomo.

³⁵ Yiwáni ni koo cé káa zí 'yì bì ündü pho'dü kí ndülü útú kíe zíse 'dá'dá gi do bì zíse ndísi ndérése kací nyará bi káa bì ásé 'díkí ní ke. 'Dí'bisé bilámá 'dódo ledre ga gére néee lá kí sili kí'e'do, lu'bú kpá wá zíse ónzóoto a.

³⁶ "Abú kenée ndotó, éyì ga bì mándísi méngi yée ní, Babá i'bí roko'büyé zíma ne romoní do ledre ga bì Yiwáni uku yée zíse ní. Ore, moko ga bì máméngi yée ní, 'dodoní go kídí, Babá kasaogu máa ne méngiónzó yée.

³⁷ Lúrúsé aka, za cú kuru'bü Babá bì kasaogu máa ní, lúrúsé wo kí komosé wá, úwúsé kpá gbawá kúrúa kí mbilise. Uku mbigí ledre gi romá go za fúo.

³⁸ Ledre ga bì Babá uku yée gi romá ní, idí ngúngusé bo, káa bì ngúngusé go kídí Babá kasaogu máa néee.

³⁹ Ndísisé ólo miéké kúrú Lomo za kí sómú ledre esé mbá gi zíá ílisé gi ro zíse ndíki trídrí bì za fí ní. Sómúsé kídí 'yì i'bí trídrí ma'dáa zí 'yì e ní 'be náambi, mbé fú máa bì miéké kúrú Lomo ndísi ódro gi romá ní.

⁴⁰ Sara bì ngúngusé ledremá wá ní, máayí nda i'bí lárá trídrí máa néee zíse káa be 'di?

⁴¹ "Ndísisé sómú ledre kídí, máuku ledre ga gére néee kenée gi zíá máili 'yì e idíní ndísi mbófo máa? F'i, néee ndaaá 'bì ené ledre amá wá.

⁴² Máowo bú kídí, ótosé esé 'bú Lomo dosé wá.

⁴³ Lúrúsé aka lá ledre bì méngisé ní, tí bì Babá kasaogu máa ne dongaráse ní, 'dí'bisé esé máa simi sumu wá. Togú ngíti 'yì ogu nda ne

kí 'bì ené ledre ené 'bì 'yíma'dí yá, zíse 'dí'bi wo simi sumu.

⁴⁴ Ásé ngúngu ledremá lárá a kíe 'di togú ílisé óto yí esé 'yíma'dí e zíye ídíye kí rokinyi gi do bì zíye ndísiyé mbófo sée ní? Ni koo ídí miútúásáne zíse óto Lomo zíá idíne kí rokinyi kíse wá?

⁴⁵ "Ndásé sómú ledre kídí gi zí ledre bì máuku néee, máayí go i'bí ngbángáse zí Babá ní wá. Músa bì koo eké loru zíse óto sómú ledre esé mbá roa ní, ni i'bí ngbángáse ne zí Lomo.

⁴⁶ Idí ngúngusé ledre ga bì Músa eké yée ní bo yá, kídí ngúngusé ledremá go. Gi zíá eké ledre ga gére néee mbá gi romá.

⁴⁷ Sara bì ngará ngúngusé lolu ledre ga bì Músa eké yée ní wá ní, ásé nda ngúngu ledremá lárá a káa be 'di?"

6

Yésu i'bí éyì miánu zí 'yì e álifu ìnyì

(Matáyo 14:13-21, Máriko 6:30-44, Lúka 9:10-17)

¹ Nda simi ngíti sili, zí Yésu ìnyiné kí 'yímikása ené e 'dógo mikavu Galiláya bì ngíti géyi 'yì e ndísiní ndólo a mikavu 'bì Tíberiya ní.

² Zí tú'dü 'yì e koo kpá lódü wo gi sága 'dí 'dí íri gi zíá owoyemení go kídí ni kí roko'bü 'bì síkpí 'yì e gi do ndíyá zíne.

³ Nda go sága íri, zí Yésu ndéré ndísiné gá do bi ekékí 'dága zí 'yì lódü kacíga ógu ndísiyé gbaá cigí a.

⁴ Ledre máa néee mengi koo roné néee simi bì ngíti sili idíaká go cúku'dée zí Yída e méngi Ayímbi eyé bì ndísiní ndólo a Umbuokpó ní.

⁵ Yésu ni lúrú bi ní, tú'dü 'yì e niyí go mutruu ndísi ógu. Zíá ìnyiné úku ledre zí Phíliipo ngúru 'yì lódü kacíne kídí, "Phíliipo, azé ndíki éyì miánu i'bí a zí tú'dü 'yì ga gére néee ánu a gi 'da?"

⁶ Yésu owo éyì bì néee ili méngi a ní bú, ndu'yú Phíliipo tí lá gi ro úzu

sómú ledre 'bi Phílipo kíe togú owo roko'bú bì néé nì kíe ní bú yá.

⁷ Zí Phílipo úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "F'i, mongú 'yi, 'yi ga gére néé ofuní go, késí bì zíze úgú éyí miánu kíe zíá ásáne kíye ní ndaaá. Abú késí ma'dáa ní gáa kpá bo zaá mongúne yá, utúasá fú lá úgú éyí miánu zíá ásáne kí tú'dú 'yi ga gére néé wá."

⁸ Sími ledre néé ní, geré zí ngúru 'yi lódú kací Yésu bì kí irjné Andiríya lúndú Simúna Pétero ní, inyiné úku ledre zí Yésu kídí,

⁹ "Ma'díi mongú 'yi, éyí ndaaá. Odú éyí bì máówo ní, tí lá ngítí owú ni ona kí ambata e zíne inyí (5) kí minzéré kénzé e gbre, néé ndaaá kpá kú éyí bì do úku ledre a gi ro tú'dú 'yi e káa zí ga gére néé wá."

¹⁰ Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére néé kídí, "Ídísé úku ledre zí 'yi ga gére néé idíní ndísi za mbá bi." Zíye ndísiyé mbá bi do bílámá mimomoli ngoru súwú e. Ya'dá e niyí 'bi eyé koo álifu inyí (5,000).

¹¹ Zí Yésu 'dí'bi ambata bì owú néé i'bí ní zíá síkpí a zí Lomo 'dága, zíá íni ini zí Lomo idí i'bí úndru sími a. Zíá i'bí yée zí 'yi lódú kacíne e idíní ifí yée zí 'yi e. Zíá íni ini gi ro kénzé ga bì gbre néé kpá kenée. Zí tú'dú 'yi ga gére néé ánu éyí, zíye léreyé mbá zí éyí miánu ídíákáne.

¹² Zí Yésu úku ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére néé kídí, "Ídísé ótoyéme ngítí éyí miánu bì idíaká néé bílámáne káa bì niyí sínýí."

¹³ Zí 'yi lódú kacíga 'dó'dú 'dúcu gbété e za 'dényé sokó doa gbre (12) kí ngítí éyí miánu bì 'yi e lereomoní gi sími ambata ga bì gáa duú inyí (5) kí minzéré kénzé e cigíne duú gbre ní.

¹⁴ Sími bì tú'dú 'yi ga gére néé lurúní mongú ledre bì Yésu mengi kenée ní, zíye ndísiyé úku ledre kídí, "Ba nda gbékpí 'yi wá, ba go nébi bì koo ekéní ledre a sími miéké kúrú Lomo kídí, Lomo ní kásáogú

wo gi komo ere do sogo kángá ní, ogú goó ne."

¹⁵ Sími bì Yésu owo sómú ledre 'bi 'yi ga gére néé ní go gi ro óto gága néé káa do ngére doyé ní, zíá inyí ené gi dongaráye gi ore lá ndoo ndéré ékí ndísi ené gbála do ngítí mongú bi ekiekí ngúcuné gi zíá ili ené ledre ma'dáa do méngi a kenée wá.

*Yésu nderé do iní
(Matáyo 14:22-27, Máriko 6:45-52)*

¹⁶ Nda go kí tagá ndulú a néé, zí 'yi lódú kacíga ga gére néé inyiyé ndéréye kó'dú míkavu íri.

¹⁷ Kadra ní nda go útú, Yésu ndaaá aka íri fú lá wá. Zí 'yi lódú kacíga ga gére néé ékíye sími ngítí kurúngba gi ro zíye 'dógu bi sága gi 'dí kerí ndéréye sími ngítí owú gara bì kí irjné Kapáranawúma ní.

¹⁸ Sími bì niyí aka lá cíkjí yana iní 'doguní aka bi wá ní, zí mongú sili óguné ríjí kpi kpi kpi kpi, zí iní ndísi kíziné bisinyíne néé ndaaá ledre wá.

¹⁹ Niyí kpá fú mindéréye. Sími bì niyí nda go za gbála sími yana iní ní, zíye lúrúndíki Yésu ní go ndísi ogú 'dýí roné mi'dí zíye gá gá gá gi do iní. Zí ngíri méngi yée bisinyíne. ²⁰ Zí Yésu úku kúrúne zíye kídí, "Ndásé éré ngíri wá, néé máa Yésu."

²¹ Zí sili ilíne ro 'yi lódú kacíga ga gére néé vijí. Zí Yésu ogú ékíne zíye sími kurúngba, 'diya káa ní zíye ndéréoguyé do gbúróngó kí'dí bì gáa iliní ndéré ní.

²² Sími bì bi arálo'bó roné ní, zí 'yi ga bì karana Yésu i'bí éyí miánu zíye ní ndísiyé gámásó'do wo. Gi zíá sími bì karana niyí aka kí Yésu kí 'yi lódú kacíne e mbá do bi kí'e'do íri ní, kurúngba ní lá duú kí'e'do. Zí 'yi lódú kacíga ékíye sími kurúngba ma'dáa 'dógu bi sága, Yésu ndaaá 'bi ené dongaráye wá.

²³ 'Diya káa ní, zí ngítí géyi kurúngba e óguyé gi sími gara bì Tíbériya ní gi kí'dí bì Ngére Yésu i'bí

éyí miánu karana zí tý'dú 'yí e álifu
inyí ní.

²⁴ Simi bì tý'dú 'yí ga gére née
lurúní bi gi ro Yésu má, lurúndikiní
wo kí 'yí lódú kacíne e mbá wá ní,
zí 'yí máa ga bì ndisíní lúrú bi gi
ro Yésu née ékíye simi kurúngba ga
bi gáa oguní ní ndéréye gámásó'do
Yésu simi Kapáranawúma.

²⁵ Simi bì 'yí ga gére née nderé
ndikiní Yésu simi Kapáranawúma
sága mìkavu gi 'dí kerí ní, zíye
inyiyé ndú'yú wo kídí, "'Yí 'dodo
ledre, bì ngará lurúzé kpá yí kí ékí
simi kurúngba gi 'dáa wá ní, ógu
yáa 'diya lárá a káa be 'di, bì azé
ndisí gámásó'do yí sága 'dáa ba?"

²⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí,
"Máwo sómú ledre esé née bú.
Gámásó'dosé esé máa née gi zía bì
ówosé go kídí máayí kí roko'bü 'bì
méngi mingburoko ledre e ní wá.
Gámásó'dosé máa lá gi zía bì máí'bì
éyí miánu zíse ní.

²⁷ Ndásé óto komosé lá duú ro
gbékpí éyí ga bì ndisíní úkú miúkú
káa zí éyí miánu ní wá. Ídísé óto
komosé romá Owú 'bì 'Yíma'dí, gi
zía máayí óto sée máa zíse ídise
trídrisé za fí. Máayí duú máa 'yí
bì Babá Lomo i'bí roko'bü go zíma
gi ro zíma i'bí trídrí bì za fí ní zí
'yíma'dí e."

²⁸ Simi bì 'yí ga gére née uwúní
ledre bì Yésu uku zíye kenée ní, zíye
inyiyé ndú'yú wo kídí, "Mongú 'yí,
éyí bì idízé méngi a zíze idíze gi zía
mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní 'di?"

²⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí,
"Gi do bì zíse idíse mbigí 'yí ga bì
'bì Lomo ní, idísé ńgúñgu ledremá
gi zía kasaogu máa ne."

³⁰ Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí,
"Togú kenée yá, idí mu méngi ngíti
ledre bì kí roko'buné ní zíze lúrú a
kí komozé gi do bì zíze ńgúñgu
ledreyí. Éyí ní bo áyí méngi a?"

³¹ Ukuzé kenée gi zía, simi bì
koo bulúnduzé e Isiréle e niyí simi

yana súwú gbála ní, ndisíní koo
ánu éyí miánu bì ngúru mongú ezé
Músa ndisí i'bíogu a zíye gi komo
ere ndisíní ndóló a Mána ní. Ledre
née mengi koo roné tí za cé káa zí
bì koo Músa ma'dáa eké simi miéké
kúrú Lomo ní kídí, "Lomo ndisí koo
i'bíogu éyí miánu zíye gi komo ere."

³² Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yí ga
gére née kídí, "Máuku zíse ma'díi,
Músa ndisí ené koo ne i'bíogu éyí
miánu zí bulúndusé ga gére née
gi komo ere wá. Babá i'biogu éyí
miánu ga gére née ne zí Músa, zí
Músa nda lá i'bí a zíse."

³³ Yésu ya zíye ní, "Máuku zíse
ma'díi, máayí máa mbigí éyí miánu
bì Lomo bì ogu gi komo ere gi ro i'bí
trídrí bì za fí ní zí 'yí e."

³⁴ Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí,
"Mongú 'yí, togú kenée yá, utúasá
miútúásá zíyí i'bí éyí miánu bì ógu
kíe gi komo ere née zíze ánu a káa bì
'bú ní fú ndisí méngi zée kací kadra
mbá ke."

³⁵ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí,
"Kúrú'búmá, máayí máa éyí miánu
bì gi komo ere ndisí i'bí trídrí bì za
fí zí 'yí e ní. 'Yí bì ńgúñgu ledremá
go, zía ndisíné lódú kacíma ní, 'bú
kí kodró menginí lolu wo wá.

³⁶ Tí káa zí bì mánidisí úku a zíse
ní, abú lúrúsé máa go tí kí komosé
yá, ilisé esé ńgúñgu ledremá fú lá
wá.

³⁷ Abú kenée ndotó, 'yí máa yée ga
bì ńgunguní ledremá go, utúasání
go kací komo Babá káa do 'yí e
amá e ní, máoyó amá sogomá zíye
wá.

³⁸ Gi zía máogu amá gi ro méngi
ledre ga bì málli yée ní wá. Babá
kasaogu máa méngi duú ledre
ené e.

³⁹ Babá ili máídí ndisí 'bá'bá 'yí
ga bì née i'bí yée go zíma née káa
bì ńgúru yéé kenée, gi simi sindí kadra
bì i'bí trídrí bì za fí zí 'yí e ní, simi
sindí kadra bì 'décí ngbangá.

40 Babá ili kídí 'yì ga bì ɳguɳguní ledremá goní, idíní ídí kí trídrí bì za fíní. Née sì ledre bì ili Máidí ndísi 'bá'bá yée gì simi odú sindí kadra 'bì 'décí ngbanga ní."

41 Gi zí ledre bì Yésu uku kídí néé ni éyí miánu bì Lomo kasaogu gì komo ere ní, zí Yúda ga gére néé tónóye úku mìngungúrú ledre dongaráye kídí ni úku ledre yaá, "Máayí éyí miánu gì komo ere lárá a káa be 'di?"

42 Tí bì owozé wo bú ní wotí Yoséfa ní. Owozé ezé nda Yoséfa ma'dáa kí me'bené néé ba cakaba. Ni úku lárá ledre kídí néé ogu gì komo ere káa be 'di?"

43 Geré zí Yésu úku ledre zíye o'bú'o'bú kídí, "Ótoómósé ledre cayı esé ga gére néé 'dá'ba.

44 Máuku zíse, 'yì bì ní útúásá ídine káa do 'yì amá ní, duý wo bì ɳguɳgu ledremá go, zí Babá í'bí wo zíma ní. Máayí ndísi 'bá'bá wo gì simi odú sindí kadra 'bì ngbanga.

45 Ngítí géyi nébì ga bì kóo 'bì Lomo 'dá'dá ní ekéomoní kóo go simi miéké kúrú Lomo kídí, 'Lomo ní ndísi 'dodo ledre ené zí 'yíma'dí e.' 'Yì máa yée ga bì niyí ɳgúŋgu ledre ga bì Babá ní 'dodo a zíye ní, niyí ídí mbigí 'yì amá e.

46 "'Yì bì lurú Babá Lomo go kí komoné ní ndaá. Málúrú wo duý máa gì zíá máogu máa gì zíá gì komo ere girí.

47 Máuku zíse ma'díi, 'yì bì ɳguɳgu ledremá go ní, máayí í'bí trídrí bì za fí ní zíá.

48 Gi zíá máayí máa éyí miánu bì ndísi óto 'yì, zí 'yì ídine trídriné za fí ní.

49 Sómúndíkisé esé ledre néé wá gì zí 'di, bì kóo bulúndusé e anuní lá duý gbékpí éyí miánu ní niyí karaba bo, mbé uyuni go mbá.

50 Mbigí éyí miánu ní wo bì Babá kasaogu gì komo ere ní. Togú 'yì anu

éyí miánu máa wo néé go yá, ni ídí kí trídrí bì za fí ní.

51 Máayí máa éyí miánu bì ní trídrí bì Babá kasaogu gì komo ere ní. Togú 'yì anu kúrú'búmá go yá, máayí í'bí trídrí bì za fí ní zíá. Gi zíá Babá kasaogu máa ógu úyumá do sogo kángá gì ro 'yíma'dí e gì do bì zíye ídye kí trídrí bì za fí ní."

52 Geré zí Yúda ga gére néé tónóye úku ledre dengbíye o'bú'o'bú kídí, "Née kenée lárá ledre 'di, o'do néé ní í'bí kúrú'búné zíze ánu a lárá a káa be 'di?"

53 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Máuku zíse ma'díi, máa Owú 'bì 'Yíma'dí, togú ánusé kúrú'búmá zíse éwé sámamá wá, máútúásá í'bí trídrí bì za fí ní zíse wá.

54 Tí ma'díi, 'yì máa wo bì ní ánu kúrú'búmá, zíá kpá éwé sámamá ní, máayí í'bí trídrí bì za fí ní zíá simi bì karanée máayí úru 'yì e gì simi umbu, kadra 'décí ngbanga ní.

55 Kúrú'búmá romo do gbékpí éyí miánu. Togú 'yì anu kúrú'búmá, zíá kpá éwé sámamá yá, 'bú kí kodró menginí lolú wo wá.

56 'Yì máa wo bì anu kúrú'búmá, zíá kpá éwé sámamá ní, azé kéne go éyí kí'e'do.

57 Gi zíá Babá bì kasaogu máa ní ni yí ené trídriné za fí. Née sì ledre bì máayí gì zíá kpá trídrimá za fí ní. Gi zí kíeyí néé, togú 'yì anu kúrú'búmá go yá, ni kpá ídí trídriné za fí.

58 Mándá 'bì amá gbékpí éyí miánu bì kóo bulúndusé e ndísiñí ánu a zíye úyuónzó royé mbá ní wá. Máayí mbigí éyí miánu bì ogu gì komo ere ní, togú 'yì anu kúrú'búmá yá, ni ídí trídriné za fí."

59 Née ledre ga bì kóo Yésu ndísi 'dodo yée zí ngítí géyi 'yì e simi 'Dící Kótruro* simi owú gara bì Kapáranawúma ní.

Muruwayi gì ro trídrí bì za fí ní

6:45 6:45 Isáya 54:13 * **6:59 6:59** 'Dící Kótruro: Née 'dící ga bì Yúda e ndísiñí kótrú royé simiyé gì ro íni ini zí Lomo kpá gì ro ndísi 'dodo ledre 'bì Lomo zí 'yì eyé e simiyé ní.

60 Sími bì tú'dú 'yì lódú kací Yésu uwúní ledre ga bì Yésu 'dodo yée kenée ní, zíye ndísiyé úku ledre dengbíye kídí, "F'i, owozé ezé ini ledre gi sími ledre ga bì uku yée née wá. Ambí ni útúásá méngi ledre máa ga gére née ne?"

61 Zí Yésu ówo sómú ledre bì sími 'yì lódú kacíne ga gére née téké zía úku ledre zíye kídí, "Bi sinyí rosé née gi zí ledre bì máuku zíse née ní?"

62 Sara togú bì lúrúsé nda máa Owú 'bì 'Yíma'dí kí ndá'balúgu romá komo ere kí'dí bì koo máogú ní, ásé nda úku a yaá 'di?

63 Trídrí bì za fí ní 'Dówú Lomo ndísí í'bíogú a ne zí 'yíma'dí e. Gbékpi 'yíma'dí utúasá í'bíogú trídrí wá. Ledre ga bì máuku yée zíse née niyí óto sée zíse ídise kí trídrí bì za fí ní gi zíá máayí kí roko'bú 'bì 'Dówú Lomo zíma.

64 Máowo bú ngíti géyi 'yì e niyí bo dongaráse ɳguṇguní eyé ledremá wá." Yésu ówo bú kídí ngíti 'yì ni bo dongará 'yì lódú kacíne e ɳguṇgu ené ledrené wá, ni karanée í'bí ngbángáne.

65 Zí Yésu kpá úku ngíti ledre kídí, "Née sì ledre bì máuku ledre zíse gi zíá kídí 'yì bì ni ídí 'yì lódú kacíma ní, duú wo bì ɳguṇgu ledremá go zí Babá í'bí wo zíma ní."

66 Gi zí ledre ga bì Yésu uku yée kenée ní, zí tú'dú ngíti géyi 'yì lódú kacíga ga gére née báiyiyé do ótoómo kí lódú wo.

67 Zí Yésu óyó komoné úku ledre zí 'yímikásá ené ga bì sokó doa gbre ní kídí, "Sara sée, ásisé 'bì esé kpá go, ásé go ótoómo kí lódú kacíma?"

68 Zí Simúna Pétero úkulúgu ledre zíá kídí, "Ngére, ngíti 'yì yómo 'yì e gi do kacíyi ba ndaá, odú 'yì yómo 'yì e ni duú yíj, otocomozé ezé kacíyi wá.

† **6:70 6:70** Ngére 'bì bicayi lomo e: Íri a ni Satána. Ni manda 'bì maláyika ga bì içiní okó ro Lomo do úcúogú yée gi komo ere ní. Zí maláyika ga gére née nda idíye go bicayi lomo e kpá dokéké e. Ólo 'Dódoogú 12:9. * **7:2 7:2** Ayímbi 'bì ndísí sì kútú: Née sìli bi koo Isiréle ndisíní sómýndíki ledre bulúnduyé ga kóna ndisíní ndísí sì kútú sími súwú gbála kí simibi cí gbre simi bì olúoguní gi simi Izibiti ní. Ólo Lévi e 23:39-43.

69 Owoyemezé yíj go bílámáne, áyí mbigí owú 'bì Lomo, gi zí kékí née zíze ɳguṇgu ledreyí."

70 Zí Yésu ínyiné úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "'Be tí kenée mbí, lúrú aka dongaráse ga bì sokó doa gbre mágélé sée ní, ngíti 'yì ni bo kí'e'do ili 'bì ené yí ené ledre 'bì ngére 'bì bicayi lomo e."†

71 Yésu uku née ledre Yúda wotí o'do bì kí iriné Simúna Keriyóta wo bì koo i'bí ngbángá Yésu ma'dáa ní.

7

Lúndu Yésu lurú'dofuní bi do Yésu

1 Gi do kací tú'dú ledre ga gére née mbá, zí Yésu yéme roné aka ndísí ené fú sími kágá bì Galiláya ní 'dodo ledre 'bì Lomo zí 'yì e ore. Ili aka ené ndéré sími kágá bì Yudáya ní wá gi zíá mingburoko 'yì 'bì Yúda maáge yemení royé goó gi ro úfu wo.

2 Sími sìndí kadra máa bì koo née, ngíti Ayímbi 'bì Yúda e bì ndisíní ndólo a kídí, Ayímbi 'bì ndísí sì kútú ní ni go gbóo.*

3 Née ní, zí lúndu Yésu ínyiyé úku ledre zí Yésu kídí, "Ndá ndísí lá duú sími Galiláya ona wá, káa zí bì sìli 'bì ayímbi ni go gbóo ba ní, idí ndéré sími Yudáya gi ro zí tú'dú 'yì lódú kací 'yì ga bì yóko royé íri née, lúrú mingburoko ledre ga bì áyí méngi yée ní gi ro zíye ɳguṇgu ledreyí.

4 Bílámá a idí ólúogú zíye do nyárá bi togú íli tí gi ro zí 'yì e ówoyí kí míméngi ledre eyí e mbá ní."

5 Ledre ga bì lúnduga ukuní née ndaní eyé gi yana miimbé'deyé wá gi zíá ɳguṇguní eyé ledre a wá.

6 Zí Yésu úkulúgu ledre zí lúnduné ga gére née kídí, "Máutúásá aka ndéré lá kenée wá, gi zíá sìndí kadra 'bì mindéréma íri utúasá aka gi zí Babá wá. Útúásásé bú ndéré gi zíá

síndí kadra 'bì ledre esé e niyí yì eyé mbá do sìlise.

⁷ Gi zía bì ndísisé méngi duý ledre ga bì bi ndisi éme ro 'yima'dí e gi zíye ní, sogóní eyé sée wá. Ndísiní sógó maa misogó gi zía bì mändisi úku loko bisinyí ledre eyé gburá gburá doyé ní.

⁸ Káa zí bì síndí kadra 'bì Ayímbi utúasá go ní, ndérésé mu sìmi Ayímbi maa íri. Máutuásá aka ndéré wá gi zía síndí kadra 'bì mindéréma ogü aka wá."

⁹ Sìmi bì Yésu uku ledre née kenée ní, tí ma'díi, zíye ótoómo wo cíki sìmi Galiláya ore.

¹⁰ Nda zaá ndoo gi 'dá'ba sìmi bì lúnduga nderéokpóní go sìmi Ayímbi ní, zí Yésu ma'dáa ínyiné lódú kacíye gi 'dá'ba gi zía ili ené zí tú'dú 'yì e lúrú née íri wá.

¹¹ Abú kenée ndotó, Yúda ga bì oguní sìmi Ayímbi íri ní, yemení royé go nzíiyé ndisi óndó Yésu. Zíye ndisiyé kí ndú'yú ledre kídí, "O'do ba komo 'yì e utú roa wá ní, ní 'da?"

¹² Tú'dú 'yì ga bì yokoní royé sìmi Ayímbi ore ní, ambá ledre bì ndisíní úku a ní duý ledre Yésu.

Ngítí géyi 'yì e ya kídí, "O'do Yésu née, ní bilámá 'yì." Zí ngítí géyi úku 'bì eyé kídí, "Ótoómosé 'yì, bilámá 'yì 'di. Mongú 'yì ranga née."

¹³ 'Yì bì zía tóroné úku ledre Yésu fúo ní ndaá, gi zí ngíri mingburoko 'yì 'bì Yúda ga gére née káa bì niyí zíngi ke.

¹⁴ Zí Yésu ndisíné tí kenée e, sìmi bì Yúda mengioguní Ayímbi go mburu yana, ngítí sìlì 'bì miúkú a ni aka fú 'dá'dá ní, zí Yésu ólúoguné gi dongará 'yì e gi ore ndoo ndéré ólúne do ligá 'Díci' 'bì Lomo ndisi 'dodo ledre zí 'yì e.

¹⁵ Zí ledre ga bì Yésu ndisi 'dodo yée ní 'dí'bi do tú'dú mingburoko Yúda e mbá mi'dí'bi. Zíye ndisiyé

úku ledre dongaráye kídí, "Ma'díi, o'do ba ndiki mongú ówo ledre bì káa ba gi 'da, bì ngará 'dodoní kpá ledre 'bì Lomo zía wá ní."

¹⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Sómúsé 'bì esé kídí mändisi 'dodo zíse née lá ledre amá, née ledre 'bì 'yì bì Kasaogu maa gi ro zíma ndisimá 'dodo yée zíse ní.

¹⁷ 'Yì ga bì i'bí royé go ndisi lódú kací Lomo ní, niyí geré ówo a kídí, mändisi 'dodo ba ledre bì 'bì Lomo ní, ndaá 'bì ené ledre amá kí romá wá.

¹⁸ 'Yì ga bì ndisíní 'dodo ledre gi royé kí royé ní, iliní gi ro do ndisi 'yì mbófo yée. Maa, mändisi 'dodo 'bì amá zíse ma'díi ledre ga bì 'bì 'yì bì kasaogu maa ní, gi ro zíse ndisiyé mbófo wo gi royé. Née sì ledre bì lúyú ledre ndaá sìmi 'dodo ledre amá e gi zía wá ní.

¹⁹ Ndisiyé úku ledre kídí Músa ekéomo lorú zíse, sara bì méngisé lolú ledre bì lorú ili ní wá ní, zíse nda yéme rosé gi ro úfu maa ní, zée kése ambí ní 'yì lúyú ledre ne?"

²⁰ Zí 'yì ga gére née úkulúgu ledre zíye írí írí kídí, "Dokéké bì simiyí née, úku ledre kenée ambí iliní úfu yíi ne?"

²¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Máuku ledre née zíse kenée gbékpíe wá, lúrúsé aka ledre ga bì kóo ndisiyé úku sínyi yée zíma sìmi bì kóo másíkpí ngítí o'do gi do ndiyá sìmi sìlì esé ní.

²² Bulúndusé e ukuní kóo ledre káa do lorú 'bì ónzó owú e ngbuřu, zí Músa kóo ekéomo ledre maa née kídí, togú arání owú go, sìlì ené 'bì ónzó wo ngbuřu[†] utúasá go yá, idísé geré ónzó wo abú sìlì maa née utú sìmi Sìlì 'bì 'Dówúro. Ndaá bì ndisiyé go tí méngi a kenée ní wá?

²³ Sara togú bì ónzósé owú 'bì esé e bú ngbuřu sìmi Sìlì 'bì 'Dówúro gi zía bì lorú 'bì Músa uku kenée ní, zíngisé nda romá sìmi bì másíkpí za

[†] 7:22 7:22 Útú ngbuřu: Lomo i'bí lorú zí Abarayáma kídí togú Yúda e ndikiní mikánda owú go, owú'o do yá, idí méngi 'díci' sìlì ínyi doa ota do ónzó wo ngbuřu gi ro zía idíne mbigí 'yì 'bì Lomo. Ólo Dosí éyì e 17:10.

cú kʉrʉ'bu 'yim'a'dí gí do ndiyá sìmí Sílì 'bì 'Dówúro ní gí ro 'di?

²⁴ Togú ásé úku ledre gí romá yá, ídísé sómú sogo a bìlámáne kpó kpó kpó kí, káa bì ásé úku luyú ledre e ke."

'Yì 'bì Yerusaléma iliní 'dí'bi Yésu

²⁵ Gi do kací ledre bì Yésu uku kenée ní, zí 'yì 'bì Yerusaléma ga gére née ndísi ódroye dengbíye kídi, "Née ndaá laka o'do bì mingburoko 'yì ezé e ndísi gámásó'do wo gí ro úfu wo ba wá?"

²⁶ Sara bì ní nda tí goó bì do nyárá bi ndísi ódro zí tú'dú 'yì e ba, mingburoko 'yì ezé ga ba itiní lolu wá ní, ala owoyemení go kídi, "Née go Kírésito bì koo Lomo uku ledre a 'desí kídi née ní kasaogu wo yómo 'yì e ní téé?"

²⁷ Zí ngiti geyi 'yì e úku ledre kídi, "f'i, née ndaá Kírésito bì Lomo uku ledre kasaogu wo ní wá. O'do née owozé ledre gí do bi a kí 'be 'bì ené e bú bìlámáne. Idí née Kírésito bì Lomo ili kasaogu wo ní yá, utúasázé owoyéme ledre gí do bi a wá."

²⁸ Yésu ní aka fú ndísi 'dodo ledre do ligá 'Dící 'bì Lomo. Zí ìnyiné úku ledre kí kúrúne 'dága kídi, "Úkuse kídi ówosé bi bì máogu gí doa ní bú káa? Máuku zíse, máogu amá kí 'bì amá ledre wá. Wo bi ní ma'díi ní kasaogu máa ne. Ówosé esé wo wá.

²⁹ Máowoyéme wo duú máa, gi zí azé yì ezé kú kéne, kasaogu máa kpá ne."

³⁰ Zí ledre bì Yésu uku née útúne sìmí Yúda e 'duo vuu bisinyíne. Zíye ìnyiyé gí ro 'dí'bi wo, f'i, 'yì bì zí óto sìliné ro Yésu ní ndaá gí zí sindí kadra 'bì 'dí'bi wo utúasá aka ené e wá.

³¹ Sìmí sindí kadra máa bì koo née ní, tú'dú ngiti geyi 'yì e ɳguɳguṇí yì eyé ledre Yésu go. Niyí go ndísi úku ledre kídi, "Ma'díi, ba yì ené go tí Kírésito bì koo Lomo uku ledre kasaogu wo ní. Gi zí, mengi go tí za cé mingburoko ledre ga bì koo Lomo

uku ledreyé kídi ní ógù méngi yée ní."

³² Sìmí bì Farúsáyo e uwúní ledre ga bì 'yì e ukuní kenée ní, zíye ìnyiyé kí manda ga bì 'bì 'yì 'dáná eyí e kása ngiti geyi asikíri eyé ga bì ndísi ní 'bá'bá 'Dící 'bì Lomo ní, idíní ndéré 'dí'bi Yésu.

³³ Sìmí bì Yésu ní aka kpá fú ndísi 'dodo ledre zí 'yì e do ligá 'Dící Kótruro ní, zíá úku ledre zíye kídi, "Utúasázé lolu ndísi késé ngbángbáne wá, sindí kadra ní go gbóo gí ro zíma ndá'balúgu romá zí wo bì kasaogu máa ní.

³⁴ Ásé lúrú bi gí romá má, útúasásé ndíki máa wá gí zíá bi bì máayí ndéré doa ní útúasásé ógù íri wá."

³⁵ Gi zí ledre bì Yésu uku kenée ní, zí Yúda ga gére née ndísiyé úku ledre dongaráye kídi, "Ili ndéré 'da? Bì zíá úku ledre kídi togú née nderé go yá utúasázé ndíki née wá ní? Ayí ndéré sìmí ngiti kángá kpí sìmí kángá 'bì Girigí e kí'dí bì koo ngiti geyi bulunduzé e nderéní ní gí ro zíne 'dodo ledre zí Girigí máa ga gére née íri?

³⁶ Sara togú kenée wá ní uku ledre kídi togú née nderé go yá, utúasázé ndíki née wá ní káa be 'di? Kpá kídi kángá bì née ní ndéré sìmí a ní utúasázé ógù sìmí a wá ní káa be 'di?"

³⁷ Nda go kadra mongú Ayímbi née go kadra miútú a. Zí Yésu ìnyiné úku ledre kí mongú kúrú zí tú'dú 'yì ga bì ore ní kídi, "Yìj bì ówo royí go kodró ní royí ní, idí ógù zíma gí ro iní miéwé.

³⁸ Káa zí bì miéké kúrú Lomo uku ní kídi, 'yì bì ɳguɳgu ledremá go ní, Lomo ní kása iní bì zí óto 'yì trídri za fí ní zíá ndísi kúkúoguné sìmí a, zí miimbé'de a ȱdríne fú lá miédrí odú rokinyi ené ndaá."

³⁹ Yésu uku ené née ledre mbigí iní wá, uku yì ené née ledre 'Dówú Lomo kídi togú née nda'balugu roné go komo ere yá, née ní idí kí ledrené

owóowó zí Lomo. Zíne kásáogú 'Dówú Lomo zía ógu ndísjné sìmí 'yí ga bì ɳguɳguní ledrené go ní, zíye ídye kí rokinyi za fí.

⁴⁰ Sìmí bi 'yí e uwúní ledre bì Yésu uku kenée ní, zí ngítí géyi ȳnyiyé úku ledre kídí, "Ma'díi, o'do ba ní nébi, Lomo kásáogú wo ne."

⁴¹ Ngítí géyi ya, "Ní Kírésito bì ogú 'yí yómó 'yí e ní."

Ngítí géyi ya, "Kángá bì Galiláya ní ndaaá bi bi 'yí yómó 'yí e ní ógu gi sìmí a ní wá."

⁴² Ní miékéné sìmí miéké kúrú Lomo kídí, Kírésito ni ógu ené gi sìmí kúfú ngére Dawídi, niyí ndíki wo simí Beteléme kí'dí bì kóo Dawídi ma'dáa ndísi ní."[‡]

⁴³ Gi zí miúkuló'bó ledre e, zí sómú ledre nda ídine sìmí do 'yí e go faa, utúasání lolú idí kí sómú ledre kí'e'do gi ro Yésu wá.

⁴⁴ Simí ledre ga gére née mbá, ngítí géyi mìngburoko 'yí 'bì Yúda e iliní 'bì eyé kóo go fú lá gi ro 'dí'bi Yésu ma'dáa, f'i, 'yí bì zíá útúásáne óto sílíne roa gi ro 'dí'bi wo ní ndaaá.

Manda 'bì Yúda e asiní gi ro Yésu

⁴⁵ Má, zí 'yí ga bì mìngburoko 'yí eyé e kasaní yée ndéré 'dí'bi Yésu ní ndá'baoguyé gbékpí e, Yésu ndaaá. Zí manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e ní kpá kí Farúsáyo e ndú'yú ya'dá ga bì nda'baoguní née kídí, "O'do máa née ní nda goó 'da?"

⁴⁶ Zí ya'dá ga gére née úkulúgu ledre kídí, "'Dí'bioguzé wo wá gi zíá, tí bì ndísiżé kése ona ní, 'yí bì zíá aka 'dódoyéme ledre 'bì Lomo kí roko'buné zí 'yí e káa zí 'bì o'do née ní ní ndaaá."

⁴⁷ Zí Farúsáyo ga gére née úkulúgu ledre o'búó'bú kídí, "Ngúngusé go ledre 'bì 'yí ṣanga née ní?"

⁴⁸ 'Yí bì kí'e'do gi dongaráze kí mìngburoko 'yí ezé e mbá lúrúsé wo

ŋguɳgu ledre 'bì 'yí ṣanga née go ní náambi? Ndaá.

⁴⁹ 'Yí ga bì lorú ezé ndaaá zíye kí ledrené owóowó wá, zíye nda ɳguɳgu yí eyé ledre 'bì 'yí ṣanga née ní ní, Lomo idí í'bí 'dó'do royé."

⁵⁰ Ledre ga gére née menginí kóo royé née mbá do komo Níkodímo bì kóo nderé ódro kí Yésu kí ndulú ní ngúruyé ní.

⁵¹ Zíá ȳnyiné úku ledre zí lafúne ga gére née kídí, "Ndazé aka geré 'dí'bi o'do née 'dó'do wo wá, idízé aka úwú ledre gi tara a zíze ówo lúyú ledre ené kí gi zíá lorú ezé uku kenée."

⁵² Zí lafúga úkulúgu ledre zíá kídí, "Úku nda mbú bì káa lárá ledre 'di, áyí go kpá 'yí 'bì Galiláya, ólo ndíki go kídí ngúru nébi 'bì Lomo ní bo ní ógu gi sìmí Galiláya?"

⁵³ Nda gi do kací ódro née ní, zíye báiyié gi ore ndá'bayé 'be 'bì eyé e.

8

Kára bì 'dí'biní wo kí o'do ní

¹ Nda gi do kací a bì 'yí ga gére née bayiní ní, zí Yésu ndéré ekíne do mongú landa bì ndísińí ndólo a Olíva* ní.

² Simí bì bi arálo'bó roné ní, akpa kí sí ndóndó, zíá ndá'balúgu roné girí ndéréne do ligá 'Díci 'bì Lomo. Zí tú'dú 'yí e yóko royé kpá 'dii kó'dú a, zíá ndísińí 'dódo ledre 'bì Lomo zíye.

³ 'Dódo ledre ní aka kpá fú ndéré, zí Farúsáyo e kí ngítí géyi 'yí 'dódo lorú e lálaogú ngítí kára, ogú ndikiní wo ngbúrú kí méngi 'berí. Zíye ólúye kí kára máa née ru dongará tú'dú 'yí ga gére née do óto wo tóroné kó'dú Yésu kenée.

⁴ Zí Farúsáyo ga gére née úku ledre zí Yésu kídí, "Mongú 'yí, ogúzé kí kára ba kó'dúyí gbékpíe wá, luyú ledre, Otoomo o'do 'bì ené kenée zíá ndéréne só'do ngítí o'do bì kpí ní.

* 7:42 7:42 Matáyo 2:1, Lúka 2:4-6. Arání Yésu sìmí gara bì Beteléme ní gi simí kúfú ngére Dawídi.

* 8:1 8:1 Olíva: Née ngítí géyi kágá ga bì Yúda e ndísińí 'díyí yée gi ro ndísi lúru súbú gi simí miánáye gi ro ánuá kpá gi ro ndísi úndú a ní.

5 Ni miékéne zíze simi lorù bì gi zí Músa ní kídí, togú kára luyú ledre go káká zí bì kára ba mengi ba yá, 'yí e idíní yóko royé óngbo wo kí tutú zía úyuné 'dá'ba. Éyí bì idízé méngi e kíe ní goó 'di?"

6 Farusáyo ga gére née oguní eyé zí Yésu née kí mbigí ngbanga wá, gamáso'doní yí eyé misi'di gi ro zíye 'dí'bi wo.

Zí Yésu ndécí ené tí, do ndálané ndísi éké eyí do kángá kí nzisíline.

7 Zíye kpá fú ndísi íríye kí Yésu idí úkulúgu ledre kací ndu'yú bì yée ndu'yúní wo kíe ba. Zí Yésu síkpilúgu roné 'dága zía úku ledre zí Farusáyo ga gére née kídí, "'Yí bì owo roné bú bílámáne kídí née ndaá 'yí luyú ledre wá ní, idí 'dí'bi tutú óngboútu kára née kíe fí ne."

8 Zí Yésu ndálalúgu roné bi kpá fú ndísi éké ledre.

9 Simi bì Farusáyo ga gére née uwúní ledre bì Yésu uku kenée ní, zíye báiyé mbá mikékeria tonó kí mingburokoyé e. Yésu idíaká kíri née go lá duý ne kára bì gáa oguní kíe ba, ní go tóro kó'dú a nzúo.

10 Zí Yésu kpá síkpilúgu roné 'dága, zía úku ledre zí kára née kídí, "'Yí ga bì gáa ba niyí goó 'da? 'Yí bì idíaká gi ro óngboónzó yíjí ní ndaá?"

11 Zí kára née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "F'i, mongú 'yí, kembí 'yí ndaá."

Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, "Bílámáne, má'décí amá kpá ngbangayí wá, ndéré mu 'be. Tí lá ndá lolú luyú ledre wá."

Yésu ni káa zí bimíóngó ní

12 Zí Yésu kpá úku ledre zíye kídí, "Máayí zí 'yíma'dí e káa zí bimíóngó ní, gi zía mánđísi 'dódo mbigí ledre 'bì Lomo zíye. 'Yí bì ngnungu ledremá go zía ndísiné lódú kacíma ní, luyú lolú ledre wá, gi zía ngnungu ledremá go."

13 Geré zí Farusáyo ga gére née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ledre ga bì ndísi úku yée gi do biyí ní

ndaní eyé ma'díi wá, gi zía ndísi mbófo royí kí royí."

14 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ledre ga bì mánđísi úku yée gi do bímá ní niyí za mbá ma'díi. Gi zía bì bì móogu gi doa kpá kí'dí bì máayí ndá'balúgu romá ní máówo bú. Sée, ówosé esé e wá.

15 Ndísisé 'décí ngbanga kí sómú ledre 'bì 'yíma'dí e do sogo kángá ona. Máa, má'décí amá ngbanga 'yíma'dí e lá kí romá wá.

16 Togú máayí 'décí ngbanga yá, ngbanga bì máayí 'décí a ní ní idí do bílámá misi'diné gi zía azé ndísi do kíti 'décí ngbanga ma'dáa kí Babá bì kasaogu máa ní.

17 Ówosé bú bílámáne simi lorù bì Músa ekéomo ní, kídí togú 'yí e gbre ukuní kúrúye go mbá kí'e do gi ro ledre yá, ledre née ní go ma'díi.

18 Mánđísi téoro sogo ledre ga bì mánđísi úku yée ní gi zía máówo bú niyí mbá ma'díi ledre e. Babá bì kasaogu máa ní owo kpá bú kídí ledre ga bì mánđísi úku yée ní, niyí mbá ma'díi ledre e."

19 Zí Farusáyo ga gére née ndú'yú wo kídí, "Buyí bì úku ledre a née ní 'da?"

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ásé ówo Babá ma'dáa lárá káa be 'di bì ngará ówosé máa wá ní. Idí ówosé máa bo, káa bì ówosé Babá kpá go."

20 Néé ledre ga bì Yésu uku yée zí Farusáyo e simi bì ní ndísi 'dódo ledre zí 'yí e do ligá 'Díci 'bì Lomo ní. Yésu ma'dáa ndísi koo gbóo kí gbété bì otoní zí 'yí e ndísi ónzó késí simi a káa do tákpásílí ní. Abú 'yí ga bì niyí okó ro Yésu ma'dáa ní niyí koo ore yá, 'yí bì kí'e do gi dongaráye zía óto silihne ro Yésu gi ro 'dí'bi wo ní ndaá. Gi zía sindí kadra 'bì 'dí'bi wo utúasá aka gi zí Lomo wá.

'Yí ga bì ngnungu ledre 'bì Lomo wá ní

21 Gi do kací ledre máa wo née ní, zí Yésu úku ledre zí mingburoko 'yí ga bì 'bì Yúda e née kídí, "Máúku

zíse ma'díi, síndí kadra amá ní ógu zíma ótoómosé e, ásé gámásó'do máa má útúásásé ndíki máa wá, zíse úyusé nyé kí milúyú ledre rosé gi zía Lomo otoomo ené lúyú ledre esé e wá."

²² Zí mingburoko 'yi 'bí Yúda ga gére née tónó ódroyé dengbíye kídi, "Uku née za cý ledre. 'Bí ené bi bí ní ndéré doa utúasázé ógu doa wá née 'bié bi máa wo be 'di? 'Búo ní úfu roné miúfu téé?"

²³ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Ndísisé lúrú máa komosé káa zí éyí bí máayí gi do sogo kángá ona ní, í'i, mándá 'bí amá gi ona wá, máayí yí amá gi como ere. Née sí ledre bí sómú ledre ezé ndíki kése gi zía wá ní.

²⁴ Káa zí bí máuku máyá ásé úyu simi lúyú ledre ní, 'búo togú ngúngusé ledremá go, kídi máayí máa 'yi bí Lomo kasaogu wo gi como ere ní, togú kenée wá ásé úyu mbá kí lúyú ledre rosé gi zía Lomo otoomo ené lúyú ledre esé e wá."

²⁵ Zí 'yi ga gére née úkulúgu ledre zí Yésu kídi, "Ndísi úku ledre kenée, áyí eyí kú náambi?"

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Ásé ndú'yú máa kenée lárá káa be 'di, mátónó úku ledre gi romá zíse ba cakaba?

²⁶ Tú'dú ledre e niyí bo taramá gi ro úku yée 'décí ngbangasé kíe gi zí míméngi ledre esé. Abú ndotó, máayí úku zíse duý ledre 'bí 'yi bí ukui'bí taramá, zía kásaogu máa kíe ní. Ledre ga bí 'yi ma'dáa ukui'bí yée zíma ní, niyí mbá ma'díi gi zía ndaá 'bí ené 'yi ḥanga wá."

²⁷ 'Yí ga gére née owoní eyé bí kídi Yésu ndísi úku zíye née ledre 'Buné Lomo como ere ní wá.

²⁸ Zí Yésu úku ledre zíye kídi, "Máówo bú síndí kadra ní ógu zíse ngúngu ledre ga bí máuku yée zíse ní. Ledre ma'dáa ní méngi roné simi bí togú phéphésé máa Owú 'bí 'Yíma'dí goó do mingbúngbu kágá, zíse síkpi máa kíe 'dága ní. Babá

yeme ledre ga gére née ne zíma úku yée zíse née.

²⁹ Babá bi kasaogu máa ní ní kíma kí rokinyi, ní ndísi í'bí roko'bú zíma kací kadra mbá, gi zía mánđísi méngi duý ledre ga bí ili yée ní."

³⁰ Zí tú'dú 'yi ga bí ore ní ínyiyé mbá ngúngu ledre Yésu gi zí ledre bí uku née ní kídi ma'díi, Lomo kasaogu wo ne.

Bulúndu Abarayáma e

³¹ Zí Yésu kpá úku ngíti ledre zí Yúda ga bí ngúnguní ledre ené née kídi, "Togú lányásé tí fú ro ledre ga bí mánđísi 'dódo yée zíse ní yá, ásé idí mbigí 'yi lódú kací amá e.

³² Zíse ówo ma'díi ledre 'bí Lomo, zí mimbé'desé idíne vii, lúrusé lolu rosé káa zí owúkúlú e wá."

³³ Zí ledre bí Yésu uku née útúne simi manda 'bí Yúda ga gére née geré vuu bísinyíne, zíye úku ledre zí Yésu kídi, "Née ndaá ledre bí áyí úku a zíze ní wá. Tí bí ndísi zé ona ní ndazé owúkúlú 'bí ngíti géyí 'yi e wá. Odú mongú 'yi ezé duý kíe'do bulúnduzé bí Abarayáma ní. Áyí ndólo iři owúkúlú e dozé lárá a káa be 'di?"

³⁴ Yésu ya zíye ní, "Máuku zíse zaá ma'díi, 'yi bí ndísi lúyú ledre ní, ní go owúkúlú 'bí lúyú ledre.

³⁵ Owúkúlú 'di'bi ené 'be kací míngi 'be wá. Mbigí owú 'bí míngi 'be ndísi yí ené 'dí'bi 'be ne kací 'buné.

³⁶ Máá Yésu bí mbigí Owú 'bí Lomo ní, togú má'dí'biyó lúyú ledre máa gi rosé yá, ásé útúásá kací como Babá, 'do'do lolu sée wá.

³⁷ Máówo bú bílámáne kídi ásé bulúndu Abarayáma. Abú kenée ndotó, zíse ásisé 'du'dorú kí ngúngu ledre ga bí mánđísi 'dódo yée zíse ní. Zíse yéme rosé drú gi ro úfu máa.

³⁸ Ni kenée ma'díi, ndísisé méngi née ledre ga bí 'busé Satána ndísiní 'dódo yée zíse ní. Ni gi romá kpá kenée, mánđísi 'dódo zíse ba ledre ga bí Babá 'dódo yée zíma ní."

39 Zí 'yí ga gére née kpá úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ma'díi, azé bulúndu Abarayáma."

Yésu ya zíye ní, "Idí idísé ba tí bulúndu Abarayáma ma'díi ní, káa bì ásé ndísi ba méngi ledre ga bì 'bì Abarayáma ní.

40 Lúrusé aka nda bì ílisé úfu máa gi zíya bi mándísi 'dódo ledre 'bì Lomo zíse ní. Abarayáma ili ené kóo úfu 'yí bì ndísi 'dódo ledre 'bì Lomo ní wá.

41 Gi zí kényi née, zíse ndísisé méngi duú ledre ga bì 'busé Satána ndísiní 'dódo yée zíse ní."

Gi zí ledre bi Yésu uku née, zí Yúda ga gére née úkulúgu ledre kídí, "Ndá úku ledre kenée wá. Lúru zée íri káa zí éyí bì azé gi 'dí sogo ní? 'Buzé ni duú kí'e' do Lomo."

42 Yésu ya zíye ní, "Togú ma'díi Lomo ni tí 'Busé yá, káa bì ótosé 'búma go gi zíya Lomo ma'dáa kasaogu máa née dongaráse.

43 Ledre ga bì mándísi 'dódo yée zíse ní ówosé éyí bì útúásásé ówoyéme a gi zíya wá ní bú? Gi zíya bì ásisé miási kí índi mbilise gi ro ledre ga bì mánidisí 'dódo yée zíse ní.

44 Máuku zíse, ásé owú ga bì 'bì ngére 'bì bicayi lomo e ní. Née sí ledre bì ndísisé méngi duú ledre ga bì 'bì ené ní. Tí bì ngére 'bì bicayi lomo e ní née, ndaá cóngó 'yí wá. Odú ledre ené duú ṣanga kí úfu 'yí e.

45 Mánidisí 'dódo zíse duú ma'díi ledre e, gi zíya bì ngárá ílisé esé ma'díi wá ní, zíse ndísi ásisé gi ro 'dódo ledre amá.

46 'Yí ní bo kí'e' do gi dongaráse ní kú'dú silihne romá ya málúyú ledre go? Ndaá. Sara togú 'yí ndaá ní, ílisé ngúngu ma'díi ledre ga bì mánidisí 'dódo yée zíse ní wá ní gi ro 'di?

47 Owú ga bì 'bì Lomo ní, niyí méngi duú ledre ga bì 'bì 'busé Lomo ní. Ledre 'bì Lomo bì mánidisí 'dódo a zíse ní, ílisé ngúngu a wá gi

zíya ásé yí esé owú ga bì 'bì Satána ní."

Yésu ni 'dá'dá gi zí Abarayáma

48 Zí Yúda ga gére née úkulúgu ledre zí Yésu bisinyíne kídí, "É'e, ábuwá ndaá gi simi kúfúze Yúda e wá ma'díi. Áyí 'yí gi simi Samáriya simi doyi sinyí go misinyí gi zí dokéké."

49 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "F'i, dokéké ndaá 'bì ené simimá wá. Mánidisí yí amá óto úndru Babá gi zí kényi née, zíse ndísisé úkucáyi máa.

50 Máili amá máa kídí, 'yí e idíní ndísi óto úndrumá ní wá. Babá bì kasaogu máa ní ili yí ené ne kídí 'yí e idíní ndísi óto úndrumá. Mengi ledre née kenée gi zíya ní ne kí roko'bú 'bì 'décí ngbangá zíne.

51 Máuku zíse ma'díi, togú 'yí ngúngu ledre ga bì mánidisí 'dódo yée zíse ba ní, 'yí née uyu ené wá."

52 Yúda e ya zíya ní, "Ma'díi, owoyemezé go kídí simi doyi sinyí go misinyí gi zí dokéké. Bulúnduzé Abarayáma kí mingburoko nébi ga kóna ní uyuni go mbá, zíya úku ledre yá togú 'yí ngúngu ledre eyí yá, uyu wá?

53 Áyí náambi zíya úku ledre kenée ní? Bulúnduzé Abarayáma kí nébi ga bì kóna uyuni ní, rómo doyé kí 'di?"

54 Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Togú mámbófo romá kí romá yá, moko ndaá simi a wá. Babá bì úkusé ledre a kídí ní kpá Lomo esé ní iline kídí 'yí e idíní ndísi mbófo máa.

55 Ma'díi ówosé esé Lomo wá. Máwoyéme wo duú máa. Née sí ledre bì mánidisí óto úndrua gi zíya ní. Togú máuku máyá máwo wo wá yá, máyá go kpá 'yí ṣanga káa zí séé ní.

56 Bulúnduzé Abarayáma ndísi kóo óto komoné kacíma gi ro miógumá káa do mongú sáká éyí zí 'yíma'dí e. Simi bì owoyeme sindí kadra 'bì miógumá ní, zíya kóo idíne kí mongú rokinyi."

⁵⁷ Zí mingburoko 'yì 'bì Yúda ga gére née úku ledre zí Yésu kídí, "rifu miřifu, simibi ogu aka doyì cí gbre doa sokó (50) kpá wá, zíyì úku ledre yá, ówosé rosé kí Abarayáma bú?"

⁵⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Máuku zíse ma'díi, Abarayáma ni owú. Niyí ndíki wo ni, máayí yí amá koo kú goó bo."

⁵⁹ Zí mimbé' de Yúda ga gére née ésiné, zíye 'dí'bi tutú e gi ro óngbóonzó Yésu kíe. Simi bi Yésu lurú ledre née kenée ni, zía úcu yí ené líliné gi do ligá 'Díci' 'bì Lomo gi ore 'dá'ba.

9

Yésu likpí komo ngítí o'do

¹ Simi ngítí sili, Yésu niyí go ndísi ndéré 'décí bi kí 'yì lódú kacíne e. Zíye óguyé ndíki ngítí o'do, tí bi koo mbágáa ndiki wo ni komoa lurú bi wá.

² Zí 'yì lódú kací Yésu ndú'yú Yésu kídí, "'Yì 'dodo ledre, o'do née lurú bi wá née gi zí lúyú ledre 'bì 'yì ga bi ndikiní wo ni, togú lúyú ledre ené?"

³ Zí Yésu úkulúgu ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, "'I'i, 'yì lúyú ledre ndaa. Lomo mengi ledre née kenée gi ro zí 'yima'dí e ówo roko'buné gi roa.

⁴ Máuku zíse, mé bi azé aka kése kadra utú aka wá ni, idízé mu méngi moko bi Lomo kasa máa gi roa ni. Gi zía togú bi ulú go yá, 'yì utúasá lolú méngi moko wá.

⁵ Máuku zíse ma'díi, káa zí bi máayí aka kíse do sogo kángá ona ni, máayí zíse 'yima'dí e káa zí bimiongó ni."

⁶ Simi bi Yésu uku ledre née kenée ni, zía lúbu surú do kángá, zía ógo kángá máa née óró a ro komo o'do née.

⁷ Zíá úku ledre zí o'do máa née kídí, "Ndéré mu lúgu kángá née gi komoyí simi mikkavu bi kí iřiné Silowámo ni." Zí o'do née ndéréne lúgu komoné drá. Ni ndá'baogu giri ni, komoa ni go lúrú bi.

⁸ Simi bi o'do née nda'baogu gi do mikkavu giri ni, 'yì ga bi owoní wo bú ni, zíye ndísiyé úku ledre kídí, "Áyi, née ndaa o'do bi komoa ndaa, ndísi lengbe ómbo éyì e gi zí 'yì e kíra ba wá?"

⁹ Ngítí geyi ya, "Hi née tí wo."

Ngítí geyi ya, "'I'i, née ndaa wo wá, tosoyé utúasá miútúásá."

Zí o'do née úku ledre kídí, "Née tí máa nda ngítí 'yì wá."

¹⁰ Zí 'yì ga gére née úkulúgu ledre zí kídí, "Úku bi káa ledre 'di, sara komoyí likpí láráne káa be 'di?"

¹¹ Zí o'do máa née úku ledre zí 'yì ga gére née kídí, "Ngítí o'do kí iřiné Yésu, likpí komomá ne. Yésu ma'dáa lubu surú bi do kángá, zía ógo kángá bi kí surú siminé née óró a ro komomá, zía kása máa ya máidí ndéré lúgu kángá máa née gi komomá simi mikkavu bi kí iřiné Silowámo ni. Zíma tí ndéréma, kpá lá bi málúgu ni, geré zí komomá likpíne káa zí bi ásé lúrú a née."

¹² Zíye ndú'yú wo kídí, "Sara o'do máa née ni nda goó 'da?"

Zíá úkulúgu ledre zíye kídí, "Máowó wá togú ni 'dáya yá."

Komo o'do née likpí káa be 'di?

¹³ Zíye 'dí'bi o'do bi komo a likpí née ndéréye kíe zí Farusáyo e.

¹⁴ Sili bi koo Yésu lubu surú do kángá, zía iňyiné ógo kángá bi kí surú siminé née óró a komo o'do née zíá likpíne ni ni Sili 'bì 'Dówúro.

¹⁵ Zí Farusáyo ga gére née ndú'yú wo kídí, "Úku aka ma'díi ledre zíze, komoyí likpí lárá ne káa be 'di?" Zíá úkulúgu ledre zíye kídí, "O'do bi kí iřiné Yésu ni, likpí komomá ne. Lubu surú do kángá, zía iňyiné ógo kángá bi kí surú siminé née óró a komomá, ya máidí ndéré lúgu a. Simi bi málúguoyó kángá née gi komomá ni, geré zí komomá likpíne."

¹⁶ Zí ngítí geyi 'yì e gi dongará Farusáyo ga gére née úku ledre kídí, "O'do née ndaa 'yì 'bì Lomo wá. Idí née 'yì bi Lomo kasaogu wo née ni, káa bi utúasá méngi keyi kenée simi

Sílí 'bì 'Dówúro wá, 'dewe lorù 'bì Lomo go."

Ngítí géyí yaá "Lomo kasaogü wo ne, idí ndaaá kenée wá, káa bì utúasá ndísi méngü mingburoko ledre ga bì kí roko'büyé ní wá." Gi zí miúkuló'bó ledre e zí sómú ledre 'bì 'yí ga gére née nda ídine go faa.

¹⁷ Zíye ndú'yú o'do bì komo a likpí née kídí, "Sara aka nda yíjí, sómú 'bì eyí yá o'do bì likpí komoyí née ni náambi?"

O'do née ya zíye ní, "Másomú née nébì Lomo kasaogü wo ne."

¹⁸ Yúda ga gére née ŋguŋguní eyé kóo fú lá bì kídí, "Ma'díi, o'do née komoa lurú kóo bi wá ní wá." Zíye ʃnyiyé kákasa kací 'bua kí mbágáa.

¹⁹ Sími bì 'bua kí mbágáa oguní ní, zí Yúda ga gére née ndú'yú yée kídí, "Ba owú 'bì esé, ma'díi, tí bi kóo ndíkisé wo ní, lurú bi wá? Éyí bì méngisé nda kí komoa ma'dáa ní 'di, bì cakaba ní nda go lurú bi ní?"

²⁰ Zí o'do née kí me'bené ʃnyiyé úkulúgu ledre kídí, "Hi, née owú 'bì ezé ma'díi. Tí bi kóo ndikizé wo ní, komoa lurú bi wá.

²¹ Owozé wá togú komoa máa née mengü láráne káa be 'di bì ní nda go ndísi lurú bi née. Bılámá a ndú'yúsé aka cý wo zíze úwú a gi taraa."

²² 'Bu ya'dá née iliní úku ledre bì ya kídí Yésü likpí komo owú 'bì eyé ne ní wá, gi zí ngíri mingburoko manda 'bì Yúda e. Gi zí Yúda ga gére née i'bíní lorù kídí, togú 'yí uku ledre ya Yésü ní Kírészito, Lomo kasaogü wo ne yá, 'yí máa née yée niyí úcuómo wo, olú lolü dongará lafúne íni ini zí Lomo sími 'Díci Kótruro wá.

²³ Gi zí kényí née, zí 'bua kí mbágáa lá úku ledre kídí "Ídísé ndú'yú cý wo, ndaá owú wá, idí ódro gi roné kí roné."

²⁴ Zí Yúda ga gére née kpá ndóloogü ándá ya'dá bì komoa likpí née zíye úku ledre zí kídí, "Owozé bú bılámáne kídí, o'do bì Yésü née,

ní 'yí lúyú ledre. Lóbü aka Lomo zíze, éyí bì ówo gi roa ní 'di?"

²⁵ Zí o'do née úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née kídí, "Mándá kí tú'dú ledre gi ro úku a wá, togú Yésü ní 'yí lúyú ledre togú ndaá 'yí lúyú ledre wá. Éyí bì máówo ní, komomá lurú ené kóo bi wá, bì nda ba ní, komomá ní go lurú bi."

²⁶ Zí Yúda ga gére née kpá ndú'yúlúgu wo kídí, "Sara éyí bì Yésü mengü zíyi, zí komoyí likpíne ní 'di?"

²⁷ Zí o'do née kpá úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née kídí, "Máúku ga kpá ledre née go zíse, ílisé esé úwú a wá. Éyí bì ílisé úwúándá ledre máa née gi roa ní 'di? Ílisé go ídí 'yí lódú kacíga tée?"

²⁸ Zíye úku ledre zí o'do née ʃrí ʃrí kídí, "Ndazé ezé 'yí lódú kací o'do née wá, ayí yíjí 'yí lódú kacíga wá. Lodúzé 'bì ezé yí ezé kací Músa.

²⁹ Gi zí kóo 'desí ní, Músa ma'dáa odroní kí Lomo bú. O'do bì Yésü née owozé wá togú ogü 'bì ené gi 'dáya yá."

³⁰ Zíya úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née kídí, "Née kenée lárá ledre 'di, bì ówosé bi bì o'do née ogü gi doa ní wá ní. Éyí bì máówo ní, likpí 'bì ené komomá go.

³¹ Owozé bú bılámáne Lomo ndaá lengbe kí rokinyi kí 'yí lúyú ledre e wá. Ni kí rokinyi duý kí 'yí ga bì ndísiñí úwú ledre ené ní.

³² Tí bi kóo Lomo oto do sogo kángá ba, uwúzé aka bì ya kídí ngítí 'yí ní bo kí roko'bü 'bì likpí komo 'yí bì ndikiní wo komoa lurú bi wá ní zíne ní wá.

³³ O'do bì likpí komomá ba, idí ndaá 'yí bì Lomo kasaogü wo née ní wá yá, káa bì likpí komomá wá."

³⁴ Zíye ódroyé kpá o'bü'o'bü zí o'do bì komo a likpí née kídí, "Yíjí 'yí lúyú ledre bì ndikioguní yíjí kí lúyú ledre kú gi sími ní, ili 'dódo ledre zíze? Togú kenée yá, tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, olú lolü dongará

'yì e simi 'Díci Kótruero íni ini zí Lomo wá."

'Yì bi owo'di'bi Lomo wá ní

³⁵ Zí Yésu úwú ledre kídí, o'do bi née likpí komoa ba Yúda iliní lolu zía ólúne simi 'Díci Kótruero wá. Zí Yésu ndéréne zí o'do bi komoa likpí née ndú'yú wo kídí, "Ngúngu ledre Owú 'bi 'Yíma'dí goó?"

³⁶ O'do née ya zí Yésu ní, "Mongú 'yì, 'yì née máówo'dí'bi ledre gi roa wá, 'dodo aka ledre gi ro a zíma gi do bi zíma ngúngu ledrea."

³⁷ Zí Yésu úkulúgu ledre zía kídí, "Ndaá ngítí 'yì sikala wá, née kpá tí maa bì máayí ódro zíyi ba."

³⁸ Geré zí o'do née útúne sí sindí Yésu bi óto úndru a, zía úku ledre kídí, "Ngére, mángúngu ledreyí go,"

³⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zí o'do née kídí, "Máogu do sogo kángá ba gi ro 'décí nganga zí komo sómú ledre 'bi 'yíma'dí e líkpíne. 'Yì ga bi owoyemení ledre gi ro Lomo wá ní, zíye ówoyéme a. 'Yì ga bi ya yée owoyemení yì eyé wo bú ní, niyi idíáká 'bi eyé simi luyú káa zí 'yì ga bi komoyé ndaá ní."

⁴⁰ Geré zí Farúsáyo ga bi gáa ore ní ìnyiyé úku ledre zí Yésu kídí, "Úku yá 'dí yaá, komozé ndaá káa?"

⁴¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Idí idísé ba káa zí 'yì ga bi komoyé ndaá ní yá, káa bi luyú ledre esé ndaá lolu ba wá. Nda lá gi zía bi sómúsé yì esé kídí ówosé ledre bú ní, zí luyú ledre esé idíne fú lá bo."

10

Bilámá 'yì 'bá'bá kábiríki e

¹ Zí Yésu úku ledre zí Farúsáyo ga gére née simi muruwayi kídí, "'Yì bi olú lódú kací kábiríki e 'díci ndaá gi 'dí tara mbotuyé wá ní, née ndaá míngí kábiríki maáge wá, née 'yì ugu, kpá yì ené bisinyí 'yì.

² Míngí kábiríki e ndisi olú lódú kací kábiríki ené e fú lá gi tara mbotuyé.

³ Togú míngí kábiríki ga gére née ogu go yá, zí 'yì 'bi moko bi ore ní likpí mbotu. Simi bi ndolo kábiríki ené e kí iriyé ní, zíye úwú kúrú míngíye zíye ídye mbá kí rokinyi.

⁴ Simi bi kábiríki ga gére née olúoguní go sága ní, kpá lá bi míngíye utú zíye 'dá'dá ní, geré zíye útúye ngberí do kací a gi zíya owoyemení simi kúrú a bú.

⁵ Togú ngíti 'yì kpí yá, kábiríki ga gére née niyi ngásá eyé gi zíya míngásá gi zíya bi owoyemení eyé wo wá ní."

⁶ Farúsáyo ga gére née owoní eyé ini ledre gi simi muruwayi bi Yésu uku née wá.

⁷ Zí Yésu úku phýtru ledre zí Yúda ga gére née kídí, "Máuku zíse ma'díi, máayí zí 'yíma'dí e káa zí mbotu kábiríki e ní.

⁸ 'Yì ga bi ngará Babá kasa ené yée ne wá ní, oguní yì eyé kí royé kídí yée niyi bilámá 'yì 'dodo ledre 'bi Lomo, ábuwá yì eyé 'yì ranga e kpá 'yì ugu e. 'Yì amá e uwúní eyé koo ledre ga bi 'yì ga gére née ndisini 'dodo yée ní wá.

⁹ Máayí káa zí mbotu 'díci ní. Togú 'yì ogu gi 'dí zíma yá, máayí yómo wo gi zíya máayí go 'yì 'bá'bá wo, káa zí míngí kábiríki bi ndisi 'bá'bá yée do bi 'bi éyí miánu zíya kpá ndá'bané kíye 'be bilámáne ní.

¹⁰ 'Yì ugu ndisi ndéré 'bi ené gi ro úgu éyí, kí ngáka éyí kpá kí úfu 'yì e. Máa Yésu, mändá 'bi amá káa zí 'yì ranga ga gére née wá, máogu 'bi amá gi ro zí 'yì ga bi ngúnguní ledremá go ní idíye kí triðri kpá kí rokinyi bi ngará odu a ndaá ní.

¹¹ "Máayí bilámá 'yì lúrú bi kací kábiríki amá e. Máí'bí romá tóromá kací kábiríki amá e gi zí bisinyí ledre kí méngí yée. Togú umbu yá, máidí úyu máa, ndaní úyu wá.

¹² 'Yì bi ndaá míngí kábiríki e wá, ogu 'bi ené lá méngí moko gi ro késí ní, togú lurú bangá sinyí go kí ógu gi ro 'dí'bi ngúru kábiríki ga gére née yá, ní óyó sogené zí kábiríki ga

gére née, zí bangá sinyí nánáónzó ngúruyé ánu a, zí ngítí géyi báiyié faa.

¹³ 'Yí 'bí moko née ngasáoyó roné gi zía kábíríkí ga gére née ndaní eyé 'bí ené wá, mengi 'bí ené lá duú moko gi ro késí.

¹⁴ "Máayí bílámá 'yí 'bá'bá kábíríkí e gi zía máayí maa míngí ye. Kábíríkí amá e owoní maa bú,

¹⁵ káa zí bi ledremá ni zí Babá owóowó zí ledrea ídine zíma kpá owóowó ni, ledre kábíríkí amá e ni zíma kpá owóowó. Née sí ledre bi máí'bí romá zí umbu gi royé gi roa ní.

¹⁶ Ngítí géyi 'yí amá e niyí aka kpá fú bo yée ga bi ndaní gi simi kúfú Yúda e wá ní. Máayí kpá 'dí'biogú yée, ési yée dongará lafuye gi do bi zíye ídíye kí'e'do ndísi úwú duú kúrúma, gi zía máayí maa 'yí 'bá'bá yée.

¹⁷ Ledremá ni zí Babá owóowó gi zía máuwú kúrúa bú. Máayí í'bí romá zí umbu gi ro 'yíma'dí e. Abú máuyu yá, ni úrulúgu maa.

¹⁸ 'Yí bi kí'e'do káa ni gága maa gi ro ledre ni ndaá. Máayí kí roko'bú ledre e za mbá zíma gi zí Babá gi ro zíma í'bí romá zí umbu, togú mbú zíma ásimá gi roa."

¹⁹ Gi zí ledre bi Yésu uku kenée ni, zí sómú ledre 'bí Yúda e ífi siminé, toroní eyé lolu do sómú ledre kí'e'do wá.

²⁰ Ngítí géyi odroní 'bí eyé gi do bi Yésu bisinyíne kídi, "O'do née ni kí dokéké siminé, née ndaá 'yí bi azé ndísi úwú ledre gi taraa ní wá."

²¹ Ngítí géyi ya, "Í'i, o'do née dokéké ndaní simi a wá. 'Yí bi kí dokéké siminé ni, utúasá ndísi 'dodo ledre kí roko'buné wá. Utúasá kpá líkpí komo 'yí bi 'dutu mi'dutu ní wá."

Ngítí géyi Yúda e asiní gi ro Yésu

²² Gi do kací ledre née ni, geré zí sindí kadra bi legbe ndísiñi sómúndíki ledre 'dící bi koo 'bí Lomo 'danání simi Yerusaléma ni

óguné. Ledre maa née mengi kóoré née kí yana ndumu.

²³ Zí Yésu ndísi gámáne do ligá 'Dící 'bí Lomo née. Zía ndéré ólúne gi do bi bi koo o'bóní ngba'daka ro 'Dící 'bí Lomo, bi ifíní irí Solomóna doa ní.

²⁴ Zí Yúda ga gére née ólú lódú kací Yésu irí. Zíye úku ledre zíá kídi, "Mongú 'yí, ndá lolu fú lá ndísi ló'bo gi zíze wá. Togú áyí go Kírésito bi Lomo kasaogu ní yá, idí geré úku a zíze."

²⁵ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "Ásé ndú'yú 'dó'do maa née kenée gi ro 'di, tí bi máuku ledre go zíse, ilisé ngúngu a wá ní. Míngburoko ledre ga bi mánđísi méngi yée bi ngará gbékpí 'yí e utúasání méngi yée wá ní, niyí 'dodo maa ye zíse ówo a kídi Babá kasaogu maa ne.

²⁶ Ngúngusé ledremá wá gi zíá ndásé esé 'yí amá e wá.

²⁷ 'Yí ga bi ngúnguní ledremá go ni, ndísiñi lengbe úwú kúrúma. Máówó yée bú bílámáne gi zíá niyí 'yí lódú kacíma e.

²⁸ 'Yí amá ga gére née má'dí'bi sílímá go royé ndá, máayí í'bí trídri bi za fí ní zíye. 'Yí bi ni 'dí'bioyó yée gi zíma ní ndaá.

²⁹ Babá bi i'bí 'yí amá ga gére née zíma ní, roko'bua romo do éyí e za mbá. 'Yí bi ni útúásá 'dí'bioyó 'yí amá ga bi i'bí yée zíma née ní ndaá.

³⁰ Zée kí Babá, azé duú 'yí kí'e'do."

³¹ Zí ledre née útúne simi Yúda ga gére vuu bisinyíne. Zíye ínyiyé 'dí'bi tutú e gi ro óngboonzó wo kíe.

³² Zí Yésu úku ledre zíye kídi, "Míngburoko ledre ga bi Babá i'bí yée zíma ndísi méngi yée ní, máméngi yée mbá do komosé. Wo bi sinyí rosé ilisé úfu maa gi roa ní wo be 'di?"

³³ Yúda e ya zíá ní, "Lúyú ledre eyí ni wo bi úku yá née ni kpá Lomo tí bi áyí gbékpí 'yíma'dí ní. Née ledre bi azé úfu yígi gi zíá ní, ledre ezé ndaá 'bí ené kí bílámá moko eyí wá."

34 Yésu ya zíye ní, "Sara bì ni miékéne do síljise sìmi búkù 'bì lorù, Lomo uku kídí, 'Sée ga bì mágélégogú sée káa do manda e ní, ásé go kí roko'bü zíse káa zí Lomo ní.'

35 Togú Lomo uku ledre kídí née geléogú ngítí géyi 'yì e kí roko'bü zíye káa zí Lomo ní. Ledre bì Lomo uku go ní, 'yì óyoló'bó a ndaa.

36 Sara bì máayí nda tí mbigí Owú 'bì Lomo, Babá ma'dáa kasa máa ne do sogo kángá méngi moko ené ní, éyì bì bi sinyí nda rosé zíse úku ledre gi zía kídí máuku sinyi ledre go sìmi bì máuku máyá máayí Owú 'bì Lomo ní 'di?

37 Moko ga bì mándísi méngi yée ní za mbá, togú ndaní moko ga bì 'bì Babá ní wá, ndásé ɳguŋgu ledremá wá.

38 Abú ílisé ɳguŋgu ledremá wá, moko ga bì mánđísi méngi yée ní togú ɳguŋgusé go kídí Lomo uku ne ya máidí méngi yée kenée, ɳguŋgusé go kídí azé kí Babá 'yì kí'e'do."

39 Zí Yúda ga gére née kpá ínyiyé áyíye 'dí'bi Yésu gi zí ledre bì uku zíye kenée ní. Zíá úcú líliné gi zíye gi ore.

40 Zí Yésu ínyiné gi sìmi Yerusaléma gi ore 'dógu ngbuřu Yeredéne, ndéré 'dýi roné do bi bì Yiwáni 'yì Bábátízì 'yì e ndísi í'bí babatíza doa zí 'yì e ní, zíá ndísiñé iri kí owú síljí cíku'dée.

41 Zí tú'dú 'yì e ndísi ndéréye zí Yésu do bi bì ni doa íri ní. Zí ngítí géyi 'yì e ndísi úku ledre kídí, "Abú Yiwáni mengi mingburoko ledre ga bì kí roko'buné ní wá yá, ledre ga bì uku yée gi ro Yésu ní, niyí mbá ma'díi ledre e."

42 Gi zí kéyi née, zí tú'dú 'yì e ɳguŋgu ledre Yésu kídí ni owú 'bì Lomo.

11

Sanda ndíyá Lázoro nderé zí Yésu

1 Ngítí o'do ni koo bo kí ịrịnē Lázoro, lúndu Maríya e kí Márata, ndísiñí sìmi Beteníya. Lázoro ma'dáa ni koo kí ndíyá bisinyíne.

2 Lémia bì Maríya máa née, née wo bì koo lefe su'bü mindonyo ro sindí Ngére Yésu, zíá ndísiñé ó'dóoyó a kí bi doné ní.

3 Zí owú kará ga gére née kákasa zí Yésu kídí, "Ngére, ro ezegámáyi méngi wo yáa miméngi bisinyíne."

4 Sìmi bì Yésu uwú ledre née kenée ní, zíá úku ledre kídí, "f'i abú ro Lázoro ma'dáa mengi wo kenée ndotó, utúasá 'dí'biogú zíá umbu wá. Roa née ni óto 'yì e zíye ówo roko'bü 'bì Lomo, zíye ndísiyé óto úndrumá bì Owú 'bì Lomo ní."

5 Lázoro kí léminé ga bì gbre née, Yésu oto koo 'búye go kíngaya.

6 Abú tí kenée ndotó, sìmi bì sanda ledre ro Lázoro nderé ndiki Yésu ní, Yésu ma'dáa ínyi ené koo geré ndéré wá, mengi aka yì ené koo kpá za 'dénýé síljí gbre kí.

7 Nda gi 'dá'ba, zí Yésu úku ledre zí 'yì lódú kacíne ga gére née kídí, "Nda'baluguzé aka rozé mu sìmi Yúdáya 'dáa."

8 Zí 'yì lódú kacíga ga gére née úku ledre zíá kídí, "f, 'yì 'dódo ledre, lúrú aka mongú ledre bì Yúda e menginí yìjí kíe íri, ayíní gi ro óngboónzó yìjí kí tutú ní, ili ba kpá go ndá'balúgu royí zíye íri?"

9 Yésu eré ené ngíri kí ndá'ba íri wá, gi zí kéyi née ní, zíá úku ledre kídí, "Togú bi ará go yá, mituluru ndaá lolú wá. 'Yì bì ndísi gámá kí kadra ní, utúasá ené 'díkí wá gi zíá bimíóngó 'bì kadra oñgó bi go zíá bílámáne."

10 'Yì bì otomo nda bimíóngó kenée zíá ndísi gámáne kí ndulú ní, ndísi 'díkíne gi zíá ni yì ené sìmi mituluru."

11 Gi do kací ledre bì Yésu uku née ní, zíá kpá úku ngítí ledre zí 'yímikása ené ga gére née kídí, "Káa zí bì máayí úku ledre ba, lúnduzé

Lázoro ní go 'dú'du, nderézé mu íri gi do bì zíma úru wo."

¹² Zí 'yì lódú kacíga ga gére née úkulúgu ledre zía kídí, "Ngére, bisinyí ledre ndaaá ke. Togú 'du'du yì ené kpá lá mi'dú'du ní, íli ndéré té yìjí úru wo gi ro 'di?"

¹³ 'Yì lódú kacíga ga gére née owoní eyé kóo ini ledre gi simi ledre bì Yésu uku néee wá. Ábuwá uku néee kídí Lázoro uyu go.

¹⁴ Zí Yésu nda úku a zíye fúo kídí, "Lázoro uyu go."

¹⁵ Ní bílámáne gi zía simi bì Lázoro uyu ní, ndazé kése íri wá. Nderézé mu gi ro zíse lúrú ledre bì máayí méngi a íri ní za cù kí komosé gi do bì zíse ngúngu ledremá nda za kíngaya.

¹⁶ Zí ngúru 'yì lódú kací Yésu bì kí iriné Tóma bì ndisiní kpá ndólo wo Márátoongo ní inyiné úku ledre zí lafúne e kídí, "Ndazé ótoómo kací mongú 'yì wá, idízé ndéré kéye. Togú Yúda iliní úfu wo yá, zíye úfukótru zée ndro kéye."

Yésu nderé simi ini ro Lázoro

¹⁷ Simi bì Yésu nderéoguní simi Beteníya ní, Lázoro mengi simi kángá go sili eso (4).

¹⁸ Gara bì Beteníya ininí Lázoro simi a ní, ndaaá gbála gi ro Yerusaléma wá.

¹⁹ Gi zí ledre bì utú do Márata e kí léminé Maríya ní, zí tú'dú ngiti géyi Yúda e ndéréye zí Márata kí léminé íri ndisi idri mimbé'deyé kací lúnduyé bì uyu ní.

²⁰ Simi bì Márata uwú ledre ya Yésu ní go gbóo do misi'di ní, zí inyiné ndéré óndó do Yésu, Maríya idíaká 'bì ené cikí 'be.

²¹ Simi bì Márata lurúndiki Yésu ní, zí simikozo mengi wo, zía útúne íni ini zía úku ledre zí Yésu kídí, "Áko Ngére, idí idí karakóna ona, káa bì owú 'bì babá ba uyu wá.

²² Máowó bú togú ndú'yú Lomo yá, ní méngi éyí bì ndú'yú wo gi roa néee zíyì."

²³ Yésu ya, "Márata, ndá sómú simiyí wá, lúnduyí ní úrú gi simi umbu bì uyu néee."

²⁴ Márata ya zí Yésu ní, "Ma'díi mongú 'yi, mángúngu go kenée kídí simi sindí kadra 'bì úru 'yì e gi simi umbu, ní úrú zía ídine tridriné."

²⁵ Yésu ya, "Márata, máayí máa 'yì úru 'yì e gi simi umbu. Máayí kpá máa 'yì í'bí tridri bì za fí ní zí 'yì e. 'Yì bì ngúngu ledremá go ní abú uyu yá, máayí úru wo.

²⁶ 'Yì bì ní aka tridri togú ngúngu ledremá go yá, uyu lolu wá. Ngúngu ledre néee go Márata?"

²⁷ Márata ya kídí, "Ngére, mángúngu ledre néee go. Máowó go kídí áyí Kírésito Owú 'bì Lomo bì Lomo uku ledre kásaoğu wo káa do 'yì yómo 'yì e ní."

²⁸ Gi do kací ódro ga gére ní, zí Márata ndá'balúgu roné 'be zía úku ledre zí léminé kídí, "'Yì 'dódo ledre ogu go ní ndisi ndúndu'yú gi royí."

²⁹ Simi bì Maríya uwú ledre néee kenée ní, zí inyiné kpuru ndéréne zí Yésu.

³⁰ Yésu ní aka do misi'di kí'dí bì Márata nderé ndiki wo ní.

³¹ Yúda ga bì oguní simi ini ore, simi bì lurúní Maríya inyi kpuru ndéréne mi'dí do misi'di ní, zí ngiti géyi útúye do kacígi zía somúní 'bì eyé ya, ayí ndéré sí bi íni ini.

³² Simi bì Maríya nderé ndiki Yésu ní, zía útúne sí sindí Yésu bi íni ini kí úku ledre kídí, "Áko Ngére, idí idí karakóna ona, káa bì owú 'bì babá ba uyu wá."

³³ Simi bì Yésu lurú Maríya kí Yúda ga bì oguní zíye simi ini niyi nda go ndisi íni ini kíngaya ní, zí simikozo kpá méngi Yésu, zí Yésu kpá útúne íni ini.

³⁴ Zí Yésu ndúndu'yú kídí, "Otoní wo 'da?"

Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Azé 'díyíoto yìjí Ngére."

³⁵ Geré zí íni komo Yésu ndé'yíoguné.

36 Zí Yúda ga gére née ndísi ódroyé dongaráye kídí, "Lúrúsé aka, ábuwá mongú 'yí ba oto 'bú Lázoro go kíngaya."

37 Zí ngítí géyi úku ledre kídí, "Bi ni kí roko'bú ledre zíne, likpí komo 'yí go zía lúrú bi ní, sara ogú nda kóo úcúómo Lázoro kí úyu wá gi ro 'di?"

Lázoro urú gi simi umbu

38 Otoní bi zí Lázoro simi gu bi lagání simi landa ní, do gbúrúgbu misisilekpe tutú ngbuturú tara a. Simi bi Yésu nderéogu sí bi íri ní, zí simikozo méngi wo rómo wo bi gáa 'dá'dá ní.

39 Zíá úku ledre kídí, "Gbúrúgbuoyóse aka tutú née 'dá'ba."

Márata ya zíá ní, "Ngére, karaba go 'dényé sili eso (4), ndonyo bi eme lolu íri ngú."

40 Yésu ya zíá ní, "Máuku amá gáa zíyi máyá 'di Márata? Ndaá bi máyá togú ngúngu ledremá go yá, áyí lúrú roko'bú 'bi Lomo kí komoyí ní wá?"

41 Gi zí ledre bi Yésu uku kenée ní, zí 'yí e gbúrúgbuoyó tutú bi tara mbotu gu landa kí'dí bi otoní Lázoro ní. Zí Yésu ínyiné íni ini zí 'buné kídí, "Babá, mbófo éyí zíyi ndísiyí uwú máa.

42 Máwo bú bilámáne togú mándú'yú yíji go yá, zíyi tí méngi ledre ma'dáa. Máuku ledre née kenée gi ro zí 'yí ga bi azé kéye ba uwú a gi do bi zíye ngúngu a kídí ma'díi kásáogu máa yíji."

43 Gi do kací ledre née ní, zíá ínyiné ndólo Lázoro kí mongú kúrú kídí, "Lázoro ólúogu gíri mu."

44 Geré zí Lázoro úrúne, zíá ólúoguné nyé kí ká'dá bongó bi ciřingbíní wo kíe kpá kí mbílí bongó bi odó'dutuní komo a kíe kací ondú eyé 'bi Yúda e ní roné.

Zí Yésu úku ledre kídí, "Líkpisé ká'dá ga gére née gi roa mu zíá ndá'bané 'be."

*Yemení ledre gi úfu Yésu
(Matáyo 26:1-5, Máriko 14:1,2,
Lúka 22:1,2)*

45 Yúda ga bi nderéní kí Maríya gi zí Yésu íri, simi bi lurúní ledre bi Yésu mengi née, geré zíye ngúngu ledre Yésu kídí ma'díi, Lomo kasaogu wo ne.

46 Zí ngítí géyi ndéréye úku ledre bi Yésu mengi née zí Farusáyo e.

47 Zí manda ga bi 'bi 'yí 'dáná éyí e kí Farusáyo kpá kí ngítí géyi mingburoko 'yí 'décí ngbanga e, ndísiyé ndómo tarayé kídí,

"Éyí bi idízé méngi a kí Yésu ní 'di? Mingburoko ledre ga bi ndísi méngi yée kí roko'buné ní ofuní nda go.

48 Togú lurúomozé wo kenée, tú'dú 'yí e niyí nda ówo go tí duý wo kídí ni Kírésito ma'díi. Geré zí asikíri 'bi Róma óguyé ndíru mongú 'dící ezé bi 'bi ini zí Lomo kpá kí 'be 'bi ezé e mbá, utúasázé lolu ídí kí bi zíze wá."

49 Zí ngúruyé bi mongú 'yí 'dáná éyí* kí irjné Kayáfa mongú manda 'dá'dá simi sindí kadra máa bi koo née ínyiné úku ledre zí lafúne ga gére née kídí, "Ówosé ledre wá gi zí 'di?

50 Bilmáma a, bikériti 'yí idí úyu ne gi do bi zí 'yí ezé e ómoyé, gi zí wo bi zí 'yí ezé e úyuyé ye zí bikériti 'yí ómoné ní."

51 Kayáfa uku ené née koo lá ledre ené wá. Gi zíá bi ni mongú 'yí 'dáná éyí ní, zí Lomo úku'bí ledre née taraa gi ro zíá úku a kenée. Lomo yeme ne kú kenée zí Yésu úyuné ne gi do bi zée Yúda e zíze ómozé.

52 Miúyu Yésu née nda kíngaya lá duý gi ro Yúda e wá, kpá gi ro kúfú ngítí géyi 'yíma'dí e mbá, zíye idíye duý kíe'do owú ga bi 'bi Lomo ní.

53 Tónóne gi simi sindí kadra née ndéréne 'dá'dá, zí mingburoko 'yí ga

* **11:49 11:49** Mongú 'yí 'dáná éyí: Mongú 'yí 'dáná éyí romo do manda 'bi 'yí 'dáná éyí e zí Lomo. Ndísi lengbe ólú duý ne simi 'dící bi Mongú Bi 'bi Lomo simi 'Dící 'bi Lomo ní gi ro 'dáná éyí zí Lomo kí'di kérí simi simibi kí'e do. Ndísi 'díbi sáma bangá bi ongoonzóní gi ro 'dáná a zí Lomo ní ólú kíe 'dící íri gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e.

gére née ndísiyé gámásó'do mísí'di
gi ro úfu Yésu.

⁵⁴ Gi do kací ledre née ní, Yésu
ndísi ené lolú koo zí Yúda ga gére
née do nyará bi wá. Zía inyiné
kí 'yi lódú kacíne e gi ore yóó
ndéréye símí ngítí owú gara kí iriné
Efarayíma gbóo cigí bi bì ngará 'yi e
ndaní do a wá ní ndísiyé íri.

⁵⁵ Símí sindí kadra máa bì koo
née ní, Ayímbi 'bì Yúda e bì ndísiñí
ndólo a Umbuokpó ní ní go gbóo.
'Dá'dá zí ayímbi née tónóne, tú'dú
'yi e ndísiñí lengbe inyi gi símí
gara eyé e mingúngúcua ndéréye
símí Yerusaléma íri gi ro órú royé
kací ondú eyé 'bì Yúda e gi ro zíye
útúásáye kací komo Lomo.

⁵⁶ Símí bì niyí do ligá 'Dící 'bì
Lomo ní, zíye ndísiyé ndómo tarayé
gi ro 'dí'bi Yésu. Zíye ndísi ndú'yú
royé kídí, "Sómú ledre esé ní kíe 'di,
togú ogú go ona ní?"

⁵⁷ Ukuní ledre née kenée gi zía
manda ga bì 'bì 'yi 'dáná éyí e kí
Farusáyo e ní i'bíomoní lorú go zí
'yi e kídí togú lurúndikiní Yésu go
símí ayímbi ore yá, idíní úku 'dódo
ledrea gi ro do 'dí'bi wo.

12

Mariya oto úndru Yésu (Matáyo 26:6-13, Máriko 14:3-9)

¹ Símí bì ngítí sílí idíaká go inyí
doa kérí (6) gi ro zí Ayímbi Um-
buokpó 'bì Yúda e née tónóne ní,
zí Yésu inyiné gi símí owú gara
bì Efarayíma ní ndéréne 'be 'bì
Lázoro símí Beteníya kí'dí bì koo
uru Lázoro ma'dáa gi símí umbu ní.

² Zí 'yi e yóko royé do méngi
mongú éyí miánu gi ro 'dí'bi Yésu
kíe símí sumú. Márata ndísi koo
lúrú bi kací éyí miánu bì zí 'yi e née
ne, Lázoro anuní 'bì eyé éyí kí Yésu.

³ Zí Maríya lémi Lázoro ndéré
'dí'biogú bílámá su'bú mìndonyo bì
koo ugú kí tú'dú késí ní, dídú a za
mbá ro sindí Yésu kí'dí bì ndísiñí kí
Lázoro e ánu éyí 'dící ní. Zía ndísiñé

ó'dóoyó su'bú máa née gi ro sindí
Yésu kí bidoné bì alamiála ní. Zí
ndonyo su'bú 'dí'bi símí 'dící bì Yésu
ndísiñí símí a née yeré.

⁴ Geré zí Yúda Keriyóta bì ngúru
'yi lódú kací Yésu bì ní ógu i'bí
ngbángá Yésu ní, inyiné úku ledre
zí Maríya kídí,

⁵ "Áyi, lefe sinyiní nda su'bú née
bi kenée gi ro 'di, niyí koo úgúoyó a
kí mongú tú'dú késí bì 'yi ní méngi
moko gi roa kí símibi kpuú ní do
sáká 'yi lerí e kí késí máa née."

⁶ Yúda uku ené ledre née gi zía bì
ili ndísi sáká 'yi lerí e ní wá, yi ené
gi zía bì ní 'yi lúrú bi kací késí ní,
ili idíní i'bí késí née do síline gi do
bì zíne ndísi úgu ngítí géyi éyí e gi
símí a sáká roné kíe.

⁷ Geré zí Yésu úkulúgu ledre zí
Yúda kídí, "Ndá úku ledre zí kára
née wá. Su'bú bì susu romá née,
yemeomo née go máa gi zía sindí
kadra 'bì óto máa símí gu ní go gbóo.

⁸ Ídí ówo a kídí kací kadra mbá,
ásé fú lá kí 'yi lerí e do bi kí'e'do.
Máa, utúasázé ídí kése fú lá do bi
kí'e'do wá."

⁹ Ábuwá tú'dú Yúda e uwúní go
ya Yésu ní símí Beteníya ore. Zí
tú'dú ye ndéréye íri. Ndaá 'bì ené
bì yaá nderéní née lá dídú zí Yésu ní
wá, nderéní kpá gi ro lúrú Lázoro bì
Yésu ma'dáa uru wo gi símí umbu
ní.

¹⁰ Zí manda ga bì 'bì 'yi 'dáná éyí e
ní yéme royé kídí, yée idíní kpá úfu
Lázoro 'dá'ba,

¹¹ gi zía bì Yésu uru wo gi símí
umbu ní, zí tú'dú Yúda e nda yí eyé
ngúngu ledre Yésu.

*Yésu olú kí mongú roko'buné símí
Yerusaléma
(Matáyo 21:1-11, Máriko 11:1-11,
Lúka 19:28-40)*

¹² Zí bi áráló'bó roné, Zí Yésu
inyiné gi símí Beteníya gi ore
ndéréne símí Yerusaléma. Zí ledre
owú ndíki tú'dú 'yi ga bì yokoní royé
símí ayímbi símí Yerusaléma ore ní
kídí Yésu ní go ógu símí Yerusaléma

íri. ¹³ Zí tú'dú 'yì ga gére née 'décí mbílì tiyì e do siliye ínyiyé mutruu ndéré óndó do Yésu do misi'di. Zíye ndísiyé ótrú ledre e 'dága kídí, "Mbófo éyì zí Lomo."

"Úndru idí idí zí wo bi ogu kí ịri Ngére Lomo ní."

"Úndru idí idí zí Mongú Ngére 'bi Isiréle e."

¹⁴ Yésu ekí ndisi go do owú dongí bi oguní kie zía ní, tí káa zí bi koo miéké kúrú Lomo uku ní kídí,

¹⁵ "Sée nyì 'yì ga bi 'bi Yerusaléma ní, ndásé éré ngiri wá, lúrusé aka ngére esé bi ní ogu ní bi mindísiné do owú dongí gíri née."

¹⁶ Sími sindí kadra máa bi koo née ní, 'yì lódú kací Yésu owoyemení aka eyé koo bi ya kídí miogu Yésu née 'dodo go kídí ledre bi koo ní miékéne ní sindí kadra ené ogu go ndisi méngi roné née goó ne ní wá. Owoyemení nda té sími bi Yésu nda'balugu roné go komo ere niyí nda go kí ndisi sómúndíki ledre ga bi koo Yésu ndisi méngi yée ní kídí ábuwá miéké kúrú Lomo uku ba koo ledrea, yée ndisíní koo ba tí óto úndrua.

¹⁷ 'Yì ga bi koo lurúní Yésu uru Lázoro gi sími umbu do komoyé ní, niyí 'bi eyé fú lá ndisi úkutátá ledre máa bi koo née zí tú'dú lafuye.

¹⁸ Née kpá nguru sí ledre bi tú'dú 'yì e nderéní gi zía lúrú Yésu sími bi ogu sími Yerusaléma ní gi zía uwúní ledre Lázoro bi koo uru wo ní go.

¹⁹ Zí Farusáyo ga gére née ódroye dengbiye kídí, "O'do ba 'dódo ledre ené nda yì ené zí 'yì e goó kí roko'buné. Lúrusé aka tú'dú 'yì e niyí nda yì eyé go ndisi ndéré kací a. Ngiti éyì bi zíze méngi a ní, ndaa lolu wá."

Yésu uku'dodo ledre umbuné

²⁰ Sími sindí kadra bi koo 'bi ayimbi née ní, ngiti géyì 'yì ga bi kí sí doyé Girigí e ní, oguní koo kpá

go sími Yerusaléma ore gi ro mbófo Lomo ndro kí 'yì ga bi ore ní.

²¹ Zí Girigí ga gére née ndéréye zí nguru 'yimikása 'bi Yésu bi kí ịriné Phílipo ní, zíye ndú'yú wo kídí, "Mongú 'yì, ilizé ga gi ro ówo Yésu." Phílipo ma'dáa ní gi sími nguru owú gara 'bi Galiláya bi kí ịriné Beteseyída ní.

²² Zí Phílipo ínyiné ndéréne úku ledre née zí ezené Andiríya. Zíye nda ínyiyé gbrengará ndéréye kí ledre née zí Yésu.

²³ Zí Yésu úku ledre kídí, "Síndí kadra ogu go zí 'yì e lúrú roko'bü 'bi Lomo kí úru máa Owú 'bi 'Yíma'dí gi sími umbu.

²⁴ Ídísé uwú ledre ba bílámáne. 'Yì ga bi za mbá ndisíní o'do kéré ní, niyí aka óyu kúfú kéré née sími kángá kí, ní nda fú ánáogu tú'dú do ónzó a do lángbá. Ledre ní gi romá kpá kenée. Máayí aka úyu do óto máa sími kángá kí, zíma úrúma í'bí mikánda trídrí zí tú'dú 'yíma'dí e.

²⁵ 'Yì bi ní lúrúcáyi máa, zía óto mimbé'dené lá gi ro ledre ga bi 'bi sága ba ní ní, sími bi uyu go ní, trídrí bi za fí ní, ndiki wá. Wo bi ńguñgu 'bi ené yì ené ledremá ní, ní ndíki trídrí ne.

²⁶ 'Yì bi ńguñgu go ídine káa do 'yì lódú kacíma ní, idí ndisi méngi duú ledre amá e. Bi bi máayí idí doa ní, 'yì amá máa née ní idí kpá doa. Babá ní idí kí rokinyi kí 'yì amá máa née."

²⁷ Zí Yésu úku ledre zíne kí roné kídí, "Lomo romá ndaá lolu wá. 'Bié ba gáa zíma úku ledre zí Babá idí 'díbiyó umbu ba gi komomá 'dá'ba? fí, née go tí ledre bi kasaogu máa gi roa ní."

²⁸ Gi do kací ódro née ní, zí Yésu íni ini zí Lomo kídí, "Babá, idí mu 'dódo roko'buyí gi do bi zí 'yíma'dí e do sogo kángá mbá ówo a."

Geré gi do kací ini née ní, zí kúrú Lomo ówúne gi komo ere kídí, "Míngburoko ledre ga bi méngi yée

ní za mbá, 'dodoní go kídí, méngi ledre ga gére née kí roko'búmá, mákása yíj máa. Áyí kpá méngi ngítí mongú ledre gi do bì zíye ówotátá a kídí ma'díi, máayí bo."

²⁹ Tú'dú ngítí geyi 'yí ga bì kóo toroní cigí Yésu ore ní, owo'di'biní eyé bì kóo ya kídí, Lomo odro née ne gi komo ere zí Yésu ní wá. Ngítí geyi ukuní 'bì eyé yaá "Nzagba embé ne." Ngítí geyi ya "F'i, maláyika odrone zíá."

³⁰ Zí Yésu úku ledre zí 'yí ga bì ndísiñí úkuló'bó ledre née kídí, "Ledre bì ukuní née ndaá zíma wá, ukuní zíse gi do bì zíse ńguñgu a gi do bì zí Lomo sáká sée."

³¹ Síndí kadra ogu go gi ro zíma 'décí ngbanga 'yíma'dí e kací míméngi ledre eyé, kpá gi ro zíma rómo komo Satána za fí.

³² Née go kpá síndí kadra bì niyí úfu máa, zíma kí úrúma simi a ní. Gi do kací a née ní, zíma úku ledre zí ríkí sí do 'yíma'dí e za mbá, gi ro zíye óguyé mbá zíma."

³³ Yésu uku ledre née kenée gi do bì zí 'yí e ówo toso umbu bì née ni yuu a, zíne kí úrúne ní.

³⁴ Zí 'yí ga gére née úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Bì lorú bì Músa eké ní uku zíze kídí, Kírésito ní idí trídrí za fí ní. Áyí úku lárá ledre káa be 'di, 'Yá niyí phéphéonzó Ówú 'bì 'Yíma'dí do mingbúngbu kágá'? Owú 'bì 'Yíma'dí máa née nda 'bì ené go náambi?"

³⁵ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Mé bì máayí aka dongaráse kí 'dódo yata ledre e zíse ba, ńguñgu ledre esé idí ngbóró tátá roné kpá fú 'dá'dá gi zí 'dódo ledre amá ní zíse káa zí bimíóngó ní. 'Yí máa wo bì 'di'bi sómú ledre amá wá ní, utúasá méngi ledre e do bílámá misi'diné wá, gi zíá 'di'bi sómú ledre gi zíma wá, ní yí ené simi mituluru."

³⁶ Mé bì máayí aka dongaráse káa zí bimíóngó ba, idísé lányá ro ledre ga bì mánđisi 'dódo yée zíse ní, gi do

bì zíse idíse mbigí 'yí amá e. Simi bì Yésu uku ledre née zíye kenée ní, zíá ndéréoyó yí ené roné gi do komoyé gi ore."

Yúda e asiní yí eyé gi ro ledre 'bi Yésu fú lá miási

³⁷ Abú Yésu mengi kóo tí mingburoko ledre e go za cù do komo Yúda ga gére née yá, asiní yí eyé gi ro Yésu fú lá miási.

³⁸ Ledre bì Yúda menginí née utúasá 'duo kpíñi kí ledre bì kóo nébì Isáya uku ní kídí,

"Ngére Lomo, ukuzé tí ledre eyí go zí 'yí e, ambí ńguñgu kóo ne? 'Yí ńguñgu a bì ya yíj Lomo 'dodo roko'búyí go zíye do sogo kángá ní ndaá kpá wá."

³⁹ Gi zíá bì doyé orú miórú kenée ní, utúasání kpá ńguñgu ledre Yésu wá. Utúasá kpá té kí ledre bì kóo nébì Isáya uku kídí,

⁴⁰ "Lomo 'dutú komoyé go zíá óto yée zí doyé óruné, née ní, utúasání lúrúndíki ledre e kí komoyé wá, utúasání gbawá ówoyéme simi ledre e kí mimbé'deyé, utúasání kpá gbawá ndá'baogu Lomo kídí gi ro zíá yómo yée."

⁴¹ Isáya uku ledre ga gére née kóró kóró kóró kenée gi zíá Lomo 'dodo kóo Yésu go zíá. Yésu ma'dáa, ní kí roko'bú 'bì ledre e zíne. Isáya úku ledrea kenée gi zí kényí née.

⁴² Abú ngítí geyi mingburoko 'yí 'bì Yúda e ńguñguní kóo tí ledre Yésu go ní, iliní zí lafuye ga bì Farúsáyo e bì ndísiñí 'dódo lorú 'bì Lomo ní ówo a wá. Káa bì lafuye máa ga gére née niyí zíngi do úcúomo yée kí ólú simi 'Díci Kótruro 'bì Lomo ke.

⁴³ Yúda ga gére née iliní nda yí eyé zí 'yíma'dí e idíye ye kí rokinyi kíye, gi zí wo bì Lomo ní idí ne kí rokinyi kíye ní.

'Yí bi ŋun̩gu ledre Yésu go ní, ŋun̩gu kpá ledre Lomo go

44 Zí Yésu úku ledre kí mongú kúrú zí Yúda ga gére née kídí, "Máuku zíse ma'díi, togú 'yí ŋun̩gu ledremá go yá, ŋun̩gu go kpá ledre Babá bì kasaogú máa ní.

45 'Yí bi lurú kúrú'búmá go ní, lurú kúrú'bú Babá kpá go.

46 Máogú kí bilámáne 'dódo ledre zí 'yíma'dí e do sogo kángá. 'Yí bi ŋun̩gu ledremá go ní, luyú lolú ledre wá gi zía ní go kí bilámáne ówo ledre simí doné.

47 "Togú 'yí ŋun̩gu lolú ledre ga bì mánđísi úku yée ba wá, née ndáa lolú ledre amá wá, gi zía máogú amá 'décí ngbanga 'yíma'dí e wá, máogú 'yí amá gi ro yómo yée.

48 'Yí ga bì asiní 'du'dorú kí ŋun̩gu ledre ga bì mánđísi 'dódo yée ní, karanée simí odú sindí kadra 'bì 'décí ngbanga, ledre ga gére née niyí 'décí ngbanga ro 'yí máa ga gére née ye, ndáa máa wá.

49 Gi zía ledre máa ga bì mánđísi 'dódo yée née, ndaní eyé ledre amá e wá, née ledre ga bì Babá ukui'bí yée ní.

50 Máo wo bú ledre ga bì Babá uku yée ní togú 'yí e ŋun̩guní yá, niyí ndíki trídrí bì za fí ní. Gi zí kényí née, zíma ndísimá 'dódo ledre ga gére née zí 'yí e."

13

Yésu lugu sindí 'yi lódú kacíne e

1 Káa zí kílondó a née go Ayímbi Umbuokpó. Yésu owoyeme go bilámáne kídí sindí kadra ogú go zíne óyo sogoné zí 'yí kasa ené e, zíne ndá'balúgu roné zí 'Búné komo ere. Zíá méngí ledre sumú zí 'yímikásá ené ga gére gi do bì zíye ówo a kídí, ma'díi née oto 'búye go kíngaya née i'bí roné go zí umbu gi royé.*

* **13:1 13:1** Ayímbi Umbuokpó: Ní sindí kadra bì Yúda e ndísimí sómúndíki ledre bì koo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bì eyé e ufu owú 'bì eyé e wá gi zíá bì oróní sáma owú kábiríkí ro kágá mbotú eyé e ní. Zíá koo 'di'biogu yée gi simí ízibiti gi simí 'do'dó bì koo niyí simí a ní. Ólo Olúógo 12:14-17.

2 Nda go kí tagá, Yésu yokoní royé go kí 'yímikásá ené e do bi éyí miánu. Abú Yúda Keriyóta wotí Simúna ní kpá tí ngúru 'yímikásá ga gére née yá, ngére 'bì bicayi lomo e olú 'yí ené go simí a, gága wo gi ro zíá í'bíogu Yésu zí mingburoko 'yí 'bì Yúda e.

3 Yésu owo bú bilámáne kídí 'Búné Lomo í'bí roko'bú ledre e go mbá zíne, kasaogú née ne do sogo kángá, née ní ndá'balúgu roné kpá zíá íri.

4 Nda gi do kací éyí miánu, zí Yésu lálaóyó bongó bì esí̄ongó do ezené ní 'dá'ba, zíá 'dí'bi ngítí mbílí bongó kpí ódó a ro siminé.

5 Zíá léfe iní simí pheré ndúgú ndísi lúgu sindí 'yí lódú kacíne ga gére née kíe, do ndísimé ó'dóoyó iní née gi ro sindíye kí mbílí bongó bì gáa ro siminé née.

6 Simí bì Yésu ayí nda go gi ro lúgu sindí Simúna Pétero ní, zíá ínyiné úku ledre zí Yésu kídí, "Ngére, nda za cù yíi zíyí lúgu sindíma?"

7 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "Ndá lúrú éyí bì mánđísi méngí a née kací komoyí káa zí owú ledre wá, ní útúásá kací komoyí karanée 'dá'dá íri."

8 Zí Pétero kpá úku ándá ledre kídí, "F'i, Mongú 'yí, ndaá miútúásáne zíyí lúgu sindíma za cù yíi wá."

Yésu ya zíá ní, "Pétero, togú málúgu sindíyí wá, útúásá idí káa do 'yímikásá amá wá."

9 Simúna Pétero ya Ngére, "Togú nda go kenée yá, ndá lolú lúgu lá duú sindíma wá, idí lúgu máa geré mbá miłúgu."

10 Yésu ya zíá ní, "F'i, royí ní go drá gi zíá ndúgú go. Éyí bì ilí ní, nda lá duú lúgu sindíyí. Rosé ní go mbá drá duú bikérí 'yí gi dongaráse ndaá ne drá wá."

11 Yésu owo 'yì bì ili í'bíogu néé zí mìngburoko 'yì ga bì 'bì Yúda e ní bù.

12 Sími bì luguonzó síndíye go ní, zía ésilúgu bongó bì gáa lalaogu gi roné ní roné, do ndá'ba ndísiné bi. Zía ndú'yú 'yimikása ené ga gére née kídí, "Ledre bì máméngi zíse née, ówoyémesé ledre gi sími a go?

13 Ní zíse ma'díi, zíse ndísisé ndólo máa Ngére kpá 'yì 'dódo ledre, máayí tí kenée ma'díi.

14 Togú Ngére esé kpá 'yì 'dódo ledre zíse lugu síndíse yá, ídísé kpá idí 'yì lugu síndí lafúse e.

15 Máméngi 'dódo ledre née zíse kenée gi do bì zíse ndísisé méngi a zí lafúse e kpá kenée.

16 Máuku zíse ma'díi, 'yì 'bì moko romo ené do mongú 'yì ené wá, 'yì kasa romo ené kpá do 'yì bì kasa wo ní wá.

17 Ídísé méngi ledre ga bì má'dódo yée zíse née tí za cé kenée gi do bì zí Lomo í'bí úndru zíse.

18 "Máuku amá ledre née gi rosé mbá wá, 'yì máa yée ga bì niyí go mbigí 'yì amá e ní, máowó mimbé'deyé mbá bú. Máméngi kenée gi do bì zía útúásáne kí ledre bì ni miékéne kídí, 'Ngítí 'yì kíé'do gi dongaráse ndísizé ánuukótru sílize ndro kíye ní ní ne okó romá.'

19 "Máuku 'dódo ledre ga gére née zíse kenée gi ro karanée togú ledre máa née mengi roné go kenée yá, zíse ńgúñgu a kídí ma'díi, máayí Kírésito.

20 Ledre ga bì ásé ndéré kí 'dódo yée zí 'yì e gi romá ní togú 'yì ńgúñgu go yá, ńguñgu ledremá go. Togú 'yì ńguñgu ledremá go yá, ńguñgu kpá ledre Babá bì kasaogu máa ní go."

*Yésu uku ledre kídí niyí 'dí'bi née
(Matáyo 26:20-25, Máriko 14:17-21, Lúka 22:21-23)*

13:18 13:18 Ke'bì 'bì Dawídí e 41:9   [†] **13:27 13:27** Satána: Satána ní kóo maláyika. Zía sínyi do lafúne e, zíye nda ídye ezeokó Lomo. Gi zí kíye née ní, zí Lomo ógóoyó gi komo ere 'dá'ba. Ni nda cakaba go ngére 'bì bicayi lomo e. Ólo 'Dódoogu 12:9.

21 Gi do kací ledre ga bì Yésu uku yée zí 'yimikása ené ga gére ní, zí bi sínyíne roa kíngaya zíá ńyiné úkulóko ledre zíye fúo kídí, "Ngúrusé ní í'bíogu máa zí 'yì e, zíye úfu máa."

22 Zí ledre née ówóne kací komo 'yì lódú kaciga ga gére née zíye tónóye lúrú komoyé kí sómú ledre kídí ambí ní méngi bisinyí ledre née kenée ba ne bì Yésu uku ledre a née.

23 Ngúruyé 'yì lódú kací Yésu, wo bì Yésu oto 'búa kíngaya ní ní kpá bo ore ndísí 'bì ené geré gbóo cigí Yésu.

24 Zí Simúna Pétero ódrone zí ezeyé née kí komoné, idí aka ndú'yú Yésu togú uku née ledre ambí yá.

25 Zí ya'dá bì Pétero odro zía née 'dóngó roné ndoo gi ro Yésu zíá ndú'yú wo kídí, "Ngére, úku née ledre ambi?"

26 Zí Yésu úku ledre kídí, "'Yì bì máayí úgu ndukü ésí a sími ükü í'bí a do sília ní, née go wo bì máuku ledre a ní.' Zí ńyiné 'dí'bi eyí miánu í'bí a zí Yúda Keriyóta wotí Simúna.

27 Sími bì anu ní, geré zí Satána[†] óto 'bú méngi bisinyí ledre kí Yésu, zí mimbé'dea kpúrúkpú ne.

Zí Yésu úku ledre zíá kídí, "Ndá ndísí wá, eyí bì yéme royí go gi ro méngi a ní, idí mu méngi a 'diya."

28 Lafú Yúda Keriyóta ga gére née owoní sí ledre bì Yésu uku ledre zí Yúda gi zíá kenée ní wá.

29 Ngítí géyí somúní 'bì eyé kídí gi zíá bì Yúda ma'dáa ní 'yì lúrú bi kací késí ní, ambí owo ne Yésu kasa wo go ndéré úgu eyí miánu zíye gi ro ayímbi, togú kenée wá, ili Yúda idí í'bí késí káa do sáká áyí zí 'yì lerí e.

30 Nda go kí ndülü sími bì Yúda anuonzóní eyí miánu go kí lafúne e ní, geré zíá ólúoguné gi dongará ye sága.

Yésu uku ledre kídí Pétero ní ási gi roné

³¹ Sími bì Yúda olíogu ní, zí Yésu úku ledre zí lafúga ga gére née kídí, "Ba go sìndí kadra zí 'yíma'dí e ówo a mbá kídí máayí Owú 'bì 'Yíma'dí zíye ndísiyé mbófo máa gi zí éyí bì máayí méngi a ní. Gi do bì zíye kpá mbófo Lomo gi zí éyí bì máayí méngi a ní.

³² Togú 'yí e mbofoní Lomo gi zí éyí bì Máa méngi ní yá, Máa Owú 'bì ené ledre Má ní idí zíya owóowó gi zí éyí bì Máayí go ndéré méngi a 'diya née.

³³ "Owú 'bi amáa e, sìndí kadra ndaá lolú zíma ngbara gi do bì zíze idíze fú lá kése ní wá. Káa zí bì kóo máuku zí lafúse ga bì Yúda e ní, máayí lélí gi dongaráse cakaba. Bi bì máayí ndéré doa née útúásásé ogú íri wá.

³⁴ "Ba go kúrúma zíse, idísé óto 'bú lafúse e kíngaya kí mimbé' desé kíé'do kpá káa zí bì móto 'búse ní.

³⁵ Togú ótosé 'bú lafúse e go tí káa zí bì máuku née yá, 'yí e niyí ówo a mbá kídí ma'díi, ásé 'yí lódú kacíma e."

³⁶ Zí Simúna Pétero ngúru 'yímikása ené ndú'yú wo kídí, "Ngére, ndísi úku ledre kenée ní íli ndéré 'da?"

Yésu ya zíya ní, "Pétero, bi bì máayí ndéré doa ní, útúásá lódú máa zíze ndéréze kéyi wá, 'búo togú karanée sìndí kadra ogú go zíyi."

³⁷ Pétero ya zí Yésu ní, "Ngére, máutúásá ótoómo kacíyi wá, togú umbu yá, idízé úyu kéyi."

³⁸ Yésu ya zíya ní, "Pétero úku ledre née gbékpíe. Máuku zíyi, sími bì karaba kadra ledre ní súwu ní, áyí ási gi romá 'dénýé kí'dí ota yá née owo máa wá. Gi do kací a née geré zí ngono úçü koko."

14

Yésu ni misi'di

¹ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Bi ndaá síníyí rosé wá. Idísé fú ngúngu ledre 'bì Lomo, zíse kpá ngúngu ledremá.

² 'Be 'bì Babá ní mongú 'be. Máayí ba go ndéré yémeómo bi zíse íri nzíyiné. Idí bilámá ledre ndaá íri kenée wá, káa bì máuku go zíse.

³ Togú mayémeómo bi gi rosé go nzíyiné yá, máayí ndá'baógu 'dí'bi sée zíze ndéré ndísiyé kése do bi máa née íri za fí.

⁴ Ówosé misi'di bì nderéogu zí Babá íri ní go bilámáne."

⁵ Zí ngúru 'yímikása 'bì Yésu bì kí irjné Tóma ní ínyiné úku ledre kídí, "Ngére, bi bì íli ndéré doa née owozé aka ezé e wá. Azé 'dí'bi misi'di máa wo be 'di zíze ndéréoguzé íri?"

⁶ Zí Yésu úkulúgu ledre kídí, "Máayí máa misi'di 'be 'bì Lomo, mánđisi 'dódo ma'díi ledre ga bì gi do bì Lomo ní máa zí 'yí e. Máayí kpá máa 'yí í'bí trídrí zí 'yí ga bì ngúnguní ledre ma'dáa go ní. Togú 'yí ngúngu ledremá wá, máutúásá ótoómo wo zíya ndéréne 'be 'bì Babá Lomo wá.

⁷ Káa zí bì ówosé máa go ní, ówosé Babá kpá go. Tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, ówoyémesé Babá go za kpó kpó kpó.

⁸ Zí ngúru 'yímikása bì Phílipo ní kpá ínyiné úku ledre zí Yésu kídí, "Ngére, 'dódo aka 'Buyí bì úku ledre a née zíze gi do bì zíze ówoyéme wo."

⁹ Zí Yésu úkulúgu ledre zí Phílipo kídí, "Phílipo, tú'dú sìmbi ga ba za mbá, ówo aka eyí fú lá bì kídí azé yí ezé kí Babá kíé'do ní wá. Togú 'yí owo máa go yá, owo Babá kpá go. Mengi káa be 'di zíyi úku ledre yá, máidí 'dódo Babá zíse?

¹⁰ Ngúngu bì kídí azé kí Babá kíé'do ní wá gi ro 'di? Sómú yá ledre ga bì mánđisi 'dódo yée zíse née oguní gi 'da? Bì Babá ukui'bí yée ne zíma ní.

¹¹ Ni miútúásáne zíse ngúngu a kídí azé kí Babá kíé'do. Togú ledre bì máuku née owó komosé gi ro zíse ngúngu a wá, mingburoko ledre ga bì máméngi yée ní, idísé nda ngúngu ledremá lá gi royé.

12 Máúku zíse ma'díi, togú 'yi ngun̄gu ledremá, 'yi máa née ní kpá méngi mingburoko ledre e káa zí ga bì mán̄dís̄i méngi yée ní. Gi zía bì máayí go ndá'balúgu romá zí Babá ní, máayí í'bí roko'bü zía, zía nda ndísiñé méngi mingburoko ledre e kíe rómoné mîrómo.

13 Éyí ga bì za mbá ásé ndú'yú Babá gi royé kí ịrịmá ní, Máayí úku ledre zía idí méngi yée zíse gi do bi zí 'yi e ówo a mbá kídi kasaogu Máa ne zíye ndísiyé mbófo wo.

14 Gi zía bì ngúngusé ledremá go ní, éyí ga bì za mbá ásé ndú'yú máa gi royé ní, máayí méngi yée zíse."

Ledre gi ro kásá 'Dówú Lomo

15 Zí Yésu kpá úku ngíti ledre zí 'yimikása ené ga gére née kídi, "Ma'díi, togú ótosé tí 'búma go yá, idísé méngi ledre ga bì máúku yée zíse ní.

16 Máayí ndú'yú Babá zía kásá 'Dówú Lomo ógúné kpá ndísi sáká sée za fí.

17 Néé 'Dówú Lomo bì ndísi 'dódo ma'díi ledre gi do bi Lomo ní. 'Yí ga bì ngun̄guní ledremá wá ní, 'di'biní eyé wo simi sumu wá gi zía owoní eyé wo wá. Sée ga bì ngúngusé ledremá go ní, ówosé wo go, ní ógu ndísi simisé.

18 "Máotoómo amá sée ngúcusé káa zí owúsala e wá, máayí ndá'baogu.

19 Sindí kadra idíaká go lá cuku'dee zíma ótoómo do sogo kángá ba. 'Yí ga bì ngun̄guní ledremá wá ní, lurúní 'bi eyé lolu komomá wá, ásé lúru ándá komomá duú se. Gi zía bì máayí idí trídriñá za fí ní, ásé kpá idí trídri za fí.

20 Simi bì karanée máayí ndá'baogu gi zí Babá gi komo ere gi ro 'décí ngbanga 'yi e ní, ásé geré ówo a kídi ábuwá azé yí ezé kí Babá kíe'do. Zíse kpá ówo a kídi azé kese kpá éyí kíe'do.

21 'Yí bì ní úwú ledre ga bì mán̄dís̄i úku yée zíse ba, zía ndísiñé méngi ledre e tí kací a ní, néé go 'yi bì oto

'búma go ní, Babá ní kpá óto 'bú a. Máayí kpá óto 'bú 'yi máa née zíma 'dódo ledre ga bì gi do bimá ní mbá zíá."

22 Zí ngúru 'yimikása kí ịrịné kpá Yúda, ndaá Yúda Keriyóta wá, ịnyiné ndú'yú Yésu kídi, "Ngére, ledre simi ledre née káa be 'di bì úku yá simi bì karanée áyí ndá'baogu gi zí 'Búyí gi komo ere ní, 'yi ga bì ngun̄guní ledreyí wá ní lurúní komoyí wá, azé lúru komoyí duú ze ní?"

23 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Yúda kídi, "Máúku ledre née kenée gi zía, 'yi bì oto 'búma go ní, ní ndísi méngi té ledre ga bì máúku yée zía ní. Babá ní kpá óto 'bú 'yi máa née. Zée kí Babá azé ndísi kí 'yi máa née do bi kíe'do za fí.

24 'Yí bì oto 'búma wá ní, utúasá ené kpá méngi ledre ga bì mán̄dís̄i 'dódo yée zíse ní wá. Gi zía ledre ga bì mán̄dís̄i 'dódo yée zíse ní, Babá bì kasaogu máa ní ndísi úkui'bí yée ne zíma.

25 "Máúku ledre ga gére née zíse gi zía bì máayí aka dongaráse ba.

26 'Dówú Lomo bì Babá ní kásáogu a zíse do bi kacíma ní, ní nda ndísi sáká sée ne kí 'dódoyéme ledre ga gére née zíse káa bì niyí lígisé e.

27 Bi ndaá síní rosé wá, ngirí nda kpá méngisé wá. Málli idísé ndísi bilámáne. Máayí óto sée zíse idíse kí rokinyi. 'Yí 'bi do sogo kángá e utúasání méngi ledre máa wo née wá. Abú 'yi e niyí méngi láráse yá, idísé tóro ngebúó.

28 "Máúku go zíse fúó kídi, máayí go gbóo gi ro ndá'balúgu romá zí Babá 'dáa, máayí kpá gíri ndá'baogu. Togú ótosé tí 'búma go kíngaya, idísé idí kí rokinyi gi ro mindá'balúgu romá bì zí Babá íri ní, gi zía ní ne kí roko'bü ledre e rómo domá.

29 Ni bilámáne zíma úku 'dódo ledre née zíse kenée 'dá'dá gi zí sindí kadra a. Simi bì ledre ma'dáa mengi roné go tí káa zí bì mán̄dís̄i

úku a ní, gi do bì zíse ḥngúŋgu a kídí ma'díi, Babá kasaogu máa ne.

³⁰ Málli lolu lála ledre zíse wá, gi zía ba goó sındí kadra 'bì Satána ngére 'bì 'yì ga bì ḥngun̄guní ledremá wá ní zía óguné. Tí lá wo Satána, ndaá 'bì ené ngére domá wá.

³¹ Máayí ba go ndéré méngi éyì bì Babá ili zíma méngi a ní, gi do bì zí 'yì ga bì 'bì do sogo kángá ní mbá ówo a kídí 'bú Babá ofu domá go." Gi do kací ledre máa wo née ní, zía úku ledre zí 'yimikása ené ga gére née kídí,

"Ínyisé mu zíze ndéréze."

15

Ídísé lányá romá

¹ Zí Yésu kpá úku ngítí ledre zíye kídí, "Máayí mbigí kókó kóró bì 'dī'bioguní 'dýyì a* yáká ní, Babá ní 'bì ené míngi yáká ma'dáa. ² Babá ndísi lágáyóo mırásáma ga bì anání wá ní 'dá'ba gi do bì zí bi ídine fúo ro yée ga bì anání bú ní, zíye ndísiyé ánátátá royé kíngaya.

³ Ledre ga bì mändísi 'dodo yée zíse ní, oto sée go zíse ídísé mbigí 'yì amá e.

⁴ Ndásé lolu 'dī'bioyó sómú ledre esé gi romá wá gi do bì zíze ídize kése kíje'do. Ídísé ówo a kídí sılı kóró bì 'deweoyó roné go ní, aná ené lolu wá gi zía ndaá lolu ro kókóne wá. Ni gi rosé kpá kenée, útuásásé méngi bilámá ledre e wá 'búo togú lányásé go romá.

⁵ "Máayí úku ándá zíse, máayí zíse go káa zí kóró ní ásé nda 'bì esé zíma káa zí mırásáma ní. Azé kése go éyì kíje'do. 'Yì bì óto sómú ledre ené go mbá romá ní, zí sómú ledre amá ídine kpá za mbá roa. 'Yì bì oto sómú ledre ené romá wá ní, útuásá méngi bilámá ledre e káa zí éyì bì ndísi áná miáná ní wá.

⁶ 'Yì bì 'dī'bioyó sómú ledre ené gi romá go ní, ni yì ené go káa zí sılı kágá bì 'deweoyó roné gi ro kókóne go ní, ni geré gágá ené do óngbóoyó a 'dá'ba gi zía moko ndaá lolu simi a wá.

⁷ Togú ótosé sómú ledre esé za mbá romá, zíse lányáse ro ledre ga bì mändísi 'dodo yée zíse ní yá, ásé ówo kací íni ini zí Babá. Ni idí kí rokinyi zía i'bí éyì bì ínisé ini gi roa ní zíse.

⁸ Togú ndísiyé go kpá fú méngi bilámá ledre e káa zí éyì bì ndísi áná miáná ní yá, 'yì e niyí ówo a kídí ásé go mbigí 'yì lódú kacíma e, zíye ndísiyé mbófo Babá.

⁹ "Máóto 'búse go kíngaya cé káa zí bì Babá oto 'búma ní. Bi goó kenée ní, ndásé méngi ledre bì zí 'búse nzúlúne gi domá gi zía ní wá.

¹⁰ Togú lányásé tí fú lá ro loru amá yá, éyì bì ni 'dī'bioyó 'búse gi domá ní ndaá. Kpá káa zí bì mändísi lányá ro loru 'bì Babá ní, ngítí éyì bì zía 'dī'bioyó 'búma gi doa ní ndaá.

¹¹ Máúku ledre ga gére née zíse kenée gi do bì zíse ídísé kí rokinyi kíngaya káa zí bì máayí kí rokinyi ní.

¹² Ba go kúrúma zíse, ídísé óto 'bú lafúse e káa zí bì máóto 'búse ní.

¹³ Ídísé ówo a kídí máóto 'bú 'yima'dí e go kíngaya zíma i'bí za cù kúru'búmá zí umbu gi ro zíye ómoyé. Ngítí óto 'bú 'yì e káa zí wo née ndaá.

¹⁴ Togú ndísiyé go tí fú méngi ledre ga bì mändísi úku yée zíse née yá, ásé ógu idí mbigí lúndumá e.

¹⁵ Ndásé lolu zíma káa zí 'yì 'bì moko e wá. Gi zía 'yì bì ogu miógu ní utúasá ené ówoyéme ledre bì míngi 'be ndísi méngi a ní wá. Ásé go mbigí lúndu má e gi zía ledre ga bì Babá ukui'bí yée zíma ní, má'dodo yée go mbá zíse.

* **15:1 15:1** Kóró: Née kóró 'bì 'be, niyí kí ledreyé ówo ówo zí Yúda e. Ndísiyé 'dýyì yée yáká do ndísiyé méngi le'yì gi simi miánáye. Ledre Isiréle ni zí Lomo ówo ówo káa zí ledre kóró bi ni ówo ówo zí Yúda e ní. Née sì ledre bì Lomo ndolo Isiréle e gi zía kóró ní. Ólo Isáya 5:1-7, Ke'bì 'bì Dawídi e 80:8-16.

16 “Ndólosé esé máa se wá, mánđólo sée máa zíma í'bí moko amá zíse méngi a gi do bi zía áná ne kíngaya 'yíma'dí e utúasání ánuónzó a wá. Éyí ga bi ásé ndú'yú Babá gi royé ní, ni méngi yée zíse gi zía ndísiisé go méngi ledre e kací kúrúma.

17 Máayí kpá úku ándá a, idísé óto 'bú lafúse e.”

Yésu lorü 'yi lódú kacíne e

18 “Máuku zíse, togú ngíti geyí 'yi e niyí sógó sée yá, idísé ówo a kídí niyí yi eyé kú kenée, sogóutuní go cù máa.

19 Togú sómú ledre esé ni ndro kí 'yi ga bi ngunguní ledre 'bi Lomo wá ní yá, sogóní eyé sée wá. Niyí sógó sée ba gi zía bi ngúngusé ledre amá zíma ndólo sée káa do 'yi amá e ní.

20 Idísé sómúndíki ledre bi máuku zíse máyá, ‘Yí 'bi moko romo ené do mongú 'yi ené wá ní.’ Togú sogóní máa bi mongú 'yi esé ní, niyí sógó sée kpá kenée. Idí ngunguní koo ledre amá bo, káa bi niyí kpá ngungu ledre esé.

21 “'Yí ga gére née niyí sógó sée gi zía bi ngúngusé ledre amá ní. Gi zía owoní eyé bi ya kídí Lomo kasaogu máa ne ní wá.

22 'Yí ga gére née, Lomo ni 'dí'bi yée kí nganga bisinyíne gi zía tí bi máogu 'dódo bílámá ledre ené go zíye gi ro zíye ótoómo bisinyí ledre e ní, iliní eyé e wá. Gi zí keyí née, Lomo otocomo ené ledre zíye wá.

23 “'Yí bi sogó máa go ní, sogó kpá Babá go.

24 Idí ndaní koo lúrú mingburoko ledre ga bi mánđisi máméngi yée, yée ga bi ngíti 'yi utúasá méngi yée wá ní kí komoyé wá yá, kídí Lomo ni koo ótoómo ledre zíye. Nda tí lá bi lurúní ledre ga gére née go cù kí komoyé, zíye 'dútú mbílye nguburú ndísi sógó zée gbrengará kí Babá ní.

25 Míméngi ledre 'bi 'yi ga gére née utúasá go kpíñi kí ledre bi

míékéne simi lorü ní kídí, “Yí ga gére née sogóní eyé máa née gi zía bi ya máluyú ledre ní wá, sogóní máa lá gbékpíne.”

26 “Máayí kása 'Dówú Lomo 'yi 'dódo ma'díi ledre e gi zí Babá gíri, zía óguné 'dódo ma'díi ledre bi gi do bimá ní zíse.

27 Idísé kpá fú ndísi 'dódotátá ledremá zí 'yi e gi zía tonozé moko ma'dáa ba kú kése.”

16

1 Zí Yésu kpá úku ándá ledre zí 'yimikása ené ga gére née kídí, “Máénzí komosé kí ledre ga gére née gi zía máli zíse tórosé kpá fú ngbúó simi moko amá.

2 Yúda ga gére née ngíti geyí niyí karanée lágaoyó sée gi simi 'Díci Kótruro 'bi Lomo sága. Zí ngíti geyí úfu lafúse e, zíye ndísiyé mbófo royé gi zí ledre bi menginí née kídí yée niyí go méngi yéme ledre 'bi Lomo.

3 Gi zía bi ngará owoní eyé zée kí Babá wá ní, zíye ndísiyé méngi bisinyí ledre ga gére née zíse.

4 Simi bi ledre ga gére née niyí go méngi sée kenée ní, idísé sómúndíki a kídí, ba goó ledre ga bi máénzí komosé gi royé ní. Máuku koo ledre née zíse 'dá'dá gi zía azé aka koo kése do bi kí'e'do.

Yésu uku ledre gi ro 'Dówú Lomo

5 “Máuku phútru ledre ga gére née zíse gi zía máayí go ótoómo sée. Síndí kadra ogu go gi ro zíma ndá'balúgu romá zí Babá bi kasaogu máa ní. Itísié mbá wá, ngúrusé ndu'yú gbawá máa ní, 'be káa be 'di?

6 Bi sinyí rosé née go gi zí ledre bi máuku máyá niyí karanée méngi lárásé ní?

7 Utúasá miútúásá zíma ndéréma gi ro zí bílámá ledre óguné zíse. Togú mánđéré go yá, máayí kása 'Dówú Lomo zía óguné ndísi sáká sée.

8 "Togú 'Dówú Lomo née ogú go yá, ní 'dódo ma'díi ledre zí 'yíma'dí e zíye ówo míméngi ledre eyé kídí emengú, togú otoomoní wá, Lomo bì ngárá ndaá 'yí lúyú ledre wá ní, ní 'décí ngbangayé bisinyíne.

9 Lúyú ledre 'bì 'yíma'dí e bi 'Dówú Lomo ní 'dódo a zíye ní ní wo bì asiní kí ngúngu ledremá ní.

10 Ní 'dódo a zí 'yíma'dí e kídí, ma'díi, mándá 'yí lúyú ledre wá, née sí ledre bì máayí go ndá'ba gi zía zí Babá ní. 'Yíma'dí e utúasání lolú lúrú máa wá.

11 Ndaá kpá lá duý ledre máa wo née wá, 'Dówú Lomo ní kpá 'dódo a zíye kídí, Satána ngére 'bì 'yí lúyú ledre e, Lomo 'decí ngbanga a go bisinyíne.

12 "Tú'dú yata ledre e niyí gáa kpá fú bo tí gi ro zíma úku yée zíse ní, útúásásé ówoyéme ini ledre gi simiyé mbá wá.

13 Simi bì 'Dówú Lomo 'yí 'dódo ma'díi ledre e ogú go ní, ní sáká sée zíse ówo minzénzéré ledre e za mbá. Ní úku zíse duý ledre ga bì Lomo ukui'bí yée ne zíá ní, zíá kpá 'dódo ledre ga bì niyí méngi roye karanée ní zíse.

14 'Dówú Lomo ní óto úndrumá zíá 'dódoyéme ledre ga bì mändísi úku yée ní mbá zíse.

15 Máuku ledre née kenée gi zíá sómú ledre bì simi Babá ní, ní kpá sómú ledre bì simimá ní. Née sí ledre bì máuku ledre gi zíá máyá 'Dówú Lomo ní ogú úku 'dódo a zíse fúo kídí ledre ga bì má'dódo yée zíse ní, niyí mbá ma'díi ledre e ní.

Lerí esé ni óyóló'bó roné káa do rokinyi

16 "Ngítí sili idíaká go lá cíku'dée zíma ndéréoyó romá gi dongaráse gi ona. Málú'bú íri wá, máayí ndá'baogu 'diya zíze ndíkílúgu rozé kése."

17 Zí 'yí lódú kacíga ga gére née ndísi ódroye dengbíye kídí, "Mongú 'yí ndísi úku née kenée lará ledre 'di bì kídí, ngítí sili idíaká go lá

cíku'dée zíne ndá'balúgu roné zí 'Buné née lu'bú íri wá, née ní ndá'baogu 'diya zíze ndíkílúgu rozé kése ní."

18 Zíye kpá úku ándá ledre kídí, "Sara aka nda ngítí sili bì uku ledre a kídí idíaká go lá cíku'dée ní, née sili 'bì 'di bì ngárá owo'di'bizé ledre gi roa wá ní."

19 Yésu owo sómú ledre 'bì 'yímikása ené ga gére née go kídí iliní ndú'yú née. Zíá ịnyiné úku ledre zíye kídí, "Ílisé ndú'yú máa ba gi ro ledre bì máuku máyá ngítí sili idíaká go cíku'dée zíma ndéréoyó romá gi dongaráse, málú'bú íri wá, máayí ndá'baogu 'diya zíze ndíkílúgu rozé kese ní?"

20 Ní ma'díi zíse sómú ledre kenée. 'Yí ga bì 'búma ndaá doyé wá ní, niyí idí kí rokinyi kí lúrú ledre bì ní méngi máa ní. Ásé idí gboó simi iní komosé. Nda gi 'dá'ba zí simikozo esé óyóló'bó roné káa do rokinyi zíse.

21 "Cé káa zí mbámíowú simi bì sindí kadra ené utúasá go gi ro zíá áráne ní. Ní aka náná do soné gi zí miówo owú kí. Simi bì owú 'bì ené ará nda go ní, somýndiki lolú ledre éyi miówo bì gáa roné ní wá gi zíá lúrú owú 'bì ené ní go do silíne.

22 Ní zíse cakaba kpá kenée bi sinyí rosé go misinyí. Karanée ásé idí kí mongú rokinyi simi bì azé ndíkílúgu rozé kese ní. Nda gi ore ngítí 'yí bì zíá ógúné óto lerí rosé ní ndaá lolú wá.

23 Ledre e oruní lolú zíse wá, éyi ga bì ásé ndú'yú Babá gi royé kí iřimá ní, ní geré méngi yée zíse. Ndaá lolú té bì ya ásé ndú'yú máa kí ní wá.

24 Káa zí bì ndú'yúsé aka Babá gi ro éyi wá ní, ba go bílámá sindí kadra zíse. Ndú'yúsé wo mu gi ro éyi ga bì ílisé yée ní gi do bì zíá méngi yée zíse, zíse idíse nda kí rokinyi kíngaya.

25 "Abú mändísi kóo 'dódo ambá ledre e zíse simi muruwayi yá,

tónóne gi do kací sìndí kadra cúku'dée ndéréne 'dá'dá, ledre ga bì gi do bi Babá ní, máayí nda úku yée zíse fúó fúó fúó, ndaá lolü sìmi muruwayi wá.

²⁶ Togú sìndí kadra 'bì ledre maa ga gére néee oguní go yá, gi zíma bi ngúngusé ledremá go ní, eyí ga bì ílisé yée gi zí Babá ní, ásé nda úku ledreyé geré se zíma, ndaá lolü fú lá bì zíma ndísimá úkuí'bì ledre esé e maa zíma ní wá.

²⁷ Oto 'búse gi zíma ótosé 'búma zíse ngúngu ledremá kídí kasaogu maa ne.

²⁸ Ma'díi, Babá kasaogu maa ne do sogo kángá ona. Máayí ba go ótoómo do sogo kángá ba zíma ndá'balúgu romá zíma como ere íri."

²⁹ Zí 'yì lódú kacíga ga gére néee úku ledre zíma kídí, "Mongú 'yì, ledre bì úku néee owoyemezé go gi zíma ndaá lolü miótocéciné sìmi muruwayi wá.

³⁰ Owoyemezé go bílámáne kídí eyí bì kíé'do káa ya ówo wá ní ndaá. Ma'díi, ngunguzé go kídí Lomo kasaogu yíi ne."

³¹ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Ngúngusé ledremá go nda té bì cakaba ba ní?"

³² Sìndí kadra ní go gbóo, zíse ngásá báyi rosé mbá ótoómo lá dñú maa ngúcumá dongará ezeokóma e. Abú kenée ndotó, Babá ní bo kíma.

³³ Káa zí bì azé kése go eyí kíé'do ní, máili zí mimbé'desé ídriñe. Née sì ledre bì máiku ledre ga gére néee zíse gi zíma ní. Márómo como do sogo kángá go. Abú 'yì ga bì sogóní maa misogó ní niyí méngi láráse gi zíma bì ngúngusé ledremá ní yá, bi ndaá sinyí rosé wá.

17

Yésu ini ini zí 'Buné

¹ Sìmi bì Yésu ukuonzó ledre go zí 'yì ené ga gére ní, zíma síkpi doné lúrú bi 'dága como ere. Zíma ini ini zí 'Buné kídí,

"Babá, ídí mu 'dódo a zí 'yì e kídí í'bì roko'bü go zíma Owú 'bì eyí. Kpá gi romá, Maa Owú 'bì eyí ma'dáa zíma í'bì mbófo eyí zíyi.

² Í'bì roko'bü néee mu zíma, gi ro zíma ídima Ngére do 'yì e za mbá, gi do bì zíma í'bì trídri bì za fí ní zí 'yì ga bì í'bì yée go zíma ní.

³ 'Yì ga bì máayí í'bì trídri bì za fí zíye ní, dñú 'yì ga bì owoní yíi bù kídí áyí mbigí Lomo, zíye kpá ówo a kídí maa Kírésito Yésu, kásaogu maa yíi.

⁴ Sìmi bì máméngiónzó moko bi kásaogu maa gi roa do sogo kángá ní, zí 'yíma'dí e mbá ówo a kídí ma'díi, máóto ıríyí go tara 'yíma'dí e zíye ndísiyé mbófo yíi.

⁵ Babá ídí mu í'bì roko'bü zíma, zíyi 'dí'bioto maa zíze ídize kényi do bi kíé'do káa zí bì koo azé kényi do bi kíé'do sìmi roko'bü 'dá'dá do sogo kángá ba ndaá aka wá ní."

Yésu ini ini zí 'Buné gi ro 'yì lódú kacíne e

⁶ "Mbófo eyí zíyi gi ro 'yì ga bì í'bì yée zíma ba. Niýí koo 'yì ga bì 'bì do sogo kángá, zíyi í'bì yée go zíma, gi ro zíma ídima Ngére eyé. Má'dódayéme yíi go zíye, niyí go ndísi méngi ledre eyí káa zí bì ilí ní.

⁷ Owoyemení kpá go bílámáne kídí, ledre ga bì za mbá mánidisí méngi yée ní í'bì yée yíi zíma, gi do bi zíma ndísimá méngi yée kenée.

⁸ Ledre ga bì í'bì yée zíma néee, má'dódo yée go mbá zí 'yì ga bì í'bì yée zíma ba. Ngunguní ledre ga gére néee go mbá kídí néee mbigí ledre e gi zíma owoní go kídí kásaogu maa yíi.

⁹ "Máini ini zíyi gi royé, ndaá gi ro 'yì ga bì 'bì do sogo kángá ba wá gi zíma í'bì yée go zíma. Abú í'bì yée go zíma yá, ídí sáká yée gi zíma niyí yí eyé kú 'yì eyé e.

¹⁰ Abú í'bì yée go zíma kenée yá, niyí kpá fú 'yì ezé e kényi. Káa zí bì

í'bí yée zíye ídye sì siliháma ní, owoní go kídí roko'bú ní bo zíma.

¹¹ Babá káa zí bì sindí kadra ogu go gi ro zíma ndá'balúgu romá zíyi íri ní, máutuásá lolu fú lá ndísi dongará 'yí ezé ga ba do sogo kángá ona wá. Ídí 'bá'bá yée gi zí bisinyí ledre e, idíní ndísi kí mimbé'deyé mbá kí'e'do káa zí bì ndísi zé ndísi kényí kí mimbé'dezé kí'e'do ní.

¹² Simi ndísi ezé bì kíye ní, mändísi lúrú bì kacíye kpini kpini kpini kí roko'bú bì í'bí zíma ní káa bì ngúruyé ní ındri gi ngará lafúne e ke. Tí ma'díi, ngúruyé bì ındri ní ndaá. Odú 'yí bì ındri gi dongaráye ní duú wo bì kóo miéké kúrúyi úku ledre gi roa yaá ní lúyú ne gi dongará lafúne e ní. Ledre bì miéké kúrúyi uku ní mengi roné go tí ma'díi.

¹³ "Sindí kadra ogu go zíma ndá'balúgu romá zíyi íri. Ledre ga bì gi do bizé kényí ní, máuku go mbá zíye gi do bì zíye ídye kí rokinyi kíngaya káa zí máa ní.

¹⁴ 'Yí ga bì ngúnguní ledre eyí wá ní, otoní mimbé'deyé go bisinyíne ro 'yí ezé ga ba, gi zí a bì 'yí ezé maáge otomoní ledre 'bí sága ba go zíye nda ngúngu ledre eyí ní niyí go kpá káa zí máa ní.

¹⁵ Babá, máuku amá née kídí ídí mu 'dí'biyó 'yí ezé ga ba gi do sogo kángá 'dá'ba wá. Ídí 'bá'bá yée gi zí Satána.

¹⁶ 'Yí ezé maáge 'di'biyóní sómu ledre eyé gi ro 'yí ga bì ngúnguní ledre eyí wá ní go. Mímengi ledre ezé ní nda yí ené go kíye kí'e'do gi zí a ndazé ezé 'yí ga bì 'bí do sogo kángá ní wá.

¹⁷ Káa zí bì goó kenée ní, idíní mu ídí mbigí 'yí ezé e kényí za fí, gi zí a ndísi ní úku duú ma'díi ledre e.

¹⁸ Kpá káa zí bì kásaogu máa ogu 'dódo ledre eyí zí 'yíma'dí e do sogo kángá ní. Mákasa kpá yée go idíní mu ndéré kí 'dódo ledre eyí zí 'yíma'dí e do sogo kángá za mbá.

¹⁹ Káa zí bì máotóomo romá za

mbá zíyi ní, ídí sáká yée gi do bì zíye ótoómo royé kpá za mbá zíyi.

²⁰ "Máini amá ini zíyi ba lá duú gi ro 'yí ezé máa yée ga ba wá. Máini ini kpá gi ro yée ga bì karanée niyí ngúngu ledremá kídí máayí 'yí yómo 'yí e gi zí 'dódo ledre 'bí 'yí ezé ga ba ní ní.

²¹ Babá 'yí ezé ga ba idíní ndísi mbá kí mimbé'deyé kí'e'do káa zí bì zée kényí mimbé'dezé ní yí ené kí'e'do ní. Kpá gi do bì zí mimbé'dezé idíne kíye kí'e'do gi ro zí 'yí ga bì ngúnguní ledre eyí wá ní ówo a kídí, ma'díi kásaogu máa yíi.

²² Máoto úndruyé go kpá káa zí bì óto úndrumá ní gi ro zíye ídye kí'e'do káa zí bì azé kényí kí'e'do ní.

²³ Ma'díi, mimbé'dezé ní go kíye kí'e'do káa zí bì mimbé'dezé ní yí ené kényí kú kí'e'do ní. 'Yíma'dí e niyí ówo a mbá kídí kásaogu máa yíi. Zíye kpá ngúngu a kídí ma'díi 'yí ezé ga ba 'búye ní bo doyí kíngaya kpá káa zí 'búma bì doyí ní.

²⁴ "Babá, 'yí ga bì í'bí yée zíma ba, mändú'yú yíi gi royé, ídí sáká yée gi do bì zíze ndísi zé kíye do bì kí'e'do 'be 'bí eyí íri. Gi do bì zíye ówo a kídí 'búma ní bo doyí gi zí a í'bí roko'bú ledre e go zíma 'desí, 'dá'dá zíyi kóo kí ótoogu do sogo kángá ba.

²⁵ "Babá, yíi bì áyí mbigí Lomo kpá 'yí ménge bilmáne ledre ní, abú 'yíma'dí e owoní kenée wá, máowó bú bilmáne. Má'dódo yíi go zí 'yí ezé ga bì í'bí yée zíma ba, owoyemení go bilmáne kídí kásaogu máa yíi.

²⁶ Abú má'dódo yíi go zíye yá, máayí kpá fú 'dódo ándá yíi zíye gi do bì zíye ówo a kídí máoto 'búye go kpá káa zí bì óto 'búma ní gi ro zíze idíze kíye kí'e'do."

18

*Yúda e 'di'biní Yésu
(Matáyo 26:47-56, Máriko 14:43-50, Lúka 22:47-53)*

1 Gi do kací ini bi Yésu ini wo zí 'Buné ní, zía ínyiné kí 'yi lódú kacíne e gi ore, zíye ndéréye sága 'bilulu bi kí ıriné Kidróne ní, zíye ólündisiyé simi ngítí mongú yáká íri, kí'dí bi 'diyíní kágá ga bi ndisíní ndólo yée oliva ní.

2 Yúda, ngúru 'yimikása 'bi Yésu bi i'bí ngbángá Yésu gi ro do úfu wo ní owo bi máa née bú gi zía Yésu ndisí lengbe ndéré ndisí íri kí 'yi lódú kacíne e.

3 Zí Yúda 'dí'bi asikíri ga bi manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e kí Farusáyo e kasaní yée ní kí ndulú kpá kí asikíri ga bi ndisíní lurú bi kací 'Dící Kótruro ní, ngítí géyi undosní 'bi eyé pho'dú, zíye ndéré útúye do Yésu kí ndulú née.

4 Yésu owo éyí bi ní go ógu méngi née ní bú. Simi bi lurú asikíri ga gére née oguní go ní, geré zía ndéréne zíye, zía ndú'yú yée kídi, "Gámásó'dosé náambi?"

5 Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídi, "Gamásó'dozé Yésu, o'do bi gi simi Nazeréta ní."

Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídi, "O'do máa née máa, máayí ba." Yúda bi i'bí ngbángáa ní ní 'bi ené kenée mitóróné.

6 Simi bi Yésu uku ledre kídi, "O'do máa née máa ní," zí ya'dá ga bi oguní 'dí'bi wo née ndá'bayé mi'dí sogo do útúye mbá bi káa zí éyí bi uyuni go miúyu ní.

7 Zí Yésu kpá ndú'yú ándá yée kídi, "Gámásó'dosé náambi yaá?"

Zíye úkulúgu ledre kídi, "Gamásó'dozé Yésu, o'do bi gi simi Nazeréta ní."

8 Zí Yésu kpá úkulúgu ledre kídi, "Máuku gáa ledre go zíse, máyá o'do bi ndisí gámásó'do wo née máa. Ídisé 'dí'bi nzúó máa, ndásé 'dí'bi 'yi lódú kacíma ga ba wá."

9 Yésu uku ledre née kenée gi do bi zía útúásáne kí ledre bi uku zí 'Buné kídi, "Babá, 'yi ga bi i'bí yée

zíma ba ngúruyé bi kí'e'do yaá ındri gi dongará lafúne e go ní ndaá."

10 Simúna Pétero ngúru 'yimikása 'bi Yésu ní kpá nyé kí 'bi ené maku. Simi bi lurú kídi 'yi ga gére née ayíní go gi ro 'dí'bi Yésu ní, zía lálaogu 'bi ené maku gi simi siríkpa ku, lágá'décí mbilí Málakasa ngúru 'yi 'bi moko 'bi mongú 'yi 'dáná éyí kíe tu miliágá, sáma ní go trijj.

11 Zí Yésu úku ledre zí Pétero kídi, "Née ndaá ledre bi áyí méngi a ní wá. Ésilúgu maku née simi siríkpa. Sómú yá 'do'dó bi Babá kasaogu máa gi roa ní, mándá 'dó'dó a wá?"

*Yésu kó'dú Ána
(Matáyo 26:57-58, Máriko 14:53-54, Lúka 22:54)*

12 Zí asikíri ga gére née kí mongú 'yi* eyé, nda kí mingburoko 'yi 'bi Yúda e 'dí'bi Yésu do ódó sili a ndá miódó.

13 Zíye 'dí'bi wo gi ore fi ndéré kíe kó'dú ngúru mongú 'yi kí ıriné Ána, o'do bi Kayáfa ofú nyí a ní. Simi sindí kadra máa bi koo née ní, Kayáfa ma'dáa ní koo ne mongú 'yi 'dáná éyí.

14 Née 'yi bi koo uku ledre zí Yúda e kídi, utúasá miútúásá zí békéri 'yi úyuné gi ro zí tú'dú 'yi e idíye trídriyé ní.

*Pétero asi gi ro Yésu
(Matáyo 26:69-70, Máriko 14:66-68, Lúka 22:55-57)*

15 Simi bi 'di'biní Yésu niyí go ndéré kíe ní, zí Simúna Pétero kí ngítí ezené bi kpá 'yi lódú kací Yésu ní útúye do kací a. Eze Pétero máa née mongú 'yi 'dáná éyí owo wo bú. Née sí ledre bi otoomoní misi'di zí ólulódú kací Yésu gi do ligá 'be 'bi Kayáfa mongú 'yi 'dáná éyí íri ní.

16 Pétero idíaká aka 'bi ené cíki tara mbotu gara sága. Zí eze a bi kpá 'yi lódú kací Yésu bi gáa olú née, gi zíá bi mongú 'yi 'dáná éyí owoní wo bú ní, zíá ndéréne úku ledre zí

* 18:9 18:9 Yiwáni 6:39 * 18:12 18:12 Mongú manda 'bi asikíri e: Ndísí lurú bi kací asikíri e álifu. Ni 'bi ené do manda ga bi 'bi asikíri e ní.

kara bì ndisi líkpí mbotu gara ní kídí idí i'bí misi'di zí Pétero ólúne sìmi gara.

¹⁷ Sìmi bì Pétero olú ní, zí kára née ndú'yú wo kídí "Tosoyí nda káa zí ngúru 'yì gi dongará 'yì lódú kací o'do bì 'di'biní wo ba ní ní?"

Pétero ya "f'i, née ndaa máa wá."

¹⁸ 'Di'biní koo Yésu née kí ndulu, drú ni nda go kíngaya, bi ıdrí kpá go lılılì. Zí bolisi ga bì ndisíní 'bá'bá 'be 'bì mongú 'yì ore, nda kpá kí 'yì máa yée ga bì ndisíní méngi moko ore ní kótú pho'du ndisiyé roa. Zí Pétero koo kpá ndosooguné ndoo ro pho'du máa née ibi roné gi zí drú.

*Mongú 'yì 'dáná éyì ndu'yú Yésu
(Matáyo 26:59-66, Máriko 14:55-64, Lúka 22:66-71)*

¹⁹ Née ní, mongú 'yì 'dáná éyì bì oguní kí Yésu kó'dú a bì kí ıriné Ána ní, ni go ndisi ndú'yú Yésu gi ro 'yì lódú kaciga kí ledre ga bì ndisi 'dodo yée zí 'yì e ní.

²⁰ Zí Yésu úkulúgu ledre zí mongú 'yì née kídí, "Ledre ga bì mändisi 'dodo yée ní za mbá, ndaní eyé sìmi ugu royé wá. Mändisi 'dodo ledre zí 'yì e sìmi 'Dící Kótruro e kpá kí 'Dící 'bì Lomo nda kpá do bi ga bì tý'dú Yúda e ndisíní yoko royé doyé ní.

²¹ Ndá ndú'yú máa wá, bílámá a ídí geré ndú'yú 'yì ga bì mändisi 'dodo ledre máa née zíye ní, owoyemení go bílámáne gi zíya uwúní go cù kí mbílye."

²² Sìmi bì Yésu uku ledre née kenée ní, geré zí ngiti bolisi bì toro gbóo cigí Yésu ní ınyiné óngbo como Yésu gbiya mióngbo. Zíya uku ledre zí Yésu kídí, "Née ndaa ledre bì áyí uku a zí mongú 'yì 'dáná éyì ní wá."

²³ Zí Yésu úku ledre zí o'do née kídí, "Bísinyí ledre bì máuku zí mongú 'yì ní wo be 'di, bì zíyi ócó máa gi zíya geré mióco ní, uku 'dodo aka zíma. Togú máuku tí bílámá ledre ní, sara ócó nda máa gi ro 'di?"

²⁴ Nda gi ore, zí Ána úku ledre kídí 'di'biokpóní Yésu mu nyé miódóne

kenée ndéré kíe kó'dú Kayáfa bì mongú 'yì 'dáná éyì ní.

Pétero asi andá kpá roné gi ro Yésu

(Matáyo 26:71-75, Máriko 14:69-72, Lúka 22:58-62)

²⁵ Sìmi bì niyí ndisi ndú'yú Yésu ní, Simúna Pétero ni aka fú ndisi tóro ro pho'du gi zí drú. Zí ngiti géyi 'yì e ndú'yú Pétero kídí, "Tosoyí nda tí káa zí áyí ngúru 'yì gi dongará 'yì lódú kací o'do bì 'di'biní wo ba ní ní?"

Zí Pétero úkulúgu ledre kídí, "f'i, mändá 'bì amá gi dongará 'yì ga gére née wá."

²⁶ Ngiti o'do ni koo kpá bo dongará 'yì ga bì ndisíní úku ledre zí Pétero née. O'do máa née ni sumu o'do bì Pétero lagá'deci ngúru mbílí a kí mongú maku ní, ni 'yì 'bì moko 'bì mongú 'yì 'dáná éyì. Zí o'do máa née kpá úku ledre zí Pétero kídí, "Sìmi bì gáa 'di'biní Yésu yáká 'dáa ní, komomá utú ro ngiti 'yì íri tí káa zíyi ní."

²⁷ Zí Pétero kpá ítiándá kangú kídí, "f'i, née ndaa 'bì ené máa wá." Geré zí ngono úcú koko.

*Yésu kó'dú gávana Piláto
(Matáyo 27:1-2,11-14, Máriko 15:1-5, Lúka 23:1-5)*

²⁸ Nda gi ore akpa kí síndondó, zí Kayáfa kásaokpó Yésu kó'dú Piláto gávana 'bì Róma. Sìmi bì Yúda nderéoguní kí Yésu 'be 'bì Piláto ní, Yúda maáge idíakání 'bì eyé cíkí sága olúní 'dící wá gi zíya Piláto ni 'yì lóngó, orú roné káa zí yée Yúda e wá. Togú yée olúní go sìmi gara 'bì Piláto yá, yée 'dewení lorú 'bì ondú eyé go, yée utúasání lolú ánu Ayímbi Umbuokpó ndro kí lafúye e wá.

²⁹ Née sì ledre bì Piláto olúogu zíye sága ndú'yú yée kídí, "O'do bì ógusé kíe ba lúyú ledre ené ni 'di?"

³⁰ Zí mingburoko 'yì 'bì Yúda ga gére née úkulúgu ledre zí Piláto kídí, "Idí o'do née luyú ledre wá yá,

káa bi 'di'bioguzé wo kó'dúyí ona wá."

³¹ Zí Piláto úku ledre zí Yúda ga
gére née kídí, "Dí'bióyósé wo mu gi
ona zíse 'décí ngbangá roa kací lorú
esé bì 'bì Yúda e ní."

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Mongú 'yi, oguzé kí o'do née kó'dúyi gi zía áyí duú yíi 'yi 'décì ngbangá 'yi gi ro do úfu a."

³² Ledre née mengi roné kenée gi
ro zía útúásáne kpini kí ledre bi
Yésu uku kídí niyí úfu née miúfu ní.

³³ Zí Piláto ólúlúgu roné 'díci
ngbangá, zía úku ledre kídí idíní
ndá'baógu kí Yésu kó'dú ne. Sími bi
Yésu ogu ní, zía ndu'yú Yésu kídí,
"Ma'díi, áyí Ngére 'bi Yúda e?"

³⁴ Zí Yésu úkulúgu ledre zí zía kídí, "Ledre bì úku née tí sómú ledre eyí, ala née sómú ledre 'bì ngiti géyi 'yí e?"

35 Piláto yaá, "Ledre amá ndaá, mándá 'bí amá Yúda wá. 'Yí eyí e kí manda ga bí 'bí 'yí 'dáná éyí e 'di'bioguní yíí ye kó'dúma. Éyí bí méngí bísinýíne ní 'di?"

36 Zí Yésu úkulúgu ledre zí Piláto kídí, "Roko'bu 'bí ídíma bí káa do Ngére ní, ogu ené gi zí 'yíma'dí e gi do sogo kángá ona wá. Idí roko'bu amá ni gi zí 'yíma'dí e yá, káa bí 'yímikása amá e ụduní okó go sìmi bí Yúda e 'di'biní máa ógu kíma kó'dú mìngburoko 'yi eyé e ní."

³⁷ Piláto ya zí Yésu ní, “Úku ledre kenée ní, áví Ngére ke.”

Yésu ya zía ní, "Úku go ma'díi
yá máyáyí Ngére. Née sí ledre bi
kasaoguní máaa do ndíki máaa do
sogo kángá ona gi roa ní, gi ro
zíma 'dódo ma'díi ledre 'bi Lomo
zí 'yíma'dí e. 'Yí ga bi iliní ma'díi
ní, ndisíní índi mbílíye duú ye úwú
ledre ga bi mándísi 'dódo yée ní."

*'Deciní nganga Yésu gi ro úfu wo
(Matáyo 27:15-31, Máriko 15:6-
20, Lúka 23:13-25)*

38 Piláto yaá, "Ma'díí bi úku ledre a kírí née, née ma'díí 'bi 'di?" Sími bi uku ledre née kenée ní, geré zía ólúógu ndéréne zí Yúda ga bi 'di'bioguní Yésu ní, zía úku ledre zíye kídí, "Málúrúndíki amá lúyú ledre gi zí o'do bi 'di'biogusé wo ba wá.

39 Káa zí bì ni miyémené kací
ondú esé 'bì Yúda e kídí, kadra
Ayím̄bi Umbuokpó máídí ndísi
ótoómo 'yi kíé'do zía ólúóguné gi
simi sígini ni, máídí mu ótoómo
Yésu Ngére esé 'bì Yúda e ba zía
ólúóguné?"

40 Zí Yúda ga gére née ịnyiyé mbá ótrú ledre kídí, “Ídí ótoómo Barába zía ólúóguné zíze.” (Barába ní 'yi lúyú ledre bì kóo ịcí okó ro akúma 'bì Róma zíye úfu 'yi e ní.)

19

'Deciní ngbanga úfu Yésu

¹ Gi do kací a bi 'yi e ya yée iliní
Piláto idí ótoómo zíye Barába ní, zí
Piláto í'bíogu Yésu zí asikíri e idíní
mu ócó wo.

² Simí bì ocóasání wo go
ní, zí asikíri maáge lágáogú
kíni kúrókú a káa zí tagíya 'bì
míngburoko ngére e ní ési a ro do
Yésu. Zíye 'dí'biogú migbagbawu
bongó* bì káa zí 'bì míngburoko
ngére ní, zíye ési a ro Yésu ma'dáa.

³ Zíye ndísiyé fólo wo kí úku ledre zía kídí, "Azé go óto úndruyí ngére 'bì Yúda e." Nda gí 'dá'ba, do ndisiyé ónqbo komoa.

⁴ Zí Piláto kpá ólúogu ándá roné zí Yúda ga gére née sága zíá úku ledre zíye kídí, "O'do bì ógusé kíe ba málúrúndíki amá lúyú ledre gi zíá, bì ni óto máa zíma 'décí ng-banga ro a bisinyíne ní wá." ⁵ Zí Piláto úku ledre kídí Yésu olúogu mu sága. Zí Yésu ólúóguné sága nyé kí mikúrókú kíni gána ní ro doné, kpá kí migbagbawu bongó gáa esiní roa ní roné. Zí Piláto úku ledre zí

* **19:2 19:2** Migbagbawu bongó e: Bongó ga gére née mingburoko ngére e ndişiní koo ésí a duý ve

Yúda maáge kídí, "Yí esé ba ní goó ba."

⁶ Sími bi manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e kí mìngburoko 'yí eyé e lurúní Yésu ní, zíye ínyiyé mbá úku ledre kídí, "O'do née idí úyu 'dá'ba."

Piláto ya zíye ní, "Togú gi ro úfu wo yá, idísé úfu yí esé se. Togú máa yá, málurúndíki amá lúyú ledre roa do úfu wo gi zíá wá." Zíá ndólolúgu Yésu kpá 'dící.

⁷ Zí Yúda ga gére née úkulúgu ledre zí Piláto kídí, "Lorú ezé ní bo, uku ledre kídí, 'yí káa zí o'do née idí úyu 'dá'ba gi zíá o'do ma'dáa uku ledre ya née ní Owú 'bì Lomo."

⁸ Sími bi Piláto uwú ledre gi tara Yúda ga gére née kídí Yésu úku ya née ní Owú 'bì Lomo ní, zí ngíri méngi wo bísinyíne.

⁹ Zí Piláto ma'dáa ólúlúgu roné 'dící, zíá ndú'yú Yésu kídí, "Áyí yí eyí gi 'da? Yésu ití ené e wá."

¹⁰ Gi zíá bì Yésu ití wá ní, zí Piláto úku ledre zíá kídí, "Ití eyí wá ní, ówo eyí bi kídí misi'di yómo yíjí kí úfu yíjí niyí mbá do sítíma ní wá?"

¹¹ Yésu ya zíá ní, "Áyí 'décí ngbangamá lá duú gi zíá bì Lomo i'bí roko'bü ledre máa née ne zíyí ní. Idí ndaá kenée wá yá, 'yíma'dí e utúasání 'décí ngbangamá wá. 'Yí bì i'bí máa zíyí gi ro zíyí 'décí ngbanga má ní, lúyú ledre ené romo gi do 'bì eyí go."

¹² Gi zí ledre ga bì Yésu uku yée kenée ní, Piláto ili ené lolú kóo bì yaá idíní úfu Yésu ní wá. †í, Yúda iliní kenée wá. Zíye ndísi ódroye o'búó'bü kídí, "Togú yómo o'do née go yá, áyí go okó ro Káyísara[†] ngére 'bì Rómá. Gi zíá togú 'yí ya née ní go kpá ngére yá, oto roné go ezeokó ngére ezé Káyísara."

¹³ Gi zí ledre bì Yúda e odóní royé go kíé'do kídí 'búó Yésu idí úyu kí ní, zí Piláto ólúógu ndísiné do nyárá bi do kítí ngére kí'dí bì ndísi lengbe

ndísi 'décí ngbanga umbu ní, ịri bi máa née kí tara Aramáyika kídí, "Gabata" (ini ledre gi sími a kídi misisilekpe tutú.)

¹⁴ Ledre máa née mengi kóo roné née sími bi kadra ní go kpítere sími do ní. Née kóo go sìndí kadra bì Yúda e ndísiní yéme royé sími a gi ro Ayímbi bi Umbuokpó ní.

Zí Piláto í'bí Yésu zíye, zíá úku ledre kídí, "Ngére esé ba ní goó ba."

¹⁵ Zí Yúda ga gére née kpá fú úku ledre kídí, "Idí úyu 'dá'ba. O'do née idí úyu 'dá'ba."

Piláto ya zíye ní, "Bì ní Mongú ngére esé, idíní úfu wo 'dá'ba?"

Manda ga bì 'bì 'yí 'dáná éyí e ní ya zí Piláto ní, "Ngére ezé ní duú kíé'do Káyísara."

¹⁶ Gi zíá bì ukuní yí eyé ye kenée ní, Piláto yaá ufuní wo mu.

Ufuní Yésu

(Matáyo 27:32-44, Máriko 15:21-32, Lúka 23:26-43)

Geré zí asikíri e 'dí'bi Yésu.

¹⁷ Zí Yésu ímbí mìngbúngbu kágá bì ayíní ndéré úfu wo doa ní ólúógu kíe gi sími yana gara sága ndéréye kíe do bi bì lengbe ndísiní úfu 'yí e doa ní. Aramáyika ndoloní ịri bi máa née kídí, "Gologóta." Ya cóngó do'yí.

¹⁸ Ufukotruní yée kí 'yí ugu e gbre, phephéní yée mbá miphéphé do mìngbúngbu kágá. Yésu ní 'bì ené yana.

¹⁹ Zí Piláto éké ledre ro éyí oruçorú zíá í'bí a idíní phéphéngéri a ro mìngbúngbu kágá kpítere do Yésu 'dága kídí, "BA YÉSU 'YÍ 'BÌ NAZERÉTA, MONGÚ NGÉRE 'BÌ YÚDA E."

²⁰ Piláto eké kóo ledre née simi tara e mìngúngúcua káa zí tara Latíni, Aráma nda kpá kí Gírigí gi do bi zí tú'dú Yúda e ólo a zíye ówoyéme ledre gi ro Yésu, gi zíá

[†] **19:12 19:12** Káyísara: Káyísara ini ledre gi sími a kídi mongú ngére 'bì Rómá. Ni mongú ngére do ngítí géyi lafúne ngére e ga bì 'bì ngítí géyi kángá e káa zí Yudáya kí Galiláya.

ufuní koo wo gbóo kí mongú gara bì Yerusaléma ní.

21 Zí ledre née sínýíne ro manda ga bì 'bì 'yì 'dáná éyì e ní gbála, zíye ínyiyé ndéréye úku ledre zí Piláto kídí, "Nda idí ya Yésu ní Ngére ezé 'bì Yúda e wá. Idí éké a yá, uku ya née ní Ngére ezé 'bì Yúda e."

22 Zí Piláto úkulúgu ledre zí mingburoko 'yì ga bì oguní zíne née o'búo'bú kídí, "Ledre bì máéké go ní máéké go."

23 Zí asikíri ga gére née lálaogu ngítí géyi bongó 'bì Yésu gi roa, zíye phéphé wo do mingbúngbu kágá. Gi do kací a née, zíye 'dí'biogu bongó ené e ífi báyi a simi a eso, 'yì kí 'bì ené kíé'do. Ngítí bongó ené ma'dáa ní 'bì ené mbilíne, ndísi ónzó a roné miónzó.

24 Gi ro bongó máa wo bì mbilíne née ní, zí asikíri ga gére née úku ledre kídí, "Ndazé lófosínyi wo ba milófosínyi wá, idízé ónzó gbégbé. 'Yì bì utú go zíá ní, zíá 'dí'bi a ne."

Ledre ga bì asikíri ga gére née menginí ní, utúasá go kpíni kí ledre ga bì koo Lomo ukui'bí zí ngúru nébì úku a kídí,

"Niyí ífi báyi bongó amá dongaráye, zíye kpá ónzó gbégbé gi ro mbilí bongó amá ní."

Asikíri ga gére née menginí koo ledre née tí za cé káa zí bì koo nébì uku ní.

25 Née ní, Mariya mbágá Yésu odóní mimbé'deyé kí léminé nderé toroní go gbóo cigí mingbúngbu kágá bì phephéní Yésu doa ní. Zí ngítí géyi kará e gbre iringé mbá Mariya, ngítí a 'bì ené me'be Keliyópa, ngítí a 'bì ené gi simi gara bì kí iringé Magidála ní ndísi tóroyé ndro kí mbágá Yésu.

26 Simi bisinyí sindí kadra née ní, zí ngúru 'yì lódú kací Yésu bì 'búa ní do Yésu kíngaya ní, nderé toro go gbóo cigí mbágá Yésu kenée. Zí Yésu úku kása ledre gi do mingbúngbu kágá girí zí mbágáne

kídí, "Mamá, owúo'do bì ní tóro cigiyí íri née, idí nda idí zíyí káa do owú 'bì eyí."

27 Zí Yésu kpá úku ledre zí 'yì lódú kacíne née kídí, "Kára née ní nda go mbágayi." Tónóne simi sindí kadra máa bì koo née, 'yì lódú kací Yésu née ndísi nda lúrú bi kací mbágá Yésu go ne.

*Ledre gi ro umbu Yésu
(Matáyo 27:45-56, Máriko 15:33-41, Lúka 23:44-49)*

28 Simi bì Yésu owoyeme go bilámáne kídí ledre ga bì 'Buné kasaogu née gi ro méngi yée, née mengi go mbá tí káa zí bì ili ní, zíá úku ledre kídí, "Mimbé'demá írí miíri." Ledre née utúasá go kpíni kí ledre ga bì niyí miékéye simi miéké kúrú Lomo ní.

29 Ábuwá asikíri ga gére née 'dí'bioguní mindogó le'yì kóró eyé go kíri née ndísi kí éwé yì eyé. Simi bì uwúní ledre bì Yésu uku kídí, mimbé'dené írí miíri ní, zí ngúruyé ndéréne 'dí'biogu éyí káa zí katúu ní ónzó a bu simi mindogó le'yì eyé ba, ési a ro ngbángbá kágá sikpióto a tará Yésu.

30 Simi bì Yésu mbulúonzó mindogó le'yì née ní ní, zí Yésu ma'dáa úku ledre kídí, "Moko ga bì koo kásaogu máa gi royé ní, máméngiónzó yée go." Geré gi do kací ledre née ní, zíá ótoómo 'dówúne, geré zí komo go a útúne ngeře.

31 Gi zíá yì ené go sindí kadra 'bì Yúda e 'bì yéme royé kílondó a née go Síli 'bì 'Dówúro bì kí ledrené owó owó ní. Zí mingburoko 'yì 'dáná éyì e ndéréye zí Piláto, idí i'bí lorú gi ro zí asikíri e ndéréye ócó'déwe sindí 'yì ga bì phephéní yée née gi ro zíye úyuyé 'diya zí sumuyé e óguyé 'dí'bióyó yée gi do mingbúngbu kágá 'dá'dá zí ngítí kadra kí útúne gi zíá kílondó go Síli 'bì 'Dówúro, kací ondú ezé 'yì méngi moko ndaá.

³² Zí Piláto kása asikíri ené e idíní mu ndéré ócó'déwe sındí 'yí ga phephéní yée née. Tonóní ócó'déwe fí sındí 'yí ga bì phephéní yée kí Yésu ní.

³³ Sími bì oguní nda gi ro 'déwe sındí Yésu ní, niyí lúrú bi káa ní, Yésu uyu yí ené go. Gi zí kényí née 'dewení eyé lolü sındia wá.

³⁴ Zí ngúru asikíri inyiné lükü dogborü sími Yésu kí phala, geré zí sáma kí iní ndé'yíoguné gi simia.

³⁵ Máa Yiwáni, máéké zíse ba ma'díi ledre, ledre ma'dáa mengi roné za cù do komomá. Máéké gi do bì zíse ówo a, gi ro zíse ńgúngu ledre Yésu ma'dáa.

³⁶ Gi zíá miéké kúrú Lomo uku kenée kídí, "Kémbí cóngó Yésu bì 'déwe ní ndaá." Ledre bì mengi roné zí Yésu ní ní go tí kenée, kémbí cóngó a bì 'dewe ní ndaá.

³⁷ Ni kpá miékéne kídí, "Niyí karanée ndísi lúrú kása 'yí bi lükuní wo kí phala ní."

*Yoséfa oto umbu Yésu
(Matáyo 27:57-61, Máriko 15:42-47, Lúka 23:50-56)*

³⁸ Sími sındí kadra máa née ní, ngíti o'do ní koo bo kí ırıné Yoséfa, ní gi simi gara bì ndísiní ndólo a Aramatáyo ní. O'do née ní koo 'yí lódú kací Yésu, tí lá ili ené zí 'yí e ówo a wá gi zíá ngíri Yúda e ndísi méngi wo míméngi. Zí o'do née inyiné ndéréne ndú'yú Piláto, idí ńgúngu a zíne 'dí'bi umbu Yésu ndéré óto a.

³⁹ Níkodímo bì koo underé ódro kí Yésu kí ndülü ní ní koo kpá bo ore simi bi Yoséfa ní ndéré ndúndu'yú gi ro 'dí'bi umbu Yésu ní. Zí Níkodímo ma'dáa 'dí'bi mongú su'bú bì kí bilámá kágá mindonyo e siminé bì ugúní kí tú'dú késí ní kpa gi ro ndéré súsü a ro umbu Yésu. Zíye ndéréye kí Yoséfa.

⁴⁰ Sími bì oguní íri ní, zíye 'dí'bi umbu Yésu círigbí a yeré kí bilámá ká'dá bongó, zíye súsü su'bú

míndonyo bì oguní kíe ní ro a kací ondú eyé 'bì Yúda e gi ro zíye óto wo.

⁴¹ Bi bì koo ufuní Yésu doa née, yáká ní koo ore. Míngí yáká ma'dáa iciomo koo gu ore nzíyiné otoní aka 'yí sími a wá.

⁴² Gi zíá née síli bì Yúda e ndísiní yéme royé sími a gi ro Síli 'bì 'Dówúro ní, gi zí kényí née zíye 'dí'bi umbu Yésu 'diya ndéré óto a ore.

20

*Miúrú Yésu gi simi umbu
(Matáyo 28:1-10, Máriko 16:1-8,
Lúka 24:1-12)*

¹ Sími síli gi do kací Síli 'bì 'Dówúro akpa kí sí ndondó, zí Maríya bì gi simi gara bì Magidála ní, inyiné ndéréne sí bi zí Yésu. Ni ógu íri ní, misisilekpe tutú bì gbürgubü otoní ngbüeturü tara mbotü gu ní, gbürgubü oyóní go, bi kací a go fúo. ² Zí kára née inyiné gi ore ngásálugu roné úku ledre zí 'yimíkása ga bì 'bì Yésu ní, Simúna Pétero e kí ngíti 'yí lódú kací Yésu bì 'búa ní doa kíngaya ní. Zíá úku ledre zíye kídí, "Máogu ba gi sí bi, ngíti géyi 'yí e 'dí'bioyóní umbu Ngére Yésu gi simi gu go, togú otoní nda wo go 'dáya yá, máówo wá."

³ Sími bì Pétero uwúní ledre née kí ezené née kenée ní, geré zíye inyiyé ngásáye sí bi íri.

⁴ Zí eze Pétero bì ngúru 'yí lódú kací Yésu ngasání kí Pétero ní, óguútu roné fí ne sí bi íri.

⁵ Sími bì ogu íri ní, zíá ndísiné ciki sága lúrúkása bi simi gu. Lurúndiki lá duý bikenyi bongó bì otoní Yésu kíe ní.

⁶ Zí Simúna Pétero ngásáogu 'bì ené nda gi 'dá'ba, geré zíá ólúne simi gu. Ndiki íri kpá lá duý bikenyi bongó bì otoní Yésu kíe ní.

⁷ Zíá kpá lúrú mbilí bongó máa wo bì lo'bü'dütní komo Yésu kíe ní, kó'dú gu 'dí kerí kenée.

⁸ Zí 'yi lódú kací Yésu gáa oguṣutu roné sí bi íri ní ólúne sìmí gu. Gi zía bì ogundiki tí bongó ga gére née íri ní, zía ńgúngu a kídí, ma'díi, Yésu urú go.

⁹ 'Yi lódú kací Yésu owoyemení aka eyé kóo ledre bì sìmí miéké kúrú Lomo bì ya Yésu ní úrú gi sìmí umbu ní wá.

¹⁰ Nda gi ore, zí Pétero ńnyiyé kí ezené née ndá'balúgu royé 'be.

Yésu 'dodo roné zí Maríya Magidalá (Máriko 16:9-11)

¹¹ Zí Maríya Magidalá kpá ndá'balúgu roné sí bi íri ndísi íni ini kí ndálané kpá fú kí lúrú bi sìmí gu.

¹² Zí lúrúndíki maláyika e gbre sìmí toso 'yíma'dí e, esiní royé mbá bikenyi bongó niyí go mindísiyé kí'dí bì otoní Yésu ní. Ngíti a ndísi 'bì ené 'dí sí do, ngíti a 'bì ené sí sindí.

¹³ Zí maláyika ga gére née ndú'yú wo kídí, "Mamá, ndísi íni ini gi ro 'di?"

Zí Maríya úkulúgu ledre zíye kídí, "Ngíti géyi 'yi e 'di'bioyóní umbu Ngére amá gi ona go. Máowó wá togú nderéní nda oto wo ba go 'dáya yá."

¹⁴ Gi do kací ódro née, zíya óyó roné ní lúrú bi káa yá, zíya lúrúndíki Yésu kí tóro, owo ené bì ya née Yésu ní wá.

¹⁵ Zí Yésu nda kpá ndú'yú wo kídí, "Mamá, ndísi íni ini gi ro 'di? Sara ndísi gámásó'do náambi?"

Maríya somú 'bì ené ya née go o'do bì ndísi lúrú bi kací yáká ba ogu ndísi ódro née ne. Zí Maríya úkulúgu ledre zíya kídí, "Mongú 'yi, togú 'dí'bioyó wo gi ona yíi yá, idí 'dódo a gi ro zíma ndéréma 'dí'bi ókpó wo."

¹⁶ Geré zí Yésu ndólo wo fúo kídí, "Maríya."

Zí Maríya óyó roné 'diya zíya, gi zíya owoyeme sìmí kúrú a go kídí, née Yésu. Zíya ndólo Yésu kí tara

Aramáyika kídí, "Raboní." Ini ledre gi sìmí a kídí, "'Yi 'dódo ledre."

¹⁷ Zíya úku ledre zí Maríya kídí, "Ndá aka óto sílipyi romá wá, gi zíya máókpó aka amá gi zí Babá 'dáa wá. Ndéré mu zí 'yi lódú kacíma e, mánđisí kpá ndólo yée lúndumá e. Idí úku ledre zíye yá, máúrú gi sìmí umbu go. Máayí go yéme romá gi ro ndá'balúgu romá zí 'Buzé bì ní kpá Lomo ezé kése ní."

¹⁸ Nda gi ore, zí Maríya Magidála ndéréne úku a zí 'yi ga bì ndísiní lódú kací Yésu ní kídí, "Ngére urú go, málúrú wo go cù kí komomá." Zíya kpá líkpí ledre ga bì Yésu uku yée zíya ní mbá zí 'yi lódú kacíga.

Yésu 'dodo roné zí 'yi lódú kacíne e (Matáyo 28:16-20, Máriko 16:14-18, Lúka 24:36-49)

¹⁹ Nda go kí tagá ndülü sìmí sílì gi do kací Sílì 'bì 'Dówúro zí 'yi lódú kacíga yokoní royé go mbá sìmí 'dící kí'e'do, zíye 'dútü mbotü kacíye go ndá ndá ndá gi zí ngíri mingburoko 'yi 'bì Yúda e. Ábuwá Yésu ogu go tóroné dongaráye 'dící íri. Niyí óyó komoyé káa yá, gbó ro Yésu. Zíya úku ledre zíye kídí, "Lomo idí kíse."

²⁰ Zíya 'dódo mbiři bì sìmí sílìne kí wo bì dogborü sìmíné ní zíye. Sìmí bì 'yi lódú kacíga lurúní kenée ní, zíye idíye mbá kí rokinyi kídí Ngére eyé nda'baogü go.

²¹ Zí Yésu kpá úku ándá ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére née kídí, "Lomo idí kíse. Káa zí bì Babá kasaogu máa 'dódo ledre ené zí 'yíma'dí e ní, máayí go kpá kása sée, idisé mu ndéré kí 'dódotátá ledre ené zí 'yíma'dí e."

²² Sìmí bì ukuonzó ledre ga gére go ní, zíya lúwú roko'bü 'bì 'Dówú Lomo doyé, zíya úku ledre zíye kídí, "'Dówú Lomo idí ndísi sáká sée."

²³ Kí roko'bü 'bì 'Dówú Lomo bì máí'bí zíse née togú ótoómosé ledre go zí 'yi lúyú ledre yá, Lomo ní kpá ótoómo ledre zíya. Togú ótoómosé

ledre zía wá yá, Lomo otocomo ené kpá ledre zía wá."

Yésu uku ledre zí Tóma

²⁴ Simi sindí kadra bì koo Yésu 'dodo roné zí 'yì lódú kacíne ga bì sokó doa gbre (12) ní, ngúruyé bì Tóma ní nda koo ore wá. Gi zía bì Tóma ma'dáa niyí tongo e ní, ndisíní nda ndólo wo, "Máarátongo."

²⁵ Simi bì Tóma nda'baogu dongará lafúne e 'yì lódú kací Yésu ní, zí lafúga maáge úku ledre zía kídí, "Lurúzé Ngére Yésu go triðrì cù kí komozé."

Zí Tóma úku ledre zí lafúne ga gére née kídí, "F'i, 'búó togú málúrú bi kací musumári ga bì koo phephéní wo kíe, zíma tátáuzu mbiři phala bi koo lükuní wo kíe ní go, máayí fú ngúngu ledre bì úkusé née. Togú kenée wá, mángúngu amá ledre esé née wá."

²⁶ Gi do kací sili e inyi do a gbre (7), 'yì lódú kací Yésu yokoní royé kpá go mbá 'díci kíé'do, Tóma ní koo nda goó bo, mbotu ní kpá mi'dútuné. Geré zí Yésu ógu tóroné dongaráye zía úku ledre zíye kídí, "Lomo idí kíse."

²⁷ Zía úku ledre zí Tóma kídí, "Tóma, lúrú aka mbiři bì simi sili'ba, zíyi tátáuzu wo bì dogboru simimá ní. Idí ótoómo kála ledre, zíyi ngúngu a kídí ma'díi, máurú go gi simi umbu."

²⁸ Nda gi ore, zí Tóma úku ledre zí Yésu kídí, "Ma'díi, áyí Lomo kpá Ngére amá."

²⁹ Yésu ya zía ní, "Ngúngu ledremá née lá gi zía bì lúrú máa go cù kí komoyí ní? Mongú úndru ní idí zí 'yì ga bì ngunguní ledremá 'dá'dá zíye kí lúrú máa kí komoyé ní."

³⁰ Tú'dú mingburoko ledre e niyí koo bo Yésu mengi yée, zí 'yì lódú kacíga ga gére née koo lúrú yée cù kí komoyé, tí lá ledre maáge ndaní mbá miékéye simi búkù ba wá.

³¹ Yée ga bì máéké yée simi búkù ba, niyí gi do bì zíse ówo yée, zíse ngúngu ledre Kírésito Yésu ma'dáa kídí, ní mbigí Owú 'bì Lomo. Lomo kasaogu wo do sogo kángá káa do Ngére. Togú ngúngusé ledre ené go yá, ní í'bí triðrì bì za fí ní zíse.

21

'Yì lódú kací Yésu 'di'biní tú'dú kénzé e

¹ Gi do kací ngiti géyi sili e, zí Yésu kpá 'dodo ándá roné zí 'yì lódú kacíne e kó'dú míkavu simi Galiláya kí iriné Tibériya. Ledre ma'dáa mengi koo roné káa. ² Ngiti géyi 'yì lódú kací Yésu ga gére née koo Simúna Pétero kí Tóma bì ndisíní kpá ndólo wo Máarátongo ní, kí Nataníyele ngiti o'do gi simi gara kí iriné Kána simi Galiláya, nda kí owú ga bì 'bì Zebedíya ní, nda kpá kí ngiti géyi 'yì e gbre. Zí 'yì ga gére née yóko royé go mbá do bi kí'e'do.

³ Zí Simúna Pétero úku ledre zí lafúne ga gére née kídí, "Máayí ba ndéré ónzó kénzé." Lafúga ya zía ní, "Bilámáne, nderézé aka yí ezé mu." Zíye inyiyé gi ore ndéréye ngburu do ékiye simi kurúngba tónó ónzó mbírá simi iní kí ndulú née zaá bi dre, 'di'biní kémbí éyí wá.

⁴ Nda goó akpa kí phiyí zí Yésu ndéré tóroné do gbúróngó, 'yì lódú kacíga owoní eyé bì kídí née wo ní wá.

⁵ Zí Yésu ndú'yú yée kídí, "Owú 'bì amáa e, 'dí'bindíkisé laká yée goó?"

Zíye úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "É'e mongú 'yì, kémbí éyí ndaaá."

⁶ Zí Yésu úku ledre zíye kídí, "Ónzó'díyísé aka mbírá ma'dáa do sili'se 'bì anú ásé 'dí'bi kénzé e" Simi bì onzóní ní, zíye 'dí'bi tú'dú kénzé e utúasání lálalúgu mbírá née simi kurúngba wá gi zí miówó a.

⁷ Née ní, zí 'yì lódú kací Yésu bì 'búa ní do Yésu kíngaya ní úku ledre zí Simúna Pétero kídí, "'Yì bì íri née Ngére Yésu." Simi bì Pétero uwú ya née Ngére Yésu ní, zíye

éasilúgu bongó gáa lalaogu gi roné ní do lé'béoguné gi simi kurungba ndéréne zí Yésu do gbúróngó íri.

⁸ Zí ngiti géyi 'yi lódú kací Yésu idíakání 'bi eyé cíki simi kurungba ndísi lálaogu mbírá bi kí kenzé e siminé ní do gbúróngó, gi zía niyí nda koo go lá mítiri míya (100) gi ro gbúróngó.

⁹ Simi bi lalaoguní kenzé eyé e go do gbúróngó ní, niyí lúru bi ní, kotúní pho'du go, otóní kenzé e go komoa ambata e niyí go kpá mbá nzíiyié.

¹⁰ Zí Yésu úku ledre zí 'yi lódú kacíne ga gére née kídí, "Ógusé aka kí ngiti géyi kenzé ga bi 'dibisé yée née gíri zíma yáa."

¹¹ Née ní, zí Simúna Pétero ékíne simi kurungba lálaogu mbírá kí kenzé ga bi siminé née bi. Kenzé maáge niyí koo mbá míya kí'e'do kí doné cí gbre doa sokó do a ota (153). Simi tú'dú kenzé ga gére née mbá, komo mbírá 'decí gbawá kí'e'do.

¹² Zí Yésu ndólo 'yi lódú kacíne ga gére née kídí, "Ógusé mu ánu éyí." Gi zía bi 'yi lódú kacíga ga gére née owoyemení go ya née Ngére Yésu ní, 'yi bi kí'e'do káa zía ndú'yú wo ya áyí náambi ní ndaaá.

¹³ Simi bi yokoní royé go ní, zía 'dibí ambata í'bí a zíye. Zía kpá 'dibí kenzé bi liciní ní í'bí a kací a zíye.

¹⁴ Née koo go ota 'dodo ro bi Yésu 'dodo roné zí 'yi lódú kacíne e simi bi urú gi simi umbu ní.

Yésu i'bí undru zí Pétero

¹⁵ Simi bi anuonzóní éyí go ní, zí Yésu ndólo Pétero 'dí sogo zía ndú'yú wo kídí, "Simúna wotí Yiwáni, ma'díi 'búma ní tí doyí?"

Pétero ya zía ní, "Ngére, ówo bú bilámáne kídí 'búyi ní domá."

Yésu ya zía ní, "Ídí mu lúru bi kací minzéré kábiríki amá e."

¹⁶ Zí Yésu kpá ndú'yú ándá bikéri ndú'yú née kídí, "Simúna wotí Yiwáni, ma'díi 'búma ní tí doyí?"

Zí Pétero kpá úkulúgu ledre zía kídí, "Ngére, ówo bú bilámáne kídí 'búyi ní domá."

Yésu ya zía ní, "Ídí mu lúru bi kací kábiríki amá e."

¹⁷ Zí Yésu kpá ndú'yú ándá Pétero kídí, "Simúna wotí Yiwáni ma'díi 'búma ní tí doyí?"

Zí simikozo méngi Pétero gi zí ndú'yú bi Yésu ndú'yú wo za 'dényé kí'dí ota ní. Zía inyiné úkulúgu ledre zí Yésu kídí, "Ngére, éyí bi kí'e'do káa ya ówo wá ní ndaaá. Ówo go bú bilámáne kídí 'búyi ní bo domá."

Yésu ya zía ní, "Ídí mu lúru bi kací kábiríki amá e."

¹⁸ Zí Yésu úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "Máuku zíyi ma'díi, simi bi koo áyí aka owúphirangá ní, ndísi yéme royí zíyi ndísi idíyi drá drá drá. Éyí ga bi íli méngi yée ní, 'yi úcuómo yíi ndaaá gi royé wá. Simi bi ngóko go ní, áyí 'dóko siliyi zí ngiti 'yi ndísiné ne lála yíi ndéré kíyi do bi bi gáa ngará íli ndéré doa wá ní."

¹⁹ Yésu 'dodo zí Pétero née misi'di bi karanée niyí úfu wo Pétero kí'e gi ro zí 'yima'dí e ndísiyé mbófo Lomo ní. Nda simi bi Yésu ukuasá ledre máa wo née go zí Pétero ní, zía kpá úku ledre kídí, "Ídí lányá romá Pétero."

²⁰ Zí Pétero óyó roné káa zí ayí lúru bi sogoné káa yá, zía ónzó komoné ro ngúru ezeyé 'yi lódú kací Yésu bi 'búa ní do Yésu kíngaya ní. Née wo bi koo 'doongo roné ndoo gi ro Yésu simi bi koo niyí ánu odú éyí miánu 'bi tagá ní. Zía ndú'yú Yésu kídí, "Ngére, ambí ní mengi bisinyí ledre née zíyi kenée ba ne."

²¹ Simi bi komo Pétero utú ro ezeyé née kenée ní, zí Pétero ndú'yú Yésu kídí, "Ngére, sara ezezé ba, éyí bi ní 'bi ené méngi roné zía ní 'di?"

²² Zí Yésu úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "Ledre eyí nda zía wá. Togú málli zía idíne trídrínené gi simi sindí kadra bi karanée máayí ndá'baogú simi a ní yá, ní mbá do siliima née

ndaá ledre eyí wá. Éyí bì máíli ní lá duú, ídí lányá romá.”

²³ Gi do kací ódro née ní, zí ledre ángané dongará 'yí lódú kací Yésu kídí, ezeyé bì 'búa ní do Yésu kíngaya ba uyu 'bì ené lolu wá, ní ídí 'bì ené trídriné za fí. Yésu uku ené kóo ledre née bì kídí o'do née uyu wá ní wá. Uku yí ené kídí, “Togú máíli máa, o'do née ní ídí trídriné gi sìmì sìndí kadra bì máayí ndá'baógu sìmì a ní, ledre bì 'yí ndaá sìmì a wá.”

Odu kúrú

²⁴ Ba máa Yiwáni bì 'yí lódú kací Yésu ní. Ledre ga bì sìmì miéké ledre ba máuku yée máa. Zée kése owozé mbá bú bílámáne kídí niyí za mbá ma'díi ledre e.

²⁵ Tú'dú ngíti géyi mingburoko ledre e niyí kóo bo Yésu mengi yée, togú ekéní kóo ledre máa ga gére née mbá yá, 'yí ga bì do sogo káñgá ba mbá utúasání ìmbísíkpi búku ma'dáa gi do biné wá.

Moko 'bi 'yimikása e Ledre gi ro búku 'bi 'yimikása e

Lúka eké búku ba ne. Eké wo bi ndisíní ndólo a Lúka ní kpá ne. Sími búku ba eké ledre gi ro káa zí bi kóo 'Yimikása 'bi Yésu ndisíní ndéré kí úku ledrea zí 'yi e gi do kacía bi nda'balugu roné go komo ere ní. Mizefi a sími kágá 'bi Yúda e kpá kí kágá 'bi 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní. Eké sími búku ba ledre gi ro bílámá ledre ga bi 'Yimikása 'bi Yésu ndisíní kóo ndéré kí úku yée sími kágá 'bi Yúda e kpá kí kágá 'bi 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní. Lúka uku kpá ngítí ledre kídí 'Dówú Lomo ni ógu fí zí 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu ní, zíia ndisíné 'dodo bílámá misi'di zíye kpá kí í'bí roko'bú zí manda eyé e.

Sími kápita 1-12 Lúka uku tú'dú ledre e gi ro ledre ga bi 'yimikása Pétero mengi yée nda kpá kí ledre ga bi kóo menginí royé zí 'yi e ga bi ɳguṇguní ledre 'bi Yésu go sími Yerusaléma ní. 'Dówú Lomo ndisi kóo sáká yée do tú'dú misi'di e gi ro zíye ówoyéme a kídí Lomo ili zí Bílámá ledre bi gi ro Yésu ní idíní úku a zí kúfú ríkí sí do 'yima'dí e mbá, nda lá duú zí Yúda e wá. Kápita 13-28 Lúka uku andá kpá ledre kídí 'Dówú Lomo ndisi kóo sáká 'yimikása Páwulo zíia ndisíné ndéréne kí úku bílámá ledre néé sími ríkí kágá e káa zí Ásiya, Yúropi odú a sími gara bi Róma ní. Zíia kpá úku ledre gi ro kúrú Lomo bi Páwulo kí ngítí géyi lafúne 'yimikása ndisíní ndéré kí úku yée ní. Owoyemezé go bílámáne kídí Páwulo 'dodoní bílámá ledre bi gi ro

Yésu ní go zí tú'dú 'yi e sími ríkí ngítí géyi sindí kadra e.

Yésu nda'ba komo ere

¹ Áko mongú 'yi Teyófilo, mizefi búku bi kóo máéké ní, máéké kóo ledre gi ro ledre ga bi Yésu* tonó 'dodo yée kí yée ga bi mengi yée ní, ndréoguné

² gi sími sindí kadra bi Lomo 'di'bilugu wo simia komo ere ní. 'Dá'dá gi zíia kóo kí ndá'balúgu roné komo ere, zíia kóo úku ledre kí roko'bú 'bi 'Dówú Lomo zí 'yi ga bi gelé yée káa do 'yimikása[†] ené e ní.

³ Gi do kací 'do'dó bi kóo 'do'dóní Yésu ma'dáa kíe, zíia úyuné do míngbúngbu kágá, zíia kóo úrúne go gi sími umbu, zíia 'dodo roné zí 'yimikása ené e kí'dí tú'dú kí síli cí gbre. 'Dodo kóo roné zíye kí'dí tú'dú néé gi ro zíye ówo a kídí ma'dúi néé urú go. Zíia ndisíné 'dodoyéme misi'di ledre ga bi 'be Lomo ní zíye.

⁴ Kadra kíe'do sími bi Yésu kotruní royé go do bi kíe'do kí 'yimikása ené e ánu éyí ní, zíia úku ledre zíye kídí, "Ndásé aka ínyi báyi rosé gi sími Yerusaléma gi ona wá. Ídísé ndisi ona gi sími sindí kadra bi Babá ní kása 'Dówúne zíse káa do sáká éyí káa zí bi mocú ledre a, zíma kóo ndisímá úku ledre a zíse ní.

⁵ Yiwáni ndisi í'bí babatíza kí iní, tí lá gi do kací síli ca Lomo bábátízí séé kí 'Dówúne."

Mindá'ba Yésu komo ere

⁶ Sími bi Yésu kotruní royé go ndro kí 'yimikása ené e ní, zíye ndú'yú wo kídí, "Ngére,[‡] bi ba ní áyí go ógu í'bílúgu ngére 'bi Isiréle e zíye?"

⁷ Zí Yésu úkulúgu ledre zíye kídí, "Síndí kadra gi ro ledre ga gére ní yi ené do síli Babá. Ndaá 'bi ené miútúásáne gi ro zíse ówo a wá.

* **1:1 1:1** Yésu: Ini ledre gi simia kídí, Lomo yomo 'yi e. † **1:2 1:2** 'Yimikása: Née 'yi ga bi Yésu i'bí roko'bú zíye, zíia ndisi kása yée ndéré kí méngi moko ené e káa zí úku bílámá ledre ené zí 'yi e, kí síkpí 'yi ndiyá e kpá kí ógóoyó bicayi lomo e gi simi 'yi e ní. ‡ **1:6 1:6** Ngére: Ndólo bi Ngére ní, ní zí Lomo kpá zí Yésu gi zíia niyí gbrengará mbá Lomo kpá Ngére e.

8 Tí lá ídísé ówo a kídí, 'Dówú Lomo ni ógu ndísi simisé. Zía ndísiné í'bí roko'bú zíse, zíse ndísisé úku ledre gi romá kí roko'buné zí 'yi ga bi simi Yerusaléma, kpá kí ngítí géyi bi ga bi simi Yudáya kí Samáriya ni, zaá gi do odú do sogo kángá mbá."

9 Gi do kací bi Yésu ukuonzó lá ledre gi tarané káa ni, tí do komoyé née ni, geré zí Lomo 'dí'bilúgu wo komo ere. Niyí ídí kíe ni, yeré ni yí ené go sogo bùrungú lurúndikiní lolú wo wá.

10 Simi bi niyí aka fú lá ndísi lúrú lódú kací a kí ndéréókpóne 'dága ni, 'diya káa ni, zí ya'dá e gbre mbá kí bikenyi bongó royé niyí go mitóroyé cigíye kenée.

11 Zí ya'dá ga bi gbre ba úku ledre zí 'yimikása ga gére née kídí, "Sée 'yi 'bí kángá bi Galiláya ni, éyí bi tórosé ndísi lúrú bi gi roa komo ere ni 'di? Yésu bi Lomo 'di'bilugu wo gi zíse komo ere née, ni karanée ndá'baogú cé káa zí bi lúrúsé wo kí ndéréókpó komo ere née ni."

Geléní 'yi do bi kací Yúda

12 Gi ore, zí 'yimikása e ndá'balúgu royé gi do Landa bi ndísiní ndolo a Olíva ni, simi Yerusaléma. Landa máa née ni kilomíta kíe'do gi simi Yerusaléma.

13 Simi bi ndá'baoguní simi gara íri ni, zíye ékí ókpóye geré 'dága simi 'dící bi o'bórongóní do ezené kí'dí bi koo ndísiní ndísi ni. 'Yí ga bi koo ore ni niyí koo, Pétero, Yiwáni, Yakóbo e kí Andiríya, Phílipo e kí Tóma, Batilimáyo e kí Matáyo, Yakóbo wotí Alafáyo, Simúna ngúru 'yi ga bi kí 'bú kángá eyé 'bí Isiréle e doné ni, nda kí Yúda wotí Yakóbo.

14 Zí 'yimikása ga gére née ndísi ndísi kótru royé tríe do bi kíe'do íni ini zí Lomo kací kadra mbá. Ndísiní koo ndísi íni ini máa née ndro kí ngítí géyi kará e nda kí

Maríya mbágá Yésu kpá kí lúndu Yésu maáge.

15 Gi do kací owú sili cúku'dée, zí 'yi e míya kíe'do doa cí kérí a yée ga bi ńguñguní ledre 'bí Yésu go ni kótru royé do bi kótru 'bí ini zí Lomo. Zí Pétero ńnyioguné 'dága ódróné zí 'yi ga bi kótruñí royé née kídí,

16 "Owú 'bí babá e, miéké kúrú Lomo ogú go ma'díi káa zí bi koo 'Dówú Lomo ukui'bí zí Dawídi éké a gi ro Yúda bi koo utú káa do manda 'dá'dá zí 'yi ga bi koo 'di'biní Yésu ni.

17 Yúda ni koo ngúru 'yi gi dongaráze. Geléní koo wo káa do ezezé simi moko bi azé simi a ba ni."

18 Gi zí késí bi koo Yúda owo gi simi bisinyí míméngi ledre ené ni, simi bi koo ingíonzó roné zí a útúlóko siminé ni, zí manda 'bí Yúda e koo úgú bi bi koo ingíonzó roné doa née óto umbua simi a.

19 'Yí ga bi koo simi Yerusaléma ni uwúní koo ledre née go za mbá. Zíye ndísiyé ndólo bi máa née kí tara Aramáyika kídí Akeledáma, ini ledre gi simia kídí, Bi 'bí óto Umbu e.

20 Zí Pétero tátáne 'dá'dá kí ledre kídí, "Ni miéké née simi Ke'bí 'bí Dawídi kídí, "Be 'bí ené idí ídí káa do tobó, 'yi ndísi simi a ndaá." Ni kpá miékéne kídí, 'Ngítí 'yi idí 'dí'bi moko kací a ne.'

21 "Bí go kenée ni, ni miútúásáne zíze gélé ngúru 'yi gi dongaráze bi azé kú kíye simi sindí kadra bi koo Ngére Yésu ni dongaráze ni,

22 tónóne gi simi sindí kadra 'bí Yiwáni Babatíza zaá gi simi sindí kadra bi Lomo 'di'bilugu Yésu gi zíze komo ere simi a ni. Gi ro zí 'yi máa née idíne 'yi bi lúrú miúrú Yésu gi simi umbu go cù kí komoné ni."

23 Gi ore, zí 'yimikása e kí ngítí géyi 'yi ga bi ńguñguní ledre 'bí Lomo go ni í'bí somú ledre eyé gi ro ya'dá e gbre Yoséfa bi ndísiní kpá

ndólo wo Barasába (bi owoyemení wo kpá kí ịriịa bi Zúsuto ní) kí Matíya.

²⁴ Zíye ótú doyé íni ini zí Ngére Yésu kídí, "Ówo mimbé'de 'yi e mbá bú mikkérịa. Ídí nda mu 'dódo 'yi bi gi dongará ya'dá ga bi gbre ba wo bi gélé wo go

²⁵ gi ro zíá ídine káa do 'yimikása do bi kací Yúda bi koo otoomo moko zíá ndéréne do bi ené bi ili ní."

²⁶ Gi do kací ini zí Lomo, zíye ónzó gbégbé§ gi ro gélé kembí 'yi gi dongará ya'dá ga gére néee. Zí gbégbé útúne zí Matíya. Do go gélé wo káa do ngúru 'yimikása yata yée máa ga bi koo sokó doa kí'e'do (11) ní.

2

'Dówú Lomo ogu do 'yi e simi Yerusaléma

¹ Simi bi sindí kadra 'bi Pénítakote* utúasá ní, zí 'yi ga bi ọgununganí ledre 'bi Yésu go ní kótrú royé mbá do bi kí'e'do simi Yerusaléma.

² Niýí idí kíe ní, zí gború éyi ówúne gi komo ere káa zí gború mongú sili bi káa zí migombí ní simi 'dící bi koo niýí simi a ní.

³ Simi ledre bi ndísi méngi roné ba ní, zíye lúrúndíki éyi káa zí mingálánga mbilí pho'dú ní. Zí éyi bi káa zí mbilí pho'dú ba ífi báyi roné do 'yi ga bi ọgununganí ledre 'bi Yésu go ní za mbá.

⁴ Gi do kací ledre bi mengi roné kenée ní, zí 'Dówú Lomo í'bí roko'bu zíye, zíye tónóye ódroye simi ngíti géyi tara e káa zí bi 'Dówú Lomo 'dodo zíye ní.

⁵ Simi sindí kadra máa koo néee ní, tú'dú Yúda ga bi ọgununganí ledre 'bi Lomo go ní, niýí koo bo ọguní simi Yerusaléma ore gi do bi e do sogo kángá za mbá.

§ **1:26 1:26** Ónzó gbégbé: Ba misi'di bi koo Yúda e ndísiní gélé 'yi kíe gi moko 'bi Lomo ní. * **2:1** Sindí kadra 'bi Pénítakote: Née sili cí gbre doa sokó gi do kací Umbuokpó. Yúda e ndísiní ógu simi sili néee simi Yerusaléma í'bí mizefí éyi eyé ga bi gi yáká ní zí Lomo. Ólo Lévi e 23:15-21.

⁶ Simi bi 'yi ga gére néee uwúní mongú gború éyi bi owú néee ní, zíye úduyé mbá ngásáye do bi bi ledre ba mengi roné doa ní. Zíye ndísi ónzó komoyé gi zíá ledre ga bi 'yi ga bi ọgununganí ledre 'bi Yésu go ndísiní úku a ní, ndísiní úwú a tí káa zí ndísiní úku ledre néee simi tara eyé ní.

⁷ Zí tarayé ịdríne mbá miídri gi zí ledre bi mengi roné néee. Zíye ndísiyé ódroye dengbíye kídí, "'Yi ga ba niýí mbá gi simi Galiláya mengi káa be 'di zíye ndísi ódroye simi tara ezé?

⁸ Éyi bi mengi roné ní 'di. Bi uwúzé nda ledre ga bi ndísiní úku yée tí káa zí ukuní simi tara ezé ní?

⁹ Bi oguzé 'bi ezé yi ezé zaá gi simi kángá ga bi Pátiya, Medíya kí Elamítí, kpá zaá gi simi Mesopatómia, Yudáya nda kí Kapadósiya, kpá gi simi Pánato kí Ásiya,

¹⁰ Ngíti géyi ọguní 'bi eyé gi simi Pharagáyi, Pamafíliya kí gi simi Izibiti kí bi ga bi simi Líbiya gbóó kí Seréna ní. Ngíti géyi ọguní 'bi eyé gi simi mongú gara bi Róma ní,

¹¹ Gba Yúda e kí ngíti géyi kúfú ga bi oyolo'bóní royé káa do 'yi ga bi 'yi ọgúngu 'dódo ledre 'bi Yúda e ní, kí ngíti géyi ga bi ọguní 'bi eyé gi simi Kuréto kí Arábiya ní, uwúzé ledre ga bi ndísiní úku yée kí tara ezé gi ro mongú ledre bi Lomo mengi ba mbá bù.

¹² Gi zí ledre néee ní, zí tarayé ịdríne mbá miídri. Zíye ndísi ónzó komoyé kací ledre bi mengi roné néee ní, owo 'di'biní mbí éyi bi mengi roné ní wá. Zíye ndísi ndú'yú ló'bo royé dengbíye kídí, "Ini ledre gi simi ledre bi mengi roné ba 'di?"

¹³ Zí ngíti géyi 'yi e gi dongaráye fóló 'yi ga bi ọgununganí ledre 'bi Yésu

go néé kídí, “Yí ga gére néé koyóní yí eyé mítókoyó.”

*Pétero odro zí 'yi e kadra
Pénítakote*

¹⁴ Zí Pétero e kí lafúne 'yimikása ga bì kóo sokó doa kíé'do (11) ní ínyioguyé 'dága. Zí Pétero úku ledre kí mongú kúrú zí tú'dú 'yi ga bi kóo kotruní royé ní kídí, “Lafúma e Yúda e kí 'yi ga bi ndísiñí ndísi simi Yerusaléma ona ní, índisé aka mbilíse zíma yáa gi ro zíma úku 'dodo ini ledre simi ledre bì mengi roné ba zíse.

¹⁵ 'Yí ga ba ní koyóní eyé e wá. Ba aka lá sündí kadra ínyi doa eso kí phiyí.

¹⁶ Yí ené ba ledre bì kóo nébi Yúwele uku ledre gi roa kídí,

¹⁷ “ ‘Lomo uku ledre kídí, simi odú sili,

Máayí karanée kásáogu
'Dowúma zíá ógu ndísiñé simi
'yi e za mbá.

Wotíse e kí nyíse e niyí karanée
ndísi úkutátá ledre gi romá zí
'yi e,

phírangá esé e niyí karanée
lúrúndíki éyí ga bì niyí méngi
royé ní 'dá'dá gi zíye kí méngi
royé,

zí ngoko 'yi e ndísiyé 'dú'duru
bì Máayí ógu kíe doyé ní.

¹⁸ Gba 'yi kasa amá e, ya'dá e kí kará
e

Máayí karanée kásá 'Dowúma
zíá ógu ndísiñé simiyé simi
kadra bì ní útuásá ní
gi ro zíye ndísi úkutátá ledre
amá zí 'yi e.

¹⁹ Máayí karanée méngi mingburoko
ledre e komo ere kí ngítí géyi
do sogo kángá ona gi ro zíá
'dodo roko'bù amá zí 'yi e.

Simi bì karanée ledre máa néé
nì ndísi méngi roné do sogo
kángá ona ní,

okó ní útu zí sáma 'yi e kúkúne,
pho'dú kí mongú cika ní idí
líri do bi e mbá.

²⁰ Komo kadra ní ilí zí mituluru
útúne mbuú,
zí komo éfé óyóló'bó roné
bikesíne káa zí sáma ní.
Ledre ga gére néé niyí méngi
royé 'dá'dá gi zí mongú sili 'bi
Ngére Lomo kí óguné.

²¹ Gi ore, 'yi bì ní iní iní
zí Ngére Lomo ní, Lomo ní tí
yómo wo.’

²² “Lafúma e Isiréle e, ídísé úwú
ledre bì máayí úku a zíse ba. Yésu
'yi 'bi Nazeréta ní kí roko'bù 'bi
méngi mingburoko ledre zíne, káa
zí bì 'dodo roné go zíse simi ledre
ga bì ndísi méngi yée kí roko'bù bì
Lomo i'bí zíá ní. Ówoyémesé bú
bilámáne káa zí bì kóo ndísi méngi
yée dongaráse ona ní.

²³ Kací miyéme ledre 'bi Lomo,
ótóómo kóo Yésu do sili se gi ro zíse
í'bí wo zí 'yi lúyú ledre e phéphé wo
zíá úyuné do mingbúngbu kágá.

²⁴ Bì kenée ní, Lomo uru wo go gi
simi umbu gi zíá Yésu utuásá idí sí
sili roko'bù 'bi umbu wá. Cakaba ba
ní, Lomo oto yí ené wo go zíá idíne
kí ro doné.

²⁵ Dawídi eké kóo owú 'bi mbágá
ledre go kpá kenée gi ro Yésu ya
Yésu ní gú úku ledre kídí,

“ ‘Máówo bú kídí Ngére Lomo ní
gbóo kíma kací kadra mbá.

Gi zíá bì ní gbóo kíma ní,
máutuásá éré ngíri gi zí ledre e
wá.

²⁶ Gi zí kíeyí néé ní, rokinyi ucu go
do mimbé'demá,
gba ódro ga bì ndísiñí ólúogu gi
taramá ní niyí mbá ódro 'bi
rokinyi.

Káa zí bì máayí ba ní,
mimbé'demá idrí go nzoó kací
ótó komo bì kóo mánidisí ótó a
ní,

²⁷ gi zíá útuásá ótóómo máa simi bi
wá,

útuásá kpá ótóómo 'Yí eyí bì
lúyú ledre ndaá roa wá ní
ényené wá.

28 Bi kenée ní, 'dódo misi'di tridri go zíma,
gi ro zíze ndisizé kényi simi rokinyi bi za fí ní.'

29 "Owú 'bi babá e, máuku ba wo zíse fúo kídí, bulunduzé ngére Dawídi bi 'yi e owoní wo mbá bú ní, uyu koo do óto bi zía, bi ni zía karaba bo do sogo kángá ona.

30 Owozé bú kídí Dawídi uku ené koo ledre ga gére née gi ro kuru'buné wá. Tí lá ni yi ené koo nébi, owo bú kídí Lomo mocú koo éyi go zíne. Lomo mocú ya née ni gú karanée óto ngúru bulundu Dawídi káa do ngére káa zí Dawídi ní.

31 Dawídi owo yi ené koo ledre bi Lomo ni méngi a ní go 'desi' 'dá'dá. Née sí ledre bi koo uku ledre kídí, Lomo ni úru Kírésito[†] gi simi umbu gi zía ní. Lomo utúasá ené ótoómo wo simi bi wá, útuásá kpá gbawá ótoómo wo zía ényené.

32 "Bi kenée ní, Lomo uru Yésu go gi simi umbu. Lurúzé ledre bi mengi roné née go ma'díi cù kí komozé.

33 'Búa Lomo, í'bí mongú úndru go zí Yésu ma'dáa gi ro zía idíne mindisíné do sili 'bi anú 'bi 'Buné Lomo. Lomo í'bí koo roko'bú 'bi 'Dowúne go zí Yésu káa zí bi koo mocú ledre a zía ní. Ledre bi lúrúsé kí wo bi uwúsé wo ba ní, yi ené née 'Dowú Lomo bi Yésu kasa zía ógu ndisíné simizé ní.

34 Ndaá 'bi ené bi kídí Dawídi nderé koo komo ere, zía koo uku ledre kídí,

"Ngére Lomo uku ledre zí Ngére amá Kírésito kídí,

"Ndisi do sili'ima 'bi anú ona,

35 gi simi sindí kadra bi Máayí óto ezeokóyi e mbá

sí sindíyi káa zí owú gbá'dá bi ndisi óto sindíyi doa ní."'

36 "Bi go kenée ní, sée 'yi 'bi Isiréle e, idisé ówo a ma'díi kídí, Yésu bi phéphésé wo do

míngbúngbu kágá née ní, ni ne wo bi Lomo oto wo zíye idíye kéné káa do Ngére kpá Kírésito dozé ní."

37 Simi bi 'yi ga gére née uwúní ledre bi Pétero uku zíye kenée ní, zí mimbé'deyé 'déciné 'duo tu. Zíye ndú'yú Pétero e kí ngiti géyi lafúga 'yimikása e kídí, "Owú babá e, azé nda méngi go 'di?"

38 Zí Pétero úkulúgu ledre zíye kídí, "Sée mikékerja mbá, idisé ótoómo kí lúyú ledre. Do bábátízi sée kí iri Kírésito Yésu[‡] gi ro zí Lomo lúlúyóyó lúyú ledre esé. Gi ore, Lomo ni í'bí takpásilí bi 'Dowúne ní zíse.

39 Ledre bi koo Lomo mocú wo ní, ni koo gi rosé kí owú 'bi esé e, kí 'yi ga bi niyí gbála gi ro Lomo ni kí yée ga bi Ngére ezé Lomo ndolo yée káa do 'yi ené e ní."

40 Zí Pétero úku tú'dú ledre ga bi o'búóbú ní zíye. Zía ndéndí roné zíye kídí, "Mé ba ní, idisé mu ndú'yú Lomo gi ro zíse ómosé káa bi Lomo ni 'dó'do sée simi bi ni 'dó'do 'yi ga bi 'yi lúyú ledre e ní."

41 Gi ore 'yi ga bi ngunguní ledre bi Pétero uku ní, zíye óyóló'bó somú ledre eyé do í'bí babatíza zíye. 'Yi ga bi koo oyólo'bóní somú ledre eyé simi kadra máa bi koo née ní, niyí koo mbá álifu ota.

42 Nda gi do kací a bi oyólo'bóní somú ledre eyé ní, zíye í'bí royé ndisi ówoyéme ledre gi ro Yésu gi zí 'yimikása ené e, zí ndisi eyé kí ánú éyi miánu 'bi sómúndíki ledre umbu Ngére Yésu kí ini zí Lomo idíne ndro do bi kíje'do.

Ndisi 'bi 'yi ga bi ngunguní ledre 'bi Lomo go ní

43 Zí 'yi ga bi simi Yerusaléma ní inyiyé mbá ndisi óto úndru Lomo gi zí roko'bú bi ndisi í'bí a zí 'yimikása e ndisiyé méngi míngburoko ledre e kíe kací kadra e mbá ní.

2:28 2:28 Ke'bi 'bi Dawídi e 16:8-11   † **2:31** 2:31 Kírésito: Ini ledre gi simia kídí, 'yi bi Lomo gelé wo káa do Ngére ní.   **2:35** 2:35 Ke'bi 'bi Dawídi e 110:1   ‡ **2:38** 2:38 Kírésito Yésu: Ini ledre gi simia kídí, 'yi bi Lomo gelé wo káa do Ngére ní. Yésu, ledre gi simi iri née kídí, ómo, 'yi yomo 'yi e.

44 Bi kenée ní, zí 'yi ga bi nguṇguní ledre Yésu go ní kótru royé zíye ndísiyé méngi ledre eyé e kací kadra mbá ndro.

45 Zí 'yi ga bi nguṇguní ledre 'bi Yésu go ní ndísiyé togú ugúoyóní eyí eyé e go yá, zíye ndísiyé ífi késiye dongaráye miútúásáne kpínjí kací eyí bi 'yi ili wo ní.

46 Kací kadra mbá zíye ndísiyé kótru royé do ligá 'Díci 'bi Lomo, § ngítí géyi yá 'be 'bi eyé e ndísiyé ánu eyí miánu 'bi sómýndíki ledre umbu Ngére Yésu kí mongú rokinyi do mimbé'deyé.

47 Simi bi ledre née ní ndísi méngi roné kenée ní, zíye ndísiyé kófó irí Lomo. Zí 'yi ga bi simi Yerusaléma ní mbá ndísiyé óto 'bú ledre bi ndísiní méngi a née doyé. Nda gi zí kényi née ní, zí Ngére Yésu ndísiné 'dí'biogú ngítí géyi yata 'yi e gi ro zíye ómoyé.

3

Pétero yomo o'do bi migigíri ni

1 Kadra kí'e'do zí Pétero e kí Yiwáni ínyiyé ndéréye simi 'Díci 'bi Lomo simi sindí kadra ota (3) gi do kací yana kadra simi bi 'yi e niyí go mbá íri ndísi íni ini zí Lomo ní.

2 Simi bi oguní ku mbotu bi ndísiní ndólo a Mbotu Lámá ní, zíye ndíki o'do bi arání wo kú migigíri ní ore. 'Yí e ndísiní ímbióto wo ore gi ro zíye ndísiné ómbo kési gi zí 'yi ga bi ndísiní ndéré íni ini zí Lomo do ligá 'Díci 'bi Lomo ore ní.

3 Simi bi onzó komoné ro Pétero e kí Yiwáni kí ólú simi 'Díci 'bi Lomo ní, zíye ínyiné ómbo kési gi zíye.

4 Zí Pétero e kí Yiwáni lúru wo gbóó, zí Pétero úku ledre zíye kí, "Lúru aka bi zíze yáa."

5 Zí síkpí komoné lúru yée kí sómú ledre bi yaá niyí go i'bí eyí zíne.

§ **2:46 2:46** 'Díci 'bi Lomo: 'Díci máa wo née ní duý kí'e'do simi Yerusaléma. 'Yí 'dáná eyí e ndísiní lengbe 'dáná eyí simia gi zíye Lomo ní ore, gi ro zíye ótoómo lúyú ledre 'bi 'yi e.

6 Simi bi ní go gbóó ndísi lúru yée ní, zí Pétero úku ledre zíye kí, "Kési ndaá 'bi ené zíma wá, eyí bi Máayí i'bí a zíyi ní ni, kí irí Kírésito Yésu 'yi 'bi Nazeréta, ínyiogú mu 'dága zíyi tónó ndéréyi do sindíyi."

7 Gi do kací ledre bi Pétero uku née ní, zíye síkpí o'do bi migigíri née 'dága kí sílpíne 'bi anú. Sindíga kí komo ṛigiga ga bi kóo ngará roko'buyé ndaá ní, zíye geré idíye eyé kí roko'buyé.

8 Zíye ínyiogú tóroné 'dága, zíye tónóne gámálíci roné do sindíne. Gi ore zíye ólúye ndro kí Pétero e kí Yiwáni do ligá 'Díci 'bi Lomo ní go mindéréne ndísi kí lé'bélíci roné kí kófó irí Lomo.

9 Simi bi 'yi e lurúní wo ní go mindéréne kí ndísi kófó irí Lomo ní,

10 zíye ówoyéme ledre gi roa kí, ba tí o'do bi ndísi ómbo eyí ku mbotu 'Díci 'bi Lomo bi ndísiní ndólo a Mbotu Lámá ona ba. Zí tará 'yi e idríne mbá miidrí gi zíye mongú ledre bi mengi roné zíye ní.

Ledre bi Pétero uku zí 'yi e ní

11 Gi zíye kí o'do née lanyá nda go fú lá ngónó ngónó do kací Pétero e kí Yiwáni ní, zíye kí 'yi e idríne mbá miidrí. 'Yí e owo 'di'biní mbí eyí bi niyí méngi a ní wá. Zíye úduyé mbá ngásá lódú Pétero e kí Yiwáni sí mbili 'díci bi ndísiní ndólo a Mbili 'díci 'bi Solomóna ní.

12 Simi bi Pétero lurú nda ledre ba káa ní, zíye úku ledre zíye kí, "Lafúma Isiréle e, tarasé idrí kí lúru ledre bi mengi roné zí o'do ba gi zí 'di? Éyí bi ndísisé ndá'bá kí lúru zée kenée gi zíye ní 'di? Sómúsé 'bi esé kí kí roko'bú bi o'do née ínyiogú kíe do sindíne née ogu gi zíze?"

13 Mááku zíye ma'díi, eyí bi mengi roné née, Lomo bi kóo ndísi lúru bi kací bulúndusé Abarayáma, kí Isáka e nda kí Yakóbo ní, i'bí kóo mongú úndru go zí 'yi 'bi moko ené

Yésu. Zíse kóo 'dí'bi wo í'bí a zí ngére ga bì do sogo kángá ona ní gi ro do úfu a, zíse kpá ásisé gi roa simi bì 'dí'bioguní wo kó'dú Piláto ní, tí bì kóo Piláto ayí go í'dí silihne gi roa ní.

¹⁴ Tí 'yì bì ngará lúyú ledre ndaá roa wá ní, zíse ásisé gi roa yaá Piláto ídí í'dí silihne gi ro 'yì bì kóo úfu 'yì e ní.

¹⁵ Zíse ínyisé úfu 'yì bì ní ne misi'di trídri bì za fí ní. Bì ba ní, Lomo úru wo gi simi umbu go. Lurúzé wo go cù kí komozé.

¹⁶ Gi zía bì ngunguzé ledre Yésu ní, o'do bì migigíri bì lúrúsé wo karaba go kí sanáne bilámáne filo née ní gi zí roko'bü 'bì Yésu. Ngúngu ledre Yésu oto wo ne zía ídine bilámáne káa zí bì lúrúsé wo née ní.

¹⁷ "Owú 'bì babá e, máowo bú kídí ledre bì méngisé kí manda esé e zí Yésu née ní, gi zía bì ówosé esé yaá ní 'Yì yómo 'yì e ní wá.

¹⁸ Ledre née ní ogú go té do ledre bì kóo Lomo ukui'bí tara nébi e 'desí gi ro zíye úkutátá a ya Kírésito bì Lomo ní kása wo ní ní 'dó'dó mi'dó'dó, simi odú a zía úyuné.

¹⁹ Bì kenée ní, ídísé mu ótoómo kí lúyú ledre, zíse ndisise méngi duý ledre bì ní óto Lomo zía ídine kí rokinyi kíse ní gi ro zía lúlúoyó lúyú ledre esé, gi ro zíse ídise kí rokinyi gi zía.

²⁰ Togú ótosé Lomo go zía ídine kí rokinyi, sindí kadra ní ogú, zía kása Kírésito Yésu bì kóo gelé wo go 'desí káa do Ngére ní zíse.

²¹ Gi zí keyi née ní, Yésu ní aka ndisí fú como ere gi simi sindí kadra bì togú Lomo óyóló'bó ledre e go mbá mikándezé ní. Lomo ukui'bí kóo ledre née go 'desí tara nébi ené e yaá idíní úkutátá a zí 'yì e.

²² Músa uku kóo kídí, 'Ngére esé Lomo ní karanée kásaoğu nébi zíse

3:23 3:23 Gbre lorú 18:15,18,19

3:25 3:25 Dosí éyí e 22:18, 26:4 * **4:1 4:1 Sadükáyo:** Née ngítí géyi Yúda ga bì ngará ndití'dofuní do lorú bì Músa eké ní wá ní. Tí lá ngunguní eyé bì kídí lomo ro 'yima'dí e ní bo, maláyika e niyí bo, 'yì e úru gi simi umbu bú ní wá. Ólo Moko 'bi 'yimikása e 23:6-8.

káa zí bì kasa máa ní gi dongará 'yì esé e. Ledre ga bì mbá ní úku yée zíse ní ídísé úwú yée zíse ngúngu a.

²³ 'Yì máa yée ga bì uwúní ledre gi tara nébi máa née wá ní, Lomo ní 'dí'bióyó yée gi dongará 'yì ené e 'dá'ba.'

²⁴ "Ma'díi, nébi e mbá tónóne gi simi sindí kadra 'bì nébi Sámele, ndéréögúné gi ro lafúga nébi ga bì kóo gi do kací a ní, ndisíní kóo go úkuógu tí fú lá ledre ga bì ndisi méngi roné do silihne ga ba ní ní.

²⁵ Miyéme ledre bì Lomo yeme kpürú gi simi nébi ené e ní, ní gi rozé kése mbá, ásé ndíki miyéme ledre bì Lomo yeme kí bulúndusé ní. Káa zí bì kóo uku go zí Abarayáma kídí, 'Kpürú gi simi bulúnduyi e, Máayí karanée í'bí úndru zí ríkí sì do 'yima'dí e do sogo kángá ona za mbá.'

²⁶ Gi zí keyi née ní, zí Lomo gélé 'yimikása ené Yésu zía kásauútú wo zíse Isiréle e, gi ro zíse ótoómo kí méngi bisinyi ledre gi ro zí Lomo í'bí úndru zíse."

4

Yúda e 'dibini Pétero e kí Yiwáni

¹ Simi bì Pétero e kí Yiwáni niyí aka cíki ndisí úku ledre máa bì mengi roné ba zí 'yì e ní, ve, zí 'yì 'dáná éyí e kí manda 'bì 'yì ga bì ndisíní 'bá'bá 'Dící 'bì Lomo ní kí Sadükáyo e* óguyé.

² Zí komoyé ésíne 'duo káa zí so pho'dü ní gi zía bì 'yimikása ga gére née ndisíní 'dódo ledre zí 'yì e kí ndisí úku ledre kídí 'yì e niyí úrú gi simi umbu cé káa zí bì Yésu urú gi simi umbu ní.

³ Zíye 'dí'bi Pétero e kí Yiwáni gi zía bì kóo go kí tagá ní, do bánda yée simi síginí zaá gi kí phiyí.

⁴ Abú kenée ndotó, tú'dú 'yì máa yée ga bì uwúní ledre bì gi tara

* **4:1 4:1 Sadükáyo:** Née ngítí

géyi Yúda ga bì ngará ndití'dofuní do lorú bì Músa eké ní wá ní. Tí lá ngunguní eyé bì kídí lomo ro 'yima'dí e ní bo, maláyika e niyí bo, 'yì e úru gi simi umbu bú ní wá. Ólo Moko 'bi 'yimikása e 23:6-8.

Pétero e kí Yiwáni zíye go ḥngúŋgu ledre Yésu ní, zíye éye óguyé za álifu inyí.

⁵ Simi bi bi arálo'bó roné ní, zí manda 'bi Yúda e kí mingburoko 'yi eyé e kí 'yi 'dódo loru e kótru royé mbá simi Yerusaléma.

⁶ Mongú 'yi 'dáná éyí[†] bi kí ịriné Ána ní niyí koo bo kí Kayáfa, Yiwáni e kí Alakizández nda kí ngítí geyí 'yi e gi tara mbotu 'bi mongú 'yi 'dáná éyí niyí koo za mbá bo do bi kótruro máa née ore.

⁷ Zíye 'dí'biogú Pétero e kí Yiwáni kó'dúye do ngbangá. Zíye tónó ndú'yú yée kídí, "Ówosé roko'bú bi méngisé ledre ba kíe ní gi 'da? Méngisé ledre máa née kí roko'bú 'bi ambi?"

⁸ Zí Pétero úkulúgu ledre zíye simi roko'bú 'bi 'Dówú Lomo kídí, "Sée manda ezé e kí ngítí geyí mingburoko 'yi e,

⁹ togú ndísisé ndú'yú zée ba gi ro bilámá ledre bi mengi roné zí o'do bi migigíri ba gi ro zíse ówo misi'di bi sìndia eme doa ní yá, ní bilámáne.

¹⁰ Sée 'yi 'bi Isiréle e mbá, idisé ówo a kídí o'do bi ní mitóróné kó'dúse go bilámáne ba ní, ní gi zí roko'bú 'bi Kírésito Yésu 'yi 'bi Naz-eréta bi koo phéphésé wo zíye úyuné do mingbungbu kágá zí Lomo úru wo gi simi umbu ní.

¹¹ Ekéní koo ledre go gi roa simi miéké kúrú Lomo kídí,

"Tutú bi sée 'yi ó'bó 'dící e ásisé gi roa ní,
ogu nda yi ené go tutú bi kí ledrené owóowó ní."

¹² Do sogo kágá ba mbá, ngítí 'yi bi zíye yómo zée ní ndaá 'bi ené wá. Ni duú née 'yi yómo zée."

¹³ Simi bi mingburoko 'yi ga gére née lurúní ngíri ndaá ro Pétero e kí Yiwáni kí úkulúgu ledre kací ndu'yú eyé wá ní, kí ówo a bi yaá oloní eyé

ledre kpá wá ní, zí tarayé ídríne mbá miídrí. Zíye ówo a ma'díi kídí ya'dá ga ba ní niyí 'yi lódú kací Yésu.

¹⁴ Gi zíye bì o'do bi migigíri bi yomoní wo ba ní nda go tí mitóróné kó'dúye kenée ní, éyí bi zíye méngi a ní ndaá.

¹⁵ Gi ore, zí manda 'bi Yúda e úku ledre zíye kídí idíní 'dí'bióyó Pétero e kí Yiwáni nda kí o'do bi yomoní wo née gi kó'dúye gi ore 'dá'ba. Nda née ní, zí mingburoko 'yi 'décí ngbangá ga gére née tónóye ndómo tarayé dongaráye.

¹⁶ Azé méngi kí ya'dá ga gére née 'di? 'Yi ga bi simi Yerusaléma ona ní owoní go mbá kídí mongú ledre bi mengi roné ba menginí ye, 'yi bi ní kála a ní ndaá.

¹⁷ Éyí bi ní bo ní, káa bi ledre Yésu ní báyi zí 'yi e mbá, idízé máda yée ndaní lolu fú lá ndísi kí ịri Yésu tarayé wá.

¹⁸ Zíye ndólolúgu Pétero e kí Yiwáni íri máda yée kídí, gi do kací ledre ba ní, ndásé lolu ndísi ódro togú mbú 'dódo ledre Yésu zí 'yi e wá.

¹⁹ Gi zí ledre née ní, zí Pétero e kí Yiwáni úkulúgu ledre zíye kídí, "Idisé mu ifiyéme simi ledre bi ní ma'díi do komo Lomo ní, idízé ndísi méngi ledre kací kúrúse togú mbú kací kúrú Lomo?

²⁰ Ukuzé zíse ma'díi, utúasázé ezé ótoómo kí úku ledre bi lurúzé go cù kí komozé kí wo bi uwúzé kpá go cù kí mbilíze ní zí 'yi e wá."

²¹ Gi do kací mada bi mingburoko 'yi ga gére née madaní Pétero e kí Yiwáni ní, zíye ótoómo sìlìye gi royé. Utúasání ówo mbí éyí bi yée niyí 'dó'do Pétero e kí Yiwáni gi roa ní wá, gi zíye 'yi e niyí koo go mbá kófó ịri Lomo gi ro bilámá ledre bi mengi roné ba ní.

[†] **4:6 4:6** Mongú 'yi 'dáná éyí: Mongú 'yi 'dáná éyí romo do manda 'bi 'yi 'dáná éyí e zí Lomo. Ndísi lengbe ólú duú ne simi 'dící bi Mongú Bi 'bi Lomo simi 'Dící 'bi Lomo ní gi ro 'dáná éyí zí Lomo kí'dí kérí simi simibi kí'e'do. Ndísi 'dí'bi sáma bangá bi ongoonzóní gi ro 'dáná a zí Lomo ní ólú kí'e 'dící íri gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e.   **4:11 4:11** Ke'bi 'bi Dawídi e 118:22

22 Símibi 'bi o'do bì kóo yomoní wo ba ní romo kóo gi do cí gbre go.

Lomo uwú ini 'bi 'yi e gi ro Pétero e kí Yiwáni

23 Kpá tí lá gi do kací bì otoomoní siliye gi ro Pétero e kí Yiwáni ní, zí Pétero e kí Yiwáni ndá'balúgu royé do bi bì lafúye niyí doa ní. Zíye líkpí ledre ga bì manda ga bì 'bi 'yi 'dáná éyí e kí mingburoko 'yi 'bi Yúda e ukuní zíye ní zí lafúye.

24 Simi bì lafúye uwúní ledre née kenée ní, zíye kótru royé ndro íni ini zí Lomo kídí, "Áko Ngére Lomo, 'yi ótoogú ere kí do sogo kángá, mingburoko ngburu e kí éyí ga bì simiyé ní mbá.

25 Kí roko'bü 'bi 'Dówú Lomo, úkuí'bí kóo ledre go tara bulúnduzé Dawídi bì 'yi 'bi moko eyí ní kídí,

"Éyí bì mimbé'de 'yi ga bì gi simi ngítí géyi kángá e ní ndisi ésí gi zíá ní 'di?

Zí 'yi eyí e ndisiyé méngi bicayi ledre bì ngará moko ndaaá simiyé wá ní?

26 Mingburoko ngére ga bì do sogo kángá ona

kí ngítí géyi 'yi lúrú bi do 'yi e, kotrúní kóo royé go ndro içí okó ro Ngére Lomo
kí 'yi ené bì kasaogú wo káa do 'Yí yómo 'yi e ní.'

27 Bi ba ní ledre bì kóo née ogú go tí ma'díi. Eróde[‡] e kí Pánato Piláto kotrúní royé go ndro simi gara ona kí 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní nda kí 'yi 'bi Isiréle e içí okó ro Yésu 'yi moko eyí ngará luyú ndaaá roa wá, bì óto wo káa do 'Yí yómo 'yi e ní.

28 Kotrúní kóo royé née méngi ledre ga bì yíi kí roko'bü eyí nda kí kací ili ledre eyí, yéme kóo go gi ro zíá méngi roné kenée ní.

29 Cakaba ní, Ngére Lomo ówo ledre bì ndisiyé yéme a gi ro 'dó'do zée ní

bú, idí nda mu sáká zée 'yi 'bi moko eyí e gi ro zíze ndisiyé 'dodo ledre eyí zí 'yi e kí roko'buzé za mbá.

30 Idí mu 'doko siliyi sikpi 'yi ndiyá e, zíyi kpá ndisiyí méngi ledre ga bì 'yi e ndisiyí lúrútóko roko'bui gi roa kí ngiti géyi mingburoko ledre ga bì ndisiyí méngi royé kí irí Yésu bì ní 'yi moko eyí bì ngará luyú ledre ndaaá roa wá ní."

31 Simi bì ini onzóní ini ní, zí bi bì kóo ndisiyí íni ini doa née ní tónóne kíziné. Zí 'Dówú Lomo ógu ndisiyé do i'bí roko'bü zíye, ngiri ndaaá lolu royé kí 'dodo ledre 'bi Lomo zí 'yi e wá.

Ndisi 'bi 'yi ga bi ɳguŋguní Yésu go ní

32 Sómú ledre 'bi 'yi ga bì ɳguŋguní ledre 'bi Yésu go ní kí miméngi ledre eyé e ní kóo mbá kí'e'do. 'Yí bì zíá úku ledre ya ba eyí ené ní ndaaá, tí lá eyí bì ní bo ní, ndisiyí kóo ifi simiyé mbá ndro.

33 Gi zí mongú roko'bü bì 'Dówú Lomo i'bí zí 'yimikása e ní, zíye ndisiyé úku ledre miúrú Ngére Yésu gi simi umbu zí 'yi e. Gi zí keyí née ní, zí Lomo i'bí úndru zíye mbá.

34 Éyí bì zí lerí a idíne ro 'yi ga bì ɳguŋguní ledre 'bi Yésu go ní ndaaá. Simi ngítí géyi sindí kadra e, 'yi máa yée ga bì kí yáká zíye ngítí géyi ga bì kí 'dící e zíye ní, zíye ndisiyé úgúoyó eyí ga gére née 'dá'ba ndisiyé ógu kí késí a

35 i'bí a zí 'yimikása e do ndisiyé ifi a dongaráye 'yi ga bì ɳguŋguní ledre 'bi Yésu go ní mikékeria mbá miútúásáne kpini kací eyí bì 'yi ili wo ní.

36 Ngiti o'do ní kóo bo kí iriné Yoséfa, gi simi kúfú Lévi e gi do cukú bì Sáyipuroso ní. 'Yimikása e ndisiyí kpá ndólo wo Baranába, ini

4:26 4:26 Ke'bí 'bi Dawídi e 2:1-2   **‡ 4:27 4:27** Ngére Eróde: Ndisiyí ndólo wo Eróde Ánítipasi. Ni wotí mongú ngére Eróde bì kóo ní ngére simi sindí kadra bì araní Yésu ní. Eróde Ánítipasi ní kpá ngére bì onzó Yiwáni Babatíza simi siginí do úfu wo ní.

ledre gi simi iri máa née yaá, "Yi 'dókó lafúne e simi ledre e,"

³⁷ úgúoyó ngúru yáká ené zía óguné kí késí a í'bi a zí 'yimikása e.

5

Ananíya e kí me'bené Safíra

¹ Tí lá ngíti o'do ni koo bo kí irjné Ananíya niyí kí me'bené Safíra, zíye kpá úgúoyó 'bi eyé yáká eyé.

² Kací miyéme ledre eyé kí me'bené, zíye ótoécí ngíti késí bi koo owoní gi do yáká bi ugúoyóní ni gi royé zí Ananíya lá 'dí'bi wo bi ni bo ní ndéré kíe zí 'yimikása e.

³ Simi bi ogu íri ni, zí Pétero úku ledre zí kídí, "Ananíya, eyí bi ótoómo royí gi roa zí Satána* ála'dútú doyi kí roko'bú ené, zíyi óguyí rárange zí 'Dówú Lomo simi bi ótoécí ngíti késí bi ówo gi do yáká bi úgúoyó wo ní 'di?

⁴ 'Dá'dá gi zíyi kí úgúoyó yáká née, yáká née ni yáká eyí, gi do kací bi úgúoyó ni, késí a ni yi ené kpá fú késí eyí. Bicayi ledre bi méngi wo née sómú yá ni sáká yí? Ranga eyí rangá née zíze wá, yi ené zí Lomo."

⁵ Simi bi Ananíya uwú ledre née kenée ni, zí útúne bi geré fí umbu. Zí ngíri útúne simi 'yi ga bi koo uwúní ledre bi mengi Ananíya née ni kíngaya.

⁶ Zí owúphirangá ga bi koo ore ni óguyé yéme umbua kí mbílí bongó ímbí a ndéré kíe ícioto a.

⁷ Zí kací ledre née lú'búne eyí 'bi sindí kadra ota, zí me'bea óguné ówo ené ledre bi mengi ya'dá 'bi ené ba wá.

⁸ Simi bi ogu ni, zí Pétero ndú'yú wo kídí, "Ídí aka úku zaá ma'díi, ba go tí odú késí bi ówosé kí ya'dá 'bi eyí gi do yáká bi úgúoyósé ni?"

Zí ukulúgu ledre zí Pétero kídí, "Íí, née go tí odú a."

⁹ Gi do kací ledre bi uku kenée ni, zí Pétero úku ledre zí kídí, "Sée kí

ya'dá 'bi eyí, eyí bi ilisé úzu 'Dówú Ngére Lomo gi zí a ní 'di? Úwú go, ya'dá ga bi gáa nderení óto umbu o'do 'bi eyí ni, niyí go bi tara mbotu ba, niyí kpá ímbiogu umbuyí cakaba sága."

¹⁰ Gi ore, zí Safíra geré útúne fí umbu dongá sindí Pétero kenée. Zí phirangá ga bi gáa ba ógundíki Safíra uyu go. Zíye ímbí umbua ndéré ícioto a cigí ya'dá 'bi ené.

¹¹ Zí ngíri útúne simi 'yi ga bi ńguñguní ledre 'bi Yésu go ni kíngaya, gi zí ledre bi Lomo mengi wo zí Ananíya e kí me'bené Safíra ni.

'Yimikása e yomoní tú'dú 'yi e

¹² Zí Lomo í'bi roko'bú zí 'yimikása e ndísiyé méngi mìngburoko ledre ga bi kí roko'búyé ni, kí yée ga bi tara 'yi ndísi ídrí gi zíye miídrí ni kíe. Zí 'yi ga bi ńguñguní ledre 'bi Yésu go ni ndísi kótru royé kací kadra e mbá do bi bi ndísiní ndólo a Mbílí 'dící 'bi Solomóna ni.

¹³ Zí ngíri ndísi ólúne ro 'yi ga bi ngará ńguñguní aka ledre Yésu wá ni kí kótru royé kí yée ga bi ńguñguní ledrea go ni. Abú kenée ndotó, 'yi e ndísiní tí fú óto úndru 'yi ga bi ńguñguní ledre 'bi Yésu go ni.

¹⁴ Gi ore zí tú'dú ya'dá e kí kará e tónóye ńguñgu ledre 'bi Ngére Yésu, zíye óguyé kótru royé kí 'yi ga bi ńguñguní ledre 'bi Yésu go ni.

¹⁵ Gi zí kíeyi née ni, zí 'yi e ndísiyé ímbiogu 'yi ndiyá e óto yée do rangba e kí sáka e dogború misi'di gi ro togú Pétero nderéogu go gi ore yá, abú lílja okpó gi doyé gba ne yá, niyí ńnyiogu gi do ndiyá eyé e.

¹⁶ Zí tú'dú 'yi ga bi gbóo gbóo simi Yerusaléma ni ndísi óguyé kí sumuyé e kí ezegámáye ga bi niyí kí ndiyá ni, kí yée ga bi kí bicayi

* ^{5:3 5:3} Satána: Satána ni koo maláyika. Zíya sínyi do lafúne e, zíye nda idíye ezeokó Lomo. Gi zí kíeyi née ni, zí Lomo ógúoyó a gi komo ere 'dá'ba. Ni nda cakaba go ngére 'bi bicayi lomo e. Ólo Mi'dodo 12:9.

lomo e simiyé ní, zí 'yimikása e ndísí yómo yée.

'Do'doní 'yimikása e

¹⁷ Gi ore zí mongú 'yi 'dáná éyí e kí mingburoko 'yi ené ga bi Sadukáyo e simi Yerusaléma ore ní, óto ledre simiyé ro 'yimikása e.

¹⁸ Zíye 'dí'bi 'yimikása e do ónzó yée simi mongú siginí.

¹⁹ Tí lá kí ndulú a née ní, zí maláyika 'bi Ngére Lomo óguné líkpí phútru mbotu siginí do 'dí'biogú 'yimikása e sága.

²⁰ Zí maláyika úku ledre zí 'yimikása e kídí, "Ndérésé mu do ligá 'Dící 'bi Lomo zíse ndísisé 'dodo ledre Yésu zí 'yi e gi ro zí míméngi ledre eyé ídine mikádané."

²¹ Zí 'yimikása e úwú kúrú maláyika née, kí sí ndondó zíye ínyiyé ndéréye do ligá 'Dící 'bi Lomo tónóye 'dodo ledre gi ro Yésu zí 'yi e.

Zí mongú 'yi 'dáná éyí e óguné kí ngiti géyi mingburoko 'yi ené e, zíya ndóloyóko mingburoko 'yi 'décí ngbangá e 'bi Isiréle e zíye kótru royé. Do kákasa kací 'yimikása e simi siginí.

²² Tí lá Simi bi asikíri nderéoguní íri ní, niyí lúru bi káa ní, 'yimikása e ndaní eyé lolu simi siginí wá. Zíye ndá'balúgu royé kí sanda zí mingburoko 'yi eyé e,

²³ "Simi bi oguzé íri ní, mbotu siginí ni tí ngbúrú mi'dútuné, asikíri ga bi otoní yée ndísí óndó bi ore ní niyí tí mitóroyé ku mbotu. Simi bi likpízé mbotu ólúze 'dící íri gi ro 'dí'biogú yée ní, azé lúru bi káa ní, 'yi e ndaní eyé e wá."

²⁴ Simi bi manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e kí manda 'bi asikíri ga bi ndisíní lúru bi kací 'Dící 'bi Lomo uwúní ledre ba ní, zí tarayé ídriñe mbá miídrí, owoní éyí bi mengi roné zí 'yimikása e née wá.

²⁵ Niyí idí kíe ní, ngiti o'do ógu go zíya úku ledre zíye kídí, "Úwúsé ledre ba goó. Ya'dá ga bi ótosé yée simi siginí ba ní, niyí yi eyé go do

ligá 'Dící 'bi Lomo 'dáa ndísí 'dodo ledre gi ro Yésu zí 'yi e."

²⁶ Gi ore, zí manda 'bi asikíri ga bi ndisíní lúru bi kací 'Dící 'bi Lomo ní ínyiyé kí 'yi ené e ndéréye 'dí'biogú 'yimikása e. Rokpóní koo yée mirókpó wá, gi zíya 'yi ga bi ndisíní lúru bi kací 'Dící 'bi Lomo ní eréní ngiri káa bi 'yi e niyí ógboonzó yée kí tutú ke.

²⁷ Simi bi 'di'bi oguní 'yimikása e kó'dú mingburoko 'yi 'décí ngbangá e ní, zíye óto yée téroyé kó'dú mongú 'yi 'dáná éyí gi ro zíya ndú'yú yée.

²⁸ Zí mongú 'yi 'dáná éyí úku ledre zíye kídí, "Madazé koo sée go o'búóbú kídí ndásé ndísí 'dodo ledre zí 'yi e kí íri o'do ba wá. Lúrusé aka, ledre bi 'dódosé zí 'yi e ní ifi bayi roné go simi Yerusaléma za mbá, ilisé née óto ledre umbu Yésu dozé."

²⁹ Zí Pétero e kí lafúne 'yimikása e úkulúgu ledre zíya kídí, "Azé úwú duýú kúrú bi ógu gi zí Lomo ní, ndaá wo bi gi zí 'yima'dí e ní wá.

³⁰ Lomo 'bi bulúnduzé uru koo Yésu go gi simi umbu, gi do kací bi phéphéonzósé wo do mingbúngbu kágá ní.

³¹ Lomo í'bi mongú úndru go zí Yésu, zíya idíne karaba go mündisíné do siliya 'bi anú káa do Manda kpá káa do 'Yi yómo 'yi e. Lomo mengi ledre née kenée gi ro í'bi sindí kadra zí 'yi 'bi Isiréle e gi ro zíye ótoómo kí lúyú ledre, gi ro do lúluoyó lúyú ledre eyé gi royé 'dá'ba.

³² Ndísizé úku zí 'yi e ba ledre bi owozé bú mengi roné zí Yésu ní. 'Dówú Lomo bi Lomo í'bi wo zí 'yi ga bi ńguunguní ledre ené ní, ndisi úku a kpá kenée yaá ledre née ní tí ma'díi."

³³ Simi bi ukuluguní ledre zí mingburoko 'yi ga gére née kenée ní, zí mimbé'deyé ésiñe ro 'yimikása e zíye áyí go gi ro úfu yée.

³⁴ Tí lá zí ngúru Farúsáyo[†] kí ịrịnẹ Gamaléle, 'yi 'dódo loru 'bi Yúda e bi 'yi e ndisiní óto úndrua kíngaya ní, ịnyögúné 'daga úku ledre zí mìngburoko 'yi 'décí nganga ga bi kotruní roye née kídí, 'di'bioguní aka 'yimikása ga gére née cuku'dée sága.

³⁵ Gi do kací bi 'di'bioguní yée go sága ní, zía úku ledre zí lafúne ga gére née kídí, "Lafúma e Isiréle e, ídísé lúrú rosé bílámáne kí ledre bi ilisé méngi a kí ya'dá ga gére née.

³⁶ Lúrúsé aka, simi ngiti simibi koo 'desí 'dá'ba 'dáa ní, ngiti o'do kí ịrịnẹ Tadéyo ịnyi koo kí do okó ndisi mbófo roné kídí ngiti 'yi bi zía idíne káa zíne ní ndaá. Zí 'yi e eyí 'bi míya eso útuye do kací a. Simi bi ufuní wo ní, ngbríi, zí 'yi ga gére née báiyé mbá. Née koo go miúkú ledre máa née.

³⁷ Gi do kací a née ní, zí ngúru 'yi gi simi kágá bi Galiláya kí ịrịnẹ Yúda kpá ịnyiné kí 'bi ené, simi sindí kadra bi koo ndisini éké ịri 'yi e ní, zía 'dí'bi tú'dú 'yi e do kacíne. Simi bi ufuní wo ní, zí 'yi e ené ga gére née kpá báiyé mbá.

³⁸ "Máuku ba wo zíse, gi ro ledre máa wo bi ni ndisi méngi roné cakaba ba ní, ndásé méngi eyí kí ya'dá ga gére née wá. Ótoómose lá yée zíye méngi ledre eyé ga gére née. Togú ledre bi ndisini méngi a née ogu gi zí 'yima'dí e, ni úkú ené.

³⁹ Togú yi ené gi zí Lomo, útúásásé esé rómo komo ya'dá ga gére née wá. Káa bi ásé idí kíe ní, ásé go ndisi ící okó ro Lomo." Zí mìngburoko 'yi ga bi koo do bi kótruro ore ní úwú kúrú Gamaléle bi uku zíye ní.

⁴⁰ Gi ore, zíye ndololúgu 'yimikása ga gére née zíye íri, ési sí'dí simiyé do máda yée kpó kpó kpó kídí ndaní lolu ifí ịri Yésu tarayé

wá. Zíye í'dí siliye gi ro 'yimikása e zíye ndéréye.

⁴¹ Káa zí bi 'yimikása e olúoguní gi do nganga gi ore niyí go mindéréye ní, zíye idíye kí rokinyi kíngaya gi zía owoní bú ya Lomo i'bí úndru go zíye, 'do'doní yée go gi zía bi yée niyí 'yi ga bi 'bi Yésu ní.

⁴² Zí 'yimikása e ndisiyé nda go kí 'dódo bílámá ledre zí 'yi e do ligá 'Dící 'bi Lomo kpá kací 'be e kací kadra e mbá, ya Yésu ni Kírésito.

6

Geléní 'yi e ịnyi doa gbre

¹ Simi sindí kadra máa bi koo née, simi bi 'yi lódú kací Yésu eyení nda go ní, zí ófú ịnyiné dongará Yúda ga bi ndisini úku tara Ébere kí Yúda ga bi ndisini úku 'bi eyé tara Girigí ní. Yúda máa yée ga bi ndisini 'bi eyé úku tara Girigí ní kídí, kací kadra e mbá lurúní eyé bi kací kará umbu eyé e bílámáne kí'dí bi niyí go ndisi ifí eyí miánu zí 'yi e ní wá.

² Simi bi ledre née utú gu mbíl 'yimikása ga koo sokó doa gbre (12) ní, zíye ndoloyóko 'yi lódú kací Yésu úku ledre zíye kídí, "Ndaá miútúásáne zíze ótoómo kí 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yi e, zíze nda ndá'baoguzé ndisi lúrú bi kací eyí miánu wá.

³ Bi goó kenée ní, owú 'bi babá e idísé mu gélé 'yi e ịnyi doa gbre (7) gi dongaráse 'yi ga bi ówosé bú kídí niyí 'yi 'bi komokenzi, 'Dówú Lomo ni bo simiyé gi ro zíze óto yée zíye idíye káa do 'yi lúrú bi kací moko máa bi 'bi eyí miánu née ní.

⁴ Zí odú moko ezé idíne dūú ini zí Lomo kí úku kúrú Lomo zí 'yi e."

⁵ Zí ledre née óto 'yi e mbá kí rokinyi, zíye gélé Sitifáno bi ńguñgu ledre 'bi Yésu go kíngaya kí 'Dówú Lomo siminé ní. Zíye kpá gélé Phílipo, Púrukóróna, Nikónora,

[†] **5:34 5:34** Farúsáyo: Née ngiti géyi Yúda ga bi ngará ndití'dofuní do loru bi Músa eké ní wá ní. Nguñguní kídí lomo ro 'yima'dí e ni bo, maláyika e niyí bo, 'yi e ndisini kpá úru gi simi umbu. Olo Moko 'bi 'yimikása e 23:6-8.

Timóna, Paména kí Nikóla bì nì gi sìmì gara bì Ánatiyoko ní. Nì nda yì ené go 'yì bì ndisi lódú ondú 'bì Yúda e ní.

⁶ Zíye óguyé kí ya'dá gére née zí 'yimikása e óto silihye doyé sìmì bì niyí ini ini gi royé zí Lomo ní.

⁷ Nda gi ore, zí 'yì ga bì ńguŋguní ledre 'bì Yésu go ní kpá ndisiyé úku kúrú Lomo zí 'yì e. Zí 'yì lódú kací Yésu éye eyé nda go faa sìmì Yerusaléma mbá. Do ngará 'yì ga gére ní, tú'dú 'yì 'dáná éyì 'bì Yúda e niyí koo bo bì ńguŋguní ledre Yésu ní.

Yúda e 'dí'biní Sitifáno

⁸ Sitifáno ní 'yì bì kí úndruné kí roko'bü gi zí Lomo, zía ndisjné méngi mìngburoko ledre ga bì kí roko'buyé kí yée ga bì tara 'yì ndisi ıdrì gi zíye miidrì ní dongará 'yì e.

⁹ Tí lá, ngiti géyi Yúda ga bì ndisjní kótru royé kací kadra e mbá sìmì 'Díci Kótru bì ndisjní ndólo a 'Yì ga bì kí ro doyé ní, ndisjní úkucáyi ledre gi ro Sitifáno. Yúda maa ga gére née oguní koo gi sìmì kángá bì Kuréne kí gara bì Alakizandaríya ní. Yée kí ngiti géyi Yúda ga bì oguní gi sìmì kángá ga bì ndoloní yée Silísiya kí Ásiya ní tónoye íti kangú kí Sitifáno.

¹⁰ Sìmì ledre ga gére née mbá, 'yì bì zía 'dí'bi ledre gi tara Sitifáno ní ndaá, gi zía komokenzi 'bì 'Dówú Lomo ndisi saká wo ne zía ndisi ódrone do bílámá misi'diné.

¹¹ Gi ore, zíye lóloyé ndéréye úgú como ngiti géyi 'yì e, idíní ırárange ro Sitifáno kídi, "Owozé wo kí úkucáyi ledre ro Músa kpá ro Lomo."

¹² Ledre bì ukuní née ní, esiní pho'dü go sìmì 'yì e kí mìngburoko 'yì eyé e kpá za kí 'yì ga bì ndisjní 'dodo lorù ní. Zíye 'dí'bi Sitifáno ndéréye kíe kó'dú mìngburoko 'yì 'décì ngbanga e.

¹³ Zíye 'dí'biogu ngiti géyi 'yì e gi ro ırárange roa. Sìmì bì oguní íri ní, zíye úku ledre kídi, "Kací kadra mbá o'do ba ndisi fú lá úkucáyi ledre gi ro bi 'bì Lomo bì lúyú ledre ndaá sìmìa wá ní kpá kí lorù 'bì Músa.

¹⁴ Zíze kpá úwú ledre gi tara a kídi, Yésu bì 'yì 'bì Nazeréta ní ní ndúru 'Díci 'bì Lomo ba, zía óyóló'bó 'dú'du 'be 'bì ezé kpí gi zí wo bì kóo Músa 'dodo zí bulunduzé e ní."

¹⁵ Zí 'yì ga bì mindisiyé do ngbanga ore ní ınyiyé mbá ndisi lúrú sìnyi Sitifáno. Niyí ídí kíe ní sìmì komo Sitifáno ní yì ené nda go miıríne káa zí sìmì komo maláyika ní.

7

Sitifáno ukulugu ledre zí 'yì 'décì ngbanga e

¹ Zí mongú 'yì 'dáná éyì ndú'yú Sitifáno kídi, "Ledre bì ukuní née ní ní ma'díi?"

² Zí Sitifáno úkulúgu ledre zía kídi, "Ídisé aka úwú ledre bì máayí úku a ba mìngburoko 'yì amá e kí owú 'bì babá e. Sìmì bì kóo bulunduzé Abarayáma ní sìmì kángá bì Mesopatómiya bì ní dongará mìngburoko ngburu e gbre ómú aka ndisi sìmì gara bì Arána wá ní, Lomo bì kí roko'buné bì 'yì e mbá ndisjní kófó ırja ní, 'dodo kóo roné zí."

³ Zí Ngére Lomo úku ledre zí Abaráma kídi, 'Ídí ótoómo kángá esé, 'yì eyí e kí 'buyí e mbá zíyi ómúyi sìmì kángá bì Máayí 'dodo a zíyi ní.'

⁴ "Née ní, zí Abarayáma ómúne gi sìmì kángá bì Kaladíya bì ní dongará mìngburoko ngburu e gbre ní ndéré ndisjné sìmì Arána. Gi do kací umbu 'büa, zí Lomo kásá Abarayáma idí ndéré ndisi sìmì kángá bì ásé cakaba mindisiyé sìmì a ba ní."

⁵ Sìmì ledre ga bì Lomo mengi née mbá, i'bí ené bi zí Abarayáma ya néé go 'bì ené ní wá, gbawá owú

bi kí iria. Zí Lomo moccú ledre zía kídí, 'Máayí karanée í'bi kángá ba zíyi kí bulúnduyí ga bì niyí ógu gi do kacíyi ní za fí.' Simi sındí kadra bì kóo Lomo ní moccú ledre née ní, owú ndaa aka kóo zí Abarayáma wá.

6 Ba ledre bì kóo Lomo uku zí Abarayáma ní, 'Bulúnduyí e niyí karanée ídí káa do owúkulu e simi kángá 'bì ngíti géyi 'yì e. Zí míngí kángá máa ga gére née ndísiyé 'dó'do yée kí simibi e míya eso.'

7 Zí Lomo úku ledre zíye kídí, 'Máayí í'bi mongú 'do'do ro míngí kángá máa ga gére née bì niyí óto bulúnduyí e káa do owúkulu e née ní kíngaya. Nda gi do kací a née, bulúnduyí ga gére née niyí ólúogu gi simi kángá 'bì 'yì ga gére née zíye nda ndísi óto úndrumá simi kángá máa wo ba ní.'

8 "Zí miyéme ledre ídine dongará Lomo kí Abarayáma yaá, owú ga bì owú ya'dá e ní, idíní mbá útú ngeburu. Nda gi do kací ledre née ní, do ndíki Isáka gi do kací sìlí ìnyì do ota, zíya útúne ngeburu. Gi do kací née ní, zí Isáka ndíki Yakóbo, zí Yakóbo ndíki owú e sokó doa gbre (12) bì sí dozé Yúda e tonó gi royé ní.

9 "Gi zíya bì Yakóbo mengi ofu ledre owú 'bì ené Yoséfa go ní, zí lúnduga óto ledre simiyé roa. Kací ledre bì ndísiní sómú a roa ní, zíye úgúoyó wo zí 'yì ga bì ndísiní úgúoyó éyí e ní zíye 'dí'bi ókpó a simi Izibiti káa do owúkulu. Abú kenée ndotó Lomo otomo ené wo wá,

10 zíya 'dí'biogu wo kí sanáne filo gi simi mbágá tú'dú 'do'do bì ndiki wo ní. Zí Lomo í'bi komokenzi zí Yoséfa gi zí bílámá mímengi ledre ené. Zí mongú ngére 'bì Izibiti óto wo káa do mongú 'yì simi Izibiti kí 'be máa 'bì ené 'bì ngére ní za mbá.

11 "Simi ledre née ní, zí mongú 'bú útúne simi kángá ga bì Izibiti kí Kanána ní mbá. Éyí miánu bì zíya

útúásáne kí 'yì e ní ndaaá. Zíya kóo í'bi 'do'do ro bulúnduzé e kíngaya.

12 Simi bì Yakóbo uwú ya éyí miánu ní bo simi Izibiti ní, zíya kasa owú 'bì ené ga bì niyí bulúnduzé e ní úgú éyí miánu ógu kíe zíye. Née kóo mizefí ndéré eyé simi Izibiti.

13 Nda simi gbre ógu eyé simi Izibiti, zí Yoséfa 'dódo ledre gi roné zí lúnduné e. Née kóo go sındí kadra bì mongú ngére 'bì Izibiti ówo ledre gi ro Yoséfa kí sumuga ní.

14 Gi do kací née ní, zí Yoséfa ítri sanda kací 'buné Yakóbo kí 'yì ga bì 'be 'bì eyé íri ní za mbá gi ro do óguyé simi Izibiti. 'Yì máa ga gére née niyí kóo cí ota doa sokó doa ìnyì.

15 Gi ore, zí Yakóbo ìnyiyé kí 'yì 'bì 'be 'bì ené e ndéréye simi Izibiti, kí'dí bì uyuni kí owú 'bì ené ga bì bulúnduzé e ní.

16 Do 'dí'bilúgu umbuyé ndá'ba ícioto a simi bi bì kóo Abarayáma ugú kí késí gi zí owú 'bì Amóra simi Sekéme ní.

17 "Simi bì sındí kadra 'bì ledre bì Lomo mocú ledre a zí Abarayáma ní nda go gbóo ní, zí 'yì ezé ga bì simi Izibiti ní ídye nda go miéyeyé kí kíngaya.

18 Zí ngíti 'yì bì owo ledre gi ro Yoséfa wá ní ídine go née káa do ngére 'bì Izibiti.

19 Zí ngére née ndísiné méngi bulúnduzé e bísiní kíngaya. Zíya ndísi rókpó 'yì ezé e kí cóngó ro idíní úcúoyó síri owú 'bì eyé ga bì owú ya'dá e ní 'dá'ba gi ro zíye úyuyé.

20 "Née simi sındí kadra bì kóo arání Músa simi a ní. Músa ní kóo owú bì kí lámá roné kíngaya ní. Zí 'yì ndíki ga lúrú bì kací a kí éfé ota (3).

21 Simi bì 'dí'biyoní wo gi 'be óto wo 'dí' sogo ní, zí nyí ngére 'bì Izibiti ndíki wo. Zíya 'dí'bi Músa úlú a káa do owú 'bì ené.

22 Zí 'yi 'dódo ledre ga bì 'bi Ízibiti ní 'dódo tú'dú ledre e zí Músa bì ní i'bí komokenzi zía ní. Sími bì ngboró ogu nda go káa do ya'dá 'yi ní, zí ódro ené kí míméngi ledre ené e ídíye mbá kí roko'buyé.

23 "Sími bì símibi 'bi Músa ní go cí gbre ní, zí inyiné ndéréne nqu zí lafúne Isiréle e.

24 Zí lúrúndíki ngúru 'yi 'bi Ízibiti kí ndísi ócó 'dó'do ngiti 'yi 'bi Isiréle. Zí Músa ndéréne útúne sími okó née ní, zí inyiné úfu 'yi 'bi Ízibiti bì kóo ndísi ócó 'dó'do 'yi 'bi Isiréle ní.

25 Músa somú 'bi ené kídí lafúne Isiréle niyí ówo a kídí Lomo kasa née go gi ro zíne óguné yómo yée gi sími moko 'bi owúkùlú e. Ábuwá owoní eyé e wá.

26 Kílondó a née ní zí Músa ógundíki Isiréle e gbre kí ócó royé. Zí úku ledre zíye sími bì ayí gi ro láfa yée ní kídí, 'Ya'dá e, éyí bì ndísisé ócó rosé dengbíse Isiréle e gi ro ní 'di?'

27 "Tí lá, o'do máa wo kóo ndísi ócó láya ezené née ní itríoyó kóo Músa gi roné 'dá'ba. Zí ndú'yú Músa kídí, 'Ambí oto yíj káa do ngére zíyi ndísiyí 'décí ngbangazé ní ne?'

28 Íli go gi ro úfu máa kpá káa zí 'yi 'bi Ízibiti bì karana úfu wo ní?'

29 Sími bì Músa uwú ledre bi o'do née uku zí kaené ní, zí ngásané gi sími Ízibiti ndéré ndísiné sími kángá 'bi Mídiyáni e. Sími bì ní íri ní, zí ndíki owú 'bi ené e owú ya'dá e gbre.

30 "Gi do kací símibi cí gbre, zí maláyika 'bi Ngére Lomo 'dódo roné zí Músa sími mindíci pho'dú komo kágá sími súwú do landa bì kí iringé Sináya ní.

31 Sími bì Músa lurúndíki pho'dú kí ndíci komo kágá ní, zí ndísiné ónzó komoné kí ledre ba zí ndéréoguné za gbó gi ro zíne lúrú

yéme a. Tí lá sími bì ní nda go gbóo kíe ní, zí úwú kúrú Ngére Lomo kí úku ledre kídí,

32 'Máayí Lomo bì ndísi lúrú kací bulúndusé Abarayáma, kí Isáka nda kí Yakóbo e ní.' Zí Músa lángbané gi zí ngíri zí óto'dútú komoné káa bì née ní lúrú pho'dú née.

33 "Zí Ngére Lomo úku ledre zí kídí, 'Ídí i'díogu wará eyí née 'dá'ba, gi zí bi bì tóro doa née ní, née bi amá lúyú ledre ndaá doa wá.

34 Máowó bisinyí 'do'dó bì ro 'yi amá Isiréle e sími Ízibiti ní go. Máuwú ini bì ndísiní íni a gi símiyé gi zí 'do'dó ní go, máyéme romá go gi ro sáká yée. Ógu mu zíma kása yíj ndéré 'dí'biogu yée gi sími Ízibiti 'dá'ba.'

35 "Née tí kembí Músa bì Isiréle e asiní gi roa sími bì ndu'yúní wo kídí, 'Ambí oto yíj káa do ngére zíyi ndísiyí 'décí ngbangazé ní ne?' Ní kóo ne 'yi bì Lomo kasa wo zí idíne káa do ngére do Isiréle e gi ro zí sáká yée zíye idíye kí ro doyé kí sáká éyí gi zí maláyika bì 'dodo roné zí sími mindíci pho'dú komo kágá sími súwú ní.

36 Ní kóo manda zí Isiréle e sími bì niyí ólúogu gi sími Ízibiti ní, zí ndísiné méngi mingburoko ledre ga bì kí roko'buyé kí yée ga bì tara 'yi ndísi idrí gi zíye miidrí ní sími bì niyí aka sími Ízibiti ní, kí kací kó'dú Bikesí mikavu kí símibi cí gbre (40) sími yana súwú.

37 "Músa uku kóo ledre née zí Isiréle e kídí, 'Lomo ní karanéé kásaogu nébí zíze káa zí bì kasa máa ní gi dongará 'yi esé e.'

38 Ní kóo ne manda zí Isiréle e do bi kótruro bì kóo sími súwú kí bulúnduzé e kpá kí maláyika bì úku ledre zí ka do Landa Sináya ní, zí ndísiné úkuí'bí kúrú Lomo zíze ní.

39 "Tí lá bulúnduzé e iliní eyé úwú ledre ené wá. Gi ore zíye nda óto

yí eyé mimbé'deyé kíngaya gi ro ndá'ba eyé simi Ízibiti.

40 Zíye úku ledre zí Aróna kídí, 'Yéme lomo mu zíze bi ni útú káa do manda 'dá'dá zíze ní. Owozé ezé lolü éyí bi ndisi méngi Músa bi kóo 'di'biogü zée ne gi simi Ízibiti ní wá.'

41 Née sindí kadra bi kóo zíye yéme lomo kí tosoné káa zí owú ítí ní, do 'dáná éyí e zíma. Zíye ndisiyé lé'bé ke'bí kí rokinyi kí óto úndru lomo máa née ní.

42 Gi zí keyi née zí mbigí Lomo oyó sogené zíye, do ótoómo yée zíye ndisi óto nda gbóo úndru kadra, éfé kí kele e ga bi komo ere, káa zí bi ni miékéne simi bükü 'bi nébi e yaá Lomo uku ledre kídí,

"Sée Isiréle e bangá ga bi kóo ndisisé óngoónzó yée kí ndisi 'dáná yée kí simibi cí gbre simi bi ásé simi súwú ní, 'dánásé esé kóo yée née zíma wá."

43 Ndisisé kóo yí esé imbí tátá kútú 'bi lomo bi Moléke ní,* kí lílì Ráfana kele bi ótosé wo káa do lomo esé ní, née mbá lílì éyí ga bi kóo yemesé yée gi ro zíse ndisisé óto úndrueyé ní.

Bi kenée ní, máayí kása sée simi ngítí kángá gbála sogo bi bi kí iriné Babelóniya ní.'

44 "Kútú 'bi Lomo bi ndisi 'dódo a kídí, Lomo ní bo kíye ní kóo bo zí bulunduzé e simi súwú íri. Yemení kóo kútú née kací kúrú Lomo bi uku zí Músa ní kí toso a bi 'dodo ní. **45** Gi do kací a née ní, zí bulunduzé e 'dí'bi kútú née gi zí 'buýé e, do imbíutú a simi bi nderení kí Yósuwa e 'dí'bi kángá bi Lomo ogóoyó ríkí sí do 'yí e gi simi a zíye ní. Zí kútú née ndisíné fú lá ore gi simi sindí kadra 'bi Dawídi,

46 bi Lomo oto wo zíma ídine kí rokinyi ní, zíma ndú'yú Lomo gi ro zí Lomo ɳgún̄gu a zíne úbú 'Díci

zí Lomo bi lúrú bi kací Yakóbo ní ndisíné simi a.

47 Tí lá Solomóna wotí Dawídi ubú nda kóo 'Díci 'bi Lomo máa née ne zí Lomo.

48 "Nda tí lá gi zíma Lomo bi roko'bú a romo do éyí e mbá ní, ndisi ené simi 'díci bi 'yíma'dí e ubúní kí siliye ní wá, káa zí bi nébi Isáya éké ní kídí,

49 "Ngére Lomo uku ledre kídí, 'Ere ní bi ndisi amá, do sogo kángá ní 'bi ené bi óto sindíma.

'Díci bi ásé úbú a zíma ní toso a ní idí káa be 'di?

Bi bi ní útúásá zíma ndisímá simia ní wo be 'di?

50 Ndaá 'bi ené bi máméngi éyí ga gére née mbá máa ní wá?"

51 "Éyí bi ilisé líkpí mbotu mimbé'desé úwú kúrú Lomo, zíse ndisisé índi mbilíse gi ro ledre bi úku yée zíse gi zíma wá ní 'di. Míméngi ledre esé ní yí ené go cé káa zí 'bi bulundusé ga kóna ní. Kací kadra mbá ndisisé ící okó ro 'Dówú Lomo káa zí bi kóo bulundusé e ndisíní méngi a ní.

52 Nébi ní bo kíje'do káa yaá bulundusé e 'do'doní wo wá? Ufuní gba nébi ga bi kóo ndisíní úku ledre miógu 'Yí bi ngará lúyú ledre ndaa roa wá ní. Bi ba ní, méngisé lárá a go zíse úfuoyó wo.

53 Úwúsé lorü bi kóo Lomo i'bí zí maláyika óguné kíe í'bí a zí bulunduzé e ní mbá bú, simi ledre ga gére née mbá, ilisé esé ɳgún̄gu lorü née wá."

Ongboonzóní Sitifáno kí tutú

54 Simi bi 'yí 'décí ngbangá e uwúní ledre bi Sitifáno uku káa ní ní, zí mimbé'deyé ésíne. Zíye ndisi náná do soyé gi ro Sitifáno kí mimbé'de késí.

55 Tí lá gi zíma Sitifáno ní kí 'Dówú Lomo siminé ní, zíma lúrú bi komo ere, zíma lúrúndíki roko'bú 'bi Lomo

kí Yésu mítóroné do sílì Lomo 'bi anú.

⁵⁶ Zí Sitifáno uku ledre kídí, "Lúrusé aka, málurú mbotú ere likpí go, Owú 'bi 'Yíma'dí ní mítóroné cigí Lomo do sílìa 'bi anú."

⁵⁷ Zí 'yi 'décí ngbanga e úçu koko kí ési 'dútü gu mbilíye kí siliye. Zíye úduyé mbá ngásá ngáka Sitifáno,

⁵⁸ do 'di'bi wo ólúoguyé kíe 'dí sogo gi simi yana gara, tónoyé óngbo wo kí tutú. 'Yí ga bi koo nderení óngbo Sitifáno ní otoomoní koo bongó eyé e zí owú'o do kí ıriné Sáwulo zíá ndísi lúrú bi kací a.

⁵⁹ Tí bi niyí ndísi óngbo Sitifáno ní, zíá íni ini zí Lomo kídí, "Ngére Yésu, 'dí'bi 'dówúma mu zíyí íri."

⁶⁰ Zí Sitifáno útúne do ngúrú sindíne. Zíá úku ledre kí kúrúne gbélí kídí, "Ngére, ndá 'dó' do yée wá. Ídí ótoómo ledre zíye gi simi lúyú ledre eyé." Gi do kací ledre bi uku káa ní zungu, zíá úyuné.

8

'Do'dó ro 'yi ga bi ńguńguní ledre 'bi Yésu ní

¹ Sáwulo ńguńgu koo ne kídí idíní úfu Sitifáno.

Simi sindí kadra máa bi koo néé ní, zí mongú okó tónone ro 'yi ga bi ńguńguní ledre 'bi Kírésito Yésu simi Yerusaléma ní. Zíye ngásá báyi royé simi kángá bi Yúdáya kí Samáriya ní mbá, do ótoómo 'yimikása e ngúcuyé simi Yerusaléma.

² Zí ngítí géyi 'yi ga bi i'bíní royé go ndísi méngi moko 'bi Lomo kí mimbé'deyé kí'e do ní, íni Sitifáno kí roko'buyé mbá. Zíye 'dí'bi wo ndéré óto a.

³ Tí lá zí Sáwulo tónone 'dó' do 'yi ga bi ńguńgu ledre 'bi Yésu ní, do ndéréne kí 'dí'bi yée, ya'dá e kí kará e kí cóngó ro kací 'be 'bi eyé e mikékeríja ndísiné kí ónzó yée simi síginí.

Phílipo uku kúrú Lomo zí 'yi e simi Samáriya

⁴ Zí 'yi ga bi koo ńguńguní ledre 'bi Yésu simi Yerusaléma bi ogó bayiní yée ní, ndísiyé kpá fú 'dódo bílámá ledre bi gi ro Ngére Yésu ní zí 'yi e do bi ga bi niyí doyé ní.

⁵ Zí Phílipo ndéréne zaá simi ngítí gara simi kángá bi Samáriya ní, ndísiné 'dódo ledre gi ro Kírésito zí 'yi e íri. ⁶ Simi bi tú'dú 'yi e uwú ledre bi Phílipo ndísi úku a zíye kí lúrúndíki mingburoko ledre ga bi ndísi kí méngi yée ní, zíye ndísi índi mbilíye úwú ledre bi Phílipo ndísi úku yée ní.

⁷ Zí bicayi lomo e ndísi ólúoguyé gi simi tú'dú 'yi e 'duo kí ini tarayé, zí 'yi máa yée ga bi ngará nderení wá ní kí migigíri e ínyioguyé mbá.

⁸ Nda néé ní, zí 'yi e ídíye kí mongú rokinyi simi gara ore.

⁹ Ngítí o'do ní koo simi gara ore kí ıriné Simúna, ní mongú 'yi mála bi tara 'yi 'bi Samáriya e ıdrí gi zíá mbá miídrí ní. Zíá ndísi mbófo roné kídí ngítí 'yi bi zíá rómo gi doné ní ndaá.

¹⁰ 'Yí ga bi simi gara ore ní za mbá, gbékpi 'yi e kí mingburoko 'yi ga kí ledreyé owóowó ní ndísiní úwú mbá ledre ené. Zí 'yi e ndísiyé úku ledre gi roa kídí, "O'do ba ní kí mongú roko'bü 'bi bicayi lomo e bi yaá, Roko'bü a ofu go ní zíne."

¹¹ Ndísiní índi mbilíye úwú ledre ené kíngaya gi zíá go ngbángbá sindí kadra ndísi óto yée zí tarayé ndísi ıdríne miídrí gi zí miónzó mála ené.

¹² Tí lá simi bi ńguńguní bílámá ledre bi Phílipo 'dódo zíye gi ro bi bi Lomo ní ne mongú Ngére doa kí ledre gi ro Kírésito Yésu ní, zí Phílipo bábátızí yée ya'dá e kí kará e.

¹³ Zí Simúna kpá ńguńgu ledre Yésu do bábátızí wo. Gi do kací bi babatizíni wo ní, otoomo lolu kací Phílipo wá, zí tara a ıdríne kí lúrú mingburoko ledre ga bi Phílipo mengi yée kí roko'buyé kí yée ga bi tara 'yi ndísi ıdrí gi zíye miídrí ní.

14 Sími bì 'yimikása e uwúní ledre née sími Yerusaléma yaá 'yi ga bì sími Samáriya ɳguŋguní ledre 'bi Yésu go ní, zíye kása Pétero e kí Yiwáni íri.

15 Sími bì oguní zí 'yi ga gére née íri ní, zíye íni ini zí Lomo idí kása 'Dówúne ógu ndísiné símiyé.

16 Gi zía bì 'Dówú Lomo ndaá aka símiyé wá ní, 'di'biní go lá babatíza kí iringé Ngére Yésu.

17 Zí Pétero e kí Yiwáni óto síliye doyé, zí 'Dówú Lomo ógu ndísiné símiyé.

18 Sími bì Simúna owo ya, 'Dówú Lomo ogu go sími 'yi ga bì ɳguŋguní ledre 'bi Yésu, gi zía bì 'yimikása e otoní síliye doyé ní, zí Simúna áyi ne gi ro í'bí késí zí Pétero e kí Yiwáni.

19 Zía úku ledre zíye kídí, "Ídísé kpá í'bí roko'bú née zíma, gi ro 'yi bì máoto sílima go doa ní, zía ndíki 'Dówú Lomo."

20 Zí Pétero úkulúgu ledre zía kídí, "Umbu 'di'bi yíjí kí késí eyí née wá gi zí 'di, gi zía sómú 'bi eyí kídí útúásá bú úgú tákpasílí 'bi Lomo kí késí.

21 Bifúó ndaá zíyí togú mbú éyí gi royí sími moko bì azé simia ba wá, gi zía mimbé'deyí ndaá 'bi ené miútúásáne do komo Lomo wá.

22 Ídí óyóló'bó sómú ledre eyí gi sími bisinyí ledre 'dá'ba. Zíyí íni ini zí Ngére Lomo gi ro zía lúluoyó bisinyí sómú ledre née gi símiyí 'dá'ba.

23 Málurú yíjí, mimbé'deyí sinyí ofu go, bì ndísi ódóngéri yíjí sími lúyú ledre ní."

24 Zí Simúna úku ledre zí Pétero e kí Yiwáni kídí, "Ídísé mu íni ini zí Ngére Lomo gi romá káa bì 'do'dó bì úkusé ledre a née ní ndéréogu romá ke."

25 Gi do kací bì Pétero e kí Yiwáni ukuní ledre gi do biyé kí ledre gi ro Ngére Yésu go zí 'yi e ní, zíye ɻnyiyé ndá'balúgu royé sími Yerusaléma. Kí ndá'bayé, zíye ndéréye kí úku bílámá ledre 'bi Yésu

zí 'yi e sími minzénzéré gara ga bì sími Samáriya ní mbá.

Phílipo e kí mongú 'yi 'bi Itópiya

26 Kadra kíé'do, zí maláyika 'bi Ngére Lomo úku ledre zí Phílipo kídí, "Yéme royí mu zíyí ndéréyi kí misi'di súwú bì ogu gi sími Yerusaléma mi'dí do anú ndéré née sími gara bì kí iringé Gáza ní."

27 Zí Phílipo 'dí'bi misi'di súwú née tónó ndéréne, zíye ndíkíye kí ngíti o'do gi sími kángá bì Itópiya ní. Ní koo mongú 'yi bì kí ledrené owóowó, 'yi lúru bi kací késí 'bi Kandáke, kára bì me'be ngére 'bi Itópiya ní. O'do née ndré koo íni ini zí Lomo sími Yerusaléma.

28 Nda go sími mindá'ba a 'be, zía ekíne sími arabíya ené bì usáni ndísi lála a ne ní, ndísiné ólo ledre gi sími búku 'bi nébi Isáya.

29 Zí 'Dówú Lomo úku ledre zí Phílipo kídí, "Ídí ndéré mi'dí zí arabíya bì usáni ndísi lála a íri née, zíyí ndísi ndéréyi gbóo cigí a."

30 Zí Phílipo ngásá ndíki o'do bì sími arabíya née kí ólo ledre gi sími búku 'bi nébi Isáya. Zía ndú'yú o'do née kídí, "Ówo yéme ini ledre gi sími ledre bì ndísi ólo a née bú?"

31 Zí o'do née úkulúgu ledre zí Phílipo kídí, "Máayí ówoyéme a káa be 'di? 'Búo togú ngíti 'yi ní úku yéme a ne zíma." Zía úku ledre zí Phílipo ya, ekí gíri mu zíze ndéréze kéyi.

32 Ledre bì koo o'do née ndísi ólo a ní ní káa zí ba,
"Ní yí ené káa zí kábiríkjí bì 'di'biní wo ndéré kíe óngóonzó a ní, kpá káa zí Owú Kábiríkjí bì ndecí yí ené tí lá tí sími bì niyí ólooyó bì a mengi kéyi wá ní.

33 Niyí méngi lará a 'du'dorú 'deciní ngbanga a do bilámá misi'diné wá.

'Yì bì kíé'do káa bì ní útuásá úku ledre gi ro 'yì ené e ní ndaá,
gi zía ndísi ené do sogo kángá ona ükú go."

³⁴ Zí o'do née ndú'yú Phílipo kídí, "Úku yéme aka ledre ba mu zíma, nébí ndísi úku ledre née gi ro ambi? Gi roné togú mbú gi ro ngítí 'yì kpí?"

³⁵ Zí Phílipo tónóne 'dódo bílámá ledre zía gi simi miéké kúrú Lomo bi gáa ndísi ólo a ba gi ro Ngére Yésu.

³⁶ Káa zí bi niyí mindéréye kací misi'di ní, zíye ndéréguyé do bi bì kí iní doné ní, zí o'do ba úku ledre zí Phílipo kídí, "Iní ní go ba. Éyí bi ní úcúómo máa kí 'dí'bi babatíza ní 'di?"

³⁷ Zí Phílipo úku ledre zía kídí, "Togú ŋgúŋgu ledre 'bi Kírésito Yésu go za kí mimbé'deyí kíé'do, máayí bábátízí yíi."

Zí o'do née úkulúgu ledre zí Phílipo kídí, "Mángúŋgu go kídí Kírésito Yésu ni mbigí Owú 'bi Lomo."

³⁸ Zí o'do née úku ledre zí 'yì ené bi ndísi úku ledre zí usáni ndísi lálá yée kí arabíya ba ní yaá idí tóro. Zí Phílipo e gbre kí o'do née ndítíye simi iní, zí Phílipo bábátízí wo.

³⁹ Simi bi olúoguní gi simi iní ní, 'diya káa ní zí 'Dówú Lomo 'dí'bíoyó Phílipo gi ore 'dá'ba. O'do ba owo ené lolú bi bì Phílipo ndéré doa ní wá, zía ndéréo kpóne gi ore kí mongú rokinyi.

⁴⁰ Nda gi ore, zí Phílipo lúrúndíki roné gére simi gara bì kí ịriné Azoto. Zía ndéréo kpóne simi gara bì ndísiñí ndólo a Kayisaríya ní ndísiñé kí úku bílámá ledre gi ro Yésu zí 'yì e simi gara ga bì kací misi'di ore ní mbá.

9

*Sáwulo ŋgúŋgu ledre Ngére Yésu
(Lúrú kpá Moko 'bi 'yimikása e
22:6-16, 26:12-18)*

¹ Simi sindí kadra máa bì koo née ní, Sáwulo ní aka koo fú lá mámada

kí simi késí kídí née ni úfu 'yì ga bì 'yì lódú kací Ngére Yésu ní. Zía ndéréne zí mongú 'yì 'dáná éyí,

² ndú'yú wo gi ro zía í'bí wáraga bì née ni ndéré kíe do silihne zí manda 'bi Yúda ga bì simi 'Díci Kótruro ga bì simi gara bì kí ịriné Damásika ní, gi ro togú née ogu ndiki 'yì e go íri bì ndísiñí lódú kací Misi'di 'bi Ngére ní, zíne 'dí'bi yée gíri ya'dá e kí kará e ogu kíye ónzó yée simi siginí simi Yerusaléma.

³ Simi bi Sáwulo ndéréogu nda go gbóo kí Damásika ní, 'diya káa ní zí roko'bü 'bi Lomo óngóne zía gi komo ere,

⁴ Zía útúne geré bi, zía úwú kúrú 'yì kí úku ledre kídí, "Sáwulo, Sáwulo, éyí bi ndísi 'dó'do máa gi ro kenée ní 'di?"

⁵ Zí Sáwulo ndúndu'yú kídí, "Née náambi Ngére?"

Zía úkulúgu ledre zí Sáwulo kídí, "Née máa Yésu bì ndísi esí 'do'do romá ní."

⁶ İnyiogu mu zíyi ndéréo kpóyi simi mongú gara íri, áyí ówo 'yì íri ní 'dódo éyí bì áyí méngi a ní zíyi."

⁷ Zí 'yì ga bi koo ndísiñí ndéré kí Sáwulo e ní tóroyé, 'yì úku ledre ndaá. Uwúní tí kúrú 'yì go, tí lá lurúndíkiní kúrú'bü 'yì ma'dáa wá.

⁸ Simi bi Sáwulo ınyiogu gi bi ní, ní líkpí komoné bi káa ní, mbuú komoa lurú ené lolú bi wá. Nda née ní, zí 'yì ga bi koo niyí kíye ní kókó wo goó mikkó ndéré kíe simi Damásika.

⁹ Sáwulo lurú bi wá kí silihne ota, anu éyí wá, ewé gbawá iní.

¹⁰ Ngítí o'do ní koo bo simi Damásika ní 'yì lódú kací Yésu ịrija Ananíya. Zí Ngére Yésu 'dódo roné zía káa zí ndísi 'dú'duru ní kídí, "Ananíya."

Zía ndíziné, "Hí, Ngére."

¹¹ Zí Ngére úku ledre zí Ananíya kídí, "Ídí ndéré 'be 'bi Yúda bì kací misi'di bì ndísiñí ndólo a misi'di bì Mbí ní, zíyi ndúndu'yú gi ro o'do bì ogu gi simi gara bì Tarasísi kí ịriné

Sáwulo ní. Ni go ndisi íni ini zí Lomo.

¹² Simi 'duru máa bi koo née ní, zia koo lúrúndiki ngiti o'do kí ıriné Ananía bi ogu zia óto silihne doa gi ro zí como a óngóne ní."

¹³ Zí Ananía úkulúgu ledre zí Ngére kídi, "Tú'dú 'yi e ukuní ledre gi ro o'do née go zíma kí bisinyí ledre ga bi ndisi méngi yée kí 'yi eyí e simi Yerusaléma ní.

¹⁴ Ogú simi Damásika ona ba kí roko'bú gi zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná eyí e ní gi ro zíne 'dí'bi 'yi eyí ga bi ndisíní óto úndruyí ona ní."

¹⁵ Zí Ngére úku ledre zí a kídi, "Ndéré mu. Gi zí a mágélé wo go káa do 'yi 'bi moko amá bi ni 'dodo ledre gi romá zí 'yi ga bi ndaní kúfú Yúda e wá ní kí mingburoko ngére eyé e nda kí 'yi 'bi Isiréle e.

¹⁶ Máayí 'dodo tú'dú ledre e zí, zí a ndisíné 'dó'dóne simi a simi bi ni ndisi 'dodo ledre gi romá zí 'yi e ní."

¹⁷ Zí Ananía ınyiné ndéré olíne simi 'dící bi Sáwulo ni simi a ní do óto silihne do Sáwulo, zí a úku ledre kídi, "Sáwulo lúndu 'bi ené, Ngére Yésu bi 'dodo roné zíyi do misi'di simi bi áyí ogu yáa ní, kasa máa née zíyi gi ro zí komoyí líkpílúgu roné zí 'Dówú Lomo ogu ndisíné simiyí."

¹⁸ Néé ní, geré zí eyí útuoguné gi komo Sáwulo silekpe káa zí sókó kénzé ní, zí komoa líkpíne zí a ndisíné lúrú bi. Zí Sáwulo ınyíoguné 'dága zí Ananía bábátizí wo.

¹⁹ Gi do kací bi ánu eyí ní, zí roko'búa ndá'baoguné roa.

Sáwulo uku ledre Yésu zí 'yi e simi Damásika

Kí tú'dú silihne, Sáwulo ndisíní nda koo ndisi kí 'yi ga bi ndisíní lódú kací Yésu ni simi Damásika.

²⁰ Zí ınyiné ndéréne simi 'Dící Kótruro e tónó 'dodo ledre zí 'yi e gi ro Yésu kídi, Yésu ni Owú 'bi Lomo.

²¹ 'Yi ga bi owoní Sáwulo kí úku ledre gi ro Ngére Yésu ní, zíye ndisíyé ónzó komoyé kíngaya. Zíye

ndisi úkuló'bó ledre dengbiye kídi, "També ba fú o'do bi ndisi úfu 'yi ga bi ndisíní óto úndru Yésu simi Yerusaléma 'dáa ní? Ogú ona ba kpá go gi ro 'dí'bi 'yi ga bi 'bi Yésu ni ndá'ba kíye zí manda ga bi 'bi 'yi 'dáná eyí e ní?"

²² Tí lá zí 'dodo ledre bi Sáwulo idí ené kí roko'buné kíngaya. Zí ledre bi ndisi úku a ní 'dodo a kídi Yésu ni Kíresito. Zí 'dí'bi do Yúda ga bi simi Damásika ní mbá ledre bi zíye úkulúgu a zí a kací a ní ndaaá.

²³ Nda gi do kací tú'dú silihne, zí ngiti géyi Yúda e kótru royé do bi kí'e'do yéme ledre gi ro zíye úfuoyó wo 'dá'ba.

²⁴ Tí lá uwú koo ledre ga bi yemení néee go mbá. Zíye ndisíyé óndó wo tara misi'di ga bi ndisíní olúogu gi simi gara gi ore ní kí ndulú e kí kadra e mbá gi ro zíye úfu wo.

²⁵ Tí lá zí 'yi lódú kací Sáwulo ódó ká'dá ro mongú mbúra do ímbióto wo kíe kí ndulú gi do bifúo gi dogború gara bi o'bóní wo gbaá dongá Damásika ní.

Mindá'baogu Sáwulo simi Yerusaléma

²⁶ Simi bi Sáwulo ogu simi Yerusaléma ní, zí a áyíne gi ro zíye idíye ndro kí 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu ní, tí lá ngiria ndisi yi ené koo méngi yée míméngi kí ngúngu a bi yaá ní go mbigí 'yi lódú kací Yésu ní.

²⁷ Zí Baranába óguné 'dí'bi Sáwulo ndéré úku ledre gi roa zí 'yimikása e. Zí líkpí yéme ledre bi koo Ngére Yésu 'dodo roné zí Sáwulo do misi'di Damásika, kí ledre ga bi Ngére uku zí a ní. Zí kpá líkpí ledre bi ngiri olú ro Sáwulo kí 'dodo ledre zí 'yi e gi ro ledre Yésu simi Damásika wá ní.

²⁸ Néé ní zí Sáwulo e nda go kótru royé ndro kí 'yimikása e do gámáye simi Yerusaléma mbá ndisi úku ledre gi ro Ngére Yésu ngiri ndaaá lolú royé wá.

29 Zía kpá ítí kangú kí úku ledre zí Yúda ga bì ndisíní ódro tara Girigí ni, tí lá ayíní go gi ro úfu wo.

30 Simi bì 'yi ga bì 'yi lódú kací Yésu uwúní ledre ba ní, zíye 'díyjóto Sáwulo simi gara bì Kayisaríya ní, do ótoómo wo zía ndéréókpóne simi Tarasísí.

31 Née go sìndí kadra bì zí 'yi ńgúngu ledre 'bì Yésu ga bì simi kángá bì Yudáya, Galiláya, Samáriya ní 'dówúroyé zí mindisijé ídine bílámáne ní. Kí sáká éyí gi zí 'Dówú Lomo zí 'yi ga bì ńgúnguní ledre 'bì Yésu go ní éyeyé do ídíye kí roko'buyé, káa zí bì ndisi eyé ní nda go fú lá óto úndru Ngére Yésu ní.

Pétero nderé simi Lída kí Zópa

32 Káa zí bì Pétero gamá go do bi e mbá ní, simi ngítí sílí zí ńyiné ndéréne lúrú 'yi lódú kací Yésu ga bì simi gara bì kí ırjné Lída ní.

33 Simi Lída íri, zí ńgundíki o'do kí ırjné Enási, ní mígigíri mengi go simibi ńyiyi doa ota ńyiyi gi do ḫrangba wá.

34 Zí Pétero ndólo wo kídí, "Enási, Kírésito Yésu yomo yií go. ńyiyogu mu 'dága yéme bi 'dú'du eyí." Geré zí Enási ńyiyoguné 'dága.

35 Zí tú'dú 'yi ga bì ndisíní ndisi simi Lída kí Sárona ní mbá lúrú wo, zíye ńgúngu ledre Ngére Yésu.

36 Kára ní koo bo kí ırjné Tabíta ndisi ndisi simi gara bì kí ırjné Zópa ní ní 'yi lódú kací Yésu. (Irja bì kí tara Girigí ní ní Dóroka, ini ledre bì gi simi a ní ní nyazu.) Dóroka i'bí sìndí kadra ené mbá ndisi méngi bílámá ledre kí ndisi sáká 'yi lerí e.

37 Simi sìndí kadra née ní zí ndiyá 'díbi Dóroka zía úyuné. Do yéme umbua óto a simi 'dící bì o'bórongóní do ezené 'dága ní.

38 Do ngará Zópa akpa ené koo kí Lída wá. Simi bì 'yi lódú kací Yésu ga bì simi Zópa uwúní ya Pétero ní bo simi Lída ní, zíye kása ya'dá e

gbre kí sanda zía kídí, "Áko mongú 'yi, nderézé aka mu 'diya kése simi Zópa."

39 Née ní zí Pétero geré ńyiné zíye ndéréye. Simi bì oguní íri ní, do 'díbi wo ndéré kíe simi 'dící bì o'bórongóní do ezené kí'dí bi bì kará umbu e toro 'dikíní wo gbaá ndisi ini ini kí ndisi 'dódo bongó ga bì miçci yée kí mbílí bongó ga bì i'bí yée zí 'yi e simi bì Dóroka ní aka tridri ní.

40 Zí Pétero úku ledre zíye yaá idíní aka ólúogu sága, zía útúne gbri do ngúrú sìndíne ótú doné ini ini zí Lomo. Nda gi ore zía síkpi doné lúrú umbu zía ndólo wo kídí, "Tabíta, ńyiyogu mu 'dága." Zí Tabíta líkpi komoné, simi bì onzó komoné gbó ro Pétero ní, zí ńyiyoguné ndisíné 'dága.

41 Nda née ní, zí Pétero 'díbi sílí, zí lála síkpi wo 'dága. Zí Pétero nda ndólolúgu 'yi ga bì ńgúnguní ledre 'bì Yésu go ní kí kará umbu ga gére mbá 'dící íri, zí ńbí wo zíye go tridri.

42 Zí phanda ledre bì mengi roné ore née ndéréne mindéré simi Zópa za mbá. Gi zí keyi née ní, zí tú'dú 'yi e ńgúngu ledre Ngére Yésu.

43 Gi do kací née ní, zí Pétero ndisíné simi Zópa kí tú'dú sílí e 'be 'bì ngítí o'do kí ırjné Simúna ní 'yi yéme eyí e gi simi saná.

10

Pétero e kí Koronóliyo

1 Ngítí o'do ní koo bo simi gara bì Kayisaríya ní kí ırjné Koronóliyo, ní koo mongú 'yi 'bì asikíri e* bì ndisíní ndólo yée asikíri e gi simi Itáliya ní.

2 Wo kí 'yi 'be 'bì ené e mbá niyí 'yi óto úndru Lomo abú ndaní gi simi kúfú Yúda e wá. Ndisi sáká 'yi lerí e zía ndisíné kpá íni ini zí Lomo gbü.

3 Kadra kí'e'do, simi sìndí kadra ota (3) gi do kací yana kadra, zí

* **10:1 10:1** Mongú 'yi 'bì asikíri e: Ni mongú 'yi bì ndisi lúrú bi do asikíri e míya (100) ní.

maláyika 'bi Lomo 'dódo roné zí Koronóliyo zía ndólo wo kídí, "Koronóliyo."

⁴ Zí Koronóliyo lúrú wo gbóó gi zí ngiri, do ndú'yú wo kídí, "Káa be 'di?"

Zí maláyika úkulúgu ledre zía kídí, "Lomo ni kí rokinyi kí úwú ini bi ndísi íni a, kí sáká éyí bi ndísi sáká 'yi lerí e kíe ní, ni go nzíyiné gi ro úkulúgu ledre kací a zíyi.

⁵ Cakaba ní idí mu kása 'yi e símí Zópa kací ngítí o'do kí ıriné Simúna bi ngítí ırıa Pétero ní.

⁶ Ni ngu 'be 'bi Simúna bi 'yi yéme éyí e gi símí saná e ní, 'be 'bi ené ni kací kó'dú mıkavu bi símí Zópa íri ní."

⁷ Símí bi maláyika nderéokpóní ni, zí Koronóliyo ndólo 'yi kasa ené e gbre kí kémbí asikíri ené bi i'bí roné go zí Lomo ngúru 'yi bi ndísi lúrú bi kací a ní.

⁸ Zílikpí ledre bi mengi roné zíne ní mbá zíye, do kása yée símí Zópa.

Lomo 'dodo roné zí Pétero

⁹ Símí bi bi arálo'bó roné, ya'dá ga gére néee niyí go gbóó kí Zópa ní, zí Pétero ékíne do 'dící kí yana kadra íni ini zí Lomo.

¹⁰ Símí sındí kadra máa néee ní 'bú mengi kóo wo go kíngaya ili kóo go zíne ánu éyí. Símí bi niyí aka méngi éyí miánu míméngi ní, zí Lomo 'dodo roné zí.

¹¹ Zí Pétero lúrúndíki ere likpí roné go fúó, zí lúrúndíki mongú sáka éyí kí ógúné do sogo kángá kí ríríne eso. ¹² Do mongú sáka éyí néee íri, za éyí trídrí e kací sí doyé mbá, bangá e, kí éyí ga bi ndísiní lála royé do simiyé ní nda kí solú e.

¹³ Zí kúrú Lomo ówúne zí kídí, "Inyíogu mu 'dága Pétero, zíyi úfu éyí ga gére néee zíyi ánu yée."

¹⁴ Tí lá zí Pétero úkulúgu ledre zí kídí, "Ndaá kenée wá, Ngére. Tí bi máayí ba ní, máánu amá éyí ga bi lorú yaá 'yi e ndaní ánu wá ní wá."†

¹⁵ Zí kúrú Lomo kpá ówú ándá roné zí Pétero kídí, "Éyí ga bi Lomo uku yaá 'yi e idíní ánu a ní, ndá úku a kídí ndaní ánu a wá ní wá."

¹⁶ Ledre néee mengi roné kenée kí'dí ota, gi ore zí Lomo 'dí'bilúgu éyí ga gére néee komo ere.

¹⁷ Símí bi Pétero ni ndísi sómú só'do ini ledre gi símí ledre néee ní, ya'dá ga bi Koronóliyo kásá yée ní, ndu'yú so'doní misi'di 'be 'bi Simúna owoní go niyí go mitóroyé tara mbotu gara.

¹⁸ Zíye ndólo 'yi ndú'yú a kídí, "Ngu ni bo 'be ona kí ıriné Simúna Pétero?"

¹⁹ Símí bi Pétero ni aka fú lá sómú ledre bi Lomo 'dodo roné kíe zíba ní, zí 'Dówú Lomo úku ledre zí kídí, "Simúna, ya'dá e niyí bi ota (3) 'dáa ba ndísi gámásó'do yíij.

²⁰ Yéme royí mu zíyi ídýi nzíyiyí zíse ndérése kíye. Ndá asi wá, mákásá yée máa kacíyi."

²¹ Zí Pétero ndítíoguné zíya úku ledre zí ya'dá ga gére néee kídí, "Máayí 'yi bi ndísişé gámásó'do wo ba. Ógusé gi ro 'di?"

²² Zíye úkulúgu ledre zí Pétero kídí, "Mongú 'yi 'bi asikíri e bi Koronóliyo ni kasa zée néee zíyi abú ndaá gi símí kúfú Yúda e wá. Ni bílámá 'yi, ndísi óto úndru Lomo, 'yi 'bi Yúda e mbá ndísiní óto dokuwu a kíngaya. Maláyika 'bi Ngére Lomo uku ledre zí kídí, idí úku ledre zíyi, zíyi óguyí 'be 'bi ené zíya úwú ledre bi gi tarayí ní."

²³ Zí Pétero 'dí'bi ya'dá ga gére néee símí sumu 'be 'bi ené.

Símí bi bi arálo'bó roné ní, zí Pétero yéme roné zíye ndéréye kíye. Zí ngítí géyi 'yi ga bi ngeunguní ledre 'bi Yésu símí Zópa ore ní, ndéréye ndro kíye.

²⁴ Nda káa zí kílondó a néee ní, zíye ndéréoguyé símí Kayisariya. Niyí ógu íri ní, Koronóliyo ndoloyoko sumuné e kí bílámá ezegámáne e go ndísi sóngó yée.

† **10:14 10:14** Éyí ga bi lorú yaá 'yi e ndaní ánu wá ní: Ólo Lévi 11.

25 Sími bì Pétero ayí go gi ro ólú 'be ní, zí Koronóliyo 'dí'bi wo sími súmu 'duo gi tara misi'di, zía útúne do ngúrú síndíne óto úndru Pétero.

26 Nda gi ore zí Pétero úku ledre zía kídí, "Inyiogu mu 'dága. Ndá óto úndrumá wá, máayí 'bì amá kpá 'yima'dí káa zíyi ní."

27 Zí Pétero ndísiné fú lá ódróné zí Koronóliyo zaá gi sími bì olúní 'dící bì tú'dú 'yì e yokoní royé sími a ní.

28 Zí Pétero úku ledre zíye kídí, "Sée, ówoyémésé bú bílámáne kací lorù ezé 'bì Yúda e, ndísi kotruzé ezé rozé kí 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní wá. Tí lá Lomo uku'dodo go zíma ya, mándá úku ledre gi ro 'yì yaá ndá miútúásáne do komo Lomo wá ní wá.

29 Bì kenée née ní, sími bì kákasa kacíma ní, máási wá, máinyi geré zíma ógumá. Mándú'yú nda ba go yíjí, kákasa kacíma gi ro 'di?"

30 Zí Koronóliyo úkulúgu ledre kídí, "Máayí koo mindísimá 'dící íni ini zí Lomo káa zí bì lengbe mánidisí méngi a sími síndí kadra ota kací kadra mbá ní. 'Diya káa ní, zíma lúrúndíki o'do kí bikenyi mirírirí bongó roné kí tóro kó'dúma. Kací ledre née mengi karaba go sili eso.

31 Zíá úku ledre zíma kídí, 'Koronóliyo, Lomo uwú ini eyí go kí ledre sáká eyí bì ndísi sáká 'yì lerí e kíe ní.

32 Kása 'yì e mu sími Zópa kací o'do kí ıriné Simúna bì ndísiní kpá ndólo wo Pétero ní. Ni ngu 'be 'bì Simúna bì 'yì yéme eyí e gi sími saná ní, 'be 'bì ené ní kó'dú mikkavu bì Zópa íri ní.'

33 Née ní, zíma geré kákasa zíyi. Mioguyi eme go sa. Cakaba kotruzé rozé do komo Lomo ona gi ro zíze úwú ledre ga bì mbá Ngére Lomo ní úkui'bí a tarayi gi ro zíyi úku a zíze ní."

Ledre bì Pétero uku ní

‡ **10:38 10:38** Ngére 'bì bicayi lomo e: İri a ní Satána. Ni manda 'bì maláyika ga bì içíní okó ro Lomo do úcuogu yée gi komo ere ní. Zí maláyika ga gére née nda idíye go bicayi lomo e kpá dokéké e. Olo 'Dódoogu 12:9.

34 Gi ore zí Pétero tónóne ódróné kídí, "Máowoyéme go bílámáne kídí ma'díi Lomo ifi ené dongará 'yì e wá.

35 Lomo ndísi óto 'bú ríkí sí do 'yì ga bì ngunguní ledre ené zíye ndísiyé méngi ledre bì ma'díi do komoné ní.

36 Úwúsé sanda bì koo Lomo kasa zí 'yì 'bì Isiréle e, bì ndísi 'dódo ledre gi ro bílámá ledre 'bì bikidri kpurú gi zí Kírésito Yésu bì ní ne Ngére do 'yì e mbá ní go.

37 Ówosé mongú ledre bì koo mengi roné sími kángá bì Yudáya, tonó gi sími kángá bì Galiláya ní gi do kací ledre babatíza bì Yiwáni 'dodo zí 'yì e ní go.

38 Ówosé kpá ledre gi ro Yésu 'yì 'bì Nazeréta káa zí bì Lomo i'bì 'Dówúne kí roko'buné zíá ní bú. Gamá koo do bi e mbá ndísi méngi bílámá ledre zí 'yì e kí ndísi yómo 'yì ga bì sì sili roko'bü 'bì ngére 'bì bicayi lomo e ní,‡ gi zíá Lomo ní bo kíe.

39 "Zée 'yimikása e, lurúzé éyí ga bì Yésu mengi yée sími kángá 'bì Yúda e nda kí sími Yerusaléma ní go cù kí komozé. Zíye phéphéonzó wo do míngbungbu kágá.

40 Tí lá, zíá Lomo úru wo gi sími umbu sími sili ota do óto wo zíá 'dódo roné zí 'yì e,

41 ndaá koo 'yì e mbá wá, tí lá zí 'yì ga bì lurúní wo go cù komoyé bì koo Lomo gelé yée go 'dá'dá ní. Née zée ga bì ndísiyé anu éyí kí éwé éyí kíye gi do kací bì urú go gi sími umbu ní.

42 Zíá úku ledre zíze ndísiyé 'dódo ledre zí 'yì e kí ndísi úku ledre gi roné ya née ní 'yì bì Lomo gelé née gi ro zíne 'décí ngbanga 'yì ga bì uyuni go kí yée ga bì niyí aka tridri ní.

43 Za nébi e mbá ukuní koo ledre go gi roa kídí, 'yì ga bì mbá niyí ngungu ledre ené ní, Lomo ní lülüoyó lúyú ledre eyé mbá 'dá'ba

kpurú gi simi roko'bü 'bi Yésü."

⁴⁴ Simi bi Pétero ni aka tí ngbúrú ódro ní, zí 'Dówú Lomo ógu ndisíné simi 'yi máa ga bi kóo ndisíní uwú ledre bi ndisi úku a née ní.

⁴⁵ Yúda máa yée ga bi kóo ɳguŋguní ledre 'bi Yésü go oguní kí Pétero e gi simi Zópa ní, zíye ndisiyé ónzó komoyé kídí Lomo i'bí kpá tákpasílí ené bi 'Dówú Lomo ní go zí 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní.

⁴⁶ Zí Yúda ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Yésü go ní uwú doyé kí ndisi mbófo Lomo kí ódro simi tara bi ngará odroní aka simi a 'desí wá ní.

Zí Pétero úku ledre kí kúrúne 'dága kídí,

⁴⁷ "'Yi ga ba ndikiní 'Dówú Lomo go kpá cé káa zí ze ní. 'Yi ní bo bi ní ȳcuómo yée kí 'dí'bi babatíza bi kí iní ní?"

⁴⁸ Zí Pétero úku ledre do bábátízí yée kí irí Kírésito Yésü. Nda née ní, zíye úku ledre zíya ya yée idíní aka ndisi kéye kí owú sili cúku'dée.

11

Pétero odro zí 'yi e simi Yerusaléma

¹ Zí 'yimikása e kí ngiti géyi 'yi ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Yésü go simi kángá 'bi Yudáya ní mbá uwú ledre yaá 'yi ga bi ngará ndaní gi simi kufú Yúda e wá ní ɳguŋguní ledre 'bi Yésü go.

² Simi bi Pétero nderé simi Yerusaléma ní, zí 'yi ga bi utúní go ngbúru zíye ɳgúngu ledre 'bi Yésü go ní útuye do Pétero fála wo.

³ Zíye úku ledre zíya kídí, "Ndéré koo ɳgu 'be 'bi 'yi ga bi ngará utúní ngbúru wá ní zíse go ánu éyi kéye."

⁴ Zí Pétero tónone llikpí ledre bi mengi roné ní zíye zaá gi do síne.

⁵ "Simi bi máayí ndisi íni ini zí Lomo simi gara bi Zópa ní, zí Lomo 'dodo roné zíma. Zíma lúrúndíki mongú sáka éyi kí ríríne eso (4) kí ógu gi komo ere. Zíma ógu tóroné do bi bi máayí doa ní.

⁶ Simi mongú sáka éyi ba ní, zíma lúrúndíki éyi tridri e kací si doyé mbá, bangá 'bi 'be, kí bangá súwú e, kí éyi ga bi ndisíní lála royé do simiyé nda kí solú ga bi ndisíní gámá 'dága simi sili ní.

⁷ Gi ore, zí kúrú Lomo ówúne zíma kídí, 'Inyíogu mu 'dága Pétero zíyi úfu éyi ga géré née zíyi ánu yée.'

⁸ "Zíma úkulúgu ledre zíya kídí, 'Ngére Lomo, wo bi ma'díi ní, máánu amá aka éyi bi ndaá miútúásáne do komoyí wá ní wá.'

⁹ "Zí kúrú Lomo kpá ówú ándá roné zíma gi komo ere kídí, 'Ndá úku ledre gi ro éyi bi Lomo óto go miútúásáne ní, kídí ndaá miútúásáne gi ro zí 'yi ánu a wá ní wá.'

¹⁰ Ledre née mengi roné kí'dí ota, gi ore do lálalúgu mongú sáka éyi bi kí éyi tridri ga bi doné née nyé komo ere.

¹¹ "Simi sindí kadra máa bi kóo née ní, zí ya'dá ga bi kóo ota kasaní yée zíma gi simi gara bi Kayisaríya ní óguyé simi 'be bi kóo mánidisí ndisi simi a ní.

¹² Zí 'Dówú Lomo úku ledre zíma kídí, mánadá ási kí ndéré kéye wá. Zí 'yi lódú kací Yésü ga bi inyí doa kéri (6) simi gara bi Zópa ore ní inyiyé útuye do kacíma 'dýiyóto máa zaá gi zí Koronóliyo 'be.

¹³ Zí Koronóliyo úku 'dodo ledre miogu maláyika kóo zíne 'be ní zíze, kpá kí ledre bi úku zíne kídí, 'Kasa 'yi e mu simi Zópa kací o'do kí iriné Simúna Pétero ní.

¹⁴ Ni úku ledre bi yiij kí 'yi 'bi 'be 'bi eyí e ásé ómo gi zíya ní zíyi.'

¹⁵ "Nda simi bi mátónó ódro ní, zí 'Dówú Lomo ógúné doyé cé káa zí bi kóo ogu dozé simi mizefí ógu ené ní.

¹⁶ Gi ore née ní, zíma sómúndíki ledre bi kóo Ngére Yésü uku ní, 'Yiwáni ndisi í'bí babatíza kí iní, tí lá Lomo bábátízí séé kí 'Dówúne.'

¹⁷ Togú Lomo i'bí go kpá kémbí tákpasílí bi kóo i'bí zíze ga bi ɳguŋgúzé ledre 'bi Ngére Kírésito

Yésu ní, zí 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní, máayí 'bi amá náambi zíma úcuómo ledre bì Lomo mengi 'yi ené go ne ní?"

¹⁸ Simi bì uwúní ledre ba káa ní, ledre bì tarayé ní ndaa lolú wá. Nda née ní zíye mbófo Lomo kídí, "Lomo i'bí bifúó zí 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní zíye ótoómo kí méngi bísinyí ledre zíye ówo trídrí bì za fí ní."

'Yi e ɳguŋuní Ledre 'bi Yésu simi Ánatiyoko

¹⁹ Zí ngíti géyi 'yi ɳguŋu ledre 'bì Yésu ga bì koo ngasá bayiní roye gí zí 'do'dó bì koo ndísi méngi yée simi sindí kadra bì ufuní Sitifáno ní, ndéréoguyé gí simi kángá 'bì Fonisiya, kí cükú bì Sáyipuroso ní nda kí gara bì Ánatiyoko, ndísiyé úku bílámá ledre bì gí ro Ngére Yésu ní duý zí Yúda e.

²⁰ Tí lá ngíti géyi 'yi ɳguŋu ledre 'bì Yésu maa yée ga bì koo gí simi Sáyipuroso kí kángá bì Kuréne ní, ndéré 'bì eyé simi Ánatiyoko ndísi úku bílámá ledre zí Gírigí e kpá kí 'dódo bílámá ledre bì gí ro Ngére Yésu ní zíye.

²¹ Roko'bü 'bì Ngére Lomo ní koo bo kíye, zí tú'dú 'yi e ɳguŋu ledre 'bì Lomo zíye óyóló'bó mimbé'deyé zí Ngére Yésu.

²² Zí phanda ledre née ndéréoguné zí 'yi ɳguŋu ledre 'bì Yésu ga bì simi Yerusaléma ní, zíye kása Baranába simi Ánatiyoko íri.

²³ Simi bì ogu íri ní, nda kí lúrú úndru bì Lomo í'bí zí 'yi e ní, zí idíne kí mongú rokinyi. Zí ȳnyiné úku ledre zíye mbá kídí ma'dii, idisé kpá fú ɳguŋu ledre Ngére Yésu kí mimbé'desé kí'e'do.

²⁴ Baranába ní koo bílámá o'do kí 'Dówú Lomo siminé kpá 'yi bì ɳguŋu ledre 'bì Lomo go ní, zí 'dí'biogu tú'dú 'yi e zíye ɳguŋu ledre Ngére Yésu.

²⁵ Nda gi ore zí Baranába ndéréne gámásó'do Sáwulo simi gara bì Tarasísi ní.

²⁶ Simi bì nderé ndiki wo ní, zí 'dí'bi wo zíye ndéréye simi Ánatiyoko. Mengi nyé simibi kí'e'do Baranába e kí Sáwulo niyí ro moko ndíki kí 'yi ga bì ɳguŋuní ledre 'bì Yésu go simi Ánatiyoko ní ndísi 'dódo ledre gi ro Ngére Yésu zíye. Née sindí kadra bì tonóní ndólo 'yi lódú kací Yésu kídí 'yi ga bì 'bì Kíresito ní.

²⁷ Simi sindí kadra bì koo née ní, zí ngíti géyi nébi e ȳnyiyé gi simi Yerusaléma ndéréye simi Ánatiyoko íri.

²⁸ Zí nguru nébi gi dongará nébi ga gére née, kí ȳriné Ágaba tóroné 'dága simi roko'bü 'bì 'Dówú Lomo úku 'dódo ledre mongú 'bú bì ní ógu útú do sogo kángá mbá ní. Mongú 'bú née utú koo go simi sindí kadra bì koo Kiládiyo Káyísara ní mongú ngére 'bì Rómá ní.

²⁹ Zí 'yi lódú kací Yésu yéme ledre kídí, yée niyí kótru késí kpini kací éyi bì zíye ní kacíye mikékeria mbá, kása a sáká lafúye ga bì 'yi ɳguŋu ledre 'bì Yésu simi kángá 'bì Yudáya ní.

³⁰ Zí 'yi ga bì 'yi lódú kací Yésu ní kótru késí née tí káa zí bì yemení ledre gi roa ní do kása Baranába e kí Sáwulo kíe zí manda 'bì 'yi ga bì ɳguŋuní ledre 'bì Yésu go simi Yerusaléma ní.

12

Yata 'do'dó ro 'yi ga bì ɳguŋuní ledre Yésu ní

¹ Simi sindí kadra bì koo née ní, zí ngére bì Eróde ní tónóne méngi lárá ngíti géyi 'yi e gi dongará 'yi ga bì ɳguŋuní ledre 'bì Yésu go ní.

² Zí ȳnyiné úku ledre do lágáonzó Yakóbo lúndu Yiwaní kí mongú maku.

³ Simi bì lurú nda go kídí ledre née ní oto 'yi 'bì Yúda e go kí rokinyi ní, zí ndéréne 'dí'bi Pétero. Ledre née

mengi roné kadra Ayímbi bì ndisiní ndólo a 'De'dí ndaaá ní.*

⁴ Gi do kací bì 'di'biní Pétero ní, do ónzó wo simi sigini, kí'dí bì otoní asikíri e eso (4) eso (4) dongá a gbaá ndisi bándá wo ní. Eróde yeme koo ledre gi ro 'décí nganga Pétero gi do kací Ayímbi Umbuokpó[†] do komo tú'dú 'yi 'bi Yúda e.

⁵ Née ní, do bándáóto Pétero simi sigini íri. Tí lá zí 'yi ga bì ḥguṇguṇi ledre 'bi Yésu go ní ndisiyé kótru royé íni ini zí Lomo gi ro Pétero kí roko'buyé mbá.

⁶ Simi ndulu bì 'dá'dá gi zí Eróde kí 'dí'biogu Pétero 'décí nganga a ní, Pétero ni koo mi'dú'duné miódóne kí ká'dá kési e gbre, kí asikíri gbre dongáne. Asikíri máa yée ga bì koo do bi moko ore ní niyí 'bi eyé mitóroyé bándá mbotu sigini.

⁷ 'Diya káa ní, zí maláyika 'bi Ngére Lomo ólúne tóroné, zí bi óngóne 'dící sigini ore wéé. Zí kízi Pétero ro fúndú a, do úrú wo, zíá úku ledre zí Pétero kídi, "Di'diya ìnyíogu mu 'dága." Geré zí ka'dá kési ga gére née ndé'dé útúoyó royé gi ro siliya.

⁸ Nda gi ore zí maláyika úku ledre zíá kídi, "Ési bongó eyí mu kí wará eyí." Zí Pétero méngi ledre ga gére née tí kenée. Zí maláyika kpá úku ledre zíá kídi, "Kúrúkú mongú ngbángbá mbilí bongó eyí née mu roiyí zíyi lódú máa."

⁹ Zí Pétero lódú kací a zíye ólúoguyé sága gi simi sigini. Tí lá owo ené bì yaá ledre bì maláyika ndisi méngi a ba ni ma'díi ní wá. Somú 'bi ené ya kídi Lomo 'dodo roné zíne ne simi 'duru.

¹⁰ Zí maláyika e kí Pétero ókpóomo mizefí bi 'bi asikíri ga bì

ndisiní óndó bi ní, kí gbre bi eyé, ndéréoguyé gi ro odú a bì mbotu kési bì ndisi ólúogu simi mongú gara ní. Zí mbotu kési née líkpí roné zíye kí roné, zíye ólúoguyé sága. Simi bì olúoguní ní, zíye lódú mongú misi'di re kenée, 'diya káa ní, zí maláyika lélí ené ótoómo wo.

¹¹ Nda née ní, zí sómú ledre 'bi Pétero ndá'baoguné roa, zíá úku ledre kídi, "Cakaba ní, máowó go ma'díi. Ngére Lomo kasaogu maláyika ené née ne gi ro yómo máa gi simi ledre bì Eróde yemeoto gi romá kí ledre ga bì mbá Yúda e ndisiní sómú a idíní méngi máa kíe ní."

¹² Simi bì Pétero owoyeme nda kenée ní, zíá ndéréne 'be 'bi Maríya mbágá Yiwáni bì ngíti ịrija ni kpá Máríko ní, kí'dí bì tú'dú 'yi e kotrúní royé ndisi íni ini zí Lomo ní.

¹³ Miogu Pétero íri, zíá ndondóló ku mbotu, zí owukára bì 'yi moko 'be ore kí ịriné Róda ní ógu ndíziné zíá.

¹⁴ Simi bì owo kídi née kúrú Pétero ní, zíá idíne kí mongú rokinyi likpí aka gbawá mbotu, zíá ngásálugu roné úku ledre kídi, "Pétero ni bì tóro sága 'dáa ba ní."

¹⁵ Zíye úku ledre zíá kídi, "Áyí 'yi ịifu." Zíá kpá fú lányáne ro ledre née. Gi ore zíye úku ledre kídi, "Née ba íri maláyika ené."

¹⁶ Simi ledre bì niyí kíe ba ní, Pétero ni 'bi ené kpá fú ndondóló. Nda simi bì likpíni mbotu zíye lúrúndíki wo ní, zí tarayé ịdríne.

¹⁷ Zí Pétero méngi kíeyi zíye kí siliye yaá idíni ndécí tí, zíá líkpí ledre mi'dí'biogu wo bì Ngére Lomo 'di'biogu wo gi simi sigini ní zíye. Zíá úkuómo ledre zíye kídi, "Ídisé líkpí a zí Yakóbo e kí ngíti géyi 'yi ga

* ^{12:3} ^{12:3} Ayímbi bì ndisiní ndólo a 'De'dí ndaa: Ayímbi máa wo née ndisi lengbe 'dí'bi sili ìnyí doa gbre, ndisi tónó kí Ayímbi máa wo Umbuokpó ní. Yúda e ndisiní sómúndíki sindí kadra bì koo Lomo 'di'biogó yée gi simi izzibiti simia ní. Ólo Ólúogu 12:17-20. † ^{12:4} ^{12:4} Ayímbi Umbuokpó: Ni sindí kadra bì Yúda e ndisiní sómúndíki ledre bì koo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bi eyé e ufu owú 'bi eyé e wá gi zíá bì oróní sáma owú kábiríkí ro kágá mbotu eyé e ní. Zíá koo 'di'biogu yée gi simi izzibiti gi simi 'do'dó bì koo niyí simi a ní. Ólo Ólúogu 12:1-20.

bì 'yì lódú kací Yésu ní kenée." Nda néé ní zía ndéréókpó ené do ngítí bi.

¹⁸ Kí phiyí a néé ní, zí mongú ófú ìnyiné dongará asikíri ga bì kóo ndísińí bándá Pétero ní gí zía owoní éyí bì mengí wo ní wá.

¹⁹ Zí Eróde úwú ledre néé ní, zía kásá asikíri e gámásó'do wo. Gamání má, ndikiní wo wá. Zí Eróde ndólo asikíri ga bì kóo ndísińí bándá Pétero ní ndú'yú yée, zía úku ledre kídí idíní úfu yée 'dá'ba. Gí do kací ledre néé ní, zí Eróde ómúne gi sìmi kángá 'bì Yudáya ndéré ndísińé ca sìmi gara bì Kayisáriya ní.

Miúyu Eróde

²⁰ Ndísi 'bì Eróde ndaaá kóo bílámáne kí 'yì ga bì sìmi gara ga bì Táyre kí Sidóna ní wá. Zíye kótru royé ndéré lúru Eróde. 'Dá'dá odroní kí ngítí o'do kí ịriné Bílásita ní, ní ne 'yì bì kí ledrené owóowó 'be 'bì Eróde ore ní gí ro zía sáká yée. Nda gí do kací néé ní, zíye ndéréye zí Eróde gí ro zíye yéme ndísi eyé zía idíne bílámáne, gí zía yée ndísińí ómo do éyí miánu bì ndísińí ógu kíe gí sìmi kángá bì Eróde ní ne mongú ngére sìmi a ní.

²¹ Sìmi sìndí kadra bì otoní gí ro zíye ódroye ní, zí Eróde ési 'duo bongó bì ngére e ndísińí ési a duú ye ní ógu ndísińé kíe do kíti ngére ené ndísi ódroné kí 'yì e.

²² Zíye ángáye 'duo diri kídí, "Banda kúrú 'yíma'dí wá, yí ené kúrú lomo."

²³ Geré zí maláyika 'bì Ngére Lomo sémbí ónzó Eróde gbü bi, gí zía oto ené úndru Lomo wá. Zí kidri e ólúye ro Eróde zía úyuné.

²⁴ Tí sìmi ledre néé ní, ledre 'bì Yésu ní yí ené fú lá ngbóró ené 'dá'dá kí ndísi ángané.

²⁵ Sìmi bì Baranába e kí Sáwulo mengionzóní moko bì kóo kasaní yée ndéré méngí a ní, zíye ndá'balúgu royé gí sìmi Yerusaléma

sìmi gara bì Ánatiyoko, 'di'biutúní Yiwáni bì ngítí ịriá kpá Máríko ní kpa kíye.

13

Geléní Baranába e kí Sáwulo kásá yée

¹ Dongará 'yì ga bì ọguṇguní ledre 'bì Yésu sìmi gara bì Ánatiyoko ní, nébí e kí 'yì 'dódo ledre e niyí kóo bo. Baranába, Simiyóna bì ndísińí kpá ndólo wo Bükulu gí zí saná a bì bukuluné ní, Lusíya bì ogu gí sìmi kángá bì Kuréne ní, Manéna bì ngboró 'be 'bì ngére Eróde ní nda kí Sáwulo.

² Sìmi bì niyí ndísi óto úndru Ngére Yésu kí ndísi órú éyí miánu ní, zí 'Dówú Lomo úku ledre zíye kídí, "Ídísé í'dí sílíse gí ro Baranába e kí Sáwulo zíma, gí ro zíye méngí moko bì mágélé yée gí roa ní."

³ Nda gí do kací éyí miánu bì orúní kí ini bì ininí zí Lomo ní, zíye óto sílíye do Baranába e kí Sáwulo do í'dí sílíye gí royé zíye ndéréye.

Baranába e kí Sáwulo oguní sìmi Sáyípuroso

⁴ Kí roko'bü 'bì 'Dówú Lomo zí Baranába e kí Sáwulo ndéréoguyé sìmi gara bì kí ịriné Selúsiya ní, zíye nda 'dógú bi gí ore kí kuṛúngba sìmi cùkú bì Sáyípuroso ní. ⁵ Sìmi bì ndéréoguní sìmi gara bì kí ịriné Salamísa ní, zíye 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yì e sìmi 'Dící Kótru e 'bì Yúda e. 'Di'biutúní kóo Yiwáni* kpa zíya ndísi sáká yée kí moko.

⁶ Zíye ndéré 'décí bi gí sìmi cùkú néé vé gí sìmi gara bì kí ịriné Páfoso, kí'dí bì ogu ndikiní 'yì mala kí ịriné wotí Yósawa bì mengí roné ya néé ní nébí ní.

⁷ Ni ezegámá Sereğisu Páwulosu gávana 'bì cùkú máa néé ní, ní 'yì ówo ledre kíngaya. Gí ore, zí gávana néé kákasa kací Baranába e

* **13:5 13:5** Yiwáni: Yiwáni ba ndísińí kpá ndólo wo Máríko. Mizefí ledre bì ukuní gí roa ní ní sìmi Moko 'bi 'yimikása e 12:12. Bükulu bì Bílámá ledre bì Máríko eké ní eké ne.

kí Sáwulo gi zía ili gi ro úwú kúrú Lomo gi zíye.

⁸ Tí lá zí 'yi mála bì Elimási, bì néé ịri a simi tara Gírigí ní ndísiné fála yée, áyíne gi ro 'dí'bióyó sómú ledre 'bì gávana 'dá'ba káa bì ní ńgúngu ledre Yésu ke.

⁹ Nda néé ní, Sáwulo bì ndísiní kpá ndólo wo Páwulo ní, simi roko'bü 'bì 'Dówú Lomo, zía lúrú bi mbí komo Elimási zía úku ledre kídi,

¹⁰ "Áyí owú ngére 'bì bicayi lomo e. Bì ní kpá okó ro bílámá ledre e za mbá. Áyí 'yi ḫanga kpá 'yi méngi bisinyí ledre e. Kací kadra e mbá, íli 'bì eyí fú lá óyóló'bó ma'díi ledre 'bì Ngére Lomo káa do ḫanga.

¹¹ Cakaba ní, Ngére Lomo ní 'bì 'do'dó zíyi, zí komoyí 'dútuné kí síli nyere útúásá lúrúndíki misúwu kadra wá."

Geré zí komo Elimási 'dútuné, zía ndísi gámálící roné kí só'do 'yi bì ní kókó néé ní.

¹² Simi bì gávana lurú ledre bì mengi roné zí Elimási káa ní ní, zía ńgúngu ledre Ngére Yésu. Zí taraa ídríne kíngaya kí úwú ledre bì 'dódóní gi ro Yésu ní.

Páwulo úku bílámá ledre 'bì Yésu simi Pisidiya

¹³ Gi simi Páfoso, zí Páwulo e kí lafúne e ínyiyé ndéréye kí kurúngba simi Períga gara bì simi Pamafiliya, kí'dí bì Yiwáni otoomo yée zía ndá'balúgu roné simi Yerusaléma ní.

¹⁴ Zíye ínyiyé gi simi Períga ndéréoguyé simi gara bì kí ịriñé Ánatiyoko bì simi Pisidiya ní, nda simi Síli 'bì 'Dówúro[†] zíye ndéré ndísiyé bi simi 'Díci Kótruro 'bì Yúda e.

¹⁵ Gi do kací ledre bì oloní gi simi lorù bì Mýsa eké kí yée ga bì nébi e ekéní ní, zí manda 'bì 'Díci Kótruro kákasa zíye kídi, "Lúndumá e, togú

ledre ní bo tarasé gi ro zíse sáká 'yi e kíe yá, ógusé mu úku a."

¹⁶ Zí Páwulo ínyioguné 'dága, zía úcúomo yée kí síli ne, zía nda tónóne ódroné. "Lafúma Isiréle e kí 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní bì ndísisé óto úndru Lomo ní, índisé aka mbílise zíma.

¹⁷ Lomo bì 'yi lúrú bi kací Isiréle e ní, gelé kóo bulúnduzé e ne káa do 'yi ené e, zía óto yée zíye étriyyé kíngaya simi bì níyí simi kángá 'bì Ízibiti ní, kí mongú roko'bü 'bì Lomo, zía 'dí'biogu yée gi simi Ízibiti 'dá'ba,

¹⁸ zía útusimíné kí simibi cí gbre sáká yée simi bì níyí simi súwú ní.

¹⁹ Zí Lomo í'bí roko'bü zí Isiréle e zíye rómo komo sí do 'yi ga bì ínyi doa gbre bì ndísiní ndísi simi Kanána ní, zía í'bí kángá néé zí 'yi ené e ndísiyé simi a káa do 'bì eyé.

²⁰ Ledre néé mengi kóo roné mbá kí simibi míya eso doa cí gbre doa sokó (450).

"Gi do kací ledre néé ní, zí Lomo gélé 'yi 'décí ngbanga e zíye ndísi lúrú bi doyé gi simi sindí kadra 'bì nébi Sámele.

²¹ Nda simi bì 'yi e ndu'yúní ndu'yú gi ro do óto ngére zíye ní, zí Lomo óto Sáwulo owú 'bì Kísi gi simi kúfú Benzemúna káa do ngére, mengi kóo moko kí simibi e cí gbre.

²² Gi do kací bì 'dí'biyoní wo ní, zí Lomo óto Dawídi káa do ngére. Ba ledre bì Lomo úku gi roa ní, 'Máówo bú kídi Dawídi owú 'bì Zése ní o'do bì utúásá kpíñi kací mimbé'demá ní. Ni 'yi bì ní méngi ledre ga bì málli yée ní mbá.

²³ "Gi dongará bulúndu Dawídi e, Lomo 'dí'biogu Yésu 'Yi yómo 'yi e go zí Isiréle e káa zí bì kóo mocú ledre a 'desí ní.

²⁴ 'Dá'dá gi zí Yésu kí óguné, Yiwáni ndísi kóo 'dódo ledre

[†] **13:14 13:14** Síli 'bì 'Dówúro: Née ní mongú síli 'bì Isiréle 'bì ini zí Lomo, menginí moko simi a wá. Zíye ndísiyé sómúndíki ledre kídi Lomo otoogu ere kí do sogo kángá kpá kí ledre bì Lomo yomo yée gi simi moko 'bì owúkúlú e gi sí síli ngére 'bì Ízibiti ní. Ólo Ólúogu 20:8-11, Gbre lorù 5:12-16.

óyóló'bó sómú ledre kí í'bí babatíza zí Isiréle e.

²⁵ Káa zí bi Yiwáni ni koo go gbóo gi ro méngiónzó moko ené ni, zia koo úku ledre kídí, 'Sómúsé esé ya máayí 'bi amá náambi? Mándá 'bi amá 'Yí yómo 'yi e bi ndísisé óto komosé gi roa ni wá. Tí lá ni ógu 'bi ené gi do kacíma, máutuásá í'díogu gbawá wará ené gi sindíja.'

²⁶ "Lafúma Isiréle e, bulúndu Abarayáma e, nda kíse 'yi óto úndru Lomo ga bi ngará ndásé Yúda e wá ni mbá, sanda bi gi ro 'Yí yómo 'yi e ba ni, Lomo kasa gi rozé mbá.

²⁷ 'Yí ga bi ndísiní ndísi simi Yerusaléma kí manda eyé e mbá, owo 'di'biní eyé bi ya Yésu ni 'Yí yómo 'yi e ni wá. Gba kúrú nébi ga bi ndísiní ólo a kací Sílí 'bi 'Dówúro ni za mbá owo 'di'biní eyé ini ledre gi simi a wá. Zíye 'décí ngbangá roa gi ro zí ledre bi nébi e ukuní ni óguné ma'díi.

²⁸ Abú owoní eyé mbigí sí ledre bi gi ro do úfu wo gi roa ni wá yá, zíye úku ledre zí Piláto idí úfu wo 'dá'ba.

²⁹ "Simi bi mengionzóní ledre bi nébi ekení gi ro Yésu go ni, zíye ímbióto wo gi do mingbúngbu kágá ndré kíe óto a.

³⁰ Tí lá, Lomo uru wo goó gi simi umbu,

³¹ zia 'dódo ándá roné kí tú'dú sílí e zí 'yi ené ga bi koo nderení kíye gi simi kángá bi Galiláya simi Yerusaléma ni. Niýí cakaba go ye 'yi ga bi lurúní wo go cù kí komoyé do ndísiyé úku ledre gi roa zí 'yi ezé e ni.

³² "Oguzé ona úku 'dódo bílámá ledre zíse. Éyí bi koo Lomo mocú ledre a zí bulunduzé e ni,

³³ méngi roné go zíze bulúndu yée, kpurú gi simi miúru Yésu zia ídine trídri. Káa zí bi Dawídi eké simi gbre Búkú ené 'bi ke'bi ni.

" 'Áyí owú 'bi amá, karaba máayí go 'Búyí.'

³⁴ Ba ledre bi Lomo uku gi ro miúru Yésu ni, umbua utúasá énye simi bi wá,

'Máayí í'bí úndru bi ma'díi lúyú ledre ndaá simi a wá ni zíyi, káa zí bi mámocú ledrea zí Dawídi ni.'

³⁵ Káa zí bi Dawídi eké do ngítí bi simi ke'bi ené kídí,

'Utúasá eyí ótoómo 'Yí eyí bi lúyú ledre ndaá roa wá ni zia ényené wá.'

³⁶ "Simi bi koo Dawídi méngi ledre bi Lomo ili zia méngi a simi sindí kadra máá 'bi ené ni, zia úyuné, do óto wo káa zí 'bi bulúnduga ga kóna ni, zí umbu a ényené cíki simi bi ore.

³⁷ Tí lá Yésu bi Lomo uru wo gi simi umbu ni, umbu a enye ené simi bi wá.

³⁸ "Bi nda go kenée ni, lúndu 'bi ené e, máili go zíse ówo a kídí bílámá ledre bi má'dódo zíse 'bi lúlúoyó lúyú ledre ni, ni kpurú gi simi Yésu.

³⁹ Kpurú gi simi Yésu ma'dáa 'yi ga bi ńguñguní ledrea go ni, Lomo ni lúlúoyó lúyú ledre eyé bi lorú 'bi Músa utúasá lúlúoyó a gi rosé 'dá'ba wá ni.

⁴⁰ Ídísé bándá rosé káa bi ledre bi nébi e ukuní ni kí méngi séé.

⁴¹ Zí Lomo úku ledre kídí, " 'Lúrúsé aka, séé 'yi ga bi ndísisé úkucáyi ledre gi romá ni, tarasé ni karanée ídrí zíse úyusé miúyu.'

Máayí ógu méngi ledre simi sindí kadra esé útúasásé ńguñgu a wá, abú ngítí 'yi uku yeme ledre gi roa zíse.' "

⁴² Káa zí bi Páwulo e kí Baranába niyí go ólúogu eyé gi simi 'Dící Kótruro 'dá'ba ni, zí 'yi e úku ledre zíye ya idíní ndá'baogu simi ngítí Sílí 'bi 'Dówúro gi do kací wo ba gi ro úku ándá bílámá ledre gi ro ledre néé zíye.

43 Sími bì 'yì e bayiní gi do bi kótruro ní, zí tú'dú Yúda e kí 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní bì oyólo'bóní roye káa do 'yì ńgúngu 'dodo ledre 'bì Yúda e ní, ńnyiyé lódú Páwulo e kí Baranába, bì odroní zíye kídí idíní kpá fú lányá ro bílámá ledre 'bì Lomo bì uwúní née.

44 Sími Sílí 'bì 'Dówúro bì gi do kací a née ní, zí 'yì e gi sími gara ore za mbá óguyé úwú ledre gi ro Ngére Yésu.

45 Sími bì Yúda e lurúní tú'dú 'yì ga bì yokoní roye ní, zíye óto ledre símiyé kí ndísi úku sínyi ledre gi ro ledre ga bì Páwulo ndísi úku yée ní.

46 Nda née ní, zí Páwulo e kí Baranába úkulúgu ledre zí Yúda ga gére née o'buó'bu kídí, "Azé kóo úku útu ledre 'bì Lomo zíse 'dá'dá kí. Tí lá bì ásisé yì esé miási ílisé esé óto rosé kí ledresé owóowó gi ro zíse ówo trídrí bì fí ní wá ní, azé go ógu ótoómo sée zíze ndéré ezé zí 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní.

47 Ba ledre bì Ngére Lomo uku zíze ní,

" 'Máooto sée go bimíóngó zí 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní, gi ro zí 'yì e do sogo kángá mbá ómoyé.' "

48 Sími bì 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní uwúní ledre née kenée ní, zíye ídye kí rokinyi kpá kí óto úndru bílámá ledre Ngére Yésu. Zí 'yì máa ga bì kóo niyi go migéléye gi ro trídrí bì za fí ní ńgúngu ledre Yésu.

49 Zí ledre 'bì Ngére Yésu ángané kací bì e za mbá.

50 Tí lá, zí Yúda e ési ledre sími mingburoko kará ga bì kí ledreyé owóowó bì ndísińí óto úndru Lomo ní kpá kí mingburoko ya'dá ga bì niyi ye manda zí lafúye sími gara ore ní. Zíye tónó méngi lárá Páwulo e kí Baranába, do ógóoyó yée gi sími kángá eyé gi ore 'dá'ba.

51 Nda gi ore née ní, zí 'yimikása ga gére née ú'buó'bu gí ro sindíye gi ro 'dodo a zí Yúda e kídí Lomo asi go gi roye, zíye ndéréokpó eyé sími gara bì kí iriné Ikoníyomo ní.

52 Zí 'yì lódú kací Yésu ga bì sími Ánatiyoko ní, ndísi ídye kí mongú rokinyi kpá kí 'Dówúro Lomo símiyé.

14

Páwulo e kí Baranába oguní sími Ikoníyomo

1 Ledre kéyi kérí ba méngi kpá roné sími gara bì Ikoníyomo ní. Zí Páwulo e kí Baranába ndéréye sími 'Dící Kótruro. Zíye ndísi úku 'duo ledre ga bì ndísi 'dí'bi do 'yì e mi'dí'bi ní. Zí tú'dú Yúda e kí 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní ńgúngu ledre Ngére Yésu.

2 Tí lá zí Yúda máa yée ga bì asiní kí ńgúngu ledre Yésu ní, esí ledre sími 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní gi ro zí sími doyé sínyíne ro 'yì ga bì ńgúnguní ledre Yésu go ní.

3 Née ní zí Páwulo e kí Baranába lú'búye ore cúku'dée, do ndísi ódroye kí roko'bu gi ro Ngére Yésu, bì 'dodo kídí ma'díi í'bí roko'bu ne zíye ndísiyé méngi mingburoko ledre ga bì kí roko'bu yé, kí yée ga bì tara 'yì ndísi ídrí gi zíye miídrí ní.

4 Zí 'yì ga bì kóo sími gara ore ní ífi símiyé, ngítí géyi ńgúnguní 'bì eyé kóo ledre 'bì Yúda e, ngítí géyi ńgúnguní 'bì eyé ledre 'bì 'yimikása e.

5 Gi ore, zí ngítí géyi 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní kí Yúda e, ndro kí manda eyé e yéme ledre dongaraye gi ro méngi lárá 'yimikása e gi ro óngboónzó yée kí tutú.

6 Sími bì 'yimikása e uwúní ledre née ní, zíye ngásáókpó eyé sími Lísitra kí Dérebe gara ga bì sími Likóniya kpá kí ngítí géyi bi ga bì sími Likóniya ní.

7 Sími bì niyí íri ní, zíye ndísiyé fú lá 'dódo bílámá ledre 'bì Ngére Yésù zí 'yì e.

Páwulo 'dodo ledre simi Lísitra kí Dérebe

8 Sími bì Páwulo ní ndísi 'dódo ledre zí 'yì e sími Lísitra ní, o'do ní koo bo ore migigíri kú bì arání wo ní underé ené wá.

9 Zí o'do née ndísiné índi mbíliné úuwú ledre bì Páwulo ndísi úku a ba. Zí Páwulo lúrú cù mbígí kúrú'bú komoa, zíá ówo a kídí o'do ba ńguñgu ledre Yésù go, utúasá go do yómwo.

10 Zí Páwulo ndólo wo kí kúrúne 'dága kídí, "Inyiogu mu tóro 'dága do sindiyi." Zí o'do née lé'béne geré milé'bé 'dága do tónóne gámálící roné.

11 Sími bi tú'dú 'yì e lurúní ledre bì Páwulo mengi ba ní, zíye gbúróbóye kí tara eyé 'bì Líkóniya e kídí, "lomo e oguní go zíze kí toso 'yima'dí royé."

12 Zíye ifí irlí lomo eyé bì Zíya ní do Baranába, lomo máa wo bì kí irliné Ámasi ní do ifí iria do Páwulo gi zíá 'di'bi koo manda 'bì ódro ne.

13 Zí 'yì 'dáná eyí zí lomo bì Zíya, bì kí 'dící 'bì lomo gbóo cigí gara ore ní, oguné kí ya'dá ítí e kí misúrú kágá e, gi zíá wo kí tú'dú 'yì ga gére née iliní í'bí eyí ga gére née káa do 'dáná eyí eyé zí 'yimikása e.

14 Sími bì 'yimikása ga bì, Baranába e kí Páwulo uwúní ledre née kenée ní, zíye lófo bongó e gi royé zíye ngásá útúye dongará tú'dú 'yì ga gére née, kí gbúróbóye kídí,

15 "Méngisé ledre kenée gi ro 'di? Azé 'bì ezé kpá lá 'yima'dí káa zí sée ní. Oguzé ona ba kí bílámá ledre zíse, ódrozé zíse gi ro zíse ótoómo kí méngi bicayi ledre e, zíse ndá'balúgu rosé zí Lomo bì ní triðríné za fí ní, bì otú ere kí do sogo kángá nda kí mikkavu e kí eyí ga bì símiyé za mbá ní.

16 Ga koo 'desí ní, Lomo otoomo koo ríkí sì do 'yì e zíye ndísiyé

méngi ledre eyé bì utúasá kací komoyé ní.

17 Tí lá bì ba ní, Lomo ndísi fú lá 'dódo roné zíse kídí, née ní bo kí bílámá eyí ga bì ndísi méngi yée zíse ní. Ndísi kása iní zíse gi komo ere do futú eyí miánu esé e sími bílámá sindí kadra, ní ne 'yì bì ndísi í'bí eyí miánu zíse, kpá 'yì óto sée kí rokinyi."

18 Tí do mbágá ledre bì 'yimikása e ukuní ba ní, ní koo miórúné zíye kíngaya gi ro zíye úcuómo tú'dú 'yì ga gére née kí 'dáná eyí zíye.

19 Gi ore, zí ngíti géyi Yúda e óguyé gi sími Ánatiyoko kí Ikoníyomo sími Piṣídiya sínýíónzó sími do tú'dú 'yì ga gére née zíye útú eyé go do kacíye. Zíye óngbo Páwulo kí tutú do óvo wo ndéré ónzó óto a gi sími gara sága kí sómú ledre bì yaá uyu go ní.

20 Tí lá sími bì 'yì lódú kací Yésù oguní tóro gbaá dongá Páwulo ní, zíá inyioguné 'dága ndá'balúgu roné sími gara íri. Sími bì bi arálo'bó roné ní, zí Páwulo e kí Baranába ndéréókpóye sími gara bì kí irliné Dérebe ní.

'Yimikása nda'baní sími Ánatiyoko kí Súriya

21 Zí Páwulo e kí Baranába ndísiyé 'dódo ledre bílámá ledre sími gara do 'di'bi do tú'dú 'yì e zíye ídíye 'yì lódú kací Yésù. Nda née ní zíye ndá'balúgu royé sími Lísitra, Ikoníyomo nda kí Ánatiyoko.

22 Sími gara ga bì ndéréoguní gi símiyé née ní, zíye ndísiyé sáká 'yì ga bì 'yì lódú kací Yésù ní gi ro zíye tóroyé ngbúó sími ngúngu ledre eyé. Zíye úku ledre kídí, "Azé 'dó'dó mi'dó'dó kí azé fú ógu 'be 'bì Lomo."

23 Zí Páwulo e kí Baranába gélé manda e zí 'yì ga bì ńguñguní ledre Yésù go ní do bi eyé e mikkékeṛia za mbá. Zíye órú eyí kí íni ini zí Lomo, zíye ótoómo manda ga gére née do

sílì Ngére Yésu, bì ni duý ne 'yi bi ótoní mimbé'deyé roa ní.

24 Gi do kací bi Páwulo e kí Baranába gamáonzóní bi ga bi sími Piṣidiya go ní, zíye ndéréoguyé sími kángá bi Pamafiliya ní.

25 Nda sími bi 'dodoní ledre zí 'yi e sími gara bi Períga ní, zíye ókpóye sími gara bi kí ıriné Atalíya.

26 Nda gi ore, zíye 'dógu bi kí kuṛungba ndá'balúgu royé sími Ánatiyoko kí'dí bi koo 'yi ga bi ngunguní ledre Yésu i'bíní yée do sílì Lomo kí sáká éyí ené gi ro moko bi Páwulo e kí Baranába mengionzóní ní.

27 Sími bi oguní sími Ánatiyoko bi sími kángá 'bi Súriya ní, zíye yóko zaá 'yi ga bi ngunguní ledre Yésu go ní ndro do bi kí'e'do do líkpí ledre ga bi Lomo mengi yée kí misi'di bi Lomo líkpí zí 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní ngúngu ledre Yésu ní.

28 Nda née ní, zíye ndísiyé kí lafúye ga bi niyi 'yi lódú kací Yésu ní ore kí ngbángbá sílì e.

15

'Yi e kotruní royé sími Yerusaléma

1 Zí ngíti géyi ya'dá e óguyé gi sími kángá 'bi Yúdáya sími gara bi Ánatiyoko ní tónóye 'dodo ledre zí 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu ní kídi, "Togú útúsé ngbúru káa zí bi lorú bi Músa 'dodo ní wá, ómosé wá."

2 Zí Páwulo e kí Baranába ndísiyé ítí kangú kíngaya kí úku ló'bó ledre née dongaráye kéye. Gi ore née ní, do gélé Páwulo e kí Baranába kí ngíti géyi lafúye 'yi ga bi ngunguní ledre 'bi Yésu go ní gi ro do ndéréye ódro ledre gi ro ledre née kí 'yimikása e kí mingburoko 'yi ga bi sími Yerusaléma ní.

3 Zí 'yi ga bi ngunguní ledre 'bi Yésu go ní í'bi misi'di zíye ndéréye. Nderení koo kpurú gi sími kángá ga bi Fonisiya kí Samáriya ní. Zíye líkpí ledre gi ro 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní bi ngunguní ledre 'bi

Yésu ní. Zí ledre née óto 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu ní idíye kí mongú rokinyi.

4 Sími bi nderéoguní sími Yerusaléma ní, zí 'yi ga bi ngunguní ledre 'bi Yésu go ní, kí 'yimikása e nda kí mingburoko 'yi ga bi íri ní 'dí'bi yée sími sumú. Zí Páwulo e kí Baranába líkpí ledre ga bi Lomo mengi yée kpurú gi símiyé ní zíye.

5 Tí lá zí ngíti géyi 'yi ngúngu ledre 'bi Yésu máa yée ga bi 'bi eyé Farusáyo e ní úku ledre kídi, "'Yi lódú kací Yésu ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní, idíni útú ngbúru, do ndísiyé lódú lorú 'bi Músa."

6 Zí 'yimikása e kí mingburoko 'yi e yóko royé ódroye do ledre née.

7 Gi do kací ngbángbá ódro, zí Pétero ìnyioguné 'dága ódróné zíye kídi, "Owú 'bi babá e, ówosé bú kídi Lomo gelé máa goó 'desí gi dongaráze gi ro zí 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní úwú bílámá ledre 'bi Yésu gi taramá gi ro zíye ngúngu a.

8 Lomo bi owo sómú ledre 'bi 'yi e mbá bú ní, 'dodo go kídi née oto 'búye go. Sími bi kása 'Dówúne zíá ógu ndísiyé káa zí bi koo mengi zíze ní.

9 Ifi ené dongaráze kéye wá, luluoyó lá lúyú ledre eyé gi zíá bi ngunguní ledre Ngére Yésu go ní.

10 Bi kenée ní, éyí bi ílisé úzu Lomo kí ímbióto mongú éyí owóowó do 'yi lódú kací Yésu ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní, bi gba zée kí bulunduzé e utúasázé ímbí a wá ní gi ro 'di?

11 Ngére ezé Yésu mengi bílámá ledre go zíze, gi zíá bi ngunguzé ledre ené ní, zí Lomo yómo zée kpá káa zí bi koo yomo 'yi ga bi ndaní Yúda e wá sími bi ngunguní ledre Yésu ní."

12 Zí 'yi ga bi koo yokoní royé ore ní mukúye 'duo tí, ndísi úwú kací mingburoko ledre kí ledre ga bi tara 'yi e ndísi ıdrí gi zíá miıdrí bi

Baranába e kí Páwulo ndisíní líkpí a bì Lomo mengi kpúrú gi sìmiyé dongará 'yi ga bì ndaní Yúda e wá ní.

¹³ Sìmi bì ukuonzóní ledre eyé go ní, zí Yakóbo úku ledre zíye kí kúrúne 'dága kídí, "Owú 'bi babá e, úwúsé aka ledre bì máayí úku a ba.

¹⁴ Simúna líkpí yeme misi'di bì kóo Lomo 'dodo sáká éyí ené zí 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní go sìmi bì gelé 'yi e gi dongaráye zíye ídíye káa do 'yi ené e ní.

¹⁵ Kúrú nébì e utúasá go kpini kíe, káa zí bì ní miéké ní.

¹⁶ Lomo uku kídí,
"Gì do kací ba ní, máayí ndá'baógu
í'bílúgu ngére 'bi Dawídí
bì utú káa zí kútú bì ndurú go
ní.

Mindúrú a née ní,
máayí úbúlúgu a zíá ndá'baóguné
ringí do biné,

¹⁷ gi ore, ngiti geyi sí do 'yi e mbá
niyi ógu zíma kí 'yi máa yée
ga bì ngará ndaní Yúda e wá
ní, niyi ídí 'yi amá e. Máa
Ngére mayéme koo ledre ga
géré née máa'

¹⁸ káa zí bì 'yi e ówoní koo bú
'desí ní.

¹⁹ "Kací sómú ledre amá, ndazé
ndisi tóro 'dútu kó'dú 'yi ga bì ngará
ndaní Yúda e wá ní kí ndá'balúgu
royé zí Lomo wá.

²⁰ Ni miútúásáne idizé éké
wáraka zíye kídí, ndaní ánu éyí
miánu bì 'danání zí lomo ga bì
yemení yée kí sili 'yi ní wá. Ndaní
só'do royé kí 'yi bì ofúní aka royé
kéne wá ní wá. Ndaní kpá ánu esí
togú mbú sáma bangá bì kpúronyó
'dewení lá go a ngará sáma loloonzó
roné gi sìmi wá ní wá.

²¹ Gi zíá 'dodoní koo lorú bì
Músa eké ní go 'desí zí 'yi e
sìmi mingburoko gara e kací Sili
'bi 'Dówúro e mbá sìmi 'Díci
Kótruro e."

*Wáraka zí 'yi 'bi Yésu ga bì ngará
ndaní Yúda e wá ní*

²² Nda née ní, zí 'yimikása e kí
ngiti geyi mingburoko 'yi e ndro kí
'yi ga bì ngunguní ledre 'bi Yésu
go ní za mbá, yéme ledre gi ro
do gélé 'yi e gi dongaráye do kasa
yée kí Páwulo e kí Baranába sìmi
Ánatiyoko. Zíye gélé ya'dá e gbre
Yúda bì ndisíní ndólo wo Barasába
ní kí Síla bì niyi kí ledreyé owóowó
zí 'yi ga bì ngunguní ledre 'bi Yésu
go sìmi Yerusaléma ore ní.

²³ Ba wáraka bì ekéní do kasa yée
kíe ní.

Zée 'yimikása e kí ngiti geyi
mingburoko 'yi e nda kí lafúse ga
bì ngunguní ledre 'bi Yésu káa
zí sée ní. I'bízé mandá go zíse,
sée ga bì ngará ndásé Yúda e wá
zíse ngúngu ledre ené sìmi gara
bì Ánatiyoko sìmi kángá bì Súriya
nda kí kángá bì Silísiya íri ní.

²⁴ Uwúzé go kídí ngiti geyi 'yi e
gi dongaráze gi yáa oguní go ndisi
'dó'do sée kí ledre bì ní i'bí lerí
sìmi sanáse zíá kpá kí sinyi sómú
ledre esé kí ledre ga bì ndisíní
úku a ní. I'bízé ezé misi'di née ze
zíye wá.

²⁵ Bi kenée ní, kotruzé rozé
go ndro do bi kí'e'do zíze go gélé
'yi e zíye ndéréye zíse íri kí bílámá
ezegámáze ga bì Baranába e kí
Páwulo,

²⁶ ga bì koo i'bíni royé zí umbu
gi ro keyi Ngére ezé Kírésito Yésu ní.

²⁷ Bi nda go kenée ní, kasazé
Yúda e gi yáa go zíse íri kí Síla gi ro
zíse úwú ledre bì ekézé zíse ba cù gi
tarayé.

²⁸ Utúasá go ro 'Dówú Lomo kpá
ndro kíze kídí, utúasázé óto ngiti
éyí miówó dosé rómo gi do lorú bì
ndisisé lódú a ní wá.

²⁹ Ndásé ánu éyí miánu bì
'danání zí lomo ga bì yemení yée kí
sili 'yi ní wá. Ndásé só'do rosé kí
'yi bì ofúsé aka rosé kéne wá ní wá.
Ndásé kpá ánu sáma togú mbú esí
bangá bì kpúronyó 'dewení lá go a
ngará sáma loloonzó roné gi sìmi a

wá ní wá. Ídísé í'dí sílise gi ro éyí ga gére zí mindísisé idíne bílámáne.

Lomo idí kíse íri.

³⁰ Zí ya'dá ga bi geléní yée néee ní 'dí'bi misi'di ndéréye simi Ánatiyoko kí'dí bi ndolo yokoní zaá 'yí ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Yésu go ní do í'bí wáraka néee ní zíye.

³¹ Simi bi 'yí e oloní wáraka néee ní, zíye idíye mbá kí rokinyi kí uwú ledre bi ukuní zíya sáká yée ní.

³² Yúda e kí Síla niyí ye nébi ga bi kóo 'dibiní ngbángbá sındí kadra ndísi sáká yée kí úku ledre zíye gi ro zíye idíye kí roko'buyé ní.

³³⁻³⁴ Gi do kací bi ndísiñí ore kí owú sílì ca ní, zí 'yí ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Yésu go ní í'bí misi'di zíye ndá'bayé, bílámáne zí 'yí ga bi kóo kasaní yée ní.

³⁵ Páwulo e kí Baranába idíakání 'bi eyé cíki simi Ánatiyoko ore, kí'dí bi yée kí ngítí geyí tú'dú lafúye ndísiñí 'dodo bílámá ledre 'bi Ngére Yésu ní.

Páwulo ifiní dongaráye kí Baranába

³⁶ Gi do kací sílì ca, zí Páwulo úku ledre zí Baranába kídí, "Nda'bazé aka mu lúrú lafúze ga bi kóo 'dodozé ledre gi ro Ngére Yésu zíye kací gara ga gére néee mbá, gi ro zíze ówo misi'di bi ndísiñí méngi ledre ga bi kóo 'dodozé zíye doa ní."

³⁷ Baranába ili kóo 'dibíutú Yiwáni bi ndísiñí kpá ndólo wo Máríko ní kpa zíye ndéréye kíye.

³⁸ Tí lá kací sómú ledre 'bi Páwulo, ndaá miútúásáne zíye 'dibíutú wo wá, gi zíya otomo kóo yée simi kángá bi Pamafiliya ní, mengi oguzé kóo moko kíye gi do oduné wá.

³⁹ Zí lála ká'dá idíne dongará Páwulo e kí Baranába miórúné kíngaya. Gi ore zíye ífi simiyé. Zí Baranába 'dibí Máríko zíye 'dógu bi kí kurúngba ndéréye do cíkú Sáyípuroso.

⁴⁰ Zí Páwulo gélé Síla zíye ndéré 'bi eyé kíne, gi do kací bi 'yí ga bi 'yí lódú kací Yésu ininí ini zí Lomo

do ótoómo yée do sílì Ngére Lomo gi ro zíya lúrú bi kacíye ní.

⁴¹ Zí 'dibí misi'di bi kpúrú gi simi Súriya kí Silísiya ní, kí úku ledre bi ni sáká 'yí ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Yésu go íri ní.

16

Páwulo gelé Timatíyo e kí Síla

¹ Zí Páwulo e kí Síla ndéréye simi gara ga bi Dérebe kí Lísitra ní, kí'dí bi ngúru 'yí lódú kací Yésu bi kí iriné Timatíyo ndísi ndísi ní. Mbágáa ní kóo Yúda bi ɳguŋgu ledre 'bi Yésu go ní, tí lá 'bú a ní kóo 'bi ené Girígi.

² 'Yí lódú kací Yésu ga bi simi gara ga bi Lísitra kí Ikoníyomo likpíní mbá bílámá ledre gi ro Timatíyo.

³ Páwulo ili kóo 'dibíutú Timatíyo kpa zíye ndéréye kíye, néee ní zíya óto Timatíyo zíya útúne ngbuřu, gi zíya Yúda ga bi kóo do bi bi ndísi ndísi doa ní owoní mbá bú kídí 'bú Timatíyo ní Girígi.

⁴ Káa zí bi Páwulo e niyí ndísi kí gámá kací gara ga gére ní, zíye ndísiyé 'dodo lorú bi kóo 'yimikása e kí mingburoko 'yí ga bi simi Yerusaléma ekéní gi ro zí 'yí ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Yésu go ní zíye ndísiyé lódú a.

⁵ Bi kenée ní, zí 'yí ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Yésu go ní tóroyé ngbúó simi ɳgúŋgu ledre eyé. Zí ledre 'bi Lomo ndísi ngbóróné 'dá'dá kací kadra mbá.

Lomo 'dodo roné simi 'duru zí Páwulo simi Tóra

⁶ Zí Páwulo e kí lafúne ndéréye kí gámáonzó bi e simi kángá 'bi Pharagáyi kí Galatíya mbá, gi zí 'Dówú Lomo ili ené kóo zíye úku kúrú Lomo zí 'yí e simi kángá 'bi Ásiya wá.

⁷ Simi bi nderéoguní do mama bi dongará kángá ga bi Mayásiya kí Beteníya ní, zíye áyíye go gi ro ndéréye simi Beteníya, tí lá 'Dówú Yésu ɳguŋgu ené kóo zíye ndéréye íri kpá wá.

8 Bi kenée ní, zíye 'décí bi gi dongá Mayásiya zíye ndéréókpóye simi gara bi Tóra ní.

9 Kí ndulú a née ní, zí Lomo 'dodo roné simi 'duru zí Páwulo, zía lúrúndíki lili o'do gi simi kángá bi Mekedoníya ní kí ndéndí roné zía kídí, "Ógu mu sáká zée 'yí 'bi Mekedoníya."

10 Kpá lá gi do kací bi Lomo 'dodo lili o'do née zí Páwulo ní, geré zíze ínyizé ndéréze simi Mekedoníya, gi zía ńguñguzé go kídí Lomo ndolo zée* go ndéré 'dodo bílámá ledre 'bi Yésu zí 'yí ga bi íri ní.

Lúdiya ńguñgu ledre Ngére Yésu

11 Zíze 'dógu bi gi simi Tóra kí kuřungba mbi geré simi cükú bi kí ıriné Samoturési. Nda simi bi bi aralo'bó roné ní, zíze ndéréoguzé simi gara bi Nipólisi ní.

12 Gi ore zíze ndéréze simi gara bi Phílipoyi, bi ni ne mongú gara simi Mekedoníya bi koo tú'dú 'yí 'bi Róma e omúoguní ndísi simi a ní. Zíze ndísiżé ore ca.

13 Simi Síli 'bi 'Dówúro, zíze ólúoguzé gi simi mongú gara gi ore ndéréze kó'dú ngburu, kí'dí bi somúzé 'bi ezé ya 'yí e kotruní royé go íri íni ini zí Lomo ní. Zíze ndísiżé ódrozé zí kará ga bi koo kotruní royé íri ní.

14 Ngúru 'yí gi dongaráye bi uwú ledre eze ní, ni kára kí ıriné Lúdiya 'yí 'bi gara bi kí ıriné Tayatíra, moko ené ndísi úguoyo migbagbawu bongó e. Ni koo kára bi ndísi óto úndru Lomo ní. Zí Ngére Yésu líkpí sómú ledre ené zíza ndísiżé índi mbílíné uwú ledre bi Páwulo ndísi úku a ní.

15 Simi bi babatízíni wo kí 'yí 'bi 'be 'bi ené e ní, zía ndólo zée 'be 'bi ené. Zí Lúdiya úku ledre kídí, "Togú miútúásá go komosé káa do 'yí bi ńguñgu ledre Ngére Yésu go ní yá, ógusé mu zíze ndísiżé 'be 'bi

amá ona." Ledre ga bi uku yée ní, zía 'dí'bi dozé zíze ndéré ndísiżé zía 'be.

Páwulo lagaoyó bicayi lomo gi simi owúkára

16 Kadra kí'e'do, simi bi azé mindéréze do bi bi ndísiżí íni ini doa zí Lomo ní, zíze ndíkíze kí owúkára ni koo owúkúlú kí bicayi lomo siminé bi ndísi óto wo zía ndísiżé úkuogu ledre bi gú karanée ni méngi roné ní. 'Di'biogu tú'dú kési zí mongú 'yí ené gi do ledre ga bi ndísi úku 'dodo yée ní.

17 Zí owúkára née tónóne lódú zée kí Páwulo e, zía ndísiżé gbúrógbóne kídí, "Ya'dá ga ba ndísiżí méngi moko 'bi mbi gí Lomo bi kí roko'buné ní. Ndísiżí úku 'dodo zíze née misi'di bi ásé ómo doa ní."

18 Zía ndísiżé fú lá úku ledre née kenée kí tú'dú sili e. Odú a, zí Páwulo 'dó'dóne gi zí ledre née, zíya óyó roné úku ledre zí bicayi lomo bi simi owúkára née kídí, "Kí ırı Kírésito Yésu, idí mu ólúogu gi simia 'dá'ba." Zí bicayi lomo bi koo simi owúkára née ní geré ólúoguné 'dá'ba.

19 Simi bi mìngburoko 'yí 'bi owúkára née owoní yaá misi'di 'bi ówo kési eyé sinyí go ní, zíye 'dí'bi Páwulo e kí Síla lála yée ndéré kíye kó'dú mìngburoko 'yí e do bi bi tú'dú 'yí e ndísiżí kótru royé doa ní.

20 Zíye óguyé kíye kó'dú mìngburoko 'yí ga bi 'yí lúrú bi simi ledre e ní. Zíye úku ledre gi royé kídí, "Ya'dá ga ba niyí Yúda e, niyí go ndísi óto tú'dú 'yí e zíye méngi bisinyí ledre zíze simi mongú gara ona.

21 Ndísiżí 'dodo ondú kí lorü bi nderé ené kí lorü eze 'bi Róma wá ní gi ro zíze ńguñgu a zíze ndísiżé lódú a."

22 Zí tú'dú 'yí e ólúye simi ledre née içi okó ro Páwulo e kí Síla. Nda

* **16:10 16:10** Zée: Zée bi ukuní ledre kíra ní gi zíya Lúka bi eké bükü 'bi Moko 'bi 'yimikása e ní olú go dongará Páwulo e kí 'yí ené e zíye ndéréye kíye.

néení, zí mingburoko 'yi lúrú bi simi ledre ga bi ore ní úku ledre do lófo bongó gi ro Páwulo e kí Síla do ócó yée.

²³ Gi do kací mongú ócó bi ocó sinyiní Páwulo e kí Síla kíe ní, do ónzó yée kpá drú simi siginí. Zíye úku ledre zí 'yi bi ndisi lúrú bi kací siginí ore ní kídí, idí 'dútú mbotu kacíye bílámáne.

²⁴ Simi bi ukuní ledre zíya kenéení, zí 'yi lúrú bi kací siginí néee ónzó yée simi siginí do ódóngéri sindiye ro ngburen kágá bi riñi yana 'dící íri ní.

²⁵ Nda go gbóo kí yana ndulú, simi bi Páwulo e kí Síla niyíndisi íni ini zí Lomo kí ndisi kófó iria ní, zí 'yi ga bi kóo mi'dí'biyé simi siginí ore ní ndisiyé índi mbílýé zíye.

²⁶ 'Diya káa ní, zí mongú bísinyí kí'dí kángá kízi 'dící siginí kú gi simi kángá. Geré zí mbotu e líkpiye mbá, zí ká'dá késí ga bi odóngeréní 'yi ga bi niyí mi'dí'biyé simi siginí ore ní 'décijé mbá.

²⁷ Zí 'yi bi ndisi lúrú bi kací siginí ní úrúne gi simi 'bi. Simi bi lurúndiki mbotu siginí niyí go mbá fúo ní, zíya lálaogu mongú maku ené áyí ne go gi ro úfu roné kíe gi zíya somú 'bi ené ya 'yi ga bi simi siginí ore ní ngasá okponí yi eyé go.

²⁸ Tí lá zí Páwulo gbúróbóne zíya kídí, "Ndá úfu royí wá. Azé yí ezé za mbá bo."

²⁹ Zí 'yi bi ndisi lúrú bi kací siginí ní ndólo 'yi kí pho'du, zíya gbúgbu ólúne 'dící do útúne kó'dú Páwulo e kí Síla ndisi lángbané.

³⁰ Nda néee ní, zíya 'dí'biogu Páwulo e kí Síla sága do ndú'yú yée kídí, "Míngburoko 'yi e, máayí méngí káa be 'di zíma ómomá?"

³¹ Zíye úkulúgu ledre zíya kídí, "Ídí ñgúngu ledre Ngére Yésu zíyi ómoyí, yíji kí 'yi 'be 'bi eyí e mbá."

³² Nda néee ní zíye úku kúrú Ngére Yésu zíya kí ngíti géyí 'yi ga bi 'be 'bi ené ní mbá.

³³ Kpá tí geré kí ndulú a néee ní, zí 'yi bi ndisi lúrú bi kací siginí ní 'dí'bi yée ndéré ráya komo uñgúye. Gi ore, zíye bábátízí wo kí 'yi 'bi 'be 'bi ené e mbá.

³⁴ Nda néee ní zíya 'dí'bi Páwulo e kí Síla ndéré kíye gi 'be 'bi ené do í'bí éyí miánu zíye ánu a. Zí o'do néee kí 'yi 'bi 'be 'bi ené idíye mbá kí rokinyi gi zíya bi ñguñguní ledre 'bi Lomo go ní.

³⁵ Simi bi miará a néee ní, zí mingburoko 'yi ga bi 'yi lúrú bi simi ledre e ní, kása mongú 'yi 'bi bolísi e zí 'yi bi ndisi lúrú bi kací siginí ní kídí, "Ótoómo ya'dá ga gére néee mu zíye ndéréye."

³⁶ Zí 'yi bi ndisi lúrú bi kací siginí néee úku ledre zí Páwulo kídí, "Míngburoko 'yi ga bi 'yi lúrú bi simi ledre e ní ukuní go kídí sée kí Síla máidí mu í'dí sílýma gi rosé. Cakaba ní, útúásásé go ndéré esé. Ndérésé mu, Lomo idí kíse."

³⁷ Tí lá zí Páwulo úku ledre zí mingburoko 'yi 'bi bolísi ga gére néee kídí, "Ocóní zée dongará tú'dú 'yi e 'dá'dá zíye 'décí ngbangazé, tí bi azé 'yi 'bi Róma e ní. Gi ore zíye kpá ónzó zée simi siginí. Bi ba ní, iliní go í'dí sílýye gi rozé lá wayí kenée. F'i, Míngburoko 'yi ga gére néee idíní ogu 'búo ye í'dí sílýye gi rozé."

³⁸ Zí mingburoko 'yi 'bi bolísi ga gére néee 'dí'bi ledre néee ndéré kíe zí mingburoko 'yi ga bi ndisíní lúrú bi simi ledre e ní. Simi bi uwúní ya, Páwulo e kí Síla niyí 'yi 'bi Róma e ní, zí ngíri útúne simiyé.

³⁹ Nda gi ore zíye ïnyiyé ndéréye ndéndí royé zí Páwulo e kí Síla, do 'dí'biogu yée gi simi siginí. Zíye úku ledre zí Páwulo e kí Síla kídí idíní ólúogu gi simi gara gi ore 'dá'ba.

⁴⁰ Gi do kací bi Páwulo e kí Síla olúoguní gi simi siginí ní, zíye ndéréye 'be 'bi Lúdiya kí'dí bi ndikíní kí 'yi ga bi ñguñguní ledre Yésu go ní. Zí Páwulo e kí Síla sáká yée kí ódro bi ní sáká yée ní. Zí Páwulo e ïnyiyé ndéréókpóye.

17

Páwulo uku kúrú Kírésito simi Tasaloníka

¹ Sími bì Páwulo e kí Síla nderéní kóo kpurú gi sími gara ga bì Amufípolisi kí Apoloniya ní, zíye ndéréoguyé sími gara bì kí ıriné Tasaloníka ní kí'dí bi bì 'Dící Kótruro 'bì Yúda e ní doa ní.

² Káa zí bì lengbe ní, zí Páwulo ndéréne sími 'Dící Kótruro, sími Síli 'bì 'Dówúro e ota zíá ndísiné ódróné kí 'yì e do ledre ga bì sími miéké kúrú Lomo ní.

³ Zíá ndísiné úku yéme ledre gi roa zíye kí 'dodo a kídí, Kírésito ní aka 'dó'dó zíá úyuné 'búó kí, zíá úrúne gi sími umbu. Zí Páwulo úku ledre zíye kídí, "Yésu bì mándísí úku ledre a zíse ba ní, ní ne Kírésito ma'dáa."

⁴ Zí ledre née 'dí'bi do ngítí géyi Yúda e zíye útúye do kací Páwulo e kí Síla. Zí tú'dú kará ga bì kí ledreyé owóowó kí tú'dú ngítí géyi 'yì ga bì ndísiné óto úndru Lomo bì niyí Girígi e ní útúye do kacíye kpá kenée.

⁵ Tí lá Yúda e otoní kóo ledre símiyé ro Páwulo. Zíye yóko 'yì ga bì moko ndaá royé wá ní gi sími súú ore, zíye ınyiyé ndéréye mutruu kí gbúróbóye sími gara ore zaá gi 'be 'bi o'do bì kí ıriné Yásona kí gámásó'do Páwulo e kí Síla gi ro 'dí'bi yée ndéré kíye do bi bì tú'dú 'yì e yokoní royé doa ní.

⁶ Tí lá niyí ógu íri ní, owoní eyé yée wá. Zíye útúye ro Yásona e kí ngítí géyi 'yì ga bì 'yì lódú kací Yésu ga bì kóo ore ní óyo yée ndéré kíye kó'dú mingburoko 'yì ga bì sími gara ore ní. Zíye ndísiyé gbúróbóye kídí, "Ya'dá ga ba sinyi onzóní do tú'dú 'yì e go do tú'dú ngítí géyi bi e. Cakaba ní, oguní kí ledre née go zíze gara ona.

⁷ Bi ba ní, Yásona 'di'bioto yée go káa do ńgu e 'be 'bi ené.

Ndísiní 'déwe lorú 'bì mongú ngére Káyísara* kídí ngítí Mongú ngére ní bo kí ıriné Yésu."

⁸ Sími bì uwúní ledre née kenée ní, zíá útúne sími 'yì e kí mingburoko 'yì ga bì ore ní 'duo káa zí pho'dú ní.

⁹ Zí mingburoko 'yì ga gére née óto Yásona kí ngítí géyi lafúne ga gére née í'bí késí gi ro do í'dí síliye gi royé zíye ndéréye.

Páwulo uku kúrú Lomo zí 'yì e simi Beréya

¹⁰ Geré kí ndülü a née ní, zí 'yì ńgúngu ledre 'bì Yésu 'díyíóto ókpó Páwulo e kí Síla gi ore 'dá'ba sími gara bì kí ıriné Beréya ní. Sími bì oguní íri ní, zíye ndéréye sími 'Dící Kótruro 'bì Yúda e.

¹¹ 'Yì 'bì Beréya niyí yì eyé 'yì ga bì kí mingburoko sími doyé rómo do 'bì 'yì ga bì sími Tasaloníka ní. Zíye ndísiyé índi mbílýe kí 'búne ro ledre bì Páwulo ndísi úku a gi ro Yésu ní. Zíye ndísiyé kpá ólo kúrú Lomo kací kadra mbá gi ro ówo a togú ledre bì Páwulo ndísi úku a ba ní ma'díi yá.

¹² Zí tú'dú Yúda e ńgúngu ledre Yésu nda kpá kí mingburoko kará Girígi ga bì kí ledreyé owóowó kí tú'dú ngítí géyi ya'dá ga bì Girígi e ní.

¹³ Tí lá sími bì Yúda ga bì sími Tasaloníka uwúní ya Páwulo ní go kpá úku kúrú Lomo zí 'yì e sími Beréya ní, zíye kpá ınyiyé ndéréye íri úku ledre zí 'yì e gi ro zí mimbé'de tú'dú 'yì ga gére née ésíne ro Páwulo.

¹⁴ Geré née ní, zí 'yì lódú kací Yésu ga bì ore ní kásáókpó Páwulo kó'dú míkavu, tí lá Síla e kí Timatiyo idíakání ye sími Beréya ore ye.

¹⁵ 'Yì ga bì kóo 'diyíotoní Páwulo ní, 'diyíotoní wo gi sími mongú gara bì kí ıriné Átani ní, zíye ndá'balúgu

* **17:7 17:7** Káyísara: Káyísara ini ledre gi simia kídí mongú ngére 'bì Róma. Ni mongú ngére do ngítí géyi lafúne ngére e ga bì 'bì ngítí géyi kángá e káa zí Yúdáya kí Galiláya.

royé kí sanda zí Síla e kí Timatíyo gi ro zíye lódú Páwulo íri 'diya.

Páwulo uku kúrú Lomo zí 'yi e sìmi Átani

¹⁶ Simi bi kóo Páwulo ni ndísí sóngó Síla e kí Timatíyo sìmi Átani ni, zía ídine kí mongú lerí do mimbé'dené kí lúrú lomo ga bi yemení yée miyéme kí sìlì 'yi ni do bi e sìmi mongú gara ore za mbá.

¹⁷ Née ni, zía ínyiné ndéréné sìmi 'Dící Kótruro ódróné kí Yúda e kí Gírigí ga bi ndisíní óto úndru Lomo ni, kpá kí 'yi ga bi ni ówo yée sìmi súu ni kací kadra mbá.

¹⁸ Zí ngíti géyi 'yi 'dódo ledre ga bi ndisíní ndólo yée Epíkuríya e kí Sotéke ni tónóye ítí kangú kí Páwulo. Zí ngíti géyi ndúndu'yú kídí, "Wo bi owo kací ledre kpá wá ba, ili úku 'bi ené ba kpá yaá 'di?" Zí ngíti géyi úkulúgu ledre kídí, "Káa zí ndisí úku ledre gi ro lomo 'bi ngíti géyi 'yi e ni." Ukuní ledre née kenée gi zía Páwulo ndisí 'dódo bílámá ledre gi ro Yésu kí miúrú a gi sìmi umbu.

¹⁹ Gi ore, zíye 'dí'bi Páwulo óguyé kíe do bi bi ndisíní ndólo a Arupágu kídí bi mingburoko 'yi lúrú bi kací gara ndisíní kótru royé doa ni. Zíye úku ledre zí Páwulo kídí, "Ilizé ówo a gi zíyi, mikánda ledre bi ndisí 'dódo a ba ni gi ro ambi?

²⁰ Ngíti géyi ledre ga bi ndisizé úwú yée ni utúasání eyé gu mbilíze wá. Ilizé gi ro zíze úwú yémé ini ledre bi gi sìmi a ni."

²¹ Gi zía, 'yi 'bi Átani e kí ńgu ga bi oguní ndisí ona sinyi onzoní sìndí kadra eyé go gbékpíne ndisí úwú mikánda ledre kí ódro gi ro mikánda ledre máa née.

²² Zí Páwulo ínyioguné 'dága do bi kótruro ore do úku ledre kídí, "Sée 'yi 'bi Átani e, máowo go kídí sìmi ledre e mbá, ledre 'bi Lomo ni sìmisé kíngaya.

²³ Káa zí bi mändisí gámá sìmi gara ona kí lúrú éyi ga bi ndisísé óto

úndruyé ni, zíma lúrúndíki mbayi kí miéké ledre roné kídí, 'Zí LOMO BI OWOZÉ WO WÁ NÍ.' Éyi bi ndisísé óto úndrua abú bi ówosé wo wá ni, cakaba, mändisí 'dódo ba ledre gi roa zíse.

²⁴ "Lomo ni 'yi bi otoogu do sogo kángá kí éyi ga bi siminé ba mbá ne ni. Ni ne Ngére 'bi do sogo kángá kí ere. Ndisi ené sìmi 'dící ga bi 'yíma'dí e übúní yée kí siliye ni wá.

²⁵ Ili ené kpá éyi ga bi azé í'bi a zía sìmi bi azé ndisí méngi moko ené ni wá. Gi zía bi ni ne 'yi í'bi trídrí kí 'dówú nda kí éyi e mbá zí 'yi e ni.

²⁶ Lomo otoogu kóo 'yíma'dí dùú kí'e'do, gi simia zí ríkí sí do 'yíma'dí e óguyé do sogo kángá ba mbá. Zíya kpá yémé ledre gi ro bi bi sí do 'yi ga géré née niyí ndisí doa kí sìndí kadra bi ni útuásá zíye sìmi bi máa née ni ni.

²⁷ Lomo mengi ledre née kenée gi ro zí 'yi e gámásó'do née. Ngíti géyi yá zíye óguyé zíne gi ro zíye ówo née, abú ndaá gi rozé gbála wá.

²⁸ Yí ené gi zí ówo ledre ené kí ze, zíze idíze trídrí kí ndisí gámáze kí méngi ledre ga bi ndisizé méngi yée ba, káa zí bi kóo ngíti mongú 'yi éké ledre esé uku kídí, 'Azé owú 'bi Lomo ni.'

²⁹ "Gi zía bi azé go owú ga bi 'bi Lomo ni, ndazé sómú a bi kídí Lomo ni éyi bi káa zí lílì éyi bi 'yi e yemení gi simi dábu, togú késí, togú mbú gi simi tutú kí ówo ledre 'bi 'yíma'dí e ni wá.

³⁰ 'Desí ga kóo ni, Lomo ndisí lúrú cayi ledre née gi zía bi 'yi e owoní aka wo wá ni, tí lá bi nda ba ni, Lomo ndisí go í'bi lorú zí 'yi e do bi e mbá kídí 'yi e idíní óyóló'bó sómú ledre eyé.

³¹ Otoyeme sìndí kadra bi née ni ógu 'décí ngbanga 'yíma'dí e simi a do bílámá misi'diné do sogo kángá mbá kpíñi kací míméngi ledre eyé ni go kpírú gi simi 'yi ené bi gelé wo ni. 'Dodo ledre née go zí 'yi e ma'díi kí miúru a bi uru wo gi simi umbu

ní."

³² Sími bì uwúní ledre gi ro ledre úrú gi sími umbu ní, zí ngítí géyi 'yi e kúkugú fóló Páwulo kíe. Tí lá zí ngítí géyi úku ledre kídi, "Ilizé aka úwú ándá ledre bì úku néé."

³³ Gi do kací ledre bì ukuní kenée ní, zí Páwulo ndéréókpó ené gi do bi kótruro gi ore 'dá'ba.

³⁴ Gi ore néé ní, zí ngítí géyi 'yi e útúye kpa do kací Páwulo zíye ngúngu ledre Yésu. Dongará 'yi máa ga gére néé kóo ngítí o'do bì ndisi ógu gbúy do bi kótruro ore kí ıriné Diyónosisi kpá kí ngítí kára kí ıriné Damaríya nda kí ngítí géyi 'yi e.

18

Páwulo uku kúrú Kírésito zí 'yi e sími Koríndo

¹ Gi do kací ledre néé ní, zí Páwulo ınyiné gi sími mongú gara bì Átani ní ndéréne sími gara bì kí ıriné Koríndo ní.

² Zí ógündíki ngítí Yúda bì ogú gi sími kángá bì kí ıriné Ponítiyo ırıja Akúwila. Oguní kí me'bené Purisíla gi sími kángá bì kí ıriné Ítali ní, kacíye lu'bú aka wá, gi zí Káyísara Kiládiyo mongú ngére 'bì Róma 'di'biogú lorú kídi Yúda e idíní ólúögü gi sími Róma mbá 'dá'ba. Zí Páwulo ndéréne lúrú yée.

³ Nda gi zí bì Páwulo ni kpá 'yi yéme kútú káa zí ye ní, zí ndisi'ne zíye ndisi méngi moko eyé kíye ndro.

⁴ Kací Síli 'bì 'Dówúro mbá, zí Páwulo ndisi ndéréne ódróné sími 'Díci Kótruro 'bì Yúda e, gámásó'do misi'di bì néé ní 'dí'bi do Yúda e kí Girígi e kíe ní.

⁵ Sími bì Síla e kí Timatíyo oguní gi sími kángá bì Mekedoníya ní, zí Páwulo í'bí roné mbá ndisi 'dódo ledre gi ro Yésu kí ndisi úku 'dódo a zí Yúda e kídi Yésu ni Kírésito.

⁶ Sími bì Yúda e falaní Páwulo kí ndisi úku sínyi ledre gi roa ní, zí ú'bú 'búru gi ro bongó ené kí sími

késí zíá úku ledre kídi, "Sámasé idí ndá'ba dosé kí rosé. Ledre amá ndaa lolu sími a wá. Gi ona ndéréne 'dá'dá máayí go ndéré amá zí 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní."

⁷ Gi ore zíá ólúögúné ótoómo yée sími 'Díci Kótruro ore, zíá ndéréne ndisi'ne 'be 'bì Titíyo Zúsuto bì ngará ndaa Yúda wá ní, ni 'yi óto úndru Lomo. 'Be 'bì ené ní gbóo cigí 'Díci Kótruro ore.

⁸ Zí Kirísipo manda 'bì 'Díci Kótruro 'bì Yúda e kí 'yi 'bì 'be 'bì ené e mbá ngúngu ledre Ngére Yésu. Zí tú'dú 'yi 'bì Koríndo ga bì uwúní ledre néé ní kpá ngúngu ledre Yésu do ınyiyé bábátızı yée.

⁹ Sími ndulü kíé'do, zí Ngére Yésu ódróné zí Páwulo sími 'durú kídi, "Ndá éré ngíri wá. Ídí kpá fú ódro zí 'yi e gi romá, ndá mýkú wá.

¹⁰ Máayí sáká yíj, 'yi bì kíé'do káa bì ní útúásá méngi bisinyí ledre kíyí ona ní ndaa 'bì ené wá, gi zíá tú'dú 'yi amá e níyí bo sími mongú gara ba ona."

¹¹ Nda gi ore zí Páwulo ndisi'ne ore kí símibi kíé'do kí yanane, ndisi 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yi e.

¹² Sími bì otoní Galíyo káa do gávana 'bì kángá bì Ákaya ní, zí Yúda ga bì íri ní kótru royé 'dí'bi Páwulo do ndéré kíe do ngbanga.

¹³ Zíye úkuóto ledre ro Páwulo kídi, "O'do ba ndisi rárangá zí 'yi e kídi néé ndisi 'dódo ledre 'bì Lomo. Zíye 'dí'biótó yée do misi'di 'bì óto úndru Lomo bì kpí gi zí wo bì 'bì lorú ní."

¹⁴ Sími bì Páwulo ayí aka lá gi ro síkpí tarané gi ro ódro ní, zí Galíyo úku ledre zí Yúda ga gére néé kídi, "Togú o'do ba luyú gáa lá owú ledre cúku'dée, togú mbú mongú bisinyí ledre yá, ní gáa ídi miútúásáne zíma índi mbilíma úwú ledre esé.

¹⁵ Bì togú yí ené tí lá ledre bì kálasé tarasé gi ro ledre 'bì ódro kí ledre 'bì ırı e nda kí ledre lorú esé ní, ásé yéme ledre esé ga gére néé

se. Mándá 'yi 'décí ngbanga ledre ga bì kenée néé wá."

¹⁶ Nda néé ní, zía lágaóyó yée gi do ngbanga gi ore 'dá'ba.

¹⁷ Née ní, zíye óyóló'bó roydé 'dí'bi ngítí o'do kí ịriné Soseténe bi ni manda 'Dící Kótruro 'bi Yúda e ní, ócó a tí do ngbanga ore. Tí bi menginí kenée ní, Galíyo somú ené do ledre eyé néé wá.

Páwulo nda'balugu roné simi Anatiyoko

¹⁸ Páwulo ndísi simi Koríndo kí tú'dú silí e, zía ótoómo 'yi ga bì 'yi lódú kací Yésu ní ndéréné yéme roné gi ro zíne 'dógu bi ndéréné simi kángá bi Súriya ní. Purisíla e kí Akúwíla 'diyítoní kóo wo ye. 'Dá'dá gi zíye kí 'dógu bi, zí Páwulo ndéréné ólo doné simi gara bi kí ịriné Kenekariya ní gi zí ledre bi kóo mocú wo zí Lomo ní.

¹⁹ Zíye ndéréoġuyé simi gara bi Éfeso ní, kí'dí bi Páwulo otocomo Purisíla e kí Akúwíla ní. Zíya ndéréné ódróné kí Yúda e simi 'Dící Kótruro.

²⁰ Simi bi ucumoní wo kídí yée idíní aka ndísi kíye ore kí ngbángbá sındí kadra ní, zí Páwulo ási ené.

²¹ Tí lá simi bi ịnyí go gi ro ndéré ní, zíya mocú éyí kídí, "Togú Lomo ɳguṇgu go, máayí gíri ndá'baogú." Nda néé ní, zíya ịnyiné 'dógu bi gi simi Éfeso ndéréokpóne.

²² Simi bi 'doguoguní bi simi gara bi Kayisaríya ní, zíya ndéréné íbi mandá zí 'yi ɳguṇgu ledre 'bi Yésu ga bi simi Yerusaléma ní. Nda gi ore zíya ndéréokpóne simi gara bi Anatiyoko simi Súriya ní.

²³ Gi do kací ndísi bi ndísi simi Anatiyoko ní, zí Páwulo ịnyiné gi ore ndéré kí gámáne kací bi ga bi kóo gámá go doyé simi kángá ga bi Galatíya kí Pharagáyi ní mbá, kí úku ledre bi ni óto 'yi lódú kací Yésu zíye ídije kí roko'bụyé ní.

²⁴ Simi sındí kadra máa bi kóo néé ní, Yúda ní kóo bo kí ịriné

Apólo, arání wo simi gara bi Alakizandaríya ogu gi simi Éfeso. Ni 'yi bi olo ledre go kíngaya, owoyeme ledre gi ro miéké kúrú Lomo go bú ní.

²⁵ 'Dodoní kóo misi'di 'bi Ngére Yésu go zíya, zíya ndísi'né 'dódo ma'díi ledre gi ro Yésu kí mongú rokinyi do mimbé'dené do bílámá misi'diné, abú owo duýu ledre gi ro babatíza 'bi Yiwáni.

²⁶ Zíya tónóne ódróné o'bụóbụ zí 'yi e simi 'Dící Kótruro. Simi bi Purisíla e kí Akúwíla uwúní ledre bi ndísi 'dódo a ní, zíye 'dí'bi wo ndéré kíe 'be 'bi eyé, do úku yéme ledre gi ro misi'di 'bi Yésu zí Apólo.

²⁷ Simi bi Apólo yéme ledre gi ro zíne ndéréné simi Ákaya ní, zí 'yi lódú kací Yésu ga bi simi Éfeso ore ní sáká wo éké wáraka zí 'yi lódú kací Yésu ga bi simi Ákaya ní kídí idíní 'dí'bi wo simi sumu. Simi bi ogu íri ní, ni kóo mongú sáká éyí zí 'yi ga bi ɳguṇguní ledre 'bi Yésu kpurú gi simi sáká éyí 'bi Lomo zíye ní.

²⁸ Gi zí ódro bi tara Apólo kí roko'bụná ní, zíya 'dí'bi ledre gi tara Yúda e dongará tú'dú 'yi e, kí ledre bi gi simi miéké kúrú Lomo ní, bi 'dódo kídí ma'díi, Yésu ní Kírésito ní.

19

Páwulo nda'balugu roné simi Éfeso

¹ Simi bi Apólo ni simi gara bi Koríndo ní, zí Páwulo 'décí bi kí misi'di bi gi yana ní ndéréoġuné simi Éfeso. Zíya ógundíki ngítí géyi 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu ní íri,

² do ndú'yú yée kídí, "Ndíkisé 'Dówú Lomo go simi bi ɳguṇgusé ledre 'bi Yésu ní?"

Zíye úkulúgu ledre zíya kídí, "I'i, uwúzé gbawá ledre kídí 'Dówú Lomo ní bo."

³ Gi ore, zí Páwulo ndú'yú yée kídí, "Bi kenée ní babatízíni séé kí babatíza máa wo be 'di?"

Zíye úkulúgu ledre zía kídí, "Babatiza 'bi Yiwáni."

⁴ Zí Páwulo úku ledre kídí, "Babatiza 'bi Yiwáni ni koo babatiza bi zí 'yi e oyólo'bó sómú ledre eyé ní. Uku koo ledre zí 'yi e kídí, idiní ñgúngu ledre 'yi bi ni ógu gi do kacíne ní, 'yi ma'dáa ni Yésu."

⁵ Simi bi uwúní ledre née kenée ní, do bábátizi yée kí iringi Ngére Yésu.

⁶ Nda simi bi Páwulo óto silihne doyé ní, zí 'Dowú Lomo ógu ndisíné simiyé, do í'bí roko'bú zíye, zíye ndisi ódroyé simi ríki tara e kpá kí úku 'dodo ledre bi 'Dowú Lomo 'dodo zíye ní.

⁷ Niyi koo mbá 'yi e káa zí sokó doa gbre (12) ní.

⁸ Zí Páwulo ndisi ndéréné ódrone o'búóbú zí 'yi e simi 'Díci Kótruro simi éfé bi koo ota (3) née mbá. Zia ndisíné úku ledre bi ni 'díbi doyé gi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo 'dáa ní.

⁹ Tí lá ngiti géyi 'yi e gi dongaráye doyé oru yi ené mióru ñgunguní eyé ledre Yésu wá. Tí dongará 'yi e ore zíye ndisiyé úku sínyi ledre gi ro misi'di 'bi Ngére Yésu. Gi ore, zí Páwulo ótoómo yée zíye lá 'díbi 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu ní zíye ndisi ódroyé do ledre e kí ndisi 'dodo ledre zíye simi mongú 'dici 'bi ngiti o'do kí iringé Tarána.

¹⁰ Ledre máa née mengi koo kenée kí simibi gbre gi ro zí Yúda e kí Gírigi ga bi ndisíní ndisi simi kángá bi Ásiya ní úwú ledre gi ro Ngére Yésu.

Bicayi lomo odro zí wotí Sekéva e

¹¹ Zí Lomo ndisi mengi mingburoko biku'dú ledre e kpurú gi simi Páwulo.

¹² Gba mandili kí bongó bi Páwulo esí roné togú 'di'biní ndéré kíe zí 'yi ndiyá e yá, zí ndiyá eyé ndisi úkúne gi royé kpá zí bicayi lomo e ndisi olúoguyé gi simiyé.

¹³ Ngiti géyi Yúda ga bi ndisíní gámá kí lágaoyó bicayi lomo e gi simi 'yi e ní, ayiní koo gi ro 'díbi iringi

Ngére Yésu ndisiyé lágaoyó bicayi lomo e kíe. Zíye úku ledre zí bicayi lomo e kídí, "Máuku zíse, idisé olúogu 'dá'ba kí iringi Yésu bi Páwulo ndisi 'dodo ledre gi roa ní."

¹⁴ Wotí Sekéva bi manda 'bi 'yi 'dáná eyí ga bi koo iringi doa gbre ní ndisíní koo méngi ledre née ye.

¹⁵ Kadra kí'e'do zí bicayi lomo úkulúgu ledre zíye ya, "Máowo Yésu bú, máowo kpá ledre gi ro Páwulo bú, ásé 'bi esé náambi?"

¹⁶ Nda née ní, zí o'do bi kí bicayi lomo e siminé ba útú'dí'bi yée tónóne ócó yée zí roko'bú a rómoné gi do 'bi eyé mbá. Zíye úduyé ngásáye gi 'be 'bi ené, kí ungu royé, bongó e mbá milófoné.

¹⁷ Simi bi Yúda e kí Gírigi ga bi simi Éfeso ore uwúní ledre née kenée ní, zí ngiri útúne simiyé, zíye ndisiyé óto úndru Ngére Yésu.

¹⁸ Simi sindi kadra née ní, zí tú'dú 'yi ga bi ñguñguní ledre Yésu go ní óguyé úkuogu bisinyí ledre eyé fúo dongará 'yi e.

¹⁹ Zí tú'dú 'yi máa yée ga bi 'bi eyé 'yi kágá e ní óguyé kí kágá eyé e do óngbooyó yée mbá 'dá'ba do komo tú'dú 'yi e. Simi bi oloní kési kágá ga bi ongbóni yée née mbá ní, kési a ní koo mongúne kíngaya.

²⁰ Gi zí keyi née ní, zí ledre 'bi Ngére Yésu ngbóróni, zia báyiné kí roko'buné kíngaya.

²¹ Gi do kací ledre ga bi menginí royé née mbá ní, zí Páwulo yéme ledre gi ro ndéréné simi Yerusaléma kpurú gi simi kángá ga bi Mekedoníya kí Ákaya ní. Zia úku ledre yaá, "Gi do kací máogumá iri, Máayí kpá ndéré simi mongú gara bi Róma ní."

²² Gi ore, zia kasa Timatiyo e gbre kí Erésito gi dongará 'yi ené ga bi ndisíní sáká wo ní 'dá'dá simi Mekedoníya iri, simi bi ndisi kí owú sili ngbara simi kángá bi Ásiya ní.

'Yi 'boro e zingini simi Éfeso

²³ Sími síndí kadra máa bì kóo néé ní, zí mongú 'do'dó ídine kíngaya ro 'yi ga bì ɳguŋguní ledre Ngére Yésu ní.

²⁴ Ngítí 'yi 'boro ní kóo bo kí irjné Dometíriyo ní 'yi yéme líli 'dící 'bì kára lomo bì kí irjné Aratémisi ní gí sími késí. Moko néé ndisí kóo 'di'biogú késí, zí 'yi úcú ga kíngaya.

²⁵ Zí Dometíriyo ndóloyóko lafúne e mbá kí ngítí géyi lafúye ga bì ndisíní kpá úcú éyi káa zí 'bì eyé ní. Zí úku ledre zíye kídí, "Ya'dá e, ówosé bú kídí ndisizé ówo tú'dú késí gí do moko bì ndisizé méngí a ba.

²⁶ Cakaba ní, ledre bì 'yi bì Páwulo ba ndisí méngí a ní, lúrúsé go cù kí komosé, úwúsé kpá go cù kí mbilíse. 'Di'bi do tú'dú 'yi ga bì sími Éfeso ona kí sími kángá bì Ásiya ní go mbá kí ledre bì yaá lomo ga bì 'yima'dí yemení ye ní, ndaní eyé lomo e wá.

²⁷ Bisinyí a, moko ezé bì ndisizé méngí a ba ní irja ní go ógu sinyí. Nda kpá lá duú wo néé wá, tí lá moko utúasá lolú kpá idí sími 'dící 'bì lomo bì Aratémisi bì 'yi e ndisíní óto úndrua sími kángá bì Ásiya kí do sogo kángá mbá ní wá. Úndru néé utúasá lolú idí zíá wá."

²⁸ Sími bì uwúní ledre néé kenée ní, zíá ónzó komoyé 'duo ῥifu. Zíye tónóye gbúróbóye, "Mongú úndru idí idí zí Aratémisi bì 'bì lomo 'bì Éfeso e ní."

²⁹ Kpá lá 'diya néé ní, zí ledre néé báyiné sími gara ore mbá. Zí 'yi e yóko royé tú'dú tú'dú ndisí méngí ledre ga bì utúasání wá ní kí gbúróbóye. Zíye útú'dí'bi Gáyosi e kí Arisitáka 'yi 'bì Mekedoníya bì ndisíní gámá kí Páwulo e ní do ngásá kíye do mongú bi bì 'yi e ndisíní yóko royé doa ní.

³⁰ Páwulo ili kóo go gí ro zíne ndéréné zíye dongará tú'dú 'yi ga gére néé íri, tí lá 'yi lódú kací Yésu otoomoní sílýe gí roa zíá ndéréné wá.

³¹ Gba ngítí géyi mingburoko 'yi

ga bì ore ní, zaá ezegámá ga mbá, zíye kákasa zíá kídí, ndá ndéré do mongú bi bì 'yi e ndisíní yóko royé doa néé íri wá.

³² Sími bì kotruní royé níyí nda go lá gbúróbó faa, yée ga bì níyí kí 'bì eyé, ngítí géyi níyí kí 'bì eyé gí 'dí kerí gí zíá tú'dú 'yi e owoní eyé sí ledre bì kotruní royé gí roa ní wá.

³³ Zí ngítí géyi 'yi e úku ledre kídí Alakizández ní ne manda 'dá'dá, gí zíá bì Yúda e itréni wo 'dá'dá ní. Zí Alakizández méngí kéyi kí sílýne zí 'yi e gí ro zíye mukúye, gí ro zíne úku yéme ledre néé zíye.

³⁴ Tí lá sími bì owoní ya Alakizández ní Yúda ní, zíye gbúróbóye kí kúrúye kí'e'do kí síndí kadra gbre, "Mongú úndru idí idí zí Aratémisi bì 'bì lomo 'bì Éfeso e ní."

³⁵ Odú a, zí 'yi éké ledre 'bì mongú 'yi bì sími gara ore ní óguné úcúómo tú'dú 'yi ga gére néé. Zíá úku ledre zíye ya, "Lafúma e 'yi 'bì Éfeso e. 'Yi e mbá owoní bú kídí gara bì Éfeso ba ní bi bì ndisíní bándá 'dící 'bì mongú kára lomo Aratémisi doa kí líliá bì utúogú gí komo ere ní.

³⁶ 'Yi bì ní kálá ledre ba ní ndaa. Bì kenée ní, ndécisé mu ndásé méngí bícayi ledre e wá.

³⁷ 'Dí'biogusé ya'dá ga ba go ngákáne, abú ngakaní eyé éyi gí sími 'dící 'bì lomo ezé e wá, uku sinyiní kpá gbawá ledre gí ro kára lomo ezé.

³⁸ Togú Dometíriyo e kí 'yi 'bì moko ené e níyí kí ledre kí 'yi yá, mingburoko 'yi 'décí ngbanga ezé e níyí bo kací sílýe gí 'bì 'décí ngbanga ní mbá, níyí 'décí ngbanga néé ye íri.

³⁹ Tí lá togú ledre ní bo, wo bì ilisé bì romo gí do wo máa ba ní, níyí ótoyéme a do bi kótruro bì 'yi e inyiní za mbá ówo ledre gí roa ní.

⁴⁰ Gí do kací ledre bì mengí roné karaba ba ní, 'yi e níyí úku a kídí ndisizé gbúróbó bisinyí gbúróbó sími gara. Simi ledre néé ní,

utúasázé úku ma'díi wá gi zía sí ledre bì zía ídine káa ní ndaá 'bì ené wá."

⁴¹ Gi do kací bì uku ledre káa ní, zía úku ledre zí 'yi ga bì kotruní roye ní zíye báiyé.

20

Páwulo nderé simi Mekedoníya kí Ákaya

¹ Simi bì mongú gbúrógbó néé ukú ní, zí Páwulo kákasa kací 'yi ga bì 'yi lódú kací Yésu ní. Zía úku ledre zíye bì ní óto yée zíye ídije kí roko'buyé ní. Zía í'bí mandá zíye zía ndéréókpóne simi kángá bì Mekedoníya ní.

² Zía ndéréne gi do bi ga gére néé mbá, ndísi sáká 'yi e kí ledre bì ní í'bí roko'bü zíye ní, do ndéréókpóne simi kángá bì Ákaya,

³ kí'dí bì ndísi íri kí éfé ota (3) ní. Ndísi koo ore kí yéme roné gi ro 'dógu bi simi kángá bì Súriya ní. Simi bì owo kídí Yúda e niyí go ndísi yéme bisinyí ledre gi ro méngi néé kíe ní, zía yéme sómú ledre gi ro ndá'balúgu roné kpurú gi simi Mekedoníya.

⁴ Zí Sopáta wotí Pirisa bì gi simi gara bì Beréya ní ndéréye kí Páwulo. Niýí koo kí Arisitáka e kí Sékendusú niyí 'bì eyé gi simi gara bì Tasaloníka, Gáyo e kí Timatíyo gi simi gara bì Dérebe, Takíka e kí Tarafímo niyí 'bì eyé gi simi kángá bì Ásiya ní.

⁵ Ya'dá ga gére nderéní 'bì eyé koo sóngó zée simi gara bì kí ıriné Tóra ní.

⁶ Tí lá zíze 'dógu 'bì ezé bi gi simi gara bì Phílipoyi gi do kací Ayímbi bì ndísiní ndólo a Ambata bì 'De'dí ndaá ní. Zíze ndíki ze kíye simi Tóra gi do kací sílì ınyi. Zíze ndísiżé ore kí sílì ınyi doa gbre (7).

Odu ógu 'bì Páwulo simi Tóra

⁷ Simi sílì gi do kací Sílì 'bì 'Dówúro, zíze kótru rozé ndísiżé ánu éyi miánu 'bì sómúndíki ledre

umbu Ngére Yésu. Zí Páwulo tónóne ódróné zí 'yi e, ódróné, ódróné zaá gi kí yana ndulü, gi zía kílondó a néé ili go gi ro ndéréókpó.

⁸ Tú'dú láamba e niyí koo bo mindíciye simi 'dící bì o'bórgóngóní gá do ezené kí'dí bì kotruzé rozé ní.

⁹ Phírangá ní koo bo kí ıriné Yutíka ní koo mindísiné do subáa kenée, simi bì Páwulo ní nda go fú lá ódro ngbángbáne ní, zí Yutíka tónóne rí'bíne, rí'bíne, odu a rí 'bí 'di'bi wo go, zía ndé'déne kú gi 'dága girí útúne gbü bi. Simi bì síkpiní wo káa ní, uyu yi ené go.

¹⁰ Zí Páwulo ndítíoguné útúne doa fáka wo, zía úku ledre ya, "Ndásé íni ini wá, ní go trídrí."

¹¹ Nda néé ní, zí Páwulo ekílúgu roné 'dága simi 'dící bì gáa niyí simi a ní, zía 'déwe ambata ánu a. Gi do kací ledre néé ní, zí Páwulo ódróné zí 'yi e tí má zaá gi kí phiyí. Zía ınyiné ótóomo yée zía ndéréne.

¹² Zí ngítí geyi 'yi e 'dí'bi phírangá néé ndá'bayé kíe 'be trídrí zíye nda idíye kí mongú rokinyi.

Mindéréze gi simi Tóra simi Meléto

¹³ Nderézé koo 'dá'dá do bi kurúngba 'dógu bi ndéréze simi gara kí ıriné Áso, kí'dí bi bì koo azé ógu 'dí'bi Páwulo doa simi kurúngba ní. Yeme koo ledre néé kenée gi zía nderé koo íri kí sindine. ¹⁴ Simi bì ndikízé simi Áso ní, zíze 'dí'bi wo kíze simi kurúngba ndéréoguzé simi gara bì Mítuléne ní.

¹⁵ Zíze ınyizé gi ore simi bi miará a néé ndéréze simi cíkú bì Kíyo. Gi do kací sílì kí'e do zíze 'dógu bi ndéréoguzé simi cíkú bì kí ıriné Sámo. Nda káa zí kílondó a néé, zíze óguzé simi gara bì kí ıriné Meléto ní.

¹⁶ Páwulo yeme koo sómú ledre gi ro zíne 'décí bi geré mi'décí gi cigí gara bì Éfeso ní, káa bi néé ní sinyi sindí kadra simi kángá bì Ásiya ní ke. Nderé koo 'dí'diya gi

ro togú ni útúásá yá, zíne ídine simi Yerusaléma simi sindí kadra 'bi Pénítakote.

Páwulo odro kí mingburoko 'yi ga bi 'bi Éfeso ní

17 Gi simi Meléto, zí Páwulo kákasa simi Éfeso kací mingburoko 'yi ga bi 'bi 'yi lódú kací Yésu ní.

18 Simi bi oguní ni, zia úku ledre zíye ya, "Ówosé káa zí bi koo ndisizé kese ni bú, gi simi mizefí kadra bi máogu simi a simi kángá bi Ásiya ní.

19 Mándisi 'bó'bú romá zí iní komomá ndisi idíne trii kí ndisi méngi moko káa zí 'yi 'bi moko 'bi Ngére Yésu kí mbágá tú'dú 'do'dó bi mánidisí ndiki yée gi zí bisinyí ledre 'bi Yúda e ní.

20 Ówosé bú bílámáne, máotoómo kembí ledre kí'e' do wo bi ni útúásá sáká sée, simi bi mánidisí úku kúrú Lomo zíse kí 'dódo ledre zí tú'dú 'yi e kpá kí 'be 'bi esé e ní wá.

21 Máuku 'dódo go zí Yúda e kí Gírigí e mbá kídí, idíní óyóló'bó sómú ledre eyé ngúngu ledre Ngére Yésu gi ro zíye óguyé zí Lomo.

22 "Cakaba ní, kací ilí ledre 'bi 'Dówú Lomo, máayí go ógu ndéré simi Yerusaléma, máovo eyí bi ni méngi roné zíma íri ní wá.

23 Eyí bi máovo ní, 'Dówú Lomo mada maa go kídí, simi mingburoko gara ga bi máayí ógu simiyé ni mbá, sigini kí 'do'dó niyí bo ndisi sóngó maa íri.

24 Tí lá móoto amá ledre tridrimá zíma owóowó wá, máili duý méngi'onzó ledre bi mánidisí óto komomá gi roa ní kí moko 'bi Ngére Yésu bi i'bí zíma ndisimá méngi a, bi ni úku 'dódo bílámá ledre gi ro sáká eyí 'bi Lomo zí 'yi e ní.

25 "Mágámá go kí úku ledre gi ro ledre ga bi 'be 'bi Lomo 'dáa ní zíse mbá. Bi ba ní, máovo go kídí útúásásé lolú lúrú maa ona wá.

26 Bi kenée ni, máuku zíse ba go wo karaba, togú 'yi luyú ledre go, ledre amá ndaa lolú simi a wá.

27 Gi zia máotoómo amá kí ótrú kodo miyéme ledre bi Lomo yeme go gi rosé ní zíse wá.

28 Bi kenée ni, idisé bándá rosé kpá kí kabiríki ga bi 'Dówú Lomo i'bí yée zíse ndisise lúrú bi kacíye née ní. Idisé idí 'yi lúrú bi kací 'yi ga bi ngunguní ledre 'bi Lomo go, bi ugú yée kí sáma Wotíne ní.

29 Máovo bú kídí gi do kacíma ba, ngiti géyi 'yi e niyí ógu ólú dongaráse káa zí máarára e ní, gi ro báyi kabiríki ga gére née 'dá'ba.

30 Sindí kadra ni ógu kí'dí bi ngiti géyi 'yi e gi dongaráse niyí ndisi rárangá gi ro sínyiónzó simi do 'yi lódú kací Yésu gi ro do ndisiyé lódú kacíye ní.

31 Gi zí keyí née ní, komosé idí idí rosé, zíse ndisise sómündíki ledre ga bi má'dódo yée zíse kí iní komomá trii kací kadra e kí ndulú mbá kí simibi ota ba ní.

32 "Cakaba máotoómo sée go do sili Lomo kí ledre 'bi sáká eyí ené bi utúasá go i'bí roko'bú zíse gi ro zíse ndiki úndru 'bi Lomo bi yeme gi ro migélé 'yi ené e ní.

33 Máoto amá 'bú kési, togú mbú dábu kí bongó 'bi 'yi e wá.

34 Sée kí rosé ówosé bú, mánidisí koo méngi moko amá kí sili'ima gi ro eyí ga bi ilizé yée ní kí 'yi amá e.

35 Má'dódo go zíse simi ledre ga bi mbá mánidisí méngi yée ní kídí, méngi moko kí roko'buné kenée ni óto ze zíse sáká 'yi ga bi ngará roko'buyé ndaa ní kí sómündíki kúrú Ngére Yésu bi uku ya, 'Rokinyi 'bi 'yi i'bí eyí rómo gi do 'bi 'yi 'dí'bi nzíyi eyí ní."

36 Simi bi Páwulo uku ledre née zíye kenée ni, zíye útúye do ngúrú sindiye bi íni ini zí Lomo.

37 Zíye úduyé mbá íni ini kí óto siliye do go Páwulo fáka wo simi bi niyí i'bí mandá dongaraye kí Páwulo e ní.

38 Simikozo 'di'bi koo yée kíngaya gi zia bi Páwulo uku go zíye kídí utúasání lolú lúrú née wá ní. Nda

née ní zíye 'díyiþoto wo do bi kurúngba.

21

Mindéré Páwulo simi Yerusaléma

¹ Gi do kací odú mandá bi i'bízé dongaráze ní, zíze ótoómo yée ndéréze do ekíze simi kuþungba, zíze 'dógu bi geré mbí simi cükú bi Koso ní. Simi bi miárá a née zíze ndéréoguzé simi cükú bi kí ıriné Róde, nda gi ro zíze ndéréokpóze simi cükú bi Patára ní.

² Gi simi Patára, zíze ówo kuþungba bi ndísi ndéré simi kángá bi Fonisiya ní, zíze ekíze simi a zíe 'dógu ógu zée sága.

³ Zíze ndéréze do iní zaá gi do bi bi lurúzé nda do cükú bi Sáyipuroso ní go za mbá, zíze óyo rozé do gború a mi'dí do anú ndéréze simi kángá bi Súriya ní. Zíze ndítioþuzé do gbúróngó simi gara bi Táyire do bi bi imbiþoyóní eyí ga bi koo simi mongú kuþungba máa née 'dá'ba doa ní.

⁴ Zíze ówo ngíti géyi 'yí lódú kací Yésu ore, zíze ndísiþé kéye ore kí sili ınyí doa gbre. Simi roko'bu 'bi 'Dówú Lomo, zíye úku ledre zí Páwulo kídí ndaá ndéré simi Yerusaléma wá.

⁵ Tí lá bi sindí kadra ezé utúasá ní, zíze 'dí'bi misi'di ndéréze Yerusaléma. Zí 'yí lódú kací Yésu ga bi ore ní ınyiyé kí me'beyé e, owú 'bi eyé e mbá, 'díyiþoto zée gi simi gara gi ore gi kó'dú mìkavu, kí'dí bi utúzé do ngúrú sindíze kéye bi íni ini zí Lomo ní.

⁶ Nda gi ore, zíze í'bí mandá dongaráze, azé 'bi ezé ekí simi kuþungba, zíye ınyí 'bi eyé yoo ndá'bayé 'be 'bi eyé.

⁷ Zíze ınyizé kí kuþungba gi simi Táyire née ní ndéréze simi gara bi kí ıriné Potolemáyi, kí'dí bi ndéréze í'bí mandá zí 'yí ga bi 'yí lódú kací Yésu ga bi ore ní, zíze 'dú'duzé ore sili kí'e'do.

* **21:8 21:8** Ya'dá e ınyí doa gbre: Ólo ledre gi ro ya'dá ga ınyí doa gbre ba simi Moko 'bi 'yimikása e 6:1-6.

⁸ Kílondó a née ní, zíze ınyizé ndéréoguzé simi gara bi Kayisariya ní. Ndísiþé koo íri 'be 'bi Phíliþo bi ndísi úku kúru Lomo zí 'yí e ní, ni ngúru 'yí gi dongará 'yí ga bi koo geléní yée ınyí doa gbre* ní.

⁹ Nyí ga niyí koo bo eso 'di'biní aka ya'dá e wá, ndísiþí úkutátá ledre bi Lomo ukui'bi tarayé ní zí 'yí e.

¹⁰ Gi do kací bi ndísiþé ore go kí sili nyere ní, zí nébi bi kí ıriné Ágaba óguné gi simi kángá bi Yudáya ní.

¹¹ Simi bi ogu lúru zée ní, zí í'dí ká'dá bi gi ro Páwulo ní, ódó siliþe kí sindíne kíe, zí ınyiné úku ledre ya, "'Dówú Lomo uku ya, 'Yúda ga bi simi Yerusaléma ní niyí ódó míngí ká'dá ba káa, do í'bí wo do sili 'yí ga bi ngárá ndaní Yúda e wá ní.'

¹² Simi bi uwúzé ledre née kenée ní, zíze ınyizé kí 'yí ga bi nguþuní ledre 'bi Yésu go ni mbá úku ledre zí Páwulo kídí ndaá ndéré simi Yerusaléma wá.

¹³ Nda née ní, zí Páwulo úkulúgu ledre zíze ya, "Eyí bi ndísiþé íni ini, zíze ndísiþé 'décí mimbé' demá kenée gi roa ní 'di? Mándá nzíyimá lá duý gi ro do ódó máa simi Yerusaléma wá, kpá gi ro zíma úyumá íri gi ro ledre Ngére Yésu."

¹⁴ Simi bi nguþu ené ledre bi ukuzé zíe née wá ní, zíze ndécí ezé. Zíze lá úku ledre zí ya, "Idí mu méngi roné kací ilí ledre 'bi Ngére Yésu."

¹⁵ Gi do kací née ní, zíze ndísiþé ore cíku'dée kí yéme eyí ezé e zíye idíye nzíyiyé gi ro zíze ndéréze simi Yerusaléma.

¹⁶ Zí ngíti géyi 'yí lódú kací Yésu ga bi simi gara bi Kayisariya ní 'díyiþoto ógu zée zaá gi 'be 'bi Menasóna, kí'dí bi ilizé ndéré ndísi ní. Ni 'yí gi simi cükú bi Sáyipuroso ní, ni kuru 'yí lódú kací Yésu kú 'desí.

Páwulo nderé ngu 'be 'bi Yakóbo

¹⁷ Simi bi oguzé simi Yerusaléma ní, zí 'yí lódú kací Yésu ga bi íri

ní 'dí'bi zée sìmì sùmù bìlámáne kíngaya.

¹⁸ Sìmì bi miárá a née, zí Páwulo 'dí'bi zée zíze ndéréze lúrú Yakóbo kí mìngburoko 'yi ga bì 'yi lódú kací Yésu ní, niyí koo mbá 'be 'bi ené ore.

¹⁹ Zí Páwulo í'bí mandá zíye mbá, zí tónóne líkpí ledre ga bì Lomo mengi yée zí 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní kpurú gi sìmì moko bi née mengi ní.

²⁰ Sìmì bi uwúní ledre née ní, zíye mbófo iři Lomo. Gi ore, zíye úku ledre zí Páwulo ya, "Lúndu 'bi ené, lúrú káa zí bì tú'dú álifu Yúda e ńguñguní ledre 'bì Yésu ní go, ówo kpá káa zí bì ndisíní í'bí royé lódú lorú 'bì Músa ní bú.

²¹ Uwúní ledreyí go kídí ndisí koo 'dódo ledre zí Yúda ga bì sìmì kángá 'bì 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní ya, ndaní ndisí lódú kací lorú bi Músa eké ní wá, owú 'bì eyé e ndaní kpá útú ngburu togú mbú lódú ondú 'bì Yúda e wá.

²² Ma'díi, niyí go ógu úwú a kídí ógu go, azé méngi go 'di?

²³ Ba ledre bì ilizé zíyi méngi a ní. Ya'dá e niyí ona eso mocúní éyí[†] go zí Lomo.

²⁴ Ídí 'dí'bi yée zíse ndérése méngi ondú bì ndisí óto 'yi zí a idíne drá ní gi rosé ndro kéye, zíyi í'bí késí gi ro eyí bì niyí 'dáná éyí zí Lomo sìmì bì niyí ólo doyé ní. Gi ore 'yi e niyí ówo a mbá kídí ábuwá ndisí yi eyí méngi ledre e kací lorú 'bì Músa, ledre bì ndisíní líkpí a gi royí ba nda 'bì ené ma'díi wá.

²⁵ Tí lá 'yi máa yée ga bì ńguñguní ledre 'bì Yésu ngará ndaní Yúda e wá ní, kasazé wáraga go zíye kídí, ndaní ánu éyí miánu bì 'danání lomo ga bì 'yíma'dí yemení ye kí síliye ní wá. Ndaní ánu esí bì kí sáma siminé ní wá, esí bangá bì kpuronyó 'dewení lá goa sáma a loloonzó roné gi sìmì a wá ní wá,

[†] 21:23 21:23 Mocú éyí: Ídí ólo ledre gi ro éyí bì koo Yúda e ndisíní méngi a sìmì bì mocúní éyí go ní sìmì bùkú bì Ólo 'yi e ní 6:1-27. [‡] 21:31 21:31 Mongú manda 'bì asikíri e: Ndísí lúrú bì kací asikíri e álifu. Ni 'bì ené do manda ga bì 'bì asikíri e ní.

ndaní kpá só'do royé kí 'yi ga bì ofúní aka royé kéye wá ní wá."

²⁶ Zí Páwulo 'dí'bi ya'dá ga gére née kílondó a née, zíye ndéréye méngi ondú bì ndisí óto 'yi zí a idíne drá ní gi roné ndro kéye. Nda gi ore zí a ndéréne úku 'dódo ledre odú sìlì 'bì ondú bì menginí ní kí sìndí kadra bì niyí 'dáná éyí gi royé sìmì 'Díci 'bì Lomo ní.

Yúda e 'dí'biní Páwulo sìmì 'Díci 'bì Lomo

²⁷ Sìmì bì sìlì 'bì ondú bì jnyí doa gbre ní go gbóo gi ro úkú ní, zí ngítí géyi Yúda e gi sìmì kángá bì Ásiya ní lúrúndíki Páwulo sìmì 'Díci 'bì Lomo. Zíye óto 'yi e zí mìmbé'deyé ésiné ro Páwulo gi ro zíye 'dí'bi wo.

²⁸ Zí Yúda ga gére née gbúrógbóye, "Lafúze Isiréle e, sákásé zée. Ba o'do bì ndisí gámá kí 'dódo bisinyí ledre ro 'yi ezé e kí lorú bì Músa eké ní, kí ledre gi ro bì 'bì Lomo. Cakaba ní, 'di'biogu Girígi e go sínýíonzó do ligá 'Díci 'bì Lomo bì ngará lúyú ledre ndaá doa wá ní."

²⁹ Úkuní koo ledre née kenée gi zí a lurúndíkiní Páwulo e kí Tarafímo 'yi 'bì Éfeso sìmì mongú gara, somúní 'bì eyé ya, Páwulo nderé kíe go do ligá 'Díci 'bì Lomo.

³⁰ Sìmì bì 'yi e uwúní ya bisinyí ledre ní go méngi roné do ligá 'Díci 'bì Lomo 'dáa ní, zíye úduyé ngásáye íri, kací tara misi'di e mbá 'yi e. Zíye 'dí'bi Páwulo óyoogu wo 'dá'ba gi do ligá 'Díci 'bì Lomo, geré zíye 'dútú mbotu e mbá.

³¹ Sìmì bì tú'dú 'yi ga gére née ayíní go gi ro úfu Páwulo ní, zí sanda óguné zí mongú manda 'bì asikíri 'bì Róma e[‡] kídí, bisinyí ledre ní go méngi roné sìmì Yerusaléma, gara 'dáa.

³² Zí mongú manda 'bì asikíri 'bì Róma née geré 'dí'bi asikíri e 'diya

ndéréye íri. Simi bì 'yi e lurúndikiní wo kí asikíri ené e ní, zíye ótoómo kí ócó Páwulo.

³³ Zí mongú manda 'bi asikíri e née ógúné zí Páwulo, do 'dí'bi wo. Zía úku ledre zí 'yi ené e kídí idíní ódó wo kí ká'dá késí e gbre. Gi ore zía ndúndu'yú ya, "O'do máa ba 'bi ené náambi, éyí bì mengí ní 'di?"

³⁴ Zí ngítí géyi 'yi e gi dongará tú'dú 'yi ga gére née ndísiyé gbúrógbóye kí ledre kí'e'do, ngítí géyi gburogbóní 'bi eyé kí ngítí ledre kpí. Gi zí ledre ga bì faa née ní, mongú manda 'bi asikíri ga gére utúasá ówo mbigí ma'díi sí ledre bì mengí roné ní wá. Zía úku ledre zí 'yi ené e kídí, idíní mu 'dí'bi Páwulo ndéré kíe do bi eyé 'bi asikíri e.

³⁵ Simi bì Páwulo nderéoguní do bi bi gi ro zíye ekí ókpóye simi 'dící bì o'bóní wo do ezené ní, zí asikíri ga gére née ìmbí wo gi zía roko'bù 'bi okó bì koo tú'dú 'yi ga gére née ndísiní ógu kíe ní ofu go.

³⁶ Zí tú'dú 'yi ga gére née ịnyiyé lódú wo kí ndísi gbúrógbóye ya, "Úfusé wo miúfu."

Páwulo odro zí tú'dú 'yi ga gére née

³⁷ Simi bì asikíri niyi go gbóo gi ro ógu kí Páwulo do bi eyé 'bi asikíri e ní, zía úku ledre zí mongú manda 'bi asikíri e née kídí, "Máutuásá go úku ledre ba zíyi?"

Zía úkulúgu ledre zí Páwulo kídí, "Úku tara Girígi bú?

³⁸ Bi kenée ní, ndá 'bi eyé 'yi 'bi Ízibiti bì koo 'dí'bi do okó álifu eso do ólú kíye simi súwú ní wá?"

³⁹ Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, "Máayí yi amá Yúda, arání máa simi gara bì Tarasísi simi Silísiya ní, 'yi gi simi gara bì kí ledrené owóowó ní. Mándendí romá gi ro zíyi i'bí misi'di zíma ódromá kí 'yi ga ba."

⁴⁰ Simi bì mongú manda née i'bí misi'di zía ní, zí Páwulo tóroné 'dága méngí kékí zí 'yi e kí sélíne gi ro zíye mukúye. Simi bì mukúní

ní, zí Páwulo úku ledre zíye kí tara Aramáyika.

22

¹ "Owú 'bi babá e kí babá e, ídísé índi mbilíse úwú ledre bì máayí úku a zíse ba."

² Simi bì uwúní kídí ndísi ódro zíye kí tara Aramáyika ní, zíye mukúye 'duo sií.

Gi ore, zí Páwulo úku ledre zíye kídí,

³ "Máayí yi amá Yúda, arání máa simi gara bì Tarasísi simi Silísiya ní, tí lá mangbóró simi Yerusaléma ona. Gamalele 'dodo koo ledre gi ro lorú 'bi bulúnduzé e go zíma bilámáne kíngaya, zíma i'bí romá karaba méngí ledre 'bi Lomo kí roko'búmá kpá cé káa zí se ní.

⁴ Mándísi koo 'dó'do 'yi ga bì ndísiní lódú kací Misi'di 'bi Yésu ní, kí úfu yée, kpá kí ódó ya'dá e kí kará e ónzó yée simi sigini.

⁵ Mongú 'yi 'dáná éyí kí mingburoko 'yi lúrú bi simi ledre ga bì simi gara ona ní, niyi ọngúngu ledre bì máayí úku a zíse ba ya ní ma'díi. I'bíní wáraka bì ekéní zí lafúma Yúda ga bì simi Damásika ní zíma 'dí'bi a ndéré kíe gi ro 'dí'bi 'yi lódú kací Yésu máa yée ga bì íri ní, ógu kíye simi Yerusaléma gi ro do 'dó'do yée.

Misi'di bì Páwulo oyólo'bó sómú ledre ené doa ní

⁶ "Káa zí bì mánđéréogu go gbóo kí Damásika ní, kí yana kadra, zí mongú bimíóngó óngóne gi komo ere cígima gbaá.

⁷ Zíma útúma bi, nda née ní zíma úwú kúrú 'yi kí úku ledre zíma kídí, 'Sáwulo, Sáwulo, Éyí bì ndísi 'dó'do máa gi roa kenée ní 'di?'

⁸ "Zíma ndúndu'yú kídí, 'Áyí náambi Ngére?'

"Zía úkulúgu ledre zíma kídí, 'Néé máa Yésu, 'yi 'bi Nazeréta bì ndísi 'dó'do wo ní.'

⁹ 'Yí ga bì koo azé kíye ní lurúndikiní 'bi eyé lá bimíóngó,

uwú 'di'biní eyé kúrú 'yi bì ndisi ódro zíma ba wá.

¹⁰ "Zíma ndúndu'yú kídí, 'Máídí méngi 'di Ngére?'

"Zí Ngére úku ledre zíma kídí, 'Inyíogú mu 'dága zíyi ndéréyi simi Damásika. Niyí úku 'dódo ledre ga bì Lomo ili yée zíyi méngi a ní zíyi íri.'

¹¹ Gi ore, zí komomá 'dútuné gi zí mongú bimióngó bì utú komomá ní. Zí 'yi amá ga bì koo azé keye ní 'dí'bi silihama kókó máa ndéré kíma simi Damásika.

¹² "Zí ngíti o'do kí ịriné Ananíya óguné lúrú máa. Ni 'yi bì ndisi óto úndru Lomo kí ndisi lódú kací lorù ezé ní. Yúda ga bì simi Damásika ní ndisíní óto dokuwu a kíngaya.

¹³ Zí óguné tóroné cigíma, zíma úku ledre ya, 'Lúndu 'bi ené e Sáwulo, komoyí idí mu líkpí, zíyi lúrú bi.' Geré simi sındí kadra née ní, zí komomá líkpíne, zíma lúrúndíki wo.

¹⁴ "Nda née ní, zíma úku ledre zíma ya, 'Lomo 'bi bulúnduzé e gelé yíji go zíyi ówo íli ledre ené, zíyi lúrú 'Yí bi ngará lúyú ledre ndaá roa wá ní, zíyi uwú ledre cù gi taraa kí mbílýi.

¹⁵ Áyí ídí 'yi bì ní ndisi úku 'dódo ledre ga bì lúrú yée kí komoyí kí yée ga bì uwú yée gi roa ní zí 'yi e mbá.

¹⁶ Éyí bì ndisi sóngó a ní 'di? Inyíogú mu 'dága, do bábátízi yíji, zíyi íni ini kí ịri Yésu ní lúguoyó lúyú ledre eyí 'dá'ba.'

¹⁷ "Simi bì mánadá'balúgu romá simi Yerusaléma ndisímá íni ini zí Lomo simi 'Díci 'bi Lomo zí Ngére Yésu 'dódo roné zíma.

¹⁸ Zíma úku ledre zíma ya, "Di'diya. Ídí mu geré ólúogú gi simi Yerusaléma gi ona 'dá'ba, gi zí 'yi e utúasání eyé ọgúnṣu ledre bì áyí úku a gi romá ní wá."

¹⁹ "Zíma úkulúgu ledre zíma kídí, 'Ngére, 'yi ga géré née owoní bú kídí mánadisi koo tátá kí 'dí'bi 'yi e gi simi 'Díci Kótruro kí ndisi óco 'yi ga bì ọgúnṣuní ledre eyí go ní.

²⁰ Simi bì koo niyí úfu Sitifáno 'yi eyí bì ndisi úku ledre gi royí ní, máayí koo bo íri ndisi ọgúnṣu ledre miúfu a kí ndisi lúrú bi kací bongó 'bì 'yi ga bì ufuní wo ní.'

²¹ "Zí Ngére úku ledre zíma kídí, 'Ndéré mu, Máayí kasa óyo yíji gi ona 'dá'ba gbála zí 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní.'

Páwulo ni 'yi 'bi Róma

²² Zí tú'dú 'yi ga géré née ndisiyé úwú ledre née tí kenée e, lá simi bì Páwulo ukuogú ledre gi ro 'yi ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní, zí ledre née útúne simiyé 'duo vuu zíye tónoye gbúrógbóye kí kúrúye 'dága, "Úfusé wo miúfu. Utúasá zíá idíne trídrí wá."

²³ Káa zí bì koo niyí ndisi gbúrógbó kí lálaoyó bongó gi royé úcúoyó a, kí ndisi oyú 'burú simi sili ní,

²⁴ zí mongú manda 'bì asikíri ga géré née úku ledre zí asikíri ené e idíní 'dí'bi Páwulo ndéré kíe do bi eyé 'bì asikíri e. Zíma úku ledre idíní óco wo gi ro zíma úku 'dódo sí ledre bì 'yi e ndisíní gbúrógbó doa kenée gi roa ní.

²⁵ Tí lá simi bì odóonzóní wo go bi kenée gi ro do óco wo ní, zí Páwulo úku ledre zí mongú 'yi 'bì asikíri e bì koo mitóroné ore ní kídí, "Ni miútúásáne zíse óco 'yi 'bì Róma bì 'deciní aka ngbangá a do ówo lúyú ledre ené wá ní?"

²⁶ Simi bì mongú 'yi 'bì asikíri e née uwú ledre née kenée ní, zíma ndéréne ndú'yú Páwulo, "Ídí aka úku a zíma, ma'díi áyí 'yi 'bì Róma."

²⁷ Zí mongú manda née ndéréne ndú'yú Páwulo, "Ídí aka úku a zíma, ma'díi áyí 'yi 'bì Róma?"

Zí Páwulo úkulúgu ledre zíma ya, "Hi, máayí 'yi 'bì Róma."

²⁸ Gi ore, zí mongú manda 'bì asikíri e née úku ledre kídí, "Mái'bí koo mongú késí gi ro zíma idíma 'yi 'bì Róma."

Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, "Arání 'bi eyé máa kú 'yi 'bi Róma."

²⁹ Geré zí 'yi ga bì kóo niyí gi ro ndú'yú Páwulo ní, ígí roye gi roa. Zí ngiri útúne simi mongú manda 'bi asikíri ga gére née simi bì owo kídí née odó Páwulo bì ní 'yi 'bi Róma ní go kí ká'dá késí e ní.

'Di'bioguní Páwulo do ngbanga

³⁰ Simi bì bi aralo'bó roné ní, zí mongú manda 'bi asikíri ga gére née áyíne fú lá gi ro zíne ówo sì ledre bì Yúda e ndisjiní i'bí ngbángá Páwulo gi roa ní. Zía líkpí ká'dá késí gi ro Páwulo, zía úku ledre zí manda ga bì 'bi 'yi 'dáná éyí e ní kí mingburoko 'yi 'décí ngbanga e yóko roye. Gi ore zía 'dí'biogu Páwulo, zí Páwulo tóroné kó'dúye.

23

¹ Zí Páwulo lúrú bi mbí como mingburoko 'yi 'décí ngbanga ga gére née, zía úku ledre zíye kídí, "Lafúma e Yúda e, gi karaba máméngiónzó moko amá go zí Lomo bílámáne, máówo amá éyí bì máméngí wo ní bisinyí ní wá."

² Gi zí ledre bì uku kenée ní, zí mongú 'yi 'dáná éyí, Ananíya úku ledre zí 'yi ga bì toroní gbóo cígí Páwulo ní kídí, idíní óngbo tara a.

³ Zí Páwulo úku ledre zía kídí, "Lomo ní 'dó'do yíjí bì lóndo royi ya née ni 'yi lódú kací lorú ní. Ndísí 'décí ngbanga romá née kací lorú, zíyí tóroyí 'déwe lorú ya idíní ócó máa."

⁴ Zí 'yi ga bì kóo toroní gbóo cígí Páwulo ní úku ledre zía kídí, "Ngiri mengi yíjí kí úku ledre zí mongú 'yi 'dáná éyí 'bi Lomo wá gi zí 'di? "

⁵ Zí Páwulo úkulúgu ledre zíye kídí, "Owú 'bi babá e, máówo amá bì ya née mongú 'yi 'dáná éyí ní wá. Ni miékéne kídí, 'Ndá úku tara sinyí ro ngére bì ni do 'yi eyí e ní wá.' "

⁶ Simi bì Páwulo owo kídí ngiti géyí 'yi e gi dongaráye niyí Sadukáyo, ngiti géyí 'bi eyé

Farusáyo ní, zía úku ledre kí kúrúne 'dága do ngbanga ore kídí, "Lafúma e Yúda e, mááyí owú Farusáyo, babá ní kpá Farusáyo. 'Di'bioguní máa do ngbanga ona gi zía bì máóto komomá kídí 'yi ga bì uyuni go ní niyí karanée úrú gi simi umbu ní."

⁷ Simi bì Páwulo uku ledre née kenée ní, zí Farusáyo e kí Sadukáyo e tónóye ófúye. Nda née ní, zí kótruro ífi roné.

⁸ Sadukáyo e ŋguŋguní eyé bì ya 'yi ní úrú gi simi umbu bú ní wá, ŋguŋguní eyé kpá bì ya maláyika e kí lomo e niyí bo ní wá. Tí lá Farusáyo e ŋguŋguní 'bi eyé ledre ga gére née ye ota cé.

⁹ Gi ore tonóní nda go gbúrògbó eyé 'dága, zí ngiti géyí 'yi 'dódo lorú ga bì 'bi eyé 'yi 'bi Farusáyo e ní tóroyé 'dága ítí kangú o'búo'bú kídí, "Owozé ezé lúyú ledre ro o'do ba wá. Ambí owone, maláyika e, ngiti géyí yá lomo e ukuní ledre go zía?"

¹⁰ Zí kangú née ólúne simi miólúmbírí. Zí ngiri útúne simi mongú manda 'bi asikíri e ba kídí, niyí go ógu lófo báyi Páwulo nzénzéré. Zía úku ledre zí asikíri ené e kídí idíní ndéré 'dí'bióyó Páwulo gi dongaráye gíri kí cóngó ro ógu kíe do bi eyé 'bi asikíri e yáa.

¹¹ Kí ndulü a née, zí Ngére Yésu ógu tóroné cígí Páwulo, zía úku ledre zíya ya, "Ndá éré ngiri wá, úku ledre gi romá go zí 'yi e simi Yerusaléma, ídí méngí a kpá cé kenée simi mongú gara bì Róma ní."

Yúda e yemení roye gi ro úfu Páwulo

¹² Kí phiyí née ní, zí ngiti géyí Yúda e kótrú roye yéme ledre gi ro úfu Páwulo. Zíye lólóbú kídí, yée utúasání ánu éyí togú mbú éwé éyí wá, 'búo togú yée ufuní Páwulo go.

¹³ 'Yí ga bì kóo kotruní roye ndro yeme ledre née ní romoní kóo gi do ci gbre go.

14 Gi ore, zíye ndéréye úku ledre ba zí manda ga bì 'bi 'yi 'dáná éyí e kí mingburoko 'yi 'bi Yúda e ní kídí, "Lobúzé lóbú go ya, utúasázé ánu éyí togú mbú éwé éyí wá, 'búó togú ufuzé Páwulo go.

15 Bi go kenée ní, ili go yíj kí mingburoko 'yi 'décí ngbanga eyí e zíse kákasa zí mongú manda 'bi asikíri 'bi Róma née, lónedo wo idí ógú kí Páwulo zíse, ilisé ówo mbigí ledre gi roa. Azé idí nzíyizé gi ro úfu wo 'dá'dá gi zíá kí óguné ona."

16 Tí lá simi bi wotí lémi a uwú ledre bi yemení née ní, zíá ndéréne úku ledre zí Páwulo simi bi bi ni doa, bi 'bi asikíri e ní.

17 Née ní, zí Páwulo ndólo ngúru mongú 'yi 'bi asikíri e úku ledre zíá ya, "Dí'bi phírangá ba ndéré kíe zí mongú manda esé, ledre ni bo taraa ili úku a zíá."

18 Zíá 'dí'bi phírangá née ndéré kíe zí mongú manda eyé.

Zíá úku ledre zí mongú 'yi 'bi asikíri e née ya, "Páwulo bi simi sígini ona ba kakasa kacíma, zíá úku ledre zíma ya máídí ógú kí phírangá ba zíyi, gi zíá ledre ni bo taraa ili úku a zíyi."

19 Zí mongú manda 'bi asikíri e née 'dí'bi síli phírangá née, zíye ólúoguyé kíe 'dí sogo, zíá ndú'yú wo ya, "Ledre bi ili úku a zíma ní ledre 'di?"

20 Zíá úkulúgu ledre zíá kídí, "Mingburoko 'yi 'décí ngbanga 'bi Yúda e yemení ledre go gi ro zíyi 'dí'biogú Páwulo zíye kílondó, ya kídí yée iliní ówo mbigí ledre gi roa.

21 Ndá 'bi eyí úwú ledre eyé née wá. Gi zíá 'yi e yemení royé go rómo gi do 'yi e cí gbre miló'boyé sóngó wo. Lobúní lóbú go kídí, yée utúasání ánu éyí togú mbú éwé éyí wá 'búó togú yée ufuní Páwulo go. Niýí cakaba go nzíiyé gi ro zíye sóngó ledre bi ni ógú gi tarayí ní."

22 Zí mongú manda 'bi asikíri e née úku ledre zíá ya, "Ndá úku a zí

ngítí 'yi kídí née uku'dodo ledre née go zíma ní wá."

Asikíri e 'dijiotoní Páwulo simi Kayisaríya

23 Nda née ní, zí mongú manda 'bi asikíri e née ndólo mongú 'yi 'bi asikíri ené e gbre, zíá úku ledre zíye ya, "Ídísé yéme asikíri e míya gbre, 'yi ící okó kí Usáni e cí ota doa sokó ndro kí ya'dá e míya gbre mbá kí phala do síliye, zíse ndérése kíye simi gara bi Kayisaríya ní kí ndulú ba simi sindí kadra inyí doa eso.

24 Zíse 'dí'biogú usáni gi ro zí Páwulo ndéréne kíe. Zí komosé idíne roa gi ro zíse ógusé kíe kí sanáne filo 'be gávana Fílekisi."

25 Zí mongú manda 'bi asikíri e eké wáraka.

26 Mandá eyí. Máa Kíládiyo Lísiya, máéké ledre ba máa zíyi gávana Fílekisi.

27 Yúda e 'dí'biní o'do ba áyíye go gi ro úfu wo, tí lá zíma ógumá kí asikíri amá e yómo wo gi zíye, gi zíá máuwú ledre gi roa kídí ni 'yi 'bi Róma.

28 Máili kóo gi ro zíma ówo éyí bi ndísiní i'bí ngbángá a gi roa ní. Zíma 'dí'bi wo ndéré kíe kó'dú mingburoko 'yi 'décí ngbanga e.

29 Zíma ówo a kídí luyú ené ledre bi ni útúásá do úfu wo togú mbú do óto wo simi sígini gi roa ní wá. Ledre bi uku otoní roa ní, yí ené ledre lorú eyé 'bi Yúda e.

30 Simi bi máuwú ya yemení ledre go gi ro úfu wo ní, geré zíma kása wo zíyi íri. Máuku ledre go zí 'yi ga bi uku otoní ledre roa ní, idíní ndéré úku ledre ga gére née kó'duyí íri.

31 Gi ore née ní, zí asikíri ga gére née méngí a tí káa zí bi manda eyé uku ní. Zíye 'dí'bi Páwulo kí ndulú née ndéréoguyé gi simi gara bi Anitipatirísi ní.

32 Simi bi bi arálo'bó roné ní, zí asikíri máa yée ga bi nderení 'bi eyé kí sindíye ní ndá'balúgu royé do bi

eyé 'bi asikíri e bi simi Yerusaléma ní. Zíye ga bi nderéní 'bi eyé kí usáni ní ókpóye kí Páwulo.

³³ Simi bi asikíri ga bi 'diyiotoni Páwulo oguní simi Kayisariya ní, zíye í'bí wáraga bi mongú manda eyé eké zí gávana ní, do ótoómo Páwulo do sili a.

³⁴ Zí gávana ólo wáraga née, zía ndú'yú Páwulo kídí, "Ógu gi simi kángá máa wo be 'di?" Zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, "Gi simi Silisiya."

³⁵ Gi ore, zí gávana úku ledre kídí, "Máayí úwú ledre gi royí simi bi 'yi ga bi i'bíní ngbángayí ní oguní go ní." Zíá úku ledre kídí Páwulo idí idí mibándáne simi mongú 'be 'bi ngére Eróde.

24

Páwulo do ngbanga kó'dú Filekisi

¹ Kací ledre née mengi lá sili inyi, zí mongú 'yi 'dáná eyí, Ananíya inyiyé kí ngiti géyi mingburoko 'yi e nda kí ngiti o'do bi owo ofu lorú go ní kí iriné Tetúlu ndéréye simi gara bi Kayisariya ní kí ledre eyé bi uku otoní ro Páwulo ní, óto a kó'dú gávana.

² Simi bi ndolo oguní Páwulo ní, zí Tetúlu tónóne óto ledre ené e kó'dú Filekisi káa zí ba, "Mongú 'yi, tú'dú simibi bi mengizé sí siliyi ní oto zée go zí ndisi ezé ídine bílámáne. Komokenzi eyí bi 'bi ótoyéme ledre oyólo'bó toso ledre go zíye ídive bílámáye simi kángá ba.

³ Bi kenée ní, mongú 'yi Filekisi, azé kí mongú rokinyi kí ndisi í'bílúgu mbófo eyí zíyi kací ledre bi méngi yée zíze do tú'dú misi'di e do bi e mbá ní.

⁴ Tí lá káa bi máayí 'dí'bióngzó sindí kadra eyí, mändéndí romá zíyi gi ro zíyi índi mbílífíyi úwú owú gbúgbú ledre bi tarazé ba.

⁵ "Owozé go, o'do ba ní 'yi méngi bísinyí ledre. Ndisi ési mimbé'de kési simi Yúda e zíye ndisi inyiyé kí

okó do sogo kángá ba mbá ne. Ni kpá ne manda 'bi 'yi ga bi 'yi lódú kací Yésu 'yi 'bi Nazeréta ní.

⁶ Ayí go kpá íngbí roné óto 'Díci 'bi Lomo káa do bi lúyú ledre. Gi zí kényi née zíze 'dí'bi wo.

⁷ Tí lá zí Lísiya bi manda 'bi asikíri 'bi Róma e ní oguné kí asikíri ené e do 'dí'bíoyó wo gi zíze kí cóngó ro.

⁸ Togú ndú'yú wo ní, áyi útúásá ówo a kídí ledre ga bi ukuzé yée gi roa ba ní, niyí mbá ma'díi ledre e.

⁹ Zí Yúda ga bi kóo ore ní ngúngu a kídí, ledre ga gére née niyí mbá ma'díi.

Páwulo uku yomo roné kó'dú Filekisi

¹⁰ Simi bi gávana ndolo Páwulo gi ro úwú ledre gi tara a ní, zí Páwulo úkulúgu ledre zía kídí, "Mongú 'yi, máowó bú kídí 'décí ngbanga go kí tú'dú simibi e simi kángá 'bi Yúda e ona. Bi kenée ní, máayí kí rokinyi gi ro zíma úku ledre gi romá gi 'dáa kó'dúyi ona.

¹¹ Káa zí bi ówo bú kí royí ní, sili okpó aka sokó doa gbre (12) simi bi mändéré íni ini zí Lomo simi Yerusaléma ní wá.

¹² Yúda e ogu ndikiní eyé máa kí ítí kangú kí 'yi e simi 'Díci 'bi Lomo wá. Gbawá kí ési ledre simi 'yi e simi 'Díci Kóturu e togú mbú do ngiti bi kpí simi Yerusaléma ona ní kpá wá.

¹³ Bi kenée ní, utúasání eyé 'dódo ma'díi ledre máa bi ní 'dódo ledre bi ndisiñí úkuóto a romá née wá.

¹⁴ "Ledre bi máayí ngúngu a zíyi ní ní, Mándisi óto úndru Lomo 'bi bulunduzé e kí ndisi lódú Misi'di 'bi Ngére Yésu bi Yúda e ukuní kídí ni bícayiné ní. Mángúngu zaá ledre ga bi utúasání kací lorú 'bi Músa ní, kí yée ga bi miékéye simi búku 'bi nébi e ní mbá.

¹⁵ Máayí kí óto komo ro Lomo cé káa zí 'bi Farúsáyo e bi kídí Lomo ní karanée úru 'yi e mbá gi simi umbu, bílámáye kí bísinyíye ní.

16 Gi zí kényí née ní, zíma í'bí romá ndísí méngi ledre bì ma'díi do komo Lomo kpá kí 'yíma'dí e ní.

17 "Gi do kací tú'dú sìmìbi bì ngárá mándá sìmì Yerusaléma wá ní, mándéré kóo íri kí késí zí 'yí amá e, sáká éyí zí 'yí lerí e nda kí 'dáná éyí e zí Lomo.

18 Sìmì sìndí kadra bì kóo mändísi méngi ondú bì ní óto 'yí zíá idíne drá ní, zíye ogu ndíki máa do ligá 'Díci' 'bi Lomo kí méngi a. Ndazé kóo íri tú'dú wá, ledre bì zíá idíne bisinyíne ní ndaá kpá wá.

19 Tí lá ngítí géyi Yúda ga bì oguní gi sìmì kángá 'bi Ásiya ní niyí kóo ore. Utúasá kóo miútúásá zíye óguyé kó'dúyi ona í'bí ngbángáma togú ledre ní tarayé romá yá.

20 Togú mbú yée ga bì niyí ona ba, idíní úku 'dódo lúyú ledre bì owoní romá sìmì bi 'di'bioguní máa kó'dú mingburoko 'yí 'décí ngbanga e ní.

21 Odú ledre bì máúku ní duý kí'e do sìmì bì máayí mitóromá kó'dúye ní yaá, "Di'bioguní máa karaba do ngbanga ona ba gi zíá bì mángúngu kídi Lomo ní karanée úru 'yí e gi sìmì umbu ní."

22 Gi ore, Fílekisi bì owoyeme ledre gi ro Misi'di 'bi Ngére Yésu bú ní, zíá úcúomo Páwulo e kí 'yí ga bì ukuotoní ledre roa ní kídi idíní mukú. Zíá úku ledre zíye kídi, "Sìmì bì Lísiya mongú manda 'bi asikíri 'bi Róma e ní ogu ní, máayí ogu úku ledre sìmì ledre esé née."

23 Zíá úku ledre zí mongú 'yí 'bi asikíri bì ndisí lúrú kací Páwulo káa bì ní ngásá ní kídi, idí idí mibándáne, tí lá idíní otomoowú bifúo zíá idíne kí ro doné kí ezegámága, ga bì ndisíní sáká wo kí éyí ga bì ili yée ní.

Páwulo likpí ledre Yésu zí Fílekisi e kí Durusíla

24 Gi do kací sílì cúku'dée, zí Fílekisi kí me'bené Durusíla, bì ní 'yí 'bi Yúda ní ndéréye do bi bì ndisíní bándá Páwulo doa ní. Zí Fílekisi kákasa kací Páwulo gi ro zíye úwú

ledre ngúngu ledre Kírésito Yésu gi tara a.

25 Tí lá bì Páwulo odro aka lá gi ro éyí bì 'yí ní méngi a zíá óto Lomo kí rokinyi, bándá ro'yí kí ledre 'bi sìndí kadra 'bi 'décí ngbanga ní, zí ngíri útúne sìmì Fílekisi zíá úku ledre kídi, "Cakaba ba ní asá go ore. Máayí ndólo yíi togú máowó bifúo go ní."

26 Sìmì sìndí kadra bì kényí kéri née, Fílekisi oto kóo komoné kídi Páwulo ní úgú komoné kí késí. Née sì ledre bì kóo ndisí kákasa kací Páwulo kpuřú kpuřú zíye ndisí ódroyé kéné ní.

27 Gi do kací sìmìbi gbre, zí Porúkiyo Fésito óguné káa do gávana do bi kací Fílekisi. Tí lá gi zíá bì Fílekisi ili zí Yúda e idíye kí rokinyi gi zíne ní, zíá ótoómo Páwulo zíá idíne sìmì siginí.

25

Páwulo úku yómo roné kó'dú Fésito

1 Sílì ota (3) gi do kací bì Fésito ogu káa do gávana 'bi kángá née ní ní, zíá inyiné gi sìmì gara bì Kayisaríya ndéréne sìmì Yerusaléma,

2 kí'dí bì manda ga bì 'bi 'yí 'dáná éyí e kí mingburoko 'yí 'bi Yúda e oguní kí ledre bì ukuotoní ro Páwulo ní. Zíye úku ledre zí Fésito,

3 gi ro zíá sáká yée 'di'biogu Páwulo zíye sìmì Yerusaléma kí sómú ledre bì gi ro zíye sóngó wo do misi'di gi ro zíye úfu wo ní.

4 Zí Fésito úkulúgu ledre zíye kídi, "Páwulo ní mibándáne sìmì siginí sìmì gara bì Kayisaríya, máa kí romá máayí ogu ndá'balúgu romá íri do sílì ga ba.

5 Idizé ndéré kí ngítí géyi manda esé e sìmì Kayisaríya zíye í'bí ngbángá Páwulo íri togú luyú tí ledre go yá."

6 Gi do kací née ní zí Fésito ndisíné kíye ore éyí 'bi sílì inyi doa ota (8) togú mbú sokó (10) yá, zíá inyi ndá'balúgu roné sìmì Kayisaríya.

Simi bi miará née zia ndéréne do bi bi ndisi úku nganga doa ni, zia úku ledre ya idini ógu kí Páwulo.

⁷ Simi bi Páwulo ogu ni, zí Yúda ga bi oguní gi simi Yerusaléma ni tónóye úkuóto mingburoko ledre maa yée ga bi utúassání úku 'dodo ma'dii ledre ga gére wá ni ro Páwulo.

⁸ Tí lá zí Páwulo úku yomo roné kídi, "Máméngi amá bisinyí ledre kí lorú 'bi Yúda e wá, togú mbú ro 'Díci 'bi Lomo kí Káyísara kpá wá."

⁹ Tí lá gi zia bi Fésito ili zí ledre ené émené ro Yúda e ni, zia ndú'yú Páwulo kídi, "Útuásá go ndéré simi Yerusaléma gi ro do 'décì nganga eyí kó'dúma íri?"

¹⁰ Zí Páwulo úkulúgu ledre zia kídi, "Mátoro ba do bi bi Káyísara ndisi 'décì nganga doa ni, ni bílámáne do 'décì nganga romá ona. Máméngi amá bisinyí ledre zí Yúda e kí'e'do káa wá, káa zí bi yí'woyéme bú bílámá née ni.

¹¹ Togú máidí bisinyí 'yí bi máméngi ledre bi ni útuásá gi ro do úfu maa ni, káa bi máigí romá gi zia wá. Tí lá togú ledre bi ukuotoní romá née nda 'bi ené ma'dii wá, 'yí bi ni í'bí maa zíye gi ro do úfu maa ni ndaa 'bi ené wá. Ni bílámáne zí Káyísara 'décì ngangamá ne."

¹² Gi ore, simi bi Fésito lurúní bi simi ledre née kí mingburoko 'yí 'décì nganga ené e ni, zí Fésito úkulúgu ledre zia kídi, "Káa zí bi úku go kídi née ni ndéré kí ledre ené zí Káyísara 'décì ngangané ne ni, áyí go ógu ndéré kí ledre eyí 'dá'dá kó'dú Káyísara."

'Di'bioguní Páwulo kó'dú Agurípa e kí Buruníke

¹³ Gi do kací owú sili cíku'dée, zí ngére bi Agurípa kí léminé Buruníke ni óguyé ngu simi Kayisaríya gi ro 'dí'bi Fésito simi sumu.

¹⁴ Gi do kací bi ndisiní ore kí sili cíku'dée ni, zí Fésito úku yéme ledre bi gi ro Páwulo zí ngére

née kídi, "Ngiti o'do ni bo Fílekisi otomo wo simi siginí ona.

¹⁵ Nda simi bi mändéré simi Yerusaléma ni, zí manda ga bi 'bi 'yí 'dáná eyí e kí mingburoko Yúda e í'bí ngbángá a zíma. Zíye ndú'yú maa gi ro zíma 'décì nganga roa.

¹⁶ "Zíma úkulúgu ledre zíye kídi, ondú 'bi Róma e 'décì ené nganga ro 'yí 'dá'dá gi zí nganga wá, 'búó togú 'yí bi i'bíní ngbángá a kí 'yí bi i'bí ngbángá ni toroni go úku nganga dongaráye, zí 'yí bi i'bíní ngbángá a ni úkulúgu ledre kací ledre bi ukuotoní roa ni.

¹⁷ "Simi bi oguní ni, lu'bú wá, kílondó a née geré zíma síkpí nganga, zíma úku ledre do ndéré 'dí'biogu o'do née.

¹⁸ Zí 'yí ga bi i'bíní ngbángá ni tóroyé 'dága úku nganga. Tí lá ukuoguní eyé ledre bi Páwulo mengi bisinyíne káa zí bi koo mändísi sómú a ni wá.

¹⁹ Ledre bi koo ndisiní úku a ni, yí ené ledre gi ro ngúngu ledre eyé 'bi Yúda e kí ledre ngiti o'do bi koo uyu kí iriné Yésu bi Páwulo ndisi úku ledrea ya ni trídrí ni.

²⁰ "Ma'dii ledre bi zíma ówo'dí'bi a simi ledre ba, gi ro zíma ndú'yú Páwulo kíe ni nda 'bi ené wá. Zíma ndú'yú wo togú ni útuásá zia ndéréne simi Yerusaléma gi ro do 'décì nganga maa née íri yá.

²¹ Tí lá zí Páwulo úkulúgu ledre kídi, ni bílámáne do bádá née ona gi ro zí Káyísara 'décì ngangané. Zíma úku ledre idini ótolúgu wo simi siginí, gi simi sindí kadra bi máayí kása wo do nganga 'be 'bi Káyísara ni."

²² Zí Agurípa úkulúgu ledre zí Fésito kídi, "Máili úwú ledre née cú maa gi tara o'do née." Zí Fésito úkulúgu ledre zia kídi, "Áyí úwú a gi tara a kílondó."

'Di'bioguní Páwulo kó'dú Agurípa

²³ Zí bi áráló'bó roné, zí ngére Agurípa e kí Buruníke ési bílámá

bongó 'bi 'yi ga bi kí ledreyé owóowó ní royé ógu ólúye kíe simi 'dící ngbanga. Niýí kí mingburoko manda 'bi asikíri e kí mingburoko 'yi ga bi kí ledreyé owóowó simi gara ore ní. Zí Fésito úku ledre idíní 'dí'biogu Páwulo 'dící íri.

24 Zí Fésito úku ledre kídí, "Ngére Agurípa kí 'yi ga bi azé kíye 'dící ona ní mbá, lúrúsé aka o'do ba. Bi Yúda ga bi simi Kayisaríya ona kí yée ga bi simi Yerusaléma oguní i'bí ngbángá a zíma ní. Ukuní ledre gi roa kí ndísi gbúróbóye kídí mándá ótoómo wo zíá ídine trídri wá.

25 Tí lá máówo amá éyí bi mengi bísinyíne zíá útúásáne gi ro do úfu wo ní wá. Bi uku ledre go kídí née ili ndéré kí ledre née 'dá'dá kó'dú Káyísara ní, máyéme sómú ledre go gi ro kása wo simi mongú gara bi Róma ní.

26 Tí lá ledre ndaá taramá bi zíma éké a gi roa zí ngére Káyísara ní wá. Née sí ledre bi má'dí'biogu wo kó'dúse opkó rá kó'dú ngére Agurípa gi ro zíse lúrú bi simi ledre ené, ambí owone máayí ówo ledre bi zíma éké a gi roa ní gi zíse.

27 Ndaá miútúásáne gi ro zíma kása 'yi bi ni mi'dí'biné simi sígini ngará ma'díi ndaá simi ngbángá bi i'bíní roa wá ní wá."

26

Páwulo uku ledre gi roné zí Agurípa

1 Zí Agurípa úku ledre zí Páwulo kídí, "Otoomoní misi'di go zíyi, gi ro zíyi úku ledre bi gi royí ní." Zí Páwulo kóco komo síline, zíá tónóne líkpí ledre gi roné káá zí ba.

2 "Ngére Agurípa, málúrú romá kídí kodo amá ní bo, bi karaba máayí go úku ledre gi romá kó'dúyi ona gi simi tú'dú ledre ga bi mbá Yúda e ndísiñí úku a gi romá ní.

3 Kíngaya gi zíá bi ówoyéme ondú kí kangú 'bi Yúda e mbá bú ní, mándéndí romá go zíyi gi ro zíyi

ídri mimbé'deyí úwú ledre bi máayí úku a ba.

4 "Yúda e mbá owoní ndísi amá simi bi máayí aka do owúma ní bú. Owoní ledre ga bi mánđísi méngi yée simi mizefi ndísi amá dongará 'yi amá e simi mbigí kángá amá kí simi Yerusaléma ní mbá bú.

5 Owoní ledre gi romá go kí tú'dú simibi e. Utúasání bú líkpí a zíyi togú iliní go kenée ní kídí 'dá'dá kóna máayí ngúru 'yi bi toro ngbúó gi ro ledre ngúngu ledre ezé káá zí Farusáyo e ní.

6 Bi ba ní 'di'bioguní máa go do ngbanga gi zíá bi mánđísi óto komomá gi ro éyí bi kóo Lomo móćú ledre a zí bulunduzé e ní.

7 Ba móćú éyí bi sí dozé ga bi sokó doa gbre ndísiñí óto komoyé gi roa, zíye ndísiyé íni ini zí Lomo kí ndulú e kí kadra mbá ní. Ngére, Yúda e i'bíní ngbángáma ba gi zí kíyí née.

8 Éyí bi ní miórúné zíse ga bi ona gi ro zíse ngúngu a kídí Lomo uru umbu bú gi zíá ní 'di?

9 "Máa kí romá, mánđísi kóo gámásó'do misi'di bi ní útúásá fála ledre 'bi Yésu 'yi 'bi Nazeréta ní.

10 Née ledre bi máméngi wo simi Yerusaléma ní. Manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e ní i'bíní roko'bú zíma ndísimá óto tú'dú 'yi ga bi 'bi Yésu ní simi sígini. Simi bi togú 'deciní ngbangayé gi ro do úfu yée yá, zíma ndísi tóromá sogo ledre bi kídí idíní úfu yée ní.

11 Zíma ndísi gámá andá romá kí'dí tú'dú simi 'Díci Kótruro e gi simi ngítí a 'duo simi ngítí a ndísi i'bí 'do'dó royé, gi ro zíye úku sínyi ledre gi ro Kírésito. Mimbé'demá esí kóo royé go gbála zíma ndéréma kí gámásó'do yée gba simi kángá 'bi 'yi lóngó e gi ro 'dó'do yée.

12 "Née sí ledre bi kóo mánđéré gi roa simi gara bi Damásika ní. Manda ga bi 'bi 'yi 'dáná éyí e ní ukuní ye kí roko'bú bi i'bíní zíma ní.

13 Ngére, simi bi 'di'bizé misi'di go mindéréze ni, kí yana kadra zí mongú bimióngó óngóne gi komo ere cigíma kí 'yi ga bi koo azé keye ní gbaá.

14 Zíze útúze mbá bi, nda née ní zíma úwú kúrú 'yi kí úku ledre zíma kí tara Aramáyika kídi, 'Sawulo, Sawulo. Éyí bi ndísi 'dó'do maa gi roa kenée ní 'di? Ndísi née 'di'biogú bisinyí ledre zíyi kí royi.'

15 "Zíma ndúndu'yú kídi, 'Áyi náambi Ngére?'

"Zíá úkulúgu ledre zíma kídi, 'Née maa Yésu 'yi 'bi Nazeréta bi ndísi 'dó'do wo ní.'

16 Tí lá Iñiyogú mu zíyi téroyí 'dága do sindiyí. Má'dódo romá zíyi gi ro zíyi idiyí káa do 'yi moko amá ndísi úku 'dódo ledre ga bi ówo yée gi romá ní kí yée ga bi máayí karanée 'dódo yée zíyi ní.'

17 Máayí yomo yíji gi zí Yúda e kí 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní. Máayí ogú kasa yíji zíye

18 gi ro zíyi líkpí komoyé, zíye ólúoguyé gi simi mituluru simi bimióngó, gi sí sili roko'bú 'bi Satána do sili Lomo, gi ro zíye ngúngu ledremá, Lomo ni ótoómo lúyú ledre eyé, zíye ólúye dongará 'yi ga bi Lomo gelé yée go ní.'

19 "Ngére Agurípa, gi ore mákála amá ledre bi Ngére Yésu uku ya máidí méngi a simi bi 'dodo roné zíma gi komo ere ní wá."

20 Má'dódoútu ledre gi roa zí Yúda ga bi simi gara bi Damásika ní, gi ore simi Yerusaléma, nda kí simi kángá 'bi Yudáya mbá, odú a zí 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní. Má'dódo zíye kídi idíní óyóló'bó mimbé'deyé zíye ndá'baoguyé zí Lomo, zíye ndísiyé méngi ledre ga bi ni 'dodo a kídi oyolo'bóni mimbé'deyé go ní.

21 "Née sí ledre bi Yúda e 'di'biní maa gi do ligá 'Díci 'bi Lomo áyíye gi ro úfu maa ní.

22 Tí lá do sili ba, Lomo ndísi sáká máa née. Mátóro ona ba uku ledre zíse mingburoko 'yi ga bi kí ledreyé owóowó ní kí yée ga bi ndaní kí ledreyé owóowó wá ní mbá. Máuku amá ledre rómo gi do ledre bi nébi e kí Músa ukuní kídi ní ogú méngi roné ní wá.

23 Bi ya kídi, Kíresito ni 'dó'dó kí, zíá ídine ne mizefi 'yi bi ní úru gi simi umbu, ní ótrú kodo bimióngó zí 'yi ené e kí 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní."

24 Páwulo líkpí ogú aka ledre lá gi kíra ní, zí Fésito gbúróbóne kídi, "Páwulo, rifu yi eyí go. Mongú ólo ledre bi ólo ba ní go óto yíji zíyi rifuyí."

25 Zí Páwulo úkulúgu ledre zí Fésito kídi, "Gávana, manda amá 'yi rifu wá. Mándisi líkpí née mbigí cóngó ledre bi ma'díi ní."

26 Máéré amá ngiri kí úku ledre zí ngére Agurípa wá, gi zíá owo ledre gi ro ledre ga gére née bú. Máówo bú ma'díi kídi ledre ga bi máuku yée ba, 'di'bi do ledre ga gére née go mbá gi zíá menginí koo royé miotoéciné dogború bi wá.

27 Ngére Agurípa, ngúngu ledre ga bi 'bi nébi e ní bú? Máówo bú kídi ngúngu bú."

28 Nda gi ore zí Agurípa úku ledre zí Páwulo, "Sómú 'bi eyí yá simi owú sindí kadra bi cúku'dée ba útúásá go óto maa zíma idíma 'yi 'bi Kíresito?"

29 Zí Páwulo úkulúgu ledre kídi, "Togú owú sindí kadra cúku'dée togú mbú mongúne, ini amá ni zí Lomo kídi yíji kí 'yi ga bi karaba bi uwúní ledre bi máuku ba ní, idíní ngúngu ledre Yésu káa zí maa ní, tí lá ndaní ónzó sée simi sígini wá."

30 Gi ore zí ngére e Iñiyiyé 'dága, kí gávana e kí Búrunike nda kí 'yi ga bi koo niyí keye ní.

31 Zíye ólúoguyé gi 'dící ndéréye, simi bi ndísiyé ódro kí úkuló'bó ledre née dongaráye ní, zíye úku ledre ya, "O'do née mengi ené

bisinyí ledre bì gi ro do úfu wo togú mbú óto wo simi siginj ní wá."

³² Zí Agurípa úku ledre zí Fésito ya, "Idí o'do née ndaa úku ledre kídí née ni ndéré 'dá'dá zí Káyísara 'décí ngangané ne wá, káa bì i'dizé silihé gi roa go zia ndéré ené."

27

Páwulo 'dogu bi ndéréne simi Róma

¹ Simi bi yemezé sómú ledre gi ro zíze 'dógu bi ndéréne simi kángá bi Ítali ní, do í'bí Páwulo e kí ngiti géyi 'yi ga bi niyí keye simi siginj ní do silihé mongú 'yi 'bi asikiri e kí iriné Zúluya, bi ni ne manda zí asikiri ga bi ndisíní ndolo yée do okó 'bi Káyísara ní. ² Zíze ekíze simi mongú kurungba gi simi gara bi kí iriné Adaramítí bi ni go nziyiné gi ro ndéréne simi gara ga bi do mama bi dongaráye kí kángá bi Ásiya ní. Zíze 'dógu bi sága. Azé koo kí Arisitáka bi 'yi 'bi gara bi Tasaloníka bi simi Mekedoníya ní.

³ Simi bi bi aralo'bó roné ní, zíze ndéréoguzé simi gara bi kí iriné Sidóna. Mimbé'de Zúluya ni koo bilámáne ro Páwulo kíngaya, zíza í'bí misi'di zí Páwulo zíza ndéréne kí lúrú ezejamáne e gi ro zíye sáká wo kí eyí bi ili ní.

⁴ Zíze inyizé ndéréne gi ore, gi zíza bi koo azé si sili ni, zíze ízi rozé óyóomo cükú Sáyipuroso mi'dí do ngeli.

⁵ Simi bi 'doguzé mikavu sága do mama kángá ga bi Silísiya kí Pamafíliya ní, zíze óguzé simi gara bi ndisíní ndolo a Míra bi simi kángá bi Lísiya ní.

⁶ Gi simi Míra, zí mongú 'yi 'bi asikiri e née óto zée simi mongú kurungba bi ogu gi simi gara bi Alakizandaríya bi simi Izibiti gi ro ndéréne simi Ítali ní.

* ^{27:9 27:9} Silihé 'bi Órú Éyí: Née silihé bi mongú 'yi 'dáná eyí ndisi olú simi Mongú Bi 'bi Lomo bi simi 'Díci 'bi Lomo ní ndisi óyu sáma gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bi Isiréle e ní. Zí Isiréle e ndisíyé órú eyí simi kadra máa née ní. Ólo Lévi 16.

⁷ Zíze ndéréne gi ore tí ndoo kí tú'dú silihé zíze ndéréoguzé gbóo cígí gara bi kí iriné Nidúsú ní. Simi bi sili ni nda go kí roko'buné kíngaya, utúasázé lolu ndéré mbí kó'dúze wá ní, zíze ízi rozé dogború cükú bi Keréto bi oto asá roné ndro kí bi bi ndisíní ndolo a Salamúne mi'dí do anú ní.

⁸ Gi ore zíze ndéréne fú lá ndoo gbóo kací kó'dú gbúróngó Keréto, zíze ndéréoguzé do bi bi kí iriné Bilámá bi bándá kurungba e bi gbóo kí gara bi Laséya ní.

⁹ Ndisiyé koo ore kí ngebángbá silihé, ndéré kí kurungba ni yi ené koo go bisinyíne kíngaya gi zíza née koo gi do kací Silihé 'bi Órú Éyí* miánu. Zí Páwulo úku ledre zí 'yi ga bi niyí keye ní ya,

¹⁰ "Ya'dá e, mindéréne gi ona 'dá'dá ni ógu idí bisinyíne kíngaya. Kurungba ezé ni sínyí kí eyí ga bi roné ni mbá, ngiti géyi yá, iní ni kpá 'dí'bi ókpó 'yi."

¹¹ Tí lá mongú 'yi 'bi asikiri e née oto ené komoné ro ledre bi Páwulo uku ní wá, lodú nda yi ené kací ledre 'bi 'yi kpúrónyó kurungba e kí ledre bi míngí kurungba ukuní ní.

¹² Gi zíza bi gbúróngó mikavu bi ndisíní bándá kurungba e simi a ni utúasá gi ro zí 'yi e ndisíyé simi a kí limi wá. Zí tú'dú 'yi e yéme sómú ledre kídí, idizé mu ndéré gi ona kí óto komo gi ro zíze óguzé simi gara bi kí iriné Phonékisi bi simi kángá bi Keréto ní togú ni utúasá yá, zíze ndisizé ore kí limi ba.

Migombi kangba kurungba komo mikavu

¹³ Simi bi owú sili tonó ilí gi 'dí do anú ní, zí 'yi kpúrónyó kurungba e sómú 'bi eyé kídí ledre bi koo yée iliní wo ní utúasá go. Zíye imbiyóyó kési bi ndisi ódóngéri kurungba simi iní káa bi ni ndéré

ní, zíze tónóze ndéréze kací kó'dú gbúróngó Keréto.

¹⁴ Tí lá gi do kací owú sindí kadra cuku'dée, zí mongú bisinyí sili bi 'yi e ndisíní ndólo a "sili gi 'dí do ngeli mi'dí gbére ní" óguné kpurú gi 'dí simi cuku'girí.

¹⁵ Zía kpére mongú kurúngba ba bisinyíne kíngaya bi ndéréze ndaá 'dá'dá gi zí migombi née wá. Zí 'yi kpúrónyó kurúngba e nda lá ótoómo a zí migombi ndéréne kíe kí'dí bi ndisi ilí 'díyi roné ní.

¹⁶ Simi bi okpóomozé owú cuku' bi kí iriné Kawuda mi'dí do anú ní, kí 'do'dó ga gére née mbá, zíze 'díbiogú owú kurúngba bi ndisi sáká 'yi e simi ledre bi kakara ní tí do roné.

¹⁷ Zíye imbíoto owú kurúngba née do mongú kurúngba zíye ódóngéri mongú kurúngba née kí ká'dá ngíri. Eréní ngíri káa bi yée niyí ngásá ógu do bi bi sayi үүрү 'dutu komo iní do bi bi ndisíní ndólo Sítiresi bi simi kángá bi Líbiya ní, zíye ónzólugu késí bi ndisi ówóngéri kurúngba káa bi ní ndéré ní simi iní do ótoómo sili zíya ndisíné ítri mongú kurúngba ne ndéré kíe.

¹⁸ Simi bi bi aralo'bó roné ní, cóngó ro migombi kí mikáda iní tatá nda 'dá'dá zíze tónóze úcuoyó éyí ga bi simi mongú kurúngba ní 'dá'ba.

¹⁹ Sili ota gi do kací ledre née ní, zíye úcuoyó ambá éyí ga bi simi mongú kurúngba ní 'dá'ba cù kí siliye.

²⁰ 'Di'bi zée tú'dú sili utúasázé lúrúndíki kadra togú mbú kele wá. Migombi ní 'bi ené fú lá ro moko ilí ené kí roko'buné kíngaya. Odú a, zíze 'díbioyó ledre bi ya azé ómo ní gi simi dozé 'dá'ba.

²¹ Gi do kací bi 'yi ga bi simi mongú kurúngba menginí go tú'dú sili anuní éyí wá ní, zí Páwulo ínyioguné 'dága úku ledre zíye kídi, "Ya'dá e idí úwúsé koo ledre bi máuku zíze kídi ndazé ínyi gi simi Keréto ndéréze wá ní, káa bi éyí bi

zíya sinyíne kí ìndriné káa ní ní ndaá.

²² Tí lá cakaba ní, mändéndí romá go zíse idisé ódó mimbé'desé, 'yi bi ní úyu gi dongaráse ní ndaá, mongú kurúngba ní sinyí lá ne.

²³ Kí nduluna, Lomo bi máayí 'yi ené, mändísi méngi moko zíya ní, kasa maláyika ené zíma,

²⁴ zíya úku ledre kídi, 'Ndá éré ngíri wá Páwulo. Áyí téro kó'dú Káyísara úku ngbanga née. Lomo yomo 'yi ga bi ásé kíye simi kurúngba née go mbá gi zí bikidri mimbé'dea bi royi ní.'

²⁵ Bi kenée ní, ya'dá e idisé ódó mimbé'desé. Máwo bú kídi Lomo ní méngi ledre née tí káa zí bi maláyika uku zíma ní.

²⁶ Tí lá mongú kurúngba ní útru roné zíya sinyíne kíze do ngíti cuku'."

²⁷ Simi sokó doa eso (14) sili, migombi ní fú lá ndisi ítri ló'bó zée komo mikkavu bi kí iriné Mediteréniya ní. Kí yana ndulú zí sómú ledre óguné simi do 'yi kpúrónyó mongú kurúngba e kídi azé go gbó gi ro 'dögü bi.

²⁸ Zíye ndírábi miolú iní do ówo a kídi miolú a ní mítiri ci gbre. Zíye ndéré 'doso royé cuku'dée 'dá'dá do kpá ndírábi ándá a, zíye ówo a kídi miolú a ní go mítiri ci kéri a doa sokó.

²⁹ Ngíri ndisi koo méngi yée káa bi mongú kurúngba ní ndéré útru roné ro tutú e, zíye ónzóoto késí ga bi ndisíní ówóngéri kurúngba ní eso (4) simi iní gi 'dí sogo mongú kurúngba. Zíye ndisiyé iní ini zí Lomo gi ro zí bi árá ndíki yée.

³⁰ Gi ore, 'yi kpúrónyó kurúngba e ayíní koo go gi ro lolo eyé gi simi mongú kurúngba 'dá'ba. Zíye imbíoto owú kurúngba bi simi mongú kurúngba ní simi iní, londo royé káa zí ayíní ndéré óto késí bi ndisi ówóngéri kurúngba ní taro somo mongú kurúngba.

³¹ Tí lá zí Páwulo úku ledre zí mongú 'yi 'bi asikiri e kí asikiri e ya, "Togú 'yi kpúrónyó

mongú kurúngba e ndisíní eyé sìmì kurúngba ona wá, ndásé óto komosé kídí ásé ídí trídri ní wá."

³² Née ní, zí asikíri e óngo 'décí ká'dá bì odóní owú kurúngba kíe ní tu do í'dí siliye gi roa zia ndéréókpóne.

³³ Sìmì bì bi ní aka lá 'bo'boongo gi ro árá ní, zí Páwulo úku ledre zí 'yi ga bì koo niyí keye sìmì mongú kurúngba ní gi ro zíye ánu éyí. "Órúsé tarasé cakaba go kí sili sokó doa eso zíse idíse kí mongú sómú ledre, sindí kadra ga gére née mbá ánusé éyí miánu wá.

³⁴ Cakaba ní, mändendí romá go zíse gi ro zíse ánu éyí miánu. Sanáse ili éyí miánu gi ro zíse idíse trídri. 'Yi bì dongaráse kíe'do káa bì ní úyu ní ndaá."

³⁵ Gi do kací bì Páwulo uku ledre née kenée ní, zí 'dí'bi ambata do í'bí mbófo éyí zí Lomo do komoyé ore, zí 'déwe a tónóne ánu a.

³⁶ Zí ledre née í'bí roko'bü zíze, zíze inyizé mbá ánu éyí miánu.

³⁷ Azé koo sìmì mongú kurúngba za mbá (276) míya gbre ci ota doa sokó doa inyi doa kéri.

³⁸ Gi do kací bì 'yi e anuní éyí go zíye léreyé mbá milére ní, zíye úcúoyó kufú éyí ga bì koo sìmì mongú kurúngba ní sìmì mìkavu gi ro óto kurúngba zí idíne fáfáka.

³⁹ Sìmì bì bi ongoonzó nda roné go ní, 'yi kpúrónyó mongú kurúngba e owo'di'biní mbì írigbéré bì niyí sìmia ní wá. Zíye lúrúndiki do mongú nyará bi were kí sayi doné kó'dú gbúróngó ore. Zíye yéme sómú ledre ya, togú ní útúásá yá, yée niyí kpúrónyó mongú kurúngba ndéré téro kíe do ngáká bi née íri.

⁴⁰ Gi ore, zíye óngo 'décí ká'dá gi ro késí bì ndisi ówóngéri kurúngba ní do ótoómo a zí ólúne sì iní. Nda sìmì sindí kadra máa née ní, zíye líkpíoyó ká'dá bì ro éyí bì ndisíní kírigbì iní kíe gi ro zí kurúngba ndéréne ní 'dá'ba. Nda née ní, zíye sìkpíoyó éyí bì tara somo mongú

kurúngba ní 'dága gi ro zí sili ndisíné ilí mongú kurúngba ndéré kíe 'dá'dá, née go mindéréze do gbúróngó.

⁴¹ Tí lá zí mongú kurúngba útru roné ro miúryú sayi do ngásá óguné do ngáká bi. Zí tara somo a lányáne ngíri utúasá lolú ndéré wá. Zí sono mongú kurúngba 'déwe sínyi roné nzéré nzéré gi zí bisinyí mìkáda iní bì kí roko'buné ní.

⁴² Zí asikíri e yéme ledre gi ro úfu 'yi ga bì koo niyí mi'dí'biyé sìmì sìgini ní mbá 'dá'ba káa bì niyí ndéré 'dógu bi zíye ngásáókpóye ke.

⁴³ Tí lá mongú 'yi 'bì asikíri ga gére née ili koo gi ro yómo Páwulo zí idíne trídri, zíya úcúómo asikíri ga gére née kí méngi ledre bì koo yemení née. Zíya nda yi ené úku ledre zí 'yi ga bì ucuní bada bú ní kídí idíni mu útú sìmì iní zíye 'dóguútü bi sága.

⁴⁴ Ngíti géyi 'yi ga gére née idíni 'dí'bi siliye ro ngbangbála kágá togú mbú mi'déwe éyí ga bì gi ro mongú kurúngba ní zíye 'dógu lódú kací lafuye. Née misi'di bi 'doguzé bi doa sága kí sanáze bílámáne ní.

28

Páwulo do cíkú bì Maláta ní

¹ Sìmì bì 'doguguzé bi go mbá bílámáne do gbúróngó ní, zíze úwú ledre kídí azé ba do cíkú bì ndisíní ndólo a Maláta ní.

² Zí 'yi ga bì sìmì cíkú ore ní, 'dí'bi zee sìmì sumu do bílámá misi'di. Zíye kótú pho'dü zíze ndisizé roa gi zí drú gi zíya iní ndisi koo é'dí kíngaya.

³ Zí Páwulo káka úrú nzí ngíri, sìmì bì ní go óto a ku pho'dü ní, zí kámá gbúgbuoguné gi sìmì nzí ngíri née gi zí bi miirí zíya náná Páwulo ro siliya.

⁴ Sìmì bì 'yi ga bì ndisíní ndisi sìmì cíkú ore lurúndikiní kámá kí círingbí roné sili Páwulo ní, zíye úku ledre dongaráye kídí, "O'do ba ní 'yi úfu 'yi e. Abú omo gi zí umbu

gi simi mīkavu go ní, ngúru lomo ga bì 'yi 'décì ngbanga 'bi 'yi e ní, utúasá ótoómo wo zía ídine trídri wá."

⁵ Gi ore, zí Páwulo fúfuóyó kámá néé gi ro silihne ku pho'du, éyì bì zía ídine roa bisinyíne ní ndaá.

⁶ Ndísiní koo go lá sóngó Páwulo zí saná a úrúne ngítí géyi yá, 'diya káa ní ní útú geré fí umbu. Tí lá bì ndísiní má, lurúndikini éyì bì bisinyí zía méngi wo ní wá ní, zíye óyóló'bó tarayé kídí, "O'do ba ní ngúru lomo káa zí lomo bì kí ịriné 'Yì 'décì yéme ngbanga ní."

⁷ Gbóo cigí bi bì kotúní pho'du zíze doa néé ní, yáká 'bi ngítí o'do kí ịriné Pábulísi ní koo ore, ní ne 'yi bì kí ledrené owóowó simi cükú máa néé. Zí 'dí'bi zée simi sumu kí silih ota (3) azé nqu e 'be 'bi ené.

⁸ Simi sindí kadra néé ní, 'bu Pábulísi ní koo kí ro miirí kpá kí simikowo mi'dú'duné komo rangba. Zí Páwulo olúne lúrú wo 'dící íri, gi do kací ini zí Lomo, zí Páwulo óto silihne doa zí saná a zázáne.

⁹ Simi bì ledre néé mengi roné kenée ní, zí ngítí géyi 'yi ga bì koo kí ndiyá do cükú ore ní óguyé zí Páwulo zí sanáye kpá zázáne.

¹⁰ Zíye óto úndruzé do tú'du misi'di e. Simi bì azé go nziyizé gi ro 'dögü bi ní, zíye óguyé kí éyì ga bì ilizé yée ní í'bí yée zíze.

Mindéréze gi simi Maláta simi Róma

¹¹ Gi do kací éfē ota (3), zíze ịnyizé ndéréze kí mongú kurúngba bì koo ní mitóroné ore kí limí ní. Mongú kurúngba máa néé ní koo gi simi gara bì Alakizandariya ní, kí lili kúrógbó do lomo ga bì tongo e, kí ịriyé Kásata e kí Pólusú ní roné.

¹² Zíze ndéréoguzé simi mongú gara bì kí ịriné Surakuso ní. Zíze ndísizé ore kí silih ota (3).

¹³ Gi ore, zíze 'dögü bi ndéréoguzé simi gara bì kí ịriné Rigímu ní. Simi bì miará a néé ní zí silih tónó ilíne gi 'dí do anú, lá silih gbre zíze

ndéréoguzé simi gara bì kí ịriné Potiyóli si ní.

¹⁴ Zíze ówo ngítí géyi 'yi ga bì 'yi lódú kací Yésu ní ore. Zíye úku ledre zíze kídí, idízé ndisí kíye ore kí silih ịnyi doa gbre. Nda néé ní, zíze 'dí'bi misi'di ndéréze simi mongú gara bì Róma ní.

¹⁵ Zí 'yi ga bì 'yi lódú kací Yésu simi Róma ní úwú ledrezé kídí azé go ógu. Zíye lódú ndíki zée zaá gi simi gara bì Súy 'bi Apíyosu bì kí 'Díci 'bi Ngu e Ota ní. Simi bì Páwulo lurúndiki yée ní, zí ledre néé í'bí rokinyi do mimbé'dea zíza í'bí mbófo éyì zí Lomo gi ro ledre néé.

¹⁶ Simi bì oguzé simi Róma ní, do í'bí misi'di zí Páwulo idí ndisí kí ro doné zí kembí asikiri ndísiné bánda wo.

Páwulo 'dodo ledre 'bi Lomo simi Róma

¹⁷ Gi do kací silih ota (3), zí Páwulo ndoloyóko manda 'bi Yúda e. Simi bì yokoni roye ní, zíza úku ledre zíye kídí, "Lafúma e Yúda e, abú máuku bisinyí ledre ro 'yi ezé e kí gi ro ledre ondu bì bulúnduzé e i'bíní zíze ní wá, zí manda ezé e 'dí'bi máa simi Yerusaléma do í'bí máa do silih 'yi 'bi Róma e.

¹⁸ Simi bì mingburoko 'yi 'bi Róma e lurúní bi simi ledre néé ní, iliní go gi ro 'dí silihie gi romá gi zíza owoní eyé bisinyí ledre bì máméngi zíza útúásáne gi ro do úfu máa ní wá.

¹⁹ Tí lá gi zíza bì ngará Yúda e nquenguní eyé kenée wá ní, zíza óto máa zíma úku ledre kídí ní bilámáne zíma ndéré kí ledre néé kó'dú Káyísara. Ndaá 'bi ené bì ya mándéré néé í'bí ngbángá mbigí 'yi amá e ní wá.

²⁰ Gi zí keyi néé zíma ndólo séé gi ro lúrú séé zíma kpá ódromá kíse. Onzóní máa simi siginí gi zíza bì mángungu ledre bì zée Isiréle e ndisizé óto komozé gi roa ní."

²¹ Zíye úkulúgu ledre zíza kídí, "Ndikizé ezé wáraka gi simi kángá bì Yudáya kí ịriyí wá. Gbawá 'yi ezé

bí zía óguné líkpí ledre togú mbú úku bisinyí ledre kí ịriyí ní ndaá.

²² Tí lá ilizé úwú sómú ledre eyí gi ro 'yi ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Yésu go ní, gi zía owozé bú kídí do bi e mbá 'yi e ndísiní úku sínyi ledre gi ro 'yi lódú kacíga."

²³ Zíye óto sindí kadra kí Páwulo e bí yée niyí ndíkí simi a ní. Kadra néee ní, zí Yúda ga gére néee óguyé kí tú'dú ngíti géyi lafúye do bi bí Páwulo ndísi ndísi doa ní. Zí Páwulo úku yéme ledre gi ro ledre ga bí 'be 'bi Lomo ní zíye kú kí phiyí gi kí tagá. Zíá áyíne gi ro zíne 'dí'bi doyé kí ledre Yésu gi simi lorù 'bi Músa kí 'bi nébi e.

²⁴ Zí ledre néee 'dí'bi do ngíti géyi, tí lá ngíti géyi ɳguŋguní 'bi eyé e wá.

²⁵ Zíye báiyé kí ndísi ítí kangú dongaráye gi do kací bí Páwulo uku odú kúrúne zíye kídí, "Dówú Lomo uku kóo ledre go ma'díi simi bi ukui'bí ledre tara nébi Isáya zí bulúndusé e kídí Lomo uku ya,

²⁶ "Ndéré mu úku ledre zí 'yi ga ba, "Ásé índi mbílise úwú sanda bí gi ro

Lomo ní má,
tí lá útúásá esé úwú yéme ini
ledre bí simi a ní wá.

Ásé kpá lúrú éyí ga bí ndísi
méngí yée ní, tí lá útúásásé
esé lúrúndíki a wá."

²⁷ Gi zía simi do 'yi ga ba ní yi ené
go mi'dútuné, esí 'dútuní gu
mbílise go,
'dútuní komoyé kpá go mi'dútú.
Idí kóo ndaá kenée wá,
káa bí niyí lúrú bi kí komoyé zíye
úwú ledre kí mbílise,
zí simi doyé ówo'dí'bi ini ledre
gi simi a,
zíye ndá'balúgu royé zíma.

Nda néee ní, zíma yómo yée.'

²⁸⁻²⁹ "Bí kenée ní, málí sée
Yúda e, zíse ówo a kídí Lomo kasa
sanda bí 'bi yómo 'yi e ní go zí 'yi ga
bi ngará ndaní Yúda e wá ní. Niyí
úwú a zíye ɳgúngu a."

³⁰ Zí Páwulo ndísiné ore kí simi
gbre simi 'dící ené bí ndísi í'bi késí
gi roa néee ní. 'Yí ga bí mbá ndísiní
ógu lúrú wo ní, zíá ndísiné 'dí'bi yée
simi sumu.

³¹ Gi ore, zíá ndísiné úku ledre zí
'yi e gi ro 'be 'bi Lomo nda kí 'dódo
ledre gi ro Ngére Kírésito Yésu, ngiri
ndaá roa wá. 'Yí bí zíá úcúmó wo
ní ndaá kpá wá.

Wáraga bì Páwulo eké zí 'yì ga bì simi Róma ní **Ledre gi ro búku bì Róma ní**

Páwulo bì 'yimikásá ní eké ledre ba ne zí 'yì ga bì 'bì Kírésito simi Róma ní. Eké gi ro ótoyéme ledre gi ro ledre ga bì néé 'dodo kóo yée simi ngítí géyi bi e ní zíye. Uku kídí bílámá ledre 'bì Yésu 'dodo kídí Lomo oto 'yì e do sogo kángá mbá káa do mbigí 'yì ené e kací míméngi ledre eyé e kpá kí ledre ené bì ńguńguní ní káa be 'di? Uku zí Yúda ga bì ńguńguní kpá ledre 'bì Kírésito go ní kídí bílámá ledre néé ní kpá bo simi kurú búku, zí 'yì máa yée ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní, kídí bílámá ledre néé oto yée go zíye kpá idíye mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní. Uku kpá kídí utúásázé go kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e, éyì ndaá lolú íri bì kídí azé óto Lomo kí rokinyi simi bì azé ndísi lódú kací lorú ené kí roko'buzé ní wá. Togú otocomozé 'Dówú Lomo go zíya ndísiné simizé kí 'dodo mbigí ledre e zíze yá, azé ndísi méngi ledre e káa zí bì Lomo ili ní.

Simi kápita ga bì 12-15 ní, Páwulo í'bí lorú zí 'yì e ro misi'di bì niyí útúásá ídí doa káa do mbigí 'yì ga bì 'bì Kírésito ní. Uku ledre gi ro óto 'bú lafú 'yì e, ndro kí yée ga bì iliní ledre ezé e wá, kpá kí yée ga bì ndísiní méngi lárá ze ní. Kídí idízé kpá óto úndru yée ga bì simi akúma Lomo óto yée dozé ní. Odú a simi kápita 16 í'bí mandá zí ezelámáne ga bì simi Róma ní kí ırıyé kéké'e'do mbá.

1 Máa Páwulo bì Lomo gelé máa káa do 'yì 'bì moko ené, kpá 'yimikásá ené gi ro ndéré kí úku bílámá ledre ené zí 'yima'dí e ní,

máéké ledre ba máa zíse, sée 'yì ga bì 'bì Kírésito Yésu ásé simi Róma ní.

2 Née bílámá ledre bì kóo Lomo yemeomo, zía úku a zí nébì ga bì kóna 'desí ekéómo a simi miéké kúrú Lomo ní.

3 Ábuwá, Lomo uku kóo ba ledre kásáogu owú 'bì ené do ndíkiogu wo simi kúfú Dawídi bì kóo ní ngére ní.

4 Simi bì Lomo uru wo gi simi umbu ní, zí Lomo ma'dáa í'bí roko'bü zí simi 'Dówúne, zíá idíne Owú 'bì ené bì kí roko'buné ní. Née Kírésito Yésu bì ní Ngére ezé ní.

5 Nda gi zí Yésu ma'dáa, zí Lomo í'bí roko'bü zíze gi ro zíze ndísi zé úku bílámá ledre ené kíe zí kúfú 'yì ga bì ndaní Yúda e wá ní gi ro zíye ńguńgu a, zíye ndísiyé óto úndruné.

6 Née éyì bì oto máa zíma eké ledre ba zíse gi roa ní, gi zíá ásé go kpá ngítí géyi 'yì ga bì 'bì Kírésito Yésu ní.

7 Lomo oto 'búse go kíngaya, néé sí ledre bì gelé sée gi roa zíse idíse káa do 'yì ené e ní. 'Buzé Lomo ma'dáa kí Kírésito Ngére Yésu idíní í'bí úndru zíse gi do bì zíse ndísi sé bílámáse.

Páwulo i'bí mbófo éyì zí Lomo

8 'Dá'dá gi zí ledre e za mbá, má'i'bí mbófo éyì zí Lomo gi rosé za mbá, gi zíá phanda ledre anga go do bì e kpá za mbá kídí 'dí'bisé sílise go ngebúro ro ledre 'bì Kírésito Yésu bì ńguńgusé ní.

9 Lomo bì mánđisí 'dódo bílámá ledre 'bì Owú 'bì ené zí 'yì e kí miimbé'demá mbá ní, owo bú bílámáne kídí mánđisí íni ini zíne gi rosé kací kadra mbá.

10 Mánđisí kpá íni ini kídí togú utúásá go kací komo Lomo yá, idí líkpí misi'di zíma, gi ro zíma ngásáogumá íri ónzó komomá rosé.

11 Máili ngásáogu lúrú sée gi ro í'bí yata komokenzi zíse gi ro zíse idíse kí roko'büsé simi moko 'bì Kírésito.

12 Togú azé kése kí'e'do sìmì ledre 'bì Kírésito bì ɳguɳguzé ní yá, azé ndísi sáká rozé, zíze ídize kése mbá kí roko'buzé.

13 Káa bì máögü ba kóo go íri 'desí, ngítí geyí ledre e ndísiní 'décíomo maa ye. Máili ógü úku bílámá ledre 'bì Lomo zíse káa zí bì máuku zí tú'dú ngítí geyí 'yí e ní.

14 Lomo iline kídí máídí úku bílámá ledre née zí 'yí e mbá. 'Yí komokenzi e, kí 'yí maa yée ga bì ngará ndaní 'yí komokenzi e wá ní.

15 Née sí ledre bì máili ndéré úku bílámá ledre née zíse simì gara 'bì Róma íri gi roa ní.

Odu misi'di ni duú ɳgúngu ledre 'bì Kírésito

16 Domá utúasá ówó kí úku bílámá ledre 'bì Ngére Yésu zí 'yí e wá. Roko'bü 'bì Lomo ní simì a gi ro yómo 'yí ga bì ɳguɳguní ledre ené go ní kíe. Tonó kóo go 'dá'dá kí Yúda e, zía nda ndéréoguné gi ro ríkí sí do ngítí geyí 'yima'dí e mbá.

17 Bílámá ledre 'bì Kírésito née 'dodo misi'di bì azé ídí doa káa do mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní go zíze. Odu misi'di ni duú kí'e'do togú ɳgúngu ledre 'bì Kírésito go zíyi lányáyi roa. Káa zí bì ní simì miéké kúrú Lomo kídí, "Mbigí 'yí amá e níyí ndíki trídri bì za fí ní gi zía ɳguɳguní ledre amá go ní."

Lomo ni 'dó'do 'yí lúyú ledre e

18 Lomo uku'dodo kóo go zíze fúó gi komo ere kídí née ní 'dó'do 'yí ga bì asiní kí ɳgúngu ma'díi ledre ené 'du'dorú zíye nda ndísiyé méngi bisinyí ledre e ní.

19 Lomo 'dodo tí ledre ené go zíye do tú'dú misi'di e míngúngúcua.

20 Abú utúasázé lúrú Lomo kí roko'buné bì odú a ndaá née wá yá, azé ówo wo kpurú gi simì eyí ga bì otoogu yée ní. Gi zí kényí née, utúasání ítí kangú bì kídí yée owoní wo wá ní wá.

21 Tí bì owoní Lomo bú ní, iliní óto úndrua wá, i'bíní gbawá mbófo

éyí zía. Mimbé'deyé ní yí ené duú ro bicayi ledre eyé ga bì moko ndaa simiyé wá ní.

22 Abú ukuní ledre ya yée niyí 'yí komokenzi e yá, fí'i, ndaní eyé 'yí komokenzi e wá.

23 Iliní eyé óto úndru Lomo bì ní trídri za fí ní wá. Ndísiní nda yí eyé óto úndru líli éyí ga bì 'yí yemení yée ní, káa zí líli 'yima'dí, líli solú, líli bangá nda kí líli ngítí geyí éyí ga bì káa zí kámá ní. Éyí ga gére née niyí úyu eyé miúyu.

24 Gi zí kényí née ní, zí Lomo i'bí misi'di zíye idíní ndísi méngi bisinyí eyé ledre ga bì mimbé'deyé ili ní. Zíye nda ndísiyé go méngi ledre ga bì ndísi 'dí'biögü dokuwu zí 'yí e ní, akpa dongaráye.

25 Ma'díi ledre bì 'bì Lomo ní iliní eyé ɳgúngu a wá, zíye nda ɳgúngu yí eyé ledre ṙanga. Zíye ótoómo kí óto úndru Lomo kenée do nda yí eyé óto úndru éyí ga bì Lomo otoogu yée née ní. Lomo ní duú ne 'Yí bì do ndísi óto úndrua ní. Idí kenée.

26 Gi zí ledre cayi eyé ga gére ní, Lomo otoomo silihne gi royé go. Kará e ndísiní nda go óto lafúye kará e sogoyé káa do kará e. Née ndaá 'bì ené ledre maa wo bì kóo Lomo otoogu ní wá.

27 Ya'dá e go kpá kenée. Mbigí ledre maa wo bì kóo Lomo otoogu ní, otoomoní nda go kenée ndísiní nda óto lafúye ya'dá e sogoyé káa do kará e. Lomo ní 'dó'do yée gi zí ledre née bisinyíne.

28 Káa zí bì asiní go 'du'dorú gi ro Lomo ní, Lomo otoomo yée go, idíní aka mu méngi ledre bì mimbé'deyé ili ní.

29 'Yí ga gére née ndísiní méngi bisinyí ledre e. Niyí 'yí mimbé'de e, ngítí geyí 'yí sógó lafúye, ngítí geyí 'yí óto mimbé'de sinyí ro lafúye, ngítí geyí 'bì eyé 'yí úfu 'yí e, ngítí geyí 'bì 'yí méngi okó e, ngítí geyí 'yí londo 'yí e, ngítí geyí 'bì eyé 'yí likpí e,

³⁰ ngítí géyi 'yí tara sinyí e, ngítí géyi 'yí sógó Lomo, ngítí géyi 'yí úku kese e, ngítí géyi 'yí ílí e, zí ngítí géyi ídí 'bí eyé 'yí síkpí fúndúye 'dága, kací kadra mbá ngítí géyi ndísiní gámásó'do misi'di gi ro méngi bisinyí ledre e, nda kí yée ga bí iliní 'bí eyé úwú kúrú 'yí ndíki yée wá ní.

³¹ 'Yí ga gére née yí eyé bicayi 'yí e, ma'díi ndaá simi ledre eyé e mbá wá. Otoní kpá 'bú 'yí e wá, lerí 'yí e mengi yée kpá wá.

³² Tí bí owoní bú bilámáne kídí togú 'yí e ndísiní méngi kényi kenée yá, Lomo ni karanée 'décí ngbangayé, odú a dūyú umbu. Ndísiní nda yí eyé méngi ledre máa ga gére née akpa ye. Zíye ndísiyé londo 'yí e kídí ga gére née ndaá 'bí ené bisinyí ledre wá, 'yí idíní ndísi méngi yée.

2

Lomo ni 'décí ngbangang 'yí e

¹ Mááku zíse, ndásé ídí 'yí 'décí ngbangang lafúse e wá, káa bí Lomo ni 'décí ngbangasé ke. Gi zíá bisinyí ledre bí ndísiní méngi a zíse ídise 'yí 'décí ngbangayé gi roa née ní, ndísisé méngi kpá wo.

² Owozé bú bilámáne kídí Lomo ni útuásá ne 'décí yéme ngbangang bisinyí ledre 'bí 'yíma'dí e káa zí ga gére ní gi zíá ní ne kí ma'díi zíne.

³ Sée ga bí ásá kpá 'yí luyú ledre e káa zí lafúse ga gére ní, ásá 'décí ngbangayé ní, sómúsé Lomo ni ótoómo sée? fí, otoómo ené sée wá, ni kpá 'décí ngbangasé.

⁴ Bilámá ledre bí Lomo mengi zíse ili aka 'décí ngbangasé wá, zíá ndísi útusimíné kí ótoómo ledre zíse ní, lúrúsé yí esé káa zí éyí bí rifu mirifú ní? Lomo ili ídísé óyóló'bó mimbé'desé zíse ótoómo kí méngi luyú ledre.

⁵ Gi zíá bí dosé oru yí ené mióru ngará ílisé óyóló'bó mimbé'desé wá ní, ómosé esé e wá. Kí'dí bí karanée sindí kadra ogu go gi ro zí Lomo

'décí ngbangang 'yíma'dí e ní, ní 'décí ngbangasé bisinyíne kíngaya.

⁶ Lomo "ní 'décí ngbangang 'yíma'dí e miútúásáne kací míméngi ledre eyé."

⁷ 'Yí máa yée ga bí ndísiní méngi bilámá ledre gi zíá iliní gi ro zí Lomo ídine kí rokinyi kíye, kpá gi ro zíá óto úndruyé gi zíá ndísiní óto komoyé gi ro trídrí bí za fí ní, Lomo ni í'bí trídrí bí za fí ní zíye.

⁸ Yée ga bí iliní ledre 'bí Lomo wá, iliní yí eyé ndísi méngi ledre bí iliní yí eyé ye ní, Lomo ni 'décí ngbangayé bisinyíne.

⁹ Kúfú 'yí ga bí ndísiní luyú ledre káa zí ga gére ní, Lomo ni 'décí ngbangayé bisinyíne. Ni tónó a aka fí kí kúfú Yúda e, zíá nda óguné kíe ro kúfú 'yí ga bí ngará ndaní Yúda e wá ní.

¹⁰ 'Yí máa yée ga bí ndísiní méngi bilámá ledre ní, Lomo ni mbófo yée, zíá ndísiné óto úndruyé. Mindísiyé ni ídí bilámáne, ni tónó kí Yúda e zíá nda óguné ro 'yí ga bí ngará ndaní Yúda e wá ní.

¹¹ Lomo ifi ené simi 'yí e zíá méngi bilámá ledre kpara zí ngítí géyi, zíá ótoómo ngítí géyi wá.

¹² Kúfú 'yí ga bí ndaní Yúda e wá, owoní kpá lorú bí koo Lomo i'bí zí Músa ndísiné 'dódo a ní wá ní, togú luyúní ledre yá, Lomo ni 'décí ngbangayé kpá kací 'bí eyé míméngi ledre. Togú Yúda e luyúní ledre ye yá, Lomo ni 'dí'bi akpa lorú bí koo Músa ndísi 'dódo a zíye ní 'décí ngbangayé kíe.

¹³ 'Yí ga bí niyí útuásá kací komo Lomo ní, ndaá 'bí ené yée ga bí ndísiní úwúómo lorú 'bí Lomo lá kí mbilíye ní wá, yí ené yée ga bí ndísiní méngi ledre ga bí lorú 'bí Lomo ili ní.

¹⁴ 'Yí máa yée ga bí ngará ndaní Yúda e wá, owoní eyé kpá lorú 'bí Lomo wá, zíye ndísiyé méngi ledre ga bí Lomo ni kí rokinyi gi royé ní,

menginí née go ledre ga bì lorù ili yée ni.

¹⁵ Utuásá yì ené go káa zí éyì bì eké omoní koo lorù 'bì Lomo go 'desí do mimbé'deyé zíye ndisíyé méngi ledre e duú kací a ni. Gi zía owoyemení go, míméngi ledre máa wo be 'di ni bilámáne, wo be 'di ni bisinyíne.

¹⁶ Karanée simi odú sindí kadra, Lomo ni 'dí'biogu 'yima'dí e mbá kó'dúne zí Kírésito Yésu ndisíné 'décí ngbangayé kací míméngi ledre eyé kpá kí misómú ledre eyé e mbá. Née ledre ga bì mändisi 'dodo yée zí 'yì e ni.

Lorù bi Músa eké ni

¹⁷ Sée ga bì ásé Yúda e ndisísé mbófo rosé kídi ówoyémesé lorù 'bì Lomo se, zíse óto rosé kídi ásé go mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ni.

¹⁸ Ówoyémesé míméngi ledre ga bì Lomo ili yée ni go, gi zía ówosé lorù ené bú bilámáne útuásásé go ifiyéme dongará ledre e bisinyí a kí bilámá a.

¹⁹ Ni simi dosé kídi útuásásé go 'dódoyéme ledre 'bì Lomo zí 'yì ga bì niyi simi mituluru ni, zíse idíse zíye káa zí bimiongó ni.

²⁰ Gi zía bi komokenzi kí ma'díi ni simi lorù 'bì Lomo ówosé bú bilámáne ni, zía idíne simi dosé kídi ásé útuásá 'dodo a zí 'yì ga bì owoní aka wá ni, togú mbú zí yée ga bì owoní aka lá cíku'dée ni.

²¹ Káa zí bi ótosé rosé ya ásé 'yì 'dodo ledre zí 'yì e ni, sara méngisé lolu ledre máa ga bì ndisísé 'dodo a née wá gi zí 'di? Ndisísé úku ledre kídi 'yì e ndaní úgu ugu wá, zíse nda mbú ndá'basé kpá akpa se ndisí úgu ugu.

²² Ndisísé úku ledre kídi 'yì e ndaní só'do royé kí 'yì ga bì ofúní royé keye wá ni wá, zíse nda mbú ndisí méngi ledre ga gére née kpá akpa se. Ndisísé kpá úku ledre kídi 'yì e ndaní ndéré zí lomo ga bì yemení yée miyéme ni wá, zíse

nda mbú ndá'basé kpá akpa se ndisí 'dí'biúgu dábu ga bì 'bì lomo ga bì yemení yée miyéme ni.

²³ Ndisísé úku ledre kídi ówoófusé lorù 'bì Lomo go, zíse ndisí ndítidofusé do lorù ma'dáa kpá akpa se, ndisísé née í'bílúgu komokenyi zí Lomo.

²⁴ Míméngi ledre esé ni yì ené go cé káa zí ledre koo ekéní simi miéké kúrú Lomo kídi, "Sée Yúda e, 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ni niyi ndisí úku sinyi irí Lomo gi zíse ni."

²⁵ Sée Yúda e, togú ótosé mimbé'desé lá duú ro útú ngburu, ndaá ro lorù 'bì Lomo wá, moko ndaá simi útú ngburu wá. Togú ndisísé go ndítidofusé gi do lorù 'bì Lomo yá, ásé idí esé kpá cé káa zí 'yì ga bì ngará owoní lorù 'bì Lomo wá ni.

²⁶ 'Yì máa yée ga bì owoní lorù 'bì Lomo wá, togú ndisíní go méngi mbá ledre ga bì Lomo ni kí rokinyi gi royé ni, niyi útuásá idí kací como Lomo káa do 'yì uwú lorù ené e.

²⁷ 'Yì máa yée ga bì owoní lorù 'bì Lomo wá, zíye ndisíyé méngi ledre ga bì ndisíní óto Lomo zía idíne kí rokinyi ni, niyi útuásá í'bí nbgángáse, sée ga bì ndisísé ndítidofu gi do lorù 'bì Lomo ni.

²⁸ Ndisísé útú ngburu gi ro do ówo a kídi ásé Yúda e, née lá ledre 'bì sága ba, ndaá 'bì ené gi ro zíse idíse mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ni wá.

²⁹ Sée Yúda e gi ro zíse útuásásé kací como Lomo káa do mbigí Yúda e, idisé óyóló'bó mimbé'desé, ndaá 'bì ené duú méngi ledre kací lorù wá.

3

Bilámá míméngi ledre 'bì Lomo

¹ Mändú'yú aka sée, togú 'yì ni gi simi kúfú bi Yúda ni, togú 'yì utú ngburu kací lorù 'bì ondú 'bì Yúda e ni, éyì bì ni kí ledrené owóowó ni 'di?

² Máówo bú kídí zée Yúda e Lomo 'dodołtu kóo ledre ené zíze.

³ Ni ma'díi ngítí geyi Yúda ga gére née ɳguŋguní eyé ledre 'bí Lomo wá. Ndásé sómú ledre bí kídí Lomo ni ótoómo Yúda e go mbá gi ro yée ga bí ɳguŋguní ledre ené wá ní wá. Miyéme ledre bí Lomo yeme gi ro í'bí trídri bí za fí zí 'yí e ní, ni yí ené fú lá bo ni í'bí trídri née zíye.

⁴ Lomo oyólo'bó ené ledre ené wá, éyí bí uku go ní, ni fú lá méngi a. 'Yíma'dí e niyí yí eyé 'yí ṣanga ye. Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Lomo, ndaá 'bí eyí 'yí ṣanga wá.

Simi bí Lomo i'bí trídri née go zí 'yí e ní, 'yí e mbá niyí ówo a kídí Lomo ndaá 'bí 'yí ṣanga wá."

⁵ Kací kadra mbá lúyú ledre ezé ndisi 'dodo a zí 'yí e kídí Lomo ndaá 'bí ené 'yí lúyú ledre wá. Togú kenée yá ni miútúásáne zí Lomo 'décí ngbangazé. Mándisi úku ledre ba kí sómú ledre bí 'bí 'yíma'dí ní.

⁶ I'i, ndaá 'bí ené kenée wá. Togú idí kóo kenée yá, sí ledre bí zí Lomo 'décí ngbanga 'yí lúyú ledre e gi roa ní ndaá 'bí ené e wá.

⁷ Togú 'yí uku ledre kídí, "Ranga bi mánđisi ṣanga ndisi óto ngítí geyi 'yí e zíye ndisiyé kófó irí Lomo gi zíá bí Lomo ndaá 'bí ené 'yí ṣanga wá ní, Lomo ni nda 'décí ngbangamá gi ro 'di?"

⁸ Ngítí 'yí utúasá kpá go úku ledre kídí, "Idízé ndisi úku sinyi ledre gi ro zí 'yí e ówo éyí bí ni bilámáne ní 'di?" Ngítí geyi 'yí e ukuní kídí ndisiżé úku ledre kenée. Éyí ndaá 'bí ené kenée wá, ṣanganí yí eyé née ṣanga. Ni miútúásáne zí Lomo 'dó'do 'yí ga gére née.

'Yí e niyí mbá 'yí lúyú ledre e

⁹ Ngítí geyi 'yí e gi dongaráze Yúda e somúní 'bí eyé kídí míméngi ledre eyé ni duú ne bilámáne do

komo Lomo rómo 'bí kúfú 'yí ga bí ngárá ndaní Yúda e wá ní. Éyí ndaa 'bí ené kenée wá, gi zíá zée Yúda e kí 'yí ga bí ngárá ndaní Yúda e wá ní, azé mbá 'yí lúyú ledre e.

¹⁰ Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "'Yí bí kí'e'do káa yaá ni miútúásáne kací komo Lomo ní ndaá.

¹¹ 'Yí bí kí'e'do káa yaá owoyeme ledre 'bí Lomo go, bilámáne ní ndaá. 'Yí bí ni kí 'bú Lomo doné ní ndaá.

¹² 'Yí e za mbá oyóní sogoyé go zí Lomo, Niyí yí eyé go káa zí gbékpí cící éyí ní. 'Yí bí kí'e'do káa yaá ndisi méngi bilámá ledre ní ndaá."

¹³ "Ledre ga bí ndisińí úku yée ní inyiní wá. Dondeneyé ndisi ṣanga yí ené duú ṣanga."

"Ódro bí ndisi ólúogu gi tarayé ní ni bisinyíne káa zí wowó kámá okó ní."

¹⁴ "'Yí ga gére née odú ledre eyé ni duú lómú 'yí e."

¹⁵ "Mimbé'deyé ndisi ésí 'diya zíye ndisiyé óto ungú ro 'yí e.

¹⁶ Oguní eyé dongará 'yí e kí bikidrí wá, ndisińí ógu 'bí eyé yí eyé fú lá kí bisinyí ledre.

¹⁷ Iliní eyé ledre bí ndisi óto 'yí e zíye idíye kí rokinyi ní wá."

¹⁸ "Simi ledre ga gére née mbá, eréní eyé kpá Lomo wá."

¹⁹ Née sí ledre bí máúku ledre gi zíá zíse lorú uku kídí, 'yí bí kí'e'do yaá ndaá 'yí lúyú ledre wá ní ndaá. 'Yíma'dí e za mbá niyí 'yí lúyú ledre e do komo Lomo.

²⁰ 'Yí ni bo ni úku ledre ya née ndaá 'yí lúyú ledre wá, Née ndisi méngi ledre e za mbá kací lorú? Lorú ndisi úku 'dodo mbá bisinyí míméngi ledre ezé e.

Ngúngu ledre ni misi'di 'bi ómo

21 Bi ba ní, mìkànda misi'di ni goó bo kpí gi zí lorù bi kóo Músa eké sìmi miéké kúrú Lomo bi 'yì ni útúásá ídí doa káa do mbigí 'yì 'bi Lomo ní. Lomo 'dodo ogu go. Misi'di máa née ni ledre bi kóo Músa éké, zí nébi e kpá ódroyé kóo gi roa go 'desí ní.

22 Odú misi'di bi zí 'yì e ídye doa mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní ni duý ngúngu ledre Kírésito Yésu, abú áyí gi sìmi kúfú máa wo be 'di.

23 'Yíma'dí e za mbá luyúní kóo ledre go, utúasání útúásá kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e wá.

24 Yì ené tí lá gi zía bi Lomo ni bílámá 'yì ní, 'búze 'yíma'dí e ofu doa go. Zía kása Kírésito Yésu ógu yómo zée gi sìmi umbu bi kóo azé úyu a ze gi zí lúyú ledre ezé e ní.

25 Lomo kasaogu Yésu úyuné káa do 'dáná éyì gi ro yémelúgu don-garáze kéné. 'Yì ga bi ngúnguní ledre 'bi Yésu go ní, Lomo ni yómo yée. 'Dá'dá zí Yésu kí óguné, Lomo ndisi kóo útusimíné miútu 'do'do ené kóo 'yì lúyú ledre e wá.

26 Gi zí kényi née ní, cakaba Lomo 'dodo ma'díi ledre ené go kpurú gi sìmi umbu bi Yésu uyu gi rozé ní. Mengi ledre ga gére née kenée gi ro zía 'dodo a kídí née luluoyó lúyú ledre 'bi 'yì ga bi ngúnguní ledre 'bi Yésu ní go 'dá'ba.

27 Bi née ní ní, éyì ni bo zíze mbófo rozé gi roa? f'i, éyì ndaaá. 'Yíma'dí utúasá ené útúásá kací komo Lomo gi zí lódú kací lorù 'bi Músa wá, yì ené gi zía bi ngúnguzé ledre Yésu ní.

28 Utúasázé kací komo Lomo ba ndaaá 'bi ené gi zía bi ndisizé méngi ledre ga bi lorù 'bi Músa uku yée ní wá, yì ené gi zía bi ngúnguzé ledre Yésu ní.

29 Ndisisé sómú a káa zí éyì bi Lomo oto lá duý 'bú kúfúze Yúda e ní? f'i, oto kpá 'bú kúfú 'yì ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní.

30 Lomo ni duý kíé'do. Misi'di bi azé útúásá doa kací komoa togú zée Yúda e togú mbú 'yì ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní, ni duý kíé'do togú ngúnguzé ledre Yésu go ní.

31 Káa zí bi ngúnguzé nda go ledre Yésu ní, idizé mu úcúoyó lorù ga bi Músa éké yée ní 'dá'ba? f'i, ndaaá kenée wá. Ndisizé née óto ledre ga bi kóo Músa eké yée ní zíye ídye ma'díi.

4

Abarayáma ni mbigí 'yì 'bi Lomo

1 Owú 'bi Babá e, ídísé ówo a bílámáne kídí Abarayáma ni tí ma'díi 'yì bi 'di'bi ledre 'bi Lomo go kíngaya, ni kpá mongú bulúnduzé tara mbotu ezé 'bi Yúda e ní.

2 Idí ya kóo bílámá míméngi ledre 'bi Abarayáma oto wo ne zía útúásáne káa do mbigí 'yì 'bi Lomo, káa bi ni kóo ndisi mbófo roné gi roa. f'i, ndaaá 'bi ené kenée wá.

3 Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Abarayáma utúasá kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené yì ené gi zía bi ngúngu ledre 'bi Lomo ní."

4 Késí bi ndisíní í'bi a zí 'yì 'bi moko do odú éfé ní ndaaá 'bi ené káa do sáká éyì wá, yì ené gi zía menginí moko go gi roa.

5 Togú 'yì ndisi tí fú duý méngi moko óyóló'bó sómú ledre ené zía ngúngu ledre 'bi Lomo wá, utúasá útúásá kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené wá.

6 Ngúru mongú 'yì Dawídi eké omo kóo ledre simi miéké kúrú Lomo kídí, éyì bi ndisi óto 'yì zía idíne mbigí 'yì 'bi Lomo ní ndaaá 'bi ené bílámá moko ené wá, yì ené ngúngu ledre 'bi Lomo.

7 Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "'Yì ga bi niyí idí kí rokinyi kíngaya ní
yì ené yée ga bi Lomo otocomo lúyú ledre eyé go ní.

8 Ma'díi, 'yì née ní ídí kí rokinyi
kíngaya
gi zía lúyú ledre bì koo roa ní
Ngére Lomo 'di'biroyó go."

9 Sómúsé 'bì esé kídí rokinyi née
ní ídí duýú zíze Yúda e gi zía bì utúzé
go ngbuру ní, togú kpá zí kúfú 'yì ga
bì ngará ndaní Yúda e wá ní? Káa
zí bì koo máuku úwúsé go ní, kídí
Abarayáma utúasá kací komo Lomo
káa do mbigí 'yì ené gi zía bì ɳguŋgu
ledre 'bì Lomo ní.

10 Abarayáma utúasá kací komo
Lomo ndaá 'bì ené gi do kací a bì utú
go ngbuру ní wá, 'yì ené 'dá'dá gi zía
kí útúne ngbuру.

11 Abarayáma ɳguŋgu ledre 'bì
Lomo 'dá'dá ní nda fú útú ngbuру.
Utú nda ngbuру gi 'dá'ba lá gi ro
do 'dódo a kídí née ní go mbigí 'yì
'bì Lomo. Née sì ledre bì ní gi zía
bulúndu 'yì ga bì za mbá ɳguŋguní
ledre Lomo go abú utúní ngbuру wá
ní.

12 Abarayáma ní kpá bulúndu 'yì
ga bì utúní go ngbuру ní, 'búó togú
ɳguŋguní ledre 'bì Lomo go káa zí
bì koo Abarayáma ma'dáa ɳguŋgu
ledre 'bì Lomo 'dá'dá zía kí útúne
ngbuру ní.

13 Lomo uku koo ledre kídí née
ní í'bí do sogo kángá mbá zí
Abarayáma kí owú 'bì ené e zía
ídíne káa do 'bì eyé. Lomo uku ené
koo ledre née gi zía bì Abarayáma
ndisí lódú kací lorú ga bì Músa
eké yée ní wá, 'yì ené gi zía bì
Abarayáma ma'dáa ɳguŋgu ledre
'bì Lomo ní.

14 Idí yaá Lomo ili koo méngi
bilámá ledre duýú zí 'yì ga bì ndisíné
lódú kací lorú ní yá, káa bì moko
ndaá ba simi ɳguŋgu ledre 'bì Lomo
wá.

15 Togú lorú ní bo yá, 'do'dó ní bo
zí 'yì ga bì niyí 'déwe lorú ma'dáa
ní. Togú lorú ndaá yá, éyí bì niyí
'déwe a ní ndaá.

16 Lomo ndisí í'bí éyí zí 'yì e kací
bilámá mimbé'dené gi zía ili idíní

ótóómo royé mbá zíne. Éyí bì koo
Lomo uku ledre a kídí née ní í'bí a zí
Abarayáma kí owú 'bì ené e ní, ní gi
ro 'yì ga bì ɳguŋguní ledre 'bì Lomo
go káa zí Abarayáma ní. Ndaá 'bì
ené duýú zí 'yì ga bì niyí kí lorú zíye
ní wá. Gi zí kényí née zí Abarayáma
ídíne go bulúnduzé ga bì ɳguŋguzé
ledre 'bì Lomo ní.

17 Née sì ledre bì Lomo uku ledre
zí Abarayáma kídí, "Máóto yíj go
káa do bulúndu tú'dú ríkí sì do
'yíma'dí e." Gi zía míméngi ledre
'bì Abarayáma ní miútúásáne kací
komo Lomo, zía ínyiné ɳgúŋgu
ledre 'bì Lomo bì ndisí úru 'yì e ne
gi simi umbu, kpá 'yì otoogu éyí e ní.

18 Gi zía bì Abarayáma oto komoné
kací ledre bì Lomo uku zía ní, zía
ídíne 'bù 'yì ga bì ɳguŋguní ledre
'bì Lomo ní za mbá tí káa zí koo
Lomo uku zía kídí, "Bulúnduyí e
niyí karanée ídí kpá tú'dú kenée."

19 Abú Abarayáma owo tí go kídí
née ngoko go gi zía simibi doné go
cí ínyi (100), me'bené Sára ní go kpá
ngokoné yée utúasání lolú koo ndíki
owú e wá yá,

20 zía koo fú lá óto komoné kací
ledre koo Lomo uku zía ní. Zí
ɳgúŋgu ledre ené í'bí roko'bù zía,
zía ndisíné í'bí mbófo éyí zí Lomo.

21 Gi zía owo bú kídí ledre bì Lomo
uku zíne ba ní, ní méngi roné gi zía,
roko'bù ní zí Lomo ma'dáa.

22 Née sì ledre bì Abarayáma
utúasá kací komo Lomo gi zía káa
do mbigí 'yì ené ní.

23 Abú Abarayáma ní miútúásáne
kací komo Lomo yá, ndaá lá duýú wo
wá,

24 azé kpá miútúásáze kací komo
Lomo gi zía ɳguŋguzé ledre ené go,
gi zía uru Ngére ezé Yésu ne gi simi
umbu.

25 Yésu uyu gi ro lúguoyó lúyú
ledre ezé.

1 Éyí bì karaba oto zée zíze útuásáze kací komo Lomo ní, ní ledre ené bì ᱥguŋuzé ní. Gi zí kényí née zía kásaogú owú 'bi ené Kírésito Yésu bì ní Ngére ní 'dí'bilúgu zée zíne.

2 Gi zía bì ᱥguŋuzé ledre 'bi Lomo ní, oto zée go zíze ówoyéme mimbé'de Lomo bì bilámáne rozé ní. Azé go kí mongú rokinyi gi zía owoyemezé go kídí, azé karanée idí 'be 'bi Lomo sìmì mongú rokinyi.

3 Ndaá kpá lá duý ledre máa wo née wá, togú 'do'dó ndiki zée mbú ne yá, azé kpá lá ndísi í'bí mbófo éyí zí Lomo gi zía karanée gi do kací 'do'dó née, azé idí kí rokinyi gi zí Lomo.

4 Togú torozé go kpá fú lá ngbúó yá, azé útuásá kací komo Lomo gi zía azé go kí mongú óto komo zía.

5 Utúasá ené ótoómo zée fú lá sìmì 'do'dó wá gi zía oto 'búze go doné kíngaya zía i'bí 'Dówúne ógú ndísiné sìmizé ndísi í'bí roko'bú zíze gi ro zíze óto 'búne kíngaya.

6 Mengí bilámá ledre née zíze kenée gi zía owo bú kídí utúasázé yómo rozé kí rozé wá. Zía kása Kírésito ógú yómo zée.

7 Ma'díi 'yí bì kí'e'do do sogo kángába ní ᱥgúngu a zíne úyuné gi ro ezené ní ndaaá. Abú eze a máa née ní mbigí 'yí 'bí Lomo togú ní 'yí méngí bilámá ledre. Togú zí 'yí úyuné gi ro ezené kenée yá, 'búo togú ní ódó mimbé'dené miódó.

8 Lomo oto 'búze go kíngaya tí bì ngará ndazé bilámá 'yí e wá ní, zía kásaogú Kírésito úyuné do bi kacíze.

9 Káa zí bì Yésu uyu go gi rozé, Lomo 'di'biogyó lúyú ledre ezé go gi zía ní, azé nda go mbigí 'yí ga bì 'bí Lomo ní, mimbé'de Lomo esí lolú rozé wá.

10 Abú azé kóo ezeokó Lomo yá, sìmì bì Yésu ogú uyu gi rozé ní, dongaráze eme go kí Lomo. Azé idí go trídrizé za fí káa zí bì Yésu urú gi sìmì umbu zía idíne trídriné za fí ní.

11 Ndaá idí lá duý ledre máa wo née wá, idízé ndísi mbófo Lomo gi ro bilámá ledre bì Kírésito Yésu Ngére ezé mengí, zía yéme dongaráze kí Lomo gi ro zíze idíze mbigí 'yí ené e ní.

Ledre gi ro Ádama e kí Kírésito

12 Gi zía bì Ádama ní mizefí 'yí lúyú ledre ní, zí lúyú ledre óguné do sogo kángá mbá, zí umbu óguné do 'yíma'dí e gi zía niyí go mbá 'yí lúyú ledre e.

13 Lomo ní úkuí'bí lorú zí Músa éké a ní, lúyú ledre ní kóo kú goó bo. Tí lá gi zía bì lorú ndaaá 'bí ené aka kóo wá ní, éyí bì ní 'dodo a kídí 'yí ndítí'dofú do lorú go ní ndaaá.

14 'Yíma'dí e tonóní kóo úyu go kú 'desí do ndéréoguné gi sìmì sindí kadra bì zí Lomo í'bíogú lorú zí Músa éké a ní. Abú 'yí ga gére née ndití'dofuní eyé gi do lorú 'bí Lomo káa zí bì kóo Ádama mengí ní wá ndotó.

Ledre née 'dodo kídí Ádama ní manda 'bí 'yí ga bì kóo 'desí ní, Yésu ní 'bí ené manda 'bí 'yí ga bì utúasání go kací Lomo ní.

15 Éyí ga bì Ádama kí Yésu menginí ní oto éyí e gbre zíye méngí royé zí tú'dú 'yí e. Éyí ga bì menginí yée ní niyí mbá mingúngúcua nderéní eyé do misi'di kí'e'do wá. Kála ledre bì Ádama kala kúrú Lomo ní 'di'biogú umbu go do tú'dú 'yí e. Kpá kenée uwú kúrú Lomo bì Kírésito Yésu uwú ní, 'di'biogú trídrí go zí tú'dú 'yí e gi zí bilámá mimbé'de Lomo bì royé ní.

16 Lúyú ledre 'bí bikérí 'yí oto mimbé'de Lomo ésíne zía 'décí ngbangá 'yíma'dí e. Sáká éyí bì Lomo mengí kpurú gi sìmì Yésu ní oto tú'dú 'yí e go zíye útuásáye komo Lomo káa do mbigí 'yí ené e.

17 Bikérí 'yí luyú ledre ne zí umbu óguné komo 'yíma'dí e mbá. Sìmì bì Kírésito Yésu ogú zía úyuné gi ro 'yíma'dí e ní, zí mimbé'de Lomo

ídríne ro 'yi ga bì ndikiní sáká éyì bì gi zí Lomo ma'dáa ní, zía yómo yée.

¹⁸ Káa zí bì kenée ní, káala ledre bì kóo Ádama kala ledre 'bì Lomo ní, zí ledre ené kpá kí ledre 'bì 'yíma'dí e mbá sínyíne komo Lomo zía 'déci ngbangayé mbá. Nda gi zía bì ngará Yésu kala ené kúrú Lomo wá ní, zía ógúné úyuné gi rozé karaba zíze útúásáze kací komo Lomo káa do mbigí 'yi ené e.

¹⁹ Gi zí káala ledre 'bì bikérí 'yi, zí tú'dú 'yi e ídíye mbá 'yi lúyú ledre e. Kpá kenée gi zí bikérí 'yi bì uwú kúrú Lomo ní, zí tú'dú 'yi e ídíye mbigí 'yi ga bì 'bì Lomo ní.

²⁰ Ekéní lorù gi ro zía 'dódoogú lúyú ledre nda za kíngaya. Sími bì 'yi e niyí ndísi lúyú ledre nda za kíngaya ní, zí mimbé'de Lomo nda ídríne royé kíngaya.

²¹ Káa zí bì lúyú ledre ala'dütü do 'yíma'dí e mbá, zía 'dí'biogú umbu doyé ní, kpá kenée mimbé'de Lomo ala'dütü do 'yi ga bì utúasání go kací komoa ní zía 'dí'biogú trídri bì za fí ní zíye kpürú gi sími Kírésito Yésu bì ní Ngére ezé ní.

6

Urúzé gi sími umbu 'bì lúyú ledre go

¹ Owozé go kídi mimbé'de Lomo ní bilámáne káaa zí bì goó kenée ní, idízé fú ndísi lúyú ledre 'du'dorú gi ro zí Lomo ndísiné ótoómo ledre zíze gi zía bì mimbé'dea ní bilámáne ní?

² I'i, ndaá kenée wá. Simi bì kóo ngará ñguñguzé aka ledre Yésu wá ní, azé yí ezé kóo go mbá umbuze sími lúyú ledre. Nda bì i'bíní babatíza zíze ní, uruní zée go gi sími umbu 'bì lúyú ledre zíze ídize trídriżé.

³ Zée ga bì za mbá 'di'bizé babatíza kí ırı Kírésito Yésu ní, ní yí ené kóo go káaa zí éyì bì uyuzé go ndro kí Yésu ní.

⁴ Simi bì i'bíní babatíza zíze ní, ní kóo káaa zí éyì bì kóo uyuzé go

miúyu do óto zée ndro kí Kírésito ní. I'bíní babatíza zíze gi ro zíze úrúze sími mikáanda trídri cé káaa zí bì 'Buzé Lomo kí mongú roko'buné uru Kírésito ní.

⁵ Káaa zí bì azé kóo go kí Yésu éyì kí'e'do sími miúya ní, azé go kpá éyì kí'e'do kéne sími miúra.

⁶ Owozé go kídi kurú miméngi ledre ga bì kóo azé kíe ní, Yésu 'di'bi kóo go mbá roné úyuné kíe do mìngbungbu kágá. Gi zí kíeyi néee ní, ndazé lolù fú lá 'yi lúyú ledre e wá.

⁷ Lúyú ledre ndaá lolù kí roko'buné dozé wá gi zía uyuzé go zíze ólúógu ezé gi sími a.

⁸ Káaa zí bì Kírésito uyu gi rozé ní, uyuzé kóo go ndro kíye. Nda sími bì urú ní, zíze úrúze ndro kíye.

⁹ Gi zí kíeyi néee, owoyemezé go bilámáne, kídi bì kóo Kírésito uyu zía úrúne ní, uyu andá ené lolù roné wá, ní nda ídí ené go trídri za fí.

¹⁰ Simi bì uyu gi ro lúyú ledre ezé ní, uyu duý kí'di kíerí, urú kpá duý kí'di kíerí. Ni cakaba mìndísiné trídri kí Lomo do bi kí'e'do za fí.

¹¹ Ídísé ówo a kídi lúyú ledre ala'dütü lolù dosé wá, Kírésito Yésu i'bí mikáanda trídri go zíse, ásé go trídriżé zí Lomo.

¹² Káaa zí bì goó kenée ní, ndásé ótoómo lúyú ledre zía ídine ngére esé, zíse ndísişé méngi duý bisinyí ledre ga bì rosé ili yée ní wá, gi zía rosé néee ní ógu úyu ené miúyu.

¹³ Káaa zí bì Lomo i'bí mikáanda trídri go zíse ní, ndásé lolù i'bí rosé ndísişé méngi bicayı ledre ga bì rosé ili yée ne ní wá. Ídísé i'bí rosé ndísişé méngi duý ledre ga bì Lomo ili yée ní.

¹⁴ Lúyú ledre nda ídí ngére dosé wá gi zía lorù bì Músa eké ní ala'dütü ené dosé wá. Bilámá mimbé'de Lomo bì rosé ní, ala'dütü yí ené dosé goó ne.

Azé nda go owúkülú 'bì Lomo

¹⁵ Káaa zí bì ndazé lolù sì lorù bì Músa eké ní wá ní, bilámá mimbé'de

Lomo bì rozé ní, ala'dütü yí ené dozé goó ne ní, idízé mu ndá'ba ndísi lúyú ledre? f'i, éyí ndaá ídi kenée wá.

16 Ndásé ótoómo rosé káa do owúkulgú 'bì lúyú ledre zía ídine ngére esé wá, gi zía lúyú ledre ndísi 'dí'biogu umbu. Bilámá a ídisé ótoómo Lomo zía ídine ne Ngére esé zíse ndísisé méngi dumú ledre ga bì ili yée ní.

17 Koo 'desí ní, ásé koo owúkulgú 'bì lúyú ledre. Mbófo éyí zí Lomo gi zía 'dí'bisé bilámá ledre ené bì ndísiní 'dodo a zíse ní go kí mimbé' desé kí'e' do.

18 Lomo otomo sée gi simi lúyú ledre esé e go, ásá nda go owúkulgú ené e.

19 Mándísi úku ledre owúkulgú e zíse gi ro zíse ówoyéme ledre ga bì mánđísi úku yée ní gi zía ngúngu ledre esé ndaá aka kí roko'buné wá. Koo 'desí ní, ótoómosé koo rosé káa do owúkulgú 'bì lúyú ledre, zíse ndísisé méngi ledre ga bì Lomo ndaá kí rokinyi gi royé wá ní. Ili nda go zíse í'bí rosé mbá ndísi méngi dumú éyí ga bì Lomo ili yée ní.

20 Simi bì koo lúyú ledre ní aka ngére esé ní, sómúndikisé esé koo ledre méngi bilámá ledre ga bì niyí miútúásaye kací komo Lomo ní wá.

21 Simi sjindí kadra máa bì koo née ní, éyí bì koo ndíkisé simi míméngi ledre ga bì koo ásé simi a ní 'di? Bi tí lá komokenyí kí umbu ní.

22 Káa zí bì lúyú ledre ndaá lolu ngére esé wá ní, ásé nda go owúkulgú ga bì 'bì Lomo ní. Ndísisé nda go méngi ledre ga bì niyí miútúásaye kací komo Lomo ní, odú a ásé ndíki trídri bì za fí ní.

23 Lúyú ledre ndisi 'di'biogu zí 'yí e umbu, Lomo 'di'biogu 'bì ené zí 'yí e sáká éyí bì ní trídri bì za fí ní gi zí bilámá mimbé'dea bì rozé kpurú gi simi Kírésito Yésu bì ní Ngére ezé ní.

7

Ólúogusé gi simi loru 'bì Músa go

1 Owú 'bì Babá e, másomú ówosé bú bilámáne kídi loru ní kí roko'buné dumú do 'yí bì ní aka trídri ní. Máúku ledre ba zíse, sée ga bì ówosé loru bú ní.

2 Líli a ní káa zí togú ofúní kára go yá, loru odóngerí wo go dumú zí o'do bì ofú wo néee. 'Búo togú o'do máa néee uyu go yá, kára néee ndaá lolu miódóngeríne zí o'do máa néee wá.

3 Togú o'do 'bì kára néee ní aka bo zíá ndéréne só'do ngíti o'do yá, loru ya kídi néee go lúyú ledre, kára néee mengi 'beri go. Togú o'do 'bì kára néee uyu go miúyu yá, kára máa néee mengi ené néee 'beri wá.

4 Zée kése, azé koo mbá sí loru. Simi bì Kírésito uyu gi rozé ní, uyuzé koo go ndro kíye. Zíze úrúze kpá ndro kíye gi ro zíze ndísisé méngi éyí ga bì Lomo ili yée ní.

5 Simi bì koo ngará ngunguzé aka ledre Yésu wá ní, ndísisé koo mbá méngi ledre ga bì rozé ili yée ní, ambá ledre maáge ndísiní 'dí'biogu umbu gi zía ndísisé koo lódú dumú kací loru bì Músa eké ní.

6 Bì ba ní, ndazé ezé lolu sí loru wá gi ro zíze méngi dumú éyí ga bì Lomo ili yée ní gi zía kurú ledre ga bì azé kíe ní uyuni gi simizé go, mikánda ledre ní nda goó ne simizé simi roko'bü 'bì 'Dówú Lomo.

Icí okó kí lúyú ledre

7 Bì néee ní ní, loru ní bisinyí éyí ke? f'i, togú loru ndaá koo ídi wá yá, káa bì máutuásá ówo a bì kídi lúyú ledre ní bo ní wá. Káa zí bì loru uku kídi, "Ndá óto 'bú éyí 'bì 'yí wá ní." Káa bì máutuásá kpá ówo a bì kídi óto 'bú éyí 'bì lafú 'yí e ní bisinyí ledre ní wá.

8 Lúyú ledre oyólo'bó loru gi ro zí 'bú bisinyí ledre ndisi ngbóróné simimá. Idí koo loru ndaá ídi wá, káa bì lúyú ledre ndaá ba kí roko'buné wá.

9 Sími bì koo ngárá máówo aka koo lorù wá ní, máayí yí amá koo kí ro domá. Simi bì máówo nda lorù ní, zí komomá líkpíne zíma ówoyéme a kídí lúyú ledre ní go simimá kíngaya.

10 Másómú 'bì amá koo kídí mindísímá ní ídí bílámáne gi zí lorù, ábuwá lorù ogu nda yí ené óto mindísímá zíá ídine bisinyíne.

11 Lúyú ledre owo mi'dogu ené kpurú gi sími lorù, zíá londo maa. Gi zí kényí née ní, zí mindísímá nda ídine go bisinyíne.

12 Abú kenée ndotó, lorù ní yí ené 'bì Lomo, ní bílámáne ndísi 'dodo mbigí ledre ga bì Lomo ili yée ní.

13 Togú lorù ní bílámá éyí ní, ní óto mindísímá zíá ídine bisinyíne lárá a káa be 'di? f'i, éyí ndaá kenée wá. Yí ené lúyú ledre bì owo mi'dogu ené kpurú gi sími lorù zíá óto mindísímá bisinyíne ní. Gi zí kényí née ní, 'dodo go kídí lúyú ledre ní bisinyí éyí.

14 Owozé go kídí lorù ní yí ené 'bì Lomo. Lúyú ledre ní yí ené gi zíma bi málányá yí amá fú ro méngi bisinyí míméngi ledre ní.

15 Máwoyéme amá éyí bì mánđisi méngi a ní wá, máméngi nda yí amá éyí bì ili zíma méngi a wá ní.

16 Togú mánđisi méngi éyí ga bì ili koo zíma méngi yée wá ní yá, mángungu go kídí ma'díi lorù ní yí ené bílámá éyí.

17 Máméngi amá éyí ga gére née maa wá, yí ené lúyú ledre bì ála'dútú domá ní, oto maa née zíma ndísimá méngi ledre ga gére née.

18 'Bú méngi bílámá ledre ní yí ené koo tí bo domá, bi méngi a ndaá koo zíma wá gi zíá lúyú ledre oto koo 'be 'bì ené go simimá.

19 Gi zíá bì 'be 'bì lúyú ledre ní nda koo simimá ní, zíá ndísiné gága maa, zíma nda ndísimá méngi ledre ga bì ili yée ní.

20 Togú máméngi lúyú ledre yá, née ndaá 'bì ené ledre amá wá, née

ledre 'bì lúyú ledre bì oto 'be 'bì ené simimá ní.

21 Lorù ndísi 'dodo a zíma, kí'dí bì máli go méngi bílámá ledre ní, lúyú ledre bì simimá ní ndísi 'dútú misi'di a gi zíma.

22 Abú kenée ndotó, zíma í'bí romá kí sómú ledre amá mbá méngi duú ledre bì lorù 'bì Lomo ili zíma méngi a ní.

23 Máówo go kídí do okó e niyí bo gbre do mimbé'demá kací kadra mbá ndísi óró royé. Ngíti a ili máidí ndísi méngi bisinyí ledre, ngíti a ili 'bì ené máidí ndísi méngi ledre bì Lomo ili ní.

24 Máówo koo wá, máayí koo ólúögú gi sí sítí lúyú ledre bì ala'dútú domá ní lárá a káa be 'di?

25 Mbófo éyí zí Lomo, zíá kásáögú Kírésito Yésu Ngére ezé yómo maa.

Mándisi nda go méngi éyí bì lorù ené ili ní, tí lá gi zíá bì máayí 'yíma'dí ní, romá ili fú lá máidí méngi bisinyí ledre.

8

Mikánda trídrí ni gi zí 'Dówú Lomo

1 Káa zí bì azé go 'yí ga bì 'bì Kírésito Yésu ní, Lomo 'decí ené ngbangazé bisinyíne wá,

2 gi zíá 'Dówú Lomo 'di'bioyó zée gi sími roko'bü 'bì lúyú ledre bì koo ní 'di'biogú umbu dozé ní go. I'bí nda mikánda trídrí go zíze gi zí bílámá ledre bì Kírésito Yésu méngi zíze ní.

3 Lorù 'bì Músa utúasá ené í'bí mikánda trídrí zíze wá, gi zíá lúyú ledre bì ala'dútú dozé ní 'di'bioyó roko'bü gi zíze go. Née sí ledre bì Lomo kasaogu owú 'bì ené Yésu zíze yáa káa do 'yíma'dí gi ro zíá rómo komo lúyú ledre.

4 Lomo mengi ledre née kenée gi ro zíze ndísi'zé méngi duú bílámá ledre ga bì niyí miútúásáye káa zí bì Lorù 'bì Músa uku ní. Ndísi'zé nda go méngi duú ledre ga bì 'Dówú Lomo uku yée ní, ndaá lolü kací ledre ga bì rozé ili yée ní wá.

5 'Yì ga bì ndisiní méngi ledre ga bì royé ili ní, i'bíní 'bì eyé sómú ledre eyé mbá gi ro ledre ga bì royé ili yée ní. 'Yì maa yée ga bì ndisiní lódú kací ledre ga bì 'Dowú Lomo ndisi úku yée ní, i'bíní 'bì eyé sómú ledre eyé mbá zí 'Dowú Lomo.

6 Míméngi ledre kací sómú ledre bì rozé ili yée ní, ndisi 'dí'biogu zí 'yì umbu. Míméngi ledre kací sómú ledre bì 'Dowú Lomo ndisi í'bí a ne ní, ndisi óto 'yì e zíye idíye kí trídri bì za fí ní kpá kí mimbé'de kídrí.

7 'Yì ga bì ndisiní méngi duú ledre ga bì royé ili yée ní, niyí ezeokó Lomo. Gi zí kényí néee utúasání eyé méngi ledre kací lorù 'bì Lomo wá.

8 'Yì ga bì ndisiní méngi duú ledre ga bì royé ili yée ní, utúasání eyé óto Lomo zíya idíne kí rokinyi wá.

9 Sée ga bì ngará méngisé lolù ledre ga bì rosé ili yée ní wá ní, ásá nda go kpí gi zíya 'Dowú Lomo ní nda go simisé ndisisé nda go méngi ledre ga bì ndisi úku yée zíse ní. 'Yì ga bì ngará Kírésito ndaá do mimbé'deyé wá ní, ndaní eyé 'yì ené e wá.

10 Káa zí bi Kírésito ní go do mimbé'desé ní, abú gbékpí rosé néee ní úyu gi zíya bì lúyú ledre 'dí'biogu umbu go do sogo kángá ní yá, 'Dowú Lomo ní í'bí mikanda trídri zíse gi zíya útúásásé go kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e.

11 Lomo bì koo uru Kírésito Yésu gi simi umbu ní, ni kpá úru sée gi simi umbu gi zíya 'Dowú Lomo ní go simisé.

12 Owú 'bì Babá e, káa zí bi ngará lúyú ledre ala'dutu lolù dosé wá ní, ndásé lolù ndisi méngi éyí ga bì rosé ili yée ní wá.

13 Togú ndisisé méngi bisinyí ledre, Lomo ní 'décí ngban-gasé bisinyíne. Ídisé ótoómo mimbé'desé zí 'Dowú Lomo ndisiné simi a zíya í'bí roko'bú zíse, gi ro zíse ótoómo bisinyí ledre e za mbá 'dá'ba.

14 'Yì ga bì ndisiní méngi ledre e kací kúrú 'Dowú Lomo ní, niyí go

mbigí owú ga bì 'bì Lomo ní.

15 Lomo i'bí 'Dowúne simizé néee gi ro 'dí'bióyó ngirí kíe gi rozé 'dá'ba, gi do bi zíze ówo néee káa do 'Buzé.

16 'Dowú Lomo ndisi ódro do mimbé'dezé kídrí ma'díi, azé owú ga bì 'bì Lomo ní.

17 Káa zí bi ńguñguzé ledre 'bì Kírésito Yésu owú 'bì Lomo go ní, azé go ndro kí Yésu owú ga bì 'bì Lomo ní. Káa zí bi koo Yésu 'do'dó gi rozé ní, ni bilámáne zíze kpá 'dó'dóze gi ro ledre ené azé karanée idí ndro kí Yésu ma'dáa simi rokinyi.

Idízé kpá fú tóro ngbúó

18 'Do'dó ga bì ndisizé 'dó'dó yée ba za mbá ní lá owú éyí cúku'dée, utúasání ótoásá a kaci mongú úndru bì Lomo ní karanée í'bí a zíze ní wá.

19 Éyí ga bì Lomo otoogu yée do sogo kángá ba za mbá ndisiní óto komoyé gi ro mongú úndru bì karanée Lomo ní í'bí a zíze owú 'bì ené ní. Niyí kpá ndíki éyí gi simi a.

20 Lomo otoogu yí ené koo éyí ga bì do sogo kángá ba go za mbá bilámáne. Karaba ba ní, éyí ga gére néee ledre eyé sinyí go za mbá ndaá 'bì ené bi yaá iliní ye kenée ní wá. Yí ené gi zí lúyú ledre 'bì bulúnduzé Ádama. Abú kenée ndotó, sinyionzó ené roné za fí wá,

21 gi zíya Lomo ní líkpí éyí ga bì otoogu yée ní gi simi umbu bì niyí ógu úyu a ní za mbá. Zíya kpá í'bí éyí gi simi mongú úndru bì ní gú í'bí a zí owú 'bì ené e ní zíye.

22 Owozé go kídrí éyí ga bì do sogo kángá ní za mbá ndisiní náná do soyé gi zí éyí miówo bì royé ní káa zí mbámiowú ndisi náná do soné gi zí owú miówo gi ro árá ní.

23 Abú kenée ndotó, zée ga bì kí 'Dowú Lomo simizé ní, ndisizé aka kpá fú náná do sozé kí óto komozé gi ro zí Lomo 'dí'bi zée zíze idíze káa do mbigí owú 'bì ené e. Owozé go kídrí ma'díi karanée óyóló'bó zée zíze idíne mikandazé.

24 Sími bì Lomo yomo zée ní, zía í'bí óto komo née zíze. Sí ledre bì zí 'yì ndísi óto komoné gi ro éyì bì i'bíní go zía ní ndaaá.

25 Káa zí bì ngará ledre née mengi aka roné wá ní, idízé tóro ngbúó kí ndísi útusimizé káa zí bì azé go ndísi óto komozé gi ro ledre máa née ní ní.

26 Sími bì azé go íni ini zí Lomo ní, ngíti géyi yá owozé ezé kací íni ini ma'dáa do bílámá misi'diné wá. Zí 'Dówú Lomo nda óguné sáká zée ndísi íni ini kí ngúngú roné zí Lomo gi rozé.

27 Lomo owo ledre ga bì do mimbé'dezé ní mbá bú, káa zí bì owo sómú ledre 'bì 'Dówú Lomo bú sími bì 'Dówú Lomo ma'dáa ní ndísi ngúngú roné gi ro 'yì ga bì 'bì Lomo ní káa zí bì Lomo ili ní.

28 'Yì ga bì otoní 'bú Lomo go za kí mimbé'deyé mbá ní, Lomo ní ndísi lúrú bi kacíye kí roko'buné kpá za mbá. Gi zía geléogu yée go káa do mbigí 'yì ené e.

29 Lomo owo kóo kú go 'desí kídí née ní géléogu zée, zíne óyóló'bó zée zí sómú ledre ezé ídine káa zí 'bì Yésu ní. Yésu ma'dáa ní nda 'bì ené zíze káa zí mizefí owú ní.

30 'Yì máa yée ga bì Lomo géléogu yée go ní, ni 'dí'bioto yée káa do mbigí 'yì ené e. Sími bì niyí go 'yì ené e kenée ní, zíye nda ídíye kéké 'do sími rokinyi.

Éyì bì ni 'dí'biótó zée gi ro Lomo ní ndaaá

31 Ledre ní bo tarazé zíze úku a kací bílámá ledre bì Lomo mengi zíze née ní? Káa zí bì Lomo oto 'búze go cù kenée ní, ngíti éyì ní bo zíze ndísi zíze sómú simizé gi zía?

32 Káa zí bì Lomo kasaogu za cù owú 'bì ené ógu úyuné gi rozé ní, sómúsé 'bì esé kídí éyì ga bì za mbá ilizé yée ní Lomo utúasá í'bí yée zíze wá?

33 Togú Lomo gelé yí ené zée go cù ne káa do mbigí 'yì ené e ní, ngíti 'yì

ní bo ní ógu tóro zía 'décì nganga rozé?

34 'Yì 'décì ngbangazé nda gi zía Kírésito Yésu uyu kóo ne gi rozé. Zí Lomo kóo úru wo gi sími umbu, ní cakaba mindísiné do síli a 'bì anú ndísi ngúngú roné zía gi rozé.

35 Káa zí bì goó kenée ní, éyì bì ni 'dí'biótó 'bú Kírésito Yésu gi dozé ní 'di? 'Do'dó bì rozé gi zí ngíti géyi 'yì e ní, rokinyi bì ndaaá rozé wá ní, ndísi bì ndísi yemezé rozé wá ní, 'bú bì ndísi méngi zée gi zía 'yì í'bí éyì miánu ndaaá zíze wá ní, lerí bongó bì ndísi méngi zée ní, nda kí umbu?

36 Káa zí bì miéké kúrú Lomo uku ní, "Ndísi zé ótoómo rozé zí umbu gi rosé kací kadra mbá káa zí Kábiríki e ní."

37 Sími ledre ga gére née mbá, Kírésito oto 'búze go, zía ndísi zé kpá fú í'bí roko'bú zíze, zíze ndísi zé rómo komo ledre ga gére née kíe.

38 Gi zí kéké née ní, máówo go bílámáne kídí éyì bì ni 'dí'biótó zée gi ro Kírésito Yésu ní ndaaá. Togú umbu, togú rokinyi, abú kpá za maláyika e gi komo ere, togú mbú bicayi lomo e, togú mbú ledre ga bì niyí ndíki zée kí yée ga bì niyí ndíki zée karanée ní.

39 Gba roko'bú ga bì komo ere 'dága kí yée ga bì do sogo kángá ona ní, togú kpá mbú ngíti géyi éyì ga bì gi do dongará éyì ga bì Lomo otoogu yée ní yá, utúasání 'dí'biótó zée gi ro Lomo bì oto 'búze kpúrú gi sími Kírésito Yésu Ngére ezé ní wá.

9

Lomo gelé 'yì ené e

1 Owú 'bì Babá e, Máa Páwulo máúku zíze ma'díi do komo Kírésito kpá do komo 'Dówú Lomo bì 'yì ówo ledre gi do mimbé'demá ní.

2 Máayí kí mongú simikozo gi ro 'yì ezé e Yúda e gi zía bì asiní kí ngúngu ledre 'bì Ngére Yésu ní.

3 Idí koo éyí bi Lomo ngunu bo zíne 'dibioyó máa 'dá'ba gi ro Kíresito gi do bi zíne yómo Yúda e yá, máayí geré ngunu a.

4 Lomo gelé koo Isiréle e go 'desí káa do mbigí 'yi ené e gi ro zíye ídye káye éyí kíe'do. Zia 'dodo roko'buné zíye, zia óto miyéme ledre dongaráne káye, zia í'bí lorú ené zíye kí misi'di bi niyí ndísi ini ini doa simi 'Díci 'bi Lomo ní, zia mócu éyí zíye kídi, née ní í'bí úndru zíye kíngaya.

5 Mingburoko bulúnduzé ga bi kufú Yúda e tonó gi royé ní, niyí kpá ye bulúndu Kíresito bi ni ngére do éyí e za mbá ní. Irí Lomo idí idí mimbófoné za fí. Idí kenée.

6 Úndru bi koo Lomo uku ledre í'bí a zí bulúndu Abarayáma e ní, tú'dúye ndikiní eyé e wá. Bi née ní ní Lomo ni 'yi ranga? f'i, ndaa kenée wá. Yí ené gi zia bi Isiréle e ndaní eyé mbá mbigí 'yi ga bi 'bi Lomo ní wá.

7 Ndaá 'bi ené bi kídi bulúndu Abarayáma inyiní za mbá ngunu ledre 'bi Lomo káa zí 'bi Abarayáma ní wá. Lomo uku ledre zí Abarayáma kídi, "Iríyí ní ówú do Isáka e kí owú 'bi ené e."

8 Káa zí bi kenée ní, ndaa 'bi ené bi kídi bulúndu Abarayáma niyí za mbá 'yi ga bi ngunguní ledre bi Lomo mocu wo ní káa zí bi Abarayáma ma'dáa ngunu ní wá, lá duú yée ga bi Lomo mocu ledre gi royé 'desí ní.

9 Ba mocu éyí bi Lomo mocu ní kídi, kíbi ngiti a káa zí ba ní, "Máayí ndá'baogu ndíki Sára go kí owú'o do kó'dúne."

10 Ówosé kpá Ledre koo mengi roné zí Rebéka me'be Isáka simi bi koo ní kí siminé ní go.

11 Simi bi arání aka tongo ga gére née wá ní, zí Lomo úku ledre zí Rebéka kídi, 'dá'dá zí ngúruyé kí méngi bílámá ledre togú mbú

bisinyí ledre, mócu éyí 'bi Lomo ní 'bi ené yí ené tí fú do biné.

12 Ndaá 'bi ené gi zí bílámá míméngi ledre kpá wá, Lomo ili yí ené kú ne kídi, "Owú'dá'dá ní idí 'yi inyí kasa zí owú'dá'ba."

13 Káa zí bi ní miékéne simi miéké kúrú Lomo ní kídi, "Bú Yakóbo ofu domá go, 'bú Ésawu ndaa 'bi ené domá wá."

14 Káa zí bi kenée ní, azé úku a kídi Lomo ní bisinyí 'yi? f'i, ndaa bisinyí 'yi wá.

15 Lomo uku koo ledre zí Músa kídi, "Yí bi mágélé wo go ní, máayí méngi ledre zia duú kací mimbé'demá."

16 Lomo ndisi méngi ledre ené kací mimbé'dené ndaa 'bi ené kací míméngi ledre 'bi 'yima'dí e wá.

17 Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídi, Lomo uku koo ledre zí mongú ngére 'bi Izibiti kídi "Máoto yí káa do ngére gi ro zí 'yi e ówo roko'bumá gi ro zíye ndísiyé mbófo nda duú máa do sogo kángá."

18 Lomo ndisi méngi bílámá ledre duú zí 'yi bi ili go méngi bílámá ledre zia ní. 'Yí máa wo bi ili go zí doa óruné miórü ní, ní óto wo zí doa óruné.

19 Ngiti géyí 'yi e niyí úku ledre kídi, "Sara Lomo ní nda 'décí ngbangazé lará a káa be 'di? Ndaá 'bi ené bi ndisi óto ngiti géyí 'yi e ne zí doyé óruné miórü ní wá?"

20 'Yí bi ní útuásá ítri ledre do Lomo ní 'be náambi? "Éyí bi Lomo yeme ne ní, utuásá go úku ledre kí Lomo kídi, 'Yéme máa káa gi ro 'dýa?'

21 'Yí ó'bó phegré ní kí roko'bú do ko'bó bi ogo gi ro ó'bó a ní. Ni ó'bó a kací ili ledre ené togú kí bílámá tífí roné ríriyí togú mbú fufuroto.

22 Abú utuásá koo go miútúásá kací komo Lomo gi ro 'dó'do 'yi ga bi uwúní ledre ené wá, utuásání go

miútúásá gi ro do 'dó'do yée, gi ro zíye ówo roko'buné yá, zía 'dó'dóne kí útusimíné ngángbáne. Lomo ni kí ma'díi zíne gi ro méngi eyí e kenée.

²³ Lomo mengi ledre née kenée gi ro do 'dódo mongú óto 'bú 'yí e kí miúdrí mimbé'dené bì née oto ro 'yí ga bì née yemeoto gi royé ní.

²⁴ 'Yí ga bì Lomo ndolo yée ní, ndaá 'bì ené lá duú kúfúze Yúda e wá, ndolo kpá kúfú 'yí ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní.

²⁵ Uku sìmì bùkù 'bì Uzíya kídí, "Yí ga bì koo ngárá ndaní 'yí amá e wá ní, zíma ndísímá ndolo yée 'yí amá e, yée ga bì koo 'búye ndaa domá wá ní, zí 'búye ídíne domá."

²⁶ Zí Uzíya úku ándá a kídí, "Kpá tí do bi bì ndísíní koo úku a kídí ndásé 'yí e amá e wá ní, niyí ndolo sée owú ga bì 'bì Lomo bì ni trídri ní."

²⁷ Nébi Isáya uku koo ledre o'búo'bú zí Isiréle kídí Lomo uku kídí, "Abú Isiréle etriní káa zí sayi bì kó'dú mongú ngbuñu ní yá, 'yí ga bì niyí ómo ní niyí idí lá ca.

²⁸ Tí káa zí bì koo Ngére Lomo uku kídí née ní 'déci ngbangá 'yí e do sogo kángá mbá ní, ni tí 'déci ngbangayé kíngaya kenée."

²⁹ Isáya uku kpá ngítí ledre kídí, "Idí Ngére Lomo bì roko'bú a ofú go ní ndaa koo ótoómo ngítí géyi 'yí e káa do kúfú wá, káa bì ukúzé go káa zí kúfú 'yí ga bì koo simì gara bì Sodóma kí Gomóra bì Lomo ufuonzó yée ní."

Misi'di ómo ni duú kíé'do

³⁰ 'Yí ga bì koo ngárá iliní ledre 'bì Lomo wá ní, simì bì oyolo'bóní mimbé'deyé zíye ngúngu ledre 'bì

Lomo ní, zíye útúásáye kací komo Lomo káa do mbigí 'yí ené e.

³¹ Isiréle e iliní 'bì eyé, yée idíní éme komo Lomo ba gi zíá bì yée ndísíní méngi ledre e mbá kací lorú 'bì ondú eyé ní. Ábuwá lorú 'bì ondú yomo ené 'yí wá.

³² Utúasání kací komo Lomo wá gi zíá iliní eyé ngúngu ledre 'bì Yésu zíye ndísiyé méngi ledre e káa zí bì Lomo ili ní wá.

³³ Ledre née utúasá go kpínjí kí ledre bì koo ngítí nébi uku kídí ni miékéne simì miéké kúrú Lomo kídí, "Lúrusé aka máayí go óto tutú bì 'yí e niyí ndísí 'díki roa ní simì gara amá bì Záyono ní.

Kpá tutú bì 'yí e niyí ndísí léseútu doa ní ngúnguní ledre 'bì 'yí née wá, utúasání ndíki misi'di zíye óguyé zíne wá.

'Yí ga bì niyí ngúngu ledre a ní, komokenyí utúasá idí ro doyé e wá."

10

Páwulo ini ini zí Lomo gi ro Yúda

^e ¹ Owú 'bì Babá e, mánidisí íni ini zí Lomo gi ro Yúda e cù kí simímá, idíní ómo.

² Máowo bú iliní tí go kíngaya gi ro méngi ledre ga bì Lomo ili yée ní, tí lá owoyemení aka eyé eyí bì Lomo ili zíye méngi a ní wá.

³ Gi zíá bì owoyemení misi'di bì Lomo ni óto 'yí doa káa do mbigí 'yí ené wá ní, zíye ndísiyé lódú 'bì eyé misi'di eyé bì iliní wo ní. Née sí ledre bì iliní lódú misi'di 'bì Lomo ní wá ní.

⁴ Simì bì Kírésito ogu ní née go odú lorú bì Músa eké ní, gi do bì zí 'yí e idíye mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní togú ngúnguní ledre Kírésito go ní.

⁵ Músa uku kídí, "'Yí bì ili zíne útúásáne kací komo Lomo káa do mbigí 'yí ené gi zíá bì née ndísí lódú

kací lorù ní yá, idí ndísi méngi ledre ga bì lorù ili yée ní kí mimbé'dené mbá."

⁶ 'Yì bì ɳgúŋgu ledre Yésu go ní, ní go mbigí 'yì bì Lomo, úku ené ledre bì kídí, "Ambí ní ndéré komo ere ne gi ro 'dí'biógu Kírésito gíri bi do sogo Kángá ona ní ne?"

⁷ Uku ené kpá ledre bì kídí, "'Yì bì ní ndéré do bi bì 'bì trídri 'yì ga bì uyuni go ní ne, gi ro 'dí'biógu Kírésito gíri ní?"

⁸ 'Yì bì ɳgúŋgu ledre Yésu go, gi zí kékí née ní go mbigí 'yì 'bì Lomo ní, ní úku ledre kídí, "Kúrú Lomo ní go gbóo kíyì, ní kpá go tarayí kí do mimbé'deyí." Kúrú Lomo née ní sanda 'bì ɳgúŋgu ledre Kírésito bì ndísižé úku a ba.

⁹ Togú ɳgúŋgu go do mimbé'deyí kídí, Lomo uru koo Yésu go gi simi umbu, zíyì úku a fúo yá, "Yésu ní Ngére amá," Lomo ní í'bí trídri za fí ní zíyì.

¹⁰ Gi zí a bì ɳgúŋgu go do mimbé'deyí útúásá go komo Lomo káká do 'yì ené ní, zíyì kpá úku a go fúo kí tarayí ní, Lomo ní í'bí trídri zízé.

¹¹ Ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "'Yì bì ɳgúŋgu ledre a go ní, komokenyì utúásá idí ro doa wá."

¹² Ndaá 'bì ené kí ledre wá togú ayí gi simi kúfú Yúda e togú gi simi kúfú 'yì ngárá ndaní wá ní yá, Ngére esé ní za mbá dýú kíyé'do Yésu. 'Yì ga bì niyí íni ini zí a idí yómó yée ní, ní tí yómó yée ma'díi.

¹³ Ní kenée ma'díi, "'Yì bì ní íni ini zí Ngére Lomo ní, Lomo ní tí yómó wo."

¹⁴ 'Yì e niyí ndú'yú Yésu yaá idí sáká yée lárá a káká be 'di togú ɳgúŋguní ledre a wá ní? Niyí ɳgúŋgu ledre a káká be 'di togú uwúní ledre a wá ní? Niyí úwú

ledre a lárá a káká be 'di togú 'yì úku ledre a nda zíye wá ní?

¹⁵ Niyí 'dódo ledre 'bì Lomo káká be 'di idí koo ndaní kásá yée wá ní? Gi zí a bì ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "'Yì ga bì ndísiní úku bilámá ledre 'bì Lomo zí 'yì e ní, ledre eyé ma'dáa inyiofú go, 'yì e ndísiní úwú a mbá kí 'búne."

¹⁶ Ndaá 'bì ené koo bì ya Yúda e inyiní koo mbá ɳgúŋgu bilámá ledre 'bì Lomo ní wá. Nébi Isáya eké koo kídí, "Ngére Lomo, ukuzé tí ledre eyí go zí 'yì e, ambí ɳgúŋgu koo ne?"

¹⁷ Niyí aka úku bilámá ledre gi ro Kírésito zí 'yì e úwú a kí, niyí nda fú ɳgúŋgu a.

¹⁸ Bì née ní ní Yúda e uwúní aka bilámá ledre bì 'bì Kírésito ní fú lá wá? Uwúní go gi zí a miéké kúrú Lomo uku kídí, "Ledre 'bì Lomo aŋga go zaá do sogo kángá mbá."

¹⁹ Bilámá ledre bì gi ro Kírésito née Isiréle e owoyemení koo goó? I, owoyemení go gi zí a Músa éké koo go kídí, Lomo uku yaá,

"Máayí óto 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá, bì ndísiní lúrú yée kídí owoní ledre amá wá ní, zíye idíye mbigí 'yì amá e.

Máayí óto sée Yúda e zí mimbé'desé ndísi ésíne roye miésí."

²⁰ Lomo ukui'bí koo ledre zí nébi Isáya uku tátá a o'búo'bú kídí,

"'Yì ga bì koo owoní máá wá ní, owoyemení nda máá go.

Má'dódo ledre bì gi do bimá ní go zí 'yì ga bì koo ngará owoyemení máá wá ní."

²¹ Zí Lomo úku ledre kídí,

"Máoto 'bú Isiréle e go kíngaya. Mándísi yáya sílima gi roye kí kadra kí ndulú mbá gi ro zíye oguyé zíma,

doyé oru yí ené fú lá miórū iliní eyé ledre amá née mbá wá."

11

Lomo oyó ené sogené zí Yúda e wá

¹ Owú 'bì Babá e, bì née ní ní Lomo oyó sogené go zí Isiréle e? f'i, máayí ngúruyé. Máayí bulúndu Abarayama gi tara mbotu bì 'bì Benzemúna ní.

² Mákuku zíse, zée Isiréle e azé yí ezé 'yí ga bì koo Lomo gelé ụtu koo zée 'desí zíne káa do mbigí 'yí ené e ní. Ní miékéne simi miéké kúrú Lomo, nébì Ilíya uku sinyi koo ledre gi do bì zée Isiréle e zí Lomo kídí,

³ "Áko Ngére Lomo, Yúda ga gére née emení ngú, 'di'biní koo ngítí geyí nébì ga bì koo 'dá'dá ní úfu yée 'dá'ba, zíma ngásá ómomá gi zíye duú máá. Zíye inyiyé óluye simi 'dící bì 'bì mbófo yíí ní zíye óngbo loko mbayi ga bì o'bóní yée gi simi tutú gi ro ndísi 'dáná eyí e zíyi doyé ní mbá 'dá'ba."

⁴ Zí Lomo úkulúgu ledre zí Ilíya kídí, "Ndá sómú ledre wá. Tú'dú 'yí amá e niyí bo eyí 'bì álifu inyí doa gbre (7,000) mábándá óto yée go zíma, née 'yí ga bì iliní eyé ledre 'bì bicayi lomo bì ndísiñí ndólo a Bála ní wá."

⁵ Ngítíze ngítí geyí niyí bo Lomo bandá oto yée go gi zí bílámá mimbé'de a bì royé ní gi zíá ngunguní ledre ngére Yésu go.

⁶ Bílámá ledre bì Lomo mengí née ndaá 'bì ené gi zí bílámá míméngí ledre 'bì 'yíma'dí e wá, yí ené gi zí bílámá mimbé'dea bì royé ní.

⁷ Ngítí geyí Isiréle ga bì Lomo gelé yée ní ndikiní bílámá ledre bì gi zí Lomo ní duú ye. Yée ga bì doyé oru miórū ní ndikiní eyé bílámá ledre máá née wá.

⁸ Ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,

"Gi zíá bì doyé oru miórū ní, zí Lomo ótoómo yée. Gi zí kényí née,

abú komoyé ní ba tí ro ledre ga bì Lomo ní ndísi méngí yée ní yá, f'i utúasání eyé lúrú yéme a wá gi zíá niyí yí eyé go káa zí 'yí ga bì komoyé ndaá ní.

Abú niyí ba tí ndísi kí úwú ledre 'bì Lomo bì 'yí ené e niyí ndísi úku a zíye ní yá, utúasání úwú yéme a wá gi zíá niyí yí eyé go káa zí mimbíli ngbütú e ní."

⁹ Ngére Dawídi uku koo ledre kídí, "Áko Lomo, 'yí ga gére née rokinyi 'bì sága ba 'dútu komoyé go, gi zí kényí née utúasání eyé lúrúndíki ledre eyí wá, niyí go milákayé simi ká'dá eyí nzíiyé gi ro zíyi 'dó'do yée.

¹⁰ Gi zíá bì iliní ledre eyí wá ní, idí 'dútu komo sómú ledre eyé, gi ro zí odú ledre eyé idíne duú méngí bisinyí ledre."

Lomo ni i'bí trídri zí kúfú ngítí geyí 'yí e

¹¹ Ma'díi Lomo oyó sogené go zí Yúda e za fí utúasá 'dí'bilúgu yée zíne wá? f'i, ndaá kenée wá. Lomo i'bí trídri zí kúfú ngítí geyí 'yí e, zí ledre née sínýine ro Yúda e zíye ngúngu ledre Yésu.

¹² Togú Lomo i'bí trídri zí kúfú ngítí geyí 'yí e gi zíá bì Yúda asiní miási ní, simi bì Yúda maáge niyí ngúngu ledre 'bì Lomo ní, niyí idí kí mongú rokinyi kíngaya gi zí Lomo.

¹³ Mákuku ledre ba rí zíse, sée ga bì ndásé gi simi Yúda e wá ní. Moko bì Lomo i'bí zíma gi ro méngí a dongaráse ní, máayí méngí a kí roko'búmá mbá.

¹⁴ Máíli kpá zí ngítí geyí 'yí amá e Yúda e ngúngu ledre 'bì Lomo káa zíse ní gi ro zíye ómoyé.

15 Sími bì Yúda e oyóní sogoyé zí Lomo ní, zí Lomo yí ené í'bí trídri zí kúfú ngítí géyi 'yí e. Sími bì Yúda ga gére née niyí óyóló'bó mimbé'deyé zíye ŋgúŋgu ledre Kírésito ní, ní ídí bílámá ledre káa zí éyí bì Lomo uru yée gi sími umbu ní.

16 Káa zí bì bulúnduzé ní mbigí 'yí 'bì Lomo ní, zée owú ga bì gi sími a ní, azé go kpá mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní. Cé káa zí togú cíyí kágá ní sími kágá bílámáne yá, mirásága niyí ídí kpá mbá bílámáye.

17 Ngítí géyi Yúda e, owú ga bì gi sími bulúnduzé Abarayáma ní Lomo asi gi royé go. Sée ga bì ndásé Yúda e wá ní, ásé zí Lomo go kí ledresé owóowó.

18 Káa zí bì ásé go zí Lomo kí ledresé owóowó ní, ndásé ndísi mbófo rosé wá. Gi zíya í'bísé esé úndru zí Lomo se wá, Lomo í'bí yí ené úndruné zíse.

19 Ngítí géyi yá, sómúsé ledre go kídí, Lomo oyó sogené zí Yúda e gi ro zí ledresé ídine zíya owóowó.

20 Ní kpá tí kenée, Lomo oyó sogené zíye gi zíya bì ŋguŋguní ledre ené wá ní. Sée, ásé zíya kí ledresé owóowó gi zíya ŋgúŋgusé ledre ené go. Káa zí bì goó kenée ní, ndásé ndísi ílì kí óto ledresé owóowó wá. Ídísé óto komosé gi ro éyí bì Lomo ní karanée méngi a zíse ní.

21 Togú ótoómósé ledre ené, niyó sogené zíse kpá káa zí bì oyó sogené zí Yúda e gi zíya bì ŋguŋguní ledre ené wá ní.

22 Ídísé ówo a kídí 'yí bì ŋguŋgu ledre 'bì Lomo go ní, Lomo ní ídí kí rokinyi. Wo bì ŋguŋgu ledre 'bì Lomo wá ní, Lomo ní 'dí'biyówo 'dá'ba gi dongará 'yí ené e.

23 Togú Yúda ga gére née nda'baoguní go ŋgúŋgu ledre 'bì Lomo yá, Lomo ní 'dí'bilúgu yée zíne. Ní kí roko'bü 'bì méngi ledre e káa zí ga gére née zíne.

24 Sée ga bì ngárá ndásé Yúda e mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní wá ní, nda

gi zíya bì ŋgúŋgusé ledre 'bì Lomo go zíya 'dí'biótó sée go káa do mbigí 'yí enée ní, wo Lomo ní 'dí'bilúgu Yúda e kí ledreyé zíne owóowó.

Lomo oyó ené sogené zí Yúda e fí wá

25 Sée ga bì ndásé Isiréle e wá ní, máili ídísé ówo mongú ledre bì Lomo mengi ba bílámáne, káa bì ásé ndísi mbófo rosé ke. Ngítí géyi Isiréle e esí'dütuní mbilíye kí úwú ledre 'bì Lomo go. Niyí méngi ledre née kenée 'buó togú sée ga bì ndásé Yúda e wá ní inyisé go mbá ŋgúŋgu ledre Kírésito.

26 Nda gi 'dá'ba zí Lomo yómo Isiréle ga gére née kpá za mbá. Lomo uku koo go sími miéké kúrúne kídí,

"Yí yómo 'yí e bì máayí kásáogu wo ní, ní ógu gi do landa bì Záyono sími gara bì Yerusaléma ní,
'dí'biyóbulúndu Yakóbo e gi sí sili Satána 'dá'ba.

27 Ledre koo máyéme dongaráze kí Yúda e
kídí máayí lúluoyó lúyú ledre eyé ní ní do biné."

28 Gi zíya bì koo Yúda e asiní kí ŋgúŋgu bílámá ledre bì gi ro Kírésito Yésu ní, zíye ídye go ezeokó Lomo. Gi zíya kíyé née ní, zíya Lomo nda yí ené méngi bílámá ledre zíse ga bì 'yí lóngó e ní. Abú kenée ndotó, Yúda e niyí kpá fú kí ledreyé owóowó gi zíya bulúnduyé Abarayáma ŋguŋgu ofuní koo ledre 'bì Lomo go.

29 Togú Lomo yeme ledre go zí 'yí yá, oyólo'bó enée wá, ledre ligi ené kpá wo gi roa wá.

30 Sée ga bì ndásé Yúda e wá ní, ásisé koo gi ro ledre 'bì Lomo kpá káa zí Yúda e ní. Sími bì Yúda e asiní 'bì eyé ní, zíya Lomo nda méngi bílámá ledre née zíse.

31 Gi zíya bì ŋgúŋgusé ledre 'bì Lomo zíya méngi bílámá ledre zíse ní, togú Yúda ga gére née oyólo'bóní

mimbé'deyé zíye ḥngúngu ledre 'bí Lomo yá, Lomo ní ídri mimbé'dené zía méngi bilámá ledre zíye kpá kenée.

³² 'Yíma'dí e za mbá niyí 'yí lúyú ledre e gi zía asiní koo gi ro Lomo go mbá miási. Zíye ídye go mbá miódoye simi ká'dá 'bí Lomo. Mengi kenée gi ro zíne ótoómo ledre zí 'yíma'dí e za mbá.

³³ Ambí ní útúásá kí mongú ówo ledre 'bí Lomo kpá kí komokenzi bí Ngére Lomo ní kíe ní ne?

Sara ambí ní útúásá ówo míméngi ledre ga bí 'bí Lomo ní ne zía ndísiné úkuógu a kídí Lomo ndísi méngi kényi káa ní ní ne?

³⁴ "Ambí utúásá bí ówoyéme sómú ledre 'bí Ngére Lomo ní ne, bí zía ndísiné í'bí lorú zía ní?"

³⁵ "'Yí ní bo Lomo 'di'bi éyí gi zía bí ili zí Lomo í'bílúgu a zíne?"

³⁶ Lomo ní ne míngi éyí e za mbá gi zía otoogu éyí e za mbá ne. Gi zí kényi née, iŋi Lomo idí idí mimbófoné za fí. Idí kenée.

12

Yésu ni mbigí éyí 'dáná

¹ Owú Babá e, míméngi ledre 'bí Lomo ní bilámáne gi ro 'yíma'dí e za mbá. Gi zí kényi née ní, idísé í'bí rose zí Lomo káa do éyí 'dáná bí ní trídri ní.

² Míméngi ledre esé nda idí káa zí 'bí 'yí ga bí owoní aka ledre 'bí Ngére Yésu wá ní wá. Lomo idí óyóló'bó mimbé'desé gi ro zí sómú ledre esé kí míméngi ledre esé idíne kpí mikándané. Toso míméngi ledre ga bí ndísi óto Lomo zía idíne kí rokinyi ní ásé ówo a zíse ndísisé méngi duý wo ní idí kí rokinyi kíse.

³ Káa zí bí Lomo ma'dáa gelé máa ne káa do 'yimikása ené ní, máesi silihágo komosé o'búó'bú ndásé lúrú rosé kídí rómosé go do 'yí e mbá ní wá. Míméngi ledre esé idí

ídí bilámáne miútúásáne kpíni kí ledre 'bí Lomo bí do mimbé'desé ní.

⁴ Kurú'buzé bí kíe'do ní ní mífi báyiné tú'dú, zíye ídye kí moko eyé e mbá mìngungúcua.

⁵ Ledre née ní gi rozé kpá kenée, abú azé tú'dú yá tokozé rozé mbá ro Kírésito bí kíe'do ní, azé ndísi idí ndro kí lafúze.

⁶ Lomo i'bí moko e zíze go mbá kpí kpí kpí. Yíj bí Lomo i'bí zíyí moko 'bí úku 'dódo ledre bí née Lomo ili méngi a ní yá, idí úku a kí roko'bú 'bí ḥngúngu ledre bí Lomo i'bí zíyí ní.

⁷ Togú 'bí eyí moko bí Lomo i'bí zíyí ní ní 'bí ndísi sáká 'yí e yá, idí méngi a kí 'búne. Yíj bí áyí 'yí 'dódo ledre zí 'yí e ní, idí 'dódo a do bilámá misi'diné.

⁸ Yíj bí áyí 'bí eyí 'yí ídri mimbé'de 'yí e simi bí bi sinyí royé misinyí ní yá, idí méngi a kí 'búne. Yíj bí kési ní bo zíyí ní, idí sáká 'yí ga bí iliní sáká éyí ní kíe. Togú Lomo i'bí zíyí moko 'bí idí káa do manda yá, idí tóro zíye 'dá'dá kí bilámá mimbé'deyí kíe'do. Togú áyí 'bí eyí 'yí méngi bilámá ledre zí 'yí e yá, idí ndísi méngi a kí rokinyi.

Óto 'bú lafúse idí ógu gi yana mimbé'desé

⁹ Togú gi ro óto 'bú lafú 'yí e yá, 'búye idí idí zaá gi yana mimbé'deyí. Idí sógó bisinyí míméngi ledre zíyi lányáyi duý ro méngi bilámá ledre.

¹⁰ Idí lúrú 'yí e zíyí mbá káa do lúnduyí e kí lémiyí e zíyí óto 'búye doyí kíngaya. Zí ledreyé idíne zíyí owóowó rómo do ledreyí bí zíyí kí royí ní.

¹¹ Ngídrí moko nda méngi yíj wá, idí méngi moko 'bí Ngére Lomo kí 'búne kací kúrú 'Dówú Lomo.

¹² Ledre ga bí za mbá Lomo yéme yéé ní, idíni méngi royé zíyí ní togú niyí go ndísi méngi royé yá, idí idí kí rokinyi. Togú 'do'dó ogu ne zíyí yá, idí útusimiyí, zí mongú ledre eyí idíne ini zí Lomo.

13 Togú ngíti géyi lafúse 'yí 'bí Kírésito oguní zíse ro sáká éyí yá, ídísé sáká yée. Mbotu 'be 'bí esé idí idí zí ñgu e fúo.

14 Togú 'yí e menginí bisinyí ledre zíse gi zía bi ásé 'yí ga bi 'bí Kírésito ní yá, ndásé méngi lugu bisinyí ledre zíye wá. Ídísé íni ini zí Lomo gi royé, Lomo ndaá méngi bisinyí ledre zíye wá.

15 'Yí ga bi niyí simi rokinyi ní, ídísé ndéré zíye gi ro zíse ídísé kíye simi rokinyi ma'dáa. Yée ga bi niyí simi ini ní, ídísé ndéré zíye simi ini.

16 Mindisi esé kí 'yima'dí e za mbá idí idí bilámáne. Ndásé óto rosé zí 'yí e káa zí éyí bi rómosé go do 'yí e mbá ní wá.

17 Ndásé méngi lugu bisinyí ledre 'bí 'yí ga bi menginí bisinyí ledre zíse ní wá. Ídísé méngi zí 'yí e mbá bilámá ledre gi ro zíye óto úndrusé.

18 Ídísé méngi za mbá ledre ga bi utúasání miútúásá ní gi ro zí mindisise kí 'yí e idíne simi bikidri.

19 Owú 'bí Babá e, máayí kpá úku ándá a zíse, ndásé méngi lugu bisinyí ledre zí 'yí ga bi menginí bisinyí ledre zíse ní wá, ídísé ótoómo a zí simikesi bi 'bí Ngére Lomo ní gi zía ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídi, "Máayí duý máa wo bi ní miútúásáne gi ro méngi lugu bisinyí ledre zí 'yí ní."

20 Gi zía ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídi,
"Togú ezeokói ní 'bú yá, idí i'bí éyí miánu zíá.

Togú ní kodró, idí i'bí iní zíá éwé a.
Bilámá ledre bi méngi zíá née ní i'bí zíá komokenyi gi zíá mengi koo bisinyí ledre go zíyi."

21 Ndásé ótoómo bisinyí ledre zí roko'bú a rómoné dosé wá. Roko'bú 'bí bilámá míméngi ledre esé idí rómo ne.

13

Ídísé óto úndru manda esé e

1 Ídísé óto úndru manda esé e gi zía Lomo gelé yée ne. 'Yí bi Lomo gelé ené wo ne wá ní, utúasá idí káa do manda wá. Manda e za mbá ndisini méngi moko kí roko'bú bi gi zí Lomo ní.

2 Togú 'yí asi go kí óto úndru lorú bi gi tara manda ní, asi née go cù gi ro ledre bi Lomo ukui'bíne ní. 'Yí bi mengi kíye go kenée ní, Lomo ní 'décí nganga roa.

3 Manda e ndisini lengbe 'dó'do 'yí ga bi ndisini méngi bisinyí ledre ní mi'dó'do. Togú ilisé gi ro zíse ndisise bilámáne simi bikidri gi zí manda esé e yá, ídísé úwú lorú gi tarayé.

4 Lomo gelé manda e ne gi ro zíye sáká sée. Gi ro zíse ndisise kíye bilámáne ngiri mengi sée wá. Ídísé ndisi méngi duý bilámá ledre e gi zí ngiriyé kí méngi sée ke. Manda ga gére ní, moko eyé ní ndisi 'dó'do 'yí ga bi ndisini méngi bisinyí ledre e ní.

5 Ni bilámáne zíse óto úndru manda esé e, ndaá lá gi zía bi ndisini 'dó'do 'yí méngi bisinyí ledre e ní wá, kpá gi ro zíse idíse kí bilámá ówo ledre simi dosé.

6 Éyí ga bi manda iliní gi zíse ní, togú ya idíse i'bí usóru yá, idíse i'bí a gi ro zíye útuásáye mengi moko bi Lomo gelé yée gi roa née do bilámá misi'diné.

7 'Yí ga bi niyí manda e ní, éyí ga bi iliní gi zíse ní, idíse i'bí a zíye. Togú ya idíse usóru yá, idíse i'bí a. Togú ngíti moko eyé ní bo iliní kési gi zíse gi roa yá, idíse i'bí a. Togú iliní idíse lúrú yée zíse kí ledreyé owóowó zíse ndisise óto úndru yá, idíse méngi a.

Óto 'bú lafú'yí e ni bilámá ledre

8 Togú sáká éyí go gi zí 'yí yá, idí i'bílúgu a zíá kpá 'diya. Idí ndisi óto 'bú lafúyí e kíngaya. 'Yí bi ndisi óto 'bú lafúne ní, ndisi go méngi

ledre ga bì Lomo ili yée ní gi zía ní miékéné simi lorù kenée.

⁹ Ndaá lá duú wo née wá, tú'dú ngítí géyi ledre e niyí kpá bo simi lorù máa née káa zí, "Ndá méngi 'beri wá. Ndá úfu 'yi wá. Ndá úgu ugu wá. Ndá óto 'bú eyí 'bì 'yi wá." Ledre ga gére née niyí go za mbá simi lorù bì uku kídi, "Ídí óto 'bú lafúyi káa zí bì óto 'búyi kí royí ní."

¹⁰ 'Yì bì kí 'bú 'yi e doné ní, ndaa'bì ené 'yi méngi bisinyí ledre zí 'yi e wá. Gi zí kíyi née ní, óto 'bú lafú'yi e kotru go za tú'dú lorù ga gére née mbá siminé.

¹¹ Ndásé ndísi ligi rosé káa zí bi koo ngúngusé aka ledre 'bì Lomo lá mikándané ní wá. Líkpísé komosé mu sìndí kadra bì zí Ngére Yésu ndá'baoguné yómo zée simi a ní ní go gbóo.

¹² Ndísiżé aka koo ndísi káa zí 'yi ga bì niyí simi mituluru ní, bì ba ní, bimiongó ní go ógu. Gi zí kíyi née, ndazé lolu fú lá ndísi káa zí 'yi ga bì niyí simi mituluru ní wá. Miméngi ledre ezé idí idí 'bì 'yi ga bì ngunguní ledre 'bì Kírésito Yésu Ngére go ní.

¹³ Miméngi ledre ezé e za mbá idíní idí bílámaye ledre 'bì 'yi bimiongó e. Ndásé ndéré simi ayímbi bì kí bisinyí miméngi ledre siminé ní, zíse ndísisé éwé le'yi kí koyó kíe, kí só'do rosé kí 'yi ga bì ófúsé rosé kíye wá, zíse ndísisé méngi okó kí óto mimbé'desé bisinyíne gi ro eyí 'bì lafúse e wá.

¹⁴ Kací kadra za mbá, idísé 'dí'bi siliṣe ngbúó ro Kírésito Yésu Ngére ezé, idí 'dí'biyó 'bú bisinyí ledre 'bì sága ba gi dosé 'dá'ba.

14

Ídísé 'dí'bi lafúse simi sumu

¹ 'Yì ga bì cíyí ledre 'bì Kírésito ndaa aka simiyé riŋgi wá ní, ndásé

ndísi íti kangú kíye gi ro míméngi ledre eyé e wá.

² 'Yì ga bì cíyí ledre 'bì Kírésito ni go ngíri simiyé ní, anuní yi eyé eyí e mbá miánu. Yée ga bì cíyí ledre 'bì Kírésito ni aka simiyé lá cíku'dée ní, ukuní 'bì eyé kídi yée niyí ánu lá duú mbíli ükú.

³ 'Yì ga bì anuní 'bì eyé eyí e mbá miánu ní ndaní lúru cayi yée ga bì geléní 'bì eyé eyí e migélé ní wá. Gi zía utúasání go kpá miútúásá kací komo Lomo.

⁴ 'Yì ga gére née ndaní eyé 'yi kasa esé e wá, niyí yi eyé 'yi ga bì 'bì Kírésito ní. Togú ledre eyé ndaa mbí wá, Ngére eyé ní 'dózo yéme yée ne.

⁵ Ngítí géyi 'yi e gi dongaráse somúní 'bì eyé kídi odú sili bì kí ledrené owóowó ní ní duú kí'e'do sili gi do kací Sili 'bì 'Dowúro. Ngítí géyi ya sili e niyí kí ledreyé mbá owóowó. Ídísé óto a simi dosé kídi sili e mbá niyí yi eyé kí ledreyé owóowó zí Lomo.

⁶ 'Yì bì ya kídi sili gi do kací Sili 'bì 'Dowúro ní duú ne kí ledrené owóowó ní, mengi go kpá bílámáne zí Ngére Yésu. Wo bì ya née gelé eyí ánuwa wá ní, mengi go kpá bílámáne zí Ngére Yésu. Wo bì ya née ní gélé eyí migélé ánu a gi ro zí Lomo idíne kí rokinyi ní, mengi go kpá bílámáne zí Ngére Yésu.

⁷ Ndazé ezé lá kí ro dozé gi ro ndísi méngi duú ledre ga bì ilizé yée gi ro zíze idíze kí rokinyi ní wá, ledre ga bì gi do bizé ní niyí za mbá do sili Lomo.

⁸ Togú azé trídri, azé 'yi 'bì Ngére Yésu. Abú uyuzé kpá mbú miúyu yá, azé fú 'yi ené e. Trídri kí umbu, eyí ga bì gbre née ngúruyé utúasá ené 'dí'biyó zée gi zí Ngére Yésu wá.

⁹ Née sí ledre bì Kírésito uyu zía úrúne gi zía ní, gi ro zía idíne Ngére 'bì 'yi ga bì niyí trídri kpá kí yée ga bì uyuni go ní.

10 Gi zí kényí née ní, ndásé lúrú'dofu bi gi do 'yi ga bi 'bi Kírésito ni zíse ndísi'sé 'décí ngbangayé wá. Lomo ni duú ne 'yi bi ni 'décí ngbangazé ní.

11 Ngére Lomo uku simi miéké kúrúne kídi,
"Málóbú romá kí romá,
'yima'dí e za mbá niyí ndísi ngúngú
royé zíma
zíye ndísi'yé mbófo duú máa."

12 Zée mikékeria mbá, 'yi ni úku té 'bi ené ledre bi gi do biné ní ne zí Lomo kí tarané.

13 Gi zí kényí née ní, idísé ótoómo kí 'décí nganga lafúse 'dá'ba. Ndásé ndísi 'dútu misi'di ledre 'bi Kírésito gi zí lafúse wá.

14 Ngére Yésu 'dodo yeme go bílámáne kídi Lomo otoogu eyí e za mbá bílámáne gi ro ánu yée. Togú ngíti 'yi uku ledre kídi ngíti eyí ni bo ndaá bílámáne gi ro zíne ánu a wá, lúyú ledre ndaá née go eyí bi eme zína ngú ní.

15 Éyí bi ndísi ánu a ní togú bi ndísi sínýí ro ngíti geyí lafúyí e 'yi 'bi Kírésito gi zína misínýí yá, ndá gága a wá káa bi niyí ótoómo kí lódú kací Kírésito gi zína Kírésito ma'dáa uyu koo kpá gi royé.

16 Bílámá eyí miánu eyí ndaá óto ngíti 'yi e zíye ndísi úku sínýi ledre gi do bi a wá.

17 'Yí utúasá ené idíne mbigí 'yi 'bi Lomo gi zí eyí miánu wá, yí ené gi zí méngi ledre ga bi Lomo ili yée ní, kí bílámá ndisi, nda kí rokinyi bi 'Dówú Lomo ndísi í'bíogu a ne ní.

18 Yíj bi ndísi méngi moko 'bi Kírésito kí bílámá miméngi ledre ní, áyí óto Lomo zína idíne kí rokinyi. Zí 'yi e kpá idíye kíyí kí rokinyi.

19 Zée 'yi ga bi 'bi Kírésito ní, idízé idí eyí kí'e'do gi ro zí lafúze idíye kí roko'bú royé.

20 Ndá sínýionzó moko 'bi Lomo lá gi ro eyí miánu wá. Abú eyí miánu niyí kpá tí za mbá bílámáye

yá, togú lúrú eyí bi ndísi ánu a ní ni óto ngíti 'yi zína ótoómo kí lódú kací Kírésito, zína kpá ótoómo kí méngi bílámá ledre yá, ndá gága a ánu a wá.

21 Ni bílámáne togú mbú ánu esí, togú éwé le'yi, togú mbú ngíti geyí miméngi ledre ga bi niyí óto lafúyí e zíye ótoómo kí lódú kací Kírésito, zína kpá lúyú ledre yá, idí ótoómo yée 'dá'ba.

22 Míméngi ledre bi lúrú ni idí zí ngíti geyí 'yi 'bi Kírésito bísiníne abú ni yí ené tí bílámáne yá, idí nda idí lá duú do mimbé'deyí zí Lomo ówo a kpá duú ne. Lomo ni i'bí úndru zíyi gi zína ówoyéme miméngi ledre eyí bú.

23 Éyí bi ngará ówoyéme wá, sómú ledre eyí ni gi roa gbre gbre ni ndá ánu a wá, togú ánu yá ni idí zíyi lúyú ledre gi zína née ndaá 'bi ené ledre bi ngúngu ni wá.

15

Idízé óto lafúze e zíye idíye kí rokinyi

1 Zée ga bi cíyí ledre 'bi Kírésito olú go do mimbé'dezé ní, idízé sáká lafúze ga bi cíyí ledre ma'dáa ndaá aka do mimbé'deyé wá ní kí bílámá 'dódo ledre gi ro zíze óto yée zíye idíye kí rokinyi.

2 Togú 'dodozé ledre go zíye kenée yá, ni óto yée zíye idíye kí rokinyi gi zína 'diyizé née go ledre 'bi Lomo zína ngbóróné simiyé.

3 Kírésito oto ené roné zíne idíne kí rokinyi wá. Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo, Kírésito uku kídi, "Babá, 'yi ga bi ndísi'ní úkucáyi yíj ní niyí go kpá ndísi úku máa kenée."

4 Eké omoní koo ledre ga gére née kenée zíye idíye káa do 'dódo ledre zíze gi ro zíze idíze kí roko'bú rozé kí ndísi óto komozé duú ro ledre bi 'bi Lomo ní.

5 Lomo bi ndísi i'bí roko'bú zíze, zíze ndísi'zé útusimizé ní, idí sáká

sée zí mìndisise kí lafúse 'yì ga bì 'bì Kírésito Yésu ní idíne bilámáne.

6 Gi ro zíse ìnyisé mbá ndísi kófó ịri Lomo bì 'Bu Ngére ezé Kírésito Yésu ní.

7 Ledre lafúse idí idí zíse owóowó káa zí bì ledresé ní zí Kírésito owóowó ní gi ro zí 'yì e ndísiyé í'bí mbófo éyì zí Lomo.

8 Máuku zíse, Kírésito ogü zía idíne káa do 'yì kasa zí Yúda e gi ro zíye ówo a kídí ledre koo Lomo ukuomo zí bulúnduyé ní mengi roné go. Kírésito ogü tí go ma'díi.

9 Ní kenée gi ro zí 'yì ga bì ndaní Yúda e wá ní kpá í'bí mbófo éyì zí Lomo gi zí mengi kpá bilámá ledre go zíye. Ní simi miéké kúrú Lomo kídí,

"Máayí ndísi mbófo yíi dongará 'yì ga bì ndaní Yúda e wá ní.

Zíma ndísimá kófó ịriyí simi ke'bì."

10 Ngiti a ní kpá miékéne kídí, "Sée ga bì ndásé Yúda e wá ní, idísé ìnyí kí Yúda e mbá ndísi kófó ịri Lomo."

11 Do kpá éké ngíti a kídí, "Sée 'yì ga bì ngará ndásé Yúda e wá ní, idísé kófó ịri Ngére Lomo.

Sée 'yima'dí e do sogo kángá za mbá, idísé kófó ịria."

12 Nébi Isáya uku koo ledre kídí, "Ngúru 'yì gi simi kúfú ngére Dawídi ní karanée ogü

zía idíne ngére do 'yì ga bì ngará ndaní Yúda e wá ní mbá.

Zíye ìnyiyé mbá ndísi óto úndru 'yì maa née."

13 Lomo bì ndísi sáká 'yì e zíye ndísiyé óto komoyé ro ledre ené ní, idí 'dúcu sée kí rokinyi gi ro zíse ndísisé bilámáse. Gi zíma 'Dówú Lomo i'bí roko'bü go zíse ngúngu ledre ené kíe.

Páwulo dongará 'yì ga bì ndaní Yúda e wá ní

15:9 15:9 2 Sámele 22:50, Ke'bì 'bì Dawídi e 18:49
Ke'bì 'bì Dawídi e 117:1   **15:12 15:12** Isáya 11:10

14 Owú 'bì Babá e, máówo bú bilámáne kídí ásé 'yì ówo ledre e, ledre bì máéké ba útúásásé go 'dódo yée zí lafúse.

15 Máukulogú née lá ledre ma'dáa zíse káa bì ní lìgi sée ke. Née bilámá ledre bì Lomo mengi zí a í'bí moko ené gi ro zíma ndísimá méngi a ní. **16** Gelé máa káa do 'yì kasa zí Kírésito Yésu gi ro zíma ndísimá úku bilámá ledre ené zí 'yì ga bì ndaní Yúda e wá ní gi ro zíye ngúngu bilámá ledre máa née, gi do bì zí 'Dówú Lomo lúguráyi yée drá zíye útúásaye kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e.

17 Máayí kí mongú rokinyi gi ro roko'bü bì Kírésito Yésu i'bí zíma, zíma ndísimá méngi moko kíe zí Lomo ní.

18 Máutúásá 'dó'dó kí ndísi úku gbékpí ledre e wá. Odú ledre bì máayí ndísi úku a ní duú ledre Kírésito bì i'bí roko'bü zíma, ndísimá úku bilámá ledre ené kíe zí 'yì ga bì ndaní Yúda e wá ní, gi ro zíye óto úndru Lomo.

19 Mbófo éyì gi ro 'Dówú Lomo kí roko'buné bì simimá ní. Zíá sáká máa zíma méngi mingburoko ledre e kpá kí úku bilámá ledre 'bì Kírésito zí tú'dú 'yì e kú gi simi gara bì Yerusaléma ní, ndéréogu kíe gi simi kángá bì ndoloní kídí Ilírikúma ní.

20 Kací kadra mbá, mongú sómú ledre amá ní kíngaya gi ro úku bilámá ledre 'bì Kírésito zí 'yì ga bì ngará uwúní aka wá ní, gi zí wo bì máayí úku ándá a kpá fú zí 'yì ga bì ukuní go zíye ní.

21 Gi zíma ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,

"'Yì ga bì ukuní ledrea zíye wá ní, niyí lúrú wo kí komoyé, yée ga bì uwúní ledre a kí mbilíye wá ní, niyí ówoyéme ledre gi roa."

15:10 15:10 Gbre lorü 32:43   **15:11 15:11**
15:21 15:21 Isáya 52:15

²² Moko 'bì úku bìlámá ledre 'bì Kírésito zí ngítí géyi 'yì e ucumomo koo máa ne kí ógumá zíse íri 'diya, gi zí kékéyi née zíse sóngó máa kí tū'dú simibi e.

Páwulo yeme roné gi ro ndéréne simi Róma

²³ Bi ba ní moko bi do silihima ní ukú go. Máayí go nzíyimá gi ro ógumá zíse íri.

²⁴ Máa yéme romá go gi ro ndéréma simi kángá bi Isipáyini ní, 'dá'dá zíma kí ndéréókpóma geré mindéréókpó, máayí aka ógu zíze ndísiżé cíku'dée kése simi Róma ore kí, zíse nda i'bí misi'di zíma ndéréókpóma.

²⁵ Ngítí géyi 'yì ga bi 'bì Kírésito simi gara ga bi Mekedoníya kí Ákaya ní, yokoní kési sáká lafúye ga bi simi Yerusaléma ní kí, máayí aka ókpó kí kési née geré i'bí a zíye íri kí zíma nda ndá'baogumá zíse ore.

²⁶ 'Yì ga gére née yokoní kési gi zía uwúní kídí lafúye 'yì ga bi 'bì Kírésito simi Yerusaléma ní niyí mi'dó'doye kíngaya.

²⁷ Gi zía bi 'yì ga bi ngará ndaní Yúda e wá ndikiní bìlámá ledre 'bì Kírésito gi zí Yúda e ní, utúasá miútúásá zíye méngi eyí kenée zí Yúda e.

²⁸ Togú máí'bí sáká eyí eyé née go zí Yúda e simi Yerusaléma íri yá, máayí geré ógu zíse íri zíma nda ókpóma simi Isipáyini.

²⁹ Máo wo bú miogumá zíse íri ní kí mongú úndru bi gi zí Kírésito ní.

³⁰ Owú 'bì Babá e, mánđú'yú sée kí roko'bü bi gi zí Kírésito Yésu Ngére ezé ní, kpá gi zí 'Dówú Lomo oto 'búma go dosé. Ídísé íni ini zí Lomo gi romá.

³¹ Ídísé íni ini zí Lomo gi zía ngítí géyi 'yì ga bi simi kángá 'bì Yúdáya ní iliní eyé ledre 'bì Lomo wá, Lomo idí yómo máa gi zíye. Ídísé kpá íni ini zí Lomo gi ro zí moko bi máayí ndéré méngi a simi Yerusaléma íri ní ndéréne bìlámáne.

³² Lomo idí líkpí misi'di zíma ógumá kí rokinyi do mimbé'demá gi ro zíze sáká rozé kése kí 'búne.

³³ Mándisi kpá íni ini kídí Lomo bi 'yì méngi bìlámá ledre zí 'yì e idí ndisi lúrú bi kacíse mbá. Idí kenée.

16

Mandá gi zí Páwulo

¹ Owú 'bì Babá e, kára bi Foyibe ba, ní ngúru 'yì 'bì moko simi Kanísa bi ndoloní Kenekaríya ní. Togú ogu go zíse íri yá, idísé 'dí'bi wo simi sumu simi Lomo.

² Idísé 'dí'bi wo simi sumu kí ledrené zíse owóowó gi zía ní ngúru 'yì 'bì Ngére Yésu. Ndisi go sáká tū'dú 'yì ga bi 'bì Kírésito ní do bìlámá misi'diné. Ndisi sáká máa kpá kenée.

³ Mandá zí Akuwíla kí me'bené Purisila. Née 'yì ga bi ndísiżé méngi moko 'bì Kírésito Yésu kíye ní.

⁴ I'bíní royé cù zí umbu gi ro sáká máa. Gi zí kékéyi née ní, zíze īnyizé kí 'yì ga bi ndaní Yúda e wá ní za mbá ndisi mbófo yée.

⁵ Mandá kpá zí 'yì ga bi ndísiżí yóko royé íni ini zí Lomo zíye 'be íri ní mbá. Mandá kpá zí Epenétono, 'bú a ní domá kíngaya gi zía ní mizefi 'yì bi simi kángá bi Ásiya ᱥguṇgu ledre Kírésito ní.

⁶ Mandá kpá zí Maríya bi ndisi méngi moko zíse íri kíngaya gi ro zíse ndísiżé bìlámáne ní.

⁷ Androníka e kí Zúniya, ga gére née sumumá e onzóní koo zée kíye simi sigini gi ro ledre Kírésito. ᱥguṇgu uthuní ledre Kírésito 'dá'dá gi zíma. 'Yímikása e ndísiżí óto úndruyé kíngaya. Máí'bí mandá go zíye kíngaya.

⁸ Nda kpá lá duý yée ga gére née wá, mandá kpá zí Ambilétono, máóto 'bú a go domá kíngaya gi zía ᱥguṇgu ledre Ngére go.

⁹ Máí'bí kpá mandá zí Urubáno e kí Isitéka. Ga gére née kpá 'yì ga

bí ndisizé méngi moko 'bí Kírésito keye ní.

¹⁰ Mandá zí Ápelene, ni 'yí bi miútúásáne kací como Kírésito ní. Mandá kpá zí 'yí ga bi 'be 'bí Arisitobúlu.

¹¹ Máí'bí kpá mandá zí Erodiyána sumumá bi íri ní. Mandá kpá zí 'yí ga bi 'bí Ngére Yésu ndisiní yóko roye íni ini zí Lomo 'be 'bí Narakisowú ní.

¹² Mandá zí Traphéna e kí Traphósa. Kará ga gére née ndisiní méngi moko 'bí Ngére za kí mimbé'deyé mbá. Mandá kpá zí Peresísi née kpá ngúru kára bí ndisi méngi moko 'bí Ngére kí mimbé'dené mbá ní.

¹³ Mandá zí Rufusa e kí mbágáne. Née 'yí ga bi Ngére gelé yée go zíne ní. Kára née máayí zí a káa zí mbigí owú gi simi a ní.

¹⁴ Mandá zí Asenekiríto e kí Phélégono e kí Érémesi e kí Pátroba e kí Érémasi e nda kí ngiti géyi 'yí ga bi niyí keye íri ní mbá.

¹⁵ Máí'bí kpá mandá zí Philólogu e kí Zúliya e kí Néra e kí Lémíné, nda kí Ólimbása kpá kí 'yí ga bi 'bí Kírésito niyí keye íri ní mbá.

¹⁶ Kí'dí bí ndikisé go do bi kí'e'do íni ini zí Lomo ní, idisé ndisi í'bí mandá dongaráse kí 'búne. 'Yí ga bi 'bí Kírésito azé keye yáa ní, i'bíní mandá zíse íri kíngaya.

Odu lorú gi zí Páwulo

¹⁷ Komosé idí idí rosé gi zí ngiti géyi 'yí ga bi iliní 'bí eyé duú bisinyí ledre gi ro zí 'yí e ndisiyé ífi dongaráye kí lafúye ní. 'Yí ga gére née 'dódo ledre eyé ni bisinyíne kpí gi zí ledre ga bi 'dodozé yée zíse ní. Ndásé ndisi, ndisi kótru rosé keye wá.

¹⁸ 'Yí ga gére née menginí eyé née moko bi 'bí Kírésito Yésu Ngére ezé ní wá, menginí yí eyé moko eyé gi roye. Ndisiní londo 'yí ga bi owoyemení aka ledre 'bí Kírésito wá

ní kí bikinyi ódro gi ro zíye ngúngu ledre ranga eyé ga gére née.

¹⁹ Tú'dú 'yí e owoní go kídí ndisise go óto úndru ledre 'bí Kírésito kíngaya. Éyí bi méngisé née oto máa go zíma ídima kí mongú rokinyi. Ídisé idí 'yí komokenzi e, zíse ígí rosé miigí gi zí méngi lúyú ledre.

²⁰ Lomo 'yí í'bí bikidrí zí 'yí e ni í'bí roko'bú zíse rómo como ezeokóse Satána kíe zí a nda idíne káa do simi sindise.

Kírésito Yésu Ngére ezé idí sáká sée.

²¹ Timatíyo eze 'yí mokozé i'bí mandá zíse. Lukúyo e kí Zésona e kí Sosopéta ga bi sumumá e ni, i'bízé mandá keye zíse íri za mbá.

²² Máa Teritáyo 'yí éké ledre ba, máí'bí kpá mandá go zíse 'yí ga bi 'bí Ngére Yésu ní.

²³ Gáyo bi mánidisí zí a 'be gi zí a 'yí ga bi 'bí Kírésito ndisiní yóko roye zí a 'be íni ini ní, i'bí kpá mandá zíse íri.

Ngiti mongú 'yí bi 'bí akúma yáa, Erésito, nda kí Kúta lúnduzé simi Lomo, i'bíní mandá zíse íri.

²⁴ Kírésito Yésu Ngére ezé idí sáká sée.

²⁵ Lomo bi mánidisí 'dódo bilámá ledre 'bí owú 'bí ené Kírésito Yésu zíse ní, idí í'bí roko'bú zíse. Bilámá ledre née ni koo miotoéciné gi zíse kí tú'dú simibi e.

²⁶ Bí ba ní, ni nda go mi'dodoné zíse fúó. Lomo bi ni tridrí za fí ní ukui'bí ledre zí nébi e éké bilámá ledre máa née gi ro zí ríkí sí do 'yíma'dí e mbá ówo a gi do bi zíye ngúngu a.

²⁷ Gi zí a bi Lomo ni 'yí komokenzi kasaogu Kírésito Yésu ne ní, iřia idí ndisi idí mimbófoné za fí. Idí kenée.

**Mizefi wáraga bi
Páwulo
eké zí 'yi ga bi simi
Koríndo
ní
Ledre gi ro mizefi
bukú bi Koríndo ní**

Páwulo bi 'yimikása ní eké ledre ba ne zí 'yi ga bi 'bi Kírésito simi Koríndo bi ngúru mongú gara simi Girisi ní. Páwulo 'dodo kóo bilámá ledre 'bi Yésu zí 'yi e simi Koríndo rómo do simibi kí'e'do. Simi Moko 'bi 'yimikása e kápita 18, zí tú'dú 'yi e koo ɳgúngu ledre Yésu. Simi bi Páwulo nderéokpó do ngiti bi ní, zí bisinyí ledre e óguyé dongará 'yi ga bi 'bi Kírésito ní íri. Née éyí bi oto Páwulo eké ledre ba kása a simi koríndo ní gi ro zíye ótoómo kí méngi bisinyí ledre káa zí ga gére néee 'dá'ba.

Simi kápita 1-4 Páwulo eké kídí ndaá bilámáne zí 'yi ga bi 'bi Kírésito ní ifi simiyé ndísi ófuye dongaráye wá. Simi kápita 5-6 esi silihne como yée ga bi ndísiní méngi kíeyi kenée káa zí éyí bi owoní aka Lomo wá ní. Simi kápita 7, 'dodo ledre gi ro toso ndísi 'bi 'yi ga bi ɳgunguní ledre Kírésito go ní niyí ndísi kí me'beyé e, ya'dá 'bi eyé e kí 'yi 'bi 'be 'bi eyé e mbá ní. Zíá i'bí lorú zíye gi ro 'yi ga bi ɳgunguní ledre 'bi Lomo go ní niyí ndísi kí yée ga bi ɳgunguní eyé ledre 'bi mbigí Lomo wá ní káa be 'di. 'Yí ga bi ɳgunguní ledre 'bi Lomo go ní niyí ndísi íni ini zí Lomo káa be 'di? Zíá kpá úku ledre kídí 'Dówú Lomo i'bí úndru moko go zíze tú'dú mingúngúcua, kíngaya simi kápita 13 uku ledre úndru 'bi óto 'bú lafú 'yi e. 'Dówú Lomo néee ní sáká zée zíze ndísi zíze íni ini zí Lomo do bilámá misi'diné tí káa zí 'yi ga bi ɳgungní ledre Kírésito go ní. Née

ní zíá úku ledre zíye kídí káa zí bi Lomo uru koo Kírésito go gi simi umbu ní togú karanée uyuzé go yá ní kpá úru zée.

Mandá zí 'yi ga bi 'bi Kírésito simi Koríndo ní

1 Owú 'bi Babá e, máa Páwulo bi Lomo gelé máa, zíá óto zée kí Sosoténe káa do 'yimikasa 'bi Kírésito Yésu ní.

2 Máéké ledre ba máa zíse, sée 'yi ga bi ɳgungusé ledre 'bi Lomo go simi Koríndo íri ní. Ledre bi máéké ní, ndaá kpá lá dñú zíse wá, kpá zí 'yi ga bi do ngiti géyí bi e ɳgunguní kpá ledre Kírésito Yésu Ngére ezé gi zíá gelé zée go kíye káa do mbigí 'yi ga bi Lomo ní.

3 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére ezé, idíní lúrú bi kacíse, zíye méngi bilámá ledre zíse gi do bi zíse ndísi zíse bilámáse.

4 Kací kadra mbá, mánđisi i'bí mbófo éyí zí Lomo kací bilámá ledre bi mengi zíse, zíse idíse go mbigí 'yi ga bi 'bi Kírésito Yésu ma'dáa ní.

5 Ngére Yésu i'bí roko'bü néee zíse gi ro zíse ndísi zíse ówoyéme ledre ené zaá bilámáne kpá gi ro zíse ndísi zíse 'dódo yéme a zí 'yi e do bilámá misi'diné.

6 Gi zí kíyi néee ní, 'yi e niyí ịnyí mbá ówo a kídí ledre bi 'dodozé zíse gi ro Kírésito Yésu ní ní ma'dáa ledre.

7 'Dówú Lomo i'bí takpásilí ga gére néee zíse kenée gi ro zíse ndísi zíse méngi mbá ledre ga bi utúasání miútúásá ní gi zíá ndísi zíse go óto komosé gi ro mindá'baogu Kírésito Yésu Ngére ezé.

8 Ngére Yésu ní ndísi 'dókó sée gi ro zíse ndísi tórosé fú lá ngbúó gi simi sindí kadra bi Ngére ezé Kírésito Yésu ma'dáa ní ndá'baogu simi a ní.

9 I, tí ma'dáa, Lomo gelé sée ne gi ro zí mindisí zíse idíne kí'e'do kí Owú 'bi ené Kírésito Yésu bi ní Ngére ezé ní. Ledre ga bi uku yée gi rosé ní ní

méngi yée mbá tí káa zí bì uku yéení.

'Yi 'bì Kírésito idíní ndísi kí mimbé'deyé kíé'do

¹⁰ Owú 'bì Babá e, máési sílima komosé kí roko'bü bì zíma gi zí Kírésito Yésu Ngére ezé ní kídí, ndásé sógó rosé zíse ndísisé kí ófúse dongaráse wá. Idísé ndísi káa do 'yi e kíé'do. Mimbé'desé kí míméngi ledre esé idí idí mbá kíé'do.

¹¹ Máuku ledre née gbékpíe wá, mbilíma uwú ndiki ledre go. Ngítí géyi 'yi e oguní gi 'be 'bì Kulúwe yáa zíye úku ledre zíma kídí, ndísi esé ndaá 'bì ené íri bílámáne wá. Ndísisé ndísi íri fú lá kí ófú dongaráse.

¹² Ngítí géyi 'yi e gi dongaráse ya yée niyí yi eyé 'bì eyé 'yi ga bì 'bì "Páwulo ní." Ngítí géyi ya yée niyí yi eyé 'yi ga bì 'bì "Apólo ní." Ngítí géyi ya yée niyí yi eyé 'bì eyé 'yi ga bì 'bì "Pétero ní." Ngítí géyi ya yée niyí yi eyé 'bì eyé 'yi ga bì 'bì "Kírésito ní."

¹³ Ásé ífi sìmi Kírésito kenée lárá a káa be 'di? Ambí uyu koo gi ro yómo sée ní ne? Páwulo? Babatízíni koo sée kí íri ambi? Kí íri Páwulo?

¹⁴ Mámbofo Lomo go, gi zíá máí'bí amá koo babatíza zí békérí 'yi gi dongaráse wá. Odú 'yi ga bì má ówo, máí'bí koo babatíza go zíye ní duú, Kírisipo e kí Gáyo.

¹⁵ Gi zí kékí née ní, békérí 'yi gi dongaráse bì ní úku ledre kídí babatízíni koo née kí írimá ní ndaá.

¹⁶ Woyii, ledre Sitifáno ayí go lígi máa. Ngítí 'yi bì koo máí'bí bábátízí go zíá ní, Sitifáno kí 'yi 'bì 'be 'bì ené e. Gi do kacíye née togú ngítí 'yi ní kpá bo mábabátízí koo wo go yá, másomúndíki aka wá.

¹⁷ Kírésito Yésu kasa ené koo máa lá duú i'bí babatíza zí 'yi e wá, kasa máa úku bílámá ledre ené zí 'yi e za mbá. Mándísi úku zí 'yi e duú ledre miúyu kí miúrú Yésu gi sìmi umbu

nda kí ledre roko'bü 'bì yómo 'yi e bì zíá ní. Idí mánidisí koo úku ledre née kí sómú 'bì 'yíma'dí e yá, káa bì miúyu Yésu bì koo do mingbúngbu kágá ní moko ndaá ba sìmi a wá.

Ledre gi ro umbu Yésu

¹⁸ Owú 'bì Babá e, ledre gi ro umbu Yésu ní mongú ledre gi zíá 'Buzé Lomo yeme ledre née kenée gi ro yómo zée. Owozé ledre née kenée gi zíá owoyemezé ledre gi ro roko'bü 'bì Lomo go. 'Yi máa yée ga bì ngará owoyemení ledre gi ro roko'bü 'bì Lomo wá ní, lurúní yi eyé ledre umbu bì koo Yésu uyu do mingbúngbu kágá ní zíye káa zí ledre cayi ní.

¹⁹ Ní sìmi miéké kúrú Lomo kídí, "'Yi ga gére née kí ówo ledre ga gére née niyí yi eyé kací komomá mbá bicayiyé moko ndaá sìmiyé wá.

Máayí óto yée zí bi ndísi sínyíne royé misínyí kí ówo ledre ga gére née mbá."

²⁰ Togú nda go kenée ní, 'yi ga bì ndísiñí méngi kékí née owoofuní ledre go ní, niyí kací komo Lomo go káa be 'di? Niýí go mbá bicayiyé. Gi zíá Lomo uku go kenée.

²¹ Lomo ní duú ne 'yi bì owoonzó ledre gi ro ledre e za mbá ní, ili ené zí 'yíma'dí e ówo née kí 'bì eyé ówo ledre eyé 'bì 'yíma'dí e wá. Gi zí kékí née ní zíá úku ledre kídí, ledre ené bì ndísiñé 'dódo a zí 'yi e, zí ngítí géyi 'yi e ndísiyé lúrú a kídí moko ndaá sìmi a wá ní, ní idíne misi'di 'bì ómo zí 'yi ga bì ngunguní ledre ma'dáa go ní.

²² 'Yi ga bì Yúda e ní, iliní 'bì eyé yée idíni lúrú mingburoko lárá ledre e kí méngi royé té kí yée niyí fú ngúngu a kídí ma'díi, Lomo kasaogu Yésu ne. Ngítí géyi 'yi máa yée ga bì ndaní gi sìmi kúfú Yúda e wá ní, iliní 'bì eyé idízé 'dódo ledre ma'dáa kí ówo ledre bì 'yíma'dí e

'bì do sogo kágá ní yée niyí fú ngúngu a.

²³ Ndísizé 'dódo duý ledre umbu bì kóo Kírésito Yésu uyu do mìngbúngbu kágá ní. Yúda e ńgunguní eyé bì kídí Lomo ní kásáogú Kírésito zía úyuné do mìngbúngbu kágá ní wá. Kúfú ngítí geyí 'yì e lurúní 'bì eyé kídí née ledre cayi.

²⁴ 'Yì máa yée ga bì Lomo gelé yée go káa do mbigí 'yì ené e ní, togú Yúda e togú kúfú ngítí geyí 'yì e yá, lurúní ledre ga bì 'dodozé yée née káa do ledre bì kí roko'buné ní gi zía owoní go bílámáne kídí, Kírésito 'dodo ledre máa ga gére née ne zíze. Zía kpá 'dodo ledre gi ro roko'bù bì 'bì Lomo kpá komokenzi ené ní zíze.

²⁵ Ledre bì Lomo mengí née ngítí geyí 'yì e lurúní yì eyé kací komoyé káa do bicayi ledre. Ábuwá roko'bù 'bì Lomo kí owo ledre ené romo gi do 'bì 'yima'dí e do sogo kágá go za mbá.

²⁶ Owú 'bì Babá e, sómúsé aka kí rosé. Simi bì kóo ngará Lomo ndolo aka sée gi ro zíse idíse káa do 'yì lódú kací Kírésito wá ní ndásé kóo kací como 'yì e káa zí 'yì ówo ledre e ní wá, ndásé kóo kpá káa zí mìngburoko 'yì e ní wá.

²⁷ Lomo otocomo bicayi ledre ga bì 'bì do sogo kágá ba gi ro zí dokuwu méngí 'yì ga bì ya yée niyí 'yì ówo ledre e ní gi zía. Zía ótoómo ledre máa yée ga bì moko ndaa simiyé wá ní zí dokuwu méngí 'yì ga bì kí cóngó royé ní gi zía.

²⁸ Lomo ndisi lengbe gélé 'yì ga bì yaá owoní ledre wá ní gi ro zíye idíye káa do 'dodo ledre zí 'yì ga bì otoní royé ya yée owoofuní ledre go ní kídí ówo ledre eyé née moko ndaa 'bì ené simi a zíne wá.

²⁹ Lomo mengí ledre née kenée káa bì ngítí geyí 'yì e niyí ndisi mbófo royé zíne.

³⁰ Lomo 'di'bilugu zée, zía óto zée zíze idíze kí Kírésito Yésu káa do

'yì e kíé'do ba ndaa gbékpíne wá, gi zía Yésu ma'dáa uyu kóo go gi rozé, zía kpá 'dodo ledre bì gi ro Lomo ní zíze ówoyéme a. Gi zí keyí née, zía yómo zée, zía 'dí'biyó lúyú ledre gi rozé, zíze idíze mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní.

³¹ Ni simi miéké kúrú Lomo kídí, "Togú 'yì ili mbófo roné yá, idí mbófo roné gi ro éyí ga bì Ngére Lomo ndisi méngí yée ní."

2

¹ Owú 'bì Babá e, simi bì kóo móogú zíse simi Koríndo íri ní, má'dódo kóo zíse duý ledre bì 'bì Lomo ní. Mándísi amá kóo mbófo romá kí úku mìngburoko ledre e zíse káa zí éyí bì mówoófu ledre go ní wá.

² Máóto kóo sómú ledre amá ndisi 'dodo zíse lá duý ledre Yésu kí ledre umbu bì kóo Kírésito Yésu ma'dáa uyu wo do mìngbúngbu kágá ní.

³ Simi bì kóo mánđísi 'dodo ledre ga gére née zíse ní, mimbé'demá ndaa kóo wá. Mayá 'bì amá útúásásé esé kóo ńgúngu ledre ga bì kóo mánđísi 'dodo yée zíse née wá.

⁴ Ngúngusé kóo ledre ga bì má'dódo yée zíse gi ro Ngére Yésu née ndaa gi zía bì ya mówo kací 'dodo a go ní wá, yì ené gi zía 'Dówú Lomo ndisi kóo 'dodoxéme ledre máa ga gére née zíse za cù ne kí mongú roko'buné kídí, née mbigí ledre bì gi zí Lomo ní.

⁵ Gi zí keyí née, ndásé óto mimbé'desé ro misómú ledre 'bì 'yima'dí e wá. Idísé óto mimbé'desé duý ro ledre bì 'bì Lomo ní gi zía bì Lomo ní kí roko'bù ledre e za mbá zíne ní.

*Cóngó komokenzi ni duý gi zí
'Dówú Lomo*

⁶ Ledre ga bì ndisizé 'dodo yée zí 'yì ga bì ńgunguní ledre 'bì Kírésito go kíngaya ní, niyí komokenzi bì 'bì Lomo ní. Ndaá komokenzi bì gi zí

'yíma'dí e ní wá, ndaaá kpá komokenzi gi zí 'yí ga bì kí mingburoko roko'buyé do sogo kángá ba ní ní wá. Gi zía moko nda simi komokenzi 'bì 'yíma'dí e zí Lomo wá.

⁷ Ndísizé úku ba ledre komokenzi bì 'bì Lomo bì Lomo ma'dáa otoeci kóo miótóécí gi zí 'yíma'dí e ní. Lomo yemeomo kóo ledre go gi rozé 'desí 'dá'dá zía kí ótoogú eyí e, kídí, née ni óto zée kí ledrezé zíne owóowó. Otoecí yí ené kóo ledre née miótóécí uku'dodo ené kóo zí bikérí 'yí do sogo kángá wá.

⁸ Mingburoko ngére ga bì 'bì do sogo kángá ba owoyemení ledre gi ro mongú komokenzi bì Lomo yemeomo kóo ledre kíe gi ro 'yíma'dí e née wá. Idí owoyemení kóo bo yá, káa bì i'bíní kóo lorù do phéphéonzó Ngére Yésu bì ni kí mongú úndruné ní wá.

⁹ Ledre née utúasá go 'duo kpíñi kí ledre bì kóo nébi Isáya uku ní kídí, "Yí e utúasání lúrú a,
'yí e utúasání kpá úwú a wá,
abú uku'dodoní zíye utúasá kpá ólú
simi doyé wá.

Née Ledre bì Lomo yemeomo gi ro méngí a zí 'yí ga bì otoní 'búa go ní."

¹⁰ Zée 'yí ga bì 'bì Ngére Yésu ní, Lomo 'dodo yeme kóo ledre máa née go zíze simi roko'bü 'bì 'Dówúne.

Gi zía 'Dówú Lomo ma'dáa owoyeme sómú ledre 'bì Lomo bú bílámáne.

¹¹ Ngíti 'yí kpí utúasá bú owoyéme sómú ledre 'bì ezené? f'i, eyí ndaaá kenée wá. 'Yí ndísí owoyéme sómú ledre ené duý ne kí roné. Ni gi ro Lomo kpá kenée. 'Dówú Lomo ndísí owoyéme sómú ledre 'bì Lomo duý ne.

¹² Owoyemezé ledre bi Lomo mengí zíze ní go bílámáne. Bi owoyemezé ní, ndaaá bì ya kídí 'yí ga bì do sogo kángá ba 'dodoní ye zíze ní wá. Lomo kasa 'Dówúne ne zía ógú ndísiné simizé ndísí 'dódoyéme

ledre ga bì yeme yée go gi rozé ní zíze.

¹³ Gi zí kényí née ní, zíze ndísizé 'dódo zí 'yí e 'duo duý cóngó ledre bì 'Dówú Lomo 'dodo yée ne zíze ní. Dodozé ezé ledre bì ogú gi zí 'yíma'dí kí sómú ledre 'bì 'yíma'dí siminé ní wá.

¹⁴ 'Yí máa wo bì ngará 'Dówú Lomo ndaaá simi a wá ní, utúasá ené ówoyéme ledre ga bì 'Dówú Lomo ndísí 'dódo yée zíze ní wá. Ledre ga gére née niyí idí eyé zía káa zí ledre cayi ní gi zía utúasá ené ówoyéme yée lá kí roné wá. 'Búo togú 'Dówú Lomo 'dodo yée ne zía ní fú ówoyéme yée gi zía ledre ga gére née oguní yí eyé gi zí Lomo.

¹⁵ 'Yí bì ní kí 'Dówú Lomo siminé ní, útúásá go ówoyéme dongará ledre e za mbá bílámáne. 'Yí máa wo bì ngará ngnugu ené ledre 'bì Lomo wá ní, utúasá ené ówoyéme ledre 'bì 'yí máa wo bì ngnugu ledre 'bì Lomo go, ní kí 'Dówú Lomo siminé ní wá.

¹⁶ Ledre née utúasá go kpíñi kí ledre bì nébi Isáya uku ní kídí,
"Ambí utúasá bì ówoyéme sómú ledre 'bì Ngére Lomo ní ne,
bì zía ndísiné í'bí lorù zía ní?"
Tí lá utúasázé ówoyéme ledre bì Kírésito ndísí sómú ní.

3

'Yí 'bì Kírésito ndaní ífi royé wá

¹ Owú 'bì Babá e, simi bì kóo máayí zíse simi Koríndo íri ní, mánidisí kóo 'dódo ledre 'bì Lomo zíse lá ndoo káa zí eyí bì ngnugusé aka ledre 'bì Lomo wá ní. Mánidisí kóo 'dé'de séé née mi'dé'de gi zía cíyí ledre 'bì Kírésito Yésu bì ngnugusé ní ndaaá aka kóo simisé kíngaya wá.

² Togú owú ní aka síríne yá, ndísí aka úlú 'bì ené lá duý umba. Née sí ledre bì kóo mánidisí 'dódo ledre zíse gi zía ndoo ní, gi zía roko'büsé ndaa

aka kóo gi ro mingburoko 'dódo ledre ga bì 'bì Lomo ní wá.

³ Máméngi kenée gi zia ambá míméngi ledre esé ni aka yí ené fú lá 'bì 'yí ga bì owoyemení aka ledre 'bì Lomo wá ní. Ásé aka fú kí ledre 'bì símikesí ro lafúse e kíngaya, ledre 'bì ófú kí lafúse e ni aka kpá fú zíse kíngaya. Míméngi ledre ga gére née 'dodoní kídí cíyí ledre 'bì Lomo ndaá aka simisé wá. Míméngi ledre esé ni aka yí ené mbá 'bì 'yí ga bì ngunguní aka ledre 'bì Lomo wá ní.

⁴ Togú ngítí 'yí gi dongaráse uku ledre kídí, "Káa zí bì ásé lúrú máa ba, máuwú amá ledre 'bì ngítí 'yí kpí wá, mándisi úwú duý ledre ga bì Páwulo ndisi 'dódo yée ní." Zí ngítia úku 'bì ené kídí, "f'i, mándá 'bì amá simi tú'dú ledre esé ga gére née wá. Mándisi úwú 'bì amá ledre amá duý gi zí Apólo." Máuku zíse ma'díi, ndisise née aka fú lá méngi míméngi ledre 'bì 'yí máa yée ga bì ngunguní aka ledre Kírésito káa do Ngére eyé fú lá wá ní.

⁵ Máa Páwulo kí Apólo, ndazé ezé mingúngúcua wá. Azé lá duý kí'e 'do 'yimikása ga bì 'bì Ngére Yésu ní. Née sí ledre bì 'dodozé ledre ené zíse, zíse go ngúngu a ní. Ndisizé méngi née moko bì Lomo i'bí zíse ní.

⁶ Máa Páwulo, máayí 'bì amá káa zí 'yí bì o'doomo kéré yáká ní. Ezemá Apólo ní nda 'bì ené káa zí 'yí ící tó'dó gi komo kéré ma'dáa ní. 'Yí bì ndisi í'bí roko'bü zí kéré ga bì yáká née ngbóróye kíe ní, yí ené Lomo ndaá 'bì ené zée 'yíma'dí e wá.

⁷ Gi dongaráze ga bì gbre née, 'yí ó'do yáká kí 'yí ící tó'dó, wo bì romo do ezené ní ndaá 'bì ené wá. Odú 'yí bì romo ní duý Lomo bì i'bí roko'bü zí éyí ga bì yáká née ngbóróye kíe ní.

⁸ Abú moko ga bì ndisizé méngi yée kí Apólo née niyí cíku'dée kpí kpí yá, ndisizé méngi yée mbá kí sómú ledre kí'e 'do. Tákpásíli ni nda

ífi simizé goó ne. Lomo ni nda í'bí tákpásíli zí 'yí kací 'bì ené moko bì mengi ní.

⁹ Zée gbrengará, azé 'yí moko ga bì 'bì Lomo ní. Gelé zée gi ro zíse méngi moko simi yáká ené. Sée 'yí ga bì 'bì Korindo ní, ásé se yáká 'bì Lomo. Ndaá kpá lá duý yáká wá, ásé kpá káa zí 'dící ní.

¹⁰ Máa Páwulo, Lomo mengi bílámá ledre zíma zia kásautu máa ógu 'dodoútu ledre ené zíse. Máayí káa zí 'yí bì otootu sí 'dící gi ro ó'bó a ní. 'Yí ga bì ndisini 'dodotátá ledre née zíse ní, niyí 'bì eyé nda káa zí 'yí ga bì ndisini ó'bótátá 'dící ma'dáa ní. Mongú ledre bì máili gi zí 'yí máa ga gére ní, idíni 'dódo ledre ma'dáa zíse do bílámá misi'diné káa zí 'yí ga bì o'bótatání 'dící ma'dáa go bílámáne ní.

¹¹ Kírésito Yésu ni duý ne dosí 'dící bì 'yí e ndisini ó'bótátá ní, ngítí 'yí bì ni óto ngítí dosí 'dící kpí gi zí wo máa née ní ní ndaá.

¹² Simi mi'dódo ledre 'bì Ngére Yésu, ngítí géyi 'yí e 'dodoní 'bì eyé tí kí roko'bü 'bì 'Dówú Lomo gi ro zia idíne kí roko'buné. Ledre née ni cé káa zí 'dící bì ubúní kí bílámá kágá e do ití doa kí ngoko súwú bì utúasá énye 'diya wá ní. Ngítí géyi 'yí e ubúní 'bì eyé kí ngoru kágá kpá kí ngoru súwú e.

¹³ Simi bì karanée Yésu ni ndá'baogu do sogo kángá ona ní, ni lúrú kací moko ezé, zée 'yí lódú kaciga mikékería mbá togú mengizé moko ené go do bílámá misi'diné togú ndaá do bílámá misi'diné wá yá. Éyí bì kí'e 'do togú mengizé go ni ló'bo gi zí Yésu ma'dáa yaá lurú wá ní nda.

¹⁴ 'Yí máa wo bì kací moko ené ni idí bílámáne do komo Yésu káa zí 'dící bì ubúní ríngí utú gi zí mongú sili wá ní, zí Yésu ma'dáa í'bí tákpásíli bì tridri bì za fí ní zí 'yí máa née.

¹⁵ 'Yí máa wo bì Yésu ni ndá'baogu ndíki kací moko ené ndaá bílámáne

wá, cé káa zí 'yi bì ụbü 'dící bicayiné zí 'dící ma'dáa ndúrúné gi zí mongú sili ní, 'yi máa née abú ni aka tí ómo tako yá ní, utúasá idí kí ledrené owóowó zí Ngére Yésu wá.

16 Sée 'yi ga bì 'bì Koríndo ní, idísé ówo a kídí ásé 'Dící 'bì Lomo, 'Dówú Lomo ndisi ndisi simisé.

17 Máuku zíse, togú ngítí 'yi sinyi dosé kí bicayi 'dodo ledre, ni yi ené go káa zí 'yi bì ili ndúrú 'Dící 'bì Lomo ní. Lomo ni 'dó'do 'yi máa née kí 'do'dó bì ngará odu a ndaa ní gi zia ásé yi esé mbigí 'Dící 'bì Lomo, Lomo ma'dáa ndisi ndisi simisé.

18 Gi zí keyi née ní, owú 'bì Babá e, ndásé londo rosé kídí ásé 'yi ówo ledre e ní wá. Idísé óto rosé káa do 'yi ga bì owoní ledre wá ní, gi ro zí Lomo í'bì mbigí ówo ledre zíse ne.

19 Éyi ga bì ndisizé méngi yée kí ówo ledre 'bì 'yima'dí e ní, niyi yi eyé kací komo Lomo mbá bicayiyé. Gi zí keyi née, ni miékéné simi miéké kúrú Lomo kídí, "'Yi ga bì otoní royé ya yée owoofuní ledre e go ní, Lomo ndisi lengbe óyóló'bó ówo ledre eyé née káa do gbékpí cící éyi e bì moko ndaa simiyé zí Lomo wá."

20 Ndaá kpá lá duú wo née wá, uku koo kpá kídí, "'Yi ga bì ya yée owoofuní ledre go ní, sómú ledre eyé ni yi ené kací komo Ngére Lomo 'duo bicayiné moko ndaa simi a wá."

21 Gi zí keyi née ní, ndásé ndisi mbófo rosé kí ledre manda e wá. Gi zia Lomo kasa zee 'yi kasa e 'dodo ledre ené zíse gi do bi zíse idise kí roko'bü zíse simi ledre e za mbá.

22 Mbágá tú'dú éyi ga bì do sogo kángá ba niyi go mbá 'bì esé, kpá cù mbigí do sogo kángá ma'dáa kí ledre 'bì ndisi bì simi a tridri, kpá kí ledre miúyu 'yi, nda kpá kí ledre máa wo bì ni méngi roné karaba togú mbú kílondó ní, ledre gi ro ledre ga gére née niyi go mbá do silihse. Née ledre ga bì máa Páwulo, kí Apólo

nda kí Pétero, Lomo kasa zee ógu 'dódoyéme misi'diyé zíse ní.

23 Gi zí keyi née ní, sée ga bì ngúngusé ledre Kírésito Yésu go ní, idisí ndisi méngi duú ledre ga bì Kírésito ili zíse méngi yée ní. Gi zia ndisi yi ené méngi lá duú ledre ga bì Lomo ili idí méngi yée ní.

4

'Yimikása ga bì 'bì Yésu ní

1 Owú 'bì Babá e, máa Páwulo máuku zíse, ndásé lúrú zee kí ledrezé owóowó rómo do ngítí 'yi e wá, azé lá duú 'yimikása ga bì 'bì Kírésito Yésu ní. Yésu ma'dáa kasa zee ne ndéré kí 'dodo ledre bì koo Lomo yemeomo 'desí ní zí 'yima'dí e gi zia, sindí kadra utúasá go gi ro zíye ówo a.

2 Ni miútúásáne togú i'bíní moko go zíyi méngi a yá, idí méngi a kí 'búne, gi zia míngi moko ma'dáa owo bú kídí áyí útúásá méngi moko ené née káa zí bì née ili ní.

3 Gi romá ní, togú 'yi ga bì 'bì do sogo kángá ba 'deciní ngbangamá ya, máowó kací moko 'bì Ngére Yésu wá yá, owo ené romá wá. Máutúásá amá kpá 'décí ngbangamá kí romá kídí máméngi yéme moko go ní wá.

4 Málurúndíki amá bisinyí ledre amá simi moko 'bì Yésu bì mánidisí méngi a ní wá. Máuku amá née bì ya kídí mánadá 'yi lúyú ledre wá ní wá. Ngére Yésu ni ówo kací 'décí ngbangamá ne miútúásáne kpini kací miméngi ledre amá.

5 Sée 'yi ga bì simi gara bì Koríndo ní, ndásé ndisi 'décí ngbangamá lafúse 'dá'dá zí sindí kadra 'bì 'décí ngbangamá bì gi zí Ngére Yésu kí útúásáne ní wá. Idísé ndisi zí Yésu ndá'baoguné té kí. Lúyú ledre ga bì 'yi e otoeciní yée miotoécí ní, Yésu ma'dáa ni 'dodoogu yée mbá, zia nda 'décí ngbangayé gi roa. 'Yi máa yée ga bì ledre eyé ni yi ené mbá

bilámáne ní, zí Lomo óto yée zíye
ídíye kí rokinyi.

6 Owú 'bí Babá e, Máa Páwulo, máúku ledrezé kí eze 'yí mokomá Apólo zíse gi do bi zíse 'dí'bi míméngi ledre ezé. Ledre ga bi ngará ndaní miékéye sìmí miéké kúrú Lomo wá ní, ndásé méngi yée wá. Káa bi ássé ndísi lúrú ngíti géyi manda e kí ledreyé owóowó rómo gi do lafúye ke.

⁷ Ndásé óto rosé káa zí éyí bì ówo rómosé ledre go gí do lafúse e ní wá. Ndaá 'bì ené bì Lomo i'bí roko'bù néé zíse ne ní wá? Sara togú i'bíní éyí zíyi kpá mií'bí ní zíyi ndísi mbófo royí káa zí éyí bì yémeógu éyí máa néé yíi ní?

⁸ Ma'díi, éyí ga bì ílisé yée ní, niyí go zíse. Lúrusé rosé go éyí ofuní zíse go. Née go sì ledre bì ílisé úwú ledre gi tarazé gi zía wá ní. Idí kóo Lomo oto sée bo káa do ngére e yá, káa bì ba ní azé idí ba go káa do ngére e kése do lafúze e.

⁹ Gi rozé, zée 'yi ga bi Lomo gelé zée káa do 'yimikásá ené e kí Ngéré Yésu, gi zí ledre ga bi ndisizé úku yée zí 'yi e ní, zíze nda ídize go káa zí 'yi ga bi ufuní umbu ní, ili idíní úfu zée kpá 'dá'ba. Azé cé kenée gi ro zí 'yíma'dí e kpá kí maláyika e mbá lúrú a. Gi zíá i'bízé rozé zí lerí kí umbu gi ro ledre Ngéré Yésu.

10 Ma'díi, zée 'yí kasa ga bi 'bi
Kírésitoní, ndísiisé lúrú zée káa
zí moko ndaaá simizé wá ní. Zíse
ndísiisé úku ledre kídi, ówosé yí
esé ledre 'bi Kírésito bú bilámáne.
Ndísiisé lúrú zée kací komosé káa
do 'yí ga bi ngará roko'buyé nda ní,
zíse óto rosé yí esé káa do 'yí ga bi
kí roko'buyé kíngaya ní. 'Yíma'dí e
ndísiiní óto úndrusé, zíye ndísiyé
lúrúcáyi zée milúrúcáyi.

11 Tí bì kóo i'bízé rozé ndísi méngi moko née ní ní, azé yí ezé fú lá 'yí lerí e. Sími ngíti géyi sindí kadra, ndisizé 'dú'du 'bú, ngíti géyi yá, zíze 'dú'duzé kodró, ngíti géyi yá, bílámá bongó bì zíze ési a rozé ní ndaá.

Simi ledre ga gére née mbá, 'be
ndaaá zíze kpá wá. Zí ngíti geyí 'yí e
ndísiyé kí ócó'dó do zée kpá drú.

12 Simi 'do'dó ga gére née mbá, ndisizé méngi moko ezé cù ze kí silihé kí bisuwu komozé trijì gi ro zíze ndisizé sáká rozé. 'Yí máa yée ga bi ndisiní úkucáyi zée ní, kugúzé zíye lá kugú. Yée ga bi ndisiní kí ócó zée ní, zíze ndisizé útusimizé gi ro zí moko 'bi Ngére Yésu ndéréne fú 'dá'dá.

13 'Yí ga bi ndisíní trótro ḥanga
rozé ní, ndisizé úkulúgu zíye fú lá
bilámá ledre e. Simi ledre ga gére
née mbá, zíze ídíze kací komoyé
'duo bicayizé káa zí cící éyí bi moko
ndaá lolü simi a wá lefeoyóní go do
gúsú ní.

14 Owú 'bì amáa e, máúku ényí
née komosé wá, máénzì née komosé
gi zía máóto 'búse go gbála.

15 Abú tú'dú ngítí géyi 'yi e niyí bo
ndísiní kpá 'dódo ledre 'bí Kírésiò
Yésu zíse yá, máa Páwulo máayí zíse
go káa zí 'busé ní gi zía má'dódoútu
ledre 'bí Lomo zíse go fí máa gi zí
ngítí géyi 'yi máa ga gére néé.

¹⁶ Máili ídísé ንግሥቱ ledre 'bi
Yésu kíngaya káa zí bi máṅgúngu
ní.

17 Née sí ledre bì mákása owú 'bì amá sìmì Lomo, Timatíyo zíse íri gi roa ní, 'bú a ofu domá go, gi zía ndisi méngi moko 'bì Ngére Yésu kí mimbé'dené mbá káa zíma ní. Mákása wo zíse íri née gi ro zía ndéréne énzi yata komosé kí ledre 'bì Kírésito. Ni énzi komosé tí káa zí bì mändisi énzi komo tú'dú 'yì e do tú'dú ngítí géyi bi e ní.

18 Mákása wo gi zía bi eme go ro
ngíti géyi 'yí e, somúní yí eyé go kídí
máútúásá amá lolü ógụ zíse simí
Korindo íri wá.

19 Togú Ngére Yésu saká máa yá, máayí ngásáógu lúrú sée íri sílí a ndaá lolü gbála wá. Gi ro zíma aka lúrú ledre 'bi 'yi ga bi ndisíní ɻángá ɻanga royé íri kídí yée niyí go manda esé e ní, togú ndikiní

roko'bụ 'bì ledre máa ga gére néé gi 'dáya yá.

²⁰ Misi'di bì 'yì e ndisiní útúásá ídye doa káa do manda 'bì Lomo ní, ndaá 'bì ené lá duú gi zí ódro ga bì ndisiní ódro yée lá kí tarayé néé wá. Lomo ndisí yí ené í'bí roko'bụ ne zí 'yì gi ro zíá ídine káa do manda.

²¹ Ílisé máídí ógu zíse íri láráma káa be 'di, kí sí'dí ndisí ócó sée kíe miócó? f'i, ndaá kenée wá. Máayí ógu ndisimá mindisí zíse bi gi zí 'búse bì domá ní. Ledre ga bì niyí bo ní, zíma úku yée zíse ndoo gi ro zíye olúye simi dosé bílámáne.

5

'Yì 'bì Kírésito ndaní méngi bisinyí ledre wá

¹ Owú 'bì Babá e, máuwú ledre kídí bicayi ledre ofu dongaráse íri go. Ngiti 'yì gi dongaráse 'yì ga bì 'bì Kírésito íri ní, mengi 'beri kí me'be 'buné. Abú gba 'yì ga bì ngunguní ledre Yésu wá ní, menginí kékí kenée kpá wá.

² Bicayi, ledre káa zí néé bi ndisí éme rosé kí lúrú a kí ndisí méngi roné dongaráse néé lárá a káa be 'di? Néé eyí bi kóo ní ndisí í'bí lerí rose ní. 'Yì bì ndisí méngi kékí káa zí néé ásé kóo ógóoyó wo gi dongaráse gére 'dá'ba.

³ Máuku zíse máa Páwulo, abú kúru'búmá ndaá dongaráse íri wá yá, azé kése simi 'Dówú Lomo. 'Yì bì mengi bicayi ledre néé, má'déci ngbanga a go káa zí eyí bi azé kése íri do bi kí'e'do ní.

⁴ Idísé yóko rosé tí káa zí 'yì ga bì 'bì Ngére Yésu ní, zíse lúrú bi simi bicayi ledre 'bì o'do néé zíse 'déci ngbanga roa. Ndásé ngúcusé wá, azé kése simi 'Dówú Lomo. Roko'bụ 'bì Ngére Yésu ní sáká sée zíse 'déci ngbanga néé bílámáne.

⁵ Gi zíá bì ili ndisí méngi ledre bì Satána ili ní, idísé 'dí'bióyó wo gi dongaráse 'dá'ba zíse ótoómo wo zí Satána 'dó'do wo gi ro zíá óyóló'bó sómú ledre ené. Gi do bì karanée zí Ngére Yésu ndá'baóguné ndíki wo otomo méngi bisinyí ledre go gi ro zíá ídine kí trídrí bì za fí ní.

⁶ Owú 'bì Babá e, ndásé mbófo rosé káa zí eyí bì bisinyí ledre káa zí néé utúasá sínyionzó sée wá ní wá. Ówosé bì kídí togú ngáká esí niyí tú'dú zí kidri olúne simi wo bì kí'e'do ní, ni óto ngáká esí ga gére néé zíye ényeyé mbá ní wá? Mbé ówosé tí bú?

⁷ Máuku zíse, bisinyí 'yì káa zí néé dongaráse ni go cé káa zí ngénye esí bì kí'e'do dongará lafúne e ní. Idísé 'dí'bióyó ledre káa zí ga gére néé gi dongaráse 'dá'ba gi do bì zíse idísé mbigí 'yì ga bì 'bì Kírésito ní, gi zíá i'bí kóo roné úyuné káa zí owú kábiríkí bì Yúda e ndisiní ongoonzó a simi Ayímbi Umbuokpó* ní gi ro yómo zée gi simi umbu 'bì lúyú ledre ezé.

⁸ Káa zí bi goó kenée ní, idízé ótoómo ledre 'bì méngi bisinyí ledre e kací sì doyé za mbá 'dá'ba. Zíze ndisizé duú méngi ledre ga bì niyí ndisí óto Lomo zíá ídine kí rokinyi ní.

⁹ Máuku kóo ledre go zíse 'dá'dá kídí, ndásé ndisí kótru rosé kí 'yì ga bì mongú ledre eyé lá duú ndisí só'do royé kí ngiti geyí kará e togú mbú ngiti geyí ya'dá e 'dí sogo ní wá.

¹⁰ Ledre bì kóo máuku néé, ndaá 'bì ené zí 'yì ga bì ngunguní aka ledre Ngére Yésu wá, káa zí 'yì ga bì ndisiní só'do royé kí 'yì ga bì ofúní royé kéye wá ní, 'yì 'bú eyí e, 'yì londo 'yì e, nda kí yée ga bì ndisiní óto úndru lomo ga bi yemení yée kí sili 'yì ní wá. Togú ótoómosé kí ndisí

* **5:7 5:7** Ólúogu 12:21-22 Ayímbi Umbuokpó: Ni sìndí kadra bi Yúda e ndisiní sómúndíki ledre bì kóo Ngére Lomo okpó gi do 'be 'bì eyé e ufu owú 'bì eyé e wá gi zíá bì oróní sáma owú kábiríkí ro kágá mbotu eyé e ní. Zíá kóo 'di'biogu yée gi simi Ízibiti gi simi 'do'dó bì kóo niyí simi a ní. Ólo Ólúogu 12:14-17.

kótru rosé kí 'yì ga bì ndisíní méngi ledre káa zí ga gére née go yá, ásé ási gi ro 'yì ga bì ɳguŋguní aka ledre 'bì Ngére Yésu wá ní mbá.

¹¹ Máéké ledre ba tí zíse ga bì ɳgúngusé ledre 'bì Ngére Yésu go ní. Ngítí géyi 'yì e niyí bo ndisíní úku ledre kídí, "Yée niyí mbigí 'yì ga bì 'bì Yésu ní." Abú ndisíní úku ledre kenée yá, menginí eyé nda ledre ga bì Yésu ma'dáa ili yée ní wá. Ngítí géyi ndisíní yì eyé só'do royé kí 'yì ga bì ofúní royé kíye wá ní, ngítí géyi yì eyé nda 'yì 'bú éyì e, zí ngítí géyi ídí 'bì eyé 'yì íni ini zí lomo ga bì yemení yée kí silih 'yì, zí ngítí géyi ídí 'bì eyé 'yì úku tarasinyí, zí ngítí géyi ídí 'bì eyé dñu 'yì ndisi kóyó e kací kadra mbá, zí ngítí géyi ídí 'bì eyé 'yì londo lafúye e gi ro ndisi 'dí'bi éyì e gi zíye. 'Yì káa zí ga gére née ndásé esé kótru silihé kíye simi éyì miánu wá.

¹² Gi ro 'yì máa yée ga bì ɳguŋguní ledre 'bì Lomo wá, asiní yì eyé miási ní, née ndaa' bì ené ledre amá gi ro 'décí nganga royé wá, ásé ídí se 'yì ifiyéme simi míméngi ledre 'bì lafúse ga bì 'yì 'bì Ngére Yésu ní.

¹³ 'Yì ga bì iliní ótoómo bisinyí ledre wá ní, miéké kúrú Lomo uku kídí, "Ídísé ógóoyó yée gi dongaráse 'dá'ba." Gi zí Lomo ní 'décí nganga 'yì ga bì ngará iliní ɳgúngu ledre Ngére Yésu wá ní.

6

'Yì ga bì 'bì Kírésito ní

¹ Owú 'bì Babá e, togú owú ledre ní goó bo dongaráse kí lafúse e yá, ndásé ndéré kíe zí ngére e do nganga wá gi zí ndaní eyé 'yì 'bì Kírésito wá. Biliámá a idísé yéme ledre esé e dengbise.

² Ówosé esé bì kídí Lomo ni karanée óto sée zíse ndisísé ifiyéme simi ledre dongaráse kí 'yì ga bì

ŋguŋguní ledre 'bì Ngére Yésu wá ní wá? Sara togú útuásásé bú ífi simi ledre e kenée ní, éyì bì mengi sée togú owú ledre ní go bo dongaráse yá, ílisé yéme a dengbise gi zí wá ní 'di?

³ Ówosé esé bì kídí simi bì karanée Ngére Yésu ní ndá'baogu ní azé ndisi ndro kíye zíze 'décí nganga maláyika e kíye ní wá? Togú roko'bú ní bo zíze gi ro méngi mingburoko ledre e kíe kenée ní, sara minzéré ledre ga bì dongaráse ní útuásásé yéme yée wá gi zí 'di?

⁴ Togú owú ledre luyú go dongaráse kí lafúse yá, idísé ndólo ngítí géyi 'yì ga bì dongaráse ní zíye óguyé ódroyé simi ledre née do bílámá misi'di bì 'bì Lomo ní, gi ro zí dongaráse idíne tí fú lá bílámáne.

⁵ Komosé enyí wá gi zí 'di? 'Yì bì kí'e'do káa dongaráse íri ní útuásá yéme ledre e dongaráse ní ndaa?

⁶ Ledre bì ndisísé méngi a, zíse ndisísé ndólo lafúse 'yì ga bì 'bì Kírésito do nganga kó'dú 'yì ga bì ɳguŋguní ledre 'bì Ngére Yésu wá ní emengú.

⁷ Née ndaa' koo éyì bì 'yì ga bì ɳguŋguní ledre Yésu go zíye ndisiyé méngi a ní wá. Togú ezeyí mengi bisinyí ledre zíyi ní, útuásá útusimiyí zíyi ótoómo ledre zí 'yì née wá?

⁸ Ndisísé luyú ledre ro lúndusé ga bì simi Lomo ɳguŋguní ledre Ngére Yésu go káa zí se ní. Née ndaa' bílámá ledre wá.

⁹ Ówosé ledre bì kídí, togú 'yì ɳguŋgu ledre 'bì Lomo wá yá, 'yì née utuásá ógu 'be 'bì Lomo wá ní wá? 'Yì ga bì ndisíní méngi 'beri, nda kí ya'dá ga bì ndisíní só'do royé kí lafúye ya'dá e ní, kpá kí 'yì ga bì ndisíní íni ini zí lomo ga bì yemení yée kí silih 'yì ní omoní wá

¹⁰ 'Yì mimbé'de e kí 'yì ugu e kí 'yì éwé le'yì e nda kpá kí 'yì úku kese e, yée ga gére née mbá, Lomo ní 'décí ngbangayé bisinyíne.

11 Ga kóo 'desí ní, ndísisé kóo méngi tí ledre ga gére ní. Eme lá gi zía ótoómose ledre máa ga gére née go, zí Lomo lúguráyi sée kí sáma Owú 'bi ené Kírésito Yésu Ngére ezé kpá kí roko'bü 'bi 'Dówú Lomo zíse nda ídise karaba go mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ní. Ídísé óto Lomo zía ídine kí rokinyi.

'Berí ni lúyú ledre

12 Ngíti geyi 'yí e gi dongaráse ndísiní sómú ledre kídi, "Éyí ndaá, yée utúasání go méngi ledre eyé e mbá káa zí bi yée iliní ní." 'Be tí kenée mbí ní, ndaá 'bi ené bi ya kídi éyí e za mbá niyí idí zíse bílámáye ní wá. Máutúásá ŋgúŋgu a zí ngíti geyi ledre e óto máa zíma lúyú ledre wá.

13 Ngíti geyi 'yí e ndísiní úku ledre kídi, "Togú éyí miánu, yée niyí ánu a gi zía Lomo otoogu 'yíma'dí tí gi ro zía ánu éyí." 'Be tí kenée ní, ídísé ówo a kídi 'yíma'dí kí éyí miánu niyí úkú eyé miúkú. Gi zí kíyí née máuku zíse, Lomo otoogu ené zée 'yíma'dí e gi ro zíze ndísizé kí só'do rozé síkala 'dí sogo kí 'yí ga bi ofúzé rozé kíye wá ní wá gi zía kúru'buzé ní 'bi Ngére Yésu.

14 Lomo uru kóo Owú 'bi ené Ngére Yésu gi simi umbu. Zée ga bi ŋgunguzé ledre 'bi Lomo ma'dáa go ní, ní úru zée gi simi umbu kpá kenée.

15 Owú 'bi Babá e, ásé go kí Kírésito ma'dáa kúru'bü 'yíma'dí kí'e'do. Káa zí bi azé go kí Kírésito kúru'bü 'yí kí'e'do ní, utúasá miútúásá zíze ndísizé kpá fú kí só'do rozé kí kará ga bi ofúzé rozé kíye wá ní? !í. Éyí utúasá ndísí méngi roné kenée wá.

16 Ówosé bi kídi togú 'yí olúogu 'dí sogo só'do royé kí 'yí bi ofúni royé kíne wá ní, "Niyí goó éyí kí'e'do" káa zí bi miéké kúru Lomo uku ní wá?

17 'Yí bi i'bí roné go mbá zí Ngére Yésu ní, niyí kí Yésu ma'dáa go 'yí kí'e'do simi roko'bü 'bi 'Dówú Lomo.

18 Ídísé ótoómoo só'do rosé kí 'yí ga bi ófúsé rosé kíye wá ní 'dá'ba. Míméngi ledre káa zí ga gére née ní óto sée zíse ídise bisinyí 'yí e do komo Lomo. Abú ngíti geyi lúyú ledre e niyí bo yá, née yée ga bi 'yí e niyí lúyú yée ro lafúye ní. Lúyú ledre 'bi só'do ro 'yí 'dí sogo ndísí óto kúru'bü 'yíma'dí zíma lúyúne roné kí roné.

19 Ndásé lúrú rosé káa zí éyí bi ndásé 'yí 'bi Lomo wá ní wá, ásé 'yí ga bi 'bi Lomo ní. Lomo ma'dáa kasa 'Dówúne zíma ógu ndísiné simisé gi zí kíyí née.

20 Lomo ugú sée kí sáma owú 'bi ené, ásé go mbigí 'yí ené e. Ídísé óto úndrua simi míméngi ledre esé e mbá.

7

Ledre gi ro ófú ro'yí

1 Ékésé kóo ledre ndú'yú máa gi ro ledre ófú ro'yí kídi ndaá bílámáne zí 'yí e ófú royé wá ya? Ni bílámáne togú 'yí e ofúni royé wá.

2 Nda lá gi zía bi ambá ya'dá e mimbé'deyé ní mbá gi ro kará e ní, bílámá a idíní mu ófú kará e. Togú kára yá, idí kpá mu 'dí'bi o'do.

3 O'do idí ndísí méngi ledre zí me'bené bílámáne. Zí kára kpá ndísiné méngi ledre zí o'do 'bi ené bílámáne.

4 Gi zí kíyí née ní, kára nda lúrú roné ngíti 'yí kpí gi zí o'do, zí o'do lúrú roné kpá 'yí kpí wá, niyí go du'ú 'yí kí'e'do.

5 Gi zí kíyí née, 'yí nda ási gi zí ezené wá. 'Búó togú yemení miyéme kídi karaba yée ndaní 'dú'dukótru royé wá gi zí yée iliní íni ini zí Lomo. Nda simi bi inionzóní ini go ní, idíní ndá'baogu 'dú'dukótru royé káa bi Satána ní londo ngúruyé zíma lúyú ledre gi zí 'bú ledre bi doa ní.

6 Máúku ledre née zíse kenée nda káa do lorü wá, máí'bí lá sómú ledre.

7 Ní kóo ídí bilámáne zí 'yí e ndísiyé mbá káa zíma ní ofúní kára wá. Nda lá gi zíá bì Lomo i'bí toso míméngi ledre e zí 'yí e go mbá mingúngúcua ní, ní miútúásáne zí ngítí géyi 'yí e ófú kará e zí ngítí géyi ndísiyé bángá.

8 Togú gi ro kará umbu e, nda kí 'yí máa yée ga bì ofúní aka royé wá ní yá, máayí úku a máyá ní bilámáne togú ndísiñí nda yí eyé geré fí ngúcuyé káa zíma ní, ndaní lolü fú lá sómú ledre gi ro ófú royé wá.

9 Togú yíj bì útúásá útusimiyí wá ní yá, ní bilámáne ídí 'dí'bi kára togú o'do. Gi zí wo bì áyí ndísi 'dó'dó kí sómú simiyí gi zí 'bú ledre bì doyi ní.

10 Sée ga bì ófúsé rosé go ní, máúku zíse kí roko'bü 'bì Ngére Yésu, kára ndaa ányí gi zí o'do 'bì ené née wá.

11 Kára bì ányí gi zí o'do 'bì ené go ní, ndaa lolü 'dí'bi ngítí o'do wá, idí nda ndísi geré gbékpíe, togú kenée wá, idí ndá'balúgu roné té zí o'do 'bì ené née. Kpá kenée, o'do nda ótoómo me'bené wá.

12 Yíj 'yí máa wo bì ngúngu ledre Ngére Yésu go, togú me'beyí ní 'yí bì ngúngu ledre Yésu wá ní yá, ndá ógó kára máa née wá, idísé mu óto 'be kéne. Née lorü bì máí'bí máa zíse ní, ogü ené gi zí Ngére Yésu wá.

13 Kpá kenée gi ro yíj kára bì ngúngu ledre Ngére Yésu go, togú o'do 'bì eyí ní 'yí bì ngúngu ledre Yésu wá ní yá, togú ili kpá fú zíse ndísisé kéne káa do kára kí o'do yá, ndá ányí gi zí o'do máa née wá, idísé mu óto 'be kéne.

14 Kára bì ngúngu ledre Yésu go, togú o'do 'bì ené ndaa 'yí bì ngúngu ledre Yésu go ní wá yá, Lomo ní ídí kí rokinyi kí o'do née gi zíá oto 'be go kí 'yí bì ngúngu ledre Ngére Yésu go ní. Ní kpá kenée, o'do bì ngúngu ledre Yésu go, togú me'be a ní 'yí bì

ngúngu ledre Yésu wá ní yá, Lomo ní ídí kí kára née kí rokinyi gi zíá oto 'be go kí 'yí bì ngúngu ledre 'bì Yésu go ní. Lomo yéme ledre née kenée gi ro zí owú 'bì 'yí ga bì káa zí née, zíye ídíye mbigí 'yí ga bì 'bì Ngére Yésu ní.

15 Togú kára bì ngúngu ledre Yésu wá ili go ányí gi zí o'do 'bì ené bì ngúngu ledre Yésu go ní yá, o'do 'bì ené ndaa ási kíe wá, kára máa née ányí yí ené mu. Kpá kenée o'do bì ngúngu ledre Yésu wá togú ili ótoómo me'bené bì ngúngu ledre 'bì Yésu go ní yá, kára née ndaa ási wá, idí mu ndá'ba ené 'be 'bì eyé gi zíá Lomo ili zí mindisizé ídine bilámáne.

16 Ambí owo ne o'do bì kóo otomo yíj, togú kára bì kóo ányí gi zíyí ní ní oyólo'bó mimbé'dené zíá ngúngu ledre 'bì Lomo.

17 Owú 'bì Babá e, káa zí bì Ngére Yésu ifi bayi míméngi ledre e zí 'yí e za mbá mingúngúcua ní, idísé ndísi méngi ledre e 'duo duú kací ndóló bì Lomo ndolo sée gi roa ní. Née lorü bì máa Páwulo máí'bí zíse, sée 'yí ga bì 'bì Kírésito do bi ga bì ásé doyé mbá ní.

18 Togú 'yí gi dongaráse ndísi kóo méngi ledre e duú kací ondú 'bì Isiréle e yá, ndaa lolü oyóló'bó a wá. 'Yí bì ngará ndaa Isiréle wá, ngúngu ledre Ngére Yésu go ní, ndaa gámásó'do ngítí géyi misi'di gi ro zíne ndísiñé méngi ondú 'bì Isiréle e wá.

19 Togú méngi ledre kací ondú 'bì Yúda e togú méngi wá ndaa 'bì ené káa do ledre wá. Éyí bì kí ledrené zí Lomo owóowó ní, yí ené óto lorü 'bì Lomo kí ledrené owóowó.

20 'Yí idí ndísi mengi ledre ené e tí káa zí bì kóo ndísi méngi yée ndéréoguné kíe gi simi sindí kadra bì kóo zí Lomo oyóló'bó wo káa do mbigí 'yí ené 'bì Lomo ní.

21 Yíj bì áyí owúkulú ní bi nda sínýí royí wá, idí idí kí rokinyi. Togú 'yí bì áyí do sili a née áyí ótoómo yíj

gi zía bì ḥguṇgu ledre Ngére Yésu ní yá, bi ndaá sín̄yí royi wá idí ndéré eyí.

²² Togú 'yi ni owúkulu zía ḥguṇgu ledre Ngéré Yésu yá, Ngére ni idí kíe kí rokinyi gi zía ndaá lolu owúkulu wá. Kpá kenée togú 'yi ndaá owúkulu wá, zía ḥguṇgu ledre Kírésito yá, 'yi máa née ni go owúkulu 'bi Kírésito.

²³ Lomo kasaogu Yésu úyuné gi rozé káa bì azé kpá fú idí owúkulu e ke. Gi zí keyí née 'yi ndaá ḥguṇgu ledre gi ro idíne owúkulu 'bi ngítí 'yi wá.

²⁴ Togú áyí Isiréle togú mbú gi simi ngítí kúfú zí Lomo go ndólo yíi káa do mbigí 'yi ené yá, idí idí tí fú gi simi kúfú máa wo née. Máayí úku a kpá kenée zí 'yi bì ni owúkulu kí wo bì ndaá owúkulu wá ní.

²⁵ Gi ro owú kará ga bì bángá e ní, Yésu i'bí ené loru gi ro ledre eyé wá. Máa Páwulo mán̄dísí í'bí loru zíse gi ro ledre ga gére née gi zía Ngére Yésu i'bí roko'bú gi ro ledre káa zí ga gére née go zíma gi ro zíma ndísimá kí í'bí loru zí 'yi e simi ledre káa zí ga gére ní.

²⁶ Lúrusé aka lá bisinyí sindí kadra bì azé simi a ba. Togú koo lá máa yá, ndaá 'bi ené lúyú ledre zí 'yi idíne kí kára zíne togú mbú idíne bángá wá.

²⁷ Yíi bì ófú kára go ní, ndaá lolu 'dí'biogu sómú ledre gi ro ótoómo wo wá. Yíi bì ófú kára wá ní, ndaá lolu 'dí'biogu sómú ledre gi ro ófú kára wá.

²⁸ Yíi bì ófú kára go ní, ndaá 'bi ené zíyi lúyú ledre wá. Kára bì 'di'bi o'do wá ní, ndaá 'bi ené kpá lúyú ledre zíma wá. Sée ga bì ófúsé kará e go ní, 'do'dó esé ni idí go 'bi sómú ledre gi ro mindísí kará ga gére ní. Gi zí keyí née ní, mayá idísé ndísi gbékpíne ndásé ófú kará e wá káa bì ásé ndísi idí kí yata 'do'dó 'bi somú ledre ke.

²⁹ Máuku zíse, sindí kadra ni go gbóo. Sée ga bì kí kará e zíse ní,

ídísé mu tónó ndísi káa zí eyí bì kará e ndaní zíse wá ní.

³⁰ Sée ga bì 'yi esé e uyuni go ní, ndásé íni yée za kí roko'búse mbá wá. Sée ga bì ásé simi rokinyi ní, rokinyi née ndaá idí zíse kí ledrené owóowó wá. Sée ga bì ásé ndísi úgú ógú eyí e ní, eyí esé máa ga gére née ndaní idí zíse kí ledreyé owóowó wá.

³¹ 'Yí ga bì kí tú'dú eyí e zíye ní. Do sogo kángá ba ni ógú úkú ené kí eyí ga bì siminé née cakaba.

³² Ndásé ndísi sómú ledre eyí ga bì 'bi do sogo kángá ba wá. Yíi bì kára ndaá zíyi wá ní, idí sómú dùú ledre eyí bì áyí méngi a zíma óto Ngére Yésu zíma idíne kí rokinyi ní.

³³ 'Yí bì kí kára zíne ní, sómú ledre ené ndaá dùú gi ro óto Lomo zíma idíne kí rokinyi wá. Ambá sómú ledre ené ni idí ené ro me'bené gi zíma ili óto me'bené née zíma idíne kí rokinyi.

³⁴ Misomú ledre ené ni idí ené gbre gbre. Kára máa wo bì o'do 'bi ené ndaá ní, sómú ledre ené ndaá 'bi ené kenée wá. Sómú ledre ené ni dùú ro Ngére Yésu. Togú 'di'bi o'do yá, sómú ledre ené ni idí gbre gbre. Ni ndísi óto mimbé'dené ro eyí ga bì 'bi sága ba gi ro zí ledre ené émené komo o'do 'bi ené.

³⁵ Máuku ledre ga gére née zíse gi ro kúru'búse ndaá bì ya máodóngeri séé ni wá, málli misomú ledre esé idí idí bilámáne dùú kí'e'do zí Ngére Yésu.

³⁶ Togú o'do owo kára gi ro ófú a, sindí kadra ni nda go fú lá ndéré ofúní aka roye fú lá wá yá, mimbé'de o'do máa née ni nda go fú 'dága gi ro kára máa née yá, idí mu geré 'di'bi kára máa née, née ndaá lúyú ledre wá.

³⁷ 'Yí bì oyólo'bó sómú ledre ené gi ro ófú kára go, ya née ni útuásá ndísi bángá ní, ni bilámáne née ndaá lúyú ledre zí 'yi máa née wá.

³⁸ 'Yí bì ofú kára go ní, mengi go bilámáne. 'Yí máa wo bì ya née ili

ené ófú kára wá, née ili ndísi bángá ní, mengi go bílámáne kíngaya.

³⁹ Kára bi ofúní wo go ní, ní ídí duú me'be o'do bi kíé'do née. Togú o'do 'bi ené máa née uyu go yá, kára umbu née ní nda fú 'dí'bi ngítí o'do. Míkanda o'do ma'dáa idí ídí 'yí bi ngun̄gu ledre Ngére Yésu go ní.

⁴⁰ Simi ledre ga gére née mbá, togú kóo lá máa yá, 'yí bi ní kí dokulú ní ndaá lolú kóo lúrú bi kpá fú gi ro zíye ófú royé kí ngítí 'yí wá. Másomú 'Dówú Lomo ukui'bí ledre née taramá ne gi ro zíma úku a.

8

'Dáná lomo e

¹ Togú gi ro ledre éyí bi ndísiní 'dáná lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yí ní yá, owozé ledre gi roa kése kpá mbá bú. Ówo ledre ni kpá tí bílámá éyí, mongú a óto 'bú lafú 'yí e ní ne éyí bi ndísi óto 'yí e zíye ídíye kíé'do kí lafúye ní.

² 'Yí bi ya, née owoofú ledre go ní, ṣanga yí ené ṣanga owo aka ené ledre wá.

³ 'Yí bi oto 'bú Lomo go doné ní, zí Lomo ówo wo káa do mbigí 'yí ené.

⁴ Togú gi ro ánu éyí bi 'danání lomo ga gére kíe ní yá, owozé bú moko ndaá 'bi ené simi lomo e wá, Lomo ní yí ené ní duú kíé'do.

⁵ Togú tú'dú ngítí geyí 'yí e ndísiní sómú a kídi lomo e niyí tú'dú, ngére niyí 'bi eyé kpá tú'dú yá, ngítí geyí niyí komo ere ngítí geyí niyí do sogo kángá.

⁶ Owozé bú kídi, mbigí Lomo ní duú kíé'do Lomo bi ní 'Buzé ní. Ní kpá ne Lomo bi otoogú éyí e, zíze idíze 'yí ené ní. Gi zí kíeyí née, zíze ngúngu ledre ené. Ngére ezé ní kpá duú kíé'do Kírésito Yésu. Lomo i'bí éyí ga bi mengi yée do sogo kángá ba go za mbá do sílì Yésu ma'dáa. Trídrí bi za fí azé kíe ní ní kpá gi zí Yésu ma'dáa.

⁷ Ngítí geyí 'yí e owoní eyé ledre née wá. Somúní 'bi eyé kídi togú yée anuní éyí bi 'danání lomo ga

bi yemení yée kí sílì 'yí ní yá, yée luyúní ledre go.

⁸ Éyí miánu 'di'biogú 'yí gbóo kí Lomo wá, togú anuzé wá yá, ndaá 'bi ené luyú ledre wá, togú anuzé yá, oto ené kpá zée kí Lomo kíé'do wá.

⁹ Sée ga bi ndísisé úku ledre kídi ásé 'yí ówo ledre e ní, ndásé méngi ledre e sisikala zí sómú ledre 'bi 'yí máa yée ga bi owoní aka ledre wá ní ndísi sínyíne gi zí se wá.

¹⁰ Yíjí bi yá née ngun̄gu ledre Kírésito go ndísi úku ledre yá moko ndaá simi 'dáná éyí zí lomo ga gére née wá, nda simi ngítí sílì, zí ngítí ezeyí 'yí 'bi Kírésito ndéré ndíki yíjí do bi 'dáná éyí zí lomo e kpá kí ánu éyí ga bi ndísiní 'dáná yée ore ní, ezeyí née ní sómú a kídi togú kenée yá, ma'díi ní bo simi ledre née. Née ní ba kpá ndá'ba ndísi méngi a kenée.

¹¹ Yíjí bi ndísi méngi kíeyí kenée ní, áyí go 'yí bi zí lafúyí ga bi 'yí 'bi Kírésito, bi Kírésito uyu gi royé ní ótoómo kí lódú kací Kírésito gi zíyí.

¹² Yíjí bi ndísi méngi kíeyí kenée, zí sómú ledre 'bi ngítí geyí 'yí e ndísi sínyíne gi zíyí ní, áyí go 'yí luyú ledre ro Kírésito Yésu.

¹³ Togú éyí bi mánđisí ánu a ní ayí óto sómú ledre 'bi ngítí 'yí zíá luyú ledre yá, bílámá a máídí ótoómo a 'dá'ba káa bi sómú ledre 'bi ezemá née ní sínyí zíá luyú ledre ke.

9

Máa Páwulo, mááyí 'yimikása 'bi Ngére Yésu

¹ Owú 'bi Babá e, kídi mánđá kí ro domá wá? Mánđá 'yimikása wá? Málúrú kóo Ngére Yésu cù kí komomá wá? Ngúngusé ledre Yésu née, ndaá bi má'dódo ledre ené zíse máa ní wá?

² Abú ngítí geyí 'yí e owoní kenée wá, sée 'yí ga bi 'bi Koríndo ní, ngúngusé ledre Ngére Yésu née ndaá gi zí ngítí 'yí kpí wá, má'dódo ledre ené tí máa zíse. Ore, ní

go miówoné kídí ma'díi, mááyí 'yímikása 'bi Ngére Yésu.

3 Née go kúruma zí 'yí ga bi iliní ndísi ítí kangú roko'bú moko bi do sílima ní.

4 Sími sómú ledre esé ní, zée ga bi ndísi méngi moko 'bi Ngére Yésu ní, ndaaá miútúásáne zíse i'bí eyí miánu zíse kací kúrú moko née wá?

5 Ndaá miútúásáne zíse 'dí'bi me'bezé e kpa kíze gi zía ɳguŋguní kpá ledre 'bi Lomo go ní wá? Káa zí bi koo ngíti geyí 'yímikása e kí lúndu Ngére Yésu ndaa kpá kí Pétero menginí ní wá?

6 Ala ílisé koo tí lá duýu zée kí Baranába idízé sáká rozé kí rozé 'yí e ndaní sáká zée wá?

7 Líl ledre bi mändísi úku a ba ní káa zí 'yí bi ní asikíri 'bi akúma ní, ndaaá bi akúma ní ndísi i'bí késí zía ne ní wá? Kpá kenée 'yí bi ndísi 'bá'bá yáká ní, ndaaá bi ní ndíki eyí miánu zíne cíkí gi yáká gi ore ní wá? Sara aka nda 'yí bi ndísi lúru bi kací ítí e ní, ndaaá bi ní ndísi éwé kpá tí akpa iní umba ítí ga gére née ní wá?

8 Ledre bi mááku née ndaaá lá kí sómú ledre 'bi 'yíma'dí wá, ndaaá bi ní miékéne sími Lorù bi Músa eké ní ní wá?

9 Lorù bi Músa eké ní ní kídí, "Ndá ótoómo 'yí moko eyí zíá ndísi méngi moko yáká kí 'bú wá." Sómúsé Lomo uku ledre née kenée duýu gi ro 'yí ga bi ndísi méngi moko yáká ní?*

10 Odro née ndaaá lá duýu gi ro 'yí ga bi ndísi méngi moko yáká ní wá, ódro née ní kpá gi rozé zée ga bi ndísi gámá kí 'dódo ledre 'bi Yésu zí 'yí e ní. Ndaá 'bi ené bi togú otoní 'yí o'do eyí yáká ní, ní ánu eyí gi sími yáká née ní ní wá? Kpá kenée togú ndísi ócó kéré ní, ndaaá 'bi ené bi ní 'dí'bi tákpasíli ne ní wá?

11 Zée 'dodozé ledre 'bi Lomo go zíse káa zí 'díyízé kúfú ní. Azé ze mizefí 'yí ga bi 'dodozé ledre 'bi

9:9 9:9 Gbre lorù 25:4 * **9:9 9:9** Lorù bi Músa eké ní, uku kídi togú óto ítí go méngi moko zíyi yá, idí ánu cíkí kéré bi ore ní.

Lomo zíse ní. Bi née ní, utúasázé ndíki tákpasíli gi zíse kací moko bi mengizé ní wá?

12 Togú ngíti geyí 'yí e ndíkiní sáká eyí bú gi zíse ní, ndaaá 'bi ené bi ásé i'bí sáká eyí zíse rómo do 'bi eyé kíe ní wá? Ilizé ezé óto ledre 'bi sáká zée zíse kí ledrené owóowó wá, káa bi ní 'dútu misi'di 'bi ngbóró moko 'bi Kírésito dongaráse ke.

13 Ówosé bi kídi 'yí ga bi ndísi méngi moko sími 'Díci 'bi Lomo ní ndísi ndíki sáká eyí zíye cíkí gi ore ní wá? Yée ga bi ndísi 'bi eyé 'dáná eyí sí mbayi 'bi Lomo ní ndísi sáká royé akpa kí eyí ga bi ndísi 'dáná Lomo kíe ní wá?

14 Ni kpá kenée gi rozé, zée ga bi Ngére Yésu kasa zée ndéré kí 'dódo ledre ené zí 'yí e ní, uku kídi azé ndíki sáká eyí cíkí gi sími moko bi ndísi méngi a née.

15 Abú ma'díi née ní tí bo kenée yá, mááku amá té bu kídi idíni ndísi sáká máá ní wá. Máéké amá ledre ba zíse gi ro zíse i'bí eyí sáká máá kíe wá. Togú mááyu gi zí 'bú ngbúrú kí méngi moko 'bi Lomo yá, mengi eyí wá gi zí wo bi mááyí ótoómo moko 'bi Lomo gi zí 'bú ní.

16 Máíli amá ndísi mbófo romá gi zíá bi mändísi 'dódo bílámá ledre 'bi Ngére Yésu ní wá gi zíá née moko bi i'bí zíma méngi a ní. Ni idí zíma mongú lerí togú máótoómo moko 'bi Ngére ní.

17 Idí mändísi méngi née moko bi máyéme ledre gi roa máá ní yá, ni koo idí bílámáne zí 'yí e sáká máá. Bi Lomo i'bí moko máá née ne ní, mááyí méngi a káa zí bi ili ní.

18 Káa zí bi kenée ní, máutúásá ndíki sáká eyí sími moko bi mändísi méngi a née mbá wá? Mongú sáká eyí bi mändísi ndíki a ní ní rokinyi bi Yésu ndísi i'bí a zíma ní. Yésu ndísi i'bí rokinyi née simimá gi zíá mändísi 'dódo bílámá ledre ené zíse lá gbékpíe. Née sí ledre bi máíli amá

sáká éyí gi zíse gi zía wá ní gi zía rokinyi bi máayí kíe gi zí Yésu ní romo do éyí e go mbá.

19 'Yí bi kíe'do káa ya máayí sít sília ní ndaaá. Máoto yí amá romá máa ídima owúkulú 'bi 'yíma'dí e gi zía máili 'yí e idíní uwú ledre 'bi Ngére Yésu.

20 Sími bi mánđisi 'dódo ledre 'bi Ngére Yésu zí Yúda e ní, mánđisi méngi kpá té toso ledre ga bi ndisini méngi yée ní. Zíma ndisimá kpá té méngi kíyí kací lorú eyé 'bi Isiréle e bi Músa eké ní abú lorú eyé ma'dáa ndaaá 'bi ené lolú kí ledrené zíma owóowó wá. Máili tí lá óto yée zíye ídye kí rokinyi gi ro uwú 'dódo ledre 'bi Ngére Yésu.

21 Kpá kenée togú mánđisi 'dódo ledre 'bi Kírésito zí kúfú ngíti géyi 'yí e kpí yá, zíma ótoómo Lorú bi Músa eké ní kenée, zíma ndisimá méngi ledre e té káa zí wo bi kúfú ngíti géyi 'yí ga gére néee ndisini méngi a ní. Máméngi ledre ga gére néee kenée ndaaá 'bi ené bi ya kídi máoyó sogomá go zí Lorú 'bi Lomo ní wá, máili tí lá zí 'yí ga gére néee ídye kí rokinyi gi ro uwú 'dódo ledre 'bi Kírésito Yésu.

22 Togú máayí nda mbú dongará 'yí ga bi owoní aka ledre wá ní yá, zíma ídima zíye kpá káa zí 'yí bi owo ledre wá ní. Máili tí lá gi ro zíye uwú ledre 'bi Ngére Yésu. Mánđisi ólú dongará 'yí e zíma ndisimá méngi té ledre ga bi ndisini méngi a ní gi ro zíye uwú ledre 'bi Ngére Yésu gi do bi zíye ómoyé.

23 Mánđisi méngi ledre ga gére néee kenée gi ro 'yí e mbá idíní uwú bilámá ledre 'bi Ngére Yésu gi taramá gi do bi zí Lomo í'bí úndru zíze kíye ndro.

24 Owú 'bi Babá e, ówosé bú bilámáne kídi togú 'yí e ndisini ngásá midogelígeli yá, gi dongará tú'dú 'yí ga gére ní, kembí 'yí ní ngásá rómo doyé duý ne. Bi kenée ní, idísé ányi mbá ngásá gi ro zí

Ngére Yésu í'bí takpásilí zíse.

25 Ma'díi, 'yí ga bi ndisini ngásá midogelígeli ní, yemení roye gi roa miyéme kingaya, zíye ndisí ngásaye kí roko'buyé za mbá gi do bi zíye ndiki takpásilíye. Tí lá 'bi eyé takpásilí eyé ndisí úkú ené miúkú. Ngasázé 'bi ezé gi ro takpásilí bi ngará úkú wá ní.

26 Née sít ledre bi má'bí romá méngi moko 'bi Ngére Yésu kí roko'bumá gi zíma mbá ní, kpá káa zí 'yí bi i'bí roné sími midogelígeli zíma ngásáne za kí roko'buné gi ro zíne ngásá ógúútu roné ne ní.

27 Má'bí romá kí sómú ledre amáza kí roko'bumá mbá ndisí 'dódo duý ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yí e gi ro zíma í'bí takpásilí bi triđnři bi za fí ní zíma.

10

Isiréle e olúoguní gi simi Ízibiti

1 Owú 'bi Babá e, ndásé sómúligi ledre bi kóo Lomo mengi zí bulunduzé ga kóna Isiréle e sími bi kóo oto roko'buné zíma ídine doyé gi zí pho'dú kadra gi sími Ízibiti zíye 'dógu Bikesi Míkavu sága ní wá.

2 'Dógu bi bi kóo 'doguní néee ní kóo zíye káa zí i'bíní babatíza zíye sími mongú iní néee ní ní gi zíma lanyání kóo go ro ledre ga bi Músa ndisí úku a zíye ní.

3 Ndisini kóo ánu tí fú lá duý toso éyí miánu bi Lomo ndisí kóo í'bíogu a zíye ne ní.

4 Zíye kpá ndisí éwé iní bi Lomo ndisí í'bíogu a zíye ne ní. Iní máa néee ndisí ógu gi sími roko'bú bi kóo ndisí ndéré ndro kíye bi ni Kírésito ní.

5 Simi ledre ga gére néee mbá, tú'dú ngíti géyi menginí eyé ledre ga bi Lomo ndisí úku a zíye ní wá. Gi zí kíyí néee zí Lomo ótoómo yée zíye ndisí úuyé, zí kángáye ídine kací misi'di faa.

6 Ledre néee idí idí zíze káa do 'dódo ledre káa bi azé ndisí méngi

bísinyí ledre káa zí bulúnduzé ga kóna née ke.

⁷ Ngíti géyi lanyání yí eyé fú lá ro ledre 'bi 'dáná éyí zí lomo ga bi yemení kí sílì 'yí ní. Ndásé ídí káa zí ye wá. Ni miékéne kídí, "Yí ga gére née ndísiní fú lá óngooónzó bangá sí mbayi, do ndá'bayé kpá akpa ndísi ánu esí maa ga gére ní. Zíye ídýe kí rokinyi do ndísiyé éwé le'yí kóyó kíe kí ndísi lé'bé ke'bí."

⁸ Ngíti géyi ndísiní koo kpá méngi bicayi ledre kí só'do royé kí 'yí ga bi ofúní royé kéye wá ní. Gi zí kíeyi née, zí mimbé'de Lomo ésíne royé zíá úfu tú'dú ngíti géyi símí ndulú kíé'do álifu cí kérí a doa ota (23,000).

⁹ Ndazé káala ledre Kírésito káa zí 'bi lafúze ga bi kóna née wá káa bi mimbé'de Lomo ní esí rozé zíá úfu zée káa zí bi koo kasaogu tú'dú kámá e úfu lafúze ga bi kóna née ní ke.

¹⁰ 'Yí ga bi Lomo gelé yée go zíye ndísi úku ledre ené zíse ní, ndásé káala ledre gi tarayé wá. Isiréle ga gére née ngíti géyi ndísiní koo káala ledre gi tara manda eyé e kenée, zí Lomo koo kasa ngíti géyi maláyika ené e ógu úfu 'yí káala ledre ga gére née mbá 'dá'ba.

¹¹ Ledre née mengi koo roné káa do 'dodo ledre zíze. Ekétoní koo ledre maa née símí miéké kúru Lomo kenée gi ro zée 'yí ga bi 'bi Ngére Yésu ní, zíze lúrútoko ledre gi roa gi zíá sindí kadra 'bi ndá'baogu Yésu ma'dáa ní go gbóo.

¹² Sée ga bi ówosé rosé go kídí ngúngusé ledre 'bi Kírésito go ní, idisé tóro ngbúó káa bi ásé lúyú ledre ke.

¹³ Idisé ówo a kídí 'do'dó ga bi oguní rosé ní mbá gi ro zíse lúyú ledre ní, oguutuní koo royé go zí ngíti géyi lafúze 'dá'dá. Abú kenée ndotó, Lomo otomo ené 'do'dó née zíá rómo roko'busé wá, ní i'bi roko'bu 'bi útusimí zíse gi do bi zíse ólúogusé gi símí 'do'dó maa née.

¹⁴ Káa zí bi goó kenée ní owú 'bi Babá e, idisé ótoómo óto úndru lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yí ní 'dá'ba.

¹⁵ Sée ga bi ásé 'yí ówo ledre e ní, ówosé bú kídí ledre bi máuku ba ní ma'díi.

¹⁶ Sáma Kírésito bi ndísiyé éwé a kí i'bílúgu mbófo éyí zí Lomo gi roa ní, 'dodo kídí azé kí Kírésito go kíé'do. Kpá kenée gi ro ambata bi ndísiyé 'déweífi a dongaráze kí ánu a ní 'dodo kídí anuzé née kúru'bu Kírésito.

¹⁷ Zée ga bi ndísiyé ánu ambata bi kíé'do née abú azé tú'dú ndotó, azé go duú 'yí kíé'do.

¹⁸ Ledre née ní kpá kenée gi ro Isiréle ga bi kóna ndísiní ánu éyí ga bi koo ndísiní 'dáná mbayi 'bi Lomo kíe ní. Née 'dodo kídí niyí kí Lomo go éyí kíé'do.

¹⁹ Máuku zíse ma'díi, togú 'yí ánu éyí ga bi ndísiní 'dáná lomo ga bi yemení yée kí sílì 'yí ní, togú anuní wá, moko ndaá símí lomo ga gére née wá.

²⁰ Éyí bi 'danání lomo ga gére kíe ní, ndísiní 'dáná a née zí bicayi lomo e, menginí eyé moko kí 'Buzé Lomo wá. Máíli ndásé ídí kíé'do kí bicayi lomo e wá.

²¹ Utúasá ené zíse ndísiyé éwé sáma Ngére Yésu kpá kí ánu kúru'bu a, zíse nda mbú ndá'basé kpá ndísi kí 'dáná éyí zí bicayi lomo e wá.

²² Úlisé óto mimbé'de Ngére Yésu zíá ésíne rosé? Togú mimbé'de a esí go rosé ní, roko'busé ní bo zíse rómo komo a kíe?

'Yí 'bi Kírésito niyí kí ro doyé

²³ Abú ngíti géyi 'yí e ukuní ledre kídí ledre e emení kací komoyé mbá miéme gi ro méngi yée yá, í'i, utúasání eyé mbá sáká yée wá. Ngíti géyi míméngi ledre e niyí bo ndísiní sínyíónzó sómú ledre 'bi 'yí e.

²⁴ Ndásé ndísi sómú dùy ledresé gi ro bilámá ledre wá, idísé kpá sómú ledre lafúse e.

²⁵ Togú ógündíkisé esí go 'bi miúgú a yá, idísé lá geré úgú a ánu a ndásé ndú'yú a bi kídí, 'danání bicayi lomo e kí esí máa née wá ya ní wá.

²⁶ Gi zía miéké kúrú Lomo uku kídí, "Do sogo kángá ba kí eyí ga bi siminé ní za mbá Ngére Lomo otoogu yée ne."

²⁷ Togú 'yí bi ɳguṇgu ledre Ngére Yésu wá, ndolo sée go gi ro eyí miánu yá, idísé geré ánu a miánu ndásé ndú'yú a kídí esí ba 'danání lomo e kíe wá ya ní wá, eyí miánu sinyionzó ené 'yí do komo Lomo wá.

²⁸ 'Búo togú ngíti 'yí uku go kídí, "Ndásé ánu esí née wá 'danání lomo ga bi yemení kí sílì 'yí go kíe yá," zíse ótoómo a kí ánu a. Togú kálasé ledre bi 'yí née uku née yá, ótosé 'yí máa née go zí sómú ledre ené lúyúne zía ánu esí bi 'danání bicayi lomo e go kíe ní gi zíse.

²⁹ 'Yí née ní úku ledre kídí, togú kenée yá, née utúasá ótoómo bilámá ledre ené gi zí sómú ledre 'bi ngíti 'yí wá. Gi zí kíeyí née ní, ndá ánu eyí bi 'danání wo zí bicayi lomo e wá káa bi sómú ledre 'bi 'yí ní sínnyi gi zíyí ke.

³⁰ Togú eyí bi gáa máili go ánu a, mái'bí mbófo eyí go zí Lomo gi roa ní, eyí bi ngíti 'yí idí úcúómo máa kí ánu a ní 'di?

³¹ Míméngi ledre esé e za mbá togú eyí miéwé togú mbú eyí miánu yá, idíní idí bilámáye gi do bi zí 'yí e í'bí mbófo eyí zí Lomo gi roye.

³² Ndásé méméngi ledre bi zí bi ndísi sínnyíne ro lafúse gi zía misínnyí ní wá. Togú 'yí bi ɳguṇgu ledre Ngére Yésu go, togú mbú Yúda e, Girigí e, togú mbú ngíti 'yí bi 'bi Lomo ní, bi ndáá sínnyí roa gi zí míméngi ledre esé wá.

³³ Máa Páwulo, mongú ledre amá ní kací kadra mbá ndísi óto 'yí e

zíye ídye kí rokinyi. Máooto amá ledremá owóowó gi zí ledre 'yí e wá, mánndísi óto ledre 'yí e owóowó. Gi ro zíye ɳgúṇgu ledre Ngére Yésu zíye ndíki trídrí bi za fí ní gi zí Lomo.

11

¹ Idísé méméngi lódú kací míméngi ledre amá e gi zía mánndísi méméngilódú ledre ga bi 'bi Kírésito Yésu ní.

Yata loru zí 'yí ga bi 'bi Kírésito ní

² Mbófo eyí zíse gi zía ledremá ligi sée wá, ledre ga bi kóo má'dódo yée zíse ní, ndísisé go kpá fú méméngi yée káa zí bi kóo má'dódo yée zíse ní.

³ Idísé ówo a kídí, Ngére Yésu ní dùy ne kí mongú roko'buné do ya'dá e, zí ya'dá e nda idí 'bi eyé kí roko'buyé do me'beyé e. 'Buzé Lomo ní nda 'bi ené ne kí roko'buné do Kírésito.

⁴ Gi zí kíeyí née, togú o'do ini ini zí Lomo, togú ndísi mbú úku kúrú Lomo yá, ndáá ódó'dútú doné wá. Togú odó 'dútú doné yá, 'yí e níyí fála wo gi zí ledre máa née.

⁵ Gi ro kára e, togú kára ịnyíne íni ini zí Lomo, togú mbú úku kúrú Lomo togú odó doné wá, 'yí e níyí fála wo nda káa zí eyí bi kára máa née luyú kóo ledre do ólo doa miólo gi zí luyú ledre ma'dáa ní.

⁶ Togú kára ili ódó 'dútú doné wá, idí geré ólo doné ma'dáa drá 'dá'ba. Gi zí kíeyí née ní, kará e ndaní ótoómo doyé fúo wá, idíní ndísi ódó'dútú doyé miódó'dútú.

⁷ Gi ro o'do, ndáá miútúásáne zía ódó'dútú doné wá, gi zía Lomo yeme o'do kí roko'bú ledre e zíne káa zíne Lomo ní, gi ro zí 'yí e ndísiyé mbófo née. Kará e idíní ndísi ódó doyé miódó gi ro zí 'yí e ndísi mbófo ya'dá 'bi eyé e gi zí bilámá míméngi ledre eyé.

⁸ Lomo yemeogu ené mizefi o'do bi kpá mizefi bulunduzé ní gi simi

kára wá, yemeógu mizefí kára bì kpá mizefí tetéze ní gi simi o'do máa néé.

⁹ Lomo yemeogu ené o'do zí kára wá, yemeogu kára zía ndísi sáká o'do ma'dáa.

¹⁰ Káa zí bì goó kenée ní, utúasá miútúásá zí kára ndísi ódó doné miódó gi ro zí 'yíma'dí e do sogo kángá kpá kí maláyika e komo ere ówo a mbá kídí kára néé ndísi go óto úndru o'do 'bì ené.

¹¹ Lomo yeme o'do zía kpá yéme kára gi ro zíye ndísiyé kí sáká lafúye gi zía niyí dñú 'yí kíé'do simi Ngére Yésu.

¹² Ni tí kenée, Lomo yemeogu kára gi simi cóngó kó'dú o'do, nda gi 'dá'ba zí kára ndíkiogu o'do. Lomo yeme ledre ga gére néé kenée gi zía ní ne 'yí yéme éyí e.

¹³ Sómúsé aka ledre néé kí rosé. Ni miútúásáne zí kára ndísiyé íni ini zí Lomo do komo 'yí e odó'dñú doné wá ní, ni mbí?

¹⁴ Ni gi ro o'do kpá kenée. Togú o'do otomo doné ú'büsínyi roné gbukú yeme wá, 'yí e niyí ndísi kúgú wo mikúgú.

¹⁵ Zí kará e ní, kára máa wo bì bì doa ala miála ní, lámá ní nda idí roa za kíngaya. Zí 'yí e ndísiyé mbófo wo kídí, "Lámá ofu ro kára néé go." Bì doa néé oto nda doa go zía idíne káa zí éyí bì ndísi ódó'dñú a fú lá miódó'dñú ní.

¹⁶ Togú ngítí 'yí kpí ni kí ledre tarané gi ro ledre ódó do'yí zí kará e yá, zée bì kése, 'yí ga bì 'bì Kírésito ní, lorú ní zíze kídí, kará e idíní ndísi ódó doyé miódó do bi ga bì niyí ndísi doyé íni ini zí Lomo ní.

Sómú ledre 'bì 'yí ga bì 'bì Kírésito ní idí idí kíé'do

¹⁷ Mizefí ledre amá, mándá kí rokinyi gi zíse wá, gi zía kí'dí bì yókosé rosé go do bi kíé'do íni ini zí Lomo ní, bilámá ledre ndaá dongaráse wá.

¹⁸ Mándísi úwú a kídí kí'dí bì yókosé rosé go do bi kíé'do ní, sómú

ledre esé ndaá kíé'do wá, ífisé rosé mbá miífi. Másomý ledre néé ndaá ranga wá ní ma'díi.

¹⁹ f, mbigí miífi simi 'yí e ní bo wo bì ní 'dódo a kídí ba goó mbigí 'yí 'bì Kírésito kí mimbé'dené kíé'do ní, wo ba mimbé'de a ní 'bì ené gbre gbre.

²⁰ Mándá kí rokinyi gi zíse wá. Gi zía kí'dí bì yókosé rosé go do bi kíé'do ánu éyí miánu 'bì sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu ní, míméngi ledre esé ndaá bilámáne wá.

²¹ Kí'dí bi 'di'bioguní éyí miánu go ní, ngítí geyí 'yí e songóní eyé lafúye wá, tonóní geré ánu éyí zí lafúye ga bì gi 'dá'ba ní idíaká 'bì eyé 'bú. Yée ga bì tonóní éwé le'yí kóró go ní, niyí 'bì eyé go mikóyoyé.

²² Be 'bì esé ndaá gi ro zíse ndísiyé kí ánu éyí e kí éwé éyí e simi a wá? Ílisé tí lá óto iri 'yí ga bì 'bì Kírésito ní zía ndísi ázáne, zí komokenyí ndísi ndá'bané do 'yí ga bì éyí miánu nda zíye wá ní. Ma'díi, néé ndaá ledre bì máayí mbófo sée gi roa ní wá.

²³ Ledre sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu koo máuku zíse ní, máuwú koo za cù gi tara a. Simi bì koo i'bíní ngbángá a zí ezeokóga ní, zí koo ínyiné 'dí'bi ambata,

²⁴ simi bì i'bí mbófo éyí zí Lomo gi roa ní, zí 'déweífi simi a zíá úku ledre kídí, "Ba kúry'bumá bì máí'bí gi rosé ní. Idísé ndísi ánu a kí sómúndíki ledremá."

²⁵ Kpá kenée gi do kací éyí miánu, zí 'dí'bi kó'do bì kí éyí miéwé siminé ní, zíá úku ledre kídí, "Bì simi kó'do ba sámamá bì 'di'biogu mikánda yéme ledre dongaráse kí Lomo ní. Idísé éwé a zíse ndísiyé kí sómúndíki ledremá."

²⁶ Simi bì ásé ndísi ánu ambata néé kpá kí éwé sáma néé ní ní, ndísiyé néé go 'dódotátá ledre gi ro miúyu Ngére Yésu ndéréoguné gi simi sindí kadra bì karanée ní ndá'baogu simi a ní.

27 Togú 'yi lurú éyí miánu 'bi sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu lá káa zí owú ledre cíku'dée, zíá ndísiñé ánu a yeme roné gi roa miyéme wá, 'yi née luyú ledre go cù ro Ngére Yésu.

28 Togú ílisé go ánu éyí miánu 'bi sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu yá, idísé órú rosé bilámáne kpó kpó kí, ásé nda fú 'dí'bi éyí miánu ánu a kí éwé sáma.

29 'Yí bi ndisi ánu éyí miánu née kí éwé sáma née lá káa zí gbékpí éyí ní, Lomo ni 'dó'do wo bísinyíne.

30 Née sí ledre bi ndiyá ndisi méngi ngítí géyi 'yi e gi dongaráse, zí ngítí géyi ndisi kí ó'bóye bísinyíne, gi zí keyí née tú'dú ngítí géyi uyuni go.

31 Togú ndísiżé órú rozé bilámáne zíze ndísiżé ánu éyí miánu 'bi sómúndíki ledre miúyu 'bi Ngére Yésu yá, éyí bi bi ni sínyí ro Lomo zíá 'décí ngbanga rozé gi zíá bísinyíne ní ndaa.

32 Togú Ngére Yésu i'bí 'do'dó rozé yá, ndaa bísinyí ledre wá. Ndisi née énzi komozé gi ro zíze óto komozé duú roné, zíne yómo zée simi bi karanée, née ni 'décí ngbanga 'yi ga bi ngunguní ledrené wá ni.

33 Togú yókosé rosé go do bi éyí miánu 'bi sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu yá, idísé sóngó lafúse kí, zíse nda ánu éyí ma'dáa ndro.

34 Togú lúrusé miyóko rosé née 'bú ndisi méngi séé kíngaya yá, bilámá a kí'dí bi ásé go ìnyi gi 'be ni, idísé ánu owú éyí kí. Gi ro kí'dí bi ásé nda ánu éyí miánu 'bi sómúndíki ledre miúyu Ngére Yésu ní, zíse ánu a ndoo do bilámá misi'di, bísinyí ledre utúasá idí simi a wá.

Togú ngítí géyi yata ledre e niyí bo yá, máayí úku yée zíse simi bi máogu go zíse simi Koríndo íri ní.

12

Roko'bú 'Dówú Lomo

1 Owú 'bi Babá e, máili idísé ówoyéme ledre gi ro ledre ga bi 'Dówú Lomo ndisi méngi yée zíse ní bilámáne.

2 Simi bi koo ngará ngúngusé aka ledre Ngére Yésu wá ní, ndísisé koo óto úndru lomo ga bi yemení yée kí sili 'yi ní.

3 Gi zí keyí née máuku zíse, 'yi bi ngará 'Dówú Lomo ndaa simi a wá ní, ndisi ukusinyi ledre gi do bi Yésu ne. 'Yí bi kí 'Dówú Lomo siminé ní, ndisi úku ledre fúo kídi, "Yésu ni Ngére."

4 'Yíma'dí e za mbá niyí kí moko eyé e mbá mingúngúcua. 'Dówú Lomo bi kí'e'do ní ifibáyi moko née zíye ne.

5 Abú 'yi ga bi 'bi Kírésito ndísiżé méngi toso moko e mingúngúcua yá, ménginí née mbá moko 'bi Ngére Yésu bi kí'e'do ní.

6 Tú'dú moko ga bi za mbá ndísiżé méngi yée mingúngúcua née, Lomo bi kí'e'do ní ndisi í'bí roko'bú zíze ndísiżé méngi moko ga gére née kíe ne.

7 'Dówú Lomo ndisi í'bí roko'bú zí 'yi e gi ro zíye ndísiyé sáká lafúye kíe.

8 I'bí roko'bú zí ngítí géyi 'yi e gi ro zíye ówoyéme kúrú Lomo bi ekéní ní kíe bilámáne. Zíá i'bí zí ngítí géyi 'yi e roko'bú 'bi úkuogu ini ledre gi simi miéké kúrú Lomo zí lafúye. Éyí ga gére née oguní mbá gi zí 'Dówú Lomo.

9 I'bí zí ngítí géyi 'yi e roko'bú 'bi ngúngu ledre 'bi Lomo kíngaya, zíá i'bí zí ngítí géyi 'yi e roko'bú 'bi íni ini zí Lomo geré zí ndiyá úkúne gi ro 'yi 'dá'ba.

10 I'bí zí ngítí géyi 'yi e 'bi ené roko'bú 'bi méngi mingburoko ledre ga bi 'yi e utúasání méngi yée kí gbékpí roko'búyé wá ní kíe, 'bi ngítí géyi 'bi ené úkutátá ledre bi Lomo ukui'bí ní. 'Bi ngítí géyi 'yi e 'bi ené roko'bú 'bi ífiyéme simi ledre e wo bi gi zí 'Dówú Lomo kí wo bi gi zí bicayi lomo e ní. Zíá i'bí zí ngítí géyi 'yi e 'bi ené roko'bú 'bi ndisi ódro

sími ríkí tú'dú tara e. 'Bì ngítí géyi 'bì ené roko'bü 'bì ówo ini ledre gi sími ngítí géyi tara e do ndísiyé úku 'dódo a zí lafúye.

11 Bikérí 'Dówú Lomo bì kíé'do ní ndisí ifibáyi tú'dú moko ga bi míngúngúcua née zí 'yì e ne kací ili ledre ené.

Kuru'bü 'yima'dí ni kíé'do bi tókoga tú'dú

12 Ledre gi ro 'yima'dí e ní cé kenée. Abú bi tóko 'yima'dí niyí tú'dú yá, kuru'bü 'yima'dí ní duú kíé'do. Ni kpá kenée gi rozé azé tú'dú, tokozé rozé mbá ro Kírésito Yésu bì kíé'do ní.

13 Togú azé gi sími kúfú Yúda e, togú mbú gi sími Girígi e, togú mbú owúkúlú e, togú azé lá gbékpí 'yì e yá, i'bíní babatíza zíze mbá sími roko'bü 'bì 'Dówú Lomo bì kíé'do ní. Zí 'Dówú Lomo ma'dáa ndisíné símizé kí í'bí roko'bü ledre e zíze.

14 Lúrútókosé aka ledre née lá gi ro 'yima'dí. 'Yima'dí ní kuru'bü éyí kíé'do bi tókoga niyí 'bì eyé nda tú'dú.

15 Togú sindí uku ledre kídi, ngará née ndaá síli wá ní, née ndaá 'bì ené ngúru éyí gi ro 'yima'dí wá. Abú kenée yá, sindí ní kpá fú ngúru éyí gi ro 'yima'dí.

16 Kpá kenée togú mbílí uku ledre kídi, ngará née ndaá como wá ní, née ndaá 'bì ené ngúru éyí gi ro 'yima'dí wá, Abú kenée yá, mbílí ní kpá fú ngúru éyí gi ro 'yima'dí.

17 Sara togú kuru'bü 'yima'dí ní koo lá duú como ní, ní nda ndisí úwú ledre kí 'di? Togú kuru'bü 'yima'dí ní koo lá duú mbílí ní, ní nda koo ndisí ótulúrú ndonyo éyí kí 'di?

18 Éyí ga bi rozé ní za mbá, Lomo oto yée kí sí ne gi ro zíye ídye kpá mbá kí moko eyé e.

19 Togú kuru'bü 'yima'dí ní lá duú éyí bi kíé'do ní, 'yì máa née ní nda koo ndisí méngi moko lárá a káa be 'di?

20 Abú éyí niyí ro 'yima'dí tú'dú ndisíní méngi moko e mbá míngúngúcua yá, kuru'bü 'yima'dí ní duú kíé'do.

21 Komo utúasá go úku ledre zí síli kídi, "Síli máli yíj wá?" Do utúasá go úku ledre zí sindí kídi, "Sindí máli yíj wá."

22 Ngítí géyi éyí niyí bo rozé, lurúzé yée káa zí éyí bi ngará moko ndaá símiyé wá ní. Togú éyí ga gére née ndaní koo wá, káa bi utúasázé méngi yeme moko wá.

23 Tú'dú éyí e niyí bo rozé, niyí kí ledreyé owóowó. Ngítí géyi niyí bo, niyí 'bì eyé 'bì dokuwu. Gi zí kíeyí née, zíze ndisizé ési bongó rozé káa bi azé ndisí gámá kí dokuwu ke.

24 Ngítí géyi éyí niyí bo rozé utúasázé ótoécí yée miotoécí wá, éyí ga bi rozé née za mbá, Lomo yeme yée kí sí ne, abú lurúzé ngítí géyi káa zí moko ndaá símiyé wá yá, niyí mbá kí ledreyé mbá owóowó.

25 Gi zí kíeyí née, wo bi romo do ezené do ndisí 'yì ifí símiyé gi zíia miífi ní ndaá.

26 Káa zí bi éyí ga bi rozé niyí mbá kíé'do ní, togú ngúruyé ní go ówo yá, zí éyí ga bi rozé née ówoyé kpá za mbá. Togú éyí owo ro ngúruyé wá, zí rozé idíne kpá za mbá bikídríne.

27 Sée 'yì ga bi 'bì Kírésito ní, idísé ówo a kídi, abú ásé tú'dú yá, ásé mbá mitókosé ro Yésu bì kíé'do ní.

28 Née sí ledre bi Lomo ifibáyi moko e zíze gi zíia mbá míngúngúcua ní. Mízeñi a, zée ga bi gelé zée káa do 'yímikása ga bi 'bì Ngére Yésu ní. Gbre, 'yì e 'bì eyé nda nébi e. Ota, 'bì eyé yée ga bi 'yì 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yì e ní. Zí ngítí géyi idí 'bì eyé 'yì méngi míngburoko ledre ga bi kí roko'büyé ní. Zí ngítí géyi idí 'bì eyé 'yì íni ini do 'yì ndiyá e, zí ndiyá ndisí úkúne gi ro'yì. Ngítí géyi 'yì e niyí 'bì eyé 'yì sáká lafúye. Ngítí géyi 'bì eyé 'yì ótoyéme misi'di moko zí lafúye. Ngítí géyi 'bì eyé 'yì ódro sími ríkí

tara e káa zí bì 'Dówú Lomo i'bí roko'bü a zíye ní.

²⁹ 'Yì e ndaní eyé mbá 'yimikásá 'bì Kírésito wá, ndaní kpá mbá nébi e wá, ndaní kpá mbá 'yì 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yì e wá, ndaní kpá mbá kí roko'bü 'bì méngi mingburoko ledre zíye wá.

³⁰ Ndaní kpá mbá 'yì íni ini do 'yì ndiyá e zí ndiyá ndísi úkúne wá. Ndaní kpá mbá 'yì ódro simi ríkí tara e wá, ndaní kpá mbá 'yì úkuógu ini ledre e gi simi ngíti géyi tara e wá.

³¹ Ídisé óto komosé gi ro bilámá míméngi ledre bì 'Dówú Lomo i'bí wo zíse gi ro zíse ndísi sáká lafúse 'yì ga bì 'bì Kírésito kíe ní.

Ba go éyì bì kí ledrené owóowó máili úku a zíse ní.

13

Óto 'bú lafú'yì e

¹ Togú máayí 'yì úku ríkí tara ga bì do sogo kángá ba, zíma kpá úku tara ga bì maláyika e ndísiní úku a duú ye ní, togú 'bú 'yì e ndaá domá wá, éyì ga bì mánndísi méngi yée néee mbá, moko ndaá simiyé wá.

² Kpá kenée togú máayí nébi 'yì úkutátá ledre 'bì Lomo zí 'yì e, togú máayí kpá 'yì bì ɳgungu ledre 'bì Lomo go kíngaya, máowoyéme ledre gi ro mingburoko ledre ga bì 'bì Lomo ní mbá bú bilámáne bì utúasá bú óto máa zíma méngi mingburoko ledre kíe ní, togú 'bú 'yì e ndaá domá wá, ṣanga, moko ndaá simi tú'dú ledre amá ga gére néee za mbá wá.

³ Simi ledre ga gére néee mbá, togú má'dí'bi éyì ga bì zíma 'be ní mbá í'bí yée zí 'yì lerí e, zíma kpá ótoómo romá za cù zí ezeokó Kírésito úfu máa gi zíá bì máayí go 'yì 'bì Kírésito ní, togú 'bú 'yì e ndaá domá wá, ṣanga, ledre amá ga gére néee mbá moko ndaá 'bì ené simiyé wá.

⁴ 'Yì óto 'bú 'yì e ni 'yì simikütü, ni 'yì méngi bilámá ledre zíye. 'Yì

óto 'bú 'yì e ndaá kpá 'yì mongú mimbé'de gi ro éyì 'bì 'yì e wá, ndaá kpá 'yì ilí wá.

⁵ Óto 'bú 'yì e ndaá 'bì ené ndísi méngi bisinyí ledre zíye wá. 'Yì óto 'bú 'yì e oto ené roné zí 'yì e fú lá 'dá'dá wá, nda kpá 'yì 'bì simi késí wá, nda kpá 'yì óto ledre siminé wá.

⁶ 'Yì bì ni kí 'bú 'yì e doné ní, togú bisinyí ledre mengi go zí ngíti 'yì yá, bi ndísi síný roa misinyí. Ndísi idí kí rokinyi simi bì bilámá ledre mengi go zí lafúga ní.

⁷ Óto 'bú 'yì e ni ótoómo bisinyí ledre bì 'yì mengi ni zíá, 'yì óto 'bú 'yì e, 'bú ledre 'bì 'yì e nzulú ené doa wá ndísi lúrú ledre eyé zíne mbá ma'díi, kací kadra mbá mimbé'dea ni fú lá kí rokinyi gi ro zí bilámá ledre ndísi méngi roné zíye. Zí 'bú 'yì bì mengi bisinyí ledre néee kpá fú idíne zíá simi ledre e mbá.

⁸ Óto 'bú 'yì e ni éyì bì ngará ukú wá ní. Abú áyí ba nébi, abú áyí 'yì owo ríkí tara e, zíyi idíyi 'yì úkuógu ini ledre gi simi ríkí tara e, zíyi idíyi kí mongú ówo ledre gi ro ledre 'bì Lomo, éyì ga gére néee mbá ndísiní úkú eyé miúkú zí óto 'bú 'yì e idíakáne duú ne.

⁹ Zée 'yíma'dí e, utúasázé ówoyéme ledre 'bì Lomo lá kí roko'buzé wá, gi zíá tú'dú ngíti géyi ledre e niyí aka bo zí Lomo lurúzé aka yée wá.

¹⁰ Simi bì karanée Lomo otoyeme ledre ga bì ili yée ní go mbá ní, azé lúrú ngíti géyi ledre ga bì lurúzé aka yée wá ní mbá kí komozé.

¹¹ Simi bì koo máayí aka owú ní, miódromá kí misómú ledre amá kí miméngi ledre amá e mbá niyí koo 'bì owú e. Nda té simi bì mángbóróogu go mongú ya'dá 'yì ní, zíma nda ndísimá méngi duú ledre ga bì 'bì mingburoko 'yì e ní.

¹² Cakaba ní, azé aka simi ledre 'bì Lomo káa zí minzéré owú e ní, gi zíá owoyemezé aka za mbí mbí wá. 'Búo simi bì karanée oguzé go za cù 'be 'bì Lomo íri ní, zíze nda

ówoyéme mbigí ledre 'bì Lomo zaá bìlámáne kpá káa zí bì wo Lomo ma'dáa owoyeme zée kí míméngi ledre ezé e ní. Káa zí bì máayí aka ba ní, máówoyéme aka ledre 'bì Lomo za kíngaya wá, máayí ówoyéme a sìmì bì karanée máógù go 'be 'bì ené íri ní.

¹³ Ledre e niyí bo ota, ngúngu ledre 'bì Lomo, óto komo 'yì gì ro ledre ga bì Lomo yemeomo yée gì rozé ní, nda óto 'bú lafú'yi e. Gi dongará ledre ga bì ota née mbá, óto 'bú 'yì e okpó romo do lafúne e mbá gì zía Lomo ní dosí a ne.

14

Tákpasílì 'bi ódro simi ngítí géyi tara e

¹ Mongú ledre esé, ídísé ndísí óto 'bú 'yì e za kíngaya, zíse óto mimbé'desé ro ledre ga bì 'Dówú Lomo ní ndísí 'dódo yée zíse ní. Mongú a, 'dódo ledre bì Lomo ukui'bí ne ní zí 'yì e.

² Gi zía togú 'yì ndísí ódro simi ngítí tara bì ngárá tú'dú 'yì e owoní wá ní yá, ledre bì 'yì née ndísí úku a ní, Lomo uwú dñú ne gì zía née yì ené miótocéci ledre bì 'Dówú Lomo ndísí úku'bí a ne ní.

³ Togú 'yì 'dodo ledre bì Lomo ukui'bí ne ní zí lafúne yá, ledre née ní geré sáká lafúga ga gére née zíye ídíye kí roko'bü royé zíye ndísíyé bìlámáne.

⁴ 'Yì bì ndísí úku ledre 'bì Lomo lá dñú simi tara máa bì lafúga owoní wá ní, uku ledre née yì ené dñú zíne ngúcuné. Togú uku ledre 'bì Lomo zí 'yì e simi tara bì 'yì e owoní mbá bú ní, ní idí mongú sáká éyì zí tú'dú lafúga. Gi zía niyí uwúyéme ledre 'bì Lomo zíye ngúngu ledre Ngére Yésu.

⁵ Ni kóo idí bìlámáne togú ásé ba kóo mbá kí roko'bü 'bì ówo ngítí géyi tara e zíse. Mongú a, 'yì idí idí kí roko'bü 'bì 'dódo ledre bì Lomo ukui'bí ne ní zí lafúne gì ro zí lafúga máa ga gére née ngúngu ledre Yésu.

⁶ Owú 'bì Babá e, togú máógù 'dódo ledre bì Lomo ukui'bí ní zíse sìmì ngítí tara bì ngárá ówosé wá ní, É'e útúásásé ówo ini ledre gì sìmì a wá. 'Búó togú má'dódo ledre 'bì Lomo zíse, sìmì tara bì ówosé bú ní, ásé fú ówoyéme ini ledre gì sìmì a.

⁷ Togú sìmì ke'bì, micéyé kí kídrí kí alabiri, 'di'bioguní bìlámá gboruyé wá ní ambí ní lé'bé ke'bì ne? 'Yì lé'bé ke'bì ndaá.

⁸ Kpá kenée togú dibili ówúyéme roné gì ro mara wá ní, 'yì e niyí yóko royé lárá a káa be 'di?

⁹ Gi rosé kpá kenée, togú ódrosé zí 'yì e sìmì tara bì ngárá owoní wá ní, niyí uwúyéme a lárá a káa be 'di? Uwúyemení eyé ini ledre gì sìmì a wá.

¹⁰ Tú'dú ríkí tara e niyí bo do sogo kángá ndisíní mbá úkuogu ini ledre e.

¹¹ Togú 'yì ódro zíma sìmì tara bì ngárá máówo ini ledre gì sìmì a wá ní, 'yì née ndazé kéne gì sìmì kúfú kí'e do wá.

¹² Ndísisé sómú ledre kídí 'Dówú Lomo idí í'bí roko'bü zíse gì ro méngi moko kíe. Káa zí bì goó kenée ní, ídísé íni ini zí Lomo idí í'bí 'Dówúne zíse gì ro zíse ndísisé sáká lafúse e gì ro zí moko 'bì Kírésito ngbóróné dongaráse.

¹³ Kpá kenée, togú 'Dówú Lomo 'dodo ledre zíyi ndísíyí úku a sìmì ngítí tara yá, idí ndú'yú Lomo idí í'bí roko'bü zíyi, gì ro zíyi úkuogu ini ledre gì sìmì ngítí tara máa née zí lafúyí e ówoyéme a bìlámáne.

¹⁴ Togú máíni ini zí Lomo sìmì tara bì ngárá máówo ini ledre gì sìmì a wá ní, lomo romá ndisí íni ini née lá dñú ne cíyí a ndaá yana mimbé'demá wá.

¹⁵ Gi zí kéyi née ní, ngítí géyi yá ledre ga bì mánidisí úku yée sìmì ini zí Lomo ní, 'Dówú Lomo owoyeme dñú ne, ngítí yá zíma ówoyéme a. Ngítí géyi yá, zíma ndisimá kófó iři Lomo máówo ini ledre gì sìmì a wá, ngítí géyi yá zíma ówo ini ledre gì sìmì a.

16 Togú ndísí í'bí mbófo éyí zí Lomo sìmì tara bì kpí ní, sara 'yí maa wo bì dongaráse ore ngará owo tara maa née wá ní, ní ngúngu a kídí, "Idí kenée" ní lárá káa be 'di?

17 Ambí owo ne, ngítí geyí yá, ledre ga bì áyí ndísí úku yée née yí eyé mbá bilámá ledre. Nda lá togú 'yí e uwúní ini ledre maa née wá, éyí bì ní sáká yée gi sìmì a ní ndaá 'bì ené e wá.

18 Máí'bí mbófo éyí zí Lomo gi zía mändísí ódro sìmì ríkí tú'dú tara e rómo dosé kíe mbá.

19 Togú nda dongará tú'dú 'yí e yá, mändísí ódro zíye sìmì tara bì owoní bú ní. Abú máúku lá owú ledre cúku'dée, zíye ówo ini ledre gi sìmì a yá eme romo do wo bì máayí úku tú'dú ledre sìmì tara bì kpí owoní ini ledre gi sìmì a wá ní.

20 Misómú ledre esé sìmì ledre 'bì Lomo ndaá idí káa zí 'bì minzéré owú e wá, idísé idí tí mingburoko 'yí e. Togú nda sìmì méngi bisinyí ledre yá, idísé ási ndásé méngi bisinyí ledre wá.

21 Ní miékéné sìmì miéké kúrú Lomo kídí,
"Máa Ngére Lomo, abú mákása 'yí lóngó e
ndéré úku ledre amá sìmì tara
bì kpí ní,
zíma kpá ódromá zí 'yí ga gére née
yá,
iliní eyé uwú wá."

22 Togú Lomo ódro zí 'yí ga bì ngunguní ledre ené wá ní sìmì tara bì ngará owoní wá ní yá, ili née zí 'yí maa ga gére née óguyé zíne. Togú nda zí 'yí ga bì ngunguní ledre ené go ní, ndísí ódro zíye kí tara bì owoní bú ní gi ro zíye idíye fú kí roko'bü royé.

23 Togú yókosé rosé kí tú'dú 'yí e do bi kíé'do íni ini zí Lomo, zíse ndísisé ódrosé dñú sìmì tara bì ngítí geyí 'yí e owoní wá ní yá, 'yí ga bì dongaráse ore ngunguní aka ledre 'bì Lomo wá ní niyí úku ledre kídí sìmì dosé sinyí go misinyí gi zía bì

owoní ini ledre bì ndísisé úku a née wá ní.

24 Togú 'yí bì ngúngu aka ledre 'bì Lomo wa ní ogu ólú dongaráse do bi ini zí Lomo, ndísisé ódro sìmì tara bì 'yí née owoyeme ledre gi sìmìa bú ní, 'yí née ní geré óyóló'bó sómú ledre ené, zíya úku ledre kídí ábuwá ledre ga bì née ndísí méngi yée ní emení ngú zíya ngúngu ledre 'bì Lomo.

25 Kpá kenée, togú 'yí lúyú ledre ní dongaráse, ndísisé úku ledre 'bì Lomo sìmì tara bì owo bú ní, ngíri ní útú sìmì a zíya úkuogu lúyú ledre ga bì koo miótociné do mimbe'dea ní. Nda gi ore, zíya tónóne mbófo Lomo. Zíya úku ledre kídí, "Lomo ní dongaráse ona."

Ledre gi ro ini zí Lomo

26 Owú 'bì Babá e, togú yókosé rosé go do bi kíé'do íni ini zí Lomo, zí ngítí 'yí gi dongaráse idíne kí ke'bì mbófo Lomo yá, née bilámá ledre. Togú ngítí 'yí ní 'bì ené kí lorú gi ro lórú lafúne kíe yá, ní bilámáne. Togú ngítí 'yí ní kí ledre bì Lomo ukui'bí zíya ní, ili úkutátá a zí lafúne e yá, ní bilámáne. Togú ngítí 'yí ní kí roko'bü 'bì ódro sìmì ngítí tara yá, ní bilámáne. Togú ngítí a ní 'bì ené kí roko'bü 'bì úkuogu ini ledre gi sìmì ngítí tara yá, ní bilámáne. Idísé méngi éyí ga gére née mbá kenée do bilámá misi'diné gi ro zíya óto ledre 'bì Kírésito zíya idíne kí roko'buné simisé.

27 Togú 'yí e niyí bo, iliní gi ro ódro sìmì ngítí geyí tara e yá, ndaní idí tú'dú wá. Idíní idí lá 'yí e gbre kí ota zíye ndísí ódroyé kékjé'do gi ro zí ngítí geyí 'yí e ndisíyé úkuogu ini ledre gi sìmì ledre ga bì niyí ndísí úku yée née zí lafúye.

28 Togú ngítí 'yí bì zíya úkuogu ini ledre gi sìmì ngítí geyí tara ga gére née ndaní wá yá, 'yí ga bì iliní ódro sìmì ngítí geyí tara e née ndaní ódro

fúó fúó wá. Idíní ódro lá cíkí gi do mimbé'deyé Lomo ni úwú a.

²⁹ Togú yókosé rosé go do bi íni ini zí Lomo yá, lá duý 'yi e gbre kí ota idíní úkutátá ledre bì Lomo ukui'bí zíye ní ye, ngítí géyi 'yi e idíní ndísi 'bì eyé lá lúrú bi simi ledre ga bi lafúye ndísiní úkutátá a née togú ukuní née tí ledre bì Lomo ukui'bí zíye ne ní yá.

³⁰ Togú Lomo ukui'bí ledre zí ngítí 'yi, ni go úkutátá a, zí Lomo kpá úkuí'bí ledre zí ngítí 'yi gi ro úkutátá a yá, 'yi máa wo bì gáa ndísi úkutátá ledre 'dá'dá née, idí ótoómo bi zí ezené née kpá ódróné.

³¹ Ndásé ínyi ndro simi sindí kadra kí'e'do úku kúrú Lomo wá. Ídísé ndísi úku kúrú Lomo kékí'e'do. Gi do bì zíse ówoyéme ledre 'bì Lomo zíse ídísé kí roko'búsé.

³² 'Yi ga bì ndísiní úkutátá ledre bì Lomo ukui'bí ni 'Dówú Lomo ndísi 'bì sindí kadra gi roa ne zíye.

³³ Gi zía Lomo ni yi ené 'yi 'bi bikídrí, ndísi ótoyéme ledre ené e mbá miótoyéme.

Simi bì 'yi ga bì 'bi Kírésito yokoní royé go gi do bi e mbá ndísi íni ini zí Lomo ni,

³⁴ kará e ndaní idí káa do manda e ndísi 'dódo ledre 'bì Kírésito zí 'yi e wá. Idíní idí sí lorú 'bì ya'dá 'bì eyé e káa zí bì ni miékéne simi lorú bì Músa eké ni.

³⁵ Togú ngítí géyi ledre e niyí bo iliní gi ro ówoyéme a yá, idíní ndú'yú ya'dá 'bì eyé 'be. Gi zía ni miékéne kará e ndaní ódro do bi yóko ro'yi do bi 'bì ini zí Lomo wá.

³⁶ Sée 'yi 'bi Koríndo, óworómose esé ledre 'bì Lomo gi do ngítí géyi 'yi e wá. Ndásé esé kpá se mizefi 'yi ga bi ledre 'bì Lomo oguutu roné zíye ni wá.

³⁷ 'Yi bì owo roné bú kídi née ni 'yi úkutátá ledre 'bì Lomo zí 'yi e ní, idí kpá ówo a kídi ledre bì máéké zíse ba ni lorú gi zí Ngére Yésu.

³⁸ Ledre bì máéké zíse ba 'yi bì lurú kí ledrené owóowó wá ni,

ndásé kpá lúrú wo kí ledrené zíse owóowó wá.

³⁹ Mongú ledre esé idí idí úku kúrú Lomo zí 'yi e. Togú ngítí 'yi ili kpá úkutátá kúrú Lomo simi ngítí tara yá, ndásé úcúomo wo wá.

⁴⁰ Ídísé ndísi méngi yéme ledre e mbá míméngi yéme do bílámá misi'diné.

15

Miúrú Yésu gi simi umbu

¹ Owú 'bì Babá e, máili úku ándá ledre zíse gi ro bílámá ledre koo má'dódo zíse gi ro Kírésito Yésu, zíse ngúngu a kí mimbé'desé kí'e'do ni.

² Bílámá ledre née ni óto sée zíse ndíki trídrí bì za fí ni. Togú karanée zíse zángá trídrí yá, kídi ngúngusé esé koo ledre máa née kí mimbé'desé kí'e'do wá.

³ Máéké zíse ba ledre bì 'Buzé Lomo 'dodoyeme ni, ni ledre bì kí ledrené owóowó ni, kídi Kírésito uyu koo simi lúyú ledre eze, káa zí bì ni miékéne simi miéké kúrú Lomo ni,

⁴ do koo óto wo. Nda simi sili ota zía úrúne, Ledre née mengi koo roné tí cé káa zí bì miéké kúrú Lomo uku ni.

⁵ Zía koo 'dódo roné zí Pétero kpá kí ngítí géyi lafúga bì koo niyí kíye sokó doa gbre (12) ni.

⁶ Zía koo kpá 'dódo roné zí tú'dú ngítí géyi 'yi e rómoní ci ínyi (500) go. Abú ngítí géyi uyuni koo go yá, tú'dú ngítí géyi niyí aka bo kí komoyé.

⁷ Zía koo kpá 'dódo roné zí Yakóbo, nda gi do kací a née, zí 'yimikása ené e za mbá.

⁸ Odú a nda duý zía ógu 'dódo roné zíma 'duo kakara káa zí owú bì utúogu miútúogu sindí kadra ené 'bì árá utúasá ené wá ni.

⁹ Máayí gi dongará 'yimikása ga bì gbála 'dá'ba ni. Miútúásá koo gbawá idíma káa do 'yimikása 'bì Yésu gi zía mánidisí koo méngi 'yi ga

bì 'bì Yésu ma'dáa ní bisinyíne kpá kí úfu ngítí géyi.

¹⁰ Símì ledre ga gére née mbá, Lomo oyó sogené zíma wá. Gi zí kéké née, zíma ídima káa zí bì máayí ba. Ídrì mimbé'dené romá zíá í'bì moko ené zíma ndísimá méngì a. Abú máméngì moko ené née za kí roko'bùmá mbá rómo ngítí géyi 'yì e kéké yá, yì ené gi zí roko'bù bì Lomo i'bì zíma ní.

¹¹ Ídisé ówo a kídí ledre 'bì Ngére Yésu ní yì ené duú kéké'do, togú má'dodo máa zíse, togú ngítí géyi 'yì e 'dodoní ye, née duú ledre bi kéké'do ngúngusé ní.

Miúrú 'yì e gi simi umbu

¹² Togú máa kí ngítí géyi lafúma e, 'dodozé koo ledre go zíse kídí Lomo uru koo Kírésito gi simi umbu ní, sara mengi káa be 'di zí ngítí géyi 'yì e gi dongaráse ndísi íti kangú kídí togú 'yì uyu go yá utúasá úrú gi simi umbu wá ní?

¹³ Máuku zíse togú úrú gi simi umbu ndaá yá, káa bì sí ledre bi zí Kírésito úrúne gi simi umbu ní ndaá.

¹⁴ Togú Kírésito nda koo úrú gi simi umbu wá, ledre ga bì koo ndísi 'dodo yée zíse ní moko ndaá simiyé mbá wá, moko ndaá kpá simi ngúngu ledre esé wá.

¹⁵ Azé koo idí go 'yì ranga e ro Lomo gi zíá ukuzé kídí uru koo Kírésito gi simi umbu. Ábuwá uru ené wo wá, 'yì e urúní eyé kpá gi simi umbu wá.

¹⁶ Idí yaá 'yì e urúní gi simi umbu wá, káa bì Kírésito urú ené kpá wá.

¹⁷ Idí Kírésito ndaá koo úrú gi simi umbu wá, ngúngu ledre esé née moko ndaá ba simi a wá, káa bì ásé aka ba fú lá 'yì lúyú ledre e.

¹⁸ Káa bì lafúze 'yì 'bì Kírésito ga kóna ngúnguní ledre a uyuni go ní, moko ndaá lolü ba simiyé wá, uyuni go fí.

¹⁹ Idí Kírésito nda koo idí kí roko'bù 'bì úrú gi simi umbu wá, zée

ga bì azé aka trídrì ba ní, éyì bì zíze óto komozé gi roa káa do trídrì bì za fí ní ndaá. Odú a azé koo idí kací komo 'yì e éyì bì moko ndaá simi a wá ní.

²⁰ Bilamá a Kírésito ní go ne mizefì 'yì bì urúutu roné ne gi simi umbu gi zí lafúze ga bì uyuni koo go 'dá'dá ní.

²¹ Koo 'desí ní, mizefì 'yíma'dí bì Ádama ní 'di'biogu lúyú ledre ne zí 'yíma'dí e ndísi úuyé. Kpá kenée Yésu bì Lomo kasaogu káa do 'yíma'dí ní urúutu roné ne gi simi umbu karaba zí 'yíma'dí e ndísi úrúye gi simi umbu.

²² Máuku zíse ma'díi, 'yíma'dí e za mbá niyí úyu miúyu gi zíá Ádama 'di'biogu umbu doyé ne. Yée ga bì ngúnguní ledre Kírésito go ní, togú uyuni go yá, niyí úrú.

²³ Gi zíá bì Kírésito ní ne mizefì 'yì bì urúutu roné gi simi umbu ní, zée ga bì 'yì ené e ní, togú sindí kadra 'bì úrú ogu go yá, azé úrú mbá.

²⁴ Simi bì Yésu romo komo roko'bù 'bì bicayi lomo e gi do sogo kángá ba go ní, zíá nda ótoómo bi zí 'Buné Lomo idíne ne Ngére za fí. Née go miúkú do sogo kángá kí bisinyí ledre ga bì siminé ní za mbá.

²⁵ Cakaba ní, Yésu ma'dáa ní aka fú ne Ngére do sogo kángá ba gi simi sindí kadra bì zíá rómo komo ezeokóne zíye idíye mbá sí sindíá ní.

²⁶ Odú ezeokó Yésu bì Yésu ní rómo komo a ní duú umbu.

²⁷ Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Lomo oto éyì e goó za mbá sí sindíá." Ndaá bì kídí Yésu ní kpá idí Ngére do Lomo ní wá, gi zíá Lomo oto wo ne zíá idíne káa do Ngére do éyì e mbá.

²⁸ Gi do kací a bì Yésu ní koo go Ngére do éyì e za mbá ní, zíá nda ótoómo bi zí 'Buné Lomo nda idíne ne Ngére doné kí éyì e za fí. Gi zíá wo Lomo, i'bí roko'bù ne zí Yésu zí Yésu idíne káa do Ngére.

29 Togú bì Lomo uru 'yì e gi simi umbu wá ní, sara 'yì ga bì i'bíní babatíza zíye do bi kací sumuyé ga bì uyuni ní, niyí nda méngi goó 'di? Sara togú Lomo uru ené 'yì e wá ní, éyí bì 'yì e ndisíní ngúngu ledre babatíza do í'bí a zíye gi roa ní 'di?

30 Aka nda zée, idí ndaá gi zía bì ya kídí 'yì e niyí úrú gi simi umbu ní wá ní, káa bì i'bízé ezé rozé ndisí 'dó'dóze gbékpíe wá?

31 Mái'bí romá zí umbu zíma ndisí 'dó'dóma gi ro Kírésito Yésu bì ni Ngére ezé née ndaá gbékpíe wá, gi zía ma'díi ni simi ledre ené. Zíma kpá ídima kí mongú rokinyi gi zía ngúngusé ledre ené go.

32 Máotóómo romá zí ngíti géyi 'yì ga bì 'bí Éfeso yée ga bì ngunguní aka ledre 'bí Lomo wá ní ndisí 'dó' do maa kíngaya née gbékpíne wá, gi zía máwo go bílámáne kídí úrú gi simi umbu ni bo. Idí ndaá koo kenée wá,

"Idízé lá ndisí ánu éyí e kí éwé éyí e, sındí kadra ogu go yá, zíze úyuzé."

33 Ndásé ótoómo rosé zí 'yì e londo sée wá. "'Yì bì sómú ledre ené ndaá bílámáne wá ní, ndisí sínyionzó ezené bì kí bílámá sómú ledre siminé ní."

34 Ídisé ótoómo ledre cayi 'bí 'yì ga gére née 'dá'ba. Zíse idíse tí fú bílámáse. Zíse kpá ótoómo méngi bisinyí ledre 'dá'ba. Ngíti géyi 'yì e niyí fú lá bo gi dongaráse owoní aka eyé ledre 'bí Lomo fú lá wá. Dosé owó gi zí ledre née wá gi zí 'di?

Umbu e niyí úrú kí mikánda sanáye roye

35 Ngíti 'yì ni ndúndu'yú kídí, "Togú 'yì uyu go miúyu ní ni nda úrú 'bí ené gi simi umbu lárá a káa be 'di? Ni ólúogu kí toso sanáne maa wo bì káa be 'di?"

36 Née kenée bicayi sómú ledre bi káa be 'di. Bì ndisísé 'dýí kúfú ní,

ndisí útu zía ólúoguné nyé kí kuру sókóne roné, mbé uyu kí?

37 Éyí ga bì ndisísé 'dýí yée ní, togú mbómú togú 'dýa, ndaá 'bí ené bì kídí 'dí'bisé kuru'bú éyí née 'dýí a ní wá, tí lá duú kúfú a.

38 Lomo ndisí nda í'bí mikánda saná zíye ne kací miyéme ledre ené.

39 Éyí trídri ga bì za mbá ní, Lomo i'bí saná zíye kpá za mbá minguungúcua. 'Yíma'dí togú bangá togú solú togú kénzé éyí ga gére née za mbá, toso sanáye ni mbá minguungúcua.

40 Éyí ga bì komo ere ní niyí 'bí eyé kpá bo tosóyé kí lámáye ni mbá minguungúcua gi ro éyí maa yée ga bì do sogo kángá ona ní.

41 Misúwu kadra ni kpí gi zí éfé, zí kele e idíye kpá kpí. Ngíti géyi ndisíní ndíci kí roko'búyé rómo do lafúye.

42 Ledre ni gi ro miúrú 'yì e gi simi umbu kpá kenée. Saná 'yì bì niyí óto wo kíe simi gu ní, ni wo bì ndisí úyu miúyu ní. Wo bì ni úrú kíe ní, ni nda 'bí ené toso saná bì ngará uyu lolu wá ní.

43 Togú 'yíma'dí uyu go yá zí saná a née ényené, roko'bú a ndaá lolu wá do óto a simi kángá. Simi bì Lomo ni nda úru wo gi simi umbu ní, saná a enye lolu wá, zíndá nda idíne kí roko'búné.

44 Sanáze bì azé kíe ba ní, ni 'bí do sogo kángá. Mikánda a bì Lomo ni i'bí a simi bì ni úru zée ní, ni nda idí simi roko'bú 'bí 'Dówú Lomo za fí.

45 Miéké kuru Lomo uku kídí, "Zí mizefi 'yíma'dí bì Lomo otoogu wo Ádama ní, idíne trídri." Zí gbre 'yì idí 'bí ené nda Yésu, 'yì i'bí trídri bì za fí ni zí 'yì e simi roko'bú 'bí 'Dówú Lomo ní.

46 Lomo otootu aka koo sanáze bì 'bí do sogo kángá ní. Nda gi do kací a née, zíndá ótoogu sanáze bì kí roko'bú 'bí 'Dówú Lomo ní.

47 Lomo yeme mizefi 'yíma'dí gi simi kángá, zíndá nda kasaogu gbre

'yíma'dí bì ní Yésu ni 'bì ené gi komo ere.

⁴⁸ 'Yì 'bì do sogo kángá niyí 'bì eyé 'yì ga bì 'bì Ádama ni gi zía ni 'yì 'bì do sogo kángá. 'Yì 'bì komo ere niyí 'bì eyé 'yì ga bì 'bì Yésu ni gi zía ni 'yì ené 'yì 'bì komo ere.

⁴⁹ Cakaba ni, azé aka káa zí mizefí 'yì bì 'bì do sogo kángá bì Ádama ni. Nda karanée zíze ídize káa zí Yésu bì ogu gi komo ere ni.

⁵⁰ Owú 'bì Babá e, sanáze bì 'bì do sogo kángá ba, utúasázé ndéré ndísi kíe komo ere 'be 'bì Lomo wá, gi zía ndísi úyu miúyu, zía ndísi énye ené kpá miénye.

⁵¹ Máuku zíse ma'díi, ndaá 'bì ené bì kídí Yésu ni ndá'baogú simi bì zée 'yì ené uyuonzózé rozé go mbá ni wá. Ni ndá'baogú ndíki ngítí geyí 'yì e gi dongaráze aka tí kí komoyé. Zía nda oyóló'bó sanáze mbá kpí mikkándané, yée ga bì uyuni go kí yée ga bì uyuni aka wá ni.

⁵² Ledre máa née ni líyi 'yì e miíyi simi bì niyí ímí díbili gi ro úru 'yì ga bì koo uyuni go ni, zíye ólúoguyé kí mikkánda sanáye roye née go saná máa bì enye lolu wá ni, zíze ídize kíye nda mbá trídrízé za fí.

⁵³ Rozé máa wo bì ndísi úyu miúyu, zía ndísi ényené kpá miénye ni, Lomo ni óyóló'bó a simi ngítí tosoné kpí ndaá lolu wo bì ni kpá fú úyu miúyu ni wá.

⁵⁴ Simi bì Lomo i'bí mikkánda saná go zíze mbá ni, zí ledre ma'dáa ídine tí káa zí bì ni miékéne simi miéké kúrú Lomo ni kídí, "Umbu, éyí ndaá lolu wá, roko'buyí ukú go."

⁵⁵ "Umbu, roko'buyí bì dozé káa zí ngére ni ndaá lolu wá, ukú go. Útuásá lolu ndísi í'bí éyí miówo do mimbé'dezé wá."

⁵⁶ Lúyú ledre ndísi 'dí'biogú umbu. Gi zía lúyú ledre ndísi óto loru 'bì Lomo káa do roko'bú zíne.

⁵⁷ Mbófo éyí zí Lomo kásaogú Ngére ezé Kírésito Yésu ogu úyuné

'dí'biogú umbu bì koo azé úyu a ze gi zí lúyú ledre ezé e ni gi komozé.

⁵⁸ Owú 'bì Babá e, káa zí bì goó kenée ni, idisé tóro simi moko 'bì Lomo ngbúó. Ndásé ótoómo rosé zí ngítí geyí ledre e 'dí'biogú séé wá. Gi zía kúrú moko 'bì Ngére Yésu bì ndísi méngi a née nderé ené gbékpíne wá.

16

Yóko késí gi ro kása a simi Yerusaléma

¹ Owú 'bì Babá e, togú gi ro yóko komo késí sáká lafúze 'yì ga bì 'bì Kírésito ni kíe yá, idisé méngi ledre bì koo máuku zí yée ga bì simi kángá bì Galatíya ni.

² Simi síli gi do kací Síli 'bì 'Dówúro mbá, idisé ndísi 'dí'bioto ngítí geyí késí e kpí kí irí lafúze ga gére ni, gi do bì zíma ógumá ndíki a nzíyiné gi ro zíma kása a sáká yée kíe. Gi zí wo bì ásé méngi a gbagbagba simi bì máayí go zíse íri ni.

³ Idisé kpá lúrúómo ngítí geyí 'yì e gi do ngará 'yì ga bì ásé kíye íri míméngi ledre eyé ni za mbá bílámáne ni gi ro togú móogú go zíse íri yá, zíma eké wáraka í'bí a kí késí bì yókosé ni do síliye gi ro zíye ndéré sáká lafúze ga bì simi Yerusaléma íri ni kíe.

⁴ Togú málúrú utúasá zíma ndéréma yá, zíze ndéréze kíye.

Miyéme ledre 'bì Páwulo

⁵ Ni koo idí tí bílámáne zíma ndéréma geré zíse íri, tí lá máili aka ndéré lúrú ngítí geyí lafúze 'yì ga bì 'bì Kírésito simi kángá bì Mekedoníya ni kí, máayí nda fú ógu zíse íri.

⁶ Togú móogú go zíse íri yá, azé aka lú'bú kíse zaá milú'bú kí. Gi zíá kí límí ba máili ndísi bi. Togú nda go kí ndumu yá, máayí nda fú ínyí ndéré do ngítí geyí bi e. Ili kpá zíse

sáká máa gi ro gámá ga bi mándisi kí gámá yée kací moko e ní.

⁷ Ndaá bílámáne zíma ógumá zíse íri lá 'dá'dága wá. Togú Ngére Yésu ḥguṇgu go zíma ógumá zíse íri yá, azé aka lú'bú kése zaá milú'bú kí.

⁸ Máayí aka idí fú simi Éfeso yáa gi simi sındi kadra bi 'bi Pénítakote ní.*

⁹ Máili aka fú ndisi simi gara bi Éfeso yáa gi zía Lomo ili aka zíma ndisimá 'dódo ledre ené zí 'yi ga bi yáa ní abú tú'dú ngiti géyi iliní kenée wá.

¹⁰ Togú Timatíyo ogu go zíse íri yá, ndásé lúrú wo lá kí komosé wá, idísé 'dí'bi wo simi sumu kí silihé sokó gi zía ní 'yi bi ndisi méngi moko 'bi Ngére Yésu kí mimbé'dené mbá kí'e'do kpá káa zí bi mán̄disi méngi a ní.

¹¹ Ndásé lúrúcái wo wá. Idísé sáká wo gi ro zía gámáne kací moko 'bi Ngére Yésu kí rokinyi do mimbé'dené kpá gi ro zía ndá'baoguné zíma yáa 'diya. Mán̄disi yáa óto komomá kací a kpá kí ngiti géyi 'yi ga bi 'bi Kírésito ní.

¹² Máuku ledre go zí Apólo eze 'yi mokozé o'bú'o'bú idíní ndéré kí ngiti géyi 'yi 'bi Kírésito lúrú sée íri. Másomú utúasá aka kací komoa wá, togú ndiki bílámá sındi kadra go yá, ní ogu lúrú sée íri.

Odu ledre zíse

¹³ Idísé 'dí'bi silihé ro ledre Kírésito sokó gi do bi zíse idíse kí roko'búsé do ndisi tórosé ngbúó.

¹⁴ Idísé ndisi óto 'bú lafúse e simi ledre e za mbá.

¹⁵ Káa zí bi ówosé Sitifáno kí 'yi 'bi 'be 'bi ené e mbá bú bílámáne niyí ye mizefi 'yi ga bi koo simi kángá bi Ákaya ḥguṇguní ledre 'bi Ngére Yésu zíye ndisiyé sáká 'yi ga bi 'bi Yésu ní,

* **16:8 16:8** Sındi kadra 'bi Pénítakote: Née silihé sokó doa jnyi doa kérí gi do kací Umbuokpó. Yúda e ndisini ogu simi silihé néee simi Yerusaléma íbi mizefi eyé eyé ga bi gi yáká ní zí Lomo. Née kpá silihé bi koo 'Dowú Lomo ogu do 'yi ga bi ḥguṇguní ledre ené ní. Ólo Lévi 23:15-21, Moko 'bi 'yimikása e 2:1-4.

¹⁶ máuku zíse, idísé 'dí'bi loru gi taru sitifáno kpá kí ngiti géyi 'yi ga bi niyí íri ḥguṇguní ledre 'bi Ngére Yésu go ní.

¹⁷ Simi bi koo Sitifáno ma'dáa, kí Forotonáto nda kí Akayíka oguní zíma yáa ní, abú ndásé yáa wá, máayí geré kí mongú rokinyi gi zíye zíma ndisimá mbófo yée kíngaya gi ro sáká éyí bi oguní kíe zíma gi zíse gíri ní.

¹⁸ I'bíní rokinyi go zíma kíngaya kpá káa zí bi ndisini íbí rokinyi zíse íri ní. Idízé ndisi mbófo yée kíngaya gi zíma ndisini go méngi moko 'bi Kírésito cù kí simiyé.

Odu ledre gi zí Páwulo

¹⁹ 'Yi ga bi 'bi Kírésito gi simi ngiti géyi gara ga bi simi kángá bi Ásiya yáa ní, i'bíní mandá zíse kíngaya. Akúwíla kí me'bené Purisíla nda kpá kí 'yi ga bi ndisini yóko royé 'be 'bi Akúwíla íni ini zí Ngére Yésu ní, i'bíní kpá mandá zíse kíngaya.

²⁰ Lafúze 'yi ga bi 'bi Kírésito yáa ní, i'bíní mandá zíse íri kíngaya. Idísé ndisi idí kí rokinyi dongaráse kací kadra za cé.

²¹ Máa Páwulo, máibí kása kpá mandá zíse íri.

²² 'Yi ga bi niyí oyó sogoyé zí Lomo ní, Lomo ma'dáa idí íbí 'do'dó royé. Ngére Yésu ndá'baogu mu 'diya.

²³ Ngére Yésu idí ndisi lúrú bi kacíse gi do bi zíse ndisise bílámáse.

²⁴ Kací kadra mbá ásé simi yana mimbé'demá sée 'yi ga bi 'bi Kírésito Yésu ní.

Gbre wáraga bì Páwulo eké zí 'yì ga bì sìmì Koríndo ní

Ledre gi ro gbre búku bì Koríndo ní

Páwulo eké ledre ba ne zí 'yì ga bì 'bì Kírésito sìmì Koríndo ngúru mongú gara sìmì kágá 'bì 'yì ga bì Girísi e ní. Eké ledre née zíye sìmì bì ní do mìsi'di mindéréne íri ní. Oto kóo dosí ledre 'bì Lomo go zíye íri, gi zí kényi née ili ndéréne íri 'bí yata bílámá sómú ledre zíye. Née sì ledre bì eké ledre ba kásá zíye íri gi roa ní. Abú ní tí kí ledre ga gére née kenée yá, bísinyí ledre ní fú lá yí ené bo dongaráye íri. Páwulo ili 'yì ga bì 'bì Kírésito née idíní yéme dongaráye 'dá'dá zíne kí óguné íri.

Ngítí géyi ukuní 'bì eyé kídí Páwulo ndaá 'bì ené mbigí 'yímikása 'bì Kírésito wá ndisi sìnyi késí 'bì Kanísa. Sìmì ledre bì eké ba, uku mbigí ledre gi roné kí ledre bílámá ledre 'bì Yésu bì Lomo i'bí zíne bì née ndisi úku a zí 'yì e ní. Sìmì kápita 9-10 'dodo ledre zí 'yì e gi ro káa zí bì niyí ndisi sáká 'yì ga bì 'bì Lomo kpá kí Kanísa ga bì do ngítí géyi bi e kí késí ga bì zíye née.

¹ Séé 'yì ga bì 'bì Kírésito sìmì gara bì Koríndo kí lafúse ga bì sìmì kágá bì Ákaya ní.

Máa Páwulo bì Lomo gelé máa káa do 'yímikása 'bì Kírésito Yésu ní, máéké wáraga ba máa zíse. Lúnduzé Timatíyo sìmì Lomo, bì azé kéye yáa ní, i'bízé mandá kéne zíse íri kíngaya.

² 'Búzé Lomo kí Ngére ezé Kírésito Yésu, idíní i'bí úndru zíse gi do bì zíse ndisise bílámáne.

Páwulo i'bí mbófo éyì zí Lomo

³ Mbófo éyì zí Lomo bì 'Bú Ngére ezé Kírésito Yésu ní. Ni ne 'yì bì

ndisi sáká zée do ríkí tū'dú mìsi'di e za mbá ní.

⁴ Lurúomo zée lá kí komoné wá, sìmì bì azé go sìmì ledre ní, ndisi sáká zée kí i'bí roko'bü zíze gi do bì zíze útúásáze ndisi sáká lafúze e sìmì ledre e káa zí bì ndisi sáká zée ní.

⁵ Ni kenée ma'díi, káa zí bì kóo Kírésito 'do'dó gi rozé ní, zée ga bì azé go 'yì ené e ní, azé 'dó'dó kpá kenée. Káa zí bì kóo Lomo ndisi i'bí roko'bü zíza sìmì bì ndisi 'dó'dó ní, Lomo ní kpá i'bí roko'bü zíze kenée.

⁶ Sìmì bì azé go ndisi 'dó'dó ní, zíze ndisi ndíki roko'bü kí komokenzi gi zí Lomo gi ro sáká sée kíe gi ro zíse ndíki trídri. Saká zée sìmì 'do'dó ga bì ndisíní ndíki zée ní gi do bì zíse ówo a kídí ndisi i'bí roko'bü zíze ne gi do bì zíze sáká sée. Sìmì bì ásé ndisi útusimisé cé káa zí bì ndisizé útusimizé ní.

⁷ Owozé go bílámáne kídí gi zíza bì ndisise go útusimisé sìmì 'do'dó kpá cé káa zíze ní, Lomo ní i'bí roko'bü zíze káa zí bì i'bí zíze ní.

⁸ Owú 'bì Babá e, utúasá miútúásá zíze úku ledre 'do'dó bì kóo 'dodozé sìmì Ásiya ní zíse. Née ndaá kóo 'do'dó wá, yí ené umbu, olúoguzé gi sìmì gu.

⁹ Lomo rozé ndaá lolü kóo wá, gi zíza owozé nda kóo tí go kídí azé yí ezé go umbu. Gi zí kényi née, zíze nda kóo ótoómo rozé mbá duú zí Lomo gi zíza roko'bü 'bì úru 'yì e gi sìmì umbu ní duú zíza.

¹⁰ Ma'díi, zíza kóo yómo zée gi tará umbu née. Owoyemezé go bílámáne kídí ní ndisi sáká zée fú kenée sìmì ledre e za mbá.

¹¹ Ídísé íni ini zí Lomo gi rozé. Sìmì bì ní ndisi sáká zée ní, ní óto tū'dú 'yì e zíye ídíye kí rokinyi do ndisiyé mbófo Lomo gi zíse.

Páwulo oyólo'bó ledre kóo yeme ní

¹² Dukuwu ndaá ro dozé wá. Ndisiyé ndisi kí dozé 'dága gi zíza ndisi bì ndisizé ndisi a kí 'yì e kpá kése ní ní do mìsi'di bì Lomo ili ní.

13 Togú mákása ledre go zíse yá, ndísisé ówoyéme a 'diya gi zía sómú ledre amá ndaa 'bi ené gbre gbre wá.

14 Abú ówoyémesé aka ledre ga bi ukuzé yée zíse ba wá, simi bi karanée Ngére Yésu ni ndá'baógu ní, ásé idí kí rokinyi kíze kpá káa zí bi azé kí rokinyi gi zíse ní.

15 Máowo go bílámáne kídí ásé kí rokinyi. Ni bílámáne zíma ógu andá romá zíse íri gi ro zíse idíse kí úndru za kíngaya.

16 Mizefí sómú ledre amá ni kídí, máayí ínyi gi simi kángá bi Ásiya ni ndéréma simi Mekedoníya. Máayí 'décí bi kpurú gi zíse gi ore kí lúrú sée. Kpá kenée simi mindá'baogumá, máayí ógu kpá kpurú gi 'dí zíse gi ore gi ro zíse sáká máa gi ro zíma ndéréma simi Yúdaya kángá 'bi Yúda e.

17 Ndásé lúrú máa káa zí 'yi bi togú yeme ledre go yá, zía ndísiné óyóló'bó a gbú gbú gbú ní wá.

18 Mándá 'yi óyóló'bó ledre wá, éyí bi máuku go ní, ni méngi roné tí káa zí bi máuku ni. Máuku néee ledre bi Lomo owo bú ní.

19 Kíresito Yésu Owú 'bi Lomo bi zée kí Timatíyo e kí Siliváno e ndísizé úku ledre a zíse ba ní, ni 'yi bi togú uku ledre go yá zía tí méngi a ní.

20 Ledre ga bi za mbá Lomo yeme yée gi ro yómo 'yima'dí ní, Yésu ogu mengi yée go mbá. Gi zí keyi néee, zíze ndísizé í'bí mbófo éyí zí Lomo. Zíze ngúngu a kídí "Idí kenée."

21 Wo, Lomo ma'dáa geléogu zée ne zía í'bí roko'bú néee zíze kíse gi do bi zíze ngúngu ledre Kíresito kíngaya zíze ndísi térozé ngbuó simi moko ené bi i'bí zíze ní.

22 'Dá'dá kasa 'dowúne simizé káa do mizefí sáká éyí zíze gi ro zíze ndísizé méngi duú ledre ené gi do bi zí 'yi e ówo a mbá kídí azé go mbigí 'yi ené e.

23 Lomo owo sí ledre bi máogu gi zíza zíse íri 'diya wá ní bú. Togú

máogu koo 'diya yá, máayí koo ódro zíse o'búo'bú.

24 Otozé ezé rozé zíse zíze idíse kí ledrezé owóowó wá. Ilizé zíze ndísi méngi moko 'bi Kíresito kíse ndro gi zíza bi ngúngusé ledre ené go ní gi do bi zíse idíse kí rokinyi.

2

1 Gi zí keyi néee, máoyóló'bó sómú ledre amá go kí ndéréma zíse íri káa bi máayí úku ledre bi ni óto ungú do mimbé'desé ní zíse ke.

2 Togú máoto ungú do mimbé'desé kí ódro bi o'búo'bú zí bi sinyíne rosé ní, ásé nda óto máa zí bi émené romá ní lárá a káa be 'di? Ótosé esé lolú máa zí bi émené romá wá.

3 Máodro 'dýi romá simi ledre bi máéké ba kenée gi zíza simi bi máayí ógu íri ní, ásé óto máa se zí bi émené romá. Rokinyi bi ásé idí kíe ní, ni óto máa ne zíma idíma kí rokinyi.

4 Simi bi koo máayí eké ledre néee zíse ní, rokinyi ndaa koo romá wá, bi sinyí koo romá misinyí zíza oto máa zíma ndísimá gi zíza gboó simi iní komomá. Máéké koo ledre néee zíse kenée gi zíza 'búse ofu domá go.

Ótoómo ledre zí 'yi lúyú ledre e

5 Togú ngúrusé luyú ledre yá, abú bi ni tí sinyí romá gi zíza yá ní, bi ni sinyí rosé mbá rómo domá.

6 'Do'dó bi í'bísé zíza gi zí ledre bi luyú wo néee ní utúasá go kíe kpini.

7 Bi ba ní, sindí kadra ogu go gi ro zíse ótoómo ledre zíza, zíse 'dí'bilúgu wo simi sumu dongaráse káa bi ni nda lúrú roné káa zí kembí moko ndaa lolú siminé wá ní ke.

8 Idísé fú lá 'dódo a zíza kídí ni ngúrusé bi 'bú a ni fú bo dosé ní.

9 Máéké koo ledre zíse 'dá'dá gi ro ówo a togú ásé tí óto úndrumá simi ledre ga bi mánidisí úku yée zíse ní yá.

10 Togú ótoómosé ledre go zí 'yi yá, máayí kpá ótoómo ledre zíza. Togú máotoómo ledre go zí 'yi yá, Kíresito Yésu owo tí go kídí ma'díi

máotoómo ledre go zí 'yì néé gi zía ótoómosé kpá ledre go zía.

¹¹ Ni miútúásáne zíse ndísisé ótoómo ledre zí 'yì bi luyú ledre go ní káa bi Satána ni ndíki bifúó zía ólúne dongaráze, gi zía owozé míméngi ledre ené bú.

¹² Sími bi máinyi ndéré sími gara bi Tóra gi ro úku ledre 'bi Kírésito zí 'yì ga bi íri ní, máayí ógu íri ní, Ngére Yésu olú go do mimbé'de tú'dú 'yì e niyí go nziyiyé ndísí sóngó bílámá ledre bi máogu kíe ní.

¹³ Gi zía bi ngará máogu ndíki lúnduzé Títo sími Lomo ore wá ní, má'dú'du nda kóo zíye ore lá ca, zíma 'dícíomo kacíma zíye, yóó zíma ndéréókpóma sími Meke-doníya.

¹⁴ Mbófo éyí zí Lomo zía óto Kírésito káa do mongú manda zía ndísí útúne zíze 'dá'dá sími ledre e za mbá kí mongú roko'buné káa zí mongú manda 'bi asikíri e ní. Zí Lomo ma'dáa ndísíné sáká zée zíze ndísizé úku bílámá ledre bi gi do bi Yésu ní zí 'yì e. Bílámá ledre néé inyi kóo zí 'yì e rómo do bikini ledre e mbá.

¹⁵ Azé zí Lomo kí ledrezé owóowó káa zí bílámá su'bú mindonyo ní. Kpá zí 'yì ga bi ɳguŋguní ledre Kírésito go ní, kí yée ga bi ɳguŋguní wá ní.

¹⁶ 'Yì ga bi ɳguŋguní ledre Yésu wá ní, ndísiní éré gi zí ndonyozé ngíri gi zía ndonyozé néé ní zíye káa zí ndonyo umbu ní gi zía niyí úyu kpá kenée. Ambí ní útúásá méngi moko 'bi Lomo ní ne? Nda zí yée ga bi ɳguŋguní ledre Yésu go ní ndonyozé ní zíye ndonyo trídri gi zía niyí ídí 'bi eyé trídri.

¹⁷ Ndazé ezé káa zí tú'dú ngíti géyi 'yì ga bi iliní ndísí úku kúrú Lomo gi do bi do í'bí éyí zíye ní wá. Ndísizé úku zí 'yì e mbigí ledre 'bi Lomo gi zía uzu zée, go utúasázé go komoa 'yì ga bi 'bi Kírésito ní gi ro moko ené.

3

Mikánda miyéme ledre 'bi Lomo

¹ Ndísisé lúrú a íri káa zí éyí bi ndísizé mbófo rozé ní? Ílisé kóo idíní eké do sílize wáraka káa zí bi ndísiní eké a do síli ngíti géyi 'yì e ní ógu 'dodo a zíse kídi azé 'yì ga bi 'bi moko 'bi Lomo ní, togú kenée wá ní, ilisé kóo eké wáraka ma'dáa zíze se? f'i, ndaá 'bi ené kenée wá.

² Ásé se zíze káa zí miéké wáraka ní. Gi zía 'dódosé kací moko bi ndísizé méngi a dongaráse ní go zí 'yì e ówo a mbá kídi azé 'yì 'bi moko 'bi Lomo.

³ Ásé go káa zí mbigí wáraka bi Kírésito eké ne ní, gi zía 'dódosé bílámá moko bi mengizé zí Lomo ní go sími míméngi ledre esé e. Ledre ga bi gi do bisé ní ekéní eyé miéké wá, 'Dówú Lomo mengi yí ené ne.

⁴ Ukuzé ledre ga gére néé kenée gi zía owozé go ma'díi kídi Lomo i'bí roko'bú go zíze ndísizé méngi moko ené kíe sí síli Kírésito.

⁵ Utúasázé úku ledre bi kídi ndísizé méngi ledre ga gére néé kí roko'bú ezé 'bi 'yíma'dí e ní wá. Lomo i'bí roko'bú ledre ga bi mengizé néé zíze ne.

⁶ Geléogu zée ne gi ro zíze ndísizé úku bílámá ledre bi yeme mikándané ní. Ndaá 'bi ené lorú bi kóo Músa eké ní wá. Gi zía 'Dówú Lomo ndisi í'bí trídri ne zí 'yì e, ndaá 'bi ené lorú wá.

Lorú i'bí ené trídri zí 'yì e wá

⁷ Lorú bi kóo Músa eké ní uku kídi togú 'yì ɳguŋgu ledre 'bi Lomo wá yá, ní úyu. Lorú néé ní kóo miékéotoné ro tutú. Abú kenée ndotó, lorú máa néé oto kóo sími komo Músa ndisi ríríne miříri Isiréle e utúasání ndisi lúrú a wa. Abú kenée ndotó, roko'bú máa néé ní úkú ené miúkú.

⁸ Mikánda yéme ledre bi Lomo yeme zía kásáogu 'Dówúne gi ro í'bí trídri bi za fí ní romo do lorú bi ekéní miéké ní.

9 Togú 'yì e niyí kí rokinyi lá gbóo gi ro lorù bì ngárá i'bí ené trídri zí 'yì e wá ní, sara niyí nda ídí kí rokinyi gi ro mìkánda ledre bì ni í'bí trídri zíye ní cù káa be 'di?

10 Mìkánda lorù bì Lomo i'bíogu ba, romo do lorù bì koo Músa eké ní.

11 Togú 'yì e niyí koo kí rokinyi gi ro lorù bì ndísi úkú miúkú ní, sara niyí nda ídí kí rokinyi gi ro lorù bì ngárá úkú 'bì ené kú wá cù káa be 'di?

12 Káa zí bì Lomo gelé zée ne zíze ndísi 'dodo mìkánda miyéme ledre ené ba zí 'yì e ní, azé óto komozé ndísi méngi moko née ngiri ndaá rozé wá.

13 Ndazé ezé káa zí Músa bì koo onzó'dutu komoné kí mbilí bongó gi zí Isiréle e kí lúrú roko'bü 'bì Lomo bì ni ókpó gi roné ní wá.

14 Bì ba ní, 'dutuní yì eyé simi doyé go, abú 'dodoní ba nda tí mbigí lorù ga bì Músa ekéní ní zíye yá, utúasání eyé úwú a wá. 'Búo togú ńguñguní ledre Kírésito go, zí simi doyé líkpíne.

15 Gi zí kéyi née ní, abú oloní ba nda tí lorù ga bì koo Músa eké yée ní zíye yá, mimbé'deyé utúasá ené lolu ńguñgu a wá gi zí simi doyé ní yì ené fú lá mi'dutuné.

16 'Búo togú 'yì ńguñgu ledre 'bì Lomo go, Ngére Lomo ní fú ótoómo ledre zí.

17 Ngére Lomo kí 'Dówú Lomo ní kí'e'do. 'Yì bì ńguñgu ledre 'bì Lomo go ní, 'Dówú Lomo ní go simi a gi zí owo yì ené Lomo go, ní go simi rokinyi.

18 Gi zí bì ngárá komozé ndaá mi'dutuné wá ní, 'yì e ndísi ní lúrútóko bílámá míméngi ledre 'bì Ngére bì ndísi ngbóró tátá roné simizé ní gi zí roko'bü 'bì 'Dówú Lomo bì simizé ní.

4

Úku ledre 'bì Lomo

4:6 4:6 Dosí éyì e 1:3

1 Yì ené gi zí 'búze bì do Lomo ní, zí gélé zée gi ro zíze ndísi 'dodo mìkánda yéme ledre ené zí 'yì e. Gi zí kéyi née ní, rozé uyu ené kí méngi moko ma'dáa wá.

2 Ledre ga bì ndísi 'dodo yée ní za mbá, kembí ledre bì ni 'dí'biogu dokuwu zí 'yì ní ndaá. Ukuingbízé ezé ledre zí 'yì e simi bì azé ndísi 'dodo ledre 'bì Lomo zíye ní wá. Ledre ezé e niyí za mbá miózoyé zí kadra 'yì bì ni úkuóto ledre rozé ní ndaá.

3 Bílámá ledre ga bì ndísi 'dodo yée ní togú ngíti géyi 'yì e owoyemení ini ledre gi simi a wá, née yì ené yée ga bì asiní miási kí úwú a ní.

4 Gi zí Satána bì oto roné ngére 'bì do sogo kángá ba 'dutu yì ené simi doyé go ní. Utúasání eyé 'dí'bi bílámá ledre 'bì Kírésito bì ni káa zí Lomo bì ndísi 'dodo ledre ené zíye káa zí bimíóngó zíye ndísiyé méngi ledre e kací a ní wá.

5 Ledre ga bì ndísi 'dodo yée ní, ndaní eyé ledre e ga bì gi rozé ní wá, ndísi 'dodo bílámá ledre bì 'bì Kírésito Yésu Ngére ezé ní. Kasa zée kí bílámá ledre née ne zíse.

6 Lomo uku koo ledre kídi, "Bimíóngó idí óngó simi mituluru." Karaba ní bílámá ledre 'bì Lomo bì Kírésito ogu kíe ní, oto zée go zíze ndísi 'dodo ledre 'bì Lomo gi zí azé go simi bimíóngó.

7 Abú azé 'yíma'dí e roko'buzé ndaá, azé káa zí phegré ní yá, Lomo i'bí moko ené bì kí ledrené owóowó ní go do silihze. Gi zí kéyi née, zí 'yì e ówo a mbá kídi ma'díi, Lomo ndísi i'bí roko'bü zíze ne, zíze ndísi 'dodo ledre 'bì Lomo gi zí azé go simi bimíóngó.

8 Abú 'yì e ndísi 'dodo zée kací kadra mbá yá, cóngó rozé utúasá úkú wá. Abú simi ngíti géyi sindí kadra owo'di'bizé éyì bì azé méngi a ní wá yá, oyázé sogozé zí Lomo wá.

9 Togú azé go simi 'do'dó yá, Lomo ndísi kpá fú sáká zée. Abú simi ngíti

géyi sindí kadra azé go gbóo gi ro do úfu zée yá, Lomo ndísi kpá fú sáká zée.

¹⁰ Kací kadra mbá ndísi zé gámá kí umbu komozé gi zí 'yí e káa zí 'bi Yésu kóna ní. Togú uyuzé yá ni úru zée zí 'yí e lúrútóko roko'búa rozé.

¹¹ Ni ma'díi, kací kadra mbá 'yí e niyí fú lá nzíiyié gi ro úfu zée gi zía bì ndísi zé úku bílámá ledre ené ní. Nda gi ore, zí 'yí e ówo a mbá kídí Yésu ni kí roko'bú gi ro yómó rozé bì ndísi úyu miúyu ba.

¹² Ndísi zé gámá kí umbu komozé kací kadra mbá gi zía bì ilizé gi ro zíze ndíki trídrí bì za fí ní.

¹³ Ni miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Mándísi 'dódo ledre 'bi Lomo gi zía mángúngu go." Gi zía bì zée kése ńguñguzé go mbá ledre bì kíe'do née ní ní, zíze ndísi zé go 'dódo a zí 'yí e.

¹⁴ Gi zía owozé go kídí Lomo uru kóo Ngére Yésu go gi simi umbu, ni úru zée kpá kenée.

¹⁵ Ledre ga gére née mbá, niyí gi do bì zíze idíse mbí, simi bì 'yí e niyí ówoyéme a gi zíze kídí ábuwá Lomo ni bílámáne ní, zíye ndísi yéme a go wo kpá kí óto úndrua.

¹⁶ Née sí ledre bì utúasázé ótoómo ledre née gi zía wá ní. Abú roko'búzé ili ba za úkú miúkú yá, zí 'Dówú Lomo ndísiné i'bí roko'bú zíze.

¹⁷ 'Do'dó ga gére née ndísiné yéme zée gi ro zíze ndíki trídrí bì za fí ní.

¹⁸ Gi zí kíeyí née ní, otozé ezé komozé ro éyí ga bi ndísi zé go lúrú yéee née wá, ndísi zé óto komozé gi ro éyí ga bi ngará lurúzé aka yéee wá ní.

5

Azé ndísi simi mikánda 'be

¹ Kúrú'bú rozé ba trídrízé ndísi ndísi simi a do sogo kángá ona. Togú kúrú'bú rozé bi trídrí ndísi ndísi simi a ba uyu go yá, Lomo ni 'dí'biótó trídrízé simi mikánda 'be

bì yemeomo gi rozé como ere ní, zíze ndísi zé íri za fí.

² Abú 'do'dózé kí ndísi ndándada gi zí éyí miówó rozé do sogo kángá ona ndotó, azé kí mongú óto como gi ro 'dówúro bì Lomo yemeomo go zíze como ere íri ní,

³ gi zía utúasázé ndísi zé kí sanáze bì 'bi do sogo kángá ba wá. Azé idí íri kí mikánda sanáze bì 'Dówú Lomo yemene ní.

⁴ Kúrú'bú rozé 'bi sága ba ndísi ówo miówó zíze ndísi zé íni ini gi zí éyí miówó. Abú kenée ndotó, ilizé ezé zí trídrízé ólúögúné gi simi a wá. Éyí bì ilizé ní, mikánda trídrí bì 'bi Lomo ni idí ógu ndísi simizé óyóló'bó zée mikándané.

⁵ Lomo yeme ledre née ne zíze bílámáne kenée. Kasa 'Dówúne gi ro zíze ówo a kídí ledre ga bi née yeme yéee gi rozé ní, née ni méngi yéee mbá.

⁶ Gi zí kíeyí née, zíze ówoyéme a bílámáne kídí togú azé aka kí kúrú'bú rozé 'bi do sogo kángá ba yá, ndazé aka mbigí 'yí ga bi 'bi Ngére Yésu ni wá.

⁷ Ndísi zé ndísi ba gi zía ńguñguzé go kenée abú ledre ma'dáa mengi aka roné wá ndotó.

⁸ Idízé idí kí rokinyi gi zía bì azé ótoómo do sogo kángá ba zíze ndéré ndísi zé kí Ngére Yésu do bi kíe'do ní.

⁹ Togú azé go kéne do bi kíe'do, togú ndazé kéne do bi kíe'do wá, ili zíze óto wo zía idíne kí rokinyi.

¹⁰ Gi zía azé karanée tóro mbá kó'dú Kírésito zía 'décí ngbangazé mbá mikékeria kací míméngi ledre ezé e do sogo kángá ona.

Miyéme ledre dongará 'yí e kí Lomo

¹¹ Gi zía bi ńguñguzé ledre Ngére Yésu go, zíze ndísi zé óto úndrua kí ndísi 'dí'biótó 'yí e zía ní, Lomo owo bú kídí ndísi zé úku ma'díi ledre e. Sée ówosé kpá bú kenée.

¹² Ndísi zé ezé née mbófo rozé zíze wá, ilizé gi ro zíze idíse kí

ledre tarasé. Gi do bi zíse útúásáse úkulúgu ledre zí 'yi ga bi ndisíní mbófo royé abú menginí eyé ma'díí ledre zí Lomo wá ní.

¹³ Togú lúrusé zée kací komosé káa zí rifuzé mifífu ní yá, yi ené gi ro zí 'yi e ndisi í'bí mbófo eyí zí Lomo. Togú rifuzé wá, ilizé sáká sée gi ro zíse ówoyéme Lomo.

¹⁴ 'Búze bi Kírésito oto ní, oto zée née zíse ndisizé méngi ledre ga gére née kenée gi zí ni duú ne bikéri 'yi bi uyu yómo tý'dú 'yi ga bi kóo yuní simi lúyú ledre ní.

¹⁵ Uyu káa bi yée ga bi ni yómo yée ní, niyi ndisi ngúcuyé ke. Ili gi ro zíye idíye káa do 'yi ené e zíye ndisi ndisiyé kye. Gi zíma uyu zíma úrune gi royé.

¹⁶ Bi ba ní, 'decizé ezé lolú ngbangá 'yíma'dí e kací ledre ga bi ndisíní méngi a ni kí sómú ledre ezé 'bi 'yíma'dí e wá. Abú bi ndisizé kóo 'dá'dá 'décí ngbangá Kírésito kenée yá, bi ba ní, owoyemezé wo go 'decizé ezé lolú ngbangá a kenée wá.

¹⁷ 'Yí bi ngungu ledre Kírésito go ní, ni go mikanda 'yi simi míméngi ledre ené e. Ledre ga bi kóo ndisi méngi yée 'dá'dá bísinyíye ní otomo yée go mbá, ndisi nda go méngi ledre ga bi bilámaye ní.

¹⁸ Lomo oyólo'bó zée ne zí míméngi ledre ezé e idíye bilámaye née. Kasaogu Kírésito ógu yéme ledre dongaráze kéné Lomo. Zíma kása zée kí bilámá ledre ndisi úku a zí 'yi e idíní yéme dongaráye kí Lomo gi ro zí mindisiyé idíne bilámáne.

¹⁹ Gi zíma bi Lomo kí Kírésito niyi kí'e'do ní, zíma kása Yésu ógu yéme ledre dongaráne Lomo kí 'yíma'dí e. Gi zíma ili ené lolú fú lá lúrú 'yíma'dí e káa do 'yi lúyú ledre e wá, idíní ndá'baogu zíne.

²⁰ Azé ba 'yimikása ga bi 'bi Kírésito ní. Ndisizé úku ba ledre ga bi gi taraa ní. Éyí bi Lomo ili gi

zíse ní idisé úwú ledre ma'dáa zíse ndá'baogusé zíne.

²¹ Abú Yésu ma'dáa ndaá 'bi ené 'yi lúyú ledre wá, zí Lomo kasaogu wo ógu 'dí'bi lúyú ledre 'bi 'yíma'dí e roné. Zíma úyuné káa zí 'yi lúyú ledre ní gi ro zí 'yíma'dí e útúásáye kací komoné káa do mbigi 'yi ené e.

6

¹ Káa zí bi azé go kí'e'do kí Yésu simi míméngi ledre ezé e ní, bilámá ledre bi kóo Lomo mengi zíse zí Yésu úyuné gi rozé ní, ngungúzé rozé zíse ndásé ótoómo a zíma ndéréne gbékpíne wá.

² Gi zíma bi Lomo uku simi miéké kúrúne kídi, "Togú inisé ini zíma gi ro sáká eyí, zíma lúrú a kídi née go bilámá sindí kadra gi ro zíma sáká sée yá, máayí sáká sée.

Togú sindí kadra 'bi yómo 'yi e utúasá go yá, máayí kása 'yi yómo 'yi e zíma óguné yómo sée."

Máuku zíse, ba goó sindí kadra 'bi sáká eyí gi zí Lomo kí sindí kadra 'bi yómo 'yi e.

'Do'dó ga bi ndikiní Páwulo ní

³ Ndisizé óto komozé ro moko bi ndisizé méngi a ni kíngaya gi do bi zíma ndéréne do bilámá misi'diné káa bi ngiti géyi 'yi e niyi lúrúndíki lúyú ledre rozé zíye ásiyé kí ngungu ledre 'bi Lomo ke.

⁴ Simi ríkí tý'dú 'do'dó ga bi ndikizé née za mbá, ndisizé tí fú lá útusimizé zíye gi ro zíma 'dódo zée kídi azé mbigi 'yi 'bi moko ga bi 'bi Lomo ní.

⁵ Simi ngiti géyi sindí kadra ndisíní ócó zée, 'dí'bi zée ónzó zée simi sígini, ndisi kí gbúrógbóye dozé kí simikesí, do ndisiyé kí í'bí mingburoko moko e zíze. Simi ngiti géyi ndulú 'bi 'dí'bi komozé wá, zíze ndisi kí 'dú'duzé kpá 'bú.

⁶ Ledre ga bi mengizé yée ní za mbá 'dodoní go kídi, azé go mbigí

'yì ga bì 'bì Lomo ní gi zía lúyú ledre ndaá simi míméngi ledre ezé e wá, owozé éyì ga bì Lomo ili zíze ndísiżé méngi yée ní go bú, zíze kí útusimizé simi ledre e kpá kí méngi bílámá ledre zí yée ga bì ndísiżé méngi zée bisinyíne ní kí mbigí óto 'bú 'yì e dozé nda kpá kí 'Dówú Lomo bì simizé ní.

⁷ Ndísiżé úku mbigí ledre 'bì Lomo zí 'yì e, zí Lomo ndísiżé í'bí roko'bü moko ma'dáa zíze ne. Gi zía bì utúasázé go komo Lomo ní, zíze ndísiżé duý méngi éyì ga bì Lomo ili yée ní. Simi 'do'dó ezé mbá, ledre ga bì ndísiżé úku yée kí éyì ga bì ndísiżé méngi yée ní, niyí mbá miútúásáye.

⁸ Ndísiżé 'dódo duý mbigí ledre 'bì Lomo zí 'yì e. Togú ngiti géyi otoní úndruzé bú togú otoní wá, togú ngiti géyi mbofoní zée bú née ndaá 'bì ledre ezé wá, kací kadra mbá ndísiżé úku duý mbigí ledre. Simi ma'díi ga gére née mbá, ngiti géyi 'yì e ya azé fú lá 'yì ṣanga e.

⁹ Abú owoní bú kídí azé 'yímikása ga bì 'bì Lomo ní yá, fi, ngiti géyi 'yì e iliní eyé kenée wá. Zíye ndísiyé ócó zée í'bí zíze 'duo umbu, abú kenée ndotó uyuzé ezé gi zí ócó née wá.

¹⁰ Abú mimbé'dezé ndísi 'décí mi'décí gi zí ledre ga gére née yá, azé kpá fú lá kí rokinyi. Abú éyì ga bì 'bì sága ba ndaní zíze wá, ndísiżé kpá fú óto ledre 'bì Lomo zía ngbórónē mingbóró simiyé. Éyì ga bì Lomo otoogu yée sága ba niyí mbá 'bì ezé.

¹¹ Sée lúnduzé e simi Lomo 'yì ga bì 'bì Koríndo ní, ukuzé kóo ledre go fúo zíze kídí otozé 'búse go dozé kíngaya.

¹² Ma'díi, 'búse ní yì ené fú bo dozé. Yì ené sée, ilisé yì esé 'dí'biyó 'búze gi dosé se.

¹³ Mándisi ódro zíze ba káa zí 'yì odro zí owú 'bì ené ní, idísé óto

'búze.

'Yì ga bì ngunguní ledre 'bì Yésu wá ní

¹⁴ 'Yì ga bì ngunguní ledre 'bì Yésu go ní, ndísi kotrúní eyé royé kí yée ga bì ngunguní ledre a wá ní wá. 'Yì ga bì ndísiżé méngi bílámá ledre ní ndísi kotrúní eyé royé kí 'yì méngi bisinyí ledre e wá. Kpá káa zí bì bimióngó ndikiní eyé kí mütuluru wá ní.

¹⁵ Kpá kenée, togú Kírésito ndísi kotrúní royé kí Satána wá ní, sara zée 'yì ga bì 'bì Yésu ní azé nda ndísi kótru 'bì ezé rozé kí 'yì ga bì ngunguní ledre Yésu wá ní lárá a káa be 'di? Kenée ogu wá.

¹⁶ Sée 'yì ga bì ngúngusé ledre 'bì Yésu go ní, ásé go káa zí 'Dící 'bì Lomo ní gi ro zía ndísiżé simisé. Gi zí kékí née ní, ndaá miútúásáne zíse ndá'basé ndísiżé óto úndru lomo ga bì yemení yée kí sili 'yì ní wá. Lomo uku kenée kídí, "Máayí ndísi dongará 'yì amá e, zíma ndísi gámáma dongaráye gi zía máayí Lomo eyé niyí 'bì eyé nda 'yì amá e."

¹⁷ Zí Ngére kpá lórú 'yì ené ga gére née kídí,
"Yì ga bì ngunguní ledre amá wá ní,

ndásé ndísi kótru rosé kíye wá. Ndásé ndísi méngi lódú ledre eyé wá,
gi ro zíze útúásáse kací komomá."

¹⁸ Zí Lomo úku ledre kídí,
"Máayí idí 'Büsé, zíze idíse owú 'bì amáa e,
Máayí Ngére Lomo, bì kí roko'bü ledre e zíma ní, mááku ledre ga gére née máá."

7

¹ Owú 'bì Babá e simi Lomo, káa zí bì 'Buzé uku ledre go zíze kenée ní, idízé í'bí rozé za mbá zía zíze ndísiżé duý méngi ledre ga bì niyí óto wo zía idíne kíze kí rokinyi ní.

Páwulo ni go kí rokinyi gi ro Títo

² Mángúngú romá zíse, ídísé óto 'búze. Luyúzé ezé ledre rosé mbá wá, mengizé ezé gbawá ledre máa wo bì zí bi sínyíne ro ngúrusé ní wá. Londozé gbawá ngúru 'yì gi dongaráse gi ro éyí ené.

³ Máuku amá ledre née kí sómú ledre bì kídí ásé bisinyí 'yì e ní wá. Máuku ledre née kenée gi zía 'búse ní domá kíngaya káa zí bì kóo máuku zíse 'dá'dá ní. Togú mbú umbu yá, azé úyu kése, togú mbú ídí trídrí yá, azé ídí trídrí kpá kése.

⁴ Máowo bú kídí ásé ndísi méngi fú lá ledre ga bì Lomo ili yée ní. Gi zí kényi née zí bi ndísi émené romá gi zíse. Míméngi ledre esé esí roko'bú go símimá. Sími 'dó'dó ga bì mändísi 'dó'dó yée née za mbá, máayí fú lá kí rokinyi gi zíse.

⁵ Sími bì oguzé sími kángá bi Mekedoníya, síli ilí rozé wá, 'di'bizé mimbé'dezé mbá do silihé gi zí ríkí 'do'dó ga bì 'do'doní zée kíe ní.

⁶ Lomo ndísi lengbe í'bí rokinyi zí 'yì ga bì utúasání ndíki a wá ní. Mindá'baógú Títo gi zíse gíri i'bí mongú rokinyi go zíze.

⁷ Ma'díi, mindá'baógú a oto zée go zíze ídize kí mongú rokinyi. Mongú a, ní wo bì ndísisé kóo sáká wo íri ní. Uku zíze kídí ásé íri kí mongú sómú ledre gi romá. Ledre ga gére née mbá oto máa go zíma ídima kí mongú rokinyi.

⁸ Máowo bú kídí wáraga kóo máéké ní, oto ungú go ca ro mimbé'desé. Abú kenée ndotó, mändá kí mongú sómú ledre wá, gi zíma máowo bú ní zíse káa do sáká éyí.

⁹ Káa zí bì máayí úku ledre ba ní, azé go kí rokinyi. Ndaá gi zía bì ya odrozé kóo go zíse zíma ówoné rosé ní wá, yì ené gi zíma ówosé kóo go kí rosé kídí luyúsé kóo ledre go. Gi zí kényi née, zíse nda go óyóló'bó sómú ledre esé gi zíma Lomo ili kenée. Ídísé ówo a kídí otozé ezé ungú ro mimbé'desé wá.

¹⁰ Togú bi sinyí ro 'yì gi zíma bì luyú gi do misi'di 'bì Lomo ní, zíma óyóló'bó sómú ledre ené do ndá'baögúné do misi'di 'bì Lomo yá, Lomo ní í'bí trídrí bì za fí ní zíma, zíma ídine kí rokinyi. Togú do sogo kángá ba oto yìj zí bi sínyíne royi, zíyi ídíyi kí lerí gi zíma yá, ní 'dí'biógu yìj zí umbu.

¹¹ Lúrúsé aka bilámá mimbé'de Lomo rosé. Sími bì luyúsé ledre, zíse óyóló'bó mimbé'desé do ndá'baögusé zíma ní, zíma 'dí'bilúgu sée zíne sími sumú. Gi zí kényi née ní cakaba go miówóné kídí ásé go mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní, gi zíma luyú ledre ndaá lolú rosé wá.

¹² Máéké amá ledre née gi ro óto 'yì bì luyú ledre née do bisinyí misi'di, togú gi ro úku yéme ledre gi ro 'yì máa wo bì menginí bisinyí ledre zíma ní wá. Máéké gi ro zíse ówo a kídí méngi yémesé ledre go gi rozé.

¹³ Ledre née oto zée go zíze ídize kí rokinyi.

Ndaá kpá lá duý zée wá, kpá Títo. Gi zíma Sími bì kóo kasazé wo zíse íri ní, zíse 'dí'bi wo sími sumú kí 'búne, zíma ndísiné bilámáne somú ledre wá.

¹⁴ Máuku ledresé zíma máyá ásé bilámá 'yì e. Sími bì ogu zíse íri ní, zíma lúrú ledre ga bì máuku yée zíma gi rosé ní za cù kí komoné. Ótosé máa go zíma ídima kí rokinyi.

¹⁵ Ledresé ní go zíma owóowó gi zí bilámá ledre bì méngisé zíma, zíse 'dí'bi wo kí 'búne sími sumú ní.

¹⁶ Máayí kí mongú rokinyi gi zíse, ledresé ní zíma owóowó.

8

'Yì 'bì Mekedoníya e sakání lafúye

¹ Owú 'bì Babá e, ilizé úku 'dó'o a zíse kídí Lomo mengi bilámá ledre go sími 'yì ga bì 'bì Kírésito sími kángá bì Mekedoníya ní.

² 'Yì 'bì Mekedoníya ga gére née abú tú'dú 'do'dó ndísi ndíki yée, zíye kpá ídíye 'yì lerí e yá, yokoni

síliye za kí sómú ledre eyé mbá sáká lafúye 'yí ga bì 'bì Kírésito ní.

3 Síliye bì yokoní ní, rorómó go, gi zía i'bíní za kí mimbé'deyé mbá.

4 Bì ba ní, niyí ba ndísi ḥgún̄gú royé zíze, idízé ḥgún̄gu a gi do bì zíye yóko síliye sáká lafúye 'yí ga bì 'bì Kírésito simi Yerusaléma ní kíe.

5 Éyí bì menginí ní, ní nda yí ené go kpí gi zí ledre bì ndísi zé sómú a gi royé ní. I'bíutuní aka yí eyé royé mbá zí Ngére Yésu kí, zíye nda ndá'baoguyé ndísi lódú kacíze káa zí bì Lomo ndísi úkuí'bì a zíye ní.

6 Káa zí bì koo ówosé bú Títo lúnduzé simi Lomo ndísi koo 'dókó sée ne kí sómú ledre 'bì yóko síli ní, azé go kpá kásalúgu wo zíse íri gi ro zía kpá fú 'dókó sée kí sómú ledre gi ro zíse yóko síliye rómo gi do wo bì koo 'dá'dá ní.

7 Ásé go ndísi méngi tú'dú bilámá ledre e. Ledre 'bì Kírésito bi ḥgún̄gusé ní i'bí roko'bü 'bì 'dódo ledre go zíse, ásé go kí mingburoko ówo ledre e, kpá nziyisé gi ro sáká 'yí e gi zía ótosé 'búze go. Bi ba ní, idísé nda mu ndísi sáká 'yí e rómoné mirómo.

8 Máúku amá bì kídí idísé mu yóko síliye ní wá, máúku 'dódo lá ledre ga bì lafúze 'yí 'bì Kírésito ndísi ní méngi a ní zíse, togú ndísi sé go kpá méngi a kenée kí mimbé'desé kíe'do yá.

9 Lúrútókosé aka ledre bì Kírésito Yésu Ngére ezé ní. Inyi za cù gi komo ere óguné do sogo kángá ona káa zí 'yíma'dí ní, idíne káa do 'yí lerí gi do bì zíse idíse kí éyí zíse bi ní triðri bì fí ní.

10 Kíbi kóna ásé se mizefi 'yí ga bì i'bíní royé ndísi yóko síliye gi ro sáká lafúze ga bì 'yí 'bì Kírésito niyí 'yí lerí e ní.

11 Káa zí bì koo tónosé go yóko síliye ní, idísé kpá fú mu méngi a kenée gi do bì zía útúásáne kpíni kací mimbé'desé bì kóna néé. Idísé

í'bí a kpíni kací roko'bü éyí bì do síliye ní.

12 Éyí bì ní kí ledrené owóowó ní ndaá 'bì ené bì ya í'bí go cù kíe 'di ya ní wá, yí ené bilámá mimbé'deyí bì ndísi í'bí a kíe ní, ndísi óto Lomo ne idíne kí rokinyi.

13 Máíli amá gága sée migága gi ro í'bí éyí zí 'yí e, zíse idíakase simi 'do'dó wá. Yí ené duú sáká éyí bì kí 'búne ní gi ro zíse idíse mbá kí éyí e zíse.

14 Bì ba ní, éyí ní bo zíse idísé mu í'bí a zí lafúze. Simi ngíti sındí kadra niyí óyóló'bó royé í'bí a zíse. Míméngi kíyí bì kenée ní ní ótosé e mbá zíse idíse kí éyí e zíse.

15 Káa zí bì ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Yí ga bì 'do'dú yokoní éyí miánu go kíngaya ní, bandáomoní eyé ngíti a gi royé wá. Yée ga bì 'do'dú yokoní 'bì eyé lá ca ní, idíakání eyé lá kí wo bì zíye ca néé wá."

Kasaluguní Títo simi Korjindo

16 Mbófo éyí zí Lomo zíá óto 'búse do Títo kpá káa zí bì óto 'búse domá ní.

17 Simi bì ukuzé ledre zíá gi ro zíá ndá'ba ándá roné zíse íri ní, ní koo kí rokinyi gi zíá ili kpá fú gi ro ndísi sáká sée kí sómú ledre.

18 Kasazé yée gi yáa kí ngíti lúnduzé simi Lomo, ní 'yí bì 'yí 'bì Kírésito owoní wo mbá bú gi zí bilámá ledre 'bì Lomo bì ndísi úku a ní.

19 Lafúze e 'yí 'bì Kírésito geléní wo ye gi ro zíá 'dýiyóto zée kí éyí ga bì yókosé yée zíse ndéréze saká lafúze ga bì simi Yerusaléma ní kíe ní. Née míméngi ledre bì ní óto 'yí e zíye ndísiyé í'bí mbófo éyí zí Ngére Lomo gi roa ní. 'Dodo kírí néé kídí azé nziyizé gi ro ndísi sáká lafúze e ga bì iliní sáká éyí ní.

20 Ni miútúásáne zíse ndéréze kí lúnduzé bì gélésé wo ní, káa bì ngíti géyi 'yí e niyí sómúlúyú ledre kídi kési bì yókosé ní, sinyizé go kíe.

²¹ Máuku ledre née kenée, gi zía máíli Ngére Lomo kí 'yima'dí e mbá idíní ówo a kídí ndisizé go méngi moko ené do bílámá misi'diné.

²² Káa do yata ledre, esizé ngítí lúnduzé simi Lomo go zí Títo e kí ezené bi máuku ledre a née, niyí ndéré gi yáa zíse íri ní. Owoyemezé ledre gi roa go bílámáne do tú'dú misi'di e, moko ené zí Ngére Yésu ní bílámáne. Ni kí rokinyi gi ro zíye ndréye kí lafúne ga gére née zíse íri.

²³ Togú 'yi niyí ndú'yú sée gi ro Títo yá, née kú ngúru eze 'yi mokomá bi ndisizé méngi moko kéne gi ro sáká sée ní. Gi ro ngítí géyi ya'dá ga bi gbre née, 'yi 'bi Kírésito ga bi yáa ní kasaní yée ye gi ro zíye ndisí mengi moko zíse íri. Kací moko eyé ndisí óto tú'dú 'yi e zíye ndisiyé i'bí mbófo éyí zí Yésu.

²⁴ Idísé óto 'búye, zíse 'dí'bi yée simi sumú gi do bi zí 'yi ga bi kasaní yée ní, ówo a kídí ledre ga bi ndisizé mbófo sée kíe ní, niyí ma'díi.

9

Yóko sílí zí 'yi 'bi Kírésito ga bi simi Yerusaléma

¹ Málí amá fú lá ndisí éké ándá ledre gi ro yóko sílí bi yémesé ledre gi ro ndisí i'bí a gi ro zí sáká 'yi 'bi Kírésito ga bi simi Yerusaléma ní wá.

² Máowo bú kídí i'bísé rosé go zíse ndisí sáká lafúse. Née sí ledre bi mánidisí mbófo sée zí 'yi 'bi Kírésito ga bi simi kángá bi Mekedoníya ní, kídí sée 'yi 'bi Korjindo simi kángá bi Ákaya ní yémesé kóo rosé go 'desí kíbi kóna gi ro yóko sílise sáká lafúse kíe. Ledre bi méngisé née, oto tú'dú ngítí géyi 'yi ga bi 'bi Kírésito ní go ndisí yóko sílise gi ro sáká lafúye kíe.

³ Gi zí kényi née, máayí gi yáa go kásá Títo kí lafúne ga gére née gi do bi zíye sáká sée kí moko 'bi yóko sílí

gi ro zíse idíse kí nzíyi éyí do sílise. Gi zía togú oguzé íri ndásé nzíyisé wá, niyí sómú ledre kídí mbágá tú'dú ledre ga bi mánidisí úku yée gi do bisé ní niyí yi eyé mbá ranga.

⁴ Máuku kenée gi zía togú oguzé gi yáa kí ngúru 'yi gi dongará 'yi 'bi Kírésito ga bi simi Mekedoníya ní togú nzíyi éyí ndaá yá, máayí idí kí mongú komokenyi, zí 'bi esé nda rómoné cù gi do 'bi amá.

⁵ Née sí ledre bi mákása Títo kí lafúne ga gére née idíní ndré 'dá'dá íri gi ro sáká sée kí moko 'bi yóko sílí née. Gi ro zíse i'bí a káa zí bi yémesé ní, ndaá káa zí gaganí sée gi roa migága ní wá.

⁶ Ásé lúrú lílí ledre née gi ro ledre 'bi yóko sílí. Togú 'yi i'bí éyí cíku'dée, Lomo ní i'bí úndru zí sítí kpá cíku'dée, togú 'yi i'bí éyí mongúne, Lomo ní i'bí úndru zí sítí kpá mongúne.

⁷ 'Yí idí i'bí éyí kací mimbé'dené bi ili ní, ndaá sómú siminé káa zí éyí bi gaganí wo roa migága ní wá. Lomo ndisí lengbe óto 'bú 'yi ga bi iliní ndisí i'bí éyí kí mimbé'dené kíe'do ní.

⁸ Togú ndisí go i'bí éyí zí 'yi e kí mimbé'deyí kíe'do kenée yá, Lomo ní i'bí úndru zíyi, zíyi idíyi kí ríkí tú'dú éyí e, zíyi ndisiyí sáká ngítí géyi 'yi e kíe.

⁹ Káa zí bi miéké kúrú Lomo uku ní kídí,

"'Yí ga bi ndisíní sáká 'yi lerí e ní,
Lomo ní ndisí méngi bílámá
ledre zíye za fí."

¹⁰ Lomo bi ní 'yi i'bí kúfú kí éyí miánu zí 'yi e ní, ní i'bí úndru zíse gi ro zí éyí e úwúye zíse miúwú gi do bi zíse ndisise sáká 'yi e kíe.

¹¹ Lomo ní i'bí úndru zíse, zíse idíse kí éyí e do sílise ndisí sáká 'yi e kíe. Zíye ndisiyé i'bí mbófo éyí zí Lomo simi bi togú i'bízé sáká éyí bi gi zíse ní go zíye ní.

¹² Idísé ówo a kídí, yóko sílí bi

ndísisé yóko a sáká 'yì 'bì Kírésito ga bì simi Yerusaléma kíe ní, ni óto yée zíye ndísiyé í'bì mbófo éyì zí Lomo kíngaya.

¹³ Yóko sílise néee ni óto 'yì 'bì Kírésito ga bì simi Yerusaléma ní, zíye ndísiyé mbófo Lomo kídí ma'díi, ngúngusé bílámá ledre 'bì Ngére Yésu go.

¹⁴ Bi ba ní, niyí ba ndísi íni ini gi rosé kí mimbé'deyé kíe'do gi do bi zíye koo idíye kése do bi kíe'do. Gi zíá bi owoní sáká éyì 'bì Lomo go gi zíse ní.

¹⁵ Mbófo éyì zí Lomo zíá kásáogú owú 'bì ené káa do mongú sáká éyì ené zíze.

10

Páwulo uku yeme ledre gi ro moko 'bì Kírésito

¹ Ba máa Páwulo, índisé aka mbilíse zíma, zíse úwú ledre bì máili úku a zíse ndoo kpá kí bikidrí mimbé' demá káa zí 'bì Kírésito ndísi méngi a ní. Abú ngíti géyì 'yì e gi dongaráse ukucayiní ledre kídí mándísi ódro o'búó'bú zíse lá duú simi miéké ledre togú nda goó do komosé yá, máodro kenée wá.

² Ngíti géyì 'yì e gi dongaráse ndísiní úku ledre kídí ndazé ezé mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní wá. Mángungú romá zíse, idíse úcuómo yée. Gi zíá simi bì togú máogú go zíye íri ní, máayí ési sílima komoyé o'búó'bú.

³ Máowo bú azé 'yíma'dí e do sogo kángá, ndísiyé méngi 'bì ezé yí ezé ledre ga bì Lomo ili yée ní, ndaá káa zí míméngi ledre 'bì 'yì ga bì owoní Lomo wá ní wá.

⁴ Éyì ga bì ndísiyé ícì okó kíe ní mbá oguní gi zí Lomo, ndaní eyé komokenzi 'bì okó ga bì 'bì do sogo kángá ba wá. Yí ené roko'bú 'bì Lomo bì zíze ní ndísiyé rómo cóngó ro Satána.

⁵ Ndísiyé 'deweoyó cóngó ro 'bì Satána bì ndísi yúcuómo 'yì e kí ngúngu ledre 'bì Lomo, zíze kpá

ndísiyé 'deweoyó cóngó ro bicayi ledre ga bì ndísiní úku yée ní. Zíze ndísiyé 'dodo ledre 'bì Kírésito zíye kí roko'bú 'bì Lomo bì zíze néee gi do bi zíye ngúngu a.

⁶ Sée ga bì 'bì Koríndo ní, ilizé idíse ínyí mbá ngúngu ledre 'bì Kírésito. Togú méngisé go tí kenée yá, azé ínyí kése mbá ési sílise o'búó'bú komo 'yì ga bì iliní ngúngu ledre Kírésito wá ní.

⁷ Sómú ledre néee ogú simisé kenée yí ené gi zíá bì ótosé komosé lá duú ro ledre ga bì ndísiní méngi royé do sogo kángá ona ní. Idíse ówo a bílámáne kídí ndazé ezé káa zí ngíti géyì 'yì ga bì ndísiní ímí díbilí kí ledreyé kídí yée niyí 'yì ga bì 'bì Kírésito ní wá. Azé yí ezé ze mbigí 'yì ga bì 'bì Kírésito ma'dáa ní.

⁸ Togú lúrusé káa zí éyì bì mánđísi ílì kí úku ledre roko'bú bì Ngére i'bí zíze néee yá, ni bílámáne. I'bí roko'bú néee gi ro zíze 'dodo ledre kí zíse, ndaá gi ro ónzóoto sée kíe bi wá. Née sì ledre bì dokuwu mengi máa gi zíá wá ní.

⁹ Bì goó kenée ní, ndásé sómú a bì kídí mánđísi ési ngíri simisé kí wáraka ga bì mánđísi eké yée zíse ní wá.

¹⁰ Máuku ledre néee kenée, gi zíá ngíti géyì 'yì e gi dongaráse ukuní ledre kídí, "Togú Páwulo eké kasa ledre miékékasa yá, ledre ga bì uku kasa yée ní niyí kí roko'búyé. Togú nda do komosé yá, ledre ga bì zíá úku a zíse kí roko'búné kenée ní ndaá."

¹¹ 'Yì ga gére néee ndísiní úku néee gbékpí ledre. Ledre bì máuku o'búó'bú simi wáraka ní, ni idí kpá ledre bì máayí úku a simi bì máogú go zíse íri ní.

¹² Otozé ezé ledrezé zíá idíne owóowó káa zí bì ngíti géyì 'yì e ndísiní méngi a ní wá, ndísiní yí eyé néee lá óto royé kí royé kídí ledreyé ní owóowó, rifuní yí eyé néee miřífo.

¹³ Ndísiyé úku duú ledre moko bì Lomo i'bí zíze ndísiyé méngi a gi ro

ndéréogumá kíe gi zíse íri ní.

¹⁴ Sí ledre bì zíze ndisizé mbófo rozé gi roa ní ndaaá. Owozé bú azé ze mizefí 'yì ga bì oguyutuní royé kí bilámá ledre 'bì Kírésito zíse ní.

¹⁵ Ilizé ezé kpá mbófo rozé gi ro éyì ga bì ngiti géyi 'yì e menginí ye, káa zí éyì bì mengizé ze ní wá. Mongú óto komozé ní gi ro zí ledre 'bì Lomo ngbóróne simisé zía óto moko ga bì ndisizé méngi yée néé ángané do bi e mbá.

¹⁶ Gi do bì zíze útúásáze ndérerezé kí bilámá sanda 'bì Kírésito kpá zí ngiti géyi 'yì ga bì simi ngiti géyi gara e kí'dí bì ngiti géyi 'yì e oguní aka íri wá ní. Ilizé ezé mbófo rozé kí moko bì ngiti géyi 'yì e menginí go simi ngiti géyi gara ní wá.

¹⁷ Miéké kúrú Lomo uku kídí, "Togú 'yì ili mbófo roné yá, idí mbófo roné gi ro éyì ga bì Ngére Lomo ndisi méngi yée ní."

¹⁸ 'Yì ndaaá sómú a bì yaá ledre ga bì néé ndisi méngi yée ní utúasání go miútúásá ní wá. Ngére Lomo ndisi ówoyéme miméngi ledre 'bì 'yì bì utúasá go miútúásá ní duú ne.

11

Páwulo ukucayi ledre gi ro 'yì ranga e

¹ Owú 'bì Babá e, togú ní zíse káa zí éyì bì mändísi mbófo romá ní yá, ónzósé aka mimbé'desé zíma ndoo simi ledre rifu máa néee.

² Kací kadra mbá ledresé ní zíma owóowó kpá káa zí bì ledresé ní zí Lomo owóowó ní. Máíli idísé idí duú 'yì ga bì 'bì Kírésito ní zíse ndisise méngi duú ledre ené.

³ Mändísi sómú simimá gi rosé kídí karanée ngiti géyi 'yì e niyí londo sée káa zí bì kóo Satána londo Áwa ní, zíse óyó sogosé zí Kírésito.

⁴ Ótosé komosé kíe'do wá gi zí 'di? Simi bì kóo 'dodozé ledre 'bì Ngére Yésu zíse ní, zíse kóo ngúngu a zí 'Dówú Lomo kóo go óguné simisé. Bì ba ní ótoómose bilámá ledre 'bì Lomo bì kóo néee go kenée, ndisise

nda yí esé go úwú 'dodo ledre bì kpí ngará ndaaá 'bì Yésu kí 'Dówú Lomo siminé wá ní.

⁵ Abú 'yì ranga ga gére néé ukuní ledre kídí yée niyí mbigí 'yimikasa ga bì 'bì Yésu ní yá néé ranga, utúasání rómo domá kí ledre wá.

⁶ Abú 'yì ranga ga gére néé ndisini 'dodo ledre káa éyì bì owo romoni ledre domá ní yá, wo bì ma'díi ní, máówo rómo doyé kí ledre. Ówo yémesé go bilámáne simi ledre ga bì mändísi 'dodo yée zíse ní.

⁷ Ndaá 'bì ené kóo lúyú ledre zíma ndisimá 'bó'bú romá kí óto úndrusé simi bì mändísi 'dodo bilámá ledre 'bì Lomo zíse lá gbékpíne má'dí'bi éyì gi zíse wá ní wá.

⁸ Má'dí'bi gága amá éyì gi zí 'yì e méngi moko 'bì Kírésito kíe dongaráse wá. 'Yì e i'bíní yí eyé éyì e ye kí mimbé'deyé kí'e'do.

⁹ Simi bì kóo máayí dongaráse íri ní, abú lerí ngiti géyi éyì e menginí kóo máa ndotó, máóombo amá kóo éyì e gi zíse wá. Ngiti géyi 'yì ga bì 'bì Kírésito oguní gi simi Meke-doníya ní, i'bíní sáká éyì go zíma. Gi zí kíyì néee, tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, máíli idí káa do éyì miówó dosé gi ro sáká éyì wá.

¹⁰ Mááku zíse ma'díi káa zí bì máayí 'yimikasa 'bì Kírésito ní, ledre bì kóo mändísi mbófo romá kíe máyá ndásé í'bì éyì sáká máa kíe wá ní, máayí fú lá ndisi mbófo a simi Ákaya ona 'yì bì ní úcúomo máa ní ndaaá.

¹¹ Ndaá 'bì ené gi zíá bì ya 'búse ndaaá domá wá ní wá, Lomo owo bú kídí 'búse ní domá kíngaya.

¹² Máayí ndisi méngi moko amá tí fú káa zí bì lengbe ní. Káa bì 'yì ranga ga gére néé niyí ndisi mbófo royé kídí moko eyé ní kpá káa zí 'bì ezé ní ke.

¹³ 'Yì ga gére néé ndaní eyé mbigí 'yimikasa ga bì 'bì Kírésito ní wá, moko eyé ndaaá kpá miútúásáne wá. Ndisiní lá londo sée kí úku ledre kídí yée niyí 'yimikasa 'bì Kírésito.

14 Míméngi ledre eyé née utúasá ówó kací komomá wá, gi zía Satána utúasá kpá bú londo roné zí 'yí e, ndísi londo 'yí e kídí née ni maláyika 'bi Lomo.

15 Gi zí kenée née, 'yí ṣanga ga gére née utúasání yí eyé bú kí roko'bú bì gi zí Satána ní ógu ndísi 'dódo ledre zí 'yí e káa zí 'yimikása ga bì 'bi Kírésito ní. Karanée Lomo ní 'dó'do yée ásáne kpíní kí míméngi ledre ga gére née.

Páwulo 'do'dó gi ro ledre 'bi Kírésito

16 Máayí kpá úku ándá zíse, 'yí ndaá sómú a bì ya mándísi mbófo romá née máayí 'yí ṣifu ní wá. Togú ní káa zí mándísi mbófo romá ní yá, índisé aka mbílise zíma zíse úwú ledre ga bì mándísi úku yée ní mbímbí.

17 Mámbófo amá romá née kí sómú ledre bì kídí Ngére ili ne ní wá, máali maa zíma ídima káa zí 'yí ṣifu ní.

18 Káa zí bì ngíti géyi 'yí e ndísiní mbófo royé gi ro éyí ga bì menginí yée ye ní. Máayí kpá ndísi mbófo romá gi ro moko 'bi Kírésito bì mándísi méngi a ní.

19 Káa zí bì lúrúsé kídí ásé 'yí ówo ledre e ní, ídísé mu ndísi ndísi kótru rosé fú kí 'yí ṣanga ga gére née ásé ówo misínyiye.

20 Ówosé ledre wá gi zí 'di? 'Yí ga bì ndísiní óto sée káa do owúkulú eyé e, zíye ndísiyé londo sée kí 'dí'bi éyí esé e ní, do ndísiyé kí óngbo komosé kpá drú ní. Éyí bì mengi sée zíse ndá'ba ndísi ndísi kótru rosé kíye ní 'di?

21 Mángúngu go kídí máuku kóo ledre e go zíse káa zí 'yí bì owo ledre wá ní káa zí bì ngíti géyi 'yí e somúní ní.

Abú 'yí ṣanga ga gére née ndísiní mbófo royé gi ro ledre ga bì ndísiní méngi yée née yá, máayí mbófo romá kpá kenée abú ní zíse káa zí ledre ṣifu ní.

22 Togú ukuní kídí yée niyí gi simi kúfú bì Ébere ní yá, máayí kpá gi simiyé, togú ya gi simi kúfú Isiréle e yá, máayí kpá gi simiyé, togú ukuní ya yée niyí gi simi bulúndu Abarayáma yá, máayí kpá bulúndu Abarayáma.

23 Togú ukuní ledre zíse kídí yée niyí 'yí 'bi moko 'bi Kírésito yá, máayí úku ledre zíse káa zí 'yí bì doa sinyí misínyí ní, mándísi méngi moko 'bi Kírésito rómo doyé mbá, do óto ándá maa mótoándá simi siginí, do ndísiyé ócó maa kíngaya do í'bi zíma 'duo umbu zíma ndísi ólúogumá gi zíye 'duo gi gu.

24 Kí'dí ịnyí simi ngíti géyi sindí kadra, Yúda ga gére née ndísiní ócó maa kí sí'dí cíkérí a doa sokó doa ịnyí doa eso (39).

25 Míngburoko 'yí 'bi Róma ocóní maa kí ngbángbá kí'dí ota (3), zí ngíti géyi 'yí e óngbo maa kí tutú e kí'dí kérí. Simi ngíti sindí kadra zí kurúngba 'déwené kíma kí'dí ota (3), zí bi áráne domá ndre kí ndísi élé do iní.

26 'Do'dó ga bì mándíki yée simi gámá ga bì kací moko 'bi Kírésito ní, ngíti géyi niyí ngbúru e ndísiní kí úcu'dútú misi'di e, ngíti géyi yá 'yí ugu e ndísiní kí téro 'dútú misi'di e, ngíti géyi yá 'yí amá e kí 'yí lóngó e ndísiyé 'dó'do maa. Ngíti géyi yá zíma ndíki 'do'dó gi zí 'yí ga bì simi gara ní. Zíma kí 'dó'dóma simi yana súwú gi zí ndéré ga bì gbála ní, ngíti géyi yá, gi zí míngburoko sili ga bì ndísi kízí kurúngba do iní ní, ngíti géyi yá gi zí 'yí ga bì ndísiní óto royé kídí yée niyí 'yí ga bì 'bi Kírésito ní.

27 Mándísi méngi moko kí roko'búmá mbá gi ro zíma sáká romá. Ngíti géyi yá 'bí 'di'bi komomá kí ndulú wá. Ngíti géyi yá zíma ndísimá kadra teké éyí miánu kí iní oguní taramá wá. Ngíti géyi zíma ndísi 'dó'dóma gi zí drú gi zí lerí bongó.

28 Simi ledre ga gére née mbá, mongú a mándísi sómú ledre 'do'dó

ga bì ndisi ndíki 'yi ga bì 'bì Kírésito ní.

²⁹ Kací kadra mbá mändisi sómú ledre gi ro yée ga bì roko'bü 'bì Lomo ndaa aka simiyé wá ní gi ro zíma sáká yée, zí mimbé'demá ndisi ésine miési gi ro yée ga bì londoní yée go gi ro zíye lúyú ledre ní.

³⁰ Togú mändisi mbófo romá, ní miútúásane zíma ndisi mbófo romá gi ro éyí ga bì mändisi méngi yée zíse ndisisé lúrú máa káa zí máayí 'yi rifu ní.

³¹ Máuku zíse ba ma'díi ledre. Lomo bì 'Bu Ngére Yésu, bì ní miútúásane zí 'yi e ndisiyé mbófo wo ní owo bú kídí máránga amá የanga wá, mändisi úku mbigí ledre.

³² Simi bì koo máayí simi gara bì Damásika ní, gávana bì koo ndisi méngi moko sí sili mongú ngére bì Aréta ní oto koo asikíri ené e tara mbotu gara máa née gi do bì zíye 'díbi máa.

³³ Gi zí keyi née ní, zíma ekí ndisimá simi mongú gbété zí ngiti géyi 'yi e esiógú máa kíe kí ká'dá sága gi do bifúo bì ro gara bì o'bóní ro gara máa née ní ní. Née misi'di bì máomo doa ní.

12

Lomo 'dodo ere zí Páwulo

¹ Ni miútúásane zíma ndisi mbófo romá, abú máútúásá amá ndíki éyí gi simi a wá ndotó. Ledre ga bì Ngére Yésu 'dodo yée zíma ndisi lúrú yée ní, máayí fú lá ndisi úku ledreyé.

² Máowo bú bilámáne kídí Lomo 'di'bi koo ngúru 'yi 'bì Kírésito go gi komo ere 'desi. Kací ledre máa née mengi simibi go sokó doa eso (14). Éyí bì máowo'dí'bi wá ní, togú Lomo 'di'bi koo née kúru'bü a nyé, togú lá lomo roa yá máowo wá. Lomo owo yí ené ne.

³ Ma'díi éyí bì máowo'dí'bi ní, Lomo 'di'bi koo wo go. Togú kúru'bü a nyé, togú lá lomo roa yá, Lomo owo ne.

⁴ Lomo 'di'bi koo wo go gi komo ere simi 'be 'bì rokinyi bì ndisini ndólo a paradisa ní. Zíma úwú tú'dú ledre e íri wo bì 'yíma'dí utúasá líkpí a ne zíse wá ní.

⁵ Togú gi ro ledre mbófo ro 'yi káa zí o'do née yá, née koo go éyí bì máayí mbófo romá gi roa ní, tí lá máli méngi ledre máa wo née wá. Máayí ndisi gbúrógbó duú kí ledre máa wo bì kídí máayí 'yi lúyú ledre ní.

⁶ Abú máayí koo mbófo romá yá, ndaa 'bì ené rifu wá, gi zíá máuku yí amá née ma'díi ledre. Tí lá máli amá mbófo romá wá. Máli 'yi e idíní óto komoyé duú ro ledre bì mändisi mengi a kpá kí úku a zíye ní.

⁷ Gi zíá bì mändisi mbófo ledre ga bì Lomo 'dodo yée zíma ní, zí Lomo ótoómo misi'di zí Satána oguné ndisi í'bí 'do'dó romá.

⁸ Máini ini go zí Ngére Yésu kí'dí ota, idí 'd'i biyó 'do'dó née gi romá 'dá'ba.

⁹ Zí Kírésito úkulúgu ledre zíma kídí, "Ndá sómú ledre wá, máayí sáká yí, roko'bümá ní bo kíngaya gi ro sáká 'yi ga bì roko'buyé ndaa ní kíe." Káa zí bì goó kenée ní, máayí ndisi mbófo romá kíngaya gi zíá máowo go kídí Kírésito ní ndisi í'bí roko'bü zíma.

¹⁰ Née éyí bì máayí gi zíá kí rokinyi ní. Abú roko'bü ndaa romá wá, abú ukucayiní máa, abú 'do'dó ndiki máa ba káa zí 'dýa, abú kpá umbu, máayí ɳgúŋgu éyí ga gére née mbá gi zíá máayí 'yi 'bì Kírésito. Abú ní káa zí roko'bümá ndaa yá, roko'bümá ní bo.

Sómú ledre 'bì Páwulo gi ro 'yi ga bì 'bì Korindo ní

¹¹ Ni zíma komokenyí zíma ndisimá ódromá gi romá káa zí 'yi rifu ní, ndaa káa do ledre wá, ótosé máa sée zíma ndisi ódromá kenée. Ásé koo idí se 'yi ndisi úku yéme ledre gi romá. Abú máayí kenée yá, ndaa 'bì ené bì yaá 'yi የanga ga gére

née romoní domá ní wá, márómo doyé simi míméngi ledre e.

12 Simi bi koo máayí dongaráse íri ní, mändisi koo méngi mbá éyi ga bi kí roko'buyé 'dodoní kídi ma'dii, máayí 'yimikása 'bi Kírésito mändisi útusimimá miútu.

13 Togú lúrúsé koo kaa zí éyi bi 'búse ndaa domá wá gi zia bi mändú'yú sée gi ro zise sáká maa wá kaa zí bi mändisi ndú'yú ngiti géyi 'yi ga bi 'bi Kírésito ní wá ní, idisé ótoómo ledre zima.

14 Ba ní sindí kadra ogu go gi ro ota ngásáogumá lúrú sée íri. Máutuásá idí kaa do éyi miowó dosé gi ro zise sáká maa wá. Mongú ledre amá ni gi ro sáká sée gi do bi zí ledre 'bi Kírésito ngbóróne simisé. Gi zia máayí 'busé simi Lomo. Ówosé bú bilámáne kídi minzéré owú e sakání eyé 'yi ndíki yée ye wá, 'yi ndíki yée ndisíní sáká yée ye gi ro zíye ngbóróye.

15 Gi zí keyi née ní, máayí í'bi éyi ga bi zima ní za mbá ndisi sáká sée kie zima kpá í'bi cu kuru'bumá zí ríkí 'do'dó e gi ro sáká sée. Sara togú máméngi éyi e go gi rosé kenée ní, útúásásé gbawá óto 'búma cuku'dée?

16 Ma'dii, tú'dú ngiti géyi 'yi e gi dongaráse owoni bú kídi simi bi koo máayí zise íri ní, mändá 'bi amá koo éyi miowó dosé zise ndisi sáká maa wá. Abú kenée ndotó, ngiti géyi 'yi e ndisíní koo fú uku ledre kídi mändisi koo 'd'bi éyi e gi zise simi ugu roné.

17 Abú gba 'yi ga bi koo makása yée zise íri ní, 'di'biní koo eyé éyi e gi zise ogu kie zima wá.

18 Mákasa koo Títo e kí ngiti 'yi lódú kací Yésu zise íri. Miméngi ledre ezé kí ya'dá ga gére née ni yi ené koo mbá kí'e'do, bikérí 'yi bi gi dongaráye 'd'bi koo éyi e go gi zise ní ndaa.

19 Ledre bi máayí úku a ba, ndásé somú a bi kídi ndisizé née íti

kangúze gi zia bi ngiti géyi 'yi e ukuní kídi 'di'bizé koo éyi e go gi zise ní wá. Ukuzé zise mbigí ledre do komo Lomo gi zia azé mbigí 'yi ga bi 'bi Kírésito Yésu ní. Ilizé sáká sée gi do bi zise idíse mbigí 'yi ené e.

20 Mändisi yaa sómú simimá gi rosé gi ro ledre ga kóna mändisi 'dodo yée zise ní. Simi bi máayí ogu zise íri ní, máogundíki amá lolu gú sée do misi'di 'bi Kírésito kaa zí koo má'dodo zise ní wá. Ngiti géyi 'yi e gi dongaráse niyí nda yi eyé ba íri go ndisi ófú dongaráye kí lafuye, kí óto 'bú éyi 'bi lafuye doyé, kí ledre 'bi rará dongaráye, zíye ndisi kí ifi dongaráye kí lafuye 'yi ga bi 'bi Kírésito ní, kí ranga óto ranga ro lafuye, kí lílikpi dongaráye, kí ndisi óto royé kídi yée oworomoní ledre gi do lafuye, nda kpá kí úkuoto ledre ga bi zia ifi dongaráye ní.

21 Mändisi kpá sómú ledre kídi, simi bi máayí ogu zise íri ní, máayí idí kí mongú dokuwu kó'dú Lomo. Gi zia tú'dú ngiti géyi 'yi ga bi koo luyúní ledre ní, oyolo'bóni eyé aka sómú ledre eyé zíye ndá'baoguyé zí Lomo fú lá wá. Niyí aka yi eyé fú lá ndisi méngi ledre 'bi dukuwu 'bi ndisi méngi 'beri.

13

Páwulo mada 'yi 'bi Kírésito ga bi simi Korindo ní

1 Idisé ówo a kídi ba go ota miogumá gi ro lúrú sée íri. "Ledre ga bi za mbá ásé ótoyéme yée dongará 'yi kí ezené ní idí idí do komo 'yi e gbre togú mbú ota."

2 Máesi koo silíma go komosé simi gbre miogumá bi koo íri ní. Máayí ba go kpá esí ándá silíma komosé abú mändá aka íri wá. Simi bi máayí ogu íri ní, máayí í'bi 'do'dó ro 'yi ga bi koo luyúní ledre go ní.

3 Idí idí miowoné zise kídi, Kírésito ndisi úku ledre ga gére née ne kpurú gi simimá zise. Ndaá 'bi

ené bi kídí roko'bü ndaá zía méngi ledre kíe wá ní wá. Roko'büa romo do ledre e mbá.

⁴ Abú ufuní kóo Yésu káa zí 'yí bi roko'büa ndaá ní yá, Lomo ili ne kenée. Zí Lomo kóo go úru wo kí roko'buné. Zée 'yí ené e azé kpá cé káa zía ní, Lomo ní i'bí roko'bü zíze káa zí bi kóo i'bí roko'buné zía ní gi ro zíze ndísisé sáká sée kíe.

⁵ Ídísé lúrú míméngi ledre esé e bilámáne, togú niyí bilámáye yá kídí ŋgúngusé ledre 'bi Kírésito Yésu go, ásé kéné go éyí kíé'do.

⁶ Másomú ówoyémesé go bilámáne kídí azé mbigí 'yí 'bi moko ga bi 'bi Kírésito ní.

⁷ Ndísisé íni ini zí Lomo idí ndísi sáká sée gi do bi zíse ndísisé méngi mbá ledre ga bi niyí miútúásaye ní. Ukuzé ezé ledre née kenée gi zía bi yaá azé bilámá 'yí e ní wá. Ilizé gi ro zíse ndísisé méngi ledre ga bi niyí bilámáye ní, abú ngíti géyi 'yí e gi dongaráse lurúní zée káa zí moko ndaá simizé wá ndotó.

⁸ Ilizé yí ezé ndísi méngi duú mbigí ledre ga bi Kírésito ili yée ní, káa bi azé ndísi méngi ledre bi ngará ndaní eyé ma'díi ledre e wá ní ke.

⁹ Azé kí rokinyi abú 'yí e lurúní zée káa zí roko'bü ndaá zíze wá, owozé go bilámáne kídí ŋgúngusé ledre 'bi Kírésito bi 'dodozé zíse ní go. Azé ndísi íni ini gi rosé gi ro zíse útúásáse kací komo a káa do mbigí 'yí ené e.

¹⁰ Née sí ledre bi máéké ledre ba kása zíse énzi komosé kíe ní. Simi bi máayí ógu zíse íri ní, máayí ógundíki sée fú ndísi méngi ledre ga bi utúásání miútúásá ní. Gi zía roko'bü bi Ngére Yésu i'bí zíma ní, ndaá gi ro zíma ndísi 'dó'do sée kíe wá, ní gi ro sáká sée.

Odú mandá gi zí Páwulo

¹¹ Owú 'bi Babá e, ba go odú kúrúma zíse. Ídísé ndísi bilámáne. Zíse óto komosé ro ledre ga bi mááku yée zíse ní, gi ro zí ndísi esé

kí lafúse ídíne bilámáne. Máayí íni ini gi rosé zí Lomo idí óto 'bú lafúse dosé gi do bi zíse ndísisé bilámáse.

¹² Ídísé ndísi i'bí mandá dongaráse kí lafúse kí 'búne.

¹³ 'Yí 'bi Kírésito ga bi azé kíye yáa ní, i'bí mandá zíse íri kíngaya.

¹⁴ Sáká éyí 'bi Ngére ezé Kírésito Yésu, kí óto 'bú 'yí e bi 'bi Lomo ní, kí kíyí lámá 'bi 'Dówú Lomo idí ídi kíze cakaba za fí.

Wáraga bì Páwulo eké zí 'yì ga bì sìmì Galatíya ní Ledre gi ro búkù bì Galatíya ní

Kápita 1-2, Galatíya ní kángá bì ndisíní karaba ndólo a Táki ní. Sìmì Moko 'bì 'Yímikásá e kápita 13-14, Páwulo e kí Baranába ukuní kóo bílámá ledre 'bì Kírésito sìmì ngítí géyi gara bì 'bì Galatíya ní. Zí tú'dú 'yì e kóo ńgún̄gu ledre 'bì Kírésito. Sìmì sindí kadra maa bì kóo néé ní, zí ngítí géyi 'yì e kpí kóo óguyé 'dódo ngítí ledre kpí kídí 'yì 'bì Kírésito idíní óto úndru lorù kí ondú 'bì Yúda e. Ndaá lá duú ledre maa wo néé wá, ya'dá e mbá, idíní útú ngburu. Née ní zí Páwulo úku ándá ledre zí 'yì ga bì 'bì Kírésito néé kídí Lomo yomo 'yì e go mbá, ndaá 'bì ené 'yì ga bì ndisíní lódú lorù 'bì ondú eyé e ní wá. Sìmì Moko 'bì 'Yímikásá e 15, uku ledre zíye kídí néé go ledre bì 'yímikásá ga bì 'bì Kírésito sìmì Yerusaléma odóní go kenée ní.

Sìmì kápita 3-4, Páwulo otoyeme do bílámá misi'diné kídí utúasázé ezé óto Lomo zía ídine kí rokiní kí ledre ga bì ndisizé méngi yée ní wá. Zía kpá úku ledre kídí azé ídí mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní gi zí ledre ené bì ńgúnguzé go ní cé káa zí Abarayáma bì mizefí bulúndu Yúda e ní. Zía kpá úku ngítí ledre sìmì kápita ga bì 5-6 ní kídí 'Dówú Lomo idí ndisí ótoyéme zée gi ro zíze ndisizé úwú ledre 'bì Lomo kí ndisí óto 'bú 'yì e.

¹ Máa Páwulo, máayí 'yímikásá 'bì 'Buzé Lomo kpá 'bì Kírésito Yésu 'yì yomo 'yì e. Roko'bü bì zíma ní

Kírésito Yésu kí 'Buzé Lomo bì uru Yésu ma'dáa gi sìmì umbu ní i'bíní ye ndaá 'bì ené 'yìma'dí e wá.

² Máéké ledre ba maa zíse, sée ga bì ńgúngusé ledre Kírésito Yésu ásé do bi e míngúngúcua sìmì kángá bì Galatíya ní. Lafúze ga bì ńgúnguní kpá ledre Kírésito Yésu go azé kíye yáa ní, i'bízé mandá kíye zíse íri kíngaya.

³ 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu* Ngére[†] ezé idíní ndisí sáká sée, gi ro zíse ndisizé bílámáse.

⁴ Ídisé ówo a bílámáne kídí 'Buzé Lomo yeme ledre néé ne gi rozé. Zí Yésu úyuné gi ro lúyú ledre ezé gi ro zí Lomo yómo zée gi zí bisinyí ledre ga bì 'bì do sogo kángá ba.

⁵ Gi zí bílámá ledre néé ní, idízé ndisí mbófo Lomo kací kadra za mbá. Idí kenée.

Mbigí 'dódo ledre ni duú 'bì Kírésito

⁶ Owú 'bì Babá e, éyí bì mengi sée ní 'di? Lomo yeme ledre go zíse, gi zíá bi oto 'búse go kíngaya zíse ńgúngu ledre owú 'bì ené Kírésito Yésu ní, mengi káa be 'di, zíse óyó sogosé 'diya zí Lomo. Zíse ńgúngu ledre bì ngará ndaá bílámá 'dódo ledre wá ní.

⁷ Mááwo go kídí ngítí géyi 'yì 'bì Kírésito oguní go zíse íri ndisí sínyi dosé kí 'dódo ledre kpí gi ro bílámá ledre bì 'bì Kírésito ní.

⁸ Mááyí kpá úku ándá a zíse, togú ngúruzé, togú mbú ngúru maláyika ogu ne 'dódo bílámá ledre kpí gi ro ledre 'bì Kírésito bì 'dodozé zíse ní yá, 'yì maa néé Lomo idí 'déci ngbanga roa bisinyíne.

⁹ Mááyí úku ándá a kídí togú 'yì ogu kí ngítí 'dódo ledre kpí gi zí wo bì 'dodozé zíse ní yá, 'yì maa néé Lomo idí 'déci ngbanga roa bisinyíne.

* ^{1:3} ^{1:3} Kírésito Yésu: Ini ledre gi simia kídí, 'yì bì Lomo gelé wo káa do Ngére ní. Yésu, ledre gi sìmì iří néé kídí, ómo, 'yì yomo 'yì e. † ^{1:3} ^{1:3} Ngére: Ndólo bì Ngére ní, ní zí Lomo kpá zí Yésu gi zíá niyí gbrengará mbá Lomo kpá Ngére e.

¹⁰ Máíli amá 'dódo ledre lá gi ro zíse ídise kí rokinyi wá. Lomo idí idí ne kí rokinyi gi zí 'dódo ledre amá. Idí máíli gi ro zí 'yí e mbófo maa gi ro zíma ídima kí rokinyi yá, káa bi mändá ba 'yí moko 'bi Kírésito wá.

Lomo gelé Páwulo

¹¹ Owú 'bi Babá e, ídísé ówo a kdí bilámá ledre ga bi mändísi 'dódo yée zíse ba ní, ogu ené gi zí 'yíma'dí e wá.

¹² Hi, ní kenée 'yíma'dí i'bí ené ne, togú mbú 'yíma'dí 'dodo ne zíma ní wá. Kírésito Yésu i'bí ne zíma sìmì bi koo 'dodo roné zíma ní.

¹³ Úwúsé koo go sìmì bi koo Ngére Yésu 'dodo aka koo roné zíma wá ní, mändísi koo méngi duú ledre ga bi kací ondú ezé bi mingburoko 'yí ezé 'bi Yúda e 'dodoní yée zíze ní. Gi zí keyi née ní, zíma koo ndísimá méngi 'yí ga bi ɳguŋguní ledre Yésu ní bisinyíne, kí ónzó ngiti géyi sìmì sìgini zíma ídima kpá nzíyimá gi ro úfu ngiti géyi.

¹⁴ Má'dí'bi koo sìlìma sokó ro ondú bi Lomo i'bí zíze Yúda e ní rómo do 'bi eze sindíma e mbá. Máoóto koo sómú ledre amá mbá duú 'dódo ledre bi koo bulúnduzé e Yúda e 'dodoní yée zíze ní.

¹⁵ Simì ledre ga gére née mbá, ábuwá Lomo oto 'búma go kíngaya, yeme yí ené koo ledre go gi ro zíma ídima 'yí méngi moko ené 'dá'dá ndikioguní aka koo maa do sogo kángá ba wá. Simì bi Lomo ili

¹⁶ 'dodo Owú 'bi ené Yésu zíma gi do bi zíma ndísimá 'dódo bilámá ledre 'bi Owú 'bi ené maa née zí kúfú 'yí ga bi ndaní Yúda e wá ní, mändéré amá koo zí ngiti géyi 'yí e gi ro zíye i'bí komokenzi 'bi moko maa née zíma wá.

¹⁷ Máinyí amá koo kpá geré ndéré simì Yerusaléma ndéré 'dí'bi komokenzi moko maa née gi zí ngiti géyi 'yímkása ga bi niyí koo kú simì Yerusaléma íri 'dá'dá gi zíma ní wá. Mändéré yí amá koo geré

sìmì kángá bi 'bi Árabi e ní. Nda gíri, zíma ndá'balúgu romá sìmì Damásika.

¹⁸ Nda gi do kací sìmìbi ota, zíma ínyímá ndéréma lúrú Pétero sìmì Yerusaléma, máméngi koo zí íri sìlì sokó doa ínyi.

¹⁹ Ngíti 'yímkása bi koo mändíki wo zí Pétero íri ní ni Yakóbo, bi lúndu Ngére Yésu ní.

²⁰ Máúku zíse ba ma'díi ledre do komo Lomo ndaá ḥanga wá.

²¹ Nda gi sìmì Yerusaléma gi ore zíma ínyímá ndéréma sìmì kángá 'bi 'yí ga bi Súriya kí yée ga bi Silísiya e ní.

²² Sìmì sìndí kadra maa bi koo née ní, 'yí 'bi Kírésito ga bi niyí sìmì Yudáya ní, owoní aka eyé koo maa wá.

²³ Ndísiní tí lá úwú ledre kídí, "O'do bi koo ní okó ro 'yí ga bi 'bi Yésu gi zíma bi ɳguŋguní ledrea ní, oyólo'bó sómú ledre ené go, ɳguŋgu ledre Yésu go, ndísi nda go cù ne 'dódo bilámá ledre 'bi Yésu zí 'yí e."

²⁴ Zíye mbófo Lomo kí mongú rokinyi gi zíma mán̄gúŋgu ledre Yésu go.

2

'Yímkása e ɳguŋguní ledre 'bi Páwulo'

¹ Gi do kací sìmìbi sokó doa eso (14), zíma kpá ndéré ándá romá sìmì Yerusaléma. Nderézé kí Baranába, mändóloútú Títo kpa do kacíma.

² Mändéré ándá romá íri née gbékpie wá. Lomo yeme ne kídí máidí ndéré ótoyéme bilámá ledre ené bi mändísi 'dódo a zí kúfú 'yí ga bi ndaní Yúda e wá ní zí 'yí ga bi kí ledreyé owóowó, zí 'yí ga bi 'bi Kírésito íri ní, gi zí moko ga bi koo máméngi yée kí yée bi máayí ndísi méngi yée ba kí ndéréye gbékpie. Ndísi koo cérezé kí manda maa ga gére née sìmì bi mändísi ótoyéme ledre née zíye ní.

³ Abú Títo ndaá Yúda wá, utú ngbuřu kací ondú ezé 'bi Yúda e wá,

nda gi zía bi ŋguŋu ledre Kírésito go ní, simi bi azé simi Yerusaléma íri ní, zí manda ga gére née kpá fú ówo wo káa do mbigí 'yi 'bi Kírésito.

⁴ Nderézé simi Yerusaléma gi zía ngítí géyi 'yi ṣanga e ya yée niyí kpá 'dodo ledre 'bi Yésu. Iliní tí lá sínyíonzó moko 'bi Kírésito bi do sílize ní gi ro zíze idíze miódóze káa do owúkulu 'bi lúyú ledre.

⁵ Abú niyí kí ledre eyé ga gére née kenée yá, indizé ezé mbilíze zíye wá, gi zía ilizé zí bilámá ledre 'bi Lomo bi ndisizé 'dodo a ní ndíki bi do mimbé'desé kingaya.

⁶ Abú manda ga bi 'bi 'yi 'bi Kírésito ga gére née niyí kací komo tú'dú 'yi e mingburokoyé yá, née ndaá 'bi ené mongú ledre zíma wá. Gi zía zée 'yíma'dí e ledrezé ni kací komo Lomo mbá owóowó. Ndani kí yata ledre ési a simi ledre ga bi mändisi 'dodo yée ní wá.

⁷ Manda ga gére née owoní bú bilámáne kídi Lomo kasa máa ne 'dodo bilámá ledre ené zí kúfú 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ní. Kpá káa zí bi kasa Pétero kí ledre máa née ndéré 'dodo a zí Yúda e ní.

⁸ Lomo bi kasa Pétero 'yímikása nderé 'dodo ledre ené zí Yúda e ní, ní kpá ne bikérí Lomo bi kasa máa káa do 'yímikása ndéré 'dodo ledre ené zí 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ní.

⁹ Zí Pétero e kí Yakóbo e kpá kí Yiwáni e bi niyí kí ledreyé owóowó zí 'yi 'bi Kírésito ga bi simi Yerusaléma ní idíye kí mongú rokinyi kíze kí Baranába gi zía Lomo ifi bayi moko ené go zíze keye. Zíze ndisi 'bi ezé 'dodo ledre zí kúfú 'yi ga bi ndaní Yúda e wá ní. Zí Pétero e kí Yakóbo e kí Yiwáni ndisi 'bi eyé 'dodo ledre zí Yúda e.

¹⁰ Odu owú ledre bi ukuní zíze ní ni idízé sáká lafúze ga bi 'yi 'bi Kírésito ngará éyi ndaá zíye wá ní. Née koo ledre bi mändisi gámá kíe simi domá kací kadra mbá ní.

Páwulo mada Pétero simi Anatiyoko

¹¹ Simi bi koo Pétero ogundiki máa simi Ánatiyoko ní, zíma koo máda wo zaá o'buó'bú gi zía ndisi nda go méngi ledre ga bi utúasání wá ní.

¹² Simi bi koo Yúda ga bi ŋguŋuní ledre 'bi Kírésito oguní aka gi zí Yakóbo gi simi Yerusaléma wá ní, Pétero ndisiní aka koo tí ánu kótru éyi kí kúfú 'yi ga bi ŋguŋuní ledre 'bi Kírésito utúní ngburu wá ní. Nda gi 'dá'ba, simi bi ngítí géyi Yúda ga bi niyí kí Yakóbo e simi Yerusaléma oguní ní, zí Pétero ásiné kí ánu kótru éyi kí 'yi ga bi ŋguŋuní ledre 'bi Kírésito utúní ngburu wá ní káa bi Yúda e ga gére née niyí sínyi ịriné ke.

¹³ Ngítí géyi Yúda ga bi ŋguŋuní ledre Kírésito go, simi bi lurúní Pétero kí méngi keyi kenée ní, zíye kpá ásiyé kí ánu kótru éyi kí 'yi ga bi ŋguŋuní ledre 'bi Kírésito utúní ngburu wá ní. Zí Baranába kpá 'dí'bi ledre 'bi Pétero née, zí míméngi ledre eyé ndisi idíne kpí gi zí ledre ga bi ŋguŋuzé gi ro ndisi méngi yée ní.

¹⁴ Simi bi málúrú míméngi ledre 'bi 'yi 'bi Kírésito ga gére née utúasá ené lolu kací bilámá ledre 'bi Kírésito ní wá gi zí míméngi ledre 'bi Pétero ní, zíma inyimá máda Pétero do komoyé o'buó'bú kídi, "Pétero, née kenée lárá ledre 'di? Abú áyí Yúda yá, méngi lolu ondú bi 'bi Yúda e wá ní, sara ilí nda gága 'yi máa yée ga bi kúfuye ndaní Yúda e wá ní, idíní ndisi méngi ledre máa wo bi ondú 'bi Yúda e iliní gi ro 'di?"

¹⁵ Simi bi 'buzé e ndikini zée ní, 'dodoní zíze tí za mbá loru ga bi Lomo i'bí zíze Yúda e ní. 'Yí máa yée ga bi ndikini yée simi ngítí kúfú ndaní Yúda e wá ní, ndisizé koo lúrú yée káa do 'yi lúyú ledre e gi zía bi menginí eyé ledre kací loru bi Lomo i'bí zíze wá ní.

¹⁶ Nda gi 'dá'ba zíze óguzé ówoyéme a kídi, í'i, 'yíma'dí utúasá ené idí mbigí 'yi 'bi Lomo gi zía bi

ndisi méngi ledre e duú kací loru bì Lomo i'bí zíze ní wá, yí ené duú togú 'yí ɳguṇgu ledre Kírésito Yésu go. Née sì ledre bì ɳguṇguzé ledre Yésu gi zía ní, gi do bì zíze ídize mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní.

17 Gi zía bì otoomozé loru ezé 'bì Yúda e kenée zíze ɳguṇgu ledre Kírésito ní, zí ngítí géyi 'yí ezé e lúrú zée káa do 'yí lúyú ledre e. Ma'díi, ɳguṇgu ledre 'bì Kírésito, oto zée go káa do 'yí lúyú ledre e? Ṙanga, éyi ndaá kenée wá.

18 Máayí ídí 'yí lúyú ledre togú mótoómo mbigí 'dodo ledre bì 'bì Lomo ní go, zíma ndá'bamá kpá té méngi ledre kací ondú 'bì loru ezé 'bì Yúda e bì koo mótoómo go ní.

19 Sími bì koo mángúŋgu aka ledre 'bì Kírésito wá ní, loru ezé 'bì Yúda e ní koo duú ne kí ledrené zíma owóowó. Gi zí keyi née zíma ówo a mayá mändá mbigí 'yí 'bì Lomo wá. Bì ba ní, ledre 'bì loru ezé ndaá 'bì ené lolu lá duú ne zíma owóowó wá, mändisi nda méngi yí amá go duú éyí ga bì Lomo ili yée ní.

20 Míméngi ledre ga bì koo mändisi méngi yée 'dá'dá ngará ndaní bilámáye wá ní, miúyu Kírésito Yésu do mingbúngbu kágá ufuoyó yée go mbá gi zíma mángúŋgu go kídí ní Owú 'bì Lomo, máayí nda go mbigí 'yí ené. Mändisi nda go méngi duú ledre ené gi zíma oto 'búma go zíma úyuné gi romá.

21 Sómúsé kídí bilámá ledre bì Lomo mengi zíze zíma yómo zée née gi zíma bì ndisizé méngi ledre kací ondú 'bì loru ezé 'bì Yúda e ní? f'i, ndaá 'bì ené gi zí ledre née wá. Yí ené gi zíma bì 'búze ní doa kíngaya ní. Máasi amá gi ro bilámá ledre bì mengi zíma née wá. Idí yaá loru ní yómozé e ne yá, káa bì umbu bì koo Kírésito uyu wo ní moko ndaá sími a wá.

3

Loru bì Lomo i'bí ní yomo ené 'yí wá

1 Áko, sée 'yí ga bì 'bì Galatiya ní, méngisé keyi káa zí éyi bì ówosé ledre wá ní gi zí 'di? Ambí londo sée ne? Tí bì koo 'dodozé ledre gi ro Kírésito Yésu go zíse fúo kídí ufuní wo do mingbúngbu kágá gi rosé ní.

2 Úkusé aka zíma, sómú ledre esé ní kídí Lomo i'bí koo 'Dówúne simisé gi zíma bì ndisise méngi keyi kací loru bì Lomo i'bí zíze Yúda e ní? f'i, yí ené gi zíma bì ɳguṇgusé ledre Kírésito bì 'dodozé zíse ní.

3 Rífusé miřifu, zíse óyó sogosé zí 'Dówú Lomo bì ndisise go lódú a ní, zíse ndisi lódú kací loru kídí gi do bì zíse ómosé?

4 Kúrú ga bì rosé gi zí ngítí géyi 'yí e gi zíma bì ɳguṇgusé ledre 'bì Kírésito ní, ilisé zíma idíákáne lá goo rosé gbékpíne?

5 Lomo i'bí 'Dówúne simisé zíse ndisise méngi mingburoko ledre e kíe née gi zíma bì ndisise méngi keyi kací loru bì 'bì Yúda e ní? f'i, yí ené gi zíma bì ɳguṇgusé ledre Kírésito bì 'dodozé zíse ní.

6 Ídisé óto ledre ba sími dosé, "Abarayáma útuásá kací komo Lomo káa do mbigí 'yí yí ené gi zíma bì ɳguṇgu ledre 'bì Lomo ní."

7 Ídisé ówo a bilámáne kídí 'yí ga bì za mbá ɳguṇguní ledre 'bì Lomo go ní, niyí go owú ga bì 'bì Abarayáma ní sími Lomo.

8 Ni koo go miékéne 'desí sími miéké kúrú Lomo kídí, 'yí ga bì niyí zí Lomo kí ledreyé owóowó káa do mbigí 'yí ené e ní, duú yée ga bì ɳguṇguní ledre 'bì Lomo go ní. Káa zí bì koo Lomo ma'dáa uku zí Abarayáma ní kídí, "Máayí í'bí úndru zí ríkí kufú 'yíma'dí e do sogo kángá mbá kpurú gi símiyi."

9 'Yí ga bì za mbá ɳguṇguní ledre 'bì Lomo go ní, Lomo ní í'bí úndru zíye káa zí bì koo i'bí úndru zí Abarayáma ní.

10 'Yí máa yée ga bì i'bíní 'bì eyé royé duú ndísí méngi ledre kací lorù bì Lomo i'bí zí Yúda e gi do bì zíye útúásáye kací komo Lomo ní, utúasání eyé méngi lorù ga gére née mbá wá. Gi zí kékí née, Lomo ní í'bí 'do'dó royé. Káká zí bì ní miékéne símì miéké kúrú Lomo kídí, "'Yí bì mengi ledre kací lorù ga bì miékéye símì miéké kúrú Lomo née mbá wá ní, Lomo ní 'dó'do wo bisinyíne ní."

11 Owoyemezé go bilámáne kídí, 'yíma'dí utúasá idí mbigí 'yí 'bì Lomo kí méngi kékí kací lorù bì kóo i'bí zí Yúda e ní wá, gi zí "Mbigí 'yí amá e niyí ndíki trídri bì za fí ní gi zíya ŋgunguní ledre amá go ní."

12 'Dí'bi lorù bì Lomo i'bí zí Yúda e kí ledre ené owóowó ndaá 'bì ené mbigí misi'di 'bì ŋgungu ledre 'bì Lomo wá. Yí ené ŋgungu ledre 'bì Lomo ní óto 'yí ne kí ledrené owóowó. "'Yí bì ili zíne útúásáne kací komo Lomo káká do mbigí 'yí ené gi zíya bì née ndísi lódú kací lorù ní yá, idí ndísi méngi ledre ga bì lorù ili yée ní kí mimbé'dené mbá."

13 Umbu bì kóo azé úyu a gi zí Lomo gi zíya bì utúasázé lúrú bi kací lorù bì Lomo i'bí ní bilámáne wá ní, Kírésito 'di'bioyó gi komozé go, uyu nda kóo go ne do bi kacíze. Ní miékéne kídí, "Mimbé'dekesí 'bì Lomo ní nda idí go ro 'yí bì niyí úfu wo do mingbúngbu kágá ní."

14 Símì bì Yésu uyu do bi kacíze 'yíma'dí e ní, zí úndru bì kóo Lomo i'bí zí Abarayáma ní báyiné ndéréoguné gi zí kúfú 'yíma'dí e do sogo kángá za mbá gi zíya bì ŋgunguzé ledre Kírésito Yésu ní. Zí 'Dówú Lomo bì Lomo uku ledrea ní ógu ndísiné símizé.

Miyéme ledre 'bì Lomo

15 Owú 'bì Babá e, máúku aka zíse kací míméngi ledre 'bì 'yíma'dí e, sómúsé togú 'bumiowú yeme ledre go zí owú 'bì ené, zí 'bumiowú máa

née go úyuné ní, ngítí 'yí gi 'dí sogo ní ógu 'dí'bioyó ledre née togú 'dí'bi ngítí ledre ési a símì a? f'i, éyí utúasá méngi roné kenée wá. Ní gi ro ledre bì Lomo yeme ní kenée.

16 Kpá kenée, Lomo yeme ledre go i'bí úndru zí Abarayáma kí ngúru owú gi dongará bulúnduga owú ga bì gi símì kúfú Abarayáma ma'dáa ní. "Ngúru owú" bì Lomo uku ledre a née ní "Kírésito." Ndaá 'bì ené Yúda e wá.

17 Ba éyí bì máili zíse ówoyéme a gi símì ledre bì kóo Lomo yemeomo zí Abarayáma ní. Do kací a mengi kóo símìbi míya eso, cíkérí a doa sokó (430), zí Lomo kóo í'bí lorù zí Músa. Bì kenée ní, lorù bì kóo Músa ekéomo née, roko'bú a ndaá zíya 'dí'bioyó miyéme ledre bì Lomo yeme zí Abarayáma ní wá.

18 Ndásé sómú lúyú ledre kídí, Lomo ní í'bí úndru bì ní trídri ní zíse gi zíya bì ndísiisé 'dí'bi silihé ro lorù ndá ní wá. Yí ené gi zíya Lomo ma'dáa yemeomo yí ené ledre máa née ne kú kenée. Née sí ledre bì zíya úku a zí Abarayáma gi roa ní. 'Yí bì ní 'dí'bioyó miyéme ledre 'bì Lomo née ní ndaá.

19 Sara togú Lomo yeme kóo ledre go kenée ní, i'bíogu nda kóo lorù zí Músa éké a gi ro 'di? Lomo kasa kóo maláyika ené ógu úkuí'bí lorù née zí Músa éké a gi do bì zí lorù ma'dáa ndísiné 'dókó zée gi zíya zée 'yíma'dí e ndísiisé lúyú kací kadra za mbá. Lorù máa née ní ndísi 'dókó zée gi ro zíze ówo ma'díi ledre gi símì sindí kadra bì bulúndu Abarayáma Kírésito ní ógu dongaráze, zíya nda ndísiné 'dódo ma'díi ledre e zíze ní.

20 Lomo kasa ené kóo ngítí 'yí do bi kacíne idí ndéré úku ledre zí Abarayáma kídí née yeme ledre go zíya ní wá. Lomo iñyi yí ené cù ne úku ledre kídí, "Abarayáma, mayéme ledre go zíyi."

21 Ndásé sómú lúyú ledre kídí, lorù bì Lomo i'bí zí Músa eké a ní ní nda go ne do bi kací miyéme bì ledre bì kóo Lomo yeme zí Abarayáma gi ro í'bí úndru zí kúfú 'yíma'dí e za mbá ní wá. F'i, ndaa kenée wá. Lorù néee ndaa kpá gi ro zíá óto zée zíze útuásaze kací komo Lomo gi ro tridri bì za fí ní wá.

22 Ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Zée 'yíma'dí e za mbá, azé miliákazé simi ká'dá 'bì milúyú ledre e." Nda gi zí ledre néee ní, zíá yéme ledre kídí, néee ní yómo zée gi simi umbu 'bì lúyú ledre 'búó togú ñguñguzé ledre Kírésito Yésu go.

23 Simi bì kóo ñguñguzé aka ledre Kírésito wá ní, azé kóo mbá miliákazé simi ká'dá 'bì milúyú ledre e. Lorù ní kóo fú lá ndísi kú'dú silihne rozé kídí ndazé méngi lúyú ledre e wá. Omozé karaba ba gi zíá bì Kírésito ogu go, ñguñguzé ledre ené nda go ní.

24 Lorù ndísi 'bì ené kóo 'dódo zíze lá duýu misi'di. Nda té simi bì Kírésito ogu, zíze ñguñgu ledre ené ní, karaba utuásázé go kací komo Lomo káa do mbigí 'yí ené e.

25 Mbófo éyí gi zíá Kírésito ogu go líkpíoyó zée gi simi ká'dá 'bì milúyú ledre e. Lorù kú'dú lolu silihne rozé fú lá kídí azé 'yí lúyú ledre e wá, gi zíá ñguñguzé ledre 'bì Kírésito go.

Mbigí owú ga bì 'bì Lomo ní

26 Lúrusé aka, gi zíá bì ñguñgusé ledre Kírésito Yésu go ní, útuásásé kací komo Lomo go káa do owú 'bì ené e.

27 Gi zíá bì kóo ñguñgusé ledre Kírésito ma'dáa ní, néee sí ledre bì do í'bí babatíza zíze gi zíá ní. Gi ro do ówo a mbá kídí ásé go mbigí 'yí ené e, ndísi go méngi duýu ledre ga bì 'bì ené e ní.

28 Nda gi ore, azé do komo Lomo go duýu owú 'bì ené e. Ngíti éyí ndaa lolu íri, yaá wo ba ní 'bì ené gi simi ngíti kúfú kpí, togú wo ba ní 'bì ené Yúda, ba 'bì ené gbékpí kára, togú wo ba 'bì ené ya'dá 'yí, togú 'yí bì

kí ro doné togú mbú owúkúlú ní wá. Éyí ndaa lolu íri kenée wá gi zíá ñguñgusé ledre Kírésito Yésu go, ásé go duýu éyí kíé'do simi Lomo.

29 Gi zíá bì ñguñgusé ledre 'bì Kírésito go ní, ásé nda go kpá bulúndu Abarayáma simi Lomo. Ásé ómo gi simi umbu mbá káa zí bì kóo yeme go kenée zí Abarayáma ní.

4

1 Gi ro zíse ówoyéme ledre néee bilámáne, máayí aka úku líli ledre zíse gi ro owú 'bì 'be. Togú 'bu a uyuomo wo ní aka lá cíku'dée, abú éyí ga bì 'bì 'bu a ní niyí tí 'bì ené yá, gi zíá bì ní aka cíku'dée ní, ní aka yí ené káa zí owúkúlú ní.

2 Owú néee ngíti 'yí ní aka ndísi lúrú bi kací a ne, gi simi sindi kadra bì 'bu a yéme zí owú néee útuásáne 'dí'bi 'be ní, zíá nda 'dí'bi 'be.

3 Do sogo kángá ba odóngerí zée kenée, káa zí 'yí bì 'di'bigaganí wo mi'dí'bigága ní gi ro zíze ndísi go méngi duýu ledre ga bì ili yée ní.

4 Simi bì sindi kadra bì kóo Lomo oto utuásá nda go ní, zí Lomo kásáogu mbigí owú 'bì ené do ndíkiogu wo káa do 'yíma'dí dongará Yúda e bì kóo Lomo i'bí lorù zíye ní.

5 'Bu a Lomo kasaogu wo lálaogu zée gi sí silihne lorù 'bì Yúda e gi ro zíze idíze mbigí 'yí ené e.

6 Gi zí kíyí néee ní, sée mbá, idísé ówo a kídí ásé go mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní ma'díi, gi zíá kasa 'Dówúne go ogu ndísi go méngi yée zí 'yí e ní, ní kpá méngi yée zíze.

7 Gi zí miyéme ledre 'bì Lomo gi rozé, ndásé lolu owúkúlú e wá, ásé go owú 'bì ené e, bilámá ledre ga bì ndísi go méngi yée zí 'yí e ní, ní kpá méngi yée zíze.

Idísé kpá fú idí mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní

8 Sími bì kóo ngárá ówoyémesé aka ledre gi ro mbigí Lomo wá ní, ndísisé aka kóo íni ini zí lomo ga bì ngárá ndaní mbigí Lomo wá ní.

9 Bi ba ní, ówoyémesé Lomo go káa do mbigí 'Búsé, ásé zía go kí ledresé owóowó káa do mbigí owú 'bì ené e gi zía 'di'bi sée go zíne. Sara ilisé óyó sogosé zía, zíse ndá'basé méngi bicayi ledre 'bì lomo ga bì ngárá ndaní mbigí Lomo wá ní gi zí 'di?

10 Ngítí géyi 'yì e ukuní zíma kídí ndá'basé yì esé go drú ndísí méngi ondú ga bì, óto úndru mìkanda éfé kí ngítí géyi sìlì ga bì sími 'dú'du 'bì éfé ní nda kpá kí ngítí géyi mìngburoko ayímbi ga bì kací ondú 'bì Yúda e ní.

11 Éyì bì méngisé néee oto máa go zíma ídima kí mongú sómúsími gi zí ledre bì méngisé néee. Ngíri mengi máa gi zía, máli zí mongú 'dodo ledre bì kóo má'dodo zíse íri ní ndéréné gbékpíe wá.

12 Owú 'bì Babá e, màngúngú romá zíse, ídísé ótoómo ledre 'bì ndísí óto úndru ondú bì 'bì Yúda e ní 'dá'ba, zíse ídise káa zí máa ní gi zía mändá 'bì amá miódóngérímá kí ondú 'bì Yúda ga gére néee wá, máayí nda go káa zí bì kóo ásé 'dá'dá ní. Bisinyí ledre ndaá dongaráze kése wá.

13 Ówosé bú bilámáne sími bì kóo máogú 'dodo bilámá ledre 'bì Kírésito zíse íri ní, sími sanáma ndaá kóo bilámáne wá.

14 Abú miídíma bì kóo kí ndiyá dongaráse íri néee ní kóo zíse mongú úzu éyì yá, zíse kpá fú 'dí'bi máa sími sumú kí sìlise sokó. Zíse ídise kí rokinyi gi romá káa zí maláyika, togú kenée wá, nda káa zí éyì bì máayí go za cù Kírésito Yésu ní.

15 Máowo kóo bú bilámáne kídí sími sindí kadra bì kóo néee, togú ya ídísé kóo útú ku pho'du gi romá, ásé kóo tí geré méngi a kenée. Bi nda ba ní, éyì ndaá 'bì ené lolu kenée wá, bilámá ledre néee lelì nda gi zí 'di?

16 Óyósé nda máa karaba go káa do ezeokóse ba gi zía bì mändísí 'dodo mbigí ledre zíse ní?

17 'Yì 'dodo ledre ga gére néee oguní ndísí úku bilámá ledre ga gére néee zíse za mbá gbékpíe, iliní tí lá londo sée. 'Dodo ledre eyé ga gére néee ndaní eyé ma'dí 'dodo ledre e wá. Iliní tí lá gi do bi zíse ótoómo 'dodo ledre amá, zíse lányáse ro 'dodo ledre eyé.

18 Utúasá miútúásá zí mimbé'desé ídine 'dága gi ro méngi bilámá ledre e, abú sími sindí kadra bì ndazé kése do bi kérí a wá ní.

19 Owú 'bì amáa e sími Lomo, má'bí ándá kpá romá go zí 'do'dó gi ro 'dodo ándá ledre 'bì Lomo zíse 'búó togú málúrú kídí 'dí'bísé Kírésito go ngíri do mimbé'desé.

20 Má'dí'bi mimbé'demá yáa do sìlîma gi rosé. Ni kóo ídí bilámáne togú azé kése ba do bi kíé'do, káa bì máutúásá úku ledre zíse o'búó'bú káa zí ba wá.

'Yì ga bì iliní fú lá ídí sì sìlì loru ní

21 Sée ga bì 'dí'bísé loru bì Músa ekéomoní zí Yúda e ndá do sìlise ní, ówosé ini ledre gi simi a bú, uku yaá 'di?

22 Miéké kúrú Lomo uku kídí, Abarayáma ndiki kóo owú e gbre. Ngúru a mbágáa ni kára 'be. Ngúru a mbágáa ni 'bì ené gi 'dí sogo owúkulú.

23 Owú máa wo bì mbágáa ni 'bì ené gi 'dí sogo ní, ndikiní 'bì eyé wo kí sómú ledre bì gi zí 'yíma'dí ní. Wo bì mbágáa ni kára 'be ní, ndikiní 'bì eyé wo gi zía Lomo yemene kenée.

24 Kará ga bì gbre néee, Agára kí Sára, ledre ga bì gi royé ní 'dodoní misi'di ga bì gbre niyí miyéme ledre 'bì Lomo gi ro 'yì ené e ní. Miyéme ledre bì kóo Lomo i'bí zí Músa do Landa bì kí ıriné Sináya ní, owú ga bì 'bì Agára niyí 'bì eyé mbá káa zí 'yì ga bì niyí sì sìlì loru ní, gi zía mbágáye ni owúkulú.

25 Ledre gi ro Agára 'dodo ledre gi ro Landa bì kí ıriné Sináya ní.

Landa née ni sìmì kángá bì ndoloní Arábiya ni, ni cé káa zí Yerusaléma bì do sogo kángá ona ni. Gi zíá 'yì ga bì 'bì Yerusaléma ni, lorù ni ne kí roko'buné doyé.

²⁶ Sára bì ni 'bì ené kára 'be ni, ni 'bì ené go káa zí mìkànda Yerusaléma bì ni ógu gi komo ere ni. Zée ga bì ngunguzé ledre Kírésito go ni, azé go mbá owú 'bì ené e ndazé lolù sì sìlì lorù káa zí owúkùlú e wá.

²⁷ Ledre ba ni kpá miékéne sìmì miéké kúrú Lomo kídí, "Bi eme royí mu yìjí kára mìkoto, Ídí mu yéyéyì 'dága kí rokinyi abú ndíki eyì owú kú wá.

Ayí ndíki tú'dú owú e rómo kára bì tonó ndíki owú e go gi zíyì 'dá'dá ni."

²⁸ Bì ba ni owú 'bì babá e, azé go owú ga bì 'bì Lomo ni gi zíá Lomo ma'dáa yeme kóo ledre née go kú kenée 'desí kpá káa zí bì kóo yeme ledre gi ro Isáka zí Sára ndíki wo zí Abarayáma ni.

²⁹ Sìmì bì kóo owú 'bì Abarayáma ga bì gbre née niyí aka nzéré, zí wo bì kóo mbágáa ni gi 'dí sogo owúkùlú ni, i'bí 'do'dó ro owú máa wo bì ndikiní wo kací miyéme ledre 'bì Lomo sìmì roko'bü 'bì 'Dówú Lomo bì mbágáa ni kára 'be ni. Ni karaba zíze kpá kenée, 'yì ga bì gi 'dí sogo ni ndísiní 'dó'do zée 'yì ga bì 'bì Kírésito ni mi'dódo.

³⁰ Owú 'bì Abarayáma ga bì gbre née, miéké kúrú Lomo uku 'bì ené gi royé yaá 'di? Miéké kúrú Lomo uku kídí, "Ídí ógóoyó kára owúkùlú née kí owú 'bì ené née gi 'be gi ona 'dá'ba. Máili zí owú gi sìmì kára owúkùlú née karanée ífi sìmì éyì sìlìyì kí wotíma Isáka wá."

³¹ Gi zí keyi née ni owú 'bì babá e, máuku zíse kídí ndazé ezé owú ga bì mbágáze ni owúkùlú ni wá. Azé yì

^{4:27 4:27} Isáya 54:1   ^{4:30 4:30} Dosí éyì e 21:10
Abarayáma kídí togú Yúda e ndikiní mìkànda owú go, owú'o do yá, idí méngi 'dici sìlì inyì doa ota do ónzó wo ngbuřu gi ro zíá idíne mbigí 'yì 'bì Lomo.

ezé gi sìmì kára bì ni mbigí kára 'be ni.

5

Idízé lányá duú ro ledre 'bì Kírésito

¹ Máuku zíse owú 'bì babá e, Kírésito uyu gi ro 'dí'bióyó zée gi sì roko'bü 'bì lorù. Káa zí bì goó kenée ni, idízé lányá duú ro ledre 'bì Yésu káa bì azé fú idí sì lorù ke.

² Máuku zíse ma'díi, togú ótosé komosé fú lá gi ro ledre 'bì útú ngbuřu gi do bì zíse útúásásé kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e yá, umbu bì kóo Kírésito uyu do mìngbúngbu kágá gi rosé ni, moko ndaá sìmì a zíse wá.

³ Mááyi kpá úku ándá a zíse, togú 'yì ya née ili útú ngbuřu té kí kací lorù yá, idí ndísi méngi ledre ga bì lorù uku yée ni za cé.

⁴ Sée ga bì ilisé ndísi méngi ledre duú kací lorù gi do bì zíse útúásásé kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené e ni, idísé ówo a bílámáne kídí óyósé sogosé go zí Kírésito, trídrí bì Lomo yemeomo gi rosé ni, ndaá lolù 'bì esé wá.

⁵ Gi zíá 'bì ezé ni, 'Dówú Lomo 'dodo yeme go zíze bílámáne kídí togú sindí kadra utúasá go yá, azé útúásá idí mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ni gi zíá ngunguzé ledre Kírésito go.

⁶ Yìjí 'yì bì ngungu ledre Kírésito Yésu go ni, togú útú go ngbuřu togú útú wá, née ndaá 'bì ené mongú ledre zí Lomo wá. Éyì bì ni kí ledrené owóowó ni, yì ené ledre 'bì Kírésito bì ngungusé, zíá óto sée zíse ndísiisé óto 'bú lafúse ni.*

⁷ Málúrú, 'dí'bisé kóo ledre 'bì Kírésito bì 'dodoní zíse ni go kíngaya ndísi lódú a, sara ambí londo nda sée ne, zíse óyó sogosé zí mbigí 'dódo ledre ni?

⁸ Sómú ledre bì 'bì óyó sogo 'yì zí mbigí 'dódo ledre ni, ogu ené gi

* ^{5:6 5:6} Ónzó wo ngbuřu: Lomo i'bí lorù zí Abarayáma kídí togú Yúda e ndikiní mìkànda owú go, owú'o do yá, idí méngi 'dici sìlì inyì doa ota do ónzó wo ngbuřu gi ro zíá idíne mbigí 'yì 'bì Lomo.

zí Lomo wá. Gi zía Lomo ma'dáa ndolo sée née gi ro zíse ngúngu ledre Kírésito.

⁹ Bisinyí 'dódo ledre ní káa zí kidri ní. Ní óto ngáká esí kié'do zía ényené. Zí ngáká esí bi kié'do née nda óto tú'dú lafúne e zíye ényeyé mbá.

¹⁰ Gi zía ngúngusé ledre Ngére Yésu go, máowó bú kídí ledre bi máayí úku a ba ásé úwú a. 'Yí bi ndísi sínyi dosé née, karanée 'dá'dá íri Lomo ní 'décí ngbanga roa bisinyíne.

¹¹ Owú 'bi Babá e, idí mándísi ba koo fú 'dódo ledre gi ro útú ngburu yá, káa bi 'yí e 'do'doní máa ba wá. Ledre bi koo má'dódo zí 'yí e ní, ní duý wo bi kídí Yésu uyu koo do mingbúngbu kágá gi ro 'yíma'dí e, 'yí e idíní ngúngu ledrea gi ro zíye ómoyé ní. Née éyí bi oto Yúda e zí mimbé'deyé ésíne ní.

¹² Áko, 'yí ga bi ndísiní sínyi dosé kídí, útú ngburu emesá, útú ngburu emesá ní, ndaá koo ídí zíye duý útú ngburu née wá, 'be koo zí Lomo í'díoyó yée gi sími bongó mií'díoyó 'dá'ba gi do bi zíye ídíákáye lá woroye kenée.

¹³ Owú 'bi Babá e, Lomo 'di'bioyó sée gi sími kuřú loru 'bi Yúda ga gére née go, ásé nda go kí ro dosé. Ndásé lolu 'dí'bi bilámá ledre bi Lomo mengi zíse née ndísi méngi bisinyí ledre kíe gi zí 'bú ledre bi dosé ní wá. Bilámá a, idísé óto 'bú lafúse e zíse ndísisé ̄nyí kasa zíye.

¹⁴ Loru bi Músa ekéomo zíze ní mongú ledre gi sími a ní wo bi uku kídí, "Ídí óto 'bú lafúyi e káa zí bi óto 'búyi kí royí ní."

¹⁵ Togú ndísisé kpá fú kí méngi okó dengbíse yá, bilámá ledre utúasá ené lolu ídine dongaráse wá, zí moko 'bi Kírésito úyuné gi dongaráse.

'Dówú Lomo idí sáká sée ne

¹⁶ Máuku zíse, idísé í'bí rosé ndísi méngi duý ledre ga bi 'Dówú Lomo

ní ndísi 'dódo yée zíse ní. 'Bú ledre 'bi do sogo kángá ba ndaá londo sée zíse lúyú ledre wá.

¹⁷ 'Dówú Lomo nderéní eyé do misi'di kié'do kí 'bú méngi bisinyí ledre wá. 'Dówú Lomo bi simisé kpá kí 'bú méngi bisinyí ledre bi simisé ní, éyí ga bi gbre née ndísiní óró roye simisé. Gi zí kíyi née ní, útúásásé ndísi méngi bilámá ledre bi ilisé ndísi méngi a ní wá.

¹⁸ Togú ndísisé méngi duý ledre ga bi 'Dówú Lomo ní ndísi 'dódo yée zíse ní yá, moko esé ndaá lolu kí loru bi koo Músa eké ní wá.

¹⁹ Ga ba bisinyí ledre ga bi kí 'búne dozé ili zíze ndísi méngi yée ní, só'do ro'yí kí 'yí bi ófúsé rosé kéné wá ní, ledre ga bi ndísiní 'dí'biogu dokuwu, ledre bi 'yí e ndísiní 'dí'biogu roye do siliye ní,

²⁰ Óto úndru lomo ga bi yemení yée kí sili 'yí ní, ledre 'bi londú, kí méngi okó, bisinyí mimbé'de, mimbé'dekesi, sómu ledre bi 'yí oto lá gi roné ní,

²¹ Óto 'bú éyí 'bi lafú 'yí e, koyó, nda kpá kí ngiti géyi bisinyí ledre ga bi niyí bo ní. Máayí kpá úku ándá a zíse, 'yí ga bi ndísiní méngi toso ledre káa zí ga gére ní, bi ndaá gi roye dongará 'yí ga bi Kírésito ní idí Ngére doyé karanée ní wá.

²² Miméngi ledre 'bi 'yí ga bi kí 'Dówú Lomo simiyé ní ní káa, Niyí 'yí óto 'bú lafúye, niyí 'yí ga bi kí rokinyi 'bi Lomo do mimbé'deyé ní, niyí 'yí mimbé'de kídrí, niyí 'yí ga bi sómu ledre eyé ní bilámáne ní. Niyí 'yí útusimi, 'yí í'bí sili zí lafúye e, kpá 'yí ndísi méngi cóngó ledre e.

²³ Kpá 'yí ódro ndoo zí lafúye e, niyí 'yí ódó mimbé'deyé sími ledre e. 'Yí bi mengi icí sì do bilámá ledre ga gére née go mbá kenée ní, utúasá lúyú ledre zí Lomo 'décí ngbanga roa bisinyíne ní wá.

²⁴ 'Yí bi ngúngu ledre Kírésito Yésu go ní, ufu oyó 'bú bisinyí ledre

ga bì 'bì sága ba gi doné go za mbá.

²⁵ Káa zí bi 'Dówú Lomo ni nda go simizé ni, idízé nda ndísi méngi duú ledre ga bì 'Dówú Lomo ma'dáa ili zíze ndísi méngi yée ni.

²⁶ Ndazé ndísi mbófo rozé, zíze óto rozé rómó do lafúze e wá. Ndazé kpá ndísi óto mimbé'dezé bisinyíne ro lafúze wá.

6

Sáká lafú 'yì e simi ledre

¹ Owú 'bì Babá e, káa zí bi ásé 'bì esé go kí 'Dówú Lomo simisé ni, togú lúrúsé ngíti 'yì ni go lúyú ledre yá, ídísé ódro zíndoo gi ro zíse ótolúgu wo do misi'di 'bì Lomo. Simi bi ásé go kí ledre máa née kenée ni, ídísé kpá 'bá'bá rosé bilámáne káa bi ásé lúyú ledre ke.

² Ídísé ndísi sáká lafúse ga bì kí miówóowó ledre doyé ni misáká. Togú ndísisé go méngi kékí kenée, kídí ndísisé née go méngi ledre ga bì Kírésito ili yée ni.

³ Togú 'yì ya née ni kí ledrené owóowó, tí bi ledrea ndaá 'bì ené owóowó wá ni, ndísi née londo roné kí roné.

⁴ 'Yì idí lúrú 'bì ené míméngi ledre ené e, togú niyi bilámáye yá, zíndaa idíne kí rokinyi. Tí lá ndaá óto ásé roné kí 'yì wá.

⁵ Idí kpá ndísi méngi 'bì ené moko bi Lomo i'bí zíndaa ni.

⁶ Togú 'yì ndísi sáká yíji do misi'di máa wo bi 'bì 'dódo ledre 'bì Lomo zíyi ni yá, idí nda 'bì eyí sáká wo kí eyí máa wo bi ni bo do siliti ni.

⁷ Ndásé londo rosé wá, gi zí 'yì utúasá ené méngi fóló ro Lomo wá. Lomo ndísi í'bí tákpasílì zí 'yì té kací míméngi ledre ené. Lúrúsé aka lá, 'yì ó'do yáká ndísi 'dí'bi té eyí bi o'do wo ni ndá'ba kíe 'be. ⁸ Togú 'yì ndísi méngi bisinyí ledre gi zí 'bú bisinyí ledre ga bì doa ni yá, tákpasílì ené ni idí umbu bi ni úyu a ni. 'Yì máa wo bi ndísi méngi duú ledre ga bì 'Dówú Lomo ndísi úkuí'bí yée zíndaa ne

ní yá, Lomo ni í'bí trídri bi za fí ni zíndaa káa do tákpasílì.

⁹ Ndásé 'dó'dó kí méngi bilámá ledre zí 'yì e wá, gi ro karanée kadra bi Yésu ni ndá'baogú simi a ni, zí Lomo í'bí tákpasílì ezé trídri bi za fí ni.

¹⁰ Togú ledre ni goó bo ili sáká eyí gi zíse yá, idísé sáká a. Ídísé ndísi méngi bilámá ledre e kenée zí 'yì e za mbá. Kíngaya zí lafúse ga bì ngeunguní ledre Kírésito go ni.

Odu kúrúma zíse

¹¹ Ledre ba máéké máa zíse, idísé lúrú lá kací siliti ga bì máéké mingburokoné née.

¹² 'Yì ga bì ndísiní gága sée kídí ni miútúásáne idísé útú ngburu ni, gagani sée née gbékpíe wá, iliní gi ro zí Yúda e idíye kí rokinyi kíye gi zíndaa iliní eyé do 'dó'do yée gi ro ledre Kírésito bi uyu do mingbúngbu kágá ni wá.

¹³ Mááku ledre née kenée gi zíndaa yée ga bì ndísiní úku ledre kídí idísé méngi ledre e kací lorù 'bì ondú ni, kúru'búyé, menginí eyé kpá wá. Iliní tí lá idísé útú ngburu gi ro zíye ndísiyé mbófo royé kídí ngeungusé ledre eyé go.

¹⁴ Togú lá máa Páwulo ba yá, mááli amá mbófo romá gi ro eyí ga bì mánndísi méngi yée ni wá. Éyí bi mámbófo 'bì amá Lomo gi roa ni duú Kírésito Yésu Ngére ezé bi ufuní wo do mingbúngbu kágá gi ro yómo 'yíma'dí e ni. Gi zí kékí née, 'bú do sogo kángá ba ndaá domá wá, kpá káa zí bi 'búma ndaá doa wá ni.

¹⁵ Útú ngburu, togú útú ngburu wá, ndaá 'bì ené kí ledrené owóowó wá. Mongú eyí bi kí ledrené owóowó ni yí ené togú Lomo oyólo'bó 'yì go mikkádané gi zíndaa ngeungu ledre Yésu go ni.

¹⁶ 'Yì ga bì ngeunguní ledre ba go ni, Lomo idí kíye gi ro zíye ndísiyé bilámáye bisinyí ledre nda ndíki yée wá gi zíndaa niyi go mbigí 'yì ené e.

¹⁷ Máúku zíse tónóne karaba ndéréne 'dá'dá, 'yì ndaá lolù fú lá ndísi 'dó'do máa gi zí ledre ga bi mändísi 'dódo yée ní wá. Ambá mbiri ga bi romá ba 'dodoní go kídí máayí mbigí 'yì 'bi Ngére Yésu.

¹⁸ Owú 'bi Babá e, Kírésito Yésu Ngére ezé idí méngi bílámá ledre zíse gi do bi zíse ndísisé bílámáse. Idí kenée.

Wáraga bì Páwulo eké zí 'yì ga bì sìmì Éfeso ní Ledre gi ro búku bì Éfeso ní

Éfeso ní kóo ngúru mongú gara sìmì bi kángá bì karaba ndisìnì ndólo a Táki ní mì'dí gólu. Sìmì Moko 'bì 'Yimikásá e kápita 19 Páwulo ndisì kóo íri sìmìbi ota ndisì 'dodo ledre 'bì Lomo zí 'yì e íri. Zí 'yì ga bì sìmì gara ore kí yée ga bì sìmì ngítí géyi bi ga bì gbóo gbóo ore mbá ńgúngu ledre 'bì Kírésito. Nda gi do kací a née sìmì bi otóni Páwulo sìmì sìginì sìmì Róma ní, zía eké ledre ba zíye kídí Lomo yeme ne gi ro zíye ńgúngu ledre ené gi ro zíye ówo a kídí Kírésito ní ne Ngére do éyì ga bì do sogo kángá ba kí yée ga bì komo ere ní za mbá.

Sìmì kápita 1-3 Páwulo uku yeme kídí Lomo yeme ledre ne gi ro zí Kírésito ógu úyuné sìmì lúyú ledre eyé gi ro zíye ómoyé sìmì miúrúye ndro kí Yésu sìmì bi ní úrú gi sìmì umbu ní. Nda sìmì kápita 4-6 uku ledre zí 'yì ga bì 'bì Kírésito ní idíní ndisì bilámáne tí káa zí 'yì ga bì ńgúnguní ledre Kírésito ndisìnì ndisì ní.

¹ Máa Páwulo bì Lomo gelé máa káa do 'yimikásá 'bì Kírésito Yésu ní.

Máéké ledre ba máa zíse 'yì ga bì 'bì Lomo bì ńgúngusé ledre 'bì Kírésito ásé sìmì gara bì Éfeso ní.

² 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére ezé, idíní ówo ledre kíse, zíye méngi bilámá ledre zíse gi do bì zíse ndisísé bilámáse.

Úndru bi gi komo ere ní

³ Idízé í'bí mbófo éyì zí Lomo bi 'Bù Kírésito Yésu Ngére ezé ní, gi zí i'bí úndru bì gi komo ere ní go mbá

zíze, gi zíá azé 'yì ga bì 'bì Kírésito ní.

⁴ Wo Lomo, uku kóo go 'desí zí Kírésito idí gélé zée zíne, zíze idíze drá do komoné lúyú ledre ndaá rozé wá, gi zíá bi oto 'búze go ní. Yeme kóo ledre née go 'desí sìmì bì kóo otoogu aka do sogo kángá ba wá ní.

⁵ Ledre bì kóo yeme gi ro zíze idíze káa do owú 'bì enée kpurú gi sìmì umbu bì Kírésito Yésu uyu gi rozé ní, oyólo'bó ené e wá, ní kóo kí mongú rokinyi gi roa.

⁶ Idízé í'bí mbófo zí Lomo gi zí bilámá ledre bì mengi wo zíze, gi zíá ńgunguzé ledre owú 'bì ené bì 'búa ofu doa go ní go.

⁷ Kírésito i'bí roné úyuné gi rozé gi ro zí Lomo líkpí zée gi do ká'dá 'bì lúyú ledre gi zíá otoomo ledre go zíze, gi zí bilámá mimbé'dea bì rozé ní.

⁸ Lomo mengi ledre née kenée gi ro zíze ówo a kídí née otoofu 'búze go, née ní kpá 'yì í'bí ówo ledre gi ro ledre e mbá zíze.

⁹ Miyéme ledre 'bì Lomo bì ni miótóéciné gi zíze ní, 'dodo go zíze. Lomo ma'dáa ní kí rokinyi zíá kása ógu Yésu méngi ledre bì kóo otoeci wo née.

¹⁰ Ba miyéme ledre ma'dáa. Togú sindí kadra utúasá go kací komo Lomo yá, zí Kírésito idíne Ngére do éyì e mbá, yée ga bì komo ere kí yée ga bì do sogo kángá ní.

¹¹ Lomo gelé kóo zée Yúda e go 'desí káa do 'yì ené e gi zíá azé go kí'e'do kí Kírésito. Éyì bì Lomo yeme go ní, ní tí méngi a.

¹² Gi zí kíyì née, ní miútúásáne zí 'yì e í'bí mbófo éyì zí Lomo, gi zíá ńgungu ütuzé ledre Kírésito ze gi zí ngítí géyi 'yì e mbá.

¹³ Bi ba ní, sée ga bì ngará ndásé Yúda e wá ní, úwúsé ma'díi ledre go kí mbilíse, kídí Lomo yomo sée go. Gi zíá bi ńgúngusé bilámá ledre 'bì Kírésito go ní, zí Lomo kása 'Dówúne ógu ndisìné simisé káa zí

bì uku ní, gi ro do ówo a kídí ásé go 'yì ené e za fí.

¹⁴ 'Dówú Lomo bì kasa simizé ní, 'dodo go kídí bilámá ledre ga bì yeme yée ní ni méngi yée zíze za mbá. Gi zí kékí née, idízé ndísi kófó iria kpá kí óto úndru a.

Páwulo íni ini zí Lomo

¹⁵ Máuwú go kídí ngúngusé ledre Ngére Yésu go, ndísisé kpá go óto 'bú lafúse 'yì ga bì 'bì Kírésito ní.

¹⁶ Gi zí kékí née, kací kadra mbá zíma ndísimá í'bí mbófo éyì zí Lomo gi rosé simi bì máayí go ndísi íni ini zíá ní.

¹⁷ Mándísi íni ini zí 'Buzé Lomo bì kí roko'buné, bì kpá 'Bü Kírésito Yésu Ngére ezé ní, idí í'bí komokenzi bì gi komo ere ní zíse gi ro zíse ówoyéme ledre ené kíe.

¹⁸ Mándísi kpá íni ini zíá, idí líkpí mbotu mimbé'desé gi ro zíse ówo a kídí rokinyi bì yemeomo gi rosé kí ngítí géyi lafúse ní, ni kí ledrené owóowó. Ídísé ówo a kídí i'bí mongú úndru go zíse 'yì ené e.

¹⁹ Ídísé kpá ówo a kídí Lomo i'bí mongú roko'bu go zíze ga bì ngúnguzé ledre Kírésito go ní.

²⁰ Née roko'bu bì koo uru Kírésito kíe, zíá 'dí'bioto wo zíye ndísiyé kéne do bi bì kí ledrené owóowó bì komo ere ní.

²¹ Lomo i'bí roko'bu go zí Kírésito ídine Ngére do 'yì ga bì kí roko'bu zíye kpá kí ngítí géyi éyì ga bì komo ere kí roko'bu zíye ní mbá. Ni Ngére do éyì trídrí e do sogo kángá za mbá, yée ga bì niyí go bo kpá kí yée ga bì niyí idí karanée ní.

²² Ma'díi, Kírésito ni go Ngére do éyì e za mbá. Ni kpá Ngére do 'yì ga bì ngúnguní ledre ené go ní.

²³ 'Yì ga bì ngúnguní ledre Kírésito go ní, niyí go kuruy'bu Kírésito ma'dáa. Zíá ndísiné kékí ndro komo ere kpá do sogo kángá ndísi í'bí roko'bu zíye gi ro ledre e za mbá.

2

Lomo i'bí trídrí go zíze

¹ Ásé koo go mbá umbusé gi zí lúyú ledre esé zí Lomo.

² Ndísisé yì esé koo méngi mbá ledre 'bì 'yì 'bì do sogo kángá e, zíse ndísisé óto úndru Satána bì ni ngére 'bì bicayi lomo e bì kí roko'buné do 'yì ga bì ngúnguní ledre 'bì Lomo wá ní.

³ Azé koo kpá kenée, ndisizé koo méngi mbá ledre ga bì rozé kí somú ledre ezé iliní yée ní. Otozé koo mimbé'de Lomo go ésiñe rozé. Ayí koo go í'bí 'do'dó rozé káa zí 'bì 'yì ga bì koo ngúnguní ledre ené wá ní.

⁴ Nda lá gi zíá bì 'búze ni doa kíngaya ní, zíá ndísiné ówo ledre kíze.

⁵ Abú uyuzé koo go gi zí lúyú ledre ezé yá, bì nda ba ní, gi zíá bì azé go 'yì ga bì 'bì Kírésito ní, Lomo i'bí trídrí go zíze simi bì koo uru Kírésito gi simi umbu ní. Yomo zée gi zí bilámá mimbé'dea bì rozé ní.

⁶ Gi zíá bì uru kotru zée gi simi umbu ndro kí Kírésito ní, i'bí bi ndísi go zíze cigí Kírésito Yésu komo ere 'dága.

⁷ Lomo oto ledre née zíá méngi roné kenée, gi ro 'dódo a kídí née idrí mimbé'dené go rozé. Owo ledre kíze kenée née, gi zíá bì Kírésito Yésu uyu gi rozé ní.

⁸ Máuku zíse, Lomo yomo ené séé née gi zí bilámá míméngi ledre esé wá, yì ené tákpasílí gi zíá kí bilámá mimbé'dea bì rosé gi zíá bì ngúngusé ledre ené ní.

⁹ Ómo bì omozé gi simi umbu née ndaá 'bì ené gi zí bilámá míméngi ledre ezé wá, gi zí kékí née ní, si ledre bì zí 'yì mbófo roné ní ndaá.

¹⁰ Zée 'yì ga bì 'bì Kírésito Yésu ní, Lomo otú zée zíá í'bí moko ené ga bì ili zíze méngi yée ní mbá zíze. Yemeomo koo ledre máa ga gére née go kú 'desí.

Kírésito kotru zée go

11 Sée ga bì ngárá ndásé Yúda e wá ní, ledre mindísisé ga bì kóo 'dá'dá ní ndaa lígi sée wá. Yúda e ndisíní kóo lúrú cayi sée ga bì útúsé ngburu káa zí 'bì eyé wá ní. Ídísé ówo a kídí útú ngburu utúasá ené í'bì trídri zí 'yì wá.

12 Ga kóo 'desí ní, ówosé aka esé kóo ledre 'bì Kírésito wá. Lomo gelé ené aka kóo sée zía óto sée dongará 'yì ené e Isiréle e kpá wá. Ówosé aka esé ledre bì kóo Lomo yeme kí 'yì ené e ní wá. Éyì bì zíse óto komosé gi ro a ní ndaa gi zía ówosé aka esé Lomo wá.

13 Bì nda ba ní, Lomo 'di'biogu sée go truu roné gi zía bì Kírésito Yésu uyu kóo gi ro yómo sée ní.

14 Karaba ní, Yúda e kí 'yì ga bì ndaní Yúda e wá ní ndaní lolu mìngúngúcua wá, niyí nda go duú 'yì e kí'e'do, gi zía Kírésito yeme ledre bì kóo dongaráye ní go gi ro zí mimbé'de kési bì kóo dongaráye ní úkúne.

15 Kírésito uyu gi ro zí loru 'bì ondú 'bì Yúda e bì kóo Músa eké ní úkúne 'dá'ba, gi ro zí Yúda e kí 'yì ga bì ndaní Yúda e wá ní ídije kí'e'do zí mindísiyé idíne bilámáne.

16 Umbu bì Kírésito uyu wo do mìngbungbu kágá ní 'di'biogó sógó ro bì kóo do ngárá Yúda e kí 'yì ga bì ngárá ndaní Yúda e wá ní go, gi zía niyí go 'yì e kí'e'do kó'dú Lomo. 'Di'biogu kpá bikidrí go dongaráze 'yíma'dí e kí Lomo.

17 Kírésito ogu úku bilámá ledre 'bì bikidrí zí Yúda ga bì kóo owoní ledre 'bì Lomo go ní kpá zíse 'yì ga bì ngárá ndaní Yúda e wá ní bì ówosé aka ledre 'bì Lomo wá ní.

18 Gi zí umbu bì Kírésito uyu ní, 'Dowú Lomo oto zée go zíze idíze duú 'yì e kí'e'do kó'dú 'Buzé Lomo.

19 Sée 'yì ga bì ngárá ndásé Yúda e wá ní, ndásé lolu fú lá 'yì lóngó e wá, ásé go kí'e'do kí 'yì ga bì ngunguní ledre 'bì Lomo go ní, ásé go mbigí 'yì 'bì Lomo.

20 Ásé káa zí 'dící bì 'yímikása e kí nébì e o'bóní ye ní, Kírésito Yésu ní nda 'bì ené káa zí cóngó tutú bì o'bóní 'dící máa née doa ní.

21 Kírésito ma'dáa i'bí roko'bü ne zí 'dící máa née idíne ríngí mbigí 'Dící 'bì Lomo.

22 Sée 'yì ga bì ngárá ndásé Yúda e wá ní, ásé go ndro kí Yúda ga bì ngunguní ledre 'bì Kírésito go ní, gi zía Kírésito yeme sée go gi ro zí 'Dowú Lomo ndisíné simisé.

3

Moko bì Lomo i'bí zí Páwulo méngi a ní

1 Máa Páwulo, máayí simi siginí ba gi zía bì mändisi úku bilámá ledre 'bì Kírésito Yésu zíse ga bì ndásé Yúda e wá ní.

2 Úwúsé kóo go bilámáne kídí Lomo i'bí moko née ne do siliháma gi ro zíma ndisimá úku bilámá ledre bì yeme gi rosé ní zíse ga bì ngárá ndásé Yúda e wá ní, gi zía oto 'búze go kíngaya.

3 Káa zí bì máuku 'dá'dá ní, Lomo 'dodo ledre bì kóo ní miotoéciné 'desí ní go zíma.

4 Simi bì ásé ólo ledre bì maeke zíse ba ní, ásé ówo a kídí, máowoyéme ledre bì ní miotoéciné gi ro Kírésito ní go.

5 Ledre bì kóo Lomo otoecí née 'dodo aka ené kóo zí 'yì e wá, gi simi sindí kadra máa 'bì ezé ba ní, zí 'Dowú Lomo úku 'dodo a zí 'yímikása ené e kí nébì e.

6 Ba ledre bì kóo Lomo otoecí ní. Úndru 'bì Lomo ní go zí 'yì e mbá, zí Yúda e kpá kí 'yì ga bì ngárá ndaní Yúda e wá ní. Bilámá ledre bì gi ro Kírésito Yésu ní, ogu go zí Yúda e kí 'yì ga bì ngárá ndaní Yúda e wá ní mbá.

7 Lomo i'bí moko née zíma gi zí bilámá mimbé'dea bì romá ní. Zía i'bí roko'bü zíma ndisimá úku bilámá ledre ené kíe zí 'yì e.

8 Mándá 'bì amá kí ledremá owóowó káa zí 'bì ngíti géyi 'yì ga bì 'bì Lomo kí ledreyé owóowó ní

wá. Abú kenée ndotó, zía ówo ledre kíma, zía kása máa ndéré úku bílámá ledre ené zí 'yi ga bi ngará ndaní Yúda e wá ní kídi, togú ńguñguní ledre Kírésito go yá, niyí idí kí úndru bi ukú wá ní.

⁹ Lomo bi 'yi ótoógu éyí e mbá ní, kasa máa ne ndéré úku 'dódo miyéme ledre bi koo née otoecí gi zí 'yi e ní, gi ro zíye ówo a.

¹⁰ Lomo mengí ledre née kenée, gi ro zí maláyika e kí bicayi lomo e ówo a kídi Lomo ni mongú 'yi ówo ledre kíngaya, gi zía 'yi ené e niyí go éyí kíje' do.

¹¹ Lomo yeme koo ledre née go kenée kú 'desí. Zí Kírésito Yésu bi ni Ngére ezé ní ógu úyuné gi ro zí ledre née ménge roné.

¹² Gi zía bi ńguñguzé ledre Kírésito go ní, azé kéné go ndro kíje' do, utúasázé go ógu kó'dú Lomo kí rokinyi, ngíri ndaá lolú rozé wá.

¹³ Bi ndaá sínýi rosé gi zía bi ndisíní 'dó' do máa yáa ba gi zía bi mánđisi úku bílámá ledre 'bi Lomo zíse ní wá. 'Do'dó née ni 'dí'biogú zíse bílámá ledre.

Páwulo íni ini gi ro 'yi ga bi 'bi Kírésito ni

¹⁴ Gi zí kíeyí née, zíma ndisímá íni ini zí 'Buzé Lomo,

¹⁵ gi zía i'bí trídri ne zí éyí ga bi komo ere kí yée ga bi do sogo kángá ona ní.

¹⁶ Lomo ni kí tú'dú éyí e zíne gi ro sáká zée kíe. Máini ini zía, 'Dówú idí i'bí roko'bú zíse, gi ro zíse idíse kí roko'búsé kíngaya.

¹⁷ Kací kadra mbá, Kírésito idí idí simi yana mimbé'desé gi zía ńguñgusé ledre ené go. Idísé óto 'bú lafúse kíngaya gi ro zíse idíse kí roko'búsé.

¹⁸ Sée 'yi ga bi 'bi Kírésito ni kí lafúse e za mbá, Lomo idí sáká sée zíse ówo a kídi ma'díi Kírésito oto 'búsé go kíngaya.

¹⁹ Idísé ówo a kídi Kírésito oto 'búsé go za kíngaya abú bi ni miórúné gi ro do ówoónzó a. Máini

ini zía, idí ndisí simisé, gi ro zí míméngí ledre esé idíye káa zí 'bi ené ní.

²⁰ Lomo ni kí roko'búné kíngaya gi ro ménge ledre e kí zíze rómo do éyí ga bi zée kí ówo ledre ezé azé ndú'yú wo gi royé ní. Ni nzíyiné gi ro ménge ledre e zíze kí roko'búné máa née.

²¹ Kírésito Yésu kí 'yi ené e mbá, idíní ndisí i'bí mbófo éyí zía odú a ndaá idí wá. Idí kenée.

4

Idísé idí kíje' do simi Kírésito

¹ Máa Páwulo, máayí simi siginí ba gi zía bi mánđisi úku bílámá ledre 'bi Ngére Yésu ní. Máuku zíse mánđisisé kí míméngí ledre esé e mbá idíní idí tí 'bi 'yi ga bi Lomo gelé yée go káa do mbigi 'yi ené e ní.

² Kací kadra mbá, idísé 'búó'bú rosé mi'búó'bú, idísé idí ndoo. Idísé idí 'yi útusimí zí lafúse gi zía 'búye ni dosé.

³ Zíse ódo rosé kí lafúse káa do éyí kíje' do. 'Dówú Lomo idí kótru sée gi ro zí mimbé'desé idíne kíje' do gi do bi zí mánđisisé idíne simi bikidrí.

⁴ Azé go éyí kíje' do, 'Dówú Lomo bi simizé ní ni kpá duú kíje' do. Lomo ndolo zée duú gi ro bílámá éyí kíje' do bi ndisizé óto komozé gi roa ní.

⁵ Ngére ezé ní duú kíje' do bi ni Kírésito ní, zíze ńguñgu duú ledrea, do bábatízí zée kpá duú kí babatíza bi kíje' do ní.

⁶ Lomo ni duú kíje' do kpá 'Bú 'yi e za mbá. Ni ne do 'yi e kpá za mbá, ndisí sáká zée ne zíze ndisí tórozé ngbúo gi zía ndisí ndisí simizé.

⁷ Kírésito kací miyéme ledre ené zíze, i'bí úndru ledre e zíze go mbá minguñgúcua.

⁸ Née sí ledre bi ni miékéne gi zía simi miéké kúrú Lomo kídi, "Simi bi koo inyí ndá'bané komo ere ní,

'dodo aka koo kí kídi née romo komo ezeokóne e go.

Zía nda ífi báyi úndru zí 'yì ené e."

9 Ledre bì yaá, "Inyì ndá'bané komo ere ní," ledre gi simi a kídí ogù aka koo nde do sogo kángá ona kí.

10 Kírésito koo ogù nde do sogo kángá ní, nda'balugu roné 'dága komo ere. Roko'bua ni do éyì ga bi komo ere kí do sogo kángá ní mbá.

11 I'bí bayi moko e ne zíze. Oto ngítí géyi 'yì e káa do 'yímikásá ené e. Zía óto ngítí géyi káa do nébi e. Zía óto ngítí géyi káa do 'yì ndéré kí úku bílámá ledre ené zí 'yì e. Ngítí géyi 'bì eyé pásita e. Zía óto ngítí géyi káa 'yì 'dodo ledre e.

12 Kírésito ifi bayi moko zí 'yì ga gére néee kenée gi ro zíye sáká 'yì ga bi ngunquní ledre ené go ní zíye ídye kí roko'buyé gi ro zíye ndísiyé méngi moko ené do tóroyé ngbúó simi ngúngu ledre eyé.

13 Ledre néee ni ídí fú kénée 'búó togú zée 'yì ga bi 'bì Kírésito ní mbá, azé go kí'e'do simi ledre ené bi ngunquzé ní, zíze ówoyéme wo káa do mbigí Owú 'bì Lomo zí ledre ené ndísi ngbóró tátá roné simizé yá, azé útuásá ídize káa zía ní.

14 Nda gi ore, 'yì ranga e utúasání lolú lónedo zée káa zí minzéré owú ga bi ngunquní 'bì eyé tí lá ledre máa wo bi ukuní go zíye ní wá.

15 Ambá ledre ezé idí ídí 'dodo ma'díi ledre 'bì Lomo zí 'yì e, zíze ndísiyé kí óto 'búye. Gi ro zíze ndísi útuásáze kací kadra mbá, tí káa do mbigí 'yì ga bi 'bì Kírésito bi ni manda ezé ní.

16 Gi zía tokozé rozé go mbá roa, ni nda 'bì ené zíze go káa zí do ní. Ndísi í'bí roko'bú ne zíze, zíze inyizé mbá ndísi méngi moko ené kíe do bílámá misi'diné.

Miméngi ledre esé idí nda mu ídí mikándané

17 Kí roko'bú bi Ngére Yésu i'bí zíma ní, máuku zíse ndásé lolú fú lá ndísi lúyú ledre káa zí 'yì ga bi owoní aka ledre 'bì Lomo wá ní wá,

gi zía sómú ledre eyé toro yeme aka roné wá.

18 Owoní eyé dongará bílámá ledre kí bísiníyí ledre wá, mìkánda ledre bì Lomo i'bíogu zíye ba owoní aka eyé e wá. Iliní eyé kpá do 'dodo mìkánda ledre zíye wá.

19 Otoní nda yí eyé somú ledre eyé go mbá ndísi méngi duý ledre ga bi royé ili ní.

20 Ledre 'bì Kírésito bì 'dodoní zíse ní ndaa 'bì ené ledre máa wo néee wá.

21 Úwúsé koo ledre Yésu go, 'dodoní zíse tí ma'díi bi gi do bi a ní

22 'Dodoní koo zíse kídí ledre ga bi koo ndísiyé méngi yée simi bi koo ngúngusé aka ledre Kírésito wá ní, idísi ótoómo yée mbá 'dá'ba gi zía, niyí londo sée zíye 'dí'biogu zíse umbu.

23 Misomú ledre esé kí míméngi ledre esé idí nda mu idí mbá mìkándané.

24 Káa zí bi ásé nda go mìkánda 'yì e ní, ledre ga bi za mbá ásé ndísi méngi yée ní, idíní idí kpá za mbá mìkándayé gi ro zíse idíse mbigí 'yì ga bi 'bì Lomo ní lúyú ledre ndaa lolú rosé wá.

25 Ndazé lolú idí fú 'yì ranga e wá, idízé ndísi úku duý ma'díi ledre zí lafúze 'yì ga bi 'bì Kírésito ní gi zía azé go duý 'yì e kí'e'do.

26 "Simíkesí eyí ndaá óto yíj zíyi lúyú ledre wá." Ndá ndísiyútú kadra kí simíkesí do mimbé'deyí wá.

27 Ndá ótoómo misi'di zí ngére 'bì bicayi lomo e wá.

28 Yíj bi áyí 'yì ugu ní, idí ótoómo kí úgu ugu, zíyi ndá'bayí méngi moko gi ro zí éyí idíne zíyi, zíyi ndísiyí sáká 'yì lerí e.

29 Idísi ótoómo tara sinyí 'dá'ba, ódro ga bi gi tarasé ní idíní idí mbá bílámáye gi ro zíye ndísiyé sáká 'yì e.

30 Bi nda ndísi sinyí ro 'Dówú Lomo gi zí míméngi ledre esé wá, gi zía 'Dówú Lomo bi simiyí néee

'dodo go kídí karanée kadra 'décí ngbanga, Lomo ni yómo sée.

³¹ Ídísé ótoómo rará, kí bisinyí mimbé'de, kí ndísi gbúrógbó do lafú'yí e, kí 'déwe ledre zí lafú'yí e, kí mimbé'de késí ro lafú'yí e, kí lìkpí, kí sógó lafúse mbá 'dá'ba.

³² Ídísé idí 'yí sáká lafúse e, 'yí méngí bílámá ledre zí 'yí e, zíse kí ótoómo ledre zí yée ga bì menginí sée bisinyíne ní, zíse ndísisé ótoómo ledre zí 'yí e káa zí bì Lomo otoomo ledre zíse ní, gi zíá bì ngúngusé ledre Kírésito ní.

5

¹ Káa zí bì ásé go owú ga bì 'bì Lomo ní, ídísé 'dí'bi míméngí ledre ga bì 'bì Lomo ní.

² Zíse ndísisé óto 'bú lafúse e káa zí bì Kírésito oto 'búze zíá í'bí roné zí umbu do úyuné káa do 'dáná éyí gi ro zí Lomo idíne kí rokinyi zíá ótoómo lúyú ledre ezé e ní.

³ Káa zí bì goó kenée ní, ídísé ótoómo ledre 'bì só'do ro 'yí kí 'yí ga bì ófúsé rosé kíye wá ní 'dá'ba. Ídísé kpá ótoómo míméngí ledre ga bì ngará ndaní bílámáye wá ní, kpá kí mongú mimbé'de mbá 'dá'ba, gi zíá ásé go mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní.

⁴ Gba toso ódro ga bì ndísi 'dí'biogú dokuwu ní, kí lìkpí ledre cayi ga bì ngará utúasá sáká 'yí e wá ní, ídísé ótoómo yée za mbá 'dá'ba. Ni miútúásáne zíse ndísisé mbófo Lomo.

⁵ 'Yí mongú mimbé'de ndísi óto mimbé'dené mbá ro éyí ga ili yée ní. Ówo yémesé bú bílámáne kídí 'yí ga bì ndísiní méngí toso ledre káa zí ga gére ní, utúasání ndísi kótru royé kí Kírésito kpá kí Lomo do bi kí'e'do wá. Gi zíá 'yí mongú mimbé'de ni yí ené káa zí 'yí bì óto úndru bicayi lomo ní.

⁶ 'Yí ga bì ndísiní méngí bisinyí ledre káa zí ga gére ní, ndaní lónido sée zíse 'dí'bi ledre eyé ga gére ní wá. Mimbé'de Lomo ndísi

ésí ro 'yí ga bì káa zí ga gére ní miésí.

⁷ 'Yí káa zí ga gére ní, ndásé óto ezegámá kíye wá.

⁸ Ga kóo 'desí ní, ndísisé kóo méngí ledre e sími mituluru káa zí 'yí ga bì owoní ledre 'bì Ngére Yésu wá ní. Bì nda ba ní, ásé go mikándasé káa zí 'yí ga bì ndísiní ndísi sími bimiongó ní. Gi zíá ngúngusé ledre ené go. Miméngí ledre esé idí idí káa do bimiongó zí 'yí e.

⁹ Bílámá míméngí ledre esé ní 'dódo ma'díi ledre bì zí 'yí e méngí a ní.

¹⁰ Ídísé ndísi méngí duú éyí ga bì Ngére Yésu ili yée ní.

¹¹ Ndásé ndísi méngí ledre káa zí 'bì 'yí ga bì ndísiní ndísi sími mituluru ní wá. Ídísé úku a fúó kídí ga gére ní bisinyí míméngí ledre e.

¹² Abú ní komokenyi do ndísi úkuogú ledre 'bì 'yí ga bì owoní Lomo wá ndísiní méngí yée sími mituluru ní.

¹³ Sími bì uku lokoni yée go ní, zí 'yí e ówo a mbá kídí ní lúyú ledre.

¹⁴ Ma'díi ledre 'bì Lomo ní káa zí bimiongó ní. Ndísi 'dódo ógú lúyú ledre sága, káa zí bì ukuní sími ke'bì sími miéké kúrú Lomo ní kídí, "Sée ga bì sími 'bì ní, úrúsé mu, ínyiogusé mu gi sími umbu, gi ro zí Kírésito í'bí bimiongó mimbé'desé."

¹⁵ Míméngí ledre esé idí idí 'bì 'yí ga bì owoní ledre bú ní, ndásé idí káa zí 'yí ga bì owoní ledre wá ní wá.

¹⁶ Togú bifúó ní go bo gi ro méngí bílámá ledre yá, ídísé mu méngí a gi zíá ambá 'yí e ndísiní nda go méngí bisinyí ledre.

¹⁷ Ídísé idí 'yí komokenzi e, zíse ówo éyí bì Ngére Yésu ili zíse méngí a ní, zíse méngí wo.

¹⁸ Ndá éwé le'yí wá, káa bì roko'bua ni ála'dútu doyí. 'Dówú Lomo idí ála'dútu doyí ne gi ro zíyi ndísi méngí bílámá ledre.

19 Togú ndíkísé go kí lafúse yá, ódro ga bì niyí ndísi ólúógu gi tarasé ní idíní ídí bikinyiyé, ke'bì ga bì Dawídi ekéní yée ní, kpá kí ngítí geyi ke'bì ga bì 'bì mbófo Lomo ní, nda kí yée ga bì 'Dówú Lomo ukui'bì yée do mimbé'desé ní idísé úku yée zí Ngére Yésu.

20 Kací kadra mbá, idísé ndísi í'bì mbofo éyí zí 'Buzé Lomo gi ro ledre e mbá kí ịri Ngére ezé Kírésito Yésu.

Kará e kí Ya'dá 'bì eyé e

21 Ídísé óto ledre lafúse owóowó rómo gi dosé gi zía bì ndísi'sé óto úndru Kírésito ní.

22 Kára idí óto ledre o'do 'bì ené owóowó káa zí bì ndísi óto ledre Ngére Yésu owóowó ní.

23 Gi zía lorù 'bì ledre e mbá ndísi ólúógu gi zí o'do 'bì ené, káa zí bì lorù ndísi ólúógu zíye gi zí Kírésito bì yomo zée ní.

24 Káa zí goó bì kenée ní, kará e idíní óto ledre ya'dá 'bì eyé e zíye owóowó káa zí bì 'yì ga bì 'bì Kírésito otoní ledre Kírésito zíye owóowó ní.

25 Ya'dá e, idísé óto 'bú me'besé e dosé kíngaya káa zí bì Kírésito oto 'búze, zée ga bì ńguñguzé ledre ené go ní. Zíye í'bí roné úyuné gi rozé,

26 gi ro zíye idízé mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní, lúyú ledre ndaá lolù rozé wá gi zía bì ńguñguzé ledre Kírésito go, zía go lúguráyi zée drá káa zí 'yì bì ndugú mìndúgú ní.

27 Kírésito mengi ledre néee kenée gi ro zíne 'dí'biogú zée zíne káa do mbigí 'yì ené e, ngítí owú lúyú ledre ndaá rozé wá.

28 Kpá kenée, ya'dá e idíní óto 'bú me'beyé e káa zí bì ndísi'ní óto 'búye kí royé ní. 'Yì bì ndísi óto 'bú me'bené ní, ndísi néee go óto 'búne kí roné.

29 'Yì bì sogó roné bú ní ndaá. Ndísi ánu éyí, zía ndísi'né kí lúrú bi kací kúru'buné káa zí bì Kírésito ndísi lúrú bi kacíze ní,

30 gi zía azé go kúru'bua.

31 Née sì ledre bì ní gi zía miékéne simi miéké kúru Lomo ní kídí, "O'do ní ótoómo 'buné kí mbágáne zía ófú kára zíye óto 'be 'bì eyé gi zía niyí goó éyí kié'do."

32 Née líli ledre bì o'bú mió'bú ní, néee líli ledre gi ro Kírésito kí 'yì ené e.

33 Káa zí bì goó kenée ní, o'do idí óto 'bú me'bené káa zí bì oto 'búne kí roné ní. Kára idí óto úndru o'do 'bì ené.

6

Owú e kí 'yì ndíki yée

1 Owú e, idísé úwú kúru 'yì ndíki sée. Née ledre bì ili zí owú ga bì ńguñguní ledre Ngére Yésu go zíye ndísiyé méngi a ní.

2 Ba mizefí lorù bì Lomo uku ledre a kídí néee í'bí úndru zí 'yì e gi roa ní. Uku kídí, "Ídí óto úndru 'búyí kí mbágáyi,

3 gi ro zí mìndísiyí idíne bílámáne, zíyi lú'búyí milú'bú do sogo kángába."

4 Sée 'bumiowú e kí mbámiowú e, ndásé ndísi méngi owú 'bì esé e bisinyíne zí mimbé'deyé ndísi ésíne wá. Idísé 'dódo bílámá ledre zíye gi ro zíye ńguñgu ledre Ngére Yésu.

Owúkúlú e kí mingburoko 'yì eyé e

5 Owúkúlú e, idísé úwú kúru mingburoko 'yì esé e, zíse ndísi'sé óto úndru yé kí mimbé'desé kié'do káa zí ótosé néee úndru Kírésito ní.

6 Ndásé ndísi méngi moko kí roko'buné lá gi zí komoyé gi ro zíye idíye kí rokinyi wá. Idísé méngi moko kí mimbé'desé mbá gi zíya ndísi'sé méngi moko néee zí Kírésito, néee éyí bì Lomo iline kenée ní.

7 Ídí méngi moko eyí kí 'bú ne kpa kí rokinyi gi zíya méngi moko néee zí Ngére Yésu nda 'bì ené duú zí 'yíma'dí wá.

⁸ Ídísé ówo a kídí Ngére Yésu ndísi í'bí tákpasílí zí 'yi bì ndísi méngi moko kí 'búne ní. Togú 'yi née ní owúkülú togú ní 'yi bì kí ro doné ní.

⁹ Kpá kenée, sée mingburoko 'yi e ídísé méngi owúkülú esé e bílámáne, ndásé ési ngiri simiyé wá, gi zía ásé kéye mbá owúkülú 'bì Mongú 'yi esé bì ní komo ere ní. 'Yíma'dí e niyí zía kí ledreyé mbá owóowó.

Okó kí Satána

¹⁰ Odu ledre, káa zí bì ásé 'yi ga bì 'bì Kírésito Ngére ezé ní, idí i'bí roko'bü zíse gi ro zíse ndísi tórosé ngbúó.

¹¹ Bílámá ledre ga bì Lomo i'bí yée zíse ní, ídísé únzú yée káa do éyí silih ya'dá e gi ro zíse ícì okó kíe ro mani ga bì 'bì ngére 'bì bicayi lomo e ní.

¹² Okó bì ndísiżé ícì a née nda kí lafúze 'yíma'dí e wá. Ndísiżé ícì okó kí Satána kí 'yi ené e ga bì i'bí roko'bü zíye, zíye ídíye do bi e za mbá do sogo kángá ní.

¹³ Káa zí bì goó kenée ní, ídísé 'dí'bi silih se ro éyí silih e bì Lomo i'bí ní ngbúó gi ro ícì okó kí Satána kí mani ené e, gi ro zíse tórosé ngbúó káa bì ní londo sée ke.

¹⁴ Kací kadra mbá, ídísé tóro ngbúó simi mbigí ledre 'bì Lomo gi ro zíse idíse nzíyisé káa bì Satána ní londo sée ke. Káa zí bì Lomo lugurayi sée go ásé go mbigí 'yi ené e ní, ídísé lányá ro ledre née káa bì Satána ní úkuótó ledre rosé.

¹⁵ Bílámá ledre bì Lomo yeme dongaráne kí 'yíma'dí e ní, ídísé ndéré kí úku a zí 'yi e, gi ro zíse idíse mbá nzíyisé ícì okó kí Satána.

¹⁶ Kací kadra mbá, ídísé lányá ro ledre 'bì Kírésito bì ngúngusé ní zía bándá sée. Togú méngisé go kenée, abú Satána uzu sée ba cù káa zí 'díya yá, útuásásé lúyú ledre wá.

¹⁷ Kpá kenée, ídísé ówo a kídí, Kírésito yomo sée go ní bándá sómú ledre esé. Ídísé lányá ro úku kúrú Lomo bì ní kí roko'bü 'bì 'Dówú a siminé ní, ní rómo komo Satána.

¹⁸ Simi ledre ga gére née mbá, ídísé ndísi ini ini zí Lomo gi ro éyí ga bì ilisé yée ní, káa zí bì 'Dówú Lomo ní 'dodo yée zíse ní. Ídísé ndísi kí komosé rosé zíse kpá fú ndísi ini ini gi ro lafúse 'yi ga bì 'bì Kírésito ní.

¹⁹ Zíse kpá ini ini gi romá, Lomo idí i'bí bílámá ódro taramá gi ro úku bílámá ledre 'bì Kírésito zí 'yi e kí roko'bümá mbá.

²⁰ Née ledre bì onzóní máa gi roa simi siginí ní. Lomo i'bí moko née ne zíma ndísimá méngi a. Bì kenée ní, ídísé ini ini gi romá, zíma ndísimá méngi moko née kí roko'bümá mbá.

Odu ledre gi zí Páwulo

²¹ Takíka lúndumá simi Lomo, bì 'yi méngi moko 'bì Ngére Yésu kí mimbé'dené kíé'do ní, togú ogu go zíse íri yá, ní úku yéme ledre gi rozé kí ledre ga bì mánidisí méngi yée yáa ní zíse íri.

²² Née sí ledre bì mákása wo zíse íri gi roa ní gi ro ówoyéme ledre gi do bizé gi ro zíse idíse kí rokinyi.

²³ 'Buzé Lomo kí Ngére ezé Kírésito Yésu, idíní lúrú bi kacíse gi do bì zíse ndísiżé bílámáse kí óto 'bú lafúse, zíse tórosé ngbúó simi ledre 'bì Kírésito bì ngúngusé ní.

²⁴ 'Yí ga bì za mbá ndísiñí óto 'bú Kírésito Yésu Ngére ezé ní, Lomo idí lúrú bi kacíye.

Wáraga bi Páwulo eké zí 'yì ga bi simi Phílipyi ní Ledre gi ro bükü bi Phílipo ni

Gara bi Phílipyi ni simi Meke-doníya bi ni mongú gara 'bi kángá bi Girísi mi'dí do ngelí ni. Simi Moko 'bi 'Yímikásá e kápita 16 Páwulo uku kóo ledre 'bi Lomo zí 'yì e íri zía kpá óto dosí kanísa zí 'yì e íri. Nda gi do kací tú'dú simibi, do kóo ónzó Páwulo simi sígini, zí 'yì 'bi Kírésito ga bi simi Phílipo íri ni kása késí sáká wo kíe. Gi zí kéyi née zí Páwulo éké ledre ba kása zíye mbófo yée kíe.

Zía kpá úku ledre zíye simi ledre bi eké ba kídí née Páwulo, née eré ené ngíri umbu wá. Née uku ba wo zíye idíní tóro ngbúó simi ledre 'bi Lomo bi ngunguní ni simi bi ngíti géyi 'yì e niyí karanée go ndísi méngi láráye ni. Páwulo ili 'yì 'bi Kírésito ga gére née idíní ndísi 'búó'búó royé mi'búó'búó káa zí 'bi Kírésito ni. Zía úku andá ledre zíye kídí ledre 'bi Kírésito bi ngunguní zíye ídye go éyì kí'e'do kí Kírésito ni ni takpásílí 'bi Lomo zíye. Gi zí kéyi née ndaní lódú kací 'yì 'dódo ledre ga bi yì eyé 'yì ranga e ndísiní úku ledre kídí 'yì e idíní lódú kací toso miméngi ledre 'bi Lomo bi kací ondú 'bi Yúda e ni wá.

¹ Sée 'yì ga bi simi gara bi Phílipyi, ngúngusé ledre 'bi Kírésito Yésu Ngére ezé ni, máa Páwulo kí Timatíyo ezemá 'yì moko 'bi Kírésito Yésu.

Máéké ledre ba máa zíse kí manda esé ga bi íri ni, nda kpá kí 'yì ga bi do kacíye ni.

² 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére ezé idíní ówo ledre kíse, zíye méngi bilámá ledre zíse.

Páwulo i'bí mbófo éyì zí Lomo

³ Mándísi sómú ledresé kací kadra mbá, zíma ndísimá kí mbófo Lomo gi rosé.

⁴ Ndaá kpá lá duú wo née wá, mánđísi íni ini zí Lomo kí rokinyi do mimbé'demá gi rosé,

⁵ gi zíá í'bísé rosé go kíngaya ndísi sáká máa gi ro zí bilámá ledre 'bi Kírésito bi mánđísi méngi a ní ngbóró tátá roné fú 'dá'dá. Tónosé kóo sáká máa go kú geré gi simi mizefí ógu kóo máogú zíse simi Phílipyi íri ni.

⁶ Gi zí kéyi née, máowo go kídí bilámá ledre bi Lomo oto do mimbé'desé ásé go ndísi méngi ledre e kíe kenée née, utúasá idí lá gbékpíne wá. Wo Lomo ni ndísi í'bí roko'bú zíse, gi ro zíse ndísisé méngi bilámá ledre ga gére née kíe fú kenée ndéréoguné gi simi sindí kadra bi karanée Kírésito Yésu ni ndá'baogú simi a ni.

⁷ Utúasá miútúásá zíma kpá óto 'búse gi zíá bi ótosé 'búma go gbála ni. Ótoómosé máa simi bi máayí ndísi úkulúgu ledre kací ndu'yú 'bi 'yì e kídí ledre 'bi Kírésito ni ma'díi, kpá simi bi onzóní máa simi sígini gi ro moko 'bi Kírésito ni óyósé sogosé zíma wá. Ndísisé kpá fú tóro ngbúó sogomá kí sáká máa do tú'dú misi'di e.

⁸ Gi zí kéyi née ni, Lomo owo go bilámáne kídí máoto 'búse go kí mimbé'demá kí'e'do káa zí bi Kírésito Yésu oto 'búze ni.

⁹ Ba sí ledre bi mánđísi íni ini zíá, idí sáká sée zíse ndísisé óto 'búse kí lafúse e gi ro zí cíyí ledre ené idíne simisé ngíri, zíse ówoyéme ledre ené nda za kíngaya gi zíá ni,

¹⁰ gi ro zíse ówo mbigí ledre 'bi Lomo bilámáne kpá gi ro zíse idísé 'yì ga bi lúyú ledre ndaá royé wá, ndéréoguné gi simi sindí kadra bi

karanée Kírésito Yésu ni ndá'baogu sìmì a ní.

11 Togú ndísisé tí go ndísi méngi ledre ga bi utúasání miútúásá ni do komo Lomo kí 'yima'dí e sìmì roko'bü 'bi Kírésito Yésu ndéré kíe fú kenée 'dá'dá yá, ni óto 'yi e zíye ndísiyé í'bi mbófo éyí zí Lomo kíngaya.

Moko 'bi Kírésito idí ngbóró

12 Owú 'bi Babá e, máili zíse ówo a kídí mionzó máa bi sìmì sìginí ní, likpí misi'di go zí bílámá ledre 'bi Kírésito ngbóró tátá roné 'dá'dá.

13 Ndaá 'bi ené miótocéi ledre wá, asikíri ga bi yáa kpá kí ngíti géyi mingburoko 'yi e owoní go mbá kídí onzóní máa sìmì sìginí ba gi zíá bi mändisi méngi moko 'bi Kírésito ní.

14 Gi zíá bi onzóní máa sìmì sìginí ní, zí Lomo í'bi roko'bü zí tú'dú ngíti géyi 'yi ga bi 'bi Ngére Yésu ni, zíye ndísiyé úku bílámá ledre ené zí 'yi e nda za kí roko'buyé, gi zíá ngiri ndaá lolú royé wá.

15 Ngíti géyi 'yi e ndísiní 'bi eyé méngi moko 'bi Kírésito ma'dáa kí bisinyí mimbé'deyé gi zíá iliní gi ro zí 'yi e ndísiyé mbófoyé, ngíti géyi menginí 'bi eyé kí bílámá mimbé'deyé.

16 Yée ga bi ukuní 'bi eyé ledre ma'dáa kí bílámá mimbé'deyé kí 'búne ní, gi zíá owoní go kídí onzóní máa sìmì sìginí gi zíá bi mändisi úku yéme bílámá ledre gi ro Kírésito ní.

17 Yée ga bi ndísiní úku ledre 'bi Kírésito kí bisinyí mimbé'deyé née, gi zíá bi iliní 'bi eyé zíma idíma kí lerí do mimbé'demá sìmì sìginí yáa ní.

18 Yée ga bi ukuní 'bi eyé kí bisinyí mimbé'deyé, kí yée ga bi ukuní 'bi eyé kí bílámá mimbé'deyé ní, ledre ga gére née ata ené komo wá, máayí kí rokinyi gi zíá moko 'bi Kírésito ni mindéréné 'dá'dá.

Gi zí ledre ga gére née máayí kpá fú idí kí rokinyi,

19 gi zíá máowó bú kídí ini bi ndísisé íni a zí Lomo gi romá

ní, Lomo ni uwú a, karanée niyí 'dí'biogu máa gi sìmì sìginí sìmì roko'bü 'bi 'Dówú Lomo bi Kírésito Yésu kasa ní.

20 Ba ledre bi mändisi óto komomá gi roa ní, dokuwu mengi máa wá. Máili í'bi romá ndísi méngi moko 'bi Kírésito za kí sómú ledre amá mbá. Togú idí triðri, togú mbú umbu yá, máayí nzíyimá gi roa.

21 Mongú sómú ledre amá cakaba duú ndísi méngi moko 'bi Kírésito. Togú ufuní mbú máa gi zíá bi mändisi méngi moko zíá ní yá, mengi éyí wá, kasaluguní née máa 'diya zí Kírésito ma'dáa.

22 Togú umbu 'di'bi aka máa wá, ni kpá bílámáne zíma aka 'dodo yata ledre 'bi Kírésito zíá ndísiné sáká sée, Máowó wá wo be 'di ni miútúásane.

23 Ledre e niyí bo gbre mbá gi romá. Mongú a ni wo bi utúasá miútúásá zíma úyumá gi ro zíma ndá'bamá zí Kírésito Yésu ní.

24 Nda lá gi rosé gi ro zíma 'dodo yata ledre 'bi Kírésito zíse, utúasá miútúásá zíma aka idíma fú kí komomá.

25 Gi zí kényí née máowó bú bílámáne kídí, Lomo ni yómo máa gi sìmì 'do'dó bi máayí sìmì a ba máuyu wá, gi ro zíma 'dodo ledre ené zíse gi do bi zíse ngúngu a za kí mimbé'desé mbá, zíse ndísi idíse kí rokinyi.

26 Togú luguoguní máa gi sìmì sìginí go, sìmì bi máayí ógu zíse íri ní, ásé idí mbá kí mongú rokinyi kí ndísi í'bi mbófo éyí zí Kírésito Yésu gi romá.

27 Abú ledre e niyí kí méngi máa yá, mindisisé idí idí fú 'bi 'yi ga bi 'bi Kírésito ní, gi ro zí 'yi e ndísiyé óto úndru bílámá ledre ené bi ndísisé 'dodo a née. Togú máogu go lúrusé e togú máogu wá, máayí kpá fú uwú a kídí mindisisé ni kíé'do tí 'yi ga bi 'bi Kírésito ní, gi ro zí moko ené ngbóróné.

28 Togú 'yi ga bi niyí okó ro

Kírésito ní ayíní ndísi úkucáyi sée yá, ndásé éré ngirí gi zíye wá, gi ro zí 'yí e ówo a kídí Lomo yomo sée ne, ni 'dó'do yée gi rosé.

²⁹ Bilámá ledre bi Lomo yeme zíse ní ndaaá 'bi ené lá duúgi ro ngúngu ledre Kírésito Yésu wá, kpá gi ro zíse 'dó'dóse mi'dó'dó gi ro ledre ené.

³⁰ Togú 'dó'dósé yá, má'dó'dó koo kpá kenée, ndéréoguné gi karaba ní máayí aka kpá fú 'dó'dó gi ro moko 'bi Kírésito.

2

Ídísé 'bó'bú rosé káa zí 'bi Yésu ní

¹ Owú 'bi Babá e, káa zí bi ásé go kí'e do kí Kírésito gi zí kékí néee zíya óto 'búse zíya ndísiné sáká sée simi ledre e ní, kpá káa zí bi ásé go kí'e do kí 'Dowú Lomo, ndísi go í'bi roko'bú zíse zí lerí lafúse ndísiné méngi sée kíngaya ní.

² Káa zí bi goó kenée ní, máili idíse ndísi kí mimbé'desé mbá kí'e do kí 'bú lafúse dosé. Togú máuwú go kídí ásé go ndísi méngi ledre ga gére néee kenée yá, máayí idí kíse kí rokinyi kíngaya.

³ Ndásé óto rosé káa zí éyí bi rómosé go do 'yí e mbá ní wá. Ídísé 'bó'bú rosé mi'búó'bú. Ledre lafúse idí idí zíse owóowó rómo do ledresé.

⁴ Ndásé ndísi sómú lá duúgi ledresé wá, idíse kpá ndísi sómú ledre lafúse zíse ndísisé sáká yée.

⁵ Misómú ledre esé idí idí mbá bilámáne kpá cé káa zí 'bi Kírésito Yésu ní.

⁶ Tí bi Yésu ma'dáa ní ma'díi Lomo ní, tí lá ili ené óto roné zí 'yí e owóowó káa zí Lomo wá.

⁷ Otoomo roné zíya óguné do sogo kángá
káa do 'yíma'dí idíne
káa zí owúkulú ní.

⁸ 'Búó'bú roné mi'búó'bú zí Lomo, zíya ótoómo roné zí umbu, do phéphé wo do mingbúngbu kágá káa zí 'yí lúyú ledre ní.

⁹ Gi zíya bi uwú kúrú Lomo ní, zí Lomo óto ledrea owóowó rómo do 'bi 'yíma'dí e kí maláyika e komo ere mbá.

Gi zí kékí néee zíya idíne kí úndruné kíngaya rómo do éyí e za mbá.

¹⁰ Káa zí bi ledre ní goó gi ro Yésu kenée ní, 'yíma'dí e, yée ga bi niyí aka trídri kí yée ga bi uyuni go ní, kí maláyika e komo ere kpá mbá, niyí ínyí mbá óto úndru Yésu,

¹¹ niyí ínyí kpá mbá ndísi úku ledre kí tarayé kídí ma'díi Kírésito Yésu ní Ngére.

Gi zí kékí néee ní, zí irí 'Buzé Lomo idíne mikofónne kíngaya.

Miméngi ledre esé idí 'dí'biogu 'yí e zí Yésu

¹² Owú bi Babá e, máówo bú bilámáne kídí 'dí'bisé koo silihse go ro ledre 'bi Lomo kíngaya simi bi koo máayí dongaráse irí ní. Abú cakaba mánadá dongaráse irí wá, idíse nda méngi ledre 'bi Lomo kíngaya rómoné mirómo kí óto úndrua. Ni óto 'Buzé Lomo zíya idíne kí rokinyi karanée zíya í'bi trídri bi za fí ní zíse.

¹³ Káa zí bi Lomo iline idíse ndísi méngi éyí ga bi ili yée ní, ni í'bi roko'bú zíse gi royé.

¹⁴ Ndásé ndísi méngi moko 'bi Lomo kí mingungúrú ledre e dongaráse kpá kí ndísi ítí kangú wá,

¹⁵ idíse ndísi méngi bilámáne ledre gi zí 'yí ga bi asiní gi ro ledre 'bi Lomo ásé dongaráye irí néee, kí lúrúndíki lúyú ledre rosé gi zíya ásé zíye go bimiongó,

¹⁶ gi zíya lányásé go ro 'dódo ledre bi ndísi í'bi trídri zí 'yí e ní. Ídísé ndísi méngi ledre e kenée, gi ro zíma idíma kí mongú rokinyi simi bi karanée Kírésito Yésu ní ndá'baogú ní, káa bi kúrú moko bi mánidisí méngi a dongaráse ní ní ndéré lá gbékpíne ke.

¹⁷ Togú ɳgúngusé ledre Kírésiто go yá, kídí i'bísé née go rosé káa do 'dáná éyí zí Lomo. Abú ufuní máa ndotó, née mbá yata 'do'dó bì ndísisé ndíki a gi ro ledre Kírésiто ní. Ni óto máa zíma ídima kí rokinyi gi zíma máuyu née gi ro moko 'bì Kírésiто ma'dáa.

¹⁸ Bi ndaá kpá sínýi rosé wá, idízé idí kése mbá kí rokinyi.

Ledre gi ro Timatíyo

¹⁹ Togú Ngére Yésu ɳguŋgu zíma yá, máayí kásá Timatíyo zíse íri do síli ga ba gi ro zíma ndá'baoguné úku yéme ledre ga bì gi do bisé íri ní zíma gi ro zí mimbé'demá ȫdríne.

²⁰ Ni yáa kí ledresé kíngaya. Ngítí 'yì bì máowó yáa káa zíma ní ndaá.

²¹ Lúrúsé aka, tú'dú 'yì e somúní eyé ledre lafuye 'yì ga bì 'bì Kírésiто Yésu ní wá, ndísiní somú yí eyé ledreyé kíngaya.

²² Tí lá ní go miówoné Timatíyo ni go bílámá 'yì 'bì Yésu. Ndisi sáká máa yáa ne kí moko 'bì úku bílámá ledre 'bì Kírésiто káa zí owú bì ndisi sáká 'buné kí moko ní.

²³ Másomú niyí 'décí ngbangamá do síli ga ba. Ledre bì niyí úku a gi do bimá ní máayí kásá Timatíyo kíe zíse íri gi ro zíse ówo a.

²⁴ Máowó go bílámáne kí roko'bü 'bì Ngére Yésu, máayí ógu lúrú sée.

Páwulo mbofo Epáfaradíta

²⁵ Másomú ní miútúásáne zíma aka nda mbú kásalúgu lúndumá simi Lomo Epáfaradíta zíse íri. Ni bílámá 'yì moko káa zí asikíri bì koo kásasé wo gi ro zíma óguné sáká máa ní, saká máa go do bílámá misi'di.

²⁶ Ili ndéré lúrú sée gi zíma 'búse ndisi go méngi wo kíngaya. Zíma ídine kpá kí mongú sómú ledre gi do kací mongú ndiyá koo mengi wo zíse úwú ledre a kíe ní.

²⁷ Ma'díi, ndiyá née mengi koo wo go kíngaya Lomo saká koo wo lá ne. Lomo saká ené née koo lá duyú wo wá, saká née koo kpá máa gi zíma

lerí ní koo méngi máa gi do kací a kíngaya.

²⁸ Utúasá miútúásá zíma aka kpá ndá'bané gi zíse íri gi ro zíse lúrú wo zíse ídise kpá kí rokinyi káa zí máa ní.

²⁹ Idísé 'dí'bi wo simi sumu zíse óto úndru a gi zíma ndisi méngi moko 'bì Ngére Yésu, zíse ndísisé kpá óto úndru ngiti geyi 'yì ga bì káa zíma née ní.

³⁰ Ma'díi, Epáfaradíta i'bí koo roné go zí umbu gi ro moko 'bì Kírésiто káa zí bì koo ogu gi ro ndisi sáká máa ní gi zíma ndásé yáa wá.

3

Owo Kírésito ni bílámá ledre

¹ Owú 'bì Babá e, máútúásá 'dó'dó kí úku ándá ledre ga ba zíse wá, máli zíse ídise kí rokinyi gi zíma ásé go 'yì ga bì 'bì Ngére Yésu ní. Ledre bì máayí úku a ba ní sáká sée.

² Komosé idí idí rosé gi zí 'yì ga bì ndísiní londo 'yì e kí úku ledre kídí 'búo togú 'yì utú ngburu kí ní fú útuásá káa do 'yì 'bì Kírésiто ní.

³ Azé yí ezé go ze mbigí 'yì ga bì 'bì Kírésiто ní, togú utúzé go ngburu togú utúzé wá. 'Dowú Lomo i'bí roko'bü ne zíze ndísi zé óto úndru Ngére Yésu kíe. Mbofozé ezé rozé gi zí éyí ga bì ndísi zé méngi yée ní wá.

⁴ Idí koo míméngi ledre kací ondú 'bì Yúda e i'bí tridri zí 'yì e bo yá, káa bì ledrea ní koo idí zíma owóowó rómo 'bì ngiti geyi 'yì e mbá.

⁵ Máayí ba mbigí Ébere 'yì 'bì Isiréle gi simi kufú Benzemúna. Simi bì koo araní máa ní, zíma méngimá síli inyí doa ota do ónzó máa ngburu káa zí bì koo Músa eké káa do lorú ní. Ledre lorú née ní koo zíma owóowó gi zíma bì máayí Farusáyo ní.

⁶ Gi zí keyi née, zíma koo i'bí romá ndisi 'dó'do 'yì ga bì 'bì Ngére Yésu ní kíngaya, gi ro do ówo a kídí má'dí'bi sílima go ro lorú née

kíngaya. Gi zí kényi née lafúma e utúasání kóo lúrúndíki lúyú ledre romá wá.

⁷ Gi zía bì máówo nda ma'díi ledre 'bì Kírésito Yésu go ní, ledre ga bì kóo 'bì ondú ní, moko ndaá 'bì ené lolu simiyé zíma wá.

⁸ Bì ba ní, ledre ga bì kóo mándísi sómú yée kí méngi yée ní mbá, ma'díi moko ndaá 'bì ené kóo simiyé wá, máúcuoyó yée gi do sílima go mbá gi ro zíma 'dí'bi Ngére Yésu kí sílima sokó (10). Odú ma'díi ledre ní duýú ówo Kírésito bì ni Ngére amá ní.

⁹ Née eyí bì oto máa zíma útúásáma kací komo Lomo gi zía káa do mbigí 'yí ené ní. Ndaá 'bì ené gi zía bì má'dí'bi ledre lorú kíngaya ní wá, yí ené gi zía bì mángúngu ledre Kírésito ní.

¹⁰ Máili ówoyéme wo bílámáne. Lomo i'bí kóo roko'bü zíma úrúne gi simi umbu. Idí kpá i'bí roko'bü máa née zíma gi ro tóromá ngbúó simi 'do'dó gi zí umbu ógundíki máa kpá káa zí 'bì Yésu ma'dáa ní,

¹¹ gi ro togú máúyu go yá, zíma kpá úrúma káa zí bì kóo Yésu ma'dáa urú ní.

I'bí ro'yí kíngaya zí Yésu

¹² Ndaá 'bì ené bì ya máméngi ledre ga gére née go mbá ní wá. Mándísi méngi moko kí roko'bümá mbá gi ro zíma idíne káa zí bì Kírésito Yésu ili zíma méngi a ní.

¹³ Owú 'bì Babá e, ma'díi máméngi ógu aka amá moko ma'dáa gi do oduné wá, eyí bì máówo ní, máótoómo ledre ga bì kóo mándísi méngi yée ní go mbá 'dá'ba, máóto nda komomá go lá duýú ro ledre bì do'dónomá ní.

¹⁴ Máí'bí romá méngi moko 'bì Kírésito Yésu kí roko'bümá mbá gi ro takpásíllí bì komo ere gi zí Lomo kí Kírésito ní zíma ndíki a.

¹⁵ Zée ga bì kése komozé enzi go simi moko 'bì Kírésito ní, sómú ledre káa zí ga gére née idí idí simi

dozé. Togú misómú ledre 'bì ngítí 'yí ní kpí yá, Lomo ní 'dódo ma'díi zíá.

¹⁶ Zíze lányaze ro ledre 'bì Kírésito kíngaya rómoné mírómo.

¹⁷ Owú 'bì Babá e, ili ídísé ínyi mbá i'bí rosé méngi moko ma'dáa káa zí bì mándísi méngi a ní. Zíze kpá ndísisé méngi lódú kací yée ga bì kóo 'dodozé ledre ma'dáa zíye 'dá'dá ní.

¹⁸ Máúku kóo ledre ba go zíse 'dá'dá. Mángúngu romá zíse kí iní komomá, ídísé 'bá'bá rosé gi zí 'yí londo 'yí e. Otoní royé go káa do okó ro Kírésito bì uyu do mingbúngbu kágá ní.

¹⁹ 'Yí ga gére née Lomo ní karanée 'dó'do yée bisinyíne. Ledre ga bì royé ili ní, ní yí ené zíye go lomo eyé. Ledre ga bì 'bì dokuwu ní, bi ndísi éme ené royé gi zíma miéme. Mongú sómú ledre eyé ní yí ené gi ro eyí ga bì 'bì do sogo kágá ba.

²⁰ Azé 'bì ezé yí ezé 'yí ga bì 'bì komo ere ní. Ndísiyé yí ezé ba sóngó mindá'baógu 'Yí yómo zée, bì ní Kírésito Yésu Ngére ezé ní.

²¹ Ni ndá'baógu kí mongú roko'büné bì ní idí do eyí e mbá ní, zíma óyóló'bó kúru'buzé káa zí ne ní, uyuzé lolu wá.

4

Ídísé kpá fú 'dí'bi sílise ngbúó ro ledre 'bì Lomo

¹ Owú 'bì Babá e simi Lomo, ledresé ndísi ówo romá gi zíma móto 'búse go kíngaya. Ngére Yésu idí i'bí roko'bü zíse gi ro zíse tórosé ngbúó simi moko ené. Máówo go kídí karanée Yésu ní mbófo máa gi rosé. Máayí kí rokinyi gi zíse.

² Kará ga gére née, Ewudíya kí Sitíke idíní nda mu ndísi kí mimbé'deyé kí'e'do gi zíma niyí go 'yí ga bì 'bì Ngére Yésu ní.

³ Yíj lúndumá simi Lomo, idí sáká kará ga gére née, i'bíní kóo royé go ndísi sáká máa simi moko 'bì Kírésito. Idí sáká yée idíní ndísi bílámáye kí mimbé'deyé kí'e'do.

Kará ga gére née ndro kí Kelémeniti kpá kí ngítí géyi 'yí e, niyí ye 'yí ga bi ndisíní sáká máa kíngaya simi moko 'bi úku bílámá ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yí e ní. Ga gére née go 'yí ga bi iriyé ní go miékéne simi búkú 'bi trídri ní.

⁴ Gi zía bi ásé go 'yí ga bi 'bi Ngére Yésu ní, kací kadra mbá idísé idí kí rokinyi. Máayí kpá úku ándá a, idísé idí kí rokinyi.

⁵ Kací kadra mbá idísé idí kí bikidri mimbé'de zí 'yí e za mbá. Gi zía sindí kadra ní go gbóo gi ro zí Ngére Yésu ndá'baoguné.

⁶ Mimbé'desé nda ndisí idí kpukpukpu gi ro éyí ga bi 'bi sága ba wá. Éyí ga bi ilisé yée ní, idísé úku ledreyé zí Lomo, ní í'bí yée zíse. Zíse í'bí mbófo éyí zía gi ro éyí ga bi mengi yée go zíse ní.

⁷ Togú méngisé kényi go kenée yá, Lomo ní 'dí'biyó mimbé'de bi kpukpukpu gi ro éyí ní gi simisé 'dá'ba, zía í'bí mongú simikutu zíse gi zía ásé go 'yí ga bi 'bi Kíresito Yésu ní.

⁸ Owú 'bi Babá e simi Lomo, ngiti yata ledre ní ba máili kpá úku a zíse. Idísé óto mimbé'desé duý gi ro ledre 'bi Lomo, gi ro ledre bi ní óto 'yí e zíye óto úndrusé gi zía ní, gi ro ledre bi utúasá miútúásá ní, gi ro bílámá miméngi ledre, gi ro ledre bi 'yí e iliní ní, gi ro ledre bi utúasá kací komo 'yí e mbá miútúásá ní, gi ro ledre bi ní bílámáne ní, nda kí ledre bi niyí mbófo sée gi zía mimbófo ní.

⁹ Ówosé ledre ga bi koo má'dodo yée zíse ní go, úwúsé kpá yée ga bi koo máuku yée zíse ní go, nda kí yée ga bi lúrúsé máa cù kí komosé kí méngi yée ní, idísé ndisí méngi yée kpá kenée. Lomo 'yí í'bí bikidri zí 'yí e ní sáká sée.

Páwulo mbofo 'yí 'bi Phílipoyi e

¹⁰ Mbófo éyí zí Ngére Yésu gi ro ngiti sáká éyí bi méngi ándásé zíma ní. Tónosé koo íci rosé gi ro sáká

ándá máa go 'desí, tí lá misi'di ndaá koo zíse wá ne.

¹¹ Máuku amá ledre née gi zía bi máayí do lerí ní wá, máowó yí amá kací idí kí rokinyi kí owú éyí bú.

¹² Togú tú'dú éyí niyí bo zíma, togú mbú cíku'dee yá, máowó yí amá kací idí kí rokinyi kíe bú.

¹³ Ngére Yésu ndisí í'bí roko'bú zíma ne simi ledre e za mbá.

¹⁴ Abú kenée ndotó, mámbófo sée go gi zía í'bísé rosé sáká máa simi sindí kadra 'bi lerí.

¹⁵ Sée 'yí ga bi 'bi Phílipoyi, simi bi koo ngúngusé aka ledre 'bi Kíresito mickádané ní, sákásé koo máa duý se simi bi koo máinyi gi simi kángá esé Mekedoníya ní.

¹⁶ Ndaá kpá lá duý wo née wá, kpá simi bi koo máayí simi gara bi Tasaloníka ní, sáká ándásé koo máa go misáká ándá simi bi máayí do lerí ní.

¹⁷ Máuku amá née gi zía bi máili gága sée gi ro sáká éyí ní wá, yí ené Lomo idí méngi bílámá ledre zíse gi zí sáká éyí bi ndisí méngi a zíma ní.

¹⁸ Éyí ga bi kásasé sáká máa kíe do síli lúnduzé simi Lomo Epáfaradítá ní, mániki yée go mbá, utúasání go miútúásá. Lomo ní kí mongú rokinyi gi royé gi zía niyí káa zí bílámá 'dáná éyí ní.

¹⁹ 'Buzé Lomo bi ní míngi éyí e mbá, ní í'bí éyí ga bi za mbá ilisé yée ní zíse gi zía ásé go 'yí ga bi 'bi Owú 'bi ené Kíresito Yésu ní.

²⁰ Idízé ndisí kófó irí 'Buzé Lomo kací kadra za mbá. Idí kenée.

Mandá gi zí Páwulo e kí lafúne

²¹ Mandá zíse íri za mbá. 'Yí ga bi 'bi Kíresito Yésu azé kéye yáa ní, i'bíní mandá zíse íri kpá za mbá.

²² 'Yí ga bi 'bi Kíresito simi Róma yáa ní mbá, kíngaya yée ga bi ndisíní méngi moko 'be 'bi Káyísara ngére 'bi Róma ní, i'bíní mandá zíse íri kíngaya.

23 Kírésito Yésu Ngére ezé idí
méngi bìlámá ledre zíse gi do bì zíse
ndísisé bìlámáse. Idí kenée.

Wáraga bì Páwulo eké zí 'yì ga bì sìmi Kolósayi ní Ledre gi ro búku bì Kolósayi ní

Kolósayi ní gara mi'dí gólu sìmi kágá bì karaba ndísinj ndólo a Táki ní. 'Yimikásá Páwulo nderéogú aka ené íri wá, ní kí mongú sómú ledre gi zía uwú go kídí 'yì ranga e niyí dongará 'yì 'bì Kírésito ga bì íri ní. Ukuní ledre zí 'yì ga bì 'bì Kírésito íri ní kídí idíní lódú kací ondú 'bì Yúda e bì káa zí útú ngбуру, óto úndru maláyika e ní gi ro zí Lomo ídine kí rokinyi. Née ní zí Páwulo úku ándá ledre zíye sìmi ledre bì eké ba kídí umbu bì Kírésito uyu ní omoní ba gi zía, ní cakaba komo ere 'dága Ngére do maláyika e kí lomo e kpá za kí éyí ga bì do sogo kágá ní mbá. Zíá kpá úku ledre zíye kídí gi do kací Kírésito ngítí éyí bì niyí óto úndrúa ní ndaá. Idíní óto duý úndru Kírésito. Míméngi ledre eyé idí idí míméngi ledre 'bì 'yì ga bì Lomo gelé yée go káa do 'yì ené e ní.

¹ Máa Páwulo bì Lomo gelé máa káa do 'yimikásá zí Kírésito Yésu ní, azé kí lünduzé sìmi Lomo Timatíyo.

² Ekézé ledre ba zíse ga bì ngúngusé ledre 'bì Kírésito go, zíse idíse go mbigí 'yì ené e sìmi Kolósayi ní.

'Buzé Lomo idí lúrú bi kacíse gi do bì zíse ndísisé bílámáse.

Páwulo i'bí mbófo éyí zí Lomo

³ Kací kadra e mbá ndisizé, i'bí mbófo éyí zí Lomo bì 'Bú Ngére ezé Kírésito Yésu ní gi rosé sìmi bì azé go ndísi íni ini zíá ní.

⁴ Gi zíá uwúzé go kídí ngúngusé ledre Kírésito Yésu go kíngaya, zíse

ndísisé go óto 'bú lafúse e ga bì 'yì ené e ní dosé kíngaya.

⁵ Ndísisé méngi ledre née kenée, gi zíá ndísisé go óto komosé gi ro rokinyi bì Lomo ndísi bílámá a zíse komo ere ní. Ówo yémesé ledre a sìmi bì koo úwúsé bílámá ledre ené ní.

⁶ Bílámá ledre née ní go fú lá aŋga do sogo kágá. Tú'dú 'yì e niyí go ndísi óyóló'bó sómú ledre eyé gi zíá, cé káa zí bì koo mengi roné zíse sìmi bì koo úwúsé ma'díi ledre zíse ówoyéme a kídí Lomo yomo sée gi zí bílámá mimbé'dea bì rosé ní.

⁷ Úwúútusé koo bílámá sanda née gi tara Epáfura, ngúru ezezé. Ni bílámá 'yì moko 'bì Kírésito, ndísi sáká sée ne ngará ndazé íri wá ní.

⁸ Uku ledresé ne zíse kídí ndísisé go óto 'bú lafúse sìmi roko'bü 'bì 'Dówú Lomo.

⁹ Sìmi bì uwúzé ledre née kenée ní, zíse ndisizé íni ini zí Lomo gi rosé kací kadra mbá. Idí 'dódo éyí bì ili idísé méngi a ní zíse gi ro zíse idíse kí komokenzi 'bì 'Dówú Lomo.

¹⁰ Ndisizé íni ini zí Ngére ezé Kírésito gi ro zí míméngi ledre esé óto wo zíá ówo a kídí ndísisé go óto úndruné zíá idíne kí rokinyi kí ledre esé e mbá. Zíá ndísiné i'bí mikánda ówo ledre 'bì Lomo zíse kací kadra mbá, zíse ndísisé méngi duý bílámá ledre e.

¹¹ Ndisizé kpá íni ini, idí i'bí roko'bü zíse kíngaya gi ro togú mìndisisé ndaá bílámáne wá yá, zíse ndísisé útusimisé gi ro zíse idíse kpá fú kí rokinyi.

¹² Idísé mbófo 'Buzé Lomo gi zíá oto sée go zíse idíse mbigí 'yì ené e gi ro ndísisé sìmi bílámá bi bì bandá oto go gi ro 'yì ené ga bì niyí go sìmi bimíóngó ené ní.

¹³ Lomo yomo zée go gi zí Satána kí idíne ngére dozé. Zíá nda óto Owú 'bì ené bì 'búa ní doa kíngaya ní, káa do Ngére ezé.

¹⁴ Ngére Yésu ma'dáa ugú gozé ne gi sìmi umbu 'bì lúyú ledre, zí Lomo ótoómo ledre zíse gi zíá.

Kírésito romo do eyí e mbá

¹⁵ Míméngi ledre 'bi Kírésito ndisi 'dódo míméngi ledre 'bi Lomo bi lurúzé wo kí komozé wá ní. Romo do eyí ga bi Lomo otoogu yée ní za mbá, zíá kpá ídine kí roko'buné doyé.

¹⁶ Sími bi Lomo otoogu do sogo kángá ba kí ere kí eyí ga bi siminé ní mbá, yée ga bi lurúzé bú kí yée ga bi lurúzé wá ní, otooguní koo yée kí Owú 'bi ené Kírésito Yésu. Zíye kpá ótoogu mingburoko ngére e kí tú'dú ngítí géyi mingburoko 'yí e, kí roko'bü ga bi zíye ní mbá, zíá óto Kírésito káa do Ngére doyé.

¹⁷ 'Dá'dá gi zí eyí ga gére née mbá, Kírésito ni yí ené goó bo. Ndisi bándá eyí ga gére née ne zíye ndisi ídye.

¹⁸ Ni káa zí do ní zí 'yí ga bi ɳguṇguní ledre ené go ní. Ni ne mizefí 'yí bi urúutu roné gi sími umbu ní. Gi zí kényí née zíá ídine kí ledrené owóowó rómo do 'yíma'dí e kí eyí e mbá.

¹⁹ Lomo ni kí rokinyi gi zíá Owú 'bi ené née ni cé káa zí ne ní sími ledre e za mbá.

²⁰ Yeme ledre ba gi ro zí Kírésito i'bí roné úyuné do mingbúngbu kágá gi ro zíne ídine kí rokinyi, zíne 'dí'bilúgu eyí ga bi komo ere kí yée ga bi do sogo kángá ní mbá sími sumu.

²¹ Bisinyí míméngi ledre esé kí misómú ledre esé oto koo sée go zíse ídise ezeokó Lomo.

²² Cakaba ni Lomo 'di'bilugu sée go sími sumu gi zí umbu bi Owú 'bi ené Kírésito uyu wo gi rosé ní. Mengi ledre née kenée gi ro sími bi karanée kadra ngbanga ásé ógú tóro kó'dúne ní, ásé go drá lúyú ledre bi do 'décí ngbanga rosé gi zíá ní ndaa'lolú wá.

²³ Gi zí kényí née, ídise lányá ngbúó ro ledre 'bi Kírésito bi ɳgúŋgusé ní. Ndásé óyóló'bó sómú ledre esé kpí kpá kí óto komosé bi ótosé gi ro bilámá sanda bi koo oguní kíe zíse

ní wá. Bilámá sanda née ukuní go zí tú'dú 'yí e do sogo kángá za mbá. Máa Páwulo Lomo gelé máa gi ro ndisi úku ledre bilámá sanda máa née zí 'yí e.

Kírésito ni gi ro 'yí e mbá

²⁴ Máayí kí rokinyi sími bi máayí ndisi 'dó'dó gi rosé ní. Rokinyi máa née ni gi zíá 'do'dó bi mánidisí 'dó'dó a ba, máméngi ídí ba ledre bi koo Kírésito yemeoto ya máídí 'dó'dó gi rosé 'yí ené e ní.

²⁵ Lomo i'bí moko née zíma gi ro ndisimá gámáma kí úku bilámá sanda née mbá zíse 'yí ga bi ndásé Yúda e wá ní. Mánidisí méngi née moko bi Lomo ili zíma méngi a zí 'yí ené e ní.

²⁶ Bilámá sanda née ni koo miótociné gi zí 'yí e kí tú'dú símibi e. Karaba ni Lomo 'dodo ogu nda go gburara zí 'yí ené ga bi ɳguṇguní ledrené go ní.

²⁷ Lomo ili zí 'yí ené e mbá ówoyéme mongú ledre bi née mengi zíse ga bi ngará ndásé Yúda e wá ní bilámáne. Ledre máa née, ni Kírésito ndisi go ndisi símisé kací kadra mbá zíse kpá go ówo a bilámáne kídi, karanée Lomo i'bí úndru zíse.

²⁸ Kací kadra mbá komokenzi bi Lomo i'bí zíse ní, ndisizé 'dódo ledre gi ro Kírésito kíe zí 'yí e mbá, gi ro zí 'yí máa yée bi ɳguṇguní ledre 'bi Kírésito go ní, zíye ídye kí roko'bü royé ndisi ngbóróye nda 'dá'dá za kíngaya.

²⁹ Née sí ledre bi mánidisí méngi moko née kí roko'bü ga bi mbá Lomo i'bí zíma ní.

2

¹ Ídise ówo a kídi má'i'bí romá go mbá ndisi méngi moko gi rosé kí ngítí géyi 'yí ga bi ɳguṇguní ledre 'bi Kírésito niyí sími Lawudikíya nda kpá kí ngítí géyi ga bi ngará owoni aka máa wá ní.

² Mánidisí méngi ledre née kenée gi ro zíse ídise kí roko'bü rosé, zíse

ndísisé óto 'bú lafúse kí rokinyi, zíse ídise éyí kí'e'do simi ledre e mbá gi ro zíse ówoyéme Kírésito bi kóo Lomo otoecí ledre a ní do bílámá misi'diné.

³ Owo ledre kí komokenzi niyi za mbá do sili Kírésito.

⁴ Mándisi úku a kenée née káa bi ásé ótoómo rosé zí 'yí e sínyi simi dosé kí bikinyi ódro bi utúasá sáka sée wá ní ke.

⁵ Abú ndazé kése do bi kí'e'do wá, másomúlgí ledresé wá. Máayí kí mongú rokinyi romá kací kadra mbá kí uwú ledre bílámá ndísi esé kpá kí ngúngu ledre esé bi ní kí roko'buné kíngaya óyosé sogosé zí Kírésito wá ní.

Kírésito 'dodo mikanda míméngi ledre go zíze

⁶ Káa zí bi ngúngusé ledre Kírésito Yésu go káa do Ngére esé ní, idisé nda mu lányá ro moko 'bi Kírésito,

⁷ zíse ési cíyíse ngíri kí ndísi ó'bó yéme ndísi esé simi Kírésito gi ro zí ngúngu ledre esé idíne ngbúo káa zí bi kóo 'dodoní wo zíse ní. Mimbé'desé idí 'dúcu kí rokinyi simi bi ásé ndísi í'bílúgu mbófo éyí zína.

⁸ Idisé mu bándá rosé bílámáne kíngaya káa bi bicayi 'yí 'dódo ledre ga bi sága ona ba niyi sínyi simi dosé kí 'dó'do ledre bi ndísi ógu gi zí komokenzi 'bi 'yíma'dí e ní. 'Dódo ledre eyé ndísi ógu gi zí roko'bú 'bi do sogo kángá ba, ndaá gi zí Kírésito wá.

⁹ Kírésito ogu do sogo kángá ona 'dódo míméngi ledre 'bi Lomo zí 'yí e. Úndru kí roko'bú 'bi Lomo ni mbá roa.

¹⁰ Gi zí kényí née ní, ngítí éyí bi lerí a ní idí rosé ní ndaá, gi zí 'dú'du esé ní go nyé káa zí 'bi Kírésito ní. Ni ne Ngére do ngére e kí roko'bú bi do sogo kángá ona ní mbá.

¹¹ Gi zí a bi ásé go kí'e'do kí Kírésito ní, née kóo go miútuse ngbúru. Ndaá 'bi ené útu ngbúru bi 'yíma'dí

mengi ne ní wá. Ni útu ngbúru bi Kírésito ongooyó lúyú ledre ezé úcuoyó a 'dá'ba, zíze idíze karaba kí ro dozé, gi zí roko'bú 'bi lúyú ledre bi simi rozé ní.

¹² Kadra bi kóo babatíjiní sée ní, ásé kóo go miótosé gu kí Kírésito, zí Lomo úru sée gi simi umbu, gi zí a ngúngusé ledre roko'bú 'bi Lomo bi uru Kírésito kíe gi simi umbu ní go.

¹³ Gi zí a kóo 'desí ní, ásé kóo miúyusé simi Lomo gi zí lúyú ledre esé e kpá gi zí a bi ngúngusé kóo ledre 'bi Lomo zíse idíse káa do mbigí 'yí ené wá ní. Zí a 'dí'biogú sée go gi ro zíse idíse trídrisé ndro kí Kírésito. Cakaba ní Lomo otocomo ledre go zíze gi simi lúyú ledre ezé e za mbá.

¹⁴ Mengi ledre née kenée gi zí a luluyoyó bisinyí míméngi ledre ezé ga kóna eké otoní wo do sogozé ní go mbá 'dá'ba. Zí a 'dí'bi a mbá ndéré kíe phéphé a do mingbúngbu kágá.

¹⁵ Simi bi phephéní Yésu ní aka cíki do mingbúngbu kágá ní, zí a 'dí'bioyó roko'bú gi zí ezeokóne kpá kí bicayi lomo ga bi ndísiní óto úndru Satána ma'dáa ní mbá. Zí Lomo 'dódo a zí 'yí e ówo a mbá kídí ma'díi, Kírésito romo komo Satána go.

¹⁶ Bi kenée ní, ndásé óto komosé ro ledre 'bi 'yí e bi yaá Lomo ní 'bí 'do'dó zíse gi ro toso éyí ga bi ndísisé ánu yée kí ewé yée bi lorú 'bi Yúda e ili zíse ánu yée kí ewé yée wá ní wá. Kpá kenée, ndásé óto komosé ro ledre 'bi 'yí ga bi ya idisé ndísi lódú ondú 'bi mingburoko sili ga bi kí ledreyé owóowó, Sili 'bi 'Dówúro nda kí mikanda éfé wá.

¹⁷ Ledre ga gére née mbá niyi yí eyé lá lili ledre bi gú karanée ní ógu ní. Mbigí ledre ní yí ené duú Kírésito Yésu.

¹⁸ Ndásé óto komosé ro ledre 'bi 'yí ga bi yaá, Lomo utúasá i'bí úndru zíse wá, gi zí a 'bó'búsé esé rosé do komo Lomo kpá kí ótosé úndru maláyika káa zí yée wá ní wá. 'Yí ga gére née ndísiní ilí kí ledre ga bi

yaá Lomo ukui'bíne zíye símí 'duru ní, ledre máa née ogú ené gi zí Lomo wá, yí ené sómú ledre eyé 'bí 'yíma'dí e.

¹⁹ Bi kenée ní, 'dodoní eyé mbigí 'dódo ledre 'bí Kírésito bí ni manda 'dá'dá ezé ní wá, gi zí 'dódo ledre eyé ní yí ené kí sómú ledre 'bí 'yíma'dí e. Kírésito bí ni manda 'bí 'yí ga bí ḥguṇguní ledre ené ní ndísi í'bí roko'bú ne zí 'yí ené e gi ro zíye kótrú royé ndísi tátá kí ledre ené 'dá'dá kí roko'bú 'bí Lomo.

²⁰ Káa zí bí kóo kurú rosé bí 'bí lúyú ledre uyu go ndro kí Kírésito bí uyu ní, roko'bú 'bí sága ba ndaa lolú dosé wá. Éyí bi ndísisé méngi rosé káa zí ásé aka fú lá sí sílí lorú ga 'bí sága ba káa zí,

²¹ "Ndásé óto sílise ro ngítí geyí éyí e wá, Ndásé ánu ngítí geyí éyí e wá."

²² Lorú ga gére née za mbá oguní gi símí sómú ledre 'bí 'yíma'dí gi ro éyí ga bí niyí úkú eyé miúkú ní.

²³ Ngítí geyí 'yí e somúní ya lorú ga gére née niyí bílámáye gi ro zí 'yí e ndísiyé lódú a, gi zí a oto yée go ndísi méngi míngburoko ledre ga bí ni 'dódo a kídí yée ndísiní née go ma'díi óto úndru Lomo ní. Lorú ga gére née otoní 'yí e go zíye ndísi 'bó'bú royé kpá kí ásiyé gi ro éyí ga bí royé ndísi ili yée ní. Tí lá roko'bú 'bí lorú ga gére née utúasá ené sáká 'yí e gi zí roko'bú 'bí éyí ga bí royé ndísi ili yée ní wá.

3

¹ Lomo uru kótrú kóo sée go ndro kí Kírésito, idísé nda mu óto komosé duú ro cóngó ledre ga bí komo ere kí'dí bí Kírésito ma'dáa ni mindísiné do sílí 'buné 'bí anú káa do Ngére ní.

² Káa zí bí goó kenée ní, idísé nda mu óto komosé duú ro ledre ga bí komo ere, ndaa éyí ga bí do sogo kángá ona ní wá.

³ Cakaba ní, trídrisé ní go do sílí Kírésito bí niyí mindísiyé kí Lomo komo ere ní.

⁴ Kírésito Yésu ní née 'yí bí i'bí trídrí zíze ní. Símí bí karanée ní ndá'baogú ní, azé ídí kéye mbá 'yí ga bí niyí go miútúásaye do komo Lomo ngará lúyú ledre ndaa roye wá ní.

⁵ Káa zí bí goó kenée ní, 'bú bisinyí ledre ga bí 'bí do sogo kángá ba, ledre 'bí só'do ro'yí kí 'yí bí ófúsé rosé kéne wá ní, mongú mimbé'de bí ni óto mimbé'de 'yí duú ro éyí ga bí 'yí ili yée ní kí ledre ga bí emení ngú ní mbá, idísé úfuoyó 'búye gi dosé za mbá 'dá'ba. Míméngi ledre ga gére née ní káa zí 'yí ndísi óto úndru lomo ga bí yemení yée kí sílí 'yí ní.

⁶ Née míméngi ledre ga bí mimbé'de Lomo ndísi ésí gi zí a ro 'yí e miésí ní.

⁷ Símí bí kóo ḥgúngusé aka ledre Yésu wá ní, ndísisé kóo méngi mbá ledre ga gére ní.

⁸ Ga ba kpá ngítí geyí ledre ga bí ili zíse ótoómo yée 'dá'ba ní. Mimbé'dekesí, óto bisinyí mimbé'de ro lafú'yí e, bisinyí ódro ga bí ndísi 'dí'biogú dokuwu ní kí á'bá ledre, idísé ótoómo ledre ga gére née za mbá 'dá'ba,

⁹ gba ḥanga, káa zí bí ásé go mikkánda 'yí e ní, idísé ótoómo ḥanga kpá 'dá'ba.

¹⁰ Lomo oyólo'bó sómú ledre esé go, ásé go mikkánda 'yí ené e, míméngi ledre esé ní go cé káa zí 'bí ené ní, gi zí ásé go ówoyéme wo kíngaya.

¹¹ Azé duú kúfú 'yíma'dí e kí'e'do. Éyí nda íri kídí ba 'bí ené Yúda, wo ba 'bí Girígi, togú wo bí utú go ngburú togú utú wá, togú áyí 'yí bí kí tú'dú éyí e zíyí togú éyí ndaní zíyí wá, togú áyí owúkúlú togú ndá owúkúlú wá. Símí ledre ga gére née mbá, Kírésito ní duú ne kí ledrené owóowó. Ndísi ndísi simizé mikkékeria mbá.

¹² Káa zí bì Lomo oto 'bú sée go zía gélé sée káa do mbigí 'yì ené e ní, ídísé idí 'yì lúrú lerí lafúse, 'yì méngi bilámá ledre zí 'yì e, 'yì sáká 'yì e kací kadra e mbá. Zíse ídísé 'yì lúrú bi simi ledre e kere kí ásé fú ítì. Zíse ídísé ndoo kpá 'yì 'bó'bú ro simi ledre e.

¹³ Ídísé idí 'yì ótoómo ledre zí 'yì e, káa zí bì kóo Ngére Yésu otomo ledre zíse ní.

¹⁴ Simi ledre ga gére née mbá, ídísé óto 'bú lafúse gi zía née éyì bì ndisi ódókótru 'yì e zíye ídíye kí'e'do ní.

¹⁵ Gi zía bì Lomo gelé sée go káa do mbigí 'yì ené e ní, Kírésito i'bí roko'bú go zíse gi ro zí mindisise idíne kí'e'do kí lafúse. Bi kenée ní, zíse ndisiisé kí mimbé'desé kí'e'do simi ledre e mbá kpá kí ndisi í'bí mbófo éyì zí Lomo.

¹⁶ Kací kadra mbá cíyí ledre 'bi Kírésito idí idí simisé ngíri gi ro zíse útuásásé ndisi 'dódo ledre ené kpá kí í'bí lorú kíe zí lafúse. Zíse ndisiisé úku ke'bí mbófo Lomo kíye kací kadra mbá.

¹⁷ Éyì ga bì ásé méngi yée ní mbá, togú miódrosé togú miméngi ledre esé e, ídísé méngi a za mbá kí irí Ngére Yésu. Káa zí bì ndisiisé í'bí mbófo éyì zí 'Buzé Lomo gi zía ní.

Loru zí 'yì ga bi 'bi Kírésito ní

¹⁸ Sée ga bì me'be ya'dá e ní, ídísé úwú kúrú ya'dá 'bì esé e gi do bi zíse útuásásé káa do mbigí 'yì ga bi 'bi Ngére Yésu ní.

¹⁹ Sée ya'dá 'bì kará e, ídísé óto 'bú me'besé e kíngaya, ndásé ndisi esí lerí royé wá.

²⁰ Sée owú e ídísé idí 'yì úwú kúrú 'yì ndíki sée gi ro zí Ngére Yésu idíne kí rokinyi kíse.

²¹ Sée 'bumiowú e kí mbámiowú e, ndásé ndisi lorú owú 'bì esé e kí bisinyi mimbé'desé wá káa bi sómu ledre eyé ní sínnyi ke.

²² Sée owúkúlú e, ídísé ndisi méngi moko zí mingburoko 'yì esé e kí mimbé'desé kí'e'do káa zí éyì bi

méngisé moko née zí Ngére Yésu ní. Ndásé méngi a kenée 'búo togú komo mingburoko 'yì esé e ní rosé gi ro zíye ídíye kí rokinyi ní wá.

²³ Simi moko esé e mbá, ídísé ndisi méngi a kí mimbé'desé kí'e'do gi zíá ndisiisé méngi moko née zí Ngére Yésu, ndaa 'bì ené zí 'yíma'dí wá.

²⁴ Ndisiisé méngi moko née zí Kírésito Yésu Ngére. Ma'díi, ní í'bí takpásilí zíse kací bilámá moko bì méngisé wo née.

²⁵ Tí lá ídísé ówo a kídí, togú 'yì luyú ledre go yá, Lomo ní 'décí ng-banga roa útuásásé kpíni kí bisinyi ledre bì mengi wo ní.

4

¹ Sée mingburoko 'yì ga bi owúkúlú e ndisiéní méngi moko zíse ní, ídísé í'bí zíye tí éyì bì ní útuásá sáká yée ní, gi zía 'bì esé mongú 'yì ní kpá bo dosé komo ere.

Ídísé ndisi ini ini zí Lomo kíngaya

² Ídísé ndisi ini zí Lomo kí mimbé'desé mbá, zíse ndisiisé kí 'bá'bá rosé gi zí bisinyi ledre, zíse ndisiisé í'bí mbófo éyì zí Lomo.

³ Ídísé kpá ini ini zí Lomo gi rozé, idí likpí misi'di zíze gi do bi zíze úku bilámá ledre 'bì Kírésito zí 'yì ga bi ngará owoní aka wá ní. Née sì ledre bi onzóní máa gi zía simi sínnyi ní.

⁴ Ídísé ini ini, Lomo idí í'bí roko'bú zíma úku bilámá ledre 'bì Kírésito kíe zí 'yì e do bilámá misi'diné.

⁵ Kací kadra mbá ídísé idí 'yì komokenzi e dongará 'yì ga bi owoní aka ledre 'bì Kírésito wá ní. Ídísé ndisi úku 'dódo ledre 'bì Kírésito zíye kací kadra mbá.

⁶ Simi bì ásé ndisi 'dódo ledre zíye ní, ídísé ódro do bilámá misi'diné gi do bi zíse ídísé nzíyisé gi ro úkulúgu ledre kací ndu'yú ga bi togú niyí ndu'yú sée kíe ní.

Odu ledre zíse

⁷ Mákása Takíka gi yáa go zíse íri. Ledre ga bi gi do bimá ní, ásé úwú

yéme yée gi taraa. Ni biliámá ezemá bi ndisizé méngi moko 'bi Ngére Yésu kéne ni. 'Búa ni domá kíngaya.

⁸ Mákasa wo gi ro zía úku mbigí ledre bi gi do bizé yáa ni zíse gi ro zí mimbé'desé ídríne.

⁹ Takíka ma'dáa niyí gi yáa go do misi'di kí Onésimo bi kpá ngúru bilámá 'yi 'bi moko 'bi Kírésito ni kpá kí 'búne domá kíngaya ni. Ni yí úku mbigí ledre ga bi gi do bizé yáa ni zíse íri.

¹⁰ Ezemá bi azé kéne simi siginjí yáa, Arisitáka kí Máriko bi kóo máuku ledre a zíse yaá ni owú 'bi sumu Baranába ni i'bíní mandá zíse íri. Togú Máriko ma'dáa ogu go zíse íri yá, idisé 'dí'bi wo simi sumu bilámáne.

¹¹ Yásuwa bi ndisiní kpá ndólo wo Yúsíto ni i'bí kpá mandá zíse íri. Ya'dá ga bi ota née, Arisitáka, Máriko nda kí Yúsíto, ga gére née Yúda ga bi yáa i'bíní mimbé'deyé go zí Ngére Yésu ni. Ndisiní sáká máa yáa ye kí moko 'bi Ngére Yésu bi mändisi méngi a ni.

¹² Epáfura bi ni kpá ngúru 'yi 'bi Kolósayi, lündusé simi Lomo, i'bí kpá mandá zíse íri. Ni kpá ngúru bilámá 'yi moko 'bi Kírésito Yésu. Kací kadra mbá ndisí ini ini zí Lomo gi rosé, Lomo idí i'bí roko'bü zíse gi ro zíse térosé ngebúó simi moko ené 'bi Lomo bi ásé simi a ni.

¹³ Máuku zíse ma'díi, Epáfura i'bí roné go ndisí méngi moko gi rosé Kolósayi ni kíngaya. Zía kpá i'bí roné gi ro lafúse ga bi simi Lawudikíya ni kpá kí yée ga bi simi Yerapolísi ni.

¹⁴ Ezelámáze Lúka, bi dokotóro ni kí Démasi i'bíní kpá mandá zíse kíngaya.

¹⁵ Mandá zí 'yi 'bi Kírésito ga bi simi Lawudikíya ni, okpó mbá zí Nífa kí 'yi ga bi 'bi Kírésito ndisiní yóko royé ndisí ini ini zí Lomo zí 'be íri ni.

¹⁶ Togú ólosé ledre ba go yá, idisé kpá kása a zí lafúse ga bi simi

Lawudikíya ni. Wo bi kóo mákasa zíye íri ni, idíní kása zíse gi ro zíse kpá ólo a.

¹⁷ Idisé úku ledre zí Arakípo idí méngi moko bi Ngére i'bí do sília ni bilámáne ndéréoguné kíe gi do oduné.

¹⁸ Máa Páwulo, máéké ledre ba máa kí sília zíse. Mandá zíse íri kíngaya. Ndásé sómúlígí ledremá simi siginjí yáa wá. Lomo idí méngi bilámá ledre zíse. Idí kenée.

Mizefi wáraga bi Páwulo eké zí 'yì ga bi simi Tasaloníka ní **Ledre gi ro mizefi bukú bi Tasaloníka ní**

Simi Moko 'bi 'yimikása e kápita ené 17, 'yimikása Páwulo tonó kóo kanísa simi Tasaloníka, bi ni ne mongú gara 'bi Makedoníya simi kángá bi Gírisi ní. Páwulo ịnyi kóo ndá'ba gíri 'diya gi zía ngiti géyi Yúda e iliní kóo gi ro útú doa méngi wo bisinyíne. Nda gi 'dá'ba zí Timatíyo bi ndísi sáká Páwulo ní óguné úku ledre zía kídi 'yì ga bi 'bi Kírésito simi Tasaloníka ní niyí yì eyé kpá fú mitóroyé ngbúó simi ledre 'bi Lomo bi ọguṇguní ní abú ngiti géyi 'yì e ndísiní kí méngi yée bisinyíne ndotó. Née ní zí Páwulo eké ledre ba zíye gi ro í'bí roko'bú zíye kpá kí úkulúgu ledre kací ndu'yú eyé zía.

Simi ledre bi Páwulo eké ní, i'bí mbófo éyì zí Lomo kpá zí 'yì ga bi 'bi Kírésito simi Tasaloníka ní gi ro ledre 'bi Lomo bi ọguṇguní, kpá kí ledre 'bi óto 'bú lafúye bi ndísiní óto a ní. Zía kpá úku ledre gi ro ndísi bi kóo néee ndísi dongaráye íri tí ndísi 'bi 'yì bi ọguṇgu ledre Kírésito go ní. Zía kpá úku ledre zíye gi ro ledre ga bi niyí méngi royé zí 'yì ga bi 'bi Kírésito gi do kací umbu kpá wo bi ni méngi roné zíye simi bi Kírésito ní ndá'baogu do sogo kángá ní. Odú a zía í'bí lorù zíye káa zí bi niyí ndísi ndísi tí káa zí 'yì ga bi 'bi Kírésito ní gi simi sindí kadra bi ni útuásá ní.

*Mizefi wáraga bi Páwulo eké
zí 'yì ga bi 'bi Kírésito simi Tasa-
loníka ní*

¹ Séé 'yì ga bi 'bi Tasaloníka bi ọguṇgusé ledre 'bi 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére 'yì yómo 'yì e go ní, mandá zíse.

Azé, máa Páwulo, Siliváno nda kí Timatíyo.

Lomo idí lúrú bi kacíse gi do bi zíse ndísisé bilámáse.

*Mbófo éyì zí Lomo gi ro 'yì ené ga
bi simi Tasaloníka ní*

² Kí'dí bi azé go íni ini zí 'Buzé Lomo ní, ndísi zé sómúndíki ledresé, zíze ndísi zé mbófo wo gi zía bi ówosé wo bú bilámáne, zíze ọguṇgu ledre ené, zíze ndísi méngi moko zía ní.

³ Kací kadra mbá ndísi zé mbófo bilámá moko bi méngisé gi zía bi ọguṇgusé ledre 'bi Kírésito go zíse ndísi tórosé ngbúó kpá kí miótó komosé gi ro mindá'baogu Kírésito Yésu Ngére ezé ní zí 'Buzé Lomo.

⁴ Owú 'bi Babá e, ndísi zé kpá mbófo ándá Lomo gi zía bi owozé bú kídi oto 'búse go, zía géléogu sée káa do 'yì ené e ní.

⁵ Owozé ledre néee gi zía, 'Dówú Lomo ndísi sáká zée ne, zíze ndísi zé ódro ódro bi kí roko'buné simi bi azé ndísi úku bilámá ledre 'bi Lomo zíze ní. Zí 'Dówú Lomo kpá sáká sée kíngaya, zíze ówo a kídi ledre bi ukuzé zíze ní, ni ma'díi ledre. Ówosé mindísi zé bi kóo dongaráse íri gi ro sáká sée ní bú.

⁶ Nda simi bi 'yì e tonóní 'dó'do sée kíngaya gi zía bi ndísi zé úwú ledre ga bi ndísi zé úku yée zíze ní, zíze útusímisé kíngaya do tórosé ngbúó, cé káa zí bi kóo lúrúsé zée, ọtuzé simizé kíngaya, zíze tórozé kpá ngbúó káa zí Ngére ezé Yésu ní. Abú 'dó'dósé kíngaya yá, 'Dówú Lomo ndísi kpá fú sáká sée, zíze ndísi idíse kí rokinyi.

⁷ Nda simi bi 'yì 'bi Makedoníya e kí 'yì 'bi Ákaya ga bi ọguṇguní ledre 'bi Ngére Yésu go, lurúní 'dú'du esé kí míméngi ledre esé e niyí nda yì eyé go kpí bilámáye ní, zíye ịnyiyé

mbá ndísi méngi lódú kací bílámá ledre ga bì ndísisé méngi yée ní.

⁸ Bi ndísisé úku ledre gi ro Ngéré Yésu ndaá lá dýú zíye wá, gi zíá bì phanda ledre maa néé aŋga go kací bi e za mbá ní. Ndaá lolu miútúásáne zíze úku ledre gi ro ledre 'bì Lomo bì ngúngusé ní wá.

⁹ 'Yì maa ga gére néé mbá, itíni phanda ledre go kídí méngi yémesé ledre go gi rozé. Kpá kí ledre bì ótoomosé ledre 'bì bicayi lomo ga bì 'bì sága ba, zíse go óyóló'bó mimbé'desé ndísi mbófo lá dýú Lomo bì ní Ma'díi kpá Trídrí ní kí méngi moko zíá.

¹⁰ Zíse ndísisé kí óto komosé gi ro mindá'baogu Yésu Owú 'bì Lomo gi komo ere, wo bì koo 'Buzé Lomo uru wo gi simi umbu ní, ní yómo zée gi tara mongú nduwú bì ní gú ógu ní.

2

Mindisi Páwulo bì koo simi Tasalonjka ní

¹ Owú 'bì Babá e, ngiti géyi 'yì e ukuní kídí, oguzé koo zíse íri lá gbékpíe. Éyí ndaá kenée wá.

² Ówosé bú kídí, 'yì ga bì ngará ngunguní ledre 'bì Lomo wá ní, 'do'doní koo zée simi Phílípoyi kí úku zée. Nda néé ní, simi kadra bì koo oguzé zíse íri ní, ndísiní koo kpá kála ledre 'bì Lomo bì ndísisé úku a zíse ní. Abú kenée ndotó, Lomo i'bí koo roko'bù ené go zíse gi ro úku bílámá ledre ené kíe zíse.

³ Ukuzé ezé koo ledre néé zíse gi ro zíse í'bí késí zíse wá, ndaá kpá gi ro zí 'yì e mbófo zée wá. Ingbízé ezé koo rozé zíse kí londo sée gi ro zí bi émené rosé wá.

⁴ Londozé ezé koo kpá komosé gi zíá bì azé 'yì mimbé'de e ní wá. Ukuzé koo zíse mbigí bílámá ledre 'bì Lomo káa zí 'yì ga bì Lomo ma'dáa uzu yée go, zíye útúásáye kací komoa, zíá ngúngu a zíye gi ro zíye úku ledre ené ní.

⁵ Ilizé óto Lomo, wo bì owo ledre gi simizé bú ní, zíá ídine kí rokinyi,

ndaá gi ro zí 'yì e ídye kí rokinyi ye wá, ndaá kpá sée kí ngiti géyi 'yì e wá.

⁶ Ndísisé ezé koo íri gi ro zíse kí ngiti géyi 'yì e mbófo zée wá.

Káa zí 'yimikása ga bì 'bì Kírésito ní, ásé koo 'dó'dó mì'dó'dó kí lúru bi kacíze,

⁷ tí lá ndísisé koo lúru bi kacíze káa zí mbámiowú ndísi lúru bi kacíowú 'bì ené e ní.

⁸ Ukuzé koo bílámá ledre 'bì Lomo zíse, gi zíá otozé 'búse go kíngaya, zíze kpá méngi ledre bì ní miútúásáne gi rosé ní.

⁹ Simi bì koo azé ndísi úku bílámá ledre 'bì Lomo zíse ní, ndísisé ezé koo gbékpíe lá lúru bi zíse gi ro éyí miánu wá, ndísisé koo méngi moko ezé cù ze kí silihé kací kadra za mbá, káa bì kúrú 'bì lúru bi kacíze ní koo méngi sée ke.

¹⁰ Ledre bì máuku ba ní, ranga ndaá simi a wá ówosé bú, Lomo owo kpá bú. Milúyú ledre ndaá simi ndísi ezé bì koo késé íri ní wá.

¹¹ Mengizé koo ledresé kí úku ledre zíse, kí lórú sée káa zí 'búmiowú mengi ledre owú 'bì ené e ní,

¹² gi ro zí míméngi ledre esé í'bí rokinyi zí Lomo, gi zíá ndolo sée gi ro zíse ówo néé káa do Ngéré esé kpá kí mbófo néé.

¹³ Ndísisé í'bí mbófo éyí zí Lomo kací kadra za mbá, gi zíá kadra bì koo úwúsé ledre bì ukuzé zíse ní, úwúsé káa zí kúrú Lomo ní. Sómúsé koo go kídí, néé ndaá ledre bì gi zí 'yima'dí ní wá, ówosé koo go téké kídí, néé ledre bì gi zí Lomo ní. Ni óto sée, zíse ídise kí roko'bù rosé gi zíá ilisé ledre ma'dáa go.

¹⁴ Utusé simisé go bílámáne simi bì koo 'yì esé e ndísiní 'dó'do sée ní, cé káa zí 'yì 'bì Kírésito Yésu ga kóna simi kángá 'bì Yudáya utuní simiyé simi bì koo 'yì eyé e 'do'doní yée ní.

¹⁵ 'Yì 'bì Yuda ga gére ní, ngiti géyi ufuní koo Ngéré Yésu ye. 'Dá'dá gi zíá néé ní, ndísiní koo go úfu nébi e 'desí. Ogóoyóní koo zée kpá

ye gi simi gara esé. Kací kadra za mbá, ndisizé fú lá méngi eyí bi mimbé'de Lomo ndisi esí gi zia miési ni. Owozé go kídí otoní roye go ndisi 'dó'do 'yi e za mbá,

¹⁶ gi zia bi iliní ucciónmo zée kí úku ledre 'bi Lomo zí kufú ngiti géyi 'yi e gi ro zíye ómoyé ni. 'Yi 'bi Yuda ga gére ni, luyú ledre eyé roromó go. Lomo ni karanée í'bi nduwu roye kíngaya.

Páwulo oto 'bú 'yi ga bi 'bi Lomo simi Tasalonjka ni

¹⁷ Owú 'bi Babá e, yemezé ezé koo rozé miyéme gi ro ndéréomo séé wá, gaganí koo zée migága. Abú kenée ndotó, azé fú lá ndisi sómu ledresé. Ndisié sómu ledre kíngaya gi ro óguzé lúru séé.

¹⁸ Mengizé kényi za kí roko'buzé mbá. Mongú a, máa Páwulo, mayéme romá kí'dí tú'dú gi ro ógumá zíse íri, utuásá mbá wá. Satána sinyi misi'di ledre ga gére néee mbá misinyi.

¹⁹ Ilizé ógu ndisi lúru séé kenée, gi zia ásé se 'yi ga bi niyi óto zée, zíze idíze kí rokinyi, kadra bi Ngére ezé Yésu ni nda'baogu simi a ni.

²⁰ Azé idí kí mongú rokinyi gi zíse kadra máa néee.

3

¹ Gi zia bi 'buse ofu dozé go ni, zíze ndisié sómu ledresé kíngaya. Zia útuásane kací komozé kídí abú ndisié simi Átani kí ngucuzé yá mengi eyí wá.

² Zíze kasa lúnduzé Timatiyo, eze 'yi mokozé bi Lomo ndolo wo, zíze ndisié úku bílámá ledre gi ro Kíresito Yésu 'Yi yomo 'yi e ndro kénye ni. Ukuzé koo ledre zia kídí, idí sáká séé simi sómu ledre kpá kí lórú séé kíngaya gi ro zí ciyí ledre 'bi Lomo idíne simisé kíngaya.

³ Káa bi nguru 'yi gi dongaráse ni ótoómo ledre 'bi Lomo gi zí úzu eyí bi ásé simi a néee. Ówosé bú kídí, zée 'yi ga bi 'bi Ngére Yésu ni,

gi zia bi ndisié fú lódú kací a ni, ezeokóga niyi ndisi úzu zée.

⁴ Simi bi koo azé íri ni, enzizé koo komosé go kí ledre 'dá'dá kídí, idisé téro nbgúo, niyi karanée 'dó'do zée. Ówosé go bílámáne, mengi zíze go tí káa zí bi koo ukuzé zíse ni.

⁵ Née sí ledre bi kasazé Timatiyo zíse íri gi roa ni, gi zia ilizé úwúyéme ledresé, togú ngúngu ledre esé zí Lomo ni fú bo yá. Ndisié sómu'ló'bó ledre gi rosé kídí ambí owo ne Satána londo yi ené séé ba go, ucciónmo séé go kí ngúngu ledre 'bi Lomo, zí moko bi koo mengizé dongaráse íri ni ndéréne lá gbékpíe.

Ledre bi Timatiyo likpí gi rosé ni oto zée kí mongú rokinyi

⁶ Mbófo eyí gi ro mindá'baogu Timatiyo gi zíse girí. Ledre bi uku zíze gi rosé ni, sili ilí rozé gi zia miilí kídí, néee lurúndiki ené bisinyi ledre gi zíse íri wá. Ledre 'bi Yésu bi ngúngusé kí óto 'buse bi dengbíse kpá gi zí ngiti géyi 'yi e ni, ni yi ené do biné kídí, ndisié kpá fú sómu ledrezé káa zí mbigí ezelámáse ni. Ilisé gi ro ówo zée kpá káa zí bi ilizé gi ro ówo séé ni. ⁷ Owú 'bi Babá e, abú azé ndíki tú'dú ríkí úzu ledre e gi zí ngiti géyi 'yi e ndotó, simi bi uwúzé ledre ga gére ni, oto mimbé'dezé go idríne.

⁸ Abú azé simi tú'dú úzu eyí e kpá kí 'do'dó ndotó yá, azé kí mongú rokinyi kíngaya, gi zia bi ngúngu ledre esé oto séé go fú ndisi lódú kací Ngére Yésu ma'dáa ndéré kíe 'dá'dá ni.

⁹ Éyí bi méngisé néee ni, oto zée go zíze idíze kí mongú rokinyi, owozé wá azé í'bi mbófo eyí zí Lomo ba lará a káa be 'di kací bílámá ledre bi méngisé zíze néee?

¹⁰ Kací kadra za mbá, ndisié kí ini ini zí Lomo kíngaya gi rosé, gi do bi zíze óguzé zíse íri sáká séé kí énzi komosé, gi ro zíse ndisié lódú kací Yésu kí roko'búsé nda za kíngaya

rómo do wo bì ndísisé méngi a néé ní.

¹¹ Ndísizé íni ini kídí, 'Buzé Lomo kí Ngére ezé Yésu idíní líkpí misi'di zíze gi ro óguzé zíse íri.

¹² Ngére ezé idí sáká sée, zíse óto 'búse dengbíse kí 'bú ngítí géyi 'yì e kíngaya kpá káa zí bì otozé 'búse ní.

¹³ Idí sáká sée zíse óto 'bú lafúse e kenée gi ro zí míméngi ledre esé e idíye bilámáye káa bì ásé idí kí lúyú ledre rosé do komo Lomo bì 'Buzé ní kadra bì Ngére ezé Yésu ni ndá'baogu kí maláyika ené e simi a ní ke.

4

Bilámá ndísi bi zí Lomo idíne kí rokinyi gi roa ní

¹ Owú 'bì Babá e, káa zí bì kóo enzizé komosé kí 'dodo ledre gi ro bilámá ndísi kí bilámá míméngi ledre bì ni óto Lomo zí a idíne kí rokinyi gi zíse ní, owozé go, ásé go tí ndísi méngi a kenée. Azé kpá fú úku ándá a, idísé ndísi méngi bilámá ledre ga gére néé fú kenée zí a rómoné mirómo. Ukuzé ledre néé zíse kenée do bi kací Ngére Yésu.

² Ówosé mbá bú, i'bí lorú ledre ga gére néé zíze ne, bì zíze kóo ndísizé 'dodo ledre ené kíe zíse íri ní.

³ Lomo ili idísé ólúogu gi simi lúyú ledre 'dá'ba, gi ro zíse útúásásé kací komoné káa do mbigí 'yì ené e. Sée ga bì ófúsé rosé go ní, ndásé méngi 'beri wá. Sée ga bì ngará ófúsé aka rosé wá ní, idísé ófú'dóro rosé kí, ásé nda fú ówo rosé káa do kára kí o'do.

⁴ Idísé óto dokuwu ófú ro'yì, zí a idíne bilámáne do komo Lomo kpá kí 'yíma'dí e.

⁵ 'Yì ga bì ngará iliní ledre 'bì Lomo wá, zíye 'dí'bi lá duý ledre 'bì só'do royé ní, sée, ndásé méngi ledre eyé néé wá.

⁶ Simi ledre káa zí ga gére ní, 'yì ndaá méngisínyi ledre zí ezené lá gi zí 'bú ledre gi doné wá. Gi zí a Ngére Yésu ni gú í'bí ndúwu ro'yì e gi zí

lúyú ledre káa zí ga gére ní. Ukuzé kóo ledre ga gére néé zíse go 'dá'dá, kpá kí úcúomo sée gi ro lúyú ledre káa zí ga gére ní,

⁷ Lomo ndolo ené kóo zée gi ro zíze idíze 'yì lúyú ledre e wá, ili zíze idíze mbigí 'yì ené e do komoné.

⁸ Togú 'yì asi go kí úwú ledre ba ní, asi ené néé kí úwú ledre 'bì 'yíma'dí wá, asi yì ené néé kí úwú ledre 'bì Lomo bì kasa zí a simi roko'bü 'bì 'Dówúne ní.

⁹ Togú gi ro bilámá ndísi kí óto 'búse dengbíse kpá kí ngítí géyi 'yì e yá, utúasázé éké ledre gi roa zíse wá, gi zí a Lomo 'dodo ledre gi roa go zíse.

¹⁰ Méngisé go tí kenée, ótosé 'bú 'yì ga bì 'bì Kírésito simi Meke-doníya íri ní go mbá. Ili, idísé fú ndísi méngi a kenée zí a rómoné mirómo.

¹¹ Idí idí simi dosé kídí, míméngi ledre esé ni bilámáne. Ndásé ési tarasé simi ledre 'bì 'yì e wá. Idísé méngi moko kíngaya káa zí bì kóo 'dodozé zíse ní.

¹² Idísé méngi a kenée gi do bì zí 'yì ga bì ngará iliní ledre 'bì Lomo wá ní óto dokuwusé, kpá káa bì ásé ndísi óto komosé duý go ro sáká eyí gi zí 'yì e ke.

Ledre gi ro mindá'baogu Ngére Yésu

¹³ Owú 'bì Babá e, ilizé zíse ówo ledre gi ro 'yì ga bì kóo 'bì Lomo, uyuni go 'dá'dá ní, káa bì ásé ndísi íni yée káa zí 'yì ga bì somúní 'bì eyé kídí, Lomo uru 'yì e gi simi umbu wá ní ke.

¹⁴ Owozé go kídí, 'yì ga bì kóo 'bì Yésu uyuni 'dá'dá ní, Lomo ni úru yée gi simi umbu mbá, cé káa zí bì kóo uru Yésu ma'dáa ní.

¹⁵ Ndásé sómú a bì yaá kadra bì Ngére ezé Yésu ni ndá'baogu simi a ní, 'yì ené ga kóo uyuni 'dá'dá ní, niyí idí 'bì eyé fí simi gu, nda lá zée ga bì azé trídrí ní, azé ínyi duý ze ndéré ndíki kíe wá. Éyí ndaá kenée

wá. Uku'dodozé ba ledre bì uku není. Ledre ma'dáa ni ídí káa.

¹⁶ Ngére Yésu ni ndá'baógu gi komo ere, zíá ótrú lorù kí mongú kúrúne 'dága, zí ngére maláyika e úku ledre zí ngítí maláyika gi do bì zíá ímí díbili 'bì Lomo gi ro zí 'yì ga bì kóo 'bì Kírésito uyuni ni úrúye mbá.

¹⁷ Gi ro zí lafúne e 'dó'dúyóko zée 'yì ga bì 'bì Yésu azé aka trídri ní ndro kí lafúze ga bì Yésu ni úru yée ni, zíze ínyizé kéye mbá ndéré ndíkí kí Ngére Yésu ma'dáa simi síli 'dága. Zíze nda ídize kéye kpá kí Ngére Yésu do bi kí'e'do za fí.

¹⁸ Idízé ndísi úku ledre káa zí wo ba zí lafúze e gi ro 'dí'biyó mongú sómú ledre kíe gi dozé 'dá'ba, káa bì azé ndísi ídí kí mongú lerí gi ro 'yì ezé ga bì uyuni go ni ke.

5

¹ Owú 'bì Babá e, ndazé kí ngítí ledre kpí tarazé úku zíse gi ro kadra mindá'baógu Ngére Yésu wá,

² gi zíá ówoyémésé go bilámáne kídi, mindá'baógu a ni líyi 'yì e mbá milíyi.

³ Kadra mindá'baógu Ngére Yésu, 'yì ga bì ńguñguní ledre ené wá ni owoní eyé e wá. Niyí ndísi úku ledre eyé kídi, éyì ndaá, yée niyí yì eyé bilámáye. Bisinyí ledre ni ógu zíye 'diya káa ni, utúasání ómo gi zíá wá, cé káa zí mbámiowú bì simia tonó ówo gi ro árá ni, utúasá úcuómo a wá.

⁴ Bi gi rosé ni, sée ga bì ńguñgusé ledre Yésu go ni, líyi ené sée milíyi wá.

⁵ Zée kése, gi zíá ńguñguzé ledre Yésu go, azé yì ezé go 'yì ga bì 'bì bimíóngó ni. Ndazé ezé 'yì ga bì 'bì mitulurú ni wá, bì kenée ni, ndazé idí káa zí 'yì ga bì ńguñguní ledre Yésu wá ni wá.

⁶ Gi zíá, owoní eyé ledre gi ro ledre 'bì Lomo wá, niyí yì eyé cé káa zí 'yì ga bì niyí mi'dú'duyé, ngítí géyi

míkóyóye, owo'di'biní eyé ledre ga bì niyí ndísi méngi royé ni wá.

⁷ Abú kenée ndotó, azé yì ezé káa zí 'yì ga bì niyí dilá kí kadra simi bimíóngó ni, owozé ledre ga bì gi ro ledre 'bì Yésu ni bú. Idízé óto komozé ro ledre ené kpá kí 'bá'bá rozé gi zí Satána.

⁸ Ledre 'bì Ngére Yésu bì ńguñguzé kí óto 'bú 'yì e kpá kí óto komozé kací 'Yì yómo zée ma'dáa ni, idí tátá fú 'dá'dá. Togú mengizé go fú kenée yá, azé útuásá 'bá'bá rozé gi zí Satána, zíze ídize nzíyizé gi ro mindá'baógu Yésu.

⁹ Lomo ili go kídi zée 'yì ga bì 'bì Kírésito Yésu ni, azé idí kí trídri bì za fí ni, gi zíá Ngére Yésu 'yì yómo 'yì e uyu kóo go gi rozé. Nduwú bì za fí ni, ogú rozé wá.

¹⁰ Togú azé fú trídri, zíze ndísi zé fú kí óto komozé kací Yésu ma'dáa, gi kadra bì ni ndá'baógu simi a ni yá, azé idí kéne do bi kéri a. Togú uyuutuzé rozé mbú ze 'dá'dá, bisinyí ledre ndaá, azé kpá fú idí kéne do bi kéri a.

¹¹ Bi kenée ni, idísé ndísi énzi komosé dengbíse kí lafúze e kí sáká rosé tí káa zí wo bì ndísi zé méngi a néé, gi ro zí Lomo idíne kí rokinyi kíse.

Odu lorù gi zí Páwulo gi ro bilámá ndísi

¹² Owú 'bì Babá e, dodozé rozé rosé, idísé óto úndru 'yì ga bì Ngére ezé Yésu oto yée go zíse káa do manda 'dá'dá e, bì ndísi lórú sée kí méngi moko kíngaya dongaráse ni.

¹³ Idísé óto 'búye, zíse ndísi zé kíe bilámáne gi zí moko bì ndísi lórú sée kí méngi a dongaráse íri ni. Ndásé ndísi kí ófú dongaráse kíe wá.

¹⁴ Idísé lórú 'yì ngidri e idíní méngi moko, zíse kpá lórú 'yì máa yée ga bì kí ngíri royé, roko'búye ayí go ndá'ba 'dá'ba kí lódú kací Yésu ni. Zíse sáká yée ga bì ngará utúasání sáká royé wá ni, zíse óto

mimbé'desé bilmáne kí 'yi e za mbá.

¹⁵ Ndásé méngilúgu bisinyí ledre zí 'yi ga bi ménginí bisinyí ledre go zíse ní wá. Idisé ndisi méngi yéme ledre zíse dengbíse kpá gi zí 'yi e za mbá.

¹⁶ Idisé idí kí rokinyi kací kadra za mbá.

¹⁷ Zíse ndisise kí íni ini zí Lomo kpá kací kadra za mbá.

¹⁸ Abú ledre e menginí sée ndotó, idisé í'bí mbófo éyí zí Lomo, gi zíá, née ledre bi Lomo ma'dáa ili, zée 'yi ga bi 'bi Kírésito Yésu zíse ndisizé méngi a ní.

¹⁹ Ndásé úkucáyi ledre gi ro kúrú Lomo bi ndisíní úkutátá a zíse ní wá,

²⁰ káa bi ásé úfu moko 'bi 'Dowú Lomo ke.

²¹ Idisé ndisi lúrú ledre e mbá milúrú bilmáne kpó kpó kpó. Wo bi ní gi zí 'Dowú Lomo ní, ásé ówo a, zíse 'dí'bi duý wo,

²² zíse ótoómo bisinyí a 'dá'ba.

²³ Lomo 'Yi í'bí bikidri zí 'yi e, idí oyóló'bó sée ne káa do mbigí 'yi ené e. Zíá lúrú bi kacíse bilmáne, kí mimbé'desé, kí misomú ledre esé kpá kí miméngi ledre esé e za mbá, káa bi ásé idí kí milúyú ledre rosé sìmi kadra bi Kírésito Yésu Ngére 'Yi yómo 'yi e ní ndá'baogu sìmi a ní ke.

²⁴ Káa zí bi Lomo ndoloogu sée go káa do 'yi ené e ní, ní tí méngi ledre máa ga gére née zíse ma'díi.

Odu mandá gi zí Páwulo e

²⁵ Owú 'bi Babá e, idisé íni ini zí Lomo kpá gi rozé.

²⁶ I'bízé mandá zíse 'yi ga bi 'bi Lomo ní za mbá kíngaya.

²⁷ Máuku ba wo zíse do komo Ngére Yésu kídi, idini ólo ledre ba zí 'yi ga bi 'bi Lomo bi niyí íri ní za mbá.

²⁸ Kírésito Yésu Ngére ezé idí kíse.

Gbre wáraga bi Páwulo eké zí 'yị ga bì sìmì Tasaloníka ní Ledre gi ro gbre búku bi Tasaloníka ní

Páwulo eké gbre Tasaloníka ba gi do kací bi eké mizefi Tasaloníka go ní gi do kací éfē e ca zí 'yị ga bì 'bi Kírésito simi Tasaloníka ní. Uku zíye simi ledre bi eké ba kídí idíní tóro kpá fú ngbúó simi ledre 'bi Lomo bi ɳguŋguní ní abú ngítí géyi 'yị e niyí kí ndísi méngi yée bisinyíne ndotó. Ngítí géyi 'yị e ndísiní koo úku ledre zí 'yị ga bì Kírésito née kídí Kírésito ogu yí ené go, ngítí géyi ya ní ógu ca cakaba, ndaní lolu ndísi méngi 'dó'dó royé kí moko wá. Páwulo ya 'yị ga bì 'bi Kírésito née ndaní úwú ledre 'bi 'yị ranga ga gére née wá. Zía ótoyéme a zíye kídí 'yị ga bì 'bi Kírésito ní ndaní idí 'yị ngidrị e wá, gi zía 'dá'dá zí Kírésito ndá'baoguné, sindí kadra ní idí zí mingburoko bisinyí ledre e ndísi méngi tátá royé 'dá'dá do sogo, née ní zí manda 'yị méngi bisinyí ledre útúne 'dá'dá zí tú'dú 'yị ga bì oyóní sogoyé go zí Lomo ní ịcí okó ro Lomo.

*Gbre wáraga bi Páwulo eké
zí 'yị ga bì 'bi Kírésito simi Tasa-
loníka ní*

¹ Sée 'yị ga bì 'bi Tasaloníka bi ilisé ledre 'bi 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére 'Yị yómo 'yị e ní, i'bízé mandá zíse.

Azé, máa Páwulo kí Siliváno kpá kí Timatiyo e.

² 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére 'Yị yómo 'yị e, idíní lúru bi kacíse gi do bi zíse ndísisé bilámáse.

*Páwulo i'bí mbófo éyị zí Lomo gi
ro 'yị ga bì 'bi Ngére Yésu ní*

³ Owú 'bi Babá e, utúasá miútúásá zíze i'bí mbófo éyị zí Lomo gi rosé za mbá, gi zía bi ásé kpá fú ndísi lódú kací Ngére Yésu kíngaya ndéré kíe 'dá'dá kpá kí óto 'búse bi dengbíse kíngaya ní.

⁴ Gi zí kékí née ní, zíze ndísi zé kpá fú mbófo ledresé zí ngítí géyi 'yị ga bì 'bi Lomo ní, gi zía, ásé kpá fú mitórosé ngbúó simi mingburoko úzu éyị e, kí mingburoko 'do'dó ga bi gi zí 'yị e ní.

⁵ Ndísiní méngi láráse née gi zía bi ásé 'yị ga bì 'bi Lomo ní, abú kenée ndotó, cíyí ledre 'bi Lomo ní 'yị ené kpá fú simisé kíngaya. Simi ledre máa ga gére née mbá, owozé go kídí Lomo ní karanée 'décí ngbangá esé bilámáne kídí, útúásásé go zíye ndísiyé kése 'be 'bi ené.

⁶ Ídísé ówo a kídí, 'yị ga bì ndísiní 'dó'do sée née, Lomo ní karanée kpá 'dó'do yée bisinyíne kíngaya.

⁷ Gi do kací 'do'dó esé née, Lomo ní nda i'bí mongú 'dówúro zíze kése. Kadra bi 'yị e za mbá niyí lúru Ngére Yésu kí ndá'baogu gi komo ere gíri kí maláyika ené ga bì cóngó royé ofu go ní, kí mongú pho'du.

⁸ Ní i'bí ndúwu ro 'yị ga bì ɳguŋguní ledre Lomo wá ní. Gi zía, asiní go kí úwú bilámá ledre 'bi Ngére Yésu.

⁹ Bisinyí 'yị ga gére née, Ngére Yésu utúasá ené lolu méngi bilámá ledre bi kí roko'buné ní zíye wá. Ní ógóoyó yée gi do komoné 'dá'ba, do i'bí ndúwu royé, nduwú bi ngará odú a ndaá ní.

¹⁰ Ledre máa née, ní méngi roné simi bi Yésu ma'dáa ní ndá'baogu gi ro zí 'yị ené e mbófo wo kíngaya ní. Ásé kpá idí dongaráye gi zía bi ɳgúŋgusé ledre 'bi Lomo bi ukuzé koo zíse ní go.

¹¹ Káa zí bi owozé bú kenée ní, ndísi zé íni ini zí Lomo gi rosé kací kadra mbá kídí, idí óto sée, zíse útúásásé káa do mbigí 'yị ené e, káa

zí bi geléogu sée go née ní. Idí í'bi roko'bú zíse gi ro zíse méngiónzó bilámá ledre kíe zíá, gi zíá ŋgúngusé ledre ené go.

¹² Sími kadra bi ni méngi ledre máa ga gére ní, 'yí e niyí mbófo irí Kírésito Yésu Ngére gi zí míméngi ledre esé. Nda née ní, Kírésito Yésu ni úku ledre kídí, méngi yémesé ledre go bilámáne. Ledre née ni idí kenée, gi zíá 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére 'yí yómo 'yí e iliní gi ro sákà sée.

2

Ídí ídí nzíiyígi ro mindá'baógu Yésu

¹ Owú 'bí Babá e, somúzé ni miútúásáne zíze úku ándá ledre gi ro mindá'baógu Kírésito Yésu Ngére 'yí yómo 'yí e kpá kí ledre mindíkize kéne zíse.

² Sómú ledre esé nda idí síkala gi ro mindá'baógu ené wá. Togú ngítí 'yí uku koo ledre go ya, Ngére nda'baogu go yá, ndásé ŋgúngu a wá. Togú ngítí 'yí uku koo ledre go kenée káa zí nébí ni yá, ndásé kpá ŋgúngu a wá. Togú kasaoguní koo wáraga go zíse kí ledre káa zí née londo sée kíe kídí, kasaoguzé ze yá, ndásé kpá ŋgúngu a wá.

³ 'Yí e ndaní londo sée kí ledre káa zí née wá. Gi zíá, ngítí géyi ledre e niyí aka méngiútu royé kí, Yésu ma'dáa ni nda fú ndá'baógu. Mízefí a, 'yí e niyí aka ási gi ro mbigí Lomo kíngaya kí, zí ngítí mongú bisinyí 'yí londo 'yí e ólúoguné, zíá ndísiné úku sínyi ledre gi ro lomo ga bi 'yí e ndísiní íni ini zíye ní 'duo gbála.

⁴ Ni óto roné káa do Lomo, do lomo máa ga gére níe. Zíá ógu ndísiné dongará 'yí ga bi 'bí Lomo ni, sími 'Díci 'bí Lomo ndísi úku ledre kídí, née ni mbigí Lomo, ábuwá yí ené ḫanga. Nda gi do kací a née ní, zí Yésu óguné í'bí ndúwu roa, nduwú bi ngará odú a ndaá ní.

⁵ Máúku koo ledre ga gére née go zíse fúó sími bi koo azé kese íri ní kídí,

⁶ ngítí éyí ni bo bi ndísi aka 'dí'bingéri bisinyí 'yí máa née kí ógu ní, ówosé éyí máa née bú. Ledre máa née mengi roné kenée gi zí bisinyí 'yí née aka kí óguné, 'búó togú kadra a utúasá go gi ro do 'dó'do bisinyí 'yí máa née.

⁷ Roko'bú 'bí méngi okó ro mbigí Lomo ni go kí okó roa mítoécjné, ngítí 'yí ni bo ndísi 'dí'bingéri roko'bú máa née ne, ni ndísi méngi a kenée 'búó togú oyó roné go 'dá'ba.

⁸ Née ní, zí bisinyí 'yí máa née nda óguné. Nda gi 'dá'ba simi bi Ngére Yésu ni ógu 'bí ené kí mongú roko'búné ni, zíá lúwúónzó bisinyí 'yí máa née za fí umbú.

⁹ Bisinyí 'yí née ni ógu kí roko'bú 'bí Satána,

¹⁰ zíá ndísiné méngi mingburoko ledre ḫanga e kí bisinyí míméngi ledre e gi ro londo 'yí ga bi ngará iliní ŋgúngu ma'díi ledre gi ro ómoyé wá ní milondo.

¹¹ Gi zíá bi asiní kí ŋgúngu ledre 'bí mbigí Lomo go ní, Lomo otoomo yée go gi ro zíye méngi ledre cayi bi iliní ndísi méngi a ní, gi ro zí bi émené royé.

¹² Gi zí keyí née ní, Lomo ni gú kpá í'bí ndúwu royé, nduwú bi ngará odú a ndaá ní.

Ídísé téro ngbúó sími ledre 'bí Kírésito

¹³ Owú 'bí Babá e, utúasá miútúásá ma'díi, zíze ndísi zí 'bí mbófo éyí zí Ngére Yésu gi rosé, gi zíá oto 'búse go kíngaya, zíá géléogu sée kpurú gi sími roko'bú 'bí 'Dówú Lomo káa do mbigí 'yí ené e, gi zíá ŋgúngusé ledre ené go.

¹⁴ Gelé sée, gi zíá sími bi koo oguzé kí bilámá ledre ené 'dódo a zíse íri ní, zíse koo ŋgúngu a. Gi zí keyí née, zíse útúásásé kací komoa, do idíse káa do mbigí 'yí ga bi 'bí Kírésito Yésu Ngére ezé ní za fí.

¹⁵ Bi goó kenée ní, owú 'bi Babá e, ledre ga bi koo 'dodozé yée zíse kí yée ga bi ekézé yée miéké ní, idísé 'dí'bi silihse roye ngbúó, gi ro zíse idíse kí roko'büsé simi ledre e za mbá.

¹⁶ Kírésito Yésu Ngére ezé kí 'Buzé Lomo yemení ledre née kenée gi ro zíse idíze kí rokinyi kpá kí óto komo gi ro trídri bi za fí ní. Lomo mengi ledre née kenée gi zí bilámá mimbé'dea rozé kpá kí 'búze bi oto ní.

¹⁷ Idíní ndísi 'dí'bióyó ngiri gi simisé 'dá'ba, zíye í'bí roko'bü zíse gi ro zí miméngi ledre esé e kí miódrosé e idíye mbá bilámáye.

3

Páwulo i'bí lorü zí 'yi ga bi 'bi Lomo ní

¹ Owú 'bi Babá e, azé kpá fú kí yata ledre gi ro úku a zíse. Idísé ndísi íni ini zí 'Buzé Lomo gi rozé kídi, ledre 'bi Ngére Yésu idí ngbóró ndéréné fú 'dá'dá, 'yi e idíní ówo a káa do mongú ledre zíye ngúngu a káa zí bi ówoyémesé go bú ní.

² Idísé kpá íni ini zí Lomo gi ro zíya yómo zée gi zí bisinyí 'yi ga bi ngará ngununguní aka ledre 'bi Lomo ma'dáa wá ní.

³ Ma'díi, Ngére Yésu ni 'yi méngi bilámá ledre zí 'yi e, ni í'bí roko'bü zíse, ni kpá 'bá'bá sée gi zí bisinyí ledre e.

⁴ Azé go kí mongú rokinyi gi zí Ngére Yésu, gi zíya ásé go tí ndísi méngi kényi káa zí bi koo ukuzé zíse ní. Owozé go yaá, ledre ga bi ukuzé yée zíse ní, ásé ndísi méngi yée fú kenée ndéré kíe 'dá'dá.

⁵ Ngére Yésu idí sáká sée, gi ro zíse ówo óto 'búse bi Lomo oto ní, zíse kpá ówo a kídi, Kírésito bi ni 'yi yómo 'yi e ní, ni ndísi sáká sée gi ro zíse ndísisé lódú kacíne nda za kíngaya.

Lorü gi ro moko

⁶ Owú 'bi Babá e, loruzé sée ba do bi kací Kírésito Yésu Ngére 'yi yómo

'yi e. Idísé ígí rosé gi ro 'yi ngidri bi dongaráse íri ní 'dá'ba, wo bi ngará ili 'bi ené méngi moko kíngaya wá, káa zí bi koo 'dodozé zíse ní.

⁷ Ówosé bú kídi, utúasá miútúásá zíse méngi moko za kíngaya káa zí bi koo mengizé dongaráse íri ní. Ndazé ezé koo 'yi ngidri e wá.

⁸ Otozé ezé koo komozé lá ro 'yi e gi ro éyí miánu wá. Mengizé koo moko ezé cù ze kí silihse kí bisuwu triji kadra teké, káa bi kúrú 'bi lúrú bi kacíze ni koo méngi sée ke.

⁹ Eme miéme gi ro zíse í'bí éyí miánu zí 'yi 'dodo ledre e zíse. Abú kenée ndotó, simi bi koo oguzé 'dodo ledre zíse íri ní, ilizé ezé koo ledre máa née wá. Mengizé koo moko ezé cù ze kí silihse gi ro éyí miánu zíse, gi ro zíya idíne káa do 'dodo ledre zíse, zíse ndísisé méngi moko kpá kenée.

¹⁰ I'bízé koo lorü zíse gi ro 'yi ngidri e simi bi koo azé kése íri ní kídi, togú 'yi ili méngi moko wá, ndaní í'bí éyí miánu zíya wá.

¹¹ Ukuzé ledre née kenée, gi zíya uwúzé go kídi, ngiti géyi 'yi e niyí bo dongaráse íri, niyí 'yi ngidri e, iliní eyé méngi moko wá. Ambá ledre eyé lá ndísi ésí tarayé simi ledre 'bi lafuye e.

¹² Ukuzé ledre ba zíse kí roko'bü 'bi Kírésito Yésu Ngére ezé, idísé lörü 'yi ga gére née, ndaní ndísi gbékpie wá, idíní ndísi méngi moko kí silihse gi ro éyí miánu zíye.

¹³ Owú 'bi Babá e, ndásé 'dó'dó kí méngi bilámá ledre wá.

¹⁴ 'Yí bi asi go kí éré ngiri ledre bi ekézé simi wáraga ba ní ní, idísé lúrúomo wo kí komosé gi ro zí komoa ényíne.

¹⁵ Ndásé sógó wo wá, idísé ésí silihse komoa tí káa zí 'yi esí silihse komo lúnduné ní, gi ro zíya ndá'baoguné méngi ledre bi utúasá miútúásá ní.

Odü mandá gi zí Páwulo e

¹⁶ Ngére Yésu 'yi í'bí bikidri zí 'yi e, idí idí kíse, abú tú'dú bisinyí

ledre e niyí ndísi méngi sée ndotó,
Lomo idí ídrí mimbé'desé, zíse ídise
kí bikidrí kací kadra za mbá.

¹⁷ Máa, Páwulo, máí'bí mandá
zíse, máéké ledre ba máa kí silihá,
gi ro zíse ówo a kídí, ledre ma'dáa
ba ni tí gi zíma ma'díi, gi zíá mánđisi
éké ledre amá e kú kenée.

¹⁸ Kírésto Yésu Ngére ezé idí
méngi biliámá ledre zíse.

Mizefi wáraga bi Páwulo eké zí Timatiyo ní Ledre gi ro mizefi búku bi Timatiyo ní

Timatiyo ní kóo owúphirangá bi nguñgu ledre Kírésito do owíne ní. Gamání kóo go kí 'yímikása Páwulo kí tú'dú simibi e. Ndisi sáká Páwulo simi moko 'bi úku bílámá ledre gi ro Kírésito Yésu zí 'yi e. Gi do kací ledre ga gére née, zí Páwulo kásá wo ídine káa do manda 'bi kanísa simi gara bi Éfeso ní.

Páwulo eké ledre ba kásá a zí Timatiyo í'bí lorü kíe zíá gi ro bílámá misi'di 'bi ini zí Lomo simi kanísa ga bi íri ní kpá kí lorü zíá gi ro 'yi ga bi ndisíní 'dódo ledre ranga zí 'yi ga bi 'bi Kírésito ní. Páwulo uku ledre kpá gi ro toso 'yi ga bi niyí útuásá do gélé yée káa do manda e simi kanísa. 'Yí bi ni go manda ní ní ndisi kí ngiti géyi 'yi ga bi káa zí owúphirangá e, ngoko 'yi e nda kí kará umbu e lará e káa be 'di.

Mizefi wáraga bi Páwulo eké zí Timatiyo ní

¹ Timatiyo, máa Páwulo bi 'Buzé Lomo 'yi yómo 'yi e gelé máa zíma idíma káa do 'yímikása zí Kírésito Yésu bi ndisizé óto komozé kací a ní.

² Máéké ledre ba máa zíyi, gi zíá ayí zíma go mbigí owú 'bi amá simi Lomo.

'Buzé Lomo ma'dáa kí Ngére ezé Kírésito Yésu idíní ówo ledre kíyi, zíye méngi bílámá ledre zíyi gi do bi zíyi ndisiyí bílámáne.

Páwulo i'bí lorü zí Timatiyo

³ Ledre kóo mááku zíyi simi bi kóo máayí ìnyí ndéré simi Mekedoníya ní, ní aka fú do biné. Ídí aka ndisi fú simi Éfeso íri, gi ro úcúomo 'yi ranga ga bi íri née káa bi niyí ndisi

sínyi do 'yi ga bi 'bi Kírésito ní kí bisinyí 'dódo ledre e ke.

⁴ Ídí ési siliyi como 'yi ranga ga gére née, idíní ótoómo kí líkpí kuру ledre ga bi kóo 'bi bulúnduyé e bi utúásá sáká 'yi e wá, ndisi 'dí'biogu kangú dongará 'yi e ní 'dá'ba. Gi zíá ledre káa zí ga gére née sakání eyé 'yi e gi ro zíye ndisiyé bílámáye méngi moko 'bi Lomo wá.

⁵ Mááku ledre née kenée gi zíá, mááli 'yi ga bi 'bi Kírésito bi ndisi 'dódo ledre zíye íri ní, idíní méngi yéme ledre dongaráye kí lafúye kí mimbé'deyé mbá kí'e'do bílámáne, gi ro zíye idíye mbigí 'yi ga bi 'bi Kírésito ní.

⁶ Ídí ówo a yá 'yi ranga ga gére née luyúní gi do bílámá misi'di bi 'bi Lomo ní go, mongú ledre eyé nda yí ené go lá ndisi ítí kangú bi ngará moko ndaá simi a wá ní.

⁷ Iliní gi ro zíye idíye 'yi 'dódo lorü 'bi Lomo zí 'yi e, abú kenée ndotó, owóní eyé ledre ga bi ndisíní úku yée kí roko'búyé née wá.

⁸ Owozé bú bílámáne kídí, lorü 'bi 'Buzé Lomo bi kóo Músa eké ní, ní bílámáne gi ro zíá sáká 'yi e, bílámá a tí lá ili do ndisi méngi ledre kací a bílámáne.

⁹ Lorü ma'dáa ndaá 'bi ené gi ro 'yi ga bi niyí 'yi méngi bílámá ledre e ní wá. Yí ené gi ro 'décí ngbanga 'yi ga bi ndisíní méngi bisinyí ledre e, káa zí 'yi úfu 'yi e, kí 'yi máa yée ga bi ufuní 'yi ndíki yée ní. Kpá kí ngiti géyi 'yi máa yée ga bi

¹⁰ ndisíní só'do royé kí ngiti géyi kará e. Nda kpá kí kará ga bi ndisíní méngi 'beri ní. Kpá kí ngiti géyi ya'dá ga bi oyólo'bóní lafúye ya'dá e káa do kára e óto yée sogoyé ní. Nda kpá kí yée ga bi ndisíní só'do minzéré owúkará ga bi utúásaní aka gi ro ya'dá e wá ní. Nda kpá kí 'yi máa yée ga bi ndisíní úgu 'yi e kí úgúoyó yée ní. Kí 'yi ga bi ndisíní lólóbú simi ranga ní. Nda kí ngiti géyi bicayi ledre ga bi niyí bo ní.

11 Née bílámá ledre bì 'Buzé Lomo bì kí mongú roko'buné ili zíma ndísímá 'dódo a zí 'yì e ní.

Páwulo i'bí mbófo éyì zí Ngére Yésu

12 Mbófo éyì zí Kírésito Yésu Ngére ezé, gi zía, lurú máa máutuásá miútúásá kací komoa, zía í'bí moko ené née zíma ndísímá méngi a. Zíma kpá mbófo ándá wo, gi ro roko'bü bì i'bí zíma, zíma ndísímá méngi moko máa née kíe ní.

13 Wo, Yésu owo bú kídí, ledre ga koo mánidisí méngi yée faa, kí úku sinyi ledre gi do biné, kpá kí 'dó'do 'yì ené e kíngaya ní, yì ené gi zía bì koo mángúngu aka koo ledre ené wá ní. Gi zí kékí née ní, zía ɿdrí mimbé'dené romá, zía ótoómo ledre zíma.

14 Bi ba ní, máowoyéme go kídí, Ngére Yésu oto 'búma go kíngaya, ní kí rokinyi gi romá. Saká máa go gi ro zíma ngúngu ledre ené nda za kíngaya, kpá gi ro zíma idíma 'yì óto 'bú 'yì e za mbá. Née éyì bì ní ndísí méngi roné símí bì togú azé go 'yì ga bì 'bí Kírésito Yésu ma'dáa ní.

15 Ba zaá mbigí ledre, 'yì e idíní ngúngu a zíye lányáye roa kídí, "Ógu bì koo Kírésito Yésu ogu ní, ndaá gbékpíe wá. Ogú gi ro yómo 'yì lúyú ledre e." Máa Páwulo, lúyú ledre amá romo koo rómó go.

16 Símí ledre ga gére née mbá, 'Buzé Lomo oyó sogené zíma wá. Oyólo'bó máa go káa do 'yì méngi moko zí Kírésito Yésu, zíma idíma káa do mongú 'dódo ledre zí 'yì e kídí, Lomo ní 'yì ótoómo ledre zí 'yì lúyú ledre e, gi ro zíye ngúngu ledre Ngére Yésu, zíye ómoyé za fí.

17 'Yì e idíní ndísí í'bí mbófo éyì zí 'Buzé Lomo ma'dáa kací kadra za mbá odú a ndaá idí wá, gi zía ní Lomo bì ní ɿdrí kpá Ngére bì ngárá roko'bü ené odú a ndaá, 'yì e utúasání lúrú wo kí komoyé wá ní.

Páwulo enzi komo Timatíyo

18 Timatíyo owú 'bí amáa, ledre ga bì koo 'Buzé Lomo ukui'bí tara ngítí géyi 'yì ené e 'desí zíye ndísíyé úku yée gi royí ní, ndaní lígi yìjí wá. Idíní idí zíyi éyì símí 'bí okó, zíyi ndísíyé méngi okó kí 'yì ranga ga gére née kíe.

19 Ledre Ngére Yésu bì ngúngu ní, idí ngbóró símíyí ndéréné fú 'dá'dá. Ndá idí káa zí 'yì ga bì otoomoní cóngó 'dódo ledre koo 'dodoní zíye ní go, niyí nda yì eyé go ndísí méngi bicayi ledre e ní wá.

20 Lúrú aka, Amána e kí Alakizánde niyí go gi dongará 'yì ga bì otoomoní kací Lomo go, lodúní nda yì eyé go 'dódo ledre máa wo bì 'bí Satána ní. Gi zí kékí née ní, má'dí'biyó yée gi símí moko go, mótoómo nda yée go zí Satána ma'dáa gi ro zíye ówo a kídí, togú 'yì ndísí úku sinyi ledre gi do bi Lomo yá, emengú, 'yì máa née luyú go bisinyíne.

2

Lorù gi ro ini zí Lomo

1 Timatíyo owú 'bí amáa, utúasá miútúásá zíyi ndísíyí íni ini zí Lomo, idí í'bí éyì zí 'yì e za mbá, idí ndísí lúrú bi kacíye. Zíyi ndísíyí kí í'bí mbófo éyì zí Lomo ma'dáa gi ro éyì ga bì mengi yée go zí 'yì e ní.

2 Ídí íni ini gi ro ngére e kí 'yì ga bì símí 'yì e za mbá, gi ro zíye ndísízé idíne bílámáne, zíye ndísízé méngi duú ledre ga bì 'Buzé Lomo ili yée ní dongará 'yì e.

3 Togú ndísí go kí méngi kékí gi ro lafúze e kenée yá, 'Buzé Lomo 'Yì yómo zée ní idí kí rokinyi.

4 Gi zía ili 'yì e za mbá, idíní ówo ma'díi ledre, zíye ngúngu ledre Yésu gi ro zíye ómoyé.

5 Ledre née mengi roné kenée, gi zía wo mbigí Lomo ní duú ne Lomo bì ní 'Bü 'yíma'dí e za mbá ní. Gi zí lúyú ledre 'bí 'yíma'dí e, zíye koo idíye go gi ro 'Buzé Lomo ma'dáa gbála. Née ní, zí Kírésito

Yésu óguné yéme dongará 'yì e kí Lomo, zía kótrulúgu 'yì e cigí 'Buzé gí ro zí ndísi eyé ídine bilámáne, gí zía ní duý ne 'yì bì utúasá go kótrulúgu 'yì e ro Lomo ní.

⁶ I'bí roné do úyuné do bi kací 'yì lúyú ledre e, gí ro zí Lomo yómo yée, gí zía Lomo ma'dáa yeme kóo ledre née go kú kenée 'desí gí ro zíne yómo 'yíma'dí e.

⁷ Née sì ledre bì Lomo ma'dáa gelé máa zíma ídima gí roa 'yímíkásá zí Ngére Yésu kí ndísi 'dódo ledre ené zí kúfú 'yì e za mbá ní.

⁸ Bì kenée ní, togú yókosé rosé go do bi 'bì íni ini zí Lomo yá, ngiti géyi 'yì e dongaráse ndaní ótoéci bisinyí ledre do mimbé'deyé, togú mbú simikesí ro lafúye, togú mbú ófú kí lafúye wá.

⁹ Gí ro kará e kpá kenée. Kará ga bì niyí go 'yì lódú kací Yésu ní, míméngí ledre eyé idí útúásá kací komo 'yì e mbá miútúásá. Ndani ési lará bongó bì lá ńgúrúnyu, togú mbú wo bì odó 'yì ngbí'dáká do lúrú bi gí simi a ví, zíye kpá ndísi ési lará éyi mbilí e ro mbilíye wá.

¹⁰ Kará e káa zí ga gére née, lámá eyé 'yì ené méngí bilámá ledre e zí 'yì e, gí ro zíye útúásáye kací komo 'yì e.

¹¹ Kará e idíní idí 'yì 'búó'bú royé zíye ídíye ndoo simi bì ya'dá 'bì eyé e niyí ndísi ódro zíye ní.

¹² Kará e ndaní idí do ya'dá e kpá kí ndísi 'dódo ledre zí ya'dá e wá. Simi bì togú ásé go do bi ini zí Lomo ní, kará e idíní ndísi 'bì eyé tí, lá úwú nzíyi ledre.

¹³ Máuku ledre née kenée gí zía, simi bì kóo Lomo otoogu 'yíma'dí e ní, otoogu kóo fì Ádama, zía nda otoogu Áwa gí 'dá'ba.

¹⁴ Nda simi bì kámá ogu ní, 'yì bì kóo kámá londo wo zía lúyú ledre ní, ndaaá 'bì ené kóo Ádama wá, 'yì ené kóo Áwa.

¹⁵ Simi ledre ga gére née mbá, gí zía bì kará e niyí ye 'yì ndíkiogu

'yíma'dí e do sogo kángá ní, simi bì niyí go kí simiyé ayíni go gí ro árá ní, zí Lomo ndísiné sáká yée. Togú mindisi eyé ní bilámáne. Niyí kí 'bú Lomo doyé zíye kpá kí óto 'bú 'yíma'dí e mbá ní.

3

Ledre gí ro manda e simi kanísa

¹ Timatiyo, idí ówo a bilámáne kídí máuku zíyi ba mbigí ledre. 'Yì bì i'bí roné go gí ro zíne ídine manda simi kanísa ní, 'yì née gelé go cóngó moko gí dongará moko e za mbá.

² Manda máa née, ledre ga bì gí roa ní niyí idí káa, ndaaá 'yì méngí bisinyí ledre wá. Ni duý o'do 'bì kára kíé'do. Ni 'yì 'búó'bú roné simi ledre e za mbá. Ni 'yì ótoyéme ledre e. 'Yì 'dí'bi ńgu e simi sumu, kpá 'yì bì utúasá go 'dódo ledre zí 'yì e bilámáne ní.

³ Ndaá 'yì éwé le'yì ndísi kóyó kíe kpá kí méngí kéyi kíe faa wá. Idí idí ndoo, zí míméngí ledre ené idíne zí 'yì e kpá za mbá bilámáne, ndaaá idí 'yì mongú mimbé'de gí ro késí wá.

⁴ Simi ledre ga gére née mbá, idí idí 'yì 'dódo ledre zí 'yì 'be 'bì ené e, zí owú 'bì ené e idíye kí bilámá ówo ledre do ndísiyé óto úndrua kpá kí óto úndru 'yì e mbá.

⁵ Gí zía togú 'yì utúasá 'dódo ledre zí 'yì 'bì 'be 'bì ené e zíye idíye bilámáye wá, 'yì máa née utúasá ené kpá 'dódo ledre zí tú'dú 'yì ga bì 'bì Kírésito ní zíye idíye bilámáye wá.

⁶ Manda idí idí 'yì bì ńgungu ledre Kírésito go 'desí ní, káa bì ní ndísi ilí, zía lúyú ledre, zí Lomo 'décí nganga roa káa zí bì 'decí nganga ngére 'bì bicayi lomo e ní ke.

⁷ Manda ma'dáa idí ndísi méngí zaá mbigí moko bì 'bì Lomo ní dongará 'yì e káa bì 'yì ga bì ńgunguní aka ledre Ngére Yésu wá ní, niyí ndísi úkucáyi wo, zí ngére 'bì bicayi lomo e ólúne simi a zí mimbé'dea ésíne zía méngí bisinyí ledre.

8 Kpá kenée gi ro manda máa wo bì ndoloní wo díkono, ngará utúasá aka méngi moko ngúcuné wá, ni aka sí sílì mingburoko manda e kí sáká yée ní. Idí ídí 'yì bì ni kí úndruné, miódro ené kí míméngi ledre ené ni mbá bílámáne ní. Ndaá kpá ídí 'yì bì ndísi éwé le'yì kí ndísi kóyó kíe wá, ndaá kpá 'yì bì kí mongú mimbé'dené gi ro késí ní wá.

9 Cíyí ledre 'bì Lomo idí ídí símì a kíngaya, gi ro zía ídine kí bílámá sómú ledre símì míméngi ledre ené e za mbá.

10 'Yì máa wo bì káa zí néee, idíní ówoyéme ledre gi roa zaá bílámáne togú utúasá go kací komo 'yì e yá, do nda í'bí moko néee zía.

11 'Yì káa zí néee, ledre ni kpá gi ro me'bea káa, me'bea idí ídí kára bì míméngi ledre ené ni bílámáne, ndaá 'yì likpí wá ní. Idí ídí 'yì bì ndísi 'búó'bú roné mi'búó'bú, zía ídine ndoo símì ledre e za mbá ní. Ndaá kpá idí 'yì éwé le'yì ndísi kóyó kíe wá.

12 Manda 'bì kanísa ndaá idí 'yì bì ni kí kará e zíne tú'dú ní wá. Idí idí duý o'do 'bì kára kí'e'do, zía óto komoné duý ro kára máa néee. Idí idí 'yì bì ndísi í'bí lorú zí owú 'bì ené e, zí 'be 'bì ené idíne bílámáne ní.

13 Díkono bì mengi moko ené e za mbá do bílámá misi'diné ní, 'yì e niyí ínyí za mbá óto úndrua, gi zía 'di'bi go bílámá misi'di. Gi ore, ni idí kí roko'bú zía ndísiné 'dódo ledre 'bì Kírésijo Yésu zí 'yì e.

14 Timatiyo, abú máóto sómú ledre yáa go kíngaya gi ro ngásáogumá lúrú sée íri ndotó yá, ni miútúásáne zíma éké ledre ba kása a zíse 'dá'dá.

15 Gi zía máówo wá ke, togú ngítí géyi ledre e niyí úcuómo máa, máogu aka íri 'diya wá yá, gi ro zí ledre bì símì wáraga ba sáká sée. Gi do bì zíse ndísiisé méngi tí fú míméngi ledre 'bì 'yì ga bì niyí go 'yì ndísi lódú kací Ngére ezé Yésu ní. Gi zía 'yì lódú kací Yésu niyí ye 'yì ga bì ndísiní tóro ngbúó sogo

bílámá 'dódo ledre bì 'bì Ngére Yésu ma'dáa ní. Gi ro zí 'dódo ledre máa néee ídine fú kí roko'buné ndéréné 'dá'dá kíngaya.

16 Lúrúsé aka mongú ledre bì 'Buzé Lomo mengi ní. Kasaogu Ngére Yésu bì 'yì yómo zée ní sága yáa símì roko'bú 'bì 'Dówú Lomo, zí maláyika e lúrú wo cù kí komoyé. Do ndísi 'yì 'dódo ledre a zí kúfú 'yì e do sogo kángá za mbá, zí tú'dú 'yì e ngúngu ledrea, gi do kací a néee zía ndá'balúgu roné komo ere.

4

'Yì ga bì otoomoní ma'dúi 'dódo ledre 'bì Lomo ní

1 Timatiyo, 'Dówú Lomo uku'dodo ledre go zíze fúó kídí, ngítí géyi 'yì e gi dongará 'yì ga bì kóo ɳguŋguní ledre Ngére Yésu go ní, niyí karanée ótoómo kí lódú kací ledre ga bì kóo 'dodoní zíye ní kenée. Zíye nda ndísi lódú yí eyé kací 'dódo ledre ga bì ndísiní ógu gi zí 'yì ga bì ɳguŋguní yí eyé ledre ga bì 'bì bicayi lomo e ní.

2 'Yì ṙanga e niyí ye 'yì ga bì ndísiní 'dódo ledre ṙanga néee zí 'yì e ní. Ndísiní méngi ledre ga gére néee kenée, gi zía sómú ledre eyé ni yí ené go umbuné. Somúní 'bì eyé ya yée menginí néee go cóngó ledre, ábuwá sómú ledre eyé uyu yí ené go.

3 'Yì ṙanga ga gére néee, símì 'dódo ledre eyé, ndísiní úku ledre kídí, ndaá bílámáne zí 'yì e ndísiyé ófú royé wá, ndaá kpá bílámáne zí 'yì e ndísiyé ánu esí wá. Ukuní ledre néee kenée, gi zía owoní eyé bì kídí, Lomo oto éyí ga gére néee zí mbigí 'yì ené e ndísiyé ánu yée símì bì 'yì ené maágé niyí go íni ini zíne ní wá.

4 Éyí ga bì za mbá Lomo otoogu yée ní, kembí bisinyí a ndaá dongaraye wá. 'Yì e idíní ndísi ánu yée kí rokinyí kí í'bí mbófo éyí zí Lomo bì i'bíogu éyí máa ga gére néee zíye ní.

5 Gi zía, éyí bì ilizé ánu a ní, abú ni gáa 'díya, togú ndu'yúzé Lomo go

gi roa kí mimbé'dezé kíé'do yá, azé ánu éyí née biliámáne bisinyí ledre mengí zée wá, gi zia Lomo ni go kí rokinyi gi roa.

Mbigí 'yi 'bi moko 'bi Kírésito

⁶ Timatiyo, ledre ga bi má'dódo yée zíyi ba, idí kpá fú ndísi 'dódotátá yée zí lúnduzé e kí lémizé e, yée ga bi ńguńguní ledre Kírésito Yésu go kpá káa zí ze ní. Zíyi kpá fú óto mimbé'deyí kíngaya ro mbigí 'dódo ledre bi ni 'bi 'yi ga bi 'bi Yésu ni, gi ro zíyi útuásá idíyi káa do mbigí 'yi kasa 'bi Yésu ma'dáa.

⁷ Gbekpi ledre 'bi 'yi ga gére née, bi ndísińí líkpí yée, ngará moko ndaá simiyé wá ni, idí 'dí'bióyó royí gi simiyé 'dá'ba, zíyi ndísiyi lódú duú kací 'dódo ledre bi 'bi 'yi ga bi 'bi Kírésito ni.

⁸ Togú 'yi ndísi méngi duú ledre máa yée ga bi ili yi ené ne gi ro zíne idíne kí roko'buné yá ni, roko'bú 'yi née ni ndísi úkú ené miúkú. Togú 'yi ndísi méngi ledre máa yée ga bi bi ndísi éme ro Lomo gi zíye miéme ni yá, 'yi née, rokinyi ené úkú wá, abú uyu yá, ni kpá fú idí kí rokinyi.

⁹ Ba zaá mbigí ledre idí ńguńgu a zíyi lányáyi roa.

¹⁰ Moko ga bi ndísiżé méngi yée kí bisuwu komozé trij ba, ndaaá gbékpíne wá, otozé komozé gi ro Lomo 'Yí yómo 'yi e, ilizé gi ro zíze idíze triđrızé za fí, gi zia Lomo ma'dáa yemeomo go gi rozé kenée. Ni ne 'yi bi ni yómo 'yi ené e, kíngaya yée ga bi ńguńguní ledre ené go ni.

¹¹ Idí 'dódo ledre née kenée zí 'yi e. Idíní ndísi méngi ledre ga bi ndísi úku yée zíye ni kíngaya.

¹² Kuru'buyí, miódroyí zí 'yi e, kí miméngi ledre eyí e mbá, 'bú 'yi e bi ndísi óto a doyi, kí ledre 'bi Ngére Yésu bi ńguńgu kíngaya, gi zí kényi née, 'yi e utúasání lúrúndíki lúyú ledre royé wá. Ledre ga bi gi royí ni za mbá, idí idí káa do 'dódo ledre zí 'yi e.

¹³ Káa zí bi sindí kadra utúasá aka zíma ógumá íri wá ni. Ledre ga bi ndísi méngi yée íri ni za mbá, ólo kúrú Lomo zí 'yi e, kí 'dódo ledre 'bi Lomo zíye, nda kpá kí ngítí geyí biliámá 'dódo ledre ga bi niyí bo ni, idíní kpá fú ndéré 'dá'dá ndá ótoómo yée wá.

¹⁴ Komokenzi bi koo 'Dowú Lomo i'bí zíyi, zí 'yi e koo lúrúndíki a gi royí 'dá'dá zí sindí kadra 'bi moko koo ógumé, zí mingburoko manda e óto siliye doyi kí 'bí úndru moko zíyi ni, ndá ótoómo a wá.

¹⁵ Káa zí bi kadra moko ma'dáa ogu nda go ni, idí mu méngi a kí komokenzi máa née kíngaya gi ro zí 'yi e mbá lúrú biliámá kací moko eyí.

¹⁶ Simi ledre máa ga gére née mbá, idí ndísi biliámá ndísi dongará 'yi e kí ledre ga bi áyí ndísi 'dódo yée zí 'yi e ni. Ledre ga bi za mbá máúku yée zíyi ni, ndá ótoómo siliyi gi royé wá. Lomo ni karanée yómo kuru'buyí kpá kí tú'dú 'yi e kpurú gi simi moko bi áyí ndísi méngi a née.

5

Yata loru zí Timatiyo gi ro 'yi e mbá

¹ Togú áyí go ódro zí 'yi e, ya'dá máa yée ga bi niyí go mingburokoyé, eze sindí 'buyí ni, owúphiřangá e idí ódro zíye do biliámá misi'diné káa zí ódro zí 'buyí bi ndiki yií ni. Minzéré owú ya'dá e, idí ódro zíye kpá kenée do biliámá misi'diné ndoo, káa zí ódro zí mbigí lúnduyí e ni.

² Kará ga bi niyí mingburokoyé, eze sindí mbágayí ni, idí ódro zíye kpá ndoo do biliámá misi'diné káa zí ódro zí mbágayí bi ndiki yií ni. Gi ro minzéré owúkará e kpá kenée, idí ódro zíye kpá ndoo do biliámá misi'diné káa zí ódro zí mbigí lémijí e ni. Idí ndísi méngi ledre ga gére née za mbá kenée kí mimbé'deyí kíé'do biliámáne.

Ledre gi ro kará umbu e

3 Kará umbu máa yée ga bì 'yì ndaá gi royé geré wá ní, ídísé lúrú bi kacíye.

4 Togú kára umbu máa wo bì owú 'bì ené e niyí bo, togú mbú owú 'bì owú 'bì ené e yá, idíní nda lúrú bi kací 'yì eyé máa née ye. Gi ro zí Lomo ídine kíye kí rokinyi, gi zí a ngunquní ledre 'bì Lomo go. Ndísiní née go méngi ledre bì Lomo ma'dáa ili ní.

5 Ngíti ledre ní kpá káa, kára umbu máa wo bì owo roné bú kídí 'yì ndaá roné wá ní, oto ené lolú sómú ledre ené gi ro ngíti géyi ledre e wá. Mongú ledre ené yì ené go duú íni ini zí Lomo, gi ro zí Lomo ndísiné sáká née duú ne.

6 Kára umbu máa wo bì oto mimbé'dené lá duú gi ro rokinyi ní, 'Dowú Lomo ndaá 'bì ené lolú simi a wá. Bi ndísi éme ro kúrú'bú a née ngbékpie, ní yì ené go umbuné, abú ní aka tí trídri ndísi gámá.

7 Ídí kpá 'dódo ledre née kenée zí 'yì 'bì Kírésito ga bì íri ní mbá, káa bì niyí lúyú ledre ke.

8 Gi zí, togú 'yì lurú bi kací 'yì ené e wá, kíngaya 'yì ga bì sí sindíne ní, 'yì née oyó sogené go zí mbigí ledre bì ndísiní 'dódo a zí 'yì ga bì 'bì Kírésito ní. Lúyú ledre 'bì 'yì máa née romo go gi do 'bì 'yì ga bì ngará ngunquní ledre Yésu káa do Ngére eyé wá ní.

9 Kára umbu máa wo bì ásé éké írija dongará lafúga kará umbu e gi ro sáká eyí ní, idí ídí wo máa bi simibi ené romo cí ota go ní, ásé fú ndísi sáká wo. Idí ídí kára máa wo bì 'dibí o'do duú kíé'do, zí a kóo ndísiné óto komoné duú ro o'do máa née ní ní.

10 Ni kára bì míméngi ledre ené ni bilámáne, ngboróogu owú e go do bilámá misi'di, ní 'yì bì ńgu e oguní bú zí 'be, ní 'yì bì ndísi méngi ledre e ndoo bilámáne zí lafúne ga bì 'yì 'bì Kírésito ní. Ni kpá 'yì bì togú lafúga niyí go kí 'do'dó yá, zí

ndísiné sáká yée, zí mongú ledre ené ídine kací kadra mbá méngi bilámá ledre e ní.

11 Togú kára umbu máa wo ní aka simi owúkára roné, utúasá bú kpá 'dibí ngíti o'do ní, ndá óto írija dongará lafúga kará umbu e wá. Gi zí, simi bì 'bú 'dibí ngíti o'do ní méngi wo ní, ní geré oyó sogené zí Kírésito zí a ndéréné 'dibí o'do ené.

12 Mongú móccú éyí bì kóo mocú ní, zí a ndéréné lá gbékpie, moko ndaá simi a wá, née nda go bisinyí ledre do komo 'Buzé Lomo.

13 Ní nda óto komoné lá ro gbékpi ledre 'bì gámá rií gi simi 'be simi ngíti a. Ndaá kpá lá duú wo née wá, do ndísiné kí lílikpí kíngaya kí úku ledre ga bì ngará ndaá miútúásane zí a úku yée wá ní.

14 Gi zí kényi née ní, togú kára umbu ní aka owúkára yá, utúasá miútúásá zí 'dibí ngíti o'do. Gi ro zí óto 'be zí a ndísiné kí lúrú bi kací 'be 'bì ené káa bì 'yì ga bì ngará ngunquní ledre 'bì Lomo wá ní, niyí ndísi úku zée 'yì ga bì 'bì Kírésito ní ke.

15 Mengi roné go kenée zí ngíti géyi kará umbu ga bì niyí owúkará e ní. Otoomoní ledre 'bì Lomo go, niyí nda yì eyé go ndísi lódú kací Satána.

16 'Yì máa wo bì sumuga, kará umbu e, niyí zí 'be ní, ndaá ótoómoo kará umbu ga gére née gi ro zí 'yì ga bì 'bì kanísa ní ndísiyé lúrú bi kacíye ye wá. Idí geré íbí roné ndísi lúrú bi kacíye ne. Gi ro zí 'yì ga bì 'bì kanísa ní nda ndísi 'bì eyé lúrú bi duú kací kará umbu máa yée ga bì ngará 'yì ndaní gi royé wá ní.

17 'Yì ga bì 'bì Kírésito ní, idíní ínyi mbá óto úndru 'yì bì Lomo gelé wo go káa do manda, ní go ndísi 'dódo ledre 'bì Lomo zíye kíngaya ní.

18 Gi zí, ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí, "Ndá ótoómoo 'yì moko eyí zí a ndísiné méngi moko yáká kí 'bú wá." "Ní miútúásane zí

'yì 'bì moko ndíki éyì kací moko bì mengì wo ní."

¹⁹ Togú 'yì e oguní go kó'dúyi kí ledre ro ngítí manda gi dongará manda ga bì 'bì kanísa ní yá, ndá ìnyì geré gbagbagba 'décì ngbanga ro manda máa née wá. 'Búó togú 'yì e gbre, ota, ukuní go kídí, ii, manda née luyú ledre tí go, yée lurúní go cù kí komoyé, áyí nda fú 'décì ngbanga roa.

²⁰ Manda ga bì luyúní ledre tí go ní, idí úkulóko a doyé fúó kídí, luyúní ledre go, gi ro zí lafúga lúrútóko a gi royé, zíye éré ngirí káa bì niyí ndísi luyú ledre ke.

²¹ Timatíyo, máúku zíyì do komo Lomo kí Kírésito Yésu kpá za kí maláyika e mbá, idí ndísi méngì zaá mbigí moko bì Lomo ili ní. 'Yì bì luyú ledre go ní, idí tí úku a doa kídí, luyú ledre go. Wo bì ngárá luyú ené ledre wá ní, idí tí úku a fúó kídí f'ì, wóyí luyú ené ledre wá.

Yata lorù zí Timatíyo

²² Ndá lúrú 'yì lá gbagbagba geré zíyì óto sìlì doa, í'bí úndru moko zíá, gi ro zíá idíne manda simí kanísa wá, káa bì áyí idí simí luyú ledre 'bì 'yì máa née ke. Idí 'bá'bá royí gi zí luyú ledre mi'bá'bá.

²³ Káa zí bì simí sanáyi ndaá bilámáne wá, simiyí ndísi lengbe fú lá kí 'dó'do yíjì ní, ndá ndísi éwé fú lá duý gbékpí iní simí a wá, idí 'dí'bì owú le'yì kóró cíku'dée káa do kágá zíyì éwé a, gi ro zíá yéme simiyí máa née.

²⁴ Ngítí géyi 'yì e niyí bo, ledre ga bì luyúní yée ní, ni geré miówoné, do 'décì ngbanga a kpá 'diya. Luyú ledre 'bì ngítí géyi 'yì e ní 'bì ené miló'boné, ndísi 'dódo roné ndoo gi 'dá'ba ngítí géyi 'yì e niyí nda fú ówo a.

²⁵ Ni kpá kenée gi ro míméngì ledre. Togú 'yì mengì bilámá ledre, ledre bì 'yì née méngì ní lo'bo wá. Abú gi dosí a ndaá miówoné wá, gi 'dá'ba, 'yì e niyí kpá fú ówoyéme a

kídí ledre ba ní bilámáne, togú ní bisinyíne yá, do kpá ówo a kídí ledre ba ní bisinyíne.

6

¹ Owúkulu ga bì ńguñguní ledre Ngére Yésu go, ndísiní méngì moko zí míngburoko 'yì eyé e ní, idíní óto úndru míngburoko 'yì eyé máa ga gére née kíngaya. Gi zí 'yì ga bì ngárá ńguñguní ledre 'bì Lomo wá ní kí ndísi úku sinyi ledre gi do bì Lomo kpá kí ledre ené ga bì azé ndísi 'dódo yée zí 'yì e ní ke.

² Owúkulu máa yée ga bì míngburoko 'yì eyé e niyí kpá 'yì ga bì ńguñguní ledre 'bì Ngére Yésu go ní, yée owúkulu maáge ndaní lúrúcáyi míngburoko 'yì eyé ga gére née wá. Idíní ndísi óto úndru míngburoko 'yì eyé ga gére née gi ro zí ndísi eyé idíne bilámáne káa do lúndu. Gi zíá, niyí kí míngburoko 'yì eyé maáge go mbá 'yì ga bì 'bì Kírésito ní. Idí 'dódo ledre née kenée zí 'yì e.

Yata lorù gi ro 'yì ga bì ndísiní 'dódo ledre ranga zí 'yì e ní

³ Togú ngítí 'yì ogu kí ngítí 'dódo ledre kpí gi ro ledre ga bì má'dódo yée zíyì ba ní, 'yì née uku née kídí, ledre ga bì 'bì Kírésito Yésu Ngére ezé bì ndísiżé 'dódo yée zí 'yì e ní, niyí 'yì eyé mbá ranga, ndaní eyé ma'díi 'dódo ledre e wá.

⁴ 'Yì káa zí ga gére née, odú ledre eyé yí ené go lá duý ilí, ngítí éyì bì owoní bú gi do kací ilí née ndaá 'bì ené e wá. Niyí 'yì eyé go káa zí 'yì ga bì simí doyé sinyí go misinyí ní. Née sí ledre bì iliní ledre 'bì kangú kí ófú gi zíá kí ngítí géyi 'yì e kíngaya gi ro ini ledre bì gi simí ledre ga bì simí miékéne kúrú Lomo ní. Kangú káa zí ga gére ní, ndísiní lengbe 'díbiogú bisinyí ledre ga bì káa zí simikesí kí bisinyí ódro dongará 'yì e, zí 'yì e ndísiyé kí ífi ngaráye kí lafúye.

5 'Yì kangú ga gére née sìmì doyé sinyí gi zí lúyú ledre go misínyí. Odú mongú ledre eyé nda yì ené go lá kangú kí 'yì e. Ndísiní gága ledre ga gére née kenée gi ro zíye ídýe 'yì ga bì 'bì Kírésito ní, gi zía somúní 'bì eyé kídí, togú 'yì ni go 'yì lódú kací Kírésito yá, misi'di ndíki tú'dú éyì e likpíní go zía. Ábuwá ledre ma'dáa ndaá 'bì ené kenée wá.

*Misi'di 'bì ndíki bílámá ledre gi zí
'Buzé Lomo*

6 Misi'di 'bì ndíki bílámá ledre gi zí Lomo ndaá 'bì ené té bì yaá 'yì idí idí kí tú'dú éyì e zíne ní wá, yì ené 'yì idí ngúngu ledre 'bì 'Buzé Lomo ma'dáa, wo, 'yì ma'dáa, zía idíne kí rokinyí kí éyì bì ni bo zía ní.

7 Gi zía sìmì bì mbágáze e ndikini zée ní, ndikioguní eyé koo zée kí éyì e do sítíze wá. Kpá kenée, sìmì bì karanée azé úyu ní, 'di'bizé éyì gi do sogo kángá gi ona kpa ndéré kíe 'be 'bì Lomo komo ere wá. Azé ndéré kpá kí gbékpí sítíze káa zí bì koo oguzé ní.

8 Togú éyì miánu kí bongó e gi ro zíze ési yée rozé niyí goó bo yá, ledre ezé e emení go mbá.

9 'Yì máa yée ga bì kí mongú mimbé'de simiyé, mongú ledre eyé yì ené lá gi ro zíye ídýe kí tú'dú éyì e zíye ní, mongú mimbé'deyé néo oto yì ené yée go zíye ndísinyé méngi lúyú ledre. Bi ólúoguyé gi sìmì lúyú ledre ma'dáa ndaá 'bì ené lolú wá, lúyú ledre máa néo odóngeri yì ené yée go ndá káa zí éyì bì utúní sí abára ní. Odú a, niyí úyu go té miúyu omoní wá.

10 Togú 'yì sítípi mimbé'dené 'dága gi ro zíne idíne kí tú'dú késí zíne yá, 'yì néo ni ndísí lúyú tú'dú ledre e, gi zía mimbé'dea ni yì ené go duú gi ro tú'dú késí. Mengi roné go zí ngítí géyi 'yì e kenée, gi zía bì otóní mimbé'deyé mongúne gi ro tú'dú késí ní, otoomoní ledre 'bì Lomo go, ndísiní nda yì eyé go lódú misi'di ga bì yée niyí ndíki tú'dú késí doyé ní.

Yata lorú zí 'yì 'bì Kírésito ga bì kí tú'dú éyì e zíye ní

11 Timatiyo, káa zí bì Lomo gelé yìi go zía óto yìi káa do 'yì 'dodo mbigí ledre ené zí 'yì e ní, idí 'dí'biyó sómú ledre eyí gi ro méngi bísinyí ledre 'dá'ba. Idí ndísí méngi duú éyì ga bì bi ni ndísí éme ro Lomo gi zíye miéme ní. Zí 'bú Ngére Yésu idíne doyí za kíngaya kací kadra za mbá. Zíyí kpá kí óto 'bú 'yì e doyí. Zí mongú ledre eyí idíne óto komoyí gi ro ledre bì kó'dúyí ní. Zíyí idíyí kí 'yì e mbá ndoo do bílámá misi'di.

12 Idí ngúngu ledre Ngére Yésu kíngaya gi ro zíyí ówo kací útusimiyí sìmì ledre e, gi ro karanée zíyí ndíki trídri bì za fí ní gi zí Lomo. Gi zía Lomo ma'dáa ndolo ené yìi gbékpíe wá, ndolo yìi gi ro zí miméngi ledre éyì idíne bílámáne gi ro zíyí tóroyí kí roko'búyí dongará 'yì e úku ledre zíye fúó, gi ro zíye tí ówo a kídí, ngúngu ledre Ngére Yésu go ma'díi.

13 Timatiyo, máuku zíyí do komo 'Buzé Lomo bì otoogu éyì trídri e za mbá ne ní, kpá do komo Kírésito Yésu bì koo ụtú siminé zía úku mbigí ledre fúó zí Pánato Piláto, ngére bì koo 'bì Yúda e ní.

14 Ledre ga bì máuku yée zíyí néo, idí ndísí méngi yée tí kenée za cé, gi sìmì sindí kadra bì karanée Kírésito Yésu Ngére ezé ni ndá'baogu sìmì a ní, káa bì 'yì e niyí lúrúndíki kembí lúyú ledre royí ke.

15 'Buzé Lomo bì 'yì e ndísiní kófó ịrija, bì ni kpá ne mongú Ngére do sogo kángá ba za mbá ní, ni ne wo bì karanée ni 'dodoogu Yésu ne sìmì sindí kadra bì utúasá go miútúásá ní kídí, néo go mongú Ngére ezé.

16 Wo Lomo, ni duú ne Lomo bì ni trídri ne za fí ní. Bi bì ndísí ndísí doa ní, ndísí ịrí ịrí ganya, ganya, ganya káa zí sítípi kadra ní, 'yíma'dí utúasá lúrú a kí komoné wá. Gi zí kékí néo ní, 'yì e idíni ndísí kófó ịri Lomo ma'dáa kací kadra za mbá odú a ndaá idí wá. Idí kenée.

*Misi'di bì 'yì 'bì Kírésito niyí ndísi
kíe ní*

¹⁷ 'Yì ga bì kí tú'dú éyì e zíye ní, ídí lórü yée, ndaní óto komoyé lá duú ro tú'dú éyì ga bì zíye née, zíye ndísiyé ilíye kíe wá. Idíní óto komoyé duú ro Lomo bì ndísi í'bí éyì e zí 'yíma'dí e za mbá ne, zí bi ndísi émené royé gi zíá ní.

¹⁸ Ídí lórü 'yì ga bì kí tú'dú éyì e zíye née, idíní ndísi méngi duú bilámá ledre kí tú'dú éyì ga bì zíye née. Bilámá miméngi ledre eyé, idí éye rómo do tú'dú éyì ga bì zíye ní. Idíní idí 'yì sáká lafúye kí éyì ga bì Lomo i'bí zíye ní.

¹⁹ Togú ndísiní go méngi kékí kenée zí 'yì e yá, ndísiní née go yémeómo bilámá ledre zíye como ere. Karanée, Lomo ní méngilúgu bilámá ledre zíye kací bilámá ledre ga bì ndísiní méngi yée zí 'yì e née.

Odu lorü zí Timatiyo

²⁰ Timatiyo, ledre bì Lomo i'bí do sílipyi née, idí 'dí'bi sílipyi roa ngbúó. Ndá ólú sìmì ngítí géyi bicayi ledre e wá, káa bì niyí 'dí'bióyó yíji gi ro Lomo 'dá'ba ke. Ídí ígí royì 'dá'ba gi ro bicayi kangú ga bì moko ndaá simiyé wá, 'yì kangú ndísiní ndólo a ya née komokenzi, ábuwá yí ené birifu ledre ní.

²¹ Ngítí géyi 'yì ga bì kóna otoní komoyé ro ledre rifu ga gére ní, karaba ní luyúní gi do bilámá misi'di 'bì Lomo go. Ndá idí káa zí ye wá.

Lomo idí kífì.

Gbre wáraga bì Páwulo eké zí Timatiyo ní Ledre gi ro gbre búku bi Timatiyo ní

Páwulo eké ledre ba gi simi sígini. Sómú ledre ené ni koo kídí niyí go úfu née 'diya. Gi zí keyi née ili koo zí Timatiyo óguné zíne 'diya 'dá'dá zíye kí úfu née. Gi zía bi koo Timatiyo ndísi sáká Páwulo kíngaya kí moko ní, zí idíne zí Páwulo káa zí owú 'bi ené ní, zí 'bú Timatiyo idíne doa kíngaya.

Páwulo eké ledre ba gi zía bi sinyí roa misínyí gi ro 'yi ga bi 'bi Kírésito bi niyí ndísi 'dódo yée bisinyíne ní. Gi zí keyi née zíá úku ledre zí Timatiyo idí tóro ngbúó simi ledre 'bi Kírésito bi ngúngu ní, ndísi úku ledre 'bi Lomo zí 'yi e ngíri ndaá roa wá abú simi sindí kadra 'bi 'do'dó, idí kpá ndísi úkucáyi ledre 'bi 'yi 'dódo ledre ga bi 'yi ranga e ní.

¹ Timatiyo, máa Páwulo bi 'Buzé Lomo gelé máa, zíma idíma káa do 'yímikása zí Kírésito Yésu bi ndísi zé óto komozé kací a gi ro trídrí bi za fí ní.

² Máéké ledre ba máa zíyi, gi zíá, áyí zíma go mbigí owú 'bi amá simi Lomo.

'Buzé Lomo ma'dáa kí Kírésito Yésu Ngére ezé, idíní ndísi lúru bi kacíyi gi do bi zíyi ndísiyi bílámáne.

Páwulo I'bí mbófo éyí zí Lomo gi ro Timatiyo

³ Timatiyo owú 'bi amáa, ledreyí ligí máa wá. Kací kadra za mbá, kí'dí bi máayí go íni ini zí 'Buzé Lomo ní, mánndísi óto yí kó'dú a. Gi zíá, ni ne mbigí Lomo, bulúndu bulúnduzé e ndísiyi koo íni ini zíá kí mimbé'deyé kí'e'do. Kpá káa

zí bi ndísi zé karaba íni ini zíá kí mimbé'dezé kí'e'do ní.

⁴ Máoyó sogomá zíyi wá, máayí ógu lúru yí. Máowó bú, simi bi koo ifizé simizé keyi ní, ni koo zíyi mongú lerí, née si ledre bi koo léfe iní komoyí gi zíá kíngaya ní.

⁵ Máowó bú bílámáne kídi, ngúngu ledre Yésu go káa do Ngére eyí cù kí mimbé'deyí káa zí bi koo tetéyi Lóyisi kí mbágayí Yúnisi ngununguní ledre a ní.

⁶ Moko 'bi Lomo bi do sílipyí née ndaá úyu wá, idí ngbóró tátá roné fú 'dá'dá káa zí bi koo máí'bí úndru moko máa née go zíyi ní.

⁷ Idí ndísi méngi moko née fú kenée ndéré kíe 'dá'dá, gi zíá, 'Buzé Lomo i'bí 'dówúne go zíze gi ro zíá ndísi zé óto zíze idíze kí roko'buzé, do ndísi tórozé ngbúó simi úzu éyí, zíze ndísi zé óto 'bú lafúze e, kpá gi ro zíze ndísi zé méngi mbá bílámá ledre e.

⁸ Káa zí bi 'Dówú Lomo ni bo kíze, ni ndísi sáká zéé ní, ngíri ndaá méngi yí kí 'dódo ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yi e wá. Dokwu ndaá kpá méngi yí kí 'dódo ledre ené zí 'yi e gi zíá bi koo otoní máa simi sígini gi ro bílámá ledre ené ní wá. Kací kadra mbá, idí idí nzíiyiyí. Togú 'do'dó ogu royi gi zíá bi ngúngu ledre Ngére Yésu ní yá, idí ótoómo royi zíyi 'dó'dóyi. Máotoómo koo romá kpá kenée zíma ndísimá 'dó'dóma gi ro ledre ené.

⁹ Gi zíá, wo Lomo, yomo ené koo zéé keyi kpá kí tú'dú ngíti géyi 'yi e, zíze idíze káa do mbigí 'yi ené e ba ndaá gi zíá bi azé bílámá 'yi e, míméngi ledre ezé e niyí mbá bílámáye ní wá. Yeme koo ledre née gi rozé go kú 'desí kpurú gi simi Kírésito Yésu 'dá'dá zíá koo kí ótoogu ere e kí kángá, gi zíá, ni yí ené kú Lomo 'yi méngi bílámá ledre zí 'yi e.

¹⁰ Bi ba ní, owoyemezé nda bílámá ledre bi koo simi bi Kírésito Yésu 'Yí

yómo 'yì e bì úyu do mìngbúngbu kágá gi rozé ní go. Miúrúa bì kóo gi sìmì umbu ní, 'dodo zíze kídí, wo Yésu, roko'büa romo do umbu go. Zée 'yì ga bì 'bì Yésu ma'dáa ní, togú uyuzé yá, Yésu ma'dáa ní úru zée, gi zía, urúutu kóo roné go ne gi sìmì umbu ma'dáa, roko'bü a romo do 'bì umbu go.

¹¹ Mápawulo, 'Buzé Lomo gelé máa káa do 'yimikásá ené, 'yì 'dódo ledre ené kpá 'yì ndísi úku bílámá ledre ené zí 'yì e za mbá.

¹² Née sì ledre bì otoní máa gi zía sìmì sìginì do ndísi kí 'dó'do máa ní. Abú kenée ndotó, dokuwu mengi ené máa gi zí ledre ga gére née wá, gi zía, máówo bú, mángúngu yì amá ledre mbigí Lomo. Wo Lomo ma'dáa ní ndísi yómo máa gi sìmì 'do'dó ga gére née gi sìmì odú sìndí kadra bi karanée Ngére Yésu ní ndá'baógu sìmì a ní.

¹³ Owú 'bì amáa, ledre ga bì kóo má'dódo yée zíyì ní, ndaní lígi yì wá. Ídí ndísi 'dódo dùú ledre ga gére née zí 'yì e, sìmì bì áyí go ndísi méngi ledre máa ga gére ní, ledre Kírésito Yésu bì ngúngu ní, cíyí a idí ngbóró sìmiyì mongúne, zíyì ídýiyì kpá 'yì óto 'bú 'yì e za mbá.

¹⁴ Máówo bú, 'Dowú Lomo ní ndísi sáká yìj, zíyì ndísiyì méngi moko 'bì Lomo do bílámá misi'diné.

¹⁵ Mááku ledre née kenée gi zía, éyí bì 'yì 'bì Ásiya menginí ní, oto máa, mändá kí rokinyi gi roa wá. Lúrú aka, Fugélo e kí Amogéno kí ngítí géyì lafúye e, oyóni sogoyé go zí ledre 'bì Lomo bì má'dódo zíye ní. Ndísiñí nda yì eyé go lódú ngítí géyì misi'di eyé e kpí.

¹⁶ Abú menginí kenée ndotó, Onésiforù otoomo máa wá. Tí bì owo bú otoní máa simi sìginì ba gi zía bì mángúngu ledre Yésu ní. Simi ledre ga gére née mbá, Onésiforù otoomo máa wá. Ndísi kpá fú ngásáogü kí lúrú máa, zí mimbé'demá gie ndísi ídríne, zí sili ndísi ilíne romá. Mámbofo wo go

kíngaya sìmì ledre bì mengi yée zíma née. Ngére Yésu ídí méngi bílámá ledre zía kí 'yì 'bì 'be 'bì ené mbá.

¹⁷ Sìmì bì ogü sìmì Róma ní, zí mimbé'dea ídine 'dága kíngaya gi ro zíne lúrú máa. Zía tónóné ndú'yúsó'do ledre gi romá, tí bì zía ógúné gi zíma do bi bì otoní máa doa ní.

¹⁸ Bílámá ledre ga bì kóo Onésiforù ndísi méngi yée zíma sìmì Éfeso née, ndaní miló'boyé wá, ówo kóo bú bílámáne. Gi zí kékí née ní, zíma ndísimá óto wo kí 'yì 'bì 'be 'bì ené e do sìlì Lomo. 'Buzé Lomo kí Ngére Yésu, idíní ndísi lúrú bi kací a gi ro zía ndísiñé bílámáne.

2

Páwulo énzi komo Timatíyo

¹ Áko Timatíyo owú 'bì amáa, káa zí bì Lomo mengi bílámá ledre go zíyì kpurú gi sìmì Owú 'bì ené Kírésito Yésu ní, ídí ídí kí roko'büyì, zíyì ndísi tóroyì ngbúó sìmì ledre e kací kadra za mbá.

² Ledre ga bì kóo lúrútóko gi zíma, mändísi 'dódo yée zí tú'dú 'yì e ní, ídí 'dí'bi ledre máa ga gére née, zíyì 'dódotátá yée zí 'yì ga bì lúrú yée utúasání go gi ro 'dódotátá ledre e ní, zíye ndísiyé 'dódotátá yée zí ngítí géyì 'yì e.

³ Ídí ódó mimbé'deyì sìmì ledre e káa zíze ní, zíyì tóroyì ngbúó káa zí asikíri 'bì Kírésito Yésu ní.

⁴ Bì áyí go asikíri 'bì Ngére Yésu ní, ndá lolü ndísi méngi míméngi ledre 'bì gbékpí 'yì e wá. Ídí ndísi méngi dùú ledre máa yée ga bì Yésu ní ídí kí rokinyi gi royé ní.

⁵ Togú kenée wá, ídí ídí káa zí 'yì bì ndísiñí ngásá mìdogelígéli ní. Lúrú, togú 'yì niyí go ngásá mìdogelígéli kí lafúne e ní, oto ené sómú ledre ené gbre gbre wá. Ni óto komoné dùú ro ngásá bì kó'dúne ní, 'búó togú ngásáonzóní ngásá máa née go.

6 Ngíti sómú ledre ní kpá káa, ídí ídí káa zí 'yí bì ní 'yí ó'do éyí kíngaya ní. 'Yí bì ní 'yí ó'do éyí kíngaya ní, ní yí ené lengbe fú lá kí rokinyi.

7 Ledre ga bì máuku yée zíyi née, ídí sómú sìmiyé kpó kpó kpó. Ngére Yésu ní í'bí komokenzi zíyi kpurú gi sìmi ledre káa zí ga gére née.

8 Ídí óto komoyí ro Kírésito Yésu bì ní gi sìmi kúfú ngére Dawídí bì kóo 'Buzé Lomo uru wo gi sìmi umbu ní. Née bílámá ledre bì mändisi 'dódo a zí 'yí e ní.

9 Gi zíia bì mändisi 'dódo bílámá ledre née zí 'yí e ní, 'yí máa yée ga bì ngará iliní bílámá ledre máa née wá ní, zíye ndísiyé 'dó'do máa kpá kí ónzó máa sìmi sìginí káa zí éyí bì mändisi méngi bísiní ledre ní.

10 Abú kenée ndotó, máí'bí romá go zíma 'dó'doma gi ro 'yí e za mbá, gi do bì zíye ngúngu ledre 'bí Kírésito Yésu, zíye ídije mbigí 'yí ga bì 'bí Lomo ní za fí.

11 Ma'díi,
togú otoomozé bísiní ledre ga bì kóo ndísiyé méngi yée ní mbá 'dá'ba yá,

Yésu ní yómo zée, zíia óto zée,
zíze ídize trídrizé za fí káa zíne ní.

12 Ndaá kpá lá duú wo née wá, togú utuzé simizé sìmi 'do'dó ga bì niyí kí ndísi méngi zée ní gi sìmi sindí kadra bì Yésu ma'dáa ní ndá'baogu sìmi a ní yá,
azé ídí dongará 'yí ga bì Yésu ma'dáa ní ídí Ngére doyé ní.

Togú otoomozé wo gi zí 'do'dó bì ndísiyé ndíki a gi ro ledre ené ní yá,

sìmi bì karanée ní ndá'baogu káa do Ngére do 'yima'dí e do sogo kángá ona ní, ní ótoómo zée kpá kenée, zíia úku ledre kídi, née owo ené zée wá.

13 Togú owozé wo káa do Ngére ezé, zíze ndísiyé lódú kací a yá, oyolo'bó ené ledre ené wá,

ledre ga bì uku yée ní, ní méngi yée mbá.

'Yí 'bí moko bì Lomo ní kí rokinyi kíe ní

14 Káa zí bì kenée ní, ledre ga bì máuku yée zíyi née, ídí ndísi úku yée zí 'yí ga bì sì sìlyi íri ní mbá, ndaní ndísi méngi kangú sìmi ledre 'bí Lomo wá. Kangú káa zí bì ngíti géyi 'yí ga gére ndísiní méngi yée née, sakání eyé 'yí e wá. Bi ndísi síní ro 'yí ga bì ndísiní úwú yée ní misinyí.

15 Máuku zíyi, dokuwu moko 'bí Lomo ndaá méngi yíj wá. Ídí í'bí royí ndísi méngi moko ené kí ndísi 'dódo bílámá ledre ené zí 'yí e.

16 'Yí ga bì ambá ledre eyé lá kangú kí úkucáyi ledre gi do bi ledre 'bí Lomo ní, ndá í'bí royí zíse ndísisé ítí kangú keye wá. Gi zíia 'yí tara síní káa zí ga gére née, ndísiní lengbe 'dí'bióyó 'yí e gi do misi'di 'bí Lomo 'dá'ba.

17 Bísiní ódro ga bì káa zí bì Amána e kí Philéta ndísiní ódro yée emení ngú, ndísiní 'dí'bióyó ledre 'bí Lomo gi do mimbé'de 'yí ga bì 'bí Kírésito ní 'dá'ba, zí míméngi ledre eyé nda ndísi ídine bísiníne.

18 'Yí ga gére née ukuní eyé ma'díi ledre wá, ambá ledre eyé yí ené lá duú ranga. Lúru aka lá ledre bì ukuní kídi, 'yí e ndaní lolú óto komoyé gi ro ledre úrú gi sìmi umbu wá, 'yí ga kóo uyuni ní, Ngére Yésu uru yí ené yée go. Ngíti éyí ndaá lolú íri ya úrú gi sìmi umbu wá. Ledre eyé ga gére née ndísi nda go síní sómú ledre 'bí 'yí e kí lódú kací Yésu.

19 Timatiyo, ídí ówo a bílámáne kídi, ledre 'bí Lomo ndaá owú éyí cúku'dée zí 'yí e ndísiyé ndéndeke kíe wá. Ni éyí bì Lomo yeme ne kí ledrené owóowó zí 'yí e za mbá ní, "Lomo ma'dáa owo mbigí 'yí ené ga bì nguñguní ledre ené go ní mbá bú." Kpá kenée, "'Yí bì nguñgu

ledre Ngére Yésu go ma'díi ní, idí nda ndísi méngi dùú eyí ga bì Yésu ma'dáa ili yée ní."

20 Ngíti ledre ni kpá káa, 'yí bi ni do mongú moko kpá kí mongú 'be zíne ní, eyí 'bì eyí miánu ga bì zíá 'be ní, niyí kací ríkí sí doyé mbá mingúngúcua. Ngíti géyi 'bì eyé gi simi dábu, ngíti géyi gi simi késí bì ndísiní rírí mirírí ní. Zí ngíti géyi idí 'bì eyé gi simi kángá kpá kí yée ga bì cecení gi simi kágá ní. Éyí ga gére née ndísiní méngi moko kíye kací sindí kadra eyé e mingúngúcua. Ngíti géyi gi ro mingburoko sílí e, zí ngíti géyi idí 'bì eyé gi ro gbékpí sílí e.

21 Ledre née ni kpá kenée gi ro 'yí ga bì i'bíní royé go ndísi lódú kací Ngére Yésu ní. Togú 'yí otoomo kí méngi bísinyí ledre, zíá ndísiné méngi dùú ledre ga bì utúasání miútúásá ní yá, Lomo ní i'bí moko bì kí ledrené owóowó ní zíá, gi zíá 'yí ma'dáa née i'bí roné go ndísi lódú kací Ngére ené Yésu. Gi zí kékí née ní, 'yí máa née ni go kpá nzíyiné gi ro ndísi méngi ledre ga bì utúasání miútúásá ní.

22 Timatiyo owú 'bì amáa, máuku zíyí fúó, lafúyí ga bì ambá ledre eyé lá dùú bícayi ódro kí bicayi míméngi ledre e ní, idí ígí royí gi royé 'dá'ba. Idí ndísi méngi dùú ledre ga bì utúasání miútúásá ní. Zíyí óto komoyí ro ledre 'bì Lomo kíngaya. Ídisé ndísi bílámáse kí mimbé'desé kí'e do kí 'yí ga bì i'bíní royé go ndísi lódú kací Ngére Yésu ní.

23 Ndaá kpá lá dùú ledre máa yée ga gére née wá, ndá i'bí royí zíse ndísisé méngi kangú kí 'yí ga gére née wá, gi zíá, kangú ndísi lengbe 'dí'biogú ófú kí okó dongará 'yí e.

24 Ídí óto ledre ba simi doyí. Togú 'yí ni go 'yí kasa 'bì Ngére Yésu yá, 'yí máa née ndaá lolú 'yí ófú kí 'yí e wá. Ni nda go 'yí bì mimbé'dea ni go bílámáne ro 'yí e za mbá, ambá

ledre ené nda go 'bì 'dódo bílámá ledre bì 'bì Lomo ní zí 'yí e.

25 'Yí ga gére née, bì ndísiní úkucáyi ledre gi do bi ledre 'bì Lomo ní, idí 'dódo ledre zíye kpá kí íni ini gi royé. Lomo idí óyóló'bó mimbé'deyé gi ro zíye ówo dùú mbigí ledre ené.

26 Zíye óyóló'bó sómú ledre eyé zíye idíye nda 'yí lódú kací Yésu. Gi ro zíye ólúoguyé gi sí sílí ngére 'bì bícayi lomo e, gi zíá ndísiní nda kóo go méngi ledre ga bì Satána ili yée ní.

3

Tú'dú 'yí e niyí karanée óyó sogoyé zí Lomo

1 Timatiyo, idí óto ledre ba simi doyí bílámáne, kadra mìndá'baógu Yésu ní idí bísinyíne zí tú'dú ngíti géyi 'yí e.

2 Gi zíá ndísiní yí eyé méngi dùú eyí bì bi ndísi éme royé gi zíá ní, do ndísiyé óto komoyé kpá dùú ro késí eyé ga bì ndísiní yóko yée ní, zíye ndísiyé kí ilíye káa zí eyí bì romoní do 'yí e go za mbá ní. Ndaá kpá lá dùú ledre máa yée ga gére née wá, zíye ndísiyé kí óto 'yí e káa do simi sindíye, zíye 'dútu mbilíye ngbúrú kí uwú lorú ga bì 'yí ndíki yée ndísiní úku a zíye ní. Ndaní kpá 'yí i'bí mbófo eyí zí 'yí e wá, zíye ndísi óto royé 'duo káa zí eyí bì romoní do 'yí e go ví, gi zí kékí née, ledre 'bì Lomo ndaá zíye owóowó wá.

3 'Bú 'yí e ndaá doyé wá. Ndaní 'yí ótoómo ledre zí 'yí e wá. Ambá ledre eyé lá likpí, zíye ndísiyé méngi ledre e 'duo faa káa zí eyí bì simi doyé sinyí go misinyí ní, sókú ni royé 'duo sága, iliní bílámá ledre wá.

4 Ndaá kpá lá dùú ledre máa yée ga gére née wá, niyí kpá 'yí i'bí ngbángá 'yí e zí bísinyí 'yí e. Ndísiní méngi ledre e 'duo faa somúní eyé sogo a kí wá, zíye ndísi sikpi fundúye 'dága simi ledre e za mbá,

somúní do Lomo wá, mongú ledre eyé dñú rokinyi eyé bì iliní ní.

⁵ Owú 'bì amáa, máuku zíyi, ídí ígí royí gi ro 'yì e káa zí ga gére née 'dá'ba. Londoní royé kídi, yée niyí 'yì lódú kací Yésu, f'i, née gbékpi ledre, miméngi ledre eyé ni yì ené fú lá bisinyíne, gi zía Lomo ndaá 'bì ené kíye wá.

⁶ Ngítí géyì ndisíní ndéré 'be 'bì 'yì e kí sinyi do kará ga bì kí sómú ledre eyé cíku'dée ní, gi ro zí kará maa ga gére née ndisiyé méngi ledre ga bì yée iliní ní.

⁷ Kará ga gére née iliní tí gi ro zíye ówo ledre gi simi 'dódo ledre bì gi simi miéké kúrú Lomo ní, iciní royé má, utúasání ndíki a wá.

⁸ 'Yì ranga ga gére née ndisíní tóro'dútú misi'di ledre 'bì Lomo gi zí 'yì e cé káa zí bì koo simi sindí kadra 'bì Músa, Yóna e kí Yombere otoní royé okó ro Lomo zíye ndisiyé úkucáyi Músa ní. 'Yì ranga ga gére née simi doyé sinyi gi zí lúyú ledre go misinyi gi zía, ledre 'bì Lomo ndaá do mimbé'deyé wá.

⁹ Niyí méngi ledre ga gére née kenée má, kacíye utúasá akpa kíe wá, gi zía 'yì e niyí lúrúcáyi yée mbá milúrúcáyi, cé káa zí bì koo 'yì e lurúcayiní Yóna e kí Yombere simi sindí kadra maa bì koo 'bì Músa ní.

Yata lorù gi zí Páwulo zí Timatiyo

¹⁰ Owú 'bì amáa, káa zí bì 'dí'bi ledre ga bì koo mi'dódo yée zíyi ní go, zíyi 'dí'bi míméngi ledre amá e kpá go mbá, zíyi ndisiyi go méngi kíyì cé káa zíma. Misid'i bì mánđisi lódú kací Yésu kíe, kí mitóromá ga bì ngbúó simi úzu éyì e, kí 'bú 'yì e bì mánđisi óto a, nda kí útusimí ga bì mánđisi útu yée mbá ní, ídí ndisí méngi ledre maa ga gére née kpá té kenée ndéré kíe 'dá'dá za fí.

¹¹ Lúrú aka lá ledre ga bì koo menginí royé zíma, 'yì e sogóní maa, do ndisiyé 'dó'do maa kí toso 'do'do e mingungúcua ní. Nda kpá kí wo bì menginí maa kíe

simi Ánatiyoko kí Ikoniyomo kpá kí Lísitra ní. Simi ledre ga gére née mbá, Ngére Yésu otoomo maa wá. Ndisi koo kpá fú sáká maa gi simi ledre ga gére née za mbá.

¹² Máuku zíyi ma'díi, 'yì ga bì ńguñguní Kírésito Yésu go káa do Ngére eyé, i'bíní royé go ndisi lódú kací a ní, ezeokó Yésu niyí ndisi 'dó'do 'yì 'bì Yésu ga gére née, gi zía bì ńguñguní ledre Yésu ma'dáa go ní.

¹³ Bisinyí 'yì ranga ga gére née, niyí yóko royé kí ngítí géyì lafúye do ídye tú'dú, zíye ndisiyé sinyi do tú'dú 'yì e káa bì niyí ídi 'yì ndisi lódú kací Yésu ke.

¹⁴ Gi zí kíyì née ní, ledre 'bì Ngére idí ngbóró simiyí ndéréne fú 'dá'dá. Ledre ga bì koo 'dodoní yée zíyi ní, idí lányá royé kíngaya.

¹⁵ Káa zí bì koo tonóní 'dódo ledre 'bì Lomo go zíyi kú gi do owúyi, zíyi ówoyéme miéké kúrú Lomo go bílámáne, bì karaba ndisi go í'bí komokenzi zíyi, zíyi ndisiyí lódú kací Kírésito Yésu kíe gi ro zíyi idíyi trídriyí za fí ní.

¹⁶ Ledre maa ga gére née, 'Dówú Lomo 'dodo koo yée ne do ékéómo yée gi ro zíye idíye bílámá misi'di 'bì 'dódo ma'díi ledre zí 'yì e. Kpá gi ro do ndisi úcúómo 'yì e kíe káa bì niyí ndisi lúyú ledre ke. Ndaá kpá lá dñú wo née wá, ní kpá gi ro togú 'yì luyú ledre go yá, do 'dózoyéme wo kíe. Kpá gi ro 'dódoyéme misi'di 'bì bílámá ndisi kíe zí 'yì e.

¹⁷ Née misi'di bi 'Buzé Lomo yeme gi ro do ndisi yéme zée 'yì kasa ga bì 'bì Ngére Yésu ní kíe, gi ro zíze ndisizé méngi dñú ledre ga bì utúasání miútúásá ní.

4

Yata lorù zí Timatiyo

¹ Timatiyo, ba ledre bì o'bú mió'bú ní. Ídí óto a simi doyi, ndaá lígi yíj wá. Míndá'baogú Yésu ndaá owú ledre wá. Yésu ní ndá'baogú 'décí ngbanga 'yì e za mbá. Yée ga bì niyí

aka tr̄idr̄í kí yée ga b̄i uyuní go ní. Gi zí kéyi née, zíma énzi komoyí 'desí do bi kací 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu ma'dáa.

2 Ídí í'bí royi kíngaya ndísi 'dódo ledre 'bí Lomo zí 'yí e. Zíyi kí énzi komoyé. Idíní ndísi méngi duú ledre ga b̄i bi ní ndísi éme ro Lomo gi zíye miéme ní. Ndání lúyú ledre wá. Ídí ndísi 'dódo ledre née kenée zí 'yí e kí mimbé'deyí kíé'do.

3 Gi zíá sındí kadra ní ógu, 'yí e niyí ési'dútú mbílîye ngbúrú kí uwú ledre 'bí Lomo. Zíye óto komoyé yí eyé duú ndísi uwú ledre ga b̄i ngárá ndaní 'bí Lomo wá ní kíngaya. Gi zíá née ledre ga b̄i iliní yí eyé yée ní.

4 Niyí ási gi ro cóngó 'dódo ledre b̄i 'bí Lomo ní kenée, do nda óto komoyé ro gbékpí bicayi 'dódo ledre ga b̄i ngárá ndaní 'bí Lomo wá ní.

5 Kací kadra za mbá, idí ndísi tóro ngbúó, mimbé'deyí idí idí duú ro moko 'bí Lomo b̄i do sílîyi ní, gi ro zíyi ndísiyí 'dí'biogu 'yí e zí Ngére Yésu.

6 Máúku ledre ga gére née zíyi kenée, gi zíá kacíma akpa do sogo kángá go, máayí nda go káa zí kadra tagá ní, máayí go gbóo gi ro ndá'balúgu romá zí 'Buzé Lomo komo ere.

7 Moko b̄i kó'dúma ní, máméngiónzó go. Máódó mimbé'demá zíma méngi a za kí símimá mbá, gi do odúné tí káa zí bí Lomo, mîngi moko ma'dáa ili ní.

8 Gi zí kéyi née ní, Lomo ma'dáa yemeomo bílámá bi go zíma 'be 'bí ené komo ere, gi zíá miútúásá go kací komoa káa do mbigí 'yí ené. Ngére Yésu ni 'dí'bioto máa née do bílámá bi máa née. Ndaá kpá lá duú máa ngúcumá wá, azé idí kí 'yí ga b̄i ɳguṇguní ledre Yésu go, otoní roye go ndísi lódú kací a gi símí sındí kadra b̄i karanée Yésu ma'dáa ní ndá'baogu símí a ní.

9 Timatiyo, méngi aka kéyi zíyi ngásáoguyí zíma yáa 'diya.

10 Éyí b̄i Démasi e kí Kiriséne e kí Títo e menginí ní, ndaá bílámáne wá. Bayiomoni moko b̄i Lomo i'bí zíye ní go. Démasi nderé go símí Tasaloníka, Kiriséne nderé 'bí ené go símí Galatíya, Títo ndéré 'bí eyí símí Dalamatíya. 'Yí ga gére née mbá, 'bú ledre 'bí ságá ba 'di'biogyó yée go.

11 Idiakázé nda yáa go lá duú gbre kí Lúka. Togú áyí gíri go ógu yá, ndá óyó sogoyí zí Máríko wá, 'dí'biútú wo gíri kpa, gi ro zíá ógúné ndísi sáká máa,

12 gi zíá máíli aka kása Takíka símí Éfeso.

13 Símí bí togú áyí gíri go ínyí ní, mongú bongó drú amá koo mótoómo lígi símí Tóra 'be 'bí Karapó ní, 'dí'biútú gíri kpa zíma. Kpá kí miéké kúrú Lomo ga b̄i koo mótoómo yée íri ní, 'dí'biútú yée gíri kpá kpa zíma.

14 Éyí b̄i Alakizánde 'yí 'boro mengi zíma ní, sinyí romá go gbála. Máutuásá méngilúgu bisinyí ledre zíá kací ledre b̄i mengi zíma née wá. Odú a, Ngére Yésu idí lúrú bi zí símí ledre máa née duú ne.

15 Komoyí idí idí royi gi zí Alakizánde ma'dáa. Oto roné go okó rozé, ndísi go úkucáyi ledre gi do bi ledre 'bí Lomo b̄i ndísiyé 'dódo a zí 'yí e ní kíngaya.

16 Símí mizefi 'dí'bi b̄i koo 'di'biní máa ógu kíma kó'dú 'yí 'décí ngbangá e gi zíá bi mánndísi 'dódo ledre 'bí Ngére Yésu zí 'yí e ní, békérí 'yí b̄i koo i'bí roné útúne do kacíma ndéré úku yéme ledre gi romá ní ndaá. Abú menginí koo bisinyí ledre zíma kenée ndotó, Lomo ndaá méngilúgu bisinyí ledre zíye kací a wá.

17 Símí ledre máa b̄i koo née mbá, Ngére Yésu otomo ené koo máa wá. Ni koo fú kíma, ndísi kí í'bí roko'bú zíma, zíma ndísimá úku bílámá ledre ené kíe zí ríkí kúfú 'yí e

za mbá. Née sí ledre bì kóo yomo máa gi roa gi zí kemí ga gére ní.

¹⁸ Máowó bú, Ngére Yésu ní ndísi sáká máa gi zí bisinyí ledre fú kenée gi zíma ndéréma ndísimá sí sindia komo ere, gi zía, ní ne Ngére amá. 'Yí e idíní ndísi mbófo wo kací kadra za mbá, kenée za fí. Idí kenée.

Mandá kí úndru gi zí Páwulo zí 'yí e

¹⁹ Mandá zí Akúwíla e kí me'bené, Purisíla e kí Onésiforu kí 'yí 'bí 'be 'bí eyé e za mbá.

²⁰ Sími bì kóo máinyí ógumá sími Róma ní, Erésito idíaká kóo cíki sími Koríndo, zíma nda kóo ótoómo Tarafímo sími Meléto gi zía ní kí ndíyá.

²¹ Odú ledre, ndá lú'bú wá, ídí méngi kényí, zíyi óguyí 'dá'dá zí iní kí ndá'baóguné. 'Yí ga bì 'bí Ngére Yésu azé kéye yáa ní, Yubúla e kí Pódene e kí Líno e kí Külída e, I'bíní mandá zíyi kíngaya.

²² Ngére Yésu idí ídí kíyi, zía í'bí úndru zíse za mbá.

Wáraga bì Páwulo eké zí Títo ní **Ledre gi ro búku bì Títo ní**

Títo ní Girígi, ŋguŋgu kóo ledre Kírésito go zía ndísiné sáká Páwulo kíngaya do tú'dú ngítí géyi misi'di e simi bì Páwulo ní ndísi gámá kí úku bilámá ledre 'bì Kírésito Yésu zí 'yì e ní. Gi do kací a née zí Páwulo kásá wo simi káŋgá bì Kuréto ní káa do manda 'bì Kanísa íri.

Páwulo eké simi wáraga ba kídí Títo idí gélé 'yì ga bì míméngi ledre eyé ní bilámáne ní gi ro zíye ídíye káa do manda 'bì Kanísa e. Zía kpá í'bí yata lorù zí Títo káa zí bì ní ndísi 'dódo ledre zí 'yì e kací ówo ledre eyé e mingúngúcua ní. Mingburoko ya'dá e, kará e, owúphiřangá e nda kpá kí owúkulú e. Odú a zía úku ledre zí Títo idí 'dódo ledre zí 'yì ga bì 'bì Kírésito ní, idíní ndísi mbá kí mimbé'deyé kíé'do gi do bì zíye ídíye éyì kíé'do.

Wáraga bì Páwulo eké zí Títo ní

¹ Títo owú 'bì amá simi Lomo, máa Páwulo bì 'yì 'bì moko 'bì Lomo kpá 'yimikása 'bì Kírésito Yésu ní. 'Buzé Lomo kí Yésu kasaní máa go ndéré kí 'dódoyéme yata ledre gi ro Yésu, zí 'yì ga bì Lomo geléogu yée go káa do mbigí 'yì ené e ní. Gi ro zíye ŋguŋgu ledre Yésu káa do Ngére eyé nda za kíngaya, zíye ndísiyé duý méngi ledre ga bì bi ní ndísi éme ro Lomo gi zíye miéme ní.

² Bilámá 'dódo ledre bì gi ro Yésu née, ní óto 'yì e zíye ndísiyé óto komoyé kídí, ma'díi karanée Lomo ní í'bí trídrí bì za fí ní zíye, gi zía Lomo ma'dáa uku kóo go fúó kídí, 'yì ené e niyí karanée idí kí trídrí bì za fí ní.

³ 'Buzé Lomo bì 'Yì yómo 'yì e mbá ní, 'dodoogu ledre née go simi bilámá sindí kadra, zía gélé máa ya máidí ndísi 'dódo ledre máa née kenée zí 'yì e mbá.

⁴ Máéké ledre ba rí zíyi Títo, áyí zíma go káa zí owú bì gi simimá ní, gi zía ŋguŋgu ledre 'bì Lomo go kpá káa zíma ní.

Gi zí kényi née ní, zíma ndísimá íni ini zí 'Buzé Lomo kpá kí Kírésito Yésu 'Yì yómo zée, idíní méngi bilámá ledre zíyi, zíye í'bí úndru zíyi, gi ro zíyi ndísiyí bilámáne.

Páwulo i'bí moko zí Títo simi kuréto

⁵ Moko bì kóo 'bì ótoyéme moko 'bì Lomo simi Keréto, bì kóo idíaká gi zíma ngará sindí kadra ndaá kóo zíma méngiónzó a wá ní, ní bilámáne idí ótoyéme yée tí káa zí bì kóo máuku zíyi ní. Idí géléogu ngítí géyi 'yì e gi simi gara ga bì niyí simiyé ní, zíyi óto yée káa do manda 'dá'dá zí lafúye.

⁶ 'Yì bì áyí gélé wo káa do manda 'dá'dá ní, míméngi ledre ené idí idí bilámáne do komo 'yì e za mbá. Idí idí duý o'do 'bì kára kíé'do. Ndísi ené kí me'bené idí idí bilámáne do komo 'yì e. Owú 'bì ené e idíní kpá idí owú ga bì ŋguŋguní ledre Ngére Yésu go bilámáne ní, káa bì 'yì e niyí ndísi úku sínyi íri Lomo gi zí bisinyí míméngi ledre eyé ke.

⁷ Gi zía togú 'yì ní go manda 'dá'dá moko 'bì Lomo yá, ndaá idí 'yì lúyú ledre wá. Ndaá kpá idí 'yì bì ili 'yì e idíní ndísi méngi duý ledre ené ní wá. Ndaá idí 'yì mbíří wá. Ndaá kpá idí 'yì éwé le 'yì kí ndísi kóyó kíe kpá kí ndísi méngi okó wá. Ndaá idí 'yì mongú mimbé'de gi ro késí wá.

⁸ Ndaá kpá idí 'yì bì 'yì e ndísiní éré 'be 'bì ené miéré gi zí bisinyí míméngi ledre ní wá. Idí idí 'yì bì 'bú míméngi bilámá ledre ní doa kíngaya zí 'yì e za mbá ní. Zía idíne 'yì bì ndísi 'bá'bá roné gi zí bisinyí ledre mi'bá'bá ní, míméngi ledre

ené e idíní ídí mbá bilámáye, ndaá ídí 'yí lúyú ledre wá.

⁹ Idí ídí 'yí bì ɳguṇgu ledre Yésu go kíngaya tí káa zí bì 'dodoní zía ní, gi ro zía útúásáne ndísi 'dódoyéme ledre a do bilámá misi'diné zí 'yí ga bì ndísińí káala a mikálá ní gi ro zíye ówoyéme a, zíye ɳgúṇgu a.

Páwulo i'bí roko'bú zí Títo

¹⁰ Títo, máúku ledre née zíyi kenée, gi zía tú'dú ngítí géyi 'yí e asiní kí úwú mbigí 'dodo ledre bì gi ro Ngére Yésu 'yí yómo zée ní go, ambá ledre eyé nda yí ené go lá gbékpí ódro kí ndísi ráraṅga zí 'yí e. 'Yí ga bì máúku ledreyé zíyi née, ndaá ngítí géyi 'yí e sikala wá, kpá tí akpa Yúda ga kóna ukuní ledre ya yée ɳguṇguní ledre Yésu go káa do ngére 'yí yómo yée ní, oyóní sogoyé zí Yésu née akpa ye.

¹¹ Ndá ótoómo 'yí ranga ga gére née zíye ndísiyé 'dodo ledre zí 'yí ga bì ɳguṇguní ledre Yésu go ní wá. Bisinyí mi'dodo ledre káa zí ga gére née, ni óto 'yí e zíye ótoómo kí lódú kací Yésu. 'Yí ranga ga gére née, 'dodoní eyé née mbigí ledre wá. Ndísińí lá gámásó'do misi'di gi ro zí 'yí e ndísiyé i'bí késí zíye.

¹² Títo, 'yí 'bí Kuréto ga gére née ngúru mongú 'yí gi dongaráye, ni nébi simi Kuréto íri uku kóo ledreyé go 'desí kídí, 'yí ga bì 'bí Kuréto ní, mongú ledre eyé yí ené ranga. Niyí 'yí ga bì mimbé'deyé emengú, yí eyé káa zí bangá sinyí e ní. Niyí kpá 'yí ngidri e, iliní eyé méngí moko wá. Ambá ledre eyé yí ené lá duý anu.

¹³ Máowó go kídí, ledre bì mongú 'yí née uku gi royé 'yí ga bì 'bí Kuréto ní, ni ma'díi. Gi zí kényí née ní, idí ési siliyí komoyé, idíní ótoómo ledre cayí ga gére née mbá 'dá'ba, zíye ɳgúṇgu duý mbigí ledre bì 'bí Yésu ní.

¹⁴ Ndání óto sómú ledre eyé ndísi úwú ledre gi tara Yúda ga gére née wá, gi zía oyóní sogoyé go zí mbigí 'dodo ledre bì 'bí Yésu ní.

¹⁵ 'Yí ga bì ngárá ndaní 'yí lúyú ledre e wá ní, bisinyí ledre kí bisinyí eyí ndaá 'bí ené lolú zíye wá. 'Yí máa yée ga bì ɳguṇguní ledre Yésu káa do Ngére eyé wá ní, menginí eyé eyí ga bì bi ndísi éme ro Lomo gi zíye miéme ní kú wá. Simi doyé ní yí ené lá riј káa, owoní eyé dongará bilámá ledre kí bisinyí a wá, gi zía míméngí ledre eyé ní yí ené go bisinyíne.

¹⁶ 'Yí ranga máa ga gére née ndísińí úku ledre ya yée niyí go mbigí 'yí ga bì 'bí Lomo ní, i'i, míméngí ledre eyé ní yí ené kpí gi zí ledre ga bì ukuní yée ní. Niyí nda yí eyé 'yí sógó 'yí e kíngaya. Eréní eyé ngiri lorú 'bí Lomo kpá wá. Gi zí kényí née ní, utúasání eyé méngí bilámá ledre wá.

2

Bilámá 'dodo ledre emene zí 'yí ga bì 'bí Kírésito ní

¹ Títo máúku zíyi, káa zí bì ówoyéme 'bí eyí ledre gi ro Ngére Yésu go bú ní, idí ndísi 'dodo zí 'yí e duý ledre bì utúasá miútúásá bì 'bí Ngére Yésu ma'dáa ní.

² Idí úku ledre zí mingburoko ya'dá e, idíní ndísi 'dí'bióyó royé gi simi bicayi ledre e za mbá 'dá'ba. Zíye ndísiyé méngí duý ledre ga bì utúasání miútúásá ní. Kpá kí 'búó'bú royé mi'búó'bú, gi ro zíye idíye 'yí óto 'bú 'yí e za mbá. Do idíye kpá 'yí útusimiyé kíngaya simi ledre e za mbá.

³ Gi ro mingburoko kará e kpá kenée, idí úku ledre zíye idíní ndísi méngí duý míméngí ledre máa yée ga bì niyí miútúásaye, tí toso míméngí ledre 'bí kará máa yée ga bì ɳguṇguní ledre Ngére Yésu go ní. Ndání idí 'yí tara sinyí zí lafúye, zíye idíye 'yí ndísi éwé le'yí kíngaya wá. Idíní idí 'yí 'dodo bilámá ledre e zí lafúye, gi ro zí lafúye maáge idíye kpá 'yí méngí bilámá ledre e.

4 Mingburoko kará e idíní 'dódo bílámá ledre zí owúkará e, gi ro zí owúkará maáge ndísiyé óto 'bú ya'dá 'bí eyé e, do ndísiyé kí lúrú bi kací owú 'bí eyé e bílámáne.

5 Zíye ndísiyé kí 'bú'o'bú royé mi'bú'o'bú simi ledre e za mbá, do ídíye mbigí 'yí ga bi 'bí Lomo ní. Zíye ídíye kará 'yí úwú kúrú ya'dá 'bí eyé e gi ro zí 'yí e lúrútóko bílámá ndísi gi zíye. Kenée, utúasání óto 'yí e zíye ndísiyé úku sínyi ledre gi do bi 'Buzé Lomo wá.

6 Ídí 'dódo ledre zí owú ya'dá e kpá kenée. Mindísiyé kí míméngi ledre eyé e za mbá, idí ídí bílámáne.

7 Kuru'buyí idí ídí zíye mongú sáká éyí. Zíye lúrútóko bílámá míméngi ledre gi royí, gi ro zíye ndísiyé méngi lódú a.

8 Simi bi áyí ndísi 'dódo ledre 'bí Lomo zí 'yí e ní, idí 'dódo zaá mbigí ledre, káa bi 'yí e niyí lúrú'dófú bi gi doyí zíye ndísiyé úkucáyi ledre gi do biyí ke.

9 Idí kpá 'dódo ledre zí owúkulú e. Idíní ndísi méngi kényi duú kací kúrú mingburoko 'yí eyé e, gi ro zí mingburoko 'yí eyé maáge ídíye kí rokinyi gi zíye. Ndaní ndísi kí tarakafa zí mingburoko 'yí eyé e wá.

10 Ndaní kpá ndísi kí 'dí'biúgu éyí e kací mìnbguroko 'yí eyé maáge wá. Idíní idí bílámá 'yí e zí mingburoko 'yí eyé e ówo a mbá, gi ro zí 'yí e óto úndru ledre ga bi ndísi 'dódo yée gi ro 'Buzé Lomo bi 'Yí yómo zée ní.

11 Gi zíá Lomo ma'dáa mengi bílámá ledre go zí 'yí e za mbá, zíá kásáogú bikérití Owú 'bí ené óguné yómo 'yí e za mbá.

12 Bílámá ledre bi Lomo mengi néé ofu go. Ili zíze ótoómó ledre máa yée ga bi 'yí ga iliní ledre 'bí Lomo wá ndísiní méngi yée ní za mbá 'dá'ba, zíze ndísiyé méngi duú ledre ga bi utúasání miútúásá ní, gi ro zíze ídíze mbigí 'yí ga bi 'bí Lomo ma'dáa.

13 Ndísiyé go óto komozé gi ro sindí kadra 'bí bílámá ledre bi ni ógu méngi roné zíze, bi ni mindá'baogú Lomo ezé bi kí mongú roko'buné, kí Kírésito Yésu 'Yí yómo zée.

14 Yésu ma'dáa i'bí koo roné do úyuné néé nda gbékpí wá, gi ro yómo zée gi simi umbu bi koo azé úyu a ze gi zí lúyú ledre ezé e ní. Yomo zée gi ro zíze ídíze duú mbigí 'yí ené e, 'yí méngi bílámá ledre e.

15 Títo, ga gére néé za mbá ledre ga bi málli idí 'dódo yée zí 'yí e ní. Idí 'dódo yée do bílámá misi'diné gi ro zí 'yí e lúrú roko'bú moko ma'dáa gi royí káa bi niyí lúrú'dófú bi gi doyí ke.

3

Bílámá míméngi ledre emene

1 Títo, idí úku ledre zí 'yí ga bi 'bí Kírésito íri ní, idíní óto úndru 'yí ga bi simi akúma, niyí kí roko'bú 'bí lúrú bi kací kángá do siliye ní. Idíní ndísi kíye bílámáne kí mimbé'deyé kí'e'do. 'Yí ga bi 'bí Kírésito ní, idíní fú lá ndísi méngi bílámá ledre e kací kadra za mbá.

2 Ndaní ndísi kí úku sínyi ledre zí 'yí e wá. Idíní ndísi méngi zí 'yí e za mbá bílámá ledre e, zíye ndísiyé 'bú'o'bú royé zí 'yí e kpá mbá mi'bú'o'bú, zí míméngi ledre eyé e ídíye bílámáne do komo 'yí e za mbá.

3 Koo 'desí, simi bi koo ngará ɳguŋuzé aka ledre Yésu káa do ngére ezé wá ní, ndazé ezé koo 'yí komokenzi e wá, ndísiyé koo káala ledre 'bí Lomo mikkáala, zíze ndísiyé kpá méngi ledre ga bi Lomo ndaá kí rokinyi gi royé wá ní. Mongú ledre ezé yí ené koo lá duú méngi bisinyí ledre e kí ndísi óto bisinyí mimbé'dezé ro lafúze e. Gi zí bisinyí ledre ga bi ndísiyé méngi yée ní, zí 'yí e ndísiyé sógó zée misogó. Simi bi lurúzé kenée ní, zíze kpá ndísiyé sógó yée.

4 Abú kenée ndotó, sìmì ledre ga gére née mbá, zí 'búze kpá fú ídine do 'Buzé Lomo 'Yì yómò 'yì e kíngaya zía méngì bilámá ledre zíze, zía yómò zée.

5 Yomò zée née, ndaá 'bì ené gi zía bì ya kídí mengizé bilámá ledre ní wá, yì ené gi zí bilámá mìmbé'dea bì rozé ní, zía lúguójó lúyú ledre ezé sìmì roko'bü 'bì 'Dówúne, gi ro zíze ídize duú zíne, mbigí 'yì ené e.

6 Lomo kasaogü 'Dówúne zía ndísiñé sìmizé gi zí bilámá ledre bi Kírésito Yésu 'Yì yómò zée mengi zíze, zía úyuné gi rozé ní,

7 gi ro zíze ídize owú ga bì 'bì Lomo ní, zíze ídize do bi kí'e'do kí 'Buzé Lomo ma'dáa sìmì trídrí bì za fí ndísiżé óto komozé gi roa ní.

8 Títo, ga gére née za mbá mbigí ledre e, idíní idí zíyi kí ledreyé owóowó. Sìmì bì áyí go ndísi 'dódo ledre zí 'yì ga bì ńguñguní ledre 'bì Lomo go ní, ledre ga bì za mbá máúku yée zíyi ní, idí kpá fú ndísi úkutátá yée zí 'yì e gi ro zíye óto sómú ledre eyé mbá ndísi méngì bilámá ledre e. Bilámá ledre ga gére née ní óto yée zíye ídye mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní.

9 Tú'dú ngítí géyi 'yì e niyí bo ambá ódro eyé yì ené duú 'bì kangú gi ro ledre ga bì 'bì ndíkiogü 'yì e do sogo kángá ona, zíye ndísiyé kí ófúye gi ro lorü bì kóo Lomo i'bíogü zí Músa éké a ní. Máúku zíyi Títo, ndá ólú dongará bicayi 'yì ga gére née zíse ndísişé méngì bicayi kangú kíye wá, gi zía ledre ga bì ndísiñí úku yée née ndaní eyé ledre ga bì niyí sáká 'yì e ní wá.

10 'Yì ga bì ndísi 'dódo ledre zíye íri née, togú ngítí 'yì gi dongaráye ili 'dí'biogü ledre 'bì ífi dongará 'yì e yá, idí ési sílìyi komoa, ndaá méngì kíye kenée wá. Togú uwú wá, idí kpá ési ándá sílìyi komoa. Gi do kací a née togú uwú kpá fú wá, idí 'dí'bioyó sómú ledre eyí gi roa zíyi ndísi eyí.

11 Idí ówo a kídí, togú 'yì ní go

kenée ukuní ledre zía má, ní yì ené go 'yì bì sómú ledre ené sinyí go misinyí ní. 'Yì e niyí ówo wo mbá kídí, 'yì née ndaá cóngó 'yì wá, míméngì ledre ené eme ené e ngú.

Odu lorü zí Títo

12 Ba ngítí ledre zíyi Títo, máíli idí aka ngásáogü zíma yáa 'diya. 'Dá'dá zíyi kí ńnyiyí gíri, mááyí aka kása ngúru 'yì gi dongará Aratéma e kí Takíka, zía ndéré ndísiñé méngì moko do bi kacíyi íri, gi ro zíyi óguyí. Ndá lú'bú wá, sìmì bì ngúru 'yì gi dongará 'yì ga gére née ogü go íri ní, idí geré ńnyi ógu, áyí ógu ndiki máá sìmì gara Níkopólí yáa. Idí ógu 'dá'dá gi zí yana ndumu. Gi zía, kí ndumu ba máíli ndísi bi sìmì Níkopólí ore mágámá wá.

13 Káa zí bì ówo bú togú 'yì ili ndéré do ngítí bi, ili tí sáká éyí ní, ní bilámáne idí sáká mongú 'yì, Zená e kí Apólo kí éyí ga bì iliní yée ní, gi zí 'do'dó kí ndiki yée do misi'di ke.

14 Idí úku ledre zí 'yì ezé ga bì 'bì Kírésito sìmì Kuréto íri ní, ndaní 'dó'dó kí méngì bilámá ledre wá. Idíní ndísi méngì bilámá ledre kací kadra za mbá, zí 'yì ga bì iliní sáká éyí ní.

15 'Yì ga bì yáa ní, i'bíní mandá zíse íri za mbá. Máí'bí kpá mandá zíse kí 'yì ga bì íri ní mbá.

Lomo idí idí kíse kíye za mbá.

Wáraga bi Páwulo eké zí Felemúna ní **Ledre gi ro búku bi Felemúna ní**

'Yímikásá Páwulo eké ledre ba zí Felemúna ngúru 'yí 'bi Kírésito bi kí tú'dú éyi e zíne ní. Ngúru 'yí 'bi moko 'bi Felemúna ma'dáa írija Onésimo ngasáoyó koo roné gi do bi moko. Nda gi do kací a née zía ngúngu ledre Kírésito, zía ndísiéné sáká Páwulo kíngaya simi bi otoní Páwulo simi siginí ní. Née ní, zí Páwulo eké ledre ba kása Onésimo kíe zí Felemúna, ndú'yú Felemúna idí ótoómo ledre zí Onésimo abú lorú 'bi Róma uku kídi owúkulu' bi ngasá go gi do bi moko ní mongú 'yí ené idí úfu wo 'dá'ba. Páwulo ya Felemúna idí 'dí'bi Onésimo simi sumu tí káa zí 'yí bi 'dí'bi mbigí lúnduné ní.

Wáraga bi Páwulo eké zí Felemúna ní

¹ Áko Felemúna lúndu 'bi ené e, máa Páwulo bi otoní máa simi siginí gi zía bi mánđisi 'dodo ledre 'bi Kírésito Yésu zí 'yí e ní.

Máéké ledre ba máa zíyi Felemúna, azé kí lúnduzé Timatiyo bi ni kpá eze 'yí mokozé ní.

² Ledre bi ekézé ba ndaá kpá lá duú zíyi ngúcuyí wá, kpá zí Afíya bi ni zíze káa zí mbigí lémizé ní, kpá zí Arakípo bi ndísiéné méngi moko 'bi Ngére Yésu ndro kéye ní.

³ 'Buzé Lomo kí Kírésito Yésu Ngére ezé idíni lúrú bi kacise gi do bi zíse ndísiisé bilámáse.

Páwulo i'bí mbófo éyí zí Lomo gi ro Felemúna

⁴ Felemúna, kací kadra za mbá, íriyí 'decj gi taramá wá. Kí'dí bi máayí go íni ini zí 'Buzé Lomo ní,

mánđisi fú lá óto yíi kó'dú a, idí ndísi lúrú bi kaciyí.

⁵ Ndaá gbékpíe wá, gi zía, máuwú ledre bilámá ledre ga bi ndísi méngi yée zí 'yí e ní go mbá. Tú'dú 'yí e ndísiéní go úku ledreyí zíma kídi, ngúngu ledre Ngére Yésu go cù kí simiyí, zí 'bú 'yí e kpá idíne doyi kíngaya.

⁶ Mánđisi íni ini zí Lomo, idí sáká yíi, gi ro zíyi ndísiyí méngi bilámá ledre zí 'yí e nda za kíngaya rómoné miromo, gi do bi zíye ndísiyé mbófo Kírésito.

⁷ 'Bú 'yí e bi óto doyi kíngaya née, oto máa go zíma idíma kí mongú rokinyi. Gi zía óto 'yí ga bi 'bi Kírésito ní go zíye ngúngu ledrea nda za kíngaya.

Páwulo ngungú roné gi ro Onésimo

⁸ Gi zí kéyi née ní, zíma ngúngú romá zíyi kí roko'bú bi Kírésito i'bí zíma ní, idí méngitátá bilámá ledre née kenée ndéré kíe 'dá'dá kíngaya.

⁹ Káa zí bi máayí 'yímikásá 'bi Yésu ní, máayí koo úku ledre née zíyi kenée za kí roko'bú bi 'bi moko ní, 'ti, utúasá zíma i'bí lorú zíyi kenée wá, gi zíma máowó bú, óto 'bú lafuyí e, 'yí ga bi 'bi Kírésito ní go doyi, máayí lá ndú'yú yíi gi ro zíyi méngi ledre ma'dáa.

¹⁰ Mángúngú romá zíyi, gi ro Onésimo. Simi bi máayí simi siginí yáa ní, mánđisi 'dodo ledre gi ro Ngére Yésu zí. Bi ba ní, ngúngu ledre Yésu go káa do Ngére ené. Gi zí kéyi née ní, ni zíma go owú 'bi amá simi moko 'bi Ngére Yésu.

¹¹ Togú míméngi ledre 'bi Onésimo ndaá koo zíyi bilámáne wá, káa zí bi ngúngu nda ledre 'bi Lomo go ní, idí nda kpá ówo a kídi, ni nda idí go 'yí méngi yéme ledre zíze kéyi gbrengará.

¹² Abú 'búa ni domá kíngaya ndaá koo miútúásáne zíma ndéréoyó roné gi cigíma wá yá, málurú kenée,

máyá í'i, utúasá miútúásá zíma kása wo zíyi íri.

13 Ni kóo idí bilámáne zí Onésimo ndisíné zíma yáa kí sáká máa do bi kaciyí káa zí bi máayí aka fú simi siginí gi zí bilámá ledre 'bi Ngére Yésu bi mándisi 'dodo a zí 'yi e ní.

14 I'i, máili méngi keyí kenée wá, káa bi ni nda idí káa zí éyí bi mágága yíj migága gi ro méngi bilámá ledre zíma ní ke, 'búo togú ledre bi ngúngu go yíj ní.

15 Ambí owone, ngiti géyi yá, Lomo yeme kóo ne kenée kídí, Onésimo idí aka kóo inyí gi cigiyí cíku'dée, simi bi ni ndá'baogú ní, zíse ndisise kéne bilámáne za fí.

16 Tónóne cakaba ndéréne 'dá'dá, ndá lolú lúru Onésimo ma'dáa zíyi fú káa do owúkúlú wá, idí nda idí zíyi cé káa zí lúnduyí owú 'bi 'buýí ní, gi zíia ŋungu ledre Ngére Yésu go.

17 Felemúna, káa zí bi 'dí'bi máa simi sumu káa do bilámá eze 'yi mokoyí ní, mándú'yú yíj, idí mu 'dí'bilúgu Onésimo zíyi simi sumu káa do bilámá eze 'yi mokoyí.

18 Togú Onésimo ma'dáa mengi kóo bisinyí ledre zíyi, togú 'dí'bi kóo mbú késí gi zíyi, i'bílugu wá yá, idí úku ledre a zíma gi ro zíma i'bílugu a zíyi.

19 Máuku zíyi ma'díi, togú éyí ni bo Onésimo 'dí'bi gi zíyi i'bílugu wá, idí úku a zíma máayí i'bílugu a zíyi. Kpá káa zí bilámá ledre kóo máméngi, zíma 'dodo ledre 'bi Ngére Yésu zíyi ní, éyí bi méngilúgu zíma kací a ní ndaá.

20 Lúndu 'bi ené e, káa zí bi azé kíyi 'yi lódú kací Kírésito Yésu Ngére ezé ní, idí mu 'dí'bilúgu Onésimo zíyi, gi ro zíma idíma kí rokinyi.

21 Abú mánđú'yú yíj mindú'yú wá, máówo bú kídí, áyí tí méngi ledre néé zíma kenée.

22 Idí óto komoyí kacíma, máayí yáa kí misómú ledre togú Lomo likpí

misi'di zíma, zíye 'dí'biogú máa gi simi siginí yá, máayí ogú zíyi íri.

*Mandá gi zí tú'dú 'yi e zí
Felemúna*

23 Epáfura ezemá bi azé kéne simi siginí yáa gi zíia bi ndisí kpá 'dodo ledre 'bi Kírésito Yésu zí 'yi e ní, i'bí mandá zíse íri za mbá kingaya.

24 Máríko e kí Arisitáka e kí Démasi e kí Lúka e bi ndisíní sáká máa kí moko 'bi Kírésito yáa ní, i'bíní kpá mandá zíse íri za mbá.

25 Kírésito Yésu Ngére ezé idí i'bí úndru zíse íri za mbá, gi ro zíse ndisise bilámáne.

Wáraga zí 'yị ga bì Ébere ní Ledre gi ro búku bì Ébere ní

'Yị bì eké búku bì Ébere ba 'yị ówo a ndaá. Tí lá ní miówoné bílámáne ngítí manda 'bì 'yị ga bì 'bì Kírésito ní, simi sindí kadra máa née ni kí roko'bụ zíne simi kanísa eké ledre née ne zí 'yị ga bì simi kanísa ní. Née sindí kadra bì kóo Páwulo ndísi éké ledre e kí kasa yée simi kanísa e ní. 'Yị née eké búku ba zí ngítí géyi Yúda ga bì ńguṇguní ledre Kírésito go, ngítí géyi 'yị e niyí go ndísi londo yée gi ro zíye ótoómo ledre Yésu bì ńguṇguní ní.

Búku ba uku ledre kíngaya zí 'yị ga bì ńguṇguní ledre Yésu go ní kídí Yésu ní 'yị bì kí ledrené owóowó zí 'yị ga bì ńguṇguní ledre ené go ní. Uku kpá kídí Yésu ni Owú 'bì Lomo, roko'bụ ené romo do roko'bụ maláyika ga bì Yúda e ndísińí ńguṇgu ledreyé ní. Roko'bụ Yésu romo do roko'bụ nébì ga kóo 'desí ní, romo kpá do roko'bụ Músá bì i'bíogu lorù ga bì 'bì Lomo zí Yúda e ní. Uku kpá kídí ledre Yésu owó romo do 'yị 'dáná éyì ga bì 'bì Yúda e ní mbá gi zíia luyú ené ledre kú wá, zíia i'bí roné káa do mbigí éyì 'dáná gi ro luyú ledre 'bì 'yíma'dí e za mbá kí'dí kérí za fí.

Búku ba uku odu ledre kídí mingburoko bulúndu Yúda ga kóo 'desí bì ledre gi royé ní miékéné simi kurú lorù 'bì Lomo ní, ótoní kóo Lomo zíia idíne kí rokinyi gi zíia bì ńguṇguní ledre ené ní. Kídí 'yị ga bì 'bì Kírésito ní idíní kpá fú ndísińí ńguṇgu ledre 'bì Lomo ndaní ótoómo lígi ledre ga bì Yésu mengi

yée ní kí yée ga bì ndísi 'dódo a ní wá.

Owú 'bì Lomo ogu ódro zíze

¹ Simi sindí kadra ga kóo 'desí ní, 'Buzé Lomo ndísi kóo úkuí'bí ledre ené zí 'yị kasa ené ga bì nébì e ní, zíye ndísińí ńguṇgu ledreyé kíngáne a zí bulúnduzé e do ríki tú'dú misi'di e mìngúngúcuá.

² Bì nda simi sindí kadra máa 'bì ezé ba ní, kasaogu nda go za cù mbigí Owú 'bì ené 'dódo yéme née zíze. Otooguní kóo ere kí do sogo kángá kí éyì e za mbá kéne. Gi zí kéké née, zíia i'bí roko'bụ ledre e za mbá zí Owú 'bì ené máa née.

³ Owú máa née ní za nyé káa zí 'Buné Lomo ní. 'Dodo mongú roko'bụ 'Buné go kí míméngi ledre ené e za mbá. Éyì e za mbá niyí sí roko'bụ ené. Simi bì uyu, zíia 'dí'biyóyó luyú ledre ezé 'bì 'yíma'dí e ní, zí 'Bu a 'dí'bilúgu wo komo ere zíye ndísińí ńguṇgu ledreyé kíngáne a zí bulúnduzé e do ríki tú'dú misi'di e mìngúngúcuá.

⁴ Owú máa née ní go kí ledrené owóowó rómo do 'bì maláyika e, gi zíia Lomo i'bí roko'bụ ledre e go za mbá zíia. Gi zí kéké née zí ırıja ówú rómoné gi do 'bì maláyika e za mbá.

Owú 'bì Lomo romo do maláyika e

⁵ Maláyika be 'di Lomo uku ledre go zíia kídí,

"Ayí Owú 'bì amá,
karaba máayí go 'Buyí'?
Togú mbú maláyika máa wo be 'di bì uku ledre zíia kídí,
"Máayí 'Buyí,
ayí Owú 'bì amá"?

⁶ Simi bì kóo Lomo kasaogu owú 'bì ené née do sogo kángá ní, zí Lomo ma'dáa kóo úku ledre kídí,
"Máili maláyika e mbá idíní óto úndru owú 'bì amá née káa zí
bì ndísińí ńguṇgu ledreyé kíngáne a zí bulúnduzé e do ríki tú'dú misi'di e mìngúngúcuá."

⁷ Zí Lomo kpá úku ngítí ledre kídí,

"Máayí kí roko'bú zíma óyóló'bó maláyika e kíe, zíye ndísi ilíye káa zí sili ilí není.
 Togú kenée wá, zíma óyóló'bó yée, zíye ndísi ndícíye káa zí pho'dú ndicí není."

8 Zíá kpá úku ledre zí Owú 'bí ené néé kídí,
 "Áyí Lomo, áyí idí Ngére za fí.
 Úndru 'bí roko'bú bí máí'bí zíyi née, áyí ndísi méngi kíe tí fú ledre ga bí miútúásáye ní.

9 Gi zíá bí íli bísinyí ledre wá, íli ndísi méngi duú ledre ga bí ndísiní óto maa zíma idíma kí rokinyí ní,
 maa 'Buyí bí Lomo ní, móoto yíj go zí ledreyí idíne owóowó rómo do 'bí 'yí e mbá gi ro zíyi idíyí kí rokinyí."

10 Lomo uku koo ledre gi ro Owú 'bí ené simi miéké kúrú Lomo kídí,
 "Éyí ga bí za mbá ba, Ngére, ótoogu yée yíj.
 Ere kí do sogo kángá niyí kací siliyi.

11 Síndí kadra ní ógu zí éyí ga gére néé úkúye mbá,
 gi zíá niyí káa zí bongó e ní, zíyi idíákayí duú yíj gi zíá áyí yí eyí trídrí za fí.

12 Ma'díi, éyí ga gére néé niyí lélí káa zí nzenze bongó ga bí ucúoyóní yée 'dá'ba ní,
 áyí idíáká duú yíj
 gi zíá áyí yí eyí trídríyí za fí."

13 Lomo uku ledre zí maláyika be 'di kídí,
 "Ndísi do sili'ma 'bí anú ona,
 gi simi síndí kadra bí Máayí óto ezeokói e mbá
 sí síndiyí káa zí owú gbá'dá bí ndísi óto síndiyí doa ní."

14 Maláyika niyí 'bí eyé 'yí kasa 'bí Lomo. Lomo ndísi kasa yée zíye ndréye kí sáka 'yí ga bí ngunguní Kírésito go niyí go nzíiyié gi ro trídrí bí za fí ní.

1:7 1:7 Ke'bí 'bí Dawídi e 104:4   **1:9 1:9** Ke'bí 'bí Dawídi e 45:6-7   **1:12 1:12** Ke'bí 'bí Dawídi e 102:25-27   **1:13 1:13** Ke'bí 'bí Dawídi e 110:1

2

Lomo yeme ledre goó gi rozé

1 Owú 'bí Babá e, káa zí bí Lomo yeme ledre go gi rozé kenée ní, idízé 'dí'bi sili'ze sokó ro ledre 'bí Lomo bí 'dodoní zíze ní gi ro zí cíyí a idíne simizé ngíri káa bí azé lúyú ledre ke.

2 Gi zíá lorú bí koo Lomo kasa maláyika ené e ógu 'dodo a, zí bulunduzé ga bí koo 'desí ní, ní lorú bí kí ledrené owóowó ní, Lomo ili ené do ndítí 'dofú 'yí doa wá. 'Yí ga bí koo ndítí 'dofuní do lorú néé ní, Lomo 'do'do koo yée go.

3 Mááku zíse, ledre bí Ngére Yésu ogu 'dodo a gi ro trídrí ní, owó romo do lorú bí koo maláyika e 'dodoní zí Músa éké a ní. 'Yí ga bí koo uwúní Ngére Yésu kí 'dodo ledre néé gi zíze 'dá'dá ní, owoní koo go kídí ní ma'díi zíye 'dódotátá a zíze. Sómúsé togú ngunguzé ledre néé zíze 'dí'bi sili'ze ro a sokó wá ní, azé ómo?

4 Idízé ówo a kídí mingburoko ledre ga bí Lomo mengi yée kí roko'búyé, nda kpá kí 'Dówú Lomo bí kasa zíá ndísiné kí sáka 'yí e ní 'dodo go kídí ledre ga bí 'dodoní yée gi ro Yésu ní, niyí za mbá ma'díi ledre e.

Yésu oyólo'bó roné káa do 'yíma'dí

5 Mááku zíse, simi bí karanée Lomo ní óyóló'bó do sogo kángá ba, zí ledre ga bí simi a idíye mbá mikkandayé ní, maláyika e utúasání eyé idíye 'yí ga bí niyí lúrú bi kací a ye ní wá.

6 Ní miékéne simi miéké kúrú Lomo kídí,
 "Áko Lomo, 'yíma'dí 'be kpá éyí kí ledrené owóowó
 zíyi ndísiyí sómú ledre a kí mimbé'deyí mbá kí ndísi lúrú bi kací a ní?"

7 Ótoómo koo wo zíá idíne sí roko'bú 'bí maláyika e kí owú síndí kadra cíku'dée.

Nda gi 'dá'ba zíyi í'bí roko'bú
zía, zía nda ídine kí ledrené
owóowó,
8 do óto éyí e goó za mbá sí
sindia."

Mioto a bì Ngére do éyí e mbá, nì go
kenée ma'díi, abú luruzé aka ledre
máa née kí méngi roné kenée wá
ndotó.

9 Owozé bú kídí Lomo oto koo Yésu
zía ídine káa zí éyí bì maláyika e
niyí kí roko'bú doa kí owú sindí
kadra cíku'dée ndotó. Simi bì uyu
zía úrúne gi simi umbu ní, zí Lomo
í'bí roko'bú ledre e za mbá zía. Gi
zí bilámá mimbé'de Lomo bì ro
'yima'dí e za mbá ní, zía yéme ledre
kídí Yésu idí uyu ne do bi kacíye.

10 Gi zía bì Lomo otoogu éyí e za
mbá ne ní, zía yéme ledre zí Yésu
úyuné gi ro 'yima'dí e za mbá gi do
bì zíye ndá'baoguyé zí Lomo. Gi zí
kéyi née zía ídine zí Lomo kí ledrené
owóowó.

11 'Yí ga bì za mbá Yésu uyu gi royé
ní, niyí go mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo
ní, ndaní lolu 'yí lúyú ledre e wá.
Née sí ledre bì dokuwu mengi Yésu
ma'dáa kí ndísi ndólo yée lúnduné e
kí léminé e gi zía wá ní.

12 Zía úku ledre kídí,
"Babá, máayí ndísi kófó iringí don-
gará lúndumá kí léminá ga
gére ní.

Zíma kpá ndísimá kí mbófo yí
dongará tú'dú 'yí e."
13 Ni kpá miékéne do ngíti bi simi
miéké kúrú Lomo, Yésu uku ledre
kídí,
"Máayí óto mimbé'demá duú ro
Lomo."

Zía kpá úku ngíti ledre kídí,
"Zee kí lúndumá e kí léminá ga bì
í'bí yée zíma ba, azé go do
komoyí."

14 Káa zí bì owú ga bì 'bì Lomo
née niyí 'yima'dí e ní, zí Yésu óguné

do sogo kángá ídine káa do 'yima'dí
káa zí yée ní. Mengi kenée gi
ro togú née uyu go yá, zíne rómo
komo ngére 'bì bicayi lomo e bì ní
kí roko'buné do umbu ní.

15 Mengi kenée gi ro zí owú ga
bì 'bì Lomo ní ówo a mbá kídí née
romo komo umbu go káa bì niyí
ndísi éré ngirí umbu ke.

16 Owoyemezé go bilámáne kídí
Yésu ogu ené koo gi ro sáká
maláyika e wá, ogu yí ené gi ro
sáká zée 'yima'dí ga bì bulündu
Abarayáma ní.

17 Gi zí kéyi née ní, utúasá
miútúásá zí Yésu ídine cé káa zí
lúnduné e kí léminé e ní, gi zía i'bí
roné go mbá kí mimbé'dené kí'e'do
ídine ne mongú 'yí 'dáná éyí* ezé do
komo Lomo gi ro zí Lomo 'dí'biyó
lúyú ledre ezé e gi zía.

18 Abú Satána uzu koo wo zía
'dó'dóné yá, romo koo komo Satána
ma'dáa go. Ní cakaba go ndísi sáká
'yí ga bì ングунí ledre ené go ní
simi bì Satána ní go ndísi úzu yée
ní.

3

Ledre Yésu owó romo do ledre Músa

1 Owú 'bì Babá e, káa zí bì Lomo
ndolo sée go ndásé lolu, 'yí lúyú
ledre e wá, azé kése go kí'e'do simi
Lomo ní, idízé óto komozé kése
kingaya ro Yésu bì 'yimikása kpá
mongú 'yí 'dáná éyí e ní.

2 Kací kadra mbá, Yésu ndísi
méngi duú éyí ga bì Lomo kasaogu
wo gi royé ní kí mimbé'dené mbá
kí'e'do, cé káa zí bì koo Músa
ndísi méngi moko 'bì Lomo kpá kí
mimbé'dené mbá kí'e'do ní.

3 Abú kenée ndotó, Lomo oto Yésu
go zí ledrea ídine owóowó rómo do
ledre Músa. Líli ledre née ní káa zí,

2:8 2:8 Ke'bì 'bì Dawídi e 8:4-6   **2:12 2:12** Ke'bì 'bì Dawídi e 22:22   **2:13 2:13** Isáya 8:17   **2:13**

2:13 Isáya 8:18   * **2:17 2:17** Mongú 'yí 'dáná éyí: Mongú 'yí 'dáná éyí romo do manda 'bì 'yí 'dáná
éyí e zí Lomo. Ndísi lengbe ólu duú ne simi 'dící bì Mongú Bi 'bì Lomo simi 'Dící 'bì Lomo ní gi ro
'dáná éyí zí Lomo kí'di kérí simi simibi kí'e'do. Ndísi 'dí'bi sáma bangá bì ongoonzóní gi ro 'dáná a
zí Lomo ní ólu kí'e 'dící íri gi ro zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bì 'yima'dí e.

togú 'yì ụbú bìlámá 'dící ené yá, 'yì e niyí mbófo wo rómo do 'dící bì ụbú néé.

⁴ 'Dící e za mbá 'yíma'dí e ndísiní ụbú yée ye, tí lá Lomo otoogu éyí e za mbá ne.

⁵ Mýsa ndísí koo méngi moko bi Lomo i'bí zíga gi ro 'yì ené ga bi 'bì Lomo ní kí mimbé'dené kíé'do. Zíga koo kpá ndísiné úku 'dódo ledre zí 'yì máa ga gére néé kídí, karanée Lomo ní méngi bìlámá ledre zíye.

⁶ Yésu ndaá 'bì ené lá 'yì méngi moko zí Lomo wá, ní 'bì ené za cù mbigí Owú 'bì Lomo kpá Ngére 'bì 'yì ga bi 'bì Lomo ní. Togú otoozé komozé kpá fú ngbúó roa, bìlámá ledre bi ndísizé óto komozé gi roa ní, ní karanée méngi yée zíze.

⁷ Née sì ledre bi 'Dówú Lomo uku ledre gi zíga kídí, "Tónóne karaba ndéréné 'dá'dá,

    togú Lomo odro go zíse yá,

⁸ ndásé ési 'dútú mbílise 'du'dorú

káa zí bi koo bulúndusé e oyóní sogoyé zí Lomo,

    sími sindí kadra bi koo 'bì úzu éyí sími súwú ní wá.

⁹ Bulúndusé e uzuní máa sími súwú íri

    kí símibi cí gbre abú owoní tí ledre ga bi mánidisí méngi yée ní bú.

¹⁰ Née sì ledre bi koo zí mimbé'demá ésiné royé,

    zíma koo úku ledre zíye máyá, 'Ndísiní 'dútú mbílise kí úwú ledre ga bi mánidisí úku yée zíye ní.'

¹¹ Gi zí mimbé'demá bi esí royé ní, zíma koo móocú éyí máyá,

    'Bìlámá bi bi koo máyémeomo gi ro zíye ógu 'dówúroyé doa ní wá ní 'be náambi e? Kpá tí fú bulúnduzé ga bi koo oyóní sogoyé zí Lomo zíye úuyué cíkí sími súwú íri ní.

¹² Máuku zíse owú 'bì Babá e, komosé idí ídí rosé káa bi Satána ní londo ngítí 'yì gi dongaráze zíá ótoómo ledre 'bì Lomo zíá ndá'bané lúyú ledre.

¹³ Mé bi káa zí bi sindí kadra ní aka bo ba ní, idisé ndísí sáká lafúse e kí bìlámá sómú ledre káa bi niyí ótoómo ledre 'bì Lomo zíye ndá'bayé lúyú ledre ke.

¹⁴ Káa zí bi ụnguguzé ledre Kírésito Yésu go, azé kíye go kíé'do ní, idízé tóro kpá fú ngbúó kenée gi sími sindí kadra bi karanée Yésu ma'dáa ní i'bí trídri bi za fí zíze símia ní.

¹⁵ Miéké kúrú Lomo uku kídí, "Tónóne karaba ndéréné 'dá'dá, togú Lomo odro go zíse yá, ndásé ési 'dútú mbílise 'du'dorú káa zí bi koo bulúndusé e oyóní sogoyé zí Lomo ní wá."

¹⁶ 'Yì ga bi koo Lomo odro zíye, zíye 'dútú mbílise 'du'dorú, do óyo sogoyé zíga ní 'be koo náambi e? Kpá tí akpa bulúnduzé ga bi koo Mýsa olúogu kíye gi sími Ízibiti ní.

¹⁷ Sara 'yì ga bi koo mimbé'de Lomo esí roye kí símibi cí gbre ní nda yée wá? Née kpá tí yée ga bi koo oyóní sogoyé zí Lomo zíye úuyué cíkí sími súwú íri ní.

¹⁸ Sara yée ga bi Lomo lolóbú gi roye kídí née utúasá 'dí'biogu yée do bìlámá bi bi née yemeomo gi ro zíye ógu 'dówúroyé doa ní wá ní 'be náambi e? Kpá tí fú bulúnduzé ga bi koo oyóní sogoyé zí Lomo zíye úuyué cíkí sími súwú íri ní.

¹⁹ Owoyemezé go kídí oguní eyé koo 'be 'bì Lomo wá, gi zíga bi ụnguní eyé koo ledre ené e wá ní.

4

Bìlámá 'dówúro ni wo bi gi zí Lomo ní

¹ Bìlámá ledre bi Lomo yemeomo gi rozé kídí karanée, née ní i'bí 'dówúro zíye ní, ní aka fú lá bo do biné. Idízé tóro ngbúó káa bi ngúru 'yì gi dongaráze ní lúyú ledre, karanée zíga zángá 'dówúro máa née ke.

² Bìlámá ledre 'bì Lomo bi ukuní zíze karaba ní ní, ní kpá wo bi koo ukuní zí bulúnduzé ga bi kóna ní.

Iliní eyé kóo ɳgúŋgu ledre ma'dáa wá gi zía moko ndaá 'bi ené kóo sìmì a zíye wá.

³ Ni zíze karaba go bilámáne gi zía ɳguŋguzé bilámá ledre máa née go. Uku kóo ledre zí bulúnduzé ga bi kóo ɳguŋguní bilámá ledre máa née wá ní.

"Gi zía bi kóo mimbé'demá esí roye ní, zíma kóo móćú éyí mayá, 'Bilámá bi bi kóo mayémeómo gi ro zíye ógu 'dówúroyé doa ní, utúasání lolü ógu doa wá.'

Abú kenée ndotó, moko ené ụkú kóo go kú sìmì sindí kadra 'bi ótoógú do sogo káŋgá.

⁴ Ni miékéne sìmì miéké kúrú Lomo kídí, "Lomo 'dowú kóo roné gi sìmì moko bi kóo ndisi méngi a ní, sìmì sili inyi doa gbre (7)."

⁵ Ni kpá miékéne sìmì ngíti bi sìmì miéké kúrú Lomo kídí, "Bilámá bi bi kóo mayémeómo gi ro zíye ógu 'dówúroyé doa ní, utúasání lolü ógu doa wá."

⁶ Ni kpá fú miyémené kídí 'dówúro née ngíti geyi 'yi e niyí karanée ndíki a ye. Yée ga bi kóo ukuní bilámá ledre née zíye ngará iliní ɳgúŋgu a wá ní, Lomo utúasá i'bí 'dówúro née zíye wá.

⁷ Nda gi 'dá'ba gi do kací tú'dú sìmìbi zí Lomo úku ledre zí Dawídi káa zí bi kóo odro zí bulúnduzé ga kóo 'desí ní kídí,

"Karaba ndéréne 'dá'dá, togú Lomo odro go zíse yá, ndásé esí 'dútu mbilíse 'du'dorú kí uwú a wá."

⁸ Idí kóo Yósawa i'bí 'dówúro bi kóo Lomo uku ledre a née bo zí owú 'bi Isiréle ga kóo nderé kíye do bi bi kóo Lomo uku ledre a ní, káa bi Lomo uku andá ené lolü ledre ngíti sindí kadra 'bi 'dówúro wá.*

⁹ Ledre née 'dodo kídí, ngíti bilámá 'dówúro ni bo Lomo ni i'bí a zí 'yi ga bi ɳguŋguní ledre ené go ní.

4:3 4:3 Ke'bi 'bi Dawídi e 95:11   **4:4 4:4** Dosí éyí e 2:2   **4:5 4:5** Ke'bi 'bi Dawídi e 95:11   **4:7** Ke'bi 'bi Dawídi e 95:7-8   * **4:8 4:8** Yósawa: Yósawa nderéokpó nda ne kí Isiréle e gi do kací umbu Músa simì káŋgá bi kóo Lomo uku ledre a ní. Nda gi kací tú'dú sìmìbi gi do kací umbu Yósawa zí Dawídi nda idíne mongú ngére 'bi Isiréle e.

¹⁰ 'Yí máa yée ga bi Lomo ni i'bí 'dówúro née zíye ní, kúrú moko mengi lolü yée wá, cé káa zí bi kóo Lomo 'dowú roné simi bi kóo mengionzó moko 'bi ótoógú éyí e ní. ¹¹ Káa zí bi goó kenée ní, idízé tóro ngbúó gi ro zí Lomo i'bí 'dówúro née zíze káa bi azé zángá a káa zí bi kóo bulúnduzé ga kóna zangání ní.

¹² Owú 'bi Babá e, ledre 'bi Lomo ni kí roko'buné, zí idíne kpá afaáfa káa zí bikafu maku ní. Idí óngolóko simisé gberé zí ólú ndísiñé simi mimbé'desé, zí ówoónzó ledre ga bi íri kí sómú ledre esé e kpá mbá gi ro zí Lomo 'déciyéme ngbanga gi roa káa zí bi owoyeme ní.

¹³ Lomo owoofu ledre go, éyí bi kí'e'do káa azé útuásá ótoécí a yaá owo wá ní ndaá. Ledre e niyí zí Lomo mbá do nyará bi. Née 'yi bi karanée azé tóro kó'dú a kadra 'décí ngbanga ní.

Ndazé ótoómo kací Yésu wá

¹⁴ Káa zí bi ɳguŋguzé ledre Yésu Owú 'bi Lomo go, ni ne Mongú 'yi 'dáná éyí e, nda'balugu roné go zí 'Buzé Lomo komo ere ní, idízé tí fú 'dí'bi siliže roa ngbúó ndazé ótoómo kací a wá.

¹⁵ Mongú 'yi 'dáná éyí ezé née owoyeme ledre gi do bizé duý ne. Tí bi ngará ndaá 'yi lúyú ledre wá ní, zí ótoómo roné 'dó'dóne káa zí 'yi lúyú ledre ní sìmì lúyú ledre ezé e.

¹⁶ Ndazé éré ngíri wá, idízé ódó mimbé'dezé zíze ndéré ndísiżé sí sindí Lomo gi ro zí ienda idíri mimbé'dené rozé, gi do bi zí sáká zée karanée kí éyí ga bi ilizé yée ní.

5

Lomo yemeomo Yésu káa do mbigí 'yi 'dáná éyí

¹ Mongú 'yi 'dáná éyí, Lomo ndisi gélé wo ne gi tara mbotu 'bi Isiréle e

gi ro zia ndisiné íni ini zíne gi ro luyú ledre 'bi 'yi ené e kpá gi ro 'bi ené luyú ledre. Zia kpá ndisiné kí í'bí takpásilí kpá kí 'dáná eyí zí Lomo gi ro luyú eyé e mbá.

² Gi zia bi ni kpá 'yima'dí kí sómú ledre 'bi 'yima'dí e siminé ni, togú ili go 'dodo ledre 'bi Lomo zí 'yi ga bi luyúní go ní yá, zia ndisi ónzó mimbé'dené mióngzó ndoo.

³ Gi zí keyí née ní, zia ndisiné 'dáná eyí zí Lomo, idí ótoómo luyú ledre ené kpá kí luyú ledre 'bi 'yi e 'dá'ba.

⁴ 'Yima'dí utúasá óto roné kí roné káa do 'yi 'dáná eyí wá, Lomo ndisi gélé 'yi e gi ro moko káa zí wo née ne cé káa zí bi kóo gelé ngúru mongú 'yi kí iriné Aróna káa do 'yi 'dáná eyí ní.*

⁵ Ledre ni gi ro Kírésito kpá kenée, gelé ené roné kí roné gi ro idíne káa do mongú 'yi 'dáná eyí wá, Lomo gelé wo ne. Káa zí bi ukuní simi miéké kúrú Lomo kídi,

"Áyí Owú 'bi amá,
karaba máayí go 'Búyí."

⁶ Ni kpá miékéne do ngiti bi simi miéké kúrú Lomo, Lomo uku kídi,

"Áyí idí 'yi 'dáná eyí za fí,
káa zí Malekesédeke kóna ní."

⁷ Simi bi kóo Yésu ni aka do sogo kángá ona ní, ndisi kóo íni ini zí Lomo za cù kí iní komoné gi zia owo bú kídi Lomo ni duý ne 'yi 'dí'biyó umbu gi como 'yi. Gi zia bi kóo otoomo roné za mbá zí Lomo ní, zí Lomo úwú ini ené.

⁸ Abú Yésu ni ba za cù Owú 'bi Lomo ní, ndisi úwú kúrú Lomo zia ndisiné útusimíné kíngaya simi 'do'dó ga bi ndisi kí ndiki wo ní.

⁹ Gi zí keyí née zia útúásáne kací como Lomo káa do mbigí 'yi 'dáná eyí, kpá 'yi í'bí trídri bi za fí ní zí 'yi ga bi ndisiní óto úndrua ní.

¹⁰ Née sí ledre bi Lomo i'bí roko'bú zia, zia idíne mongú 'yi 'dáná eyí kí

ndisi ótoyéme ledre gi ro 'yima'dí e káa zí bi kóo Malekesédeke ndisi méngi a ní.

Idizé í'bí rozé gi ro ledre 'bi Lomo

¹¹ Owú 'bi Babá e, tú'dú ledre e niyí bo gi ro zíze 'dodo yée zíse, utúasání ólú simi dosé wá gi zia bi nyikiri dosé ni yí ené ndoo ní.

¹² Káa bi ásé idí ba kóo goó se 'yi 'dodo ledre 'bi Yésu zí ngiti géyi 'yi e. Simi ledre ga gére née mbá, ilisé idíní kpá fú ndisi 'dodo ledre minzénzéré ledre 'bi Lomo zíse mi'dodo. Ásé aka yí esé fú lá káa zí owú ga bi soyé ütü aka gi ro zíye ánu ndukü kíe wá ní, ilisé aka yí esé fú lá umba gi ro úlú a.

¹³ Idisé ówo a kídi owú owo ené dongará bílámá ledre kí bisinyí a wá, owo yí ené duý umba ené bi ndisi úlú a ní.

¹⁴ Mingburoko 'yi e ndisini ánu ndukü ye gi zia owoni dongará bílámá ledre kí bisinyí a go bú simi ledre ga bi ndisini sómú yée kpó kpó kpó ní.

6

¹ Káa zí bi goó kenée ní, odú ledre esé ndaá idí lá duý mizefi ledre 'bi Kírésito kóo 'dodoní zíse ní, ledre 'bi ótoómo luyú ledre do ngúngu ledre 'bi Lomo ní wá. Idisé ówo rómo ledre nda gi do yée ga gére née 'dá'dá. Ciyí ledre 'bi Lomo idí ngbóró simisé rómo wo née kíngaya gi ro zíse idisé kí roko'búsé.

² Ledre máa yée ga bi kóo 'dodoní yée zíse gi ro babatíza kí ledre 'bi óto silí do'yí, kí ledre 'bi úru 'yi e nda kpá kí ledre ngbanga bi karanée Lomo ni 'décí a simi odú sindí kadra ní, ndásé tóro tí fú lá duý do yée ga gére née wá.

³ Ciyí ledre 'bi Lomo idí ngbóró simisé rómo yée ga gére née kíe gi zia née ledre bi Lomo ma'dáa ili gi zíze ní.

* ^{5:4 5:4} Aróna: Aróna e kí Músa niyí do lúndu. Niyí gi simi kúfú 'yi ga ndisini ndólo yée Lévi ní. Zí Lomo gélé Aróna zia idíne káa do mizefi 'yi 'dáná eyí zíne. ^{5:5 5:5} Ke'bí 'bi Dawídi e 2:7

^{5:6 5:6} Ke'bí 'bi Dawídi e 110:4

⁴ Togú 'yí bì kóo 'dodoní ledre 'bì Lomo go zía, zía ngúñgu a go, zí 'Dówú Lomo ógu ndísiñé go sìmì a,

⁵ uwú yeme kóo kúrú Lomo go bílámáne, owoyeme kpá go kídí karanée, née ní ídí kí roko'bú ledre e zíne.

⁶ Zía ndá'bané óyó sogené zí ledre ga gére née yá, Lomo utúasá ídí kí rokinyi gi ro 'dí'bilúgu wo wá gi zía ní nda yí ené go káa zí éyí bì 'di'biní Owú 'bì Lomo kpá úfu ándá wo mikkándané ní.

⁷ Togú 'yí o'do yáká zí iní é'diné do kúfú ené bílámáne, zía 'dí'bi éyí miánu kíngaya yá, née úndru 'bì Lomo.

⁸ Yáká bì ngárá éyí miánu ndaá simì a wá, tó'dó u'bú 'dutu wo lá ne yeré ní, úndru 'bì Lomo ndaá simì a wá, niyí óngbóoyó a mbá 'dá'ba.

⁹ Owú 'bì Babá e, abú ukuzé ledre káa zí ga gére née zíse yá, owozé yí ezé bú kídí trídrí bì za fí ní Lomo ní 'bí a zíse.

¹⁰ Lomo ní 'yí méngi yeme ledre zí 'yí e. Bílámá ledre ga bì za mbá méngisé yée zía, zíse 'bí rosé kí 'búne ndísi sáká 'yí ené e ní, ledreyé ligí wo wá. Ní karanée 'décí nganga esé bílámáne.

¹¹ Ídisé kpá fú ndísi óto 'bú lafúse e kenée gi simì odú sindí kadra bì karanée Yésu ní 'bí trídrí bì za fí zíse simì a ní.

¹² Ngídrí ndaá méngi sée wá. Ídisé ídí káa zí lafúse ga bì kóo ngunguní ledre Yésu gi zíse 'dá'dá, niyí ba ndísi útusimiyé do téroyé kpá fú ngbúó gi simì sindí kadra bì karanée zí Lomo 'bí trídrí bì za fí zíye simì a ní.

Éyí bì Lomo uku go ní, ní méngi roné

¹³ Lomo uku kóo ledre zí bulúnduzé Abarayáma, nda lá gi zía bì ngítí Lomo bì romo do Lomo

ma'dáa ndaá ní, zía lóbú roné kí roné kídí,

¹⁴ "Máa Lomo, ledre bì máuku go ní, máayí méngi a. Máayí í'bí úndru zíyí, zí bulúnduyí e étriyyé do ídye tú'dú tú'dú tú'dú."

¹⁵ Simì bì kóo Abarayáma uwú ledre née kenée ní, sìkpì ené kóo mimbé'dené 'dága wá, onzó kóo mimbé'dené ndoo, gi zí Lomo kóo í'bí éyí bì mocú ledre a ní zía.

¹⁶ 'Yíma'dí e ndísiñí lólóbú kí iři mingburoko 'yí eyé e gi ro do ówo a kídí ledre bì yée ukuní ba ní ma'díi.

¹⁷ Ní kpá kenée gi ro Lomo. Togú uku ledre go, ili zí 'yí ené ga bì née uku ledre zíye née ówo a kídí ledre bì née uku ní ní ma'díi, zía lólóbú.

¹⁸ Togú Lomo uku ledre go yá oyólo'bó ené e wá zía lólóbú gi ro zíne ódóngéři ledre bì née uku go ní zía ídine kenée. Née sì ledre bì kací kadra mbá ndísižé óto komozé gi ro ledre bì uku go ní.

¹⁹ Mióto komozé bì otozé ro Lomo ní 'bí roko'bú go zíze gi ro zíze ólúókpóze do mongú bi 'bì Lomo kpurú gi tara mbotu bì odó'dutuní kí mongú mbílí bongó ní.*

²⁰ Yésu nderéutu roné gi zíze go fí ne íri kpurú gi tara mbotu máa née káa do mongú 'yí 'dáná éyí e za fí cé káa zí Malekesédeke ní.

7

Malekesédeke 'yí 'dáná éyí

¹ Malekesédeke ní kóo ngére 'bì ngítí gara ndoloní Salímu, ní kpá 'yí 'dáná éyí zí mbigí Lomo. Simì bì kóo Abarayáma nda'baogú gi simì okó bì kóo romo komo ezeokó née simì a ní, zí Malekesédeke ndéréné zí Abarayáma kídí, "Lomo bì roko'búa ofú go ní, bì otoogú ere kí do sogo kángá ní idí idí kíyí."

* **6:14 6:14** Dosí éyí e 22:17 * **6:19 6:19** Mongú 'yí 'dáná éyí: Mongú 'yí 'dáná éyí e ndísi ólú simi 'Díci 'bì Lomo máa née íri kpurú gi ku mbotu bì odó'dutuní kí mongú mbílí bongó ní gi ro 'dáná éyí zí Lomo bì kí roko'búné ní kídi kérí simì simibi kíé'do gi zí Lomo ma'dáa ndísi ndísi ore. Ólo Lévi 16:2. **7:1 7:1** Dosí éyí e 14:14-20

² Nda gi ore zí Abarayáma 'dí'bi tákpasílì kíé'do gi sìmì sokó 'bì éyì ga bì ngakaní yée gi sìmì okó ní í'bì yée zí Malekesédeke. Iri bì Malekesédeke ní, ini ledre gi sìmì a kídí, "Mbigí 'yì 'bì Lomo." Kpá kí ledre bì kídí ngére 'bì Salímu ní, ini ledre gi sìmì a kídí, "Ngére 'bì bikidrí."*

³ Iri 'bua kí iri mbágáa kpá kí bulúnduga ndaní miékéye sìmì miéké kúrú Lomo wá. Gbawá ledre gi ro miárá a kí miúyu a 'yì ówo a ndaá. Ni yì ené cé káa zí Owú 'bì Lomo ní, 'yì 'dáná éyì 'bì Lomo za fí odú a ndaá.

⁴ Lúrúsé aka ledre Malekesédeke kí ówo zí Abarayáma. Zía ́nyiné za cù ne 'dí'bi tákpasílì í'bì a zí Malekesédeke gi ro óto úndru Lomo kíe.

⁵ Gi zí kényí née, ni miékéne sìmì lorù bì Músa eké ní kídí 'yì 'dáná éyì ga bì gi sìmì bulúndu Lévi ní, idíní ndísi 'dó'dú tákpasílì gi zí 'yì e za mbá abú kpá yée ga bì niyí kéye do lúndu gi sìmì bulúnduyé Abarayáma ní.

⁶ Abú Malekesédeke ndaá gi sìmì bulúndu Lévi wá, zía 'dí'bi tákpasílì gi zí Abarayáma zía kpá úku ledre, Lomo idí í'bì úndru zí Abarayáma tí bì Lomo i'bì úndru go zí Abarayáma ma'dáa ní.

⁷ Ni miówoné kídí, 'yì í'bì úndru romo do 'yì bì 'dí'bi úndru ní.

⁸ Abú 'yì 'dáná éyì ga bì gi sìmì bulúndu Lévi ndísiní née 'dí'bi tákpasílì yá, niyí úyu miúyu gi zía niyí 'yíma'dí e. Tí lá Malekesédeke ni 'bì ené yì ené trídriné za fí.[†]

⁹ Abú bulúndu Lévi ndísiní kóo 'dó'dú tákpasílì ga gére née ye yá, née kpá fú tákpasílì bì kóo Lévi i'bì zí Abarayáma í'bì a zí Malekesédeke ní.

¹⁰ Ukuní ledre née kenée gi zía sìmì bì Abarayáma ni í'bì tákpasílì

zí Malekesédeke ní, ndikiní aka kóo Lévi wá.

'Dáná éyì 'bì 'yíma'dí e 'dí'bi oyó ené lúyú ledre wá'

¹¹ Abú lorù bì kóo Músa eké ní uku kídí 'yì 'dáná éyì idíní idí duú gi sìmì kúfú Lévi yá, 'dáná éyì eyé 'dí'bi oyó ené lúyú ledre gi ro 'yì e wá. Née sí ledre bì kasaoguní mìkánda 'yì 'dáná éyì káa zí Malekesédeke ndaá kúfú Lévi kí Aróna gi zía wá ní.

¹² Ni lengbe kenée togú mìkánda 'yì 'dáná éyì ni go ógu wo bì ngará ndaá gi sìmì bulúndu Lévi wá ní, niyí aka óyóló'bó lorù bì 'bì Músa ní kí.

¹³ Máúku ledre née gi ro Ngére Yésu, ndaá 'bì ené gi tara mbotu 'bì 'yì 'dáná éyì sì mbayi 'bì Lomo gi do sogo kángá ba wá, 'bì ené míméngi moko ené ni kpí.

¹⁴ Ngére ezé Yésu bì ukuní ledre a née ndaá 'bì ené gi tara mbotu máa bì 'bì Lévi ní wá, ni 'bì ené yì ené gi tara mbotu bì 'bì Zúda ní. Sìmì ledre ga bì za mbá Músa eké yée ní, ifí ené iri kúfú bì Zúda ní káa do 'yì 'dáná éyì wá.

¹⁵ Ma'díi, ni miútúásáne gi ro zí mìkánda yéme ledre idíne togú ngítí mìkánda 'yì 'dáná éyì káa zí Malekesédeke ni góó bo ní.

¹⁶ Miógú a bì zía idíne 'yì 'dáná éyì née ní, ndaá 'bì ené gi zía bì yaá tara mbotu ené ni kú 'bì 'yì 'dáná éyì káa zí tara mbotu 'bì Lévi ní wá. Yì ené gi zía ni 'bì ené yì ené trídriné za fí uyu ené e wá ní.

¹⁷ Ni miékéne sìmì miéké kúrú Lomo gi ro Yésu kídí,

"Áyí idí 'yì 'dáná éyì za fí,
káa zí Malekesédeke kóna ní."

¹⁸ Miyéme ledre kóo yemení 'dá'dá gi ro do ndísi gélé 'yì 'dáná éyì e kíe ní oyólo'bóní go gi zía utúasá ené óto 'yì zía idíne mbigí 'yì 'bì Lomo wá.

* **7:2 7:2** Zí Abarayáma í'bì tákpasílì gi sìmì éyì ga bì ogu kíe gi simi okó ní zí Malekesédeke. I'bì kíé'do gi simi sokó. † **7:8 7:8** Isiréle e ndísiní ifí simi éyì eyé ga bì gi yáká ní sokó, zíye í'bì kembí bi gi simiá zí bulúndu Lévi e káa zí bi kóo Abarayáma i'bì tákpasílì zí Malekesédeke ní. **7:17** **7:17** Ke'bì 'bì Dawídi e 110:4

19 Miméngi ledre ga bì kací lorù bì Músa eké ní, oto ené 'yì zía ídine mbigí 'yì 'bì Lomo wá, éyì bì ní nda goó bo ní, mìkànda yéme ledre 'di'bi nda bi goó ne. Née nda go miyéme ledre mää bì ní 'dí'biogu zée gbóo kí Lomo ní.

Yésu ni 'yì 'dáná éyì bi ni trídriñé za fí ní

20 Miógu Yésu bì káa do 'yì 'dáná éyì ní ndaá 'bì ené káa zí 'bì ngítí géyì 'yì 'dáná éyì e ní wá. Lomo lobú 'bì ené gi roa za cù lóbú gi ro zía ídine káa do 'yì 'dáná éyì.

21 Zí Lomo úku ledre gi ro Yésu kídi,

"Ledre 'bì Ngére Lomo bì máayí úku a ba,
máoyóló'bó wá,

'Áyí ídí 'yì 'dáná éyì za fí.' "

22 Káa zí bì Lomo lobú koo lóbú gi ro zí Yésu ídine káa do 'yì 'dáná éyì ní, bì ba ní Yésu yeme mìkànda ledre go kí roko'buné kíngaya.

23 'Yì 'dáná éyì ga kóna ní niyí lengbe tú'dú gi zía niyí 'yima'dí e ndisíní úyu miúyu, togú ngítí a uyu go yá, geré zí eze a 'dí'bi bì kací a.

24 Gi ro Yésu ní ndaá 'bì ené kenée wá, ní 'bì ené yì ené 'yì 'dáná éyì za fí gi zía uyu ené 'bì ené e wá.

25 Káa zí bì goó kenée ní, togú ndisizé kací kadra mbá íni ini zí Lomo kí ịri Yésu yá, Lomo ní yómó zée gi zía Yésu ma'dáa ndisí kpá fú ódro zí Lomo gi rozé kídi Lomo idí yómó zée.

26 Idizé ówo a kídi Yésu ní ne mongú 'yì 'dáná éyì bì azé óto komozé roa ní, gi zía kembí lúyú ledre ndaá roa wá. 'Yì e za mbá ndisíní óto úndru a romo do 'bì maláyika e komo ere mbá.

27 Ndaá 'bì ené káa zí ngítí géyì mingburoko 'yì 'dáná éyì e zía ndisíné 'dáná éyì kací kadra mbá ní wá. 'Yì ga bì ndisíní 'dáná éyì kací kadra mbá ní ndisíní 'dáná éyì née kpá gi ro 'bì eyé lúyú ledre kpá gi

ro 'bì 'yima'dí e. Yésu 'daná 'bì ené éyì duú kí'dí kérí sìmì bì i'bí roné do úyuné do mingbúngbu kágá ní.

28 'Yì mää yée ga bì niyí mingburoko 'yì 'dáná éyì e kací lorù bì Músa eké ní, niyí née lá gbékpi 'yima'dí e roko'bü ndaá royé wá. Sìmì bì Lomo i'bíogu nda mìkànda lorù ní, zía 'dí'bi mbigí Owú 'bì ené Yésu bì utúasá miútúásá kací komoa ní zía ídine káa do 'yì 'dáná éyì za fí.

8

Mìkànda yéme ledre

1 Sìmì tú'dú ledre ga bì 'dodozé yée zíse ní za mbá, ídísé ówo a kídi wo bì ní kí roko'buné ní, ní kídi Yésu ní mongú 'yì 'dáná éyì, niyí cakaba mindisiyé kí Lomo do bi kí'e'do komo ere.

2 Ni ndisí 'dáná éyì sìmì mbigí 'Díci 'bì Lomo bì komo ere ní. Mbigí 'Díci née Ngére ụbú ne, ndaá 'bì ené 'yima'dí wá.

3 Káa zí bì mongú 'yì 'dáná éyì ndisí i'bí tákpasílì e kpá kí 'dáná éyì e ní, Yésu bì ní kpá mongú 'yì 'dáná éyì ní, ní kpá i'bí 'bì ené éyì zía kpá 'dáná éyì.

4 Idí Yésu ma'dáa ní koo ba do sogo kángá ona yá, káa bì sì ledre bì zía kpá ídine 'yì 'dáná éyì gi roa ní ndaá, gi zía 'yì 'dáná éyì e niyí yì eyé goó bo ndisíní 'dáná éyì kací lorù bì 'bì Músa ní.

5 Moko 'bì 'dáná éyì bì ndisíní méngi a sìmì 'Díci 'bì Lomo do sogo kángá ona ní, ní lá duú lili moko 'bì 'dáná éyì bì komo ere ní. Née sì ledre bì sìmì bì koo Músa ní ndisí ụbú kútú gi ro ndisí íni ini zí Lomo sìmì a, zí Lomo koo ési sìlìne komo a kídi, "Ídí méngi moko ga gére née tí za cé káa zí bì koo máuku ledreyé zíyì do landa bì Sináyi ní."

6 Moko 'bì 'dáná éyì bì Lomo i'bí zí Yésu méngi a ní, romo do 'bì ngítí géyì 'yì 'dáná éyì e go mbá. Kpá káa

zí mīkānda ledre bì Lomo yeme gi rozé ní, ni kí ledrené owóowó rómo do kurú a bì koo 'dá'dá ní mbá. Gi zia Yésu toro 'dá'dá ne.

⁷ Idí mīzeñi yéme ledre koo 'dá'dá ní mengi koo moko bo bīlámáne, káa bì Lomo yeme ené koo ngiti mīkānda ledre wá.

⁸ Lomo owo bú bīlámáne kídi ledre koo née yeme ní, 'yima'dí e nderéní eyé kací a wá, gi zí keyi née ní, zia úku ledre kídi,
"Sindí kadra ni ógu,

zíma yéme mīkānda miyéme ledre
kí kufú Isiréle
kpá kí bulúndu Zúda e.

⁹ Mīkānda ledre bì máayí yéme a ní
ni kpí gi zí wo bì koo
máyéme gi ro bulúndusé e
simi bì máutú zíye 'dá'dá
zíma 'dí'biogu yéme gi simi Izibiti
ní.

Gi zia ledre bì máyéme gi royé ní
ndaá 'bì ené zíye kí ledrené
owóowó wá.

Gi zia bì menginí ledre kenée ní,
zíma óyo sogomá zíye.
¹⁰ Ba nda go mīkānda miyéme ledre
bì máayí yéme a kí 'yì 'bì
Isiréle e
gi kací a ba.

Máayí 'dodo lorù amá e zíye
ówoyéme a,
zí cíyí a ólúne ngíri simi
mimbé'deyé.

Nda née zíma idíma Lomo bì zíye
ndísiyé óto úndru a,
gi zia niyí go 'yì amá e.

¹¹ Nda gi ore, 'yì bì ni idíáká yaá
owoyeme máa káa do Ngére
eyé wá,
ili kpá fú do 'dodo ledre amá
zíne ní ndaá.

Niyí go za mbá 'yì ga bì owoyemení
máa go ní,
mingburoko 'yì e kí minzéré
owú e mbá.

¹² Gi zia bì owoyemení máa go ní,
ledre ga bì koo luyúní yéee

'dá'dá ní mbá mótoómo yée
go mbá,
máayí lúlúoyó yée gi royé za
mbá 'dá'ba."

¹³ Ledre máa wo bì Lomo yeme
ba ní, ni mīkānda yéme ledre. Gi
zia ledre máa wo bì koo yeme 'dá'dá
née ni yì eyé go kurúne, moko ndaa
lolù simi a wá ni úkú ené miúkú.

9

Lorù gi ro mīzeñi yéme ledre

¹ Ídisé ówo a kídi, mīzeñi ledre koo
Lomo yeme zí bulúndusé ga kóna
ní, í'bí koo lorù káa do misi'di 'bì
ndísi óto úndruné zíye, zia kpá úku
ledre idíní ubú kútu káa do 'dící zíne
gi ro do ndísi íni ini simi a zíne.

² Simi bì ubúni kútu née ní ní,
zíye ífi simi a gbre kí mbilí bongó.
Mīzeñi simi a bì mi'dí tara mbotu ní,
zíye 'dí'bioto éyí bì ndísiní úndúóto
pho'du doa ní, kí tarabíza kpá kí
ambata bì yemení kí íri Lomo ní
mbá simi a ore. Ndísiní ndólo simi
'dící máa née kídi, Bi 'bì Lomo.

³ Nda sogo mbilí bongó bì
ingí'dutuní zaá yana íri ní, ndoloní
'bì eyé simi 'dící máa wo née kídi,
Mongú Bi 'bì Lomo.

⁴ Éyí ga bì 'dí'biotoní yée simi bi
máa wo née íri ní, niyí 'bì eyé mbá
kpí. Niýí mbayi bì o'bóní gi simi
dábu gi ro ndísi óngbó abúřengú
kí bīlámá ndonyoné doa gi ro zí
cika a ndísi ndéréné zí Lomo ní,
nda kí sondúu bì kurúruní simi a
kí roa mbá kí dábu, née sondúu
'bì yéme ledre. Do 'dí'bioto owú
pheré bì o'bóní gi simi dábu kí éyí
miánu bì koo Lomo ndísi úcúogu a
gi komo ere ndoloní mána* ní, kí
ngbángbá 'bì Aróna bì mbilíia ndísi
ú'bú miú'bú gi zí roko'bú 'bì Lomo
ní, nda kpá kí misisilekpe tutú bì
ekéní lorù 'bì miyéme ledre 'bì
Lomo bì sokó ní roa.

^{8:12 8:12} Yeremáya 31:31-34 * ^{9:4 9:4} Mána: Née éyí miánu bì koo Lomo ndísi úcúogu a zí
Isiréle e gi komo ere simi bì niyí simi súwú kí simibi cí gbre ní. Ólo Ólúogu 16:1-36.

⁵ Do yéme lílì éyí e gbre káa zí lílì maláyika e ní, zíye yáya fúndúye mbá miyáya do sondúu kí'dí bì ndisíní óyu sámá bì gi ro zí Lomo 'dí'biyóyó lúyú ledre 'bì 'yíma'dí e ní. Utúasázé úku yéme ledre gi ro ledre máa néee wá.

⁶ Sími bì 'yí 'dáná éyí e yeme-onzóní éyí ga gére néee go mbá kenée ní, zíye nda ndisí óluye sími mizefí sími kútú néee ndisí íni ini zí Lomo kací kadra mbá.

⁷ Sími odú sími 'Díci 'bì Lomo máa bì 'bì ené Mongú Bi 'bì Lomo ní, mongú 'yí 'dáná éyí e ndisí lengbe ólú sími a íri duú ne sími símibi kí'e'do kpá kí'dí kérí.[†] Togú olú go íri yá, ndisí lengbe íni ini zí Lomo kí óyu sáma bangá bì gáa ongoonzóní ní gi ro zí Lomo lúlúyóyó lúyú ledre ené, kpá kí lúyú ledre bì 'yí e luyúní ngárá owoní wá ní.

⁸ 'Dówú Lomo ndisí 'dodo ledre máa ga ba zíze ne, kídí 'yí ndaá ólú do Mongú Bi 'bì Lomo néee wá, káa zí bì 'yí e ndisíní aka lódú ba fú misi'di bì kóo lorù 'bì Músa 'dodo ndisíní íni ini kíe zí Lomo sími kútú ní.

⁹ Lílì ledre néee 'dodo karaba zíze kídí, bangá ga bì kóo ndisíní óngoónzó yée 'dáná éyí kíe zí Lomo ní, utúasá ené óto 'yí zí idíne mbigí 'yí 'bì Lomo wá.

¹⁰ Lorù ga gére néee ní yí eyé lá gi ro zí 'yíma'dí e ánu éyí kpá kí éwé éyí e nda kpá kí ledre 'bì lúgu éyí e. Ambá yéme ledre néee ní duú gi ro kúru'bü 'yíma'dí, 'búó togú sindí kadra ogu go zí Lomo óyóló'bó ledre ga gére néee ne.

Ledre sáma Yésu owó romo do 'bì bangá

¹¹ Bì ba ní Yésu ogu nda go cù ne. Ní goó ne mongú 'yí 'dáná éyí zíze sími 'Díci 'bì Lomo komo ere. Moko ené ndaá kí bi máa yée ga bì 'yíma'dí yemení ye kí ịri Lomo do sogo kángá ona ní wá.

¹² I'bí mbigí kúru'buné bì romo do bangá e ní do úyuné káa do mongú 'yí 'dáná éyí. Zí ólúne sími Mongú Bi 'bì Lomo kí mbigí sámané. Gi zí kékí néee, zí Lomo geré lúlúyóyó lúyú ledre ezé 'bì 'yíma'dí e za fí.

¹³ Sáma bangá kí mbukú bangá ga bì ongbóní yée zí 'yí 'dáná éyí ndisí óyu yée ní, ndisíní lúgu lá duú gbékpi ro 'yíma'dí.

¹⁴ Sáma Kírésito utúasá duú ne lúguráyi 'yí e gi sími lúyú ledre gi zí 'Dówú Lomo i'bí roko'bü ne zí Yésu ma'dáa zí i'bí roné zí umbu do úyuné káa do mongú 'dáná éyí zí Lomo. Gi ro zí sáma néee lúguráyi sómú ledre ezé káa bì azé ndisí sómú ledre ga bì ní 'dí'biogu zíze umbu ní, gi do bì zíze ndisizé méngi moko zí Lomo bì trídrí ní.

¹⁵ Gi zí a bì i'bí roné zí umbu ní, zí ndisí ódroné do bi kací 'yíma'dí e zí Lomo gi zí 'dí'biogu mítanda miyéme ledre 'bì Lomo go zí 'yíma'dí e gi ro zíye ndíki trídrí bì za fí ní. Sí ledre bì uyu gi roa ní, ní gi ro úgú go 'yí e gi sími lúyú ledre bì kóo luyúní sími kúru miyéme ledre kóna ní.

¹⁶ Káa zí ledre bì gi ro odú kúru 'yí ní. Togú 'yí ukuomo ledre zíya úyuné yá, 'yí ga bì 'yí néee ukuomo ledre néee zíye ní, idíni méngi a tí kenée gi zíya néee ledre bì 'yí néee ili ní.

¹⁷ Togú 'yí ní aka kí komoné yá, ledre bì ní úku a ní owó ené e wá, ledre néee ní ówó komo 'yí e zíye méngi a nda gi do kací umbua.

¹⁸ Néee sí ledre bì sími mizefí miyéme ledre bì dongará Lomo kí 'yíma'dí e gi ro zíya idíne kí roko'buné yá, ili zí sáma ndé'yíne gi zíya té kí ní.

¹⁹ Sími bì Músa 'dodo asá lorù 'bì Lomo go zí 'yí 'bì Isíréle ní, zíya 'dí'bi mbílí týí kí mímoli kálá bangá zíya esí yée sími sáma owú ịtí kí ína gáa ongoonzóní ní, óyu yée ro búkú 'bì lorù 'bì Lomo nda kpá kí 'yíma'dí e.

[†] 9:7 9:7 Ólo ledre gi ro ledre bì mengi roné sími ba sími Lévi 16.

20 Simi bì ni ndisi óyu sáma ma'dáa ní, "Zia úku ledre kídí, sáma ba 'dodo go kídí ledre bì Lomo yeme wo dongaráne kíse 'yima'dí e ní ni ma'díi."

21 Zia kpá óyu sáma née ro kútú kpá kí éyí ga bì ore ndisíní íni ini kíe zí Lomo ní mbá.

22 Ni kenée gi zia loru 'bì Lomo uku kídí éyí e mbá niyí útúásá kací komo Lomo 'búó togú sáma nde'yí go gi royé. Kpá kenée née Lomo ni ótoómo luyú ledre 'bì 'yima'dí e 'búó togú sáma nde'yí go gi royé.

23 'Dáná éyí ga bì za mbá 'yí 'dáná éyí e ndisíní 'dáná yée kí bangá do sogo kángá ona gi ro óto 'yí e ídye mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní, ndaní née mbigí a wá, née lili a. Mbigí 'dáná éyí ní wo bì kí éyí bì gi komo ere ní.

24 Kírésito 'daná 'bì ené éyí do bi máa wo bì 'yima'dí e yemení ye kí siliye kídí née bi 'bì Lomo ní wá. Bi máa wo bì 'yima'dí yemení ye ní, née lá lili 'Díci 'bì Lomo bì komo ere ní. Ndisi 'bì ené yí ené geré simi mbigí 'Díci bì 'bì Lomo ní kí Lomo do bi kí'e do komo ere íri za fí.

25 Nderé ené 'bì ené do Mongú Bi 'bì Lomo kí'dí tú'dú gi ro úyuné káa do 'dáná éyí gi rozé káa zí bì Mongú 'yí 'dáná éyí e bì do sogo kángá ndisíní ndéré ándá royé mindéré ándá kací simibi e mbá do Mongú Bi 'bì Lomo ní kí sáma bangá e ndisi óyu yée wá.

26 Idí née koo mbigí ledre bì Lomo yeme ne kídí 'dáná éyí idí méngi roné kí'dí tú'dú ní yá, káa bì Yésu ni úyu ándá roné miúyu ándá tónóne kú gi simi kadra bì koo Lomo yeme do sogo kángá ba ní ní. I'i, ogu do sogo kángá lá duú kí'dí kéri do úyuné gi ro 'dí'bioyó luyú ledre ezé za fí.

27 Gi zia Lomo yeme go kenée kídí 'yima'dí e idíní úyu duú kí'dí kéri nda gi do kací mizefi umbu née zíne nda 'décí ngbangayé.

28 Cé káa zí bì koo Kírésito uyu duú kí'dí kéri gi ro zí Lomo ótoómo luyú ledre 'bì 'yima'dí e gi ro karanée zíne kpá ndá'baogu ándá roné do sogo kángá. Mindá'baogu a née ndaa lolu kpá gi ro 'dí'bioyó luyú ledre 'bì 'yima'dí e wá, nda gi ro í'bí tridri bì za fí ní zí 'yí máa yée ga bì ndisíní óto komoyé gi ro mindá'baogu a ní.

10

Yésu ni mbigí 'yí 'dáná éyí

1 Tú'dú ledre ga bì za mbá Músa eké yée káa do loru ní, ndaní eyé mbigí ledre ma'dáa wá, née za mbá lili bilámá ledre bì miúyu Yésu káa do mbigí 'dáná éyí 'dí'biogu ní. Abú 'yí 'dáná éyí e ndisíní 'dáná ándá éyí mi'dáná ándá kací simibi e mbá yá, kurú misi'di bì ndisíní 'dí'bi a ndéré kíe íni ini zí Lomo ní, oto ené Lomo zia ídine kí rokinyi zia 'dí'bioyó luyú ledre 'bì 'yima'dí e wá.

2 Idí koo kurú misi'di bì 'bì íni ini zí Lomo ní oto koo Lomo bo zia ídine kí rokinyi zia ótoómo luyú ledre 'bì 'yima'dí e, káa bì 'yí 'dáná éyí e otoomoní kí 'dáná éyí go gi zia 'yí ga bì 'yí 'dáná éyí e ndisíní 'dáná éyí kpá gi royé ní ndaní lolu ba fú lá kí ngiri 'bì luyú ledre royé wá.

3 Ngiri ndisi méngi yée gi zia 'dáná éyí ga bì 'yí 'dáná éyí ndisíní 'dáná a kací kadra kí simibi e mbá née ní ndisi óto 'yí e zíye ndisiyé éré ngiri kídí togú 'danání éyí zí Lomo gi royé wá yá, luyú ledre ukú gi royé wá.

4 'Dáná éyí bì 'yí 'dáná éyí e ndisíní 'dáná a kí sáma ítí e kí ína e ní, Lomo 'dí'bioyó ené luyú ledre gi ro 'yima'dí e gi zia wá.

5 Simi bì Kírésito Yésu ogu ní, zia koo úku ledre zí Lomo kídí, "Lomo íli eyí zíma óngoónzó bangá zíyí káa do éyí 'dáná wá, née sí ledre bì óto máa káa do 'yima'dí ní.

6 Ndá 'bì eyí kí rokinyi gi ro do ndísi óngoónzó bangá e kpá kí ngítí geyí eyí e óngbó yée káa do 'dáná eyí zíyi gi ro lúyú ledre wá.

7 Née sí ledre bì máuku ledre gi zía mayá máayí ba ní ní, gi zía ekéní koo ledre go kenée gi romá simi miéké kúrúyi.

'Máogu go méngi eyí bì íli ní.'

8 Zí Yésu kpá úku ngítí ledre kídí, "Dáná eyí bì ndísiní 'dáná yée zíyi kí bangá, togú mbú mikkanda eyí gi yáká, togú mbú bangá bì ongoonzóní do óngbó a zíyi sí mbayi ní, ndá 'bì eyí kí rokinyi gi ro eyí ga gére née mbá wá." Abú Músa eké koo go simi lorú kenée ní.

9 Wo Yésu, zia kpá úku ngítí ledre kídí, "Lomo máogu go do sogo kángá méngi eyí bì íli ní." Née ní, zia ìnyiné 'dútú tý'dú misi'di ga bì koo 'bì mizefí miyéme ledre ní mbá 'dá'ba zia líkpí misi'di 'bì mbigí 'dáná eyí bì 'bì gbre yéme ledre ní.

10 Ma'díi, née ledre bì Lomo ili ní. Umbu bì Kírésito Yésu uyu wo kí'dí kérí káa do mbigí 'dáná eyí ní, oto zée go káa mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní, gi zia lúyú ledre ndaá lolú rozé wá.

11 Kací kadra mbá, 'yí 'dáná eyí e ndísiní tóro 'dáná eyí e zí Lomo kací lorú 'bì 'dáná eyí bì Músa eké ní. Abú ndísiní 'dáná eyí ga gére née tí kenée yá ní, í'i, oto ené Lomo zia idíne kí rokinyi zia 'dí'bióyó lúyú ledre 'bì 'yíma'dí e gi royé fú lá wá.

12 Simi bì Ngére Yésu ogu káa do mbigí 'yí 'dáná eyí ní, i'bí roné do úyuné káa do mbigí 'dáná eyí duú kí'dí kérí, geré zí Lomo idíne kí rokinyi zia 'dí'bióyó lúyú ledre 'bì 'yíma'dí e gi royé za fí. Yésu ma'dáa niyí cakaba mindísiyé kí Lomo do bi kí'e'do za fí.

13 Tónóne gi simi sindí kadra máa bì koo née, ndéréoguné gi karaba ní, ni mindísiné sóngó sindí kadra bì

gi ro zíne idíne Ngére do ezeokóne e za mbá ní.

14 I'bí roné do úyuné káa do mbigí 'dáná eyí kí'dí kérí gi ro zí 'yí ga bì ńguṇguní ledre 'bì Lomo go ní idíye mbigí 'yí ga bì 'bì Lomo ní za fí.

15 Ledre née utúasá go kpíní kí ledre bì koo 'Dówú Lomo uku ní,

16 "Ba miyéme ledre bì máayí yéme a kíye gi do kací a ba.

Máayí 'dodo lorú amá e zíye ówoyéme a, zí cíyí a ólúne ngíri simi mimbé'deyé."

17 Zia kpá úku ándá ledre kídí, "Máayí lúlúoyó lúyú ledre esé e za mbá 'dá'ba, gi zia má'dí'bilúgu séé go zíma káa do mbigí 'yí amá e."

18 Káa zí bì Lomo lúlúoyó lúyú ledre ezé e go, azé nda go mbigí 'yí ené ní, sí ledre bì zíze ndá'bazé kpá fú ndísi óngoónzó bangá ndísi 'dáná eyí kíe zia ní ndaá lolú wá.

Ndazé óyó sogozé zí Lomo wá

19 Owú 'bì Babá e, ndazé lolú ónzó komozé miónzó gi ro ndéréze simi Mongú Bi 'bì Lomo bì komo ere ní wá, gi zí sáma Yésu bì lefe bi gi rozé ní, misi'di ere likpí go zíze fúó.

20 Gi zia bì Yésu i'bí roné káa do mbigí 'dáná eyí do úyuné gi rozé ní, ni zíze go káa zí mbílí bongó bì ingíní 'Dící 'bì Lomo zíze ólúze kpurú gi simi a ndéréoguzé zí Lomo ní.

21 Káa zí bì Yésu ní nda goó ne Mongú 'yí 'dáná eyí gi rozé simi 'Dící 'bì Lomo ní,

22 idízé kpá fú ndísi ndéré zí Lomo kí mimbé'dezé kí'e'do kací kadra za mbá. Gi zia umbu bì Yésu uyu wo gi rozé ní, sáma a lugurayi zée káa zí eyí bì luguní kí iní bì kí komoné drá ní.

23 Idízé lányá ro ledre máa née kí mimbé'dezé kí'e'do gi zia togú Lomo uku ledre go yá, ni tí méngi a ma'díi.

24 Idízé ódó rozé káa do éyí kí'e'do kí lafúze e, zíze ndisizé óto 'búye kpá kí sáká yée kí bílámá míméngi ledre.

25 Togú go sindí kadra 'bí ini zí Lomo yá, idísé yóko rosé ndro kí lafúze e. Ndásé ídí káa zí ngítí géyi 'yí ga bí iliní yóko royé kí lafúye ndísi íni ini zí Lomo wá ní wá. Idísé ndísi sáká lafúze e kpá kí lórú rosé dengbíse gi zía sindí kadra 'bí mindá'baogú Ngére Yésu ní go gbóo.

26 Káa zí bí ŋunguzé ledre Yésu go, togú zíze ndá'bazé ndísi lúyú ledre káa zí éyí bí owozé aka fú lá wo wá ní, ngítí 'dáná éyí bí niyí 'dáná a gi rozé gi ro zí lúyú néé úkúne ní ndaá lolú wá. Gi zía Yésu ma'dáa uyu kóo gi rozé duú kí'di kérí.

27 Togú uwúsé ledre ba wá, zíse 'dútú mbilíse 'du'dorú do ndá'basé lúyú ledre yá, idísé ówo a kídí ásé go ezeokó Lomo ndísisé go duú sóngó umbu 'bí pho'dú bí owoofú go ní úfu ezeokó néé kíe ní.

28 Idísé ówo a kídí ledre ba ní ma'díi, líli a ní káa zí lorú 'bí Lomo bí kóo Músa ekéní kídí, togú 'yí mengí lúyú ledre go, zí ngítí géyi 'yí e, togú gbre kí ota úku ledre go kídí ma'díi 'yí néé luyú tí ledre go kenée yá, niyí tí geré úfu wo 'dá'ba.

29 Togú ledre ní kóo kenée bo gi ro lorú, idísé ówo a kídí togú 'yí lurúcayi Owú 'bí Lomo, kí umbu bí kóo uyu káa do mítanda miyéme ledre bí gi ro 'yíma'dí e ní yá, kídí 'yí néé ndísi go úkucayi roko'bú 'bí 'Dówú Lomo bí oto miimbé'de Lomo zíá ́dríne ro 'yíma'dí e ní. Lomo ní 'décí ngbanga 'yí máa néé bisinyíne kíngaya.

30 Idísé ówo a bílámáne kídí togú Lomo uku ledre kídí, "Máayí duú máa wo bí ní miútúásáne gi ro méngí lúgu bisinyí ledre zí 'yí ní." Zí úku ándá ledre kídí, "Ngére Lomo ní 'décí ngbanga 'yí ené e."

10:30 10:30 Gbre lorú 32:35

10:30 10:30 Gbre lorú 32:36, Ke'bí 'bí Dawídi e 135:14

10:38

10:38 Abukúkú 2:3-4

31 Idísé ówo a kídí roko'bú 'bí Lomo ofú go. 'Yí bí ní lúrú komoa kí ledre ní ndaá, togú 'décí ngbanga 'yí go yá, ní idí zí 'yí ma'dáa bisinyíne kíngaya.

32 'Do'dó ga bí kóo 'dó'dósé yée gi zí lerí, zí ngítí géyi 'yí e kpá 'dó'do sée gi zía bí ŋungusé ledre Ngére Yésu ní, ndaá lígi sée wá.

33 Simí ngítí géyi sindí kadra, 'yí ga bí ŋunguní ledre Ngére Yésu wá ní, ndísiní kóo 'dó'do sée kí ényí komosé, kí ócó sée do komo tú'dú 'yí e. Ngítí géyi yá, zíse ndísisé kí sáká lafúze e togú 'yí ga bí ŋunguní ledre 'bí Lomo wá ní niyí go méngí yée bisinyíne ní.

34 Bi ndísi kóo sínyí rosé misínyí kí lúrú lafúze ga bí otoní yée simí sigini gi zía bí ŋunguní ledre 'bí Ngére Yésu ní. Zíse ndísisé útusimisé kíngaya simí bí 'yí ga bí ndísiní méngí sée 'yí ga bí 'bí Kírésito bisinyíne zíye ndísiyé kí ngáka éyí esé e gi zíse ní. Útusé simisé néé gi zía ówosé yí esé bú kídí Lomo yemeomo bílámá ledre bí ngará ūkú wá ní go zíse komo ere.

35 Idísé 'dí'bi sílíse ro Lomo kpá fú ngebúó, ndásé óyó sogosé zíá wá gi zíá ówosé go bú kídí bílámá ledre ní go ndísi sóngó sée komo ere.

36 Idísé ndísi útusimisé kíngaya gi do bí zíse ndísisé méngí moko 'bí Lomo ndéré kíe kpá fú 'dá'dá gi ro zí Lomo í'bí úndru bí yemeomo gi rosé ní zíse.

37 Gi zíá ekéní ledre gi ro Ngére Yésu simí miéké kúrú Lomo kídí, "Ngítí sílí idíaká go lá cíku'dée gi ro zíá ndá'baoguné, lú'bú lolú wá.

38 Tí lá mbigí 'yí amá e niyí ndíki trídri bí za fí ní gi zíá ŋunguní ledre amá go ní. Wo bí ní oyó sogoné zíma ní, máútúásá idí kí rokinyi kíe wá."

39 Ndazé ezé káa zí 'yí máa yée ga bí oyóní sogoyé go zí Lomo bí Lomo ní

úfu yée ní wá. Zée ga bì ɳguŋguzé ledre 'bì Kírésito go ní, azé ídí düyü ze trídri za fí.

11

Ngúngu ledre 'bì Lomo

1 Ngúngu ledre ní ówoyéme a kídí ledre bì Lomo uku go ní, abú lurúzé aka kí komozé wá, ledre ma'dáa ní tí méngi roné.

2 Née sí ledre bì karaba mìngburoko 'yì ga bì koo 'dá'dá ngunguní ledre 'bì Lomo ní ịriyé ní miékéne simi miéké kúrú Lomo gi zía ní.

3 Gi zía bì ɳguŋguzé go kídí Lomo ní bo ní, zíze kpá ɳgúngu a kídí Lomo ma'dáa otoogu ere kí do sogo kángá za mbá ne. Uku lá ledre zí éyì maáge méngi royé tí kenée. Owozé go bílámáne kídí éyì ga bì za mbá ndísiżé lúrú yée ba ní, Lomo bì ngará lurúzé aka wá ní, otoogu yée ne.

4 Gi zía bì koo Ábele ɳguŋgu ledre 'bì Lomo ní, zía koo 'dí'bi mìzefi yì ené e káa do tákpásilí í'bí a zí Lomo kí mìmbé'dené kí'e'do. 'Bì ené éyì máa ga gére emeromoní koo gi do 'bì Káyina. Zí Lomo koo ídine kí rokinyi gi ro éyì ga gére née gi zía wo Lomo, owo go kídí Ábele ɳguŋgu ledrené go ní go mbigí 'yì ené. Abú karaba Ábele ndaá lolü do sogo kángá ona wá yá, éyì ga bì koo mengi yée ní, azé aka fú ówotátá ledre gi royé.

5 Gi zía bì koo ndísi 'bì Enóka kí míméngi ledre ené ní koo bílámáne do Lomo ní, zí Lomo 'dí'bi wo nyé trídri komo ere káa bì ní úyu kí ke. Lomo mengi ledre née zía kenée, gi zía míméngi ledre ené oto koo Lomo go kí rokinyi.

6 Togú 'yì ɳguŋgu ledre 'bì Lomo kí wá, utúasá óto Lomo zía ídine kí rokinyi wá. Mbigí 'yì 'bì Lomo ní ídí düyü 'yì bì ɳguŋgu go kídí Lomo ní bo ma'díi, zía kpá ɳgúngu a kídí ma'díi, Lomo ndísi lengbe í'bí

tákpásilí zí 'yì ga bì níyí mbigí 'yì ené e ní.

7 Gi zía bì koo Nówá ɳguŋgu ledre 'bì Lomo ní, zía koo yéme kúrúngba zíye ómoyé simi a kí 'yì 'bì 'be 'bì ené e gi zí mongú iní koo ucu ní. Omoní née koo gi zía uwú ledre bì koo Lomo uku zía ní. Gi zía bì ɳguŋgu koo ledre 'bì Lomo düyü ne simi sindí kadra máa bì koo née ní ní, zí Lomo koo 'décì ngbanga tú'dü 'yì e. Úndru bì Lomo ndísi í'bí a zí 'yì ga bì ndísiżí óto wo zía ídine kí rokinyi ní, zía koo í'bí a zí Nówá.

8 Gi zía bì koo Abarayáma ɳguŋgu ledre 'bì Lomo ní, zía koo uwú ledre bì Lomo uku zía kídí idí ndéré ndísi simi ngítí kángá kpí zí kángá máa née nda ídine káa do kángá ené ní. Simi bì Abarayáma uwú ledre née kenée ní, zía tí geré ịnyiné ndéréne. Abú owo koo bi bì Lomo uku ledre a zía née wá.

9 Simi bì koo Abarayáma nderéogu simi kángá bì koo Lomo uku ledre a zía ní, ndísi koo íri kí sómú ledre bì kídí née ní ona 'yì miógu, née ndísi ndísi simi kútú. Nda gi do kací tú'dü simibi e, zí wotia Isáka kí owú 'bì ené Yakóbo koo kpá ndísi 'bì eyé simi kútú. Ledre bì Lomo uku zí Abarayáma ní, ní kpá kembí ledre bì koo uku zí Isáka e kí owú 'bì ené Yakóbo ní.

10 Simi bì Abarayáma nderéogu simi kángá bì Lomo uku ledre a zía ní, zía koo kpá fú ndísi óto komoné gi ro 'be máa wo bì Lomo yeme cù ne bì ní idí 'bì ené za fí odú a ndaa ní.

11 Gi zía bì koo Sára e kí o'do 'bì ené Abarayáma ɳguŋguní ledre 'bì Lomo ní, abú níyí koo go ngokoyé yá, zí Lomo koo í'bí owú zíye ndíki a abú Sára ní koo kára mìkoto ndotó. Abarayáma owo bú kídí togú Lomo uku ledre go yá, ledre ma'dáa ní méngi roné.

12 Tí ma'díi kpurú gi simi owú bì Abarayáma ndíkiní wo kí me'bené Sára nda do ngokoyé ní, zí owú máa née ndíkiogu ríkí sí do 'yíma'dí

do sogo kángá tú'dú tú'dú tú'dú, 'yi óloónzó yée ndaá.

¹³ Mingburoko 'yi ezé ga kóna ḥguṇguní ledre 'bì Lomo ní, abú uyuni kóo go mbá 'dá'dá zíye kí ndíki trídri bì za fí Lomo uku ledre a zíye ní yá, owoní kpá fú bú kídí Lomo ní karanée í'bí trídri née zíye gi zíya yée niyí 'yi eyé kóo do sogo kángá lá 'yi miógu e.

¹⁴ Togú 'yi e káa zí ga gére ukuní ledre ya yée niyí do sogo kángá lá 'yi miógu e yá, ndísiní née lúrú bi gi ro mbigí bi bì yée niyí ndísi doa za fí odú a ndaá ní.

¹⁵ Togú ukuní née ledre bi bì kóo ḥguṇni gi doa do sogo kángá yáa ní yá, éyí bì ní úcúomo yée kí ndá'balúgu royé sìmì a 'dága íri ní ndaá.

¹⁶ Gi zíya yí ené ḥguṇgu ledre eyé zí 'bú bi bì komo ere ní idíne doyé. Gi zí kékí née zí Lomo idíne kí rokinyi kíye sìmì bì niyí ndísi ndólo wo Lomo eyé ní gi zíya Lomo ma'dáa yemeomo bi máa née go zíye.

¹⁷ Gi zíya bì kóo Abarayáma ḥguṇgu ledre 'bì Lomo ní, abú Lomo uzu kóo wo kídí idí ón̄goónzó Isáka káa do 'dáná éyí zíne yá, asi ené kóo wá ní kóo go nzíyiné gi ro ón̄goónzó Isáka.

¹⁸ Abú Lomo uku kóo ledre gi ro Isáka ma'dáa kenée yá, "Íriyí ní ówú do Isáka e kí owú 'bì ené e."

¹⁹ Sìmì bì Lomo ya Abarayáma idí ón̄goónzó Isáka káa do 'dáná éyí ní, Abarayáma owo yí ené kóo bú kídí, Lomo ní úrulúgu wo. Tí ma'díi, zí Lomo kóo yómó Isáka.

²⁰ Gi zíya bì kóo Isáka ḥguṇgu ledre 'bì Lomo ní, zíya kóo í'bí úndru zí owú 'bì ené ga bì kóo gbre, Yakóbo e kí Ésawu ní kídí, Lomo idí í'bí úndru zíye karanée zíye idíye mingburoko 'yi e.

²¹ Gi zíya bì Yakóbo ḥguṇgu ledre 'bì Lomo ní, sìmì bì kóo lurú roné née ngoko go kíngaya née utúasá lolú méngi tú'dú sìmì 'dá'dá wá ní,

zíya 'dí'biogu owú 'bì owú 'bì ené ga bì gbre ní, wotí Yoséfa zíya īnyioguné 'dága 'dókó roné ro ngbángbá ené bì do sìlíné ní íni ini zí Lomo kídí Lomo idí í'bí úndru zí owú ga gére née.

²² Gi zíya bì kóo Yoséfa ḥguṇgu ledre 'bì Lomo, sìmì bì lurú roné, née ngoko go kíngaya née utúasá lolú méngi tú'dú sìmì 'dá'dá wá ní, zíya īnyiné úku ledre zí lafúne Isiréle e bì kóo niyí kékí mbá sìmì Ízibiti íri ní kídí, togú karanée niyí go ólúogu gi sìmì Ízibiti gi ona ndéréye do bi bì Lomo ili idíni ndéré ndísi doa ní yá, ndaní óyó sogoyé zí cóngóne wá, idíni 'dí'biútú a kpa ndéré kíe.

²³ Gi zíya bì kóo 'bu Músa kí mbágáa ḥguṇguní ledre 'bì Lomo ní, zíye kóo kála bicayi lorú bì ngére 'bì Ízibiti i'bí kídí idíni úfu owú 'bì Isiréle e bì owú ya'dá e ní mikkala. Zíye 'dí'bi Músa ndéré ótoécí a, zíya ménginé íri éfé ota káa bì niyí úfu a gi zíya ní kí lámá roné kíngaya.

²⁴ Gi zíya bì Músa ḥguṇgu ledre 'bì Lomo ní, sìmì bì lurú roné ngboróogu nda yí ené go ya'dá 'yi ní, zíya ási ené kídí ndaní lolú fú lá ndísi ndólo née wotí nyí ngére 'bì Ízibiti wá.

²⁵ Ili ené óyó sogoné zí 'yi ga bì 'bì Lomo zíne ndísiné 'be 'bì ngére gi ro idíne kí rokinyi sìmì bì née ní ndísi méngi bísinyí ledre ní wá, née ili ndá'ba zíye gi ro zíye 'dó'dóye ndro kékí.

²⁶ Owo bú kídí Isiréle ga gére née niyí mbigí 'yi ga bì 'bì Lomo ní, yée idíni 'dó'dó ndro kékí gi ro Kírésito bì karanée ní óto yée zíye idíye kí rokinyi, gi zí wo bì née ní idí kí rokinyi gi zí éyí ga bì 'bì Ízibiti bì ndísiní í'bí yée zíne bì niyí úkú eyé miúkú ní.

²⁷ Gi zíya bì Músa ḥguṇgu ledre 'bì Lomo ní, kí ndéréoyó roné gi sìmì Ízibiti eré ené ngiri wá. Gi zíya oto yí ené komoné dýú ro Lomo bì

ngará lurú wo kí komoné wá, ndaá ro ngére née wá.

28 Gi zía bì Músa ɳguɳgu ledre 'bì Lomo ní, zía úku ledre zí Isiréle e kídí idíní ndísi sómúndíki Ayímbi Umbuokpó bì koo ongoonzóní kábírikí e zíye óró sámayé ro kágá mbotu e gi ro togú maláyika ga bì Lomo ní kásá yée kí okó do 'yi 'bì Ízibiti e ní oguní go yá, niyí ówo sáma bì ro kágá mbotu 'bì Isiréle e ní, zíye ókpóye geré miókpó ufuní owú e kíri née wá.

29 Gi zía bì Isiréle e ɳguɳguní ledre 'bì Lomo ní, zíye 'dógu Bikesí mìkavu káa zí éyí bì nderení yí eyé gi do ngáká bi ní. Sìmì bì asikíri 'bì Ízibiti oguní kpá gi ro 'dógu lódú kacíye ní, zí iní kúkú'dútú yée yeré, zíye úyuyé mbá.

30 Gi zía bì Isiréle e ɳguɳguní ledre 'bì Lomo ní, ledre bì Lomo uku zíye ní, zíye méngí a. Zíye gámá 'díkí gara bì kí ıriné Zéríko ní gbaá kí sílì inyí doa gbre. Geré, zí gara bì o'bó'dikíní gara máa née kíe gbaá ní, zía ndúrúonzó roné rü bi.

31 Sìmì sindí kadra máa bì koo née ní, ngíti kára ní koo bo 'yi gámá kací ya'dá e faa, kí ıriné Rába, gi zía bì ɳguɳgu ledre 'bì Lomo ní, zía yómo Isiréle e ga bì lafúye kasaní yée káa do mbeze e sìmì Zéríko ní. Nda gi zí kéyi née, sìmì bì Isiréle e ufuní 'yi e sìmì Zéríko ní, zíye koo ótoómo Rába ufuní eyé wo wá.

32 Owú 'bì Babá e, ɳgúɳgu ledre 'bì Lomo tonó ené lá geré kíze kése wá. Tú'dú tú'dú tú'dú ngíti géyi 'yi e gi zíze 'dá'dá ɳguɳguní koo ledre 'bì Lomo go, máútúásá óloonzó yée zíse wá. Yée ga bì ca gi dongaráye máayí ólo yée zíse ní go káa zí, Gidiyóna, Baráka, Samasóna, Zéfete, Dawídi, Sámele nda kí nébi e.

33 Gi zía bì 'yi ga gére née ɳguɳguní ledre 'bì Lomo ní, zí Lomo í'bí roko'bü zíye. Zí ngíti géyi ndísi rómo ezeokóye. Zí ngíti géyi

ídíye ngére e ndísi 'déciyéme ng-banga zí 'yi e. Ledre ga bì koo Lomo mocú zí ngíti géyi ní, zía tí méngí a zíye. Yée ga bì koo bangá sinyí ga bì káa zí kemí ayíní nánáonzó yée ní, zí Lomo yómo yée, bangá sinyí oto soné royé wá.

34 Ngíti géyi ezeokó yée ayíní koo 'dí'bi yée úcu yée ku pho'dú gi ro zíye áráónzó royé 'dá'ba. Zí Lomo yómo yée gi sìmì bisinyí pho'dú née arání wá. Ngíti géyi roko'bü nda zíye wá, zí Lomo í'bí roko'bü zíye, zíye ndísiyé rómo komo ezeokóye.

35 Ngíti géyi kará ga bì ɳguɳguní ledre 'bì Lomo ní, zí Lomo koo úru sumuyé ga bì uyuni ní gi sìmì umbu. Yée ga bì 'di'biní yée gi ro 'dó'do yée gi zía bì ɳguɳguní ledre 'bì Lomo ní, zíye tóroyé ngbúó oyóní sogoyé zí Lomo wá gi zía owoni bú kídí abú ufuní yée yá, Lomo ní úru yée karanée.

36 Odóní ngíti géyi miódó, 'dí'biogu yée dongará tú'dú 'yi e do ndísi úkucáyi yée kí ócó yée bisinyíne. Do 'dí'bi ngíti géyi ndéré ónzó yée sìmì sigini.

37 Ongboonzóní 'bì eyé ngíti géyi mióngboónzó kí tutú. Do óngo 'décí sìmì ngíti géyi mióngo'décí tu. Do óngoónzó ngíti géyi mióngoónzó kí maku e. Zí ngíti géyi idíye 'yi lerí e, zíye ndísi ési royé duú saná ndísi kíe gi zí lerí. Do ndísi 'dó'do yée do tú'dú misi'di e zíye ndúwúye minduwú kíngaya.

38 'Yí ga bì 'bì Lomo née, ngíti 'yi bì zía idíne bilámáne do komo Lomo káa zí yée ní ndaá. 'Yí ga bì iliní ledre 'bì Lomo wá ní giragá báyiní bilámá 'yi ga gére née go. Zí ngíti géyi idíye sìmì súwú faa, zí ngíti géyi ndéré kí ndísiyé do landa e faa, ngíti géyi olú ndísiñí 'bì eyé sìmì gu landa e, zí ngíti géyi olú ndísi 'bì eyé sìmì gu e sìmì kángá.

39 'Yí ga gére née utúasání komo Lomo go kpíní gi zía ɳguɳguní ledre 'bì Lomo go za cù kí mimbé'deyé.

Bilámá ledre bì Lomo yemeomo gi
royé ní, niyí karanée ndíki a.

⁴⁰ 'Yì ga bì ɳguŋguní ledre 'bì
Lomo née, Lomo ili idíní karanée
ndiki trídrí bì za fí ní. Ledre
máa née ní méngi roné simi bì
mengionzózé moko bì Lomo i'bí zíze
méngi a ní go gi ro zíze ídize ndro kí
lafúze máa ga gére née.

12

Ndásé óyó sogosé zí Lomo wá

¹ Káa zí bì azé go méngi moko 'bì
Lomo dongará tú'dú 'yì ga bì kóo
ŋguŋguní ledre ené go 'dá'dá gi zíze
káa zí ndísiżé ngásá midogelígéli
ní, idízé ótoómo ledre ga bì niyí
úcuromo zée kí méngiónzó moko
máa née ní mbá 'dá'ba, gi ro zíze
méngjogu a gi do oduné.

² Bì goó kenée ní, idízé óto komozé
kíngaya ro Yésu bì ní cíyí ŋgúngu
ledre ezé ní. Otoomo koo roné káa
zí éyí bì ledre romo wo go ní zí 'yì
ga bì ŋguŋguní ledre 'bì Lomo wá
ní úfu née do mingbúngbu kágá.
Mengi kenée, gi zía owo bú kídí gi do
kací a née, née ní ídí kí rokinyi. Tí
kenée ma'díi, niyí karaba mindísiyé
kí Lomo do bi kí'e'do.

³ Káa zí bì azé kése karaba go
kpá 'yì ga bì 'bì Yésu ní, idízé lúrú
tóko mitóra a bì koo toro ngbúó simi
'do'dó bì 'yì ga bì ngárá ŋguŋguní
ledre 'bì Lomo wá 'do'doní wo kíe
ní, zíze ndísi tórozé kpá kenée simi
bì togú 'do'dó ní ógú rozé ní káa bì
azé óyó sogozé zía ke.

⁴ Máuku zíse, káa zí bì 'do'dó ndiki
aka sée kí ási gi ro lúyú ledre wá
ní, togú ndiki sée go yá idísé tóro
ngbúó, togú umbu yá idísé úyu.

⁵ Ledre bì miéké kúrú Lomo uku
zíze gi ro zía í'bí roko'bú zíse ní ligi
séé go? Bì uku kídí,

"Owú 'bì amáa e, togú Ngére ní go
lórú yíjí yá, ndá lúrú a káa zí
owú ledre wá,

togú ȣcuromo mbú yíjí káa bì áyí
ndísi lúyú ledre yá, bi ndaa
sínýi royi wá.

⁶ Ngére ndísi lengbe lórú owú 'bì
ené e
kpá kí 'dó'do yée kíngaya tí káa
zí 'bumiowú ndísi lórú owú
'bì ené e ní gi zía 'búye ní
doa."

⁷ Togú ngítí geyi 'do'dó oguní rosé
yá, idísé ówo a kídí Lomo ndísi née
énzi komosé gi zíá ásé owú 'bì ené e.
Owú e za mbá, 'búyé e ndísiñí lórú
yée milórú.

⁸ Owú 'bì Lomo niyí tú'dú, togú
lorú sée káa zí bì ndísi lórú ngítí
geyi owú 'bì ené e ní wá, kídí ndásé
esé née mbigí owú 'bì ené e wá.

⁹ Káa zí bì ndísiżé óto úndru 'Buzé
máa yée ga bì niyí 'yíma'dí e do sogo
kángá ona ndísiñí lórú zée gi ro zíze
ídize mbí ní, idízé óto úndru 'Buzé
máa wo bì Lomo komo ere ní kpá
kenée gi ro zíze ídize kí trídrí bì za
fí ní.

¹⁰ 'Buzé máa yée ga bì niyí
'yíma'dí e do sogo kángá ní, ndísiñí
lórú zée kí 'bì eyé sómú ledre 'bì
'yíma'dí e 'diya káa ní zíye úyu eyé.
'Buzé máa wo bì Lomo ní komo ere
ní, ndísi 'bì ené lórú zée za cù kí
sómú ledre bì 'bì Lomo ní gi ro zíze
ídize mbigí owú 'bì ené e.

¹¹ Simi bì niyí ndísi lóloru ní, 'yì
ndaá kí rokinyi wá gi zía owo yí
ené miówó. 'Yì bì loruní wo née,
togú 'di'bi tí lorú máa née yá, ní
ndísi méngi bilámá ledre zíá ídine
kí rokinyi gi zí Lomo.

¹² Bì goó kenée ní, idísé 'dí'bi silihé
ro Yésu ndá gi ro zíse ndísi tórosé
kpá fú ngbúó.

¹³ "Idísé ndísi méngi moko 'bì
Lomo tí káa zí bì Lomo ma'dáa ili
ní." Gi ro zí lafúze máa yée ga
bì ɳguŋguní aka ledre 'bì Lomo
kíngaya wá ní ndísiyé méngi lódú
kacise, káa bì niyí lúyú gi do misi'di
'bì Lomo ke.

Ídísé ndísi méngi duú ledre ga bì Lomo ili yée ní

14 Ídísé ndísi ndísi kí 'yì e mbá kí mimbé'desé kí'e'do. Zíse ndísisé méngi duú éyì ga bì Lomo ili zíse méngi yée ní gi ro zíse ídísé mbigí 'yì ené e. Togú 'yì ndaá mbigí 'yì 'bì Lomo wá yá, utúasá lúrú Ngére wá.

15 Ídísé ndísi kí sáká rosé kí lafúse káa bì ngítí 'yì gi dongaráse ní lúyú gi do misi'di 'bì Lomo ke. Togú ngítí 'yì oyólo'bó roné go ídine bísinyine káa do gúryü mbiya dongaráse yá, ní sínyi simi do ngítí géyi 'yì e zíye ótoómo bílámá ledre bì 'dodoní zíye ní kenée zíye óyó sogoyé zí Yésu.

16 Ídísé 'bá'bá rosé káa bì ásé lúyú ledre ke. 'Yì bì ngará ófúsé rosé kéne wá ní, ndásé só'do rosé kéne wá. Ndásé ónzóoto ledre 'bì Lomo lá gi ro gbékpi éyì ga bì 'bì sága ba káa zí bì kóo Ésawu menginí wá. Tí bì kóo ní ne ndíká, ní 'dí'bi 'be kací 'buné zí Lomo í'bí úndru zíá ní, onzóoto kóo ledre née lá gi ro owú éyì miánu bì lá cíku'dée ní.

17 Nda gi 'dá'ba simi bì ili úndru gi zí 'buné ní, úndru ogü ené lolü zíá wá. Ini ini má, 'bua i'bí ené lolü kóo úndru zíá wá.

18 Ndérésé esé 'bì esé zí Lomo té do landa bì Sináyi* kí'dí bì kóo ndísi ódro zí Isiréle e zí roko'bua ndísi 'bí'lé'bené káa zí mbílí pho'du ní wá. Simi sindí kadra máa bì kóo née ní, zí mitulurü kóo útúne mbüyü zí bì ídine mbíri, zí mongü sili llíne káa zí migombi ní,

19 togú mbú díbilí owúne. Simi bì Lomo ndísi ódro ní, zí simi kúrúa ndísi ówúne kí roko'buné 'dága. Bi téro Isiréle e ndaá kóo gi ro ndísi úwú a wá. Zíye úku ledre zí mongü 'yì eyé Músa kídi, Lomo ma'dáa idí lá úkuí'bí ledre taraa zíá ógúné úku a zíye, yée niyí úwú a.

20 Ukuní ledre née kenée gi zíá ledre bì Lomo uku zíye ní, ngíri a olú go royé. Bì Lomo uku kídi, "Togú

'yì, togú bangá ekí go do landa ba yáa yá, idíní óngboónzó wo kí tutú 'dá'ba ní."

21 Zí ngíri ledre née ólúne kpá za cù ro Músa bì ni manda 'bì Isiréle maágé ní. Zíá úku ledre kídi, "Ngíri ledre née olú go kpá za cù romá."

22 Lomo mengi bílámá ledre go zíse owú 'bì Babá e. Likpí misi'di go zíse ógusé kó'dúne simi bílámá gara ené bì Yerusaléma do landa bì Záyono ní. Ógusé go dongará tú'dú maláyika ené ga bì komo ere íri ní gi ro zíse ndísisé kíye simi rokinyi.

23 Ásé go ndísi mbófo Lomo ndro kí ngítí géyi 'yì ené ga bì niyí komo ere íri bì ịriyé ní miékéne simi búkù 'bì trídri ní. Ógusé go zí Lomo ma'dáa gi zíá ní ne 'yì 'décì ngbangá 'yíma'dí e mbá. Lúyú ledre ndaá lolü rosé wá, útúásásé kací komoa gi zíá ásé go ndro kí 'yì ené ga bì niyí go zíá íri ní.

24 Ógusé kpá go zí Yésu gi zíá ní ne wo bì yeme mikánda ledre go dongaráse 'yíma'dí e kí Lomo ní. Zíá léfe sámané 'di'biroyó umbu bì kóo azé úyu a ze gi zí lúyú ledre ezé e ní gi komozé 'dá'ba. 'Bì ené ledre bì sámaa mengi ní ní bílámáne gi zí ledre bì kóo sáma Ábele mengi zíá ndá'bané do lúndua Káyina bì kóo ufu wo ní.

25 Bì goó kenée ní, ídísé 'dí'bi sílise ro ledre 'bì Lomo ngbúó. Togú bì Lomo 'do'do kóo Isiréle e gi zíá bì kalaní ledre bì kóo kasa Músa úku a zíye mikála ní, sara togú bì uku nda kúrúne cù ne gi komo ere zíze kála a ní ní nda 'dó'do zée cù káa be 'di? Ni rómó mirómó.

26 Simi bì kóo Lomo odro zí Isiréle e do landa Sináyi ní, kí'dí kángá ndísi kóo méngi roné geré ne gi zí roko'bua. Zíá úku ándá ledre kídi, "Simi bì karanée máayí úku ándá kúrúma gi ro zí ledre e óyóló'bó royé mbá mikández ní,

* **12:18 12:18** Landa Sináyi: Née landa bì kóo Lomo i'bíogü lorü zí Músa doa ní.
Ólúogü 19:12-13   **12:21 12:21** Gbre lorü 9:19

12:20 12:20

12:26 12:26 Agáya 2:6

do sogo kángá kí ere niyí kízí mbá mìkízí gi zí roko'bumá."

²⁷ Ledre née uku kídí, Lomo ni kízí éyí ga bì otoogu yée ní, zíá 'dí'bíoyó yée za mbá 'dá'ba. Éyí máa yée ga bì kízíní wá ní, niyí ídíáká dñú ye 'dí'bioyoní yée wá.

²⁸ Káa zí bì azé go ndéréogu simí Kángá 'bì Lomo kí'dí bì ngítí éyí utúasá kízí zée íri wá ní, idízé íni ini kpá kí í'bí mbófo éyí zí Lomo ma'dáa za kí mimbé'dezé mbá gi zíá azé go sì siliá ní go Ngére ezé za fí.

²⁹ "Lomo bì ndísiżé íni ini zíá ba roko'bua ní káa pho'du 'boro bì ndísi ánuónzó ngánza bì ro késí ní." Ní ánuónzó lúyú ledre e kenée.

13

Ídísé óto 'bú lafúse

¹ Káa zí bì ɳgúngusé ledre Kírésito go ní, idísé ndísi óto 'bú lafúse kací kadra za mbá.

² Togú ɳgu oguní go zíse 'be, idísé 'dí'bi yée simí súmu. Ambí owone éyí née kenée yí ené maláyika e, Lomo kasa yée ne. Ngítí geyí 'yí e 'dí'biní koo maláyika e go kenée simí súmu owoní eyé bì kídí née maláyika e ní wá.

³ Lafúse ga bì otoní yée simí sígini gi zíá bì ɳguṇguní ledre Ngére Yésu ní, idísé ndísi sómúndíki ledreyé kpá kí sáká yée. Idísé ndísi 'dó'dó gi royé káa zí ásé kéye mbá simí sígini ní. Ngítí geyí lafúse ga bì ngítí geyí 'yí e ndísiñí 'dó'do yée kpá gi zíá bì ɳguṇguní ledre Kírésito ní, 'dó'dó bì royé née idí ndísi ówoógu gi mimbé'desé zíse idíse kéye ndro simí 'dó'dó ma'dáa.

⁴ Sée ga bì ófúsé rosé go ní, idísé óto úndru ófú ro'yí. Ngítí 'yí ndaá ólúógu 'dí sogo só'do 'yí bì ngárá ofúní royé kéné wá ní wá. Lomo ndísi lengbe 'décí ngbanga 'yí ga bì ndísiñí só'do royé kí 'yí ga bì ofúní royé kéye wá ní mi'déci.

⁵ 'Yí ndaá idí kí mongú mìmbé'de gi ro késí wá. Idí idí kí rokinyi gi ro wo bì ní go zíyí ní. Gi zíá Lomo uku kídí,

"Máutuásá amá ótoómo yíj zí ledre rómo yíj wá.

Máutuásá óyo sogomá zíyí kpá wá."

⁶ Née sì ledre bì 'yí utúasá bú úku ledre kídí,

"Ngére ni ne 'yí sáká máa, gi zí kényí née,

sì ledre bì zíma éré ngíri éyí bì 'yima'dí ní méngi a kíma ní ndaá."

⁷ Ledre manda ga bì koo ɳguṇguní ledre 'bì Lomo gi zíse 'dá'dá zíye ndísiyé 'dódotátá a zíse ní, ndaá lìgi sée wá. Idísé lúrú tóko mìndísiyé bì kóna ní, zíse ndísişé méngi a kpá kenée.

⁸ Gi zíá, Kírésito Yésu oyólo'bó ené roné wá, ní 'bì ené yí ené fú lá mbí kací kadra mbá. Ni idí kenée za fí.

⁹ Togú ngítí geyí 'yí e oguní go kí ngítí mìkánda 'dódo ledre kpí yá, ndásé ɳgúṇgu a wá. Roko'bù bì ndísiżé méngi moko 'bì Lomo kíe ní, Lomo ma'dáa i'bí ne kací bìlámá mìmbé'dené. Lorù 'bì Músa ndísi úku ledre gi ro ngítí geyí éyí e idíñí ánu a, ngítí geyí ndaní ánu a wá. 'Yí ga bì koo otoní komoyé ro lorù née ní ní, ndikiní eyé koo éyí gi simí a wá.

¹⁰ Kírésito Yésu ni mbigí Mongú 'yí 'dáná éyí, i'bí za cù kùrù'buné zí Lomo káa do 'dáná éyí gi rozé. 'Yí 'dáná éyí ga bì ndísiñí 'dáná éyí sì mbayi* simí kütú bì do sogo kángá ona ní, utúasání ndíki sáká éyí gi zíá wá.

¹¹ Mongú 'yí 'dáná éyí 'bì Yúda e ndísi lengbe 'dí'bi sáma bangá bì ongoonzóní ní, ndéré kíe do Mongú Bi 'bì Lomo. Ndísi 'dáná a zí Lomo gi do bì zí Lomo ótoómo lúyú ledre 'bì 'yima'dí e. Umbu bangá máa née do 'dí'bi a ndéré óngbóoyó a do bi

bì ngárá 'yì ndaní doa wá ní gi zía moko ndaá lolú sìmì a wá.

¹² 'Di'biøyóní kóo Yésu gi dongará 'yì e kpá kenée káa zí éyì bì moko ndaá sìmì a wá ní ndéréye úfu wo gi ro zí 'yìma'dí e ídye mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní kpürú gi sìmì sámaa bì lefe gi royé ní.

¹³ Idizé lányá ro Yésu za kíngaya. Abú 'yì ga bì ɳguŋguní ledre ené wá ní niyí 'dó'do zée yá mengi éyì wá, idizé útusímizé gi ro zíze idizé sìmì 'do'dó máa née ndro kí Yésu ma'dáa.

¹⁴ Do sogo kángá ba ndaá 'bì ené 'be 'bì ezé wá. 'Be 'bì ezé ní yì ené komo ere. Ndísizé ba óto komozé gi ro zíze ndéréze íri.

¹⁵ Gi zí bilámá ledre bì Yésu mengi zíze ní, idizé ndisi kófó íri Lomo kací kadra mbá ní óto Lomo zía idíne kí rokinyi gi zía ndísizé née go 'dódo a zí 'yì e kídí azé go mbigí 'yì ga bì 'bì Kírésito ní.

¹⁶ Ídísé ndisi sómú ledre lafúse kí sáká yée kí mimbé'desé kíé'do. Née ngítí éyì bì bi ndisi éme ro Lomo gi zía ní.

¹⁷ 'Yì ga bì niyí manda e ndisiní 'dódo ledre 'bì Lomo zíse ní, idisé ndisi úwú yée gi zía née moko bì Lomo gelé yée ne zíye ndisiyé mengi a gi rosé ní. Ídísé óto yée zíye ndisiyé mengi moko née kí bikidrì mimbé'deyé gi ro zí Lomo idíne kí rokinyi.

Odu kúrú

¹⁸ Ídísé ndisi íni ini zí Lomo gi rozé. Owozé go kídí mimbé'dezé ní go kíé'do zí Lomo, ilizé ndisi mengi duú éyì bì ili ní.

¹⁹ Ídísé kpá íni ini gi romá, idí líkpí misi'di gi ro zíma ógumá zíse íri 'diya.

²⁰ Lomo 'yì mengi bilámá ledre zí 'yì e, ní ne wo bì kóo uru Yésu bì kóo kasaogu wo ógu léfe sámané káa do mikkánda yéme ledre bì za fí dongaráne Lomo kí 'yìma'dí e ní. Yésu ní Ngére ezé kpá Mongú 'yì 'bá'bá zée.

²¹ 'Buzé Lomo idí i'bí bilámá éyì e zíse gi do bì zíse ndisise méngi moko ené bilámáne. Idí kpá i'bí roko'bü zíze gi do bì zíze ndisizé méngi moko ené bilámáne. Owú 'bì ené Kírésito Yésu bì kóo ogu i'bí roné do úyuné do bi kacíze káa do mikkánda yéme ledre dongaráze kí Lomo ní, 'yìma'dí e idiní ndisi mbófo wo za fí. Idí kenée.

²² Owú 'bì Babá e, ledre bì máéké kása zíse ba ní, idisé i'bí mbilise ndisi úwú a. Idí i'bí roko'bü simisé gi ro ledre e za mbá.

²³ Otoomoní sìlì 'yì gi ro lünduzé Timatíyo gi sìmì sìginí go. Togú ogu go 'diya zíma yáa yá, kí'dí bì máayí go ndéré lúrú sée íri ní, máayí 'dí'biútú wo kpa zíze óguzé kéné zíse íri.

²⁴ Mandá zíse kí manda esé ga bì ásé kíye íri ní mbá. Lafúze 'yì ga bì ɳguŋguní ledre 'bì Kírésito, oguní gi sìmì kángá bì Ítali ní i'bíní kpá mandá zíse íri kíngaya.

²⁵ Lomo idí lúrú bì kacíse gi do bì zíse ndisise bilámáne.

Wáraga bì Yakóbo eké ní **Ledre gi ro búku bì Yakóbo ní**

Yakóbo ngúru lúndu Yésu bì kóo ní nda go manda 'bì kanísa simi Yerusaléma ní eké ledre ba ne. Eké zí 'yì ga bì 'bì Kírésito ngasá bayiní royé gi simi Yerusaléma gi zí okó do báiyié simi ngítí géyì kángá e faa ní.

Yakóbo uku zí 'yì ga bì 'bì Kírésito ní kídí míméngi ledre eyé kí mindísiyé idí 'dodo a zí 'yì e kídí ma'díi ńguñguní ledre 'bì Kírésito go. Zía í'bí lorù zíye gi ro ledre ga bì káa zí ledre 'bì ńlí, lerí, mongú mimbé'de, mimbé'de sinyí gi ro éyì 'bì lafú 'yì e, úzu éyì nda kí ófú. Zía kpá úku ledre gi ro ídí 'yì mbigí 'yì 'bì Lomo, 'bó'bú ro 'yì, ini zí Lomo, útusími 'yì simi ledre e nda kí ledre gi ro komokenzi tí káa zí 'yì bì ní go 'yì lódú kací Kírésito ní.

¹ Máa Yakóbo bì 'yì moko 'bì Lomo kí Kírésito Yésu Ngére ezé ní.

Máéké ledre ba máa zíse, sée 'yì ga bì 'bì Ngére Yésu, bì báyisé ndéré kí ndísi kací bi e faa ní.

Mandá zíse za mbá kíngaya do bi ga bì ásé doyé íri ní.

Útusimi simi ledre

² Lúndumá e simi Lomo, togú úzu éyì kí 'do'dó niyí ndísi ndiki sée yá, ndásé 'dí'bi a káa do bisinyí ledre wá.

³ Simi úzu éyì ga gére néee mbá, togú komosé ní yì ené kpá fú lá ng-búó ro Lomo kí Ngére Yésu yá, Lomo ní í'bí roko'bú zíse ódó mimbé'desé kíngaya.

⁴ Káa zí bi goó kenée ní, utúasá miútúásá, idísé ndísi útusimisé za kíngaya simi ledre e za mbá gi ro zíse idíse kí roko'búsé, zíse útúásásé kací komo Lomo káa do

mbigí 'yì ené e éyì bì lerí a ní méngi sée ní ndaá.

⁵ Togú 'yì gi dongaráse owo'di'bi éyì bì Lomo ili zíne méngi a ní wá yá, idí íni ini zí Lomo, Lomo ní í'bí cóngó sómú ledre zí. Gi zí wo Lomo ndísi lengbe í'bí bílámá sómú ledre zí 'yì ené e kí mimbé'dené kíé'do.

⁶ Mongú ledre ní wo ba. Togú 'yì ní go íni ini zí Lomo gi ro éyì yá, 'yì máa néee misómú ledre ené ndaá idí gbre gbre wá. 'Yì bì ní kí misómú ledre gbre gbre ní, bi téro ené ndaá kíé'do wá. Ní yì ené go cé káa zí mikkáda mikkavu bì ndísi ililó'bó roné gi zí mongú síli 'dáa 'dáa ní.

⁷ 'Yì bì ní kí misómú ledre gbre gbre kenée ní, Ngére ndaá 'bì ené kí rokinyi gi ro í'bí éyì zí wá.

⁸ Gi zíse, misómú ledre 'bì 'yì máa néee ndaá 'bì ené kíé'do wá.

⁹ Mááku zíse lúndumá e simi Lomo, abú 'yì ndaá kí ledrené owóowó wá, bì ndaá sinyí roa wá, ní zí Lomo kí ledrené owóowó.

¹⁰ Tí lá 'yì bì kí tú'dú éyì e zíne ní, simi bì Lomo oyólo'bó wo go zíá idíne káa do 'yì lerí ní, bi ndaá sinyí roa wá, gi zíá ní gágáoyó roné káa zí misúru kágá ní.

¹¹ Gi zíá kadra ndísi ólúógu kí pho'duné do óngbó kágá. Zí misúru ga gágáoyó royé kí lámá ga bì royé néee mbá. 'Yì bì kí tú'dú éyì e zíne ní ní gágáoyó roné kpá kenée simi bì ní ndísi ngásá kací moko ené e ní.

¹² Úndru ní idí zí 'yì bì ndísi ódó mimbé'dené simi úzu ledre ní, gi zíá simi bì toro go ngbúó simi úzu ledre ní, Lomo ní í'bí trídri bì za fí bì mocú ledre a ní zí 'yì ga bì otoní 'búa ní.

¹³ Simi bì 'do'dó ndiki ngítí 'yì go gi dongaráse ní, 'yì néee ndaá sómú a bì ya kídí, Lomo uzu néee ne ní wá. Gi zíse bisinyí ledre uzu ené Lomo wá, Lomo uzu ené kpá kú 'yì wá.

¹⁴ Bisinyí misómú ledre 'bì 'yì ní yì ené óto 'yì ma'dáa ne zíá lúyú ledre. Zí lúyú ledre nda 'dí'bióyó wo gbála gi ro Lomo.

15 Gi zía 'bú bisinyí ledre ndisi óto 'yi, zí 'yi ma'dáa tí luyú ledre. Simi bi 'yi máa née luyú ledre go ní, zí luyú ledre ma'dáa nda 'dí'biogu umbu do 'yi máa née.

16 Lúndumá e simi Lomo, 'yi ndaa londo sée zise luyú ledre wá.

17 Bilámá éyí e kí bilámá takpásilí e za mbá, 'Buzé bi komo ere otoogu bimiongó ne ngará oyólo'bó ené roné káa zí lindí wá ní, otoogu yée ne.

18 Lomo gelé zée go zíze idíze káa do owú 'bi ené e gi zía bi ŋunguzé ledre ené bi ma'díi ní go ní. Gi zí kíyí née ní, azé zía go mizefi éyí ga bi kí ledreyé owóowó gi dongará éyí ga bi za mbá 'yi e ndisini í'bí yée zí Lomo ma'dáa káa do mizefi éyí gi yáká ní.

Ledre ga bi Lomo ili yée ní

19 Lúndumá e simi Lomo, idisé uwú ledre ba bilámáne. 'Yí e idiní idí 'diya gi ro uwú ledre, togú nda gi ro úkulúgu ledre yá, idiní idí ndo, mimbé'deyé nda kpá ndisi esí 'diya wá,

20 gi zía, togú ilisé gi ro zíse idíse mbigí 'yi ga bi 'bi Lomo ní yá, ndásé idí 'yi mimbé'dekesi e 'di'diya wá.

21 Gi zí kíyí née ní, ledre cayi ga bi kóo ndisise méngi yée, kí bisinyí sómú ledre ga bi kóo simisé ní, idisé ótoómo yée za mbá 'dá'ba. Zíse ngúngu ledre 'bi Lomo kí mimbé'desé kié'do, gi zía wo Lomo oto ledre née kenée gi ro zíne yómo sée.

22 Míméngi ledre esé e idiní idí za mbá kací kúrú Lomo bi ndisise uwú a ní. Ndásé uwú kúrú Lomo lá kí mbilise káa zí ndisini ócó gbékpí gború éyí ní wá.

23 Togú méngi kíyí kací ledre 'bi Lomo bi ndisi uwú a ní wá yá, áyí idí cé káa zí 'yi bi 'di'bi miráyi lúru komoné simi a,

24 kpálá bi oto miráyi bi zía ịnyiné ndéréoyó roné ní, geré zí tosoa bi gáa lurú ní lígi wo.

25 Togú ndisi méngi kíyí kací lorú 'bi Lomo bi oto yí zíyí idiyí kí ro doyi ní yá, Lomo ni í'bí úndru 'bi tú'dú ledre e zíyí togú uwúómo ledre ené lá kí mbilíyi lígi yí wá ní.

26 Togú yá née ni mbigí 'yi 'bi Lomo, útuásá lolu úku bilámá ledre zí 'yi e wá londo royí go, moko ndaa simi éyí ga bi ndisi méngi yée ní mbá wá.

27 Mbigí 'yi bi 'bi Lomo ni, ni 'yi máa wo bi ndisi méngi ledre ga bi 'Buzé Lomo uku yée ní, káa zí sáká kará umbu e kí owúsala e ní. Nda kpá kí ótoómo méngi bisinyí ledre e za mbá 'dá'ba.

2

'Yí e niyí za mbá kí ledreyé owóowó

1 Lúndumá e simi Lomo, káa zí bi ŋunguzé ledre Kírésito Yésu Ngére ezé bi roko'bua romo do ngítí géyi ngére e do sogo kángá ba go za mbá ní, ndazé méngi bilámá ledre lá kpara zí ngítí géyi 'yi e wá.

2 Togú 'yi e gbre oguní do bi kótruro, ngítí a esí roné bilámá bongó kpá kí ngo'di gi simi dábu ro síline, zí ngítí a idí 'bi ené 'yi lerí kí nzenze bongó roné,

3 togú zíse úku ledre zí wo bi kí bilámá bongó roné ní kídi, "Mongú 'yi, bilámá bi ndisi ni bi yáa ba," tí lá nda zí 'yi lerí née yá, zíse úku ledre zí kídi, "Bi ndisi ndaá gi royí yáa wá, ndisi 'bi eyí bi ore,"

4 ndaá 'bi ené bi ndisise née ífi simisé dengbíse zíse ndisi 'décí ngbangá 'yi e kí bisinyí sómú ledre bi simisé ní wá?

5 Lúndumá e simi Lomo, ówosé esé bi kídi Lomo gelé 'yi ga bi 'yi e ndisini lúru yée káa do 'yi lerí e née ne zíye téroyé ngbúó simi ŋungu ledre eyé, gi ro zíye óguyé do bi bi wo Lomo uku ledre a gi ro 'yi ga bi kí 'búne doyi ní wá?

6 Tí lá ndisise née lúru'dófú bi do 'yi lerí e. Ndaá 'bi ené bi 'yi ga bi kí tú'dú éyí e zíye née ndisini méngi

láráse yée ní wá? Ndaá 'bì ené bì ndisíní ndéré kíse ye do ngbangá ní wá?

⁷ Ndaá 'bì ené bì ndisíní kpá ye úkucáyi ledre gi do bì Ngére esé Yésù ní wá?

⁸ Togú ndisísé go mengi ledre kací lorù bì miéké kúrú Lomo uku kídí, "Ídí óto 'bú lafúyi e káa zí bì óto 'búyi kí royí ní," ndisísé néee go méngi cóngó ledre.

⁹ Togú ndisísé lúrú'dófù bi gi do 'yì lerí e, lúyúsé néee go ledre, Lomo ni 'décì ngbangasé gi zíia ndítí'dófusé do lorù go.

¹⁰ Togú 'yì ndísi méngi ledre kací lorù ga gére zíia lé'bé'dófù gi do wo kíé'do ní yá, 'déwe néee go zaá lorù ga gére néee mbá.

¹¹ Káa zí bì Lomo uku ledre kídí, "Ndá só'do me'be 'yì wá," zíia kpá úku a kídí, "Ndá úfu 'yì wá." Sími ledre ga gére néee mbá, togú só'dosé rosé kí 'yì bì ófúsé rosé kéné wá ní wá tí lá zíyi úfu 'yì yá, Lomo ni 'décì ngbangá royí bisinyíne gi zíia lé'bé'dófù do lorù 'bì Lomo go.

¹² Miódrosé kí míméngi ledre esé e mbá, idí ídí káa zí 'bì 'yì ga bi owoní go kídí ngbangá bì niyí 'décì a royé ní ni óto yée zíye ídiye kí ro doyé.

¹³ Gi zíia 'yì bì lerí lafúga mengi wo wá ní, leríá utúásá méngi Lomo kadra 'décì ngbangá wá. Gba kadra 'décì ngbangá Lomo lurú lerí 'yì bú.

Ngúngu ledre 'bì Lomo kí méngi moko a

¹⁴ Lúndumá e sími Lomo, togú 'yì uku ledre kídí néee ngunugu ledre 'bì Lomo go mengi moko a wá ní, bilámá a ní ore wo be? Toso ngúngu ledre 'bì Lomo máa wo néee ní utúásá goó yómo wo?

¹⁵ Lúrúsé aka, togú ezesé gi don-garáse ní do lerí bongó kpá kí 'búroné kíngaya,

¹⁶ zí ngúrusé úku ledre zí 'yì lerí néee kídí, "Lomo idí kíyi, idí i'bí éyì

miánu kí bongó zíyi." Togú 'yì néee uku lá ledre kí tarané saká 'yì lerí néee wá ní, mengi néee go ledre bì Lomo iliní ní?

¹⁷ Ní kpá kenée gi rosé. Togú ngíti 'yì ya néee ngunugu ledre 'bì Lomo go togú mengi ené bilámá ledre zí 'yì e wá, 'yì néee ṣanga yí ené ṣanga, ngunugu ené aka ledre 'bì Lomo wá.

¹⁸ Togú ngíti 'yì uku ledre kídí, "Áyí 'yì bì ngunugu ledre 'bì Lomo go, máayí 'bì amá 'yì méngi bilámá ledre."

Máayí úku ledre zíia kídí 'dódo aka ngúnugu ledre 'bì Lomo bì ndisíní úku a lá kí tara 'yì ní zíma, gi ro zíma 'dódo ngúnugu ledre 'bì Lomo amá zíyi kí bilámá ledre bì mánidisí méngi a ní.

¹⁹ Ngúngusé go kídí mbigí Lomo ni dùyú kíé'do, néee bilámá ledre. Ídisé ówo a kídí, bicayi lomo e ngunuguní kpá kenée kídí mbigí Lomo ni dùyú kíé'do. Zíye ndisiyé éré ngíri a.

²⁰ Ówosé nzíyi ledre néee wá gi zí 'di? Máayí 'dódo a zíse ma'díi kídí togú 'yì ngúnugu lá ledre 'bì Lomo, mengi moko a wá moko ndaá sími ngúnugu ledre ené néee wá.

²¹ Lúrúsé aka éyì bì kóo bulúnduzé Abarayáma mengi zíia útúásáne gi zíia komo Lomo ní. Mengi ené kóo lá éyì kíé'do wá, i'bí za cù owú 'bì ené Isáka káa do éyì 'dáná zí Lomo.

²² Ngúnugu ledre 'bì Lomo ené ndisi kóo ndéré ndro kí míméngi ledre ené. Zí ngúnugu ledre ené útúásáne kpíni kací ledre bì mengi wo ní.

²³ Ledre néee utúásá go kpíni kí ledre bì miéké kúrú Lomo uku kídí, "Abarayáma ngunugu ledre 'bì Lomo, zíia útúásáne kací komo Lomo káa do mbigí 'yì ené," do ndisi ndoló wo gi zíia ezegámá Lomo ní.

²⁴ Ídisé ówo a kídí 'yì ndisi útúásá kací komo Lomo káa do mbigí 'yì

ené yí ené kací míméngi ledre ené bì bilámáne ní ndaá 'bì ené lá gi zía bì ńguńgu ledre 'bì Lomo ní wá.

²⁵ Lúrusé aka Rába bì kóo kára 'yí gámá kací ya'dá e faa ní, utúasá kóo kací komo Lomo gi zí bilámá míméngi ledre ené bì kóo 'd'i'bi mbeze 'bì Isiréle e óto yée zíne 'be káa bì niyí úfu yée, do kásalúgu yée gi do ngítí misi'di kpí ní.

²⁶ Káa zí bì ówosé bú, 'yí bì 'dówú ndaá simi a wá ní ní yí ené goó umbuné. Kpá kenée ńguńgu ledre 'bì Lomo ní yí ené umbuné togú moko ndaá ní.

3

'Yí idí bándá dondenené

¹ Lúndumá e simi Lomo, ndaá 'bì ené bì ya kídí tú'dú se niyí idí mbá 'yí 'dódo ledre zí 'yí ga bì ńguńguní ledre 'bì Kírésito go ní wá, gi zía ówosé bú kídí zée ga bì i'bízé rozé 'dódo ledre 'bì Kírésito zí lafúze ní, togú 'dodozé do bilámá misi'diné wá, Lomo ní 'dó'do zée kíngaya rómo 'bì ngítí géyi 'yí e.

² Másomú ówosé bú bilámáne kídí zée 'yíma'dí e do sogo kángá za mbá azé 'yí lúyú ledre e, do misi'di e mingúngúcua. Togú 'yí bì taraa uku lúyú ledre wá ní, kídí née go cóngó 'yí. Utúasá go ndísi 'bá'bá roné gi zí bisinyí ledre.

³ Ndísiżé ódóóto ká'dá ro tara usáni e gi ro óyó komoyé kíe zíye ndéréye kí'dí bì ilizé ní.

⁴ Ni kpá kenée gi ro mongú kurúngba. Abú tí bì ni mongúne kíngaya mongú síli bì roko'buné ndísi ítrí a ne ndéré kíe yá, 'yí kpúrónyó a ní óyó komo mongú kurúngba née lá kí owú ngodrú cíku'dée bì ndísiżé kpúrónyó a kíe zíya ndéréne do bi bì ili ní.

⁵ Ledre née ni kpá kenée gi ro dondene. Dondene ni owú éyí cíku'dée rozé tí lá ndísi mbófo roné mimbófo. Ni éyí bì kí roko'buné kíngaya cé káa zí so pho'dú bì cíku'dée ní, togú utú simi ngáká

súwú yá, zíá árá mongú bi ndéré kíe mindéré.

⁶ Dondene ndísi óngbó 'yí káa zí pho'dú ní. Ni bisinyí éyí kíngaya gi dongará éyí ga bì rozé ní. Ndísi sínyíonzó kuru'bú 'yí nyé, zíá ónzó a vuu ku pho'dú. Zí dondene ma'dáa nda árá 'bì ené ku pho'dú bì ilí wá ní.

⁷ 'Yí e utúasání bú 'd'i'bi ríkí sì do bangá e, solú e, kí éyí trídrí ga bì ndísiżé ndéré kí do simiyé bì kí ngítí géyi éyí tri ga bì simi iní ní do úlú yée 'be,

⁸ tí lá 'yí bì ní útúásá 'd'i'bingéri dondene ní ndaá. Ni bisinyíne kíngaya simi ndísi ené kpá bisinyí surú éyí bì ndísi 'd'i'biogú umbu ní.

⁹ Ledre ní gi ro dondene ore kpá káa, ndísiżé kófó ırı Ngére Yésu kí 'Buzé Lomo kí dondenezé. Zíze ndísiżé úku sínyi ledre gi do bi lafúze kpá kíe, káa zí éyí bì Lomo otooogú yée née simi tosoné wá ní.

¹⁰ Kémbí tarazé bì kí'e'do ba ndísiżé í'bí mbófo eyí kí úku bisinyí ledre e mbá kíe. Owú 'bì babá e simi Lomo, ndaá miútúásáne zíze ndísiżé méngi kényi kenée wá.

¹¹ Bilámá iní miéwé kí bisinyí iní utúasání bú kúkúogú mbá gi simi gu 'dawú kí'e'do?

¹² Owú 'bì babá e simi Lomo, bongó utúasá go ánáogú miáná olíva, togú mbú zí kóró ánáogú miáná bongó? Kpá kenée, bisinyí 'dawú utúasá ené 'd'i'biogú bilámá iní miéwé wá.

Komokenzi bì gi zí Lomo ní

¹³ Ambí niyí 'yí ówo ledre kpá 'yí komokenzi dongaráse ní ye? 'Yí idí 'dódo a simi bilámá ndísi ené kí míméngi ledre bì ndoo bì ndísi ogú gi zí komokenzi ené ní.

¹⁴ Tí lá togú mimbé'desé eme ro lafúze e ngú kpá kí mongú 'bú éyí ndásé ndísi síkpí fúndúse gi zíá 'dága, togú mbú ásisé gi ro ledre bì cóngóne ní wá.

¹⁵ Toso komokenzi máa wo née ní ogú ené gi zí Lomo komo ere wá, ogú

yí ené gi zí Satána do sogo kángá ona.

¹⁶ Gi zía togú ndísijsé óto bísinyí mimbé'desé ro lafúse e, zíse ídise 'yí 'bú eyí e yá, ndísi esé utúasá idí bílámáne wá, komo bísinyí ledre ni ndísi óngó dosé duý ne.

¹⁷ Tí lá komokenzi máa wo bi ndísi ógu gi zí Lomo gi komo ere ní mizefi ledre ené, luyú ndaaá simi wá, yí ené 'yí méngi bílámá ledre zí 'yí e, mimbé'dea ni zí 'yí e mbá bílámáne, ni 'yí bi ndísi lúrú bi simi ledre e cii kí, zía ídine 'yí úwú ledre e gi zí lafúne ní. Ni kpá 'yí bi lerí 'yí e ndísi méngi wo miméngi ní, zía ídine 'yí sáká 'yí lerí e. Ndaá 'yí londo 'yí e wá.

¹⁸ 'Yí ga bi ndísijsé óto 'yí e zí mindísi 'yí e ídine bílámáne ní, simi odú sindí kadra niyí idí mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ní.

4

'Bú eyí ndísi sínyi dongará 'yí e

¹ Éyí bi ndísi 'dí'biogu ófú kí okó dongaráse ní 'di? Ndaá 'bú eyí bi dosé ní ndísi 'dí'biogu ledre ga gére néee ne wá?

² Ílisé eyí e tí lá útuásásé ndíki yée wá. Zíse ndísisé úfu 'yí e kpá kí óto 'bú eyí 'bi lafúse e, tí lá útuásásé esé ndíki eyí bi ílisé ní wá. Ndísisé kpá ófú kí ndísi méngi okó. Ndíkisé wá gi zía ínisé esé ini gi roa zí Lomo wá.

³ Togú íni ini gi ro eyí zí Lomo má ndíki wá, yí ené gi zía sómú ledre eyí ni yí ené bísinyíne. Íli yí eyí eyí ga gére néee lá gi rokinyi eyí.

⁴ Sée 'yí méngi bísinyí ledre e, ówosé esé bi kídi togú ótosé 'bú do sogo kángá ba yá ní ásé go ezeokó Lomo ní wá? 'Yí bi oto roné go káa do ezegámá do sogo kángá ba ní ní, ni góó ezeokó Lomo.

⁵ Sómúsé kídi ledre bi miéké kúrú Lomo uku kídi, Lomo kasa 'dowúne zía ógu ndísijsé simizé ní ni gbékpíne? Yí ené gi ro zíse ídize káa do mbigí 'yí ené e.

⁶ Tí lá Lomo ndísi sáká zée ne kíngaya. Née sí ledre bi miéké kúrú Lomo uku kídi,

"Lomo ndaaá kí rokinyi kí 'yí ga bi ndísijsé óto ledreyé kí royé owóowó ní wá,
tí lá zía ndísijsé sáká 'yí ga bi ndísijsé 'bú'o'bú royé mi'bú'o'bú ní."

⁷ Gi zí kíeyi néee ní, ídise í'bí rosé ngúngu duý ledre 'bi Lomo. Zíse óyó sogosé zí ngére 'bi bicayi lomo e geré za fí gi ro zíse ótoómo kacíse.

⁸ Ídise ídí gbóo kí Lomo gi ro zíse ídine gbóo kíse. Sée 'yí lúyú ledre e ídise ótoómo kí lúyú ledre. Zíse óyóló'bó mimbé'desé ngúngu ledre 'bi Lomo kí mimbé'desé kié'do sée ga bi sómú ledre esé ndaaá kíé'do wá ní.

⁹ Ídise ídí kí lerí zíse ndísisé ini ini kí mbúmbúdú. Zíse óyóló'bó kugú esé káa do ini do óyóló'bó rokinyi esé káa do lerí.

¹⁰ Ídise 'bú'o'bú rosé zí Ngére Yésu gi ro zíse óto sée zí ledresé ídine owóowó.

¹¹ Owú 'bi babá e, ndásé ndísi liliékpí wá. 'Yí bi ndísi liliékpí ro lúnduné simi Lomo, togú mbú úku sínyi ledre roa ní, ndísi néee úku sínyi ledre ro lorú kpá kí 'décí ngbangá a. Togú ndísi 'décí ngbangá ro lorú yá, óto royí go kí ledreyí owóowó rómo do lorú, lodú eyí néee kací lorú wá.

¹² Lomo ni duý ne 'yí í'bí lorú kpá 'yí 'décí ngbangá. Ni ne kí roko'bú 'bi yómo 'yí, togú úfu 'yí zíne. Sara áyí 'bi eyí náambi zíyí ndísiyí 'décí ngbangá ro lafúyí e ní?

Ledre gi óto ro'yí kí ledre 'yí owóowó

¹³ Úwúsé aka ledre bi máayí úku a ba, ásé náambi zíse úku ledre kídi, "Karaba togú kílondó azé ndéré simi gara bi 'dáa zíse ndísijsé íri simibi kíé'do, do ndísijsé méngi moko íri zíse ídize kí kési zíse kíngaya."

¹⁴ Ndísisé úku ledre kenée gi zí 'di? Ngárá ówosé gbawá éyí bi ni méngi roné kílondó ní. Ówosé káa zí bi ásé ógú ídí trídrí ní bú? Trídrisé ni lá káa zí mýkú bi 'dutu bi kuu kpá ba ní ongó yí ené go ní.

¹⁵ Ledre bi kóo ásé útúásá úku a ní ni kídí, "Togú Ngére Lomo ŋungu zíze yá, azé méngi éyí ba togú mbú wo bi 'dáa."

¹⁶ Ndísisé nda yí esé óto rosé kí ledresé owóowó. Míméngi ledre bi 'bi síkpí fúndú'yí kenée née ni bisinyíne.

¹⁷ Togú 'yí owo tí bílámá ledre bi gi ro méngi a ní bú, zía ótoómo a kenée, luyú ledre go.

5

Lorú zí 'yí ga bi kí tú'dú éyí e zíye ní

¹ Sée 'yí ga bi kí tú'dú éyí e zíse ní, úwúsé aka ledre bi máayí úku a zíse ba, idísé ini ini kí mbúmbúdú gi zí mongú bisinyí 'do'dó bi ni go ógu dosé ba.

² Tú'dú éyí ga bi zíse née, enyeonzóní royé go mbá, mimbúréde anu sinyiní bongó e kacíse kpá go mbá.

³ Ngánza anu sinyi dábu kí miříříří késí esé e kpá go mbá. Ngánza née ni 'dódyéme ledre gi rosé zía ndísiné óngbó sanáse káa zí pho'dú ní. Sími ledre ga gére née mbá ásé ba fú lá bándáóto tú'dú éyí e kacíse sími odú sindí kadra ba.

⁴ Lúrúsé aka, késí 'bi 'yí ga bi kóo ménginí moko gi roa zíse sími yáká esé e zíse ásisé kí i'bí a zíye ní ni go ndísí ini ini kí iřisé. Ini 'bi ngítí geyí 'yí ga bi ndísiní 'dó'dúogú éyí e gi yáká esé e ní owú ndiki mbílí Ngére Lomo bi roko'bua ofu go ní go.

⁵ Ndísisé do sogo kángá ona ndísí ánu láya éyí e kí mongú rokinyi. Zíse ótosé gi zía káa zí kábiríki bi otoyeme roné go bílámáne ni go nzíyiné gi ro do óngoozó a ní.

⁶ Sími ledre ga gére née mbá, zíse ndísisé i'bí ngábágá 'yí ga bi ngárá

ledre eyé ndaá kíse wá ní do úfu yée lá gbékpíne abú ndaní ezeokóse e wá.

Utusimi simi 'do'dó

⁷ Lúndumá e sími Lomo, idísé útusimisé zíse tórosé ngbúó gi sími sindí kadra bi Ngére Yésu ni ndá'baogú sími a ní. Lúrúsé aka 'yí ó'do yáká, síkpí ené mimbé'desé 'dága wá. Ndísí sóngó té ndumu ni fú 'dýí éyí kí sindí kadra bi éyí ga gére née niyi aná zíye ngókoyé té kí ni fú tónó ánu a ní.

⁸ Gi rosé kpá kenée, idísé útusimisé zíse tórosé ngbúó gi zía sindí kadra bi Ngére Yésu ni ndá'baogú sími a ní ni go gbóo.

⁹ Lúndumá e sími Lomo ndásé ndísí sinyi iři lafúse e gi zí bisinyí ledre ga bi ndísiní méngi yée zíse ní wá, káa bi Lomo ni 'décí ngbangasé. Kadra 'décí ngbanga 'yí e ni go gbóo.

¹⁰ Lúndumá e sími Lomo, káa do líli ledre 'bi útusimi sími 'do'dó zíse, idísé lúrútóko ledre née gi ro nébi ga kóna ndísiní 'dódo ledre 'bi Ngére Yésu zí 'yí e ní.

¹¹ Káa zí bi ówosé bú ní, ndisizé e mbófo kíngaya 'yí ga bi ndísiní ódó mimbé'deyé zíye tóroyé ngbúó sími ledre e ní. Úwúsé ledre 'do'dó bi kóo Eyóbo útusimíné sími a ní go. Zíse kpá lúrú ledre bi Ngére Lomo mengi zía kací a ní. Ngére Lomo ni 'yí lúrú lerí 'yí kpá 'yí méngi bílámá ledre zí 'yí e.

¹² Wo bi mbá ní, ndásé lólóbú wá. Ndásé kpá lóbú iři éyí ga bi komo ere togú mbú kí iři éyí ga bi do sogo kángá ba togú kpá iři ngítí geyí éyí e wá. Ledre esé idí idí dýú "H," togú "F," káa bi Lomo ni 'décí ngbanga rosé.

Ini 'bi 'yí ga bi ŋunguní ledre 'bi Lomo go ní

¹³ 'Yí ni bo dongaráse bi bisinyí ledre mengi zía ní? Idí ini ini zí Lomo. Sara 'yí ni bo sími rokinyi? Idí úku ke'bí kófó iři Lomo kíe.

¹⁴ Togú ngúrusé ni kí ndiyá yá, idí ndólo manda ga bi 'bi kanísa ní zíye

óguyé íni ini doa zí Lomo do súsú
sú'bú roa kí ịri Ngére Yésu.

¹⁵ Togú ininí ini gi ro 'yì ndiyá kí
mimbé'de 'yì kí'e'do yá, ndiyá ní úkú
gi roa zí Ngére Yésu yómo wo. Togú
'yì née luyú ledre, Ngére Yésu ní
ótoómo ledre zíá.

¹⁶ Bi goó kenée ní, ídísé úkuogu
luyú ledre esé e kó'dú lafúse zí
Lomo, zíse íni ini zí Lomo gi rosé
mikékeria gi ro zí Lomo yómo sée.
Íni 'bi mbigí 'yì 'bi Lomo zí Lomo
ní kí roko'buné kíngaya zí Lomo
ndisíné méngi ledre kací a.

¹⁷ Lúrusé aka, Ilíya koo kpá
'yima'dí káa zíze ní. Zíá Íni ini
zí Lomo cù kí mimbé'dené kídí iní
ndaá é'dí wá, zí Lomo úwú ini ené,
zí iní óroné kí simibi ota kí yanané.

¹⁸ Gi do kací ledre máa wo née ní,
zí Ilíya íni ini kídí iní idí mu é'dí,
zí Lomo kása iní gi komo ere é'djné
do sogo kángá za mbá, zí fútú éyí e
útuoguyé.

¹⁹ Máuku zíse lúndumá e simi
Lomo, togú ngúrusé luyú gi do
misi'di 'bi Lomo go yá, ndásé lúru
wo lá mélérú kí komosé wá, ídísé
sáká wo zíse 'dí'bilúgu wo óto wo
do misi'di 'bi Lomo.

²⁰ Ídísé ówo a kídí, togú sákásé 'yì
luyú ledre, zíá ótoómo kí luyú ledre
yá, sáká née go wo zíá ómoné gi simi
umbu. Tú'dú luyú ledre ga bi mengi
yée ní, Lomo ní lúlúoyó yée gi roa.

Mizefi wáraga bi Pétero eké ni Ledre gi ro mizefi bukú bi Pétero ni

Pétero 'yimikása eké ledre ba zí 'yí 'bi Kírésito ga bi simi kángá bi karaba ndisíní ndólo a Táki ni. Eké gi ro í'bí roko'bú kíe zíye gi zíye ngítí geyí 'yí e ndisíní go 'dó'do yée kíngaya gi zíye bi ɳguŋguní ledre 'bi Kírésito ni. Uku zíye kídí 'do'doní kóo Kírésito do sogo kángá ona kíngaya, gi zí kíeyí néee 'yí ga bi ɳguŋguní ledre Kírésito go ni, niyí 'dó'dó kpá kenée. Zíye ıdrí mimbé'deyé kí ledre bi kídí Lomo ni óyóló'bó 'do'dó eyé néee káa do biliámá ledre zíye simi bi karanée ni 'dí'bioto yée káa do mbigí 'yí ené e zíye í'bí úndru zíye ni. Odú a zíye úku ledre zíye kídí idíní kpá fú idí káa do mbigí 'yí ga bi 'bi Lomo ni.

¹ Máa Pétero bi 'yimikása 'bi Kírésito Yésu ni.

Máéké ledre ba máa zíse, sée ga bi Lomo geléogu zée go kése káa do mbigí 'yí ené e ni. Nda gi zí okó zíse báyisé faa simi kángá ga bi Pánato, Galatíya, Kapadósiya, Ásiya, nda kí Beteniya ni.

² Abú kenée ndotó, máuku zíse 'Buzé Lomo geléogu yí ené kóo sée kú go 'desí, zí 'Dówú Lomo lá lúlúyoyó lúyú ledre esé gi ro zíse idíse káa do mbigí 'yí ené 'bi Lomo, kpá 'yí uwú kúrú Kírésito Yésu gi zí sámaa bi kóo nde'yí lúguoyó lúyú ledre esé e ni.

'Buzé Lomo idí lúrú bi kacíse kíngaya gi ro zíse ndísisé kpá fú biliámáse.

Mbófo éyí zí Lomo gi ro Kírésito Yésu

³ Idízé í'bí mbófo éyí zí Lomo bi 'Bú Kírésito Yésu Ngére ezé ni. Kací biliámá mimbé'dea bi rozé ni, i'bí

míkanda trídri kí óto como bi za fí ni go zíze kpúrú gi simi miúrú Kírésito Yésu gi simi umbu.

⁴ Lomo yemeomo éyí go zíze nzíyiné como ere do bi bi ngará éyí utúasá sínyí zíya ényené do úkúne doa wá ni.

⁵ Nda gbékpíe wá, yí ené gi zíya ngúngusé ledre 'bi Lomo go ni. Ni ndísi lúrú bi kacíse kí roko'búné mbá gi odú sindí kadra. Nda gi ore ni yómo sée káa zí bi yemeomo go nzíyiné gi ro zíne méngi a ni.

⁶ Kadra née ni mimbé'desé ni ıdrí, abú cakaba ásé aka tí ndísi 'do'dó gi zí tú'dú ríkí úzu ledre e ndotó.

⁷ Ledre 'bi Lomo bi ɳgúngusé ni ni káa zí dábu bi kí ngánza roné do ési a ku pho'dú zí pho'dú ánuónzó ngánza née ni ni. 'Do'dó ga gére née óguní rosé kenée, gi ro 'dódo a kídí ledre 'bi Lomo bi ɳgúngusé ni romo goó gi do dábu bi utúasá go ndísi sínyí ni. Gi zí kíeyí néee ni Lomo ni mbófo sée do óto úndrusé gi zíya ásé zíya go kí ledresé owóowó simi sindí kadra bi Kírésito Yésu ni ndá'baógu simi a ni.

⁸ Méngisé biliámá ledre go, zíse óto 'búa dosé 'dá'dá zíse kí lúrú wo cù kí komosé kí, ndaá kpá lá dýú wo néee wá, zíse kpá ɳgúngu ledre ené tí bi ngará lúrúsé aka wo cù kí komosé kí wá ni. Ndísisé go kpá drú kófó iríja kpá kí mbófo wo kí mongú rokinyi kíngaya.

⁹ Gi zí kíeyí néee, ni go ndéré í'bí trídri bi za fí ni zíse gi zíya bi ɳgúngusé ledre ené go ni.

¹⁰ Nébi e tonóní kóo íci royé gi ro zíye ówoyéme ledre gi ro trídri née go kú 'desí. Née sí ledre bi kóo ukuoguní ledre sáká éyí bi Lomo yemeomo go zíse ni gi roa ni.

¹¹ Iciní kóo royé kíngaya gi ro zíye ówoyéme sindí kadra bi ledre máa néee ni méngi roné simi a ni gi zíya, 'Dówú Lomo tonó kóo go ódro gi ro ledre 'do'dó bi Kírésito ni ógu 'dó'dó a kpá kí ledre rokinyi bi ni ógu idí gi do kací 'do'dó née ni ni

zíse.

¹² Lomo uku kóo go zí nébi ga gére néee fúó kídí ledre bì 'Dówú Lomo uku zíye néee ni ógu méngi roné gi do kací umbuyé, nda yí ené zíse ndaá lolu zíye wá. Bi ba ní, 'yí ga bi ndisíní 'dódo bílámá ledre 'bì Lomo ní, niyí go ndisí 'dódo ledre máa ga gére néee zíse simi roko'bú 'bì 'Dówú Lomo gi komo ere. Ledre ma'dáa ni kí ledrené owóowó, maláyika e iliní ba kpá cù ye gi ro ówoyéme ledre máa néee.

Ndásé idí 'yí lúyú ledre e wá

¹³ Káa zí bi éyí ni bo kenée ní, idísé ódó mimbé'desé ndá, zíse óto komosé kíngaya gi ro bílámá ledre bì Lomo mengi zíse simi bì Kírésito Yésu ni ndá'baogu ní.

¹⁴ Káa zí bi ásé go kí mikánda bílámá sómú ledre kpí ní, ndásé lolu ótoómo misi'di zí bisinyí míméngi ledre ga kóna ni ndá'baogu yé simisé wá.

¹⁵ Gi zíia Lomo bi gelé sée ndaá 'yí lúyú ledre wá ní, ndásé lolu idí 'yí lúyú ledre simi ledre ga bi ásé kí ndisí méngi yée ní wá.

¹⁶ Gi zíia miéké kúrú Lomo uku kídí, "Ndásé lúyú ledre wá gi zíia, mándá 'bì amá 'yí lúyú ledre wá."

¹⁷ Káa zí bi ndisísé ndólo Lomo, Babá ní, ifi ené simi 'yí e wá. Ndisi 'décí nganga 'bì 'yí e duú kací míméngi ledre eyé. Káa zí bi go kenée ní, tí mé bi ásé aka tridrí néee ní, idísé ndisí méngi duú ledre ga bi niyí óto wo zíia idíne kíse kí rokinyi ní.

¹⁸ Ówosé bú bílámáne kídí, Lomo ugú ené gosé gi simi bisinyí míméngi ledre bì ówosé kací a gi zí bulúndusé ni kí éyí ga bi ndisíní sinyí misinyí káa zí miríri kési togú mbú dábu ní wá.

¹⁹ Ugú gosé kí sáma Kírésito bi kí ledre néee owóowó bì ni káa zí owú kábiríki bi ngará kémbí lúyú ledre ndaá roa wá ní.

²⁰ Lomo geléomo kóo Kírésito Yésu go kú 'desí 'dá'dá, zíia kóo kí ótoógú do sogo kángá ba. Bi ba ní, kasaogu nda Yésu ma'dáa go cù do sogo kángá ona gi rosé.

²¹ Yésu ma'dáa likpí misi'di ne zíse ngúngu ledre 'bì Lomo bi uru Yésu ma'dáa gi simi umbu, do óto wo kí ledrené owóowó kíngaya, bi kenée ni ni go miówoné kídí, ótoómosé rosé go mbá zí Lomo.

²² Káa zí bi ngúngusé nda bílámá ledre bì 'bì Lomo ni go ní, ndásé lolu 'yí lúyú ledre e kpá wá ní, ndisísé go óto 'bú lafúse e ní, idísé ndisí óto 'bú lafúse e za kí mimbé'desé mbá.

²³ Gi zíia Lomo óto sée go zíse idísé mikándasé. Ndásé lolu káa zí kúfú 'yí ga bi niyí úngbu miúngbu ní wá, yí ené nda go kúfú 'yí ga bi utúasá úngbu wá ní. Gi zíia ngúngusé bílámá ledre 'bì Lomo bi tridriné za fí ni go kí mimbé'desé kíé'do.

²⁴ Née ledre bi miéké kúrú Lomo uku gi zíia kídí, "Yíma'dí e niyí yí eyé lá káa zí súwú

ní, lámá bi ro 'yí máa ga gére néee ní, ni yí ené lá káa zí misúrú kágá ní.

'Diya káa ni súwú gagá yí ené go, kpá 'diya káa ni misúrú kágá rereoyó yí ené roné go.

²⁵ Éyí bi ndisí ndisí za fí ni yí ené duú kúrú Ngére."

Née bílámá ledre ga bi ndisíní 'dódo yée zíse ní.

2

¹ Bi nda goó kenée ní, idísé 'dí'biyó ledre ga bi ndisíní óto dongará 'yí e zíia sínýíne kí lafúye ní gi simisé za mbá 'dá'ba. Ndásé lolu ndisí rängaótó ranga ro lafúse, togú mbú londo yée gi ro yí eyé e wá.

² Ówosé éyí bi minzéré owú e ndisíní méngi a ní bú, ndisíní íni ini gi ro umba ini. Ásé cakaba zí Lomo káa zí minzéré owú e ní. Idísé ndisí íni ini zíia gi ro ledre ené, ni í'bí

roko'bụ simisé zíse ówo wo nda za kíngaya gi ro zíse ídise kí trídrí bi za fí ní.

³ Bi ba ní, ówoyémesé go bílámáne kídí, ma'dii, Ngére Yésu ní yí ené tí bílámá 'yí.

Kírésito Yésu kí migélé 'yí ené e

⁴ Ídísé ógu zí Kírésito Yésu. Ní kí roko'buné káa zí cóngó tutú bi 'yí ó'bó 'dící e asiní gi roa, tí lá Lomo géléogu cóngó tutú ené néee go zíne kí ledrené owóowó.

⁵ Bi ba ní, ásé nda go ídí zí Lomo kí ledresé owóowó káa zí bílámá tutú gi ro ó'bó éyí kíe ní. Lomo idí ó'bótátá moko ené kíse, zíse ídise zíá káa zí 'yí 'dáná éyí ené e, zíse ndísisé 'dáná éyí e zíá simí roko'bụ 'bi 'Dówú Lomo kpá kí Kírésito Yésu gi ro zí Lomo ma'dáa ídine kí rokinyi.

⁶ Ní miékéne simí miéké kúrú Lomo kídí Lomo uku koo kídí, "Lúrusé aka máayí go óto tutú amá simí mongú gara amá bi Záyono ní, ní migélégúné kpá kí ledrené owóowó káa zí cóngó tutú zí 'yí ó'bó 'dící e ní, 'yí ga bi niyí ngúngu ledre a ní komokenyí utúasá ídí ro doyé e wá."

⁷ Sée ga bi ngúngusé ledre 'yí máa néee go ní, ledrea ní zíse owóowó. Tí lá 'yí ga bi ngúnguní ledrea wá ní, "Tutú bi 'yí ó'bó 'dící e asiní gi roa ní, ogu nda yí ené go tutú bi kí ledrené owóowó ní,"

⁸ ní kpá "Tutú bi ní óto 'yí e zíye ndísi 'díki roa kpá tutú bi 'yí e niyí ndísi léseútú doa ní." Ndísiní 'díki kí útú gi zíá asiní kí úwú kúrú Lomo go. Gi zí kényí néee ní 'do'dó ní ndíki yée.

⁹ Ásé go 'yí ga bi Lomo geléogu sée go zíne káa do 'yí 'dáná éyí e zí mongú Ngére eyé, kúfú 'yí ga bi

Lomo yemeomo yée duý zíne gi ro moko ené gi ro zíye ndísiyé méngi míngburoko ledre ga bi Lomo ndísi méngi yée ní zí 'yí e.

¹⁰ Ga koo 'desí ní, Lomo gelé aka ené koo sée káa do 'yí ené e wá, bi nda ba ní ásé nda go mbigí 'yí ené e, bi koo ngará ledresé nda zíá zaá owóowó wá ní, bi nda ba ní ledresé ní go zíá owóowó kíngaya.

¹¹ Áko owú 'bi babá e, káa zí bi azé kíse 'yí ga bi ngúnguní ledre 'bi Kírésito go ní, mángúngú romá zíse, káa zí bi ngará do sogo kángá ba ndaá 'bi azé za fí ní wá ní, ndásé ótoómo rosé zí 'bú sága ba úlu sée wá. Togú ulu sée go yá, karanée 'dá'dá íri, trídrisé ní ídí simí 'do'dó.

¹² Míméngi ledre esé idí ídí bílámáne dongará 'yí ga bi iliní ledre 'bi Lomo wá ní. Abú niyí rárangá rosé 'du'dorú yá, bílámá ledre ga bi ndísisé méngi yée ní, niyí fú lá ndísi 'dódoogu royé. Gi zí ledre néee ní, 'yí ga bi koo ndísiní rárangá rosé ní, zíye ndá'baógyé í'bi mbófo éyí zí Lomo simí bi karanée Yésu ní ndá'baógu 'décí ngbanga 'yí e za mbá ní.

Ídísé óto úndru míngburoko 'yí esé e

¹³ Gi ro zí moko 'bi Kírésito ndréne bílámáne káa zí bi ásé 'yí ené e ní, ídísé kpá ídí bílámáse kí 'yí ga bi Lomo oto yée go míngburoko 'yí e simí akúma togú mbú ngére e yá ní.

¹⁴ Nda kpálá duý míngburoko 'yí e wá kpá yée ga bi ndísiní méngi moko si sili míngburoko 'yí ga gére néee gi ro ndísi 'dó'do 'yí méngi bisinyí ledre e nda kpá kí yéme ledre zí 'yí máa yée ga bi míméngi ledre eyé ní bílámáne ní.

¹⁵ Bílámá míméngi ledre esé idí 'dí'bi'dútú tara 'yí ga bi ngará ngúnguní ledre 'bi Lomo wá ní. Idíní gámásó'do ledre e má gi ro úkuóto yée rosé.

16 Ndásé esé sí sílí ngíti géyi 'yì e wá, ásé yì esé kí ro dosé. Bi kenée ní, ndásé lolù méngi kékí bísinyíne gi zíá bi ásé kí ro dosé ní wá. Míméngi ledre esé e idí idí bílámáne, tí míméngi ledre 'bi 'yì ga bi 'bi moko Lomo ní.

17 'Yì e za mbá idíní idí zíse kí ledreyé owóowó kpá kí 'yì ga bi ngére e ní. Ídísé ndísi kí óto 'búse dengbíse tí káa zí 'yì ga bi ɳguŋguní ledre 'bi Lomo go ní.

18 'Yì 'bi moko e za mbá, ledre mìngburoko 'yì eyé e idí idí zíye owóowó. Idíní í'bí royé mbá zí mìngburoko 'yì eyé máa ga gére née. Tí lá 'yì bi ní mìngi moko ní, togú míméngi ledre ené ní bílámáne, togú mbú bísinyíne, ledrea idí idí zí 'yì 'bi moko owóowó.

19 Togú ódósé mimbé'desé ndá simi 'do'dó bi ngíti géyi 'yì e niyí ndísi 'dó'do sée kíe ní méngilúgusé bísinyí ledre zíye mbá wá gi ro zí ledre 'bi Lomo ndéréné bílámáne yá, Lomo ní méngi bílámá ledre zíse.

20 Bílámá a ndaní 'dó'do sée gi zí luyú ledre bi méngisé se ní wá. Togú 'dó'doní sée gi zí bílámá ledre bi ndísiisé méngi a ní yá, Lomo ní méngi bílámá ledre zíse.

21 Née sí ledre bi Lomo ndolo sée gi roa ní, gi zíá, kúrú'bu Kírésito 'dó'dó kóo gi rosé kpá kenée, ásé karaba go 'yì méngilódú kací a kí ledre ga bi kóo ndísi mengi yée ní.

22 "Yésu ma'dáa luyú ené ledre kú wá.

"Yì e uwúní kóo gbawá ɻanga gi taraa."

23 Simi bi kóo ndísiní úku wo ní, ukulugu ené kóo kese zí 'yì ga bi ndísiní úku wo ní wá. Simi bi kóo niyí ndísi 'dó'do wo ní, mengilugu ené bísinyí ledre zíye kpá wá, otocomo roné lá duú zí Lomo 'yì 'décí yéme ngbanga zí 'yì e.

24 Yésu ma'dáa oto kóo roné gi ro 'yíma'dí e káa do 'yì luyú ledre, zíá kóo ótoómo roné do kóo úfu wo do

mìngbúngbu kágá. Ugúoyó umbu bi kóo 'yì e niyí úyu a ye gi zí luyú ledre eyé ní gi komoyé gi ro zíye idíye trídríyé mbigí 'yì ga bi 'bi Lomo ní.

25 Ásé kóo káa zí kábiríkí ga bi luyúní gi do kací mìngíye go, zíye idíye nda lá faa ní. Bi ba ní ndá'balúgusé rosé zí mìngíse 'yì lúrú bi kacíse kotrulugu sée go trié sí sítíne.

3

Kará e kí ya'dá 'bi eyé e

1 Ledre ba ní kpá zíse, sée kará ga bi ásé me'be ya'dá e ní, idísé ndísi méngi kékí duú kací kúrú ya'dá 'bi esé e gi ro zíye idíye kí rokinyi zíye ɳgúŋgu ledre 'bi Lomo gi zí bílámá míméngi ledre esé bi zíye ní. Ndaá bi ya kídí ásé rókpó yée mirókpó ní wá,

2 niyí lúrú lá bílámá míméngi ledre esé bi zíye ní, zíye ɳgúŋgu ledre 'bi Lomo.

3 Ndásé gága lámá miágá rosé gi ro zíse émesé wá, kíngaya lárá toso únzú do 'yì kí ésiótó lárá eyí e ro sítí 'yì kí íngíótó ngíti géyi ro mbílí 'yì kpá kí ési ngíti géyi bongó ga bi kí lárá tosóyé ní.

4 Lámá esé idí idí bílámá míméngi ledre esé kí miútusimisé simi ledre, zíse kí idíse ndoo simi míméngi ledre.

5 Kará ga bi kóo 'desí ní, lámá eyé ogú kóo idí kíngaya gi zíá simi bi ɳguŋguní ledre 'bi Lomo ní, zíye óto sómú ledre eyé za mbá ro ya'dá 'bi eyé e do ndísiyé méngi kékí duú kací kúrú ya'dá 'bi eyé maágé.

6 Sára me'be Abarayáma ní kóo kenée ndísi úwú kúrú Abarayáma kíngaya, zíá ndísiné méngi duú ledre bi o'do 'bi ené uku go zíá ní. Káa zí bi áyí kára ní, idí ówo a kídí néé ní go nyí Sára. Togú ndísi méngi 'yì eyí duú bílámá ledre yá, ngíri mengi ené yíjí wá.

7 Séé ya'dá ga bì ḥgúngusé ledre 'bì Lomo go ní, idísé ndísí kí mimbé'desé bilámáne kí misómú ledre esé kíé'do. Idísé ótoyéme ledre e zíye bilámáne gi zía, roko'buyé ndaaá káa zí 'bì esé 'bì ya'dá e wá. Nda kpá lá duú wo née wá, Lomo ní í'bí trídri zíse kíye za mbá cee kíé'do. Idísé ndísí méngi kíyí kenée gi ro togú ásé go íni ini zí Lomo yá, zía idíne kí rokinyi gi ro méngi kíyí kací a zíse.

'Do'dó gi ro moko 'bì Lomo

8 Míméngi ledre esé kí misómú ledre esé idí idí mbá kíé'do, zíse idíse duú lúndu e do idíse bilámáse kpá kí ndísí 'búó'bú rosé mi'búó'bú zí lafúse e.

9 Ndásé méngilúgu bísinyí ledre zí 'yì e káa do kulú bísinyí ledre bì 'yì e menginí sée kíe ní wá, kulú ledre esé do bi kací bísinyí a idí idí bilámá ledre, gi zía ledre bì Lomo yeme gi ro méngi a zíse káa zí bì ndoloogu sée go zíne ní, ní yì ené bilámá ledre.

10 Káa zí bì miéké kúrú Lomo uku ní,

"Togú ílisé gi ro zí mindísisé idíne bilámáne káa zí bì ásé aka trídri do sogo kángá ba ní ní, ndásé ndísí kí tarasinyí kpá kí ndísí rárangá wá.

11 Ndásé méngi bísinyí ledre wá, odú míméngi ledre esé idí idí duú bilámá ledre, zíse méngi kíyí za kí roko'búsé mbá gi ro zí mindísisé kí lafúse idíne bilámáne.

12 Gi zía, Ngére ndísí yì ené óto komoné duú ro 'yì ga bì ndisíní méngi duú ledre ga bì mimbé'de Lomo ma'dáa ili ní, zía ndisíné úwú kpá duú ini eyé.

'Yì máa yée ga bì ngará iliní ndísí méngi bilámá ledre wá ní, Lomo ndaaá lengbe kí rokinyi kíye wá, zía ndisíné 'dí'biójó sómú ledre ené gi royé 'dá'ba."

13 Togú míméngi ledre esé ní yì ené bilámáne ní, ambí ni ógu óto síline rosé kí bísinyí ledre ní ne?

14 'Yì máa yée ga bì ndisíní 'dí'biógú 'do'dó rosé gi zía bì ndisíné méngi bilámá ledre ní. "Ndásé éré ngiri gi zí ledre eyé née wá, née gbékpi ledre." Lomo ní óto sée zí bì émené rosé.

15 Sími mindísí esé, idísé ótoómo sómú ledre esé za mbá zí Kírésito káa zí bì ni Ngére esé ní. Zíse kpá idíse nzíyisé gi ro úkulúgu ledre zí 'yì ga bì togú ndu'yúní sée kídi ḥgúngusé ledre Yésu gi ro 'dýa ní.

16 Idísé idí ndoo sími ledre bì ásé úkulúgu a zí 'yì bì ogu ndú'yú sée ní káa bì ásé úkuogu ngíti géyi ledre ga bì zíye idíye zíse káa do lúyú ledre ní ke. Nda sími bì ngará lúyúsé esé ledre mbá wá ní, 'yì ga kóo ndisíní úku sée kpá kí rárangá rosé gi zía bì ḥgúngusé ledre Kírésito go ní, zí dokuwu méngi yée kíngaya.

17 Ní miútúásáne togú 'do'doní yì gi zía bì méngi bilámá ledre ní, gi zí wo bì niyí 'dó'do yì gi zía bì méngi bísinyí ledre ní.

18 Toso a ní káa zí bì Kírésito mengi ní, tí bì ngará ndaaá 'bì ené 'yì lúyú ledre wá ní, zía úyuné sími lúyú ledre 'bì 'yíma'dí e gi ro likpí misi'di bilámá míméngi ledre dongaráze kí 'Buzé Lomo. Sími bì kóo ayiní úfu wo ní, zía óto roné káa do 'yíma'dí do úfu wo. Nda sími bì Lomo uru wo gi sími umbu ní, zía ndaaá idíne trídri né kí roko'bú 'bì 'Dowú Lomo 'yì úfu ándá wo ndaaá lolú wá.

19 Sími roko'bú 'bì 'Dowú Lomo, zí Yésu ma'dáa kóo ndéréné 'dódo ledre zí ngíti géyi 'yì ga bì kóo ḥgunguní ledre 'bì Lomo wá uyuni go 'desí ndisíní ndaaá lá sóngó ngbangá ní.

20 Née 'yì ga bì kóo iliní úwú kúrú Lomo wá sími bì kóo Lomo ma'dáa odro zíye sími sindí kadra 'bì Nówá geré zí Nówá kóo 'bì ené tónóne

yéme kurúngba ní. Gi zí kényi née ní, odu 'yi ga bi koo omoni ní kpá lá duú Nówa ma'dáa kí 'yi 'bi 'be 'bi ené e mbá niyí duú 'yi e iñyí doa ota.

21 Née mi'dódo ledre gi ro babatíza bi 'dí'bisé, bi zíse ómosé gi zía ba. Ndaá 'bi ené milúguoyó ìndri gi ro'yi wá, yi ené mbigí ledre bi úkusé zí Lomo gi yana mimbé'desé ní. Ómosé gi zía bi Kírésito Yésu urú gi sìmi umbu go ní.

22 Yésu ma'dáa nda'balugu kóroné go komo ere, ní go mindisíné cigí Lomo do sília 'bi anú, káa do Ngére do maláyika e kpá kí ngiti geyi lomo ga bi kí roko'buyé ní.

4

Miméngi ledre ga bi Lomo ili yée ní

1 Káa zí bi koo Yésu otocomo roné zí 'yima'dí e 'dó'do née ní, idisé óto mimbé'desé zíse méngi kényi kpá kenée, gi zía, 'yi bi i'bí roné go gi ro zí kuru'buné 'dó'dóne kenée ní, 'yi née ndaá 'bi ené lolu 'yi luyú ledre wá.

2 Tónóne cakaba ndéréne 'dá'dá, míméngi ledre esé idí ídí duú ledre ga bi Lomo ili yée ní, ndaá ledre ga bi rosé ili yée ní wá.

3 Ndísisé koo go kí tú'dú sìmbi e lá duú ndisi méngi éyi ga bi 'yi ga bi ngará iliní ledre 'bi Lomo wá ndisíní méngi yée ní, máuku zíse ndásé lolu méngi ándá ledre ga bi koo ndísisé méngi yée 'desí, ledre 'bi só'do ro'yi kí 'yi bi ófúsé rosé kéné wá ní wá, kí ngiti geyi ledre ga bi 'bi dokuwu, kí éwé le'yi do bisinyí misi'diné, kpá kí íni ini zí lomo ga bi 'yima'dí e yemení ye ní, ledre ga gére née mbá, ndásé lolu méngi ándá yée wá.

4 Káa zí bi ngará ndisi kótrusé lolu rosé kí 'yi ga bi niyí aka fú lá méngi bisinyí ledre káa zí ga gére née wá ní, mimbé'deyé ndisi nda ésí rosé go miésí, zíye ndisiyé úku sínyi ledre zíse.

5 Abú menginí kenée ndotó, Lomo bi 'yi 'décí nganga 'yi ga bi niyí tridri kí yée ga bi uyuni go ní, ní karanée 'décí nganga 'yi ga bi ndisíní úku tarasinyí zíse née bisinyíne.

6 Née sí ledre bi Yésu nderé koo kpá 'dódo bilámá ledre zí 'yi ga bi koo uyuni go ní. Abú kuru'bú royé uyu go miúyu ndotó, ukuní ledre 'bi Lomo zíye gi ro zí lomo royé idíne káa zí bi Lomo ili ní.

7 Ndásé ndisi lígi rosé wá, idisé ndisi íni ini zí Lomo kíngaya, gi zía, sindí kadra bi zí Yésu óguné 'décí nganga bisinyí ledre ga bi do sogo kángá ba sìmi a ní ní goó gbóo.

8 Idisé óto 'bú lafúse dosé kíngaya, gi zía, 'yi bi 'búa ní doyi ní, abú mengi koo bisinyí ledre zíyi yá, ayí ótoómo ledre née gi ro zí ndisi esé kí 'yi máa née idíne bilámáne.

9 Mindisisé 'be 'bi esé, komosé idí idí zí 'yi e fúo.

10 Lomo i'bí misi'di ledre e zíse go mbá mingúngúcua, 'yi idí ówo kací méngi kényi kací misi'di ledre bi Lomo i'bí zía ní do bilámá misi'diné.

11 'Yí máa wo bi moko ené ní 'bi ené 'bi úku kuru Lomo zí 'yi e ní, idí úku a zí a idíne tí mbigí kuru Lomo. 'Yí máa wo bi moko ené ní 'bi ené 'bi sáká 'yi e ní, idí ndisi sáká 'yi e za kí mbigí roko'bú bi Lomo i'bí zía ní. Gi ro zí 'yi e ndisiyé mbófo Lomo kpurú gi sìmi Kírésito Yésu bi ní kí roko'bú ledre e zíne za mbá ní. Zí mbófo éyi máa née ndisi idíne kenée za fí odu a ndaá. Idí kenée.

'Dó'dó gi zía bi ngúngu ledre Kírésito ní

12 Bilámá ezelámáma e, 'do'dó ga bi ásé ndisi 'dó'dó yée za mbá née ní, ndásé ónzóló'bó komosé gi zíye káa zí éyi bi niyí ngiti mikanda ledre kpí ndisíní méngi royé ye zíse ní wá.

13 Abú 'dó'dósé káa zí bi koo Kírésito 'do'dó ní yá, ásé ógu idí kí rokinyi sìmi bi karanée Yésu ma'dáa ní ndá'baogú kí mongú roko'buné ní.

14 Ídísé ídí kí rokinyi togú 'yì e ndisíní úku sée gi zía bi ngúngusé ledre Kírésito ní yá, roko'bù 'bi 'Dówú Lomo ní ndisi sáká sée.

15 Togú 'do'dó ogú ro ngítí 'yì gi dongaráse yá, ndaá ídí gi zía ya kídí 'yì máa née ufu 'yì, togú mbú 'yì ugu, togú mbú 'yì bi ndisi ési tarané simi ledre 'bi 'yì e ní wá.

16 Togú 'do'doní sée gi zía bi ásé 'yì ga bi 'bi Kírésito ní yá, dokuwu ndaá méngi sée gi zí ledre née wá, ídísé í'bí mbófo éyí zí Lomo gi zía, ndisisé née go 'dodo Yésu zí 'yì ga bi ngará owoní aka wo wá ní.

17 Ídísé ówo a kídí kadra 'décí ngbangá ni go gbóo, Lomo ni 'décíútu ngbangá 'yì ené e 'dá'dá. Azé ídí ze 'yì ga bi Lomo ni 'décíútu ngbangá eyé 'dá'dá ní. Ngbanga ni 'dí'bi 'yì ga bi ngunguní bilámá ledre ené wá ní bisinyíne.

18 Ni simi miéké kúrú Lomo kídí, "Togú bi ni miórúné zí 'yì ga bi ngunguní ledre 'bi Lomo go zíye ndíki trídrí 'diya ní, sara 'yì ga bi ngará ngunguní ledre 'bi Lomo wá ní 'bi eyé 'do'dó ni nda ídí 'bi ené cù káa be 'di?"

19 'Yì máa yée ga bi 'do'dóní gi zía Lomo yeme kú ne zíye kenée ní, idíní ótoómo royé za mbá zí Lomo, zíye ndisiyé méngitátá bilámá ledre nda 'dá'dá za kíngaya.

5

Loru zí manda ga bi 'bi kanísa ní

1 Máa Pétero, málúrú koo komo kadra go 'desí, ba gi yáa kúrúma zíse, sée mingburoko 'yì ga bi 'bi kanísa ní. Ídísé ówo a kídí máayí kpá ngúru manda 'dá'dá 'bi 'yì ga bi 'bi Kírésito ní. Málúrú koo 'do'dó bi ndisíní 'dó'do Yésu kíe ní cù kí komomá. Simi bi karanée Yésu ma'dáa ni ndá'baogú kí mongú roko'buné zí 'yì e lúrú a mbá ní,

máayí ídí ngúru 'yì bi ni ídí simi rokinyi máa née ní ní.

2 Káa zí Lomo geléogú sée go káa do 'yì lúrú bi kací kabiríki ené e ní, ídísé lúrú bi kacíye za kí roko'büsé mbá kí 'búne káa zí bi Lomo ili zíse méngi moko máa née ní ní. Ídísé méngi moko máa née kí 'búne gi yana mimbé'desé, ndaá lá gi zía bi ilisé do í'bí éyí zíse ní wá.

3 'Yì ga bi ndisise lúrú bi kacíye ní, ídísé lúrú bi kacíye tí fú bilámáne káa zí míngi kabiríki bi ndisi lúrú bi kací kabiríki ené e kí 'búne ní.

4 Simi bi Ngére Yésu 'yì 'bá'bá 'yì e ní ógu ní, ni ídí kí rokinyi, zía í'bí mongú bilámá éyí zíse, éyí bi ngará utúasá sinyí kú wá ní.

5 Sée ga bi ásé aka 'bi esé owúphirangá e ní, ídísé óto komosé ro 'yì ga bi niyí manda 'dá'dá zíse ní. Ídísé ndisi méngi ledre e zí 'yì e za mbá kí bilámá mimbé'desé, gi ro zí Lomo ídine kí rokinyi, gi zía, "Lomo ndaá kí rokinyi kí 'yì ga bi ndisíní óto ledreyé kí royé owóowó ní wá, tí lá zía ndisíné sáká 'yì ga bi ndisíní 'búo'bú royé mi'búo'bú ní."

6 Ídísé 'bó'bú rosé zíse ídise zí Lomo ndoo simi roko'bù ené, ni síkpi sée ne kí roko'bù ené zíse ídise kí ledresé owóowó.

7 Lomo ni bilámá 'yì lúrú bi kací 'yì e, ídísé ótoómo rosé kí ledre esé e za mbá zía, ni sáká sée gi simiyé.

8 Komosé idí ídí rosé kací kadra za mbá gi zí ngére 'bi bicayi lomo e bi ezeokó 'yì ga bi 'bi Lomo ní. Gi zía kací kadra mbá wo ngére 'bi bicayi lomo e, ndisi gámásó'do misi'di gi ro zíne londo 'yì ga bi 'bi Lomo ní gi ro zíye lúyú ledre.

9 Ndásé ótoómo rosé zí Satána ma'dáa londo sée wá. Ídísé ndisi ngúngú rosé zí Lomo kíngaya. Ídísé ówo a kídí lafúse ga bi do ngítí

géyi bi e ní, 'do'dó ndisi ndíki yée kpá kenée, zíye ndisiyé útusimiyé kíngaya.

¹⁰ Mbigí Lomo bì 'yì méngi bílámá ledre zí 'yì e, bì geléogu sée káa do 'yì ené e ní, oto sée go zíse ídise kí Kírésito Yésu za fí. Abú 'dó'dósé kenée ndotó, 'do'dó née mengi éyì wá. Lomo ni 'dí'biójó a, zía óto sée zí ledre ené ídine nda kí roko'buné simisé kíngaya, zíse ndisi tórosé ngbúó.

¹¹ Lomo idí idí kí roko'buné do sogo kángá za fí. Idí kenée.

Odu kúruma zíse

¹² Ledre bì máéké ba Siliváno ngúru lúnduzé bì ɳguṇgu ledre 'bì Kírésito go ní saká máa kíe ne. Kídí Lomo ni 'yì méngi bílámá ledre zí 'yì e. Ídísé fú ɳgúṇgu a zíse lányáse roa.

¹³ Lafúse 'yì 'bì Kírésito ga bì simi kanísa 'bì Babelóniya yáa ní, kpá kí Máriko bì má'dódo ledre 'bì Lomo zía, zía nda ídine go káa zí mbigí owú 'bì amá ní, i'bíní mandá zíse za mbá.

¹⁴ Sée ga bì za mbá ɳgúṇgusé ledre 'bì Kírésito go ní, Lomo idí lúrú bi kacíse zíse ndisiyé bílámáse. Ídísé ndisi bílámáse kí lafúse kí mimbé'desé za mbá kí'e'do.

Gbre wáraga bì Pétero eké ní **Ledre gi ro gbre búku bì Pétero ní**

Pétero eké ledre ba zí ngíti géyi 'yì ga bì 'bì Kírésito ní gi zía ówo go kídí niyí go ógu úfu née 'díya. Ili úku zí 'yì ga bì 'bì Kírésito ní idíní kpá fú ndísi méngi ledre ga bì ni óto Lomo zía idíne kí rokinyi ní. Uku zíye kídí ledre ga bì yée kí ngíti géyi 'yì e yée owoyemení gi zí Kírésito zíye 'dódo a zíye ní, ndaní ótoómo a wá. Zía énzì komoyé kídí idíní bándá royé gi zía ngíti géyi 'yì ṣága olúní go simi kanísa káa bì niyí londo yée ke. 'Yì ṣága ga gére née ndísiñí londo 'yì e zíye ndísiyé méngi bisinyí ledre, kpá káa bì niyí óto komoyé gi ro ledre mindá'baogú Kírésito karanée ke. Pétero ya ziye ní, ma'díi Kírésito ní ndá'baogú zí Lomo sinyionzó kuṛú do sogo kángá ba zía nda ótoogú mikánda a bì lúyú ledre ndaá lolù simi a wá ní.

Pétero i'bí mandá zí 'yì ga bì 'bì Kírésito ní

1 Máa Simúna Pétero, bì owúkulú kpá 'yímikásá 'bì Kírésito Yésu ní.

Máéké ledre ba máa zíse, sée ga bì ngúngusé bilámá ledre 'bì Ngére Yésu go kpá cé káa zí bì ngúnguzé ní. Yésu ma'dáa ní kpá mbigí Lomo bì ndísiżé íni ini zía ní, kpá 'Yì yómo 'yì e. Oyólo'bó zée ne, bì karaba zíze ngúngu ledre ené ní. Mengi ledre née kenée, gi zía bì ni yì ené kú 'yì méngi bilámá ledre zí 'yì e ní.

2 Lomo ma'dáa idí méngi bilámá ledre zíse. Idí óto mimbé'desé zíza idíne teé teké káa zí bì ngúngusé ledre ené go, zíse go kpá ngúngu ledre Ngére Yésu káa do 'yì yómo sée ní.

Misi'di bì 'yì 'bì Kírésito niyí ndísi doa ní

3 Gi zía bì owoyemezé Lomo go bilámáne ní, éyì ga bì za mbá ilizé yée gi ro zíze idíze mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo, kpá gi ro zíze idíze trídrízé za fí ní, i'bí yée go mbá zíze.

4 Mengi ledre née kenée, gi ro zíse ótoómo méngi bisinyí ledre ga bì 'bì 'yì ga bì iliní ledre 'bì Lomo wá ní 'dá'ba, zíse idíze mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní.

5 Káa zí bì ngúngusé ledre Yésu go ní, odú ledre ma'dáa nda idí lá duú wo née wá, idísé kpá í'bí rosé ndísi méngi bilámá ledre e zí 'yì e mbá.

6 Káa zí bì ásé go 'yì komokenzi e ówosé nda ledre go bú ní, idísé kpá ndísi kí 'bá'bá rosé kí útusimisé, gi ro zíse ndísiyé méngi duú ledre ga bì Lomo ní ndísi idí gi royé kí rokinyi ní.

7 Kí'dí bì ásé go ndísi méngi éyì ga bì zí Lomo ndísi idíne gi royé kí rokinyi ní, idísé kpá ndísi óto 'bú 'yì e za mbá miótó káa zí bì ótosé 'bú 'yì 'bì 'be 'bì esé e ní.

8 Ga gére née míméngi ledre ga bì máili zíse idíse kíe ní. Mááku zíse ma'díi, togú méngisé ledre ga gére née tí fú kenée ndéré kíe 'dá'dá, ledre 'bì Kírésito Yésu Ngére ezé bì ngúngusé ní, ní ndíkiogú tú'dú bilámá ledre e.

9 'Yì máa yée ga bì iliní méngi ledre ga bì Lomo ili yée ní wá ní, niyí yì eyé go cé káa zí 'yì ga bì komoyé ndaá ní. Mongú bilámá ledre bì Lomo méngi zíye, bì zía lúguoyó lúyú ledre eyé ní, ligi yì ené yée go.

10 Káa zí bì goó kenée ní, owú 'bì Babá e simi Lomo, míméngi ledre esé e idíní nda idí mbá bilámáye kíngaya, gi ro zí 'yì e ówo a mbá kídí, ma'díi, Lomo gelé sée go tí ne gi ro zíse idíse káa do mbigí 'yì ené e.

11 Gi do kací ledre ga gére née mbá, kí'dí bì sindí kadra utúasá go ní, Lomo ní 'dí'bi sée kí mongú rokinyi zía óto sée do bi bì Kírésito Yésu Ngére ezé 'Yì yómo 'yì e ní idí

doa káa do ngére za fí ní, gi ro zíse ídise sí sílja triðrjsé za fí.

Úkuógu ini ledre gi simi miéké kúrú Lomo

¹² Abú ówosé tí ledre ga gére née go kenée, ndísisé go tí lányá ro ledre 'bi Yésu bi ndisíní 'dodo yée zíse ní yá, ndaá 'bi ené lúyú ledre wá, utuásá miútúásá zíma kpá fú ndisímá úku ándá yée zíse.

¹³ Tí káa zí bi máyí aka kí komomá ní, utuásá miútúásá zíma ndisímá úku ándá ledre ga gére née zíse.

¹⁴ Máuku ledre née kenée, gi zíá máówo bú, simibi ndaá lolu domá kpá fú tú'dú 'dá'dá wá, káa zí bi Kírésito Yésu Ngére ezé 'dodo go zíma kenée ní.

¹⁵ Gi zí kényí née ní, zíma ndisímá 'dodo ledre ga gére née zíse kenée za kí roko'búmá mbá, abú karanée gi do kací umbumá yá, ledre ga gére née, lanyání go simi dosé.

Roko'bú 'bi Kírésito

¹⁶ Simi bi koo ukuzé ledre zíse kídi, Kírésito Yésu Ngére ezé ni karanée ndá'baogu kí mongú roko'buné ní, ukuzé ezé koo née lá gbékpí ledre bi uwúzé lá kí mbílize gi tara ngiti 'yi ní wá, ukuzé mbigi ledre, gi zíá lurúzé Yésu ma'dáa go cù kí komozé, roko'bua ofu tí go ma'dii.

¹⁷ Owozé ledre née, gi zíá simi bi koo 'Buzé Lomo 'dodo roné zíze do mongú landa ní azé koo kí Yésu maágé. Zí Lomo ma'dáa koo ndisíné óto úndrua, zí Lomo ma'dáa úku ledre kídi, "Ba Owú 'bi amá, 'búa ofu domá go ní, Máayí kí rokinyi gi zíá."

¹⁸ Ndaá bi ené lá duú bi lurúzé wo kí komozé ní wá, simi bi odro zíze gi komo ere gi ro Yésu ní, zíze koo uwú kúrú a kpá za cù kí mbílize.

¹⁹ Gi zí ledre ga gére née ní, ledre ga koo nébi e ukuní gi ro Yésu ma'dáa, do ékéomo yée bi ní, niyí yi eyé zaá mbigi ledre. Ledre ga gére

néé utuásání go kpínj kí ledre ga bi ndisizé 'dodo yée zíse ba.

²⁰ Simi ledre ga gére née mbá, idisé ówo a bilámáne kídi, ledre ga bi koo mbá nébi e ukuní yée do ékéomo yée bi ní, ndaá 'bi ené lá ódro gi tarayé wá, yi ené ledre bi gi zí Lomo ní.

²¹ 'Dowú Lomo ndisí úkuí'bí ledre ga gére née tarayé ne, zíye ndisiyé lá úkutátá nzíyí a zí 'yi e.

2

'Yi 'dodo ledre ga bi 'yi ranga e ní

¹ Idisé ówo a bilámáne kídi, nébi 'yi ranga e niyí koo bo dongará 'yi e 'desí, cé káa zí 'yi 'dodo ledre ga bi 'yi ranga e niyí ógu idí dongaráse ní. Niyí lolo ndoo ndisí 'dodo bisinyí ledre zí 'yi e do ásiyé gi ro Lomo bi otooogu yée ní. Gi zí kényí née ní, ledre née ní 'dibiógu umbu komoyé.

² Tú'dú 'yi ga bi 'bi Kírésito ní, niyí karanée ndisí lódú kací 'yi ranga ga gére née, niyí óto lafúye zíye ndisiyé úku sínyi ledre gi do bi ma'dii ledre 'bi Lomo bi ndisíní 'dodo a zí 'yi e ní.

³ 'Yi ranga ga gére née, niyí kpá 'yi mimbé'e e. Niyí ndisí londo sée gi ro zíse ndisisé í'bí tú'dú éyí e zíye. Ledre bi koo Lomo uku kídi, née ní 'dó'do yée ní, ledre née ní fú bo. Ma'dii, Lomo ní 'dó'do yée.

⁴ Ówosé go bilámáne kídi, simi bi koo ngiti géyi maláyika e luyúní ledre ní, Lomo lurúomo ené koo yée lá kí komoné wá, 'di'bi koo yée ónzó yée simi bi 'bi 'do'dó. Niyí aka idí fú simi 'do'dó máa née kenée íri gi simi odú sindí kadra 'bi 'décí ngbanga.

⁵ Cé káa zí bi koo mengi roné simi sindí kadra 'bi Nówa ní. Lomo lurúomo ené koo 'yi ga bi asiní kí uwú ledre ené ní wá. Zíá ufuonzó yée kí mongú iní koo ucu ní. Zíá koo yómo duú Nówa kí 'yi 'bi 'be 'bi ené e inyí doa gbre, gi zíá Nówa

ma'dáa ndísi kóo úku mbigí ledre zí 'yí e.

6 Lomo ongbóonzó kóo mingburoko gara ga bì Sodóma kí Gomóra zí mbuluyé ídiákáne lá duý ne gi ro 'dodo a kídí née ledre bì ni méngi roné zí 'yí ga bì niyí ási kí úwú ledre 'bì Lomo ní.

7 Zí Lomo yómo lá Lóto e kí 'yí 'bì 'be 'bì ené e, gi zía Lóto ma'dáa ni yí ené mbigí 'yí 'bì Lomo. Zí bi kóo ndísi sinyine roa kíngaya kí ndísi lúrú bisinyí míméngi ledre 'bì 'yí e bì ofu nda go ní.

8 Lóto ma'dáa ndísi kóo dongará bisinyí 'yí ga gére née. Kací kadra mbá, zí bi ndísi sinyí roa kí lúrú bisinyí míméngi ledre 'bì 'yí ga gére née, zí mbilíia kpá ndísi iwiñe miíwí kí úwú bisinyí ódro bì gi tarayé.

9 Togú kenée yá Ngére Lomo owo ofu kací yómo 'yí ené e go simi bi ledre ni ndísi úzu yée née, zía ndísiné 'dó'do 'yí máa yée ga bì asiní kí úwú ledre ené né simi bi niyí ndísi sóngó sindí kadra ngbanga ní.

10 Simi ledre ga gére née mbá, Lomo ni karanée 'dó'do 'yí ga bì ndísiní méngi ledre cayi ga bì kuru'bü royé ili ní, née 'yí ga bì iliní zí Lomo idíne káa do Ngére eyé wá ní.

'Yí ranga ga bì mändísi úku ledreyé zíse née, ngiri mengi ené yée kí méngi bisinyí ledre bì togú iliní go méngi a ní wá. Bi ndísi éme ené royé miéme kí méngi bisinyí ledre. Iliní gbawá óto úndru maláyika e.

11 Lúrusé aka, maláyika e, kí mbágá roko'büyé ga gére née mbá, romoní tí do 'yí ranga ga gére née, simi bi ndísiní úku ledre bisinyí ledre 'bì 'yí ranga ga gére née zí Ngére Yésu ní, ukuní eyé kóo 'yí ranga máa ga gére née miúku kí kese wá.

12 'Yí ranga ga gére née ndísiní úku sinyi ledre gi do bi ledre bì ngará owoyemení wá ní. Niyí yí eyé káa zí bangá rará ga bì ndikini yée

lá gi ro ndísi 'dí'bi lafúye bangá e kí ndísi úfu yée ní. Kí rará née mbá ndísiní kpá úyu.

13 Lomo ni karanée 'dó'do 'yí ranga ga gére née bisinyíne, gi zía ndísiní óto 'yí e zíye ndísi 'dó'doye. Ambá ledre eyé lá anu, zíye ndísiyé kí méngi ledre cayi e 'duo faa do ndéré kie mindéré.

14 'Yí ranga ga gére née, otoní yí eyé komoyé lá duý ro só'do royé kí 'yí ga bì ofúní royé kíye wá ní, ko'dóní eyé kpá kí méngi bisinyí ledre wá. Zíye ndísiyé óto 'yí máa yée ga bì cíyí ledre 'bì Lomo ndaá aka simiyé wá ní, ndísiyé lúyú ledre. Owoní kací méngi bisinyí ledre go kíngaya zíye idíye kpá 'yí mongú mimbé'e e.

15 Asiní kí méngi bílámá ledre go do útú eyé nda go ndísi méngi bisinyí ledre cé káa zí ledre ga bì kóo Baláma wotí Bowéra ndísi méngi yée, 'bì óto 'bú késí kí ndísi 'dí'bi késí gi zí 'yí e do bisinyí misi'di ní.

16 Tí lá zí dongí máda Baláma gi ro bisinyí ledre ga bì kóo ndísi méngi yée née, simi bi odro zía káa zí 'yíma'dí odrone gi ro zía ótoómo kí méngi bisinyí ledre bì utúasá zí nébi méngi a wá ní.

17 'Yí ranga ga gére née niyí yí eyé káa zí gu 'dawú bì iní ndaá simi a wá kpá káa zí mongú iní bì ulu zí síli imbíókpó a ní. Mongú gu bì kí mitulurú siminé mbíri ní ní goó miyémeómoné nzíyiné gi royé.

18 Ndísiní úku ledre e kí roko'büyé ledre máa ga gére née yí ené mbá ledre cayi. Zíye ndísiyé úku ledre gi ro ledre ga bì royé ili ní káa zí cóngó ledre ní abuwá ndaní eyé cóngó ledre e wá. Ndísiní née londo komo 'yí ga bì otoomoní aka lúyú ledre lá mikkádané ní drú 'dá'ba, gi ro zíye ndá'bayé lúyú ledre.

19 Ndísiní úku ledre idí kí ro do'yí zí 'yí e, abuwá niyí yí eyé owúkulu 'bì lúyú ledre, gi zía lúyú ledre ní go míngiye.

20 Togú olúoguní kóo gi simi méngi bísinyí ledre e 'bi sága ba go gi zia bi ŋunguní ledre Kírésito Yésu Ngére ezé bi ni 'Yi yómo 'yi e ni, zíye ndá'bayé drú 'dá'ba ndísi lúyú ledre, 'do'dó bi ni ídí royé simi odú sindí kadra ni ni nda rórómó.

21 Ni kóo ídí bílámáne ndaní ówo ledre gi ro ídí káa do mbigí 'yi 'bi Lomo wá gi zí wo bi owoní nda go zíye ndá'bayé óyó sogoyé zí bílámá ledre ga bi kóo ndisini 'dodo a zíye ni.

22 Ledre ga gére née, utúasání go kí muruwayi ga bi gbre bi kídí, "Isi nda'ba ánulúgu si'dí ne." Kpá kí wo bi kídí, "Mukúrú nda'ba ló'dó roné simi monyó gi do kací ndúgú" ni.

3

Yésu ni ndá'baógu ma'díi

1 Owú 'bi Babá e, ba goó gbre ledre bi máéké zíse ni. Máéké yée gbrengárá gi ro sáká sée zí sómú ledre esé ídine kpá fú bílámáne.

2 Málí zíse ndisise fú sómúndíki kúrú Lomo bi kóo nébi e ukuní yée 'desí ni, kpá kí ledre 'bi Ngére Yésu 'Yi yómo zée bi kóo 'yímikása ené e 'dodoní yée zíse ni.

3 Mizefí ledre bi ili zíse ówoyéme a ni ni, simi odú sindí kadra 'yi e niyí ógu zíye ndisiyé fólo sée kí kúgú sée kací bísinyí ledre eyé ga bi royé ili ni.

4 Ni yí úku ledre kídí, "Óo, Yésu mocú kóo ledre kídí née ni ndá'baógu ni, ni kí ndá'baógu goó 'dáa? 'Buzé e uyuonzóní royé go mbá simi ledre née, ledre niyí yi eyé fú lá do biyé káa zí ga kóo 'desí ni."

5 Tí lá zíye sómúlígi ledre bi kídí Lomo i'bí kóo lá lorú zí ere ídine zí ótoogu do sogo kángá gi simi iní kí iní ni 'du'dorú.

6 Kpá akpa kí iní née ni zí Lomo úfuonzó eyí tridri ga bi do sogo kángá ni mbá.

7 Née kpá lorú bi Lomo 'di'bingeri ere kí do sogo kángá kíe gi ro óngbóoyó a kí pho'dú ni. 'Di'bingeri sóngó sindí kadra 'bi 'décí ngbangá gi ro zíne úfuonzó 'yi ga bi asiní gi ro ledre ené ni.

8 Owú 'bi Babá e, ndásé sómúlígi ledre ba wá. Sílí kíe'do ni yi ené zí Ngére Lomo káa zí tú'dú simibi e ni, zí tú'dú simibi e ídije zí káa zí sílí kíe'do ni.

9 Ngiti géyi 'yi e ndisini 'bi eyé sómú a kídí, Ngére ndisí ówó miówó kí méngi ledre ga bi uku yée go ni, née sí ledre bi kasalugu Yésu gi zí 'diya wá ni. F'i, ledre ma'dáa ndaa 'bi ené káa zí bi 'yi ga gére née ndisini sómú a née wá. Oto yi ené mimbé'dené ndoo gi ro 'yima'dí e mbá. I'bí yi ené sindí kadra zí 'yima'dí e óyóló'bó mimbé'deyé gi ro zíye ngúngu ledrené.

10 Kadra mindá'baógu Ngére kembí 'yi ówo a ndaa. Ni ógu káa zí 'yi ugu ogu ne ni. Kadra miogu a mongú gború eyí ni ídí kíngaya komo ere, geré zí ere ma'dáa lélíne sií. Zí eyí ga bi ndisini ndísi komo ere, kadra, éfé nda kí kele e ni, zí Lomo óngbóoyó yée mbá. Zí 'dodoogu bísinyí ledre ga bi 'bi 'yima'dí e ni za mbá, zí nda 'décí ngbangayé.

11 Ma'díi, káa zí bi née go misi'di bi Lomo ni sínyionzó eyí e doa ni, ili nda go zíse ówo a togú miméngi ledre esé ni ídí káa be 'diya káa bi Lomo ni 'décí ngbangasé. Miméngi ledre esé idí ídí mbá bílámáne gi ro zí Lomo ídine kí rokinyi kíse.

12 Káa zí bi ásé go ndisí sóngó Lomo togú ni ógu 'décí ngbangá do sogo kángá ba kí be 'diya ni, ndisise óto sílí 'bi ledre máa née gi ro zí méngi roné 'diya. F'i tí mbí káa zí bi ndisise sómú a ni, tí lá idisé ówo a kídí Lomo ni óngbó ere zí eyí ga bi 'dága íri káráonzó royé za mbá.

13 Zée 'yi ga bi ŋunguzé ledre Ngére Yésu go ni, ledre ezé ndaa.

Azé 'bi ezé lá ndísi óto komozé gi ro mikánda ere kí mikánda do sogo kángá bi Lomo uku ledre a zíze, gi ro zíze ndísiżé simi a méngi ledre ené ni.

¹⁴ Owú 'bi Babá e, káa zí bi ásé go ndísi sóngó ledre ga gére née gi ro zíye méngi royé ni, ídísé méngi kényi za kí roko'búsé mbá gi ro zí míméngi ledre esé ídíye mbá bilámáye kadra bi Yésu ni ndá'baogu simi a ni gi ro zí Lomo ídine kí rokinyi gi zía ásé go mbigí 'yí ené e.

¹⁵ Idí idí simi dosé kídí, Ngére Yésu lu'bú gi zía mimbé'dea ni gi ro 'yí e, i'bí sindí kadra zí 'yí e gi ro zíye óyóló'bó sómú ledre eyé gi ro zíye ńgúngu ledrené gi do bi zíne yómo yée. Ídísé lúrú toso ledre ga gére née tí lá gi ro lúnduzé Páwulo bi kí 'búné dozé kése mbá ni. Simi bi koo eké ledre zíse ni, uku zíse ledre ga bi kí roko'búyé bi Lomo ukui'bí yée zía ni. Uku kpá té ledre ga bi máuku yée zíse ni.

¹⁶ Zaá ledre ga bi eké yée kí yée ga bi uku yée zí ngiti géyi 'yí ga bi 'bi Kírésito ni, eké zíse ba kpá té ledre ga gére née. Ngiti géyi ledre ga bi eké yée ni, oruní yí eyé miórú ngiti géyi 'yí e utúasání eyé ówo ini ledre gi simiyé 'diya wá. 'Yí ga bi owoyemení ledre gi ro ledre 'bi Ngére Yésu mbí wá ni, zíye ndísiyé óyóló'bó ini ledre ga gére née nda do ngiti misi'diné kpí, káa zí bi oyólo'bóní ngiti géyi ledre e simi búkú ga bi 'bi miéké kúrú Lomo ni. Ledre bi ndísiní méngi a née ni 'dí'biogu 'do'dó royé.

¹⁷ Káa zí bi sée, ówosé 'bi esé ledre ga gére née bú kídí, niyí méngi royé tí kené ni, ídísé tóro ngbuó káa bi gbékpí 'yí ranga e káa zí ga gére née niyí londo sée, zíse lúyúse gi do bilamá misi'di 'bi Lomo bi ásé go ndísi lódú a ni ke.

¹⁸ Tí lá sáká éyí kí ówo kací ledre bi ndísi ógu gi zí Kírésito Yésu Ngére ezé bi 'Yí yómo 'yí e ni

idí sáká sée zí ledre ené ngbóróne simisé ndéréne 'dá'dá. 'Yí e idíní ndísi óto úndru a za fí odú a ndaá. Idí kenée.

Mizefí wáraga bi Yiwáni eké ní Ledre gi ro mizefí búku bi Yiwáni ní

Yiwáni 'yimikása eké ledre ba ne zí ngiti géyi 'yi ga bi 'bi Kírésito bi oto 'buye niyí zía káa zí owú 'bi ené e ní. Uku zíye kídí idíní fú ndísi méngi ledre ga bi Lomo kí Kírésito iliní yée ní. Zía ési síline komoyé gi ro 'yi ranga ga bi niyí go simi kanísa ní, káa bi niyí londo yée ke. Uku zíye kídí née oyoyeme ledre gi ro Kírésito bú, yée ndísiñí go kéne, ni Owú 'bi Lomo, zía idíne kpá 'yima'dí. Zía úku ledre zíye kídí togú ɳguṇguní tí fú ledre Kírésito yá, niyí idí kí trídrí bi za fí ní. Zía nda úku odú ledre zíye kídí idíní lányá ro óto 'bú Lomo bi ɳguṇguní ledrea ní, zíye kpá fú ndísiyé óto 'bú lafúye.

Ledre gi ro trídrí bi za fí ní

¹ Mápá Yiwáni, máayí kí rokinyi kí eké ledre ba zíse. Ni ledre gi ro 'yi bi ogü kí trídrí bi za fí ní. 'Yí máá née ni kóo kú go bo 'desí. Zée 'yi kasa ené e, lurúzé wo go cù kí komozé, zíze óto sílize kpá za cù ro kúru'bua, zíze úwú ledre ga bi ndísi úku yée ní za cù kí mbílize.

² Ni duý ne 'yi í'bí trídrí bi za fí ní zí 'yi e. Zée 'yi ené e, ndísiżé ba úku ma'díi ledre bi gi do bi a ní zíse. Gi zía kací kadra za mbá ni kóo kí 'Buzé do bi kí'e'do. 'Buzé Lomo 'dodoyeme wo go zíze.

³ Ukuzé zíse ba ledre bi lurúzé go cù kí komozé, zíze úwú a kpá za cù kí mbílize ní, gi ro zí mimbé'dezé idíne kése kí'e'do, kí 'bi 'Buzé Lomo kpá kí 'bi owú 'bi ené Kírésito Yésu.

⁴ Née sí ledre bi ekézé ledre ba zíse gi roa ní, gi ro zíze idíze kése ndro mbá kí rokinyi gi ro ledre máá née.

Idízé lányá duý ro ledre 'bi Lomo

⁵ Ledre bi ukuzé zíse ba ní, ni ledre bi kóo uwúzé gi zí Yésu ma'dáa ní kídí, Lomo ni bimióngó, ledre ené e za mbá, mituluru ndaá simi a wá.

⁶ Togú ukuzé go kídí mimbé'dezé ni kí Lomo go kí'e'do, zíse ndá'bazé ndísi méngi ledre ga bi 'bi mituluru ní, rangazé ranga go, mengizé ezé née mbigí ledre bi 'bi Lomo ní wá.

⁷ Tí lá togú ndísiżé méngi ledre ga bi 'bi bimióngó, gi zía bi Lomo ni yi ené bimióngó ní yá, ma'díi, mimbé'dezé ni idí kí lafúze kí'e'do. Lomo ni lúguráyi zée drá gi simi lúyú ledre ezé e kí sáma owú 'bi ené Yésu.

⁸ Togú itízé kangú kídí, ndazé 'yi lúyú ledre e wá, rangazé ranga go. Mengizé aka ezé mbigí ledre 'bi Lomo wá.

⁹ Idízé úkuógu lúyú ledre ezé e za mbá zí Lomo, ni yi ené bílámá 'yi, ledre ga bi uku yée ní, ni méngi yée za mbá zíze, zía lúguráyi zée drá gi simi lúyú ledre ezé e.

¹⁰ Togú itízé kangú kídí ndazé ezé 'yi lúyú ledre e wá yá, rangazé ranga go roa, otozé wo go káa do 'yi ranga, ɳguṇguzé aka ezé ledre ené kí mimbé'dezé kí'e'do wá.

2

Yésu ni duý ne 'yi 'dí'bióyó lúyú ledre

¹ Owú 'bi amáa e, máéké ledre ba zíse káa bi ásé lúyú ledre ke. Togú ngiti 'yi gi dongaráse luyú kóo ledre go yá, ndaá éré ngiri wá, idí úku 'dódo a. Kírésito Yésu ni bo, bi ni duý ne mbigí 'yi 'bi Lomo ní, ni ɳgúngú roné gi rozé zí 'Buné Lomo.

² Yésu ma'dáa ni ne 'yi bi kóo i'bí roné zí umbu do úyuné nda lá duý gi ro lúyú ledre ezé wá, zaá gi ro lúyú ledre 'bi 'yima'dí e do sogo kángá za mbá.

³ Éyí bi ni 'dódo a kídí owozé Lomo go ní, 'búó togú ndísiżé go méngi duý ledre ga bi ili yée ní.

4 Togú 'yí ya néé owo Lomo go, mengí lolú ledre ga bì Lomo ili yée ní wá yá, ṙaṛanga go. Uku ené néé ma'díi wá.

5 Togú 'yí ndísi go úwú ledre 'bì Lomo, 'bú Lomo ní go doa ma'díi. Néé ledre bì ní 'dódo a kídí azé go kí Lomo kíé'do ní.

6 Kpá kenée, togú 'yí ya yée niyí go kí Lomo kíé'do yá, 'yí ma'dáa idí duú ndísi méngí ledre ga bì koo Ngére Yésu ndísi méngí yée ní.

7 Sée ga bì mánđisi óto 'búse kíngaya, lorú bì mánđisi í'bí a zíse ba, ndaá 'bì ené mikánda lorú wá. Ní lorú bì koo ndísișé úwú a go 'desí ndéréögúné gi karaba ní ní.

8 Hi, ní kpá idí zíse káa do mikánda lorú ma'díi. Gi zíá eyí bì Yésu mengí ní ní go mikándané. Gi zí kíeyí néé ní, míméngí ledre esé ní go kpá mikándané. Cakaba mituluru bì koo ásé simí a ní okpó go, mbigí bimíóngó ndísi nda óngó goó ne.

9 Gi zí kíeyí néé, togú 'yí ya néé ní go simí bimíóngó 'bì Lomo, ní kpá fú ndísi sógó lafúne e yá, 'yí néé ní aka yí ené fú simí mituluru.

10 'Yí bì óto 'bú lafúne go ní, 'yí néé ní go simí bimíóngó 'bì Lomo. Utúasá lolú ndísi lúyú ledre wá.

11 'Yí bì oto 'bú lafúne wá ní, míméngí ledre ené kí gámá ené e niyí aka yí eyé fú lá 'bì mituluru. Owoyeme aka ené mbí eyí bì néé ní ndísi méngí a ní wá, gi zíá mituluru 'dütü yí ené komoa go.

12 Owú 'bì amáa e, máéké ledre ba zíse gbékpíe wá
gi zíá máowo go, Lomo luluoyó lúyú ledre esé go gi zíá Yésu uyu umbu bì koo ásé úyu a se gi zí lúyú ledre esé e ní go.

13 Máéké ledre ba kpá zíse, sée ga bì komosé enzi go ní,
gi zíá ówoyémesé Ngére Yésu bì koo ní yí ené kú bo gi dosíne ní go.

Kpá zíse ga bì ásé owúphiṛangá e rómosé komo Satána go ní.

Nda kpá kíse ga bì ásé aka mìnzeré owú e ní, gi zíá, ówosé Lomo go káa do 'Buzé ma'díi.

14 Ma'díi, sée mingburoko 'yí e utúasá miútúásá zíma úku ledre ba zíse, gi zíá, ówoyémesé Ngére Yésu bì koo ní yí ené kú bo gi dosíne ní go.

Máéké kpá zíse owúphiṛangá e, gi zíá ásé kí roko'búsé cíyí ledre 'bì Lomo ní go simisé, rómosé komo Satána go.

15 Ndá óto 'bú do sogo kángá togú mbú eyí ga bì simí a ní wá. Togú 'yí oto 'bú do sogo kángá togú mbú eyí ga bì simí a ní yá, 'bú 'Buzé Lomo utúasá idí doa wá.

16 Toso bisinyí míméngí ledre ga bì 'yí e ndísiñí méngí yée gi zí 'bú ledre ga bì doyé ní, mongú mimbé'de gi ro eyí 'bì lafú'yí, nda kí síkpi fúndú'yí oguní eyé gi zí 'Buzé Lomo wá yí ené gi zí do sogo kángá.

17 Do sogo kángá kí eyí ga bì siminé bì 'yí e ndísiñí óto 'búa kíngaya ní ní úkú ené miúkú. Tí lá 'yí máa wo bì ndísi méngí ledre ga bì Lomo ili yée ní ní idí triđrjné za fí.

'Yí ga bì ezeokó Yésu ní

18 Owú 'bì amáa e, odú do sogo kángá ba ní go gbóo. Káa zí bì úwúsé kídí ezeokó Kírésito ní ógu ní, bì ba ní tú'dú ezeokóga oguní go. Néé ledre bì owozé gi zíá kídí odú do sogo kángá ba ní go gbóo ní.

19 'Yí ga gére néé olúoguní gi dongaráze, tí lá ndaní eyé mbigí lafúze e wá. Idí ṅunguní koo ledre Yésu bo, káa bì azé ba tí kíye. Miólúoguyé 'dodo go kídí ndaní eyé lafúze wá.

20 Owú 'bì amáa e, ásé go kí 'Dówú Lomo simisé gi zí Kírésito Yésu bì ngará lúyú ledre ndaá roa wá ní, bì ba ní ówosé ma'díi go bú.

21 Máéké ledre ba zíse ndaá 'bì ené gi zíá bì ya ówosé ma'díi wá ní wá, yí ené gi zíá bì ówosé bú ní. Kpá gi

zía bì 'yì úku ṣanga uku ené ma'díi wá ní.

²² Ambí ni 'yì ṣanga ne? 'Yì ṣanga ni 'yì bì uku ledre yaá, "Yésu ndaa'bì ené Kírésito wá ní." 'Yì maa née ni ezeokó Kírésito. Asi goó gi ro 'Buzé Lomo kpá gi ro Owú 'bì ené Yésu bì Ngére ezé ní.

²³ 'Yì bì asi gi ro Yésu go ní, asi go kpá gi ro Lomo bì 'Bü Yésu ní. 'Yì bì ᱥguṇgu ledre Yésu owú 'bì Lomo go ní, ᱥguṇgu kpá ledre Lomo go.

²⁴ Nda gi rosé ní, ledre 'bì Lomo bì tonózé koo 'dodo a zíse kú gi dosíne zíse lúyú a káa do ma'díi ledre do tónose ᱥguṇgu a ní, idisé lánya roa fú kenée ndéré kíe 'dá'dá. Togú méngisé go tí kenée, Yésu kí 'Buné Lomo niyí kíse kíe'do.

²⁵ Née sí ledre bì Yésu mocú éyí zíse gi roa kídí azé idí kí triðrızé bì za fí ní.

²⁶ Máéké ledre ba zíse gi ro 'yì ga bì iliní ndísi lónedo sée ní kí lónedo sée ke.

²⁷ Bi gi rosé ní owú 'bì amáa e, 'Dówú Lomo bì Yésu i'bí zíse ní idí idí simisé gi zíá ílisé esé lolu ngíti 'yì gi ro zíá 'dodo ledre zíse wá. Káa zí bì 'Dówú Lomo ni 'yì úku ma'díi ní, ni go ógu 'dodo ledre e za mbá zíse. Kí'dí bì 'dodo go zíse ní, idisé 'dí'bi ledre née gi ro zíse idisé kí Yésu kíe'do.

Lomo oto 'búze go kíngaya

²⁸ Owú 'bì amáa e, idisé óto komosé fú lá ro Yésu gi ro zíse idisé kéne kíe'do. Togú méngisé tí go kenée, kadra bì karanée ni ndá'baógu simi a ní, azé idí kí mongú rokinyi dokuwu mengi zée wá.

²⁹ Togú ówosé go kídí Kírésito ni 'yì méngi ma'díi, née ní idisé kpá ówo a kídí 'yì ga bì ndísiñi méngi ma'díi ní niyí owú 'bì Lomo.

3

¹ Lúrúsé aka mongú bilámá ledre bì Lomo mengi zíse, zíá óto 'búze kíngaya, zíá ndísiñé ndólo zée kídí,

owú 'bì ené e ní. Ma'díi azé tí owú 'bì ené e. Tú'dú ngíti geyi 'yì e owoní eyé kenée wá, gi zíá owoní eyé Lomo wá.

² Máéké ledre ba zíse owú 'bì amáa e, azé go owú ga bì 'bì Lomo ní ma'díi. Owozé aka azé éyí ga bì Lomo ní méngi yée zíse ní wá. Éyí bì kíe'do owozé ní, ni togú Yésu ogu go yá, Lomo ní óyóló'bó zée zíse idíze káa zíá ní. Gi zíá azé lúrú Yésu ma'dáa za cù kí komozé.

³ Bi goó kenée ní, idízé óto komozé ro ledre máa née, zíse ótoómo lúyú ledre e za mbá 'dá'ba zíse idíze drá káa zí Yésu bì lúyú ledre ndaa roa wá ní.

⁴ 'Yì bì ndísi lúyú ledre ní, 'dewe loru 'bì Lomo go, gi zí lúyú ledre ní cé káa zí 'dewe loru 'bì Lomo ní.

⁵ Tí lá idisé ówo a kídí Yésu ogu koo do sogo kángá gi ro lúlúoyó lúyú ledre e ezé 'dá'ba, gi zíá ndaa 'bì ené 'yì lúyú ledre wá.

⁶ 'Yì bì oto komoné go ro Yésu ní, niyí kéne go kíe'do, ndaa lolu kpá fú ndísi méngi lúyú ledre wá. Gi zíá, 'yì bì ndísi méngi lúyú ledre ní, ᱥguṇgu aka ené ledre Yésu wá, owo aka kpá wo wá.

⁷ Owú 'bì amáa e, ngíti 'yì ndaa lónedo sée wá. 'Yì bì ndísi méngi ma'díi ledre ní ni 'yì bì lúyú ledre ndaa roa wá ní gi zíá Kírésito ndaa 'bì ené 'yì lúyú ledre wá.

⁸ 'Yì bì ndísi méngi bisinyi ledre ní, ni yí ené 'yì 'bì ngére 'bì bicayi lomo e, gi zíá ngére 'bì bicayi lomo e ma'dáa ni yí ené 'yì méngi bisinyi ledre kú gi dosíne. Née sí ledre bì koo Yésu Owú 'bì Lomo ogu gi roa do sogo kángá ona gi ro síníónzó moko 'bì ngére 'bì bicayi lomo e ní.

⁹ 'Yì bì ni go owú 'bì Lomo ní, ndísi ené lolu fú lá luyú ledre wá, gi zíá bilámá míméngi ledre 'bì 'bùa Lomo ní go simi a. Utúasá ené lolu méngi lúyú ledre wá, gi zíá ní go mbigí owú 'bì Lomo.

¹⁰ Ba ledre bì ndísiżé ówo dongará owú ga bì 'bì Lomo kí owú ga bì 'bì

ngére 'bì bicayi lomo e gi roa ní. 'Yì bì mengi bilámá ledre wá, oto 'bú lafúne kpá wá ní, née ndaá mbigí owú 'bì Lomo wá.

Óto 'bú lafú 'yì e

11 Úwúsé koo ledre ba go kú gi dosíne kídí, idízé óto 'bú lafúze e dozé.

12 Ndásé ídí káa zí Káyina wá. Ni yí ené 'yì 'bì Satána ufu koo lúnduné Ábele. Ufu koo wo gi ro 'di? Gi zía míméngi ledre ené ni yí ené bisinyíne, míméngi ledre 'bì lúndua ni 'bì ené yí ené za mbá bilámáne.

13 Owú 'bì Babá e, togú do sogo kángá ba ni go sógó sée yá, ndásé síkpi mimbé'desé 'dága wá.

14 Owozé go kídí okpózé gi simi umbu go, azé go trídrí gi zía azé 'yì óto 'bú lafúze. Tí lá 'yì máa wo bi oto 'bú lafúne wá ní, idíaká 'bì ené go sì sìlì umbu.

15 'Yì bì 'yì sógó lafúne ní, ni 'yì úfu 'yì e. Ówoyémesé go kídí 'yì úfu 'yì e ndiki ené trídrí bì za fí ní wá.

16 Ba ledre bì azé lúrútóko óto 'bú lafú 'yì e gi roa ní. Kírésito Yésu í'bí roné úyuné gi rozé. Káa zí bì goó kenée ní, idízé kpá í'bí rozé zí umbu gi ro lafúze.

17 Togú 'yì ni kí éyì e zíne, zí lúndua ndísiñé ánu lerí cigí a somú ledre a wá ní, ni úku ledre bì kídí 'bú Lomo ni doné ní lárá káa be 'di?

18 Owú 'bì amáa e, ndazé ndísi ódro lá miódro kí tarazé gbékpíne wá. Idízé óto 'bú lafúze e zíze kí sáká yée gi ro zía 'dodo a kídí otozé 'buye go ma'díi.

19 Simi bì azé go ndísi óto 'bú lafúze ní, azé ówo a kídí azé go 'yì ménge ma'díi ledre. Ni óto mimbé'dezé zía útuásáne kpini utúasá ndósó simi bì azé ógu kó'dú Lomo ní wá.

20 Togú mimbé'dezé ndísi ndósó simi bì azé ógu kó'dú Lomo ní, roko'bü Lomo romo do mimbé'dezé, owo ledre gi ro éyì e mbá bú.

21 Owú 'bì amáa e, togú mimbé'dezé ndosó lolu kí ógu kó'dú Lomo wá, ni óto mimbé'dezé zía útuásáne kpini ngiri utúasá ménge zée wá.

22 Éyì ga bì azé íni ini zía gi royé ní, ni ménge yée zíze gi zía ndísiñé úwú lorú ené zíze ndísiñé ménge éyì ga bì bi ndísi éme roa gi zíye miéme ní.

23 Ba ledre bì kúrú Lomo uku zíze ni kídí, idízé ngúngu ledre Owú 'bì ené Kírésito Yésu kíngaya. Zíze kpá óto 'bú lafúze dozé káa zí bì Yésu ma'dáa uku zíze ní.

24 Ma'díi togú ndísiñé tí úwú kúrú Lomo, zíze ndísiñé lányáze roa kíngaya, azé ídí kéye éyì kí'e'do. Kasa 'Dówúne go zía idíne simizé. Née éyì bì 'dodo yeme kídí, azé go éyì kí'e'do kí Lomo ní.

4

Ledre gi ro nébi 'yì ranga e

1 Sée ga bì máoto 'búse kíngaya ní, ndásé ngúngu ledre ga bì za mbá niyí ndísi úku yée zíse kídí 'Dówú Lomo ukui'bí ne ní wá. Ídísé lúrú bi simi ledre ga bì ndísiñí úku yée née bilámáne kí gi ro zíse ówo dongará togú née ledre bì ogu gi zí Lomo ní yá. Gi zía tú'dú nébi ga bì 'yì ranga e ní bayiní go do sogo kángá mbá.

2 Ásé ówoyéme ledre bì gi zí 'Dówú Lomo ní gi ro ledre ba. 'Yì bì ni ngúngu a kídí, Yésu ni Kírésito bì Lomo kasaogu wo káa do 'yíma'dí ní ogu gi zí Lomo ní.

3 Tí lá 'yì bì ngúngu ledre née kenée gi ro Yésu wá ní, 'Dówú Lomo bì simi a ní ogu ené gi zí Lomo wá. 'Dówú bì simi a née ni gi zí ezeokó Kírésito,* bì koo úwúsé ledreyé kídí niyí ógu ní. Bì ba ní, oguní go. Niyí go do sogo kángá ona.

4 Owú 'bì amáa e, ásé yí esé go mbié 'yì ga bì 'bì Lomo ní. Rómose komo nébi ga bì 'yì ranga e ní go,

* 4:3 4:3 'Dówú bì gi zí ezeokó Kírésito: Ni 'dówú bì Satána kasa wo ógu londo 'yì e ní.

gi zía 'Dówú Lomo bì simisé ní, ni kí roko'buné rómo do roko'bú 'dówú bì simi lomo ga bì 'bì do sogo kángá ní.

⁵ Nébi 'yì ṙanga ga gére ní, niyí 'yì ga bì 'bì do sogo kángá ní. Ledre ga bì ndisíní úku yée ní, yì eyé ledre ga bì 'bì do sogo kángá ní, zí 'yì ga bì 'bì do sogo kángá ní ndisiyé uwú ledre máa ga gére néee duyü ye.

⁶ Gi rozé, azé yì ezé mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní. 'Yì ga bì owoní Lomo bú ndisíní uwú ledre ga bì ndisizé úku yée ní. Yée ga bì owoní Lomo wá ní, uwúní eyé ledre ezé e wá. Bi goó kenée ní, néee go éyí bì azé ówo dongará ma'díi ledre bi 'Dówú Lomo ndisi úku yée ní kí wo bì 'dówú bì simi 'yì ṙanga ga gére ndisíní úku yée ní.

Óto 'bú lafú 'yì e

⁷ Sée ga bì móoto 'búse kíngaya ní, idíze ídí 'yì óto 'bú lafúze. Gi zía roko'bú bì ndisizé óto 'bú lafúze kíe ní ogu gi zí Lomo. Togú ndisizé kací kadra mbá fú lá kí 'bú lafúze dozé yá, ma'díi azé ídí mbigí owú ga bì 'bì Lomo ní gi zía owoyemezé wo go.

⁸ 'Yì bì oto 'bú lafúne wá ní, owo ené Lomo wá, gi zía Lomo ní yì ené 'yì óto 'bú 'yì e.

⁹ Lomo oto 'búze 'yíma'dí e káa, kasaogu békérí Owú 'bì ené Yésu ógu úyuné do sogo kángá ona gi ro zíze idíze triđriżé za fí.

¹⁰ Óto 'bú 'yì e ní káa, ndaá 'bì ené bi yaá otozé 'bú Lomo ze ní wá. Oto yì ené 'búze ne zía kásaoğu békérí Owú 'bì ené bi 'búa ofu doa go ní ogu úyuné gi ro lúyú ledre ezé.

¹¹ Sée ga bì móoto 'búse kíngaya ní, káa zí bì Lomo oto 'búze go kíngaya kenée ní, idízé kpá óto 'bú lafúze.

¹² 'Yì bì kíe'do káa lurú Lomo go kí komoné ní ndaá. Tí lá togú otozé 'bú lafúze go yá, azé kí Lomo go éyí kíe'do. Ma'díi óto 'yì bì 'bì Lomo ní ní go do miimbé'dezé.

¹³ Owozé bì kídí ndisizé go méngi ledre bì Lomo ili ní zíze idíze kíye go éyí kíe'do ní, gi zía kasa 'Dówúne ógu ndisíné simizé.

¹⁴ Lurúzé wo go cù kí komozé, zíze ndisizé úkutátá ledrea zí 'yì e kídí, Lomo bì 'Bü ní kasaogu Owú 'bì ené káa do 'Yì yómo 'yì e do sogo kángá.

¹⁵ Togú 'yì ngúngu ledre Yésu kídí ní Owú 'bì Lomo yá, 'yì néee niyí kí Lomo go éyí kíe'do ndisi go méngi ledre bì Lomo ili ní.

¹⁶ Owozé go zíze ngúngu a ma'díi kídí Lomo oto 'búze go kíngaya.

Lomo ni 'yì oto 'bú 'yì e. 'Yì bì ni 'yì óto 'bú 'yì e ní, ndisi méngi ledre ga bì Lomo ili yée ní zíye idíye kí Lomo go éyí kíe'do.

¹⁷ Káa zí bì azé go kí Lomo éyí kíe'do ní, azé ndisi óto 'bú lafúze káa zí bì ili ní. Gi ro karanée kadra 'décí ngbangá, ngíri mengi zée wá. Gi zía mindisizé do sogo ona ní yì ené kíe'do kí Lomo.

¹⁸ 'Yì óto 'bú 'yì e eré ené ngíri wá. Tí lá mbigí óto 'bú 'yì e ndisi lágaoyó ngíri gi simi 'yì 'dá'ba, gi zía ngíri ní éyí bì ndisíní 'décí ngbangá roa ní. 'Yì bì 'yì ngíri ndaá 'bì ené mbigí 'yì óto 'bú 'yì e wá.

¹⁹ Ndisizé óto 'bú lafúze, gi zía Lomo otootu 'búze ne.

²⁰ Togú 'yì uku ledre kídí, "Máoto 'bú Lomo go" zía ndisíné sógó lafúne ní ní 'yì ṙanga. Gi zía 'yì bì oto 'bú 'yì bì lurú wo go cù kí komoné wá ní, útúásá óto 'bú Lomo bì lurú wo kí komoné wá ní wá.

²¹ Ba kúrú Ngére Yésu zíze kídí, "'Yì bì oto 'bú Lomo go ní, idí kpá óto 'bú lafúne kenée."

5

Idízé ngúngu ledre Owú 'bì Lomo

¹ 'Yì bì ngúngu go kídí Yésu ní Kírésito ní, ní go owú 'bì Lomo. 'Yì bì oto 'bú 'buzé Lomo go ní, oto kpá 'bú owú 'bì Lomo go.

² Ba ledre bì azé ówo a gi roa kídí otozé 'bú owú ga bì 'bì Lomo ní go

ní, ni óto 'bú Lomo kí méngi ledre ga bì lorù ené ili yéení.

³ Óto 'bú Lomo ni úwú lorù ené. Lorù bì Lomo i'bí zíze ni, utúasá rómo zée wá.

⁴ Gi zía 'yì bi ni go owú 'bì Lomo ni, romo komo do sogo kángá go. Ngúngu ledre ezé i'bí roko'bü née ne zíze romo komo do sogo kángá kíe.

⁵ Ambí ni romo komo do sogo kángá ba ne? Duyú 'yì máa wo bì nguñgu go kídi, Yésu ni Owú 'bì Lomo ni.

⁶ Kírésito Yésu ma'dáa ni ne wo bì koo ogu do bábátízí wo kí iní zí sámaa ndé'yíne gi rozé ni. Ndaá 'bì ené lá babatíza bì kí iní ni wá kpá sámaa bì nde'yí ni. Ledre née mengi roné go káa zí bì 'Dówú Lomo 'dodo ni gi zí 'Dówú Lomo ni yí ené 'yí úku ma'díi.

⁷ Éyí ga bì 'dodo yemení sí ledre e ni niyí ota.

⁸ Mízeñi a, ni 'Dówú Lomo, gbre a, ni iní, ota a (3) 'bì ené sáma. Éyí ga bì ota (3) née 'dodoní ledre mbá kíe'do kídi, Ngére Yésu ni owú 'bì Lomo ma'díi.

⁹ Abú azé tí úwú ledre gi tara 'yíma'dí e yá, ledre bì gi zí Lomo ni romo do ledre 'bì 'yíma'dí e. Gi zíia niyí ledre bì gi ro Owú 'bì ené ni.

¹⁰ 'Yì bì nguñgu go kídi Yésu ni owú 'bì Lomo ni, ledre bì Lomo uku ni utúasá do mimbé'dea go kpíni. 'Yì bì nguñgu kenée wá ni, oto Lomo go káa do 'yí ranga. Gi zíia nguñgu ené ledre bì Lomo uku gi ro Owú 'bì ené ni wá.

¹¹ Lomo uku kpá go kídi née i'bí trídrí bì za fí ni go zíze. Trídrí máa née ogu gi zí Owú 'bì ené.

¹² 'Yì bì niyí kí Owú 'bì Lomo kíe'do ni, ni idí kí trídrí bì za fí ni. 'Yì bì ndaní kí owú 'bì Lomo kíe'do wá ni, utúasá ndíki trídrí bì za fí ni wá.

Odu kúrú Yiwáni

¹³ Máéké ledre ba zíse gi ro zíse ówoyéme a kídi, sée ga bì ngúngusé

ledre Owú 'bì Lomo go ni, ásé go kí trídrí bì za fí ni.

¹⁴ Ngíri ndaá rozé kí ógu kó'dú Lomo wá. Gi zíia owozé go kídi éyí ga bì azé ndú'yú wo gi royé ni, ni úwú a zíia méngi yée zíze kací ili ledre ené.

¹⁵ Togú owozé bú kídi Lomo ni uwú ini eze, idízé kpá ówo a kídi, éyí bì azé ndú'yú wo gi roa ni, ni i'bí a zíze.

¹⁶ Togú 'yì gi dongaráse luyú ledre bì ni 'di'biogu umbu wá ni, idísé íni ini gi roa. Lomo ni yómo wo. Máuku née ledre 'yì ga bì luyú ledre eyé 'dí'biogu umbu wá ni. 'Yì ni bo luyú ledre ené ndísi 'dí'biogu umbu. Máuku amá ba kídi, idísé íni ini zí Lomo gi ro 'yì máa wo née wá.

¹⁷ Bisinyí miméngi ledre niyí za mbá luyú ledre. Tí lá luyú ledre ni bo wo bì 'di'biogu umbu wá.

¹⁸ Owozé go kídi 'yì bì ni go mbigí owú 'bì Lomo ni, ndísi ené lolu fú lá luyú ledre wá. Gi zíia, Ngére Yésu owú 'bì Lomo ni nda ndísi lúrú bi kací a goó ne. Satána utúasá méngi lará kéyi kíe wá.

¹⁹ Owozé bú kídi azé owú ga bì 'bì Lomo ni. Do sogo kángá za mbá ni 'bì ené sí sili roko'bü 'bì Satána.

²⁰ Owozé kpá go kídi Owú 'bì Lomo ogu koo go, i'bí ówo ledre go zíze gi ro zíze ówo mbigí Lomo. Azé go kí Lomo kíe'do kpíru gi simi Owú 'bì ené Kírésito Yésu. Ni ne mbigí Lomo kpá 'yì i'bí trídrí bì za fí ni.

²¹ Owú 'bì amáa e, idísé igí rosé gi zí lomo ga bì yemení yée kí sili 'yì ni.

Gbre wáraga bi Yiwáni eké ní Ledre gi ro gbre búku bi Yiwáni ní

Yiwáni 'yimikásá eké ledre ba ne zí 'yí ga bi 'bí Kírésito sìmì kanísa bi ndolo kídí "Owúkára ní", ní kóo kpá ne 'yí bi ndísi lúrú bi kací kanísa ma'dáa née ní. Uku ledre zí 'yí ga bi 'bí Kírésito ní idíní úwú lorú 'bí Yésu zíye ndísiyé kí óto 'bú lafúye. Zíá kpá lórú yée idíní ówo dongará bílámá 'dódo ledre bi 'bí Kírésito ní kí wo bi 'bí 'yí ranga e ní.

1 Nyíma sìmì Lomo, máa ngúru 'buýí máéké ledre ba máa zíyí kí owú 'bí eyí e, zée kí 'yí ga bi za mbá owoní ledre 'bí Lomo go ní, otozé 'búse go kíngaya,

2 gi zíá cíyí ledre 'bí Lomo olú go do mimbé'dezé kíngaya, eyí bi ní 'dí'biyó a ní ndaa.

3 'Buzé Lomo kí owú 'bí ené Kírésito Yésu idíní ídrí mimbé'deyé zíye méngi bílámá ledre zíze. Idíní óto zée zíze ídize sìmì bikidrí, zíze ówo mbigí ledre ené zíze kí óto 'bú lafúze.

4 Máayí kí mongú rokinyi kí úwú ledre kídí, ngíti géyi 'yí e gi dongaráse íri ndísiñí go kpá fú méngi ledre ga bi utúasání miútúásá ní kací lorú bi 'Buzé Lomo i'bí zíze ní.

5 Cakaba ní Nyíma, máéké amá ba mikkanda lorú wá. Née lorú bi kóo uwúzé go 'desí kú gi dosíne ní. Mángúngú romá zíze kídí idizé óto 'bú lafúze kí mimbé'dezé kíé'do.

6 Éyí bi óto 'bú 'yí ba ní, ní lódú kací lorú bi Lomo i'bí zíze ní. Káa zí bi kóo úwúsé go kú gi dosíne kídí, lorú bi Lomo i'bí zíze ní, ní idizé óto 'bú lafúze.

7 Mááku zíse tú'dú 'yí ranga e bayiní go do sogo kángá mbá. 'Yí ranga ga gére née ɳguṇguní eyé bi

kídí ndikiní kóo Kírésito Yésu káa do 'yíma'dí ní wá. Ídísé ówo a kídí, 'yí káa zí ga gére ní niyí 'yí ranga e kpá ezeokó Kírésito.

8 Gi zí kéyi née, máyá komosé idí idí rosé, káa bi ásé zángá eyí bi kóo méngisé moko gi roa ní, togú kenée wá Lomo utúasá i'bí tákpasílí esé née karanée nyé wá.

9 'Yí ndaa óyóló'bó ledre bi 'dodoní zíá gi ro Kírésito Yésu ní wá. 'Yí bi ndísi óyóló'bó ledre bi 'dodoní gi ro Kírésito ní do misi'diné kpí ní, ndaní eyé kíé'do kí Lomo wá. 'Yí máa wo bi ndísi 'dódo 'bí ené duú ledre 'bí Kírésito Yésu ní, niyí kí 'Buzé Lomo kí Owú 'bí ené Kírésito Yésu go kíé'do.

10 Bi goó kenée ní, togú 'yí ogu zíse 'be kí 'dódo ledre kpí gi ro 'bí Kírésito Yésu ní yá, ndásé 'dí'bi wo sìmì sùmù pírí wá.

11 'Yí bi 'dí'bi 'yí káa zí née go sìmì sùmù ní, niyí ndro kéne go 'yí méngi bisinyí ledre.

12 Tú'dú ledre niyí taramá gi ro zíma eké kása yée zíse, tí lá mááli amá eké yée mbá miéké wá. Máayí kí óto komo Lomo idí likpí misi'di gi ro zíma ógu zíse íri. Zíze ndísiyé kése bi, zíma líkpí ledre ga bi do mimbé'demá ní gi ro zíze ídize kése mbá kí rokinyi.

13 Owú 'bí lémiyí ga bi yáa sìmì Lomo ní, i'bíní mandá zíyí íri.

Ota wáraga bi Yiwáni eké ní **Ledre gi ro ota búku bi Yiwáni ní**

Yiwáni eké ledre ba zí 'yí 'bí Kírésito kí ịrịnē Gáyo. Mbofo wo gi zía Yiwáni kásá kóo ngítí geyí 'yimikása e zí Gáyo, zía 'dí'bi yée bílámáne simi súmu. Zía úku ledre zí Gáyo idí kpá fú ndísi lódú kací ledre 'bí 'yí ga bí ọguṇguní ledre 'bí Kírésito bi ndísiń méngí bílámá ledre e ní. Kídí ndaá ndísi méngí bisinyí ledre kí óto roné kí ledrené owóowó káa zí bi ngítí geyí 'yí e ndísiń méngí a simi kanísa ní wá.

¹ Gáyo bílámá eze lámáma, maa bi manda eyí ní, máéké ledre ba maa zíyi, 'búyi ní domá kíngaya gi zía ọguṇgu ledre 'bí Kírésito go ní.

² Lomo idí kíyi yíji bi móoto 'búyi kíngaya ní. Zí simi sanáyi kí míméngí ledre eyí idíye bílámáye kpá káa zí bi lomo royí ní bílámáne simi Lomo ní.

³ Máayí kí mongú rokinyi kí úwú bílámá ledre bi lúnduzé e simi Lomo ọguní úku yée gi ro ledre ga bí ndísi méngí yée íri kídí áyí fú méngí ledre ga bí Kírésito ili yée ní.

⁴ Ngítí eyí bi ní óto maa kí mongú rokinyi gi do kací úwú ledresé owú 'bí amáa e kídí, ásé fú ndísi lódú kací ledre ga bí Kírésito ili yée ní ndaá.

⁵ Bílámá ezelámáma bi móoto 'búyi kíngaya ní, mbófo eyí zíyi kíngaya gi ro bílámá ledre bi ndísi méngí yée zí 'yí ga bí 'bí Kírésito ní abú niyí 'yí lóngó e.

⁶ 'Yí ga gére née mbofoní yíji go simi 'Díci Kótruro zí 'yí ga bí 'bí Kírésito yáa ní kíngaya. Mángúngú romá zíyi idí kpá fú ndísi sáká yée kí sáká eyí bi ní miútúásáne zí 'yí

kasa ga bí 'bí Lomo ní simi bi niyí go ndéréókpó kací moko eyé ní.

⁷ Gi zía gamání eyé née lá gbékpí gámá wá. Ndísiń gámá née kí 'dodo ledre 'bí Ngére Yésu zí 'yí e. Gi zí kíyi née, iliní eyé 'dí'bi sáká eyí gi zí 'yí ga bí ọguṇguní ledre 'bí Ngére Yésu wá ní wá.

⁸ Utúasá miútúásá zíze ndísiń sáká 'yí 'bí Lomo káa zí ga gére née ze, gi ro zíze idíze ndro kíye simi moko 'bí Ngére Yésu.

⁹ Máéké kóo ledre go kásá a zí 'yí ga bí 'bí Kírésito íri ní mbá. Tí lá Diyoteréfe* bi ili zíne idíne ne káa do manda zíse ní, utúasá ené ọguṇgu ledre ezé née wá.

¹⁰ Togú máogu go zíse íri yá, ledre ga bí ndísi méngí yée ní mbá máayí úkuogu yée. Bisinyí ledre ga bí ndísi úku yée rozé ní kpá kí ṣanga ga bí ndísi ṣanga yée ní. Ndaá kpá lá dùú ledre maa wo née wá, ili gbawá 'dí'bi 'yí ga bí 'bí Kírésito ní simi súmu. Zí Diyoteréfe ndísiń úcuómo 'yí ga bí iliní ndísi sáká 'yí ga bí 'bí Kírésito ní do ndísiń kpá úcuómo yée kí olú simi 'Díci 'bí Lomo.

¹¹ Bílámá ezelámáma, toso ledre káa zí bi Diyoteréfe ndísi méngí a née, eyí ndaá lónđo yíji zíyi 'dí'bi a píri wá. Idí méngí dùú bílámá ledre. 'Yí bi ndísi méngí bílámá ledre ní ní mbigí owú 'bí Lomo. 'Yí maa wo ndísi méngí 'bí ené bisinyí ledre ní, owo ené Lomo wá.

¹² Tú'dú 'yí e ndísiń go úku ledre bílámá míméngí ledre 'bí Demetíriyo. Bílámá ledre bi ndísi 'dodo a gi ro Yésu ní 'dodo go kpá kenée. Ndísiń úku bílámá ledre gi roa kpá kenée. Ówosé bú bílámáne eyí ga bí mändisi úku yée ní niyí mbá ma'díi.

¹³ Tú'dú ledre e niyí bo taramá, máili eké kásá yée mbá miéké kásá wá.

¹⁴ Málú'bú wá, máayí ógu íri zíze ndísiń mindisi bi zíma líkpí ledre

* ^{1:9 1:9} Diyoteréfe: Ni miówoné kídí Diyoteréfe e kí Gáyo ndísiń kóo íni ini zí Lomo simi Kanísa bi kíé'do ní.

máa ga gére née zíyi kpìnì kpìnì
kpìnì kací mimbé'demá.

¹⁵ Lomo idí kíyi. 'Yí ga bì 'bì
Kírésito yáa ní i'bíní mandá zíyi
kíngaya. Máí'bí kpá mandá go zíse
íri kékíé'do mbá.

Wáraga bì Yúda eké ní **Ledre gi ro búkù bì Yúda ní**

Owú gbúgbú ledre ba Yúda bì ni kpá owú 'bì mbágá Yésu ní ekéne. Eké zí ngítí géyi 'yì ga bì 'bì Kírésito ngítí géyi 'yì ṙanga e ndísiní sínyi doyé ní. 'Yì ṙanga ga gére née iliní ndísi óyóló'bó bílámá 'dódo ledre 'bì Kírésito kenée nda yì eyé 'dí'biogú ledre máa wo bì 'yì idíní ndísi méngi bisinyí ledre ní. Yúda i'bíogú tú'dú bílámá lili ledre e gi simi kurú miéké kúrú Lomo gi ro énzi komo 'yì ga bì 'bì Kírésito ní kíe gi ro zíye tóroyé kpá fú ngbúó simi ledre 'bì Lomo kí bílámá ledre 'bì Yésu bì uwúní gi tara 'yímikásá ené e ní.

¹ Máa Yúda lúndu Yakóbo, máa bì 'yì moko 'bì Kírésito Yésu ní.

Máéké ledre ba máa zíse, sée 'yì ga bì 'Buzé Lomo oto 'búse go, zíá gélé sée káa do mbigí 'yì ené e, zí Kírésito Yésu ndísiné go lúrú bi kacise ní.

² 'Buzé Lomo idí óto 'búse, zíá méngi bílámá ledre e zíse rómoné mímómo gi ro zíse ndísisé bílámáse.

'Yì ranga e

³ Owú 'bì Babá e simi Lomo, mánndísi kóo go yéme romá gi ro eké ledre gi ro trídri bì za fí bì gi rozé ní zíse. Máiá f'i, utúasá miútúásá zíma eké ledre máa wo ba ngúngú romá kíe zíse gi ro zíse tórosé ngbúó simi ngúngu ledre esé bì Lomo i'bí zíse mbigí 'yì ené e ní za fí.

⁴ Gi zíá 'yì ṙanga ga bì kóo ukuní ledreyé simi miéké kúrú Lomo ní ólú uguní royé go dongaráse. 'Yì ga gére ní oyólo'bóní bílámá 'dódo ledre bì kóo 'dodozé zíse ní go nda yì eyé gi ro bisinyí 'dódo ledre eyé.

Zíye kpá ásiyé gi ro Kírésito Yésu bì ni Ngére ezé ní.

⁵ Máiáku zíse, ledre bì kóo mengi roné zí Isiréle e simi bì kóo Ngére Lomo 'di'bioyó yée gi simi Ízibiti ní, ndaá lìgi sée wá. Gi 'dá'ba, zí mimbé'de Lomo ésine royé do úfu yée ga bì kóo ᱥguṇguní ledre ené wá ní mbá 'dá'ba.

⁶ Ówosé kpá ledre bì kóo mengi roné zí ngítí géyi maláyika ga bì kóo toroní do bi eyé kací moko bì i'bí zíye ní wá ní go. Lomo odó yée go kí ká'dá késí bì utúasá 'décí kú wá ní, do ónzó yée simi mongú gu bì kí mituluru siminé ní, ndísi sóngó kadra ngbanga.

⁷ Kpá kenée, ídísé aka sómúndíki ledre Sodóma kí Gomóra kí gara ga bì gbóo gbó ore ní. 'Yì ga bì simi gara ga gére née i'bíní kóo royé kíngaya lá gi ro ndísi só'do royé kí 'yì ga bì ofúní royé kíye wá ní, kpá kí méngi ledre ga bì utúasá óto Lomo zíá idíne kí rokinyi wá ní. Gi zí ledre née ní, zí Lomo óngbóonzó yée kí pho'du bì utúasá ilí wá ní gi ro zí 'yì e lúrútóko ledre gi roa.

⁸ 'Yì ga bì máési silihima komosé gi royé née, ndísiní méngi kíyí cé káa zí 'yì ga bì ndísiní ṙárangá kídi Lomo ndísi ódro zíye simi 'duru bì ufuní royé go kí royé ní. Asiní kpá kí úwú kúrú mímgburoko 'yì eyé e go do ndísiyé kpá úku maláyika e.

⁹ Gba ngére maláyika e bì kí ijiné Máiíkolo ní, simi bì ndísiní ófú kí ngére 'bì bicayi lomo e gi ro ledre umbu Mýsa ní, uku ené kóo kese wá. Uku lá dñú kídi, "Lomo idí 'décí ngbanga eyí ne"

¹⁰ Tí lá 'yì ṙanga ga gére née ndísiní úku tara sínyi kí úku kese simi ledre bì owoní wá ní. Niyí yì eyé káa zí bangá rará ga bì ndísi ówo eyí e lá kí somoyé somú 'dikíní sogo ledre kí wá ní. Née sí kókó umbuyé.

¹¹ Mongú nduwú ní karanée ógu ro 'yì ṙanga ga gére née. Gi zíá

'di'biní go nyé bisinyí mimbé'de bì kóo 'bì Káyina ní. 'Bú késí oto yée go zíye ndísiyé méngi bisinyí ledre e káa zí 'bì o'do bì kóo kí ịriné Baláma ní. Oyóní kpá sogoyé go zí Lomo cé káa zí ngítí o'do bì kóo kí ịriné Kóra ní. Gi zí kékí née Lomo ni karanée úfu yée mbá.

12 'Yì ṣanga ga gére née dokuwu ndaá royé wá. Simi bì togú oguní go dongaráse simi ayímbi ní, sómúní eyé do lafúye kí'dí bì 'yì niyí go ánu éyí ní wá. Niyí yì eyé káa zí iní bì ulù zí síli ịmbiókpó a e'dí wá ní. Kpá káa zí kágá bì mbílía ndaá, i'bíní cíyía uyu go utúasá lolú áná wá ní.

13 Dokuwu ledre ga bì ndísiní méngi yée ní oto yée go zíye idíye káa zí iní bì ucu zíá ụnzú cící éyí e doné suụ ndéré kíe kpá káa zí cící éyí bì síli ndísi ílí a moko ndaá simi a wá ní. Máuku zíse, Lomo ni karanée 'dó'do yée zíye úyuónzó royé kí bisinyí ledre eyé ga gére née mbá 'dá'ba za fí.

14 Enóka bì kóo bulúndu bulúndu Ádama gbála gi 'dá'ba gíri ní, uku'dodo kóo ledre bì Lomo ni méngi a kí 'yì e káa zí 'yì ṣanga ga gére ní go 'desí kídí, "Karanée Ngére Lomo ni ógu, tú'dú maláyika ené e,

15 gi ro 'décí ngbanga 'yì e do í'bí bisinyí 'do'dó ro 'yì ga bì za mbá ndísiní méngi bisinyí ledre e ní. Lomo ni 'dódo 'yì méngi bisinyí ledre ga gére née gi zí tarasinyí bì ndísiní úku a roa ní."

16 'Yì ga gére née kací kadra mbá, mongú ledre eyé tí lá ndísi á'bá ledre. Zíye ndísiyé méngi ledre ga bì royé ili ní. Do ndísiyé óto royé kí ledreyé owóowó zí 'yì e mbá. Ndísiní úku mbá mingburoko ledre e londo 'yì e kíe gi ro zí 'yì e ndísiyé méngi ledre ga bì royé iliní zíye.

Komosé idí idí rosé

17 Owú 'bì Babá e, tí lá ledre ga bì kóo 'yimikásá ga bì 'bì Kírésíto

Yésu Ngére ezé ukuní zíse ní ndaní ligí sée wá.

18 Ukuní kóo zíse kídí, "Simi odú sindí kadra, 'yì ṣanga e kí 'bú ledre bì royé ili doyé ní, niyí ógu do tónóye úkucáyi ledre gi ro Ngére Yésu."

19 'Yì ga gére née niyí ye 'yì ga bì ndísiní óto 'yì ga bì 'bì Kírésíto ní ndísi ífi simiyé. 'Bú ledre bì royé ili ní romo komoyé go, gi zíá 'Dówú Lomo ndaá simiyé wá.

20 Máuku zíse, idísé 'dí'bi sítise sokó (10) ro ledre 'bì Yésu bì ọgúngusé ní. Zíse ndísisé íni ini zí Lomo káa zí bì 'Dówú Lomo ni 'dódo a ní kí mimbé'desé kí'e'do.

21 Idísé lányá ro ledre 'bì Lomo kíngaya. Zíse ndísisé óto komosé gi ro kadra mündá'baogú Kírésíto Yésu Ngére ezé gi ro zíá í'bí trídrí bì za fí ní zíse, gi zíá mimbé'de a ní yì ené bílámáne ro 'yì e za mbá.

22 'Yì máa yée ga bì sómú ledre eyé ní goó gbre gbre ní, idísé sáká yée kí bílámá sómú ledre.

23 Idísé 'dí'bilúgu 'yì ga bì luyúní gi do misi'di 'bì Lomo go ní káa zí 'dí'bioguní éyí gi ku pho'du ní gi ro zíye ómoyé. Ngíri méngi bisinyí ledre idí idí rosé zí mimbé'desé idíne ro lafúse bílámáne. Idísé sógó gba bongó eyé bì luyú ledre ní go roa gi zí bisinyí miméngi ledre eyé ní.

Ini kí í'bí mbófo éyí zí Lomo

24 'Búzé Lomo bì roko'bua ofu go ní, idízé ndísi kófó ịri a. Gi zíá ní ne 'yì bì ní yómo sée káa bì ásé luyú gi do misi'di 'bì Yésu, gi ro karanée zíse idísé kí rokinyi kí'dí bì ásé ógu kó'dú a luyú ledre ndaá rosé wá ní.

25 Lomo, ndísi kófó ịriyí gi zíá áyí mbigí Lomo, bì yómo zée kpurú gi simi Kírésíto Yésu bì ní Ngére ezé ní. Otozé úndruyí gi zíá áyí dūyí yí Ngére 'bì 'yíma'dí e do sogo kángá mbá, cóngóro kí roko'bú bì zíyí ní odú a ndaá. Idí kenée.

'Dódoógu Ledre gi ro búku bì 'Dódoógu ní

Yiwáni 'yimikása eké ledre ba ne simi kanisa ga bi inyi doa gbre bi ndisiñe lurú bi kacíye ní. Simi kápita 2-3, eké ledre e mingúngúcua simi kanisa ga gére ní lórú yée idíní óyóló'bó mimbé'deyé zíye ídye tí fú mbigí 'yi ga bi 'bi Lomo ní abú ngiti geyi 'yi e niyi kí ndisi 'dó'do yée ndotó. Ngiti geyi ledre ga bi Lomo 'dodo yée zia ní. Lurú roko'bú 'bi Lomo kí zingi ené bi ro 'yi luyú ledre e do sogo kángá nda kí roko'bú 'bi Kírésito simi bi karanée ní 'déci ngbanga 'yi luyú ledre e gi zia bi kalaní ledre ené 'bi Kírésito ní cù kí komoné. Zí Lomo nda óto mikánda do sogo kángá zíye ndisiye simi a kí 'yi ga bi ńguñguní ledre ené ní zia fí odu a ndaá.

Ledre ga bi 'dodoní yée zí Yiwáni ní

¹ Ba ledre ga bi Lomo i'bí yée zí Kírésito Yésu gi ro zia 'dodo yée zí 'yi kasa ené kídí niyi méngi royé 'diya ní. Kasa maláyika ndéré 'dodo yée zí 'yi kasa ené Yiwáni.

² Eké ga ba tí za mbá ledre ga bi lurú yée za cù kí komoné niyi za mbá ma'díi ledre e 'bi Lomo bi Kírésito Yésu 'dodo yée zia ní.

³ Úndru ní idí zí 'yi bi ní ólo miúkutátá ledre ba, úndru ní kpá idí zí yée ga bi niyi uwú ledre bi ekéní ba zíye 'dí'bioto a do mimbé'deyé ní, gi zia sindí kadra ní go gbóo.

Mandá zí kanisa ga bi ńguñguní ledre Kírésito ní

⁴ Máa Yiwáni, máéké ledre ba zíse, sée 'yi ga bi 'bi Kírésito, ásé

simi Kanisa ga bi inyi doa gbre simi kángá bi Ásiya ní.

Lomo bi ní yi ené koo kú bo 'desí, ní karaba kpá fú bo, ní idí ené kpá fú bo ní. Idí ówo ledre kíse gi do bi zíse ndisié bilámáse. 'Dowú Lomo* idí kpá idí kíse gi zia kací kadra mbá ní fú lá ndisi tóro kó'dú kíti ngére 'bi Lomo.

⁵ Kírésito Yésu bi 'yi ótoyéme ledre e, bi ní ne mizefi 'yi bi urú gi simi umbu ní, ní kpá ne Ngére do ngére e do sogo kángá za mbá. Idí kpá idí kíse.

Oto 'búze go kíngaya zia í'bí roné zí umbu úyuné gi rozé.

⁶ Oto zée go zíze idíze káa zí ngére e kpá káa zí 'yi 'dáná éyí e ní ndisi méngi moko zí 'Buné Lomo. 'Yi e za mbá idíní ndisi í'bí mbófo éyí zia za fí. Idí kenée.

⁷ Lúrusé aka, Yésu ní go ndá'baógu simi buṛungú,

'Yi e za mbá niyi lurú wo, abú kpá 'yi ga bi koo ufuní wo ní, 'yi e do sogo kángá mbá niyi útú ndisi ini ini gi zí ngiri miogu a néee.

Ledre ma'dáa ní idí kenée.

⁸ Zí Ngére Lomo úku ledre kídí, "Máayí dosí éyí e kpá odu éyí e." Nda kpá lá duú néé wá, "Máayí kpá wo ní bo, ní koo kú bo, kpá wo bi ní ogu ní. Máayí Lomo bi roko'bua ofu go ní."

Kírésito 'dodo roné zí Yiwáni

⁹ Máa Yiwáni, lúndusé, ndisié 'dó'dó ndro kíse gi zia bi Yésu ní Ngére ezé, i'bí roko'bú 'bi útusimi ne zíze gi ro zíze ndisié útusimizé. Onzóní máa simi siginí simi cíkú bi Pátomosa ní gi zia mandisí úku bilámá ledre 'bi Lomo kpá kí ma'díi ledre gi ro Yésu zí 'yi e.

¹⁰ Simi ngiti sindí kadra 'bi ini zí Ngére Lomo, simi roko'bú 'bi 'Dowú Lomo, zíma uwú kúrú 'yi kí ódro zíma 'dága gi 'dí sogomá káa zí dibili owúne ní.

* ^{1:4 1:4} 'Dowú Lomo ga inyi doa gbre ní: Ba ngiti misi'di 'bi ódro gi ro 'Dowú Lomo.

11 Zíá úku ledre kídí, “Ídí éké ledre ga bì áyí lúrú yée ba zíyí kásá yée sìmí kanísa ga bì ịnyí doa gbre (7), Éfeso, Samuróna, Peragamóna, Tayatíra, Saradísi, Filadelifíya nda kí Lawudikíya ní.”

12 Zíma óyó komomá lúrú 'yí bì ndísi ódro ba. Máayí lúrú bi káa ní, zíma lúrúndíki éyí bì ndísińi óto lámba doa ní, ịnyí doa gbre yemení yée gi sìmí dábu.

13 Zíma lúrúndíki 'yí káa zí “Owú 'bì 'yíma'dí ní,” mitóroné dongará éyí ga bì ndísińi óto lámba doa ịnyí doa gbre née. Esi roné mongú ngbángbá bongó bì akpaogu gi do sogo sìndíja ní. Zíá 'dí'bi bongó bì káa zí yemení gi sìmí dábu ní ónzó ngílifi a do kó'dúne.

14 Bì doa ní 'duo bikenyińe káa zí bikenyi búṛungú ní, togú wá, 'dófí ní, zí kúṛu'bú komoa ndísi ndícíne káa zí mbílí pho'dú ní.

15 Zí sìndíga ésíye káa zí késí gi zí pho'dú 'boro ní, zí sìmí kúrúa ndísi ngúnđruné kí ódro káa zí mongú vúṛu ní.

16 'Di'bi kele e go ịnyí doa gbre do sìlíne 'bì anú, zí mongú bukafu maku ndísi ólúögúné gi kua. Zí sìmí komoa ndísi ríríne káa zí bì kadra bì ni kpítere sìmí do ní.

17 Sìmí bì málúrú wo ní, zíma ndúrumá bi kó'dú a kenée káa zí éyí bì máuyu go miúyu ní. Zíá óto sìlíne 'bì anú romá, zíá úku ledre kídí, “Ndá éré ngíri wá. Máayí dosí éyí e kpá odu éyí e.”

18 Máayí nda go trídrímá za fí. Ufuní koo máa, zíma úrúma. Bì ba ní, máayí nda yí amá go trídrímá za fí. Roko'búmá romo 'bì umbu go, máayí go ngére do umbu za fí.

19 Ledre ga bì áyí ndísi lúrú yée née, yée ga bì níyí méngi roye cakaba, kí yée ga bì níyí méngi roye karanée ní, ídí éké yée za mbá miéké ndaá ótoómo bikérí a wá.

20 Máayí ba 'dódo ini ledre gi sìmí kele ga bì ịnyí doa gbre (7) do sìlíma

'bì anú ba, kpá kí éyí ga bì ịnyí doa gbre (7) ndísińi óto lámba doyé yemení yée gi sìmí dábu ní zíyí. Kele ga gére, níyí manda e sìmí kanísa ga bì ịnyí doa gbre (7) ní. Éyí ga bì ịnyí doa gbre (7) ndísińi óto lámba doyé yemení yée gi sìmí dábu née níyí 'bì eyé kanísa ga bì ịnyí doa gbre (7) ní.

2

Sanda zí manda 'bì kanísa bi sìmí Éfeso ní

1 Zíá úku ledre zíma kídí, “Ídí éké ledre ga ba zí manda 'bì kanísa bi sìmí Éfeso ní kídí,

“Ba kúrú 'yí bì ni kí kele e do sìlíne 'bì anú ịnyí doa gbre, zíá ndísi gámáne dongará éyí ga bì ịnyí doa gbre ndísińi óto lámba doyé yemení yée gi sìmí dábu ní.

2 Máówo míméngi ledre eyí e go, moko ga bì méngi yée kíngaya, zíyí ídýi kí mongú útusimí ní. Ili eyí kpá zíse ndísi kótru rosé kí 'yí méngi bisinyí ledre e wá. Sìmí bì úzu 'yí ga bì ndísińi úku ledre kídí yée níyí 'yímkása amá e ní, zíyí ówo a kídí, fí'i, ṙanganí yí eyé ṙanga ndaní eyé 'yímkása amá e wá.

3 Máówo bú bílámáne kídí í'bí royi go ndísi 'dó'dó gi romá. Sìmí 'do'dó ga bì ndísi 'dó'dó yée née mbá, zíyí ndísiyí útusimiyí kíngaya óyó sogoyí zíma wá.

4 “Tí lá ngítí ledre ni bo mánđá kí rokinyi gi zíyí gi roa wá, óto lolu 'búma doyí káa zí wo bì koo 'dá'dá ní wá.

5 Ídí ówo lúyú ledre eyí, zíyí óyóló'bó sómú ledre eyí zíyí ndá'baoguyí méngi ledre ga bì koo ndísi méngi yée 'dá'dá ní. Togú óyóló'bó sómú ledre eyí wá, máayí ógu 'dí'bióyó éyí ga bì ndísińi óto lámba doyé née gi zíyí 'dá'ba.

6 Ngítí éyí ni bo méngi wo máayí kí rokinyi gi zíyí gi roa. Née ledre bì sógó bisinyí míméngi ledre ga bì 'bì 'yí 'bì Nikóla e ní. Maa, másogó

bisinyí míméngi ledre eyé née kpá misogó.

7 "Togú mbilíyi ni tí bo yá, ídí uwú ledre bi 'Dówú Lomo uku zí kanísa ní. 'Yí bi ni tóro ngbúó zía rómo komo Satána ní, máayí í'bí misi'di zía ólúne sí kágá 'bi trídri bi simi yáká 'bi Lomo ní."

Sanda zí manda 'bi kanísa bi simi Samuróna ní

8 "Ídí éké ledre ba zí manda 'bi kanísa bi simi Samuróna ní kídí,

"Ba sanda gi zí wo bi ni mizefí 'yí, bi ni kpá odú 'yí ní, wo bi koo yuu zía kpá úrúne ní.

9 Máówo 'do'dó kí lerí eyí go. Abú kenée ndá 'bi eyí 'yí lerí e wá. Máówo kpá bisinyí ledre 'bi 'yí ga bi ya yée niyí Yúda e ní go, ndaní eyé Yúda e wá. Niyí yí eyé 'yí ga bi 'bi Satána ní.

10 Ndá éré ngiri gi zí 'do'dó bi ni go ógú roiyí ní wá. Máuku zíyi ngére 'bi bicayí lomo e ni ónzó ngiti geyí lafuyí e simi sigini gi ro úzu yíi. Áyí ógú 'dó'dó kí sili sokó (10). Abú ayíní úfu yíi za cù miúfu, ídí tóro ngbúó. Odú a máayí í'bí trídri zíyi káa do takpásili.

11 "Togú mbilíyi uwú ledre bú, ídí uwú ledre bi 'Dówú Lomo ni ndisi úku a zí kanísa ní. 'Yí máa wo bi ni tóro ngbúó simi 'do'dó ní, utúasá 'dó'dó gi zí miówo gbre umbu* lolu wá."

Sanda zí manda 'bi kanísa bi simi Peragamóna ní

12 "Ídí éké ledre ba zí manda 'bi kanísa bi simi Peragamóna ní kídí,

"Ledre ba ni gi zí wo ni kí mongú bïkafu maku zíne ní.

13 Máówo bi ndisiyi bú, ndisi dongará 'yí ga bi kí'dí bi Satána oto kítí ngére ené ní. Abú kenée ndotó, óyósé esé sogosé zíma wá, abú gba simi bi koo 'di'biní ezesé Andipá bi

ni ngúru 'yí amá zíye úfu wo za cù do komosé kí'dí bi Satána ni ore ní.

14 "Simi ledre ga gére née mbá, ngiti owú lúyú ledre ni bo rosé. Ngiti geyí 'yí e niyí dongaráse íri lanyání go fú ro 'dódo ledre bi koo Baláma 'dodo zí Baláka† ní kídí, togú Isiréle e anuní eyí bi 'danání lomo ga bi yemení kí sili 'yí ní, kpá kí ndisi méngi 'beri yá, née ndaa 'bi ené lúyú ledre wá.

15 Kpá séré kenée, ngiti geyí 'yí e gi dongaráse ndisini go méngi ledre ga bi 'yí 'bi Nikóla ndisini 'dódo yée ní.

16 Bïlámá a, ídísé mu óyóló'bó mimbé'desé. Togú ilisé uwú ledre née wá, máayí ógú méngi okó kíye kí mongú bïkafa maku bi ni ndisi ólúogú gi komá ní.

17 "Togú mbilíse ni tí bo yá, ídísé uwú ledre bi 'Dówú Lomo uku zí kanísa ní kídí, 'yí bi ni tóro ngbúó oyó sogoné zíma wá ní, máayí í'bí miotoéci mána zí. Máayí kpá ifí mikánda irí bi miékéne ro misisilekpe bikenyi owú tutú ní doa. Ngiti 'yí kpi utúasá ówo irí née wá duú 'yí bi máifí irí née doa ní."

Sanda zí manda 'bi kanísa bi simi Tayatíra ní

18 "Ídí éké ledre ba zí manda 'bi kanísa bi simi Tayatíra ní kídí,

"Ledre ba ni gi zí Owú 'bi Lomo, bi kuryu'bú komoa ndisi ndicí káa zí mbilí pho'du, zí nzisindiga ésiye káa zí so pho'du ní.

19 Máówo miméngi ledre eyí e, 'bú 'yí e bi ndisi óto a, kí ledremá bi ɳgúñgu, bïlámá moko ga bi ndisi méngi yée, nda kí simikutu bi áyí kíe ní bú. Máowoyéme kpá go kídí cakaba ní, ndisi go méngi moko rómo yée ga bi koo 'dá'dá ní mbá.

* **2:11 2:11** Gbre umbu: Ídí ólo ledre gi ro gbre umbu simi 'Dódoógu 20:6,14, 21:8. † **2:14 2:14** Baláma e kí Baláka: Ólo ledre gi ro Baláma e kí Baláka simi Ólo 'yí e 22-24. ‡ **2:20 2:20** Izibéle: Ni ne kára bi ndisi londo Isiréle e zíye ndisiyié íni ini zí lomo ga bi yemení yée kí sili 'yí ní. Ólo ledre gi roa simi 1 Mingburoko ngére e 16:29-31, 18:4, 19, 2 Mingburoko ngére e 9:22.

20 “Abú kenée ndotó, ledre ni kpá fú bo simimá royi. Ni ledre bi ótoómo bísinyí kára née Izibéle,[‡] bi oto roné káa do Nébi íri ni. Kí bísinyí 'dó'do ledre ené, londo tú'dú 'yi 'bi moko amá e go zíye ndísiyé só'do royé kí 'yi ga bi ofúní royé keye wá kpá kí ánu eyí ga bi 'danání zí lomo ga bi yemení yée kí sili 'yi ni.

21 Máí'bí tí sindí kadra go zía gi ro zía óyóló'bó sómú ledre ené gi simi bísinyí míméngi ledre ga gére ni, tí lá ili ené e wá.

22 Máayí ódóngéri wo kí bísinyí ndiyá zía idíne mi'dú'duné do rangba bi gamá wá. Zíma kpá í'bí 'do'do ro ya'dá ga bi so'doní royé kéne ni, 'búó togú oyolo'bóní sómú ledre eyé go.

23 Máayí kpá úfu 'yi ga bi ɳguŋguní ledre ené ni 'dá'ba. Gi ro zí 'yi ga bi ɳguŋguní ledre amá go ni ówo a kídí ma'díi máowó sómú ledre 'bi 'yi kí ledre ga bi do mimbé'dea ni mbá bú. Gi zí keyi née máayí í'bí takpásili zí 'yi kací míméngi ledre ené.

24 “Séé ngiti géyi 'yi ga bi 'bi Tayatíra, ásisé gi ro bísinyí 'dodo ledre 'bi kára née ni ni, ówosé esé eyí bi 'yi 'bi Satána ndísiní ndólo a miotoéci ledre 'bi Satána ni wá. Gi zí keyi née ni, móoto ngiti lorú dosé ówóowó lolú wá.

25 Ídísé lányá ro ledre bi 'dodoní zíse ni gi simi sindí kadra 'bi mindá'baogumá.

26 “'Yí bi ni téro kíma simi ledre kací kadra mbá gi simi odú sindí kadra ni, máayí í'bí roko'bú zí. Zí idíne ngére do sí do 'yíma'dí e mbá.

27 “Ni idí Ngére do ríkí sí do 'yi e kí mongú roko'buné káa zí késí ni.

Zí ndísiné kánya yée káa zí pheřé ndoko ne ni.”

Ledre née ni idí kenée gi zí a bi Babá í'bí roko'bú go zíma ni.

28 Máayí kpá í'bí bimioñgó zíye káa zí kéríkobi bi ndísi olúogu ne kí simi bi ni.

29 Togú ásé tí 'yi úwú ledre e, ídísé úwú ledre bi 'Dówú Lomo ndísi úku a zíse ni.”

3

Sanda zí manda 'bi kanísa bi simi Saradísi ni

1 “Ídí éké ledre ga ba zí manda 'bi kanísa bi simi Saradísi ni kídí,

“Ba sanda gi zí wo bi ni kí 'Dówú 'bi Lomo zíne ịnyí doa gbre (7) kpá kí kele e ịnyí doa gbre (7) ni. Máowo míméngi ledre eyí e go bú. 'Yí e mbá niyí sómú ledre kídí áyí trídri, ábuwá úyu yi eyí go.

2 Káa zí bi goó kenée ni, úrú mu zíyi ó'bú ngítíyi née gi zí idíaká go lá cíku'dée zíyi úyu ókpó royi za fí. Máowo go kídí eyí bi ndísi méngi a ni ndaaá 'bi ené bílámáne do komo Lomo wá.

3 Ídí sómündíki ledre koo 'dodoní zíyi bi koo úwú ni. Ídí lányá roa zíyi óyóló'bó sómú ledre eyí gi simi lúyú ledre. Togú méngi ledre née kenée wá, mindá'baogumá máayí líyi yiiliyi káa zí bi 'yi ugu ndísi líyi 'yi e ni.

4 “Abú kenée ndotó, séé ngiti géyi 'yi e simi Saradísi íri bongó esé ndaaá 'bi ené kí ındri roné wá. Gi zí keyi née azé ndísi gámá kése kí bikenyi bongó rozé gi zí útúásásé go miútúásá.

5 'Yí máa wo bi toro go ngbúo ni, ni kpá ési bikenyi bongó roné. Málúlúoyó ịriya gi simi búku 'bi trídri wá. Máayí úku ledre zí Babá kí maláyika ené e máyá née 'yi amá.

6 Togú úwúsé tí ledre bú, ídísé úwú ledre bi 'Dówú Lomo ndísi úku a zíse ni.”

Sanda zí manda 'bi kanísa bi simi Filadelifíya ni

7 “Ídí éké ledre ga ba zí manda 'bi kanísa bi simi Filadelifíya ni kídí,

"Ba kúrúma bì mándá 'yì lúyú ledre wá, kpá 'yì méngi cóngó ledre do komo Lomo kpá go Ngére do bi kací Dawídi ní. Sími bì málíkpí mbotu ledre go ní, 'yì 'dútu a ndaá. Sími bì má'dútu mbotu ledre go ní, 'yì líkpí a ndaá.

⁸ Máówo míméngi ledre esé e za mbá bú. Lúrúsé aka málíkpí mbotu ere go zíse 'yì bì ní 'dútu a gi zíse ní ndaá. Máówo kpá bú abú owú roko'búsé ní cíku'dée yá, óyósé esé sogosé zíma wá. Ásé kpá fú mitórosé ngbúó sogomá do bílámá 'dódo ledre bì koo 'dodoní zíse gi romá ní.

⁹ 'Yì 'bì Satána ga gére ní ndísiní úku ledre kídí yée niyí Yúda e, yì ené ṣanga ndaní eyé Yúda e wá. Máayí óto yée zíye ídye káa do mbigí sími sındise gi ro zíye ówo a kídí, 'búse ofu domá go.

¹⁰ Mbófo éyì zíse, gi zíma ngúngusé ledremá zíse go útu simisé kíngaya. Máayí kpá lúrú bi kacíse kadra úzu éyì bì ní ógu do sogo kángá úzu 'yì ga bì ńguñguní ledremá wá ní.

¹¹ "Ídísé ówo a bílámáne kídí máayí go 'duo gbóo gi ro ndá'baogu. Ídísé tóro fú lá ngbúó sogomá káa bì niyí 'dí'bióyó tákpasílì bì ní trídrí bì za fí ní gi zíse.

¹² 'Yì máa wo bì ní rómo komo Satána ní, máayí óto wo kí ledrené owóowó sími 'Díçí 'bì Lomo. Utúasání 'di'bioyó wo gi do bi máa néé wá. Máayí ékéoto ịri Lomo amá kí ịri mongú gara bì mítánda Yerusaléma bì ní ógu gi komo ere gi zí Lomo ní sími komoa. Máayí ékéoto mítánda ịri amá sími komoa.

¹³ Togú úwúsé tí ledre bú, ídísé úwú ledre bì 'Dówú Lomo ní ndísi úku a zíse ní."

Sanda zí manda 'bì kanísa bi sími Lawudikíya ní

¹⁴ "Ídí éké ledre ba zí manda bì sími kanísa 'bì Lawudikíya ní kídí,

"Ba kúrú 'yì bì togú uku ledre go yá, zí ledre néé ídine tí kenée ní. Ni 'Yì bì ndísi méngi dùú ledre bì Lomo ili ní, kpá Ngére do éyì e za mbá ní.

¹⁵ Máówo míméngi ledre eyí e bú. Ndá 'bì eyí bikidrí 'yì togú miíri 'yì wá. Máíli koo zíyi ídífí ngúruyé.

¹⁶ Gi zíá bì ndá 'bì eyí lolu bikidríyi, ndá kpá miíriyi wá ní máayí sí'díogu yígi gi komá 'dá'ba.

¹⁷ Ndísi úku ledre yá éyì ofuní zíyi go, ilí lolu ngíti éyì e wá. Ówo bì kídí kembí éyì ndaá zíyi wá, áyí mongú 'yì lerí, komoyí ndaá, ndísi gámá kpá ngírá ní wá gi zí 'di?

¹⁸ Ídí 'dí'bi somú ledre gi zíma, ní óto yígi zíyi ídífí mbigí 'yì 'bì Lomo, kembí lúyú ledre ndaá royi wá. Éyì ga bì koo ndísiní 'dí'bióyó dokuwu zíyi, kí yée ga bì ndísiní 'dútu komoyí ní, Lomo ní 'dí'bióyó yée mbá 'dá'ba gi zíá áyí go mbigí 'yì ené.

¹⁹ "'Yì ga bì máíli ófu yée go ní, mánidisí lórú yée zíma ndísi 'dó'do yée mi'dó'do káa bì niyí lúyú ledre. Mé ba, ídísé óyóló'bó sómú ledre esé zíse ótoómo kí lúyú ledre.

²⁰ Máayí goó mitóromá tara mbotu ndísi koko mbotu ba, 'yì bì uwú domá go zíá líkpí mbotu zíma ní, máayí ólú zíá 'dící ịri zíze ánu éyì kéné.

²¹ "'Yì bì ní tóro ngbúó zíá rómo komo ezeokóne e ní, azé ndísi kéné do kítí ngére amá, cé káa zí bì mítámo komo ezeokóma zíze go ndísi ndísiżé kí Babá do kítí ngére ené ní.

²² Togú úwúsé tí ledre bú, ídísé úwú ledre bì 'Dówú Lomo ní ndísi úku a zí 'yì ené e ní."

4

'Yì e otoní úndru Lomo komo ere

¹ Gi do kací a néé zíma lúrúndíki bifúó komo ere káa zí mbotu ní likpíní go fúó. Zí kúrú 'yì gáa máuwú 'dá'dá ní ówúne zíma gíri

káa zí díbili ní kídí, "Ógú gírí yáa zíma 'dódo ngítí éyí bì ní méngi roné ní zíyi."

² 'Diya káa ní, zí roko'bü 'Dówü Lomo sólú máa yeré, zíma lúrúndíki kítí ngére komo ere ngítí 'yí ní mindisíné doa.

³ 'Yí bì ndisi do kítí íri née, simi komoa ndisi rírí káa owú tutú bì ndisi rírí mísíri ní. Zí bi óngóne cigí kítí ngére née gbaá do ndisi ndícíne káa zí bi ongó gi zí mísíri ní.

⁴ Zí ngítí géyi kítí ngére e cíkérí doa eso (24) ídíye cigí wo máa née gbaá. Míngburoko 'yí e níyí do kítí máa ga gére née kpá cíkérí doa eso (24). Níyí mbá kí bikenyi bongó royé kpá mbá kí tagiya ga bì mísíriye gi simi dábu ní ro doyé.

⁵ Gi 'dí zí kítí ngére née gírí 'duo mongú bimióngó wéé. Zí kúrú 'yí ndisi ówúne gírí káa zí nzagba ndisi émbé née ní. Zí lámba e inyi doa gbre ídíye mindicíye kó'dú kítí ngére née íri. Ga gére née 'Dówü Lomo.

⁶ Zíma kpá lúrúndíki mongú nyará bi wéé kó'dú kítí née íri.

Zí éyí trídrí e eso (4) ídíye gbaá cigí kítí ngére máa née, zí komo idíne royé mbá.

⁷ Mízefi éyí trídrí máa ga gére née toso a ní káa zí kemí ní. Gbre, toso a 'bí ené káa zí ya'dá ítí ní. Ota (3), toso a 'bí ené káa zí 'yíma'dí ní. Eso (4), toso a nda 'bí ené káa zí gú'dú ní.

⁸ Éyí trídrí ga bì eso (4) née, níyí mbá kí fúndúye inyi doa kérí (6), inyi doa kérí (6) kacíye eso (4) cé. Zíye ídíye kí tú'dú komoyé royé gbaá kpá gba sí fúndúye mbá. Zíye ndisiyé kófó irí Lomo kí ndulú kí kadra mbá kídí,

"Mbigí Lomo, Mbigí Lomo, Mbigí Lomo, ní Ngére.

Ní Lomo bì kí mongú roko'buné kíngaya ní,
ní kóo kú bo, ní cakaba kpá bo, ní ne wo bì ní ógú ní."

⁹ Simi bì éyí trídrí ga gére née níyí ndisi kófó irí mbigí Lomo, kí ndisi óto úndru a zíye ndisiyé kí mbófo wo bì ní idí trídriné za fí ní,

¹⁰ geré zí míngburoko 'yí ga bì cí kérí a doa eso mindisiyé cigí Lomo do kítí ngére ní, inyiyé útúye do ngúrú sündíye bi ótú doyé óto úndru wo bì ní trídriné za fí ní. Zíye óto tagiya gi ro doyé bi kó'dú kítí ngére do ndisiyé úku ledre zíá kídí,

¹¹ "Áyí Ngére ezé kpá Lomo ezé, utúásá miútúásá zíze kófó iriyí, zíze kpá óto úndruyi gi zíá roko'buyí ofu go.

Ótoógu éyí e mbá yíi,
gi zí miyéme ledre eyí zíye idíye kenée,
káa zí bi otoogu yée ní."

5

'Yí e mbofoní Yésu

¹ Née ní zíma lúrúndíki mikúrókú mbilí wáraka do silih anú 'bí 'yí bì ní mindisíné do kítí ngére ní. Ekéní ledre ro mbilí wáraka máa née gi 'dí kó'dú a kpá gi 'dí sogo a, do kúrúru tara a kí ko'dó e inyi doa gbre.

² Zíma lúrúndíki ngítí maláyika bi kí mongú roko'buné ní kí ndisi ótrú ledre kídí, "Ambí ní útuásá sókooyo kó'dó ga bì ro wáraka ba ne?"

³ Tí lá 'yí bì togú komo ere, togú do sogo kángá ona, togú mbú sí kángá bì ní útuásá líkpí wáraka née zíá ólo ledre bì simi a ní ndaa.

⁴ Gi zíá bì 'yí bì zíá útuásáne líkpí mbilí wáraka née ólo a ndaa ní, zí lerí méngi máa zíma íni ini kíngaya.

⁵ Zí ngúru mongú 'yí úku ledre zíma kídí, "Ndá íni ini wá, lúrú aka wo bì ndisíní ndólo wo kemí bì gi simi sí do Zúda e bì bulúndu ngére Dawídi ní ní útuásá líkpí wáraka née."

⁶ Née ní, zíma lúrúndíki Owú Kábiříkí káa zí éyí bì ongoonzóní go mióngooónzó ní dongará kítí ngére ga gére née. Zí éyí trídrí e eso (4) kpá kí míngburoko 'yí e idíye gbaá

cigí a. Ni kí ngirí e ịnyí doa gbre (7), kí komo e ịnyí doa gbre (7) niyí 'Dówú Lomo ga bì Lomo ifi bayi yée go do sogo kángá mbá ní.

⁷ Zí Owú Kábíríkí née ndéréne 'dí'bi mìkúrókú wáraga bì sìlì anú 'bì 'yì bì ndisi do kítí ngére ní.

⁸ Simi bì 'di'bi wáraga née ní ní, zí éyí trídri ga bì eso (4) nda kpá kí mingburoko 'yì ga bì cì kérí a doa eso (24) ní útú ló'bù komoyé bi kó'dú Owú Kábíríkí née. Yée kékí'e do mbá niyí kí kù'dú do sìlìye kpá kí kó'do bì yemení gi simi dábu ní kí abúréngú simiyé. Née ini zí Lomo 'bì mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní.

⁹ Zíye úku mìkánda ke'bì kídí, "Útúásá go 'dí'bi wáraga née, zíyi líkpí taraa, Gi zíá ongoónzóní koo yíj go, zíyi úgú lúgu 'yíma'dí e zí Lomo kí sámayí kací ríkí sí do 'yíma'dí e kí tara eyé e mbá do ídye mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní.

¹⁰ Óto 'yì e go gi ro zíye ídye 'yì 'dódo ledre 'bì Lomo zí 'yì e káa zí 'yì 'dáná éyí e ní, zíye ídye zí 'yì e do sogo kángá káa zí mingburoko ngére e ní."

¹¹ Máayí idí kíe ní, zíma úwú do tú'dú maláyika e, toro'dikíní kítí ngére kí éyí trídri e kí mingburoko 'yì ga gére née go gbaá.

¹² Zí maláyika máa ga gére née ndisiyé úku ke'bì kídí, "Owú kábíríkí bì koo ufuní wo ní, utúásá miútúásá zíá ídine kí cóngóro, kí tú'dú éyí e, kí komokenzi nda kí roko'bù zíne.

Zí 'yì e ndisiyé óto úndrua kí kófó iria."

¹³ Zíma kpá úwú do éyí trídri ga bì komo ere ní mbá, kí yée ga bì do sogo kángá ní kí yée ga bì sì kángá ní, kí yée ga bì simi mingburoko iní e ní, nda kí ngíti géyí éyí trídri e mbá, zíye ndisiyé úku ke'bì kídí, "Kófó iri kí mongú úndru,

idí idí zí Lomo kpá zí Owú kábíríkí za fí."

¹⁴ Zí éyí trídri ga bì eso née ịnyiyé ngúngu a yíii kídí, "Idí kenée." Geré zí mingburoko 'yì ga gére née útú ándá royé bi ndisiyé óto úndru Lomo kí Ngére Yésu.

6

Mizefí Ko'dó

¹ Máayí idí kíe ní, Owú Kábíríkí likpí mizefí ko'dó bì odó'dutuní tara wáraga née kíe ní. Zí ngúru éyí trídri gi dongará éyí trídri ga bì eso (4) ní ndondóló kí kúrúne 'dága káa zí nzagba embéne ní kídí, "Ógu mu."

² Máayí lúrú bi káa ní, bikenyi usáni ní mitóroné kó'dúma. O'do bì ekí ndisi doa ní ní kí sama do sìlìne kpá kí tagíya doné. Zí usáni née ndisi ngásáne kíe zí 'yì e ówo a mbá gi zíá romo komo ezeokóne e go.

³ Simi bì Owú kábíríkí likpí gbre ká'dá ní, zíma úwú kúrú gbre éyí trídri kídí, "Ógu mu."

⁴ Zí ngíti bíkesí birará usáni kpá óguné. 'Yì bì ndisi ngásá káa ní ní kí mongú maku do sìlìne 'di'biogu 'bì ené mimbé'de késí zíá óto 'yì e ndisiyé úfu royé.

⁵ Simi bì Owú kábíríkí likpí ota (3) ko'dó ní, zíma úwú kúrú ota (3) éyí trídri kídí, "Ógu mu." Máayí lúrú bi káa ní, bukulu usáni ní mitóroné kó'dúma. 'Yì bì ekí doa ní kí kakpá 'bì únzu éyí do sìlìne.

⁶ Zíma úwú kúrú gi dongará éyí trídri ga bì eso (4) née kídí, "Éyí bì niyí únzu a zí 'yì kí owú kakpá née ní idí kí tú'dú késí. Áyí ótoómo duú yáká ga bì kí éyí ga bì simiyé gi ro ndisi lúrú yée káa do su'bú kí yée ga bì gi ro le'yì kóró ní."

⁷ Simi bì Owú Kábíríkí likpí eso (4) ká'dá ní, zíma úwú kúrú eso (4) éyí trídri kídí, "Ógu mu."

⁸ Máayí lúrú bi káa ní, usáni bì kí roné káa zí mbukú ní ní go ógu. 'Yì bì ndisi doa ní iria Owú Umbu.

Irí ezegámá a 'bì ené Zíumbu. I'bíní roko'bü zíye do kíé'do gi simi eso (4) * 'bì do sogo kángá zíye ndísiyé úfu 'yi e kí mingburoko maku e, kí mongú 'bú, kí ndiyá, zí bangá sinyí e ánu ngiti géyi ye.

⁹ Simi bì likpí inyí (5) ko'dó ní, máayí lúrú bi sì mbayi bì káa ní, zíma lúrúndíki lafúze ga bì ufuní yée gi zíga bì ɳgunguní ledre 'bì Lomo zíye ndísiyé úku ledre a kíngaya ní.

¹⁰ Zíye úku ledre kí kúrúye 'dága zí Lomo bì roko'buné kíngaya ní kídi, "Ngére ezé Lomo, yií bì kembí lúyú ledre ndaa royí wá ní. 'Yi ga bì 'do'doní zée zíye úfu zée ba, ayí i'bì 'do'dó royé nda kíbe'di?"

¹¹ Zí Lomo í'bí bikenyi bongó zí 'yi ga bì ufuní yée ní. Zíya úku ledre zíye kídi, ndísijsé aka kí 'búó togú ufu asání 'yi amá ga bì ɳgunguní ledre amá go niyí lúndu e mbá gi ro zí 'do'dó ma'daa útúásáne kpini.

¹² Simi bì likpíní inyí doa kérí (6) ká'dá ní, zí kí'dí kángá méngí roné, geré zí kadra ilíne mbuú, zí komo éfé ésíne káa zí sáma ní.

¹³ Zí kele e ndísi útúoguyé káa zí miáná kágá ndísijní útúoguyé gi zí mongú sili ní.

¹⁴ Do kírokúoyó ere káa zí kírokúní sáka ní. Zí landa e kí cükú e lélíye mbá.

¹⁵ Zí mingburoko ngére e, kí 'yi 'bì 'be 'bì eyé e, kí mingburoko manda 'bì asikíri eyé e, kí 'yi ga bì kí tú'dú eyí e zíye ní, kí 'yi ga bì kí roko'bü ledre e zíye ní, kí owúkulu e kí gbékpi 'yi e mbá zíye idíye kí ngiri royé bisinyíne zíye ndísiyé kí ló'boyé simi gu landa e ngiti géyi sogo landa e.

¹⁶ Zíye ndísi ngásaye kí úku ledre kídi, "Áko landa ga ba, inyisé girí ógu útú'dýtu zée wá gi zí 'di, líkpisé rosé mu zíze ólú ló'bozé simisé gi zí simikesí 'bì Lomo e kí Owú kábírikí.

* **6:8 6:8** Kíé'do gi simi eso: Togú ifiní kóo simi 'yi e eso do sogo kángá née ní niyí úfuónzó ngúru a bì ifiní ní mbá 'dá'ba.

¹⁷ Síndí kadra 'bì simikesí eyé utúasá go zíga gi ro úfuónzó zée. Ambí ní yómo zée gi zíga née?"

7

Otoní kací sili Lomo simi komo 'yi e (144,000)

¹ Gi do kací ledre née ní, zíma lúrúndíki maláyika e eso kí toro do sogo kángá do bi e mingúngúcú a. 'Di'bingerjiní bisinyí sili bì kí roko'buné ayí ógu ilí do sogo kángá, togú do mikavu e kí kágá e ní go ndá.

² Zíma kpá lúrúndíki ngiti maláyika kí ógu 'díyi roné gi 'dí gbére, gi ro óto kací sili Lomo simi komo 'yi ga bì 'bì Lomo ní. Zíya úku ledre kí kúrúne 'dága zí maláyika ga bì eso i'bíní roko'bü zíye gi ro sinyionzó do sogo kángá kí mikavu ní kídi,

³ "Ndásé aka sinyionzó do sogo kángá kí mikavu e kí kágá e wá, 'búó togú otozé kací sili Lomo go simi komo mbigí 'yi ené e za mbá."

⁴ Zíye úku ledre kídi, otozé kací sili Lomo go simi komo 'yi e álifu kíé'do doa ci gbre doa eso (144,000) née sí do Isiréle e.

⁵ Gi tara mbotu 'bì Zúda 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000), gi tara mbotu 'bì Rúbene 'bì ené, álifu sokó doa gbre (12,000), gi tara mbotu 'bì Gáda 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000),

⁶ gi tara mbotu 'bì Aséra 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000), gi tara mbotu 'bì Nafatáli 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000), gi tara mbotu 'bì Manási 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000),

⁷ gi tara mbotu 'bì Simiyóna 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000), gi tara mbotu 'bì Lévi 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000), gi tara mbotu 'bì Isakára 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000),

⁸ gi tara mbotu 'bì Zebulúna 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000), gi tara mbotu 'bì Yoséfa 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000), gi tara mbotu 'bì Benzemúna 'bì ené álifu sokó doa gbre (12,000).

Tú'dú ríkí sì do 'yima'dí e

⁹ Gi do kací ledre née ní, zíma lúrúndíki tú'dú tú'dú 'yì e, 'yì bì ni útúásá óloónzó yée ní ndaá. Tú'dú sì do 'yima'dí e do sogo kángá, kací kúfuye kí tara eyé e mingúngúcua niyí kenée mbá mitóroyé kó'dú Lomo kí Owú kábíríki. Esiní royé mbá bikenyí bongó, kpá kí mbilí mbíró do siliye.

¹⁰ Zí 'yì ga gére née úku ke'bì kí kúruye 'dága kídí,
"Lomo ezé bì ni mindísíne
do kítí ngére ní
ni kí roko'bü zíne
'bì yómo 'yì ené e.
Owú kábíríki ni kpá kenée."

¹¹ Zí maláyika e ga bì toro'dikíní kítí Ngére née gbaá ní, kí ngíti géyi mingburoko 'yì ga bì ore, nda kpá kí ngíti géyi mingburoko éyi trídri ga bì eso (4) ní ịnyiyé mbá útúló'bü komoyé bi ndísiyé óto úndru Lomo.

¹² Zíye úku ledre kídí,
"Idí kenée.
Azé ndísi mbófo yíj kí kófó ịriyí,
áyí 'yì komokenzi, azé mbófo yíj kí
ndísi óto úndruyí,
áyí kí roko'bü ledre e za mbá zíyí,
azé ndísi óto úndruyí kenée za fí.
Idí kenée."

¹³ Zí ngúru mingburoko 'yì ga gére née ndú'yú máa kídí, "Ówo 'yì ga bì kí bikenyí bongó royé née bú? Ogúní gi 'da?"

¹⁴ Zíma úkulúgu ledre zíma kídí, "Mongú 'yì, ówo yée yíj."

Zíma úku ledre zíma kídí, "Ga gére née 'yì ga bì kóo nduwúní kíngaya ní. Luguní bongó eyé go drá kí sáma Owú Kábíríki.

¹⁵ Gi zí kékí née,
"utúasání go tóroyé cigí kítí ngére
'bì Lomo

ndísiyé óto úndrua sìmí 'dící ené kí kadra kpá kí ndulü mbá,

gi zíma owoní bú kídí Lomo ma'dáa ndísi sáká yée ne gi sìmí ledre e.

¹⁶ Éyí bì 'bú ní mengi lolü yée wá,
kodró mengi yée wá.

Pho'dü kadra ongbó lolü yée wá,
gba bísinyí bimírí ogü lolü roye
kpá wá.

¹⁷ Owú kábíríki bi toro kó'dú kítí ngére ní ni ndísi lúrú bì kacíye,
zíma ndísi ndéré kíye do 'dawú 'bì trídri bì za fí ní.
Lomo ní ó'dó iní ini gi komoyé drá."

8

Ledre gi ro odü ko'dó bi likpíní ní

¹ Sìmí bì Owú kábíríki likpí ịnyí doa gbre ko'dó ní, zí bi ídine komo ere sií gbó kí yana sindí kadra.

² Mááyí idí kíe ní, i'bíní díbilí go zí maláyika ga bì ịnyí doa gbre ndísińi téro kó'dú Lomo ní kacíye mbá.

³ Zí ngíti maláyika bì kí saáni bi gi sìmí dábu do siliye kí abúréngú sìminé ní ogü tóroné cigí mbayi 'bì Lomo. Zíma óngbó a 'dáná a zí Lomo káa zí bi mbigí 'yì 'bì Lomo ndísińi iní ini zí Lomo ní do mbayi bì gi sìmí dábu ní kó'dú kítí ngére née.

⁴ Zí cika abúréngú née kí iní 'bì 'yì ga gére née ndéréne gi do siliye maláyika née zí Lomo 'dága.

⁵ Née ní zí maláyika née 'dí'bi saáni do únzü 'dúcu a kí so pho'dü bì gi sì mbayi 'bì Lomo ní, zíma léfe a ruu bi do sogo kángá. Gi ore geré zí pho'dü née ndíciphútru roné kí mongú roko'buné zíma ndísi 'bílé'bené zí kángá kpá ndísi kíziné.

Maláyika imíní díbilí e

⁶ Nda gi ore, zí maláyika ga bì gáa ịnyí doa gbre (7) i'bíní díbilí e ịnyí doa gbre do siliye ní, yéme royé gi ro ímí yée.

⁷ Zí mizefí maláyika ímí 'bì ené díbilí. Geré zí mingúrogó iní káa

zí mongú 'dófí ní kí ngítí éyí bikesí pho'dú ní kpá kí sáma útúoguyé gi komo ere do kángá. Zí dogború do sogo kángá kíé'do gi simi ota* kí kágá e kí súwú e áráye mbá.

⁸ Zí gbre maláyika ímí 'bi ené, zí mongú so pho'dú káa zí landa ní útúoguné bu simi mongú mìkavu. Zí komo dogború mìkavu née ésíne káa zí sáma ní.

⁹ Zí tú'dú ngítí géyi éyí trídrí ga bi simi a ní úyuyé mbá, zí dogború kurúngba e 'déweyé gi zí roko'bu iní.

¹⁰ Zí ota maláyika ímí 'bi ené dibili. Zí mongú kele bi ndisi ndicí 'bi ené káa zí miúndu pho'dú ní útúoguné ɻee buu simi ngburu e kí dokú'dú ngburu e.

¹¹ Iri kele née ni Átá. Gi zí kényí née, zí dogború iní e átaye miátá, zí tú'dú ngítí géyi 'yi ga bi ewení ní úyuyé mbá.

¹² Zí eso maláyika ímí 'bi ené dibili. Zí dogború kadra kí dogború éfé kí kele e idíye nda lulu'du ongoní lolu bi mbí wá. Zí bi rírifí née idíne gbóo kí yana kadra kpá gbóo kí yana ndulú.

¹³ Gi do kací ledre née, zíma lúrúndíki agi komo kadra 'dága, zíma ndisi gbúrógbóne 'dága kídi, "Nduwú, nduwú, nduwú ro 'yi ga bi do sogo kángá ní gi zíma maláyika ga bi ota ní niyí go gi ro ímí 'bi eyé dibili cakaba."

9

Inyi maláyika imí 'bi ené dibili

¹ Zí inyi (5) maláyika ímí 'bi ené dibili. Kpá lá bi imí ní, geré zíma lúrúndíki kele bi utúogu do sogo kángá ní. 'Di'biogu mafutáa 'bi likpí tara gu bi olú olú* kíngaya ní kpa kíne.

² Simi bi likpí tara gu née ní, zí bukulu cika ólúoguné kúu káa

* **8:7 8:7** Kíé'do gi simi ota 'bi do sogo kángá: Togú ifiní koo simi do sogo ota, niyí óngbóónzó ngúru a mbá 'dá'ba. * **9:1 9:1** Gu bi olú olú kíngaya ní: Ba bi bi kí'dí bi bandáotoní Satána doa ní. † **9:11 9:11** Apolóno: Simi tara Ébere ini ledre simi a kídí sínyionzó éyí e.

zí cika mi'dutú ní, zí 'dutú komo kadra kí ere yeré.

³ Zí mbíra e ólúoguyé gi simi cika née súu óguyé do kángá. Niyí kí roko'bu 'bi é'be 'yi zíye káa zí ágarabu ní.

⁴ Ukuní zíye kídi ndaní é'be súwú e kí éyí ga bi ɻutúní ní kí kágá e wá. Idíní é'be dudu 'yi ga bi ngará otoní kací sili Lomo simi komoyé wá ní.

⁵ Ukuní zíye kídi ndaní úfu 'yi ga bi niyí é'be yée née miúfu wá. Idíní tí lá 'dó'do yée mi'dodo kí éyí miówó bi káa zí 'bi ágarabu ní kí éfé e inyi.

⁶ Simi sindí kadra née gi zí éyí miówó, zí tú'dú 'yi e ndisiyé ngúngú umbu, é'e umbu ogu ené 'dí'bi yée wá, zíye idíye tí nzíiyé gi ro úyuyé, umbu ngásá nda yi ené gi zíye mingásá.

⁷ Mbíra ga gére née, tosoyé káa zí usáni ga bi yemeomoní yée go nzíiyé gi ro okó ní. Niyí mbá kí tagíya ro doyé gi simi dábu. Simi komoyé ní mbá káa zí simi komo 'yima'dí ní.

⁸ Zí bi doyé idíne mbá káa zí bi do kará e ní. Zí soyé idíne mbá kí mingburoko ngíriné káa zí so kemi ní.

⁹ Zí do kó'dúye óruné gbigaga káa zí késí ní. Zí ngború fúndúye kí inyi 'dága ndisi ngúndruné káa zí gború tú'dú usáni e kí ndéréye simi okó ní.

¹⁰ Sono mbíra ga gére née ni kí wowóne káa zí ágarabu ní. Niyí ndisi é'be 'yi e kí sonoyé née kí éfé inyi (5).

¹¹ Maláyika bi ndisi lúrú bi kací mongú gu ní, ni ne ngére doyé. Iri simi tara Ébere ni Abadóno, simi Girígi 'bi ené Apolóno† ledre gi simia kídi, 'do'dó.

¹² Mízeñi 'do'dó ɻukú aka née lá ne. Ngítí géyi 'do'dó e gbre niyí kpá ógu.

¹³ Zí inyi doa kéri (6) maláyika ímí 'bi ené dibili. Zíma úwú kúru 'yi kí

ódroné gi sí mbayi kí'dí bi ndisini 'dáná éyí zí Lomo sí mbayi 'bi Lomo bi gi simi dábu ní.

¹⁴ Zí 'yí née úku ledre zí inyi doa kérí (6) maláyika née kídí, "Líkpí maláyika ga bi eso (4) 'di'bingeriní yée simi ngburu Efaráta ní mu."

¹⁵ Née ní do likpí maláyika ga bi eso (4) yemeotoní yée nziyiyé gi ro sindí kadra, kí éfé nda kí simibi 'bi ledre née ní ní, inyiyé ndéréye úfu tú'dú ngiti géyi 'yima'dí e do sogo kángá.

¹⁶ Maláyika ga bi eso (4) née, niyí kí tú'dú asikíri e do usáni e, oloní yée zíma úwú a romoní cí sokó mílyono (200,000,000) go.

¹⁷ Zíma lúrú usáni e kí 'yí ga bi doyé ní, odóní mbá sókó késí e do kó'dúye ngiti géyi bikesíne, ngiti géyi káa zí cika ní, zí ngiti géyi ídí 'bi eyé rerembeyé káa. Usáni ga gére née toso doyé ní káa zí do kemí ní. Zí pho'dú kí cika nda kí barútú ndisi ólúoguyé gi koyé.

¹⁸ Zí éyí ga bi olúoguní gi ku bangá ga gére née úfu tú'dú tú'dú 'yí e.

¹⁹ Bangá ga gére née, roko'bü 'bi úfu 'yí e ní simi koyé, kpá ro sonoyé. Sonoyé ní kí doné káa zí do kámá ní togú naná 'yí go yá, zí wowó a idíne kíngaya.

²⁰ 'Yí máa yée ga bi omoní gi simi umbu ga gére née, iliní eyé óyóló'bó mimbé'deyé wá. Otoomoní eyé óto úndru dokéké e, kí lomo ga bi 'yima'dí yemení yée gi simi miříříří késí e kí dábu togú mbú yée ga bi gi simi tutú kí kágá, bi ngará lurúní bi wá, uwúní ledre wá, gamání kpá wá ní wá.

²¹ Otoomoní eyé ledre 'bi úfu 'yí e, londú, 'berí, kpá kí ledre 'bi ugu ní wá.

10

Maláyika kí Owú Wáraga do síline

¹ Nda née ní, zíma lúrúndíki ngiti maláyika bi kí roko'buné kíngaya

ní kí óguné gi como ere do kángá, buřungú solu wo go yeré, zí mikórú idíne ro doa gbaá. Zí simi komoa ndisi ríríne káa zí súlú kadra ní, zí kágá sindí ga idíye mbá káa zí ngburu ngíri ga bi kí pho'dú royé ní.

² Maláyika máa née ogu kí owú wáraga do síline kí tarané milikpíne fúó. Zí ógu tóroné óto sindíne 'bi anú do mikavu, sindí a 'bi ngelí 'bi ené do kángá.

³ Zí ógu gbúrógbóne 'dága káa zí kemí gburogbóne ní. Simi bi gburogbó ní, geré zí nzagba émbéne kí'dí inyi doa gbre (7).

⁴ Simi bi nzagba ga bi inyi doa gbre (7) née embení girí ní, geré zíma inyimá gi ro eké ledre ga bi ukuní yée née. Zí ngiti 'yí ótrú kása ledre zíma girí kídí, "Ndá aka eké 'dódo ledre ga bi úwú yée née wá, idíní aka idí miótoéciyé."

⁵ Zí maláyika bi gáa toro do mikavu kí ngiti sindíne do iní, ngiti a do kángá ní inyiné síkpi síline 'bi anú 'dága.

⁶ Zí lólóbú kí irí Lomo bi ní tridri za fí, bi otoogu ere kí éyí ga bi siminé ní mbá, kpá kí do sogo kángá za kí éyí ga bi siminé ní mbá, mikavu e kí éyí ga bi simiyé ní mbá kídí, "Sindí kadra ogu go.

⁷ Simi bi sindí kadra ogu go gi ro zí inyi doa gbre (7) maláyika ímí 'bi ené díbilí ní, ledre ga bi koo Lomo yemeomo yée simi roko'bü ené ní geré zíye méngi royé tí káa zí koo ukui'bí zí ngiti géyi 'yí kasa ené ga bi nébi e ní."

⁸ Zí kúrú bi gáa miuwú gi como ere ní kpá ówú ándá roné zíma kídí, "Ndéré mu zíyí 'dí'bi wáraga bi likpíomoní tara go fúó do síli maláyika bi tóro kí kembí sindíne do iní kpá do kángá ní."

⁹ Zíma ndéréma úku ledre owú wáraga née zí maláyika née gi ro zí ógu 'berí a zíma. Zí ókulúgu ledre zíma kídí, "'Dí'bi mu, idí esí a koyí zíyí ánu a. Simi bi áyí ndisi ánu a ní, ní idí koyí ngeengbeté káa zí

tezí ní, ní ndéréókpó simiyí nda mìndogóne."

10 Zíma 'dí'bi owú wáraga gi do sili maláyika née ési a komá ánu a. Ni komá tí ngbéngbeté káa zí tezí ní, máulú nda ní, okpó nda simimá mìndogóne.

11 Do úku kása ledre zíma kídí, "Ídí kpá fú úku ledre bi ni ógu méngi roné zí ríkí kúfú 'yíma'dí e, kí ríkí sí doyé kí tara eyé e mingúngúcua kí ngére eyé e ní za mbá."

11

Ledre gi ro 'dící 'bi ini zí Lomo

1 Zí Maláyika í'bíogu kágá 'bi ndáraba éyí e zíma. Do úku ledre zíma kídí, "Ndéré mu ndáraba simi 'dící 'bi Lomo, zíyi kpá ndáraba mbayi 'bi Lomo, zíyi kpá ólo 'yí ga bi ndisíní óto úndru Lomo íri ní mbá.

2 Tí lá, ndá ndáraba ligá 'dící máa née wá gi zíma i'bíni go zí 'yí ga bi ndaní Yúda e wá ní. Niyí ndisí 'dítí simi gara bi lúyú ledre ndaaá simi a wá ní kí efé e cí gbre doa gbre (42).

3 Máayí í'bí roko'bü zí 'yí amá e gbre niyí ési royé mbá nzenze bongó zíye ndisiyé úku bilámá ledre amá zí 'yí e kí sili álifu kí'e do míya gbre doa cí ota (1,260)."

4 'Yí ga bi gbre née niyí káa zí kágá bi kí iriné olíva ní, kpá káa zí lámba bi 'dící kací Ngére 'bi do sogo kágá ní.

5 Togú 'yí ili méngi bisinyí ledre kí 'yí amá ga gére née yá, pho'dü ni ólúogu gi koyé óngboónzó 'yí máa née. Née misi'di bi 'yí bi ni méngi bisinyí ledre kí 'yí amá ga gére née ní ní úyu doa ní.

6 Ya'dá ga gére née niyí kí roko'bü zíye úku ledre zí iní tóroné kí é'dí simi bi niyí ndisí úku bilámá ledre amá zí 'yí e ní. Niyí kpá kí roko'bü zíye úku ledre zí iní óyóló'bó roné káa zí sáma ní gi ro zí bisinyí ríkí

ndiyá e útúye do 'yí e 'diya káa zí bi iliní ní.

7 Simi bi mengionzóní moko bi makáasa yée kíe née go ní, bangá sinyí bi ni ólúogu gi simi mongú gu ní ni útú kí okó doyé do rómo komoyé zíá úfu yée.

8 Umbuyé ní idí sága do mongú misi'di simi Yerusaléma ore. Née sí ledre bi ndoloní gara née gi zíá kpá "Sodóma" do ndólo a kpá kídí, "Ízibiti ní."* Née gara bi koo phephéonzóní Ngére eyé simi a ní.

9 Umbu ga gére née niyí idí sága kenée kí sili ota kí yanané gi ro zí ríkí kúfú 'yíma'dí e, kí ríkí sí doyé kí tara eyé e mingúngúcua ndisí óguyé lúrú cayı yée. Née sí ledre bi yaá ndaní óto yée gu gi zíá wá ní.

10 Zí 'yí 'bi do sogo kágá e idíye mbá kí rokinyi gi ro umbu ya'dá ga bi gbre née. Do ndisiyé méngi ayímbi kí í'bí tákpásilí zí lafuye gi zíá ya'dá ga gére née i'bíni koo 'do'dó go ro 'yí e do sogo kágá kíngaya.

11 Nda gi do kací sili ota (3) kí yanané, zí Lomo úru yée. Zí tú'dú 'yí ga bi lurúní ya'dá ga gére née uruní yí eyé gi simi umbu go ní, idíye kí mongú ngiri royé.

12 Zíye úwú kúrú 'yí gi komo ere kí ndólo yée kídí, "Ógusé girí mu yáa." Zíye ínyiyé tí do komo ezeokóye ga gére née ndéréye komo ere 'dága kpurú gi simi buṛungú.

13 Simi sindí kadra née ní, zí kí'dí kágá idíne zí tú'dú ngíti géyi kútú e simi gara ore ndúrúyé mbá. Zí 'yí e úyuyé álifu ínyí doa gbre (7,000), zí yée ga bi omoní ní ndisiyé mbófo Lomo bi ni komo ere ní gi zí ngiri.

14 Gbre 'do'dó ukú aka née lá ne, otayé (3) ní go kpá ógu cakaba.

Inyi doa gbre maláyika imí díbilí

* **11:8 11:8** Sodóma kí Ízibiti: Lomo sinyionzó Sodóma gi zí bisinyí miméngi ledre eyé e. Ólo Dosí éyí e 19:1-29. Lomo yomo 'yí ené e Isiréle e gi simi 'do'dó 'bi owúkúlú gi simi Ízibiti. Ólo Ólúogu 12.

¹⁵ Zí ịnyị doa gbre (7) maláyika ímí 'bì ené dìbìlì. Zíma úwú kúrú tú'dú 'yi e komo ere kí úku ledre kídí, "Do sogo kángá ba ní sí sìlì Ngére Lomo, kpá sí sìlì Kírésito, Ni goó ne Ngére doa za fí."

¹⁶ Geré zí mìngburoko 'yi ga bi cíkérí a doa eso (24) ndísiní gbaá cigí Lomo ní, ịnyiyé útúye do ngúrú sìndíye bi óto úndru Lomo,

¹⁷ kídí,
"Mbófo éyị zíyi Ngére Lomo bì roko'bụyị ofụ go ní,

Ayí cakaba bo, gi zía ayí koo kú yi eyí bo,

Ayí 'yi mongú roko'bụ
tóno moko eyí 'bì Ngére go.

¹⁸ 'Yi ga bì koo mìmbé'deyé ní royi
bisinyíne ní, sìndí kadra 'bì
'dó'do yée ogu go.

Sìndí kadra ogu 'décì ngbangá 'yi ga
bì koo uyuni go ní,
kpá gi ro í'bí tákpasílì zí 'yi ịnyị
kasa eyí ga bì nébì e ní
kpá mbigí 'yi eyí ga bì koo ndísiní
óto úndru ịriyì ní,
mìngburoko yée kí mìnzeréye,
kpá sìndí kadra 'bì úfu yée ga bì
koo ndísiní úfu lafúye do sogo
kángá ní."

¹⁹ Nda gi ore, do líkpí mbotu
'dící 'bì Lomo komo ere. 'Dící íri
zíma lúrúndíki sondýu bì kí miyéme
ledre 'bì Lomo gi ro 'yi e ní siminé.
Zí bimíóngó 'bile'bené, zí mongú
gboru éyị ówúne káa zí nzagba
embéne ní, zí kángá ndísí kíziné zí
'dofí e ndísí réreoguyé gi komo ere
bi.

12

Kára 'yi lárá

¹ Mongú lárá ledre mengi komo ere. Kára esí kadra roné, zí óto sìndíne e gá do éfē, tagiya bì oto doné ní, yemení gi simi kele e sokó doa gbre (12).

² Ní kí siminé, owú ní go ówo
gi ro árá. Gi zí miówò owú, zí
mbúmbúdú 'dága.

³ Zí ngíti milárá kámá bìkesíne
'dodoógu roné komo ere. Doa
'dénýé ịnyị doa gbre (7), kí ngiríne e
sokó (10), zí tagiya e ídye ro doa
ga bì ịnyị doa gbre (7) née kékí'e'do
mbá.

⁴ Zí sìkpí sononé ndísí kpírákpi
tú'dú kele e kíe, zíye ndísí
réreoguyé gi komo ere do sogo
kángá. Zí kámá née ndéré tóroné
mbí kó'dú kára bì ayí árá née, gi ro
togú árá go yá, zíne 'dí'bi owú née
úlù a.

⁵ Zí kára née árá owú'o do bì ni
ógu idíne ngére do kúfú 'yíma'dí e
mbá kí mongú roko'bùnè káa zí késí
ní. Simi bì ará ní, geré do 'dí'bi wo
ndéré kíe zí Lomo 'dága óto wo do
kítí ngére.

⁶ Zí mbágá owú née ngásá ndísiné
simi súwú gbála do bi bì Lomo
yemeemo zí a ní gi ro do lúrú bi
kací a kí sìlì álifu kí'e'do míya gbre
doa ci ota (1,260) doné.

⁷ Zí okó útúne komo ere. Zí
Máyikolo ịnyiné kí tú'dú maláyika
ené e ịcí okó kí lárá kámá née kí
lafúga ga bì gi do kací a ní.

⁸ Tí lá zí maláyika e rómo komo
kámá née, do ógóoyó wo gi komo
ere gíri cù 'dá'ba.

⁹ Do úcuogu lárá kámá née bi. Bi
koo ndísiní ndólo a 'desí ngére 'bì
bicayi lomo e togú mbú Satána ní,
bì 'yi londo 'yi e do sogo kángá mbá
ní. Ucuoguní wo do sogo kángá kí
maláyika ené e.

¹⁰ Zí kúrú 'yi ówúne komo ere
gbélí kídí,
"Mbófo éyị, Lomo bì kí roko'bùnè 'yi
yómo 'yi e ní 'dodo roko'bùnè
go,

ní go ngére 'bì 'yíma'dí e mbá.

Wo bì koo oto roné kací kadra kí
ndülù mbá ndísí úkuóto ledre
ro lúndu zée kí lémi zée ní,
ndaá lolu karaba komo ere wá,
ogóoyóní wo go, ní nda goó bi
do sogo kángá.

¹¹ Lafúze ga gére née romoní komo
Satána

gi zía oyóní sogoyé zí Owú
kábiríkí kí úku ledre umbu bì
uyu gi roye ní wá.

Gi zí keyi née, ngirí umbu mengi ené
yée wá.

12 Sée ga bì ndisjé ndisi komo ere ní
mbá, idisé mu idí kí rokinyi.
Lerí zí do sogo kángá kí mikkavu,
gi zía Satána ní go zíse íri
kí mongú mimbé'dekesí siminé.
Gi zía owo go kídí ngiti sili ené
ní nda go lá cuku'dée."

13 Simi bì Satána owoyeme kídí
ucuoguní née go do sogo kángá
ní, zía ndisjné gámásó'do kára bì
ndikiogu owú'o'do ní.

14 Zí Ngére Lomo í'bí fündú e gbre
zí kára née káa zí 'bì agi ní gi ro zía
inyiné kíe ndéréne gbála simi súwú,
do ndisi lúru bi kací kára née íri kí
simibi ota kí yanané gi zí kámá.*

15 Zí Satána née sí'dí 'dýi iní
kpuya káa zí ngbúru ní ma'díi do bi
bì kára née ngasá doa ní, gi ro zí iní
née ndéré úfu wo 'dá'ba.

16 Zí kángá líkpí roné, zí iní bì
Satána si'dí née kúkúne mbá simi a,
zí kára née ómoné.

17 Zí mimbé'de Satána ési tátá
roné ro kára née nda 'dá'dá. Zía nda
idíne go kpá ezeokó ngiti géyi owú
ga bì 'bì kára née ní gi zía niyí née go
mbá 'yí uwú kúrú Lomo zíye ndisjé
mengi ledre ga bì Yésu 'dodo zíye ní.

18 Zí Satána née ndéré tóroné
kó'dú ngbúru née ndisi óndó bi.

13

Bangá sinyí e gbre

1 Zíma lúru lárá bangá sinyí káa
zí bangá iní ní kí olúogu gi simi
mikkavu.

Doa 'dényé inyí doa gbre (7) kí
ngirine sokó (10). Zí tagiya e idíye
do ngiríga ga bì sokó (10) née mbá.
Ekéotoní kese ga bì ndisi úku Lomo
kíe ní ro doa ga bì inyí doa gbre (7)
née mbá.

2 Bangá sinyí née, tífi a ní káa zí
tífi kéri ní, sókó sindiga 'bì eyé nda

mbá mingburokoyé káa zí 'bì ngiti
bangá sinyí bì kí ıriné býa ní, zí
taraa idíne káa zí tarakemí ní. Zí
lárá kámá née i'bí roko'bü bì ní kíe
káa do ngére ní zía gi ro zía ndisjné
mengi lárá ledre e kíe.

3 Ngúru do lárá kámá née ní
kí mongú mbiri roné. Zí tara
'yima'dí e do sogo kángá idríye mbá
miédrí kí lúru mbiri née. Gi zí
keyi née zí 'yí e do sogo kángá mbá
ngúngu ledre bangá sinyí née.

4 'Yíma'dí e ndisjní óto úndru lárá
kámá née gi zía bì i'bí roko'bü zí
bangá sinyí née ní ní. Zíye ndisjé
óto úndru bangá sinyí née kídí,
"Ambi ní káa zía ne? Ambi ní
útuásá mengi okó kíe ne?"

5 Lomo otomo aka sindí kadra
ne zí bangá sinyí née ndisi úku née
kí bisinyí kese e kpá kí ndisi 'dódo
roko'buné kí éfé e ci gbre doa gbre.

6 Ní ndisi úku Lomo kí úku sinyi
ledre gi do bi ere kí 'yí ga bì komo
ere íri ní mbá.

7 Otoomoní aka wo zía ndisjné
icí okó ro 'yí ga bì ngunguní ledre
Lomo go ní gi ro zía rómo komoyé.
Lomo i'bí aka kpá roko'bü go zía gi
ro zía aka idíne káa zí éyí bì ní go
ngére do 'yíma'dí e do sogo kángá
za mbá ní.

8 'Yí ga bì ndisjní óto úndru bangá
sinyí née niyí ye yée ga bì ıríyé ndaá
miékéne kú gi do síne simi búkú 'bì
trídrí bì za fí 'bì Owú kábiríkí bì koo
ufuní wo ní wá.

9 'Yí bì mbilí a uwú ledre bú ní idí
uwú ledre née.

10 Togú Lomo ngungu ne kídí idíní
'díbi 'yí yá,
niyí 'díbi wo.

Togú ngungu kídí idíní óngoónzó 'yí
mióngooónzó yá,
niyí tí óngoónzó wo.

Ledre née 'dodo kídí 'yí ga bì
ngunguní ledre 'bì Lomo go ní idíní
ndisi útu simiyé zíye ndisi tóroyé
ngbúó.

* **12:14 12:14** Kámá: Ndisjní kpa ndólo a daragóna, ıría Satána ngére 'bì bicayi lomo e.

Milárá bangá olúogu gi simi kángá

¹¹ Zíma kpá lúrúndíki ngíti milárá bangá sinyí kí ólúoguné gi simi kángá. Ní kí ngiríne e gbre káa zí ngirí kábiríkí ni, zía ndísi ódroné káa zí lárá kámá ni.

¹² Bangá máa wo née ndísi méngi moko kí roko'bü 'bi bangá sinyí máa wo bi kí mongú mbiři ro doné ni. Ili ndísi lónedo 'yi e gi ro zíye ngún̄gu mbá ledre 'bi bangá máa wo bi kí mbiři ro doné née.

¹³ Bangá máa wo bi olúogu gi simi gu née, ní kí roko'bü 'bi méngi lárá ledre zíne, oto pho'dü zía útúoguné gi komo ere zí tý'dü 'yíma'dí e lúrú a mbá cù kí komoyé.

¹⁴ Gi zí roko'bü ledre ga bi ndísi méngi yée do bi kací mizeři bangá sinyí née ni, zía lónedo tý'dü 'yíma'dí e do sogo kángá. Oto 'yi e zíye yéme líli mizeři bangá sinyí bi kí mongú mbiři ro doné ni, zíye ndísiyé óto úndrua.

¹⁵ I'bíní roko'bü zía gi ro zía óto líli mizeři bangá sinyí bi 'yi e yemení ni gi ro zí líliga máa née ídye mbá trídri do ndísiyé ódroyé miódro. Gi ro zíye úku ledre gi ro 'yi ga bi otóni úndru líli máa ga gére née wá ni, idíní úfu yée 'dá'ba.

¹⁶ Zía kpá úku ledre kídi, 'yi e za mbá, yée ga bi kí ledreyé owóowó kí yée ga bi ledreyé owó wá, yée ga bi kí éyí e zíye kí yée ga bi 'yi lerí e ni, gbékpí 'yi e kí owúkúlú e mbá, idíní éké líli mizeři bangá sinyí née ro kágá sílíye 'bi anú togú simi komoyé,

¹⁷ gi ro 'yi bi líli née togú mbú éyí miólo do bi kací líli née ndaá miékéne roa wá ni, ndaá ndéré úgú éyí, togú úgúoyó éyí e wá.

¹⁸ Ekéní líli mizeři bangá sinyí née kí námba. Miólo a ní míya ịnyí doa kérí kí cí ota doa ịnyí doa kérí doné (666). Ídí sómú sí ledre 'bi miólo ịri bangá née bílámáne gi ro zíyí ówo

ledre gi simi a, gi zía, miólo a née 'dodo ịri 'yi.

14

Owú kábiríkí kí 'yi ené e

¹ Zíma lúrúndíki Owú kábiríkí kí tóro do Landa Záyono kí 'yi ené e míya kíé'do cí gbre doa eso álifu (144,000). 'Yí maáge niyí mbá kí ịrija kpá kí ịri 'Búa miékéne simi komoyé.

² Zíma úwú kúrú 'yi kí ndísi ngúndruné komo ere káa zí mongú vúrú ni, kpá káa zí nzagba ndísi émbé ne ni. Gború éyí bi máuwú ni káa zí 'yi ímí kángá e ndísiní toló kófó ke'bí kí kángá ni.

³ Zí tý'dü 'yi ga gére née ndísiyé úku mikánda ke'bí kófó ịri Lomo kó'dü kíti ngére kpá kó'dü éyí trídri ga bi eso nda kí mìngburoko 'yi ga bi niyí mindísiyé ore ni. 'Yí bi útúásá ówo ke'bí née ni ndaá dýú 'yi ga bi míya kíé'do cí gbre doa eso álifu (144,000) omoní go do sogo kángá ni.

⁴ Née 'yi ga bi otomoní royé kí sómú ledre eyé e mbá zíye ndísiyé méngi dýú ledre ga bi Owú kábiríkí ili yée ni. Gi zía i'bí roné do úyuné gi royé 'dí'biyó umbu bi koo ayíní úyu a ye gi zí lúyú ledre eyé ni, niyí nda go zí Lomo kí Owú kábiríkí kí ledreyé owóowó.

⁵ Kémbí ṣanga owúogu gi tarayé wá, niyí yi eyé go mbigí 'yi 'bi Lomo.

Maláyika e ota

⁶ Zíma lúrúndíki ngíti maláyika kí ịnyí kí fúndúne komo ere. Nderé kí ótrú bílámá ledre bi za fí ní zí kúfú 'yíma'dí e kací sí doyé kí tara eyé e mìngúngúcua do sogo kángá za mbá.

⁷ Ndisi ótrú a kídi, "Sée 'yíma'dí e za mbá, idísé óto úndru Lomo zíse ndísisé kófó ịri a, gi zía sìndí kadra ené 'bi 'décí ngbanga ogu go. Ídísé mu óto úndru Lomo zíse ndísisé kófó ịri a gi zía bi otoogu ere kí do

sogo kángá kí ngбуřu e kí dokú'du ngbuřu e mbá není."

8 Zí gbre maláyika óguné gi do kací ezené née ndísiňé úku ledre kídí, "Mongú gara bì Babelóniya* ba ūkú go, ūkú go. Gi zía tú'dú ríkí sí do 'yi e mbá 'di'biní nda yí eyé go bisinyí miméngi ledre ga bì simi mongú gara máa née ní ní."

9 Zí ota maláyika óguné ndísiňé úku ledre kídí, "Togú 'yi e ŋguŋguní ledre 'bi bangá sinyí née, zíye ndísiyé óto úndru a, zí ırja ídine miékéne simi komoyé togú mbú ro silihye yá,

10 Lomo ni 'dó'do yée kí 'do'dó 'bi odú a ndaaá ni, zíye nduwuye kíngaya, zíye ndísiyé náná do soyé gi zí miówu pho'du do komo Owú Kábiříkí kí maláyika e.

11 Cika pho'du bì gi doyé ni ūkú wá ni ídí fú lá gúndru. 'Yí ga bì ŋguŋguní ledre 'bi bangá sinyí née, zíye ndísiyé óto úndru a, zí ırja ídine miékéne simi komoyé togú mbú ro silihye ni, 'do'do eyé ni ídí kí ndulú kí kadra 'dowúní royé wá."

12 Káa zí bì goó kenée ni, 'yi ga bì ŋguŋguní ledre 'bi Lomo go, niyi go mbigí 'yi ené e ni, kací kadra mbá, idíní ndísi úwú kúrú Lomo zíye ndísi tóroyé ngbúó tí káa do 'yi lódú kací Yésu.

13 Zíma úwú kúrú gi komo ere kídí, "Ídí éké ledre ba kídí tónóne cakaba ndéréné 'dá'dá 'yi ga bì umbu ni 'dí'bi yée kí lódú kací Yésu oyóní sogoyé zíma mbá wá ni, Lomo ni í'bí úndru zíye."

Zí 'Dowú Lomo úku ledre kídí, "Ni kenée ma'díi, niyi 'dowú royé gi zí kúrú zí bilámá miméngi ledre eyé 'dí'biogu rokinyi zíye."

Nduwú ro 'yi lúyú ledre e

* **14:8 14:8** Babelóniya: Gi do kací sindí kadra 'bi Nówa, zí 'yi e ó'bó mongú 'dící mbíwu 'dágá simi Babelóniya, tí lá zí Lomo gírágá báyi yée gi ro zíye ndísi ódro tú'dú ríkí tara e. Nda gi do kací tú'dú simibi e, zí mongú ngére 'bi Babelóniya 'dí'bi Isiréle e káa do owükulú e simi Babelóniya. Lurúní nda kóo Babelóniya káa zí mongú gara bì ndísi ící okó ro Lomo kí 'yi ené e ni. Ólo ledre gi roa simi Dosí éyí e 10 kí Dániyele 1:1-2.   **14:14 14:14** Dániyele 7:13

14 Nda gi ore, zíma lúrúndíki bikenyi búrungú kí 'yi doné "káa zí owú 'bi 'yíma'dí ní." Ni kenée kí tagiya gi simi dábu doné, kí bïkafa maku do silihne.

15 Zí ngíti maláyika ólúoguné gi 'Dící 'bi Lomo ótrú ledre zíma kídí, "Sindí kadra ogu go gi ro zíyi 'décí ngbanga 'yi e kí maku eyí née káa zí sindí kadra ogu ne zí míngí yáká tónóne óngo kére gi yáká ní."

16 Tí ma'díi, zíma tónóne óngo kére ga bì 'bi do sogo kángá ni mbá 'dá'ba.

17 Zí ngíti maláyika kpá ólúoguné gi 'Dící 'bi Lomo komo ere kpá kí 'bi ené bïkafa maku do silihne.

18 Nda gi ore, zí maláyika máa wo bì ndísi lúrú bi kací pho'du kí'dí bì ndísiňí 'dáná mbayi 'bi Lomo ni ólúoguné ótrú ledre zí maláyika bì kí bïkafa maku do silihne ni kídí, "Ndéré mu zíyi líkpí miáná kóró ga bì yáká kóró íri née mbá 'dá'ba gi zíma sindí kadra 'bi líkpí yée ogu go."

19 Zí maláyika née tí ınyi ndéréné do sogo kángá, zíma líkpí miáná kóró ga bì yáká kóró íri née mbá do léfe yée simi tóyi do útru yée gi ro 'dódo mimbé'dekesí 'bi Lomo.

20 Zí maláyika née ınyiyé kí lafúne e ınzü miáná kóró ga gére née mbá ólúogu kíye gi simi yana gara 'dí sogo do ndísiyé útru kánya yée. Zí sámayé ndísi kúkúne bi kpúya káa zí mongú ngbuřu bì olú miólú ni.

15

Maláyika bì kí odú nduwú ni

1 Zíma kpá lúrú ngíti lárá ledre komo ere. Maláyika e ınyi doa gbre kí ríkí 'do'dó e ınyi doa gbre kpá gi ro 'dó'do 'yi e kíe. Togú wo née

menginí royé go yá, zí mimbé'de Lomo nda ídríne.

² Málúrú eyí kí rírí káa zí do mikavu kí mindíci pho'du ní gi gbála. 'Yí ga bì mitóroyé kó'dú mikavu néee íri, niyí 'yí ga bì romoní komo bangá sinyí néee kí liliá nda kí námba bì ndísi 'dodo íri bangá sinyí néee ní ní. Niyí kenée kí ku'dú bì Lomo i'bí zíye ní do siliye.

³ Ndísiní úku ke'bì ga bì koo Músá 'yí 'bì moko 'bì Lomo ndísi koo úku yée 'desí, kpá kí kofó íri Owú kábiříkí kídí,
"Ngére Lomo, áyí 'yí roko'bù,

ndísi méngi mbá minbguroko ledre e.

Kací kadra mbá, ndísi méngi ledre ga bì utúasání miútúásá ní, gi zía áyí 'yí eyí 'yí méngi ma'díi, gi zí keyí néee,

áyí Ngére 'bì kufú 'yima'dí e mbá.

⁴ Ngére Lomo, ambi utúasá ndísi óto úndruyi,
kí ndísi kofó íriyí wá ní ne?

Ayí duú yíi 'yí bì luyú ledre ndaa roa wá ní.

Zée 'yima'dí e do sogo kángá za mbá,
azé ndísi kofó íriyí
gi zía owozé go kídí ndísi méngi duú bilámá ledre e."

⁵ Gi do kací a néee, zíma kpá lúrúndíki ngíti ledre kpí komo ere. Née kútú bì yemení káa do lili 'Díci 'bì Lomo ní, likpíní mbotu a go fúó.

⁶ Zíma lúrúndíki maláyika e inyí doa gbre yemení yée gi ro 'dí'biogú 'do'dó do 'yima'dí e do sogo kángá kí olúogú gi do mbotu bì likpíní néee girí. Esiní royé mbá bikeniyí bongó, zíye ódó royé ká'dá bì yemení gi simí dábú ní.

⁷ Zí ngúru eyí trídri ga bì eso ní, 'dí'bi kó'do e ga bì gi simí dábú inyí doa gbre (7) mbá kí 'do'dó e simiyé ní i'bí yée zí maláyika ga bì inyí doa gbre (7) néee. Ga gére néee bisinyí ledre ga bì Lomo bì ní trídri za fí ili 'dó'do 'yima'dí e kíe ní.

⁸ Zí cika mongú roko'bù 'bì Lomo idíne 'díci íri kú. 'Yí utúasá ndéré olúne íri wá, 'búó togú maláyika ga bì inyí doa gbre néee mengionzóní moko eyé go.

16

Kó'do 'do'dó e inyí doa gbre

¹ Gi do kací ledre néee ní, zíma úwú kúrú 'yí kí úku ledre gi 'Díci 'bì Lomo gíri zí maláyika ga bì inyí doa gbre (7) néee kídí, "Ndérésé mu léfe 'do'dó ga gére néee do 'yima'dí e do sogo kángá."

² Zí mizefí maláyika inyiné ndéréne léfe 'bì ené 'do'dó do sogo kángá. Zí eyí ko'bo e ndísi óto royé ro 'yí ga bì lili lili bangá sinyí royé zíye ndísi óto úndrua ní.

³ Zí ngíti a ndéréne léfe 'bì ené simí mikavu. Zí komo iní oyóló'bó roné káa zí sáma umbu 'yí ní, zí eyí trídri ga bì simí iní máa néee úuyé mbá.

⁴ Zí otayé (3) ndéréne léfe 'bì ené simí ngbúru e kí dokú'dú ngbúru e mbá. Zí komo iní ga gére néee oyóló'bó royé kpá mbá káa zí sáma ní.

⁵ Zí maláyika bì kí roko'bù 'bì do iní ní úku ledre kídí,
"Áyí yí eyí koo kú bo,
áyí idí fú lá bo.

Ndá 'bì eyí 'yí luyú ledre wá.
Utúasá miútúásá zíyi

kása 'do'dó ro 'yí e káa zí néee.

⁶ Ufuní koo tú'dú 'yí eyí ga bì koo ngunguní ledre eyí ní kí nébi eyí e.

Méngi go bilámáne, zíyi oyóló'bó iní káa do sáma zíye ndísiyé ewé a. Née ledre bì iliní ní utúasá go kpini kíye."

⁷ Zíma úwú kúrú 'yí gi sì mbayi 'bì Lomo gíri kídí,
"Ma'díi, Ngére Lomo, roko'búyí ofu go,
mi'décí ngbanga eyí ní miútúásáne."

8 Zí eso (4) maláyika née léfe 'bi ené komo kadra. Zí 'yi e ndísi áráye gi zía káa zí pho'du ní.

9 Zí 'yi e ndísi áráye gi zí pho'du kadra bisinyíne, iliní eyé nda oyólo'bó mimbé'deyé zíye ngúngu ledre 'bi Lomo wá, iliní eyé zíye mbófo Lomo wá. Ndísiñí nda yí eyé úku sínysi ledre kí mimbé'de késí zí Lomo bi ni kí roko'bü 'bi úcuómo 'do'dó née ní ní.

10 Zí inyí maláyika léfe 'bi ené mbá do kítí ngére 'bi bangá sinyí, zí mitulurú útúne simi bi bi ni doa káa do ngére ní mbá. Zí 'yi ené ndísiyé náná do soyé gi zí éyí miówó.

11 Gi zí bisinyí éyí miówó bi roye gi zí éyí ko'bo ní, zíye ndísiyé úku bisinyí ledre gi do bi Lomo bi ni Ngére 'bi komo ere ní. Zíye kpá fú ndísi eyé nda méngi bisinyí ledre e.

12 Zí inyí doa kérí (6) maláyika léfe 'bi ené simi mongú ngburu bi kí ırıné Efaráta ní, zí mongú ngburu née ndüküne gi ro yéme misi'di zí ngére ga bi 'dí gbére ní.

13 Zíma lúrúndíki bicayi lomo e ota (3) káa zí mbó'dó e ní. Ngíti a olúogu 'bi ené gi ku mongú kámá, ngíti a olúogu 'bi ené gi ku bangá sinyí, zí ngíti a ólúogu 'bi ené gi ku nébi bi 'yi ṙanga ní.

14 Bicayi lomo ga bi ota née niyí kí roko'buyé gi ro méngi ledre ga bi kí roko'buyé ní kíe. Inyiní ndéré zí ngére 'bi kángá e mingúngúcua yéme ledre kéye gi ro asikíri e gi ro zíye ídye nzíiyé ící okó simi bi Lomo bi roko'bü ofü go ili go 'décí ngbanga ní.

15 "Mindá'baógumá, ni líyi 'yi e mbá milíyi. Yée ga bi niyí ndísi kí komoyé kacíma ní, Lomo ni í'bi úndru zíye. Yée ga bi ndísiñí yí eyé síkala ní, dukuwu ni méngi yée gbála káa zí éyí bi ndísiñí ngírá do nyará bi ní."

* **17:1** Kéré kára 'yi gámá kací ya'dá e: Ngíti géyi ndísiñí kpá ndólo wo mongú gara Babelóniya ngíti géyi kí'dí bi niyí go ódro gi ro mongú gara Babelóniya ní, ndísiñí ódro née gi roa. † **17:3** **17:3** Bikesi bangá sinyí: Bangá sinyí bi kí doné 'déné inyí doa gbre kí ngírine e sokó ba, ni mizefi bangá sinyí bi olúogu gi simi míkavu ní. Lúrú 'Dódoógu 13:1.

16 Zíye yóko ngére e mbá do bi bi ndísiñí ndolo a kí tara Ébere e, Aramagédo ní.

17 Zí inyí doa gbre (7) maláyika léfe 'bi ené küyü simi sili 'dága. Zí kúrú 'yi ówúne gi 'dící 'bi Lomo gíri kídí, "Utúasá go."

18 Zí zangba 'bílé'bené, zíya ndísi émbéne, zí bisinyí kí'dí kángá idíne 'dá'dá a ndáá aka kenée kú wá.

19 Gi zí kí'dí kángá née ní, zí mongú gara bi Babelóniya ní ndúru ífi siminé za 'déné ota. Zí gara 'bi kúfú ngíti géyi 'yi e kpá ndúruné. Ledre lúyú ledre bi 'yi 'bi Babelóniya ligi Lomo wá, 'do'do yée bisinyíne gi zí simikesi.

20 Zí mìngburoko cùkú e kpá kí mìngburoko landa e léléye za mbá gi zí mongú roko'bü bi 'bi Lomo ní.

21 Zí mìngburoko 'dófí e káa zí misisilekpe tutú e owóowó kíngaya ní ndísiyé útukánya 'yima'dí e. Zí 'yi ga bi uyuní aka wá ní ndísiyé úku sínysi ledre zí Lomo gi zí 'do'dó bi i'biogu doyé ní.

17

Kára kí bangá sinyí

1 Zí ngúru maláyika ga bi inyí doa gbre (7), wo bi lefe bisinyí éyí gi simi kó'do ené ní óguné úku ledre zíma kídí, "Ógu mu zíma 'dódo 'do'dó bi Lomo ili 'dó'do kéré kára 'yi gámá kací ya'dá e* bi ndísi ndísi do tú'dú iní e ní zíyi.

2 Kára née ngére ga bi 'bi do sogo kángá ní ndísiñí go mbá kíe káa do kára. Míméngi ledre ené 'yi e ndísiñí nda kóyó gi zíya míkoyó."

3 Simi roko'bü 'bi 'Dówú Lomo, zí maláyika bi gáa née 'dí'bi máa ndéré kíma gbála simi súwú. Zíma lúrú kára née ekí ndísi go gá do bikesi bangá sinyí.† Bangá sinyí máa née ni kí doné 'déné inyí doa gbre

(7) kpá kí ngiríne e sokó (10). Ekéní kese bì ndísi úku Lomo kíe ní go roa yeré.

⁴ Kára née esi roné bílámá bakesí bongó, do kpá íngí ngítí géyi éyí ga bì yemení gi simi dábu kí tutú ga bì riñiní miñirí ní roné. Zía 'dí'bi kó'do bì yemení gi simi dábu ní do silihne. Kó'do máa née ni 'bé kí bisinyí ledre ga bì 'bì Satána ní, kpá kí 'bì kára máa née siminé.

⁵ Miéké ledre ní simi komoa kídi, BABELÓNİYA BI MONGU GARA NÍ, NÍ MBAGÁ RÍKÍ BISINYÍ MİMÉNGİ LEDRE E DO SOGO KÁNGÁ.

⁶ Máayí úku a mayá kára née ufu tú'dú 'yì ga bì 'yì lódú kací Yésu ní go, koyó nda gi zí sámayé go mikkoyó.

Simi bì málurú wo ní, zí bi sínýine romá gi zia gbala.

⁷ Zí maláyika née úku ledre zíma kídi, "Bi sinyí royí gi zí ledre 'bì kára née kenée gi ro 'dí? Máayí 'dodo bisinyí miméngi ledre 'bì kára née, kpá kí 'bì bangá sinyí bi kí doné inyí doa gbre kí ngiríne sokó bì kára máa née ndísi ndísi doa ní zíyì.

⁸ Bangá sinyí née ní koo trídri, bì ba ní, ndaa lolu wá. Síndi kadra ní go gbó do úru wo gi simi mongú gu bì koo 'dutuní wo simi a ní do nda kpá úfu ándá wo zia úyuné bisinyí umbu. 'Yì ga bì ırıyé ndaa miékéne simi búkù 'bì trídri bì koo ní goó miyémeómoné 'desi 'dá'dá do sogo kángá ba ndaa aka wá ní, tarayé ní ıdrí mbá miıdrí kí lúrú bangá sinyí née trídri.

⁹ "Ídí ówo'dí'bi ini ledre gi simi ledre 'bì bangá sinyí née. Doa ga bì inyí doa gbre (7) née, 'dodo bi ekékí ga bì inyí doa gbre bì kára née ndísi doyé ní.

¹⁰ 'Dodo ledre kpá gi ro ngére e inyí doa gbre (7). Yée ga bì inyí ní uyuni go mbá. ınyí doa kéríye (6) ní aka bo. Ngítíye bì kí'e do ní ogu aka wá. Togú ogu go yá, ní ndísi lá ca, zia úyuné.

¹¹ Bangá sinyí née ní koo 'dá'dá ngére, bì ba ní ndaa aka lolu ngére

wá. Ní koo nguru ngére ga bì inyí doa gbre (7) ní. Ní ógu ídine káa zí inyí doa ota (8) ngére ní. Zí Lomo nda úfu wo geré 'dá'ba za fí simi bì síndi kadra ogu go ní.

¹² "Ngirí ga bì lúrú yée sokó (10) née, née mingburoko ngére e sokó tonóní aka moko eyé wá. Niýí karanée tónó moko ndro kí bangá sinyí née, tí lá kacíye akpa kíe wá.

¹³ Míméngi ledre eyé ní za mbá kí'e do, zíye ndísiyé í'bí cóngóro kí roko'bü bì zíye ní zí bangá bisinyí née.

¹⁴ Niýí ıçí okó ro Owú kábırııkı, zia rómo komoyé gi zia ní Ngére 'bì ngére e za mbá. 'Yì lódú kacíga niýí migéléye gi zia bì i'bíní royé ndísi lódú wo ní."

¹⁵ Maláyika née ya zíma ní, "Mongú iní bì lúrú kára née ndísi ndísi doa ní, née ríkí sí do 'yíma'dí e kí tara eyé e mingúngúcua.

¹⁶ Bangá sinyí bì kí ngiríne sokó (10) née ní karanée sógó bisinyí kára née. Niýí karanée 'dodo wo zíye í'díogu bongó ené gi roa do ótoómo wo woróne. Zíye ánu wo, zíye 'dí'bi ngítí a do úcu a bu ku pho'dü.

¹⁷ Lomo yeme ledre née kenée ne gi ro zí mingburoko ngére ga gére née óto sómú ledre eyé kí'e do zíye í'bí roko'bü bì zíye ní zí bangá sinyí née gi ro zia ídine ngére 'búó togú ledre bì Lomo uku ní mengi roné go.

¹⁸ Kára bì lúrú wo née, ní go káa zí mongú gara bì ngére ené ní kí roko'buné do lafúne ngére e do sogo kángá mbá ní."

18

Miútú gara Babelóniya

¹ Gi do kací ledre née ní, zíma lúrúndíki ngítí maláyika kí ógu gi komo ere. Ní kí mongú roko'buné, zí bi óngóne do sogo kángá wé gi zí roko'büa née.

² Zía ótrú ledre 'dága kídi, "Utú go, mongú gara Babelóniya utú go.

Ní nda go 'be 'bì ríkí dokéké e
mbá,
solú ku'dú e kpá kí ngítí geyí bicayi
lomo e niyí ógu óto 'be 'bì eyé
nda simi a ye.

3 Ríkí sí do 'yima'dí e mbá koyóní go
mikóyó,
koyóní gi zí bisinyí míméngi
ledre 'bì kára néé.
Mínguroko ngére ga bì 'bì do
sogo kángá ní 'di'biní go mbá
bisinyí míméngi ledre ené,
gi zí bisinyí 'dodo ledre 'bì
kára néé, zí tú'dú 'yí úgúoyó
eyí e ídye kí tú'dú eyí e zíye
kingaya."

4 Zíma kpá úwú ngítí kúrú gi komo
ere kídí,
"Sée 'yí amá e, ídísé ólúogu gi simi
Babelóniya 'dá'ba,
káa bì ásé 'dí'bi bisinyí
míméngi ledre ené,
do 'dó'do kótrú sée ndro kéye
ke.

5 Bisinyí míméngi ledre 'bì Ba-
belóniya ní go miówoné gi
komo ere,
Lomo owoyeme lúyú ledre ené e
go bílámáne.

6 Ídísé méngilúgu zíma kpá ledre bì
mengi zíse ní,
zíse 'dó'do wo bisinyíne káa zí
bì 'dó'do sée ní.
Idí nduwú káa zí bì nduwu sée
ní.

7 Ídísé 'dó'do wo zíma ndisíné íni ini gi
zí eyí miówó útúásáne kpíñi
kí mongú rokinyi bì koo ní
simi a ní.
Ndisi ilí kingaya zíma ndisíné úku
ledre kídí,
'Máayí yí amá káa zí me'be mongú
ngére ní, mándá 'bì amá 'yí
lerí káa zí kára umbu wá,
eyí bì máayí ndisi íni ini gi roa
ní ndaaá."

8 Kadra kí'e'do ledre ga ba niyí ógu
zíma,
umbu, ini kí 'bú niyí ógu zíma.
Ní árláónzó roné za mbá,
Ngére Lomo, 'yí roko'bú ní 'déci
ngbanga roa ne.

9 "Ngére ga bì 'bì do sogo kángá
'di'biní bisinyí méngi ledre 'bì Ba-
belóniya zíye ídye kí rokinyi gi roa
ní, simi bì niyí lúrú cika pho'du gi
doa gúndru ní geré zíye útúye ndisi
íni wo.

10 Zí mongú ngíri útúne simiyé,
zíye ngásá tóroyé gbála ndisi ndisi
ótrú kása ini kí ledre kídí,
" 'Bì káa laká nduwú 'di, áko Ba-
belóniya,
áyí tí go úkú do komozé ba,
lá simi owú sindí kadra cúku'dée ba
ke.'

11 "Zí 'yí úgúoyó eyí e kpá ndisiyé
íni ini gi zíma 'yí úgú eyí eyé e niyí go
úyuónzó royé.

12 'Yí bì ní úgú eyí eyé ga bì
dábu e, miríri késí e, tutú ga bì kí
lámá royé ní, bongó ga bì kí lámá
royé ní, kágá ga bì kí ndonyoyé ní,
bilámá eyí ga bì yemení yée gi simi
kágá kí so ki'di ní, kpá kí bilámá eyí
ga bì yemení yée gi simi késí e kí
tutú e ní ndaaá.

13 Gba sú'bú mindonyo, kí
kágá mindonyo e, kí kágá ukú,
le'yí e, sú'bú e, tudu e, kéré e,
ítí e, kabiríki e, usáni e, arabíya
ga bì bangá ndisíní lala yée ye ní,
owúkulú e, kpá kí 'yí ga bì niyí bo
ní 'yí úgú ndaaá.

14 "Zí 'yí úgúoyó eyí e ndisiyé
íni ini kí mbúmbudú wáwá, wáwá,
kí úku ledre kídí, 'Sée 'yí 'bì Ba-
belóniya e, néé kenée laká lerí 'di.
Mbágá eyí ga bì koo zíse ba ndukúní
gi zíse go mbá, nda'baoguní lolu
wá."

15 "Zí 'yí ga bì ndisíní úgúoyó eyí
ga gére néé zíye ndisi ndíki tú'dú
késí e ní ídye kí ngíri royé. Do
ngásá tóroyé gbála íni kása ini gi zí
ngíri ledre bì ní ndisi méngi roné ní.

16 Zíye ndisiyé mbúmbudú wáwá
wáwá kí úku ledre kídí,
" 'Bì káa lerí 'di, Babelóniya mongú
gara,
tú'dú eyí ga bì koo zíyi kí
ledreyé owóowó káa zí ledre
dábu e, késí e,

kí tutú ga bì ṛiřiní miříří ní
ndaní lolú mbá wá.

¹⁷ Káa zí ledre izi ní, tú'dú éyí
ga bì koo simi Babelóniya ba
ndükúní go mbá.'

"Zí 'yí lálá kurúngba e, kpá kí
'yí máa yée ga bì ndisíní gámá kí
kurúngba maáge ní, kpá kí yée
ga bì ndisíní méngi moko simi iní
ní, ínyiyé ngásá tóroyé gbála ndisí
lúrukása bi íri.

¹⁸ Simi bì lurúní cika pho'dú gi do
Babelóniya gúndru káa zí cika ḫindí
ní, zíye ndisiyé mbúmbudú kí úku
ledre kídí, 'Ngítí mongú gara bì zía
rómoné gi do wo bì ní go áráónzó
roné ba ndaa.'

¹⁹ Zíye ndisiyé iní ini kí
mbúmbudú kí léfe kángá kí mbukú
simi doyé, kí úku ledre kídí,

"Bì káa lerí 'di, Babelóniya ukú go.
'Yí ga bì za mbá ndisíní gámá
kací komo ngburu ní,
niyí koo go mbá kí éyí e zíye gi
zía.

Káa zí ledre izi ní, éyí ga gére née
ukúní go mbá.

²⁰ Sée 'yí 'bì komo ere e, idísé idí kí
rokinyi.

'Yí ga bì 'bì Lomo ní, 'yimikása e
kí nébì e mbá, idísé idí kí
rokinyi,

Gi zía Lomo 'do'do Babelóniya go
gi zí bisinyí ledre ga bì mengi
sée kíe ní.'

²¹ Zí maláyika bì kí mongú
roko'buné ní 'dí'bi mongú tutú káa
zí 'bì úsú éyí ní, úcú a bu simi
mongú iní zía úku ledre kídí,
"Kí mimbé'dekesi,

Lomo ni úcúoyó mongú gara ga
bì Babelóniya ní kenée,
utúasá ndá'baogú idíne lolú
káa zí wo bì 'dá'dá ní wá.

²² Do 'yí úku ke'bì e kí kú'dú, kí
kángá,
utúasání lolú úwú a íri wá.

'Yí 'bì moko 'bì 'yí úgúoyó éyí e,
utúasá lolú idí íri wá.

Utúasání lolú úwú gború tutú kí úsú
éyí ówú íri wá.

²³ Bimióngó utúasá lolú idí íri wá.

Kúrú o'do kí mikkánda me'bené
utúasá lolú ówú simi gara née
íri wá.

'Yí ga bì koo ndisíní úgúoyó
éyí e ore ní niyí koo ye kí
roko'buyé.

Londoní ḫíkí sí do 'yima'dí e go
zíye 'dí'bioyó komoyé gi ro
Lomo.

²⁴ 'Yí ga bì 'bì Babelóniya ní ndisíní
koo go úfu nébì e kí 'yí ga bì
'bì Lomo ní
kpá kí ngítí geyí do sogo kángá."

19

Mbófo éyí zí Lomo

¹ Gi do kací a née, zíma úwú kúrú
tú'dú 'yí e komo ere kí úku ledre
kídí,
"Idízé mbófo Lomo.

Gi zía ní kí roko'bu 'bì yómo 'yí e
zíne. Roko'bu gi ro ledre e
mbá ní zía.

² Idízé mbófo wo gi zía ndisi
'décijéme ngbanga.

Gi zía ní bilámá ngére, owoofu kací
'décí ngbanga go.

'Decí ngbanga mongú gara bì
ndisi sinyionzó 'yí e ní go.

Idízé mbófo wo gi zía 'do'do mongú
gara née go gi ro 'yí ené ga bì
ufuní yée simi a íri ní."

³ Zíye kpá úku ándá ledre kídí,
"Idízé mbófo Lomo
gi zía cika bì gi simi Babelóniya ní
ukú wá."

⁴ Zí mingburoko 'yí ga bì cíkérí a
doa eso (24) kpá kí éyí trídri ga bì eso
(4) ní mbá útúye do ngúrú sindíye bi
ótó úndru Lomo do kíti Ngére ené.
Do ínyiyé mbá ngúngu a kídí,
"Idí kenée, Mbófo éyí zí Lomo."

⁵ Zí kúrú 'yí ówúne gi kó'dú kíti
ngére girí kídí,

"Idísé í'bí mbófo éyí zí Lomo,
sée 'yí kasa ené e
ga bì ndisise óto úndru a ní,
mingburokoyé kí minzéréye
mbá."

⁶ Zíma úwú kúrú kí ngúndru káa
zí kúrú tú'dú 'yí e ní, kpá káa zí

gboru mongú vuru ní, nda kpá káa zí nzagba embéne ní kídí,

"Mbófo éyí zí Lomo.

Lomo bì kí mongú roko'buné ní
nì goó ne Ngére ezé.

7 Idízé ídí kí mongú rokinyi,
zíze ndísiżé óto úndrúa.

Sindí kadra 'bì ófú ro 'bì Owú
Kábíjíkí ni go ógu.

Me'bea* yeme roné go nzíyiné.

8 I'bíní bílámá mítkanda bikenyi
bongó go
zíá ési a roné."

Bikenyi bongó néee ini ledre gi simi a
kídí bílámá miméngi ledre 'bì mbigí
'yì ga bì 'bì Lomo ní.

9 Zí maláyika úku ledre zíma kídí,
"Ídí éké ledre ga gére néee miéké,
'Lomo ní í'bí úndru zí 'yì ga bì
oguní simi ayimbi 'bì ófú ro 'bì Owú
Kábíjíkí ní." Zí maláyika néee kpá
úku ándá ledre kídí, "Ledre ga bì
Lomo uku yée néee niyí mbá ma'díi."

10 Zíma útúma bi óto úndrúa.
Zíma úku ledre zíma kídí, "Ndá óto
úndrumá wá, gi zíá mánđisi méngi
'bì amá kpá moko zí Lomo, káa zíyí
kpá káa zí ngiti géyi lúnduzé e kí
lémiżé e yée ga bì ndísińí úku ledre
Yésu zí 'yì e ní. Ídí óto úndru Lomo
gi zíá 'yì bì ndísi úku ledre gi ro
Yésu zí 'yì e ní, ní kí 'Dowú Lomo
siminé."

'Yì do bikenyi Usáni

11 Zíma lúrú ere likpí roné go fúo,
bikenyi usáni, ní go tóro kó'dúma
kenée. 'Yì bì ndísi doa ní ndoloni
wo, Bílámá 'yì kpá 'Yì méngi ma'díi.
Ní 'yì 'décí yéme ngbanga kpá 'yì
méngi yéme okó.

12 Kúrú'bü komoa ési 'duo pho'dü,
zíá ési tagíya e ro doné, zí irí idíne
miékéotóné roa. 'Yì ówo'dí'bi ini
ledre gi simi irí máa néee ndaá, owo
yì ené duyü ne.

13 Esí roné bongó bì pha'daní simi
sáma ní, iria ní, "Kúrú Lomo."

* **19:7 19:7** Me'be Kírésito: Kára bì ona ba toro do bi kací 'yì ga bì ḥnuquní ledre 'bì Yésu go ní.
19:15 19:15 Ke'bì 'bì Dawídi e 2:9

14 Zí tú'dü asikíri ga bì komo ere ní
útúye do kací a, esiní royé kpá mbá
bílámá bikenyi bongó, do ekíye kpá
mbá do bikenyi usáni.

15 Odro bì olúogu gi kua ní ni káa
zí bíkafu maku bì gi ro úfu ríkí sí
do 'yíma'dí e kíe ní. "Ní idí Ngére
do ríkí sí do 'yíma'dí e kí mongú
roko'buné káa zí késí." Zí 'dodo
simikesí 'bì Ngére Lomo bì royé gi
zí bisinyí miméngi ledre eyé ní zíye.
Ní ndísi 'dítí kanya yée káa zí 'yì 'dití
kanya miáná kóró ní.

16 Bongó bì esí roné ní, miéké
ledre ní roa kídí,
"BA NGÉRE 'BÌ ngére e ZA MBÁ."

17 Zíma lúrú maláyika kí tóroné do
kadra, zíá ótrú ledre zí solú ga bì
ndísińí īnyí simi sili ní kídí, "Ógusé
mu simi mongú ayimbi bì Lomo
yeme zíse ní.

18 Ógusé mu ánu umbu ngére e
kí umbu manda 'bì asikíri e, umbu
'yì ga bì kí roko'bü zíye ní, umbu
usáni e kí 'yì ngásá kíye, umbu
'yì e mbá, yée ga bì kí ro doyé,
kí owükulú e mingburoko 'yì e kí
minzéréye e mbá."

19 Zíma lúrúndíki bangá sinyí kí
ngiti géyi ngére ga bì 'bì do sogo
kángá ní kí asikíri eyé e, yokoní
royé go, nzíyiyé gi ro útú kí okó do
'yì bì do usáni ní kí asikíri ené e.

20 Do 'dí'bingéri bangá bisinyí kí
nébi bì 'yì ranga ní. Née nébi bì
ndísi méngi mingburoko ledre e do
bi kací bangá sinyí néee gi ro londo
'yì ga bì kí lili bangá sinyí néee royé
ní zíye óto úndru lili a. Ucuní yée
go gbrengará simi mongú pho'dü bì
ngará ilí kú wá ní.

21 Ufuní 'bì eyé ngiti géyi kí mongú
maku bì ndísi olúogu gi ku 'yì bì do
bikenyi usáni ní. Zí solú e óguyé sụ
ndísi ánu umbu e gi bi.

20

Simibi e álifu

1 Zíma lúrúndíki maláyika kí óguné gi komo ere, ni kí mafutáa 'bi mbotu mongú gu kpá kí mongú ká'dá kési do silihne.

2 Zía 'dí'bingéri mongú kámá bi kpá Satána ní do ódó wo kí ká'dá kési née ngíri zía ndísiné kíe roné kí simibi e álifu.

3 Do úcu wo simi mongú gu, do 'dútú mbotu gu née kací a ngbúrú káa bi ni fú ndísi londo 'yi e ke. 'Búo togú simibi bi álifu (1,000) ní ukú go, do nda líkpí mbotu kací a kí owú sili cuku'dée.

4 Zíma lúrúndíki 'yi ga bi i'bíní roko'bú zíye gi ro 'décí ngbanga ní kí ndísi do kítí ngére. Zíma kpá lúrú 'yi ga bi koo ufuní yée gi zía bi ndísiní koo úku ledre Yésu kpá kí ledre 'bi Lomo ní. 'Yi ga gére née iliní eyé koo ngúngu ledre bangá sinyí née wá. Iliní koo kpá gbawá do éké iria ro silihne togú mbú simi komoyé. Zíye ídíye trídri kí Kírésito Yésu do bi kí'e do 'décíyéme ngbanga kí tú'dú simibi e éyí 'bi álifu kí'e do (1,000).

5 Ngíti géyí 'yi e niyí aka ídí 'bi eyé fú simi bi 'búo togú gi do kací simibi álifu kí'e do (1,000) zí Lomo nda úru yée gi simi umbu. Née aka lá mizefi úru 'yi e.

6 'Yi ga bi i'bíní úndru zíye niyí go mbigí ga bi 'bi Lomo ní, niyí yée 'yi ga bi urúní go gi simi mizefi úru gi simi umbu ní. Gbre umbu ndaá lolu kí roko'bú doyé wá, niyí nda yi eyé go 'yi 'dáná éyí 'bi Lomo kpá 'bi Kírésito, zíye ídíye kíye ngére e kí simibi e álifu (1,000).

Kírésito kí 'yi ené e romoní komo Satána

7 Gi do kací simibi álifu (1,000), do líkpí Satána gi simi sigini,

8 zía tónó gámáne kí londo 'yi e do bi eyé e do sogo kángá, kí kángá ga bi ndoloní Gógo kí Magógo ní mbá gi ro zíye ídíye nzíiyé gi ro méngi okó. Niyí idí káa zí sayi ní 'yi óloónzó yée ndaá.

9 Zíye ázayé do sogo kángá mbá ndéré 'díkí taya 'bi 'yi ga bi 'bi Lomo ní kípíkí, née gara bi kí 'búne do Lomo ní. Tí lá zí pho'dú óguné gi komo ere óngbóónzó yée za mbá.

10 Do úcu ngére 'bi bicayi lomo e bi londo 'yi ga gére née ku mongú pho'dú bi ngará ilí kú wá ní, kí'dí bi ucuní bangá sinyí kí nébi ga bi 'yi rangá e íri ní. Zíye ndísi nduwúye íri kí ndulú kí kadra e mbá za fí.

Lomo oto Satána kí tú'dú simibi e simi sigini

11 Zíma lúrúndíki bikenyí usáni kí 'yi bi ekí ndísi doa ní. Zí kángá kí ere ngásáoyó royé gi kó'dúa 'dá'ba, bi bi zíye ndéré ndísiyé doa ní ndaá.

12 Zíma lúrúndíki 'yi ga bi koo uyuní go ní mingburokoyé kí minzéréye mitóroyé kó'dú kítí ngére née, likpíní búku e go fúo, ngíti a 'bi ené búku 'bi trídri. Do ndísi 'décí ngbanga 'yi ga bi uyuní ní kací míméngi ledre eyé e simi bi koo niyí aka trídri ní káa zí bi ni miékéne simi búku ma'dáa ní.

13 Umbu ga bi koo niyí simi iní kí yée ga bi otoní yée mioto ní, zíye olúoguyé mbá do 'décí ngbangayé kací míméngi ledre eyé e simi bi koo niyí aka trídri ní.

14 Nda gi ore do 'dí'bi umbu kí roko'bú ené bi do 'yi e ní, do úcu yée simi mongú pho'dú bi ilí kú wá ní. Née go gbre umbu.

15 'Yi bi iria ndaá miékéne simi búku 'bi trídri wá ní, niyí úcu wo komo mongú pho'dú bi ilí kú wá ní.

21

Mikánda ere kí mikánda do sogo kángá

1 Zíma lúrúndíki mikánda ere kí mikánda do sogo kángá, yée ga bi 'dá'dá ní leliní go mbá. Mingburoko ngburu e leliní go mbá.

2 Zíma lúrúndíki mbigí gara 'bi Lomo bi Yerusaléma ní kí óguné gi komo ere bi. Ni kí lámá roné kíngaya káa zí mikánda kára bi

yeme roné gi zía o'do 'bi ené ní go ógu kí lafa kací a ní.

³ Zíma úwú kúrú 'yí gi do kítí ngére gírí kídí, "Lomo oto 'be 'bi ené go dongará 'yí ené e, niyí go ndísi kéye gi zía niyí 'yí ené e. Ni ídí Lomo eyé za fí.

⁴ Ni ndísi ó'dóoyó iní komo gi komoyé. Éyí bi kí iringé umbu, ini, éyí miówó ní ndaní lolú wá gi zía miyéme ledre ga bi kóo 'dá'dá ní ndaní lolú wá."

⁵ Zí 'yí bi ndísi do kítí ngére ní úku ledre kídí, "Máayí go méngi éyí e za mbá mikkádayé." Zía úku ledre zíma kídí, "Ídí éké ledre ga bi úwú yée née mbá, gi zía niyí kí ledreyé owóowó kpá ma'díi ledre e."

⁶ Zía kpá úku ngíti ledre kídí, "Utúasá go kenée, menginí royé go. Máayí Álafa kpá Ómega, dosí éyí e kí odú éyí e. 'Yí bi kí kodró roné ní máayí í'bí iní miéwé zía, gi simi 'dawú 'bi trídrí bi za fí ní zía éwé a gbékpíe.

⁷ "'Yí ga bi niyí tóro ngbúó ní, máayí í'bí úndru zíye, zíma ídíma Lomo eyé, zíye ídíye owú 'bi amá e.

⁸ "Tí lá 'yí ga bi toroní ngbúó wá kí yée ga bi ńguñguní ledremá wá, 'yí óto úndru lomo ga bi yemení yée kí sílí 'yí ní, 'yí úfu 'yí e, 'yí 'berí e, 'yí londó e, 'yí mala e, 'yí kágá e, kí 'yí ṙanga e, niyí úcú yée mbá simi mongú pho'dú bi ngará ilí kú wá ní. Née go gbre umbu."

⁹ Zí ngúru maláyika ga bi inyí doa gbre wo bi kí odú kó'do 'do'dó e inyí doa gbre ní óguné úku ledre zíma kídí, "Ógu mu zíma 'dódo mikkánda kára bi iliní ófú a ba zíyi. Née me'be Owú kábiríki."

¹⁰ Zíma 'dí'bi máa simi roko'bü 'bi 'Dówú Lomo ndéré kíma do mongú ngbángbá landa 'dága, zíma 'dódo Mbigí gara bi Yerusaléma ní kí ógu gi zí Lomo gi komo ere bi.

¹¹ Gara máa née ndísi ṙírí gi zí lámá roko'bü 'bi Lomo bi roa ní

míriíri káa zí míriíri owú tutú bi kí ledrené owóowó ní.

¹² Gara bi o'bó'dikíní gbaá ro mongú gara néé miólóne 'dága kí mbotuné sokó doa gbre (12). Zí maláyika e kpá sokó doa gbre (12) ndísiyé do mbotu máa ga gére néé kí óndó bi. Do mbotu ga gére néé do ekéoto irí sí do Isiréle ga bi sokó doa gbre (12) ní.

¹³ Mbotu máa ga gére néé, ifiní yée káa, ota (3) 'dí gberé, ota (3) 'dí gólu, ota (3) 'dí do ngelí, ota (3) 'dí do anú.

¹⁴ Otoní dosí gara máa née do tutú e sokó doa gbre (12). Tutú máa ga gére néé, niyí mbá kí irí 'yimíkása ga bi sokó do a gbre 'bi Owú Kábiríki ní miékéye royé.

¹⁵ Maláyika bi ndísi ódro zíma née, ni cù kí ngbángbá bi yemení gi simi dábu ní do silihne gi ro ndírábi mongú gara néé, kí mbotu a nda kí gara bi o'bó'dikíní kíe ní.

¹⁶ Miákpa mongú gara néé kí miáya kí mióló gara bi o'bóní roa ní niyí mbá ndro, kilomíta álifu gbre doa míya eso (2,400).

¹⁷ Zíma ndírábi miíndí gara néé kí mióló a, káa zí 'yíma'dí ndírábi éyí née ní zíma ndíki a kídi miíndí a kí mióló a ní mbá mítiri cí ota (60).

¹⁸ Éyí ga bi o'bóní gara néé kíe ní, ṙíríní mbá míriíri káa zí éyí bi yemení yée mbá gi simi dábu togú késí bi ndísi ṙírí míriíri kíngaya ní.

¹⁹ Tutú ga bi o'bóní gara néé doyé ní, farání yée mbá kí tosóyé míngúngúcua kpá mbá míriíriye kíngaya. Mízefiyé ndoloní zásépa, ggreyé ndoloní safíra, otayé (3) ndoloní kalasedóni, esoyé (4) ndoloní emeraláda,

²⁰ inyiyé (5) ndoloní saradoníki, inyí doa kéríye (6) ndoloní karaneliyána, inyí doa ggreyé (7) ndoloní kirisolíte, inyí doa otayé (8) ndoloní beriyále, inyí doa esoyé (9) ndoloní topáza, sokóye (10) ndoloní kirisoparéze, sokó doa kéríye (11) ndoloní zasínita, sokó doa ggreyé

(12) ndoloní ametayiséte.

²¹ Mbotu ga bì sokó doa gbre 'bì gara née o'bóní yée mbá kí lísá. Misi'di ga bì sìmì Yerusaléma ní mbá o'bóní yée kí dábu, zìa ndisi ríríne káa zì do mongú iní gi gbála ní.

²² Málúrúndíki 'Dící 'bì Lomo ndaaá sìmì gara ore wá, gi zìa Ngére Lomo bì roko'bùa ofu go ní niyí go ye kí Owú kábírìkì 'Dící 'bì Lomo ma'dáa.

²³ Sì ledre bì ili kadra togú éfè gi ro zìa idíne sìmì gara ore ní ndaaá gi zìa roko'bù Lomo kí Owú kábírìkì ndisi ní ndaá óngó bi ore goó ye.

²⁴ Ríkì sì do 'yíma'dí e niyí ndisi gámá kací bimíóngó máa née, zì tú'dú mingburoko ngére e ndisi óguyé kí tú'dú éyí ga bì zìye ní ore.

²⁵ Kací kadra mbá, mbotu gara bì roa née ni fú lá fúó gi zìa bì bimíúlú bì do 'dútu mbotu gi zìa ní ndaaá.

²⁶ Ríkì sì do 'yíma'dí e do sogo kángá mbá niyí ndisi ndéré kí tú'dú éyí ga bì zìye ní sìmì mongú gara née íri.

²⁷ Misi'di ndaaá zì bisinyí ledre ólúne sìmì gara née íri wá. 'Yí ga bì ndisi ní méngi bisinyí ledre e kí 'yì ṣanga e utúasání olú íri kpá wá. 'Yí ga bì niyí olú sìmì gara née íri ní duú yée ga bì ịriyé ní go miékéne sìmì búku trídrí 'bì Owú kábírìkì ní.

22

Ngburu bì iní a ndisi í'bí trídrí zì 'yì e ní

¹ Zì maláyika née 'dódo ngburu bì iní a ndisi í'bí trídrí zì 'yì e ní zíma. Komo iní máa née ni 'duo drá ngbeé ngbeé káa. Ndisi kúkúogu gi sì kítì ngére 'bì Lomo kí Owú kábírìkì.

² Iní máa née ndisi kúkú kpuru gi yana mongú misi'di bì sìmì gara ore ní. Zì kágá trídrí útuyé dogbooru ngburu née gi 'dí kerí kpá gi 'dí kerí. Ndisi ní ána kí 'dí sokó doa gbre sìmì sìmìbi kí'e' do kací sìmìbi e mbá. Mbília ní kágá ndiyá zì 'yíma'dí e do sogo kángá mbá

³ 'Yí ga bì 'bì gara née éyí bì kí'e' do bi ní sínýí ro Lomo gi zìye gi ro a ní ndaaá. Lomo kí Owú kábírìkì ndisi ní ndisi goó ye ore zì 'yì 'bì moko ené e ndisiyé óto úndru a.

⁴ Niyí ndisi lúrú Lomo za cù kí komoyé, zì ịrija idíne miékéne sìmì komoyé mikékerja mbá.

⁵ Mituluru ndaaá lolu sìmì gara née íri wá. Gi zì kékí née, éyí bì zìye idíye kí somú ledre gi ro ngíti bimíóngó kpí gi roa ní ndaaá. Ngére Lomo ndisi ndaá óngó bi zìye goó ne. Zìye nda idíye káa zì ngére e ní za fí.

⁶ Zì maláyika née úku ledre zíma kídí, "Ba zaá ma'díi ledre e, Ngére Lomo ndisi koo úkuí'bí ledre zì nébi e, úkutátá a, bì nda ba ní, kasa nda go maláyika ené ógu úku ledre ga bì niyí méngi royé 'diya ní."

Yésu ni ndá'baógyu cakaba

⁷ Zì Yésu Úku ledre kídí, "Lúrúsé aka, máayí go ógu cakaba. Lomo ní i'bí úndru zì 'yí ga bì niyí 'dí'bi ledre bì sìmì búku ba kí 'búne ní."

⁸ Máa, Yiwáni, máuwú ledre ga gére née, zíma lúrú yée za cù kí komomá. Sìmì bì máuwú, zíma lúrú yée kpá za cù kí komomá ní, zíma útúma bi óto úndru maláyika bì 'dodo ledre ga gére née zíma ní.

⁹ Zìa úku ledre zíma kídí, "Ndá óto úndrumá wá. Mándisi méngi 'bì amá kpá moko káa zíyi, kpá káa zì bì ngíti géyi lúnduyí ga bì nébi e kpá kí ngíti géyi 'yí ga bì 'dí'biní ledre bì sìmì búku ba kí 'búne ní. Idí óto duú úndru Lomo."

¹⁰ Zì maláyika née kpá úku ledre kídí, "Ledre ga bì éké yée née, idí ólo yée zì 'yì e gi zìa sindí kadra bì zìye méngi royé sìmì a ní ní go gbóo.

¹¹ 'Yí méngi bisinyí ledre e idí fú ndisi méngi bisinyí ledre e, 'yí lará idí fú idí 'yí lará, 'yí méngi bilámá ledre e idí fú ndisi méngi bilámá ledre e, mbigí 'yí 'bì Lomo idí fú idí 'yí 'bì Lomo."

¹² Zì Yésu kpá úku ngíti ledre kídí, "Máayí go ógu cakaba. Tákpasílí ní

bo máayí í'bí a zí 'yì kací míméngi ledre ené."

¹³ Máayí Álafa kpá Ómega, Mizefí 'yì, kpá Odú 'yì, Dosí eyí kpá Odú éyí.

¹⁴ 'Yì ga bì niyí lúgu bongó eyé* drá ní, Lomo ní í'bí úndru zíye. Niýí ndísi ánu miáná kágá 'bì trídri, zíye ndísi óluye simi mongú gara kpurú gi tara mbotu gara.

¹⁵ 'Yì méngi bisinyí ledre e, 'yì lará e, 'yì ga bì ndísiní só'do royé kí 'yì bì ofúní royé kéye wá ní, 'yì mala e, 'yì úfu 'yì e, 'yì óto úndru lomo ga bì yemení yée kí silí 'yì ní, 'yì ranga e kpá kí ngiti géyi 'yì méngi bisinyí ledre e, niyí idí 'bì eyé sága.

¹⁶ Zía kpá úku ngiti ledre kídi, "Máa Yésu, mákása maláyika amá go gi ro zía ndéréne 'dodo ledre ga gére née zí 'yì amá e za mbá. Máa bulúndu ngére Dawídi, bì kpá kéríkobi ni."

¹⁷ Zí 'Dówú Lomo kí mikánda kára úku ledre kídi, "Ógú mu." 'Yì máa

wo bì uwú ledre ba go ní idí úku ledre kídi, "Ógú mu." Yíi bì kí kodró royí ní ógú mu, 'yì bì ili go ní ogú mu ewé iní 'bì trídri bì za fí ní gbékpíne.

Odu ledre gi zí Yiwáni

¹⁸ 'Yì bì uwú ledre bì miékéne simi búkú ba go, zía 'dí'bi gbékpí ledre ési a simi a ní, Lomo ní í'bí yata 'dó'do bì ekéní ledre a simi búkú ba zía.

¹⁹ Kpá kenée, 'yì bì uwú ledre bì miékéne simi búkú ba go, zía 'dí'biyó ngiti a gi simi a ní, Lomo ní 'dí'biyó takpásilí bì trídri bì za fí ukuní ledre a simi búkú ba gi zía 'dá'ba. Do 'dí'biyó wo gi simi mongú gara bì ukuní ledre a simi búkú ba kpá 'dá'ba.

²⁰ Zí wo bì ndísi úku ledre née úku ledre kídi, "Máayí go ógú cakaba." Máa, Yiwáni, zíma úku ledre máyá, "Ídí kenée, Ngére Yésu ógú mu."

²¹ Ngére Yésu idí méngi bilámá ledre zíse gi do bì zíse ndísisé bilámáse. Idí kenée.

---

* **22:14 22:14** Luguní bongó eyé e: Utúasání ólú dùyú ye simi mongú gara gi zía luguní bongó eyé go kí sáma Yésu bì otomo lúyú ledre eyé e ní. Sámaa óto bongó eyé zía ídine drá bikenyíne. Lúrú 'Dódoógu 7:14.